Autorul bestsellerului
STÂLPII PĂMÂNTULUI

KEN FOLLETT

CĂDEREA URIAȘILOR

PRIMUL VOLUM DIN
TRILOGIA SECOLULUI

Maud fusese la fel de șocată ca Walter de condițiile aspre impuse germanilor. Scopul conferinței de la Paris era să creeze o lume nouă, echitabilă și pașnică – nu de a le permite învingătorilor să se răzbune pe învinși. Noua Germanie trebuia să fie democrată și prosperă. Își dorea să aibă copii cu Walter și copiii lor urmau să fie germani. Se gândea adesea la pasajul din Cartea lui Rut care începea cu „Unde te vei duce tu, acolo voi merge și eu". Mai devreme sau mai târziu, trebuia să-i spună asta lui Walter.

Totuși, se mai liniști când află că nu era singura care nu era de acord cu propunerile tratatului. Și alți oameni din tabăra Aliaților considerau că pacea era mai importantă decât răzbunarea. Doisprezece membri ai delegației americane demisionaseră în semn de protest. Un scrutin electoral parțial fusese câștigat de candidatul care susținea o pace nevindicativă. Arhiepiscopul de Canterbury declarase public că se simțea „foarte stânjenit" și susținuse că vorbește în numele unui curent tăcut al opiniei publice, care nu era reprezentat de ziarele ce instigau la ură împotriva hunilor.

Cu o zi în urmă, germanii își prezentaseră contrapropunerea – peste o sută de pagini bine argumentate (...). Presa franceză din acea dimineață turbase de furie. Plesnind de indignare, jurnaliștii spuneau că documentul reprezintă un monument de nerușinare și un caraghioslâc odios.

Ken Follett

Căderea uriaşilor

Primul volum din *Trilogia Secolului*

Traducere din limba engleză:
Bogdan Olteanu
Alexandra Hristache

Cuprins

În amintirea părinţilor mei,
Martin şi Veenie Follett

Lista personajelor

Americanii

FAMILIA DEWAR

Senatorul Cameron Dewar
Ursula Dewar, soţia sa
Gus Dewar, fiul lor

FAMILIA VYALOV

Josef Vyalov, om de afaceri
Lena Vyalov, soţia sa
Olga Vyalov, fiica lor

ALŢII

Rosa Hellman, jurnalistă
Chuck Dixon, coleg de şcoală de-al lui Gus
Marga, cântăreaţă într-un club de noapte
Nick Forman, hoţ
Ilya, cuţitar
Theo, cuţitar
Norman Niall, contabil corupt
Brian Hall, lider de sindicat

PERSONAJE ISTORICE REALE

Woodrow Wilson, cel de-al 28-lea preşedinte al Americii
William Jennings Bryan, secretar de stat
Joseph Daniels, ministrul marinei

Englezi şi scoţieni

FAMILIA FITZHERBERT

Contele Fitzherbert, numit Fitz
Prinţesa Elizaveta, numită Bea, soţia sa
Lady Maud Fitzherbert, sora sa
Lady Hermia, numită mătuşa Herm, mătuşa lor săracă
Ducesa de Sussex, mătuşa lor bogată
Gelert, câinele lui Fitz
Grout, majordomul lui Fitz
Sanderson, camerista lui Maud

ALŢII

Mildred Perkins, chiriaşa lui Ethel Williams
Bernie Leckwith, secretarul filialei din Aldgate a Partidului Laburist Independent

Bing Westhampton, prietenul lui Fitz
Marchizul de Lowther, „Lowthie”, pretendent respins de Maud
Albert Solman, avocatul care se ocupă de afacerile lui Fitz
Sir Alan Tite, comisul regelui
Doctorul Greenward, voluntar la clinica de copii
Lordul „Johnny” Remarc, ministru-adjunct în Biroul de Război
Colonelul Hervey, aghiotantul lui Sir John French
Locotenentul Murray, aghiotantul lui Fitz
Mannie Litov, patron de fabrică
Jock Reid, trezorier al Partidului Laburist Independent din Aldgate
Jayne McCulley, soţia unui soldat

PERSONAJE ISTORICE REALE

Regele George al V-lea
Regina Maria
Mansfield Smith-Cumming, numit „C”, şeful Secţiunii Externe a Biroului Serviciilor Secrete (viitorul MI6)
Sir Edward Grey, membru al parlamentului, ministru de externe
Sir William Tyrrell, secretarul personal al lui Grey
Frances Stevenson, amanta lui Lloyd George
Winston Churchill, membru al parlamentului
H.H. Asquith, membru al parlamentului, prim-ministru
Sir John French, comandantul Forţei Expediţionare Britanice

Francezii

Gini, chelneriţă
Colonelul Dupuys, aghiotantul generalului Galliéni
Generalul Lourceau, aghiotantul generalului Joffre

PERSONAJE ISTORICE REALE

Generalul Joffre, comandantul-şef al forţelor franceze
Generalul Galliéni, comandantul garnizoanei din Paris

Germani şi austrieci

FAMILIA VON ULRICH

Otto von Ulrich, diplomat
Susanne von Ulrich, soţia sa
Walter von Ulrich, fiul lor, ataşat militar la ambasada germană din Londra
Greta von Ulrich, fiica lor

Graful (Contele) Robert von Ulrich, vărul de-al doilea al lui Walter, ataşat militar la ambasada austriacă din Londra

Alţii

Gottfried von Kessel, ataşat cultural la ambasada germană din Londra
Monika von der Helbard, cea mai bună prietenă a Gretei

Personaje istorice reale

Prinţul Karl Lichnowsky, ambasadorul german la Londra
Feldmareşalul Paul von Hindenburg
Generalul de infanterie Erich Ludendorff
Theobald von Bethmann-Hollweg, cancelarul german
Arthur Zimmermann, ministrul german de externe

Ruşii

Familia Peshkov

Grigori Peshkov, metalurgist
Lev Peshkov, îngrijitor de cai

Muncitorii de la uzina Putilov

Konstantin, strungar, preşedinte al Grupului Bolşevic de Discuţii
Isaak, căpitanul echipei de fotbal
Varya, muncitoare, mama lui Konstantin
Serge Kanin, supraveghetorul secţiei de turnătorie
Contele Maklakov, directorul

Alţii

Mikhail Pinsky, ofiţer de poliţie
Ilya Kozlov, aghiotantul său
Nina, camerista prinţesei Bea
Prinţul Andrei, fratele prinţesei Bea
Katerina, o ţărancă abia venită la oraş
Mishka, patronul unui bar
Trofim, gangster
Fyodor, poliţist corupt
Spirya, pasager pe *Arhanghelul Gabriel*
Yakov, pasager pe *Arhanghelul Gabriel*
Anton, funcţionar la ambasada Rusiei din Londra, totodată spion german
David, soldat evreu
Sergentul Gavrik

Locotenentul Tomchak

Personaje istorice reale

Vladimir Ilici Lenin, liderul Partidului Bolşevic
Lev Troţki

Galezii

Familia Williams

David Williams, organizator sindical – Dai Sindicat
Cara Williams, soţia sa
Ethel Williams, fiica lor
Billy Williams, fiul lor
Bunicul, tatăl Carei

Familia Griffiths

Len Griffiths, ateu şi marxist
Doamna Griffiths, soţia sa
Tommy Griffiths, fiul lor, cel mai bun prieten al lui Billy Williams

Familia Ponti

Doamna Minnie Ponti
Giuseppe „Joey” Ponti, fiul său
Giovanni „Johnny” Ponti, fratele său mai tânăr

Minerii

David Crampton – Dai Plângăciosul
Harry „Suet” Hewitt
John Jones Prăvălie
Dai Haleală, fiul măcelarului
Pat Papa, manipulatorul manivelei la Orizontul Principal
Micky Pope, fiul lui Pat
Dai Ponei, îngrijitor de cai
Bert Morgan

Conducerea minei

Perceval Jones, preşedinte al companiei Celtic Minerals
Maldwyn Morgan, directorul minei – Morgan Dus-la-Merthyr
Rhys Price, adjunctul directorului minei
Arthur „Pestriţul” Llewellyn, secretarul minei

Personalul de la Tŷ Gwyn

Peel, majordomul
Doamna Jevons, menajera-şefă

Morrison, lacheu

ALŢII

Dai Muck, sanitar
Doamna Dai Ponei
Doamna Roley Hughes
Doamna Hywel Jones
Soldatul George Barrow, Compania B
Soldatul Robin Mortimer, ofiţer degradat, Compania B
Soldatul Owen Bevin, Compania B
Sergentul Elijah „Profetul” Jones, Compania B
Sublocotenentul James Carlton-Smith, Compania B
Căpitanul Gwyn Evans, Compania A
Sublocotenentul Roland Morgan, Compania A

PERSONAJE ISTORICE REALE

David Lloyd George, membru liberal al parlamentului

Prolog

Iniţierea

Capitolul 1
22 iunie 1911

În ziua în care regele George al V-lea era încoronat la Westminster Abbey, la Londra, Billy Williams cobora în mină, în Aberowen, în sudul Ţării Galilor.

Pe 21 iunie 1911, Billy împlinise treisprezece ani. Fusese trezit de tatăl său. Metoda prin care tatăl său trezea oamenii era mai degrabă eficientă decât blândă. Îl bătea pe Billy pe obraz, în ritm regulat, ferm şi insistent. Billy dormea adânc şi încercă să îl ignore pentru câteva secunde, dar bătăile de pe obraz continuară neîntrerupt. Pe moment se mânie, apoi îşi aminti că trebuia să se trezească, ba chiar că îşi dorea să se trezească, şi deschise ochii, săltându-se brusc în capul oaselor.

— Ora patru fix, spuse tatăl său în timp ce ieşea din cameră, tropăind pe scările din lemn pe măsură ce cobora.

Billy începea astăzi munca de miner ucenic, cum făcuseră majoritatea bărbaţilor din acel oraş la vârsta lui. Îşi dorea să se fi simţit ca un miner. Dar era hotărât să nu se facă de râs. David Crampton plânsese în prima zi în care coborâse în mină şi încă îi spuneau Dai Plângăciosul, cu toate că avea douăzeci şi cinci de ani acum şi era vedeta echipei locale de rugby.

Era ziua de după solstiţiul de vară şi o rază de lumină pătrundea prin mica fereastră. Billy se uită la bunicul său, întins lângă el. Ochii Bunicului erau deschişi. Se trezea mereu înaintea lui Billy; spunea că bătrânii nu dorm prea mult.

Billy se ridică din pat. Era doar în izmene. Când vremea era mai rece, dormea şi cu cămaşa pe el, dar Marea Britanie se bucura de o vară însorită, cu nopţi blânde. Trase oala de noapte de sub pat şi îi dădu la o parte capacul. Mărimea penisului său era aceeaşi, aşa că încă îi spunea puţulică. Era acelaşi ciot ca de copil. Sperase că va începe să crească în noaptea de dinaintea zilei sale de naştere sau că va observa măcar un fir de păr negru pe lângă, dar fu dezamăgit. Prietenul lui cel mai bun, Tommy Griffiths, care se născuse în aceeaşi zi, era altfel: avea deja vocea în schimbare şi un puf întunecat deasupra buzei superioare, iar puţulica lui era ca cea a unui bărbat. Era umilitor.

În timp ce folosea oala de noapte, Billy se uită pe fereastră.

Tot ce putea să vadă era dealul cenuşiu, o movilă gri-argiloasă plină de resturi, deşeuri de la mina de cărbune, în mare parte argilă şi gresii. Aşa arăta pământul în ziua a doua a Facerii, se gândi Billy, înainte ca Dumnezeu să spună: „Să dea Pământul din sine verdeaţă.” O adiere uşoară purtă pulberea fină şi neagră de pe movilă spre şirurile de case.

În cameră era şi mai puţin de văzut. Acesta era dormitorul din spate, un spaţiu îngust, suficient de mare pentru a încăpea un singur pat, un cufăr cu sertare şi vechea ladă a bunicului. Pe perete se afla un barometru decorat pe care scria:

CREDE ÎN DOMNUL NOSTRU
ISUS HRISTOS
ŞI VEI FI
MÂNTUIT

Nu exista nicio oglindă.

Una dintre uşi ducea spre capul scărilor, iar cealaltă spre dormitorul din faţă, care nu putea fi accesat decât trecând prin acesta. Era mai mare şi avea loc pentru două paturi. Mama şi Tata dormeau acolo – şi surorile lui Billy dormiseră acolo, cu ani în urmă. Cea mai mare, Ethel, nu mai locuia acum acolo, iar celelalte trei muriseră, una de vărsat de vânt, alta de tuse măgărească, iar cea de-a treia de difterie. Mai avusese şi un frate mai mare, cu care Billy dormise în acelaşi pat înainte să vină Bunicul. Wesley fusese numele lui şi fusese omorât în mină de un vagonet care o luase la vale, o roabă pentru transportat cărbune.

Billy îşi trase bluza pe el. Era cea pe care o purtase la şcoală cu o zi înainte. Azi era joi, iar el îşi schimba bluza doar duminica. Totuşi, avea o nouă pereche de pantaloni, primii lui pantaloni lungi, din bumbac impermeabil – i se spunea moleschin. Erau simbolul pătrunderii lui în lumea bărbaţilor şi îi îmbrăcă mândru, bucurându-se de greutatea masculină a materialului. Îşi puse o curea groasă din piele şi se încălţă cu bocancii rămaşi de la Wesley, după care coborî scările.

Parterul locuinţei era ocupat de camera de zi, o încăpere de 15 metri pătraţi, cu o masă în mijloc, un şemineu într-o parte şi un covor ţesut de mână ce acoperea podeaua din piatră. Tata stătea la masă citind un exemplar vechi din *Daily Mail,* cu o pereche de ochelari agăţaţi la rădăcina nasului său lung şi ascuţit. Mama pregătea ceaiul. Lăsă jos ceainicul aburind şi îl sărută pe Billy pe frunte, apoi spuse:

— Ce face micul meu bărbat de ziua lui?

Billy nu răspunse. „Micul” suna destul de dureros pentru că era într-adevăr mic, iar „bărbat” era la fel de neplăcut la auz, pentru că nu era încă bărbat. Se duse în chicineta din fundul casei. Scufundă un castron în butoiul cu apă, se spălă pe faţă şi pe mâini şi aruncă apa folosită în chiuveta îngustă de piatră. Chicineta avea un cazan de cupru sub care se afla un grătar pentru foc, dar nu era folosit decât în seara de îmbăiere, care era sâmbăta.

Li se promisese că vor avea apă curentă în curând, iar unele case de mineri o aveau deja. Pentru Billy era o minune ca oamenii să poată lua o cană de apă rece şi curată doar răsucind un robinet, fără să care cu găleata de la pompa din stradă. Dar conducta de apă nu ajunsese încă pe Wellington Row, unde locuia familia Williams.

Se întoarse în sufragerie şi se aşeză la masă. Mama puse în dreptul lui o cană mare de ceai cu lapte deja îndulcit. Tăie două felii groase de pâine de casă şi scoase o bucată de untură din cămara de sub scări. Billy îşi împreună mâinile, închise ochii şi spuse:

— Mulţumescu-Ţi, Doamne, pentru această mâncare. Amin.

Apoi sorbi din ceai şi întinse untura pe pâine.

Ochii albaştri şi spălăciţi ai tatălui său îl priviră pe deasupra ziarului.

— Pune-ţi nişte sare pe pâine, spuse el. O să transpiri sub pământ.

Tatăl lui Billy era reprezentantul minerilor, angajat al Federaţiei Minerilor din South Wales, cel mai puternic sindicat de breaslă din Marea Britanie, cum îi plăcea să amintească de fiecare dată când avea ocazia. Era ştiut sub numele de Dai Sindicat. Mulţi bărbaţi erau numiţi Dai (pronunţat chiar cum se scrie), prescurtare de la David, sau Dafydd în galeză. Billy învăţase la şcoală că David era un nume celebru în Ţara Galilor, pentru că era numele sfântului protector al ţării, la fel ca Patrick în Irlanda. Toţi cei cu numele Dai se deosebeau unul de altul nu prin numele lor de familie – aproape toţi din oraş aveau numele de familie Jones, Williams, Evans sau Morgan ci printr-o poreclă. Numele adevărate erau rareori folosite – doar atunci când exista o alternativă comică. Billy era William Williams, aşa că i se spunea Billy Dublu.

Femeilor li se dădea uneori porecla soţului, aşa că Mama era

cunoscută sub numele de doamna Dai Sindicat.

Bunicul coborî în timp ce Billy mânca a doua felie de pâine cu untură. În ciuda vremii calde, era îmbrăcat cu haină şi cu vestă. După ce se spălă pe mâini, se aşeză în faţa lui Billy, de partea cealaltă a mesei.

— Nu mai fi aşa emotiv, spuse el. Eu am coborât în mină când aveam zece ani. Iar tatăl meu a fost coborât în mină, cărat în spate de tatăl lui, când avea cinci ani şi lucra de la şase dimineaţa până la şapte seara. Din octombrie până în martie nu apuca să vadă lumina soarelui.

— Nu am emoţii, spuse Billy.

Nu era adevărat. Era încremenit de frică.

Oricum, Bunicul era blajin şi nu insista să aibă dreptate. Billy îl plăcea pe Bunicul. Mama se purta cu Billy de parcă ar fi fost un copilaş, iar Tata era rece şi sarcastic, dar Bunicul era tolerant şi îi vorbea lui Billy ca unui adult.

— I-auzi aici, spuse Tata.

Nu cumpăra niciodată ziarul *Mail,* o spurcăciune de dreapta, dar câteodată aducea acasă o copie luată de la altcineva şi citea din ziar cu voce dispreţuitoare, batjocorind prostia şi minciuna clasei conducătoare.

— „Lady Diana Manners a fost criticată pentru că a purtat aceeaşi rochie la două baluri diferite. Fiica mai tânără a ducelui de Rutland a primit premiul pentru «cel mai frumos costum de damă» la Balul Savoy, pentru corsetul strâmt, fără umeri, şi fusta cloş, câştigând două sute cincizeci de guinee.”

Coborî puţin ziarul şi spuse:

— Atâta câştig eu în cinci ani, Billy, băiete.

Citi mai departe:

— „Dar a atras nemulţumirea cunoscătorilor de modă purtând aceeaşi rochie la petrecerea lordului Winterton şi a lui F.E. Smith de la hotelul Claridge. «Nu te poţi sătura de ceva bun», a spus lumea.”

Ridică ochii din ziar şi spuse:

— Ai face bine să îţi schimbi rochiţa, mamă, ca să nu atragi nemulţumirea cunoscătorilor de modă.

Mama nu se amuză câtuşi de puţin. Purta o rochie de lână veche, cu coatele peticite şi cu pete la subsuori.

— Dacă aş avea două sute cincizeci de guinee, aş arăta mai bine decât Lady Diana Muck, spuse ea, nu fără amărăciune.

— E adevărat, spuse Bunicul. Cara e fost mereu cea mai

frumoasă – la fel ca mama ei.

Numele Mamei era Cara. Bunicul se întoarse spre Billy şi spuse:

— Bunica ta era italiancă. Numele ei era Maria Ferrone.

Billy ştia deja asta, dar Bunicului îi plăcea să repete poveşti cunoscute.

— De la ea are mama ta părul negru şi lucios şi ochii negri şi frumoşi – şi sora ta la fel. Bunica ta era cea mai frumoasă femeie din Cardiff – şi era a mea!

Deodată se întristă.

— Ce vremuri, spuse el încet.

Tata se strâmbă dezaprobator – vorbele astea sugerau dorinţe trupeşti –, dar pe Mama o binedispuseră complimentele tatălui ei şi zâmbi în timp ce îi puse în faţă farfuria cu micul dejun.

— O, da, spuse ea, eu şi sora mea eram considerate foarte frumoase. Le-am fi arătat noi ducilor ce înseamnă o fată frumoasă dacă am fi avut bani de mătăsuri şi dantele.

Billy era surprins. Nu se gândise niciodată la mama sa ca fiind frumoasă sau altcumva, deşi – când se îmbrăca pentru a merge duminica la biserică – arăta remarcabil, mai ales cu pălărie. Bănuia că fusese cândva o fată frumoasă, dar era greu de imaginat.

— Şi nu doar asta, spuse Bunicul. Cei din familia bunicii tale erau şi isteţi. Cumnatul meu a fost miner, dar s-a lăsat de meserie şi a deschis o cafenea în Tenby. Asta da viaţă – brize marine şi nimic altceva de făcut decât cafea şi numărat bani.

Tata citi încă un articol.

— „Ca parte din pregătirile pentru încoronare, Palatul Buckingham a scos o carte cu instrucţiuni de 212 pagini.”

Se uită pe deasupra ziarului.

— Billy, să le spui asta celor din mină astăzi. Vor fi liniştiţi să ştie că nimic nu e lăsat la voia întâmplării.

Pe Billy nu îl interesa Casa Regală. Lui îi plăceau poveştile cu aventuri care se publicau în *Mail,* despre băieţii din echipele de rugby de la şcolile publice care prindeau spioni germani. Din câte se spunea în ziar, asemenea spioni erau infiltraţi prin fiecare oraş din Marea Britanie, deşi nu părea să fie vreunul în Aberowen, spre dezamăgirea sa.

Billy se ridică în picioare.

— Dau o fugă până la stradă, anunţă el.

Ieşi din casă pe uşa din faţă. „A da o fugă până la stradă” era

un eufemism folosit în familie pentru a anunţa că mergi la toaletă, care se afla pe la jumătatea aleii Wellington. Era o şandrama joasă din cărămidă, cu acoperiş din fier încreţit, construită deasupra unei gropi adânci în pământ. Cabina era împărţită în două compartimente, unul pentru bărbaţi şi celălalt pentru femei. Fiecare compartiment avea câte două closete, pentru ca oamenii să poată intra câte doi. Nimeni nu ştia de ce constructorii le aranjaseră în felul acela, dar toată lumea încerca să facă faţă situaţiei în cel mai bun fel. Bărbaţii ţineau privirea înainte fără să spună nimic, iar femeile – după cum auzise Billy de multe ori – îşi ţineau de urât pălăvrăgind. Mirosul era foarte greu de suportat, chiar dacă erai nevoit să îl simţi în fiecare zi din viaţa ta. Billy încerca să respire cât putea de puţin cât timp se afla înăuntru şi ieşea de acolo dornic să tragă în piept aer curat. Groapa era astupată periodic de un bărbat pe nume Dai Gunoierul.

Când Billy se întoarse acasă, fu plăcut surprins să o găsească la masă pe sora lui, Ethel.

— La mulţi ani, Billy! strigă ea. Am vrut să vin să te pup înainte să cobori în mină.

Ethel avea optsprezece ani, iar lui Billy nu-i venea deloc greu să-i remarce frumuseţea. Părul ei negru ca mahonul avea bucle încăpăţânate, iar ochii negri sclipeau neastâmpăraţi. Poate că Mama arătase cândva la fel. Ethel purta o rochie simplă, neagră, şi o bonetă albă din bumbac – costumaţia de menajeră de care era foarte mândră.

Billy o adora pe Ethel. Pe lângă faptul că era frumoasă, avea simţul umorului, era isteaţă şi curajoasă, iar câteodată îi mai şi răspundea Tatei. Ea îi spusese lui Billy lucruri pe care nimeni altcineva nu voia să i le explice, cum ar fi episodul lunar al femeilor, pe care ele îl numeau „blestemul”, dar şi în ce consta infracţiunea de indecenţă publică care îl făcuse pe vicarul anglican să plece din oraş în aşa mare grabă. Fusese cea mai bună din clasă în fiecare an de şcoală, iar eseul ei *Oraşul sau satul meu* câştigase premiul întâi într-un concurs organizat de *South Wales Echo.* Primise un exemplar al *Atlasului lumii.*

Îl pupă pe Billy pe obraz.

— I-am zis doamnei Jevons, menajera-şefă, că nu mai e cremă de pantofi, aşa că trebuie să trec prin oraş ca să cumpăr.

Ethel locuia şi lucra la Tŷ Gwyn, uriaşa proprietate a contelui Fitzherbert, aflată la o milă distanţă de munte. Îi dădu lui Billy

ceva învelit într-o cârpă curată.

— Am furat o prăjitură pentru tine.

— O, mulţumesc, Eth! spuse Billy.

Lui Billy îi plăceau mult prăjiturile.

— Să ţi-o pun în pachet? întrebă Mama.

— Da, te rog.

Mama scoase o cutie de tablă din dulap şi puse prăjitura înăuntru. Mai tăie apoi două felii de pâine, le unse cu untură, le presără cu sare şi le băgă în cutie. Toţi minerii aveau o cutie de tablă pentru pachet. Dacă ar fi luat mâncarea înfăşurată în cârpă, şoarecii ar fi mâncat-o pe toată înainte de prânz.

— Când o să vii acasă cu prima leafă, o să ai la pachet şi o felie de şuncă fiartă.

Billy nu avea să câştige foarte mult la început, dar – chiar şi aşa – îmbunătăţea nivelul de trai al familiei. Se întreba câţi bani de buzunar o să îi lase Mama şi dacă va putea să strângă îndeajuns pentru a-şi lua o bicicletă, lucrul pe care şi-l dorea cel mai mult.

Ethel se aşeză la masă. Tata i se adresă:

— Ce mai e nou pe la conac?

— Linişte şi pace, spuse ea. Contele şi prinţesa sunt la Londra pentru încoronare. Se uită la ceasul de pe etajeră. În curând trebuie să se trezească – trebuie să ajungă devreme la catedrală. Ei nu o să-i placă – nu e obişnuită cu trezitul devreme –, dar nu poate să întârzie la rege.

Soţia contelui, Bea, era o prinţesă rusoaică foarte distinsă.

— O să vrea să prindă locuri în faţă, ca să vadă evenimentul, spuse Tata.

— A, nu, nu ai voie să stai unde ai tu chef, spuse Ethel. Au făcut comandă specială pentru şase mii de jilţuri din mahon, cu numele invitaţilor scrise pe spate cu litere aurite.

— Ei bine, asta este o risipă! Ce-o să facă cu ele după aceea? spuse Bunicul.

— Nu ştiu. Poate că fiecare o să îşi ia scaunul acasă, ca amintire.

— Spune-le să trimită unul şi aici. Maica-ta e nevoită să stea în picioare, deşi nu suntem mai mult de cinci persoane, spuse Tata sec.

Când Tata era glumeţ, tonul lui ascundea de fapt o nemulţumire. Ethel sări repede în picioare.

— Îmi pare rău, mamă, nu mi-am dat seama.

— Stai acolo, că am prea multă treabă ca să stau jos, îi spuse Mama.

Ceasul bătu ora cinci.

— Billy, băiete, ar fi bine să ajungi acolo mai devreme. Să începi aşa cum ai de gând să continui.

Billy se ridică în picioare ezitând şi îşi luă cutia de tablă.

Ethel îl pupă încă o dată, iar Bunicul dădu mâna cu el. Tata îi dădu două piroane ruginite şi puţin îndoite.

— Pune-le în buzunarele de la pantaloni, îi spuse el.

— Pentru ce? întrebă Billy.

— Ai să vezi, răspunse Tata zâmbind.

Mama îi dădu o sticlă de un litru cu dop înşurubabil, plină cu ceai rece îndulcit amestecat cu lapte, şi îi spuse:

— Billy, să ţii minte: Isus e mereu cu tine, chiar şi în mină.

— Da, mamă.

Îi zări o lacrimă în ochi şi se întoarse repede cu spatele, pentru că îl făcea şi pe el să lăcrimeze. Îşi luă basca din cui.

— Hai că am plecat, spuse el ca şi cum ar fi plecat la şcoală, apoi trecu pragul.

Vara fusese însorită şi călduroasă până atunci, dar în ziua aceea era înnorat şi părea că va ploua. Tommy stătea sprijinit de zidul casei, aşteptând.

— Hei, hei, Billy! spuse el.

— Hei, hei, Tommy!

Merseră pe stradă unul lângă altul.

Billy învăţase la şcoală că Aberowen fusese cândva un mic târg unde se întâlneau fermierii din împrejurimi. Din capătul aleii Wellington puteai vedea vechiul centru comercial, cu ţarcurile deschise ale oborului de vite, clădirea pentru schimb de lână şi biserica anglicană, toate pe o singură parte a râului Owen, care era ceva mai mare decât un pârâu.

Acum o cale ferată traversa orăşelul ca o rană, ducând către intrarea în mină. Casele minerilor se întinseseră pe toată valea, sute de case din piatră cenuşie, cu acoperişuri fumurii din piatră galeză. Erau construite în rânduri şerpuite ce urmăreau conturul versantului, iar rândurile erau intersectate de străzi scurte, ce se avântau spre fundul văii.

— Cu cine crezi că vei lucra? întrebă Tommy.

Billy ridică din umeri. Băieţii noi erau daţi în primire maistrului miner.

— Nu am de unde să ştiu.

— Sper să mă trimită la grajduri.
Lui Tommy îi plăceau caii. Vreo cincizeci de ponei trăiau în mină. Trăgeau pe şine vagonetele pe care minerii le umpleau cu cărbuni.
— Ce fel de muncă ai vrea să faci?
Billy spera să nu i se dea de făcut ceva ce ar fi fost prea greu pentru condiţia lui fizică de copil, dar nu voia să recunoască asta.
— Să ung roţile vagonetelor, răspunse el.
— De ce?
— Pare ceva uşor de făcut.
Trecură pe lângă şcoala unde deunăzi fuseseră elevi. Era o clădire victoriană cu ferestre arcuite, ca o biserică. Fusese construită de familia Fitzherbert, după cum le amintea directorul întruna. Contele încă numea profesorii şi decidea programa. Pe pereţi se aflau picturi ale victoriilor militare ale Marii Britanii, iar măreţia ţării era un subiect recurent.
La lecţia de Scriptură cu care începea fiecare zi era predată doctrina strict anglicană, chiar dacă aproape toţi copiii proveneau din familii de nonconformişti. Exista un comitet administrativ al şcolii în care Tata era membru, dar acesta nu avea decât puterea de a sfătui. După părerea Tatei, contele trata şcoala ca şi cum ar fi fost proprietatea lui personală. În ultimul an de şcoală, Billy şi Tommy învăţaseră principiile mineritului, în timp ce fetele învăţaseră să coasă şi să gătească. Billy fusese surprins să afle că pământul de sub el era alcătuit din pături formate din diferite tipuri de sol, ca un teanc de sandviciuri.
Un strat de cărbune – o expresie pe care Billy o auzise toată viaţa lui fără să o înţeleagă – era o astfel de pătură. I se mai spusese despre cărbuni că erau alcătuiţi din frunze moarte şi din alte materii vegetale acumulate de-a lungul miilor de ani şi presate de greutatea pământului de deasupra. Tommy, al cărui tată era ateu, zicea că asta demonstra că Biblia nu spunea adevărul, în timp ce tatăl lui Billy spunea că asta era doar o interpretare.
Şcoala era goală la acea oră, iar locul de joacă era pustiu. Billy se simţea mândru că terminase cu şcoala, deşi într-o oarecare măsură ar fi preferat să se întoarcă la şcoală decât să se ducă în mină.
Pe măsură ce se apropiau de intrarea în mină, străzile se umpleau de mineri, fiecare ducându-şi cutia sa de tablă şi sticla cu ceai. Toţi erau îmbrăcaţi la fel, în costume vechi pe care

urmau să şi le dea jos odată ajunşi la muncă. Unele mine erau foarte reci, dar Aberowen era o mină călduroasă, aşa că oamenii lucrau în chiloţi şi în cizme sau în nişte pantaloni scurţi din bumbac gros pe care îi numeau „izmene de surghiun”. Toţi purtau caschete tot timpul, pentru că tavanul tunelului era jos şi era uşor să te loveşti la cap.

Pe deasupra caselor, Billy putea vedea un scripete, precum şi un turn cu două roţi în vârf, învârtindu-se în direcţii opuse şi trăgând cablurile care ridicau sau coborau cabina ascensorului minei. Structuri similare puteau fi întâlnite în majoritatea orăşelelor din South Wales, la fel cum turlele bisericilor dominau linia orizontului în satele de fermieri. Alte clădiri erau răsfirate pe lângă intrarea în mină, ca şi cum ar fi căzut din cer la întâmplare: lampisteria, birourile minei, fierăria, diverse magazine. Căile ferate se furişau printre clădiri. Pe terenul cu deşeuri se aflau vagonete stricate, buşteni vechi şi crăpaţi, saci furajeri şi teancuri de maşinării ruginite, ieşite din uz, totul acoperit cu un strat de praf de cărbune. Tata spunea mereu că ar exista mai puţine accidente dacă minerii ar fi mai ordonaţi.

Billy şi Tommy intrară în birourile minei. În camera din faţă se afla Arthur „Pestriţul” Llewellyn, un funcţionar nu cu mult mai în vârstă decât ei. Bluza lui albă avea un guler murdar şi manşete. Erau aşteptaţi. Taţii lor aranjaseră deja ca ei să înceapă munca în ziua aceea. Pestriţul le scrise numele într-un registru, apoi îi duse în biroul directorului minei.

— Tânărul Tommy Griffiths şi tânărul Billy Williams, domnule Morgan, spuse el.

Maldwyn Morgan era un bărbat înalt, îmbrăcat într-un costum negru. Nu avea praf de cărbune pe manşete. Obrajii rozalii îi erau netezi, ceea ce însemna că se rădea zilnic. Diploma lui de inginer atârna pe perete, pusă într-o ramă, iar melonul lui – cealaltă emblemă a statutului său – era expus în cuierul de lângă uşă. Spre surpriza lui Billy, nu era singur. Lângă el stătea un personaj încă şi mai spectaculos: Perceval Jones, preşedinte la Celtic Minerals, compania care deţinea şi coordona mina din Aberowen, precum şi multe altele. Un om mic de statură şi agresiv, căruia minerii îi spuneau Napoleon. Purta haine de dimineaţă – un frac negru şi pantaloni gri cu dungi – şi nu îşi dăduse jos jobenul negru. Jones se uită în silă la băieţi.

— Griffiths, spuse el, taică-tu este un revoluţionar socialist.

— Da, domnule Jones, spuse Tommy.

— Şi ateu.

— Da, domnule Jones.

Îşi întoarse apoi privirea către Billy.

— Şi taică-tu este funcţionar la Federaţia Minerilor din South Wales.

— Da, domnule Jones.

— Nu-mi plac socialiştii. Ateii sunt sortiţi să îndure veşnic chinurile iadului. Iar membrii de sindicat sunt tot ce poate fi mai rău.

Se uită urât la ei, dar nu puse nicio întrebare, aşa că Billy nu spuse nimic.

— Nu vreau belele, continuă Jones. În Valea Rhondda minerii sunt în grevă de patruzeci şi trei de săptămâni, din cauza unor oameni care îi stârnesc, ca taică-tu.

Billy ştia despre greva de la Rhondda că nu fusese cauzată de scandalagii, ci de proprietarii minei Ey, din Penygraig, care îi dăduseră afară pe mineri. Dar îşi ţinu gura.

— Aveţi de gând să îmi faceţi belele? Arătă cu degetul spre Billy, ceea ce îl făcu pe băiat să tremure: Ţi-a zis cumva taică-tu să îţi aperi drepturile cât lucrezi pentru mine?

Billy încercă să se gândească, deşi îi era greu când Jones se uita la el ameninţător. Tata nu spusese prea multe în dimineaţa aceea, dar cu o seară înainte îi dăduse un sfat.

— Vă rog, domnule, mi-a zis doar atât: „Nu fi obraznic cu şefii, asta e treaba mea."

În spatele lui, Llewellyn Pestriţul rânji pe furiş.

Perceval Jones nu era amuzat.

— Sălbatic neobrăzat! spuse el. Dar dacă nu te primesc să lucrezi, toată valea o să intre în grevă.

Billy nu se gândise la asta. Era el atât de important? Nu, dar minerii ar fi putut face grevă opunându-se principiului în sine, ca un copil de-al funcţionarilor lor să aibă de suferit. Era la muncă de cinci minute şi sindicatul deja îi lua apărarea.

— Du-i de aici, spuse Jones.

Morgan dădu din cap.

— Du-i afară, Llewellyn, îi spuse el Pestriţului. Rhys Price o să aibă grijă de ei.

Billy oftă în sinea lui. Rhys Price era unul dintre cei mai nesuferiţi maiştri mineri. Pusese ochii pe Ethel cu un an în urmă, iar ea îl refuzase categoric. Făcuse la fel cu jumătate din bărbaţii din Aberowen, numai că Price nu se împăcase uşor cu ideea.

Pestriţul ridică brusc din bărbie:

— Afară, spuse el venind în urma lor. Aşteptaţi-l aici pe domnul Price.

Billy şi Tommy ieşiră din clădire şi se sprijiniră de zid, lângă uşă.

— I-aş da un pumn lui Napoleon în burta lui grasă, spuse Tommy. Ce capitalist nenorocit!

— Mda, mormăi Billy, deşi nu se gândea la asta.

Peste un minut apăru şi Rhys Price. Ca toţi maiştrii, purta o pălărie cu vârful rotunjit, numită gambetă, care era mai scumpă decât o bască de miner, dar mai ieftină decât un melon. În buzunarele vestei avea un carneţel şi un creion şi ţinea în mână o riglă. Price avea obrajii acoperiţi de o barbă scurtă, neagră, şi strungăreaţă. Billy ştia că este un tip isteţ, dar şmecher.

— Bună dimineaţa, domnule Price, spuse Billy.

Price îl privi cu suspiciune.

— Ce treabă ai tu să-mi dai mie bună dimineaţa, Billy Dublu?

— Domnul Morgan a zis să coborâm în mină cu dumneavoastră.

— Chiar aşa?

Price avea obiceiul să îşi întoarcă privirea în stânga şi în dreapta şi câteodată şi în spate, ca şi cum s-ar fi aşteptat la vreun pericol ce ar fi putut veni de oriunde.

— Vom vedea, spuse el uitându-se în sus către scripete, de parcă ar fi căutat o explicaţie acolo. Nu am timp de voi.

Apoi intră în birou.

— Sper că o să pună pe altcineva să ne ducă jos, spuse Billy. Îi urăşte pe cei din familia mea pentru că soră-mea l-a refuzat.

— Soră-ta se crede prea bună pentru bărbaţii din Aberowen, spuse Tommy, repetând în mod evident ceea ce auzise în altă parte.

— Chiar este mai bună decât ei, spuse Billy hotărât.

Price ieşi din nou.

— Bun, haideţi încoace, spuse el în timp ce o lua din loc cu paşi repezi.

Băieţii îl urmară în lampisterie. Lămparul îi dădu lui Billy un felinar lucios din cupru, pe care acesta şi-l agăţă la curea cum îl purtau bărbaţii.

Învăţase despre felinarele minerilor când era la şcoală. Printre pericolele mineritului se număra şi gazul metan, un gaz inflamabil eliminat din straturile de cărbune. Oamenii îi ziceau

grizu şi părea să fie cauza tuturor exploziilor subterane. Minele galeze erau renumite pentru gazele degajate. Lămpaşul era ingenios proiectat, în aşa fel încât să nu aprindă grizul. De fapt, dacă flacăra lămpii îşi schimba forma, minerii îşi dădeau seama de existenţa emisiei de gaze – pentru că grizul nu avea miros.

Dacă lampa se stingea, minerul nu putea să o aprindă singur. Era interzis să porţi la tine chibrituri, iar felinarul era încuiat pentru a descuraja încălcarea acestei reguli. Dacă lampa se stingea, trebuia dusă într-un punct de luminare, care era plasat de obicei în capăt de tot, lângă puţul minei.

Asta presupunea să mergi pe jos cale de-o milă, poate chiar mai mult, dar evitarea unei explozii subterane merita acest efort. La şcoală, băieţilor li se spunea că asta era o metodă prin care angajatorii îşi exprimau grija faţă de angajaţii lor – ca şi când, după cum spunea Tata, nu era un beneficiu pentru angajatori să previi exploziile, stagnarea lucrărilor şi dărâmarea tunelelor.

După ce îşi luau lămpile, bărbaţii stăteau la coadă pentru a intra în ascensor. Avizierul era plasat eficient de-a lungul cozii care se forma. Scrise de mână sau imprimate grosolan, afişele anunţau meciuri de crichet, de darts, un briceag pierdut, un recital al Corului de bărbaţi din Aberowen şi un seminar pe baza teoriei materialismului istoric a lui Karl Marx la biblioteca locală. Dar maiştrii nu erau nevoiţi să aştepte, aşa că Price îşi făcu drum până în faţă, urmat de cei doi băieţi.

Ca majoritatea minelor, Aberowen deţinea două puţuri, fiecare având plasate ventilatoare pentru a pune în circulaţie aerul, la un capăt înăuntru, iar la celălalt în afară. Patronii dădeau nume ciudate puţurilor, iar cele de acolo erau numite Pyramus şi Thisbe. Cel de lângă ei, Pyramus, era prevăzut cu ventilatorul care ducea aerul în sus, iar Billy simţi curentul de aer cald care venea din mină.

Cu un an în urmă, Billy şi Tommy se hotărâseră să se uite în tunelul sistemului de ventilaţie. În lunea Paştelui, când oamenii nu erau la muncă, se furişaseră pe lângă paznic, se strecuraseră pe lângă terenul cu deşeuri până la intrarea în mină, apoi săriseră gardul de protecţie. Gura de aerisire nu era în întregime împrejmuită de grilajul ascensorului şi reuşiseră să se aşeze pe burtă şi să se uite peste margine. Se holbaseră fascinaţi şi plini de spaimă la gaura adâncă, iar Billy simţise că i se strânge stomacul. Întunericul părea infinit. Îl încercase o tresărire de bucurie pentru faptul că nu trebuia să coboare acolo şi pe de altă

parte de groază, pentru că într-o zi avea să fie nevoit să o facă. Aruncaseră o piatră înăuntru şi ascultaseră cum se loveşte de pereţii de lemn ai tunelului şi de cărămizile de pe marginea gurii de aerisire. Li se păruse un interval groaznic de lung până ce auziseră plesnitura stinsă a pietrei, care căzuse în apa de pe fundul puţului.

Acum, un an mai târziu, urma să aibă şi el acelaşi traseu ca cel al pietrei. Îşi spuse în sinea lui să nu fie laş. Trebuia să se poarte ca un bărbat, chiar dacă nu se simţea bărbat. Cel mai rău lucru care s-ar fi putut întâmpla era să se facă de râs. Îi era mai frică de asta decât de moarte. Putea vedea grilajul care glisa deasupra gurii de aerisire. Dedesubt nu era decât spaţiu gol, pentru că liftul era deja în urcare. În partea îndepărtată a gurii de aerisire, vedea motorul care răsucea roţile de deasupra. Mecanismul scotea jeturi de aburi. Cablurile plesneau manşoanele de protecţie cu un sunet ca de bici. Mirosea a ulei încins.

Un zgomot metalic însoţi apariţia coliviei de partea cealaltă a porţii. Manipulatorul manivelei, care avea grijă de ascensor cât se afla la gura puţului, glisă poarta într-o parte. Rhys Price intră în colivia goală, urmat de cei doi băieţi. Treisprezece mineri se urcară în urma lor – colivia nu putea să ducă mai mult de şaisprezece oameni în acelaşi timp. Manipulatorul închise poarta trântind-o – urmă o pauză. Billy se simţea vulnerabil. Podeaua de sub picioarele lui era solidă, dar putea să treacă printre barele din părţile laterale fără nicio dificultate. Ascensorul era suspendat de un cablu din oţel, dar nici aşa nu era complet sigur: toţi ştiau de cablul care cedase într-o zi, în 1902, la Tirpentwys, şi de colivia ce se prăbuşise pe fundul puţului, ucigând opt oameni.

Îl salută cu o mişcare din cap pe minerul de lângă el. Era Harry Suet Hewitt, un băiat cu faţa ca o budincă, doar cu trei ani mai mare decât el, deşi cu un cap şi ceva mai înalt. Billy şi-l amintea pe Harry de la şcoală: rămăsese repetent în clasa a treia, cu cei de zece ani, picând examenul în fiecare an, până când ajunsese la vârsta la care era gata să înceapă munca.

Se auzi un sunet de clopot, anunţând că electricianul de pe fundul puţului închisese poarta de pe partea lui. Manipulatorul trase de o manetă şi un alt clopot sună. Motorul cu aburi pufni şi apoi urmă un alt zgomot. Colivia cădea liber. Billy ştia că se afla în cădere liberă şi că avea să se oprească pentru o aterizare

uşoară; dar nimeni nu l-ar fi putut pregăti dinainte pentru senzaţia de cădere neîntreruptă către măruntaiele pământului. Picioarele îi erau în aer. Ţipă cu disperare – nu se putu abţine. Toţi bărbaţii râseră. Ştiau că era prima oară când intra în mină şi îi aşteptaseră reacţia, realiză el. Înţelese prea târziu că toţi se ţineau de bare ca să nu plutească în sus. Dar asta nu îi alungă frica. Reuşi să se oprească din ţipat, încleştându-şi dinţii. Într-un final ascensorul începu să frâneze. Viteza căderii se micşoră, iar picioarele lui Billy atinseră din nou podeaua. Se prinse de o bară şi încercă să nu mai tremure. După un minut, frica fu înlocuită de un sentiment de vătămare atât de puternic, încât aproape că îi venea să plângă. Se uită la faţa hlizită a lui Suet şi ţipă acoperind zgomotul de fundal:

— Tacă-ţi fleanca, Hewitt, cap sec ce eşti!

Expresia lui Suet se schimbă într-o secundă şi el păru furios, dar ceilalţi bărbaţi râseră şi mai tare. Billy urma să îi ceară iertare lui Isus pentru că vorbise urât, dar nu se mai simţea chiar atât de prost. Se uită spre Tommy, care avea şi el faţa albă. Tommy ţipase oare? Billy se temea să întrebe, fiindcă răspunsul ar fi putut fi nu.

Colivia se opri, poarta se deschise, iar Billy şi Tommy păşiră tremurând în mină.

Era întuneric. Lămpile minerilor dădeau mai puţină lumină decât felinarele cu parafină de pe pereţii de acasă. Mina era la fel de întunecată ca o noapte fără lună. Probabil că nu era necesar să vezi bine pentru a tăia cărbune, se gândi Billy. Călcă într-o băltoacă şi, uitându-se în jos, văzu apă şi noroi peste tot, reflectând lucirile palide ale lămpilor. Avea un gust ciudat în gură: aerul era greu, cu praf dens de cărbune. Era posibil ca oamenii să respire acel aer toată ziua? Poate acesta era motivul pentru care minerii tuşeau şi scuipau în mod constant. Patru oameni aşteptau să intre în colivie pentru a ajunge înapoi la suprafaţă. Fiecare purta câte o mapă de piele, iar Billy îşi dădu seama că erau pompieri. În fiecare dimineaţă, înainte ca minerii să înceapă lucrul, pompierii veneau să verifice dacă în mină erau gaze. Dacă exista o concentraţie prea mare de metan, le ordonau oamenilor să aştepte până când ventilatoarele curăţau aerul. În imediata vecinătate, Billy văzu un rând de grajduri pentru ponei şi o uşă deschisă către o cameră luminată, probabil biroul maiştrilor. Tunelele erau numite galerii şi duceau către zonele de unde se scotea cărbune. Price îi duse în faţa unei

dughene şi descuie lacătul de la uşă. Era un depozit de scule. Alese două lopeţi, le înmână băieţilor, apoi încuie la loc. Se duseră spre grajduri. Un bărbat purtând pantaloni scurţi şi cizme aduna cu lopata bucăţi de paie solidificate, umplând un vagonet pentru cărbuni. Sudoarea îi aluneca pe spatele musculos.

— Ai nevoie de un băiat să te ajute? i se adresă Price.

Bărbatul se întoarse cu faţa, iar Billy îl recunoscu pe Dai Ponei, un bătrân de la Capela Bethesda. Dai nu dădu însă niciun semn că l-ar fi recunoscut pe Billy.

— Nu îl vreau pe ăla mic, răspunse el.

— Bine, spuse Price. Celălalt e Tommy Griffiths. E al tău.

Tommy părea încântat. I se îndeplinise dorinţa. Chiar dacă scotea balegă din staul, măcar lucra la grajduri.

— Haide, Billy Dublu, spuse Price, apucând-o printr-o galerie.

Billy îşi sprijini lopata de umeri şi îl urmă. Era mai agitat acum, că Tommy nu era cu el. Şi-ar fi dorit să cureţe bălegarul din grajduri, împreună cu prietenul său.

— Eu ce voi face, domnule Price? întrebă Billy.

— Ia ghici! răspunse Price. De ce morţii mă-tii crezi ca ţi-am dat o lopată?

Billy fu şocat auzind înjurătura. Nu putea să ghicească ce urma să facă, dar nici nu mai puse întrebări. Tunelul era rotund, iar tavanul era susţinut de suporţi din oţel curbat. O ţeavă de cinci centimetri trecea de-a lungul tunelului, transportând probabil apă. În fiecare noapte tunelurile erau stropite cu apă, în speranţa de a se reduce praful. Nu pentru că praful ar fi fost un pericol pentru plămânii oamenilor – şi, dacă ar fi fost, celor de la Celtic Minerals oricum nu le-ar fi păsat –, dar era un risc de incendiu. Cu toate astea, sistemul de stropit nu era eficient. Tata le explicase că ar fi fost nevoie de o ţeavă de cincisprezece centimetri, dar Perceval Jones refuzase să investească în asta.

După câteva sute de metri, o luară printr-un alt tunel şi urcară o pantă. Acesta era un pasaj mai vechi şi mai mic, cu stâlpi de susţinere din lemn, nu din oţel. Price era nevoit să meargă cu capul plecat prin zonele unde tavanul se încovoia. Din treizeci în treizeci de metri treceau pe lângă intrările în zonele în care minerii începuseră deja să taie cărbunele. Billy auzi un huruit, iar Price spuse:

— În canal.

— Ce?

Billy privi pe jos. Un canal era caracteristic trotuarelor din

oraş, iar el nu putea vedea nimic pe jos în afara şinelor de cale ferată pe care mergeau vagonetele. Uitându-se din nou înainte, văzu un ponei care venea în trap către el, înaintând rapid şi trăgând un şir de vagonete.

— În canal! ţipă Price.

Billy încă nu înţelegea ce i se cere, însă putea să constate şi sigur că tunelul era doar cu puţin mai lat decât vagonetele şi că urma să fie strivit. Apoi Price păru să facă un pas în perete şi dispăru. Billy aruncă lopata, se întoarse şi începu să alerge în direcţia din care venise. Încercă să rămână înaintea poneiului, dar acesta părea să înainteze surprinzător de repede. Apoi văzu în perete o nişă de înălţimea tunelului şi îşi dădu seama că mai văzuse astfel de nişe, fără să le ia în seamă, cam o dată la douăzeci şi cinci de metri. Asta trebuia să însemne ceea ce Price numea canal. Se aruncă înăuntru, iar trenul trecu repede pe lângă el. După ce îl depăşi, ieşi afară respirând greu. Price se prefăcu enervat, dar zâmbea.

— Trebuie să ai prezenţă de spirit în mină, spuse el. Altfel o să mori aici, ca frate-tu.

Majorităţii bărbaţilor le făcea plăcere să îşi bată joc şi să expună ignoranţa băieţilor, descoperi Billy. Era hotărât ca el să fie altfel când avea să se facă mare. Îşi ridică lopata. Era întreagă.

— Norocul tău, comentă Price. Dacă o rupea vagonetul, trebuia să plăteşti una nouă.

Merseră mai departe şi ajunseră în scurt timp într-o zonă în care locurile de muncă erau pustii. Pe jos era mai puţină apă, iar podeaua era acoperită cu un strat gros de praf de cărbune. Cotiră de mai multe ori, iar Billy simţi că pierduse direcţia. Ajunseră apoi într-un loc unde tunelul era blocat de un vagonet vechi şi murdar.

— Zona asta trebuie curăţată, spuse Price.

Era pentru prima oară când se deranjase să-i explice ceva, iar Billy avea impresia că îl minţea.

— Treaba ta este să aduni murdăria cu lopata şi să o pui în vagonet.

Billy se uită în jur. Praful era gros de treizeci de centimetri pe toată suprafaţa luminată de lămpaş, iar Billy bănuia că se întindea şi mai departe. Putea să dea cu lopata timp de o săptămână şi tot nu s-ar fi simţit vreo diferenţă. Dar nu puse întrebări. Probabil că era un test.

— Mă întorc mai încolo ca să văd ce faci, spuse Price, apoi o luă înapoi pe unde veniseră, lăsându-l singur pe Billy.

Billy nu se aşteptase la aşa ceva. Crezuse că urmează să lucreze cu alţi oameni mai în vârstă, învăţând de la ei. Dar nu putea să facă altceva decât ce i se spunea. Îşi scoase lampa de la brâu şi se uită în jur, pentru a găsi un loc potrivit pentru ea. Nu era nimic ce putea fi folosit ca suport. Puse lampa pe jos, deşi era inutilă în acel unghi. Apoi îşi aminti de cuiele pe care i le dăduse Tata. Deci pentru asta erau. Scoase un cui din buzunar. Cu partea de metal a lopeţii bătu cuiul în suportul de lemn, apoi îşi atârnă lampa. Aşa era mai bine. Căruciorul i-ar fi venit până la piept unui bărbat, dar lui Billy îi venea până la umeri, iar când se apucă de treabă, îşi dădu seama că cea mai mare parte a prafului alunecă din lopată înainte să îl poată arunca peste marginea căruciorului. Stabili o mişcare prin care răsucea lopata astfel încât să nu se mai întâmple asta. Era plin de sudoare şi realiză deodată pentru ce era al doilea cui. Îl bătu în alt lemn de susţinere şi îşi atârnă pantalonii şi bluza. După o vreme simţi că cineva îl priveşte. Cu colţul ochiului văzu o siluetă care stătea nemişcată ca o statuie.

— Oh, Doamne! ţipă el ascuţit, în timp ce se întorcea cu faţa spre aceasta.

Era Price.

— Am uitat să îţi verific lampa, spuse acesta.

Luă lampa lui Billy din cui şi meşteri ceva la ea.

— Nu arată prea bine, spuse. Ţi-o las pe-a mea.

Atârnă cealaltă lampă şi dispăru imediat.

Era un personaj straniu, dar cel puţin părea să fie interesat de siguranţa lui Billy.

Băiatul îşi reluă lucrul. În scurt timp braţele şi picioarele începură să îl doară. Era obişnuit să dea cu lopata şi îşi tot spunea: „Tata avea un porc în locul liber din spatele casei şi era treaba lui Billy să cureţe mizeria din cocină o dată pe săptămână.” Dar asta dura un sfert de oră. Putea el oare să o ţină astfel o zi întreagă?

Sub stratul de praf erau piatră şi argilă. După o vreme curăţase o porţiune de circa o sută douăzeci de centimetri, cam cât lăţimea tunelului. Mizeria abia acoperea fundul vagonetului, dar el se simţea deja epuizat. Încercă să tragă vagonetul mai în faţă, pentru a nu mai fi nevoit să meargă prea departe ca să descarce lopata, dar roţile păreau să fie blocate în loc.

Nu avea niciun ceas şi era foarte greu să estimeze cât timp trecuse. Începu să lucreze mai încet, încercând să îşi păstreze puterile.

Apoi i se stinse lumina.

Mai întâi pâlpâi, iar el se uită speriat la felinarul atârnat în cui, dar ştia că flacăra s-ar fi alungit dacă existau emisii de gaz. Nu vedea nicio flacără alungindu-se şi se simţi împăcat. Apoi flacăra se stinse de tot.

Nu cunoscuse până atunci o beznă ca aceea. Nu vedea nimic. Nici măcar porţiuni gri, nici măcar nuanţe de negru. Ridică lopata la nivelul feţei şi o ţinu la câţiva centimetri în faţa nasului, dar nu o vedea. Probabil că aşa se simţeau orbii.

Rămase nemişcat. Ce putea să facă? Ar fi trebuit să ducă felinarul la staţia de luminat, dar nu ar fi reuşit să parcurgă drumul înapoi prin toate tunelurile nici dacă ar fi putut să vadă ceva. În bezna aceea ar fi putut bâjbâi ore întregi. Nu ştia pe câţi kilometri se întindeau galeriile ieşite din uz şi nu voia ca minerii să trimită pe alţii să-l caute. Trebuia să îl aştepte pe Price. Maistrul spusese că se va întoarce „puţin mai încolo”. Asta putea însemna câteva minute, o oră sau chiar mai mult. Iar Billy bănuia că o să dureze mai degrabă mai mult. Cu siguranţă Price făcuse asta intenţionat. O lampă de siguranţă nu se putea stinge pur şi simplu şi era foarte puţin curent acolo. Price îi luase lampa lui Billy şi o înlocuise cu una cu mai puţin ulei. Simţi un val de milă pentru propria-i persoană şi ochii i se umplură de lacrimi. Ce făcuse ca să merite asta? Apoi îşi reveni. Era un alt test, precum cel cu ascensorul. O să le arate că era destul de stăpân pe sine.

Ar trebui să continue să lucreze, chiar şi pe întuneric, hotărî el. Mişcându-se pentru prima oară de când se stinsese lumina, puse lopata în pământ şi o împinse înainte, încercând să adune praful în ea. Când o ridică în aer, judecând după greutate, lopata era încărcată. Se întoarse şi făcu doi paşi, apoi o ridică mai mult, încercând să arunce gunoiul în vagonet, dar nu aprecie bine înălţimea. Lopata se lovi de marginea vagonetului şi deodată o simţi mai uşoară, căci conţinutul căzuse pe jos. Trebuia să regleze ţinta. Mai încercă o dată, ridicând lopata mai sus. După ce descărcă lopata, o lăsă să cadă până când mânerul de lemn lovi buza căruciorului. Aşa era mai bine.

Pe măsură ce lucrul îl ducea mai departe de vagon, mai dădea pe alături din când în când, apoi începu să îşi numere paşii cu voce tare. Căpătă un ritm şi, cu toate că muşchii îl dureau,

reuşi să continue. Treaba mergea mecanic, iar mintea îi era liberă să umble aiurea, ceea ce nu era foarte bine. Se întrebă cât de departe se prelungea tunelul şi de cât timp ieşise din uz. Se gândi la pământul de deasupra lui, care se întindea pe vreo opt sute de metri şi a cărui greutate era susţinută de nişte stâlpi de lemn învechit. Îşi aminti de fratele său, Wesley, şi de ceilalţi oameni care muriseră în mina aceea. Dar spiritele lor nu erau acolo, bineînţeles. Wesley era cu Isus. Poate că şi ceilalţi erau. Dacă nu, erau într-un loc diferit. Începu să i se facă teamă şi îşi dădu seama că greşise gândindu-se la spirite. Îi era foame. Era timpul să-şi mănânce pachetul? Habar nu avea, dar se gândi că ar putea să mănânce. Se duse până în locul unde îşi atârnase hainele, bâjbâi pe jos, dedesubtul lor, şi îşi găsi cutia de tablă şi sticla cu ceai. Se rezemă cu spatele de perete şi dădu pe gât nişte ceai rece şi dulce. Când mâncă pâinea cu untură, auzi un zgomot stins. Spera să fie un sunet făcut de cizmele lui Rhys Price, dar era doar o dorinţă deşartă. Recunoştea acel sunet ascuţit: erau şobolani. Nu îi era frică. Erau şobolani în toate şanţurile aflate de-a lungul străzilor din Aberowen. Dar păreau să capete mai mult tupeu în întuneric, căci un moment mai târziu unul dintre ei îi trecu peste picioare. Îşi mută mâncarea în mâna stângă, luă lopata şi o agită în aer. Nici măcar nu se speriară – simţi din nou ghearele lor mici pe picioare. De data asta unul încercă să i se caţere pe mână. Cu siguranţă puteau mirosi mâncarea. Chiţăitul deveni mai intens, iar Billy se întrebă cam câţi erau. Se ridică în picioare şi înfulecă ultima bucată de pâine. Mai bău nişte ceai, apoi îşi mâncă prăjitura. Era delicioasă, plină cu fructe uscate şi cu migdale; dar un şobolan i se căţără pe picioare şi fu nevoit să o înghită repede.

Părea că ştiau că mâncarea se terminase, pentru că imediat chiţăitul se estompă, apoi dispăru de tot. Mâncarea îi dădu lui Billy forţe proaspete pentru un timp şi se întoarse la muncă, deşi simţea o durere ascuţită în spate. Se mişca mai încet, făcând pauze mai dese. Pentru a se înveseli, îşi spuse că era mai târziu decât credea el. Poate că era deja amiază. Cineva va veni să îl ia la sfârşitul turei. Lămparul verifica numerele, aşa că ştiau mereu dacă un om nu se întorsese. Dar Price luase lampa lui Billy şi o înlocuise cu alta. Oare plănuise să îl lase pe Billy acolo peste noapte? Nu ar fi mers. Tata ar fi făcut mare scandal. Şefilor le era frică de Tata – Perceval Jones recunoscuse asta, într-un fel sau altul. Mai devreme sau mai târziu, cineva avea să îl caute pe

Billy.

Apoi i se făcu foame din nou şi se simţea de parcă mai trecuseră câteva ore. Începu să i se facă frică şi de data asta nu mai reuşi să o înlăture. Întunericul îl scotea din sărite. Ar fi suportat aşteptarea dacă ar fi putut să vadă. În bezna aceea completă însă, simţea că o ia razna. Nu avea niciun simţ al direcţiei şi, de fiecare dată când se îndepărta de cărucior, se întreba dacă o să se lovească de latura tunelului. Mai devreme se temuse să nu înceapă să plângă precum un copil. Acum trebuia să se abţină să nu urle. Apoi îşi aminti că Mama îi spusese: „Isus este mereu cu tine, chiar şi jos, în mină.” Pe moment crezuse că îi spusese asta doar ca să îl facă să se poarte frumos, dar ea fusese mai înţeleaptă de atât. Bineînţeles că Isus era cu el; Isus era pretutindeni. Întunericul nu conta, nici trecerea timpului. Billy avea pe cineva care îi purta de grijă. Pentru a-şi aminti de asta, cântă un psalm. Nu îi plăcea vocea lui, care era încă subţire, dar nimeni nu îl auzea, aşa că putea cânta cât voia el de tare. După ce cântă toate versurile, sentimentul de frică se întoarse, aşa că şi-l imagină pe Isus stând chiar de partea cealaltă a vagonetului şi privind cu o expresie de compasiune pe faţa lui acoperită de barbă. Billy mai cântă un psalm. După fiecare psalm, starea de spirit i se schimba. Din când în când i se făcea din nou frică să nu fie uitat, că ziua de lucru se încheiase şi că ar fi putut fi singur acolo jos; apoi iar îşi amintea de silueta care îl ocrotea în întuneric.

Ştia destul de multe cântece bisericeşti. Mersese la Capela Bethesda de trei ori în fiecare duminică, de când crescuse suficient de mare încât să poată sta locului. Cărţile cu cântece erau scumpe şi nu toţi enoriaşii ştiau să citească, aşa că toţi le învăţau pe de rost.

După ce cântă douăsprezece cântece, socoti că trecuse o oră. Cu siguranţă trebuia să fie sfârşitul turei. Mai cântă alte douăsprezece cântece. După aceea îi veni greu să le mai ţină socoteala. Le cântă pe cele care îi plăceau de două ori. Lucra din ce în ce mai încet.

În timp ce cânta *Din mormânt s-a ridicat* cât îl ţineau plămânii, zări o lumină. Munca devenise automată, aşa că nu se opri, ci umplu o altă lopată şi o cără până la cărucior, continuând să cânte, în timp ce lumina devenea tot mai puternică. După ce termină cântecul, se sprijini în lopată. Rhys Price stătea şi se uita la el, cu lampa atârnată de brâu, cu o privire ciudată pe faţa

umbrită.

Billy nu voia să pară uşurat. Nu voia să îi arate lui Price cum se simţea. Se îmbrăcă la loc, apoi luă lampa stinsă şi şi-o atârnă de curea.

— Ce s-a întâmplat cu felinarul? îl întrebă Price.

— Ştii foarte bine ce s-a întâmplat, spuse Billy, iar vocea lui părea în mod straniu mult mai matură.

Price se întoarse cu spatele şi porni de-a lungul tunelului.

Billy ezită. Se uită în direcţia opusă. De partea cealaltă a vagonului, aproape că vedea o siluetă cu barbă, în robă, care dispăru ca un gând.

— Mulţumesc, spuse Billy către tunelul gol.

Când îl urmă pe Price, simţi în picioare o durere cumplită de parcă urma să cadă, dar puţin îi mai păsa dacă ar fi căzut. Putea să vadă, iar ziua de lucru se încheiase. În curând avea să fie acasă şi putea să se întindă.

Ajunseră la capătul puţului şi urcară în ascensor împreună cu alţi mineri cu feţele înnegrite. Tommy Griffiths nu era printre aceştia, în schimb era Suet Hewitt. În timp ce aşteptau semnalul de sus, Billy observă că toţi se uitau la el rânjind şmechereşte.

— Cum a fost în prima ta zi de lucru, Billy Dublu?

— Foarte bine, mulţumesc, spuse Billy.

Hewitt avea pe chip o expresie maliţioasă. Cu siguranţă nu uitase că Billy îi spusese „cap sec”.

— Nicio problemă? întrebă el.

Billy ezită. Cu siguranţă ştiau ei ceva. Voia să îi facă să afle că nu i se făcuse frică.

— Mi s-a stins lampa, răspunse el.

Şi reuşi să îşi ţină în frâu tonul vocii. Se uită la Price, dar se gândi că e mai bărbăteşte să nu îl acuze direct.

— A fost cam greu să dau cu lopata în întuneric toată ziua.

Era o subestimare – poate că nici nu ar crede că a fost un mare chin –, dar era mai bine decât să spună că îi fusese frică.

Un om mai în vârstă vorbi. Era John Jones Prăvălie, poreclit astfel pentru că nevastă-sa avea o mică prăvălie în centru.

— Toată ziua? întrebă el.

— Da, răspunse Billy.

John Jones se uită la Price şi spuse:

— Ce nenorocit eşti! Trebuia să îl laşi doar o oră.

Suspiciunile lui Billy se confirmară. Toţi ştiau ce se întâmplase şi se părea că tuturor băieţilor noi le făceau ceva similar. Dar

Price întrecuse măsura.

Suet Hewitt rânjea.

— Nu ţi-a fost frică, Billy, băiete, tu singur în bezna aia?

Se gândi ce să răspundă. Toţi se uitau la el, aşteptând să vadă ce are de zis. Rânjetele şmechere dispăruseră de pe feţe şi parcă toţi se simţeau ruşinaţi. Hotărî să spună adevărul.

— Da, mi-a fost frică, dar nu am fost de unul singur.

Hewitt era nedumerit.

— Nu ai fost de unul singur?

— Nu, sigur că nu, spuse Billy. L-am avut pe Isus cu mine.

Hewitt râse tare, dar nu şi ceilalţi. Hohotul răsună scurt şi se opri brusc.

Linişte dură doar câteva secunde. Apoi se auzi un scrâşnet metalic şi colivia se ridică. Billy se întoarse cu spatele.

Noua lui poreclă era de acum Billy-cu-Isus.

Partea întâi

Cerul întunecat

Capitolul 2
Ianuarie 1914

Contele Fitzherbert, în vârstă de 28 de ani, cunoscut familiei şi prietenilor drept Fitz, era al nouălea în rândul celor mai bogaţi oameni din Marea Britanie.

Nu făcuse nimic pentru a-şi obţine imensul venit. Pur şi simplu moştenise mii de pogoane de pământ în Ţara Galilor şi în Yorkshire. Fermele nu-i aduceau prea mulţi bani, dar sub ele se găsea cărbune, aşa că bunicul lui Fitz devenise putred de bogat prin exploatarea minieră.

În mod clar era voia lui Dumnezeu ca Fitzherberţii să domnească peste semenii lor şi să trăiască într-un mare stil; însă Fitz simţea că nu făcuse prea multe ca să justifice încrederea Domnului în el.

Tatăl său, precedentul conte, fusese cu totul diferit. Ofiţer de marină, el fusese promovat la rangul de amiral după bombardarea Alexandriei, în 1882, devenise ambasadorul Marii Britanii la Sankt Petersburg şi, în cele din urmă, ajunsese ministru în cabinetul lordului Salisbury. Conservatorii pierduseră alegerile parlamentare din 1906, iar tatăl lui Fitz murise câteva săptămâni mai târziu – Fitz era convins că sfârşitul îi fusese grăbit de vederea unor liberali iresponsabili precum David Lloyd George şi Winston Churchill preluând guvernarea ţării.

Fitz luase în primire locul său din Camera Lorzilor, camera superioară a parlamentului britanic, ca membru conservator. Vorbea bine franceza şi se descurca rezonabil în rusă, şi şi-ar fi dorit să ajungă într-o bună zi ministru de externe. În mod regretabil însă, liberalii continuaseră să câştige alegeri după alegeri, aşa că nu avusese încă şansa să intre în guvern.

Cariera lui militară fusese la fel de puţin remarcabilă. Urmase cursurile Academiei de ofiţeri de la Sandhurst şi petrecuse trei ani în regimentul de puşcaşi galezi, ajungând căpitan. Când se căsătorise, renunţase la cariera militară, dar primise gradul onorific de colonel al trupelor teritoriale din South Wales. Din păcate, din funcţia de colonel de onoare nu câştigai medalii.

Şi totuşi, avea ceva de care să fie mândru, se gândea el în timp ce trenul gonea prin văile din South Wales. Peste două săptămâni, regele urma să vină în vizită la conacul lui Fitz de la

ţară. Regele George al V-lea şi tatăl lui Fitz fuseseră în tinereţe camarazi pe navă. Regele îşi exprimase recent dorinţa de a afla ce gândesc tinerii, iar Fitz organizase o petrecere discretă pentru ca Majestatea Sa să îi cunoască pe câţiva dintre ei. Acum, Fitz şi soţia lui, Bea, se întorceau acasă pentru a pune totul la punct.

Fitz preţuia tradiţiile. Nimic nu era mai bun pe lume decât ordinea confortabilă care făcea deosebirea dintre monarhie, aristocraţie, negustorime şi ţărănime. Însă acum, când se uita pe fereastra trenului, i se părea că vede o ameninţare a modului de viaţă britanic cum nu mai existase alta într-o sută de ani. Acoperind dealurile cândva verzi, ca o mană neagră-cenuşie într-o tufă de rododendron, casele terasate ale minerilor se puteau vedea pretutindeni. În acele cocioabe murdare se vorbea despre republicanism, ateism şi revoltă. Trecuse doar un veac de când nobilimea franceză fusese mânată la ghilotină şi acelaşi lucru avea să se întâmple şi aici, dacă unii dintre acei mineri musculoşi şi înnegriţi la faţă ar fi obţinut ce voiau.

Fitz ar fi renunţat cu dragă inimă la câştigurile din afacerea sa cu cărbuni dacă Marea Britanie s-ar fi putut întoarce într-o epocă mai simplă. Familia regală era o pavăză puternică împotriva insurecţiei. Însă Fitz era neliniştit din cauza vizitei regelui, chiar dacă asta îl făcea să se simtă mândru. Se puteau întâmpla atâtea… Familia regală ar fi tratat orice omisiune drept un semn de neglijenţă, adică de lipsă de respect. Orice detaliu din acel sfârşit de săptămână avea să fie raportat de către servitorii musafirilor altor servitori, apoi stăpânilor acestora, astfel încât toate femeile din societatea londoneză aveau să afle cât de curând dacă regele primise o pernă prea tare, un cartof stricat sau o marcă greşită de şampanie.

Rolls-Royce-ul lui Fitz aştepta în gara din Aberowen. Cu Bea alături, fu condus pe drumul de o milă până la Tŷ Gwyn, conacul său de la ţară. Cădea o burniţă uşoară, dar persistentă, cum se întâmpla adeseori în Ţara Galilor.

„Tŷ Gwyn” însemna „Casa Albă” în galeză, însă numele devenise ironic. Ca orice altceva în această parte a lumii, clădirea era acoperită cu un strat de pulbere de cărbune, iar blocurile sale de piatră cândva albe căpătaseră acum nuanţa cenuşie ce păta fustele doamnelor dacă îi atingeau din neatenţie zidurile.

Cu toate acestea, clădirea era superbă, iar Fitz se simţi extrem de mândru când maşina opri pe aleea din faţă. Cea mai

mare casă particulară din Ţara Galilor, Tŷ Gwyn avea două sute de camere. Pe când erau copii, el şi sora sa, Maud, număraseră ferestrele şi descoperiseră că erau 523. Fusese ridicată de bunicul său şi exista o anumită ordine, foarte plăcută, în clădirea cu trei niveluri. Ferestrele de la parter erau înalte, îngăduind luminii să inunde imensele săli de recepţie. La etaj se aflau zeci de camere de oaspeţi, iar la mansardă nenumărate cămăruţe pentru servitori, după cum se vedea din lungul şir de ferestre de fronton ce punctau acoperişul abrupt.

Cele cincizeci de pogoane de grădini erau bucuria lui Fitz. Îi supraveghea personal pe grădinari, luând decizii cu privire la sădit, curăţat şi tuns.

— O casă demnă de vizita unui rege, zise el când maşina se opri în faţa porticului impunător.

Bea nu răspunse. Drumurile îi stricau buna dispoziţie.

Când ieşi din maşină, Fitz fu întâmpinat de Gelert, câinele său de munte din Pirinei, o făptură mare cât un urs care îl linse pe mână, apoi începu să alerge de bucurie prin curte.

Ajuns în garderobă, Fitz îşi schimbă hainele de drum cu un costum cafeniu din tweed. Apoi deschise uşa ce dădea spre camerele lui Bea.

Servitoarea rusoaică, Nina, tocmai desprindea pălăria complicată pe care Bea o purtase în călătorie. Fitz zări chipul soţiei sale în oglinda de pe măsuţă şi simţi cum îi tresaltă inima. Se simţi transportat în urmă cu patru ani, în sala de bal din Sankt Petersburg, unde văzuse pentru prima oară acel chip incredibil de frumos, încadrat de bucle blonde ce nu voiau să se lase aranjate. Şi atunci, ca şi acum, ea avea o expresie îmbufnată, care lui i se părea straniu de atrăgătoare. Hotărâse pe loc că ea era femeia cu care voia să se căsătorească.

Nina era o femeie de vârstă mijlocie şi mâna îi era nesigură – adeseori Bea îşi făcea servitorii să se piardă cu firea. Sub ochii lui Fitz, un ac îi înţepă lui Bea scalpul, făcând-o să ţipe.

Nina se albi la faţă.

— Îmi pare foarte rău, Înălţimea Voastră, rosti ea în rusă.

Bea înşfăcă un ac de pălărie de pe măsuţă.

— Poftim, îţi place? strigă ea, înţepând-o în braţ pe servitoare.

Nina izbucni în lacrimi şi ieşi în fugă din cameră.

— Dă-mi voie să te ajut, îi zise Fitz soţiei sale pe un ton liniştitor.

Ea însă nu voia să se liniştească.

— Mă descurc singură.

Fitz se duse la fereastră. Vreo duzină de grădinari trebăluiau prin curte, curăţând tufele, nivelând peluza şi greblând pietrişul. Câteva tufişuri erau înflorite: viburnumul roz, iasomia galbenă de iarnă, hamamelisul şi caprifoiul înmiresmat de iarnă. Dincolo de grădină se vedea coama lină şi înverzită a munţilor.

Trebuia să aibă răbdare cu Bea şi să nu uite că ea este o străină izolată într-o ţară stranie, departe de familia ei şi de tot ce-i era familiar. Fusese uşor în primele luni ale căsniciei lor, când încă era vrăjit de felul în care arăta ea, de parfumul şi de atingerea pielii sale catifelate. Acum trebuia să se străduiască puţin.

— Ce-ar fi să te odihneşti? îi zise el. O să vorbesc eu cu Peel şi cu doamna Jevons şi o să aflu în ce stadiu sunt cu pregătirile.

Peel era majordomul, iar doamna Jevons era menajera-şefă. Bea se ocupa de organizarea angajaţilor, însă Fitz era agitat din cauza vizitei regelui şi căuta un pretext ca să se implice în pregătiri.

— O să-ţi spun cum stăm ceva mai târziu, după ce te înviorezi un pic.

Îşi scoase tabachera.

— Nu fuma aici, îi spuse ea.

El luă replica ei drept aprobare şi plecă spre uşă. Oprindu-se puţin, îi zise:

— Nu o să te porţi aşa în faţa regelui şi-a reginei, nu-i aşa? Nu o să loveşti servitorii de faţă cu ei, sper…

— Nu am lovit-o. Am înţepat-o ca să se înveţe minte.

Ruşii făceau astfel de lucruri. Când tatăl lui Fitz se plânsese de lenea servitorilor de la ambasada Marii Britanii din Sankt Petersburg, prietenii săi ruşi îi spuseseră că nu îi bate destul.

Fitz îi zise lui Bea:

— Regele s-ar simţi stânjenit dacă ar fi nevoit să asiste la o asemenea scenă. După cum ţi-am mai spus, în Anglia nu se face aşa ceva.

— Când eram mică, am fost silită să asist la spânzurarea a trei ţărani, replică ea. Mama nu a fost de acord, dar bunicul a insistat. A zis: „Asta-i ca să înveţi să-ţi pedepseşti servitorii. Dacă nu îi plesneşti sau biciuieşti pentru fărădelegi mărunte, izvorâte din neglijenţă sau din lene, vor ajunge în cele din urmă să săvârşească păcate mai mari şi vor sfârşi în laţ.” El m-a învăţat că indulgenţa faţă de clasele inferioare este un semn de cruzime

pe termen lung.

Fitz începea să-şi piardă răbdarea. Bea îşi amintea copilăria ei lipsită de griji, într-o familie putred de bogată, înconjurată de armate întregi de servitori obedienţi şi de mii de ţărani fericiţi. Dacă bunicul ei neîndurător şi capabil ar mai fi trăit, acea viaţă ar fi putut continua; însă averea familiei fusese irosită de tatăl lui Bea, un beţiv, şi de fratele ei neisprăvit, Andrei, care vindea mereu lemn fără să planteze la loc pădurile.

— Vremurile s-au schimbat, rosti Fitz. Te rog – îţi cer – să nu mă faci de râs în faţa regelui meu. Sper că nu am lăsat loc de îndoială în mintea ta.

Apoi ieşi şi închise uşa.

Porni de-a lungul holului spaţios, nervos şi uşor trist. La începutul căsătoriei lor, astfel de ciorovăieli îl uluiau şi-l făceau să-i pară rău; acum devenise imun. Oare toate căsniciile erau astfel? Nu ştia.

Un lacheu înalt ce lustruia mânerul unei uşi se îndreptă de spate şi se lipi de perete, lăsându-şi privirea în podea, aşa cum erau învăţaţi să facă toţi servitorii de la Tŷ Gwyn când contele trecea pe lângă ei. În unele case mari, angajaţii trebuiau să se întoarcă cu faţa la perete, însă asta i se părea lui Fitz prea feudal. Fitz îl recunoscu pe om, fiindcă îl văzuse jucând crichet într-un meci dintre angajaţii de la Tŷ Gwyn şi minerii din Aberowen. Lovea foarte bine cu stânga.

— Morrison, rosti Fitz, amintindu-şi numele omului. Spune-le lui Peel şi doamnei Jevons să vină în bibliotecă.

— Am înţeles, Înălţimea Voastră.

Fitz coborî scara impunătoare. E drept că se căsătorise cu Bea pentru că îl fermecase, dar avusese şi un motiv raţional. Visa să întemeieze o mare dinastie anglo-rusă, care să domnească peste regiuni vaste, aşa cum dinastia de Habsburg domnise peste o parte a Europei secole de-a rândul.

Însă pentru asta avea nevoie de un moştenitor. Proasta dispoziţie de care Bea dădea dovadă însemna că nu avea să-l primească în patul ei în noaptea aceea. Putea insista, însă asta nu era niciodată satisfăcător. Trecuseră vreo două săptămâni de la ultima lor întâlnire intimă. Nu îşi dorea o soţie vulgară, căreia să-i stea gândul numai la asta, dar – pe de altă parte – două săptămâni reprezentau totuşi o perioadă cam lungă.

Sora sa, Maud, era încă singură la 23 de ani. În plus, copiii ei ar fi fost probabil crescuţi astfel încât să fie socialişti turbaţi, care

ar fi cheltuit averea familiei tipărind manifeste revoluţionare.

Era căsătorit de trei ani şi începea să îşi facă griji. Bea rămăsese însărcinată doar o singură dată, în anul care trecuse, dar pierduse sarcina după trei luni. Se întâmplase chiar după o ceartă. Fitz anulase o călătorie planificată la Sankt Petersburg, iar Bea devenise extrem de emotivă, plângând că ar vrea să se întoarcă acasă. Fitz pusese piciorul în prag – bărbatul nu putea să-şi lase soţia să-i dicteze, la urma urmei –, însă apoi, după ce ea pierduse sarcina, fusese convins că el purta vina. Dacă Bea ar mai fi rămas însărcinată, ar fi avut grijă să nu o mai supere cu nimic până la naşterea copilului.

Alungându-şi pentru moment această grijă, se duse în bibliotecă şi se aşeză la biroul furniruit ca să compună o listă.

Peste un minut sau două, Peel intră împreună cu o menajeră. Majordomul era mezinul unui fermier, având o înfăţişare de ţăran pistruiat, cu părul grizonant, însă lucrase ca servitor la Tŷ Gwyn aproape toată viaţa sa.

— Doamna Jevons căzu la pat, Înălţimea Voastră, rosti el.

Fitz renunţase de multă vreme să mai încerce să corecteze gramatica servitorilor săi galezi.

— Stomacul, adăugă Peel pe un ton lugubru.

— N-am nevoie de detalii.

Fitz o privi pe menajeră, o fată drăguţă, de vreo 20 de ani. Chipul ei îi era oarecum familiar.

— Ea cine este? întrebă el.

Fata se prezentă singură:

— Ethel Williams, Înălţimea Voastră. Sunt adjuncta doamnei Jevons.

Fata avea accentul cântat al locuitorilor din văile South Wales.

— Ei bine, Williams, pari cam tânără ca să faci treabă de menajeră.

— Dacă Înălţimea Voastră îmi permite: doamna Jevons a zis c-o veţi aduce aici probabil pe menajera din Mayfair, însă speră ca eu să dau satisfacţie până atunci.

Oare zărise o sclipire în ochii ei când îi pomenise de dat satisfacţie? Deşi vorbea cu deferenţa cuvenită, avea un aer obraznic.

— Foarte bine, rosti Fitz.

Williams ţinea un caiet gros într-o mână şi două creioane în cealaltă.

— Am vizitat-o pe doamna Jevons în camera ei şi a reuşit să

treacă totul în revistă pentru mine.

— De ce ai două creioane?

— În caz că se rupe unul, spuse ea zâmbind.

Menajerele nu ar fi trebuit să-i zâmbească contelui, însă Fitz nu se putu abţine şi-i întoarse zâmbetul.

— În regulă, zise el. Spune-mi ce ţi-ai notat acolo.

— Trei subiecte, rosti ea. Oaspeţii, angajaţii şi proviziile.

— Foarte bine.

— Din scrisoarea Înălţimii Voastre, am înţeles că vor fi douăzeci de oaspeţi. Cei mai mulţi vor veni însoţiţi de un servitor sau doi, să zicem o medie de doi, ceea ce înseamnă alte patruzeci de persoane. Vor sosi toţi sâmbătă şi vor pleca luni.

— Corect.

Fitz simţi un amestec de plăcere şi nelinişte asemănător cu senzaţia pe care o avusese înainte să ţină primul lui discurs în Camera Lorzilor: era încântat că face asta şi îngrijorat totodată de felul în care se va prezenta.

Williams continuă:

— Evident, Majestăţile Lor vor fi cazate în Apartamentul Egiptean.

Fitz încuviinţă. Acela era apartamentul cu cele mai multe camere. Tapetul avea motive decorative din templele egiptene.

— Doamna Jevons a sugerat celelalte camere care ar trebui deschise şi eu le-am notat p-aici.

Fitz zise:

— Arată-mi.

Ea ocoli biroul şi îi puse în faţă caietul deschis. Servitorii din casă erau obligaţi să facă baie o dată pe săptămână, aşa că ea nu mirosea neplăcut, cum se întâmpla în general cu cei din clasa muncitoare. De fapt, trupul ei cald răspândea un parfum floral. Poate că-i furase lui Bea săpunul aromat. El citi lista.

— Bine, rosti el. Prinţesa va decide cum vor fi repartizaţi oaspeţii în camere – s-ar putea să aibă nişte opinii de nezdruncinat.

Williams dădu pagina.

— Iată o listă cu personalul suplimentar de care avem nevoie: şase fete la bucătărie, pentru curăţatul şi spălatul legumelor; doi bărbaţi cu mâinile curate care să ajute la servit; încă trei cameriste şi trei băieţi care să se ocupe de încălţăminte şi de lumânări.

— Ştii cumva şi de unde o să-i luăm?

— A, da, Înălţimea Voastră. Am o listă cu oameni de prin partea locului care au mai lucrat aici înainte şi, dacă nu sunt de ajuns, o să le cerem să ne mai recomande şi alţii.

— Ai grijă să nu fie socialişti, rosti Fitz neliniştit. Ar putea încerca să discute cu regele despre relele capitalismului.

Nu puteai şti niciodată la ce să te aştepţi de la galezi.

— Bineînţeles, Înălţimea Voastră.

— Şi proviziile?

Ea mai dădu o pagină.

— Iată de ce avem nevoie, ţinând cont de petrecerile din trecut.

Fitz se uită pe listă: o sută de franzele, douăzeci de duzini de ouă, patruzeci şi cinci de litri de smântână, patruzeci de kilograme de slănină, trei sute douăzeci de kilograme de cartofi… Îl apucă plictiseala.

— Nu ar trebui să lăsăm asta la urmă, până când prinţesa se hotărăşte asupra meniului?

— Trebuie să comandăm totul în Cardiff, replică Williams. Prăvăliile din Aberowen nu pot satisface comenzi atât de mari. Şi chiar şi furnizorii din Cardiff trebuie anunţaţi din timp, pentru a ne asigura că au cantităţile respective în acea zi.

Avea dreptate. Se bucura că ea se ocupă de tot. Avea capacitatea de a planifica totul din timp – o calitate rară, după cum aflase.

— Mi-ar prinde bine să am pe cineva ca tine în regimentul meu, îi zise el.

— Nu-mi stă bine în kaki, replică ea cu impertinenţă.

Pe chipul majordomului se citea indignarea.

— Williams, nu fi obraznică!

— Vă rog să mă iertaţi, domnule Peel.

Fitz simţi că era vina lui pentru că-i vorbise fetei pe un ton glumeţ. Oricum, nu îl deranja obrăznicia ei. De fapt, chiar îi plăcea de ea.

Peel zise:

— Bucătarul a venit cu câteva sugestii pentru meniu, Înălţimea Voastră.

Îi înmână lui Fitz o foaie de hârtie soioasă, pe care se vedea scrisul îngrijit, ca de copil, al bucătarului.

— Din păcate, nu a venit încă vremea mieilor, dar putem face rost de o grămadă de peşte proaspăt din Cardiff.

— Seamănă mult cu ce am servit la ospăţul vânătoresc din

noiembrie, rosti Fitz. Pe de altă parte, nu vrem să încercăm nimic nou de data aceasta – mai bine să rămânem la felurile de mâncare încercate şi testate deja.

— Întocmai, Înălţimea Voastră.

— Şi-acum, vinurile. Se ridică în picioare şi adăugă: Hai să coborâm în pivniţă.

Peel păru surprins. Contele nu cobora prea des în beci.

Undeva, în adâncul minţii lui Fitz, începea să încolţească o idee pe care nu voia să o admită. Şovăi, apoi spuse:

— Williams, vino şi tu ca să iei notiţe.

Majordomul deschise uşa, iar Fitz ieşi din bibliotecă şi coborî scările din spate. Bucătăria şi camerele servitorilor se aflau la demisol. Aici se aplicau alte reguli de etichetă, iar fetele şi băieţii din casă îi făceau reverenţe sau îşi duceau mâna la frunte când trecea pe lângă ei.

Pivniţa cu vinuri ocupa o parte a subsolului. Peel deschise uşa şi spuse:

— Cu permisiunea dumneavoastră, vă voi arăta eu drumul.

Fitz încuviinţă. Peel aprinse o feştilă de pe perete cu un chibrit, apoi porni pe trepte. Când ajunse jos, mai aprinse o feştilă.

Fitz deţinea o pivniţă modestă, de vreo douăsprezece mii de sticle, majoritatea puse la păstrare de către tatăl şi bunicul lui. Predominau şampania, coniacul şi rislingul, completate cu cantităţi mai mici de vin roşu de Bordeaux şi vin alb de Burgundia. Fitz nu era mare amator de vin, dar îi plăcea pivniţa pentru că îi amintea de tatăl său. „O pivniţă de vinuri necesită ordine, prevedere şi bun gust, obişnuia să spună bătrânul. Acestea sunt virtuţile care au făcut ca Marea Britanie să fie măreaţă.”

Fitz avea să-l servească pe rege cu cel mai bun vin al său, desigur, dar tot mai avea de făcut unele alegeri. Şampania avea să fie din soiul Perrier-Jouët, cel mai scump, dar din ce an? Şampania veche de douăzeci sau treizeci de ani era mai puţin spumoasă şi avea un buchet mai puternic, însă cea din producţiile mai recente avea un gust încântător şi delicios. Luă la întâmplare o sticlă de pe un rând. Era plină de praf şi de pânze de păianjen. Şterse eticheta cu batista sa albă din buzunarul de la pieptul hainei. Tot nu putea să vadă data la lumina palidă a lumânării. Îi arătă sticla lui Peel, care îşi pusese ochelarii la ochi.

— 1857, citi majordomul.

— Ah, îmi amintesc anul acela, rosti Fitz. Primul soi pe care l-am gustat vreodată şi probabil cel mai bun.

Prezenţa menajerei îl neliniştea puţin, aşa cum se aplecase lângă el pentru a se uita la sticla pusă la păstrare acolo cu mult timp înainte ca ea să se nască. Spre consternarea lui, apropierea ei îi tăia răsuflarea.

— Mă tem că a trecut vremea lui ’57, zise Peel. Pot să vă sugerez anul 1892?

Fitz se uită la o altă sticlă, şovăi, apoi luă o decizie.

— Nu pot citi la lumina asta, spuse el. Peel, poţi să-mi aduci o lupă?

Peel urcă treptele de piatră.

Fitz o privi pe Williams. Era pe punctul de a face ceva nesăbuit, dar nu se mai putea abţine.

— Eşti foarte drăguţă, rosti el.

— Vă mulţumesc, Înălţimea Voastră.

Buclele ei negre ieşeau de sub boneta de menajeră. El îi atinse părul. Ştia că avea să regrete asta mai târziu.

— Ai auzit vreodată de *droit du seigneur?*

Remarcă tonul răguşit al propriului glas.

— Eu sunt galeză, nu franţuzoaică, rosti ea ridicându-şi bărbia cu neobrăzare, într-un gest pe care el îl percepea deja drept caracteristic.

El îşi duse mâna de la părul ei la ceafă, privind-o în ochi. Ea îi întoarse privirea cu o încredere plină de cutezanţă. Dar ce voia să-i transmită cu acea expresie? Voia ca el să meargă mai departe sau se pregătea să-l pună într-o postură umilitoare?

Auzi paşi grei pe treptele pivniţei. Se întorcea Peel. Fitz se trase de lângă menajeră.

Ea îl luă prin surprindere, chicotind.

— Aveţi o expresie atât de vinovată! exclamă ea. Ca de şcolar.

Peel apăru în lumina palidă a lumânării, ducând o tavă de argint pe care se afla o lupă cu mâner de fildeş.

Fitz încercă să-şi calmeze bătăile inimii. Luă lupa şi reluă examinarea sticlelor de vin. Avu grijă să nu dea ochii cu Williams.

„Dumnezeule, se gândi el, ce fată extraordinară!”

(ii)

Ethel Williams se simţea plină de energie. Nimic nu o deranja;

putea să se ocupe de orice problemă, să treacă peste orice obstacol. Când se uită în oglindă, văzu că pielea îi străluceşte şi ochii îi sclipesc. După ce se întorseseră de la biserică, duminică, tatăl ei comentase cu umorul lui obişnuit, uşor sarcastic:

— Eşti veselă. Ai primit bani?

Se trezea că aleargă – în loc să meargă – pe holurile nesfârşite de la Tŷ Gwyn. În fiecare zi umplea tot mai multe pagini din caietul ei cu liste de cumpărături, orare ale angajaţilor, orele la care să se strângă mesele şi cele la care să fie puse din nou, precum şi calcule: numărul feţelor de pernă, al vazelor, al şerveţelelor, al lumânărilor, al lingurilor…

Era marea ei şansă. În ciuda tinereţii sale, era menajeră-şefă interimară chiar pe timpul vizitei familiei regale. Doamna Jevons nu dădea niciun semn că s-ar putea ridica din pat, aşa că întreaga responsabilitate a pregătirii conacului pentru rege şi regină îi revenea lui Ethel. Simţise dintotdeauna că ar putea excela, dacă i s-ar da prilejul; însă în ierarhia rigidă a servitorilor aveai foarte rar ocazia să arăţi că eşti mai bun decât ceilalţi.

Deodată se ivise o astfel de şansă, iar ea era hotărâtă să profite de ea. Poate că, după asta, bolnava doamnă Jevons avea să primească o îndeletnicire mai puţin solicitantă şi Ethel avea să devină noua menajeră-şefă, cu un salariu dublu, cu un dormitor numai al ei şi cu un loc al ei în zona servitorilor.

Însă mai avea până acolo. Contele era evident mulţumit de felul în care ea îşi făcea treaba şi hotărâse să nu mai cheme menajera de la Londra, ceea ce era un mare compliment pentru Ethel; însă, se gândi ea neliniştită, încă mai era timp să aibă o mică scăpare, să comită o greşeală fatală, care să compromită totul: o farfurie murdară la masă, o canalizare stricată, un şoarece mort în cadă, iar contele avea să se înfurie.

În dimineaţa sâmbetei în care trebuia să sosească regele şi regina, vizită fiecare cameră de oaspeţi, asigurându-se că focul este făcut şi că pernele sunt umflate. Fiecare cameră avea cel puţin o vază cu flori, culese chiar în acea dimineaţă din seră. Exista hârtie de scris cu antetul de la Tŷ Gwyn pe fiecare scrin. Erau prosoape, săpun şi apă pentru spălat. Răposatului conte nu îi plăcuse ţevăria şi Fitz nu apucase să instaleze robinete în toate camerele. Erau doar trei closete cu apă într-o casă cu o sută de dormitoare, aşa că majoritatea camerelor aveau nevoie şi de oliţe de noapte. Erau pregătite potpourriuri, făcute de doamna Jevons după reţeta ei personală, ca să alunge mirosurile

neplăcute.

Alaiul regelui trebuia să sosească la ora ceaiului. Contele avea să îi întâmpine la gara din Aberowen. Fără îndoială că avea să se strângă acolo o mulţime, sperând să-l zărească pe monarh, dar regele şi regina nu aveau să se întâlnească cu oamenii la acel moment. Fitz urma să îi aducă la conac cu Rolls-Royce-ul său, o maşină mare şi închisă. Comisul regelui, Sir Alan Tite, şi restul alaiului cu care călătorea regele aveau să-i urmeze, cu bagajul, în diverse vehicule trase de cai. În faţa conacului, un batalion de puşcaşi galezi se strângea deja de ambele părţi ale aleii, ca să asigure garda de onoare.

Perechea regală avea să se arate supuşilor luni dimineaţă. Plănuiau să facă un tur al satelor din împrejurimi într-o trăsură deschisă şi să se oprească la primăria din Aberowen, ca să se întâlnească cu primarul şi cu consilierii locali, înainte de a porni spre gară.

Ceilalţi oaspeţi începură să sosească pe la amiază. Peel stătea în sala de la intrare şi repartiza cameriste care să îi conducă în camerele lor şi lachei care să le ducă bagajele. Primii care ajunseră fură unchiul şi mătuşa lui Fitz, ducele şi ducesa de Sussex. Ducele era un văr de-al regelui şi fusese invitat pentru ca monarhul să se simtă mai confortabil. Ducesa era mătuşa lui Fitz şi, ca toţi ceilalţi din familie, era extrem de interesată de politică. În casa lor din Londra organiza un salon frecventat de membri ai cabinetului.

Ducesa o informă pe Ethel că regele George al V-lea era uşor obsedat de ceasuri şi detesta să vadă că ceasurile din aceeaşi casă indică ore diferite. Ethel blestemă în sinea ei: în Tŷ Gwyn erau peste o sută de ceasuri. Împrumută ceasul de buzunar al doamnei Jevons şi începu să fixeze la aceeaşi oră toate ceasurile din casă.

În sala cea mică de mese dădu peste conte. Stătea la fereastră, cu mintea rătăcită aiurea. Ethel îl studie pentru o clipă. Era cel mai chipeş bărbat pe care îl văzuse vreodată. Faţa sa palidă, luminată de lumina blândă a soarelui de iarnă, părea sculptată în marmură albă. Avea o bărbie colţuroasă, pomeţi pronunţaţi şi nasul drept. Părul său era negru, însă avea ochii verzi – o combinaţie neobişnuită. Nu avea barbă, mustăţi sau favoriţi. Cu o faţă ca a lui, se gândi Ethel, ce rost avea să laşi părul s-o acopere?

El îi surprinse privirea.

— Tocmai am fost informat că regelui îi place să aibă un castron cu portocale în cameră! zise el. Nu-i nicio portocală în toată casa.

Ethel se încruntă. Niciunul dintre băcanii din Aberowen nu avea portocale atât de devreme în sezon – clienţii lor nu îşi permiteau asemenea produse de lux. Acelaşi lucru era valabil şi pentru toate celelalte oraşe din South Wales.

— Dacă mi-aţi îngădui să folosesc telefonul, aş putea vorbi cu unul sau doi băcani din Cardiff, zise ea. S-ar putea să aibă portocale din Africa de Sud în această perioadă a anului.

— Dar cum o să le aducem aici?

— O să cer prăvăliei să pună un paner în tren.

Se uită la ceasul pe care tocmai îl fixase.

— Cu puţin noroc, portocalele vor ajunge aici odată cu regele, spuse ea.

— Asta e, zise el. Aşa vom face. Se uită drept la ea şi îi spuse: Eşti uluitoare. Nu cred că am mai cunoscut o fată ca tine.

Ea îi întoarse privirea. El îi mai vorbise astfel, mult prea familiar şi cu o oarecare intensitate, de câteva ori în ultimele două săptămâni, iar asta îi dăduse lui Ethel un sentiment straniu, un soi de entuziasm tulburător, de parcă urma să se întâmple ceva periculos de incitant. Era ca acel moment dintr-un basm când prinţul intră în castelul fermecat.

Vraja fu întreruptă de sunetul roţilor de maşină pe aleea de afară, apoi de o voce familiară:

— Peel! Cât mă bucur să te văd!

Fitz se uită pe fereastră. Expresia de pe chipul lui era de-a dreptul comică.

— O, nu! îngăimă el. Sora mea!

— Bine aţi venit acasă, Lady Maud, se auzi glasul lui Peel. Chiar dacă nu vă aşteptam.

— Contele a uitat să mă invite, dar am venit singură.

Ethel îşi înăbuşi un zâmbet. Fitz îşi iubea năbădăioasa soră, însă o considera foarte dificilă. Opiniile ei politice erau alarmant de liberale: era o sufragetă, o militantă pentru acordarea dreptului de vot femeilor. Maud i se părea minunată lui Ethel – era exact genul de femeie independentă care şi-ar fi dorit şi ea să fie.

Fitz ieşi cu paşi mari din cameră, iar Ethel îl urmă în sala de la intrare, o încăpere impunătoare, decorată în stilul gotic îndrăgit de victorienii din generaţia tatălui lui Fitz: furniruri închise la

culoare, tapet cu model complicat şi jilţuri din lemn de stejar ce arătau ca nişte tronuri medievale. Maud tocmai intra pe uşă.

— Fitz, dragul meu, ce mai faci? rosti ea.

Maud era înaltă, ca fratele său, şi semănau la înfăţişare, însă trăsăturile sculpturale care îl făceau pe conte să aducă a statuie de zeu nu erau la fel de măgulitoare la o femeie, astfel că Maud era mai degrabă izbitoare decât frumoasă. Contrar părerii populare conform căreia feministele erau neîngrijite, ea era îmbrăcată cu foarte mult gust, purtând o fustă strâmtă peste cizmele cu cataramă, o haină bleumarin cu o curea supradimensionată şi cu manşete mari, şi o pălărie cu o pană înaltă prinsă de boruri ca un drapel de regiment.

Era însoţită de mătuşa Herm. Lady Hermia era cealaltă mătuşă a lui Fitz. Spre deosebire de sora ei, care se căsătorise cu un duce bogat, Herm se măritase cu un baron nechibzuit, care murise tânăr şi falit. Cu zece ani în urmă, după ce părinţii lui Fitz şi ai lui Maud muriseră la un interval de câteva luni unul faţă de celălalt, mătuşa Herm se mutase la ei ca să o crească pe nepoata ei, în vârstă de 13 ani pe atunci. Continua să se poarte ca o însoţitoare oarecum ineficientă pentru Maud.

Fitz îi zise lui Maud:

— Ce cauţi aici?

Mătuşa Herm murmură:

— Ţi-am spus eu că n-o să-i placă, dragă.

— Nu puteam lipsi exact când vine regele în vizită, rosti Maud. Ar fi fost o lipsă de respect din partea mea.

Tonul lui Fitz era exasperat:

— Nu vreau să vorbeşti cu regele despre drepturile femeilor.

Ethel nu credea că existau motive de îngrijorare. În ciuda vederilor politice radicale ale lui Maud, ea ştia cum să-i flateze şi cum să flirteze cu bărbaţii puternici, şi chiar şi prietenii conservatori ai lui Fitz o plăceau.

— Ia-mi haina, te rog, Morrison, zise Maud.

Îşi desfăcu nasturii şi se întoarse ca să-i permită lacheului să îi scoată haina.

— Bună, Williams, ce mai faci? îi spuse ea lui Ethel.

— Bine aţi venit acasă, Înălţimea Voastră, rosti Ethel. Doriţi să staţi în Apartamentul cu Gardenii?

— Da, te rog. Îmi place panorama de acolo.

— Vreţi să serviţi prânzul până vă pregătesc camera?

— Da, te rog. Mi-e foame de mor.

— Astăzi servim în regim de club, întrucât oaspeţii sosesc la ore diferite.

Regimul de club însemna că oaspeţii erau serviţi oricând intrau în sala de mese, ca într-un club de gentilomi sau ca într-un restaurant, în loc să se pună masa o dată pentru toată lumea. Prânzul era modest în ziua aceea: supă fierbinte, concentrată şi condimentată, platouri cu aperitive reci şi peşte afumat, păstrăv umplut, cotlete de miel şi câteva dulciuri şi brânzeturi.

Ethel deschise uşa şi le urmă pe Maud şi pe Herm în marea sală de mese. Acolo se aflau deja verii von Ulrich. Walter von Ulrich, cel mai tânăr dintre ei, era chipeş şi fermecător şi părea încântat să se afle la Tŷ Gwyn. Robert era un tip mofturos: îndreptase tabloul ce înfăţişa castelul din Cardiff aflat pe peretele din camera sa, ceruse mai multe perne şi descoperise că în călimara de pe scrinul său cerneala se uscase – o scăpare care o făcu pe Ethel să se întrebe îngrijorată ce altceva mai uitase.

Se ridicară în picioare când doamnele intrară în sală. Maud se duse ţintă la Walter şi-i zise:

— Nu te-ai schimbat deloc de când aveai 18 ani! Mă mai ţii minte?

Chipul lui se lumină.

— Da, deşi tu te-ai *schimbat* de când aveai 13 ani.

Îşi dădură mâna şi apoi Maud îl sărută pe obraji, de parcă ar fi fost rude.

— Făcusem o adevărată pasiune de fetişcană pe vremea aceea, rosti ea cu o candoare dezarmantă.

Walter zâmbi.

— Şi tu îmi plăceai foarte mult.

— Dar te purtai mereu ca şi cum aş fi fost o pacoste!

— Trebuia să îmi ascund sentimentele faţă de Fitz, care te proteja ca un câine de pază.

Mătuşa Herm tuşi, manifestându-şi astfel dezaprobarea faţă de acest acces brusc de intimitate. Maud zise:

— Mătuşă, dumnealui este Herr Walter von Ulrich, un vechi prieten şi coleg de şcoală de-al lui Fitz, care obişnuia să vină aici în vacanţe. Acum este diplomat la ambasada germană din Londra.

Walter spuse:

— Permiteţi-mi să vi-l prezint pe vărul meu, graful Robert von Ulrich.

Graf era termenul german pentru conte, după cum îşi amintea

Ethel.

— Este ataşat militar la ambasada austriacă.

De fapt, erau veri de gradul al doilea, îi explicase sobru Peel lui Ethel: bunicii lor erau fraţi, iar cel mai tânăr dintre ei se căsătorise cu o moştenitoare germană şi părăsise Viena, mutându-se în Berlin, ceea ce explica de ce Walter era german, iar Robert austriac. Lui Peel îi plăcea să lămurească aceste chestiuni.

Toată lumea se aşeză. Ethel îi ţinu scaunul mătuşii Herm.

— Aţi dori nişte supă concentrată şi condimentată, Lady Hermia? întrebă ea.

— Da, Williams, te rog.

Ethel îi făcu semn unui lacheu, care se duse la bufetul pe care supa era ţinută fierbinte într-o oală. Văzând că nou-veniţii se făcuseră comozi, Ethel plecă repede să le pregătească dormitoarele. Când uşa se închidea în spatele ei, îl auzi pe Walter von Ulrich spunând:

— Îmi amintesc cât de mult îţi plăcea muzica, Lady Maud. Tocmai discutam despre baletul rusesc. Ce părere ai despre Diaghilev?

Nu mulţi bărbaţi le cereau femeilor părerea. Maud avea să aprecieze asta. În timp ce Ethel cobora în grabă treptele ca să găsească două cameriste care să se ocupe de dormitoare, se gândi: „Germanul acela este fermecător.”

(iii)

Sala cu Sculpturi de la Tŷ Gwyn era o anticameră a sălii de mese. Oaspeţii se adunau acolo înainte de cină. Fitz nu era foarte interesat de obiectele de artă – acestea fuseseră colecţionate de bunicul său –, însă sculpturile le ofereau oamenilor ceva de discutat în timp ce aşteptau să se servească cina.

Pe când vorbea cu mătuşa sa, ducesa, Fitz se uită neliniştit împrejur, la bărbaţii în smoching şi la femeile cu rochii decoltate de seară şi cu diademe pe cap. Protocolul cerea ca toţi oaspeţii să se afle în încăpere atunci când regele şi regina aveau să intre. Unde era Maud? Doar nu avea de gând să provoace un incident? Nu, iat-o, într-o rochie mov de mătase, purtând diamantele mamei lor, vorbind însufleţită cu Walter von Ulrich.

Fitz şi Maud fuseseră dintotdeauna apropiaţi. Tatăl lor fusese

un erou distant, iar mama lor – acolita sa nefericită; cei doi copii îşi oferiseră unul altuia afecţiunea de care aveau nevoie. După ce muriseră părinţii lor, ei se apropiaseră şi mai mult, uniţi de suferinţă. Fitz avea pe atunci 18 ani şi încercase să-şi protejeze surioara de cruzimea lumii. Ea, la rândul ei, îl adorase. Acum, că erau amândoi adulţi, ea devenise independentă, în vreme ce el continua să creadă că, în calitatea sa de cap al familiei, încă avea autoritate asupra ei. Totuşi, afecţiunea pe care şi-o purtau unul altuia se dovedise suficient de puternică ca să treacă amândoi peste diferenţele dintre ei – cel puţin până atunci.

Ea îi atrăgea acum atenţia lui Walter asupra unui Cupidon din bronz. Spre deosebire de Fitz, ea înţelegea asemenea lucruri. Fitz se ruga ca ea să vorbească toată seara numai despre artă şi să nu abordeze subiectul drepturilor femeilor. George al V-lea detesta liberalii – toată lumea ştia asta. Monarhii erau de obicei ultraconservatori, însă evenimentele accentuaseră antipatia regelui. El urcase pe tron în toiul unei crize politice. Împotriva voinţei sale, fusese silit de către premierul liberal H.H. Asquith – puternic susţinut de opinia publică – să mai reducă din atribuţiile Camerei Lorzilor. Această umilinţă încă îl îndurera. Majestatea Sa ştia că Fitz, ca membru conservator în Camera Lorzilor, se opusese din toate puterile acestei aşa-zise reforme. Cu toate acestea, dacă Maud l-ar fi sâcâit în seara aceea, el nu i-ar fi iertat-o niciodată lui Fitz.

Walter se afla abia la începutul carierei sale de diplomat, însă tatăl lui era unul dintre cei mai vechi prieteni ai kaizerului. Şi Robert avea relaţii sus-puse: era unul dintre apropiaţii arhiducelui Franz Ferdinand, moştenitorul tronului Imperiului Austro-Ungar. Un alt oaspete ce frecventa cercurile înalte era americanul înalt şi tânăr care vorbea acum cu ducesa. Numele lui era Gus Dewar, iar tatăl său, un senator, era consilierul preşedintelui Statelor Unite, Woodrow Wilson. Fitz considera că se descurcase bine, izbutind să adune laolaltă un asemenea grup de tineri, elita ce avea să conducă lumea în viitor. Spera ca regele să fie mulţumit.

Gus Dewar avea o fire agreabilă, deşi era uşor stingher. Se apleca de spate, de parcă ar fi preferat să fie mai scund şi să sară în ochi cât mai puţin. Părea nesigur pe sine, dar era curtenitor cu toată lumea.

— Poporul american este interesat mai degrabă de problemele interne decât de politica externă, îi spunea el

ducesei. Însă preşedintele Wilson este liberal, astfel încât este firesc să fie mai atras de regimurile democrate, precum cel din Franţa şi din Marea Britanie, decât de monarhiile autoritare din Austria şi Germania.

În acel moment uşa dublă se deschise, camera se cufundă în tăcere, iar regele şi regina îşi făcură intrarea. Prinţesa Bea făcu o reverenţă, Fitz se înclină, iar toţi cei prezenţi le urmară exemplul. Urmară câteva clipe de tăcere stingheră, căci nimeni nu avea voie să vorbească până când una dintre alteţe nu spunea ceva. În cele din urmă, regele îi zise lui Bea:

— Am stat în această casă acum douăzeci de ani, să ştii!

După aceea oamenii începură să se relaxeze.

Regele era un bărbat dichisit, reflectă Fitz în timp ce discutau nimicuri toţi patru. Avea barba şi mustaţa atent îngrijite. Părul începuse să i se rărească, dar încă mai avea suficient cât să şi-l pieptene cu o cărare dreaptă ca o riglă. Hainele strâmte de seară se potriveau cu silueta lui suplă: spre deosebire de tatăl său, Edward al VII-lea, el nu era gurmand. Se destindea cu hobby-uri ce necesitau precizie: îi plăcea să colecţioneze timbre, lipindu-le cu meticulozitate în albume, un obicei care îi atrăsese dispreţul intelectualilor londonezi nerespectuoşi.

Regina era ceva mai spectaculoasă – avea bucle cărunte, o gură severă şi un piept mărinimos, dezvăluit în mod măgulitor de decolteul extrem de adânc care era atunci la modă. Era fiica unui prinţ german. Fusese logodită iniţial cu Albert, fratele mai mare al lui George, însă acesta murise de pneumonie exact înainte de nuntă. Când George deveni noul moştenitor al tronului, el o preluă şi pe logodnica fratelui său, o uniune privită de unii oameni ca fiind puţin cam medievală.

Bea era în mediul ei. Purta o rochie seducătoare din mătase roz, iar buclele sale blonde erau aranjate perfect, astfel încât să pară uşor dezordonate, de parcă tocmai s-ar fi desprins dintr-un sărut nepermis. Vorbea cu regele plină de însufleţire. Simţind că sporovăiala fără rost nu l-ar fi fermecat pe George al V-lea, îi povestea cum crease Petru cel Mare flota Rusiei, iar el dădea din cap, vizibil interesat.

Peel apăru în uşa sălii de mese, cu o expresie întrebătoare pe chipul său pistruiat. Îi atrase atenţia lui Fitz şi îi făcu un semn cu capul. Fitz o întrebă pe regină:

— Doriţi să mergem la cină, Majestatea Voastră?

Ea îi dădu braţul. În spatele lor, regele mergea la braţ cu Bea,

iar restul oaspeţilor se aşezară, perechi-perechi, în ordinea prestanţei. Când toată lumea fu gata, intrară în sala de mese în alai.

— Ce frumos, murmură regina când văzu masa.

— Vă mulţumesc, rosti Fitz, răsuflând uşurat.

Bea făcuse o treabă nemaipomenită. Trei candelabre atârnau deasupra mesei lungi. Reflexiile lor sclipeau în paharele de cristal de pe masă. Toate tacâmurile erau din aur, la fel ca solniţele de sare şi de piper şi ca micile cutii de chibrituri pentru fumători. Pe faţa de masă albă erau împrăştiaţi trandafiri din seră şi, pentru o notă teatrală, Bea lăsase să atârne ferigi delicate de pe candelabre până la piramidele de struguri de pe tipsiile de aur.

Se aşezară cu toţii, episcopul rosti rugăciunea, iar Fitz se relaxă. O petrecere care începea bine continua aproape întotdeauna cu succes. Vinul şi mâncarea îi făceau pe oameni mult mai puţin dispuşi să găsească nod în papură.

Meniul era deschis de aperitive ruseşti, în semn de curtoazie pentru ţara de origine a lui Bea: biscuiţi cu caviar şi smântână, triunghiuri de pâine prăjită şi peşte afumat, tartine cu hering afumat, toate servite cu şampania Perrier-Jouët din 1892, care era fină şi delicioasă, aşa cum îi promisese Peel. Fitz era cu ochii pe Peel, iar acesta stătea cu ochii pe rege. De îndată ce Majestatea Sa lăsa jos tacâmurile, majordomul îi lua farfuria, iar acesta era semnalul pentru ca ceilalţi lachei să debaraseze masa. Oaspeţii care nu îşi terminaseră încă felul erau nevoiţi să îl abandoneze, din respect pentru monarh.

Urmă supa, servită cu un vin de Xeres sec din Sanlúcar de Barrameda. Peştele ales era calcan şi fu însoţit de un vin vechi Meursault Charmes, cu un gust ca de aur. La medalioanele de miel galez, Fitz alesese un Château Lafite din 1875 – soiul din 1870 nu era gata încă de băut. Vinul roşu continuă să fie servit cu pateul din ficat de gâscă care urma şi cu ultimul fel de mâncare pe bază de carne – prepeliţe cu struguri coapte în aluat franţuzesc.

Nimeni nu mâncă totul. Bărbaţii luară ce le plăcea mai mult, ignorând restul. Femeile ciuguliră dintr-un fel sau două. Multe farfurii se întoarseră neatinse la bucătărie.

Urmă apoi o salată, un desert, un aperitiv, fructe şi fursecuri. Într-un final, prinţesa Bea ridică discret din sprânceană către regină, care răspunse cu o înclinare aproape imperceptibilă a capului. Se ridicară amândouă în picioare, toţi cei prezenţi le

urmară exemplul, iar doamnele ieşiră din încăpere.

Bărbaţii se aşezară din nou, lacheii aduseră cutii cu trabucuri, iar Peel amplasă un clondir cu coniac de Ferreira din 1847 lângă mâna dreaptă a regelui. Fitz trase cu nesaţ dintr-un trabuc. Lucrurile mergeau bine. Regele era cunoscut pentru firea sa nesociabilă, simţindu-se confortabil doar în prezenţa bătrânilor săi camarazi din vremurile fericite când se afla în marină, însă în seara aceea fusese fermecător şi nimic nu mersese prost. Sosiseră chiar şi portocalele.

Fitz vorbise mai devreme cu Sir Alan Tite, comisul regelui, un fost ofiţer de armată cu favoriţi demodaţi. Se înţeleseseră ca a doua zi regele să se întâlnească între patru ochi, câte o oră, cu fiecare dintre bărbaţii de la masă, care aveau cu toţii informaţii preţioase despre guvernele ţărilor lor. În seara aceea însă, Fitz trebuia să spargă gheaţa cu o discuţie generală despre politică. Îşi drese glasul şi i se adresă lui Walter von Ulrich:

— Walter, noi doi suntem prieteni de cincisprezece ani – am învăţat împreună la Eton. Se întoarse spre Robert: Iar pe vărul tău îl cunosc din studenţia noastră, când noi trei împărţeam acelaşi apartament în Viena.

Robert zâmbi şi încuviinţă. Lui Fitz îi plăceau amândoi: Robert era un tradiţionalist, ca Fitz; Walter, deşi nu era la fel de conservator, era foarte inteligent.

— Acum aflăm că lumea vorbeşte despre un război între ţările noastre, continuă Fitz. Chiar există şanse să se întâmple o asemenea tragedie?

Walter răspunse:

— Dacă discuţiile despre război îl pot face să devină real, atunci da, putem vorbi despre un război, căci toată lumea pare să se pregătească pentru unul. Însă chiar există un motiv real? Eu unul nu îl văd.

Gus Dewar ridică mâna, uşor nesigur. Fitz îl plăcea pe Dewar, în ciuda înclinaţiilor sale liberale. Americanii erau obraznici de obicei, însă Gus era manierat şi puţin timid. De asemenea, era şi surprinzător de bine informat. El zise:

— Marea Britanie şi Germania au multe motive de dispută.

Walter se întoarse spre el.

— Aţi putea să-mi daţi un exemplu?

Gus suflă fumul de la trabuc.

— Rivalitatea navală.

Walter dădu din cap.

— Kaizerul meu nu crede că există o lege lăsată de Dumnezeu care să spună că flota germană ar trebui să rămână mai mică decât cea britanică pentru totdeauna.

Fitz privi neliniştit spre rege. Monarhul ţinea nespus la flota regală şi s-ar fi putut simţi ofensat. Pe de altă parte, kaizerul Wilhelm era vărul său. Tatăl lui George şi mama lui Willy erau fraţi, fiind amândoi copiii reginei Victoria. Fitz fu uşurat să constate că Majestatea Sa zâmbea cu indulgenţă.

Walter continuă:

— Acest subiect a provocat fricţiuni în trecut, însă în ultimii doi ani ne-am înţeles, în mod informal, asupra mărimilor relative ale flotelor noastre.

Dewar spuse:

— Atunci rivalitatea economică?

— Este adevărat că Germania devine tot mai prosperă pe zi ce trece, iar curând ar putea ajunge din urmă producţia economică a Marii Britanii şi a Statelor Unite. Dar de ce ar fi asta o problemă? Germania este unul dintre cei mai mari clienţi ai Marii Britanii. Cu cât avem mai mult de cheltuit, cu atât cumpărăm mai mult. Forţa noastră economică este un factor pozitiv pentru industriaşii britanici!

Dewar încercă din nou:

— Se zvoneşte că Germania şi-ar dori mai multe colonii.

Fitz se uită din nou la rege, întrebându-se dacă nu cumva acesta era deranjat de faptul că discuţia era monopolizată de cei doi; însă Majestatea Sa părea să fie fascinată de discuţie.

Walter spuse:

— Au existat războaie pentru controlul coloniilor, mai ales în ţara dumneavoastră, domnule Dewar. Însă în ziua de azi cred că suntem în stare să lămurim asemenea dispute fără să mai apelăm la arme. Acum trei ani, Germania, Marea Britanie şi Franţa s-au ciorovăit în privinţa Marocului, însă disputa a fost rezolvată fără război. Mai recent, Marea Britanie şi Germania au ajuns la o înţelegere cu privire la chestiunea spinoasă a căii ferate din Bagdad. Dacă o să continuăm în aceeaşi manieră, nu vom ajunge la război.

Dewar spuse:

— Îmi permiteţi să folosesc termenul de *militarism german?*

Era o remarcă puţin cam dură şi Fitz tresări.

Walter se îmbujoră, dar răspunse pe un ton calm:

— Vă apreciez francheţea. Imperiul German este dominat de

prusaci, care joacă un rol similar cu cel jucat de englezi în Regatul Unit al Majestăţii Voastre.

Era îndrăzneţ să compari Marea Britanie cu Germania şi Anglia cu Prusia. Walter se afla la limita a ceea ce era îngăduit într-o conversaţie politicoasă, se gândi Fitz neliniştit.

Walter continuă:

— Prusacii au o tradiţie militară puternică, însă nu pornesc războaie fără motiv.

Dewar rosti cu scepticism:

— Deci Germania nu este agresivă.

— Dimpotrivă, spuse Walter. Vă asigur că Germania este *singura* mare putere din Europa continentală care *nu* este agresivă.

Un murmur de surprindere străbătu încăperea, iar Fitz îl văzu pe rege ridicând din sprâncene. Dewar se trase înapoi surprins şi zise:

— Cum aţi ajuns la această concluzie?

Manierele impecabile şi tonul amiabil al lui Walter atenuară duritatea vorbelor sale provocatoare:

— Mai întâi, gândiţi-vă la Austria, continuă el. Vărul meu vienez, Robert, nu va tăgădui că Imperiul Austro-Ungar ar dori să-şi extindă graniţele înspre sud-est.

— Nu fără motiv, protestă Robert. Acea parte a lumii, pe care britanicii o numesc Balcani, a făcut parte din sfera otomană de influenţă vreme de sute de ani; însă stăpânirea otomană a fost spulberată şi acum Balcanii sunt o zonă instabilă. Împăratul austriac crede că este datoria sa sfântă să menţină ordinea şi religia creştină acolo.

— Într-adevăr, încuviinţă Walter. Însă şi Rusia vrea teritorii din Balcani.

Fitz consideră că lui îi revenea rolul de apărător al guvernului rus, poate şi datorită lui Bea.

— Şi ei ar avea motive întemeiate, rosti el. Jumătate din comerţul lor exterior traversează Marea Neagră şi trece de acolo prin strâmtori în Marea Mediterană. Rusia nu poate permite niciunei alte mari puteri să controleze strâmtorile prin obţinerea unor teritorii în estul Balcanilor. Ar fi ca un laţ la gâtul economiei ruseşti.

— Întocmai, confirmă Walter. Revenind acum la vestul Europei, Franţa nutreşte ambiţia de a lua Germaniei provinciile Alsacia şi Lorena.

În acest moment, oaspetele francez, Jean-Pierre Charlois, izbucni:

— Răpite Franţei acum patruzeci şi trei de ani!

— Nu vreau să intru în acest subiect, rosti Walter pe un ton calm. Haideţi să spunem că Alsacia şi Lorena au fost alipite la Imperiul German în 1871, după înfrângerea suferită de Franţa în războiul franco-prusac. Fie că au fost răpite sau nu, veţi recunoaşte, domnule conte, că Franţa vrea acele pământuri înapoi.

— Fireşte.

Francezul se lăsă pe spate şi sorbi din coniac. Walter zise:

— Chiar şi Italia ar dori să ia Trentino de la Austria…

— Unde majoritatea populaţiei vorbeşte italiana! strigă *signor* Falli.

— … plus o mare parte din coasta Dalmaţiei…

— Plină de lei veneţieni, biserici catolice şi coloane romane!

— … şi Tirolul, o provincie cu o istorie îndelungată de autoguvernare, unde majoritatea populaţiei vorbeşte germana.

— O necesitate strategică.

— Desigur.

Fitz îşi dădu seama cât de abil acţionase Walter. Fără să fie nepoliticos, ci doar uşor provocator, el îi întărâtase pe reprezentanţii fiecărei naţiuni, făcându-i să-şi confirme, într-un limbaj mai mult sau mai puţin beligerant, ambiţiile teritoriale.

Acum Walter spuse:

— Însă ce teritoriu nou cere Germania?

Îi privi pe cei de la masă, dar nimeni nu scoase o vorbă.

— Niciunul, rosti el, triumfător. O singură altă mare putere din Europa poate spune acelaşi lucru: Marea Britanie!

Gus Dewar trecu clondirul de coniac mai departe şi zise cu accentul său tărăgănat de american:

— Presupun că aveţi dreptate.

Walter încheie:

— Deci, vechiul meu prieten Fitz, ce motiv am avea să pornim un război?

(iv)

Duminică dimineaţă, înainte de micul dejun, Lady Maud o chemă la ea pe Ethel.

Ethel trebui să-şi reţină un suspin de exasperare. Era extrem

de ocupată. Era devreme, însă servitorii munceau deja din greu. Înainte ca oaspeţii să se trezească, toate şemineurile trebuiau curăţate, focurile reaprinse, iar coşurile umplute cu cărbuni. Încăperile principale – sala de mese, salonul de zi, biblioteca, fumoarul şi sălile comune mai mici – trebuiau curăţate şi aranjate. Când fu chemată, Ethel tocmai verifica florile din sala de biliard, înlocuindu-le pe cele care se ofileau. Oricât de mult i-ar fi plăcut de sora radicală a lui Fitz, spera ca Maud să nu aibă o sarcină prea complicată pentru ea.

Când Ethel venise să lucreze la Tŷ Gwyn, la vârsta de 13 ani, familia Fitzherbert şi oaspeţii acesteia i se păruseră aproape ireali: păreau a fi desprinşi din basme sau precum triburile străine din Biblie, ca hitiţii poate, şi o îngrozeau. O speria gândul că ar putea face vreo boacănă care să o coste slujba, dar era şi foarte curioasă să vadă aceste făpturi stranii mai îndeaproape.

Într-o zi, o fată de la bucătărie îi spusese să urce la etaj, până în sala de biliard, şi să aducă de-acolo *tantalicul.* Fusese prea agitată ca să mai întrebe ce era acela un *tantalic.* Se dusese în camera respectivă şi se uitase peste tot, sperând că era ceva evident, cum ar fi fost o tavă cu vase murdare, dar nu-i sări nimic în ochi. Plângea când în încăpere intrase Maud.

Maud era pe atunci o lungană de 15 ani, o femeie în haine de fetiţă, nefericită şi rebelă. De-abia mai târziu avea să-şi transforme nemulţumirea într-o cruciadă. Însă chiar şi la 15 ani, avea acea compasiune care o făcea sensibilă la nedreptate şi la asuprire.

O întrebase pe Ethel ce se întâmplase. *Tantalicul* se dovedise a fi un recipient de argint cu clondire de coniac şi whisky. Era un chin, deoarece avea un mecanism de închidere care-i împiedica pe servitori să tragă vreo duşcă, îi explicase ea. Ethel îi mulţumise din tot sufletul. Era primul dintr-un lung şir de gesturi de bunăvoinţă şi, cu trecerea anilor, Ethel ajunsese să o adore pe fata mai mare.

Ethel urcă în camera lui Maud, ciocăni la uşă şi intră. Apartamentul cu Gardenii avea un tapet cu un motiv floral complicat, care nu mai era la modă de la începutul secolului. Cu toate acestea, fereastra sa boltită dădea spre cea mai fermecătoare parte a grădinii lui Fitz, Aleea de Vest, o cărare lungă şi dreaptă ce ducea printre răzoarele de flori spre o casă de vară.

Maud îşi trăgea cizmele, observă Ethel nemulţumită.

— Mă duc să mă plimb, trebuie să mă însoţeşti, îi zise ea. Ajută-mă să-mi pun pălăria şi pune-mă la curent cu toate bârfele.

Ethel nu-şi vedea capul de treabă, dar era pe cât de intrigată, pe atât de deranjată. Cu cine voia să se plimbe Maud? Unde era însoţitoarea ei obişnuită, mătuşa Herm? Şi de ce îşi punea o pălărie atât de fermecătoare dacă se ducea să se plimbe prin grădină? Oare era vreun bărbat prin peisaj?

În timp ce prindea pălăria de părul negru al lui Maud, Ethel îi spuse:

— În dimineaţa asta a izbucnit un adevărat scandal sub scări.

Maud colecţiona bârfele aşa cum regele colecţiona timbre.

— Morrison s-a dus la culcare de-abia la ora patru. E unul dintre lachei – cel înalt, cu mustaţă blondă.

— Îl ştiu pe Morrison. Şi ştiu unde şi-a petrecut noaptea.

Maud ezită. Ethel aşteptă o clipă, apoi zise:

— Şi nu aveţi de gând să-mi spuneţi?

— O să fii şocată.

Ethel rânji.

— Cu atât mai bine.

— Şi-a petrecut noaptea cu Robert von Ulrich.

Maud o privi pe Ethel în oglinda de la măsuţa de toaletă.

— Eşti îngrozită?

Ethel era fascinată.

— Vai, n-aş fi crezut! Ştiam că Morrison nu e prea fustangiu din fire, dar nu credeam că este unul dintre *aceia,* dacă înţelegeţi ce vreau să spun.

— Ei bine, Robert este cu siguranţă unul dintre *aceia* şi l-am văzut uitându-se la Morrison de câteva ori în timpul cinei.

— De faţă cu regele! De unde ştiţi de Robert?

— Walter mi-a zis.

— Ce mai lucru pe care să-l spună un cavaler unei doamne! Oamenii vă destănuiesc tot. Ce se mai bârfeşte prin Londra?

— Se vorbeşte despre domnul Lloyd George.

David Lloyd George era ministrul de finanţe, responsabil cu vistieria statului. Galez de fel, era un înfocat orator de stânga. Tatăl lui Ethel îi zisese că Lloyd George ar fi trebuit să fie în Partidul Laburist. În timpul grevei din minerit din 1912, el pomenise chiar de naţionalizarea minelor.

— Ce se spune despre el? întrebă Ethel.

— Că are o amantă.

— Nu!

De data aceasta Ethel chiar era şocată.

— Dar a fost crescut baptist!

Maud râse.

— Ar fi fost mai puţin scandalos dacă era anglican?

— Da!

Ethel se abţinu să mai adauge *evident.*

— Cine este amanta? întrebă ea.

— Frances Stevenson. La început a fost guvernanta fetei sale, dar este o femeie inteligentă – are o diplomă în limbile clasice – şi acum este secretara lui personală.

— Este îngrozitor.

— El îi zice Păsărică.

Ethel aproape că se înroşi. Nu ştia ce replică să mai dea. Maud se ridică în picioare, iar Ethel o ajută să-şi pună haina. Apoi Ethel o întrebă:

— Şi soţia lui, Margaret?

— Ea stă aici, în Ţara Galilor, cu cei patru copii.

— Au fost cinci, numai că unul a murit. Biata femeie!

Maud era gata. Străbătură holul şi coborâră scările. Walter von Ulrich aştepta în sala de la intrare, înfăşurat într-o pelerină lungă, închisă la culoare. Avea o mustăcioară şi ochii căprui şi blânzi. Arăta spilcuit, într-un fel îngrijit, de german – era genul de bărbat care s-ar înclina, şi-ar pocni călcâiele şi apoi ţi-ar face cu ochiul, se gândi Ethel. Deci el era motivul pentru care Maud nu o voia pe Lady Hermia drept însoţitoare.

Maud îi zise lui Walter:

— Williams a venit să lucreze aici când eu eram copilă şi de-atunci suntem prietene.

Lui Ethel îi plăcea de Maud, dar era prea mult să spui că erau prietene. Maud era cumsecade, iar Ethel o admira, însă erau în continuare stăpână şi servitoare. Maud voia de fapt să spună că Ethel era de încredere.

Walter i se adresă lui Ethel cu politeţea elaborată pe care oamenii ca el o foloseau atunci când le vorbeau celor din clasele inferioare:

— Încântat de cunoştinţă, Williams. Ce mai faci?

— Sunt bine, mulţumesc, domnule. Îmi iau imediat haina.

Fugi în jos pe scări. Chiar nu voia să meargă la plimbare cât timp era regele acolo – ar fi preferat să fie pe-aproape ca să supravegheze menajerele –, dar nici nu putea refuza.

În bucătărie, camerista prinţesei Bea, Nina, îi făcea un ceai

rusesc stăpânei sale. Ethel îi spuse unei alte cameriste:

— Herr Walter s-a trezit. Poţi să faci curat în Camera Cenuşie.

De îndată ce apăreau oaspeţii, cameristele trebuiau să se ducă în dormitoare şi să facă curat, să strângă paturile, să golească oalele de noapte şi să schimbe apa de spălat.

Îl văzu pe Peel, majordomul, numărând farfuriile.

— Vreo mişcare la etaj? îl întrebă.

— Nouăsprezece, douăzeci, zise el. Domnul Dewar a sunat şi a cerut apă fierbinte pentru bărbierit, iar *signor* Falli a cerut o cafea.

— Lady Maud vrea să mă duc cu ea la plimbare.

— Este inoportun, rosti Peel îmbufnat. E nevoie de tine în casă.

Ethel ştia asta. Îi răspunse sarcastic:

— Ce vreţi să fac, domnule Peel, să-i spun să mă mai slăbească?

— Ai grijă: fără neobrăzare! Întoarce-te cât poţi de repede.

Când urcă la etaj, câinele contelui, Gelert, stătea la uşa din faţă, gâfâind nerăbdător, intuind că era rost de plimbare. Plecară cu toţii şi traversară Peluza de Est, îndreptându-se spre pădure.

Walter îi spuse lui Ethel:

— Presupun că Lady Maud te-a învăţat să fii o sufragetă.

— A fost invers, de fapt, interveni Maud. Williams a fost prima persoană care m-a familiarizat cu ideile liberale.

Ethel explică:

— Le-am căpătat de la tatăl meu.

Ethel ştia că nu voiau de fapt să vorbească cu ea. Însă eticheta nu le îngăduia să rămână singuri, aşa că se mulţumeau cu mai puţin. Îl strigă pe Gelert, apoi ţâşni în faţă, jucându-se cu câinele şi oferindu-le intimitatea după care probabil tânjeau. Aruncând o privire în urmă, văzu că se ţineau de mână.

Maud se mişca repede, se gândi Ethel. Din câte zisese ieri, nu îl mai văzuse pe Walter de zece ani. Nici atunci nu existase vreo idilă făţişă, ci doar o atracţie nerostită. Ceva trebuie să se fi întâmplat în noaptea precedentă. Poate că au stat până târziu să vorbească. Maud flirta cu toată lumea – aşa obţinea informaţii de la toţi –, însă era limpede că aici era vorba de ceva mai serios.

O clipă mai târziu, Ethel îl auzi pe Walter fredonând o melodie. Maud i se alătură, apoi se opriră şi izbucniră în râs. Lui Maud îi plăcea muzica la nebunie şi cânta destul de bine la pian, spre deosebire de Fitz, care era afon. Se pare că şi Walter avea o

fire muzicală. Vocea lui plăcută – de bariton – ar fi fost foarte apreciată în Capela Bethesda, se gândi Ethel.

Mintea îi rătăci la îndatoririle ei. Nu văzuse pantofi lustruiţi în faţa dormitoarelor. Trebuia să-i mâne de la spate pe lustragii şi să-i zorească. Se întreba agitată cât era ceasul. Dacă plimbarea mai dura mult, avea să fie nevoită să insiste să se întoarcă acasă.

Aruncă o privire în spate, însă de această dată nu-i mai văzu pe Walter şi pe Maud. Oare se opriseră şi o luaseră într-o altă direcţie? Rămase pe loc câteva minute, dar nu putea aştepta acolo toată dimineaţa, aşa că o luă înapoi printre copaci.

O clipă mai târziu îi zări. Erau îmbrăţişaţi, sărutându-se pătimaş. Mâinile lui Walter erau pe spatele lui Maud şi o ţineau lipită de el. Aveau gurile întredeschise, iar Ethel o auzea pe Maud gemând.

Se holbă la ei. Se întreba dacă o va săruta vreodată astfel şi pe ea vreun bărbat. Llewellyn Pestriţul o sărutase odată pe plajă, când ieşiseră împreună enoriaşii, dar nu îşi deschiseseră gurile şi nici nu se lipiseră unul de celălalt – şi în niciun caz nu o făcuse pe Ethel să geamă. Micul Dai Haleală, fiul măcelarului, îi băgase mâna pe sub fustă la Palace Cinema din Cardiff, însă ea îi dăduse mâna la o parte după câteva secunde. Îi plăcuse cu adevărat de Llewellyn Davies, fiul unui profesor, care îi vorbise despre guvernarea liberală şi îi zisese că are sânii ca nişte pui calzi de pasăre într-un cuib; însă el plecase la facultate şi nu-i mai scrisese. Cu ei fusese intrigată, chiar curioasă să meargă mai departe, dar nu fusese niciodată pătimaşă. O invidia pe Maud.

Maud îşi deschise atunci ochii, o zări pe Ethel şi se desprinse din îmbrăţişare.

Gelert scheună deodată şi le dădu ocol, cu coada între picioare. Ce-o mai fi păţit şi el?

O clipă mai târziu, Ethel simţi o vibraţie în pământ, de parcă ar fi trecut un accelerat, însă calea ferată se termina la o milă mai încolo.

Maud se încruntă şi dădu să spună ceva, apoi se auzi un bubuit ca de tunet.

— Ce-a mai fost şi asta? zise Maud.

Dar Ethel ştia.

Ţipă şi o luă la fugă.

(v)

Billy Williams şi Tommy Griffiths erau în pauză.

Lucrau la un filon numit Cărbunele de-un Metru, adânc de vreo cinci sute de metri, nu atât de adânc precum Orizontul Principal. Filonul era împărţit în cinci sectoare, toate numite după hipodromurile britanice, iar acum se aflau în Ascot, cel mai apropiat de puţul de aeraj. Ambii băieţi lucrau ca ucenici, ajutoare pentru minerii mai în vârstă. Ortacul îşi folosea târnăcopul cu lamă dreaptă ca să îndepărteze cărbunele de pe abataj, iar ucenicul său îl strângea cu lopata într-un vagonet. Începuseră lucrul la şase dimineaţa, ca întotdeauna, şi acum se odihneau după vreo două ore de muncă, aşezaţi pe pământul jilav, cu spatele rezemat de latura tunelului, lăsând suflul domol al sistemului de ventilaţie să le răcorească pielea, în timp ce sorbeau înghiţituri lungi de ceai călduţ şi dulce din ploştile lor.

Erau născuţi amândoi în aceeaşi zi din 1898 şi mai aveau şase luni până să împlinească 16 ani. Diferenţa fizică dintre ei, atât de stânjenitoare pe vremea când Billy avea 13 ani, dispăruse. Acum erau amândoi bărbaţi tineri, laţi în umeri şi cu braţe puternice; se bărbiereau o dată pe săptămână, deşi nu ar fi avut de ce. Purtau doar pantalonii scurţi şi bocancii, iar trupurile lor erau înnegrite de la combinaţia de sudoare şi praf de cărbune. În lumina palidă a lămpaşelor, sclipeau ca nişte statui de abanos ale unor zei păgâni. Efectul era spulberat doar de băştile lor.

Munca era grea, dar se obişnuiseră cu ea. Nu se plângeau de dureri de spate şi de articulaţii înţepenite, precum bărbaţii mai în vârstă. Aveau energie din belşug şi în zilele libere găseau tot lucruri solicitante de făcut, jucând rugby, plantând răzoare de flori sau boxând în hambarul din spatele tavernei Două Coroane.

Billy nu uitase iniţierea sa din urmă cu trei ani – încă mai fierbea de indignare când îşi amintea de ea. Jurase atunci că nu se va purta urât cu niciun băiat nou. Chiar astăzi îl avertizase pe micul Bert Morgan: „Să nu fii surprins dacă oamenii o să-ţi joace o festă. S-ar putea să te lase pe întuneric vreo oră sau ceva la fel de prostesc. Lucruri meschine pe măsura minţilor meschine.” Bărbaţii mai în vârstă din cuşcă se uitaseră urât la el, însă el îi privise în ochi: ştia că are dreptate şi o ştiau şi ei.

Mama se înfuriase şi mai tare decât Billy.

— Zi-mi şi mie, îl întrebase ea pe Tata, stând în mijlocul sufrageriei cu mâinile înfipte în şold şi cu ochii ei negri scânteind

mânioşi, cum poate fi slujită voia Domnului chinuind băieţei neajutoraţi?

— Nu ai pricepe. Eşti femeie, replicase Tata, un răspuns neobişnuit de slab din partea lui.

Billy credea că lumea în general – şi puţul din Aberowen în particular – ar fi un loc mai bun dacă toţi oamenii şi-ar duce viaţa cu frica lui Dumnezeu. Tommy, al cărui tată era ateu şi discipol al lui Karl Marx, credea că sistemul capitalist avea să se autodistrugă în curând, cu puţin ajutor din partea clasei muncitoare revoluţionare. Cei doi băieţi se certau înflăcărat, dar rămâneau în continuare cei mai buni prieteni.

— Nu-ţi stă în fire să lucrezi duminica, remarcă Tommy.

Era adevărat. Mina organiza ture suplimentare pentru a satisface cererea de cărbune, dar, din respect pentru religie, Celtic Minerals lăsase ca turele de duminică să fie opţionale. Şi totuşi, Billy lucra în ciuda stricteţii cu care respecta Sabatul.

— Cred că Domnul vrea să-mi iau bicicletă, rosti el.

Tommy râse, însă Billy nu glumea. Capela Bethesda deschisese o mică bisericuţă într-un cătun aflat la vreo zece mile distanţă, iar Billy era unul dintre enoriaşii din Aberowen care se oferise voluntar să treacă muntele în fiecare duminică, pentru a-şi oferi sprijinul noului lăcaş de cult. Dacă ar fi avut o bicicletă, ar fi putut ajunge acolo şi în timpul săptămânii, reuşind astfel să pună bazele unei ore de religie sau ale unei întâlniri de rugăciune. Discutase acest plan cu bătrânii, iar ei fuseseră de acord că Domnul binecuvânta faptul că Billy muncea în ziua de Sabat vreme de câteva săptămâni.

Billy tocmai voia să-i explice asta lui Tommy, când pământul de sub ei se cutremură, un bubuit înfiorător se auzi şi plosca îi zbură din mână, suflată de un vânt cumplit.

Simţi că-i stă inima. Îşi aminti deodată că se aflau la jumătate de milă sub pământ, cu milioane de tone de pământ şi de piatră deasupra capului, ţinute pe loc de doar câteva bârne.

— Ce dracu’ a mai fost şi asta? rosti Tommy cu glas speriat.

Billy sări în picioare, tremurând de spaimă. Îşi ridică lămpaşul şi se uită în ambele părţi ale tunelului. Nu văzu flăcări, nici căderi de pietre sau mai mult praf decât de obicei. Când ecourile se stinseră, nu se mai auzi niciun zgomot.

— A fost o explozie, zise el cu voce tremurată.

Asta era cea mai mare teamă a minerilor în fiecare zi. O scăpare bruscă de grizu putea fi produsă de o cădere de pietre

sau de un ortac care cioplea printr-o fisură din filon. Dacă nu observa nimeni semnalele de avertizare – sau dacă pur şi simplu concentraţia creştea mult prea repede –, gazul inflamabil putea fi aprins de scăpărarea unei potcoave de ponei, de clopoţelul electric al unei cuşti sau de vreun miner nesăbuit care-şi aprindea pipa, sfidând toate regulamentele.

Tommy zise:

— Dar unde?

— Cred că jos, la Orizontul Principal… de-aia noi am scăpat.

— Să ne-ajute Dumnezeu!

— O să ne ajute, spuse Billy şi groaza începu să i se domolească. Mai ales dacă ne ajutăm şi singuri.

Cei doi ortaci pentru care lucraseră băieţii dispăruseră – ei se duseseră să-şi petreacă pauza în sectorul Goodwood. Billy şi Tommy erau nevoiţi să ia singuri decizii.

— Cred că ar fi mai bine să mergem la puţul de aeraj.

Îşi traseră hainele pe ei, îşi prinseră lămpaşele la brâu şi fugiră spre puţul de aeraj, numit Pyramus. Manipulatorul manivelei, responsabil cu liftul, era Dai Haleală.

— Nu mai coboară colivia! rosti el cu panică în voce. Am sunat întruna!

Frica omului era contagioasă şi Billy trebui să-şi înfrângă propria-i groază. După o clipă spuse:

— Dar telefonul?

Manipulatorul comunica cu corespondentul său de la suprafaţă prin semnalele unui clopoţel electric, însă de curând fuseseră instalate telefoane la ambele orizonturi, conectate la biroul directorului ortacilor, Maldwyn Morgan.

— Niciun răspuns, zise Dai.

— Mai încerc o dată.

Telefonul era prins de peretele de lângă cuşcă. Billy luă receptorul şi începu să învârtă manivela.

— Haide, haide!

Se auzi o voce tremurândă.

— Da?

Era Arthur Llewellyn, secretarul directorului.

— Pestriţule, Billy Williams la telefon, răcni Billy în receptor. Unde-i domnul Morgan?

— Nu-i aici. Ce-a fost bubuitura aia?

— A fost o explozie în subteran, nătărăule! Unde-i şeful?

— Se duse la Merthyr, rosti Pestriţul pe un ton plângăreţ.

— De ce s-a dus… nu contează, lasă! Uite ce trebuie să faci. Pestriţule, mă auzi?

— Da.

Vocea se auzi puţin mai tare.

— Mai întâi, trimite pe cineva la biserica metodistă şi spune-i lui Dai Plângăciosul să adune o echipă de salvare.

— Aşa.

— Apoi sună la spital şi zi-le să trimită ambulanţa la gura puţului.

— E cineva rănit?

— Sigur trebuie să fie, după o bubuitură de-asta! În al treilea rând, pune-i pe toţi oamenii din magazia de spălare a cărbunilor să scoată furtunurile de incendiu.

— Incendiu?

— Pulberea o să ia foc. În al patrulea rând, sună la secţia de poliţie şi spune-i lui Geraint că s-a produs o explozie. El o să sune la Cardiff.

Lui Billy nu-i mai trecea prin minte vreo altă urgenţă.

— În regulă?

— În regulă, Billy.

Billy puse receptorul înapoi în furcă. Nu era sigur cât de eficiente aveau să se dovedească instrucţiunile sale, însă convorbirea cu Pestriţul îl ajutase să-şi limpezească mintea.

— Sunt oameni răniţi la Orizontul Principal, le zise el lui Dai Haleală şi lui Tommy. Trebuie să coborâm acolo.

Dai spuse:

— Nu putem, colivia nu-i aici.

— E o scară pe peretele puţului, nu?

— Sunt aproape două sute de metri!

— Păi dacă eram fătălău, nu mă mai făceam ortac, nu?

Cuvintele sale erau curajoase, dar asta nu însemna că nu era speriat. Scara din puţ era rareori folosită şi era posibil să nu fie bine întreţinută. Orice scăpare, orice treaptă ruptă l-ar fi făcut să se prăbuşească în gol.

Dai deschise poarta cu un zăngănit. Pereţii puţului erau din cărămidă alunecoasă şi mucegăită. O bordură îngustă străbătea cărămida de jur împrejur, pe dinafara adăpostului din lemn al coliviei. O scară de fier era fixată cu scoabe cimentuite în zidărie. Nu era nimic liniştitor la barele laterale subţiri şi la treptele înguste. Billy şovăi, regretându-şi bravada impulsivă. Însă ar fi fost prea umilitor dacă ar fi dat înapoi acum. Trase adânc aer în

piept şi rosti o rugăciune în gând, apoi păşi pe bordură.

Ocoli până ajunse la scară. Îşi şterse mâinile de pantalonii scurţi, apucă barele laterale ale scării şi-şi puse tălpile pe trepte.

Începu să coboare. Fierul era aspru la atingere şi rugina i se sfărâma sub degete. În unele locuri scoabele se desprinseseră şi scara se legăna în mod neliniştitor sub picioarele sale. Lămpaşul prins la brâu era suficient de strălucitor ca să lumineze treptele de sub el, dar nu şi ca să-i arate fundul puţului. Nu ştia dacă asta era de bine sau de rău.

Din păcate, coborârea îi lăsa timp să se gândească. Îşi aminti toate felurile în care puteau muri minerii. Cea mai rapidă şi nedureroasă moarte era să fii ucis de explozie. Arderea metanului producea un dioxid de carbon sufocant, căruia minerii îi spuneau gaz de explozie. Mulţi erau prinşi sub căderile de pietre şi puteau muri din cauza hemoragiei până ajungeau să fie salvaţi. Unii mureau de sete, în timp ce colegii lor încercau să-şi croiască drum prin dărâmături la doar câţiva paşi de ei.

Se simţi cuprins deodată de dorinţa de a se întoarce, de a urca înapoi la adăpost, în loc să coboare în mijlocul distrugerii şi-al haosului de jos – dar nu putea, căci Tommy era exact deasupra lui, venind după el.

— Eşti cu mine, Tommy? strigă el.

Vocea lui Tommy se auzi chiar de deasupra capului său.

— Da!

Asta îl mai îmbărbătă pe Billy. Începu să coboare mai repede, simţind cum îi revine încrederea. În curând văzu o lumină şi o clipă mai târziu auzi voci. Când se apropie de Orizontul Principal, simţi miros de fum.

Auzea acum o hărmălaie înfiorătoare, ţipete şi ciocănituri, pe care se strădui să le identifice. Simţea deja cum îi piere curajul. Îşi veni însă în fire: trebuia să existe o explicaţie raţională. O clipă mai târziu îşi dădu seama că auzea nechezatul îngrozit al poneilor şi loviturile lor de copită, în timp ce încercau disperaţi să dărâme pereţii de lemn ai grajdului şi să scape. Însă faptul că înţelesese care era sursa zgomotelor nu făcea ca acestea să fie mai puţin tulburătoare: ştia prea bine cum se simţeau, pentru că şi el se simţea la fel.

Ajunse la Orizontul Principal, ocoli pe bordura de cărămidă, deschise poarta din interior şi păşi uşurat pe pământul noroios. Lumina palidă din subteran era şi mai înceţoşată din cauza trâmbelor de fum, dar putea vedea totuşi tunelurile principale.

Manipulatorul manivelei de pe fundul puţului era Patrick O'Connor, un bărbat de vârstă mijlocie, care-şi pierduse o mână când se prăbuşise un acoperiş. Fiind catolic, era cunoscut în mod inevitabil ca Pat Papa. Se holbă la Billy, nevenindu-i a crede.

— Billy-cu-Isus! exclamă el. Tu de unde dracu' ai mai răsărit?

— De la Cărbunele de-un Metru, răspunse Billy. Am auzit bubuitura.

Tommy ieşi şi el din puţ şi zise:

— Ce s-a întâmplat, Pat?

— Din câte-mi dau eu seama, explozia trebuie să se fi produs la celălalt capăt al nivelului, lângă Thisbe, răspunse Pat. Maistrul miner şi toţi ceilalţi s-au dus să vadă.

Vorbea calm, dar avea o privire disperată.

Billy se duse la telefon şi întoarse manivela. O clipă mai târziu, auzi vocea tatălui său.

— Williams aici. Cine-i acolo?

Billy nu se opri să se mai gândească de ce ar fi răspuns un lider de sindicat din biroul directorului minei – orice era posibil în caz de urgenţă.

— Tată, sunt eu, Billy.

— O, slavă Domnului, eşti teafăr! exclamă tatăl său cu glas uşor tremurat; apoi redeveni energic, cum era de obicei: Spune-mi tot ce ştii, băiete.

— Eu şi cu Tommy eram în Cărbunele de-un Metru. Am coborât prin Pyramus până la Orizontul Principal. Explozia s-a produs undeva pe lângă Thisbe, credem noi. Este un pic de fum, nu mult. Însă colivia nu mai merge.

— Mecanismul de ridicare a fost deteriorat de suflul exploziei, rosti tatăl său pe un ton calm. Dar lucrăm la el şi o să-l reparăm în câteva minute. Adună cât mai mulţi oameni pe fundul puţului, ca să începem să-i aducem sus de îndată ce reparăm colivia.

— Mă duc să le zic.

— Puţul Thisbe este complet nefuncţional, aşa că ai grijă să nu încerce nimeni să scape pe-acolo – ar putea nimeri exact în mijlocul incendiului.

— Am înţeles.

— Sunt aparate de oxigen lângă biroul maiştrilor.

Billy ştia asta. Era o inovaţie de ultimă oră, cerută de sindicat şi impusă prin legea minelor de cărbune din 1911.

— Aerul nu este chiar atât de rău momentan, rosti el.

— Unde sunteţi voi, poate, dar s-ar putea să devină irespirabil

cu cât înaintaţi.

— Am înţeles.

Billy puse receptorul în furcă.

Le repetă lui Tommy şi lui Pat cele spuse de tatăl său. Pat arătă spre un rând de vestiare noi.

— Cheia ar trebui să fie în birou.

Billy intră repede în biroul maiştrilor, dar nu văzu nicio cheie. Îşi dădu seama că erau prinse la cureaua cuiva. Se uită din nou la rândul de vestiare pe care scria „Aparate de oxigen”. Erau făcute din tablă.

— Ai cumva o rangă, Pat? zise el.

Manipulatorul avea o cutie cu scule pentru reparaţii minore. Pat îi dădu o şurubelniţă solidă. Billy deschise iute primul vestiar.

Era gol. Billy se holbă la el, nevenindu-i să creadă.

Pat spuse:

— Ne-au păcălit!

Tommy zise:

— Capitalişti ticăloşi!

Billy deschise încă un vestiar. Şi acesta era gol. Furios, le deschise pe toate cu sălbăticie, vrând parcă să demaşte ticăloşia lui Perceval Jones şi a celor de la Celtic Minerals.

Tommy zise:

— Ne descurcăm şi fără ele.

Tommy era nerăbdător să acţioneze, însă Billy încerca să-şi limpezească mintea. Ochii îi căzură pe un vagonet de incendiu. Era ceea ce înţelegea conducerea printr-o pompă de incendiu: un vagonet de cărbune umplut cu apă, cu o pompă manuală prinsă de el. Nu era complet nefolositoare: Billy o văzuse în acţiune după câte o „străfulgerare”, cum îi ziceau minerii, când o cantitate mică de grizu din apropierea tavanului tunelului se aprindea, pentru scurtă vreme, iar ei se aruncau la pământ. Străfulgerarea aprindea uneori pulberea de cărbune de pe pereţii tunelului, care trebuiau apoi stropiţi.

— O să luăm vagonetul de incendiu cu noi, îi strigă el lui Tommy.

Acesta era deja pe şine, aşa că reuşiră să îl împingă. Billy se gândi pentru o clipă să înhame un ponei la vagonet, apoi decise că i-ar lua prea mult, mai ales atunci, când dobitoacele erau cuprinse de panică.

Pat Papa spuse:

— Băiatul meu, Micky, lucrează în sectorul Marigold, dar nu

pot merge să-l caut pentru că trebuie să rămân aici.

Pe chip i se citea disperarea, însă în caz de urgenţă manipulatorul trebuia să rămână lângă puţ – era o regulă strictă.

— O să mă uit după el, îi promise Billy.

— Îţi mulţumesc, Billy, băiete.

Cei doi băieţi împinseră vagonetul pe ruta principală. Vagonetele nu aveau frâne: cei care le conduceau le frânau introducând o bucată zdravănă de lemn între spiţele roţilor. Vagonetele scăpate de sub control provocaseră multe morţi şi nenumărate răniri.

— Nu foarte repede, rosti Billy.

Se aflau la vreo patru sute de metri în interiorul tunelului, când temperatura crescu şi fumul se îngroşă. În curând auziră voci. Ghidându-se după sunete, cotiră printr-un tunel lateral. Această parte a filonului era în prezent exploatată. De ambele părţi Billy putea vedea, la intervale regulate, intrările spre locurile în care munceau minerii, numite de obicei porţi, şi uneori doar găuri. Cum zgomotul creştea tot mai tare, se opriră din împins vagonetul şi se uitară în faţă.

Tunelul era cuprins de flăcări. Văpăile se întindeau pe jos şi pe pereţi. Câţiva oameni stăteau la limita incendiului, siluetele lor distingându-se pe fundalul strălucitor ca nişte suflete pierdute în iad. Unul avea în mâini o pătură şi încerca să stingă cu ea un morman de lemne, fără sorţi de izbândă. Alţii ţipau; nimeni nu asculta. În depărtare, abia vizibil, era un şir de vagonete. Fumul avea un iz ciudat de carne friptă şi Billy realiză cu dezgust că mirosul venea de la poneiul care trăsese vagonetele.

Billy îl întrebă pe unul dintre oameni:

— Ce se întâmplă?

— Sunt oameni prinşi în porţile lor, dar nu putem ajunge la ei.

Billy văzu că bărbatul care vorbea era Rhys Price. Nu era de mirare că nu se încerca nimic.

— Am adus vagonetul de incendiu, zise el.

Un alt bărbat se întoarse spre el şi Billy fu uşurat să-l recunoască pe John Jones Prăvălie, un individ cu capul pe umeri.

— Bravo! spuse Jones. Hai să punem furtunul pe nenorocirea asta.

Billy întinse furtunul, în timp ce Tommy lega pompa. Billy îndreptă jetul spre tavanul tunelului, astfel încât apa să se scurgă pe pereţi. În curând îşi dădu seama că sistemul de ventilaţie al minei, suflând în jos prin Thisbe şi în sus prin Pyramus, împingea

flăcările şi fumul către el. Cu prima ocazie ar fi trebuit să le spună celor de la suprafaţă să inverseze sensul de rotaţie. Ventilatoarele reversibile erau acum obligatorii – o altă exigenţă a legii din 1911.

În ciuda dificultăţii, focul începu să dea înapoi, iar Billy izbuti să înainteze, chiar dacă foarte încet. După câteva minute, flăcările care blocau cea mai apropiată poartă fură stinse. Doi mineri ieşiră imediat afară, trăgând cu nesaţ în piept aerul relativ curat din tunel. Billy îi recunoscu pe fraţii Ponti, Giuseppe şi Giovanni, cunoscuţi ca Joey şi Johnny.

O parte dintre oameni se năpustiră în poartă. John Jones ieşi purtând pe braţe trupul nemişcat al lui Dai Ponei, îngrijitorul de cai. Billy nu-şi dădea seama dacă era mort sau doar leşinat. Zise:

— Duceţi-l la Pyramus, nu la Thisbe.

Price interveni:

— Cine eşti tu să dai ordine, Billy-cu-Isus?

Billy nu avea de gând să-şi piardă vremea certându-se cu Price. I se adresă lui Jones:

— Am vorbit la telefon cu cei de la suprafaţă. Thisbe este grav avariat, însă colivia ar trebui să fie funcţională în curând în Pyramus. Mi s-a spus să le comunic tuturor să se îndrepte spre Pyramus.

— Am înţeles. O să dau de veste, rosti Jones şi plecă.

Billy şi Tommy continuară să se lupte cu focul, eliberând porţile pe rând şi ajutând să iasă alţi oameni blocaţi acolo. Unii sângerau, mulţi erau arşi şi câţiva fuseseră răniţi de pietrele căzute. Cei care puteau să meargă îi duceau pe morţi şi pe cei grav răniţi într-o procesiune lugubră.

În curând apa se termină.

— O să împingem vagonetul înapoi şi o să-l umplem din bazinul de pe fundul puţului, rosti Billy.

Se grăbiră amândoi înapoi. Cuşca încă nu funcţiona, iar acum erau cam o duzină de mineri salvaţi care aşteptau şi câteva trupuri pe jos, unele gemând în agonie, altele nefiresc de nemişcate. În timp ce Tommy umplea vagonetul cu apă noroioasă, Billy apucă telefonul. Tot tatăl său fu cel care răspunse.

— Mecanismul de ridicare o să fie funcţional în cinci minute, îi zise acesta. Cum stau lucrurile acolo jos?

— Am scos din porţi câţiva morţi şi răniţi. Trimiteţi jos vagonete pline cu apă cât puteţi de repede.

— Tu cum eşti?

— Eu sunt bine. Ascultă, tată, ar trebui să inversezi ventilaţia. Să sufle Pyramus în jos şi Thisbe în sus. Asta o să împingă fumul şi gazele de explozie departe de echipele de salvare.

— Nu se poate face asta, îi spuse tatăl său.

— Dar scrie în lege – ventilaţia din puţuri *trebuie* să fie reversibilă!

— Perceval Jones i-a dus de nas pe inspectori cu o poveste lacrimogenă şi ei i-au mai lăsat un an la dispoziţie ca să modifice ventilatoarele.

Billy ar fi înjurat dacă s-ar fi aflat altcineva la celălalt capăt al firului, şi nu tatăl său.

— Dar stropitoarele puteţi să le porniţi?

— Da, putem, zise tatăl său. De ce nu m-am gândit la asta?

Vorbi apoi cu altcineva.

Billy puse receptorul în furcă. Îl ajută pe Tommy să umple din nou vagonetul, făcând cu rândul la pompa manuală. Le luă la fel de mult să-l umple pe cât le luase să-l golească. Fluxul de oameni din sectorul afectat încetini cât timp focul îşi făcu de cap. În cele din urmă vagonetul se umplu şi ei făcură cale întoarsă.

Stropitorile porniră, dar când Billy şi Tommy ajunseră la foc, descoperiră că jetul de apă de la ţeava îngustă fixată de plafon era mult prea firav ca să stingă flăcările. Însă Jones Prăvălie îi organizase acum pe mineri. Îi ţinea cu el pe supravieţuitorii care nu fuseseră răniţi, ca să-l ajute la operaţiunea de salvare, trimiţându-i la puţ pe răniţii care se puteau ţine pe picioare. De îndată ce Billy şi Tommy legară furtunul, el îl prinse şi puse un alt om să pompeze apa.

— Voi doi mergeţi şi mai aduceţi un vagonet cu apă! le spuse el. În felul ăsta putem să păstrăm un flux constant.

— Bine, zise Billy, însă ceva îi atrase atenţia înainte de a se întoarce.

O siluetă venea în fugă prin foc, cu hainele în flăcări.

— O, Doamne Dumnezeule! exclamă Billy îngrozit.

În timp ce privea, alergătorul se împletici şi căzu.

Billy îi strigă lui Jones:

— Udă-mă!

Fără să aştepte vreo confirmare, se năpusti în tunel. Simţi un jet de apă izbindu-l în spate. Dogoarea era cumplită. Faţa îl durea şi hainele îi fumegau. Îl apucă pe minerul căzut de umeri şi trase de el, făcând cale întoarsă. Nu-i putea vedea chipul, dar

putea ghici că era un băiat de vârsta lui.

Jones ţinea furtunul îndreptat spre Billy, udându-i părul, spatele şi picioarele, însă partea din faţă era uscată, iar el simţea mirosul propriei piei arse. Ţipă de durere, dar reuşi să ţină strâns trupul inert din braţele sale. O clipă mai târziu ieşi din foc. Se întoarse şi-l lăsă pe Jones să-l ude şi în faţă. Apa de pe faţă fu o binecuvântată uşurare: deşi avea încă dureri, acum era suportabil.

Jones îl udă şi pe băiatul de pe jos. Billy îl întoarse cu faţa în sus şi văzu că era Michael O'Connor, cunoscut ca Micky Papa, fiul lui Pat. Acesta îl rugase pe Billy să se uite după el. Billy zise:

— O, Isuse, îndură-te de Pat.

Se aplecă şi-l ridică pe Micky. Trupul lui era inert şi neînsufleţit.

— Îl duc la puţ, rosti Billy.

— În regulă, răspunse Jones.

Îl privea pe Billy cu o expresie ciudată.

— Aşa să faci, Billy, băiete.

Tommy merse cu Billy. Deşi se simţea ameţit, putea să îl ducă pe Micky. Pe ruta principală se întâlniră cu o echipă de salvare, care ducea un ponei ce trăgea un mic şir de vagonete pline cu apă. „Probabil că au venit de la suprafaţă, ceea ce înseamnă că acum colivia este funcţională şi că operaţiunea de salvare este condusă cum trebuie", se gândi Billy ostenit.

Avea dreptate. Când ajunse la puţ, colivia coborâse din nou şi din ea ieşiră alţi salvatori în costume de protecţie şi alte vagonete cu apă. După ce nou-veniţii se împrăştiară, îndreptându-se în grabă spre foc, răniţii începură să urce în colivie, ducându-i cu ei pe cei morţi şi pe cei care-şi pierduseră cunoştinţa.

După ce Pat Papa trimise colivia sus, Billy se duse la el, ţinându-l pe Micky în braţe.

Pat se holbă la Billy cu o privire îngrozită, dând din cap de parcă ar fi vrut să nege vestea.

— Îmi pare rău, Pat, zise Billy.

Pat nu voia să se uite la trupul neînsufleţit.

— Nu, murmură el. Nu Micky al meu.

— L-am scos din flăcări, Pat, rosti Billy. Dar am ajuns prea târziu, atâta tot.

Apoi izbucni în lacrimi.

(vi)

Cina fusese un mare succes, din toate punctele de vedere. Bea fusese în toane nemaipomenite: ar fi vrut să organizeze petreceri regale în fiecare săptămână. Fitz se dusese în patul ei şi, aşa cum se aşteptase, ea îl primise cu braţele deschise. Rămăsese acolo până în zori, plecând doar cu puţin înainte ca Nina să sosească cu ceaiul.

Se temea ca nu cumva dezbaterea dintre bărbaţi să nu fi fost prea controversată pentru o cină regală, dar nu avea motive de îngrijorare. Regele îi mulţumise la micul dejun, zicându-i:

— Fascinantă discuţie, foarte edificatoare, exact ce-mi doream.

Fitz nu-şi mai încăpea în piele de mândrie.

Gândindu-se din nou la subiectul discuţiei în timp ce-şi fuma trabucul de după micul dejun, Fitz îşi dădu seama că ideea unui război nu îl îngrozea. Vorbise despre acest lucru ca despre o tragedie în mod reflex, dar nu ar fi fost un lucru complet rău. Războiul avea să unească naţiunea împotriva unui duşman comun, calmând tulburările interne. Nu aveau să mai fie greve, iar aducerea în discuţie a republicanismului avea să fie socotită drept nepatriotică. Poate că nici femeile nu aveau să mai ceară drept de vot. Iar el personal era atras în mod straniu de această perspectivă. Războiul ar fi reprezentat şansa lui de a fi util, de a-şi dovedi curajul, de a-şi sluji ţara, de a face ceva în schimbul averii şi al privilegiului cu care fusese răsfăţat toată viaţa.

Veştile din mină, primite pe la jumătatea dimineţii, le stricaseră cheful oaspeţilor. Numai unul dintre aceştia se dusese în Aberowen – Gus Dewar, americanul. Cu toate acestea, toţi aveau sentimentul, neobişnuit pentru ei, că nu mai erau în centrul atenţiei. Prânzul fu moderat, iar divertismentul pregătit pentru după-amiază fu anulat. Fitz se temea că regele avea să fie nemulţumit de el, chiar dacă el nu avea nimic de-a face cu felul în care funcţiona mina. Nu era nici director, nici acţionar la Celtic Minerals. El doar concesionase drepturile de exploatare ale companiei, ceea ce îi oferea o redevenţă pe tonă. În consecinţă, era convins că nicio persoană rezonabilă n-ar fi putut da vina pe el pentru cele întâmplate. Totuşi, nobilimea nu putea să-şi piardă timpul cu activităţi frivole în vreme ce în subteran erau oameni captivi, mai ales cu regele şi regina aflaţi acolo în vizită. Asta însemna că fumatul şi cititul erau singurele activităţi acceptabile.

Perechea regală avea să se plictisească, cu siguranţă.

Fitz era mânios. Mureau oameni tot timpul: soldaţii erau ucişi în război, marinarii se scufundau cu corăbiile lor, trenurile deraiau, hotelurile pline ochi ardeau din temelii. De ce trebuise să se producă un accident în mină tocmai când el îl întreţinea pe rege?

Cu puţin timp înainte de cină, Perceval Jones, primarul din Aberowen şi preşedintele de la Celtic Minerals, veni la conac să îi raporteze contelui, iar Fitz îl întrebă pe Sir Alan Tite dacă regele ar dori să audă raportul. Majestatea Sa îşi dorea acest lucru, veni răspunsul, şi Fitz se simţi uşurat: măcar monarhul va avea ceva de făcut.

Bărbaţii se strânseră în micul salon de recepţie, un spaţiu neprotocolar, cu scaune moi, palmieri în ghivece şi un pian. Jones purta smochingul negru cu care, cel mai probabil, fusese îmbrăcat şi la slujba de dimineaţă. Scund şi pompos, îi plăcea să arate ca o pasăre ţanţoşă în vesta sa dublă.

Regele purta un costum de seară.

— Mă bucur că aţi putut veni, rosti el energic.

Jones răspunse:

— Am avut onoarea de a strânge mâna Majestăţii Voastre în 1911, când aţi venit în Cardiff pentru ceremonia de învestire a prinţului de Wales.

— Mă bucur că ne reîntâlnim, în acest caz, deşi regret împrejurările nefericite în care are loc această revedere, zise regele. Spuneţi-mi ce s-a întâmplat cât mai pe şleau, ca şi cum i-aţi explica asta unuia dintre colegii dumneavoastră directori, la o ieşire în societate.

Era o mişcare inteligentă, se gândi Fitz; stabilea tonul potrivit – deşi nimeni nu-i oferi vreo băutură lui Jones, iar regele nu îl invită să ia loc.

— Ce mărinimos din partea Majestăţii Voastre!

Jones vorbea cu un accent de Cardiff, mai aspru decât accentul cântat al oamenilor din văi.

— Erau în puţ două sute douăzeci de oameni când s-a produs explozia, mai puţini decât de obicei, pentru că era o tură specială, de duminică.

— Ştiţi numărul exact? întrebă regele.

— A, desigur, sire, ne notăm numele fiecărui om care coboară în mină.

— Scuzaţi-mă că v-am întrerupt. Vă rog să continuaţi.

— Ambele puţuri au fost avariate, dar echipele de pompieri au izbutit să ţină flăcările sub control, cu ajutorul sistemului nostru de stropitori, şi au evacuat oamenii. Se uită la ceas şi adăugă: Până acum două ore fuseseră aduşi la suprafaţă 215.

— Se pare că v-aţi ocupat de această situaţie de urgenţă cu maximă eficienţă, domnule Jones.

— Vă mulţumesc, Majestate.

— Toţi cei 215 sunt în viaţă?

— Nu, sire. Opt au murit. Alţi cincizeci au suferit răni suficient de grave cât să necesite îngrijiri medicale.

— Dumnezeule! exclamă regele. Ce trist!

În timp ce Jones îi explica paşii urmaţi pentru localizarea şi salvarea celor cinci oameni rămaşi în subteran, Peel se furişă în cameră şi se apropie de Fitz. Majordomul era în ţinută de seară, gata să servească cina. Pe un ton foarte scăzut, îi spuse:

— În caz că vă interesează, Înălţimea Voastră…

Fitz şopti:

— Da?

— Menajera Williams tocmai s-a întors de la gura puţului. Se pare că fratele ei s-a purtat ca un adevărat erou. Dacă regele ar dori să audă povestea din gura ei…

Fitz se gândi o clipă. Williams era probabil tulburată şi ar fi putut spune ceva nepotrivit. Pe de altă parte însă, regele şi-ar fi dorit probabil să poată vorbi cu cineva afectat în mod direct. Se hotărî să rişte.

— Majestate, rosti el, una dintre servitoarele mele tocmai s-a întors de la gura puţului şi s-ar putea să aibă veşti ceva mai proaspete. Fratele ei se afla în subteran atunci când s-a produs explozia. Doriţi să îi puneţi întrebări?

— Da, răspunse regele. Să vină aici.

Câteva momente mai târziu, intră Ethel Williams. Avea uniforma murdară de praf de cărbune, dar se spălase pe faţă. Făcu o reverenţă şi regele o întrebă:

— Care sunt cele mai recente veşti?

— Sire, sunt cinci oameni blocaţi de o cădere de pietre în sectorul Carnation. Echipa de salvare sapă prin dărâmături, dar focul încă arde.

Fitz observă că felul în care reacţionase regele la vederea lui Ethel era uşor diferit. Abia dacă îl privise pe Perceval Jones, ciocănind nerăbdător cu degetul în braţul scaunului în timp ce-l asculta; însă pe Ethel o privi drept în faţă, părând mult mai

interesat de ea. O întrebă pe un ton mai blând:

— Ce spune fratele dumitale?

— Explozia grizului a aprins pulberea de cărbune şi aceasta arde acum. Focul a blocat mai mulţi oameni aflaţi la locul lor de muncă şi unii s-au sufocat. Fratele meu şi ceilalţi mineri nu i-au putut salva, întrucât nu au avut aparate de oxigen.

— Nu-i adevărat, interveni Jones.

— Ba cred că este, îl contrazise Gus Dewar.

Ca întotdeauna, americanul avea o atitudine uşor rezervată, dar se strădui să vorbească pe un ton insistent. Spuse:

— Am vorbit cu câţiva dintre cei care au urcat la suprafaţă. Ei mi-au spus că vestiarele pe care scria „Aparate de oxigen” s-au dovedit a fi goale.

Părea că abia reuşeşte să-şi înăbuşe mânia.

Ethel Williams adăugă:

— Şi nu au putut stinge flăcările pentru că nu exista suficientă apă în rezervorul din subteran.

Ochii îi scânteiară de furie într-un fel care lui Fitz i se păru foarte atrăgător şi simţi cum îi stă inima.

— Există o pompă de incendiu! protestă Jones.

Gus Dewar vorbi din nou:

— Un vagonet de cărbuni umplut cu apă şi o pompă manuală.

Ethel Williams continuă:

— Ar fi trebuit să se poată inversa sistemul de ventilaţie, dar domnul Jones nu a modificat mecanismul în conformitate cu prevederile legale.

Jones părea indignat.

— Nu a fost posibil…

Fitz îl întrerupse:

— Linişteşte-te, Jones, nu eşti la o audiere publică. Majestatea Sa vrea doar să afle impresiile oamenilor.

— Întocmai, rosti regele. Totuşi, este un subiect asupra căruia ai putea să mă sfătuieşti, Jones.

— Aş fi onorat…

— Plănuisem să vizitez Aberowen şi unele dintre satele învecinate mâine dimineaţă şi chiar să-ţi fac o vizită la primărie. În aceste împrejurări însă, o paradă nu pare cel mai potrivit lucru.

Sir Alan, aflat în spatele regelui, clătină din cap şi murmură:

— De-a dreptul imposibil.

— Pe de altă parte, continuă regele, nu mi se pare corect nici

să plecăm fără să ne arătăm interesul faţă de catastrofa petrecută. Lumea ar putea crede că nu ne pasă.

Fitz intui că exista un dezacord între rege şi consilierii săi. Ei voiau probabil să anuleze vizita, închipuindu-şi că aceea era soluţia cea mai puţin riscantă, în vreme ce regele simţea nevoia să facă un gest pentru oameni.

Se lăsă tăcerea, timp în care Perceval chibzui la cele spuse de rege. Când vorbi, nu zise decât:

— Este o alegere dificilă.

Ethel Williams interveni:

— Pot să fac eu o sugestie?

Peel era perplex.

— Williams! şuieră el. Vorbeşte numai când eşti întrebată!

Fitz fu surprins de impertinenţa ei în prezenţa regelui. Încercă să-şi păstreze un ton calm când zise:

— Poate mai târziu, Williams.

Însă regele zâmbi. Spre uşurarea lui Fitz, părea să o placă pe Ethel.

— Cred că nu strică să auzim ce propune tânăra, spuse el.

Lui Ethel nu-i trebui mai mult. Fără vreo altă introducere, zise:

— Majestatea Voastră şi regina ar trebui să le vizitaţi pe văduve. Fără paradă, doar într-o trăsură cu cai negri. Ar însemna enorm pentru ele. Şi toată lumea va spune că aţi fost minunat.

Îşi muşcă buza şi tăcu.

Ultima propoziţie reprezenta o încălcare flagrantă a etichetei, se gândi Fitz neliniştit; regele nu trebuia să facă vreun gest anume pentru ca oamenii să creadă că este minunat.

Sir Alan părea de-a dreptul îngrozit.

— Nu s-a mai făcut niciodată, rosti el alarmat.

Însă regele părea intrigat de idee.

— Să vizităm văduvele… rosti el, mai mult pentru sine. Se întoarse spre marele comis: Pe toţi sfinţii, Alan, cred că-i crucial. Să arăt că sufăr alături de supuşii mei în ceasul lor de restrişte. Fără alai, doar cu o singură trăsură. Se întoarse spre menajeră: Excelent, Williams, îi zise el. Îţi mulţumesc că ţi-ai spus părerea.

Fitz răsuflă uşurat.

(vii)

În cele din urmă bineînţeles că nu a existat doar o singură trăsură. Regele şi regina au ocupat prima trăsură, împreună cu

Sir Alan şi cu o doamnă de onoare; Fitz şi Bea i-au urmat în a doua trăsură, împreună cu episcopul; o amestecătură de tot soiul de servitori încheia alaiul. Perceval Jones dorise să vină şi el, dar Fitz respinsese ideea. Aşa cum atrăsese Ethel atenţia, văduvele ar fi putut încerca să-l strângă de gât.

Era o zi cu vânt şi o ploaie rece biciuia caii când plecară pe aleea lungă de la Tŷ Gwyn. Ethel se afla în al treilea vehicul. Datorită funcţiei tatălui său, ea ştia toate familiile de mineri din Aberowen. Era singura persoană de la Tŷ Gwyn care ştia numele tuturor morţilor şi răniţilor. Ea le dăduse indicaţii vizitiilor şi tot ea trebuia să-i amintească comisului cine era fiecare om în parte. Avea emoţii. Fusese ideea ei şi, dacă ceva nu mergea bine, a ei ar fi fost vina.

Când ieşiră pe porţile mari de fier fu izbită, ca întotdeauna, de tranziţia bruscă. Pe pământurile contelui domneau ordinea, farmecul şi frumuseţea; afară se afla urâţenia lumii reale. Un şir de bordeie de ţărani se întindea de-a lungul drumului – cocioabe cu două camere, cu mormane ciudate de lemne şi gunoaie îngrămădite în faţă şi cu copii murdari jucându-se în şanţuri. Curând după aceea începeau terasele minerilor, ceva mai arătoase decât cocioabele fermierilor, însă tot neatrăgătoare şi monotone în ochii lui Ethel, obişnuită cu proporţiile perfecte ale ferestrelor, uşilor şi acoperişurilor de la Tŷ Gwyn. Oamenii de aici aveau haine ieftine care se uzau repede, pierzându-şi formele, colorate cu vopsele ce se decolorau cu timpul, astfel încât toţi bărbaţii purtau costume cenuşii, iar femeile rochii maronii. Uniforma de menajeră pe care o purta Ethel era invidiată pentru fusta ei din lână călduroasă şi pentru bluza apretată din bumbac, chiar dacă unele fete susţineau că ele nu s-ar coborî niciodată într-atât încât să fie servitoare. Însă cea mai mare diferenţă se putea observa la oameni. Cei de aici aveau pielea pătată, părul murdar şi unghiile negre. Bărbaţii tuşeau, femeile se smiorcăiau, iar copiilor le curgea nasul. Săracii şchiopătau şi îşi târşâiau picioarele acolo unde bogaţii păşeau plini de încredere.

Trăsurile coborâră pe coasta muntelui până la Terasa Mafeking. Majoritatea localnicilor se înşiraseră de-a lungul drumului, aşteptând, dar fără steaguri sau urale, ci doar cu reverenţe şi plecăciuni, apoi alaiul se opri la numărul 19.

Ethel sări din trăsură şi îi şopti lui Sir Alan:

— Sian Evans, cinci copii, şi-a pierdut soţul, pe David Evans, îngrijitor de cai în subteran.

Ethel îl ştia pe David Evans, cunoscut şi ca Dai Ponei, drept unul dintre bătrânii de la Capela Bethesda.

Sir Alan dădu din cap, iar Ethel se trase prompt înapoi, în timp ce el murmura în urechea regelui. Ethel îi surprinse privirea lui Fitz, iar el îi făcu un semn aprobator cu capul. Simţi cum creşte inima în ea. Îl asista pe rege – şi contele era mulţumit de ea.

Regele şi regina se duseră la uşa din faţă. Vopseaua se scorojise, dar pragul era lustruit. „N-aş fi crezut să apuc ziua asta, se gândi Ethel, regele bătând la uşa unui ortac." Regele purta frac şi joben negru: Ethel îi explicase lui Sir Alan că oamenii din Aberowen nu ar fi vrut să-l vadă pe monarh într-un costum din tweed asemănător celor purtate de ei.

Uşa fu deschisă de văduvă, îmbrăcată în hainele sale bune de duminică şi cu pălărie pe cap. Fitz sugerase ca regele să îi surprindă pe oameni, însă Ethel se opusese, iar Sir Alan fusese de acord cu ea. O vizită neanunţată la o familie îndurerată putea face ca perechea regală să se confrunte cu bărbaţi beţi, femei pe jumătate dezbrăcate şi copii care se băteau. Mai bine ar fi fost ca toată lumea să fie prevenită din timp.

— Bună dimineaţa, eu sunt regele, rosti monarhul, ridicându-şi politicos jobenul. Dumneavoastră sunteţi doamna David Evans?

Femeia îl privi o clipă cu o expresie pierdută. Se obişnuise să i se spună doamna Dai Ponei.

— Am venit să vă spun cât de mult regret pierderea soţului dumneavoastră, David, continuă regele.

Doamna Dai Ponei părea prea agitată ca să mai simtă vreo emoţie.

— Vă mulţumesc mult, rosti ea anevoios.

Era mult prea formal, observă Ethel. Regele era la fel de stingher ca şi văduva. Niciunul dintre ei nu era în stare să spună cum se simţea cu adevărat.

Şi atunci regina îi atinse braţul doamnei Dai.

— Probabil că îţi este foarte greu, draga mea, zise ea.

— Într-adevăr, doamnă, îmi este greu, răspunse văduva în şoaptă, apoi izbucni în plâns.

Ethel îşi şterse şi ea o lacrimă de pe obraz.

Regele era cât se poate de stânjenit, dar – spre cinstea lui – rezistă eroic, murmurând:

— Foarte trist, foarte trist.

Doamna Evans plângea necontrolat, dar părea înfiptă pe loc,

neputându-şi întoarce faţa de la ei. Suferinţa nu avea nimic graţios în ea, observă Ethel: chipul doamnei Dai se înroşise, iar hohotele răguşite de deznădejde îi dezvăluiau gura pe jumătate ştirbă.

— Gata, gata, spuse regina.

Strecură batista ei în mâna doamnei Dai.

— Poftim.

Doamna Dai nu avea nici treizeci de ani, însă mâinile sale mari erau noduroase şi aspre din cauza artritei, ca cele ale unei bătrâne. Îşi şterse faţa cu batista reginei. Hohotele i se potoliră.

— A fost un om bun, doamnă, rosti ea. N-a ridicat niciodată mâna la mine.

Regina nu ştia ce să spună despre un bărbat a cărui virtute consta în faptul că nu-şi bătuse niciodată soţia.

— Era blând până şi cu poneii săi, adăugă doamna Dai.

— Sunt sigură că era, răspunse regina, revenind pe un teren mai familiar.

Un ţânc apăru din adâncul casei şi se agăţă de fusta mamei sale. Regele încercă din nou:

— Am înţeles că aveţi cinci copii, zise el.

— O, sire, ce vor face ei fără tată?

— Este foarte trist, repetă regele.

Sir Alan tuşi, iar regele spuse:

— Acum trebuie să mergem să vedem şi alte femei aflate în aceeaşi situaţie tristă ca şi dumneavoastră.

— O, sire, a fost foarte frumos din partea Majestăţii Voastre să veniţi până aici. Nu vă pot spune cât de mult înseamnă asta pentru mine. Vă mulţumesc, vă mulţumesc…

Regele se întoarse cu spatele.

Regina zise:

— Mă voi ruga pentru dumneata la noapte, doamnă Evans.

Apoi îl urmă pe rege.

Când urcau în trăsură, Fitz îi dădu doamnei Dai un plic. Ethel ştia că înăuntru se aflau cinci galbeni şi un bilet scris pe o hârtie albastră, cu antetul de la Tŷ Gwyn: „Contele Fitzherbert doreşte să primiţi acest semn al compasiunii sale.”

Şi aceasta fusese tot ideea lui Ethel.

(viii)

La o săptămână după explozie, Billy se duse la capelă

împreună cu părinţii şi cu bunicul său.

Capela Bethesda era o încăpere pătrată şi văruită, fără picturi pe pereţi. Scaunele erau rânduite îngrijit pe cele patru laturi ale unei mese simple. Pe masă se aflau o franzelă albă pusă pe o farfurie din porţelan de Woolworth şi o carafă cu vin ieftin de Xeres – pâinea şi vinul simbolice. Slujba nu se chema împărtăşanie sau mesă, ci pur şi simplu împărţitul pâinii.

La ora 11, congregaţia formată din aproximativ o sută de enoriaşi îşi ocupase locurile pe scaune – bărbaţii erau în costumele lor bune, femeile purtau pălării pe cap, iar copiii, spălaţi, se foiau pe rândurile din spate. Nu exista un ritual dinainte stabilit: bărbaţii aveau să procedeze sub imboldul Duhului Sfânt – aveau să improvizeze o rugăciune, să intoneze un imn, să citească un pasaj din Biblie sau să ţină o scurtă predică. Femeile aveau să păstreze tăcerea, desigur.

În practică însă, exista totuşi un tipar. Prima rugăciune era întotdeauna rostită de unul dintre bătrâni, care rupea apoi franzela şi înmâna farfuria celei mai apropiate persoane. Fiecare membru al congregaţiei, mai puţin copiii, lua câte o bucăţică de pâine şi o mânca. Apoi vinul trecea din mână în mână şi toată lumea bea din carafă, femeile de-abia sorbind, iar unii dintre bărbaţi savurând o înghiţitură ceva mai zdravănă. După aceea păstrau cu toţii tăcerea, până când cineva simţea nevoia să vorbească.

Când Billy îl întrebase pe tatăl său la ce vârstă ar trebui să înceapă să participe activ la slujbă, acesta îi spusese: „Nu există o regulă scrisă. Noi ne îndreptăm încotro ne îndrumă Sfântul Duh.” Billy îl crezuse pe cuvânt. Dacă îi venea în minte primul vers dintr-un imn, la un moment dat în timpul slujbei, el lua asta drept un semn de la Sfântul Duh, se ridica în picioare şi cânta imnul. Ştia că era cam devreme pentru el să procedeze astfel de la o vârstă atât de fragedă, însă congregaţia acceptase acest lucru. Povestea felului în care îi apăruse Isus în timpul iniţierii sale din subteran fusese relatată în jumătate dintre capelele din zona minieră din South Wales, iar Billy era socotit ca fiind un băiat deosebit.

În acea dimineaţă, fiecare rugăciune cerea alinare pentru cei îndoliaţi, în special pentru doamna Dai Ponei, care stătea acolo cu un văl pe chip, cu fiul ei cel mare lângă ea, părând de-a dreptul speriat. Tatăl lui Billy îi ceruse lui Dumnezeu să-i dea mărinimia necesară pentru a ierta ticăloşia proprietarilor minei,

care încălcaseră legile cu privire la echipamentul de oxigen şi la ventilaţia reversibilă. Billy simţea că lipseşte ceva. Era prea puţin să ceri doar vindecare. Voia ajutor pentru a înţelege cum se încadra explozia în planul Domnului.

Nu improvizase niciodată până atunci o rugăciune. Mulţi bărbaţi se rugau folosind fraze meşteşugite şi citate din Scriptură, de parcă ar fi ţinut o predică. Însă Billy nu credea că Dumnezeu se lasă impresionat atât de uşor. Întotdeauna se simţise mişcat mai mult de rugăciunile simple, ce păreau rostite din suflet.

Spre sfârşitul slujbei, cuvintele şi propoziţiile începură să i se clarifice în minte şi simţi un imbold puternic de a le rosti cu voce tare. Luând asta drept un semn de la Duhul Sfânt, se ridică în picioare.

Cu ochii strâns închişi, zise:

— O, Doamne, Ţi-am cerut în această dimineaţă să le aduci alinare celor care şi-au pierdut un soţ, un tată, un fiu, în special surorii noastre întru Domnul, doamna Evans, şi ne-am rugat ca toţi cei văduviţi să-şi deschidă inimile şi să-Ţi primească binecuvântarea.

Şi alţii mai spuseseră asta. Billy făcu o pauză, apoi continuă:

— Şi acum, Doamne, îţi mai cerem o favoare: binecuvântează-ne cu darul înţelegerii. Trebuie să ştim, Doamne, de ce s-a produs această explozie în puţ. Toate lucrurile sunt în puterea Ta, Doamne, deci cum de ai lăsat gazul metan să umple Orizontul Principal şi cum de ai îngăduit să ia foc? Cum se face, Doamne, că deasupra noastră sunt oameni, directori la Celtic Minerals, care în lăcomia lor după bani au devenit nepăsători cu vieţilor oamenilor Tăi? Cum pot morţile unor oameni buni şi mutilarea trupurilor create de Tine să-Ţi slujească ţelul Tău sfânt?

Făcu o nouă pauză. Ştia că era greşit să-i ceri lucruri lui Dumnezeu, de parcă ai fi negociat cu conducerea minei, aşa că adăugă:

— Ştim că suferinţa oamenilor din Aberowen trebuie să joace un rol în planul Tău veşnic. Se gândi că ar fi mai bine să lase lucrurile aşa, însă nu se putu abţine să nu adauge: Însă, Doamne, nu putem înţelege cum, aşa că Te rugăm să ne luminezi.

Încheie cu „În numele Domnului nostru Isus Hristos.”

Ceilalţi enoriaşi completară:

— Amin.

(ix)

În acea după-amiază, oamenii din Aberowen fuseseră invitaţi să viziteze grădinile de la Tŷ Gwyn. Asta presupunea foarte multă muncă pentru Ethel.

Un afiş fusese pus în taverne sâmbătă noaptea şi mesajul fu repetat în biserici şi în capele după slujbele de duminică dimineaţă. Grădinile fuseseră amenajate deosebit de frumos pentru rege, în ciuda iernii, iar contele Fitzherbert dorea acum să împărtăşească frumuseţea acestora cu vecinii săi, după cum stătea scris în invitaţie. Contele urma să poarte cravată neagră şi ar fi fost recunoscător dacă şi oaspeţii săi ar fi putut purta articole asemănătoare, din respect pentru cei morţi în explozie. Deşi era evident că nu se cuvenea să se ţină o petrecere, aveau să se servească aperitive.

Ethel ceruse să se ridice trei marchize pe Peluza de Est. Într-una se aflau şase butoaie de aproape 500 de litri cu bere, aduse cu trenul de la Berăria Coroanei din Pontyclun. Pentru persoanele care nu beau, foarte numeroase în Aberowen, se găseau în următorul cort, pe mese aşezate pe capre de lemn, ceainice imense şi sute de ceşti şi de farfurioare. În cel de-al treilea cort, ceva mai mic, se servea vin de Xeres pentru micuţa clasă mijlocie a oraşului, care-i cuprindea pe vicarul anglican, pe cei doi doctori şi pe directorul minei, Maldwyn Morgan, poreclit deja Morgan Dus-la-Merthyr.

Din fericire era o zi însorită, rece dar uscată, cu câţiva nori albi şi inofensivi pe cerul albastru. Veniseră patru mii de persoane – aproape toată populaţia oraşului – şi cam toată lumea purta cravată, o fundă sau o banderolă neagră. Se plimbau prin tufăriş, aruncând priviri curioase spre ferestrele casei, şi bătătoreau peluza.

Prinţesa Bea rămăsese în camera sa: nu era genul ei de eveniment monden. Toţi aristocraţii erau egoişti, din câte observase Ethel, însă Bea dusese acest egoism la rang de artă. Îşi concentra toată energia în încercarea de a-şi face sieşi pe plac şi de a obţine tot ce voia. Chiar şi atunci când dădea o petrecere – ceva la care se pricepea de minune –, principalul ei motiv era să ofere un decor pentru propria-i frumuseţe şi pentru propriu-i farmec.

Fitz se întreţinea cu invitaţii în splendoarea gotic-victoriană a Sălii Mari, cu câinele său imens întins pe podea lângă el, ca o

carpetă de blană. Purta costumul său cafeniu din tweed care îl făcea să pară mai abordabil, în ciuda gulerului scrobit şi a cravatei negre. Arăta mai chipeş ca niciodată, se gândi Ethel. Ea aducea rudele morţilor şi ale răniţilor să-l vadă în grupuri de câte trei-patru, astfel încât el să-şi poată exprima compasiunea pentru fiecare locuitor din Aberowen care avusese de suferit. Le vorbea cu farmecu-i caracteristic şi fiecare om pleca de lângă el simţindu-se deosebit.

Ethel era acum noua menajeră-şefă. După vizita regelui, prinţesa Bea insistase ca doamna Jevons să se pensioneze: nu avea timp de pierdut cu servitori bătrâni şi bolnavi. Văzuse în Ethel pe cineva dispus să trudească din greu ca să-i îndeplinească dorinţele, aşa că o promovase, în ciuda tinereţii sale. Şi iată cum Ethel îşi vedea realizată ambiţia. Preluase cămăruţa menajerei-şefe din zona servitorilor şi atârnase acolo o fotografie a părinţilor săi, îmbrăcaţi în hainele lor bune de duminică, fotografie făcută în faţa Bisericii Bethesda în ziua inaugurării acesteia.

Când Fitz ajunse la sfârşitul listei, Ethel îi ceru permisiunea să petreacă puţin timp cu familia ei.

— Desigur, zise contele. Cât timp doreşti. Ai fost absolut nemaipomenită. Nu ştiu cum m-aş fi descurcat fără tine. Şi regele ţi-a fost recunoscător pentru ajutor. Cum poţi să ţii minte toate numele astea?

Ea zâmbi. Nu ştia sigur de ce simţea un fior atât de plăcut când el o lăuda.

— Majoritatea acestor oameni au fost la noi acasă, la un moment dat, ca să vorbească cu tatăl meu despre compensaţiile pentru răni sau pentru o dispută cu un supraveghetor, sau pentru a-şi exprima o îngrijorare cu privire la vreo măsură de siguranţă din subteran.

— Ei bine, eu cred că eşti remarcabilă, spuse el, oferindu-i zâmbetul irezistibil care-i lumina din când în când chipul, făcându-l să pară un bărbat ca oricare altul. Transmite-i salutările mele tatălui tău.

Ea ieşi din casă şi o luă la fugă pe peluză, simţindu-se în al nouălea cer. Îi găsi pe Mama, pe Tata, pe Billy şi pe Bunicul în cortul cu ceai. Tata arăta foarte distins în costumul său negru de duminică şi cu o cămaşă albă cu guler scrobit. Billy avea o arsură urâtă pe obraz. Ethel îl întrebă:

— Cum te mai simţi, Billy, băiete?

— Sunt bine. Arată oribil, dar doctorul spune că este mai bine să rămână nebandajată.

— Toată lumea vorbeşte despre cât de curajos ai fost.

— N-a fost suficient ca să-l salvez pe Micky Papa, totuşi.

Aici nu mai era nimic de zis, însă Ethel atinse braţul fratelui ei, drept consolare.

Mama rosti cu mândrie:

— Billy ne-a condus în rugăciune azi-dimineaţă, la Bethesda.

— Bravo, Billy! Îmi pare rău că am ratat momentul.

Ethel nu fusese la biserică – erau mult prea multe de făcut prin casă.

— Pentru ce te-ai rugat? întrebă ea.

— I-am cerut Domnului să ne ajute să înţelegem de ce a îngăduit să se producă explozia din mină.

Billy aruncă o privire neliniştită spre Tata, care nu zâmbea. Acesta spuse pe un ton sever:

— Billy ar fi făcut mai bine să îi ceară Domnului să-i întărească credinţa, astfel încât să creadă *fără* să mai înţeleagă.

Era limpede că se certaseră deja pe tema asta. Ethel nu avusese niciodată răbdare pentru disputele teologice care oricum nu duceau la nicio schimbare. Încercă să mai destindă atmosfera.

— Contele Fitzherbert m-a rugat să-ţi transmit salutări, tată, zise ea. Nu ţi se pare că-i un gest frumos din partea sa?

Tatăl său nu se lăsă înduplecat.

— Mi-a părut rău să te văd participând la farsa aceea de luni, rosti el pe un ton aspru.

— Luni? repetă ea, nevenindu-i să creadă. Când regele a fost să viziteze văduvele?

— Te-am văzut şoptindu-i numele acelui lacheu.

— Acela era Sir Alan Tite!

— Nu-mi pasă cum îşi spune el. Ştiu eu cum arată un lingău atunci când văd unul!

Ethel era şocată. Cum putea Tata să fie atât de zeflemitor la adresa momentului ei de glorie? Îi venea să plângă.

— Am crezut că o să fii mândru de mine pentru că l-am ajutat pe rege!

— Cum îndrăzneşte regele să-şi arate compasiunea faţă de oamenii de-aici? Ce ştie un rege despre greutăţi şi pericole?

Ethel se strădui să-şi înăbuşe lacrimile.

— Dar, tată, pentru oameni a contat foarte mult că s-a dus să-

i vadă!

— A distras atenţia tuturor de la acţiunile periculoase şi ilegale ale celor de la Celtic Minerals.

— Dar aveau nevoie de alinare.

De ce nu putea oare să înţeleagă asta?

— Regele le-a slăbit determinarea. Duminica trecută, tot oraşul era gata de revoltă. Luni seară nu se mai vorbea decât despre gestul reginei de a-i da batista ei doamnei Dai Ponei.

Ethel trecu iute de la dezamăgire la mânie.

— Îmi pare rău că aşa simţi, rosti ea cu răceală.

— Nu trebuie să-ţi pară rău…

— Îmi pare rău pentru că greşeşti, îl întrerupse ea cu autoritate.

Tatăl său fu luat prin surprindere. Rareori i se întâmpla să i se spună că greşeşte, cu atât mai puţin de către o fată.

Mama dădu să intervină:

— Ei, Eth…

— Oamenii au şi sentimente, tată, rosti ea cu nesăbuinţă. Asta e ce uiţi tu mereu.

Tatăl său rămase fără grai. Mama spuse:

— Ajunge!

Ethel se uită la Billy. Prin perdeaua de lacrimi, îi văzu expresia de admiraţie uluită. Asta o încurajă. Îşi trase nasul, se şterse la ochi cu dosul palmei şi zise:

— Tu şi sindicatul tău, şi normele de protecţie, şi Scripturile tale… Ştiu că sunt importante, tată, dar nu poţi să nu ţii cont de sentimentele oamenilor. Sper ca într-o zi socialismul să facă lumea un loc mai bun pentru oamenii muncii, dar între timp au şi ei nevoie de consolare.

Tatei îi reveni în sfârşit glasul:

— Cred că am auzit destule din partea ta, spuse el. Cred că ţi s-a urcat la cap faptul că te-ai aflat în prezenţa regelui. Eşti doar o fetişcană şi nu se cade să le faci morală celor mai în vârstă decât tine.

Ea plângea prea tare ca să-i mai dea vreo replică.

— Îmi pare rău, tată. După o tăcere grea, adăugă: Cred că ar fi mai bine să mă întorc la lucru.

Contele îi spusese să stea cât timp vrea ea, dar acum nu dorea decât să fie singură. Se întoarse cu spatele sub privirea încruntată a tatălui său şi porni înapoi spre conac. Îşi ţinea ochii în pământ, sperând ca oamenii să nu-i observe lacrimile.

Nu voia să dea ochii cu nimeni, aşa că se furişă în Apartamentul cu Gardenii. Lady Maud se întorsese la Londra, astfel încât camera era goală şi patul nefăcut. Ethel se aruncă pe saltea şi începu să plângă.

Se simţise atât de mândră… Cum putea tatăl ei să subestimeze tot ce făcuse? Ce ar fi vrut, ca ea să-şi facă *prost* treaba? Lucra pentru nobili. La fel făceau şi toţi minerii din Aberowen. Chiar dacă erau angajaţii celor de la Celtic Minerals, ei exploatau cărbunele contelui, iar el primea aceeaşi sumă pe tona de cărbune ca şi minerul care îl scotea din pământ – un fapt pe care tatăl ei nu obosea niciodată să i-l amintească. Dacă era în regulă să fii un ortac bun, eficient şi productiv, ce era greşit în a fi o menajeră bună?

Auzi uşa deschizându-se. Sări repede în picioare. Era contele.

— Ce s-a întâmplat, pentru numele lui Dumnezeu? rosti el cu blândeţe. Te-am auzit de pe hol.

— Îmi pare rău, Înălţimea Voastră, nu ar fi trebuit să intru aici.

— Nu-i nimic.

Pe chipul său incredibil de frumos se citea o îngrijorare sinceră.

— De ce plângi?

— Eram atât de mândră că l-am ajutat pe rege, zise ea cu amărăciune, însă tatăl meu spune că totul a fost doar o farsă realizată pentru a abate mânia oamenilor dinspre cei de la Celtic Minerals.

Izbucni din nou în lacrimi.

— Ce prostie, spuse el. Oricine îţi poate spune că îngrijorarea regelui a fost sinceră. La fel şi cea a reginei.

Îşi scoase batista albă din buzunarul de la piept al jachetei. Ea crezu că o să i-o dea, însă el îi şterse lacrimile cu o atingere blândă.

— Eu am fost foarte mândru de tine lunea trecută, chiar dacă tatăl tău nu a fost.

— Sunteţi atât de bun…

— Gata, gata, şopti el, aplecându-se şi sărutându-i buzele.

Ea rămase năucită. Era ultimul lucru la care s-ar fi aşteptat. Când el se îndreptă de spate, ea îl privi fără să priceapă.

El se uită la ea.

— Eşti absolut fermecătoare, rosti el pe un ton scăzut, apoi o sărută din nou.

De această dată, ea îl împinse la o parte.

— Înălţimea Voastră, ce faceţi? spuse pe un ton şocat, în şoaptă.

— Nu ştiu.

— Dar ce vă trece prin minte?

— Nimic.

Ea îi privi vrăjită chipul sculptat. Ochii lui verzi o scrutau cu intensitate, de parcă ar fi încercat să-i citească gândurile. Îşi dădu seama că îl adoră. Deodată fu năpădită de entuziasm şi de dorinţă.

— Nu mă pot abţine, zise el.

Ea oftă fericită.

— Atunci sărută-mă din nou, îi spuse.

Capitolul 3
Februarie 1914

La ora zece şi jumătate, oglinda din salonul casei din Mayfair a contelui Fitzherbert arăta un bărbat înalt, în hainele impecabile ale unui aristocrat englez. Purta un guler ridicat – căci nu agrea moda gulerelor lăsate –, iar cravata sa argintie era prinsă cu o perlă. Unii dintre prietenii săi considerau că era nedemn să te îmbraci bine. „Serios, Fitz, arăţi ca un blestemat de croitor gata să-şi deschidă prăvălia dimineaţa”, îi spusese odată tânărul marchiz de Lowther. Însă Lowthie era şleampăt, cu firimituri pe jiletcă şi cu scrum de ţigară pe mânecile cămăşii, şi voia ca toată lumea să arate la fel de rău ca el. Detesta să fie neîngrijit; îi stătea mai bine dichisit.

Îşi puse pe cap un joben gri. Cu bastonul în mâna dreaptă şi cu o pereche nouă de mănuşi gri din velur în stânga, ieşi din casă şi coti spre miazăzi. În Berkeley Square, o fetişcană blondă de vreo 14 ani îi făcu cu ochiul şi-i zise:

— Ţi-o sug pentru un şiling?

Traversă Piccadilly şi intră în Green Park. Câţiva fulgi de zăpadă se adunaseră la rădăcinile copacilor. Trecu de Palatul Buckingham şi pătrunse într-un cartier dezagreabil de lângă Victoria Station. Fu nevoit să întrebe un poliţist cum poate ajunge pe Ashley Gardens. Strada se dovedi a fi cea din spatele catedralei romano-catolice. Acum, se gândi Fitz, dacă tot îi ceri unui nobil să-ţi facă o vizită, ar trebui să ai biroul într-o zonă mai respectabilă.

Fusese chemat de un vechi prieten de-al tatălui său, pe nume Mansfield Smith-Cumming. Ofiţer de marină în rezervă, Smith-Cumming ocupa acum o funcţie ambiguă din cadrul Biroului de Război. Îi trimisese lui Fitz un bilet relativ scurt: „V-aş fi recunoscător dacă aţi dori să discutaţi cu mine într-o chestiune de importanţă naţională. Puteţi trece pe la biroul meu mâine dimineaţă pe la ora 11, să zicem?” Biletul era scris la maşină şi semnat cu cerneală verde, cu o singură literă – „C”.

La drept vorbind, Fitz era încântat că exista cineva din guvern care voia să-i vorbească. Îl îngrozea gândul că ar putea fi perceput drept un personaj de decor, un aristocrat bogat fără vreo altă funcţie decât apariţia pe la diverse evenimente sociale.

Spera să i se ceară sfatul, poate cu privire la fostul său regiment de puşcaşi galezi. Sau poate că era vreo altă sarcină pe care o putea îndeplini, ceva legat de trupele teritoriale din South Wales, trupe al căror colonel onorific era el. Oricum, simpla sa convocare la Biroul de Război îl făcea să nu se mai simtă atât de inutil.

Dacă acesta chiar era Biroul de Război. Adresa se dovedi a fi un bloc modern de apartamente. Un uşier îi indică lui Fitz liftul. Apartamentul lui Smith-Cumming părea să aibă o funcţie dublă, de casă şi de birou, însă un tânăr eficient şi energic cu o alură militară îi spuse lui Fitz că C îl poate primi de îndată.

C nu avea o alură militară. Scund, îndesat şi cu un început de chelie, avea un nas cât toate zilele şi purta monoclu. Biroul său era aglomerat cu tot soiul de obiecte: o machetă de aeroplan, un telescop, o busolă şi un tablou ce înfăţişa nişte ţărani în faţa plutonului de execuţie. Tatăl lui Fitz se referea mereu la Smith-Cumming ca la „căpitanul de corabie cu rău de mare”, căci cariera sa navală nu fusese strălucitoare. Ce făcea aici?

— Ce este acest departament, mai exact? întrebă Fitz în timp ce se aşeza.

— Aceasta este Secţiunea Externă a Biroului Serviciilor Secrete, răspunse C.

— Nu ştiam că avem un Birou al Serviciilor Secrete.

— Dacă ar şti lumea, nu ar mai fi secret.

— Înţeleg.

Fitz simţi un fior de exaltare. Era măgulitor să primească informaţii confidenţiale.

— Sper că veţi fi destul de bun încât să nu menţionaţi acest lucru altcuiva.

Acesta era un ordin, chiar dacă fusese spus pe un ton atât de politicos.

— Desigur, rosti el.

Era încântat să se simtă membru al unui cerc restrâns. Oare asta însemna că C avea să îi ceară să lucreze pentru Biroul de Război?

— Felicitări pentru succesul pe care l-aţi avut în organizarea vizitei regale. Cred că aţi strâns laolaltă un grup impresionant de oameni cu relaţii pe care să-i întâlnească Majestatea Sa.

— Vă mulţumesc. A fost un eveniment social discret de fapt, dar mă tem că lumea a aflat.

— Şi acum urmează să mergeţi în Rusia cu soţia

dumneavoastră.

— Prinţesa este rusoaică. Vrea să-şi viziteze fratele. Este o călătorie pe care am tot amânat-o.

— Şi Gus Dewar urmează să vă însoţească.

C părea să ştie totul.

— El face un tur al lumii, rosti Fitz. Planurile noastre au coincis, atâta tot.

C se lăsă pe spate în scaunul său şi spuse pe un ton lejer de conversaţie:

— Ştiţi de ce amiralul Alexeev a fost pus la comanda armatei ruse în războiul împotriva Japoniei, chiar dacă nu ştia absolut nimic despre lupta pe uscat?

Dat fiind faptul că îşi petrecuse o mare parte din copilărie în Rusia, Fitz urmărise evoluţia războiului ruso-japonez din 1904–1905, dar nu ştia această poveste.

— Spuneţi-mi, vă rog.

— Ei bine, se pare că marele duce Alexis fusese implicat într-o încăierare într-un bordel din Marsilia, fiind arestat de poliţia franceză. Alexeev i-a sărit în ajutor, spunându-le jandarmilor că el provocase scandalul, nu marele duce. Asemănarea numelor lor a oferit plauzibilitate poveştii şi marele duce a fost eliberat din închisoare. Drept răsplată, Alexeev a primit comanda armatei.

— Nu-i de mirare că au pierdut.

— Chiar şi aşa, ruşii tot au la dispoziţie cea mai mare armată din istorie – şase milioane de soldaţi, după unele calcule, punând la socoteală şi rezerviştii. Indiferent cât de incompetentă ar fi conducerea lor, rămân o forţă formidabilă. Însă cât de eficienţi ar fi ei în cazul unui, să zicem, război european?

— Nu am mai fost acolo de când m-am căsătorit, zise Fitz. Nu sunt sigur.

— Nici noi nu suntem. Şi aici intervine rolul dumneavoastră. Aş dori să aflaţi câte ceva cât timp veţi fi acolo.

Fitz fu surprins.

— Dar asta pot face şi cei de la ambasada noastră de acolo, cu siguranţă.

— Desigur, zise C ridicând din umeri. Însă diplomaţii sunt întotdeauna mai interesaţi de jocurile politice decât de chestiunile militare.

— Totuşi, trebuie să existe şi un ataşat militar.

— Un om din afară, cum sunteţi dumneavoastră, ne poate oferi o perspectivă nouă – la fel cum grupul de persoane pe care

le-aţi strâns laolaltă la Tŷ Gwyn i-au oferit regelui ceva ce nu ar fi putut afla de la Biroul de Externe. Însă dacă socotiţi că nu puteţi…

— Nu vă refuzam, se grăbi să spună Fitz.

Dimpotrivă, era încântat că i se cerea să-şi servească patria.

— Eram doar surprins că aşa se fac lucrurile.

— Departamentul nostru este relativ nou şi dispune de puţine resurse. Cei mai buni informatori ai mei sunt călătorii inteligenţi, cu suficientă experienţă militară încât să ştie după ce trebuie să se uite.

— Foarte bine.

— Aş fi interesat să aflu dacă vi se pare că gruparea ofiţerilor ruşi a avansat faţă de 1905. S-au modernizat sau sunt încă prizonierii ideilor învechite? Vă veţi întâlni cu cei mai de seamă oameni din Sankt Petersburg – soţia dumneavoastră este înrudită cu jumătate dintre aceştia.

Fitz se gândea la ultimul război purtat de Rusia.

— Motivul principal pentru care au pierdut în faţa Japoniei a constat în faptul că sistemul feroviar rusesc nu a fost performant, împiedicându-i să-şi aprovizioneze armata.

— Dar de atunci au încercat să-şi perfecţioneze reţeaua de căi ferate – folosind bani împrumutaţi de la Franţa, aliatul lor.

— Mă întreb dacă lucrurile au avansat suficient.

— Aceasta este întrebarea esenţială. Veţi călători cu trenul. Trenurile ajung la timp? Staţi cu ochii în patru. Liniile de cale ferată sunt încă simple sau duble? Generalii germani au luat în calcul, în planul lor de război, inclusiv timpul necesar pentru mobilizarea armatei ruseşti. În caz de război, multe vor depinde de acurateţea mersului trenurilor.

Fitz se simţea nerăbdător, ca un şcolar, însă se strădui să vorbească pe un ton sobru.

— Voi afla tot ce pot.

— Vă mulţumesc.

C se uită la ceas.

Fitz se ridică şi îşi strânseră mâna.

— Când plecaţi, mai exact? întrebă C.

— Mâine, rosti Fitz. La revedere!

(ii)

Grigori Peshkov îşi urmărea fratele mai tânăr, pe Lev,

făcându-l de bani pe americanul înalt. Pe chipul atrăgător al lui Lev era întipărită o expresie de nerăbdare ca de băieţandru, de parcă ţelul său principal era să-şi arate măiestria. Grigori simţi aceeaşi nelinişte familiară. Într-o zi, se temea el, farmecul lui Lev nu-l va mai putea salva din bucluc.

— Este un exerciţiu de memorie, rosti Lev în engleză; învăţase cuvintele pe de rost. Alegeţi ce carte doriţi.

Vorbea tare, ca să i se audă vocea peste hărmălaia din fabrică: utilajele grele zăngănind, aburul şuierând, oamenii răcnind instrucţiuni şi întrebări.

Numele vizitatorului era Gus Dewar. Purta haină, vestă şi pantaloni din aceeaşi stofă fină de lână cenuşie. Grigori era cu atât mai interesat de el cu cât auzise că venea din Buffalo.

Dewar era un tânăr cu o fire plăcută. Ridicând din umeri, trase o carte din pachetul lui Lev şi se uită la ea.

Lev zise:

— Lăsaţi-o pe banc, cu faţa în jos.

Dewar lăsă cartea pe bancul de lucru aspru, din lemn.

Lev scoase o bancnotă de o rublă din buzunar şi o aşeză pe carte.

— Acum puneţi jos un dolar.

Asta se putea face numai cu vizitatorii bogaţi.

Grigori ştia că Lev înlocuise deja cartea de joc. În mâna sa, ascunsă de bancnota de-o rublă, se aflase o carte diferită. Trucul – pe care Lev îl exersase ore în şir – consta în ridicarea primei cărţi şi ascunderea acesteia în palma mâinii imediat după lăsarea bancnotei şi a celeilalte cărţi.

— Sunteţi sigur că vă permiteţi să pierdeţi un dolar, domnule Dewar? rosti Lev.

Dewar zâmbi, la fel ca toate celelalte victime când se ajungea în acest punct.

— Aşa cred, răspunse el.

— Vă mai amintiţi cartea?

Lev nu vorbea de fapt engleza. Putea rosti aceste fraze în germană, franceză şi italiană.

— Cinci de pică, zise Dewar.

— Greşit.

— Sunt chiar sigur.

— Întoarceţi cartea.

Dewar întoarse cartea. Era dama de treflă.

Lev luă dolarul şi rubla sa.

Grigori îşi ţinu respiraţia. Acesta era momentul periculos. Oare americanul avea să se plângă că a fost jefuit şi să-l acuze pe Lev?

Dewar surâse trist şi spuse:

— Ai câştigat.

— Mai ştiu încă un joc, spuse Lev.

Era suficient: Lev îşi forţa norocul. Deşi avea 20 de ani, Grigori tot trebuia să-l protejeze.

— Nu jucaţi cu fratele meu, îi zise el lui Dewar în rusă. Câştigă întotdeauna.

Dewar zâmbi şi răspunse ezitant în aceeaşi limbă:

— Pare un sfat bun.

Dewar era primul dintr-un mic grup de vizitatori care făceau turul Uzinei Constructoare de Maşini Putilov, cea mai mare fabrică din Sankt Petersburg – avea treizeci de mii de angajaţi, bărbaţi, femei şi copii. Treaba lui Grigori era să le arate secţia sa, care, deşi mică, era importantă. Fabrica producea locomotive şi alte maşinării mari din oţel. Grigori era maistrul secţiei care realiza roţile de tren.

Grigori ardea de nerăbdare să vorbească cu Dewar despre Buffalo. Însă înainte să apuce să pună o întrebare, apăru Kanin, supraveghetorul de la secţia de turnătorie. Inginer calificat, acesta era înalt, slab şi cu părul tot mai rar.

Împreună cu el se afla un al doilea vizitator. Grigori îşi dădu seama după hainele acestuia că trebuie să fie un lord britanic. Era îmbrăcat ca nobilii ruşi, cu smoching şi joben. Poate că aşa se îmbrăcau cei din clasa conducătoare peste tot în lume.

Numele lordului, aflase Grigori, era contele Fitzherbert. Era cel mai chipeş bărbat pe care îl văzuse vreodată Grigori, cu părul negru şi cu ochii de un verde intens. Femeile din secţia de roţi se holbau la el ca la un zeu.

Kanin vorbea cu Fitzherbert în rusă.

— Acum producem aici câte două locomotive pe săptămână, zise el cu mândrie.

— Uimitor, replică lordul englez.

Grigori ştia de ce erau atât de interesaţi aceşti străini. Citea şi el ziarele şi participa la prelegerile şi la grupurile de discuţii organizate de Comitetul Bolşevic din Sankt Petersburg. Locomotivele fabricate aici erau esenţiale pentru capacitatea de apărare a Rusiei. Vizitatorii puteau pretinde că sunt doar curioşi, dar el îşi dădea seama că strângeau informaţii pentru armată.

Kanin îl prezentă pe Grigori.

— Peshkov este campionul la şah al fabricii.

Chiar dacă făcea parte din conducerea uzinei, Kanin era un om cumsecade.

Fitzherbert era fermecător. I se adresă Varyei, o femeie de vreo 50 de ani, cu părul cărunt prins sub un batic.

— Este foarte frumos din partea dumneavoastră să ne arătaţi unde munciţi, spuse el într-o rusă fluentă, dar cu accent puternic.

Varya, o femeie cu o statură impunătoare, musculoasă şi cu pieptul impresionant, chicoti ca o şcolăriţă.

Demonstraţia era pregătită. Grigori pusese drugi de oţel în bara de încărcare şi alimentase furnalul, iar metalul se topise acum. Însă mai trebuia să vină un vizitator: soţia contelui, care părea să fie rusoaică – de aceea cunoştea el limba, un lucru neobişnuit la un străin.

Grigori voia să-l întrebe pe Dewar despre Buffalo, însă – înainte să aibă ocazia – soţia contelui intră în secţia de roţi. Fusta ei lungă până în pământ mătura praful şi aşchiile metalice din faţa ei. Purta o jachetă scurtă peste rochie, fiind urmată de un servitor ce ducea o mantie de blană, de o cameristă cu o geantă şi de unul dintre directorii fabricii, contele Maklakov, un tânăr îmbrăcat ca Fitzherbert. Era evident că Maklakov era cât se poate de fermecat de musafira sa, zâmbind, vorbind pe un ton scăzut şi luându-i braţul fără să fie necesar. Ea era extraordinar de frumoasă, cu bucle blonde şi având o înclinare cochetă a capului.

Grigori o recunoscu imediat. Era prinţesa Bea.

Simţi cum îl înţeapă inima şi i se face rău. Îşi înăbuşi amintirea urâtă ce se înălţa dintr-un trecut îndepărtat. Apoi, cum se întâmpla mereu în caz de urgenţă, se uită spre fratele său. Oare Lev îşi amintea? Pe atunci avea doar şase ani. Lev o privea curios pe prinţesă, de parcă ar fi încercat să-şi dea seama de unde o ştie. Apoi, chiar sub ochii lui Grigori, chipul lui Lev se transformă şi el îşi aminti. Păli, părând subit bolnav, după care se înroşi de furie.

Grigori ajunse imediat lângă Lev.

— Păstrează-ţi calmul, murmură el. Nu spune nimic. Nu uita, plecăm în America – nu trebuie să intervină nimic!

Lev scoase un sunet dezgustat.

— Du-te înapoi la grajduri, rosti Grigori.

Lev era vizitiu, ocupându-se de caii folosiţi în fabrică.

Lev se mai uită urât o clipă spre prinţesa neştiutoare. Apoi se răsuci şi plecă, iar pericolul trecu.

Grigori începu demonstraţia. Îi făcu un semn lui Isaak, un bărbat de-o seamă cu el, căpitanul echipei de fotbal a fabricii. Isaak deschise matriţa. El şi Varya ridicară şablonul de lemn lustruit al unei roţi de tren cu talon. Aceasta era în sine o lucrare meşteşugită, cu spiţe eliptice în secţiune transversală, subţiate cu a douăzecea parte de la centru spre margini. Roata era produsă pentru o locomotivă mare, de 4-6-4, iar şablonul era aproape la fel de înalt precum oamenii care îl ridicau.

O aşezară într-o cuvă adâncă plină cu un amestec nisipos şi umed. Isaak aşeză deasupra placa de răcire din fontă, pentru a forma ecartamentul şi flanşa, apoi capacul matriţei.

Deschiseră agregatul şi Grigori verifică gaura făcută de şablon. Nu erau neregularităţi vizibile. Stropi nisipul cu un lichid negru şi uleios, apoi închiseră din nou rama de formare.

— Vă rog să vă daţi înapoi acum, le zise el vizitatorilor.

Isaak mută duza barei de încărcare deasupra pâlniei de pe matriţă, apoi Grigori trase mânerul care înclina bara de încărcare.

Oţelul topit începu să se scurgă încet în matriţă. Aburul ridicat de pe nisipul umed şuieră prin supape. Grigori ştia din experienţă când să ridice bara de încărcare şi să oprească şuvoiul.

— Următorul pas este ajustarea formei roţii, spuse el. Pentru că durează foarte mult ca metalul încins să se răcească, am adus aici o roată turnată mai devreme.

Aceasta era deja aşezată pe strung, iar Grigori îi făcu semn lui Konstantin, strungarul, care era fiul Varyei Konstantin, un intelectual slab şi şleampăt, cu părul negru şi înfoiat. Era preşedintele grupului bolşevic de discuţii şi cel mai bun prieten al lui Grigori. El porni motorul electric, făcând ca roata să se învârtă la viteză maximă, apoi începu să o pilească.

— Vă rog să păstraţi distanţa faţă de strung, le spuse Grigori vizitatorilor, vorbind mai tare ca să acopere vaietul utilajului. Dacă îl atingeţi, vă puteţi pierde degetul. Îşi ridică mâna stângă: Cum am păţit eu, chiar în această fabrică, pe când aveam 12 ani. În locul inelarului se afla un ciot hidos.

Observă privirea iritată a contelui Maklakov, căruia nu-i plăcea să i se aducă aminte care erau costurile umane ale profitului său. În privirea prinţesei Bea era un amestec de dezgust şi de fascinaţie şi se întrebă dacă ea manifesta cumva

un interes macabru pentru mizerie şi suferinţă. Era neobişnuit ca o doamnă să viziteze o fabrică.

Îi făcu un semn lui Konstantin, care opri strungul.

— După aceea, dimensiunile roţii sunt verificate cu şublerul.

Ridică unealta menţionată.

— Roţile de tren trebuie să aibă dimensiuni perfect egale. Dacă diametrul variază cu mai mult de un milimetru şi jumătate – adică lăţimea unei mine de creion roata trebuie topită şi refăcută.

Fitzherbert rosti într-o rusă stricată:

— Câte roţi puteţi face pe zi?

— Şase sau şapte în medie, ţinând cont şi de rebuturi.

Americanul, Dewar, întrebă:

— Care este programul de lucru?

— De la şase dimineaţa până la şapte seara, de luni până sâmbătă. Duminică avem voie să mergem la biserică.

Un băiat de vreo opt ani intră în goană în secţia de roţi, fugărit de o femeie care ţipa – probabil mama lui. Grigori întinse mâna ca să-l prindă şi să îl ţină departe de furnal. Băiatul se feri şi intră în plin în prinţesa Bea, nimerind-o în coaste cu capul său tuns scurt. Ea icni de durere. Băiatul se opri, buimac. Furioasă, prinţesa îşi trase braţul înapoi şi îl plesni peste faţă atât de tare, încât el se clătină pe picioare, iar Grigori crezu că o să cadă. Americanul exclamă ceva în engleză, pe un ton surprins şi indignat. În clipa următoare, mama îl prinse pe băiat în braţe şi-l trase de-acolo.

Kanin, supraveghetorul, părea speriat, ştiind că ar fi putut să fie tras la răspundere. O întrebă pe prinţesă:

— Excelenţa Voastră, sunteţi teafără?

Era limpede că prinţesa Bea se înfuriase, dar trase adânc aer în piept şi răspunse:

— Nu am nimic.

Soţul ei şi contele se duseră la ea, cu o expresie de îngrijorare pe feţe. Numai Dewar rămase pe loc, cu o mască de dezaprobare şi de repulsie pe chip. Fusese şocat de palmă, îşi dădu seama Grigori, întrebându-se dacă toţi americanii erau la fel de miloşi. O palmă nu era nimic: Grigori şi fratele său fuseseră bătuţi cu bastonul în această fabrică, pe când erau copii.

Vizitatorii dădură să plece. Grigori se temea că ar putea pierde ocazia de a-i pune întrebări turistului din Buffalo. Prinzând curaj, îi atinse mâneca lui Dewar. Un nobil rus ar fi fost indignat,

împingându-l sau lovindu-l pentru neobrăzarea lui, însă americanul se întoarse spre el cu un zâmbet politicos pe chip.

— Sunteţi din Buffalo, New York, domnule? zise Grigori.

— Exact.

— Fratele meu şi cu mine am pus ceva bani deoparte ca să emigrăm în America. Vrem să ne stabilim în Buffalo.

— De ce tocmai acolo?

— Este o familie aici, în Sankt Petersburg, care ne va face rost de actele necesare – în schimbul unei sume de bani, desigur – şi ei ne-au promis slujbe la rudele lor din Buffalo.

— Cum se numesc aceşti oameni?

— Vyalov este numele lor de familie.

Familia Vyalov era o bandă de infractori, deşi aveau şi ceva afaceri legale. Nu prea erau cei mai de încredere oameni din lume, aşa că Grigori voia să le verifice afirmaţiile dintr-o sursă independentă.

— Domnule, familia Vyalov din Buffalo, New York, chiar este bogată şi importantă?

— Da, rosti Dewar. Josef Vyalov are câteva sute de angajaţi în hotelurile şi în barurile sale.

— Vă mulţumesc. Grigori se simţea uşurat. Mă bucur să aflu asta.

(iii)

Cea mai veche amintire a lui Grigori era din ziua în care ţarul venise la Bulovnir. Avea şase ani.

Sătenii vorbeau numai despre asta de zile bune. Toată lumea se trezise cu noaptea-n cap, deşi era limpede că ţarul va servi mai întâi micul dejun înainte să pornească la drum, aşa că nu avea cum să ajungă acolo înainte de jumătatea dimineţii. Tatăl lui Grigori scosese masa din bordeiul lor cu o singură odaie şi o aşezase pe marginea drumului. Pe ea pusese o franzelă, un buchet de flori şi o solniţă mică, explicându-i fiului său cel mare că acestea erau simbolurile tradiţionale ruseşti pentru întâmpinarea oaspeţilor. Majoritatea sătenilor procedaseră la fel. Bunica lui Grigori îşi pusese un batic nou, galben.

Era o zi uscată de la începutul toamnei, înainte de instalarea crivăţului iernii. Ţăranii şedeau pe vine, aşteptând. Bătrânii satului se plimbau de colo-colo în hainele lor de sărbătoare, încercând să pară importanţi, dar aşteptând de fapt ca toţi

ceilalţi. Grigori se plictisi în curând şi începu să se joace în ţărâna de lângă casă. Fratele său Lev, în vârstă de doar un an, era încă la sânul mamei.

Trecu şi amiaza, dar nimeni nu voia să intre în casă şi să pregătească masa, de teamă că ar putea rata trecerea ţarului. Grigori încercă să mănânce din franzela de pe masă şi primi o scatoalcă, însă mama sa îi aduse un castron cu terci rece de ovăz.

Grigori nu era prea sigur cine sau ce anume era ţarul. Acesta era pomenit la biserică, spunându-se despre el că îi iubeşte pe ţărani şi că veghează asupra somnului lor, ceea ce însemna că se află la acelaşi nivel cu Sfântul Petru, Isus şi arhanghelul Gabriel. Grigori se întreba dacă avea aripi sau o coroană de spini, ori doar o haină brodată, ca bătrânii satului. Oricum, era limpede că oamenii se simţeau binecuvântaţi la simpla sa vedere, precum mulţimile care îl urmau pe Isus.

Spre sfârşitul după-amiezii, un nor de colb apăru în depărtare. Grigori simţea vibraţiile în pământ sub ciubotele sale de pâslă şi în scurt timp auzi tropotul copitelor. Sătenii îngenunchează. Grigori îngenunche lângă bunica sa. Bătrânii se culcară cu faţa la pământ, aşa cum făceau când veneau prinţul Andrei şi prinţesa Bea.

Mai întâi apărură câţiva călăreţi, urmaţi de o trăsură închisă trasă de patru cai. Caii erau uriaşi, cei mai mari pe care-i văzuse Grigori vreodată, şi goneau în galop, cu trupurile lucind de sudoare şi cu gurile spumegând. Bătrânii îşi dădură seama că nu aveau să se oprească şi se dădură din calea lor, ca să nu fie călcaţi în picioare. Grigori ţipă de frică, însă nu-l auzi nimeni. După ce trăsura trecu, tatăl său strigă:

— Trăiască ţarul, părintele poporului său!

Nici bine nu zise asta, că trăsura lăsă deja satul în urmă. Grigori nu izbutise să vadă pasagerii din cauza prafului. Îşi dădu seama că nu îl văzuse pe ţar şi că avea să rămână fără binecuvântare, aşa că izbucni în plâns.

Mama sa luă franzela de pe masă, rupse un colţ şi i-l dădu să mănânce, ceea ce îl făcu să se simtă mai bine.

(iv)

La ora şapte, când se termina tura la Uzina Constructoare de Maşini Putilov, Lev obişnuia să se ducă să joace cărţi cu amicii

săi sau să bea cu prietenele sale fluşturatice. Grigori mergea adesea la câte-o întrunire: o prelegere despre ateism, un grup de discuţii socialist, un spectacol cu lumini şi umbre despre meleaguri străine, o lectură de poezie. Însă în această seară nu avea nimic de făcut. Avea să se ducă acasă, să facă o tocană pentru cină, să-i lase o parte în oală lui Lev, ca să mănânce mai târziu, şi să se culce devreme.

Fabrica se afla la marginea sudică a oraşului, furnalele şi halele sale acoperind o suprafaţă imensă de pe ţărmul Mării Baltice. Mulţi muncitori locuiau chiar în fabrică, unii în barăci, alţii întinşi pe jos, dormind printre utilaje. De aceea erau atâţia copii care alergau pe-acolo.

Grigori era printre cei care avea un cămin în afara fabricii. Ştia că într-o societate socialistă casele muncitorilor aveau să fie proiectate în acelaşi timp cu uzinele, însă capitalismul rusesc haotic lăsa mii de oameni pe drumuri. Grigori era bine plătit, dar locuia într-o singură cameră, la jumătate de oră de mers de fabrică. Ştia că în Buffalo muncitorii din uzine aveau electricitate şi instalaţie de apă în casele lor. I se spusese că unii aveau şi telefoane, dar asta i se părea ridicol – era ca şi cum ai fi zis că străzile erau pavate cu aur.

Când o văzuse pe prinţesa Bea, îşi amintise de copilărie. În timp ce-şi croia drum pe străzile friguroase, îşi alungă din minte amintirea de-a dreptul insuportabilă pe care i-o trezea vederea ei. Cu toate acestea, se gândi la cocioaba din lemn în care locuia pe-atunci şi revăzu cu ochii minţii colţul sfânt unde erau atârnate icoanele, faţă în faţă cu cotlonul în care dormea el noaptea, ţinând de obicei o capră sau un viţel lângă el. Cel mai clar îşi amintea ceva ce pe atunci de-abia dacă băga în seamă: mirosul. Venea din cuptor, de la animale, de la fumul negru al lămpii cu kerosen sau de la tutunul făcut în casă, pe care tatăl său îl fuma înfăşurat în hârtie de ziar. Ferestrele erau bine închise, cu cârpe îndesate pe la cercevele, ca să împiedice frigul să intre înăuntru, aşa că aerul era dens. Îl putea mirosi acum în imaginaţia sa şi asta îl făcu să simtă nostalgie pentru zilele de dinaintea coşmarului, ultima oară când viaţa sa păruse sigură.

Nu departe de fabrică, se confruntă cu o scenă care îl făcu să se oprească. La lumina unui felinar stradal, doi poliţişti, purtând uniforme negre căptuşite cu verde, interogau o tânără. Haina ei ţesută de mână şi felul în care îşi lega baticul, cu un nod la ceafă, sugerau că fata era o ţărăncuţă de-abia sosită la oraş. La prima

vedere îi dădu vreo 16 ani – vârsta la care el şi Lev rămăseseră orfani.

Poliţistul îndesat spuse ceva şi-i mângâie fetei faţa. Ea tresări, iar celălalt poliţist pufni în râs. Grigori îşi amintea ce urât se purtaseră cu el toţi cei cu o oarecare autoritate, pe când avea 16 ani, şi o compătimi pe fata aceea vulnerabilă. Lăsând apoi la o parte orice precauţie, se apropie de micul grup. Ca să intre în vorbă, zise:

— Dacă vrei să ajungi la Uzina Putilov, îţi arăt eu drumul.

Poliţistul cel îndesat râse şi spuse:

— Scapă de el, Ilya.

Aghiotantul lui avea un cap mic şi o faţă răutăcioasă.

— Dispari, scursură, zise el.

Grigori nu se temea. Era înalt şi puternic, cu muşchii căliţi de munca grea şi constantă. Fusese implicat în bătăi de stradă de când era mic şi nu mai pierduse vreuna de ani buni. Lev era la fel. Cu toate acestea, era mai bine să nu-i enervezi pe poliţişti.

— Eu sunt maistru la uzină, îi explică el fetei. Dacă vrei să-ţi găseşti o slujbă, te pot ajuta.

Fata îi adresă o privire recunoscătoare.

— Un maistru nu face doi bani, rosti poliţistul îndesat.

Se uită direct la Grigori pe când spunea asta, pentru prima oară. În lumina galbenă a felinarului cu kerosen, Grigori recunoscu chipul rotund şi expresia de agresivitate prostească. Omul se numea Mikhail Pinsky şi era căpitanul secţiei locale de poliţie. Grigori se simţi descumpănit. Era o nebunie să se ia la harţă cu căpitanul secţiei – dar mersese prea departe ca să mai dea acum înapoi.

Fata vorbi şi vocea ei îi dezvălui lui Grigori că era mai apropiată de 20 de ani decât de 16.

— Vă mulţumesc, domnule. O să vin cu dumneavoastră, îi zise ea lui Grigori.

Era frumuşică, remarcă el, cu trăsături delicate şi cu buze cărnoase şi senzuale.

Grigori se uită împrejur. Din păcate, nu mai era nimeni prin preajmă: el plecase din fabrică la câteva minute după îmbulzeala de la ora şapte. Ştia că ar fi trebuit să bată în retragere, dar nu o putea lăsa pe fată de izbelişte.

— Te duc la biroul uzinei, zise el, deşi biroul era închis la ora aceea.

— Ba vine cu mine, nu-i aşa, Katerina? rosti Pinsky,

strângându-i sânii prin haina subţire şi vârându-i o mână între picioare.

Ea sări un pas înapoi şi spuse:

— Ia-ţi mâinile alea jegoase de pe mine.

Cu o rapiditate şi o precizie surprinzătoare, Pinsky îi dădu un pumn în gură.

Ea strigă şi sângele îi ţâşni din buze.

Grigori se înfurie. Lăsând la o parte orice precauţie, făcu un pas în faţă, îi puse lui Pinsky o mână pe umăr şi îl îmbrânci. Pinsky se clătină într-o parte şi căzu într-un genunchi. Grigori se întoarse spre Katerina, care plângea.

— Fugi cât te ţin picioarele! îi zise el, apoi simţi o lovitură dureroasă în ceafă.

Al doilea poliţist, Ilya, îşi scosese bastonul mai repede decât se aşteptase Grigori. Durerea era cruntă, făcându-l să cadă în genunchi, însă nu îşi pierdu cunoştinţa.

Katerina se întoarse să o ia la fugă, dar nu ajunse prea departe. Pinsky se întinse şi o apucă de picior, iar ea căzu lată pe jos.

Grigori se răsuci şi văzu bastonul îndreptându-se din nou spre el. Se feri şi sări în picioare. Ilya încercă din nou să-l lovească, ratând şi de data aceasta. Apoi Grigori îl izbi cu toată forţa în tâmplă şi Ilya se prăbuşi la pământ.

Grigori se întoarse şi îl văzu pe Pinsky deasupra Katerinei, lovind-o repetat cu bocancii săi grei.

O maşină se apropia dinspre fabrică. Când ajunse lângă ei, şoferul frână brusc, oprind maşina sub felinarul stradal.

Din două salturi lungi, Grigori ajunse în spatele lui Pinsky. Îl prinse într-o strânsoare de urs pe căpitanul de poliţie, ridicându-l în aer. Pinsky dădea din mâini şi din picioare fără niciun folos.

Portiera maşinii se deschise şi, spre surprinderea lui Grigori, din ea coborî americanul din Buffalo.

— Ce se petrece aici? întrebă acesta.

Chipul său tânăr, luminat de felinar, exprima o revoltă cruntă când i se adresă lui Pinsky:

— De ce loviţi o femeie neajutorată?

„Mare noroc am”, se gândi Grigori. Numai un străin ar fi putut comenta dacă vedea un poliţist lovind o ţărancă.

Silueta înaltă şi subţire a lui Kanin, supraveghetorul, ieşi din maşină în spatele lui Dewar.

— Dă-i drumul poliţistului, Peshkov, îi zise el lui Grigori.

Grigori îl lăsă pe Pinsky pe pământ şi îi dădu drumul din strânsoare. Acesta se răsuci, iar Grigori se pregăti să se ferească de o nouă lovitură, însă Pinsky se abţinu. Cu o voce plină de ură, rosti:

— O să te ţin minte, *Peshkov.*

Grigori oftă: omul îi ştia numele.

Katerina se ridică în genunchi, gemând. Galant, Dewar o ajută să se ridice în picioare, spunând:

— Sunteţi rănită grav, domnişoară?

Kanin părea uşor jenat. Niciun rus nu s-ar fi adresat atât de curtenitor unei ţărănci.

Ilya se ridică, năucit. Avea un cap mic şi o faţă răutăcioasă.

Din maşină se auzi vocea prinţesei Bea, vorbind în engleză pe un ton iritat şi nerăbdător.

Grigori i se adresă lui Dewar:

— Cu permisiunea dumneavoastră, Excelenţă, aş dori să o duc la doctor pe această femeie.

Dewar o privi pe Katerina.

— Asta doreşti şi dumneata?

— Da, domnule, rosti ea printre buzele însângerate.

— Foarte bine, zise el.

Grigori o luă de mână şi se îndepărtară de acolo, înainte ca cineva să sugereze altfel.

Când ajunseră la colţ, privi în urmă. Cei doi poliţişti se certau cu Dewar şi cu Kanin sub felinar.

Ţinând-o încă pe Katerina de braţ, grăbi pasul în ciuda faptului că ea şchiopăta. Trebuiau să se îndepărteze rapid de Pinsky.

De îndată ce dădură colţul, ea zise:

— Nu am bani de doctor.

— Pot să te împrumut eu, rosti el, cu o umbră de vinovăţie la gândul că banii lui erau destinaţi drumului spre America, şi nu vindecării vânătăilor fetelor drăguţe.

Ea îl măsură din priviri.

— N-am nevoie de doctor, spuse ea. Am nevoie de-o slujbă, în schimb. Ai putea să mă duci la biroul uzinei?

Avea tupeu, se gândi el cu admiraţie. Tocmai fusese bătută de un poliţist şi ei nu-i stătea gândul decât la obţinerea unei slujbe.

— Biroul este închis. Am zis asta doar ca să-i zăpăcesc pe poliţişti. Dar te pot duce acolo mâine dimineaţă.

— Nu am unde să dorm.

Îl privi cu o expresie precaută, pe care el nu o înţelese. Oare i se oferea? Multe ţărăncuţe care ajungeau la oraş sfârşeau prin a face asta. Dar poate că expresia ei însemna exact invers, şi anume faptul că voia un pat fără a fi însă dispusă să îl plătească în natură.

— În casa în care locuiesc eu este o cameră unde stau câteva femei, rosti el. Dorm câte trei în pat şi se găseşte mereu loc pentru încă o persoană.

— Cât de departe stai?

El îi arătă spre o stradă paralelă cu calea ferată.

— Chiar acolo.

Ea dădu din cap încuviinţând, iar peste câteva clipe intrară în casă.

Grigori avea o cameră la primul etaj. Patul îngust pe care-l împărţea cu Lev era lipit de perete. Mai aveau o vatră cu plită, o masă şi două scaune lângă fereastra ce dădea spre calea ferată. O ladă răsturnată servea drept noptieră; pe ea se aflau un ulcior şi un castron pentru spălat.

Katerina măsură locul din priviri, observând fiecare detaliu, apoi spuse:

— Ai toate astea numai pentru tine?

— Nu – nu sunt bogat! Le împart cu fratele meu. O să vină şi el mai târziu.

Ea părea să fi căzut pe gânduri. Poate că se temea că va trebui să facă sex cu amândoi. Pentru a o linişti, Grigori îi zise:

— Vrei să te prezint femeilor de-aici?

— Avem timp berechet pentru asta. Se aşeză pe un scaun şi adăugă: Lasă-mă să-mi trag sufletul puţin.

— Sigur că da.

Lemnele erau deja aşezate în vatră, gata să fie aprinse: le pregătea mereu dimineaţa, înainte să plece la lucru. Aprinse focul cu un chibrit.

Dintr-odată se auzi un zgomot ca de tunet, iar Katerina păru înfricoşată.

— E doar un tren, îi spuse Grigori. Stăm chiar lângă calea ferată.

Turnă apă din ulcior în castron, apoi puse castronul pe plită ca să-l încălzească. Se aşeză în faţa Katerinei şi se uită la ea. Avea părul blond şi drept şi pielea palidă. La început i se păruse frumuşică, însă acum vedea că era de-a dreptul frumoasă – avea trăsături orientale, iar structura feţei ei sugera o obârşie

siberiană. Pe chip i se citea o remarcabilă tărie de caracter: avea o gură atrăgătoare, dar fermă, iar în ochii săi albaştri-verzui se putea observa o hotărâre nestrămutată.

Buzele începuseră să i se umfle din cauza pumnului primit de la Pinsky.

— Cum te simţi? o întrebă Grigori.

Ea îşi trecu mâinile peste umeri, coaste, şolduri şi coapse.

— Sunt vânătă peste tot, răspunse ea. Însă l-ai tras pe animalul ăla de pe mine înainte să mă rănească grav.

Nu voia să-şi plângă de milă. Lui îi plăcu asta. Îi spuse:

— După ce se încălzeşte apa, o să te şterg de sânge.

Păstra mâncarea într-o cutie de tablă. Scoase o bucată de şuncă şi o azvârli în cratiţă, apoi adăugă nişte apă din ulcior. Curăţă un nap şi începu să-l taie deasupra cratiţei. Observă expresia surprinsă de pe chipul Katerinei. Ea îl întrebă:

— Tatăl tău gătea?

— Nu, răspunse Grigori şi în doar o clipă fu din nou transportat la vârsta de 11 ani.

Amintirile de coşmar cu prinţesa Bea nu mai puteau fi înăbuşite. Trânti cratiţa pe masă, apoi se aşeză pe marginea patului şi îşi prinse capul cu mâinile, copleşit de durere.

— Nu, repetă el, tatăl meu nu gătea.

(V)

Sosiseră în sat în zori: căpitanul de plai şi şase călăraşi. De îndată ce Mama auzi tropotul copitelor, îl luă în braţe pe Lev. Era o povară grea la cei şase ani ai săi, dar Mama era lată în umeri şi avea braţe puternice. Îl apucă pe Grigori de mână şi ieşiră din casă în fugă. Călăreţii erau conduşi de bătrânii satului, cu care se întâlniseră probabil la marginea aşezării. Cum aveau doar o singură uşă, nu puteau spera să se ascundă, aşa că – imediat ce ieşiră – soldaţii îşi strunără armăsarii.

Mama fugi în jurul casei, speriind găinile şi capra care scăpase din pripon. O luă la fugă spre pârleazul din spatele casei, îndreptându-se către copaci. Ar fi putut scăpa dacă Grigori nu şi-ar fi dat seama deodată că bunica nu era cu ei. Se opri şi-şi trase mâna din strânsoarea mamei.

— Am uitat-o pe bunica! scânci el.

— Nu poate alerga! zbieră Mama drept răspuns.

Grigori ştia asta. Bunica de-abia putea să meargă. Dar, chiar

şi-aşa, tot nu credea că ar fi trebuit s-o lase în urmă.

— Grishka, haide! strigă Mama, fugind mai departe cu Lev în braţe, care ţipa acum de frică.

Grigori o urmă, dar întârzierea se dovedi fatală. Călăreţii se apropiară, venind câte unul de fiecare parte. Calea spre pădure era tăiată. Disperată, Mama fugi în iaz, însă picioarele i se cufundară în noroi, ceea ce o încetini, făcând-o apoi să cadă în apă.

Soldaţii hohotiră de râs.

Îi legară Mamei mâinile la spate şi o duseră înapoi.

— Asiguraţi-vă că vin şi băieţii, rosti căpitanul de plai. Porunca prinţului.

Tatăl lui Grigori fusese ridicat în urmă cu o săptămână, împreună cu alţi doi oameni. Cu o zi înainte, tâmplarii prinţului Andrei construiseră un eşafod pe pajiştea din nord. Acum, în timp ce Grigori o urma pe Mama spre pajişte, văzu trei bărbaţi pe eşafod, legaţi la mâini şi la picioare, cu frânghii de gât. Lângă eşafod se afla un preot.

Mama ţipă:

— Nu!

Începu să se zbată, încercând să scape din prinsoare. Un călăraş scoase puşca din tocul prins de şa şi o lovi cu patul armei peste faţă. Ea încetă să se mai zbată şi începu să plângă.

Grigori ştia ce însemna asta: tatăl său urma să moară. Mai văzuse hoţi de cai spânzuraţi de bătrânii satului, deşi atunci fusese o senzaţie diferită, fiindcă victimele erau oameni pe care nu-i cunoştea. Se simţi cuprins de o groază care-i amorţi trupul, slăbindu-l.

Poate că avea să se întâmple ceva care să împiedice execuţia. Ţarul urma să intervină, dacă avea într-adevăr grijă de poporul său. Sau poate un înger. Grigori îşi simţi faţa umedă şi îşi dădu seama că plânge.

El şi mama lui fură siliţi să stea exact în faţa eşafodului. Ceilalţi săteni se strânseseră împrejur. La fel ca Mama, soţiile celorlalţi doi bărbaţi fuseseră târâte acolo, ţipând şi plângând, cu mâinile legate şi cu copiii ţinându-se de fustele lor, urlând îngroziţi.

Pe cărarea colbuită din spatele porţii dinspre pajişte se afla o trăsură închisă – caii săi înhămaţi rumegau iarba de pe marginea drumului. După ce se strânse toată lumea, un bărbat cu barbă neagră, îmbrăcat într-o haină lungă şi închisă la culoare, ieşi din

trăsură: era prinţul Andrei. Acesta se întoarse şi îi dădu mâna surioarei sale, prinţesa Bea, purtând pe umeri blănuri care s-o protejeze de frigul dimineţii. Prinţesa era frumoasă, nu putu Grigori să nu remarce, cu pielea albă şi cu părul blond, aşa cum îşi închipuia el că ar fi trebuit să arate îngerii, deşi era limpede că ea era un diavol.

Prinţul se adresă sătenilor:

— Această pajişte este proprietatea prinţesei Bea, rosti el. Nimeni nu poate să-şi aducă vitele la păscut aici fără voia ei. Cine face asta fură iarba prinţesei.

Dinspre mulţime se auzi un murmur dezaprobator. Oamenii nu credeau în acest gen de proprietate, în ciuda a ce li se spunea duminică de duminică la biserică. Ei respectau un cod moral mai vechi, ţărănesc, care spunea că pământul le aparţine celor care îl lucrează.

Prinţul arătă spre cei trei bărbaţi de pe eşafod.

— Aceşti nesăbuiţi au încălcat legea – nu o dată, ci în mod repetat.

Avea glasul ascuţit şi revoltat, ca cel al unui copil căruia i se furase jucăria.

— Mai rău decât atât, le-au spus altora că prinţesa nu are niciun drept să-i oprească şi că terenurile pe care proprietarul nu le foloseşte ar trebui lăsate la dispoziţia ţăranilor săraci.

Grigori îl auzise adeseori pe tatăl său spunând asemenea lucruri.

— Drept urmare, oamenii din alte sate au început să îşi ducă vitele la păscut pe câmpuri ce aparţin nobililor. În loc să se căiască pentru păcatele lor, cei trei pe care-i vedeţi aici i-au făcut şi pe vecinii lor să cadă în păcat! De aceea au fost condamnaţi la moarte.

Îi făcu un semn preotului. Acesta urcă treptele improvizate şi vorbi în şoaptă cu fiecare bărbat în parte. Primul dădu din cap, inexpresiv. Al doilea începu să plângă şi să se roage cu voce tare. Al treilea, tatăl lui Grigori, îl scuipă pe preot în faţă. Nimeni nu fu şocat: sătenii aveau o părere proastă despre cler, iar Grigori îl auzise pe tatăl său spunând că aceştia dezvăluiau poliţiei tot ce aflau la spovedanie.

Preotul coborî treptele, iar prinţul Andrei îi făcu semn unuia dintre servitori, care aştepta în apropiere cu un baros. Grigori observă de-abia atunci că cei trei condamnaţi stăteau pe o platformă din lemn ce se sprijinea pe un singur stâlp şi realiză

îngrozit că barosul avea să doboare acel stâlp.

Acum, se gândi el. Acum ar trebui să apară un înger.

Sătenii gemură. Femeile începură să zbiere, dar de această dată soldaţii nu le mai opriră. Micul Lev era isteric. Probabil că nu înţelegea el prea bine ce urma să se întâmple, se gândi Grigori, dar era speriat de răcnetele mamei lor.

Tata nu lăsa să se vadă nicio emoţie – chipul său era împietrit. Privea în depărtare şi-şi aştepta soarta. Grigori ar fi vrut să fie la fel de puternic. Se strădui să-şi păstreze cumpătul, chiar dacă şi-ar fi dorit să urle ca Lev. Nu-şi putu înăbuşi lacrimile, dar îşi muşcă buza şi rămase tăcut, ca tatăl său.

Servitorul săltă barosul, atinse cu el stâlpul ca să-şi calculeze lovitura, îl trase înapoi, apoi izbi. Stâlpul zbură în aer. Platforma se prăbuşi cu o bufnitură. Cei trei bărbaţi căzură, apoi se smuciră, căderea fiindu-le oprită brusc de frânghiile pe care le aveau la gât.

Grigori nu putu să-şi întoarcă privirea. Se holba la tatăl său – acesta nu murise pe loc. Îşi deschisese gura, încercând să respire sau să ţipe, dar nu putea să facă nici una, nici cealaltă. Faţa i se înroşise, iar el începu să se zvârcolească, încercând să se elibereze din frânghiile care-l legau. Asta păru să dureze foarte mult. Faţa i se înroşi apoi din ce în ce mai tare, după care pielea i se învineţi, iar mişcările sale deveniră tot mai slabe. În cele din urmă rămase nemişcat.

Mama se opri din ţipat şi începu să plângă în hohote.

Preotul rostea acum o rugăciune cu voce tare, însă sătenii nu îi acordau nicio atenţie şi, unul câte unul, începură să plece spre casele lor.

Prinţul şi prinţesa se întoarseră în trăsură şi, după o clipă, vizitiul pocni din bici, iar trăsura se urni din loc.

(vi)

Grigori se calmă când ajunse la sfârşitul poveştii. Îşi şterse lacrimile de pe faţă cu mâneca, apoi îşi îndreptă din nou atenţia asupra Katerinei. Ea îl ascultase în tăcere, cu compasiune, dar fără să fie şocată. Probabil că asistase şi ea la asemenea lucruri: spânzuratul, biciuitul şi mutilatul erau pedepse normale la sate.

Grigori puse castronul cu apă caldă pe masă şi aduse un prosop curat. Katerina îşi dădu capul pe spate şi Grigori atârnă lampa cu kerosen de un cârlig din perete ca să poată vedea mai

bine.

Ea avea o tăietură pe frunte şi o vânătaie pe obraz, iar buzele îi erau umflate. Chiar şi aşa, Grigori simţi cum i se taie respiraţia văzând-o mai de aproape. Ea se uită la el cu o privire neînfricată, plină de candoare, care lui i se păru fermecătoare.

Înmuie un colţ al prosopului în apă.

— Fii blând, rosti ea.

— Desigur.

Începu să-i şteargă fruntea. Nu era decât o zgârietură, constată el după ce îndepărtă sângele.

— Mă simt mai bine, zise ea.

Îi privea chipul în timp ce el o oblojea. Grigori îi şterse obrajii şi gâtul, apoi spuse:

— Am lăsat ce era mai dureros la sfârşit.

— O să fie bine, rosti ea. Ai o atingere foarte uşoară.

Totuşi, tresări puternic când el îi atinse cu prosopul buzele umflate.

— Îmi pare rău, zise el.

— Nu te opri.

Rănile se vindecau deja, observă el în timp ce le curăţa. Ea avea dinţi albi, de fetişcană. Îi şterse apoi colţurile gurii generoase. Când se aplecă deasupra ei, îi simţi pe faţă răsuflarea caldă.

După ce termină, avu un sentiment de dezamăgire, de parcă s-ar fi aşteptat să se întâmple ceva şi nu se întâmplase.

El se aşeză la loc şi clăti prosopul, care se înroşise de sânge.

— Îţi mulţumesc, spuse ea. Ai mâini foarte pricepute.

Grigori simţea că inima îi zvâcneşte cu putere. Mai oblojise şi înainte rănile altor oameni, dar nu avusese niciodată această senzaţie de ameţeală. Simţi că este pe punctul de a face ceva nesăbuit.

Deschise fereastra şi goli castronul, făcând o pată roşiatică în zăpada din curte.

Îi trecu prin minte gândul nebunesc că ea era doar un vis. Se întoarse, aşteptându-se să nu mai vadă pe nimeni în scaun. Însă ea era tot acolo, privindu-l cu ochii ei albaştri-verzui, iar Grigori îşi dădu seama că nu voia ca ea să mai plece vreodată de lângă el.

Îi trecu prin minte că ar putea fi îndrăgostit.

Nu se mai gândise niciodată la asta. Era mult prea ocupat să aibă grijă de Lev ca să mai alerge după femei. Nu era virgin:

făcuse sex cu trei femei. De fiecare dată fusese o experienţă searbădă, poate pentru că nu ţinuse prea mult la niciuna dintre ele.

Însă acum, se gândi el şovăielnic, voia, mai presus de orice pe lume, să se întindă pe patul îngust, lipit de perete, să îi sărute chipul rănit şi să-i spună... Şi să-i spună că o iubeşte.

„Nu fi prost, îşi zise în sinea lui. Ai cunoscut-o acum o oră. Ea nu vrea iubirea ta, ci doar un împrumut, o slujbă şi un loc unde să doarmă."

Trânti fereastra.

Ea zise:

— Deci găteşti pentru fratele tău, ai mâini blânde şi totuşi poţi doborî un poliţist la pământ cu un singur pumn.

El nu ştia ce să răspundă.

— Mi-ai povestit cum a murit tatăl tău, continuă ea. Însă şi mama ta a murit când erai mic, nu-i aşa?

— De unde ştii?

Katerina ridică din umeri.

— Pentru că ai fost nevoit să-i iei locul.

(vii)

Ea murise pe 9 ianuarie 1905, după vechiul calendar rusesc. Era într-o duminică, iar în zilele şi în anii care urmaseră ajunsese să fie cunoscută drept Duminica Sângeroasă.

Grigori avea 16 ani, iar Lev 11. La fel ca mama lor, cei doi băieţi lucrau la Uzina Putilov. Grigori era ucenic turnător, iar Lev măturător. În acel ianuarie erau toţi trei în grevă, împreună cu alţi peste o sută de mii de muncitori din Sankt Petersburg, militând pentru o zi de lucru de opt ore şi pentru dreptul de a forma sindicate. În dimineaţa celei de-a noua zile, îşi puseseră straiele de sărbătoare şi se duseseră la o biserică de lângă Uzina Putilov, ţinându-se de mâini şi păşind prin omătul proaspăt depus. După slujbă se alăturaseră miilor de muncitori care mărşăluiau din toate colţurile oraşului spre Palatul de Iarnă.

— De ce trebuie să mărşăluim şi noi? scânci micul Lev.

Ar fi preferat să joace fotbal pe o alee.

— Pentru tatăl tău, rosti Mama. Pentru că prinţii şi prinţesele sunt nişte brute criminale. Pentru că trebuie să-l dăm jos pe ţar şi pe toţi cei ca el. Pentru că nu voi avea pace până ce Rusia nu va deveni republică.

Era o zi perfectă în Sankt Petersburg, rece dar uscată, iar Grigori avea faţa încălzită de soare şi inima însufleţită de sentimentul susţinerii unei cauze juste.

Conducătorul lor, părintele Gapon, părea un profet din Vechiul Testament, cu barba sa lungă, cu vorbele sale desprinse parcă din Biblie şi cu lumina slavei în ochi. Nu era vreun revoluţionar: cluburile sale de autoperfecţionare, aprobate de guvern, îşi începeau toate întrunirile cu *Tatăl Nostru* şi se sfârşeau cu imnul naţional.

— Acum înţeleg ce ar fi vrut ţarul să fie Gapon, îi zise Grigori Katerinei nouă ani mai târziu, în odaia lui ce dădea spre calea ferată. O supapă concepută să preia presiunea reformelor şi să o elibereze fără niciun risc în băut de ceai şi dansuri populare. Dar nu i-a mers.

Purtând un anteriu lung şi alb şi un crucifix, Gapon conducea alaiul de-a lungul şoselei Narva. Grigori, Lev şi Mama se aflau exact în spatele lui: el încuraja familiile să stea cât mai în faţă, explicându-le că soldaţii nu ar îndrăzni niciodată să tragă în prunci. În spatele lor, doi vecini duceau un tablou mare ce-l înfăţişa pe ţar. Gapon le spusese că ţarul era părintele poporului său. Avea să le audă strigătele, avea să treacă peste hotărârile miniştrilor săi cu inimi împietrite şi să le acorde muncitorilor răspunsuri favorabile la cererile rezonabile.

— Domnul Isus a zis: „Lăsaţi copiii să vină la mine.” Şi ţarul spune la fel, strigase Gapon, iar Grigori îl crezuse.

Se apropiaseră de Poarta Narva, un arc de triumf masiv, şi Grigori îşi aminti că văzuse o statuie ce înfăţişa un car tras de şase cai uriaşi; apoi, un detaşament de cavalerie şarjă muncitorii, ca şi cum caii de cupru de pe monument ar fi prins brusc viaţă.

Unii demonstranţi o rupseseră la fugă, alţii căzuseră sub copitele cailor. Grigori îngheţase pe loc, îngrozit, la fel ca Mama şi ca Lev.

Soldaţii nu scoseseră armele, părând că ar vrea doar să-i sperie pe oameni şi să-i pună pe fugă; însă erau mult prea mulţi muncitori, aşa că, după câteva minute, cavaleriştii îşi întoarseră caii şi plecară.

Marşul se reluă într-o notă diferită. Grigori simţi că s-ar putea ca ziua să nu se încheie cu bine. Se gândi la forţele coalizate împotriva lor: nobilimea, miniştrii şi armata. Cât de departe erau dispuşi să meargă pentru a-i împiedica pe oameni să discute cu

ţarul?

Primi răspunsul aproape imediat. Uitându-se peste creştetele din faţa sa, văzu un rând de infanterişti şi realiză, cu un fior de groază, că aceştia îşi luaseră poziţie de tragere.

Marşul încetini când oamenii pricepură cu ce se confruntau. Părintele Gapon, aflat la doi paşi de Grigori, se întoarse şi le strigă celor care îl urmau:

— Ţarul nu va permite niciodată armatelor sale să tragă în poporul său mult iubit!

Se auzi imediat un zăngănit asurzitor, precum grindina pe un acoperiş de tablă: soldaţii trăseseră o salvă. Mirosul pătrunzător al prafului de puşcă îi înţepă lui Grigori nările, iar frica îi încolţi în inimă.

Preotul strigă:

— Nu vă temeţi – se trage în aer!

Urmă un alt răpăit, însă gloanţele nu păreau să mai cadă. Grigori îşi simţi măruntaiele încleştându-i-se de groază.

Urmă apoi o a treia salvă, dar de această dată gloanţele nu mai zburară pe sus, fără să facă vreun rău. Grigori auzi ţipete şi văzu oameni căzând pe jos. Zăpăcit, privi o clipă în jurul său, apoi Mama îl împinse brutal, răcnind:

— Culcat!

Căzu lat. În acelaşi timp Mama îl aruncă pe Lev la pământ, acoperindu-l cu propriu-i trup.

„O să murim”, se gândi Grigori, iar inima îi dudui mai tare decât armele de foc.

Împuşcăturile nu mai încetau – era un zgomot de coşmar ce nu putea fi acoperit. Cum oamenii fugeau panicaţi, Grigori se simţea călcat în picioare, însă Mama le proteja capetele celor doi băieţi. Rămaseră acolo tremurând ca varga, în timp ce împuşcăturile şi ţipetele continuau să se audă pe deasupra.

Apoi împuşcăturile încetară. Mama se mişcă, iar Grigori îşi înălţă capul ca să se uite împrejur. Oamenii fugeau în toate direcţiile, strigându-se unul pe altul, dar ţipetele se auzeau tot mai stins.

— Hai, în picioare! le zisese Mama, iar ei se ridicaseră de jos şi se îndepărtaseră de drum, sărind peste trupurile neînsufleţite şi ocolindu-i pe răniţii însângeraţi.

Ajunseră pe o stradă lăturalnică şi încetiniră. Lev îi şopti lui Grigori:

— Am făcut pe mine! Nu-i spune mamei!

Mamei i se urcase sângele la cap.

— Vom VORBI cu ţarul! striga ea, iar oamenii se opriră să se uite la faţa ei mare de ţărancă şi la expresia sa hotărâtă.

Avea plămâni robuşti şi vocea ei răsuna puternic pe stradă.

— Nu ne pot opri – trebuie să mergem la Palatul de Iarnă!

Unii oameni întâmpinară spusele ei cu urale, alţii încuviinţară dând din cap. Lev începu să plângă.

Ascultând povestea, nouă ani mai târziu, Katerina zise:

— De ce a făcut asta? Ar fi trebuit să-şi ducă acasă copiii, la adăpost!

— Obişnuia să spună că nu ar vrea ca fiii ei să ducă viaţa pe care o dusese ea, răspunse Grigori. Cred că s-a gândit că ne-ar fi fost mai bine morţi decât să renunţăm la speranţa unei vieţi mai bune.

Katerina căzu pe gânduri.

— Cred că a fost o dovadă de curaj din partea ei.

— A fost mai mult decât curaj, rosti Grigori hotărât. A fost eroism.

— Ce s-a întâmplat după aceea?

Porniseră spre centrul oraşului, alături de alte mii de oameni. Cum soarele se înălţa tot mai sus deasupra oraşului înzăpezit, Grigori îşi desfăcuse nasturii hainei şi îşi dezlegase fularul. Era un drum lung pentru picioarele scurte ale lui Lev, dar băiatul era mult prea şocat şi speriat ca să se mai plângă.

În cele din urmă ajunseseră la Nevsky Prospekt, bulevardul larg ce străbătea inima oraşului. Acesta era deja plin ochi de oameni. Tramvaiele şi omnibuzele treceau în sus şi-n jos, iar trăsurile ţâşneau periculos în toate direcţiile – pe atunci, îşi aminti Grigori, nu existau taxiuri motorizate.

Dăduseră apoi peste Konstantin, un strungar de la Uzina Putilov. Acesta îi zisese Mamei că în alte părţi ale oraşului fuseseră omorâţi demonstranţi, însă ea nu dăduse înapoi, iar restul mulţimii părea la fel de hotărâtă. Trecuseră pe lângă prăvălii ce vindeau piane germane, pălării confecţionate la Paris şi boluri speciale din argint pentru trandafirii de seră. În magazinele de bijuterii de acolo, i se zisese lui Grigori, un nobil ar fi putut cheltui pe un fleac pentru amanta lui mai mult decât ar fi putut câştiga un muncitor într-o viaţă. Trecuseră pe lângă Cinema Soleil, pe care Grigori dorea nespus să-l viziteze. Vânzătorilor le mergea bine, oferind ceai din samovare şi baloane colorate pentru copii.

În capătul străzii ajunseră la trei puncte de referinţă din Sankt Petersburg, aflate unul lângă altul pe malul Nevei îngheţate: statuia ecvestră a lui Petru cel Mare, numită dintotdeauna Călăreţul de Bronz, clădirea Amiralităţii cu turla ei şi Palatul de Iarnă. Când văzuse palatul pentru prima oară, la vârsta de 12 ani, el refuzase să creadă că o clădire imensă ca aceea putea fi locuinţa cuiva. Părea de neconceput – la fel ca o sabie magică sau ca o mantie care te face invizibil.

Piaţa din faţa palatului era albă de zăpadă. În partea opusă, înşiruiţi în faţa clădirii roşu-închis, se aflau cavaleriştii, puşcaşii în mantale lungi şi tunurile. Mulţimile se opriseră la marginile pieţei, păstrând distanţa, temându-se de soldaţi; însă nou-veniţii continuaseră să se reverse de pe străzile din jur, ca apele afluenţilor ce se vărsau în Neva, iar Grigori era împins întruna înainte. Nu toţi cei de-acolo erau muncitori, observă Grigori cu surprindere: mulţi purtau hainele calde ale celor din clasa mijlocie, în drumul lor spre casă de la biserică; unii păreau să fie studenţi, iar câţiva purtau chiar uniforme de şcolari.

Prudentă, Mama îi dusese pe băieţi din calea armelor, până în Grădina Alexandrovski, un parc aflat în faţa clădirii lungi, colorate în galben şi alb, a Amiralităţii. Şi alţi oameni se gândiseră să facă la fel, aşa că şi mulţimea de acolo se însufleţise. Omul care îi plimba de obicei cu sania pe copiii celor din clasa mijlocie plecase acasă. Toţi cei prezenţi vorbeau despre masacre: manifestanţii fuseseră seceraţi de focurile de armă şi hăcuiţi de săbiile cazacilor prin tot oraşul. Grigori vorbise cu un băiat de-o seamă cu el şi-i povestise ce se întâmplase la Poarta Narva. Când demonstranţii aflară ce li se întâmplase altora, fură cuprinşi de mânie.

Grigori se holba la faţada lungă a Palatului de Iarnă, cu sutele sale de ferestre. Unde era ţarul?

— Nu se afla în Palatul de Iarnă în acea dimineaţă, după cum am aflat mai târziu, îi spuse Grigori Katerinei, auzindu-şi în glas amărăciunea credinciosului dezamăgit. Nici măcar nu era în oraş. Părintele poporului plecase la palatul său de la Tsarskoye Selo, ca să-şi petreacă sfârşitul de săptămână plimbându-se şi jucând domino. Însă atunci nu ştiam asta şi l-am strigat, implorându-l să se arate supuşilor săi fideli.

Mulţimea sporise în număr; strigătele deveniseră tot mai insistente; unii dintre demonstranţi începuseră să-i zeflemisească pe soldaţi. Toată lumea era încordată şi mânioasă. Deodată, un

detaşament de gărzi şarjase în grădini, poruncindu-le tuturor să plece de-acolo. Grigori privise, înfricoşat şi nevenindu-i să creadă, cum soldaţii biciuiau la întâmplare în dreapta şi-n stânga, unii folosindu-se chiar de latul săbiilor. Se uitase întrebător la Mama. Ea zisese:

— Nu putem să ne dăm bătuţi acum!

Grigori nu ştia ce aşteptau manifestanţii să facă ţarul mai exact: era doar convins, la fel ca toţi ceilalţi, că monarhul avea să repare nedreptăţile pe care le suferiseră dacă ar fi aflat despre ele.

Ceilalţi demonstranţi erau la fel de îndârjiţi ca şi Mama şi, deşi cei atacaţi de gărzi bătuseră în retragere, nimeni nu părăsise zona.

Şi-atunci soldaţii luaseră poziţii de tragere.

Câţiva dintre oamenii din prima linie căzuseră în genunchi, îşi scoseseră căciulile şi îşi făcuseră cruce.

— Îngenuncheaţi! le spusese Mama, iar ei îngenuncheaseră, la fel ca mulţi dintre cei din jurul lor, până când aproape toată mulţimea ajunsese în poziţia de rugăciune.

Se lăsase o tăcere care-l speriase pe Grigori. Se holbase la puştile îndreptate spre el, în timp ce puşcaşii se uitau spre ei cu priviri inexpresive, ca nişte statui.

Apoi Grigori auzise o goarnă.

Era un semnal. Soldaţii începuseră să tragă. În jurul lui Grigori oamenii ţipau şi se prăbuşeau. Un băiat care se căţărase pe o statuie ca să vadă mai bine strigase, apoi căzuse la pământ. Un copil picase dintr-un copac ca o pasăre împuşcată.

Grigori o văzuse pe Mama căzând cu faţa la pământ. Crezând că făcuse asta ca să evite focurile de armă, o imitase. Apoi, uitându-se la ea în timp ce erau întinşi pe jos, văzuse sângele roşu-aprins ce murdărea zăpada de lângă capul ei.

— Nuu! ţipase el. Nu!

Lev ţipase şi el. Grigori o apucase pe Mama de umeri şi o ridicase în capul oaselor. Trupul ei era moale în braţele sale. Se holbase la faţa ei. La început fusese năucit de ceea ce vedea. Şi ce vedea, de fapt? Acolo unde ar fi trebuit să fie fruntea şi ochii ei, nu mai era acum decât un terci de nerecunoscut.

Lev fusese cel care pricepuse primul adevărul.

— E moartă! zbierase el. Mama este moartă! Mama mea e moartă!

Împuşcăturile încetaseră. Pretutindeni oamenii fugeau,

şchiopătau sau se târau. Grigori încercase să se gândească. Ce ar fi trebuit să facă? Trebuia să o ia pe Mama de-acolo, hotărâse el. Îşi pusese braţele sub ea şi o ridicase. Nu era uşoară, dar el era puternic.

Apoi se întorsese, căutând drumul spre casă. Avea vederea înceţoşată şi îşi dădu seama că plânge.

— Haide, îi zisese el lui Lev. Nu mai zbiera! Trebuie să plecăm.

La marginea pieţei fuseseră opriţi de un bătrân cu pielea încreţită în jurul ochilor lăcrimoşi. Purta tunica albastră a muncitorilor de la fabrică.

— Eşti tânăr, îi spusese el lui Grigori.

În glas i se simţeau durerea şi furia.

— Să nu uiţi niciodată ce s-a întâmplat aici. Să nu uiţi niciodată crimele săvârşite astăzi de ţar!

Grigori dădu din cap.

— Nu voi uita, domnule, rostise el.

— Să trăieşti, zisese bătrânul. Să trăieşti destul cât să te răzbuni pe ţarul acesta pătat de sânge pentru răul pe care ni l-a făcut astăzi.

(viii)

— Am dus-o pe braţe cam o milă, apoi am obosit, aşa că am urcat într-un tramvai, ţinând-o în continuare, continuă Grigori să-i povestească Katerinei.

Se uită la ea. Chipul ei frumos şi vânăt era livid de groază.

— Ţi-ai dus acasă cu tramvaiul mama ucisă?

El ridică din umeri.

— În acele clipe, nu mi-a trecut prin minte că făceam ceva ciudat. Sau, mai bine zis, tot ce se întâmplase în ziua aceea fusese atât de ciudat, încât nimic nu mă mai mira.

— Şi ceilalţi oameni din tramvai?

— Vatmanul nu a zis nimic. Cred că era prea şocat ca să mă dea afară şi nici nu mi-a cerut biletul – pe care oricum nu aş fi putut să îl plătesc, desigur.

— Şi te-ai aşezat pur şi simplu acolo?

— M-am aşezat acolo, cu trupul ei în braţe şi cu Lev lângă mine, plângând. Pasagerii se holbau la noi. Nu-mi păsa ce cred ei. Mă concentram pe ce aveam de făcut, respectiv pe faptul că trebuia să o duc acasă.

— Şi astfel ai ajuns capul familiei, la vârsta de 16 ani.

Grigori dădu din cap afirmativ. Deşi amintirile erau dureroase, atenţia ei concentrată asupra lui îi producea o plăcere nemaipomenită. Ochii ei erau aţintiţi asupra lui, ascultându-l cu gura căscată şi cu o expresie de fascinaţie amestecată cu groază pe chipu-i fermecător.

— Cel mai bine îmi amintesc că nu ne-a ajutat nimeni, rosti el, retrăind panica de a fi rămas singur într-o lume ostilă.

Această amintire îi umplea de fiecare dată sufletul de mânie. „Gata, a trecut, îşi zise în sinea lui. Acum am o casă şi o slujbă, iar fratele meu a crescut mare şi frumos. Ce-a fost rău a trecut.” Şi totuşi, îi venea să apuce pe cineva de gât – un soldat, un poliţist, un ministru sau chiar pe ţar – şi să-l strângă până nu mai rămânea niciun strop de viaţă în el. Îşi închise ochii, tremurând, până când acel sentiment trecu.

— Imediat după înmormântare, proprietarul ne-a dat afară, motivând că nu vom mai putea plăti chiria; şi ne-a luat şi mobila – ca o compensaţie pentru chiria restantă, a zis el, deşi mama nu întârzia niciodată cu plăţile. M-am dus la biserică şi i-am spus preotului că nu avem unde dormi.

Katerina râse aspru.

— Îmi imaginez ce s-a întâmplat acolo.

El fu surprins.

— Da?

— Preotul ţi-a oferit un pat – patul lui. Aşa am păţit eu.

— Da, ceva de genul ăsta, rosti Grigori. Mi-a dat câteva copeici şi m-a trimis să cumpăr cartofi copţi. Prăvălia nu era acolo unde îmi spusese el, dar – în loc să o caut – m-am întors în grabă la biserică, fiindcă omul nu îmi inspira deloc încredere. Într-adevăr, când am intrat în sacristie, l-am prins dându-i jos nădragii lui Lev.

Ea dădu din cap.

— Preoţii mi-au făcut asta de când am împlinit 12 ani.

Grigori era şocat. Crezuse că doar acel preot fusese corupt. Katerina credea însă că depravarea era de fapt regula generală.

— Sunt toţi aşa? spuse el mânios.

— Majoritatea, din câte ştiu eu.

El clătină din cap, dezgustat.

— Şi ştii ce m-a uimit cel mai mult? Când l-am prins, nici măcar nu s-a ruşinat! Părea doar iritat, de parcă l-aş fi întrerupt din contemplarea Bibliei.

— Şi ce-ai făcut?

— I-am zis lui Lev să-şi tragă nădragii pe el şi am plecat. Preotul mi-a cerut copeicile înapoi, dar i-am spus că erau pomană pentru sărmani. Le-am folosit ca să plătesc pentru un pat în noaptea aceea.

— Şi după aceea?

— În cele din urmă am reuşit să obţin o slujbă suficient de bună, minţind în privinţa vârstei, am găsit o odaie şi am învăţat, zi de zi, cum să fiu pe picioarele mele.

— Şi acum eşti fericit?

— În niciun caz. Mama voia ca noi să ducem o viaţă mai bună şi o să mă asigur că aşa se va întâmpla. Plecăm din Rusia. Mai am puţin şi strâng suficienţi bani. O să plec în America şi, după ce ajung acolo, o să-i trimit bani de bilet lui Lev. În America nu există ţari – nici împăraţi sau regi. Armata nu poate împuşca după bunul său plac. Poporul conduce ţara!

Ea îl privi sceptică.

— Chiar crezi asta?

— E adevărat!

Se auzi o bătaie în geam. Katerina tresări – dar Grigori ştia că este Lev. Târziu în noapte, când uşa casei era încuiată, Lev trebuia să traverseze calea ferată până în curtea din spate, să se caţere pe acoperişul spălătoriei şi să intre pe fereastră.

Grigori deschise geamul şi Lev intră în cameră. Era îmbrăcat elegant, cu o jachetă cu butoni de sidef şi o beretă cu bandă de catifea pe cap. La vestă avea un lanţ de ceas din aramă. Părul îi era tuns în stilul „polonez”, la mare modă atunci, cu cărare într-o parte, în loc de cărarea pe mijloc purtată de ţărani. Katerina păru surprinsă şi Grigori îşi dădu seama că ea nu se aşteptase ca fratele său să fie atât de spilcuit.

În mod normal Grigori se bucura să-l vadă pe Lev, uşurat că era treaz şi teafăr. Însă acum şi-ar fi dorit să mai fi rămas o vreme singur cu Katerina.

Le făcu cunoştinţă, iar ochii lui Lev sclipiră când dădu mâna cu ea. Ea îşi şterse lacrimile de pe obraji.

— Grigori tocmai îmi povestea despre moartea mamei voastre, se scuză ea.

— El mi-a fost mamă şi tată vreme de nouă ani, zise Lev. Adulmecă în aer. Şi face tocană bună.

Grigori scoase castroane şi linguri, apoi puse pe masă o pâine neagră. Katerina îi povesti lui Lev despre lupta cu poliţistul

Pinsky. Felul în care prezenta ea lucrurile îl făcea pe Grigori să pară mai curajos decât se simţea el, dar se bucura că în ochii ei era un erou.

Lev era fermecat de Katerina – se aplecase în faţă, ascultând ca şi cum nu ar mai fi auzit niciodată ceva atât de fascinant, zâmbind şi dând din cap aprobator, părând uluit sau dezgustat în funcţie de ce povestea ea.

Grigori puse tocană în castroane şi trase lada lângă masă, în loc de al treilea scaun. Mâncarea era bună: pusese în oală şi o ceapă, iar osul din şuncă oferea o savoare cărnoasă napilor. Atmosfera se destinse când Lev începu să le vorbească despre tot felul de fleacuri, incidente bizare de la fabrică sau lucruri amuzante pe care le spuneau oamenii. O făcu pe Katerina să râdă.

După ce terminară de mâncat, Lev o întrebă pe Katerina cum ajunsese în oraş.

— Tatăl meu a murit şi mama s-a recăsătorit, explică ea. Din păcate, tatăl meu vitreg părea să mă placă pe mine mai mult decât pe mama.

Îşi dădu părul pe spate şi Grigori nu-şi dădu seama dacă se simţea ruşinată sau era sfidătoare.

— În orice caz, aşa a crezut mama, drept pentru care m-a dat afară din casă.

Grigori zise:

— Jumătate din populaţia oraşului e venită aici de la sat. În curând n-o să mai rămână nimeni să are pământul.

Lev spuse:

— Cum a fost drumul până aici?

Fusese un drum obişnuit, cu bilete la clasa a treia şi cu porţiuni parcurse cu căruţa, însă Grigori era vrăjit de chipul ei atunci când vorbea.

Lev o ascultă din nou captivat, făcând comentarii amuzante şi punând din când în când întrebări.

În curând, observă Grigori, Katerina se întorsese în scaun şi vorbea numai cu Lev.

„Aproape ca şi cum, se gândi Grigori, nici nu aş fi aici.”

Capitolul 4
Martie 1914

— Deci, îi spuse Billy tatălui său, toate cărţile din Biblie au fost scrise mai întâi în diverse limbi şi apoi traduse în engleză.

— Da, spuse Tata. Şi biserica romano-catolică a încercat să interzică traducerile – nu voia ca oamenii ca noi să citească Biblia şi să îi contrazică pe preoţi.

Tata nu vorbea foarte creştineşte despre catolici. Părea să îi urască pe catolici mai mult decât îi ura pe atei. Dar îi plăceau dezbaterile.

— Păi şi atunci unde sunt originalele? întrebă Billy.

— Care originale?

— Cărţile originale ale Bibliei, scrise în ebraică şi în greacă. Unde sunt păstrate?

Stăteau faţă în faţă la masa pătrată din bucătăria casei din Wellington Row. Era după-amiază. Billy venise de la mină şi se spălase pe mâini şi pe faţă, dar încă purta hainele de muncă. Tata îşi atârnase în cui haina de la costum şi stătea în vestă şi în cămaşă, cu guler şi cravată – urma să iasă din nou din casă după cină, la o întâlnire de sindicat. Mama încălzea nişte tocană. Bunicul stătea cu ei la masă ascultând discuţia cu un surâs, ca şi cum o mai auzise cândva.

— Păi nu avem adevăratele originale, spuse Tata. S-au deteriorat cu secole în urmă. Avem cópii.

— Unde sunt copiile atunci?

— În mai multe locuri, în mănăstiri, muzee…

— Ar trebui ţinute toate într-un loc.

— Dar există mai multe copii ale aceleiaşi cărţi – iar unele sunt mai bune decât celelalte.

— Cum poate fi o copie mai bună decât o altă copie? Nu sunt diferite, bănuiesc.

— Ba da. De-a lungul anilor, eroarea umană şi-a făcut simţită prezenţa.

Asta îl sperie pe Billy.

— Atunci cum putem şti care e cea adevărată?

— Există un domeniu de studiu numit literatură comparată – se compară diferite versiuni ale unui text şi se convine asupra

formei textului.

Billy era şocat.

— Vrei să spui că nu există o singură carte, nedisputată, care să fie Adevăratul Cuvânt al lui Dumnezeu? Oamenii poartă dezbateri asupra textului şi judecă ei?

— Da.

— Păi şi de unde ştim noi că au dreptate?

Tata zâmbi ca şi cum ar fi ştiut răspunsul, semn clar că se simţea pus la zid.

— Credem că dacă lucrează în umilinţa rugăciunii, Dumnezeu le va conduce truda.

— Dar dacă nu fac asta?

Mama puse pe masă patru castroane.

— Nu te mai contrazice cu taică-tu, spuse ea.

Tăie bucata de pâine în patru.

Bunicul interveni:

— Lasă-l în pace, Cara, fata mea. Lasă băiatul să pună întrebări.

Tata spuse:

— Avem credinţă în puterea lui Dumnezeu, credinţa că ne va dezvălui Cuvântul Lui aşa cum El doreşte.

— Eşti complet ilogic!

Mama interveni din nou:

— Nu vorbi aşa cu taică-tu! Eşti încă un copil, nu ştii nimic.

Billy nu o băgă în seamă.

— De ce nu a condus Dumnezeu munca celor care au copiat textele, oprindu-i să facă greşelile, dacă voia cu adevărat să îi descoperim Cuvântul?

— Unele lucruri nu trebuie înţelese de noi, spuse Tata.

Acest răspuns fu cel mai puţin convingător dintre toate, iar Billy îl ignoră.

— Dacă cei care au copiat textul au făcut greşeli, atunci şi cei care îl interpretează ar putea face greşeli.

— Trebuie să avem credinţă, Billy.

— Da, credinţă în Cuvântul lui Dumnezeu – nu credinţă în nişte profesori de greacă!

Mama se aşeză la masă şi îşi îndepărtă şuviţele de păr cărunt din ochi.

— Deci tu ai dreptate şi toţi ceilalţi greşesc, ca de obicei, nu?

Şiretlicul acesta, folosit mult prea frecvent, chiar îl atingea de fiecare dată, pentru că părea justificat. Nu era posibil ca el să fie

mai înţelept decât restul lumii.

— Nu e vorba că am eu dreptate, dar aşa e logic! protestă el.

— Oh, tu şi logica ta, spuse mama. Ia şi mănâncă.

Uşa se deschise şi doamna Dai Ponei intră înăuntru. Era ceva normal în Wellington Row: numai străinii ciocăneau înainte de a intra. Doamna Dai purta un şorţ şi era încălţată cu bocanci de bărbat: orice avea de zis era cu siguranţă ceva urgent, pentru că nu mai apucase să îşi pună pălărie pe cap înainte să plece de acasă. Vizibil agitată, flutura o bucată de hârtie.

— Sunt dată afară! spuse ea. Ce mă fac?

Tata se ridică în picioare şi îi dădu scaunul.

— Ia şi stai aici, trage-ţi sufletul, doamnă Dai Ponei, spuse el calm. Dă-mi şi mie să citesc scrisoare aia.

I-o luă din mâna roşie şi noduroasă şi o puse pe masă.

Billy putea vedea că era scrisă pe o hârtie cu sigla Celtic Minerals.

— „Dragă doamnă Evans”, începu Tata să citească cu voce tare. „Casa de la adresa de mai sus ne este necesară pentru un lucrător al minei.”

Celtic Minerals construise cea mai mare parte a caselor din Aberowen. Odată cu trecerea anilor, multe dintre acestea fuseseră vândute celor care le locuiau, inclusiv cea a familiei Williams; însă majoritatea erau închiriate de mineri de la Celtic Minerals.

— „În conformitate cu termenii contractului de închiriere, vă...”

Tata făcu o pauză, iar Billy văzu că era foarte surprins.

— „... vă înştiinţez că în termen de două săptămâni trebuie să părăsiţi reşedinţa”, încheie el.

— „Vă înştiinţez că trebuie să părăsiţi reşedinţa”, iar bărbatul ei este îngropat abia de şase săptămâni! spuse Mama.

— Unde să mă duc eu cu cinci copii? se plânse doamna Dai.

Billy era la fel de şocat. Cum putea compania să facă asta unei femei al cărei bărbat murise la ei în mină?

— E semnată de Perceval Jones, preşedinte al consiliului de administraţie, adăugă Tata.

— Ce contract de închiriere? Nu ştiam că minerii au contracte de închiriere, spuse Billy.

— Nu există niciun contract scris, dar legea implică un asemenea contract. Deja ne-am judecat pentru asta şi am pierdut, îi răspunse Tata, apoi se întoarse spre doamna Dai. Casa

vine odată cu munca, în teorie, dar sunt cazuri în care văduvele rămân în casă. Câteodată pleacă pur şi simplu ca să locuiască în altă parte, poate cu părinţii. De multe ori se recăsătoresc cu un alt miner şi acela preia chiria. De obicei au măcar un băiat care ajunge miner la vârsta potrivită. Nu este în interesul companiei să dea afară văduvele.

— Atunci de ce vor să scape de mine şi de copiii mei? se plânse doamna Dai.

— Perceval Jones se grăbeşte. Probabil se gândeşte că preţul cărbunelui va creşte. Poate de aia au băgat tura de duminică, spuse Bunicul.

Tata dădu din cap.

— Vor producţie mai mare, cu siguranţă, oricare ar fi motivul. Dar nu vor obţine asta lăsând pe drumuri o văduvă.

Se ridică în picioare.

— Nu dacă am şi eu de-a face cu asta, adăugă el.

(ii)

Opt femei urmau să fie date afară, toate văduve ale bărbaţilor care muriseră în explozie. Primiseră scrisori identice din partea lui Perceval Jones, după cum observase Tata, mergând în vizită pe la toate împreună cu Billy. Reacţiile lor variau – de la isteria doamnei Hywel Jones, care nu putea să se oprească din plâns, până la fatalismul sumbru al doamnei Roley Hughes, care spunea că ţara are nevoie de o ghilotină precum cele de la Paris pentru oamenii ca Perceval Jones.

Billy fierbea de mânie. Nu era de ajuns că acele femei îşi pierduseră bărbaţii în mină? Erau nevoite să rămână acum şi fără casă, şi fără soţ?

— Chiar poate face compania aşa ceva, tată? întrebă el în timp ce coborau pe terasele cenuşii spre gura de puţ.

— Numai dacă-i lăsăm noi, băiete. Clasa muncitoare este mai numeroasă decât cea conducătoare şi mult mai puternică. Ei depind de noi din toate punctele de vedere. Noi le asigurăm mâncarea, le construim casele şi le croim hainele şi fără noi ar muri. Nu pot face *nimic* dacă nu-i lăsăm noi. Să ţii minte asta, întotdeauna!

Intrară în biroul directorului, îndesându-şi beretele în buzunare.

— Bună ziua, domnule Williams, zise Llewellyn Pestriţul agitat.

Aşteptaţi o clipă să-l întreb pe domnul Morgan dacă vă poate primi.

— Nu fi prost, băiete. Sigur că mă poate primi, spuse Tata şi, fără să mai aştepte, intră în biroul următor.

Billy îl urmă. Maldwyn Morgan se uita într-un registru, însă Billy avu senzaţia că doar se preface. Îşi ridică privirea şi îi văzură obrajii trandafirii, bărbieriţi ca întotdeauna.

— Intră, Williams, rosti el, chiar dacă nu mai era necesar.

Spre deosebire de majoritatea oamenilor, el nu se temea de Tata. Morgan era născut în Aberowen, fiind fiu de învăţător, şi studiase ingineria. El şi Tata semănau, îşi dădu seama Billy: erau inteligenţi, încăpăţânaţi şi convinşi că numai ei au dreptate.

— Ştii de ce am venit, domnule Morgan, începu Tata.

— Pot să ghicesc, dar spune-mi totuşi.

— Vreau să anulezi aceste somaţii de evacuare.

— Compania are nevoie de case pentru mineri.

— O să se lase cu scandal.

— Mă ameninţi?

— Nu mai face pe grozavul, rosti Tata pe un ton împăciuitor. Femeile astea şi-au pierdut soţii în mina ta. Nu te simţi responsabil pentru ele?

Morgan îşi ridică bărbia, uşor defensiv.

— Ancheta procuraturii a stabilit că explozia nu a fost provocată de neglijenţa companiei.

Billy ar fi vrut să-l întrebe cum poate un om inteligent să spună aşa ceva fără să-i fie ruşine.

Tata zise:

— Ancheta a depistat o listă de nereguli lungă cât trenul spre Paddington – echipamentul electric neizolat, lipsa aparatelor de respirat, lipsa unei pompe de incendiu corespunzătoare…

— Însă nu aceste nereguli au provocat explozia sau moartea minerilor.

— Nu s-a putut *dovedi* că neregulile au provocat explozia sau moartea minerilor.

Morgan se foi stânjenit în scaunul său.

— Nu ai venit aici ca să ne certăm în privinţa anchetei.

— Am venit aici ca să te fac să procedezi rezonabil. Chiar acum, în timp ce vorbim noi, vestea despre aceste scrisori face ocolul oraşului.

Tata făcu un gest spre fereastră şi Billy văzu că soarele de iarnă cobora dincolo de munţi.

— Oamenii sunt la repetiţii de cor, la băut în cârciumi, la şedinţe de rugăciuni, la un joc de şah – şi cu toţii vorbesc despre evacuarea văduvelor. Şi poţi fi sigur că sunt mânioşi.

— Te mai întreb o dată: încerci să intimidezi compania?

Billy ar fi vrut să-l strângă de gât pe omul acesta, dar Tata oftă.

— Uite ce-i, Maldwyn, ne ştim de când eram la şcoală. Fii rezonabil. Ştii că sunt oameni la sindicat mai agresivi decât mine.

Tata se referea la tatăl lui Tommy Griffiths. Len Griffiths credea în revoluţie şi spera mereu ca următoarea dispută să reprezinte scânteia ce avea să pornească vâlvătaia. În plus, voia funcţia Tatei. Nu încăpea îndoială că avea să propună măsuri drastice.

Morgan spuse:

— Vrei să zici că veţi intra în grevă?

— Îţi spun că oamenii vor fi mânioşi. Nu pot prevedea ce vor face. Dar nu vreau să am necazuri şi nici tu nu vrei. Vorbim de opt case din câte? Opt sute? Am venit să te întreb dacă merită!

— Compania a luat deja o decizie, rosti Morgan, iar Billy intui că Morgan nu era de acord cu decizia companiei.

— Cere consiliului de administraţie să reexamineze problema. Ce îi costă?

Billy nu mai avea răbdare cu tonul împăciuitor al Tatei. Nu ar fi trebuit să ridice glasul, să arate cu degetul şi să-l acuze pe Morgan pentru cruzimea nemăsurată de care dădea dovadă compania? Asta ar fi făcut Len Griffiths.

Morgan rămase neclintit pe poziţie.

— Eu sunt aici ca să execut deciziile consiliului, nu ca să le discut.

— Deci evacuările au fost deja aprobate de consiliu, zise Tata.

Morgan se fâstâci.

— Nu am spus asta.

Însă asta lăsase de înţeles, se gândi Billy, mulţumită întrebărilor iscusite ale Tatei. Poate că tonul împăciuitor nu era o idee chiar atât de rea.

Tata schimbă tactica.

— Şi dacă ţi-aş găsi eu opt case ai căror ocupanţi ar fi dispuşi să ia în chirie noii mineri?

— Oamenii ăştia au familii.

Tata rosti încet şi apăsat:

— Am *putea* ajunge la un compromis, *dacă* ai da dovadă de

înţelegere.

— Compania trebuie să aibă posibilitatea de a-şi administra propriile afaceri.

— Indiferent de urmările asupra altora?

— Asta este mina noastră de cărbuni. Compania a făcut prospecţiunea terenului, a negociat cu contele, a săpat puţul, a cumpărat aparatura şi a construit casele în care să locuiască minerii. Am plătit pentru toate astea şi sunt proprietatea noastră, aşa că nu vom permite nimănui să ne spună ce să facem cu ele.

Tata îşi puse basca pe cap.

— Însă nu voi aţi pus cărbunele în pământ, nu-i aşa, Maldwyn? zise el. Dumnezeu a făcut asta.

(iii)

Tata încercă să rezerve sala de şedinţe a primăriei pentru o întrunire la ora 7:30 în seara următoare, dar spaţiul fusese deja rezervat de Clubul de Teatru Amator din Aberowen, care repeta piesa *Henric al IV-lea, Prima Parte,* aşa că Tata decise ca minerii să se întâlnească în Capela Bethesda. Billy şi Tata – împreună cu Len, cu Tommy Griffiths şi cu alţi câţiva membri activi de sindicat – bătură la pas oraşul şi anunţară întrunirea, lipind totodată afişe scrise de mână în cârciumi şi în capele.

La ora 7:15 în seara următoare, capela era plină ochi. Văduvele stăteau înşirate pe rândul din faţă, iar toţi ceilalţi stăteau în picioare. Billy stătea într-o parte, aproape de rândul din faţă, de unde putea vedea chipurile oamenilor. Lângă el se afla Tommy Griffiths.

Billy era mândru de tatăl său pentru cutezanţa lui şi pentru isteţimea lui, dar şi pentru că îşi pusese basca pe cap înainte să iasă din biroul lui Morgan. Cu toate acestea, şi-ar fi dorit ca Tata să fi fost mai bătăios. Ar fi trebuit să vorbească cu Morgan aşa cum vorbea cu enoriaşii de la Bethesda, prevestind foc şi pucioasă pentru cei care refuzau să vadă adevărul gol-goluţ.

La ora 7:30, Tata ceru să se facă linişte. Cu vocea sa autoritară de predică, citi scrisoarea trimisă de Perceval Jones doamnei Dai Ponei.

— Aceeaşi scrisoare a fost trimisă văduvei fiecăruia dintre cei opt oameni ucişi în explozia din mină de acum şase săptămâni.

Câţiva oameni strigară:

— Ruşine!

— Regula noastră este ca oamenii să vorbească doar cu permisiunea celui care prezidează şedinţa, nu altfel, pentru ca fiecare om să fie ascultat atunci când îi vine rândul, aşa că vă voi ruga să respectaţi această regulă chiar şi într-un asemenea moment, când sentimentele pot umbri raţiunea.

Cineva strigă:

— Este o ruşine, la naiba!

— Griff Pritchard, fără înjurături, te rog. Suntem într-o capelă şi, în plus, sunt şi doamne de faţă.

Doi-trei bărbaţi adăugară:

— Aşa-i, aşa-i.

Griff Pritchard, care fusese la Două Coroane după ce ieşise din tura de la mină, rosti spăşit:

— Îmi cer scuze, domnule Williams.

— Am fost ieri să mă întâlnesc cu directorul minei şi i-am cerut în mod formal să anuleze somaţiile de evacuare, însă el a refuzat. A lăsat să se înţeleagă că nu-i stă în putere să schimbe sau să discute măcar decizia. Am încercat să aduc în discuţie câteva alternative, însă el mi-a comunicat că este dreptul companiei să-şi administreze afacerile fără intervenţii din exterior. Acestea sunt toate informaţiile pe care le am pentru voi.

Era o prezentare cam placidă, se gândi Billy. Ar fi vrut ca Tata să instige la revoluţie. Însă Tata arătă spre un bărbat care ridicase mâna.

— John Jones Prăvălie.

— Eu am locuit toată viaţa mea pe Gordon Terrace, la numărul 23, zise Jones. M-am născut acolo şi încă stau acolo. Însă tatăl meu a murit când aveam 11 ani. A fost foarte greu pentru mama, dar i s-a îngăduit să rămână acolo. Când am făcut 13 ani, am coborât în mină, iar acum plătesc eu chiria. Aşa a fost dintotdeauna. N-a spus nimeni niciodată că vom fi daţi afară.

— Îţi mulţumesc, John Jones. Vrei să faci o propunere?

— Nu, ziceam şi eu aşa.

— Am eu o propunere, se auzi o altă voce. Grevă!

Urmă un cor de aprobări.

Tatăl lui Billy zise:

— Dai Plângăciosul.

— Iată cum văd eu lucrurile, rosti căpitanul echipei de rugby a oraşului. Nu putem lăsa compania să scape cu aşa ceva. Dacă li se permite să evacueze văduvele, nimeni nu se va mai simţi în siguranţă. Un om ar putea lucra toată viaţa pentru Celtic

Minerals şi, dacă ar muri la serviciu, două săptămâni mai târziu familia i-ar putea rămâne pe drumuri. Dai Sindicat a fost la birou şi a încercat să-i bage minţile în cap lui Morgan Dus-la-Merthyr, însă fără sorţi de izbândă, aşa că nu avem de ales decât să intrăm în grevă.

— Îţi mulţumesc, Dai, spuse Tata. Pot considera intervenţia ta drept o propunere formală de a intra în grevă?

— Da.

Billy fu surprins că Tata acceptase această variantă atât de repede. Ştia că tatăl său voia să evite greva.

— Să votăm! strigă cineva.

Tata rosti:

— Înainte să supun propunerea la vot, trebuie să hotărâm când să intrăm în grevă.

A, se gândi Billy, deci nu acceptă.

Tata continuă:

— Am putea începe luni. Între timp, în vreme ce lucrăm, ameninţarea unei greve i-ar putea face pe directori să revină la gânduri mai bune – aşa am putea obţine ceea ce dorim fără să ne pierdem din leafă.

Tata propunea o amânare drept alternativă, pricepu Billy.

Însă Len Griffiths ajunsese la aceeaşi concluzie.

— Pot lua cuvântul, domnule preşedinte? zise el.

Tatăl lui Tommy era chel în creştetul capului, având doar o bandă de păr negru şi o mustaţă neagră. Făcu un pas în faţă, venind lângă Tata şi privind mulţimea, astfel încât să pară că ei doi aveau aceeaşi autoritate. Lumea amuţi. Len, la fel ca Tata şi ca Dai Plângăciosul, era printre puţinii oameni pe care îi ascultau mereu într-o tăcere respectuoasă.

— Vreau să vă întreb: este înţelept din partea noastră să acordăm companiei o perioadă de graţie de patru zile? Să zicem că nu se răzgândesc – lucru destul de plauzibil, dacă ţinem cont de încăpăţânarea de care au dat dovadă până acum. În acest caz, vom sta până luni fără să obţinem nimic, iar văduvele vor avea şi mai puţin timp la dispoziţie. Îşi ridică tonul pentru un efect retoric: Eu spun, tovarăşi, să nu le dăm nimic!

Urmară urale, iar Billy strigă şi el.

— Îţi mulţumesc, Len, zise Tata. Am două propuneri pe masă: grevă începând de mâine sau grevă începând de luni. Cine mai vrea să ia cuvântul?

Billy îl urmări pe tatăl său conducând şedinţa. Următorul

bărbat care luă cuvântul fu Giuseppe „Joey” Ponti, solistul principal al Corului de bărbaţi din Aberowen, fratele mai mare al colegului de şcoală al lui Billy, Johnny. În ciuda numelui său italian, se născuse în Aberowen şi vorbea cu acelaşi accent ca toţi ceilalţi oameni din încăpere. Şi el ceru să se intre imediat în grevă.

Tata rosti:

— Pentru a avea o discuţie echilibrată, aş putea avea un vorbitor care să susţină lunea ca zi de începere a grevei?

Billy se întrebă de ce Tata nu profita de autoritatea sa personală. Dacă ar fi argumentat chiar el pentru luni, ar fi putut să-i facă să se răzgândească. Însă dacă ar fi eşuat, s-ar fi aflat într-o poziţie stânjenitoare, conducând o grevă căreia i se împotrivise. Tata nu era complet liber să spună ce are pe suflet, îşi dădu seama Billy.

Discuţia începu să devieze de la subiect. Rezervele de cărbuni erau mari, permiţând conducerii să reziste o vreme; însă cererea era la fel de mare, iar compania ar fi putut să-şi dorească să vândă câtă vreme putea. Venea primăvara, aşa că familiile minerilor aveau să se poată descurca în curând fără raţiile de cărbuni pe care compania li le oferea gratis. Solicitarea minerilor era fondată pe practica îndelung stabilită, însă litera legii era de partea conducerii.

Tata lăsă discuţia liberă şi unele discursuri deveniră plictisitoare. Billy se întrebă care era scopul tatălui său şi intui că acesta spera ca oamenii să se mai calmeze. Însă într-un final fu nevoit să supună propunerile la vot.

— Mai întâi, cei care nu vor grevă deloc.

Câţiva oameni ridicară mâinile.

— Apoi, cei care doresc ca greva să înceapă de luni.

Lumea votă în număr destul de mare pentru această propunere, dar Billy nu era sigur că avea să fie de ajuns pentru ca ea să treacă. Totul depindea de numărul de abţineri.

— Şi, în cele din urmă, cei care doresc ca greva să înceapă de mâine.

Se auziră urale şi o pădure de braţe fluturară în aer. Nu încăpea îndoială care era rezultatul.

— Se adoptă propunerea ca greva să înceapă de mâine, rosti Tata.

Nimeni nu ceru să se numere voturile.

Şedinţa se încheie. La plecare, Tommy zise încântat:

— Avem zi liberă mâine.

— Da, spuse Billy. Şi niciun ban de cheltuit.

(iv)

Prima oară când Fitz fusese cu o prostituată, încercase să o sărute – nu pentru că ar fi vrut, ci pentru că aşa credea că trebuie să facă. „Eu nu sărut”, i-o retezase ea, cu accentul ei de East End, şi de atunci nu mai încercase asta niciodată. Bing Westhampton spunea că multe prostituate refuzau să sărute, ceea ce era bizar, ţinând cont de lucrurile pe care acceptau să le facă. Poate că prin acea interdicţie trivială îşi păstrau o fărâmă de demnitate.

Fetele din clasa socială a lui Fitz nu aveau voie să sărute pe nimeni înainte de căsătorie. O făceau, desigur, dar numai în clipele rare de intimitate, într-o cameră rămasă goală la un bal sau în spatele unei tufe de rododendron dintr-o grădină de conac. Pasiunea nu apuca să se dezvolte.

Singura femeie pe care Fitz o sărutase aşa cum trebuie fusese soţia sa, Bea. Ea îi oferea trupul său la fel cum prezintă bucătarii o prăjitură deosebită, înmiresmată, dulce şi ornată frumos pentru plăcerea lui. Îl lăsa să facă orice, dar nu cerea nimic în schimb. Îi oferea buzele pentru ca el să le sărute, îşi deschidea gura pentru a-i lăsa limba înăuntru, însă el nu simţise niciodată că ea ar tânji după atingerea lui.

Ethel săruta de parcă mai avea doar câteva secunde de trăit.

Se aflau în Apartamentul cu Gardenii, lângă patul acoperit cu cuvertură, încleştaţi într-o îmbrăţişare. Ea îi sugea limba, îl muşca de buze şi îl lingea pe gât, mângâindu-i părul, apucându-l de ceafă şi strecurându-şi mâinile pe sub vesta lui ca să-l poată atinge pe piept. Când se desprinseră din îmbrăţişare pentru a-şi trage răsuflarea, ea îi prinse faţa în mâini, ţinându-i capul nemişcat şi uitându-se la el:

— Eşti atât de frumos…

El stătea pe marginea patului, ţinându-i mâinile într-ale sale, iar ea stătea în picioare, în faţa lui. Ştia că unii bărbaţi îşi seduceau în mod regulat servitoarele, însă el nu se număra printre aceştia. Pe când avea 15 ani, se îndrăgostise de o cameristă din casa lor de la Londra: mama sa îşi dăduse seama după câteva zile şi o concediase imediat pe fată. Tatăl său zâmbise şi-i zisese: „Totuşi, alegerea n-a fost rea.” De atunci nu

se mai atinsese de nicio angajată, însă lui Ethel nu-i putea rezista.

Ea spuse:

— De ce te-ai întors? Parcă trebuia să stai la Londra toată luna mai.

— Voiam să te văd.

Îşi dădea seama că ei îi venea greu să-l creadă.

— Mă gândeam numai la tine în fiecare zi, aşa că a trebuit să mă întorc.

Ea se aplecă şi îl sărută din nou. Fără să se desprindă din sărutare, el se lăsă uşor pe spate, trăgând-o şi pe ea până ajunse să stea întinsă deasupra lui. Era uşoară ca un copil. Părul i se despletise şi el îşi îngropă degetele în buclele ei strălucitoare.

După o vreme, ea se rostogoli şi rămase întinsă lângă el, gâfâind. El îşi rezemă capul într-un cot şi o privi. Zisese despre el că este frumos, dar în acele momente el nu se putea gândi la nimic mai minunat pe lume decât ea. Avea obrajii îmbujoraţi, părul ciufulit, iar buzele sale roşii erau umede şi uşor depărtate. Ochii ei negri îl priveau cu adoraţie.

Îşi puse o mână pe şoldul ei, apoi îi mângâie coapsa. Ea îi acoperi mâna cu a sa, oprindu-i-o, ca şi cum s-ar fi temut să nu meargă prea departe, îl întrebă:

— De ce ţi se spune Fitz? Numele tău este Edward, nu?

Vorbea ca să mai domolească focul pasiunii, se gândi el.

— A început la şcoală, zise el. Toţi băieţii aveau porecle. Apoi Walter von Ulrich a venit cu mine acasă într-o vacanţă şi Maud l-a auzit pe el spunându-mi aşa.

— Şi înainte de asta cum îţi ziceau părinţii?

— Teddy.

— Teddy, repetă ea, ca să vadă cum sună. Îmi place mai mult decât Fitz.

El începu să-i mângâie din nou coapsa şi de această dată ea nu-l mai opri. Sărutând-o, îi ridică încet fusta lungă din uniforma de menajeră. Purta ciorapi lungi până la gambă, aşa că îi mângâie genunchii dezgoliţi. Deasupra genunchilor avea chiloţi lungi de bumbac. Îi atinse picioarele prin bumbac, apoi îşi duse mâna spre îmbinarea coapselor. Când o atinse acolo, ea gemu şi se împinse în mâna lui.

— Dă-ţi-i jos, îi şopti el.

— Nu!

El găsi şnurul din talie. Era legat cu o fundă. Desfăcu nodul

dintr-o smucitură.

Ea îşi puse din nou mâna peste mâna lui.

— Opreşte-te.

— Vreau doar să te ating acolo.

— Eu vreau asta mai mult decât tine, zise ea. Dar nu.

El îngenunche pe pat.

— Nu vom face nimic din ce nu vrei, rosti el. Îţi promit.

Apoi el îi apucă chiloţii cu ambele mâini şi sfâşie materialul. Ea scăpă un sunet de surprindere, dar nu protestă. Se aşeză la loc şi începu să exploreze cu mâna. Ea îşi depărtă imediat picioarele. Avea ochii închişi şi respira greu, de parcă ar fi alergat. El îşi dădu seama că nimeni nu-i mai făcuse aşa ceva înainte şi un glas stins îi spuse că nu ar trebui să profite de inocenţa ei, însă era mult prea stăpânit de patimă ca să-l mai asculte.

Îşi descheie nasturii de la pantaloni şi se aşeză deasupra ei.

— Nu, spuse ea.

— Te rog.

— Şi dacă rămân grea cu copil?

— O să mă retrag înainte de final.

— Promiţi?

— Promit, zise el, apoi pătrunse în ea.

Simţi o obstrucţie. Era virgină. Auzi din nou glasul conştiinţei şi de această dată nu mai era atât de stins. Se opri. Însă acum ea era cea copleşită de patimă. Îl apucă de şolduri şi îl trase în ea, ridicându-se uşor în acelaşi timp. El simţi ceva rupându-se, apoi ea scoase un strigăt ascuţit de durere şi obstrucţia dispăru. În timp ce îşi mişca şoldurile într-un du-te–vino, ea îşi potrivi ritmul după al lui. Îşi deschise ochii şi îl privi. „O, Teddy, Teddy”, exclamă ea, iar el văzu că îl iubeşte. Gândul îl emoţionă până la lacrimi, excitându-l totodată dincolo de orice închipuire, şi orgasmul veni mai repede decât se aşteptase. Grăbindu-se disperat, ieşi din ea şi îşi vărsă sămânţa pe coapsa ei, cu un geamăt de pasiune amestecată cu dezamăgire. Ea îl prinse de ceafă şi îl trase spre ea, sărutându-l pătimaş, apoi îşi închise ochii şi scoase un mic ţipăt de surprindere şi de plăcere; apoi se termină totul.

„Sper că m-am retras la timp”, se gândi el.

(V)

Ethel îşi vedea de treabă ca de obicei, însă simţea mereu că are în buzunar o nestemată ascunsă, pe care o putea atinge din când în când, mângâindu-i suprafeţele netede şi marginile ascuţite atunci când nu se uita nimeni.

În momentele în care cobora cu picioarele pe pământ, îşi făcea griji cu privire la semnificaţia acestei iubiri şi a viitorului ei, iar câteodată era îngrozită la gândul că tatăl ei, socialist şi om cu frică de Dumnezeu, ar fi putut afla şi ar fi judecat-o. Însă de cele mai multe ori se simţea de parcă s-ar fi aflat în cădere liberă, cu niciun obstacol în cale. Iubea felul în care mergea el, mirosul lui, hainele lui, manierele sale alese, aerul său autoritar. De asemenea, iubea felul în care arăta atunci când era năucit. Iar când ieşea din camera soţiei sale cu acea expresie rănită pe chip, îi venea să plângă. Era îndrăgostită şi nu se mai putea controla.

În majoritatea zilelor vorbea cu el cel puţin o dată şi reuşeau de obicei să rămână singuri câteva clipe şi să se sărute pătimaş. Se uda atunci când îl săruta şi trebuia să-şi spele chiloţii în plină zi uneori. El îşi mai permitea şi alte lucruri când se ivea prilejul, atingându-i tot trupul, ceea ce o excita şi mai mult. De două ori izbutiseră să se întâlnească în Apartamentul cu Gardenii şi să profite de pat.

Un lucru o nedumerea totuşi pe Ethel: de fiecare dată când făcuseră dragoste, Fitz o muşcase destul de tare, o dată de interiorul coapsei şi o dată de sân. Asta o făcuse să scoată un ţipăt de durere, pe care şi-l înăbuşise repede. Ţipătul păruse să îl aţâţe şi mai tare. Şi, deşi o duruse, se simţea şi ea excitată de muşcătură sau măcar de gândul că dorinţa lui era atât de pătimaşă, încât îl determina să şi-o exprime în felul acesta. Nu avea nici cea mai mică idee dacă era ceva normal şi nici nu avea pe cine să întrebe.

Însă cea mai mare grijă a sa era că într-o bună zi Fitz nu va mai reuşi să se retragă la timp. Tensiunea era atât de mare, încât aproape că se simţi uşurată când el şi prinţesa Bea fură nevoiţi să se întoarcă la Londra.

Înainte să plece, ea îl convinse să îi hrănească pe copiii minerilor aflaţi în grevă.

— Nu pe părinţi, pentru că nu trebuie să se creadă că le iei apărarea, zise ea. Doar pe băieţei şi pe fetiţe. Greva durează

deja de două săptămâni şi ei primesc doar raţii de subzistenţă. Nu te-ar costa prea mult. Cred că sunt vreo cinci sute de copii. Şi au să te iubească pentru treaba asta, Teddy.

— Am putea amplasa o marchiză pe peluză, spuse el, stând întins pe patul din Apartamentul cu Gardenii, descheiat la pantaloni şi cu capul în poala ei.

— Şi putem face mâncarea aici, la bucătărie, rosti Ethel entuziasmată. O tocană de cartofi cu carne şi câtă pâine poftesc.

— Şi budincă cu coacăze, nu?

O iubea oare? se întrebă ea. În acel moment, lui Ethel i se părea că el ar fi făcut orice i-ar fi cerut: i-ar fi dat bijuterii, ar fi dus-o la Paris, le-ar fi cumpărat părinţilor ei o casă frumoasă. Nu voia nimic din toate acestea – dar ce *voia,* totuşi? Nu ştia şi nu voia să lase ca fericirea lor să fie umbrită de întrebări fără răspuns cu privire la viitor.

Câteva zile mai târziu se afla pe Peluza de Est, într-o duminică la amiază, uitându-se cum înfulecau copiii din Aberowen prima lor masă gratuită. Fitz nu ştia că mâncarea oferită de el era mai bună decât cea pe care le-o puteau pune pe masă taţii lor, chiar şi atunci când munceau. Budincă cu coacăze, auzi! Părinţii nu aveau voie înăuntru, dar majoritatea mamelor stăteau la poartă, urmărindu-şi odraslele norocoase. Aruncând o privire într-acolo, Ethel văzu că-i face cineva cu mâna şi se duse la poartă.

Grupul de acolo era format în mare parte din femei: bărbaţii nu aveau grijă de copii nici măcar pe timpul grevei. Acestea se adunară în jurul lui Ethel, părând foarte agitate.

— Ce s-a întâmplat? le întrebă ea.

Doamna Dai Ponei îi răspunse:

— Toată lumea a fost evacuată!

— Toată lumea? rosti Ethel fără să priceapă. Cine?

— Toţi minerii care şi-au închiriat casele de la Celtic Minerals.

— Doamne fereşte!

Ethel era îngrozită.

— Domnul să ne aibă-n pază!

Şocul fu urmat de nedumerire.

— Dar de ce? întrebă ea. Cum ajută treaba asta compania? Nu o să mai aibă mineri deloc.

— Bărbaţii ăştia! zise doamna Dai. Când se iau la harţă, nu le mai pasă decât să câştige. Nu vor să cedeze indiferent de costuri. Sunt toţi la fel. Nu că nu l-aş vrea înapoi pe Dai al meu, dacă s-ar putea.

— Este cumplit!
Cum mai putea compania să găsească suficienţi ortaci ca să continue lucrul la mină? se întrebă ea. Dacă închideau mina, oraşul avea să moară. Nu ar mai fi rămas muşterii pentru prăvălii, copii care să meargă la şcoală, pacienţi care să se ducă la doctori… Şi tatăl ei avea să rămână fără slujbă. Nimeni nu se aşteptase ca Perceval Jones să fie atât de încăpăţânat.
Doamna Dai spuse:
— Mă întreb ce-ar zice regele dacă ar şti.
Şi Ethel se întreba acelaşi lucru. Regele păruse să manifeste o compasiune sinceră. Însă probabil că nu ştia că văduvele fuseseră evacuate. Şi atunci îi veni o idee.
— Poate că ar trebui să-i zici dumneata, rosti ea.
Doamna Dai pufni în râs.
— Sigur că da! Cu prima ocazie când îl mai văd!
— Ai putea să-i trimiţi o scrisoare.
— Nu face pe deşteapta acum, Eth.
— Nu glumesc. Ar trebui s-o faceţi, toate…
Se uită în jur, spre tot grupul.
— O scrisoare semnată de cele opt văduve pe care le-a vizitat regele, prin care îl informaţi că sunteţi date afară din case şi că tot oraşul este în grevă. Sunt sigură că va trebui să vă bage în seamă.
Doamna Dai părea speriată.
— N-aş vrea să am necazuri.
Doamna Minnie Ponti, o femeie slabă şi blondă, dar plină de îndrăzneală, îi spuse:
— Nu mai ai soţ, nici casă, nici unde să te duci – ce alte necazuri crezi că ai mai putea avea?
— Aşa este. Dar nu aş şti ce să scriu. Cum zici, „Dragă rege” sau „Dragă George al Cincilea” sau cum?
Ethel spuse:
— Zici aşa: „Sire, cu îndatorire şi umilinţă…” Ştiu toate prostiile astea pentru că lucrez aici. Hai s-o scriem chiar acum. Veniţi în sala servitorilor.
— Sigur e în regulă?
— Eu sunt menajera-şefă acum, doamnă Dai. Eu sunt cea care stabileşte ce este în regulă.
Femeile o urmară pe alee şi prin spatele casei, până la bucătărie. Se aşezară în jurul mesei servitorilor şi bucătarul le făcu un ibric de ceai. Ethel avea o rezervă de hârtie de scris, pe

care o folosea în corespondenţa cu comercianţii.

— „Sire, cu îndatorire şi umilinţă”, începu ea să scrie. Şi-acum?

Doamna Dai Ponei zise:

— „Iertaţi-ne neobrăzarea de a îi scrie Majestăţii Voastre.”

— Nu, rosti Ethel cu hotărâre. Nu vă scuzaţi. Este regele nostru, avem tot dreptul să îi scriem. Hai să spunem aşa: „Suntem văduvele pe care Majestatea Voastră le-a vizitat în Aberowen după explozia de la mină.”

— Foarte bine, zise doamna Ponti.

Ethel continuă:

— „Am fost onorate de vizita dumneavoastră şi alinate de condoleanţele dumneavoastră sincere, precum şi de compasiunea Majestăţii Sale Regina.”

Doamna Dai rosti:

— Te pricepi la asta, exact ca tatăl tău.

Doamna Ponti interveni:

— Şi totuşi, să terminăm cu linguşeala.

— În regulă. Şi acum... „Cerem ajutorul Majestăţii Voastre, ca Rege. Fiindcă ne-au murit soţii, suntem evacuate din case...”

— De Celtic Minerals, adăugă doamna Ponti.

— „... de Celtic Minerals. Toţi minerii au intrat în grevă pentru noi şi acum sunt evacuaţi şi ei.”

— Nu o lungi prea mult, zise doamna Dai. S-ar putea să fie prea ocupat ca să o citească.

— În regulă, atunci. Hai să încheiem cu: „Să fie oare permis un asemenea lucru în regatul Majestăţii Voastre?”

Doamna Ponti spuse:

— Este un pic cam placid.

— Nu, e bine, replică doamna Dai. Face apel la simţul lui moral.

Ethel zise:

— „Avem onoarea de a fi, Sire, cele mai umile şi mai credincioase slujitoare ale Majestăţii Voastre.”

— Chiar trebuie să scriem asta? pufni doamna Ponti. Eu nu-s slujitoarea nimănui. Fără supărare, Ethel.

— Este formula obişnuită. Aşa scrie şi contele când trimite câte o scrisoare la *The Times.*

— Fie, atunci.

Ethel trecu scrisoarea în jurul mesei.

— Treceţi-vă adresa lângă semnătură.

Doamna Ponti rosti:
— Scrisul meu e prea urât. Semnează tu pentru mine.
Ethel fu cât pe ce să protesteze, însă îşi dădu seama că doamna Ponti ar fi putut fi analfabetă, aşa că nu mai comentă, ci scrise: „Doamna Minnie Ponti, Wellington Row nr. 19.”
La destinatar trecu:
Majestăţii Sale Regele
Palatul Buckingham
Londra
Sigilă scrisoarea şi îi lipi un timbru.
— Şi cu asta am terminat, zise ea.
Femeile o aplaudară. Puse scrisoarea la poştă în aceeaşi zi.
Nu primiră niciun răspuns.

(vi)

Ultima sâmbătă din martie fu o zi cenuşie în South Wales. Nori joşi învăluiră piscurile munţilor şi o burniţă neîncetată se abătu asupra Aberowenului. Ethel şi majoritatea servitorilor de la Tŷ Gwyn îşi părăsiră posturile – contele şi prinţesa erau plecaţi la Londra – şi se duseră în oraş.
Fuseseră trimişi poliţişti de la Londra pentru a pune în aplicare evacuările, iar aceştia se aflau pe toate străzile, cu mantalele de ploaie ude. Greva Văduvelor ajunsese în presa naţională şi reporteri din Cardiff şi din Londra sosiseră acolo cu primul tren de dimineaţă, fumând ţigări şi notându-şi în carneţele. Instalaseră chiar şi un aparat mare de fotografiat pe un trepied.
Ethel stătea alături de familia sa în faţa casei şi privea. Tata era angajatul sindicatului, nu al celor de la Celtic Minerals, şi era proprietarul casei lor; însă majoritatea vecinilor erau daţi afară. De-a lungul dimineţii, aceştia îşi scoseseră lucrurile în stradă: paturi, mese şi scaune, oale de gătit şi oale de noapte, câte o fotografie înrămată, un ceas, o cutie portocalie cu veselă şi tacâmuri, câteva haine împăturite în ziare şi legate cu sfoară. O mică grămăjoară de bunuri aproape fără valoare se înălţa ca o ofrandă în faţa fiecărei uşi.
Pe chipul Tatei se citea o mânie înăbuşită. Billy arăta de parcă ar fi vrut să se ia la bătaie cu cineva. Bunicul clătina întruna din cap şi zicea:
— N-am văzut aşa ceva de când sunt eu.

Mama avea o expresie îndârjită pe faţă.

Ethel plângea şi nu se mai putea opri.

Unii dintre mineri îşi găsiseră alte slujbe, dar nu era uşor: un miner nu se putea adapta cu una, cu două la meseria de vânzător într-o prăvălie sau de vatman, iar angajatorii ştiau asta şi îi refuzau când le vedeau praful de cărbune de sub unghii. Vreo şase dintre ei deveniseră marinari pe vase comerciale, semnând ca fochişti şi primind câte un avans pe care să-l lase soţiilor lor înainte să plece. Câţiva intenţionau să se ducă la Cardiff sau la Swansea, sperând să se angajeze în oţelării. Mulţi aveau de gând să se mute la rudele din oraşele învecinate. Toţi ceilalţi se îngrămădeau în casele familiilor celor care nu erau mineri, până avea să se rezolve cumva greva.

— Regele nu a răspuns nici până acum la scrisoarea văduvelor, îi zise Ethel Tatei.

— Nu aşa trebuia să procedezi, rosti el sec. Uită-te la doamna Pankhurst. Chiar dacă nu sunt de acord ca femeile să primească drept de vot, măcar ea ştie să atragă atenţia.

— Ce ar fi trebuit să fac? Să mă las arestată?

— Nu trebuie să mergi chiar atât de departe. Dacă aş fi ştiut ce faci, ţi-aş fi spus să trimiţi o copie a scrisorii la *Western Mail.*

— Nu m-am gândit la asta.

Ethel era descumpănită la gândul că ar fi putut face ceva pentru a împiedica aceste evacuări şi că dăduse greş.

— Cei de la ziar l-ar fi întrebat pe rege dacă a primit scrisoarea şi acestuia i-ar fi fost greu să le spună că a ales să o ignore pur şi simplu.

— O, la naiba, ar fi trebuit să-ţi cer sfatul!

— Nu blestema, rosti mama ei.

— Iartă-mă, Mamă.

Poliţiştii din Londra urmăreau scena consternaţi, nepricepând mândria şi încăpăţânarea nesăbuită care duseseră la asta. Perceval Jones nu era de găsit nicăieri. Un reporter de la *Daily Mail* îi ceruse Tatei un interviu, însă ziarul le era ostil muncitorilor, aşa că Tata îl refuzase.

În oraş nu existau destule roabe, astfel că oamenii le foloseau pe rând ca să-şi mute lucrurile. Acest proces durǎ câteva ore bune, dar pe la jumătatea după-amiezii ultimul morman de obiecte dispăruse, iar cheile fuseseră lăsate în broaştele uşilor. Poliţiştii se întoarseră la Londra.

Ethel rămase pe stradă o vreme. Ferestrele caselor pustii o

priveau ca nişte ochi goi, iar apa de ploaie şiroia fără rost pe stradă. Se uită la ţiglele cenuşii şi ude de pe acoperişuri, apoi la clădirile împrăştiate de la gura puţului, în josul văii. Văzu o pisică trecând calea ferată, însă nu se mai vedea nicio altă mişcare. Din camera motoarelor nu ieşea fum, iar cele două roţi ale scripetelui stăteau nemişcate şi de prisos în ploaia măruntă şi neîntreruptă.

Capitolul 5
Aprilie 1914

Ambasada germană se afla într-o vilă impunătoare din Carlton House Terrace, una dintre cele mai elegante străzi din Londra. Dădea, dincolo de o grădină înfrunzită, spre porticul cu coloane al Athenaeumului, clubul gentilomilor intelectuali. În spate, grajdurile sale dădeau spre Mall, bulevardul larg ce ducea de la Trafalgar Square la Palatul Buckingham.

Walter von Ulrich nu locuia acolo – nu încă. Numai ambasadorul – prinţul Lichnowsky – avea acest privilegiu. Walter, un simplu ataşat militar, locuia în Piccadilly, într-un apartament de burlac aflat la zece minute distanţă. Totuşi, spera ca într-o bună zi să ajungă să locuiască în apartamentul personal al ambasadorului din cadrul clădirii ambasadei. Walter nu era prinţ, însă tatăl său era prieten apropiat al kaizerului Wilhelm al II-lea. Walter vorbea engleza ca un fost student la Eton, ceea ce chiar şi era. Petrecuse doi ani în armată şi trei ani la Academia de Război înainte de a intra în Serviciul de Externe. Avea 28 de ani şi era o stea în plină ascensiune.

Nu era atras doar de prestigiul şi de gloria de a fi ambasador. Credea cu tărie că nu există o datorie mai importantă decât aceea de a-ţi sluji ţara. Tatăl său era de aceeaşi părere.

În toate celelalte privinţe însă, nu puteau să cadă de acord.

Stăteau în sala ambasadei şi se uitau unul la celălalt. Aveau aceeaşi înălţime, însă Otto era mai masiv şi chel, iar mustaţa sa era stufoasă şi demodată, în vreme ce Walter avea o mustaţă tăiată ca o perie, cum era la modă. Erau îmbrăcaţi la fel, în costume negre din catifea, cu pantaloni scurţi până la genunchi, ciorapi de mătase şi pantofi cu cataramă. Purtau amândoi săbii şi tricornuri. În mod paradoxal, aceasta era ţinuta normală la curtea regală britanică.

— Parcă urmează să urcăm pe scenă, zise Walter. Ce costumaţie ridicolă!

— Ba nu-i deloc ridicolă, ripostă tatăl său. Este o splendidă tradiţie veche.

Otto von Ulrich îşi petrecuse o mare parte din viaţă în armata germană.

Tânăr ofiţer în războiul franco-prusac, el îşi condusese

compania peste un pod de pontoane în bătălia de la Sedan. Mai târziu, Otto fusese unul dintre prietenii la care apelase tânărul kaizer Wilhelm după ce îl îndepărtase pe Bismarck, Cancelarul de Fier. Otto colinda acum capitalele europene, ca o albină ce zboară din floare în floare, sorbind nectarul informaţiilor diplomatice şi ducându-l înapoi în stup. Credea în monarhie şi în tradiţia militară prusacă.

Walter era la fel de patriot, însă credea că Germania trebuie să devină modernă şi egalitaristă. La fel ca tatăl său, era mândru de realizările ţării sale în materie de ştiinţă şi de tehnologie, precum şi de poporul german, conştiincios şi eficient; însă era de părere că mai aveau multe de învăţat – democraţia de la americanii liberali, diplomaţia de la britanicii vicleni şi arta traiului graţios de la francezii stilaţi.

Tatăl şi fiul plecară de la ambasadă şi coborâră scările largi ce duceau spre Mall. Walter urma să-i fie prezentat regelui George al V-lea, un ritual socotit un privilegiu, deşi nu atrăgea după sine vreun avantaj. Tinerii diplomaţi precum Walter nu erau onoraţi în mod normal în felul acesta, însă tatăl său nu avea nicio reţinere în a trage sforile pentru a-l ajuta pe Walter să avanseze în carieră.

— Mitralierele fac ca toate armele de mână să devină inutile, rosti Walter, continuând o discuţie pe care o începuseră mai devreme.

Armele erau specialitatea lui şi credea cu tărie că armata germană ar fi trebuit să deţină ultimele inovaţii tehnice în materie de arme de foc.

Otto era însă de altă părere.

— Se blochează, se încing şi ratează ţinta. Un om cu o puşcă ţinteşte mai bine. Însă dacă îi dai o mitralieră, o va mânui ca pe un furtun de grădină.

— Când îţi arde casa, nu arunci apă pe ea cu ceaşca, indiferent de precizia acesteia. Îţi *trebuie* un furtun.

Otto îşi flutură degetul.

— Tu nu ai fost niciodată într-o bătălie – nu ai idee cum e la război. Ascultă-mă pe mine, că ştiu eu ce spun.

Aşa se terminau adeseori disputele lor.

Walter considera că generaţia tatălui său era una arogantă. Înţelegea de ce ajunseseră astfel. Câştigaseră un război, creaseră Imperiul German pornind de la Prusia şi un grup de stătuleţe independente mai mici, apoi făcuseră din Germania

una dintre cele mai prospere ţări din lume. Normal că se credeau minunaţi. Însă asta îi făcea să fie imprudenţi.

La câteva sute de metri de Mall, Walter şi Otto dădură de Palatul St. James. Această clădire din cărămidă datând din secolul al XVI-lea era mai veche şi mai puţin impresionantă decât Palatul Buckingham, cu care se învecina. Se prezentară unui uşier îmbrăcat la fel ca ei.

Walter era uşor neliniştit. Era atât de simplu să faci o greşeală de etichetă – şi nu existau erori minore atunci când aveai de-a face cu monarhii.

Otto i se adresă uşierului în engleză:

— *Señor* Diaz este aici?

— Da, domnule, a sosit acum câteva momente.

Walter se încruntă. Juan Carlos Diego Diaz era un reprezentant al guvernului mexican.

— De ce te interesează Diaz? întrebă el în germană în timp ce străbăteau o serie de încăperi decorate cu săbii şi cu arme pe pereţi.

— Marina Regală Britanică îşi trece navele de la alimentarea cu cărbuni la cea cu petrol.

Walter dădu din cap. Majoritatea naţiunilor avansate făceau la fel. Petrolul era mai ieftin, mai curat şi mai uşor de manevrat – pur şi simplu îl pompai, fără să mai ai nevoie de armate întregi de fochişti negri la faţă.

— Şi britanicii importă petrol din Mexic.

— Au cumpărat sondele de petrol mexicane pentru a asigura aprovizionarea marinei lor.

— Dar dacă intervenim în Mexic, ce vor spune americanii?

Otto îşi lovi uşor nasul.

— Ascultă şi ia aminte. Şi, orice-ar fi, nu scoate nicio vorbă.

Bărbaţii care urmau să îi fie prezentaţi regelui aşteptau într-o anticameră. Majoritatea purtau aceeaşi ţinută de curte, din catifea, deşi unul sau doi erau îmbrăcaţi în costumele comice ale generalilor din secolul trecut, iar unul – probabil un scoţian – purta o uniformă completă, cu tot cu kilt. Walter şi Otto făcură turul camerei, înclinând uşor din cap către chipurile cunoscute din circuitul diplomatic, până când ajunseră în faţa lui Diaz, un bărbat îndesat, cu o mustaţă răsucită în sus la vârfuri.

După obişnuitele fleacuri de introducere, Otto zise:

— Cred că sunteţi bucuros că preşedintele Wilson a ridicat embargoul pe vânzarea de arme către Mexic.

— Vânzarea de arme către rebeli, rosti Diaz, corectându-l.

Preşedintele american, mereu înclinat să adopte o poziţie morală, refuzase să-l recunoască pe generalul Huerta, care venise la putere după asasinarea predecesorului său. Numindu-l pe Huerta criminal, Wilson sprijinea un grup de rebeli, Constituţionaliştii.

Otto spuse:

— Dacă pot fi vândute arme către rebeli, nu-i normal ca şi guvernul să poată cumpăra?

Diaz păru surprins.

— Vreţi să spuneţi că Germania ar fi dispusă să facă asta?

— Ce vă trebuie?

— Cred că ştiţi deja că avem o nevoie disperată de puşti şi de muniţie.

— Am putea dezvolta subiectul.

Walter era la fel de surprins precum Diaz. Cu siguranţă asta avea să provoace neplăceri. Încercă să spună:

— Dar, tată, Statele Unite…

— O clipă!

Tatăl său ridică o mână ca să-l reducă la tăcere.

Diaz rosti:

— Bineînţeles, trebuie să dezvoltăm subiectul. Spuneţi-mi însă, ce alte subiecte ar mai putea intra în discuţie?

Intuise că Germania dorea ceva în schimb.

Uşa sălii tronului se deschise şi un lacheu ieşi ţinând o listă. Prezentările urmau să înceapă. Însă Otto continuă, fără să se zorească:

— În vreme de război, un stat suveran are dreptul de a păstra resursele strategice.

Diaz zise:

— Vă referiţi la petrol.

Era singura resursă strategică de care dispunea Mexicul. Otto încuviinţă. Diaz rosti:

— Deci ne veţi da arme…

— Vom vinde, nu vom da, murmură Otto.

— Ne veţi vinde arme în schimbul promisiunii ca noi să sistăm aprovizionarea cu petrol a Marii Britanii în caz de război.

Era evident că Diaz nu era obişnuit cu dansul complex pe care îl presupunea o conversaţie diplomatică normală.

— Ar merita discutat.

În limbajul diplomatic acesta era un da.

Lacheul strigă:
— *Monsieur* Honoré de Picard de la Fontaine!
Şi prezentările începură.
Otto îi aruncă o privire directă lui Diaz.
— Aş vrea să îmi spuneţi cum ar fi primită o asemenea propunere în Mexico City.
— Cred că preşedintele Huerta ar fi interesat.
— Deci dacă ambasadorul german din Mexic, amiralul Paul von Hintze, l-ar aborda în mod formal pe preşedintele dumneavoastră, nu ar fi admonestat.
Walter îşi dădu seama că tatăl său era hotărât să primească un răspuns fără echivoc la această întrebare. Nu voia ca guvernul german să rişte să fie pus în situaţia stânjenitoare ca o asemenea ofertă să le fie azvârlită în faţă.
Din punctul de vedere al lui Walter, nu aceasta ar fi fost cea mai mare primejdie pentru Germania în respectiva mişcare diplomatică. Exista riscul ca Statele Unite să le devină inamice. Însă era frustrant de dificil să sublinieze acest lucru de faţă cu Diaz.
Diaz răspunse:
— Nu ar fi admonestat.
— Sunteţi sigur? insistă Otto.
— Vă garantez.
Walter rosti:
— Tată, pot vorbi cu tine…
Însă lacheul strigă:
— Herr Walter von Ulrich!
Walter ezită, apoi tatăl său îi zise:
— E rândul tău. Du-te!
Walter se întoarse şi intră în Sala Tronului.
Britanicilor le făcea o adevărată plăcere să îşi copleşească oaspeţii. Tavanul casetat şi înalt avea bolte în formă de romb, pereţii capitonaţi şi roşii erau decoraţi cu portrete enorme, iar în capătul opus al sălii se afla tronul amplasat sub un baldachin înalt cu draperii din catifea închisă la culoare. În faţa tronului stătea regele, în uniformă de ofiţer de marină. Walter se bucură să vadă lângă rege figura familiară a lui Sir Alan Tite – şoptindu-i acestuia, fără îndoială, numele celor prezentaţi.
Walter se apropie şi se înclină. Regele zise:
— Mă bucur să te văd din nou, von Ulrich.
Walter repetase ce urma să spună:

— Sper ca Majestăţii Voastre să i se fi părut interesante discuţiile de la Tŷ Gwyn.

— Foarte interesante! Deşi petrecerea a fost umbrită în mod cumplit, desigur.

— De dezastrul din mină. Cu adevărat tragic.

— Aştept cu mare interes şi următoarea noastră întâlnire.

Walter înţelese că era liber să plece. Merse cu spatele, înclinându-se în mod repetat după cum cerea protocolul, până când ajunse la prag.

Tatăl său îl aştepta în camera alăturată.

— A fost rapid! rosti Walter.

— Dimpotrivă, a ţinut mai mult decât de obicei, zise Otto. În mod normal, regele spune doar: „Mă bucur să vă văd în Londra!” Şi cu asta se termină conversaţia.

Plecară de la palat împreună.

— Un popor admirabil în multe privinţe, cel britanic, deşi cam moale, rosti Otto pe când mergeau pe strada St. James spre Piccadilly. Regele este condus de miniştrii săi, miniştrii sunt supuşii parlamentului, iar membrii parlamentului sunt aleşi de oamenii de rând. Ce mod de a cârmui o ţară mai e şi ăsta?

Walter nu răspunse acestei provocări – el credea că sistemul politic german era deja perimat, cu parlamentul său slab ce nu îndrăznea să-i înfrunte pe kaizer şi pe generali; însă purtase această discuţie cu tatăl său de nenumărate ori şi, pe lângă asta, era încă îngrijorat din cauza conversaţiei cu trimisul mexican.

— Ce i-ai spus lui Diaz a fost extrem de riscant, zise el. Preşedintelui Wilson nu o să-i convină că îi trimitem puşti lui Huerta.

— Ce contează ce crede Wilson?

— Există pericolul să ne împrietenim cu o naţiune slabă, Mexicul, atrăgându-ne duşmănia unei naţiuni puternice, Statele Unite.

— Nu o să fie niciun război în America.

Walter nu putea nega asta, dar rămânea în continuare neliniştit. Nu îi plăcea ideea că ţara sa ar putea să fie la cuţite cu Statele Unite.

După ce ajunseră în apartamentul său, se dezbrăcară de costumele demodate şi îşi puseră costume din tweed, cu cămăşi cu guler lăsat şi pălării moi, cafenii, din fetru. Ieşiră apoi în Piccadilly şi urcară la bordul unui omnibuz motorizat ce se îndrepta spre est.

Otto fusese impresionat de invitaţia primită de Walter de a-l întâlni pe rege la Tŷ Gwyn în ianuarie.

— Contele Fitzherbert este o relaţie bună, spusese el. Dacă ajunge la putere Partidul Conservator, ar putea fi numit ministru, poate chiar ministru de externe la un moment dat. Trebuie să rămâi prieten cu el.

Lui Walter îi veni o idee.

— Ar trebui să-i vizitez clinica de filantropie şi să las o mică donaţie.

— Excelentă idee.

— Vrei să vii cu mine?

Tatăl său muşcă momeala.

— Cu atât mai bine.

Walter avea şi un alt motiv, însă tatăl său nu bănuia nimic.

Vehiculul îi duse pe lângă teatrele de pe Strand, birourile ziarelor de pe Fleet Street şi băncile din cartierul financiar. Apoi străzile deveniră tot mai înguste şi murdare. Jobenele şi pălăriile melon fură înlocuite de berete din pânză. Predominau vehiculele trase de cai, iar vehiculele cu motor erau tot mai rare. Acesta era East End.

Coborâră la Aldgate. Otto privi împrejur cu dispreţ.

— Nu ştiam că mă duci în mahalale, rosti el.

— Mergem la o clinică pentru săraci, replică Walter. Unde te aşteptai să fie?

— Contele Fitzherbert vine şi el aici?

— Cred că doar o sponsorizează.

Walter ştia foarte bine că Fitz nu fusese niciodată acolo.

— Însă va afla de vizita noastră, cu siguranţă, adăugă el.

Străbătură străduţele lăturalnice până ajunseră la o capelă nonconformistă. Un semn vopsit anunţa: „Capela Evanghelică a Golgotei.” Prinsă de semn, era o foaie de hârtie pe care erau scrise cuvintele:

Clinică de copii

Gratuită

Astăzi şi în fiecare miercuri

Walter deschise uşa şi intrară înăuntru.

Otto icni dezgustat, apoi îşi scoase batista şi şi-o duse la nas. Walter mai fusese acolo, aşa că se aşteptase la miros – dar, chiar şi aşa, rămânea totuşi extrem de neplăcut. Sala era plină de femei în zdrenţe şi copii pe jumătate goi, toţi cât se poate de murdari. Femeile stăteau pe bănci şi copiii se jucau pe jos. În

capătul opus al încăperii se aflau două uşi, fiecare cu câte o etichetă temporară, pe una scriind „Doctorul”, iar pe cealaltă „Proprietara”.

Lângă uşă se afla mătuşa lui Fitz, Herm, trecând numele celor prezenţi într-un catastif. Walter îl prezentă pe tatăl său.

— Lady Hermia Fitzherbert, tatăl meu, Herr Otto von Ulrich.

În celălalt capăt al camerei, uşa pe care scria „Doctorul” se deschise şi o femeie în zdrenţe ieşi ţinând în braţe un bebeluş şi o cutie cu medicamente. O asistentă scoase capul şi strigă:

— Următorul pacient, vă rog.

Lady Hermia îşi consultă lista şi strigă:

— Doamna Blatsky şi Rosie!

O femeie în vârstă intră împreună cu o fată în cabinetul doctorului.

Walter zise:

— Aşteaptă o clipă aici, tată. Mă duc să-l aduc pe şef.

Se grăbi spre capătul îndepărtat al încăperii, păşind printre ţâncii de pe podea. Bătu la uşa pe care scria „Proprietara” şi intră.

Camera era ceva mai mare decât o debara şi, într-adevăr, într-un colţ se vedeau un mop şi o căldare. Lady Maud Fitzherbert stătea la o măsuţă şi scria într-un registru. Purta o rochie simplă şi cenuşie şi o pălărie cu boruri largi. Îşi ridică privirea şi zâmbetul ce-i lumină faţa când îl văzu pe Walter fu atât de strălucitor, încât ochii i se umplură de lacrimi. Sări din scaun şi-şi încolăci braţele în jurul gâtului său.

Aşteptase acest moment toată ziua. O sărută pe buze, care se întredeschiseră imediat. Sărutase mai multe femei în viaţa lui, dar ea era singura care îşi lipea trupul de al lui astfel. Se simţi stânjenit, temându-se că ea avea să-i simtă erecţia, şi îşi trase trupul înapoi; însă ea insistă, ca şi cum şi-ar fi dorit s-o simtă, aşa că el se lăsă purtat de val.

Maud punea suflet în orice o interesa: sărăcia, drepturile femeilor, muzica… şi Walter. Era uimit şi se simţea privilegiat că ea se îndrăgostise de el.

Maud se desprinse din sărut, gâfâind:

— Mătuşa Herm va intra la bănuieli, spuse ea.

Walter dădu din cap.

— E şi tatăl meu afară.

Maud îşi aranjă părul şi rochia.

— În regulă.

Walter deschise uşa şi se întoarseră amândoi în sală. Otto sporovăia afabil cu Hermia: îi plăceau doamnele în vârstă, respectabile.

— Lady Maud Fitzherbert, permiteţi-mi să vi-l prezint pe tatăl meu, Herr Otto von Ulrich.

Otto se înclină deasupra mâinii ei. Învăţase să nu pocnească din călcâie: englezilor li se părea comic.

Walter îi urmări măsurându-se din priviri. Maud surâse uşor amuzată, iar Walter îşi dădu seama că ea se întreba dacă aşa va arăta şi *el* în viitor. Otto privi aprobator rochia scumpă din caşmir şi pălăria elegantă a lui Maud. Până acum era bine.

Otto nu ştia că ei erau îndrăgostiţi. Planul lui Walter era ca mai întâi tatăl său să o cunoască mai bine. Otto era de acord cu munca filantropică depusă de femeile cu stare, insistând ca mama şi sora lui Walter să viziteze familiile sărace de la Zumwald, moşia lor de la ţară, aflată în Prusia de Est. Avea să afle ce femeie minunată şi excepţională era Maud, iar Walter avea să-l prindă cu garda jos când urma să îi spună că vrea să se căsătorească cu ea.

Walter ştia că nu ar fi trebuit să fie atât de agitat. Avea 28 de ani: avea tot dreptul să aleagă femeia pe care o iubea. Însă cu opt ani în urmă se îndrăgostise de o altă femeie. Tilde era pasională şi inteligentă, ca Maud, dar avea 17 ani şi era catolică. Familia von Ulrich era protestantă. Părinţii ambilor tineri se opuseseră mânioşi poveştii lor de dragoste, iar Tilde nu fusese în stare să-şi sfideze tatăl. Acum Walter se îndrăgostise pentru a doua oară de o femeie nepotrivită. Tatăl său nu avea să accepte cu uşurinţă o feministă şi o străină. Însă Walter era mai înţelept şi mai iscusit acum, iar Maud era mai puternică şi mai independentă decât Tilde.

Chiar şi aşa, tot era îngrozit. Nu mai simţise asta pentru nicio femeie, nici măcar pentru Tilde. Voia să se însoare cu Maud şi să-şi petreacă viaţa alături de ea; de fapt, nu-şi putea închipui viaţa fără ea. Şi nu voia ca tatăl său să-i pună beţe în roate.

Maud se purta ireproşabil.

— Este foarte frumos din partea dumneavoastră să ne vizitaţi, Herr von Ulrich, zise ea. Cred că sunteţi extrem de ocupat. Pentru un sfetnic atât de apropiat al unui monarh, cum sunteţi dumneavoastră pentru kaizer, îmi închipui că munca nu se termină niciodată.

Otto era măgulit, cum şi intenţionase ea.

— Mă tem că astfel stau lucrurile, rosti el. Totuşi, fratele dumneavoastră, contele, este un prieten atât de statornic de-al lui Walter, încât am ţinut neapărat să vin.

— Daţi-mi voie să vă fac cunoştinţă cu doctorul nostru.

Maud îi conduse în cealaltă parte a încăperii şi bătu la uşa cabinetului. Walter era curios – nu îl întâlnise încă pe doctor.

— Putem intra? strigă ea.

Intrară în ceea ce părea să fie biroul pastorului, mobilat cu un mic scrin şi cu un raft plin cu registre şi cărţi cu imnuri de slavă. Doctorul, un tânăr chipeş cu sprâncene negre şi cu o gură senzuală, îi examina mâna lui Rosie Blatsky. Walter simţi un junghi de gelozie: Maud petrecea zile întregi cu tipul ăsta atrăgător.

Maud spuse:

— Domnule doctor Greenward, avem un oaspete distins. Permiteţi-mi să vi-l prezint pe Herr von Ulrich.

Otto rosti băţos:

— Ce mai faceţi?

— Domnul doctor lucrează aici gratuit, zise Maud. Îi suntem foarte recunoscători.

Greenward înclină scurt din cap. Walter se întrebă care ar putea fi motivul tensiunii evidente dintre tatăl său şi doctor.

Doctorul se întoarse la pacientă. Aceasta avea o tăietură urâtă în palmă, iar mâna şi încheietura îi erau umflate. Se uită la mamă şi întrebă:

— Cum a păţit asta?

Copilul răspunse în locul femeii:

— Mama nu vorbeşte engleza. M-am tăiat la muncă.

— Şi tatăl tău?

— Tata a murit.

Maud rosti încet:

— Clinica îi are în vedere pe copiii orfani de tată, dar noi nu refuzăm pe nimeni.

Greenward îi zise lui Rosie:

— Câţi ani ai?

— Unsprezece.

Walter murmură:

— Credeam că există o lege care le interzice copiilor să lucreze până la vârsta de treisprezece ani.

— Există artificii prin care legea poate fi ocolită, replică Maud.

Greenward întrebă:

— Ce lucrezi?

— Fac curat la fabrica de confecţii a lui Mannie Litov. Era o lamă printre gunoaie.

— Când te tai, trebuie să speli rana şi să pui un bandaj curat peste ea. Apoi trebuie să schimbi bandajul zilnic, ca să nu se murdărească prea tare.

Greenward vorbea pe un ton aspru, fără să fie însă lipsit de simpatie.

Mama o întrebă ceva pe fată într-o rusă cu accent puternic. Walter nu o înţelese, dar pricepu replica fetei, care era o traducere a spuselor doctorului.

Doctorul se întoarse apoi spre asistentă:

— Curăţă-i rana şi bandajeaz-o, te rog. Lui Rosie îi zise: O să îţi dau un unguent. Dacă ţi se umflă şi mai tare braţul, trebuie să mai vii o dată aici săptămâna viitoare. Ai înţeles?

— Da, domnule.

— Dacă laşi infecţia să se extindă, ai putea să-ţi pierzi mâna.

Ochii lui Rosie se umplură de lacrimi.

Greenward spuse:

— Îmi pare rău că te-am speriat, dar vreau să înţelegi cât de important este să-ţi păstrezi mâna curată.

Asistenta pregăti un bol cu un fluid antiseptic. Walter rosti:

— Permiteţi-mi să-mi exprim admiraţia şi respectul pentru munca pe care o depuneţi aici, domnule doctor.

— Vă mulţumesc. Sunt bucuros să mă pun la dispoziţia clinicii, dar trebuie să cumpărăm produse medicale. Orice ajutor ne puteţi oferi va fi foarte apreciat.

Maud zise:

— Trebuie să-l lăsăm pe doctor să continue – mai sunt cel puţin douăzeci de pacienţi care aşteaptă.

Vizitatorii ieşiră din cabinet. Walter era mândru nevoie mare – Maud nu era doar miloasă. Când li se povestea despre copiii mici care lucrau în ateliere, multe aristocrate vărsau o lacrimă şi se ştergeau la ochi cu batistele lor brodate; însă Maud dădea dovadă de hotărâre, dar şi de sângele rece necesar pentru a oferi efectiv o mână de ajutor.

Şi, se gândi el, mă iubeşte!

Maud spuse:

— Pot să vă ofer ceva de băut, Herr von Ulrich? Biroul meu nu este prea spaţios, dar am o sticlă din cel mai bun vin de Xeres al fratelui meu.

— Foarte amabil din partea dumneavoastră, dar trebuie să plecăm.

Era puţin cam devreme, se gândi Walter. Farmecul lui Maud nu mai funcţiona asupra lui Otto. Avea un sentiment neplăcut că se întâmplase ceva.

Otto îşi scoase portmoneul şi extrase din el o bancnotă.

— Vă rog să acceptaţi această contribuţie modestă la munca extraordinară pe care o depuneţi aici, Lady Maud.

— Cât de generos! exclamă ea.

Walter îi dădu o bancnotă similară.

— Poate că îmi veţi permite să donez şi eu ceva.

— Sunt recunoscătoare pentru orice îmi puteţi oferi, spuse ea.

Walter spera că fusese singurul care observase privirea ei vicleană când rostise asta.

Otto adăugă:

— Vă rog să îi transmiteţi consideraţia mea contelui Fitzherbert.

Îşi luară rămas-bun. Walter era îngrijorat din cauza reacţiei tatălui său.

— Nu-i aşa că Lady Maud este minunată? spuse el vioi în timp ce se întorceau spre Aldgate. Fitz plăteşte totul, desigur, însă Maud face toată treaba.

— Este o ruşine, rosti Otto. O ruşine fără margini.

Walter simţise că era ursuz, dar asta îl ului de-a dreptul.

— Ce vrei să spui? Doar eşti de acord ca femeile din familiile bune să ajute săracii cum pot!

— Să vizitezi ţărani bolnavi cu câteva merinde într-un paner e una, răbufni Otto, dar sunt oripilat să văd cum sora unui conte lucrează într-un asemenea loc, cu un doctor evreu!

— O, Doamne, gemu Walter.

Desigur: doctorul Greenward era evreu. Părinţii lui fuseseră probabil germani pe nume Grunwald. Walter nu-l mai întâlnise pe doctor până atunci, dar oricum nu i-ar fi observat rasa şi nici nu i-ar fi păsat de asta. Însă Otto, ca majoritatea celor din generaţia lui, socotea aceste lucruri ca fiind importante. Walter zise:

— Tată, omul lucrează gratis! Lady Maud nu-şi poate permite să refuze ajutorul unui doctor cât se poate de competent doar pentru că este evreu.

Otto nu-l asculta.

— Copii orfani de tată… Oare de unde-a scos sintagma asta? rosti el cu dezgust. Odrasle de prostituate… asta înseamnă.

Walter era descumpănit. Planul său dăduse greş.

— Nu vezi cât de curajoasă este? zise el cu mâhnire.

— În niciun caz, rosti Otto. Dacă ar fi sora mea, i-aş trage o mamă de bătaie.

(ii)

Casa Albă era în plină criză.

În zorii zilei de 21 aprilie, Gus Dewar se afla în Aripa de Vest. Această nouă clădire oferea un spaţiu de birouri extrem de necesar, lăsând clădirea originală să funcţioneze exclusiv ca rezidenţă. Gus stătea în biroul preşedintelui, aflat lângă Biroul Oval, o încăpere mică şi mohorâtă luminată palid de un bec. Pe birou se afla o maşină de scris ponosită Underwood, folosită de Woodrow Wilson la redactarea discursurilor şi a comunicatelor de presă.

Gus era mai interesat de telefon. Dacă suna, trebuia să hotărască dacă să îl trezească sau nu pe preşedinte.

Un operator telefonic nu putea lua o asemenea decizie. Pe de altă parte, consilierii-şefi ai preşedintelui trebuiau să se odihnească şi ei. Gus se afla pe treapta cea mai de jos a consilierilor lui Wilson sau pe cea mai înaltă a secretarilor săi, în funcţie de punctul de vedere. În orice caz, el primise sarcina de a sta toată noaptea lângă telefon şi de a decide dacă să-l deranjeze din somn pe preşedinte – sau pe prima doamnă, Ellen Wilson, care suferea de o boală misterioasă. Gus era neliniştit, temându-se că va spune sau va face ceva necuvenit. Dintr-odată, întreaga sa înaltă educaţie părea total inutilă: nici măcar la Harvard nu existase vreodată un curs la care să se înveţe când trebuie trezit din somn preşedintele. Spera ca telefonul să nu sune totuşi.

Gus se afla acolo din cauza unei scrisori pe care o redactase. Îi descrisese tatălui său vizita regelui la Tŷ Gwyn şi discuţia de după cină cu privire la riscul unui război în Europa. Scrisoarea i se păruse atât de interesantă şi de amuzantă senatorului Dewar, încât i-o arătase prietenului său Woodrow Wilson, care spusese: „Aş vrea să-l am pe băiatul ăsta în biroul meu.” Gus se afla într-un an sabatic, între absolvirea cursurilor de la Harvard, unde studiase dreptul internaţional, şi prima sa slujbă într-o firmă de avocatură din Washington. Tocmai făcea un tur al mapamondului, însă îşi întrerupsese călătoria şi se întorsese în

grabă acasă, pentru a-şi servi preşedintele.

Nimic nu îl fascina mai mult pe Gus decât relaţiile dintre naţiuni – prieteniile şi vrajba, alianţele şi războaiele. În adolescenţă, participase la şedinţe ale Comisiei Senatoriale de Relaţii Externe – tatăl său era membru al acesteia – şi i se păruseră mai fascinante decât o piesă de teatru.

— Iată cum produc ţările pace şi prosperitate – sau război, devastare şi foamete, îi spusese tatăl său. Dacă vrei să schimbi lumea, atunci domeniul relaţiilor externe este cel în care poţi face cel mai mult bine – sau rău.

Iar acum Gus se afla în mijlocul primei sale crize internaţionale.

Un oficial mexican, mult prea zelos, arestase opt marinari americani în portul Tampico. Oamenii fuseseră deja eliberaţi, oficialul îşi ceruse scuze şi incidentul minor ar fi putut să se sfârşească acolo. Însă comandantul escadronului, amiralul Mayo, ceruse un salut cu 21 de salve de tun. Preşedintele Huerta refuzase. Cum situaţia escaladase, Wilson ameninţase cu ocuparea Veracruzului, cel mai mare port al Mexicului.

Şi astfel America se trezise pe picior de război. Gus îl admira nespus pe principialul Woodrow Wilson. Preşedintele nu era mulţumit cu perspectiva cinică de a-i trata pe toţi mexicanii ca pe nişte infractori. Huerta era un reacţionar care îşi omorâse predecesorul, iar Wilson căuta un pretext ca să-l dea jos. Gus era încântat că un lider mondial declara că este inacceptabil să ajungi la putere prin crimă. Oare avea să vină o zi în care acest principiu să fie îmbrăţişat de toate naţiunile?

Criza fusese intensificată şi de germani. O navă germană numită *Ypiranga* se apropiase de Veracruz cu o încărcătură de puşti şi muniţie pentru guvernul lui Huerta.

Tensiunea fusese la cote maxime toată ziua, însă Gus se străduia acum să rămână treaz. Pe biroul din faţa lui, sub lumina unei veioze cu abajur verde, se afla un raport dactilografiat de la serviciul de contrainformaţii al armatei, cu privire la forţele rebelilor din Mexic. Contrainformaţiile erau unul dintre departamentele cele mai mici ale armatei, cu doar doi ofiţeri şi doi funcţionari, iar raportul era cam dezlânat.

Gândurile lui Gus zburau spre Caroline Wigmore. Când sosise în Washington, trecuse să-l vadă pe profesorul Wigmore, unul dintre profesorii lui de la Harvard care se transferase la Universitatea Georgetown. Wigmore nu era acasă, însă cea de-a

doua sa soţie era. Gus o întâlnise pe Caroline de câteva ori la evenimente din campus şi fusese puternic atras de atitudinea ei rezervată şi contemplativă şi de inteligenţa ei sclipitoare. „Mi-a zis că trebuie să-şi comande nişte cămăşi noi”, îi spusese ea, însă Gus îi văzuse suferinţa de pe chip. Apoi ea adăugase: „Dar ştiu că s-a dus la amantă.” Gus îi ştersese lacrimile cu batista lui şi ea îl sărutase, zicându-i: „Mi-aş dori să fiu căsătorită cu cineva de încredere.”

Caroline se dovedise a fi surprinzător de pătimaşă. Deşi nu accepta să întreţină relaţii sexuale cu el, făceau orice altceva. Ea avea orgasme violente când el doar o atingea.

Aventura lor nu dura decât de o lună, dar Gus ştia deja că îşi doreşte ca ea să divorţeze de Wigmore şi să se mărite cu el. Însă ea nu voia nici să audă de aşa ceva, chiar dacă nu aveau copii. Spunea că asta avea să-i ruineze lui Gus cariera şi probabil că avea dreptate. Nu putea fi păstrată discreţia pentru că scandalul era mult prea spumos – soţia atrăgătoare ce părăsea un reputat profesor şi se căsătorea rapid cu un tânăr mai bogat. Gus ştia exact ce avea să-i spună mama sa cu privire la o asemenea căsătorie: „Este de înţeles, dacă profesorul era infidel, însă nimeni nu se poate întâlni cu această femeie în societate, desigur.” Preşedintele avea să fie pus, la rândul său, într-o poziţie jenantă. Şi cu siguranţă că avea să pună capăt oricăror speranţe pe care Gus le-ar fi avut de a o lua pe urmele tatălui său şi de a intra în Senat.

Gus îşi zise că nu-i păsa. O iubea pe Caroline şi voia să o salveze din mariajul ei nefericit. Avea o grămadă de bani, iar după moartea tatălui său avea să devină milionar. Îşi va găsi o altă carieră. Poate că ar trece la jurnalism, făcând reportaje prin capitalele lumii.

Cu toate acestea, simţea un junghi dureros de regret. De-abia obţinuse o slujbă la Casa Albă, ceva la care tinerii doar visau. Ar fi fost extrem de greu să renunţe la ea, cât şi la toate oportunităţile de viitor.

Telefonul sună, iar Gus fu speriat de zbârnâitul brusc ce rupse tăcerea nopţii în Aripa de Vest. „O, Doamne”, îşi zise el, holbându-se la aparat. „O, Doamne, se întâmplă.” Ezită câteva secunde, apoi ridică receptorul. Auzi vocea sonoră a secretarului de stat William Jennings Bryan.

— Îl am pe Joseph Daniels pe altă linie, Gus.

Daniels era ministrul marinei.

— Iar secretarul preşedintelui ascultă pe o linie secundară.

— Am înţeles, domnule secretar, rosti Gus.

Încercă să vorbească pe un ton calm, însă inima îi bubuia.

— Trezeşte-l te rog pe preşedinte, îi zise secretarul Bryan.

— Da, domnule.

Gus trecu prin Biroul Oval şi ieşi în Grădina cu Trandafiri, în aerul rece al nopţii. Fugii până la vechea clădire. Un gardian îi permise să intre. Se grăbi pe scara principală şi străbătu holul, până la uşa dormitorului. Trase adânc aer în piept şi ciocăni cu putere, rănindu-se la degete.

După o clipă auzi vocea lui Wilson.

— Cine este?

— Gus Dewar, domnule preşedinte, spuse el. Secretarul Bryan şi ministrul Daniels sunt la telefon.

— Un minut.

Preşedintele Wilson ieşi din dormitor, punându-şi ochelarii şi arătând vulnerabil în pijamale şi în halat. Era înalt, deşi nu la fel de înalt ca Gus. La 57 de ani ai săi, avea părul negru şi pe alocuri cărunt. Se considera urât şi nu greşea prea mult. Avea nasul ca un cioc şi urechile clăpăuge, însă bărbia impunătoare conferea feţei sale o expresie hotărâtă, ce reflecta cu acurateţe tăria de caracter pe care Gus o respecta atât de mult. Când vorbi, i se văzu dantura stricată.

— Bună dimineaţa, Gus, rosti el pe un ton amical. Ce-i cu agitaţia asta?

— Nu mi-au zis.

— Păi, atunci ai face bine să asculţi pe linia secundară din camera alăturată.

Gus intră în încăperea indicată şi ridică receptorul.

Auzi glasul sonor al lui Bryan.

— *Ypiranga* urmează să acosteze la ora 10, în această dimineaţă.

Gus simţi un fior de teamă. Preşedintele mexican avea să cedeze acum, nu? Altfel urma să se ajungă la vărsare de sânge.

Bryan citi o telegramă de la consulul american din Veracruz:

— „Vaporul cu aburi *Ypiranga,* aflat în proprietatea companiei Hamburg-Amerika, va sosi mâine din Germania cu două sute de mitraliere şi cincisprezece milioane de cartuşe la bord; va acosta la docul numărul 4 şi va începe să descarce armele la ora 10:30.”

— Îţi dai seama ce înseamnă asta, domnule Bryan? rosti Wilson, iar lui Gus i se păru că aude o notă de nemulţumire în

glasul său. Daniels, eşti pe fir, Daniels? Dumneata ce crezi?

Daniels replică:

— Nu trebuie să permitem ca muniţia să ajungă la Huerta.

Gus fu surprins de această afirmaţie dură venită din partea paşnicului ministru al marinei.

— Îi pot telegrafia amiralului Fletcher să o intercepteze şi să ocupe vama.

Urmă o pauză lungă. Gus strângea receptorul atât de tare, încât îl durea mâna. Într-un final, preşedintele zise:

— Daniels, trimite-i acest ordin amiralului Fletcher. Ocupaţi imediat Veracruzul.

— Da, domnule preşedinte, spuse ministrul marinei.

Şi America intră în război.

(iii)

Gus nu dormi deloc în acea noapte şi nici a doua zi.

Puţin după ora 8:30, ministrul Daniels transmise vestea că o navă americană de război blocase calea vasului *Ypiranga.* Nava germană, un cargobot neînarmat, făcuse cale întoarsă. Puşcaşii marini americani aveau să debarce în Veracruz ceva mai târziu în acea dimineaţă, le zisese Daniels.

Gus era descumpănit de repeziciunea cu care escalada criza, dar şi încântat să se afle în mijlocul acestor lucruri.

Woodrow Wilson nu se temea de război. Piesa sa preferată era *Henric al V-lea* de Shakespeare şi îi plăcea să citeze replica: „Dacă-i un păcat să tânjeşti după onoare, atunci sufletu-mi este cel mai păcătos."

Veştile veneau atât în persoană, cât şi telegrafic, şi era treaba lui Gus să-i transmită preşedintelui mesajele. La amiază puşcaşii marini ocupară vama din Veracruz.

La scurt timp după aceea fu informat că este căutat de cineva – o anume doamnă Wigmore.

Gus se încruntă îngrijorat. Era o indiscreţie. Ceva nu era în regulă.

Se grăbi la recepţie. Caroline părea tulburată. Deşi purta o haină îngrijită din tweed şi o pălărie simplă, avea părul răvăşit şi ochii roşii de plâns. Gus era şocat şi tulburat să o vadă într-o asemenea stare.

— Draga mea! rosti el pe un ton scăzut. Ce naiba s-a întâmplat?

— Este sfârşitul, zise ea. Nu ne mai putem vedea. Îmi pare atât de rău...

Începu să plângă.

Gus ar fi vrut să o îmbrăţişeze, dar nu putea să facă asta acolo. Nu avea un birou personal. Se uită împrejur. Gardianul de la uşă se holba la ei. Nu exista niciun loc unde să poată vorbi între patru ochi. Iar asta îl scotea din minţi.

— Vino afară, îi spuse el, luând-o de braţ. O să ne plimbăm puţin.

Ea clătină din cap.

— Nu. O să-mi revin. Rămâi aici.

— Ce te-a supărat?

Ea nu voia să îl privească în ochi – rămăsese cu privirea aţintită în podea.

— Trebuie să-i fiu credincioasă soţului meu. Am obligaţii.

— Lasă-mă să-ţi fiu eu soţ.

Ea îşi ridică faţa spre el şi privirea ei plină de dor îi frânse inima.

— O, cât mi-aş dori să se poată!

— Dar se poate!

— Am deja un soţ.

— El nu îţi este credincios, de ce ar trebui să-i fii tu?

Ea nu-i răspunse la întrebare.

— A acceptat un post la Berkeley. Ne mutăm în California.

— Nu pleca.

— M-am hotărât.

— Evident, rosti Gus pe un ton sec.

Se simţea de parcă tocmai ar fi fost doborât la pământ. Îl durea pieptul şi îi venea greu să respire.

— California, zise el. La dracu'!

Ea văzu resemnarea de pe chipul lui şi începu să-şi recapete cumpătul.

— Aceasta este ultima noastră întâlnire, spuse ea.

— Nu!

— Te rog să mă asculţi. Vreau să-ţi spun ceva şi aceasta este ultima ocazie să o fac.

— Bine.

— Acum o lună eram gata să mă sinucid. Nu te uita aşa la mine – este adevărat. Credeam că sunt atât de neînsemnată, încât nimănui nu-i va păsa dacă voi muri. Apoi ai apărut tu la uşa mea. Erai atât de afectuos, de curtenitor, de grijuliu, încât m-ai

făcut să cred că merită să rămân în viaţă. M-ai preţuit. Lacrimile îi şiroiau pe obraji, dar ea continuă: Şi ai fost atât de fericit când te-am sărutat… Dacă pot oferi cuiva atâta bucurie, înseamnă că nu sunt chiar fără rost pe lume, mi-am dat eu seama; şi acest gând m-a făcut să merg mai departe. Mi-ai salvat viaţa, Gus. Fii binecuvântat pentru asta!

El se simţi aproape mânios.

— Şi eu cu ce rămân?

— Cu amintirile, rosti ea. Sper că le vei preţui aşa cum le voi preţui şi eu pe ale mele.

Îi întoarse spatele. Gus o urmări până la uşă, dar ea nu se mai uită înapoi. Ieşi şi el o lăsă să plece.

După ce n-o mai văzu, se îndreptă automat spre Biroul Oval, apoi schimbă direcţia: era într-o stare mult prea deplorabilă pentru a se duce la preşedinte. Intră în toaleta bărbaţilor ca să-şi adune gândurile. Din fericire, nu era nimeni acolo. Se spălă pe faţă, apoi se uită în oglindă. Văzu un bărbat slab, cu capul mare: avea formă de acadea. Cu părul castaniu deschis şi ochii căprui, nu era foarte chipeş, dar femeile îl plăceau de obicei, iar Caroline îl iubea.

Sau măcar îl iubise pentru scurtă vreme.

Nu ar fi trebuit să o lase să plece. Cum de putuse să se uite după ea plecând, fără să facă nimic? Ar fi trebuit să o convingă să-şi amâne decizia, să se gândească mai bine, să mai discute cu el. Poate că ar fi găsit împreună alternative. Însă în adâncul sufletului ştia că nu existau alternative. Îşi dădea seama că ea se gândise deja la toate aceste lucruri. Probabil că nu dormise nopţi la rând, cu soţul ei adormit lângă ea, gândindu-se la această situaţie. Se hotărâse dinainte să vină acolo.

Trebuia să se întoarcă la post. America era în război. Dar cum ar fi putut să nu se gândească la asta? Când nu putea să o vadă, îşi petrecea toată ziua aşteptând cu nerăbdare momentul în care urma să o întâlnească. Acum nu îşi mai putea închipui viaţa fără ea. Părea deja o perspectivă stranie. Ce avea să facă?

Un funcţionar intră în toaletă, iar Gus îşi şterse mâinile cu un prosop şi se întoarse la postul lui din biroul aflat lângă Biroul Oval.

Câteva clipe mai târziu, un mesager îi aduse o telegramă de la consulul american din Veracruz. Gus o citi şi exclamă: „O, nu!” Scria: PATRU OAMENI UCIŞI VIRGULĂ DOUĂZECI RĂNIŢI VIRGULĂ FOCURI DE ARMĂ ÎMPREJURUL CONSULATULUI PUNCT.

Patru oameni ucişi, se gândi Gus cu groază; patru soldaţi americani, cu mame şi taţi, cu soţii şi iubite. Vestea părea să-i pună într-o altă perspectivă propria tristeţe. Măcar el şi Caroline erau în viaţă, se gândi el.

Ciocăni la uşa Biroului Oval şi îi înmână telegrama lui Wilson. Preşedintele o citi şi se albi la faţă.

Gus îl privi cu atenţie. Cum se simţea oare, ştiind că acei oameni muriseră ca urmare a unei decizii pe care el o luase în miez de noapte?

Nu ar fi trebuit să se întâmple astfel. Mexicanii voiau să fie eliberaţi de sub jugul unui guvern tiranic, nu? Ar fi trebuit să îi primească pe americani ca pe nişte eliberatori. Ce nu mersese cum trebuie?

Bryan şi Daniels apărură câteva minute mai târziu, urmaţi de ministrul de război Lindley Garrison, un om care era în mod normal mai beligerant decât Wilson, şi de Robert Lansing, consilierul de la Departamentul de Stat. Se adunară în Biroul Oval în aşteptarea unor alte veşti.

Preşedintele era mai încordat decât o coardă de vioară. Palid, agitat şi nervos, umbla fără astâmpăr prin cameră. „Păcat că nu fumează, se gândi Gus, asta l-ar fi calmat. Ştiam cu toţii că s-ar putea ajunge la violenţă, dar realitatea este mai şocantă decât am anticipat."

Veniră apoi şi alte detalii, sporadic, iar Gus îi înmână mesajele lui Wilson. Toate veştile erau proaste. Trupele mexicane opuseseră rezistenţă, trăgând din fortul lor asupra puşcaşilor marini. Trupele erau sprijinite de cetăţeni, care trăgeau şi ei în americani de la ferestrele de la etaj. Drept represalii, vasul *USS Prairie,* ancorat în larg, întorsese tunurile de 75 de milimetri asupra oraşului şi îl bombardase.

Numărul victimelor creştea: şase americani morţi, opt, doisprezece – şi tot mai mulţi răniţi. Însă era o confruntare inegală şi fără speranţe pentru mexicani, care pierduseră peste o sută de oameni.

Preşedintele părea năucit.

— Nu vrem să ne luptăm cu mexicanii, rosti el. Vrem să îi ajutăm, dacă putem. Vrem să ajutăm omenirea.

Pentru a doua oară într-o singură zi, Gus se simţi doborât de pe picioare. Preşedintele şi consilierii săi nu avuseseră decât cele mai bune intenţii. Cum de luaseră lucrurile o turnură atât de nefericită? Chiar atât de dificil era să faci bine în relaţiile

internaţionale?

Sosi apoi un mesaj de la Departamentul de Stat. Ambasadorul german, contele Johann von Bernstorff, primise instrucţiuni de la kaizer să-i facă o vizită secretarului de stat şi dorea să ştie dacă ora nouă în dimineaţa următoare era un moment potrivit. Neoficial, personalul său indicase că ambasadorul urma să înainteze un protest formal împotriva opririi navei *Ypiranga.*

— Un protest? zise Wilson. Despre ce naiba vorbesc?

Gus îşi dădu seama imediat că germanii aveau dreptul internaţional de partea lor.

— Domnule, nu a existat nicio declaraţie de război, nicio blocadă impusă, aşa că, din punct de vedere tehnic, germanii au dreptate.

— Poftim?

Wilson se întoarse spre Lansing.

— Aşa este? întrebă el.

— Vom verifica, desigur, zise consilierul de la Departamentul de Stat. Dar sunt sigur că Gus are dreptate. Ce am făcut noi este împotriva dreptului internaţional.

— Şi ce înseamnă asta?

— Înseamnă că trebuie să ne cerem scuze.

— Niciodată! rosti Wilson mânios.

Însă şi-au cerut.

(iv)

Maud Fitzherbert era surprinsă că se îndrăgostise de Walter von Ulrich. Pe de altă parte, ar fi fost surprinsă dacă s-ar fi îndrăgostit de oricine altcineva. Rareori întâlnea oameni pe care măcar să-i placă. Fuseseră destui bărbaţi atraşi de ea, mai ales de când fusese introdusă pentru prima oară în înalta societate, însă majoritatea fuseseră puşi pe fugă repede de feminismul ei. Alţii plănuiseră să o trateze cu o mână de fier – precum neîngrijitul marchiz de Lowther, care îi zisese lui Fitz că ea avea să-şi dea seama cât de mult greşeşte atunci când va da peste un bărbat cu adevărat impunător. Bietul Lowthie, de fapt văzuse cât de mult greşeşte el.

Walter o considera minunată exact aşa cum era. Orice ar fi făcut, el se minuna. Dacă expunea puncte de vedere extreme, el era impresionat de argumentele ei; când şoca societatea ajutând mamele necăsătorite şi pe copiii acestora, îi admira curajul; şi îi

plăcea la nebunie felul în care arăta ea în ţinute îndrăzneţe.

Maud se săturase de englezii bogaţi din clasa de sus, care credeau că felul în care era organizată societatea în prezent era suficient de satisfăcător. Walter era diferit. Chiar dacă provenea dintr-o familie de germani conservatori, era surprinzător de radical. Din locul în care se afla ea, pe rândul din spate al lojei de la operă a fratelui său, îl putea vedea pe Walter în boxele de jos, cu un mic grup de la ambasada germană. Nu arăta ca un rebel, cu părul său atent pieptănat, cu mustaţa tăiată scurt şi cu hainele sale de seară impecabile. Chiar şi stând jos, îşi ţinea spatele şi umerii drepţi. Se uita la scenă extrem de concentrat, în timp ce Don Giovanni, acuzat că ar fi încercat să violeze o fată simplă de la ţară, pretindea cu neruşinare că îl prinsese pe servitorul său, Leporello, săvârşind fărădelegea.

De fapt, se gândi ea, „rebel” nu era cuvântul potrivit pentru Walter. Deşi era neobişnuit de deschis la minte, Walter era uneori extrem de convenţional. Era mândru de bogata tradiţie muzicală a vorbitorilor de germană şi se înfuria pe spectatorii londonezi blazaţi care fie întârziau la spectacol, fie sporovăiau cu prietenii lor în timpul acestuia, fie plecau mai devreme. L-ar fi enervat acum Fitz, căci acesta comenta despre silueta sopranei cu amicul său, Bing Westhampton, dar şi Bea, pentru că vorbea cu ducesa de Sussex despre magazinul lui Madame Lucille din Hanover Square, de unde îşi cumpăraseră rochiile. Ştia chiar şi ce ar fi zis Walter: „Ascultă muzica doar când termină de bârfit!”

Maud era şi ea de aceeaşi părere, însă ei doi erau în minoritate. Pentru majoritatea celor din înalta societate a Londrei, opera era doar un prilej de a-şi scoate la paradă hainele şi bijuteriile. Totuşi, chiar şi aceştia amuţiră spre finalul primului act, când Don Giovanni ameninţa să îl ucidă pe Leporello, iar orchestra interpreta o furtună la tobe şi la contrabas. Apoi, cu nonşalanţa-i caracteristică, Don Giovanni îi dădu drumul lui Leporello şi plecă voios mai departe, provocându-i pe toţi să îl oprească; iar cortina se lăsă.

Walter se ridică imediat, uitându-se spre lojă şi făcându-le cu mâna. Fitz îi făcu şi el cu mâna.

— Iată-l pe von Ulrich, îi spuse el lui Bing. Germanii de-acolo sunt foarte mulţumiţi că i-au pus într-o poziţie jenantă pe americani în Mexic.

Bing era un drăcuşor de Lothario cu părul cârlionţat, înrudit de departe cu familia regală. Nu ştia foarte multe despre politică,

fiind mai interesat să bea şi să participe la jocurile de noroc din oraşele importante ale Europei. Se încruntă şi rosti nedumerit:

— Ce le pasă germanilor de Mexic?

— Bună întrebare, replică Fitz. Dacă ei cred că pot obţine colonii în America de Sud, se înşală – Statele Unite nu vor permite aşa ceva niciodată.

Maud părăsi loja şi coborî scara cea mare, înclinând din cap şi zâmbindu-le cunoscuţilor. Cunoştea cam jumătate dintre persoanele de acolo: înalta societate londoneză era de fapt un grup surprinzător de restrâns. Când ajunse jos, pe covorul roşu, dădu peste un grup format în jurul siluetei firave şi fâşneţe a lui David Lloyd George, ministrul de finanţe.

— Bună seara, Lady Maud, rosti el, cu licărul ce-i apărea în ochii săi albaştri de fiecare dată când vorbea cu o femeie atrăgătoare. Am auzit că vizita regelui a decurs foarte bine.

Avea accentul nazal al celor din North Wales, mult mai puţin muzical în comparaţie cu felul cântat în care vorbeau cei din South Wales.

— Însă ce tragedie cu mina din Aberowen! adăugă el.

— Văduvele s-au simţit foarte alinate de condoleanţele regelui, zise Maud.

În grup se mai afla o femeie atrăgătoare, de vreo douăzeci şi ceva de ani.

Maud îi spuse:

— Bună seara, domnişoară Stevenson, ce bine-mi pare să vă văd din nou.

Secretara politică şi amanta lui Lloyd George era o rebelă şi Maud se simţea atrasă de ea. În plus, un bărbat era întotdeauna recunoscător oamenilor care erau politicoşi cu amanta lui.

Lloyd George se adresă grupului:

— Acea navă germană a livrat până la urmă armele Mexicului. Pur şi simplu s-a dus în alt port şi a descărcat liniştită. Aşa că cei nouăsprezece soldaţi americani au murit în zadar. Este o umilinţă cumplită pentru Woodrow Wilson.

Maud zâmbi şi-i atinse în treacăt braţul lui Lloyd George.

— Puteţi să îmi explicaţi ceva, domnule ministru?

— Desigur, draga mea, rosti el cu indulgenţă.

Majoritatea bărbaţilor se simţeau încântaţi când erau rugaţi să explice diverse lucruri, mai ales de către tinerele atrăgătoare, după cum constatase Maud.

Ea zise:

— De ce trebuie să ne pese de ce se întâmplă în Mexic?

— Din cauza petrolului, dragă doamnă, replică Lloyd George. A petrolului.

Apoi altcineva i se adresă şi el se întoarse cu spatele.

Maud îl zări pe Walter. Se întâlniră la scări. El se înclină deasupra mâinii ei înmănuşate, iar ea fu nevoită să reziste tentaţiei de a-i atinge părul bălai. Iubirea sa pentru Walter trezise din toropeală leul adormit al poftei trupeşti, o fiară ce era aţâţată şi chinuită totodată de săruturile lor pe ascuns.

— Cum vă place la operă, Lady Maud? rosti el pe un ton formal, însă ochii săi căprui spuneau: „Cât mi-aş dori să fim singuri!”

— Foarte mult – Donul are o voce minunată.

— Mie mi se pare că dirijorul e puţin cam zorit.

El era singura persoană din câte cunoscuse vreodată care lua muzica la fel de în serios ca ea.

— Nu sunt de acord, spuse ea. Este o comedie, aşa că melodiile trebuie să fie săltăreţe.

— Dar nu-i doar o comedie.

— Într-adevăr.

— Poate că va încetini atunci când lucrurile vor lua o turnură neplăcută, în actul al doilea.

— Se pare că aţi obţinut o victorie diplomatică în Mexic, zise ea, schimbând brusc subiectul.

— Tatăl meu este… Îşi căută cuvintele, ceea ce nu-i prea stătea în fire. Cam lăudăros, rosti el după o pauză.

— Şi dumneata nu eşti?

El se încruntă.

— Eu mă tem că preşedintele american va dori să îşi ia revanşa la un moment dat.

Chiar atunci Fitz trecu pe lângă ei şi spuse:

— Salut, von Ulrich, vino în loja noastră, avem un loc liber.

— Cu plăcere! zise Walter.

Maud era încântată. Fitz era doar politicos – nu ştia că sora lui este îndrăgostită de Walter. Trebuia să îl pună la curent cât de curând. Nu prea îşi dădea seama cum avea să primească el vestea. Ţările lor erau pe picior de război şi, chiar dacă Fitz îl considera pe Walter prieten, era cale lungă până la a-l accepta drept cumnat.

Ea şi Walter urcară treptele şi străbătură coridorul. Rândul din spate al lojei lui Fitz avea doar două scaune, cu o vedere proastă.

Fără nicio discuţie, Maud şi Walter ocupară acele locuri.

Câteva minute mai târziu, luminile din sală se stinseră. În penumbra astfel creată, Maud aproape că-şi putea închipui că este singură cu Walter. Actul al doilea începu cu duetul Donului cu Leporello. Lui Maud îi plăcea mult faptul că Mozart dispunea ca stăpânii şi servitorii să cânte împreună, dezvăluind astfel relaţiile complexe şi strânse dintre clasa de sus şi cea de jos. Multe drame prezentau doar clasa de sus, înfăţişându-i pe servitori ca şi cum ar fi fost doar parte din mobilier – aşa cum şi-ar fi dorit mulţi să fie.

Bea şi ducesa revenină în lojă în timpul trioului *Ah! Taci, ingiusto core.* Cum toată lumea părea să fi epuizat subiectele de conversaţie, se vorbea mai puţin şi se asculta mai mult. Nimeni nu vorbea cu Maud sau cu Walter – nici măcar nu se întorceau să îi privească – şi Maud se întrebă excitată dacă nu cumva ar putea profita de această situaţie. Prinzând curaj, îl apucă pe Walter de mână, pe furiş. El zâmbi şi-i mângâie degetele cu degetul său mare. Şi-ar fi dorit să îl poată săruta, însă ar fi fost totuşi mult prea riscant.

Când Zerlina cântă aria *Vedrai, carino* în nota sentimentală de trei optimi, un impuls irezistibil puse stăpânire pe Maud, iar când Zerlina apăsă mâna lui Masetto pe inima sa, Maud călăuzi mâna lui Walter spre sânul ei. El scăpă un icnet involuntar, însă nimeni nu observă, căci Masetto scotea nişte sunete similare, după ce tocmai fusese bătut de Don.

Ea îi întoarse mâna astfel încât el să-i poată simţi sfârcul sub palmă. Lui îi plăceau la nebunie sânii ei şi îi atingea de câte ori avea ocazia, ceea ce se întâmpla foarte rar. Maud şi-ar fi dorit ca asta să se întâmple mai des: şi ei îi plăcea nespus. Era o altă descoperire pe care o făcuse. Şi alţi oameni îi mai atinseseră sânii – un doctor, un preot anglican, o fată mai mare de la şcoală, un bărbat dintr-o mulţime –, iar ea fusese tulburată şi în acelaşi timp măgulită la gândul că poate stârni poftele oamenilor, dar nu simţise plăcere până acum. Se uită la chipul lui Walter şi văzu că el avea privirea aţintită spre scenă, însă pe frunte i se zărea un licăr de transpiraţie. Se întrebă dacă era greşit din partea ei să îl excite astfel, când ştia prea bine că nu-i poate oferi satisfacţie; dar el nu încercă nicio clipă să-şi retragă mâna, ceea ce o făcu să concluzioneze că îi plăcea ce face ea. Şi ei îi plăcea. Dar, ca întotdeauna, voia mai mult.

Ce o schimbase? Nu fusese niciodată astfel. Era el,

bineînţeles, şi conexiunea pe care simţea că o au, o intimitate atât de intensă, încât avea senzaţia că ar fi putut spune orice, că ar fi putut face tot ce voia, fără absolut nicio reţinere. Ce îl făcea să fie atât de diferit de toţi ceilalţi bărbaţi cărora le căzuse cu tronc? Bărbaţii ca Lowthie sau chiar ca Bing se aşteptau ca femeia să se poarte ca un copil cuminte: să asculte respectuoasă când el ar fi plictisitor, să râdă admirativ la vorbele sale de duh, să se supună când el ar fi poruncitor şi să-l sărute oricând i-ar cere-o el. Walter o trata ca pe un om mare. Nu flirta cu ea, nu o trata cu condescendenţă, nu se dădea mare şi o asculta la fel de mult pe cât îi vorbea.

Muzica deveni sinistră când statuia prinse viaţă, iar Commendatorele intră cu paşi mari în salonul Donului pe un dezacord pe care Maud îl recunoscu drept o septimă diminuată. Acesta era punctul culminant al operei, iar Maud era aproape sigură că nimeni nu va privi împrejur. Poate că îi va da totuşi satisfacţie lui Walter, se gândi ea; iar ideea o făcu să-şi piardă răsuflarea.

Când tromboanele urlară peste vocea adâncă, de bas, a Commendatorelui, ea îşi puse mâna peste coapsa lui Walter. Îi putea simţi căldura pielii prin ţesătura elegantă a pantalonilor de seară. El nu o privi nici acum, dar ea observă că avea gura întredeschisă şi respira greu. Îşi strecură mâna mai sus pe coapsa lui şi, când Donul îi luă cutezător mâna Commendatorelui, ea găsi penisul erect al lui Walter şi îl strânse.

Era excitată şi în acelaşi timp curioasă. Nu mai făcuse asta niciodată. Îl exploră prin ţesătura pantalonilor – era mai mare decât se aşteptase şi mai tare, părând mai degrabă o bucată de lemn decât o parte a corpului. Cât de ciudat era, se gândi ea, că o schimbare fizică atât de remarcabilă se poate produce la simpla atingere a unei femei! Când se simţea ea excitată, nu aveau loc decât modificări nesemnificative: acea senzaţie aproape imperceptibilă de umflare şi umezeala din interior. În cazul bărbaţilor, era ca şi cum ar fi înălţat un drapel.

Ştia ce făceau băieţii, pentru că îl spionase pe Fitz când avea 15 ani; acum imită mişcarea în sus şi-n jos pe care o văzuse la el, în vreme ce Commendatorele îi cerea Donului să se căiască, iar Donul refuza în mod repetat. Walter gâfâia acum, dar nimeni nu îl putea auzi din cauza orchestrei. Se bucura nespus că îi putea oferi o asemenea plăcere. Urmărea cefele celorlalte persoane din lojă, îngrozită de gândul că vreuna dintre acestea s-ar fi putut

uita împrejur, dar era prea concentrată asupra a ceea ce făcea ca să se oprească. Walter îi acoperi mâna cu a lui, arătându-i cum s-o facă, punând-o să-l strângă mai tare la coborâre şi să slăbească presiunea la urcare, iar ea imită mişcarea. Când Donul fu târât în flăcări, Walter se zbuciumă în scaunul său. Ea simţi un fel de zvâcnet în penisul lui – o dată, de două ori, de trei ori – şi apoi, când Donul muri de frică, Walter păru să se prăbuşească, extenuat.

Maud îşi dădu seama deodată că făcuse ceva cu adevărat nebunesc. Îşi retrase mâna rapid. Apoi se înroşi de ruşine. Gâfâia, aşa că încercă să-şi calmeze respiraţia.

Pe scenă începu ansamblul final, iar Maud se relaxă. Nu ştia ce-o apucase, dar scăpase fără consecinţe neplăcute. Eliberarea tensiunii o făcu să îşi dorească să râdă. Îşi înăbuşi un chicot.

Surprinse privirea lui Walter – o privea cu adoraţie şi ea simţi un val de plăcere. El se aplecă spre ea şi-i şopti la ureche:

— Îţi mulţumesc.

Ea oftă şi spuse:

— A fost plăcerea mea.

Capitolul 6
Iunie 1914

La începutul lui iunie, Grigori Peshkov izbutise în sfârşit să strângă suficienţi bani pentru un bilet spre New York. Familia Vyalov din Sankt Petersburg îi vânduse atât biletul, cât şi actele necesare pentru imigrarea în Statele Unite, inclusiv o scrisoare de la domnul Josef Vyalov din Buffalo, prin care îi promitea lui Grigori o slujbă.

Grigori sărută biletul. De-abia aştepta să plece. Era ca un vis şi se temea să nu cumva să se trezească înainte ca vasul să ridice ancora. Acum, că momentul plecării era atât de aproape, tânjea şi mai mult după clipa în care avea să stea pe punte şi să se uite înapoi, urmărind cum dispare Rusia dincolo de orizont şi din viaţa lui, pentru totdeauna.

În seara dinaintea plecării, prietenii săi organizaseră o petrecere.

Aceasta se desfăşură la Mishka's, un bar aflat în apropierea Uzinei Constructoare de Maşini Putilov. Erau acolo vreo duzină de colegi de la muncă, majoritatea membrilor Grupului Bolşevic de Discuţii pe tema socialismului şi a ateismului, precum şi fetele din casa unde locuiau Grigori şi Lev. Erau cu toţii în grevă – jumătate dintre fabricile din Sankt Petersburg erau în grevă –, aşa că nimeni nu avea prea mulţi bani, însă puseseră mână de la mână şi cumpăraseră un butoi de bere şi nişte heringi. Era o seară caldă de vară şi stăteau pe bănci, pe un teren viran de lângă bar.

Grigori nu era un tip prea petrecăreţ. Ar fi preferat să-şi petreacă seara jucând şah. Alcoolul îi prostea pe oameni, iar flirtul cu soţiile sau cu iubitele altor bărbaţi părea pur şi simplu fără rost. Prietenul său cu părul răvăşit, Konstantin, preşedintele grupului de discuţii, se ciondănea în privinţa grevei cu bătăiosul Isaak, fotbalistul, sfârşind prin a ţipa unul la celălalt. Masiva Varya, mama lui Konstantin, bău aproape o sticlă de votcă, îşi pocni soţul, apoi leşină. Lev adusese o mulţime de prieteni – bărbaţi pe care Grigori nu-i cunoscuse niciodată şi fete pe care nu voia să le cunoască – şi aceştia băură toată berea fără să plătească nimic.

Grigori îşi petrecu seara privind-o cu amărăciune pe Katerina.

Era în toane foarte bune – îi plăceau nespus petrecerile. Fusta ei lungă flutura şi ochii săi albaştri-verzui scânteiau când se plimba printre ei, tachinându-i pe bărbaţi şi fermecându-le pe femei, cu zâmbetul mereu pe buzele-i cărnoase şi generoase. Hainele îi erau vechi şi peticite, însă avea un trup minunat, genul de siluetă pe care ruşii o adorau, cu bust proeminent şi şolduri late. Grigori se îndrăgostise de ea din ziua în care o cunoscuse şi la fel de îndrăgostit era şi acum, după patru luni. Dar ea îl prefera pe fratele lui.

De ce? Nu avea nimic de-a face cu aspectul fizic. Cei doi fraţi semănau atât de mult, încât lumea îi confunda deseori. Aveau aceeaşi înălţime şi greutate şi fiecare putea să poarte cu uşurinţă hainele celuilalt. Însă Lev era extrem de şarmant. Era egoist, nu te puteai bizui pe el şi era mereu la limita legii – însă femeile îl adorau. Grigori era cinstit şi de nădejde, un muncitor conştiincios şi un gânditor serios, şi totuşi era singur.

Lucrurile aveau să se schimbe în Statele Unite. Totul avea să se schimbe acolo. Latifundiarii americani nu aveau voie să îşi spânzure ţăranii. Poliţia americană trebuia să aducă oamenii în faţa legii înainte de a-i pedepsi. Guvernul nu putea nici măcar să-i bage la închisoare pe socialişti. Nu existau nobili: erau cu toţii egali, chiar şi evreii.

Oare să fi fost totul aievea? Câteodată America i se părea mai degrabă o născocire, precum poveştile pe care le spuneau oamenii despre insulele din mările de la miazăzi, unde fecioare frumoase îşi ofereau trupurile oricui le-ar fi vrut. Însă trebuia să fie adevărat: mii de emigranţi trimiseseră scrisori acasă. La fabrică, mai mulţi socialişti revoluţionari începuseră o serie de prelegeri despre democraţia americană, dar poliţia le interzisese.

Se simţea vinovat că-şi lasă fratele acolo, însă aşa era cel mai bine.

— Ai grijă de tine, îi spuse el lui Lev spre sfârşitul serii. Nu o să mai fiu aici ca să te scot din belele.

— O să fiu bine, îi zise Lev nepăsător. Tu să ai grijă de tine.

— O să-ţi trimit bani pentru bilet. Nu o să-mi ia prea mult, date fiind salariile americanilor.

— O să aştept.

— Nu te muta – am putea pierde legătura.

— Nu plec nicăieri, frăţioare.

Nu discutaseră încă dacă şi Katerina avea să vină în America. Grigori îl lăsase pe Lev să aducă subiectul în discuţie, dar acesta

nu scosese o vorbă. Grigori nu ştia dacă să spere sau să se teamă că Lev ar fi putut dori să o aducă şi pe ea.

Lev o luă de braţ pe Katerina şi îi spuse:

— Trebuie să plecăm acum.

Grigori era surprins.

— Unde vă duceţi la ora asta târzie din noapte?

— Mă întâlnesc cu Trofim.

Trofim era un membru mai mărunt al familiei Vyalov.

— De ce trebuie să te vezi cu el în noaptea asta?

Lev îi făcu cu ochiul.

— Nu-ţi face griji. Ne întoarcem până dimineaţă – la timp ca să te ducem la Insula Gutuyevsky.

De acolo plecau vapoarele cu aburi transatlantice.

— În regulă, rosti Grigori. Să nu faci nimic periculos, adăugă el, ştiind că era inutil să i-o spună.

Lev îi făcu voios cu mâna şi dispăru.

Era aproape miezul nopţii. Grigori îşi luă rămas-bun de la prietenii săi. Câţiva dintre ei lăcrimară, însă el nu-şi dădea seama dacă lacrimile lor erau provocate de mâhnire sau de băutură. Se întoarse acasă cu câteva dintre fete şi îl sărutară toate în hol. Apoi urcă în cameră.

Valiza lui de mâna a doua se afla pe masă. Deşi mică, era pe jumătate goală. Îşi lua cu el cămăşi, lenjerie şi jocul de şah. Avea o singură pereche de ghete. Nu agonisise prea mult în cei nouă ani care trecuseră de la moartea mamei lor.

Înainte să se ducă la culcare, se uită în dulapul în care Lev îşi ţinea revolverul Nagant M1895, un model belgian. Văzu, cu un nod în gât, că pistolul nu era la locul său.

Scoase zăvorul de la fereastră, ca să nu mai fie nevoit să se dea jos din pat când Lev se întorcea acasă.

Stând treaz şi ascultând duduitul familiar al trenurilor care treceau pe-acolo, se întreba cum avea să fie când va ajunge la patru mii de mile depărtare. Locuise cu Lev toată viaţa, fiindu-i şi mamă, şi tată. Începând de a doua zi, nu avea să mai ştie când Lev lipsea toată noaptea, cu pistolul la el. Avea să fie o uşurare sau doar un motiv suplimentar de griji?

Ca întotdeauna, Grigori se trezi la ora cinci. Vaporul lui pleca la opt, iar docul se afla la o oră de mers pe jos. Avea suficient timp la dispoziţie.

Lev nu se întorsese acasă.

Grigori se spălă pe mâini şi pe faţă. Uitându-se într-un ciob de

oglindă, îşi tăie mustaţa şi barba cu un foarfece de bucătărie. Apoi îşi puse cel mai bun costum pe care-l avea. Pe celălalt i-l lăsa lui Lev.

Tocmai încălzea nişte terci pe foc când auzi o bătaie puternică în uşa casei.

Cu siguranţă erau nişte veşti proaste. Prietenii rămâneau afară şi strigau; numai oamenii legii băteau la uşă. Grigori îşi puse basca pe cap, apoi ieşi pe hol şi se uită la baza scării. Proprietara tocmai lăsa să intre doi bărbaţi îmbrăcaţi în uniformele negre cu verde ale poliţiei. Privind mai atent, Grigori recunoscu faţa buhăită şi rotundă a lui Mikhail Pinsky şi capul mic, de şobolan, al aghiotantului său, Ilya Kozlov.

Îşi făcu repede câteva calcule. Era clar că cineva din casă era suspectat de comiterea vreunei infracţiuni. Cel mai probabil era ca făptaşul să fie Lev. Fie că era vorba de Lev sau de vreun alt chiriaş, toate persoanele din clădire urmau să fie interogate. Cei doi poliţişti aveau să îşi amintească incidentul din februarie, când Grigori o salvase pe Katerina din ghearele lor, şi vor profita de ocazie ca să îl aresteze pe Grigori.

Iar Grigori nu va mai ajunge la timp pe vapor.

Acest gând cumplit îl paraliză. Să nu mai ajungă la timp pe vapor! După ce economisise, aşteptase şi tânjise atâta după această zi! Nu, se gândi el, nu o să las să se întâmple una ca asta.

Se furişă din nou în cameră, în timp ce poliţiştii începură să urce treptele. Nu avea niciun rost să se roage de ei, ba din contră: dacă Pinsky descoperea că Grigori era pe punctul de a emigra, i-ar fi făcut şi mai mare plăcere să-l ţină încarcerat. Grigori nu ar mai fi avut nici măcar ocazia de a-şi vinde biletul ca să-şi primească banii înapoi. Toţi acei ani de economii aveau să se ducă pe apa sâmbetei.

Trebuia să fugă.

Îşi aruncă ochii prin cameră cu frenezie. Aceasta avea o uşă şi o fereastră. Trebuia să iasă pe unde obişnuia Lev să intre noaptea. Se uită afară: curtea din spate era pustie. Poliţia din Sankt Petersburg era renumită pentru brutalitate, dar nimeni nu-i acuzase vreodată pe poliţişti că ar fi fost prea deştepţi, iar lui Pinsky şi lui Kozlov nu le trecuse prin cap să acopere şi partea din spate a casei. Poate că ştiau că singura ieşire din curte era peste calea ferată – dar o cale ferată nu era cine ştie ce obstacol pentru un om disperat.

Grigori auzi ţipete şi strigăte din camera fetelor de vizavi: poliţia intrase mai întâi acolo.

Pipăi buzunarul jachetei. Biletul, actele şi banii erau la locul lor. Toate celelalte posesiuni lumeşti erau deja împachetate în valiză.

Apucând valiza, se aplecă peste fereastră cât putu de mult. Scoase valiza pe geam şi o azvârli afară. Aceasta ateriză fără să păţească nimic.

Uşa camerei sale se trânti de perete.

Grigori îşi scoase picioarele pe fereastră, rămase o fracţiune de secundă în echilibru pe bara de susţinere, apoi sări pe acoperişul spălătoriei. Picioarele îi alunecară pe ţigle şi se lăsă să cadă în fund. Îşi dădu drumul pe acoperişul înclinat până la burlan. Auzi un răcnet în spatele său, dar nu întoarse capul. Sări de pe acoperişul spălătoriei pe pământ şi ateriză nevătămat.

Îşi ridică apoi valiza şi o luă la fugă.

Se auzi o împuşcătură, ceea ce îl făcu să alerge şi mai repede. Majoritatea poliţiştilor nu ar fi fost în stare să nimerească Palatul de Iarnă de la trei metri, dar se mai întâmplau şi accidente. Se căţără pe terasamentul căii ferate, conştient că, ajungând la nivelul ferestrei, devenea o ţintă mai uşor de ochit. Auzi zgomotul sacadat şi distinctiv al unei locomotive şi, când se uită în dreapta, văzu un mărfar apropiindu-se în viteză. Urmă o nouă împuşcătură şi simţi o zvâcnitură, însă fără nicio urmă de durere, ceea ce-l făcu să presupună că glonţul îi nimerise valiza. Ajunse pe terasament, ştiind că trupul său se vedea acum clar pe cerul limpede al dimineţii. Trenul se afla la doar câţiva metri distanţă. Conductorul trase de sirenă cu putere. Răsună şi o a treia împuşcătură. Grigori se aruncă dincolo de linie exact prin faţa trenului.

Locomotiva şuieră pe lângă el, cu roţile de oţel scrâşnind pe şinele de oţel, în timp ce aburul lăsa în urmă o dâră pe măsură ce sirena trenului se auzea tot mai stins. Grigori se ridică în picioare. Acum era ferit de împuşcături, aflându-se în spatele unui tren cu vagoane încărcate cu cărbuni. Alergă de-a lungul acestora, apoi, când trecu şi de ultimul vagon, coborî în partea opusă a terasamentului şi ieşi în stradă prin curtea unei mici fabrici.

Se uită la valiză. Într-una dintre margini se vedea o gaură de glonţ. Îl ratase la mustaţă.

Porni cu paşi mari, trăgându-şi răsuflarea şi întrebându-se ce

ar fi trebuit să facă mai departe. Acum, că era în siguranţă – cel puţin pentru moment –, începu să-şi facă griji în privinţa fratelui său. Trebuia să afle dacă Lev avea necazuri şi, dacă da, ce fel de necazuri.

Se hotărî să înceapă cu ultimul loc în care îl văzuse pe Lev, respectiv cu barul Mishka’s.

Se îndreptă spre bar, temându-se să nu fie zărit. Ar fi fost un ghinion, dar nu era chiar cu neputinţă: Pinsky ar fi putut să bântuie pe străzi. Îşi trase basca peste frunte, fără să creadă cu adevărat că îşi ascunde astfel identitatea. Dădu peste nişte muncitori care se îndreptau către docuri şi se lipi şi el de grup, însă valiza îl dădea de gol.

Cu toate acestea, ajunse la Mishka’s fără niciun incident. Barul era mobilat cu bănci şi cu mese din lemn, făcute în casă. Mirosea a bere şi a fumul de ţigară din noaptea care trecuse. Mishka servea dimineaţa pâine şi ceai oamenilor care nu puteau să-şi facă acasă micul dejun, însă afacerile mergeau prost din cauza grevei, aşa că locul era aproape pustiu.

Grigori ar fi vrut să-l întrebe pe Mishka dacă ştia cumva încotro se dusese Lev după ce plecase, dar – înainte să poată face asta – o văzu pe Katerina. Părea să nu fi închis ochii toată noaptea. Ochii ei albaştri-verzi erau injectaţi, părul bălai era răvăşit, iar fusta îi era mototolită şi pătată. Era cât se poate de tulburată, cu mâinile tremurânde şi cu dâre de lacrimi pe obrajii murdari. Însă asta o făcea şi mai frumoasă în ochii lui Grigori, iar el simţi că ar vrea să o ia în braţe şi s-o aline. De vreme ce nu putea face asta însă, avea măcar să-i vină în ajutor.

— Ce s-a întâmplat? rosti el. Ce-aţi păţit?

— Slavă Domnului că eşti aici, zise ea. Poliţia este pe urmele lui Lev.

Grigori scăpă un geamăt. Deci fratele lui chiar *avea* necazuri – şi tocmai azi, dintre toate zilele posibile…

— Ce-a făcut?

Grigori nu-şi mai bătu capul să ia în considerare posibilitatea ca Lev să fi fost nevinovat.

— A fost o încurcătură azi-noapte. Trebuia să descărcăm nişte ţigări de pe o barjă.

Ţigări furate, presupuse Grigori. Katerina continuă:

— Lev a plătit pentru ele, apoi barcagiul a spus că nu erau suficienţi bani şi s-au luat la ceartă. Cineva a început să tragă. Lev a tras şi el, apoi am fugit.

— Slavă Domnului că nu aţi fost răniţi!
— Acum nu mai avem nici ţigările, nici banii.
— Ce pocinog!
Grigori se uită la ceasul de deasupra barului. Era şase şi un sfert. Încă mai avea suficient timp.
— Haide să stăm jos un pic. Vrei nişte ceai?
Îi făcu semn lui Mishka şi îi ceru două căni cu ceai.
— Mulţumesc, spuse Katerina. Lev crede că unul dintre răniţi l-a turnat la poliţie. Iar acum este urmărit.
— Şi tu?
— Eu nu. Nu-mi ştie nimeni numele.
Grigori dădu din cap.
— Deci tot ce trebuie să facem este să nu lăsăm poliţia să pună mâna pe Lev. Va trebui să stea ascuns o săptămână şi ceva, apoi să fugă din Sankt Petersburg.
— Nu are bani.
— Evident.
Lev nu avea niciodată bani pentru lucrurile esenţiale, deşi putea mereu să cumpere băutură, să pună rămăşaguri şi să întreţină fetele.
— Îi pot da eu nişte bani.
Grigori era nevoit să intre în banii pe care-i economisise pentru călătorie.
— Unde este?
— A zis că se întâlneşte cu tine la vapor.
Mishka le aduse ceaiul. Lui Grigori îi era foame – îşi lăsase terciul pe foc – şi ceru şi nişte supă.
Katerina îl întrebă:
— Cât poţi să-i dai lui Lev?
Îl privea cu înfrigurare şi asta îl făcea întotdeauna să simtă că ar face orice i-ar cere ea. Îşi întoarse privirea.
— Cât va avea nevoie, rosti el.
— Eşti atât de bun…
Grigori ridică din umeri.
— E fratele meu.
— Îţi mulţumesc.
Grigori se simţea mulţumit atunci când Katerina îi era recunoscătoare, dar era şi uşor stânjenit. Îi fu adusă supa şi el începu să mănânce, bucuros că astfel îi este distrasă atenţia. Mâncarea îl făcu să se simtă ceva mai optimist. Lev intra mereu în câte un bucluc. Avea să scape şi de această dată, cum se mai

întâmplase de nenumărate alte ori înainte. Nu însemna că Grigori avea să rateze plecarea.

Katerina îl urmărea, sorbindu-şi ceaiul. Nu mai avea expresia agitată de dinainte. „Lev te pune în primejdie, se gândi Grigori, şi eu te salvez, iar tu îl preferi totuşi pe el.”

Lev era probabil la doc acum, pitindu-se după vreo macara şi uitându-se neliniştit după poliţişti în timp ce aştepta. Grigori trebuia să o ia din loc.

Însă era posibil să nu o mai vadă niciodată pe Katerina şi nu suporta gândul de a-şi lua adio de la ea.

Îşi termină supa şi se uită la ceas. Era aproape şapte. Mai avea puţin şi ar fi întârziat.

— Trebuie să plec, rosti el fără tragere de inimă.

Katerina îl conduse până la uşă.

— Nu fi prea aspru cu Lev, îi zise ea.

— Când am fost eu aspru cu el?

Ea îşi puse mâinile pe umerii lui, se înălţă pe vârfuri şi îl sărută uşor pe buze.

— Mult noroc, îi spuse ea.

Grigori plecă.

Străbătu grăbit străzile din sud-vestul Sankt Petersburgului, o zonă industrială cu depozite, fabrici, magazii şi mahalale supraaglomerate. După câteva minute îi trecu şi impulsul ruşinos de a da frâu liber lacrimilor. Mergea pe la umbră şi îşi ţinea basca trasă pe ochi şi capul plecat, evitând zonele expuse. Dacă Pinsky transmisese mai departe descrierea lui Lev, un poliţist mai atent l-ar fi putut aresta cu uşurinţă pe Grigori.

Ajunse însă la docuri fără să fie observat. Vaporul lui, *Arhanghelul Gabriel,* era un vas mic şi ruginit, care transporta atât marfă, cât şi pasageri. Acum era încărcat cu lăzi mari de lemn, marcate cu numele celui mai important blănar din oraş. Exact sub ochii lui, ultima cutie fu adusă în cală şi echipajul închise trapa acesteia.

O familie de evrei îşi prezenta biletele în capătul pasarelei. Toţi evreii voiau să meargă în America, din câte ştia Grigori. Aveau chiar şi mai multe motive decât el s-o facă. În Rusia existau legi care le interziceau să deţină pământ, să ocupe o funcţie publică sau să fie ofiţeri de armată; în plus, aveau nenumărate alte interdicţii: nu aveau voie să locuiască unde doreau, iar numărul celor care puteau frecventa cursurile universităţilor era limitat. Era un miracol că unii reuşeau să-şi

facă totuşi un rost. Şi dacă prosperau, în ciuda tuturor acestor oprelişti, nu trecea mult şi erau atacaţi de gloată – aţâţată de obicei de poliţişti precum Pinsky –, bătuţi, familiile lor îngrozite, geamurile sparte, proprietăţile incendiate. Era surprinzător că unii alegeau să rămână.

Se auzi sirena vasului chemându-i pe toţi la bord.

Nu îşi vedea fratele. Ce se întâmplase? Îşi schimbase Lev din nou planurile? Sau fusese deja arestat?

Un băieţel îl trase pe Grigori de mânecă.

— E un om acolo care vrea să vorbească cu tine, îi zise băiatul.

— Ce om?

— Arată cam ca tine.

Slavă Domnului, se gândi Grigori.

— Unde este?

— În spatele dulapilor.

Pe doc era o stivă de scânduri. Grigori se grăbi să o ocolească şi îl găsi pe Lev ascuns în spatele ei, trăgând nervos dintr-o ţigară. Era agitat şi palid – ceva rar la el, căci de obicei îşi păstra voia bună chiar şi în împrejurări potrivnice.

— Am necazuri, rosti Lev.

— Din nou.

— Barcagiii ăia au minţit!

— Probabil că au şi furat.

— Lasă sarcasmul cu mine. N-avem timp.

— Nu, ai dreptate. Trebuie să te scoatem din oraş până se liniştesc apele.

Lev clătină din cap, suflând fumul de ţigară în acelaşi timp.

— Unul dintre barcagii a murit. Sunt căutat pentru crimă.

— O, la dracu’!

Grigori se aşeză pe nişte scânduri şi se luă cu mâinile de cap.

— Crimă, rosti el.

— Trofim a fost rănit grav şi poliţia l-a făcut să vorbească. Iar el m-a dat în gât.

— De unde ştii toate astea?

— M-am întâlnit cu Fyodor acum jumătate de oră.

Fyodor era un poliţist corupt pe care îl cunoştea Lev.

— Sunt veşti proaste.

— Stai, că-i şi mai rău de-atât! Pinsky a jurat să mă prindă – ca să se răzbune pe tine.

Grigori dădu din cap.

— De asta mă temeam.
— Ce mă fac?
— Trebuie să te duci la Moscova. Sankt Petersburgul nu va mai fi un loc sigur pentru tine vreme îndelungată, poate chiar niciodată.
— Nu ştiu dacă Moscova este destul de departe, acum că poliţia are telegraf.
Avea dreptate, realiză Grigori.
Sirena vaporului sună din nou. În curând pasarelele aveau să fie trase pe vas.
— Mai avem doar câteva secunde, rosti Grigori. Spune-mi ce-o să faci?
Lev zise:
— Aş putea să plec în America.
Grigori se holbă la el.
Lev spuse repede:
— Ai putea să-mi dai biletul tău.
Grigori nu voia nici măcar să se gândească la una ca asta.
Însă Lev continuă cu logica sa lipsită de remuşcări:
— Aş putea folosi paşaportul şi actele tale ca să intru în Statele Unite – nimeni nu şi-ar da seama de diferenţă.
Grigori văzu cum dispare visul său, precum sfârşitul unui film la Cinema Soleil din Nevsky Prospekt, când se aprindeau din nou luminile, dezvăluind culorile mohorâte şi podelele murdare ale lumii reale.
— Să-ţi dau biletul meu, repetă el, amânând disperat clipa deciziei.
— Mi-ai salva viaţa, rosti Lev.
Grigori ştia că trebuie s-o facă şi această conştientizare era ca un junghi în inimă.
Scoase actele din buzunarul costumului şi i le dădu lui Lev. Îi dădu apoi toţi banii pe care îi economisise pentru călătorie. După care îi dădu fratelui său valiza găurită de glonţ.
— O să-ţi trimit bani pentru un alt bilet, zise Lev cu fervoare.
Grigori nu răspunse, însă probabil că i se citea scepticismul pe faţă, aşa că Lev insistă:
— Chiar o să-ţi trimit, jur. O să pun deoparte.
— În regulă, spuse Grigori.
Se îmbrăţişară, apoi Lev zise:
— Mereu ai avut grijă de mine.
— Da, aşa este.

Lev se întoarse şi fugi spre vapor.

Marinarii dezlegau parâmele. Erau pe cale să tragă pasarelele la bord, dar Lev strigă şi ei îl mai aşteptară câteva secunde.

Fugi pe punte. Apoi se întoarse, se aplecă peste balustradă şi îi făcu lui Grigori cu mâna.

Grigori nu avu suficientă tărie sufletească pentru a-i face şi el cu mâna. Se răsuci pe călcâie şi plecă de acolo.

Se auzi sirena vaporului, dar el nu se mai întoarse.

Îşi simţea braţul drept ciudat de uşor fără povara valizei. Se plimbă puţin pe docuri, uitându-se la apa neagră, şi prin gând îi trecu că ar fi putut să se arunce. Apoi se cutremură: nu-i stătea în fire să cadă pradă unor idei atât de nesăbuite. Cu toate acestea, era deprimat şi îndurerat. Viaţa nu-i dădea niciodată o mână câştigătoare.

Nu izbuti să se înveselească deloc în timp ce se întorcea spre cartierul industrial. Mergea cu ochii în pământ, fără să-şi mai bată capul să se uite după poliţişti: nu mai conta dacă îl arestau acum.

Ce putea să facă? Simţea că nu are vlagă în el pentru nimic. Avea să-şi primească vechea slujbă de la fabrică, după încheierea grevei: era un muncitor bun şi ei ştiau asta. Ar fi trebuit probabil să se ducă acolo şi să afle dacă se înregistrase vreun progres în conflict – însă nu avea chef de asta.

După o oră se trezi în apropiere de Mishka's. Intenţionase să treacă pe lângă bar fără să se oprească, însă – aruncând o privire înăuntru – o zări pe Katerina, stând în acelaşi loc unde o lăsase cu două ore în urmă, cu un pahar de ceai rece în faţă. Trebuia să-i spună ce se întâmplase.

Intră. Locul era pustiu. Numai Mishka era acolo, măturând podeaua.

Katerina se ridică în picioare, speriată.

— De ce eşti aici? zise ea. Ai pierdut vaporul?

— Nu chiar.

Grigori nu ştia cum să-i dea vestea.

— Atunci ce s-a întâmplat? rosti ea. A murit Lev?

— Nu, este teafăr. Dar este căutat pentru crimă.

Ea se holbă la el uluită.

— Şi unde este?

— A trebuit să plece.

— Unde?

Nu putea să i-o spună altfel.

— Mi-a cerut să-i dau biletul meu.

— Biletul tău?

— Şi paşaportul. A plecat în America.

— Nuu! urlă ea.

Grigori dădu din cap.

— Nu! strigă ea din nou. Nu m-ar părăsi! Să nu zici asta… niciodată!

— Încearcă să-ţi păstrezi cumpătul.

Ea îl plesni. Era doar o fetişcană, aşa că abia dacă-l făcu să tresară.

— Porcule! ţipă ea. Tu l-ai gonit!

— Am făcut-o ca să-i salvez viaţa.

— Ticălosule! Jigodie! Te urăsc! Îţi urăsc moaca aia de prost!

— Nimic din ce mi-ai spune nu m-ar putea face să mă simt mai rău decât mă simt deja, rosti Grigori, deşi ea nu-l mai asculta.

Fără să-i bage în seamă ocările, el plecă, iar vocea ei pieri când ieşi pe uşă.

Ţipetele încetară brusc, apoi el auzi paşi în urma lui.

— Opreşte-te! strigă ea. Te rog, Grigori, opreşte-te! Nu-mi întoarce spatele. Iartă-mă!

Grigori se întoarse spre ea.

— Grigori, trebuie să ai grijă de mine, acum că Lev a plecat.

El clătină din cap.

— Nu ai nevoie de mine. Bărbaţii din oraşul ăsta vor face coadă ca să aibă grijă de tine.

— Nu, n-or să facă, rosti ea. E ceva ce nu ştii.

Grigori se gândi: „Ce mai e acum?”

Ea spuse:

— Lev nu a vrut să-ţi spun.

— Spune-mi.

— Sunt gravidă, rosti ea, izbucnind în lacrimi.

Grigori încremeni. Copilul lui Lev, desigur. Iar Lev ştia. Şi totuşi plecase în America.

— Un copil, murmură Grigori.

Ea încuviinţă, plângând.

Copilul fratelui său. Nepotul sau nepoata sa. Parte din familia lui.

O luă în braţe şi o trase spre el. Ea plângea în hohote. Îşi afundă faţa în jacheta lui, iar el îi mângâie părul.

— În regulă, zise el. Nu-ţi face griji. Nu o să păţeşti nimic. Şi

nici copilul tău. Oftă. O să am eu grijă de voi doi.

(ii)

Călătoria cu *Arhanghelul Gabriel* era grea, chiar şi pentru un băiat din mahalalele Sankt Petersburgului. Nu exista decât o singură clasă, a patra, şi pasagerii erau trataţi de parcă ar fi fost mărfuri. Vaporul era murdar şi insalubru, mai ales când erau valuri mari şi oamenii aveau rău de mare. Nu aveai cui să te plângi, pentru că nimeni din echipaj nu vorbea rusa. Lev nu era sigur de naţionalitatea acestora, însă nu reuşi să se înţeleagă cu ei nici bâiguind în engleză, nici apelând la puţinele cuvinte pe care le ştia în germană. Cineva îi spuse că erau olandezi. Lev nu mai auzise de olandezi până atunci.

Cu toate acestea, în rândul pasagerilor domnea optimismul. Lev se simţea de parcă tocmai dărâmase zidurile temniţei ţarului şi scăpase – acum era liber. Se afla în drum spre America, acolo unde nu existau nobili. Când marea era liniştită, pasagerii stăteau pe punte şi îşi istoriseau poveştile pe care le auziseră despre America: apa caldă de la robinet, bocancii din piele de bună calitate purtaţi până şi de muncitori şi mai ales libertatea de a practica orice religie, de a te alătura oricărui grup politic, de a-ţi rosti opiniile în public şi de a nu te teme de poliţie.

În seara celei de-a zecea zile, Lev lua parte la un joc de cărţi. El le împărţea, dar pierdea tot timpul. Toţi pierdeau, mai puţin Spirya, un băiat cu o înfăţişare inocentă, de-o seamă cu Lev, care călătorea tot singur.

— Spirya câştigă în fiecare seară, spuse un alt jucător, Yakov.

Adevărul era că Spirya câştiga doar atunci când făcea Lev cărţile.

Înaintau încet prin ceaţă. Marea era liniştită şi singurul sunet care se auzea era torsul înfundat al motoarelor. Lev nu izbutise să afle când urmau să ajungă. Oamenii îi dădeau răspunsuri diferite. Cei mai pricepuţi erau de părere că depindeau doar de vreme. Echipajul era la fel de enigmatic ca şi până atunci.

Când se înnoptă, Lev îşi aruncă pe masă cărţile.

— Gata, m-aţi curăţat, rosti el.

De fapt, mai avea încă destui bani în cămaşă, dar observase că toţi ceilalţi erau aproape faliţi, mai puţin Spirya.

— Asta e. Când ajungem în America, va trebui să-i iau ochii unei bogătaşe bătrâne şi să trăiesc ca un animal de companie în

palatul ei de marmură.

Ceilalţi pufniră în râs.

— Dar de ce te-ar vrea cineva pe post de animal de companie? întrebă Yakov.

— Bătrânelor li se face frig noaptea, răspunse el. Vor avea nevoie de căldura mea.

Jocul se termină într-o notă destinsă, iar jucătorii se împrăştiară care încotro.

Spirya se duse la pupa şi se aplecă peste balustradă, urmărind cum dispare siajul în ceaţă. Lev veni lângă el.

— Jumătatea mea este de şapte ruble, rosti Lev.

Spirya scoase nişte bancnote din buzunar şi i le dădu lui Lev, acoperind tranzacţia cu trupul său, pentru ca nimeni să nu vadă banii trecând de la unul la celălalt.

Lev puse bancnotele în buzunar şi îşi umplu pipa.

Spirya zise:

— Spune-mi ceva, Grigori.

Lev folosea actele fratelui său, aşa că trebuia să le spună tuturor că numele său este Grigori.

— Ce-ai face dacă aş refuza să-ţi dau partea?

Genul acesta de conversaţie era cât se poate de periculos. Lev îşi puse încet tutunul la loc şi pipa neaprinsă în buzunarul hainei. Apoi îl înşfăcă pe Spirya de rever şi-l împinse în balustradă, făcându-l să atârne pe jumătate deasupra mării. Spirya era mai înalt decât Lev, însă nici pe departe la fel de dur.

— Ţi-aş rupe gâtul, rosti Lev. Apoi aş lua toţi banii pe care i-ai făcut cu mine.

Îl împinse pe Spirya şi mai mult.

— Apoi te-aş azvârli în afurisita asta de mare.

Spirya era de-a dreptul îngrozit.

— Bine, bine! spuse el. Dă-mi drumul!

Lev îi dădu drumul din strânsoare.

— Dumnezeule! icni Spirya. Am pus şi eu o întrebare…

Lev îşi aprinse pipa.

— Iar eu ţi-am dat răspunsul, zise el. Nu-l uita.

Spirya se îndepărtă.

Când ceaţa se ridică, zăriră uscatul. Era încă noapte, dar Lev văzu luminile unui oraş. Unde erau? Unii spuneau că în Canada, alţii în Irlanda, însă nimeni nu ştia cu precizie.

Luminile păreau tot mai apropiate, iar vasul încetini – urmau să acosteze. Lev auzi pe cineva zicând că ajunseseră deja în

America! Zece zile păreau totuşi cam puţine. Dar ce ştia el? Veni lângă balustradă cu valiza fratelui său în mână. Inima îi bătea nebuneşte.

Valiza îi amintea că Grigori era cel care ar fi trebuit să ajungă în America acum. Lev nu-şi uitase jurământul pe care i-l făcuse lui Grigori înainte de plecare, de a-i trimite banii de bilet. Era o promisiune pe care chiar ar fi trebuit s-o respecte. Grigori îi salvase probabil viaţa – din nou. „Sunt norocos, se gândi Lev, să am un asemenea frate."

Făcea el bani pe vapor, dar nu suficient de repede. Cu şapte ruble nu făcea mare lucru – avea nevoie de potul cel mare. Însă America era ţara tuturor posibilităţilor. Avea să facă o avere acolo.

Lev fusese intrigat când descoperise gaura din valiză şi un glonţ înfipt într-o cutie în care se afla un set de şah. Vânduse setul de şah unuia dintre evrei pentru cinci copeici. Se întreba însă cum de ajunsese cineva să tragă în Grigori în ziua aceea.

Îi era foarte dor de Katerina. Îi plăcea nespus să se afişeze cu o fată ca ea la braţ, ştiind că toţi bărbaţii îl invidiau. Însă aveau să fie destule fete şi în America.

Se întreba dacă Grigori aflase deja despre copilul Katerinei. Lev simţi o urmă de regret: avea să-şi vadă fiul sau fiica vreodată? Îşi spuse apoi că nu trebuie să-şi facă griji pentru că o lăsase pe Katerina să crească singură copilul. O să îşi găsească ea pe cineva care să-i poarte de grijă! Era o supravieţuitoare.

Era trecut de miezul nopţii când vasul acostă. Cheiul era slab luminat şi nu se vedea picior de om. Pasagerii debarcară, cu tot cu sacii, cutiile şi geamantanele lor. Un ofiţer de pe *Arhanghelul Gabriel* îi îndrumă spre o baracă unde se aflau câteva bănci. „Va trebui să aşteptaţi aici până când vor veni oamenii de la imigrări, mâine dimineaţă", rosti el, demonstrând că vorbea totuşi puţină rusă.

Era oarecum dezamăgitor pentru oamenii care economisiseră ani la rândul ca să ajungă aici. Femeile se aşezară pe bănci şi copiii se culcară, în timp ce bărbaţii fumau în aşteptarea dimineţii. După o vreme auziră motoarele vaporului, iar Lev ieşi din baracă şi îl văzu îndepărtându-se încet de doc. Poate că lăzile cu blănuri trebuiau descărcate în altă parte.

Încercă să îşi aducă aminte ce îi zisese Grigori despre primii paşi în noua ţară. Imigranţii trebuiau să treacă de o inspecţie medicală – un moment tensionat, căci oamenii găsiţi într-o stare

necorespunzătoare erau trimişi înapoi, cu banii pierduţi şi cu speranţele năruite. Uneori ofiţerii de la imigrări schimbau numele oamenilor, ca să le facă mai uşor de pronunţat pentru americani. La ieşirea din docuri, un reprezentant al familiei Vyalov avea să-i aştepte ca să-i ducă cu trenul la Buffalo. Acolo urmau să primească slujbe în hotelurile şi în fabricile deţinute de Josef Vyalov. Lev se întreba cât de departe era Buffalo de New York. Avea să fie un drum de o oră sau de o săptămână? Îşi dorea acum să-l fi ascultat cu mai multă atenţie pe Grigori.

Soarele se ridică deasupra docurilor înghesuite şi Lev se simţi revigorat. Catarge şi vele demodate stăteau alături de coşuri de aburi. Oriunde priveai, erau clădiri impunătoare şi cocioabe dărăpănate, macarale înalte şi cabestane îndesate, scări, parâme şi cărucioare. În partea cealaltă, spre ţărm, Lev observă şiruri înseriate de vagoane pline cu cărbuni, sute – nu, mii – de vagoane dispărând în depărtare, dincolo de raza lui vizuală. Era dezamăgit că nu poate vedea celebra Statuie a Libertăţii cu făclia sa legendară: probabil că este ascunsă vederii de vreun promontoriu, se gândi el.

Hamalii începură să apară pe docuri, mai întâi în grupuri mici, apoi în număr tot mai mare. Vasele veneau şi plecau. O duzină de femei începură să descarce saci cu cartofi dintr-o mică ambarcaţiune aflată în faţa barăcii. Lev se întrebă când aveau să vină agenţii de la imigrări.

Spirya veni la el. Părea să nu fi pus la suflet felul în care îl ameninţase Lev.

— Au uitat de noi, rosti el.

— Aşa se pare, răspunse Lev nedumerit.

— Ce-ar fi să dăm o raită pe-aici, să vedem dacă putem găsi pe cineva care vorbeşte rusa?

— Bună idee.

Spirya i se adresă unuia dintre oamenii mai în vârstă:

— Ne ducem să vedem dacă putem afla ce se petrece.

Bărbatul părea agitat.

— Poate că ar trebui să rămânem cu toţii aici, cum ni s-a spus.

Băieţii îl ignorară şi se duseră la femeile cu cartofi. Lev le oferi cel mai frumos zâmbet al său şi zise:

— Vorbeşte vreuna dintre voi rusa?

Una dintre femeile mai tinere îi întoarse zâmbetul, însă nimeni nu-i răspunse la întrebare. Lev se simţi frustrat: de obicei avea

numai de câştigat atunci când oamenii nu înţelegeau ce spune.

Lev şi Spirya se îndreptară apoi în direcţia din care veniseră cei mai mulţi dintre muncitori. Nimeni nu-i băgă în seamă. Ajunseră lângă nişte porţi mari, trecură dincolo de ele şi se treziră pe o stradă aglomerată, încărcată de prăvălii şi birouri. Drumul era plin de automobile, tramvaie, cai şi cotigi. La fiecare câţiva paşi, Lev încerca să vorbească cu cineva, dar nimeni nu-i răspundea.

Lev era nedumerit. Ce fel de loc le-ar fi îngăduit oamenilor să coboare de pe un vas şi să intre în oraş fără permisiune?

Apoi zări o clădire care îl intrigă. Semăna cu un hotel, însă în faţă, pe treptele de la intrare, se aflau doi oameni îmbrăcaţi sărăcăcios în ţinută de marinari, care fumau.

— Uită-te la locul ăla, spuse Lev.

— Ce-i cu el?

— Cred că este o misiune marinărească, precum cea din Sankt Petersburg.

— Însă noi nu suntem marinari.

— Da, dar am putea găsi acolo oameni care să vorbească limbi străine.

Intrară în clădire. O femeie căruntă le vorbi din spatele unui ghişeu.

Lev rosti în limba sa:

— Nu vorbim americana.

Ea răspunse cu un singur cuvânt în aceeaşi limbă:

— Ruşi?

Lev dădu din cap în semn că da.

Ea făcu un semn cu degetul şi Lev simţi că-şi recapătă speranţele.

O urmară de-a lungul unui hol, până într-un mic ghişeu cu o fereastră ce dădea spre apă. În spatele biroului se afla un bărbat care îi aminti lui Lev de un evreu rus, fără să-şi dea seama exact de ce. Lev îl întrebă:

— Vorbiţi rusa?

— Sunt rus, răspunse omul. Cu ce vă pot ajuta?

Lui Lev îi venea să-l ia în braţe. În loc să facă asta, îl privi pe bărbat în ochi şi-i oferi cel mai călduros zâmbet al său.

— Ar fi trebuit să ne întâlnim la vapor cu cineva care să ne ducă spre Buffalo, însă omul n-a mai apărut, rosti el pe un ton amabil, puţin îngrijorat. Suntem vreo trei sute de persoane... Pentru a câştiga şi mai mult compasiunea celuilalt, adăugă:

Inclusiv femei şi copii. Credeţi că aţi putea să ne ajutaţi să găsim persoana de contact?

— Buffalo? spuse bărbatul. Dar unde credeţi că vă aflaţi?

— În New York, desigur.

— Aici este Cardiff.

Lev nu mai auzise niciodată de Cardiff, dar măcar acum înţelegea care era problema.

— Prostul ăla de căpitan ne-a lăsat în portul greşit, zise el. Cum ajungem la Buffalo de-aici?

Bărbatul îi arătă pe fereastră, dincolo de mare, şi Lev ştiu dinainte ce avea să spună.

— În direcţia aceea este, rosti omul. La vreo trei mii de mile distanţă.

(iii)

Lev se interesă de preţul unui bilet de la Cardiff la New York. Când îl converti în ruble, îşi dădu seama că era de zece ori mai mult decât avea el în cămaşă.

Îşi înăbuşi mânia. Fuseseră înşelaţi cu toţii de familia Vyalov sau de căpitanul vasului – sau de ambii, cel mai probabil, de vreme ce ar fi fost mai uşor să pună la cale înşelătoria împreună. Toţi banii strânşi cu greu de Grigori fuseseră furaţi de porcii ăia mincinoşi. Dacă l-ar fi putut prinde de gât pe căpitanul de pe *Arhanghelul Gabriel,* l-ar fi sugrumat şi ar fi râs când acesta ar fi murit.

Însă nu avea rost să-şi facă visuri de răzbunare. Important era să nu se dea bătut. Avea să-şi găsească o slujbă, să înveţe engleza şi să intre într-un joc de cărţi cu miză mare. Avea să-i ia ceva timp. Va trebui să aibă răbdare. Va trebui să înveţe să fie mai degrabă precum Grigori.

În acea primă noapte dormiră cu toţii pe podeaua sinagogii. Lev rămase laolaltă cu ceilalţi. Evreii din Cardiff nu ştiau – sau poate că nu le păsa – că o parte dintre pasageri erau creştini.

Pentru prima oară în viaţă vedea avantajul de a fi evreu. În Rusia evreii erau atât de persecutaţi, încât Lev se întrebase întotdeauna de ce nu renunţaseră mai mulţi la religia lor, de ce nu-şi schimbaseră hainele şi nu se amestecaseră cu restul lumii. Asta ar fi salvat multe vieţi. Însă acum îşi dădea seama că, dacă erai evreu, puteai să te duci oriunde în lume şi să găseşti mereu pe cineva care să te trateze ca şi cum ai fi făcut parte din familia

sa.

Se dovedi că acesta nu era primul grup de emigranţi ruşi care cumpăraseră bilete spre New York şi sfârşiseră altundeva. Se mai întâmplase şi înainte, în Cardiff şi în alte porturi britanice; şi, cum cei mai mulţi dintre emigranţii ruşi erau evrei, bătrânii din sinagogă aveau deja o rutină. A doua zi, călătorii primiră câte un mic dejun cald şi li se schimbară banii în lire sterline, şilingi şi pence, apoi fură duşi în hanuri unde reuşiră să închirieze camere ieftine.

Ca orice alt oraş din lume, Cardiff avea mii de grajduri. Lev învăţă destule cuvinte cât să spună că este un îngrijitor de cai experimentat, apoi începu să umble prin oraş în căutarea unei slujbe. Oamenilor nu le lua mult până să-şi dea seama că ştia să se poarte cu animalele, dar chiar şi cei mai binevoitori angajatori voiau să pună câteva întrebări, iar el nu le putea înţelege sau răspunde.

Disperat, începu să înveţe mai repede şi după câteva zile putea înţelege preţurile şi era capabil să ceară pâine sau bere. Totuşi, angajatorii puneau întrebări complicate, dorind să ştie probabil dacă mai lucrase înainte şi dacă avea probleme cu legea.

Se întoarse la misiunea marinărească şi-i explică problema sa rusului din micul ghişeu. Primi o adresă în Butetown, cartierul cel mai apropiat de docuri, şi i se spuse să întrebe de Filip Kowal, cunoscut drept Kowal Polonezul. Kowal se dovedi a fi un maistru care angaja muncitori străini pe bani puţini şi care vorbea câte un pic din majoritatea limbilor europene. Îi spuse lui Lev să vină în curtea principalei gări din oraş, cu valiza, lunea următoare la ora zece dimineaţa.

Lev era atât de bucuros, încât nici nu mai întrebă în ce consta slujba.

Odată cu el ajunseră acolo încă vreo două sute de oameni, majoritatea ruşi, dar şi câţiva germani, polonezi, slavi şi un african cu pielea închisă la culoare. Se bucură să-i vadă acolo pe Spirya şi pe Yakov.

Fură urcaţi într-un tren – biletele fiindu-le plătite de Kowal – şi porniră spre nord, printr-o zonă frumoasă de munte. Între dealurile verzi, oraşele industriale se întindeau ca o apă întunecată în văi. Fiecare oraş avea cel puţin un turn cu două roţi gigantice în vârf şi Lev află că principala ocupaţie în regiune era mineritul. Câţiva dintre oamenii veniţi cu el erau mineri; unii

aveau alte meserii, cum ar fi prelucrarea metalelor; iar mulţi erau muncitori necalificaţi.

După o oră coborâră din tren. Când ieşiră din gară, Lev realiză că nu era o slujbă ca oricare alta. Câteva sute de oameni, toţi purtând beretele şi hainele aspre de muncitori, îi aşteptau în piaţă. La început oamenii păstrară o tăcere de rău augur, apoi unul dintre ei strigă ceva şi ceilalţi i se alăturară imediat. Lev nu avea idee ce spuneau, dar nu încăpea nicio îndoială că erau cu toţii ostili la adresa lor. Mai erau prezenţi şi douăzeci-treizeci de poliţişti, care stăteau în faţa mulţimii şi îi ţineau pe oameni în spatele unei linii imaginare.

Spirya rosti cu glas înfricoşat:

— Cine sunt oamenii ăştia?

Lev răspunse:

— Bărbaţi scunzi şi musculoşi, cu feţe aspre şi mâini curate – aş spune că sunt mineri în grevă.

— Parcă ar vrea să ne omoare. Ce naiba se petrece aici?

— Suntem spărgători de grevă, zise Lev pe un ton sumbru.

— Domnul să ne aibă-n pază!

Kowal Polonezul strigă „Urmaţi-mă!” în mai multe limbi, apoi porniră cu toţii pe strada principală. Mulţimea continua să strige, iar oamenii le arătau pumnii ameninţători, însă nimeni nu forţa cordonul. Lev nu le mai fusese niciodată recunoscător poliţiştilor până atunci.

— Este îngrozitor, rosti el.

Yakov zise:

— Acum ştii cum e să fii evreu.

Îi lăsară în urmă pe minerii care strigau şi urcară dealul pe străzi cu case goale. Lev observă că multe dintre case păreau pustii. Oamenii încă se uitau lung după ei când treceau, dar ocările încetară. Kowal începu să le repartizeze oamenilor case. Lev şi Spirya fură uluiţi când primiră o casă numai pentru ei. Înainte să plece, Kowal le arătă gura puţului – turnul cu cele două roţi – şi le spuse să fie acolo a doua zi, la şase dimineaţa. Cei care erau mineri aveau să sape după cărbune, iar ceilalţi aveau să se ocupe de întreţinerea tunelelor şi a echipamentului sau, în cazul lui Lev, aveau să se îngrijească de ponei.

Lev se uită prin noua sa casă. Nu era vreun palat, dar era curată şi uscată. Avea la parter o cameră mare şi două sus – câte un dormitor pentru fiecare! Lev nu mai avusese niciodată o cameră numai a lui. Nu aveau mobilă, dar era obişnuit să doarmă

pe podea, iar în iunie nici măcar nu aveau nevoie de pături.

Lui Lev nu-i prea dădea ghes să plece, dar în cele din urmă li se făcu foame. Nu aveau mâncare în casă, aşa că plecară să-şi caute cina. Temători, intrară în prima tavernă care le ieşi în cale, însă duzina de muşterii de acolo le aruncară priviri mânioase, iar când Lev rosti în engleză: „Două halbe de jumătate-cu-jumătate, vă rog”, barmanul îl ignoră.

Coborâră în centrul oraşului şi găsiră o cafenea. Aici, cel puţin, clienţii nu păreau să caute motive de bătaie. Rămaseră la o masă jumătate de oră şi văzură cum chelneriţa îi servea pe toţi cei sosiţi după ei. Apoi plecară.

Avea să fie greu de trăit aici, intui Lev. Dar nu pentru prea mult timp. De îndată ce făcea rost de suficienţi bani, avea să plece în America. Cu toate acestea, cât timp rămânea aici trebuia să mănânce.

Intrară apoi într-o brutărie. De această dată Lev era hotărât să obţină ce voia. Arătă spre un raft cu franzele şi zise în engleză:

— O pâine, vă rog.

Brutarul se prefăcu că nu îl înţelege.

Lev se aplecă peste tejghea şi înşfăcă franzela pe care o voia. „Şi-acum, se gândi el, să-ncerce numai să mi-o ia înapoi.”

— Hei! strigă brutarul, însă rămase după tejghea.

Lev zâmbi şi spuse:

— Cât costă, vă rog?

— Un penny şi-un sfert, mormăi brutarul îmbufnat.

Lev puse monedele pe tejghea.

— Vă mulţumesc foarte mult, zise el.

Rupse franzela şi îi dădu jumătate lui Spirya, apoi plecară împreună pe stradă mâncând. Ajunseră la gară, însă mulţimea se împrăştiase. În curtea gării, un vânzător de ziare striga titlurile articolelor. Ziarele se vindeau repede, iar Lev se întrebă dacă se întâmplase ceva important.

O maşină mare veni cu viteză pe drum, iar ei fură nevoiţi să sară în lături. Uitându-se la pasagera de pe bancheta din spate, Lev fu uluit să o recunoască pe prinţesa Bea.

— Doamne Dumnezeule! exclamă el.

Într-o clipă fu transportat înapoi în Bulovnir, amintindu-şi imaginea de coşmar cu tatăl său, care murise în ştreang sub privirile acestei femei. O groază ca atunci nu mai simţise niciodată. Nimic nu-l mai speriase astfel, nici luptele de stradă,

nici bastoanele poliţiştilor, nici armele îndreptate spre el.

Maşina opri la intrarea în gară. Ura, dezgustul şi greaţa îl copleşiră şi mai puternic pe Lev când prinţesa Bea coborî. Pâinea pe care o mesteca avea dintr-odată gust de pietriş, aşa că o scuipă.

Spirya îl întrebă:

— Ce s-a întâmplat?

Lev îşi redobândi cumpătul.

— Femeia aia este o prinţesă rusoaică, explică el. Ea a pus ca tatăl meu să fie spânzurat acum paisprezece ani.

— Nenorocita! Ce naiba caută aici?

— S-a căsătorit cu un lord englez. Cred că locuiesc prin apropiere. Poate că mina de cărbuni îi aparţine lui.

Şoferul şi o cameristă se ocupau de bagaje. Lev o auzi pe Bea vorbindu-i cameristei în rusă şi pe cameristă răspunzându-i în aceeaşi limbă. Intrară cu toţii în gară, apoi camerista ieşi şi cumpără un ziar.

Lev se apropie de ea. Dându-şi basca jos, se aplecă până-n pământ şi rosti în rusă:

— Dumneavoastră trebuie să fiţi prinţesa Bea.

Ea râse voios.

— Nu fi prost! Eu sunt camerista ei, Nina. Tu cine eşti?

Lev se prezentă, apoi îl prezentă şi pe Spirya şi îi explică felul în care ajunseseră acolo, precum şi faptul că nu-şi puteau cumpăra cina.

— Mă întorc la noapte, rosti Nina. Ne ducem doar până în Cardiff. Veniţi la uşa bucătăriei de la Tŷ Gwyn şi vă voi da eu nişte carne rece. Luaţi-o pe drumul spre nord la ieşirea din oraş, până ajungeţi la un palat.

— Vă mulţumesc, frumoasă doamnă.

— Sunt destul de în vârstă ca să-ţi fiu mamă, zise ea, dar zâmbi măgulită. Cred că ar fi cazul să-i duc ziarul prinţesei.

— Care-i ştirea zilei?

— Eh, ştiri din străinătate, rosti ea, cu un gest de lehamite. A avut loc un asasinat. Prinţesa este extrem de supărată. Arhiducele Franz Ferdinand al Austriei a fost ucis într-un loc numit Sarajevo.

— E îngrozitor pentru o prinţesă.

— Da, încuviinţă Nina. Totuşi, nu cred că asta are o însemnătate prea mare pentru de-alde noi.

— Nu, spuse şi Lev. Nu cred că o să aibă.

Capitolul 7
Începutul lunii iulie 1914

Biserica St. James din Piccadilly avea enoriaşii cei mai elegant îmbrăcaţi din lume, fiind lăcaşul de cult preferat de elita londoneză. Teoretic, parada nu era privită cu ochi buni; însă femeile trebuiau să poarte pălării, iar în acele vremuri era absolut imposibil să cumperi una care să nu aibă pene de struţ, funde, panglici şi flori de mătase. Din spatele naosului, Walter von Ulrich urmărea cu privirea o junglă de forme şi de culori extravagante. Spre deosebire de femei, bărbaţii arătau toţi la fel, cu hainele lor negre şi cu gulerele albe şi ridicate, ţinându-şi jobenele în poală.

Majoritatea acestor oameni chiar nu înţelegeau ce se petrecuse în Sarajevo cu şapte zile în urmă, se gândi el morocănos; unii dintre ei nici măcar nu ştiau unde se află Bosnia. Deşi erau şocaţi de uciderea arhiducelui, nu ştiau sigur ce însemna asta pentru restul lumii. Erau doar uşor derutaţi.

Walter nu era derutat. Ştia exact ce atrăgea după sine asasinatul. Crea o ameninţare gravă la adresa securităţii Germaniei şi ţinea de oamenii ca Walter să-şi protejeze şi să-şi apere ţara în acele momente de pericol.

Prima lui sarcină pe ziua aceea era să afle ce părere avea ţarul Rusiei. Asta voia să ştie toată lumea: ambasadorul german, tatăl lui Walter, ministrul de externe din Berlin şi kaizerul însuşi. Iar Walter, ca un ofiţer de informaţii destoinic ce era, avea sursa potrivită.

Se uită printre enoriaşi, încercând să-l identifice pe omul său printre toate acele cefe, temându-se că ar putea să nu fie acolo. Anton era un funcţionar de la ambasada Rusiei. Se întâlneau în bisericile anglicane, pentru că astfel Anton putea fi sigur că nu vor da peste nimeni de la ambasadă acolo: majoritatea ruşilor ţineau de biserica ortodoxă, iar cei care nu erau ortodocşi nu erau angajaţi niciodată în serviciul diplomatic.

Anton răspundea de biroul de telegrafie de la ambasada Rusiei, aşa că vedea toate telegramele care soseau sau plecau. Informaţiile sale erau nepreţuite. Însă avea o fire dificilă şi îi provoca multă nelinişte lui Walter. Spionajul îl înspăimânta pe Anton, iar când se speria, nu mai apărea la întâlniri – ceea ce se

întâmpla des în momentele de tensiune internaţională precum acesta, când Walter avea nevoie de el mai mult ca niciodată.

Atenţia lui Walter fu distrasă când o zări pe Maud. Îi recunoscu gâtul lung şi delicat înălţându-se dintr-un guler elegant, bărbătesc, şi simţi cum i se opreşte inima. Săruta acel gât de fiecare dată când prindea ocazia.

Când se gândea la riscul unui război, mintea îi zbura mai întâi la Maud, apoi la ţara sa. Îi era ruşine de egoismul său, dar nu se putea abţine. Cea mai mare teamă a lui era că ea îi va fi luată; ameninţarea la adresa Patriei era pe locul al doilea. Era gata să moară pentru Germania – dar nu şi să trăiască fără femeia pe care o iubea.

Un cap din al treilea rând din spate se întoarse şi Walter dădu ochii cu Anton. Bărbatul avea un păr castaniu şi rar şi o barbă neregulată. Uşurat, Walter se duse în strana din sud, de parcă ar fi căutat un loc şi, după o clipă de ezitare, se aşeză.

Sufletul lui Anton era plin de amărăciune. Cu cinci ani în urmă, un nepot la care ţinuse mult fusese acuzat de activităţi revoluţionare de către poliţia secretă a ţarului şi fusese întemniţat în Fortăreaţa Petru şi Pavel, aflată în partea cealaltă a fluviului faţă de Palatul de Iarnă, în inima Sankt Petersburgului. Băiatul era seminarist şi nu avea deloc gânduri subversive; însă, înainte să poată fi eliberat, făcuse pneumonie şi murise. De atunci, Anton începuse să-şi pună în practică răzbunarea tăcută şi letală împotriva ţarului.

Păcat că biserica era atât de bine luminată. Arhitectul, Christopher Wren, proiectase şiruri lungi de ferestre imense şi boltite. Pentru ce le trebuia lor, o penumbră gotică şi sumbră s-ar fi potrivit mai bine. Totuşi, Anton se poziţionase bine, în capătul unui rând, cu un copil lângă el şi un stâlp masiv de lemn în spate.

— Bun loc de stat, murmură Walter.

— Tot am putea fi observaţi din galerie, se plânse Anton.

Walter clătină din cap.

— Toată lumea priveşte în faţă.

Anton era un burlac de vârstă mijlocie. Scund de statură, era îngrijit la modul extrem: cravata îi era strâns înnodată, fiecare nasture de la jachetă era închis, iar pantofii îi luceau. Costumul său tocit strălucea după toţi anii de periere şi călcare. Walter credea că asta era o reacţie provocată de josnicia spionajului. La urma urmei, omul era acolo ca să-şi trădeze ţara. „Iar eu sunt aici ca să-l încurajez”, se gândi Walter sinistru.

Nu mai spuse nimic în timpul şuşotelii de dinainte de slujbă, dar de îndată ce începu primul imn, rosti cu voce scăzută:

— Care-i atmosfera din Sankt Petersburg?

— Rusia nu vrea război, răspunse Anton.

— Bun.

— Ţarul se teme că războiul va duce la revoluţie.

Când Anton îl pomeni pe ţar, păru că-i vine să scuipe.

— Jumătate din Sankt Petersburg este deja în grevă. Desigur, nici măcar nu-i trece prin minte că propria-i brutalitate prostească este motivul pentru care lumea vrea o revoluţie.

— Într-adevăr.

Walter trebuia mereu să ia în calcul faptul că opiniile lui Anton erau distorsionate de ură, însă în această privinţă spionul nu se înşela întru totul. Walter nu îl ura pe ţar, dar se temea de el. Avea la dispoziţie cea mai mare armată din lume. Toate discuţiile despre siguranţa Germaniei trebuiau să ţină cont de acea armată. Germania era precum un om al cărui vecin ţine în lanţ un urs enorm, în grădina din faţă.

— Ce va face ţarul?

— Depinde de Austria.

Walter îşi înăbuşi o remarcă nerăbdătoare. Toată lumea aştepta să vadă ce va face împăratul austriac. Trebuia totuşi să facă *ceva,* întrucât arhiducele asasinat era moştenitorul tronului. Walter spera să afle mai multe despre intenţiile austriecilor de la vărul său, Robert, ceva mai târziu. Acea ramură a familiei era catolică, la fel ca toată elita Austriei, iar Robert era acum la slujba din Catedrala Westminster, însă Walter avea să îl întâlnească la prânz. Între timp trebuia să afle mai multe despre ruşi.

Fu nevoit să aştepte un nou imn. Încercă să îşi păstreze răbdarea. Îşi ridică privirea şi studie poleiala extravagantă a boltelor lui Wren.

Enoriaşii începură să cânte *Stânca veacurilor.*

— Să presupunem că ar izbucni un conflict în Balcani, îi murmură Walter lui Anton. Se vor ţine ruşii departe de el?

— Nu. Ţarul nu poate sta deoparte dacă Serbia este atacată.

Walter simţi un fior pe şira spinării. Acesta era exact genul de escaladare a conflictului de care se temea.

— Ar fi o nebunie să pornească la război din atâta lucru!

— Aşa este. Însă ruşii nu pot lăsa Austria să controleze Peninsula Balcanică – trebuie să-şi protejeze ruta de la Marea

Neagră.

Acest lucru nu putea fi contestat. Majoritatea exporturilor Rusiei – cerealele din câmpiile sudice şi petrolul din puţurile din zona Baku – erau expediate în restul lumii din porturile de la Marea Neagră.

Anton continuă:

— Pe de altă parte, ţarul îi îndeamnă pe toţi să păşească cu grijă.

— Adică nu se poate gândi la o soluţie.

— Dacă a gândit vreodată.

Walter încuviinţă. Ţarul nu era un om inteligent. Visul său era să readucă Rusia la epoca de aur din secolul al XVII-lea şi era suficient de prost cât să creadă că aşa ceva mai era posibil. Era ca şi cum regele George al V-lea ar fi încercat să recreeze Anglia din vremea lui Robin Hood. De vreme ce ţarul era aproape iraţional, era înnebunitor de greu să prezici ce urma să facă.

În timpul ultimului imn, privirea lui Walter se îndreptă spre Maud, care se afla la două rânduri mai în faţă, pe cealaltă parte. O urmări din profil cu drag, în timp ce ea cânta cu ardoare.

Raportul ambiguu al lui Anton era cât se poate de neliniştitor. Walter era şi mai îngrijorat decât fusese cu o oră în urmă. Zise:

— De acum înainte trebuie să ne vedem zilnic.

Anton păru panicat.

— Nu se poate! rosti el. Este prea riscant.

— Dar situaţia se schimbă din oră în oră.

— Duminica viitoare, dimineaţă, în Smith Square.

Asta era problema cu spionii idealişti, se gândi Walter frustrat: nu-i aveai cu nimic la mână. Pe de altă parte, oamenii care spionau pentru bani nu puteau fi niciodată de încredere. Îţi spuneau ce voiai să auzi, în speranţa că vor primi un bonus. În cazul lui Anton, dacă el zicea că ţarul şovăie, Walter putea fi sigur că ţarul nu luase încă nicio decizie.

— Hai să ne întâlnim măcar o dată şi pe la mijlocul săptămânii, îl imploră Walter când imnul se termină.

Anton nu-i răspunse. În loc să se aşeze, se furişă afară din biserică. „La naiba”, bombăni Walter, iar copilul din scaunul alăturat îl privi dezaprobator.

Când se încheie slujba, rămase în curtea pavată a bisericii, salutându-şi cunoştinţele, până când ieşi Maud, alături de Fitz şi de Bea. Maud arăta ireal de graţioasă într-o rochie mulată din catifea, cenuşie şi elegantă, cu o haină din crep gri-închis pe

deasupra. Poate că nu era o culoare foarte feminină, dar îi scotea în evidenţă frumuseţea sculptată şi părea să-i facă pielea să strălucească. Walter le strângea mâna celor din jur, dorindu-şi cu disperare să poată rămâne singur cu ea câteva minute. Făcu schimb de amabilităţi cu Bea, o bomboană în dantelă roz-bombon şi crem, şi fu de acord cu un Fitz solemn, care afirmă că asasinatul era „de rău augur”. Familia Fitzherbert trecu apoi mai departe şi Walter se temu că ratase ocazia; însă, în ultima clipă, Maud murmură:

— Voi fi la ducesă, la ceai.

Walter zâmbi spre spatele ei elegant. O văzuse pe Maud în urmă cu o zi şi urma să o vadă şi a doua zi, şi totuşi fusese îngrozit la gândul că era posibil să nu o vadă în ziua aceea. Chiar nu mai era în stare să petreacă 24 de ore fără ea? Nu se considera un om slab, însă ea aruncase o vrajă asupra lui. Cu toate acestea, nu-şi dorea să iasă de sub această vrajă.

Cel mai mult îl atrăgea la ea spiritul ei independent. Majoritatea femeilor din generaţia sa păreau să se mulţumească să joace rolul pasiv pe care li-l repartiza societatea, îmbrăcându-se frumos, organizând petreceri şi supunându-se soţilor lor. Walter se simţea plictisit de acest tip de femei inactive. Maud semăna mai degrabă cu femeile pe care le cunoscuse în Statele Unite, în timpul perioadei petrecute la ambasada germană din Washington. Erau elegante şi fermecătoare, dar nu servile. Era nemaipomenit de incitant să fii iubit de o asemenea femeie.

Porni cu pas vioi prin Piccadilly şi se opri la un chioşc de ziare. Nu-i făcea niciodată plăcere să citească ziarele britanice: majoritatea erau virulent şi făţiş antigermane, în special înverşunatul *Daily Mail.* Îi determinau pe britanici să creadă că sunt împresuraţi de spioni germani. Cât şi-ar fi dorit Walter să fi fost adevărat! Avea vreo duzină de agenţi infiltraţi în oraşele de pe coastă, raportându-i venirile şi plecările de la docuri, aşa cum şi britanicii aveau oamenii lor în porturile germane – dar în niciun caz miile de iscoade pe care redactorii isterici ai ziarelor le prezentau publicului.

Cumpără un exemplar al cotidianului *People.* Tensiunile din Balcani nu constituiau marea ştire de aici: britanicii erau mai îngrijoraţi din cauza Irlandei. O minoritate de protestanţi deţinuse controlul acolo vreme de sute de ani, fără să bage prea mult în seamă majoritatea catolică. Dacă Irlanda dobândea independenţa, cizma asupritoare ar fi trecut în celălalt picior.

Ambele părţi erau puternic înarmate şi exista ameninţarea războiului civil.

Un singur paragraf din josul primei pagini se referea la „criza austro-sârbă”. Ca de obicei, ziarele habar nu aveau ce se petrecea cu adevărat.

Exact când Walter intra în hotelul Ritz, Robert sări dintr-un taxi. Purta o vestă neagră şi o cravată de asemenea neagră, în semn de doliu pentru arhiducele asasinat. Robert fusese unul dintre apropiaţii lui Franz Ferdinand – progresist după standardele curţii vieneze, dar conservator după oricare alte standarde. Îl plăcuse şi îl respectase pe omul ucis şi pe familia acestuia, iar Walter ştia asta.

Îşi lăsară jobenele la garderobă şi intrară împreună în sala de mese. Walter se simţea uşor protector faţă de Robert. Încă de când erau copii, ştiuse că vărul său este diferit. Lumea spunea despre asemenea bărbaţi că sunt efeminaţi, dar era o constatare mult prea grosolană: Robert nu era o femeie într-un trup de bărbat. Cu toate acestea, avea multe caracteristici specific feminine, iar lucrul acesta îl făcea pe Walter să îl trateze cu un soi de cavalerism moderat.

Arăta ca Walter, având aceleaşi trăsături regulate şi ochii căprui, însă părul îi era mai lung şi avea mustaţa ceruită şi ondulată.

— Cum merge treaba cu Lady M? rosti el când se aşezară.

Walter i se confesase: Robert ştia totul despre iubirile interzise.

— Este minunată, dar tatăl meu nu poate trece peste faptul că lucrează într-o clinică de mahala împreună cu un doctor evreu.

— O, vai, ce aspru, zise Robert. Obiecţia lui ar fi de înţeles dacă ea însăşi ar fi evreică.

— Am sperat că va ajunge să o accepte treptat, întâlnind-o în societate din când în când şi realizând că are relaţii amicale cu cei mai puternici oameni de aici; dar nu merge aşa.

— Din păcate, criza din Balcani nu va face decât să sporească tensiunile din – Robert zâmbi –, iartă-mă, relaţiile internaţionale.

Walter se sili să râdă.

— Rezolvăm noi cumva, orice s-ar întâmpla.

Robert nu spuse nimic, dar nu părea la fel de încrezător.

Servind miel galez şi cartofi cu sos de pătrunjel, Walter îi prezentă lui Robert informaţiile neconcludente pe care le

obţinuse de la Anton.

Robert avea şi el veşti proaspete.

— Am stabilit că asasinii au obţinut armele şi bombele din Serbia.

— O, la dracu’! înjură Walter.

Mânia lui Robert era evidentă.

— Armele au fost oferite de şeful contrainformaţiilor militare sârbeşti. Ucigaşii s-au antrenat într-un parc din Belgrad.

Walter rosti:

— Ofiţerii de contrainformaţii mai acţionează uneori pe cont propriu.

— Chiar adeseori. Iar secretul care le învăluie operaţiunile le oferă posibilitatea să scape basma curată din încurcătura asta.

— Deci asta nu dovedeşte că guvernul sârb este cel care a pus la cale asasinatul. Şi, dacă este să analizăm logic, o naţiune mică şi independentă ca Serbia, încercând cu disperare să îşi păstreze independenţa, ar fi nesăbuită dacă şi-ar provoca puternicul vecin.

— Este posibil chiar ca serviciul de contrainformaţii sârb să fi acţionat contrar dorinţelor guvernului, recunoscu Robert. Însă apoi rosti pe un ton ferm: Asta nu contează absolut deloc. Austria trebuie să acţioneze împotriva Serbiei.

De asta se temea Walter. Incidentul nu mai putea fi privit ca o simplă crimă de care aveau să se ocupe poliţia şi justiţia. Escaladase cu mult, iar acum un imperiu trebuia să pedepsească o naţiune mică. Împăratul Franz Josef al Austriei fusese un mare om la vremea lui – deşi conservator şi credincios, fusese un conducător cu o mână de fier. Deşi avea acum 84 de ani, vârsta nu-l făcuse deloc mai puţin autoritar sau mai îngust la minte. Astfel de oameni credeau că ştiu totul doar pentru că sunt bătrâni. Tatăl lui Walter era la fel.

„Soarta mea este în mâinile a doi monarhi, se gândi Walter, ţarul şi împăratul. Unul este nesăbuit, celălalt e vârstnic; şi totuşi, ei controlează atât destinul lui Maud şi al meu, cât şi soarta a nenumărate milioane de europeni. Ce argument redutabil împotriva monarhiei!”

Rămase pe gânduri în timp ce-şi mâncau desertul. Când veni cafeaua, rosti cu optimism:

— Bănuiesc că scopul vostru va fi să-i daţi o lecţie aspră Serbiei fără să implicaţi vreo altă ţară.

Robert îi spulberă repede speranţele.

— Dimpotrivă, zise el. Împăratul meu i-a trimis o scrisoare personală kaizerului.

Walter tresări. Nu auzise nimic despre aşa ceva.

— Când?

— A ajuns ieri la el.

Ca toţi diplomaţii, Walter detesta ocaziile în care monarhii îşi vorbeau direct unul altuia, în loc să apeleze la miniştrii lor. Orice se putea întâmpla în asemenea situaţii.

— Şi ce i-a transmis?

— Că Serbia trebuie eliminată ca putere politică.

— Nu!

Era mai rău decât se temuse Walter. Şocat, întrebă:

— Chiar vorbeşte serios?

— Totul depinde de răspuns.

Walter se încruntă. Împăratul Franz Josef îi cerea sprijinul kaizerului Wilhelm – acesta era adevăratul scop al scrisorii. Cele două ţări erau aliate, aşa încât kaizerul avea obligaţia să-şi ofere sprijinul, dar răspunsul putea fi entuziast sau şovăielnic, încurajator sau precaut.

— Am încredere că Germania va sprijini Austria, orice ar decide să facă împăratul meu, rosti Robert pe un ton sever.

— Doar nu te aştepţi ca Germania să atace Serbia! protestă Walter.

Robert se simţi jignit.

— Vrem să primim asigurarea că Germania îşi va respecta obligaţiile sale de aliat.

Walter îşi ţinu în frâu nerăbdarea.

— Problema cu acest mod de gândire este că ridică miza jocului. La fel ca bruiajul de fundal pe care-l face Rusia în sprijinul Serbiei, încurajează agresiunea. Ar trebui ca toată lumea să se calmeze.

— Nu sunt sigur că sunt de acord cu asta, zise Robert băţos. Austria a suferit o lovitură cumplită. Nu trebuie să se creadă că împăratul nu ia lucrurile în serios. Cel care sfidează uriaşul trebuie să fie strivit.

— Hai să nu ne pierdem simţul măsurii!

Robert ridică tonul:

— Moştenitorul tronului a fost ucis!

Un client de la masa alăturată ridică privirea şi se încruntă la auzul germanei vorbite pe un ton atât de mânios. Robert îşi calmă tonul, nu însă şi expresia.

— Nu-mi vorbi mie de simţul măsurii!

Walter încercă să-şi înăbuşe propriile sentimente. Ar fi fost riscant şi nesăbuit din partea Germaniei să se implice în acest conflict, dar nu ar fi ajutat la nimic dacă îi spunea lui Robert asta. Treaba lui Walter era să obţină informaţii, nu să se ia la ceartă.

— Înţeleg, rosti el. Şi toţi cei din Viena îţi împărtăşesc punctul de vedere?

— Cei din Viena, da, spuse Robert. Tisza se opune.

István Tisza era premierul Ungariei, dar subordonatul împăratului austriac.

— Propunerea sa este un embargo diplomatic pus asupra Serbiei.

— Mai puţin dramatic, poate, dar şi mai puţin riscant, observă Walter cu prudenţă.

— O ripostă mult prea slabă.

Walter ceru nota. Era extrem de neliniştit din cauza celor auzite. Totuşi, nu voia să existe vreun motiv de ceartă între el şi Robert. Se ajutau reciproc şi aveau încredere unul în celălalt, şi nu voia ca asta să se schimbe. Ajunşi afară, îi strânse mâna lui Robert şi îl prinse de cot într-un gest de camaraderie nezdruncinată.

— Orice s-ar întâmpla, trebuie să ţinem aproape, vere, rosti el. Suntem aliaţi şi aşa vom fi întotdeauna.

Îl lăsă pe Robert să decidă dacă vorbea despre ei doi sau despre ţările lor. Se despărţiră prieteni.

Intră înviorat în Green Park. Londonezii se bucurau de lumina soarelui, însă Walter simţea deasupra capului un nor întunecat. Sperase ca Germania şi Rusia să nu intervină în criza din Balcani, însă tot ce aflase astăzi părea să sugereze contrariul. Ajungând la Palatul Buckingham, coti spre stânga şi trecu pe lângă Mall până la intrarea de serviciu a ambasadei germane.

Tatăl său avea un birou în ambasadă: îşi petrecea acolo cam o săptămână din trei. Pe perete era un tablou cu kaizerul Wilhelm, iar pe scrin o fotografie înrămată cu Walter în uniforma sa de locotenent. Otto ţinea în mână un obiect de lut. Colecţiona obiecte englezeşti din ceramică şi îi plăcea nespus să caute tot felul de lucruri stranii. Uitându-se mai de aproape, Walter observă că obiectul era un castron de fructe cu marginile modelate delicat, astfel încât să imite ţesătura unui paner. Cunoscând gusturile tatălui său, intui că era un obiect din secolul al XVIII-lea.

La Otto se afla Gottfried von Kessel, un ataşat cultural care lui Walter îi era extrem de antipatic. Gottfried avea părul negru şi des, pieptănat cu cărare într-o parte, şi purta ochelari cu lentile groase. Era de-o seamă cu Walter, iar tatăl lui era de asemenea în corpul diplomatic, dar, chiar dacă aveau atâtea în comun, nu erau prieteni. Walter îl considera pe Gottfried un lingău.

Înclină din cap către Gottfried şi se aşeză.

— Împăratul austriac i-a scris kaizerului nostru.

— Ştim asta, se grăbi Gottfried să spună.

Walter îl ignoră. Gottfried încerca mereu să se dea mare.

— Fără îndoială că răspunsul kaizerului va fi prietenos, îi zise el tatălui său. Însă foarte multe pot depinde de nuanţe.

— Majestatea Sa nu mi-a destăinuit încă poziţia pe care o va adopta.

— Însă o va face.

Otto încuviinţă.

— Este genul de lucru în privinţa căruia îmi cere uneori sfatul.

— Şi dacă îndeamnă la calm, ar putea să-i convingă pe austrieci să fie mai puţin războinici.

Gottfried spuse:

— Şi de ce-ar face asta?

— Pentru a evita ca Germania să fie atrasă într-un război din cauza unui teritoriu atât de neînsemnat precum Serbia!

— De ce te temi? rosti Gottfried cu dispreţ. De armata sârbă?

— Mă tem de armata rusă şi de asta ar trebui să te temi şi tu, replică Walter. Este cea mai mare din istorie…

— Ştiu asta deja, zise Gottfried.

Walter nu luă în seamă întreruperea.

— Teoretic, ţarul poate aduna şase milioane de soldaţi pe câmpul de luptă în doar câteva săptămâni…

— Ştiu…

— … şi asta este mai mult decât întreaga populaţie a Serbiei.

— Ştiu.

Walter oftă.

— Pari să ştii totul, von Kessel. Ştii cumva şi de unde au făcut rost asasinii de arme şi de bombe?

— De la naţionaliştii slavi, presupun.

— Te gândeşti la *anumiţi* naţionalişti slavi?

— Cine ştie asta?

— Austriecii ştiu, se pare. Ei cred că armele provin de la şeful contrainformaţiilor sârbeşti.

Otto gemu surprins.

— Asta o să-i *facă* pe austrieci cât se poate de răzbunători.

Gottfried zise:

— Austria încă este condusă de împărat. În cele din urmă, decizia pornirii unui război îi aparţine în exclusivitate.

Walter încuviinţă.

— Nu-i ca şi cum un împărat de Habsburg ar fi avut vreodată nevoie de cine ştie ce pretext ca să fie necruţător şi brutal!

— Cum altfel poate fi condus un imperiu?

Walter nu muşcă momeala.

— În afară de premierul maghiar, al cărui cuvânt nu are prea mare greutate, nu pare să existe cineva care să îndemne la prudenţă. Acest rol ne revine nouă.

Walter se ridică în picioare. Îşi raportase descoperirile şi nu voia să mai stea în aceeaşi încăpere cu enervantul de Gottfried.

— Dacă îmi permiţi, tată, mă voi duce la ceai la ducesa de Sussex şi voi afla ce se mai zvoneşte prin oraş.

Gottfried rosti:

— Englezii nu fac vizite duminica.

— Eu sunt invitat, replică Walter, şi plecă înainte de a-şi pierde cumpătul.

Trecu prin Mayfair şi se îndreptă spre Park Lane, unde se afla palatul ducelui de Sussex. Ducele nu juca niciun rol în guvernul britanic, însă ducesa organiza un salon politic. Când Walter sosise în Londra, în decembrie, Fitz îl prezentase ducesei, care se asigurase că el avea să fie invitat peste tot.

Intră în salonaş, se înclină, îi strânse mâna durdulie şi spuse:

— Toată lumea din Londra vrea să ştie ce se va întâmpla cu Serbia, astfel încât, deşi este duminică, am venit să vă întreb ce ştiţi dumneavoastră, Înălţimea Voastră.

— Nu va fi niciun război, rosti ea, fără să-şi dea seama că el glumeşte. Luaţi loc şi serviţi o ceaşcă de cafea. Bineînţeles, este tragic ce s-a întâmplat cu bietul arhiduce şi cu soţia sa şi fără îndoială că făptaşii vor fi pedepsiţi, dar ce prostie să credem că naţiuni mari precum Germania şi Marea Britanie ar intra în război din cauza Serbiei!

Walter îşi dorea să aibă şi el aceeaşi încredere. Îşi trase un scaun lângă Maud, care surâse fericită, şi Lady Hermia, care înclină din cap. În cameră se aflau o duzină de oameni, inclusiv primul lord amiral, Winston Churchill. Decorul era extrem de demodat – prea multă mobilă greoaie şi sculptată, materiale

bogate cu o mulţime de modele diferite –, iar fiecare suprafaţă era acoperită cu ornamente, fotografii înrămate şi vaze cu frunze uscate. Un lacheu îi oferi lui Walter o ceaşcă de ceai, lapte şi zahăr.

Walter era fericit să se afle aproape de Maud, dar – ca întotdeauna – îşi dorea mai mult; începu imediat să se întrebe dacă era vreo cale să rămână singuri, măcar pentru un minut sau două.

Ducesa zise:

— Problema, desigur, constă în slăbiciunea turcilor.

Hoaşca bătrână avea dreptate, se gândi Walter. Imperiul Otoman intrase în declin, oprit de la modernizare de un cler musulman conservator.

Secole de-a rândul sultanul păstrase ordinea în Peninsula Balcanică, de la coasta mediteraneană a Greciei până în Ungaria, însă acum, cu fiecare deceniu care trecea, se retrăgea tot mai mult. Cele mai apropiate mari puteri, Austria şi Rusia, încercau să ocupe locul rămas gol. Între Austria şi Marea Neagră se aflau Bosnia, Serbia şi Bulgaria, în linie. În urmă cu cinci ani, Austria preluase controlul asupra Bosniei. Austria era acum într-o dispută cu Serbia, ţara din mijloc. Ruşii se uitaseră pe hartă şi văzuseră că Bulgaria era următoarea piesă de domino şi că austriecii puteau ajunge să controleze coasta de vest a Mării Negre, ameninţând comerţul internaţional al Rusiei.

Între timp, popoarele supuse de Imperiul Austriac începeau să creadă că se pot conduce singure – acesta fiind motivul pentru care naţionalistul bosniac Gavrilo Princip îl împuşcase pe arhiducele Franz Ferdinand în Sarajevo.

Walter zise:

— Este o tragedie pentru Serbia. Cred că premierul lor este gata să se azvârle în Dunăre.

Maud spuse:

— Vreţi să spuneţi Volga.

Walter se uită la ea, bucuros de pretextul ce i se oferise pentru a-i savura înfăţişarea. Îşi schimbase hainele, purtând acum o rochie de seară bleumarin deasupra unei bluze din dantelă de un roz şters şi o pălărie de fetru roz, cu o fundă albastră.

— În niciun caz, Lady Maud, rosti el.

Ea zise:

— Volga trece prin Belgrad, care este capitala Serbiei.

Walter era gata să protesteze din nou, apoi ezită. Ea ştia foarte bine că Volga se afla la mai bine de o mie de mile de Belgrad. Ce-o fi punând la cale?

— Nu mă lasă inima să contrazic pe cineva atât de bine informat ca dumneavoastră, Lady Maud, spuse el. Cu toate acestea…

— O să verificăm, zise ea. Unchiul meu, ducele, are una dintre cele mai mari biblioteci din Londra. Se ridică în picioare şi adăugă: Veniţi cu mine şi vă voi dovedi că vă înşelaţi.

Era o purtare îndrăzneaţă din partea unei tinere educate şi ducesa îşi ţuguie buzele.

Walter ridică neajutorat din umeri şi o urmă pe Maud.

Pentru o clipă Lady Hermia păru să vrea să vină după ei, dar era scufundată mult prea confortabil în tapiţeria de catifea, cu o ceaşcă şi o farfurioară în mână şi cu o tavă în poală, şi ar fi fost un efort prea mare să se mişte.

— Nu staţi prea mult, rosti ea încet şi mai luă o muşcătură din prăjitură.

Şi cu asta ieşiră din cameră.

Maud merse în faţa lui Walter prin sală, unde câţiva lachei stăteau pe post de santinele. Se opri în faţa unei uşi şi îl aşteptă pe Walter să i-o deschidă. Apoi intrară.

Marea încăpere era cufundată în tăcere. Erau singuri. Maud se aruncă în braţele lui Walter. El o strânse cu putere, lipindu-i trupul de al său. Ea îşi întoarse privirea spre el.

— Te iubesc, rosti ea, sărutându-l pătimaş.

După un minut se desprinse din îmbrăţişare, căutând să-şi recapete răsuflarea. Walter o privi cu adoraţie.

— Eşti incredibilă, zise el. Să spui că Volga trece prin Belgrad!

— A mers, nu?

El dădu din cap admirativ.

— Nu mi-ar fi trecut niciodată prin cap. Eşti atât de isteaţă!

— Avem nevoie de un atlas, spuse ea. În caz că intră cineva.

Walter căută pe rafturi. Era mai degrabă o bibliotecă de colecţionar decât una de cititor. Toate cărţile erau legate elegant, majoritatea părând să nu fi fost deschise vreodată. Câteva cărţi de referinţă zăceau într-un colţ, iar el scoase un atlas şi găsi o hartă a Balcanilor.

— Criza asta, rosti Maud, neliniştită. Pe termen lung… nu o să ne despartă, nu-i aşa?

— Nu dacă am şi eu un cuvânt de spus, replică Walter.

O trase în spatele unui raft de cărţi, ca să nu fie văzuţi imediat de cineva care ar fi intrat, şi o sărută din nou. Era nemaipomenit de pătimaşă astăzi, trecându-şi mâinile peste umerii, braţele şi spatele lui în timp ce-l săruta. Se desprinse din sărutare şi îi şopti:

— Ridică-mi fusta.

El înghiţi în sec. Visase la clipa asta. Apucă materialul şi îl trase în sus.

— Şi jupa, zise ea.

El apucă materialul cu ambele mâini.

— Nu-l mototoli, şopti ea.

El încercă să ridice obiectele vestimentare fără să apuce prea strâns mătasea, însă acestea continuau să-i alunece printre degete. Nerăbdătoare, ea se aplecă, îşi prinse fusta şi jupa de margini şi ridică totul până la talie.

— Atinge-mă, spuse ea, privindu-l în ochi.

Se simţea neliniştit, temându-se că cineva ar fi putut intra peste ei, dar era mult prea copleşit de iubire şi de dorinţă ca să se mai abţină. Îşi puse mâna dreaptă la îmbinarea coapselor ei – şi scăpă un geamăt de surprindere: era goală acolo. Gândul că ea plănuise totul ca să-i ofere lui această plăcere îl aţâţă şi mai mult. O mângâie cu blândeţe, însă ea îşi împinse şoldurile în mâna lui, iar el apăsă mai tare.

— Aşa, şopti ea.

El îşi închise ochii, dar ea zise:

— Uită-te la mine, iubitule, te rog, uită-te la mine în timp ce o faci, iar el şi-i deschise din nou.

Ea se îmbujorase la faţă şi respira greu printre buzele întredeschise. Îi apucă mâna şi îl ghidă, aşa cum o ghidase el în loja de la operă.

Îi şopti:

— Pune-ţi degetul înăuntru.

Se sprijini de umărul lui. Îi putea simţi prin haine bătăile inimii. Se împinse în el fără încetare, apoi scoase un sunet înfundat, precum strigătul înăbuşit al cuiva care visează; şi, în cele din urmă, se lăsă moale în braţele lui.

El auzi uşa deschizându-se şi apoi vocea lui Lady Hermia:

— Haide, Maud, dragă, trebuie să ne luăm rămas-bun.

Walter îşi retrase mâna şi Maud îşi netezi fusta în grabă. Rosti cu glas tremurat:

— Mă tem că m-am înşelat, mătuşă Herm, şi Herr von Ulrich a

avut dreptate – într-adevăr, prin Belgrad trece Dunărea, nu Volga. Tocmai am găsit asta în atlas.

Se aplecară deasupra cărţii în timp ce Lady Hermia ocolea raftul de cărţi.

— Nu aveam nicio îndoială, zise ea. Bărbaţii au în general dreptate în aceste privinţe, iar Herr von Ulrich este un diplomat care trebuie că ştie foarte multe lucruri cu care femeile nu ar trebui să-şi bată capul. Nu ar fi trebuit să te contrazici, Maud.

— Cred că ai dreptate, rosti Maud, cu o nesinceritate uluitoare.

Ieşiră toţi trei din bibliotecă şi traversară sala. Walter deschise uşa de la salonaş. Lady Hermia intră prima. Când Maud o urmă, îşi ridică ochii şi îl privi în ochi. El îşi ridică mâna dreaptă, apoi băgă în gură vârful degetului şi îl supse.

(ii)

Nu mai puteau continua aşa, se gândi Walter pe drumul de întoarcere spre ambasadă. Se purta ca un şcolar. Maud avea 23 de ani, iar el 28, şi totuşi trebuiau să apeleze la subterfugii absurde ca să rămână singuri cinci minute. Era vremea să se căsătorească.

Trebuia să-i ceară permisiunea lui Fitz. Tatăl lui Maud murise, aşa că fratele ei era acum capul familiei. Nu încăpea vreo îndoială că Fitz ar fi preferat ca ea să se mărite cu un englez. Probabil că avea să se împace totuşi cu ideea: trebuie că era îngrijorat de faptul că ar fi putut să nu o vadă niciodată căsătorită pe sora lui cea arţăgoasă.

Nu, problema cea mare era reprezentată de Otto. El voia ca Walter să se căsătorească cu o fecioară prusacă bine-crescută, care să fie fericită să-şi petreacă restul vieţii născându-i moştenitori. Şi, când Otto voia ceva, făcea tot posibilul să obţină acel lucru, zdrobind fără remuşcări orice opoziţie – ceea ce îl şi făcuse, de altfel, un bun ofiţer de armată. Nu i-ar fi trecut nicio clipă prin gând că fiul său avea dreptul de a-şi alege singur mireasa, fără intervenţii sau presiuni. Walter ar fi preferat ca tatăl lui să îl încurajeze şi să îl sprijine: în niciun caz nu era încântat de perspectiva inevitabilei confruntări ce se prefigura la orizont. Totuşi, iubirea lui era o forţă mai presus de respectul faţă de tatăl său.

Era duminică seara, însă Londra era departe de a fi tăcută.

Deşi parlamentul nu îşi începuse încă sesiunea, iar birocraţii din Whitehall se duseseră pe la casele lor din suburbii, politica continua în palatele de pe Mayfair, în cluburile de gentilomi de pe St. James şi în ambasade. Walter recunoscu pe străzi câţiva membri ai parlamentului, vreo doi slujbaşi mărunţi de la Biroul de Externe al Marii Britanii şi câţiva diplomaţi europeni. Se întrebă dacă ministrul de externe britanic, Sir Edward Grey, rămăsese în oraş în acel weekend sau se retrăsese la căsuţa lui mult iubită de la ţară, aflată în Hampshire.

Walter îşi găsi tatăl la birou, citind telegrame decodate.

— Poate că nu-i cel mai bun moment să îţi dau această veste, începu Walter.

Otto mormăi ceva şi continuă să citească. Walter îi trânti pur şi simplu:

— Sunt îndrăgostit de Lady Maud.

Otto îşi ridică privirea.

— De sora lui Fitzherbert? Bănuiam eu. Te compătimesc profund.

— Fii serios, tată. Te rog.

— Nu, tu să fii serios.

Otto trânti hârtiile pe care le citea.

— Maud Fitzherbert este o feministă, o sufragetă şi o nonconformistă în societate. Nu este făcută să fie soţia nimănui, cu atât mai puţin a unui diplomat german dintr-o familie bună. Hai să nu mai discutăm despre asta.

Lui Walter îi veniră pe limbă cuvinte aprinse, dar strânse din dinţi şi îşi păstră cumpătul.

— Este o femeie minunată şi o iubesc, aşa că ai face bine să vorbeşti politicos despre ea, oricare ţi-ar fi părerile.

— O să spun exact ce gândesc, rosti Otto nepăsător. Este cumplită.

Îşi întoarse apoi atenţia asupra telegramelor sale.

Ochii lui Walter căzură asupra bolului de fructe pe care îl cumpărase tatăl său.

— Nu, zise el. Ridică bolul. Nu o să spui ce gândeşti.

— Ai grijă cu acel obiect!

Walter captase acum toată atenţia tatălui său.

— Eu mă simt protector faţă de Lady Maud, aşa cum te simţi tu faţă de acest bibelou de doi bani.

— Bibelou de doi bani? Dă-mi voie să-ţi spun că valorează…

— Numai că, desigur, acea dragoste este mai puternică decât

lăcomia unui colecţionar.

Walter azvârli în aer obiectul fragil şi îl prinse apoi într-o mână. Tatăl său scăpă un strigăt de protest. Walter continuă, nepăsător:

— Deci când vorbeşti insultător la adresa ei, eu mă simt aşa cum te simţi tu când crezi că o să scap asta – numai că e un sentiment mult mai intens.

— Ţânc neobrăzat…

Walter îşi ridică vocea astfel încât să o acopere pe cea a tatălui său:

— Şi dacă vei continua să-mi calci în picioare sentimentele, voi zdrobi acest produs de olărit sub călcâi.

— Bine, bine, am priceput. Acum lasă-l jos, pentru numele lui Dumnezeu!

Walter luă replica drept consimţământ şi puse obiectul pe o măsuţă.

Otto rosti maliţios:

— Însă mai trebuie să ţii cont de ceva… dacă pot menţiona asta fără să-ţi calc în picioare *sentimentele.*

— Spune.

— Este englezoaică.

— Pentru Dumnezeu! strigă Walter. De ani de zile germanii din familii bune se căsătoresc cu aristocraţi englezi. Prinţul Albert de Saxa-Coburg şi Gotha s-a căsătorit cu regina Victoria – nepotul lui este acum regele Angliei. Iar regina Angliei s-a născut prinţesă de Württemberg!

Otto ridică tonul:

— Lucrurile s-au schimbat! Englezii sunt hotărâţi să ne ţină la un nivel inferior de putere. Se împrietenesc cu adversarii noştri, cu Rusia şi Franţa. Ar însemna să te însori cu un duşman al patriei tale.

Walter ştia că aşa gândeau cei din vechea gardă, dar era de-a dreptul iraţional.

— Nu ar trebui să fim duşmani, spuse el exasperat. Nu avem niciun motiv să fim duşmani.

— Nu ne vor permite niciodată să concurăm de pe poziţii egale.

— Nu-i adevărat!

Walter se auzi ţipând, aşa că încercă să se calmeze.

— Englezii cred în comerţul liber – ne permit să ne vindem produsele prin tot Imperiul Britanic.

— Atunci citeşte asta.

Otto îi azvârli pe birou telegrama pe care tocmai o citise.

— Majestatea Sa kaizerul mi-a cerut să comentez.

Walter ridică hârtia. Era ciorna unui răspuns la scrisoarea personală a împăratului austriac. Walter o citi cu o panică crescândă. Se încheia astfel: „Împăratul Franz Josef poate totuşi să fie sigur că Majestatea Sa va sprijini cu loialitate Austro-Ungaria, aşa cum i-o cer obligaţiile alianţei noastre şi vechea sa prietenie.”

Walter era îngrozit.

— Dar asta îi dă mână liberă Austriei! exclamă el. Pot face tot ce vor şi noi îi vom sprijini!

— Există nişte restricţii.

— Nu multe. A fost deja trimisă?

— Nu, dar deja s-a convenit asupra ei. Va fi trimisă mâine.

— Putem să o oprim?

— Nu, şi nici nu aş vrea asta.

— Dar ne obligă să sprijinim Austria într-un război împotriva Serbiei.

— Nimic rău în asta.

— Însă noi nu vrem război! protestă Walter. Avem nevoie de ştiinţă, de industrie şi de comerţ. Germania trebuie să se modernizeze, să devină liberală şi să se dezvolte. Noi vrem pace şi prosperitate.

„Şi, adăugă el în sinea sa, vrem o lume în care un bărbat să se poată căsători cu femeia pe care o iubeşte fără să fie acuzat de trădare.”

— Ascultă la mine, zise Otto. Avem duşmani puternici de-o parte şi de alta, Franţa la vest şi Rusia la est – iar ei sunt în tovărăşie. Nu putem duce un război pe două fronturi.

Walter ştia asta.

— De aceea avem Planul Schlieffen, spuse el. Dacă suntem siliţi să purtăm un război, mai întâi invadăm Franţa cu o forţă copleşitoare, obţinem victoria în câteva săptămâni şi apoi, după ce am asigurat flancul de vest, ne întoarcem spre est ca să înfruntăm Rusia.

— Singura noastră speranţă, rosti Otto. Însă când a fost adoptat acest plan de către armata germană, acum nouă ani, contrainformaţiile noastre ne-au spus că armata rusă va avea nevoie de patruzeci de zile ca să se mobilizeze. Asta ne oferea aproape şase săptămâni pentru cucerirea Franţei. De atunci,

ruşii şi-au îmbunătăţit reţeaua de căi ferate – cu bani împrumutaţi de la francezi!

Otto izbi cu pumnul în birou, de parcă astfel ar fi putut strivi Franţa.

— Cu cât se scurtează mai mult timpul în care se mobilizează ruşii, cu atât devine mai riscant Planul Schlieffen. Ceea ce înseamnă că – îndreptă teatral un deget spre Walter – cu cât vom avea mai repede acest război, cu atât va fi mai bine pentru Germania!

— Nu!

De ce nu putea bătrânul să vadă cât de periculos era un asemenea mod de gândire?

— Înseamnă că trebuie să căutăm soluţii paşnice la dispute mărunte, spuse Walter.

— Soluţii paşnice? Otto clătină atotcunoscător din cap. Eşti un tânăr idealist. Crezi că există un răspuns la orice întrebare.

— Tu vrei război, spuse Walter, nevenindu-i a crede. Chiar vrei război!

— Nimeni nu vrea război, zise Otto. Dar uneori este mai bun decât alternativa.

(iii)

Maud moştenise un venit derizoriu de la tatăl ei – trei sute de lire pe an, care de-abia dacă îi ajungeau să-şi cumpere rochiile de sezon. Fitz se alesese cu titlul, cu pământul, cu casele şi cu aproape toţi banii. Aşa funcţiona sistemul englezesc. Însă nu asta o înfuria pe Maud. Banii nu însemnau mare lucru pentru ea: nici nu avea nevoie de cele trei sute de lire. Fitz plătea tot ce voia ea, fără să pună întrebări: i se părea lipsit de eleganţă să fie cumpătat cu banii.

Ce o revolta cu adevărat era faptul că nu avusese parte de educaţie. Când împlinise şaptesprezece ani, anunţase că va merge la universitate – şi toţi râseseră de ea. Află că trebuie să vii de la o şcoală bună şi să treci nişte examene înainte să fii admis. Maud nu mersese niciodată la şcoală şi, chiar dacă era capabilă să discute politică cu oamenii importanţi din stat, o succesiune de guvernatoare şi preceptori nu izbutiseră să o pregătească pentru a trece orice soi de examen. Plânsese şi tunase zile întregi şi chiar şi acum i se strica buna dispoziţie numai când se gândea la acest lucru. Asta o determinase să

devină sufragetă: ştia că fetele nu vor avea parte de o educaţie decentă până când femeile nu aveau să primească drept de vot.

Se întreba adeseori de ce se căsătoreau femeile. Se înhămau la o viaţă de roabe, şi ce primeau în schimb? Acum, însă, aflase răspunsul. Nu mai simţise niciodată ceva atât de intens precum dragostea faţă de Walter. Iar lucrurile pe care le făceau ca să-şi exprime această dragoste îi ofereau o plăcere nemaipomenită. Să poţi să îl atingi astfel pe celălalt oricând doreşti era ceva de vis. S-ar fi înrobit singură, de trei ori chiar, dacă acesta ar fi fost preţul pe care trebuia să-l plătească.

Însă nu robia era preţul, cel puţin nu în cazul lui Walter. Îl întrebase dacă o soţie ar trebui să i se supună soţului în toate privinţele, iar el îi răspunsese: „În niciun caz. Nu cred că supunerea intră în discuţie. Doi adulţi care se iubesc ar trebui să poată lua decizii împreună, fără ca unul să i se supună celuilalt.”

Ea îşi petrecuse mult timp gândindu-se la viaţa lor împreună. Câţiva ani probabil că el avea să fie mutat de la o ambasadă la alta şi aveau să călătorească prin lume: Paris, Roma, Budapesta, poate chiar şi mai departe, la Addis Abeba, Tokyo sau Buenos Aires. Se gândi la povestea lui Rut din Biblie: „Unde te vei duce tu, acolo voi merge şi eu.” Fiii lor vor fi învăţaţi să le trateze pe femei ca pe egalii lor, iar fiicele lor vor fi independente şi vor avea o voinţă puternică. Poate că urmau să se stabilească în cele din urmă într-o casă din Berlin, pentru a-şi putea trimite copiii la şcoli germane bune. La un moment dat, fără îndoială, Walter avea să moştenească Zumwald, conacul de la ţară pe care tatăl său îl avea în Prusia de Est. Când aveau să îmbătrânească, iar copiii lor vor fi ajuns oameni mari, aveau să petreacă mai mult timp la ţară, plimbându-se de mână pe moşie, citind alături seara şi reflectând la cât de mult se schimbase lumea faţă de tinereţea lor.

Lui Maud îi venea greu să se gândească la altceva. Stătea în biroul ei de la Biserica Evanghelică a Golgotei, uitându-se fix la o listă de preţuri pentru produse medicale şi amintindu-şi cum îşi supsese Walter degetul în uşa de la salonul ducesei. Lumea începuse să observe că era cu mintea aiurea: doctorul Greenward o întrebase dacă se simţea bine, iar mătuşa Herm îi spusese să se trezească din visare.

Încercă din nou să se concentreze asupra formularului de comandă, dar de această dată fu întreruptă de o bătaie în uşă. Mătuşa Herm băgă capul înăuntru şi zise:

— A venit cineva să te vadă.

Părea uşor uluită şi îi dădu lui Maud o carte de vizită.

Generalul Otto von Ulrich
Ataşat
Ambasada Imperiului German
Carlton House Terrace, Londra

— Tatăl lui Walter! exclamă Maud. Ce naiba…?

— Ce să-i spun? şopti mătuşa Herm.

— Întreabă-l dacă vrea ceai sau vin de Xeres, apoi pofteşte-l înăuntru.

Von Ulrich era în ţinută formală, purtând o redingotă neagră cu revere de satin, o vestă albă de pichet şi pantaloni dungaţi. Faţa sa roşie era asudată din cauza arşiţei verii. Era mai rotofei decât Walter şi nu la fel de chipeş, dar aveau aceeaşi postură militară, dreaptă şi cu bărbia scoasă în faţă. Maud apelă la nonşalanţa ei obişnuită.

— Dragul meu Herr von Ulrich, aţi venit într-o vizită formală?

— Aş dori să vorbesc cu dumneavoastră despre fiul meu, rosti el.

Engleza lui era aproape la fel de bună ca cea a lui Walter, deşi avea un accent care îi lipsea fiului lui.

— Ce drăguţ din partea dumneavoastră să treceţi direct la subiect, replică Maud cu o notă de sarcasm, căreia el nu-i dădu nicio atenţie. Vă rog să luaţi loc. Lady Hermia va cere să vi se aducă ceva de băut.

— Walter provine dintr-o familie aristocrată de viţă veche.

— La fel ca mine, spuse Maud.

— Suntem tradiţionali, conservatori, credincioşi fervenţi… poate un pic demodaţi.

— La fel ca familia mea, zise Maud.

Nu mergea după cum plănuise Otto.

— Noi suntem prusaci, rosti el cu o notă de exasperare în glas.

— Ah, făcu Maud, de parcă s-ar fi prins. În vreme ce noi suntem anglo-saxoni, fireşte.

Se duela cu el de parcă nu ar fi fost decât o întrecere de vorbe de duh, dar în adâncul sufletului era speriată. De ce venise aici? Care era scopul lui? Simţea că nu poate fi ceva nevinovat. Era împotriva ei. Avea să încerce să se bage între ea şi Walter, simţi ea cu o certitudine sumbră.

Oricum, nu avea să fie răpus cu glume nepotrivite.

— Germania şi Marea Britanie sunt în dezacord. Marea Britanie îi are ca prieteni pe duşmanii noştri, Rusia şi Franţa. Asta face ca Marea Britanie să ne fie adversară.

— Îmi pare rău să aud că sunteţi de această părere. Sunt mulţi cei care văd lucrurile altfel.

— Nu ajungi la adevăr printr-un vot al majorităţii.

Din nou sesiză o notă de asprime în vocea lui. Era obişnuit să fie ascultat fără să fie contrazis, mai ales de către femei.

Asistenta doctorului Greenward aduse o tavă cu ceai şi îl turnă în ceaşcă. Otto nu mai scoase nicio vorbă până când femeia nu plecă. Apoi zise:

— S-ar putea să ajungem la război în următoarele câteva săptămâni. Dacă nu ne luptăm din cauza Serbiei, se va ivi un alt pretext. Mai devreme sau mai târziu, Marea Britanie şi Germania vor fi obligate să se înfrunte pentru stăpânirea Europei.

— Îmi pare rău că sunteţi atât de pesimist.

— Sunt mulţi cei care gândesc la fel.

— Însă nu ajungi la adevăr printr-un vot al majorităţii.

Otto părea iritat. Era limpede că se aşteptase ca ea să stea şi să-i asculte în tăcere vorbele pline de importanţă. Nu îi plăcea să fie luat în derâdere. Rosti mânios:

— Ar trebui să-mi acordaţi atenţie. Vă spun ceva ce vă priveşte. Majoritatea germanilor consideră Marea Britanie drept duşmanul lor. Dacă Walter s-ar căsători cu o englezoaică, gândiţi-vă la consecinţe.

— M-am gândit, bineînţeles. Walter şi cu mine am vorbit pe îndelete despre asta.

— Mai întâi, el ar avea de îndurat dezaprobarea mea. Nu aş putea primi cu braţele deschise o noră englezoaică în familia mea.

— Walter crede că iubirea pentru fiul dumneavoastră vă va ajuta într-un final să treceţi peste repulsia pe care o simţiţi faţă de mine. Chiar nu există nicio şansă să se întâmple asta?

— În al doilea rând, rosti el, ignorându-i întrebarea, el va fi socotit trădător faţă de kaizer. Oamenii din clasa lui socială nu-i vor mai fi prieteni. El şi soţia lui nu vor mai fi primiţi în cele mai bune case.

Maud începea să se înfurie.

— Îmi vine greu să cred ce spuneţi. Sunt sigură că nu *toţi* germanii sunt atât de înguşti la minte!

El nu păru să-i bage în seamă insolenţa.

— În al treilea rând, şi ultimul, cariera lui Walter se desfăşoară în Ministerul de Externe. Se va remarca. L-am trimis la şcoli şi la universităţi din mai multe ţări. Vorbeşte o engleză fără cusur şi o rusă acceptabilă. În ciuda vederilor sale imature şi idealiste, este bine văzut de superiorii săi, iar kaizerul i-a vorbit binevoitor de mai multe ori. Ar putea ajunge ministru de externe într-o zi.

— Este sclipitor, recunoscu Maud.

— Dar dacă se însoară cu dumneavoastră, cariera lui va fi terminată.

— Este ridicol, rosti ea şocată.

— Draga mea domnişoară, nu este limpede? Nu se poate avea încredere într-un bărbat care s-a căsătorit cu unul dintre duşmani.

— Am vorbit despre asta. Loialitatea lui va fi faţă de Germania, fireşte. Îl iubesc destul cât să accept asta.

— Ar putea să-şi facă prea multe griji în privinţa familiei soţiei sale ca să-şi mai poată oferi pe deplin loialitatea ţării sale. Chiar dacă ar ignora legătura, fără scrupule, lumea tot şi-ar pune întrebări.

— Exageraţi, zise ea, simţind că începe să-şi piardă încrederea.

— În niciun caz nu ar putea lucra în vreun domeniu care ar necesita discreţie. Oamenii nu ar discuta chestiuni confidenţiale de faţă cu el. Ar fi terminat.

— Nu trebuie să lucreze la contrainformaţiile militare. Ar putea trece în alte domenii ale diplomaţiei.

— Toate formele de diplomaţie necesită discreţie. Şi apoi, mai este vorba şi despre poziţia mea.

Maud fu luată prin surprindere. Ea şi cu Walter nu se gândiseră la cariera lui Otto.

— Eu sunt un sfetnic apropiat al kaizerului. Oare ar mai avea el încredere absolută în mine dacă fiul meu s-ar căsători cu o străină din rândul duşmanilor ţării?

— Aşa ar trebui.

— Poate că da, dacă aş acţiona cu fermitate şi mi-aş dezmoşteni fiul.

Maud scăpă un geamăt.

— Nu aţi face una ca asta.

Otto ridică tonul:

— Aş fi obligat să o fac!

Ea clătină din cap.

— Aţi avea de ales, rosti ea cu disperare. Orice om are întotdeauna de ales.

— Nu voi sacrifica tot ce am dobândit – poziţia mea, cariera, respectul concetăţenilor mei – de dragul unei *fete,* spuse el cu dispreţ.

Maud se simţi de parcă tocmai fusese plesnită.

Otto continuă:

— Însă Walter o va face, desigur.

— Ce vreţi să spuneţi?

— Dacă Walter s-ar căsători cu dumneata, şi-ar pierde familia, ţara şi cariera. Însă ar face-o. Şi-a proclamat iubirea faţă de dumneata fără să se gândească la toate consecinţele, dar – mai devreme sau mai târziu – va înţelege ce greşeală catastrofală a făcut. Însă nu încape îndoială că se consideră logodit în mod neoficial cu dumneata şi că nu va renunţa la angajament. Este mult prea domn ca să facă una ca asta. „Hai, dezmoşteneşte-mă”, o să-mi spună. S-ar socoti un laş altminteri.

— Este adevărat, rosti Maud.

Era zăpăcită. Acest om odios vedea adevărul mai limpede decât ea.

Otto continuă:

— Aşa că *dumneata* trebuie să rupi angajamentul.

Ea simţi un junghi.

— Nu!

— Este singura cale de a-l salva. Trebuie să renunţi la el.

Maud îşi deschise gura ca să obiecteze din nou, dar Otto avea dreptate, aşa că nu îi veni în minte nimic de spus.

Otto se aplecă în faţă şi îi vorbi cu intensitate şi cu stăruinţă:

— Vă veţi despărţi de el?

Lacrimile se scurgeau pe chipul lui Maud. Ştia ce avea de făcut. Nu putea să-i distrugă viaţa lui Walter, nici măcar din dragoste.

— Da, suspină ea.

Îi pierise orice urmă de demnitate şi nici că-i mai păsa; durerea era prea mare.

— Da, mă voi despărţi de el.

— Promiteţi?

— Da, promit.

Otto se ridică în picioare.

— Vă mulţumesc că aţi avut bunăvoinţa de a mă asculta. Se înclină. Vă urez o după-amiază plăcută.

Ieşi din încăpere, iar Maud îşi îngropă faţa în palme.

Capitolul 8
Jumătatea lunii iulie 1914

În noul dormitor de la Tŷ Gwyn al lui Ethel exista o oglindă înaltă, cu rame mobile. Era veche, cu lemnăria crăpată şi cu geamul aburit, dar încă se putea vedea în ea din cap până în picioare. O considera un obiect de mare lux.

Se privi îmbrăcată doar în lenjeria de corp. Părea să fi devenit mai voluptuoasă de când se îndrăgostise. Pusese pe ea, mai ales la talie şi la şolduri, iar sânii păreau ceva mai umflaţi, poate pentru că Fitz îi mângâia şi îi strângea atât de mult. Când se gândea la el, o dureau sfârcurile.

Fitz sosise în acea dimineaţă, cu prinţesa Bea şi cu Lady Maud, şi-i şoptise că vrea să se întâlnească cu ea după prânz în Apartamentul cu Gardenii. Ethel o cazase pe Maud în Camera Roz, inventând o scuză despre nişte reparaţii la parchetul din apartamentul obişnuit al lui Maud.

Ethel venise acum în camera ei, să se spele şi să-şi schimbe lenjeria. Îi plăcea la nebunie să se pregătească astfel pentru el, anticipând felul în care îi va atinge el trupul şi îi va săruta buzele, auzind dinainte felul în care va geme de dorinţă şi de plăcere, gândindu-se la mirosul pielii lui şi la textura voluptuoasă a hainelor sale.

Deschise un sertar ca să scoată desuuri curate şi ochii îi căzură asupra unui morman de fâşii curate de vată albă, pe care le folosea când îi venea menstruaţia. Îşi dădu seama că nu le mai spălase de când se mutase în camera aceea. Simţi deodată o sămânţă măruntă de groază pură înfiripându-i-se în minte. Se lăsă să cadă pe patul îngust. Era mijlocul lui iulie acum. Doamna Jevons plecase la începutul lui mai. Asta fusese cu zece săptămâni în urmă. În timpul acesta Ethel ar fi trebuit să folosească cârpele nu o dată, ci de două ori.

— O, nu, rosti ea cu glas tare. O, Doamne, te rog, nu!

Făcu un efort să se calmeze şi să calculeze din nou. Vizita regelui avusese loc în ianuarie. Ethel fusese numită menajeră-şefă imediat după aceea, dar doamna Jevons fusese prea bolnavă ca să poată pleca atunci. Fitz se dusese în Rusia în februarie şi se întorsese în martie şi tot atunci făcuseră dragoste cum trebuie pentru prima oară. În aprilie doamna Jevons îşi

recăpătase forţele, iar contabilul lui Fitz, Albert Solman, venise de la Londra ca să-i explice cum va primi pensia. Ea plecase la începutul lui mai, la câteva zile după ce Celtic Minerals adusese muncitorii străini în Aberowen într-o încercare de a sparge greva, şi atunci se mutase Ethel în această cameră şi pusese acel morman mic şi înspăimântător de fâşii albe de vată în sertar. Asta se petrecea în urmă cu zece săptămâni. Ethel nu putea să obţină alt rezultat, oricum ar fi calculat.

De câte ori se întâlniseră în Apartamentul cu Gardenii? De cel puţin opt ori. De fiecare dată, Fitz se retrăsese înainte de final, însă uneori mai întârzia puţin şi ea îi simţea primele convulsii când era încă înăuntru. Fusese incredibil de fericită să fie cu el în felul acesta şi în extazul ei nu luase în seamă riscurile. Acum fusese prinsă.

— O, Doamne, iartă-mă, zise ea cu voce tare.

Prietena ei, Dilys Pugh, rămăsese grea cu copil. Dilys era de-o seamă cu Ethel. Lucrase ca menajeră pentru soţia lui Perceval Jones şi se văzuse cu Johnny Bevan. Ethel îşi aminti cum i se măriseră sânii lui Dilys exact în perioada în care îşi dăduse seama că poţi să rămâi gravidă şi dacă o faci stând în picioare. Acum erau căsătoriţi.

Ce urma să se întâmple cu Ethel? Nu se putea căsători cu tatăl copilului ei. Fără să mai pună şi altceva la socoteală, el era deja căsătorit.

Era momentul să se ducă şi să-l întâlnească. Astăzi nu aveau să se mai hârjonească în pat. Trebuiau să vorbească despre viitor. Îşi puse rochia neagră de mătase de la uniforma de menajeră-şefă.

Ce avea să spună el? Nu avea copii. O să fie mulţumit sau îngrozit? O să-şi iubească copilul din flori sau o să se ruşineze cu el? O va iubi mai mult pe Ethel pentru că îl zămislise sau o va urî?

Ieşi din camera de la mansardă şi porni pe holul îngust, coborând treptele ce duceau în aripa de vest. Tapetul familiar cu modelul său cu gardenii îi trezi dorinţa, la fel cum vederea chiloţilor ei îl excita pe Fitz.

El era deja acolo, stând lângă fereastră, privind grădina luminată de soare şi fumând un trabuc; şi, când îl văzu, o izbi din nou frumuseţea lui. Îl cuprinse cu braţele pe după gât. Costumul său cafeniu din tweed era moale la atingere, căci, descoperise ea, era făcut din caşmir.

— O, Teddy, iubitule, mă bucur atât de mult să te văd! exclamă ea.

Îi plăcea să fie singura persoană care îi spunea Teddy.

— Şi eu mă bucur să te văd, zise el, însă nu îi mângâie imediat sânii.

Ea îl sărută pe ureche.

— Am ceva să-ţi spun, rosti ea pe un ton solemn.

— Şi eu am ceva să-ţi spun! Pot să zic eu primul?

Ea fu cât pe ce să spună nu, însă el se desprinse din îmbrăţişare şi se trase un pas înapoi şi deodată ea simţi că urmează ceva de rău augur.

— Ce? spuse ea. Ce este?

— Bea a rămas însărcinată.

El trase din trabuc şi lăsă să iasă fumul ca un oftat.

La început ea păru că nu cuprinde înţelesul vorbelor sale.

— Ce spui? zise ea zăpăcită.

— Prinţesa Bea, soţia mea, este însărcinată. O să aibă un copil.

— Vrei să spui că ai fost şi în patul ei în acelaşi timp în care o făceai cu mine? zise Ethel mânioasă.

El era surprins. Părea să nu se fi aşteptat ca ea să-i reproşeze asta.

— Trebuia! protestă el. Am nevoie de un moştenitor.

— Dar mi-ai spus că mă iubeşti!

— Te iubesc! Şi într-un fel te voi iubi mereu.

— Nu, Teddy! strigă ea. Nu spune una ca asta, te rog, nu!

— Vorbeşte mai încet!

— Să vorbesc mai încet? Mă părăseşti! Ce mai contează pentru mine acum dacă află lumea?

— Pentru mine contează enorm.

Ethel era cuprinsă de deznădejde.

— Teddy, te rog! Te iubesc!

— Dar acum s-a terminat. Trebuie să fiu un soţ bun şi un tată bun pentru copilul meu. Trebuie să înţelegi.

— Să înţeleg pe naiba! se înfurie ea. Cum poţi să o zici atât de detaşat? Te-am văzut arătând mai multă compasiune pentru un câine care trebuia împuşcat!

— Nu este adevărat, rosti el şi glasul i se poticni uşor.

— M-am lăsat în voia ta în această cameră, pe patul de acolo.

— Iar eu nu voi...

Se opri. Chipul său, încremenit până atunci într-o expresie de

autocontrol rigid, lăsă deodată să se întrevadă suferinţa. Se întoarse cu spatele, ferindu-se de privirea ei.

— Nu voi uita niciodată asta, şopti el.

Ea se apropie mai mult de el şi îi văzu lacrimile de pe obraji, iar mânia i se evaporă.

— O, Teddy, îmi pare atât de rău, şopti ea.

El încercă să-şi vină în fire.

— Ţin foarte mult la tine, dar trebuie să-mi fac datoria, zise el.

Cuvintele lui erau reci, însă glasul îi era sugrumat.

— O, Doamne!

Ea încercă să se oprească din plâns. Nu îi dăduse încă vestea ei. Îşi şterse ochii cu mâneca, îşi trase nasul şi înghiţi.

— Datorie? spuse ea. Nu ştii încă totul.

— Despre ce vorbeşti?

— Şi eu sunt însărcinată.

— O, Dumnezeule!

Îşi duse trabucul la buze în mod mecanic, apoi îl coborî din nou fără să tragă din el.

— Dar m-am retras de fiecare dată!

— Nu destul de repede, se pare.

— De câtă vreme ştii?

— Tocmai mi-am dat seama. M-am uitat în sertar şi am văzut cârpele curate.

El tresări. Era clar că nu îi plăcea s-o audă vorbind despre menstruaţie. Ei bine, va trebui să îndure de această dată.

— Am calculat că nu mi-a mai venit ciclul de când m-am mutat în fosta cameră a doamnei Jevons, iar asta s-a întâmplat acum zece săptămâni.

— Două cicluri. Înseamnă că-i lucru sigur. Aşa a zis şi Bea. O, la dracu'!

Îşi duse din nou trabucul la buze, însă îşi dădu seama că se stinsese, aşa că-l lăsă să cadă pe podea cu un bombănit iritat.

Ei i se năzări un gând sucit.

— Ai putea avea doi moştenitori.

— Nu fi ridicolă, rosti el cu asprime. Bastarzii nu au dreptul la moştenire.

— Ah, şopti ea.

Nu avusese de gând să ridice pretenţii pentru copilul ei. Pe de altă parte însă, nu se gândise încă la el ca la un bastard.

— Bietul copilaş, se tângui ea. Pruncul meu, bastardul…

El afişă o expresie vinovată pe chip.

— Îmi pare rău, zise el. Nu am vrut să spun asta. Iartă-mă!

Ea văzu că firea lui bună se afla în conflict cu instinctele egoiste. Îi atinse braţul.

— Bietul Fitz…

— Doamne fereşte să afle Bea de asta, murmură el.

Ea îşi simţi orgoliul rănit. De ce trebuia el să se concentreze numai asupra celeilalte femei? Bea avea să fie în regulă: era bogată şi măritată, şi purta în pântece iubitul şi cinstitul moştenitor al clanului Fitzherbert.

Fitz continuă:

— Şocul ar putea să o afecteze.

Ethel îşi aminti un zvon conform căruia Bea suferise un avort în anul precedent. Toate servitoarele vorbiseră despre asta. După spusele Ninei, camerista rusoaică, prinţesa dăduse vina pentru avort pe Fitz, care o supărase atunci când anulase o călătorie planificată în Rusia.

Ethel se simţi cumplit de respinsă.

— Deci principala ta grijă este că vestea despre copilul nostru ar putea să o supere pe soţia ta.

El o privi ţintă.

— Nu vreau să avorteze – este important să nu avorteze!

Nu avea nici cea mai vagă idee cât de insensibil era.

— La naiba cu tine, exclamă Ethel.

— La ce te aşteptai? Copilul pe care Bea îl poartă în pântec este cel la care am sperat şi pentru care m-am rugat. Copilul tău nu este dorit nici de tine, nici de mine şi nici de altcineva.

— Eu nu văd lucrurile aşa, murmură ea şi începu să plângă din nou.

— Trebuie să mă gândesc la asta, zise el. Trebuie să fiu singur. O apucă de umeri şi spuse: Mai vorbim mâine. Între timp, nu spune nimănui. Ai înţeles?

Ea dădu din cap în semn că da.

— Promite-mi.

— Îţi promit.

— Aşa te vreau, rosti el, apoi ieşi din cameră.

Ethel se aplecă şi culese de jos trabucul stins.

(ii)

Ea nu spuse nimănui, dar nu putea să pretindă că totul este în ordine, aşa că se prefăcu bolnavă şi se duse în pat. Cum stătea

singură, oră după oră, suferinţa lăsa locul neliniştii. Cum aveau să trăiască ea şi copilul ei?

Avea să-şi piardă slujba de la Tŷ Gwyn – era de la sine înţeles, chiar dacă pruncul nu ar fi fost al contelui. Numai gândul acesta era insuportabil de dureros. Fusese atât de mândră de sine când fusese numită menajeră-şefă… Bunicului îi plăcea să spună că mândria vine mereu înainte de o prăbuşire. Avea dreptate în acest caz.

Nu era sigură că se mai putea întoarce în casa părinţilor săi: ruşinea l-ar fi omorât pe tatăl ei. Era aproape la fel de supărată din cauza asta pe cât era din cauza propriei ruşini. Într-un fel, avea să îl rănească mai mult pe el decât o rănise pe ea; el era atât de rigid în aceste privinţe…

Oricum, nu voia să-şi ducă viaţa ca mamă nemăritată în Aberowen. Existau deja două fete ca ea: Maisie Owen şi Gladys Pritchard. Erau nişte personaje triste, fără un loc anume în ordinea socială a oraşului. Erau singure, dar niciun bărbat nu era interesat de ele; deşi mame, locuiau încă cu părinţii, de parcă ar fi fost copii; nu erau binevenite în nicio biserică, tavernă, prăvălie sau club. Cum ar fi putut ea, Ethel Williams, care se considerase dintotdeauna cu un cap deasupra celorlalţi, să coboare până la cel mai de jos nivel?

Asta însemna că era nevoită să plece din Aberowen. Nu îi părea rău. Avea să întoarcă spatele bucuroasă şirurilor de case mohorâte, micuţelor capele pretenţioase şi nesfârşitelor certuri dintre mineri şi conducere. Însă unde avea să se ducă? Avea să îl mai vadă pe Fitz?

Când se lăsă întunericul ea rămase trează, uitându-se pe fereastră la stele, şi în cele din urmă îşi încropi un plan. Avea să înceapă o nouă viaţă, într-un loc nou. Avea să poarte verighetă şi să spună că i-a murit soţul. Avea să găsească pe cineva care să aibă grijă de copil, să obţină o slujbă şi să câştige bani. Îşi va trimite copilul la şcoală. Simţea că era fată – avea să fie deşteaptă, să devină scriitoare sau doctor sau poate o activistă ca doamna Pankhurst, militând pentru drepturile femeilor şi lăsându-se arestată în faţa Palatului Buckingham.

Crezuse că nu o să poată adormi, dar emoţia o secătuise de vlagă, aşa că aţipi pe la miezul nopţii şi căzu într-un somn profund, fără vise.

Răsăritul soarelui o trezi. Se ridică în capul oaselor, aşteptând cu nerăbdare să vadă ce-i va aduce noua zi; apoi îşi aminti că

vechea ei viaţă era terminată, distrusă, şi că se afla în mijlocul unei tragedii. Aproape că se lăsă din nou pradă suferinţei, dar luptă împotriva senzaţiei. Nu îşi putea permite luxul unor lacrimi. Trebuia să înceapă o nouă viaţă.

Se îmbrăcă şi coborî în sala servitorilor, unde anunţă că îşi revenise complet după boala din ziua precedentă şi că este gata să-şi îndeplinească atribuţiile obişnuite.

Lady Maud trimise după ea înainte de micul dejun. Ethel pregăti o tavă cu cafea şi i-o duse în Camera Roz. Maud era la măsuţa de toaletă, într-un neglijeu mov de mătase. Plânsese. Ethel avea pe cap propriile probleme, dar chiar şi aşa, nu putu să n-o compătimească pe Maud.

— Ce s-a întâmplat, Înălţimea Voastră?

— O, Williams, a trebuit să renunţ la el!

Ethel presupuse că se referea la Walter von Ulrich.

— Dar de ce?

— A venit tatăl său să mă vadă. Nu conştientizasem încă faptul că Marea Britanie şi Germania sunt inamice, iar căsătoria cu mine ar putea să-i ruineze lui Walter cariera – poate chiar şi pe cea a tatălui său.

— Dar toată lumea spune că nu va fi niciun război. Serbia este destul de importantă pentru noi.

— Dacă nu acum, atunci mai târziu; şi, chiar dacă nu va mai izbucni niciodată, ameninţarea în sine este suficientă.

Masa de toaletă era mărginită de un volănaş de dantelă roz, iar Maud trăgea nervoasă de acesta, rupând dantela scumpă. Va avea nevoie de ore bune ca să repare stricăciunile, se gândi Ethel. Maud continuă:

— Nimeni din Ministerul de Externe german nu i-ar mai încredinţa lui Walter secrete dacă ar fi căsătorit cu o englezoaică.

Ethel turnă cafeaua şi îi dădu lui Maud o ceaşcă.

— Herr von Ulrich va renunţa la slujba lui dacă vă iubeşte cu adevărat.

— Dar nu vreau să renunţe!

Maud încetă să mai rupă dantela şi sorbi nişte cafea.

— Nu pot fi cea care îi pune capăt carierei. Ce fel de temelie mai e şi asta pentru o căsnicie?

„Ar putea să-şi schimbe cariera, se gândi Ethel; şi, dacă v-ar iubi cu adevărat, chiar ar face-o.” Apoi se gândi la bărbatul pe care îl iubea *ea* şi la cât de repede i se temperase pasiunea când devenise neconvenabilă. „O să-mi păstrez părerile pentru mine,

se gândi ea; nu ştiu absolut nimic.” Întrebă:
— Ce a zis Walter?
— Nu l-am văzut. I-am trimis o scrisoare. Nu mă mai duc în locurile în care ne întâlneam de obicei. Apoi el a început să treacă pe la mine pe acasă şi a devenit stânjenitor să le tot spun servitorilor că nu sunt acasă pentru el, aşa că am venit aici cu Fitz.
— De ce nu vreţi să vorbiţi cu el?
— Pentru că ştiu ce se va întâmpla. El mă va lua în braţe şi mă va săruta, iar eu voi ceda.
„Ştiu sentimentul”, se gândi Ethel.
Maud oftă.
— Eşti tăcută în această dimineaţă, Williams. Probabil că ai şi tu grijile tale. Lucrurile s-au îngreunat mult de când cu greva?
— Da, Înălţimea Voastră. Tot oraşul a trecut pe raţii de subzistenţă.
— Încă îi mai hrăneşti pe copiii minerilor?
— În fiecare zi.
— Aşa. Fratele meu este foarte generos.
— Da, Înălţimea Voastră.
„Când îi convine”, adăugă ea în gând.
— Ei bine, ar trebui să-ţi vezi de treaba ta. Îţi mulţumesc pentru cafea. Cred că te plictisesc cu problemele mele.
Uşor impulsiv, Ethel o apucă pe Maud de mână.
— Vă rog să nu spuneţi asta. Aţi fost mereu atât de bună cu mine! Îmi pare foarte rău pentru ce s-a întâmplat cu Walter şi sper că îmi veţi împărtăşi mereu necazurile dumneavoastră!
— Ce frumos din partea ta!
Lacrimile îi umplură din nou ochii lui Maud.
— Îţi mulţumesc foarte mult, Williams.
Îi strânse mâna lui Ethel, apoi îi dădu drumul.
Ethel ridică tava şi plecă. Când ajunse în bucătărie, Peel, majordomul, o întrebă:
— Ai greşit cu ceva?
„Nici n-ai tu idee”, se gândi ea.
— De ce întrebi?
— Înălţimea Sa vrea să te duci în bibliotecă la ora zece şi jumătate.
Deci avea să fie o discuţie formală, se gândi Ethel. Poate că era mai bine aşa. Aveau să fie despărţiţi de un birou şi ea nu se va simţi tentată să i se arunce în braţe. Asta o va ajuta să-şi ţină

lacrimile în frâu. Trebuia să fie rece şi lipsită de orice emoţie. Tot cursul vieţii ei avea să fie stabilit în această discuţie.

Îşi văzu mai departe de treburile din casă. Avea să-i lipsească Tŷ Gwyn. În anii în care lucrase aici, ajunsese să îndrăgească mobila veche şi elegantă. Reţinuse numele pieselor de mobilier şi învăţase să recunoască un lampadar, un bufet, un armoar sau o etajeră. În timp ce le ştergea de praf şi le lustruia, observa incrustaţia pe lemn, încovoierile şi canelurile, picioarele în formă de labe de leu ţinând sfere între gheare. Ocazional, cineva ca Peel obişnuia să spună: „Acela este franţuzesc – Ludovic al XV-lea”, iar ea realizase astfel că fiecare cameră era decorată şi mobilată într-un singur stil – baroc, neoclasic sau gotic. Nu avea să mai vadă asemenea mobilă în viaţa ei.

După o oră se îndreptă spre bibliotecă. Cărţile fuseseră colecţionate de predecesorii lui Fitz. Camera nu mai era acum atât de folosită: Bea citea numai romane franţuzeşti, iar Fitz nu citea deloc. Oaspeţii mai veneau aici uneori pentru o clipă de tihnă şi de linişte sau pentru a folosi setul de şah din fildeş de pe masa centrală. În această dimineaţă obloanele erau trase până la jumătate, la instrucţiunile lui Ethel, ca să ferească încăperea de soarele dogoritor de iulie şi să o păstreze răcoroasă. Drept urmare, camera era întunecoasă.

Fitz stătea într-un fotoliu din piele verde. Spre surprinderea lui Ethel, era acolo şi Albert Solman, într-un costum negru şi o cămaşă cu guler scrobit. Avocat de profesie, Solman era ceea ce gentilomii din perioada edwardiană numeau om de afaceri. El administra banii lui Fitz, verificând veniturile din redevenţele de cărbune şi din chirii, plătind facturile şi scoţând bani pentru salariile angajaţilor. Tot el se ocupa de închirieri şi de alte contracte şi ocazional intenta procese oamenilor care încercau să-l înşele pe Fitz. Ethel îl mai întâlnise înainte şi nu îl plăcea. Îl considera doar un vulpoi bătrân. Poate că toţi avocaţii erau aşa, nu ştia sigur: el era singurul pe care îl cunoscuse vreodată.

Fitz se ridică, uşor jenat.

— I-am împărtăşit domnului Solman secretul nostru, zise el.

— De ce? rosti Ethel.

Ea fusese nevoită să promită că nu va spune nimănui. Faptul că Fitz îi mărturisise totul acestui avocat era o trădare.

Fitz părea ruşinat – un lucru rar pentru el.

— Solman îţi va spune ce îţi propun, zise el.

— De ce? repetă Ethel.

Fitz o privi rugător, implorând-o parcă să nu-i îngreuneze şi mai mult situaţia.

Însă ea nu simţi nicio urmă de compasiune. Nici pentru ea nu era uşor – de ce ar fi fost uşor pentru el?

— Ce este de nu ai curajul să-mi spui chiar tu? rosti ea, provocându-l.

El îşi pierduse încrederea arogantă.

— Îl voi lăsa pe el să-ţi explice, zise el; şi, spre uimirea ei, plecă din cameră.

Când uşa se închise în urma lui, ea se holbă la Solman, gândindu-se:

„Cum pot vorbi despre viitorul copilului meu cu acest străin?”

Solman îi zâmbi.

— Deci nu ai fost cuminte, nu-i aşa?

Asta o înfurie la culme.

— I-aţi spus asta şi contelui?

— Sigur că nu!

— Pentru că nici el nu a fost cuminte, să ştiţi. E nevoie de doi oameni ca să faci un copil.

— În regulă, nu trebuie să vorbim despre asta.

— Vreau doar să nu vorbiţi de parcă am făcut asta de capul meu.

— Prea bine.

Ethel se aşeză, apoi îl privi din nou.

— Puteţi să luaţi loc, dacă doriţi, rosti ea, ca şi cum ar fi fost stăpâna casei şi i-ar fi vorbit de sus majordomului.

El se înroşi. Nu ştia dacă să stea şi să dea astfel impresia că aşteptase permisiunea ei sau dacă să rămână în picioare, ca un servitor. În cele din urmă, începu să se plimbe de colo-colo.

— Înălţimea Sa m-a instruit să îţi fac o ofertă, spuse el.

Plimbarea prin încăpere de colo-colo nu ţinea, aşa că se opri şi rămase în picioare în faţa ei.

— Este o ofertă generoasă şi te sfătuiesc să o accepţi.

Ethel nu scoase nicio vorbă. Insensibilitatea lui Fitz avea şi un efect folositor: o făcuse să realizeze că se afla într-o negociere. Iar la asta se pricepea. Tatăl ei avusese tot timpul de negociat câte ceva, certându-se şi înţelegându-se cu conducerea minei, încercând mereu să obţină salarii mai mari, programe de lucru mai scurte şi norme de siguranţă mai eficiente. Una dintre maximele lui era: „Nu vorbi niciodată decât dacă trebuie neapărat.” Aşa că rămase tăcută.

Solman o privi, părând să aştepte ceva. Când pricepu că ea nu are de gând să răspundă, păru încurcat. Reluă:

— Înălţimea Sa este de acord să îţi ofere o pensie de 24 de lire sterline pe an, plătită lunar în avans. Cred că este foarte generos din partea Domniei Sale, nu crezi?

Ce zgârcit mârşav şi vrednic de dispreţ, se gândi Ethel. Cum putea să fie atât de rău cu ea? 24 de lire sterline era salariul unei cameriste! Era jumătate din ce primea Ethel ca menajeră-şefă, fără a mai pune la socoteală că avea să-şi mai piardă şi cazarea şi masa.

De ce cred bărbaţii că pot scăpa aşa de uşor? Probabil pentru că pot, de obicei. Femeile nu au drepturi. Fusese nevoie de doi oameni ca să facă un copil, dar numai unul era obligat să aibă grijă de acesta. Cum de îngăduiau femeile să se afle mereu într-o poziţie atât de slabă? Gândul o înfuria.

Şi totuşi, nu scoase nicio vorbă.

Solman trase un scaun şi se aşeză aproape de ea.

— Acum, cred că trebuie să priveşti partea bună a lucrurilor. Vei avea zece şilingi pe săptămână...

— Nu chiar, îl întrerupse ea repede.

— Ei bine, să zicem că vor fi 26 de lire pe an, asta înseamnă zece şilingi pe săptămână. Ce spui?

Ethel nu spuse nimic.

— Îţi poţi găsi o cămăruţă frumoasă în Cardiff cu doi-trei şilingi, iar restul poţi să-i cheltui cum vrei. O mângâie pe genunchi şi adăugă: Şi, cine ştie? Poate că vei găsi un alt bărbat generos care să-ţi uşureze puţin viaţa... Ei? Eşti o fată foarte atrăgătoare, să ştii.

Ea se prefăcu că nu înţelege ce vrea el să spună. Ideea de a fi amanta unei târâturi de avocat ca Solman pur şi simplu o scârbea. Chiar credea că i-ar putea lua locul lui Fitz? Nu răspunse la insinuarea lui.

— Există condiţii? întrebă ea cu răceală.

— Condiţii?

— Care vin împreună cu oferta contelui.

Solman tuşi.

— Cele obişnuite, desigur.

— Cele obişnuite? Deci aţi mai făcut asta înainte.

— Nu pentru contele Fitzherbert, se grăbi el să adauge.

— Dar pentru altcineva.

— Hai să rămânem la chestiunea în discuţie, dacă nu te

superi.

— Continuaţi.

— Nu trebuie să treci numele contelui pe certificatul de naştere al copilului sau să dezvălui în vreun alt fel că Domnia Sa este tatăl.

— Şi, din experienţa dumneavoastră, domnule Solman, femeile acceptă de obicei aceste condiţii?

— Da.

Sigur că da, se gândi ea cu obidă. De parcă au de ales! Nu au dreptul la nimic, aşa că iau şi ele ce pot. Sigur că acceptă condiţiile.

— Mai sunt şi altele?

— După ce pleci de la Tŷ Gwyn, nu trebuie să încerci să mai iei legătura cu Înălţimea Sa în vreun fel.

„Deci, se gândi Ethel, nu vrea să mă mai vadă nici pe mine, nici copilul.” Dezamăgirea se înălţă în ea ca un val de slăbiciune: dacă nu ar fi stat jos, probabil că s-ar fi prăbuşit la pământ. Strânse din dinţi ca să-şi ţină lacrimile în frâu. Când îşi recăpătă stăpânirea de sine, întrebă:

— Altceva?

— Cred că asta-i tot.

Ethel se ridică în picioare.

Solman rosti:

— Trebuie să mă contactezi cu privire la locul în care ar trebui trimise plăţile lunare.

Scoase o cutie mică de argint şi extrase din ea o carte de vizită.

— Nu, zise ea când i-o oferi.

— Dar va trebui să iei legătura cu mine…

— Nu, nu va trebui, repetă ea.

— Ce vrei să spui?

— Oferta nu este acceptabilă.

— Acum, nu fi nesăbuită, domnişoară Williams…

— Vă mai spun încă o dată, domnule Solman, ca să nu existe nicio urmă de îndoială. Oferta nu este acceptabilă. Răspunsul meu este *nu.* Nu mai am nimic să vă spun. Vă doresc o zi bună.

Ieşi şi trânti uşa în urma ei.

Se întoarse în camera sa, încuie uşa şi începu să plângă în hohote.

Cum putea Fitz să fie atât de crud? Chiar nu mai voia să o vadă niciodată? Şi nici copilul? Chiar credea că tot ce se

întâmplase între ei putea fi şters cu 24 de lire pe an?

Chiar nu o mai iubea? Oare o iubise vreodată? Fusese oare o proastă?

Crezuse că o iubeşte. Fusese sigură că însemnase *ceva* pentru el. Poate că se prefăcuse în tot acest timp, păcălind-o – însă ea nu credea asta. O femeie îşi dă seama mereu când un bărbat se preface.

Şi acum ce făcea? Probabil că îşi înăbuşea sentimentele. Poate că era un bărbat fără profunzime în emoţii. Era şi asta posibil. Poate că o iubise sincer, dar cu o dragoste ce era uşor uitată când devenea neconvenabilă. O asemenea slăbiciune de caracter ar fi putut trece neobservată în focul pasiunii.

Cel puţin cruzimea lui o făcea să se poată târgui mai uşor. Nu trebuia să se mai gândească şi la sentimentele lui. Se putea concentra asupra încercării de a obţine tot ce era mai bine pentru ea şi pentru copil. Trebuia să se gândească mereu cum ar gestiona Tata situaţia. O femeie nu era chiar complet neputincioasă, în ciuda a ceea ce spunea legea.

Fitz avea să se îngrijoreze acum, ghici ea. Probabil că se aşteptase ca ea să primească oferta sau, în cel mai rău caz, să se târguiască pentru un preţ mai mare; atunci ar fi simţit că secretul lui este în siguranţă. Acum avea să fie năucit şi neliniştit totodată.

Nu îi oferise ocazia lui Solman să o întrebe *ce* voia, totuşi. Lasă-i să orbecăiască prin întuneric o vreme. Fitz va începe să se teamă că Ethel ar putea avea de gând să se răzbune spunându-i prinţesei Bea despre copil.

Se uită pe fereastră la ceasul de pe acoperişul grajdului. Mai erau câteva minute până la amiază. Pe peluza din faţă, angajaţii se pregăteau să le servească prânzul copiilor de mineri. Prinţesa Bea voia de obicei să o vadă pe menajera-şefă în jurul orei 12. Adeseori voia să se plângă de câte ceva: ba nu-i plăceau florile din sală, ba uniformele lacheilor nu erau netezite, ba vopseaua de pe palier se scorojea. La rândul ei, menajera-şefă avea de pus întrebări cu privire la repartizarea camerelor pentru oaspeţi, înnoirea veselei şi a paharelor de porţelan, angajarea şi concedierea fetelor de la bucătărie. Fitz venea de obicei în salonaş cam pe la douăsprezece şi jumătate, ca să servească un pahar de vin de Xeres înainte de prânz.

Şi atunci Ethel avea să strângă şurubul.

(iii)

Fitz îi privi pe copiii minerilor făcând coadă ca să-şi primească prânzul – sau „masa principală”, cum îl numeau ei. Aveau feţele murdare, părul neîngrijit şi hainele zdrenţuite, dar păreau fericiţi. Copiii erau uimitori. Aceştia erau printre cei mai săraci din tot ţinutul, iar taţii lor erau încleştaţi într-o dispută aprigă, şi totuşi asta nu se vedea deloc la copii.

Îşi dorise un copil de când se căsătorise cu Bea. Ea pierduse o sarcină, iar el era îngrozit că ar putea să o piardă şi pe a doua. Ultima oară făcuse scandal doar pentru că el anulase călătoria lor în Rusia. Dacă ar fi aflat că o lăsase însărcinată pe menajera-şefă, furia ei ar fi fost incontrolabilă.

Iar cumplitul secret se afla în mâinile unei servitoare.

Grija îl măcina. Era o pedeapsă teribilă pentru păcatul său. În alte împrejurări poate că s-ar fi bucurat puţin că va avea un copil cu Ethel. Ar fi putut să ducă mama şi copilul într-o căsuţă din Chelsea şi să-i viziteze o dată pe săptămână. Simţi un alt junghi de regret şi de dor din cauza amărăciunii provocate de acest vis irealizabil. Nu voia să o trateze pe Ethel cu asprime. Iubirea ei îi fusese nespus de scumpă: sărutările ei pline de alean, atingerea ei înfrigurată, dogoarea patimii lor tinere. Chiar şi atunci când îi dăduse vestea cea proastă, îşi dorise să-şi treacă mâinile peste tot trupul ei şi să-i simtă buzele lipindu-i-se de gât cu acea ardoare care îl excita nespus. Însă trebuia să rămână cu inima de piatră.

Pe lângă faptul că era cea mai incitantă femeie pe care o sărutase vreodată, mai era şi inteligentă, bine informată şi amuzantă. Tatăl ei vorbea mereu despre chestiunile aflate la ordinea zilei, îi spusese ea. Iar menajera-şefă de la Tŷ Gwyn avea dreptul să citească ziarele contelui după ce termina majordomul cu ele – o regulă de-a servitorilor despre care el nu ştiuse. Ethel îi punea întrebări neaşteptate, la care nu putea răspunde întotdeauna, cum ar fi: „Cine a cârmuit Ungaria înaintea austriecilor?” Îi va lipsi teribil asta, se gândi el cu tristeţe.

Însă ea nu voia să se poarte aşa cum ar fi trebuit să facă o amantă părăsită. Solman fusese zdruncinat de conversaţia cu ea. Fitz îl întrebase: „Şi *ce* vrea?”, însă Solman nu ştia. Lui Fitz nu-i dădea pace cumplita posibilitate ca Ethel să-i povestească totul lui Bea, doar dintr-o dorinţă morală de a lăsa adevărul să iasă la lumină. „Doamne, ajută-mă să o ţin departe de soţia mea”, se

ruga el.

Fu surprins să vadă forma îndesată şi rotofeie a lui Perceval Jones, în pantaloni verzi, trei sferturi, şi în cizme, venind cu paşi mari pe peluză.

— Bună dimineaţa, Înălţimea Voastră, rosti primarul, scoţându-şi pălăria cafenie de fetru.

— Bună dimineaţa, Jones.

Ca preşedinte al întreprinderii Celtic Minerals, Jones reprezenta sursa unei părţi însemnate din averea lui Fitz; cu toate acestea însă, omul îi era antipatic.

— Nu avem veşti bune, spuse Jones.

— Te referi la Viena? Am înţeles că împăratul austriac lucrează încă la formularea ultimatumului pentru Serbia.

— Nu, mă refer la Irlanda. Cei din Ulster nu vor accepta autoguvernarea, să ştiţi. Asta îi va face să fie o minoritate sub un guvern romano-catolic. Armata este deja pe picior de răzvrătire.

Fitz se încruntă. Nu îi plăcea să audă vorbindu-se despre răzvrătire în rândurile armatei britanice. Rosti pe un ton băţos:

— Indiferent ce ar zice ziarele, eu nu cred că ofiţerii britanici nu se vor supune ordinelor primite de la guvernul lor suveran.

— Dar au făcut-o deja! îl contrazise Jones. Cum rămâne cu Răscoala Curragh?

— Nimeni nu a refuzat să asculte ordinele.

— 57 de ofiţeri au demisionat când li s-a ordonat să mărşăluiască împotriva Voluntarilor din Ulster. Poate că Înălţimea Voastră nu o consideră răscoală, însă toată lumea îi spune astfel.

Fitz bombăni. Jones avea dreptate, din păcate. Adevărul era că ofiţerii englezi nu voiau să-şi atace semenii protestanţi pentru a apăra o gloată de catolici irlandezi.

— Nu ar fi trebuit să i se promită niciodată Irlandei independenţa, zise el.

— Sunt de acord cu Înălţimea Voastră în această privinţă, încuviinţă Jones. Însă eu am venit să vă vorbesc de fapt despre asta.

Arătă spre copii, aşezaţi acum pe bănci la măsuţele improvizate, mâncând cod fiert cu varză de primăvară.

— Aş dori să-i puneţi capăt.

Lui Fitz nu îi plăcea când cei dintr-o clasă inferioară îi spuneau ce să facă.

— Nu vreau să las copiii din Aberowen să moară de foame, chiar dacă este vina taţilor lor.

— Nu faceţi decât să prelungiţi greva.

Faptul că Fitz primea o redevenţă pentru fiecare tonă de cărbune extras nu însemna, din punctul lui de vedere, că era obligat să ia partea proprietarilor minei împotriva oamenilor săi. Jignit, replică:

— Greva este grija dumitale, nu a mea.

— Dar când trebuie să primiţi bani, nu vă daţi în lături.

Fitz era revoltat.

— Nu mai am nimic să-ţi spun.

Se întoarse cu spatele.

Jones trecu de îndată la un ton spăşit:

— Vă cer iertare, Înălţimea Voastră, vă rog, a fost o remarcă complet nepotrivită, spusă fără să o gândesc, însă chestiunea este extrem de agasantă.

Lui Fitz îi era greu să refuze o scuză. Nu se calmase, însă se întoarse şi îi vorbi lui Jones pe un ton curtenitor:

— În regulă, dar voi continua să le ofer copiilor masa principală.

— Vedeţi dumneavoastră, Înălţimea Voastră, un miner poate fi foarte încăpăţânat când vine vorba de el şi poate suferi nenumărate greutăţi prin mândria-i nesăbuită; însă ceea ce îl doboară, în cele din urmă, este să-şi vadă copiii înfometaţi.

— Dar puţul oricum funcţionează în continuare.

— Cu muncitori străini, de mâna a treia. Majoritatea oamenilor nu sunt mineri de profesie, iar rezultatele lor sunt nesemnificative. Îi folosim mai ales pentru mentenanţa tunelurilor şi menţinerea în viaţă a cailor. Nu extragem prea mult cărbune.

— Nu pot să înţeleg şi pace de ce aţi evacuat sărmanele văduve din case. Erau doar opt şi, în fond, îşi pierduseră soţii în blestematul acela de puţ.

— Este un principiu periculos. Casa merge mână în mână cu ortacul. Dacă renunţăm la acest principiu, o să ajungem ca nişte proprietari de case din mahalale.

„Poate că nu ar fi trebuit să ridicaţi mahalale, în acest caz”, se gândi Fitz, dar îşi ţinu gura. Nu voia să lungească discuţia cu acest mic tiran plin de sine. Se uită la ceas. Era ora douăsprezece şi jumătate: venise timpul să bea un pahar de vin de Xeres.

— Nu are rost, Jones, spuse el. Nu o să lupt eu în locul tău. O zi bună.

Porni cu paşi mari spre casă.

Jones era ultima sa grijă. Ce avea să facă în privinţa lui Ethel? Trebuia să se asigure că Bea nu era supărată. Dincolo de riscul pentru copilul nenăscut, simţea că sarcina ar fi putut reprezenta un nou început pentru căsnicia lor. Copilul i-ar fi putut apropia mai mult, recreând căldura şi intimitatea pe care le avuseseră la început. Însă această speranţă ar fi fost spulberată dacă Bea ar fi aflat că el îşi făcuse de cap cu menajera-şefă. Ar fi luat foc, nu alta.

Era recunoscător pentru răcoarea din impunătoarea sală, cu dalele sale din pardoseală şi cu tavanul în stil gotic. Tatăl său alesese acest decor feudal. Singura carte pe care o citise *Papa* vreodată, în afară de Biblie, era *Declinul şi căderea Imperiului Roman* a lui Gibbon. Era de părere că şi mai marele Imperiu Britanic avea să sufere aceeaşi soartă dacă nobilii nu se luptau să-şi păstreze instituţiile, în special Marina Regală, Biserica Anglicană şi Partidul Conservator.

Avea dreptate, Fitz nu se îndoia deloc în această privinţă.

Un pahar de vin sec de Xeres era exact ce-i trebuia înainte de prânz. Îl înviora şi îi creştea pofta de mâncare. Cu un sentiment plăcut de anticipare, intră în salonaş. Fu îngrozit să o vadă acolo pe Ethel, vorbind cu Bea. Se opri în prag şi se holbă consternat. Ce-i spunea? Oare ajunsese prea târziu?

— Ce se petrece aici? rosti el pe un ton aspru.

Bea se uită surprinsă la el şi îi răspunse cu răceală:

— Vorbesc despre feţele de pernă cu menajera-şefă. Te aşteptai la ceva mai dramatic?

Accentul ei rusesc scotea în evidenţă „r”-ul din „dramatic”.

O clipă el nu ştiu ce să spună. Îşi dădu seama că se holba la soţia şi la amanta lui. Gândul că fusese atât de intim cu ambele femei era cât se poate de neliniştitor.

— Nu prea ştiu, sunt sigur, îngăimă el, apoi se aşeză la scrin, cu spatele la ele.

Cele două femei îşi continuară conversaţia. Chiar era vorba despre feţele de pernă: cât de mult ţineau, cum puteau fi peticite cele uzate şi oferite apoi servitorilor şi dacă era mai bine să fie cumpărate gata brodate sau doar simple, pentru a pune cameristele să le brodeze. Însă Fitz era încă cutremurat. Micul tablou – stăpâna şi servitoarea purtând o conversaţie liniştită – îi aminti cât de îngrozitor de uşor i-ar fi fost lui Ethel să-i dezvăluie adevărul lui Bea. Lucrurile nu mai puteau continua aşa. Trebuia

să ia atitudine.

Scoase din sertar o coală de hârtie albastră, înmuie un stilou în călimară şi scrise: „Ne întâlnim după prânz.” Împături bileţelul şi îl strecură într-un plic asortat.

După câteva minute, Bea îi dădu liber lui Ethel. Când aceasta se pregătea să plece, Fitz i se adresă fără să-şi întoarcă privirea.

— Williams, vino încoace, te rog.

Ea veni lângă el. El remarcă aroma de săpun parfumat pe care ea recunoscuse că îl fura de la Bea. În ciuda mâniei sale, era extrem de conştient de apropierea coapselor ei suple şi puternice, sub mătasea neagră a rochiei de menajeră. Fără să o privească, îi dădu plicul.

— Trimite pe cineva la cabinetul veterinar din oraş ca să ia un flacon cu aceste pastile pentru câine. Sunt pentru tusea animalelor.

— Am înţeles, Înălţimea Voastră.

Ieşi pe uşă.

Avea să rezolve situaţia peste vreo două ore.

Fitz îşi turnă vin de Xeres. Îi oferi şi lui Bea un pahar, însă ea îl refuză. Vinul îi încălzi stomacul şi îl mai destinse. Se duse lângă soţia sa, iar ea îi zâmbi prietenos.

— Cum te simţi? întrebă el.

— Supărător dimineaţa, răspunse ea. Însă îmi trece. Acum sunt bine.

Gândurile sale se întoarseră rapid la Ethel. Îl încolţise. Nu spusese nimic, dar îi dădea de înţeles că i-ar putea destăinui totul lui Bea. Era surprinzător de abil din partea ei. Se frământă, neputincios. Şi-ar fi dorit să rezolve chestiunea chiar mai devreme decât în acea după-amiază.

Luară prânzul în sala mică de mese, aşezaţi la o masă de stejar cu picioare pătrate, ce ar fi putut proveni dintr-o mănăstire medievală. Bea îi zise că descoperise în Aberowen nişte ruşi.

— Mi-a spus Nina că sunt peste o sută.

Cu un efort, Fitz şi-o alungă pe Ethel din gânduri.

— Probabil că se numără printre spărgătorii de grevă aduşi de Perceval Jones.

— Se pare că sunt ostracizaţi. Nu sunt serviţi în prăvălii şi în cafenele.

— Trebuie să îl pun pe pastorul Jenkins să ţină o predică despre dragostea faţă de aproapele nostru, chiar şi atunci când acesta este spărgător de grevă.

— Nu poţi să le porunceşti pur şi simplu negustorilor să îi servească?

Fitz zâmbi.

— Nu, draga mea, nu în ţara asta.

— Ei bine, mi-e milă de ei şi aş vrea să îi ajut cumva.

El fu mulţumit.

— E o idee bună. Te-ai gândit la ceva anume?

— Cred că în Cardiff este o biserică ortodoxă rusă. O să aduc un preot aici să le ţină o slujbă într-o duminică.

Fitz se încruntă. Bea se convertise la anglicanism atunci când se căsătoriseră, dar el ştia că ea tânjea după biserica în sânul căreia crescuse şi vedea în asta un semn că era nefericită în ţara ei de adopţie. Însă nu voia să o supere.

— Foarte bine atunci, rosti el.

— Şi apoi, le putem oferi o masă în sala servitorilor.

— Este un gând frumos, draga mea, dar s-ar putea să fie oameni mai din popor.

— Le vom oferi mâncare doar celor care vin la slujbă. Astfel îi vom exclude pe evrei şi pe scandalagii.

— Ce perspicacitate! Desigur, orăşenii s-ar putea să nu te aibă la inimă pentru asta.

— Însă asta nu ne priveşte pe noi.

El încuviinţă.

— Foarte bine. Jones s-a plâns că sprijin greva oferindu-le de mâncare copiilor. Dacă te ocupi tu de spărgătorii de grevă, măcar nu se va mai putea spune că luăm partea cuiva.

— Îţi mulţumesc, spuse ea.

Sarcina le îmbunătăţise deja relaţia, se gândi Fitz.

Bău două pahare de risling la prânz, însă îl cuprinse din nou neliniştea când ieşi din sala de mese şi se îndreptă spre Apartamentul cu Gardenii. Ethel ţinea în mâinile sale soarta lui. Avea firea emotivă şi moale a unei femei, dar tot nu i se putea spune ce să facă. Nu o putea controla şi asta îl speria.

Însă ea nu era acolo. Se uită la ceas. Era două şi un sfert. El îi zisese „după prânz”. Ethel ştia când se servise cafeaua şi ar fi trebuit să îl aştepte. Nu specificase locul, însă mai mult ca sigur că îşi putea da seama singură.

Începu să simtă fiori de teamă.

După cinci minute fu tentat să plece. Nimeni nu-l făcea să aştepte aşa. Însă nu voia să lase chestiunea nerezolvată pentru o altă zi sau chiar şi pentru o altă oră, aşa că rămase pe loc.

Ea intră în cameră la două şi jumătate.

El o întrebă mânios:

— Ce încerci să-mi faci?

Ea îi ignoră întrebarea.

— Ce naiba te-a făcut să mă pui să vorbesc cu un avocat din Londra?

— M-am gândit că aşa o să fie mai puţin emoţional.

— Nu fi prost!

Fitz era şocat. Nimeni nu-i mai vorbise astfel de când era la şcoală. Ea continuă:

— Sunt însărcinată cu copilul tău. Cum poate fi asta neemoţional?

Avea dreptate, fusese nesăbuit şi vorbele ei îl înţepau, dar în acelaşi timp nu se putu abţine să nu admire muzicalitatea accentului ei – cuvântul „neemoţional” avea o notă diferită pentru fiecare dintre cele şase silabe ale sale, astfel încât suna ca o melodie.

— Îmi pare rău, rosti el. O să-ţi plătesc dublu…

— Nu înrăutăţi situaţia, Teddy, zise ea pe un ton mai blând. Nu te târgui cu mine de parcă ar fi vorba de preţul corect aici.

El îndreptă spre ea un deget acuzator.

— Să nu care cumva să vorbeşti cu soţia mea, mă auzi? Nu voi accepta aşa ceva!

— Nu-mi da ordine, Teddy. Nu am niciun motiv să te ascult.

— Cum îndrăzneşti să îmi vorbeşti aşa?

— Taci şi ascultă şi-o să-ţi spun eu.

Tonul ei îl scotea din sărite, dar îşi aminti că nu-şi permitea să se pună rău cu ea.

— Bine, continuă.

— Te-ai purtat cu mine într-un mod total lipsit de iubire.

El ştia că este adevărat şi simţi o urmă de remuşcare. Îi părea nespus de rău pentru că o făcuse să sufere. Însă se strădui să nu lase să se vadă acest lucru.

Ea continuă:

— Încă te iubesc prea mult ca să vreau să-ţi distrug fericirea.

El se simţi şi mai rău.

— Nu vreau să te rănesc, zise ea.

Înghiţi în sec şi îşi întoarse privirea, iar el îi văzu lacrimile din ochi. Dădu să vorbească, însă ea îşi ridică mâna ca să îl reducă la tăcere.

— Îmi ceri să-mi las slujba şi casa, aşa că trebuie să mă ajuţi

să încep o nouă viaţă.

— Bineînţeles, rosti el. Dacă asta doreşti.

Discuţia în termeni practici îi ajuta pe amândoi să îşi ţină în frâu sentimentele.

— Mă duc la Londra.

— Bună idee.

Nu putea să nu fie mulţumit: nimeni din Aberowen nu va şti că ea avea un copil şi cu atât mai puţin al cui era acesta.

— O să îmi cumperi o căsuţă. Nimic ieşit din comun – un cartier de muncitori mi se va potrivi foarte bine. Dar să aibă vreo şase camere, ca să pot sta la parter şi să pot lua pe cineva în chirie. Din chirie voi plăti reparaţiile şi întreţinerea. Va trebui să muncesc mai departe.

— Te-ai gândit foarte atent la acest lucru.

— Te întrebi cât de mult va costa totul, presupun, dar nu vrei să mă întrebi, pentru că domnilor nu le place să întrebe care este preţul lucrurilor.

Era adevărat.

— M-am uitat în ziar, rosti ea. O casă ca asta costă cam trei sute de lire. Probabil că pentru tine va fi mai ieftin decât să mă plăteşti cu două lire pe lună pentru tot restul vieţii.

Trei sute de lire nu însemnau mai nimic pentru Fitz. Bea putea cheltui atât pe haine într-o singură după-amiază, la Maison Paquin din Paris. Spuse:

— Dar promiţi că vei păstra secretul?

— Şi promit să îţi iubesc copilul şi să am grijă de el, să o cresc – sau să îl cresc – astfel încât să fie fericit, sănătos şi bine educat, chiar dacă tu nu dai niciun semn că ţi-ar păsa de toate astea.

El se simţi indignat, însă ea avea dreptate. Abia dacă se gândise la copil!

— Îmi pare rău, rosti el. Sunt prea îngrijorat în privinţa lui Bea.

— Ştiu, zise ea pe un ton mai blând, aşa cum se întâmpla de fiecare dată când el lăsa să i se vadă neliniştea.

— Când vei pleca?

— Mâine dimineaţă. Mă grăbesc şi eu la fel de mult ca tine. O să iau trenul până la Londra şi o să încep să caut o casă imediat ce ajung acolo. După ce voi găsi locul potrivit, îi voi scrie lui Solman.

— Va trebui să stai cu chirie în timp ce-ţi cauţi casă.

Îşi scoase portofelul din buzunarul interior al hainei şi îi dădu

două bancnote de cinci lire.

Ea zâmbi.

— Tu chiar nu ai nici cea mai mică idee cât costă lucrurile, nu-i aşa, Teddy?

Îi înapoie una dintre bancnote.

— Cinci lire sunt de ajuns.

El păru jignit.

— Nu vreau să crezi că îţi dau mai puţin decât trebuie.

Atitudinea ei se schimbă, iar el prinse o fărâmă din mânia ei mocnită.

— A, dar aşa faci, Teddy, aşa faci, rosti ea cu amărăciune. Însă nu la bani mă refer.

— Amândoi am făcut-o, spuse el pe un ton defensiv, aruncând o privire spre pat.

— Dar numai unul dintre noi o să aibă un copil.

— Hai să nu ne certăm. O să-i spun lui Solman să facă exact cum ai sugerat tu.

Ea îi întinse mâna.

— Rămas-bun, Teddy. Ştiu că te vei ţine de cuvânt.

Avea vocea calmă, însă el îşi dădu seama că ea se străduia să-şi păstreze sângele rece.

Îşi strânseră mâna, chiar dacă părea bizar pentru doi oameni care făcuseră dragoste cu atâta pasiune.

— Aşa voi face, rosti el.

— Te rog să pleci acum, repede, zise ea, apoi îşi întoarse privirea.

El ezită încă o clipă, apoi ieşi din încăpere.

Când plecă de acolo, fu surprins şi ruşinat să simtă lacrimi nebărbăteşti umplându-i ochii.

— Rămas-bun, Ethel, şopti el către holul pustiu. Domnul să te binecuvânteze şi să te aibă în pază.

(iv)

Se duse la depozitul de bagaje din pod şi fură de acolo o valiză mică, veche şi ponosită. Nimeni nu avea să-i simtă lipsa. Îi aparţinuse tatălui lui Fitz şi avea blazonul acestuia imprimat în piele: poleiala se ştersese de ceva vreme, însă blazonul încă se distingea. Împachetă ciorapi, lenjerie intimă şi câteva dintre săpunurile parfumate ale prinţesei.

În timp ce stătea întinsă în pat în noaptea aceea, decise că nu

voia să meargă la Londra, la urma urmei. Era prea speriată ca să treacă singură prin asta. Voia să fie împreună cu familia ei. Trebuia să-i pună mamei câteva întrebări cu privire la sarcină. Ar fi trebuit să se afle într-un loc familiar când avea să vină pe lume copilul. Bebeluşul va avea nevoie de bunicii şi de unchiul său, Billy.

Dimineaţă se îmbrăcă cu hainele ei, lăsă rochia de menajeră-şefă atârnată în cui şi se furişă devreme din Tŷ Gwyn. Din capătul aleii se uită înapoi spre casă – cu pietrele sale înnegrite de praf de cărbune, cu şirurile lungi de ferestre reflectând răsăritul soarelui – şi se gândi la cât de multe învăţase de când venise să lucreze aici prima oară, pe când avea 13 ani şi de-abia terminase şcoala. Acum ştia cum trăia elita. Aveau o mâncare ciudată, preparată în moduri complicate, şi risipeau mai mult decât mâncau. Cu toţii vorbeau cu acelaşi accent sugrumat, chiar şi o parte dintre străini. Îi trecuseră prin mâini lenjerii frumoase de femei bogate, din bumbac de calitate sau din mătase alunecoasă, ţesute de mână, brodate şi tivite cu dantelă, în seturi de câte douăsprezece în sertarele lor. Putea să se uite la un bufet şi să spună dintr-o privire în ce secol fusese făcut. Şi, mai ales, se gândi ea cu amărăciune, aflase că nu trebuie să te încrezi în iubire.

Coborî în Aberowen pe povârnişul muntelui şi se îndreptă spre Wellington Row. Uşa casei părinteşti era descuiată, ca întotdeauna. Intră în casă. Odaia principală, bucătăria, era mai mică decât Camera cu Vaze de la Tŷ Gwyn, folosită doar pentru aranjarea florilor.

Mama frământa aluatul de pâine, însă când văzu valiza, se opri şi spuse:

— Ce s-a întâmplat?

— Am venit acasă, rosti Ethel.

Lăsă valiza jos şi se aşeză la masa din bucătărie. Era prea ruşinată ca să spună ce se petrecuse.

Însă Mama ghici.

— Ai fost concediată! zise ea.

Ethel nu-şi putea privi mama în ochi.

— Da. Îmi pare rău, mamă.

Mama îşi şterse mâinile cu un prosop.

— Ce ai făcut? zise ea mânioasă. Spune-mi totul acum!

Ethel oftă. De ce avea reţineri?

— Am rămas grea cu copil, spuse ea.

— O, nu… fată păcătoasă ce eşti!

Ethel se luptă să-şi ţină lacrimile în frâu. Sperase să aibă parte de compasiune, nu de condamnare.

— Sunt o fată păcătoasă, recunoscu ea.

Îşi scoase pălăria, străduindu-se să-şi păstreze cumpătul.

— Ţi s-a urcat la cap – să lucrezi la conac, să te întâlneşti cu regele şi cu regina. Te-a făcut să uiţi cum ai fost crescută.

— Presupun că ai dreptate.

— Taică-tău o să moară când o să audă.

— Nu el trebuie să nască, rosti Ethel pe un ton sarcastic. Cred că o să îşi revină.

— Nu fi neobrăzată! Asta o să-i frângă inima.

— El unde este?

— E plecat la o altă şedinţă a greviştilor. Gândeşte-te la poziţia pe care o are în oraş: este unul dintre bătrânii de la capelă, reprezentant al minerilor, secretar al Partidului Laburist Independent… cum o să mai poată ţine capul sus la întruniri, când toată lumea va crede că fiica lui este o târfă?

Ethel îşi pierdu controlul:

— Îmi pare foarte rău că i-am adus o asemenea ruşine pe cap, rosti ea şi începu să plângă.

Expresia de pe chipul mamei sale se schimbă.

— Ei bine, este cea mai veche poveste din lume.

Ocoli masa şi îi lipi capul lui Ethel de pieptul său.

— Gata, gata, spuse ea, aşa cum făcea şi când Ethel era mică şi se julea în genunchi.

După o vreme, hohotele lui Ethel se mai domoliră.

Mama îi dădu drumul şi-i spuse:

— Hai mai bine să bem o ceaşcă de ceai.

Pe vatră se afla mereu un ceainic. Puse frunze de ceai într-o oală şi turnă apă fiartă peste ele, apoi amestecă totul cu o lingură de lemn.

— Când trebuie să vină copilul pe lume?

— În februarie.

— O, Doamne!

Mama se întoarse de la foc ca să se uite la Ethel.

— O să fiu bunică!

Pufniră amândouă în râs. Mama puse ceşti pe masă şi turnă ceaiul. Ethel bău puţin şi păru să se simtă mai bine.

— Tu ai avut naşteri uşoare sau dificile? întrebă ea.

— Nu există naşteri uşoare, însă ale mele au fost mai liniştite

decât majoritatea, din câte mi-a spus mama. Dar, chiar şi aşa, de la Billy am rămas cu spatele încovoiat.

Billy coborî pe scări şi întrebă:

— Cine vorbeşte despre mine?

Acum putea dormi până mai târziu, îşi dădu seama Ethel, căci erau în grevă. De fiecare dată când îl vedea, părea tot mai înalt şi mai spătos.

— Bună, Eth, rosti el sărutând-o, iar ea îi simţi mustaţa ţepoasă. Ce-i cu valiza?

Se aşeză şi Mama îi turnă ceai.

— Am făcut o prostie, Billy, spuse Ethel. O să am un copil.

El se holbă la ea, prea şocat ca să mai poată scoate vreo vorbă. Apoi se înroşi, gândindu-se, fără îndoială, la ce făcuse ea ca să rămână însărcinată. Îşi lăsă privirea în podea, stânjenit. Apoi bău nişte ceai şi în cele din urmă întrebă:

— Cine este tatăl?

— Nu-l ştii tu.

Se gândise la asta şi încropise un fel de poveste.

— Era un valet care a venit la Tŷ Gwyn cu unul dintre oaspeţi, dar acum a plecat în armată.

— Dar o să îţi fie alături…

— Nici măcar nu ştiu unde este.

— Îl găsesc eu pe tovarăş.

Ethel îi puse o mână pe braţ.

— Nu te mânia, dragul meu. Dacă o să am nevoie de ajutorul tău, o să ţi-l cer.

Evident, Billy nu ştia ce să răspundă. Era limpede că ameninţările de răzbunare nu ajutau la nimic, însă nu avea un alt răspuns. Părea năucit. Avea încă şaisprezece ani.

Ethel şi-l amintea de pe vremea când era bebeluş. Avea doar cinci ani când se născuse el, dar o fascinaseră complet perfecţiunea şi vulnerabilitatea lui. „În curând voi avea şi eu un prunc frumos şi neajutorat”, se gândi ea; şi nu ştia dacă să fie fericită sau îngrozită.

Billy spuse:

— Tata o să aibă ceva de comentat, bănuiesc.

— De asta mă tem şi eu, rosti Ethel. Mi-aş dori să pot face ceva ca să-i uşurez situaţia.

Bunicul coborî şi el.

— Concediată, nu-i aşa? zise el când văzu valiza. Ai fost prea obraznică?

Mama spuse:

— Nu fi crud, Papa. Este gravidă.

— Ah! exclamă el. Unul dintre filfizonii de la conac, nu-i aşa? Nu m-aş mira să fie contele însuşi.

— Nu vorbi prostii, bunicule, îl întrerupse Ethel, descumpănită că el ghicise adevărul atât de repede.

Billy spuse:

— A fost un valet care a venit la conac cu un musafir. E plecat în armată acum. Ea nu vrea să ne ducem pe urmele lui.

— A, da? făcu Bunicul.

Ethel îşi dădu seama că Bunicul nu era deloc convins, dar nu mai insistă. În schimb, zise:

— Este sângele de italiancă din tine, fata mea. Bunicii tale îi clocotea sângele în vine. Ar fi dat de bucluc dacă nu mă însuram eu cu ea. Se pare că nu voia să aştepte nunta. De fapt…

Mama îl întrerupse:

— Papa! Nu în faţa copiilor.

— Ce-o să-i mai şocheze după asta? rosti el. Sunt prea bătrân pentru basme. Femeile tinere vor să se culce cu bărbaţii tineri şi o vor atât de aprig, încât chiar o fac, căsătorite sau nu. Oricine susţine altceva este un prost – şi aici îl includ şi pe soţul tău, Cara, fata mea.

— Ai grijă ce spui, îl atenţionă Mama.

— Da, bine, zise Bunicul, tăcând din gură şi bându-şi ceaiul.

Un minut mai târziu, Tata intră pe uşă. Mama îl privi surprinsă.

— Ai venit mai devreme! exclamă ea.

El sesiză neplăcerea din glasul ei.

— O spui de parcă nu aş fi binevenit.

Ea se ridică de la masă, făcându-i loc.

— O să mai fac o oală de ceai.

Tata nu se aşeză.

— Întrunirea a fost anulată.

Ochii îi căzură pe valiza lui Ethel.

— Ce-i cu asta?

Cu toţii se uitară la Ethel. Ea remarcă teama de pe chipul Mamei, sfidarea de pe cel al lui Billy şi un soi de resemnare pe cel al Bunicului. Ea era cea care trebuia să răspundă la întrebare.

— Trebuie să-ţi spun ceva, tată, începu ea. O să te superi şi nu pot să-ţi zic decât că-mi pare rău.

Chipul lui se posomorî.

— Ce ai făcut?
— Mi-am dat demisia de la Tŷ Gwyn.
— Nu are de ce să-ţi pară rău. Nu mi-a plăcut niciodată cum te ploconeai în faţa paraziţilor de acolo.
— Am avut un motiv ca să plec.
El se apropie şi o privi de sus.
— Bun sau rău?
— Sunt în bucluc.
El arăta ameninţător.
— Sper că nu te referi la ce se referă uneori fetele atunci când spun asta.
Ea îşi coborî privirea şi dădu încet din cap.
— Ai…
Făcu o pauză, căutând cuvintele potrivite.
— Ai căzut cumva în păcat?
— Da.
— Fată păcătoasă ce eşti!
Era exact ce spusese şi Mama. Ethel se chirci în faţa lui, deşi nu se aştepta să o lovească.
— Uită-te la mine! zise el.
Ea îl privi printr-o perdea de lacrimi.
— Deci vrei să spui că ai comis păcatul preacurviei.
— Îmi pare rău, tată.
— Cu cine? zbieră el.
— Cu un valet.
— Cum îl cheamă?
— Teddy.
Numele îi ieşi pe gură înainte să se gândească mai bine.
— Teddy şi mai cum?
— Nu contează.
— Nu contează? Cum vine asta?
— A venit la conac într-o vizită cu stăpânul lui. Până am aflat ce-i cu mine, el plecase deja în armată. Am pierdut legătura cu el.
— Într-o vizită? Ai pierdut legătura?
Vocea Tatei se preschimbă într-un tunet de furie:
— Vrei să spui că nu eşti nici măcar logodită cu el? Ai săvârşit acest păcat…
Se poticni, abia izbutind să rostească cuvintele dezgustătoare.
— Ai săvârşit acest păcat josnic *într-o doară?*
Mama zise:

— Nu te înfuria, tată.

— Să nu mă înfurii? Când ar trebui atunci să se înfurie cineva dacă nu acum?

Bunicul încercă să îl calmeze.

— Linişteşte-te, Dai, băiete. Nu ajută la nimic dacă ţipi.

— Îmi pare rău să-ţi reamintesc, bunicule, dar asta este casa mea şi eu hotărăsc ce ajută şi ce nu.

— Bine, în regulă, rosti Bunicul împăciuitor. Cum zici tu.

Mama nu era gata să se dea bătută.

— Nu spune ceva ce-o să regreţi, tată.

Aceste încercări de a potoli mânia Tatei nu făceau decât să-l înfurie şi mai tare.

— N-o să îngădui femeilor sau bătrânilor să-mi spună ce să fac! ţipă el. Îşi îndreptă degetul spre Ethel: Şi nu voi lăsa pe cineva căzut în păcatul preacurviei să stea în casa mea! Ieşi afară!

Mama începu să plângă.

— Nu, te rog, nu spune asta!

— Afară! zbieră el. Şi să nu te mai întorci niciodată!

Mama zise:

— Dar e nepotul tău!

Billy spuse:

— Ce-ar fi să te laşi condus de Cuvântul lui Dumnezeu, tată? Isus a spus: „N-am venit să chem pe drepţi, ci pe păcătoşi la pocăinţă.” Evanghelia după Luca, capitolul 5, versetul 32.

Tata se întoarse spre el.

— Stai să-ţi zic ceva, băiat neştiutor ce eşti! Bunicii mei nu s-au căsătorit niciodată. Nimeni nu ştie cine a fost bunicul meu. Bunica mea s-a coborât cât de mult se poate coborî o femeie.

Mama scăpă un icnet. Ethel era şocată şi vedea că Billy era stupefiat. Bunicul părea să fi ştiut asta deja.

— O, da, rosti Tata, coborând tonul. Tatăl meu a fost crescut într-o casă rău famată, dacă ştii ce-i aia; un loc unde se duceau marinarii, în josul docurilor din Cardiff. Şi apoi, într-o bună zi, pe când mama lui era căzută într-o beţie cruntă, Dumnezeu i-a călăuzit paşii de copil spre o capelă, la şcoala de duminică, unde l-a întâlnit pe Isus. Tot acolo a învăţat să citească, să scrie şi, în cele din urmă, să-şi îndrume copiii pe calea cuviinţei.

Mama rosti cu blândeţe:

— Nu mi-ai spus niciodată asta, David.

Rareori îi spunea pe numele de botez.

— Speram să nu fie nevoie să mă mai gândesc vreodată la asta.

Chipul Tatei se schimonosi într-o mască de ruşine şi de furie. Se rezemă de masă şi o privi pe Ethel în ochi, iar vocea i se preschimbă într-o şoaptă:

— Când i-am făcut curte mamei tale, ne-am ţinut de mână şi am sărutat-o pe obraz în fiecare seară până în ziua nunţii.

Izbi cu pumnul în masă, făcând ceştile să zăngăne.

— Prin milostivirea Domnului nostru Isus Hristos, familia mea s-a ridicat din şanţul puturos. Glasul îi redeveni tunător: Nu ne mai întoarcem acolo! Niciodată! Niciodată! Niciodată!

Urmă un moment prelung de tăcere uluită. Tata se uită la Mama şi spuse:

— Scoate-o pe Ethel de aici.

Ethel se ridică în picioare.

— Am valiza pregătită şi am şi ceva bani. O să mă duc cu trenul la Londra, îl privi aspru pe tatăl ei şi adăugă: Nu o să-mi trag familia în şanţ.

Billy îi ridică valiza.

Tata rosti:

— Tu unde te duci, băiete?

— O conduc la gară, zise Billy, părând de-a dreptul înspăimântat.

— Las-o să-şi ducă singură valiza.

Billy dădu să lase jos valiza, apoi se răzgândi. Cu o expresie încăpăţânată pe chip, repetă:

— O conduc la gară.

— Ba o să faci ce-ţi zic eu! răcni Tata.

Billy părea încă speriat, dar devenise acum sfidător.

— Ce-o să faci, tată, o să mă dai şi pe mine afară din casă?

— Te pun pe genunchi şi te bat la fund, replică Tata. Nu eşti prea mare pentru asta.

Billy era alb ca varul, dar îl privi pe Tata în ochi.

— Ba da, sunt, ripostă el. Sunt prea mare pentru asta.

Îşi trecu valiza în mâna stângă şi îşi încleştă pumnul drept.

Tata făcu un pas în faţă.

— Te învăţ eu minte să mă mai ameninţi cu pumnul, băiete.

— Nu! ţipă Mama.

Se băgă între ei şi îi puse mâna în piept Tatei.

— Gata! Să nu vă prind că vă bateţi în bucătăria mea. Îndreptă degetul spre chipul Tatei: David Williams, lasă mâna

jos! Nu uita că eşti unul dintre bătrânii Capelei Bethesda. Ce-o să creadă lumea?

Asta îl calmă. Mama se întoarse apoi spre Ethel şi spuse:

— Mai bine pleci. Billy o să vină cu tine. Hai, grăbeşte-te!

Tata se aşeză la masă. Ethel îşi sărută mama.

— Rămas-bun, mamă.

— Să-mi scrii, îi zise Mama.

Tata interveni:

— Să nu îndrăzneşti să scrii cuiva din casa asta! Scrisorile vor fi arse aşa cum ajung, nedesfăcute!

Mama se întoarse cu spatele, plângând. Ethel ieşi în stradă cu Billy în urma ei.

Porniră pe străzile abrupte din centrul oraşului. Ethel îşi ţinea privirea în pământ, pentru a evita să vorbească cu oamenii pe care îi cunoştea şi să fie întrebată încotro mergea.

Ajunsă la gară, cumpără un bilet spre Paddington.

— Ei bine, spuse Billy în timp ce stăteau pe peron, două şocuri într-o singură zi. Mai întâi tu, apoi tata.

— A ţinut chestia aia în el toţi anii ăştia, rosti Ethel. Nu-i de mirare că este atât de sever. Aproape că îl pot ierta pentru că m-a dat afară.

— Eu nu pot să-l iert, zise Billy. Credinţa noastră vorbeşte de mântuire şi de îndurare, nu de ţinut lucruri în sine şi de pedepsit oamenii.

În gară intră un tren din Cardiff şi Ethel îl văzu pe Walter von Ulrich coborând. Îşi duse mâna la pălărie când o zări, ceea ce era un gest frumos din partea lui: în mod normal, gentilomii nu salutau astfel servitoarele. Lady Maud îi spusese că îl părăsise. Poate că venise să o câştige din nou. Îi ură noroc în sinea ei.

— Vrei să-ţi cumpăr un ziar? întrebă Billy.

— Nu, mulţumesc, dragule, răspunse ea. Nu cred că m-aş putea concentra asupra lui.

În aşteptarea trenului, ea îi zise:

— Îţi mai aminteşti codul nostru, Billy?

În copilărie născociseră o modalitate simplă de a scrie bileţele, pe care părinţii lor să nu le poată descifra.

Billy păru nedumerit pentru o clipă, apoi chipul i se lumină.

— Ah, da…

— O să îţi scriu în acel cod, pentru ca tata să nu poată citi.

— Bun, spuse el. Şi să trimiţi scrisoare pe numele lui Tommy Griffiths.

Trenul intră în gară învăluit într-un nor de aburi. Billy o îmbrăţişă pe Ethel. Ea îl vedea cum face eforturi să nu plângă.

— Să ai grijă de tine, rosti ea. Şi ai grijă şi de mama.

— Da, zise el, ştergându-şi ochii cu mâneca. Noi o să fim bine. *Tu* să ai grijă acolo, în Londra.

— O să am.

Ethel se urcă în tren şi se aşeză la fereastră. Peste un minut trenul plecă. În timp ce prindea viteză, ea urmări cum scripetele de la gura puţului dispare în depărtare şi se întrebă dacă avea să mai vadă vreodată Aberowenul.

(V)

Maud luă micul dejun târziu, cu prinţesa Bea, în sala mică de mese de la Tŷ Gwyn. Prinţesa era în toane bune. De obicei se plângea întruna de viaţa din Marea Britanie – deşi, din câte îşi amintea Maud din perioada petrecută la ambasada britanică, viaţa în Rusia era cu mult mai puţin confortabilă: casele erau reci, oamenii ursuzi, serviciile neserioase şi guvernul dezorganizat. Însă Bea nu se plângea de nimic astăzi. Era fericită că rămăsese în sfârşit însărcinată.

Vorbi generos până şi la adresa lui Fitz.

— Mi-a salvat familia, ştii, îi zise ea lui Maud. A plătit ipoteca pusă pe moşia noastră. Însă până acum nu ar fi avut cine să o moştenească – fratele meu nu are copii. Ar fi fost o tragedie dacă toate pământurile lui Andrei şi ale lui Fitz ar fi încăput pe mâna vreunui văr îndepărtat.

Maud nu vedea nicio tragedie în asta. Vărul îndepărtat de care vorbea Bea ar fi putut fi chiar un fiu de-al ei. Însă nu se aşteptase niciodată să moştenească o avere şi nu se gândea prea mult la asemenea chestiuni.

Maud nu era o companie prea agreabilă în dimineaţa aceea, îşi dădu ea seama în timp ce îşi bea cafeaua şi se juca cu pâinea prăjită. De fapt, se simţea groaznic. Se simţea apăsată până şi de tapet, un frunziş victorian luxuriant ce acoperea atât tavanul, cât şi pereţii, deşi îl ştia de când se născuse.

Nu le dezvăluise celor din familie nimic despre povestea ei de dragoste cu Walter, aşa că acum nu le putea spune că se încheiase, ceea ce însemna că nu avea pe nimeni care să o compătimească. Numai menajera cea fâşneaţă, Williams, ştia povestea şi ea părea să fi intrat în pământ.

Maud citi reportajul din *The Times* despre discursul lui Lloyd George din seara precedentă, la dineul de la Mansion House. Era optimist cu privire la criza balcanică, declarând că ar putea fi rezolvată pe cale paşnică. Ea spera din toată inima să aibă dreptate. Chiar dacă renunţase la Walter, era încă îngrozită de gândul că ar putea fi nevoit să-şi pună uniforma şi să fie ucis sau mutilat într-un război.

Citi un reportaj scurt din *The Times,* consemnat din Viena şi intitulat *Sperietura sârbă.* O întrebă pe Bea dacă Rusia avea să apere Serbia împotriva austriecilor.

— Sper că nu! rosti Bea alarmată. Nu vreau ca fratele meu să plece la război.

Se aflau în sala mică de mese. Maud îşi amintea cum lua aici micul dejun cu Fitz şi cu Walter, în vacanţele lor, când ea avea 12 ani, iar ei 17. Băieţii aveau un apetit remarcabil, îşi amintea ea, devorând în fiecare dimineaţă ouă, cârnaţi şi mormane imense de pâine prăjită cu unt înainte de a se duce să călărească sau să înoate în lac. Walter era un personaj atât de fermecător – era chipeş şi străin. O trata la fel de curtenitor ca pe cineva de vârsta lui, ceea ce era extrem de măgulitor pentru o fetiţă – şi, realiza ea acum, era o cale mai subtilă de a flirta.

În timp ce se pierdea în amintiri, majordomul Peel intră şi o şocă de-a dreptul când îi spuse prinţesei Bea:

— Herr von Ulrich este aici, Înălţimea Voastră.

Walter nu avea cum să fie aici, se gândi Maud năucită. Oare să fi fost Robert? La fel de puţin probabil.

O clipă mai târziu, Walter intră în cameră.

Maud era prea contrariată ca să mai poată scoate vreo vorbă. Bea însă zise:

— Ce surpriză plăcută, Herr von Ulrich!

Walter purta un costum subţire de vară, din tweed albastru-cenuşiu. Cravata sa albastră din satin avea aceeaşi culoare ca ochii lui. Maud îşi dorea să fi purtat altceva decât rochia simplă crem, care-i păruse alegerea perfectă pentru a lua micul dejun cu cumnata ei.

— Iertaţi-mi intruziunea, prinţesă, îi spuse Walter lui Bea. A trebuit să vizitez consulatul nostru din Cardiff – o chestiune plictisitoare legată de câţiva marinari germani care au avut necazuri cu poliţia locală.

Ce minciună! Walter era ataşat militar: nu era treaba lui să scoată marinarii de la închisoare.

— Bună dimineaţa, Lady Maud, rosti el, strângându-i mâna. Ce surpriză plăcută să vă găsesc aici!

Altă minciună, se gândi ea. Venise aici să o vadă. Ea plecase din Londra pentru ca el să nu o mai poată găsi, însă în adâncul inimii nu putea să nu se bucure de insistenţa lui de a veni după ea până acolo. Fâstâcită, nu spuse decât:

— Bună ziua. Ce mai faceţi?

Bea rosti:

— Beţi o cafea cu noi, Herr von Ulrich. Contele este plecat la călărie, dar se va întoarce în curând.

Presupusese că Walter venise să îl vadă pe Fitz.

— Vă mulţumesc.

Walter se aşeză.

— Rămâneţi la prânz?

— Mi-ar face mare plăcere. Apoi va trebui să prind trenul spre Londra.

Bea se ridică.

— Ar trebui să vorbesc cu bucătăreasa.

Walter sări în picioare şi îi trase scaunul.

— Vorbiţi între timp cu Lady Maud, rosti Bea în timp ce ieşea din cameră. Înveseliţi-o! Este foarte îngrijorată din cauza situaţiei internaţionale.

Walter ridică din sprâncene la auzul notei de sarcasm din vocea lui Bea.

— Toţi oamenii cu capul pe umeri sunt îngrijoraţi din cauza situaţiei internaţionale, zise el.

Maud se simţi stânjenită. Disperată să spună ceva, arătă spre *The Times.*

— Credeţi că este adevărat că Serbia a mobilizat şaptezeci de mii de rezervişti?

— Mă îndoiesc că au şaptezeci de mii de rezervişti, rosti Walter pe un ton grav. Însă încearcă să ridice miza. Speră că pericolul unui război extins va determina Austria să acţioneze mai prudent.

— De ce le ia atât de mult timp austriecilor să trimită guvernului sârb revendicările lor?

— În mod oficial, înainte de a face ceva ce ar putea necesita mobilizarea populaţiei, ar vrea să strângă mai întâi recolta. Neoficial, ei ştiu că preşedintele Franţei şi ministrul său de externe se întâmplă să se afle în Rusia, ceea ce sporeşte mult pericolul unui răspuns concertat din partea celor doi aliaţi. Nu va

exista nicio solicitare oficială din partea Austriei până când preşedintele Poincaré nu va pleca din Sankt Petersburg.

Avea o minte atât de limpede, reflectă Maud. Cât îl iubea pentru asta!

Atitudinea sa rezervată se evaporă subit. Masca lui de curtoazie formală căzu şi pe chip i se citi suferinţa. Rosti deodată:

— Te rog, întoarce-te la mine!

Ea deschise gura şi vru să vorbească, dar cuvintele i se opriră în gât de emoţie şi nu putu să le rostească.

El zise cu nefericire în glas:

— Ştiu că m-ai părăsit de dragul meu, dar nu o să ţină. Te iubesc prea mult.

Maud îşi regăsi cuvintele:

— Dar tatăl tău…

— Trebuie să-şi vadă de propriul destin. Nu îi pot da ascultare… nu în această privinţă. Glasul i se transformă în şoaptă: Nu pot să te pierd.

— Ar putea avea dreptate: un diplomat german nu poate avea o soţie englezoaică, cel puţin nu acum.

— Atunci îmi voi găsi o altă carieră. Însă nu aş mai putea găsi pe cineva ca tine.

Hotărârea ei se spulberă şi ochii i se umplură cu lacrimi.

El se întinse peste masă şi o apucă de mână.

— Pot vorbi cu fratele tău?

Ea îşi mototoli şervetul de pânză şi îşi şterse lacrimile cu el.

— Nu vorbi cu Fitz încă, spuse ea. Mai aşteaptă câteva zile, până trece criza sârbească.

— S-ar putea să dureze mai mult de câteva zile.

— În acest caz, ne vom gândi din nou.

— Voi face cum doreşti tu, desigur.

— Te iubesc, Walter. Orice s-ar întâmpla, vreau să fiu soţia ta.

El îi sărută mâna.

— Îţi mulţumesc, rosti el pe un ton solemn. M-ai făcut un om fericit.

(vi)

O tăcere încordată se pogorî asupra casei de pe Wellington Row. Mama pregăti masa principală, iar Tata, Billy şi Bunicul o mâncară, dar nimeni nu spuse mare lucru. Billy era ros de o

mânie pe care nu o putea exprima. După-amiază, urcă pe munte şi se plimbă kilometri în şir de unul singur.

A doua zi dimineaţă, gândurile i se întoarseră la pilda lui Isus şi a femeii adultere. Stând în bucătărie în hainele sale de duminică, aşteptând să meargă împreună cu părinţii şi cu Bunicul la Capela Bethesda pentru slujba de frângere a pâinii, deschise Biblia la *Evanghelia după Ioan* şi găsi capitolul 8. Citi şi reciti pilda. Părea să se refere exact la genul de criză prin care trecea familia sa.

Continuă să se gândească la aceasta şi în capelă. Se uită împrejur la prietenii şi la vecinii săi: doamna Dai Ponei, John Jones Prăvălie, doamna Ponti şi cei doi fii mai mari ai săi, Suet Hewitt… Ştiau cu toţii că Ethel plecase ieri de la Tŷ Gwyn şi că îşi cumpărase un bilet către Paddington; şi, deşi nu ştiau motivul, puteau să-l intuiască. În mintea lor o judecau deja. Însă Isus nu o judeca.

În timpul imnurilor şi al rugăciunilor improvizate, decise că Sfântul Duh îl îndemna să citească acele versete. Spre sfârşitul slujbei, se ridică în picioare şi îşi deschise Biblia.

Se auzi un murmur de surprindere. Era puţin cam tânăr ca să conducă congregaţia. Totuşi, nu exista o limită de vârstă: Duhul Sfânt putea să acţioneze prin oricine.

— Câteva versete din Evanghelia lui Ioan, începu el. Avea un uşor tremur în voce şi încercă să şi-l alunge. „Au zis Lui: Învăţătorule, această femeie a fost prinsă asupra faptului de adulter.”

Capela Bethesda se cufundă brusc în tăcere: nimeni nu se mai foi, nu mai şuşoti sau tuşi.

Billy citi mai departe:

— „Iar Moise ne-a poruncit în Lege ca pe unele ca acestea să le ucidem cu pietre. Dar Tu ce zici? Şi aceasta ziceau, ispitindu-L, ca să aibă de ce să-L învinuiască. Iar Isus, plecându-Se în jos, scria cu degetul pe pământ. Şi stăruind să-L întrebe, El S-a ridicat şi le-a zis…”

Aici Billy făcu o pauză şi îşi ridică privirea.

Cu o emfază atent aleasă, el zise:

— „Cel fără de păcat dintre voi să arunce cel dintâi piatra asupra ei.”

Toate privirile din încăpere erau aţintite asupra lui. Nimeni nu se mişca.

Billy continuă:

— „Iarăşi plecându-Se, scria pe pământ. Iar ei auzind aceasta şi mustraţi fiind de cuget, ieşeau unul câte unul, începând de la cei mai bătrâni şi până la cel din urmă, şi a rămas Isus singur cu femeia, stând în mijloc. Şi ridicându-Se Isus şi nevăzând pe nimeni decât pe femeie, i-a zis: Femeie, unde sunt pârâţii tăi? Nu te-a osândit niciunul? Iar ea a zis: Niciunul, Doamne.”

Billy îşi ridică privirea din carte. Nu avea nevoie să citească ultimul verset: îl ştia pe de rost. Se uită spre chipul împietrit al tatălui său şi rosti apăsat:

— „Şi Isus i-a zis: nu te osândesc nici Eu. Mergi, de acum să nu mai păcătuieşti.”

După o clipă îndelungată, închise Biblia cu un zgomot ce răsună ca un tunet în tăcere.

— Acesta este Cuvântul Domnului, rosti el.

Nu se aşeză la loc. Porni spre ieşire. Enoriaşii îl priveau fascinaţi. Deschise uşa mare de lemn şi ieşi afară.

Nu se mai întoarse niciodată.

Capitolul 9
Sfârşitul lunii iulie 1914

Walter von Ulrich nu putea interpreta ritmurile de jazz.

Putea reda melodiile, care erau simple. Putea interpreta acordurile distincte, care foloseau de obicei intervalul septimei în bemol. Şi le putea reda pe ambele în acelaşi timp – dar nu suna a jazz. Ritmul îi scăpa. Ceea ce ieşea semăna mai mult cu ceva ce-ai fi putut auzi la o fanfară dintr-un parc berlinez. Pentru cineva care putea interpreta sonatele lui Beethoven fără nicio problemă era foarte frustrant.

Maud încercase să îl înveţe, în acea dimineaţă de sâmbătă de la Tŷ Gwyn, la pianul Bechstein aflat între palmierii în glastre din salonaş, cu soarele de vară trimiţându-şi razele prin ferestrele înalte. Stătuseră lipiţi unul de celălalt pe scăunelul de lângă pian, iar Maud râsese de eforturile sale nereuşite. Fusese un moment de minunată fericire.

Starea de spirit i se întunecase atunci când ea îi explicase felul în care o convinsese tatăl lui să se despartă de el. Dacă şi-ar fi întâlnit tatăl în seara aceea, la întoarcerea la Londra, ar fi izbucnit un scandal monstru. Însă Otto plecase la Viena, iar Walter fusese nevoit să îşi ţină în frâu mânia. De atunci nu-şi mai văzuse tatăl.

Acceptase propunerea lui Maud de a-şi păstra logodna secretă până la încheierea crizei balcanice. Aceasta era în plină desfăşurare, deşi lucrurile se mai calmaseră. Trecuseră aproape patru săptămâni de la asasinatul din Sarajevo, însă împăratul Austriei nu trimisese încă sârbilor solicitarea oficială la care lucra de atâta vreme. Întârzierea aceasta îl făcu pe Walter să spere că nervii se mai potoliseră şi că sfaturile moderate avuseseră câştig de cauză în Viena.

Aşezat la marele pian din salonaşul apartamentului său din Piccadilly, el se gândea la toate soluţiile pe care le aveau austriecii în afara războiului, pentru a pedepsi Serbia şi a-şi alina orgoliul rănit. De exemplu, puteau sili guvernul sârb să închidă ziarele anti-austriece şi să îi dea afară pe toţi naţionaliştii din armată şi din serviciul public. Sârbii ar fi putut accepta asta: era umilitor, dar era o variantă mai bună decât un război pe care nu îl puteau câştiga.

Apoi conducătorii marilor puteri europene se puteau relaxa, concentrându-se asupra problemelor interne. Ruşii puteau înăbuşi greva generală, englezii îi puteau pacifica pe protestanţii irlandezi răzvrătiţi, iar francezii puteau savura procesul doamnei Caillaux, care îl împuşcase pe redactorul de la *Figaro* pentru că publicase scrisorile de dragoste ale soţului ei.

Iar Walter se putea căsători cu Maud.

Asupra acestui lucru se concentra acum. Cu cât se gândea mai mult la dificultăţi, cu atât mai hotărât era să treacă peste ele. După câteva zile în care contemplase perspectiva dezolantă de a-şi petrece viaţa fără ea, era şi mai sigur că vrea să o ia în căsătorie, indiferent de preţul pe care l-ar fi putut plăti amândoi. În timp ce urmărea cu înfrigurare jocul diplomatic desfăşurat pe tabla de şah a Europei, cântărea fiecare mişcare din punctul de vedere al consecinţelor pe care le-ar fi putut avea asupra lui şi a lui Maud, şi abia după aceea asupra Germaniei şi asupra lumii.

Avea să o vadă azi, la cină şi la balul organizat de ducesa de Sussex. Îşi pusese deja cravata albă şi fracul. Era timpul să plece. Dar, exact când închidea clapeta pianului, auzi soneria de la uşă şi valetul său îl anunţă pe contele Robert von Ulrich.

Robert părea ursuz. Era o expresie obişnuită pe chipul său. Robert fusese un tânăr tulburat şi nefericit în studenţia lor, la Viena. Sentimentele sale îl atrăgeau irezistibil către un grup pe care fusese crescut să îl considere drept decadent. Apoi, când se întorcea acasă după o seară petrecută în compania bărbaţilor ca el, avea pe chip acea expresie vinovată, dar sfidătoare. Descoperise cu timpul că homosexualitatea, ca şi adulterul, era condamnată oficial, dar – cel puţin în cercurile sofisticate – era tolerată în mod neoficial; şi se împăcase cu ceea ce era. Astăzi, avea pe chip acea expresie dintr-un alt motiv.

— Tocmai am văzut textul solicitării împăratului, începu Robert, fără vreo altă introducere.

Inima lui Walter tresări cu speranţă. Ar fi putut fi rezolvarea paşnică pe care o aştepta cu atâta înfrigurare.

— Ce zice?

Robert îi înmână o foaie de hârtie.

— Am copiat ce-i mai important.

— A fost trimisă guvernului sârb?

— Da, la ora şase, ora Belgradului.

Erau zece revendicări. Primele trei erau în linia celor anticipate de Walter, văzu el cu uşurare: Serbia trebuia să

închidă ziarele liberale, să destrame societatea secretă numită *Mâna Neagră* şi să o lase mai moale cu propaganda naţionalistă. Poate că moderaţii din Viena avuseseră câştig de cauză, se gândi el uşurat.

Punctul patru părea rezonabil la început – austriecii ceruseră eliminarea naţionaliştilor din serviciul public sârbesc –, însă asta nu era tot: austriecii aveau să furnizeze o listă de nume.

— Pare puţin cam drastic, rosti Walter neliniştit. Guvernul sârb nu-i poate concedia pe toţi cei indicaţi de austrieci.

Robert ridică din umeri.

— Va trebui să o facă.

— Da, presupun că da.

De dragul păcii, Walter spera că aşa avea să se întâmple.

Însă răul abia acum urma.

Punctul cinci cerea ca Austria să ajute guvernul sârb în zdrobirea elementelor subversive, iar punctul şase, citi Walter deznădăjduit, insista ca oficialii austrieci să ia parte la ancheta judiciară întreprinsă de Serbia în cazul asasinatului.

— Dar Serbia nu poate accepta aşa ceva! protestă Walter. Ar însemna să renunţe la suveranitate.

Chipul lui Robert se întunecă şi mai mult.

— Nici chiar aşa, rosti el morocănos.

— Nicio ţară din lume nu poate accepta o asemenea condiţie.

— Serbia o va face. Trebuie, altminteri va fi nimicită.

— Într-un război?

— Dacă va fi necesar.

— Care ar cuprinde întreaga Europă!

Robert îşi flutură degetul.

— Nu şi dacă celelalte guverne reacţionează raţional.

„Spre deosebire de al tău”, gândi Walter, dar păstră remarca muşcătoare pentru sine şi citi mai departe. Punctele rămase erau exprimate în termeni aroganţi, dar sârbii puteau probabil să se împace şi cu acestea: arestarea conspiratorilor, prevenirea traficului ilegal de arme pe teritoriul austriac şi limitarea declaraţiilor anti-austriece ale oficialilor sârbi.

Însă răspunsul trebuia dat în cel mult 48 de ore.

— Dumnezeule, dar sunt condiţii dure, exclamă Walter.

— Toţi cei care îl sfidează pe împăratul austriac trebuie să se aştepte la o ripostă dură.

— Ştiu, ştiu, dar nici măcar nu le-a lăsat timp la dispoziţie ca să mai salveze aparenţele.

— De ce ar fi trebuit să o facă?

Walter lăsă să i se vadă exasperarea.

— Pentru numele lui Dumnezeu, chiar *vrea* război?

— Familia împăratului, dinastia de Habsburg, a guvernat regiuni vaste din Europa timp de sute de ani. Împăratul Franz Josef ştie că este voia lui Dumnezeu ca el să domnească asupra popoarelor slave inferioare. Este destinul lui.

— Să ne apere Domnul de oamenii predestinaţi, bombăni Walter. Cei de la ambasada mea au văzut documentul?

— O să-l vadă, dintr-o clipă într-alta.

Walter se întrebă cum aveau să reacţioneze ceilalţi. Aveau să accepte asta, cum făcea Robert, sau aveau să fie revoltaţi, ca Walter? Avea să se pornească un vuiet de proteste internaţionale sau doar ridicări neputincioase din umeri? Urma să afle în seara aceea. Se uită la ceasul de pe poliţă.

— Am întârziat la cină. Vii la balul ducesei de Sussex?

— Da. Ne vedem acolo.

Ieşiră din clădire şi se despărţiră în Piccadilly. Walter se îndreptă spre casa lui Fitz, unde urma să cineze. Se simţea fără aer, de parcă ar fi fost doborât la pământ. Războiul de care se temuse atât se apropiase periculos de mult.

Sosi la timp ca să se încline în faţa prinţesei Bea, îmbrăcată într-o rochie de seară violacee, împodobită cu funde de mătase, şi ca să dea mâna cu Fitz, extrem de chipeş în cămaşa sa cu guler scrobit şi cu papion alb; apoi fu anunţată cina. Fu bucuros să descopere că el era cel care trebuia să o escorteze pe Maud până în sala de mese. Ea purta o rochie stacojie dintr-un material moale, lipită de corp, cum îi plăcea lui Walter. Când îi trase scaunul, îi spuse:

— Ce rochie de seară atrăgătoare!

— Paul Poiret, spuse ea; numele acestui creator de modă era atât de celebru, încât până şi Walter auzise de el. Îşi coborî uşor glasul: M-am gândit eu că o să-ţi placă.

Deşi doar uşor intimă, remarca ei îi provocă un fior, urmat imediat de un altul, de data aceasta de teamă, la gândul că încă ar fi putut să o piardă pe această femeie fermecătoare.

Casa lui Fitz nu era chiar un palat. Sala lungă de mese, aflată în colţul străzii, dădea spre două şosele aglomerate. Candelabrele electrice erau aprinse, în ciuda serii de vară strălucitoare de afară, iar reflexiile luminii scânteiau în paharele de cristal şi în tacâmurile de argint din faţa fiecărei persoane.

Aruncând o privire în jurul mesei, către celelalte invitate, Walter se minună din nou de piepturile dezvăluite atât de generos la cină de englezoaicele din clasa de sus.

Asemenea observaţii erau adolescentine – era timpul să se însoare.

De îndată ce se aşeză, Maud îşi scoase un picior din pantof şi i-l strecură pe sub pantalon. Deşi îi zâmbi, ea sesiză imediat că el era cu mintea aiurea.

— Ce s-a întâmplat? întrebă ea.

— Porneşte o conversaţie despre ultimatumul Austriei, murmură el. Spune că ai auzit că a fost trimis.

Maud i se adresă lui Fitz, aflat în capul mesei.

— Cred că solicitarea împăratului Austriei a fost trimisă în sfârşit la Belgrad, zise ea. Ai auzit ceva despre asta, Fitz?

Fitz lăsă jos lingura de supă.

— Ce-ai auzit şi tu. Dar nimeni nu ştie precis ce scrie în aceasta.

Walter rosti:

— Cred că este foarte aspră. Austriecii insistă să participe la procesul juridic din Serbia.

— Să participe! exclamă Fitz. Dacă premierul sârb acceptă una ca asta, va fi nevoit să demisioneze.

Walter încuviinţă. Fitz prevedea aceleaşi consecinţe ca şi el.

— Este ca şi cum austriecii ar vrea război.

Era periculos de aproape de punctul în care ar fi vorbit necuviincios despre unul dintre aliaţii Germaniei, însă era atât de neliniştit, încât nu-i mai păsa. Surprinse privirea lui Maud. Era palidă şi tăcută. Şi ea simţise imediat ameninţarea.

— Franz Josef este de compătimit, desigur, rosti Fitz. Subversiunea naţionalistă poate destabiliza un imperiu dacă nu primeşte un răspuns pe măsură.

Walter îşi dădu seama că Fitz se gândea la militanţii pentru independenţa Irlandei şi la burii din Africa de Sud care ameninţau Imperiul Britanic.

— Însă nu ai nevoie de un baros ca să spargi o nucă, încheie el.

Valeţii luară castroanele de supă şi turnară un alt vin în pahare. Walter nu bău nimic. Urma să fie o seară lungă şi avea nevoie de o minte limpede.

Maud rosti încet:

— L-am văzut pe premierul Asquith astăzi. Mi-a spus că s-ar

putea ajunge la o adevărată apocalipsă. Părea speriată când adăugă: Mă tem că nu l-am crezut, însă acum văd că s-ar putea să fi avut dreptate.

Fitz spuse:

— De asta ne temem cu toţii.

Ca de obicei, Walter era impresionat de relaţiile lui Maud. Era prietenă la cataramă cu cei mai puternici oameni din Londra. Walter îşi aminti cum, pe vremea când ea era doar o fetiţă de 11–12 ani, iar tatăl ei ministru într-un guvern conservator, obişnuia să îi ia la întrebări cu un aer solemn pe colegii lui de cabinet aflaţi în vizită la Tŷ Gwyn; şi, chiar şi atunci, acei oameni o ascultau cu atenţie şi îi răspundeau cu răbdare.

Ea continuă:

— Dacă e să privim partea bună a lucrurilor, în caz de război, Asquith crede că Marea Britanie nu este obligată să intervină.

Inima lui Walter tresăltă. Dacă Marea Britanie nu se implica, războiul nu l-ar fi despărţit de Maud.

Însă Fitz nu părea să fie de acord.

— Serios? făcu el. Chiar dacă… Se uită la Walter. Iartă-mă, von Ulrich, chiar dacă Franţa este invadată de Germania?

Maud replică:

— Vom rămâne simpli spectatori, zice Asquith.

— După cum mă temeam, rosti Fitz pompos, guvernul nu înţelege ideea de balanţă a puterilor în Europa.

Fiind conservator, nu avea încredere în guvernul liberal şi îl detesta pe Asquith, care slăbise Camera Lorzilor; însă, cel mai important, nu era complet îngrozit de perspectiva unui război. În unele privinţe, se temea Walter, ar fi putut chiar să se delecteze cu acest gând, cum o făcea Otto. Şi era clar că prefera să fie război decât să vadă slăbită puterea britanică.

Walter spuse:

— Eşti atât de sigur, dragul meu Fitz, că o victorie germană asupra Franţei *ar răsturna* balanţa puterilor?

Această direcţie a discuţiei era relativ sensibilă pentru o cină, însă chestiunea era prea importantă ca să fie ascunsă sub preşul scump al lui Fitz.

Fitz răspunse:

— Cu tot respectul pe care-l am faţă de onorabila ta ţară şi faţă de Majestatea Sa, kaizerul Wilhelm, mă tem că Marea Britanie nu i-ar putea îngădui Germaniei să preia controlul asupra Franţei.

Aici era problema, se gândi Walter, străduindu-se din răsputeri să nu-şi arate mânia şi frustrarea pe care i le provocau aceste vorbe superficiale. Un atac german asupra aliatului Rusiei, Franţa, ar fi fost în realitate defensiv – însă englezii vorbeau de parcă Germania ar fi încercat să domine Europa. Silindu-se să zâmbească amabil, el zise:

— Am învins Franţa acum 43 de ani, în conflictul pe care voi îl numiţi războiul franco-prusac. Marea Britanie a rămas spectatoare atunci. Şi nu aţi avut de suferit de pe urma victoriei noastre.

Maud adăugă:

— Aşa a spus şi Asquith.

— Există o diferenţă, rosti Fitz. În 1871, Franţa a fost învinsă de Prusia şi de un grup de mici regate germane. După război, acea coaliţie a devenit o singură ţară, Germania modernă – şi sunt sigur că-mi vei da dreptate, von Ulrich, vechiul meu prieten, când spun că Germania de azi este un stat mult mai impunător decât vechea Prusie.

Oamenii ca Fitz erau atât de periculoşi, se gândi Walter. Cu bunele lor maniere fără de cusur, erau gata să împingă lumea la nimicire. Se strădui să păstreze un ton detaşat când replică:

— Ai dreptate, desigur, dar poate că impunător nu este totuna cu ostil.

— Aceasta este întrebarea, nu-i aşa?

În celălalt capăt al mesei, Bea tuşi cu reproş. Fără îndoială că socotea acest subiect mult prea controversat pentru o conversaţie politicoasă. Rosti pe un ton destins:

— Aşteptaţi cu nerăbdare balul ducesei, Herr von Ulrich?

Walter simţi mustrarea din spatele vorbelor ei.

— Sunt sigur că balul va fi absolut splendid, se grăbi el să spună, iar Bea îl răsplăti cu o privire recunoscătoare.

Mătuşa Herm adăugă:

— Eşti un dansator atât de bun…!

Walter îi zâmbi cu căldură bătrânei.

— Poate că îmi veţi acorda onoarea primului dans, Lady Hermia!

Ea se simţi măgulită.

— O, Doamne, eu sunt prea bătrână ca să mai dansez. În plus, tinerii din ziua de azi au nişte paşi care nici nu existau pe vremea când eram eu domnişoară.

— Acum e la modă ceardaşul. Este un dans popular maghiar.

Poate că ar trebui să vă învăţ paşii.

Fitz rosti:

— Oare ar fi considerat un incident diplomatic?

Deşi nu era foarte amuzant, toată lumea râse şi conversaţia se întoarse spre alte subiecte neînsemnate, dar sigure.

După cină, urcară în trăsuri ca să străbată cei patru sute de metri până la Sussex House, palatul ducelui din Park Lane.

Se lăsase noaptea şi lumina strălucea la toate ferestrele: ducesa cedase în cele din urmă şi instalase electricitatea. Walter urcă treptele scării mari şi intră în prima dintre cele trei săli mari de recepţie. Orchestra interpreta cea mai populară melodie a ultimilor ani: *Alexander's Ragtime Band.* Mâna lui stângă zvâcni: sincopa era elementul crucial.

Îşi păstră promisiunea şi dansă cu mătuşa Herm. Spera ca ea să aibă cât mai mulţi parteneri: voia să obosească şi să aţipească într-o cameră alăturată, astfel încât Maud să rămână nesupravegheată. Îşi tot amintea ce făcuseră în biblioteca acestei case cu doar câteva săptămâni în urmă. Mâinile îi ardeau din cauza nerăbdării de a o atinge prin acea rochie mulată.

Însă mai întâi avea de lucru. Se înclină în faţa mătuşii Herm, luă un pahar cu şampanie roz de la un valet şi începu să se plimbe prin încăpere. Trecu prin sala mică de bal, prin salon şi apoi prin sala mare de bal, discutând cu politicienii şi cu diplomaţii prezenţi. Fuseseră invitaţi toţi ambasadorii din Londra şi mulţi veniseră, inclusiv şeful lui Walter, prinţul Lichnowsky. Se aflau acolo şi numeroşi membri ai parlamentului. Majoritatea erau conservatori, ca ducesa, dar erau şi câţiva liberali, inclusiv câţiva membri ai guvernului. Robert era prins într-o conversaţie cu lordul Remarc, un secretar adjunct de la Biroul de Război. Nu se vedea niciun parlamentar laburist: ducesa se considera o femeie deschisă la minte, dar chiar şi ea avea limitele sale.

Walter află că austriecii trimiseseră cópii după ultimatumul lor tuturor ambasadelor importante din Viena. Acesta avea să fie telegrafiat şi tradus la Londra în timpul nopţii şi, până dimineaţă, toată lumea avea să afle ce conţine. Cei mai mulţi erau şocaţi din cauza revendicărilor, dar nimeni nu ştia ce să facă în această privinţă.

Până la unu noaptea aflase cam tot ce se putea, aşa că se duse să o caute pe Maud. Coborî treptele şi ieşi în grădină, unde cina era întinsă sub un pavilion vărgat. Se servea atâta mâncare în înalta societate englezească! O găsi pe Maud jucându-se cu

nişte struguri. Din fericire, mătuşa Herm nu se vedea nicăieri.

Walter îşi lăsă deoparte grijile.

— Cum puteţi voi, englezii, să mâncaţi atât de mult? o întrebă el jucăuş pe Maud. Cei mai mulţi dintre oamenii ăştia au servit un mic dejun copios, un prânz cu vreo cinci-şase feluri de mâncare, ceai cu sandviciuri şi prăjituri şi o cină cu cel puţin opt feluri de mâncare. Chiar mai au nevoie de supă, prepeliţe umplute, homari, piersici şi îngheţată?

Ea pufni în râs.

— Crezi că suntem vulgari, nu-i aşa?

Nu credea asta, dar o tachină prefăcându-se că se gândeşte la acest lucru.

— Ei bine, ce cultură au englezii?

O luă de braţ şi, de parcă ar fi mers la întâmplare, o scoase din cort. Copacii erau plini cu luminiţe palide ce nu răspândeau prea multă lumină. Pe aleile şerpuite dintre tufe mai erau şi alte cupluri care se plimbau şi vorbeau, unele ţinându-se discret de mână în penumbră. Walter îl zări pe Robert tot cu lordul Remarc şi se întrebă dacă şi între ei se înfiripase vreo poveste de dragoste.

— Compozitori englezi?? spuse el, tachinând-o în continuare pe Maud. Gilbert şi Sullivan. Pictori? În timp ce impresioniştii francezi schimbau felul în care se vede lumea, englezii pictau copii rumeni în obraji jucându-se cu căţeluşi. Opera? Toată italiană, atunci când nu este germană. Balet? Rus.

— Şi totuşi, noi stăpânim jumătate din lume, rosti ea cu un surâs zeflemitor.

El o luă în braţe.

— Şi puteţi cânta jazz.

— Este uşor, după ce prinzi ritmul.

— Tocmai asta este partea care mi se pare mie grea.

— Ai nevoie de lecţii.

El îşi lipi gura de urechea ei şi murmură:

— Vrei să mă înveţi, te rog?

Murmurul se preschimbă într-un geamăt atunci când ea îl sărută, iar după aceea nu mai scoaseră nicio vorbă.

(ii)

Asta se întâmpla în primele ore ale dimineţii de vineri, 24 iulie. În seara acelei zile, când Walter participă la o altă cină şi la

un alt bal, toată lumea spunea că sârbii urmau să accepte revendicările austriecilor, cu excepţia punctelor cinci şi şase, pe care le voiau clarificate. În niciun caz austriecii nu puteau respinge un asemenea răspuns înfricoşat, se gândi Walter entuziasmat. Decât dacă îşi doreau război cu orice preţ.

Pe drumul de întoarcere spre casă, în zorii zilei de sâmbătă, se opri pe la ambasadă ca să scrie un raport despre cele aflate în seara aceea. Se afla la biroul lui când ambasadorul însuşi, prinţul Lichnowsky, apăru în haine imaculate de dimineaţă, purtând pe cap un joben cenuşiu. Speriat, Walter sări în picioare şi zise:

— Bună dimineaţa, Excelenţă.

— Eşti foarte devreme aici, von Ulrich, spuse ambasadorul. Apoi, remarcând ţinuta de seară a lui Walter, se corectă: Sau, mai bine zis, foarte târziu.

Era chipeş, în ciuda trăsăturilor sale cam colţuroase, având un nas mare şi coroiat deasupra mustăţii.

— Tocmai vă scriam un mic raport cu privire la bârfa din această seară. Pot face ceva pentru Excelenţa Voastră?

— Am fost convocat la Sir Edward Grey. Poţi veni cu mine ca să consemnezi, dacă ai o altă haină.

Walter era încântat. Ministrul britanic de externe era unul dintre cei mai puternici oameni de pe pământ. Walter îl cunoscuse, bineînţeles, în cercul restrâns al diplomaţiei londoneze, dar nu schimbase mai mult de câteva cuvinte cu el. Acum, la invitaţia nonşalantă a lui Lichnowsky, Walter urma să fie prezent la o întâlnire informală dintre doi oameni care decideau soarta Europei. Gottfried von Kessel avea să moară de ciudă, se gândi el.

Se admonestă singur pentru acest gând meschin. Ar fi putut fi o întâlnire crucială. Spre deosebire de împăratul Austriei, era posibil ca Grey să nu-şi dorească războiul. Oare întâlnirea era menită să prevină războiul? Grey era imprevizibil. În ce direcţie avea să vireze? Dacă se opunea războiului, Walter avea să profite de orice ocazie ca să-l ajute.

Avea o redingotă în cuierul din spatele uşii, exact pentru urgenţe ca aceasta. Îşi dădu jos fracul de seară şi îşi încheie la nasturi haina de zi peste vesta sa albă. Luă un carnet şi părăsi clădirea alături de ambasador.

Cei doi bărbaţi traversară Parcul St. James în aerul răcoros al dimineţii. Walter îi relată şefului său zvonul legat de sârbi. Ambasadorul avea şi el un zvon de împărtăşit.

— Albert Ballin a cinat cu Winston Churchill aseară.

Ballin, un magnat al flotei comerciale germane, era un apropiat al kaizerului, în ciuda faptului că era evreu. Churchill se afla la conducerea Marinei Regale.

— Aş vrea să ştiu ce s-a discutat, încheie Lichnowsky.

Era evident că se temea ca nu cumva kaizerul să treacă peste capul lui şi să le trimită mesaje britanicilor prin Ballin.

— Voi încerca să aflu, rosti Walter, bucuros de oportunitatea ivită.

Intrară în Ministerul de Externe, o clădire în stil neoclasic, care îl duse pe Walter cu gândul la un tort de nuntă. Fură conduşi în biroul opulent al ministrului. Britanicii sunt cei mai bogaţi oameni de pe pământ, părea să transmită clădirea, şi putem face tot ce vrem cu restul lumii.

Sir Edward Grey era un bărbat slab, cu o faţă ce părea un craniu. Nu îi plăceau străinii şi nu călătorea aproape niciodată în afara graniţelor; în opinia britanicilor, asta îl făcea perfect pentru poziţia de ministru de externe.

— Vă mulţumesc că aţi venit, spuse el politicos.

În încăpere se mai afla doar un asistent cu un carneţel. De îndată ce se aşezară, trecu la subiect:

— Trebuie să facem tot posibilul să calmăm spiritele în Balcani.

Walter simţi cum îi cresc speranţele. Era o declaraţie paşnică.

Grey nu voia război.

Lichnowsky încuviinţă. Prinţul făcea parte din fracţiunea pacifistă a guvernului german. El trimisese o telegramă incisivă la Berlin, îndemnându-i pe cei de acasă să pondereze Austria. Nu era de acord cu tatăl lui Walter şi cu ceilalţi care credeau că acela era, pentru Germania, momentul potrivit pentru declanşarea războiului, şi nu mai târziu, când Rusia şi Franţa aveau să fie mai puternice.

Grey continuă:

— Orice ar face austriecii, nu trebuie să fie un lucru atât de ameninţător pentru Rusia încât să determine o ripostă militară din partea ţarului.

„Exact”, se gândi Walter entuziasmat.

Era limpede că Lichnowsky îi împărtăşea punctul de vedere.

— Dacă pot spune asta, domnule ministru, aţi pus punctul pe i.

Grey nu lua în seamă complimentele.

— Aş sugera ca Domniile Voastre şi noi, adică Germania şi Marea Britanie, să cerem împreună austriecilor să prelungească termenul-limită.

Aruncă o privire meditativă spre ceasul de pe perete: abia trecuse de ora şase dimineaţa.

— Au cerut un răspuns până diseară la ora şase, ora Belgradului. Nu văd cum ar putea refuza să le mai acorde sârbilor încă o zi.

Walter era dezamăgit. Sperase că ministrul Grey avea un plan de salvare a lumii. Această amânare era mult prea neînsemnată. Era posibil să nu facă nicio diferenţă. Şi, din punctul de vedere al lui Walter, austriecii erau atât de arţăgoşi, încât ar fi *putut* refuza cu uşurinţă cererea, oricât de neînsemnată ar fi fost aceasta. Totuşi, nimeni nu îi ceruse părerea, iar în această companie elevată nu putea să vorbească decât dacă i se adresa cineva.

— O idee splendidă, rosti Lichnowsky. O voi transmite la Berlin împreună cu aprobarea mea.

— Vă mulţumesc, zise Grey. Însă, dacă propunerea nu are succes, mai am o alta.

Deci, se gândi Walter, Grey nu era prea convins că austriecii aveau să le acorde sârbilor mai mult timp.

Grey continuă:

— Propun ca Marea Britanie, Germania, Italia şi Franţa să acţioneze concertat ca mediatori, întâlnindu-se la o conferinţă a acestor patru mari puteri, în ideea de a veni cu o soluţie care să mulţumească Austria fără să ameninţe Rusia.

Aşa mai merge, se gândi Walter înviorat.

— Desigur, Austria nu va accepta în avans să fie constrânsă de decizia conferinţei, continuă Grey. Însă nici nu este nevoie de asta. I-am putea cere împăratului austriac să nu întreprindă nicio acţiune până nu aude ce are de spus conferinţa.

Walter era încântat – Austriei i-ar fi venit greu să refuze un plan oferit atât de aliaţii săi, cât şi de rivali.

Lichnowsky părea la fel de mulţumit.

— Voi recomanda Berlinului din toată inima această propunere.

Grey spuse:

— Mă bucur că aţi putut veni să mă vedeţi atât de devreme.

Lichnowsky luă aceste cuvinte drept sfârşitul discuţiei şi se ridică în picioare.

— Nicio problemă, rosti el. Plecaţi în Hampshire astăzi?

Pasiunile lui Grey erau pescuitul şi privitul păsărilor şi cel mai bine se simţea la căsuţa lui de pe râul Itchen din Hampshire.

— Diseară, sper, zise Grey. Este o vreme minunată pentru pescuit.

— Sper să aveţi o duminică odihnitoare, spuse Lichnowsky, apoi plecară.

Întorcându-se prin parc, Lichnowsky zise:

— Englezii sunt uimitori. Europa este în pragul unui război, iar ministrul de externe se duce la pescuit.

Walter era entuziasmat. Chiar dacă Grey părea să nu aprecieze corect gravitatea situaţiei, era totuşi prima persoană care venise cu o soluţie funcţională.

Walter îi era recunoscător. „L-aş invita la nunta mea şi i-aş mulţumi în discurs”, se gândi el.

Când ajunseră înapoi la ambasadă, fu surprins să îl găsească acolo pe tatăl său.

Otto îi făcu semn lui Walter să intre în biroul lui. Gottfried von Kessel stătea lângă scrin. Walter ardea de nerăbdare să îl confrunte pe tatăl său cu privire la Maud, dar nu avea de gând să vorbească despre asemenea lucruri de faţă cu von Kessel, aşa că spuse:

— Când ai ajuns aici?

— Acum câteva minute. Am venit azi-noapte cu trenul şi cu vasul de la Paris. Ce făceai cu ambasadorul?

— Am fost convocaţi de Sir Edward Grey.

Walter se bucură să vadă expresia de invidie de pe chipul lui von Kessel.

Otto zise:

— Şi ce-a avut el de spus?

— A propus o conferinţă a celor patru mari puteri, care să medieze între Austria şi Serbia.

Von Kessel rosti:

— Pierdere de vreme.

Walter îl ignoră şi îşi întrebă tatăl:

— Ce părere ai?

Otto îşi miji ochii.

— Interesant, spuse el. Grey este iscusit.

Walter nu îşi putea ascunde entuziasmul.

— Crezi că împăratul Austriei va fi de acord?

— În niciun caz.

Von Kessel chicoti înfundat.

Walter se simţea devastat.

— De ce nu?

Otto zise:

— Dacă la conferinţă este propusă o soluţie şi Austria o respinge?

— Grey a pomenit această posibilitate. A zis că Austria nu ar fi obligată să accepte recomandarea conferinţei.

Otto clătină din cap.

— Sigur că nu, dar atunci ce se va întâmpla? Dacă Germania ia parte la o conferinţă care face o propunere de pace şi Austria respinge această propunere, cum am mai putea noi să-i sprijinim pe austrieci când va izbucni războiul?

— Nu am mai putea.

— Deci scopul lui Grey, când a făcut această sugestie, a fost să bage un fitil între Austria şi Germania.

— Ah…

Walter se simţea înşelat. Nu văzuse nimic din toate astea. Optimismul său pieri brusc. Nefericit, rosti:

— Deci nu vom susţine planul de pace propus de Grey?

— În niciun caz, confirmă tatăl său.

(iii)

Propunerea lui Sir Edward Grey nu se materializă, iar Walter şi Maud urmăriră, cu fiecare ceas care trecea, cum lumea se apropia tot mai mult de dezastru.

Ziua următoare fu duminică şi Walter se întâlni cu Anton. Din nou, toată lumea era disperată să afle ce vor face ruşii. Sârbii cedaseră la aproape toate revendicările austriecilor, solicitând doar ceva mai mult timp pentru a discuta cele mai aspre două clauze; însă austriecii anunţaseră că aşa ceva era inacceptabil, iar Serbia începuse să îşi mobilizeze micuţa armată. Avea să se ajungă la un conflict armat, dar urma să se implice şi Rusia?

Walter se duse la biserica St. Martin-in-the-Fields – care nu se afla pe câmp, ci în Trafalgar Square, cea mai aglomerată intersecţie din Londra. Biserica era o clădire din secolul al XVIII-lea în stil paladian, iar Walter reflectă la faptul că întâlnirile sale cu Anton îi ofereau, pe lângă informaţiile legate de intenţiile ruşilor, şi o educaţie în istoria arhitecturii englezeşti.

Urcă treptele şi trecu printre coloanele mari, până în naos. Se uită împrejur neliniştit: chiar şi în cele mai bune momente, se

temea că Anton ar putea să nu apară – iar acesta era, cu siguranţă, cel mai nepotrivit moment în care omul să-şi piardă curajul. Interiorul era puternic luminat de o fereastră veneţiană mare aflată în capătul estic şi îl zări pe Anton imediat. Uşurat, se aşeză lângă spionul răzbunător cu câteva secunde înainte de începerea slujbei.

Ca de obicei, vorbiră doar în timpul imnurilor.

— Consiliul de Miniştri s-a întrunit vineri, îi zise Anton.

Walter ştia deja asta.

— Ce au decis?

— Nimic. Ei fac doar recomandări. Ţarul decide.

Walter ştia şi asta. Îşi stăpâni nerăbdarea.

— Scuză-mă. Ce au *recomandat?*

— Să permită începerea pregătirilor de mobilizare în patru districte militare din Rusia.

— Nu!

Strigătul lui Walter fu involuntar şi persoanele din apropiere se întoarseră şi se holbară la el. Acesta era primul pas preliminar către război. Calmându-se cu mult efort, Walter întrebă:

— Şi ţarul a acceptat?

— A ratificat decizia ieri.

Disperat, Walter întrebă:

— Ce districte?

— Moscova, Kazan, Odessa şi Kiev.

În timpul rugăciunilor, Walter îşi imagină harta Rusiei. Moscova şi Kazan se aflau în mijlocul acelei ţări imense, la peste o mie de mile de hotarele europene, însă Odessa şi Kiev se aflau în sud-vest, aproape de Balcani. La următorul imn, el spuse:

— Se mobilizează împotriva Austriei.

— Nu este mobilizare – este pregătire de mobilizare.

— Înţeleg asta, rosti Walter răbdător. Însă ieri discutam despre Austria atacând Serbia, un conflict balcanic minor. Astăzi discutăm despre Austria şi Rusia, ceea ce poate declanşa un război care să cuprindă toată Europa.

Imnul se încheie şi Walter îl aşteptă cu nerăbdare pe următorul. Fusese crescut de o mamă protestantă foarte credincioasă şi simţea de fiecare dată o mustrare de conştiinţă pentru că folosea slujbele drept acoperire pentru munca lui clandestină. Rosti o scurtă rugăciune pentru iertarea păcatelor.

Când enoriaşii începură să cânte din nou, Walter întrebă:

— De ce sunt atât de zoriţi să înceapă aceste pregătiri de

război?

Anton ridică din umeri.

— Generalii îi zic ţarului: „Fiecare zi în care amânaţi îi oferă inamicului un avantaj.” Aşa se întâmplă mereu.

— Nu înţeleg că pregătirile nu fac decât să sporească riscul unui război?

— Soldaţii vor să câştige războaie, nu să le evite.

Imnul se încheie şi slujba se termină. Când Anton se ridică, Walter îl apucă de braţ.

— Trebuie să te văd mai des, îi spuse el.

Anton părea panicat.

— Am mai discutat asta…

— Nu-mi pasă. Europa este în pragul războiului. Tu zici că ruşii se *pregătesc* de mobilizare în *câteva* districte. Dacă autorizează pregătiri şi în alte districte? Ce alţi paşi vor face? Când se va transforma pregătirea în ceva real? Trebuie să am rapoarte zilnice. Din oră în oră ar fi şi mai bine.

— Nu pot să-mi asum riscul.

Anton încercă să-şi elibereze braţul din strânsoare.

Walter îl strânse şi mai tare.

— Ne întâlnim la Westminster Abbey în fiecare dimineaţă, înainte să te duci la ambasadă. În Colţul Poeţilor, în transeptul de sud. Biserica este atât de mare, încât nimeni nu ne va observa.

— În niciun caz.

Walter oftă. Trebuia să recurgă la ameninţări şi asta nu-i plăcea deloc, nu în ultimul rând pentru că risca să-şi piardă de tot spionul. Însă trebuia să rişte.

— Dacă nu eşti acolo mâine, voi veni la ambasada voastră şi voi întreba de tine.

Anton se albi la faţă.

— Nu poţi face asta! Mă vor omorî!

— Trebuie să obţin informaţiile acestea! Încerc să previn un război.

— Eu sper să se *ajungă* la război, rosti funcţionarul cu sălbăticie. Vocea i se preschimbă într-un şuierat: Sper ca ţara mea să fie nimicită şi făcută una cu pământul de către armata germană.

Walter se holbă la el, uluit.

— Sper ca ţarul să fie ucis în mod brutal, alături de întreaga sa familie. Şi sper să ajungă cu toţii în iad, după cum merită.

Se întoarse pe călcâie şi ieşi din biserică, pierzându-se în

aglomeraţia din Trafalgar Square.

(iv)

Prinţesa Bea era „acasă” în după-amiezile de marţi, la ora ceaiului. Acesta era momentul în care treceau prietenele ei ca să discute despre petrecerile pe la care fuseseră şi să facă paradă cu ţinutele lor de zi. Maud era obligată să participe, la fel ca şi mătuşa Herm, fiind amândouă rude sărace care trăiau din generozitatea lui Fitz. Conversaţia i se părea lui Maud şi mai ridicolă astăzi, când tot ce-şi dorea ea era să afle dacă va izbucni sau nu un război.

Salonaşul din casa de pe Mayfair era modern. Bea căuta să rămână mereu în pas cu moda amenajărilor interioare. Scaune şi canapele din bambus, asortate, erau aranjate pentru a forma mici grupuri de discuţii, cu spaţiu suficient între ele, astfel ca oamenii să se mişte fără probleme. Tapiţeria avea un model mov, discret, iar covorul era maro deschis. Pereţii nu erau acoperiţi cu tapet, ci vopsiţi într-un bej odihnitor. Nu se vedea nicio îngrămădeală victoriană de fotografii înrămate, ornamente, perne şi vaze. Oamenii cu gust spuneau că nu trebuie să-ţi arăţi prosperitatea aglomerându-ţi camerele cu obiecte. Maud era de acord.

Bea vorbea cu ducesa de Sussex despre amanta premierului, Venetia Stanley. Ar fi trebuit să fie îngrijorată, se gândi Maud; dacă Rusia avea să intre în război, fratele ei, prinţul Andrei, era nevoit să meargă la luptă. Însă Bea părea complet lipsită de griji. Ba chiar arăta deosebit de strălucitoare în ziua aceea. Poate că avea un amant. Nu era ceva neobişnuit în cercurile înaltei societăţi, unde multe căsătorii erau aranjate. Unii oameni îi dezaprobau pe adulteri – ducesa ar fi tăiat pentru totdeauna de pe lista invitaţilor o asemenea femeie –, însă alţii închideau ochii. Totuşi, Maud nu credea că Bea ar fi genul de femeie care să aibă un amant.

Fitz intră pentru ceai – după ce scăpase din Camera Lorzilor vreme de o oră – şi Walter îl urmă îndeaproape. Erau amândoi eleganţi în costumele lor cu veste gri. Fără să vrea, Maud şi-i închipui pe amândoi în uniforme militare. Dacă războiul se extindea, ar fi trebuit să lupte amândoi – aproape sigur fiecare de altă parte a baricadei. Ar fi fost ofiţeri, dar niciunul dintre ei nu ar fi căutat să obţină un post sigur la cartierul general:

amândoi ar fi vrut să-şi conducă oamenii în bătălie. Cei doi bărbaţi pe care îi iubea ar fi putut sfârşi împuşcându-se unul pe celălalt. Se cutremură. Nici nu voia să se gândească la aşa ceva.

Maud îi evită privirea lui Walter. Avea senzaţia că femeile mai intuitive din cercul lui Bea observaseră cât de mult timp îşi petrecea vorbind cu el. Nu o deranjau suspiciunile lor – oricum aveau să afle adevărul cât de curând –, însă nu voia ca zvonul să ajungă la urechile lui Fitz înainte de a fi anunţat oficial. S-ar fi putut simţi extrem de jignit. Aşa că încercă să îşi ascundă sentimentele.

Fitz se aşeză lângă ea. Căutând un subiect de conversaţie care să nu-l implice pe Walter, se gândi la Tŷ Gwyn şi întrebă:

— Ce s-a întâmplat cu menajera ta galeză, Williams? A dispărut deodată şi, când i-am întrebat pe ceilalţi servitori, mi-au răspuns în termeni cât se pate de vagi.

— A trebuit să mă descotorosesc de ea, rosti Fitz.

— O! făcu Maud surprinsă. Nu ştiu de ce, dar mi se păruse că îţi place de ea.

— Nu în mod deosebit.

Fitz părea stânjenit.

— Ce a făcut ca să te supere?

— A suferit consecinţele pierderii castităţii.

— Fitz, nu mai fi aşa pompos! râse Maud. Vrei să spui că a rămas însărcinată?

— Vorbeşte mai încet, te rog. Ştii cum este ducesa.

— Biata Williams! Cine este tatăl?

— Draga mea, chiar crezi că am întrebat?

— Nu, sigur că nu. Sper să „îi fie alături”, cum se zice.

— Nu am de unde să ştiu. Este o servitoare, pentru numele lui Dumnezeu!

— În mod normal, nu eşti atât de nepăsător faţă de servitorii tăi.

— Imoralitatea nu trebuie răsplătită.

— Mie îmi plăcea de Williams. Era mai inteligentă şi mai interesantă decât majoritatea acestor femei de societate.

— Nu fi absurdă!

Maud nu mai insistă. Dintr-un motiv anume, Fitz pretindea că nu îi pasă de Williams. Însă nu-i plăcea niciodată să se explice şi era inutil să îl presezi.

Walter veni lângă ei, străduindu-se să ţină într-o mână o ceaşcă cu o farfurioară şi o farfurie cu o prăjitură. Îi zâmbi lui

Maud, dar i se adresă lui Fitz:

— Îl ştii pe Churchill, nu-i aşa?

— Pe micul Winston? rosti Fitz. Sigur că da. Şi-a început cariera politică în partidul meu, dar a trecut la liberali. Cred că în adâncul sufletului a rămas totuşi conservator.

— Vinerea trecută a luat cina cu Albert Ballin. Aş vrea să ştiu ce a avut Ballin de zis.

— Îţi pot spune eu – Winston a spus tuturor, oricum. În caz de război, Ballin a spus că, dacă Marea Britanie nu intervine, Germania promite să lase Franţa intactă după terminarea conflagraţiei, fără să mai ia teritorii suplimentare – spre deosebire de data trecută, când a anexat Alsacia şi Lorraine.

— Aha, spuse Walter satisfăcut. Îţi mulţumesc. De câteva zile tot încerc să aflu asta.

— Ambasada voastră nu ştia?

— Acest mesaj a fost gândit astfel încât să ocolească orice canal diplomatic normal, evident.

Maud era intrigată. Părea să fie o formulă încurajatoare prin care Marea Britanie să rămână în afara oricărui război european. Poate că Fitz şi Walter nu aveau să se împuşte unul pe celălalt, până la urma urmei. Ea interveni în discuţie:

— Ce a răspuns Winston?

— Nu s-a angajat cu nimic, spuse Fitz. A transmis conversaţia celorlalţi membri ai cabinetului, dar nu a fost discutată.

Maud fu cât pe ce să întrebe indignată de ce nu, când îşi făcu apariţia Robert von Ulrich, cu o înfăţişare îngrozită, de parcă tocmai ar fi aflat de moartea cuiva drag.

— Ce naiba a păţit Robert? rosti Maud când el se înclină în faţa lui Bea.

El se întoarse pentru a se adresa tuturor celor din încăpere.

— Austria a declarat război Serbiei, anunţă el.

Pentru o clipă, Maud simţi că lumea s-a oprit în loc. Nimeni nu se mişcă şi nimeni nu scoase o vorbă. Ea se uită la gura lui Robert, sub acea mustaţă răsucită, şi îşi dori ca el să îşi retragă cuvintele. Apoi, ceasul de pe poliţă anunţă ora exactă şi un murmur de consternare se înălţă dintre bărbaţii şi femeile din cameră.

Lacrimile îi umplură ochii lui Maud. Walter îi oferi o batistă albă, împăturită cu grijă. Ea îi zise lui Robert:

— Va trebui să mergeţi la luptă.

— Cu siguranţă, răspunse Robert.

Deşi o spuse pe un ton energic, de parcă ar fi confirmat o evidenţă, părea totuşi speriat.

Fitz se ridică în picioare.

— Mai bine mă întorc la Cameră să aflu ce se petrece.

Şi alţii se scuzară şi îşi luară rămas-bun. În învălmăşeala generală, Walter îi spuse încet lui Maud:

— Propunerea lui Albert Ballin a devenit de zece ori mai importantă.

Maud era de aceeaşi părere.

— Putem să facem ceva?

— Trebuie să ştiu ce crede cu adevărat guvernul britanic despre această propunere.

— Voi încerca să aflu.

Era bucuroasă că i se oferea o şansă de a face ceva.

— Trebuie să mă întorc la ambasadă.

Maud îl urmări pe Walter cum pleacă, dorindu-şi să-l fi putut săruta de rămas-bun. Majoritatea invitaţilor plecară în acelaşi timp, iar Maud se retrase în camera ei de la etaj.

Îşi scoase rochia şi se întinse pe pat. Gândul că Walter va merge la război o făcu să plângă neputincioasă. După o vreme adormi plângând.

Când se trezi, era deja vremea să plece. Fusese invitată la serata muzicală a lui Lady Glenconner. Era tentată să rămână acasă, apoi realiză că ar fi putut da peste un ministru sau doi în casa familiei Glenconner. Ar fi putut afla ceva folositor pentru Walter. Se ridică şi se îmbrăcă.

Ea şi mătuşa Herm luară trăsura lui Fitz şi porniră prin Hyde Park spre Queen Anne’s Gate, unde locuia familia Glenconner. Printre oaspeţi se număra şi prietenul lui Maud, Johnny Remarc, secretar adjunct la Biroul de Război; însă şi mai important era că se afla acolo Sir Edward Grey. Maud se hotărî să vorbească imediat cu el despre Albert Ballin.

Muzica începu înainte să apuce s-o facă şi ea se aşeză ca să asculte. Campbell McInnes interpreta fragmente din Händel – un compozitor german care îşi petrecuse aproape toată viaţa la Londra, se gândi Maud cu o ironie amară.

Îl urmări pe ascuns pe Sir Edward în timpul recitalului. Nu îl plăcea prea mult: făcea parte dintr-un grup politic numit Imperialiştii Liberali, mai tradiţionalist şi mai conservator decât restul partidului. Totuşi, simţea o uşoară compasiune pentru el. Nu era niciodată prea voios, însă în această seară chipul său

cadaveric era de-a dreptul livid, ca şi cum ar fi purtat povara întregii lumi pe umerii săi – ceea ce chiar aşa şi era, bineînţeles.

McInnes interpreta bine şi Maud se gândi cu regret cât de mult i-ar fi plăcut lui Walter dacă nu ar fi fost prea ocupat ca să vină.

De îndată ce se termină partitura, ea îl abordă pe ministrul de externe.

— Domnul Churchill mi-a spus că v-a transmis un mesaj interesant din partea lui Albert Ballin, rosti ea.

Văzu cum Grey se crispează, dar insistă:

— Dacă nu intervenim într-un război european, germanii promit să nu anexeze niciun teritoriu francez.

— Ceva de genul acesta, zise Grey cu răceală.

Era limpede că Maud atinsese un subiect neplăcut – eticheta îi cerea să îl încheie imediat. Însă aceasta nu era o simplă manevră diplomatică: era vorba despre intrarea lui Fitz şi a lui Walter în război. Aşa că stărui:

— Înţeleg că principala noastră preocupare este ca balanţa puterilor din Europa să nu fie tulburată, aşa că m-am gândit că şi propunerea lui Herr Ballin ne-ar putea mulţumi. M-am înşelat?

— Absolut, rosti el. Este o propunere infamă! zise el de-a dreptul revoltat.

Maud se simţi descumpănită. Cum putea să o respingă? Oferea un licăr de speranţă!

Îi zise:

— Vreţi să-i explicaţi unei simple femei, care nu înţelege aceste chestiuni la fel de uşor ca dumneavoastră, de ce spuneţi asta pe un ton atât de definitiv?

— Dacă am face ce a sugerat Ballin, ar însemna să înlesnim invadarea Franţei de către Germania. Am fi complici. Ar fi o trădare sordidă a unui prieten.

— Ah, spuse ea, cred că înţeleg. Este ca şi cum cineva ar spune: „O să-ţi jefuiesc vecinul, dar dacă nu intervii, promit să nu-i ard şi casa.” Aşa este?

Grey deveni ceva mai cald.

— O analogie reuşită, rosti el cu un surâs scheletic. O voi folosi şi eu.

— Vă mulţumesc, zise Maud.

Se simţea extrem de dezamăgită şi ştia că asta i se citeşte pe chip, însă nu se putea abţine. Rosti pe un ton sumbru:

— Din păcate, asta ne lasă periculos de aproape de război.

— Mă tem că da, încuviinţă ministrul de externe.

(V)

La fel ca majoritatea parlamentelor din lume, Parlamentul Marii Britanii avea două camere. Fitz făcea parte din Camera Lorzilor, care cuprindea marea nobilime, episcopii şi judecătorii în vârstă. Camera Comunelor era constituită din reprezentaţi aleşi cunoscuţi drept membri ai parlamentului. Ambele camere se întruneau în Palatul Westminster, o clădire construită în stil gotic victorian, cu un turn cu ceas. Ceasul se numea Big Ben, deşi Fitz atrăgea cu drag atenţia tuturor că acesta era de fapt numele marelui clopot.

Când Big Ben bătu ceasul amiezii, miercuri, pe 29 iulie, Fitz şi Walter comandară un vin de Xeres înainte de prânz, pe terasa de lângă Tamisa cea urât mirositoare. Fitz privea cu satisfacţie palatul, la fel ca întotdeauna: era extraordinar de mare, bogat şi solid, la fel ca imperiul condus de pe coridoarele şi din camerele sale. Clădirea părea să poată rezista o mie de ani – însă avea să reziste oare şi imperiul tot atât? Fitz tremura când se gândea la toate ameninţările cu care se confrunta: sindicalişti care agitau gloatele, mineri grevişti, kaizerul, Partidul Laburist, irlandezii, feministele militante – chiar propria sa soră. Totuşi, nu dădea glas unor asemenea îngrijorări, mai ales că oaspetele său era un străin.

— Locul ăsta este ca un club, rosti el pe un ton destins. Are baruri, săli de mese şi o bibliotecă pe cinste; şi numai oamenii potriviţi au voie înăuntru.

Un parlamentar laburist trecu pe lângă ei exact în acel moment, împreună cu un coleg liberal, şi Fitz adăugă:

— Deşi uneori mai sunt şi scursuri care scapă de vigilenţa portarului.

Walter fierbea să-i împărtăşească vestea.

— Ai auzit? zise el. Kaizerul a făcut stânga-împrejur.

Fitz nu auzise.

— În ce sens?

— Spune că replica sârbilor nu mai lasă loc de război şi că austriecii trebuie să se oprească la Belgrad.

Fitz era suspicios în privinţa planurilor de pace. Principala lui grijă era ca Marea Britanie să îşi menţină poziţia de primă putere a lumii. Se temea că guvernul liberal ar fi putut pierde această

poziţie, dintr-o credinţă stupidă cum că toate naţiunile lumii aveau acelaşi drept de suveranitate. Sir Edward Grey era destul de rezonabil, însă putea fi copleşit de aripa stângă a partidului – condusă de Lloyd George, cel mai probabil – şi atunci orice ar fi devenit posibil.

— Să se oprească la Belgrad, rosti el, căzut pe gânduri.

Capitala se afla la graniţă: ca să o ocupe, armata austriacă nu ar fi trebuit să se aventureze mai mult de o milă în interiorul teritoriului Serbiei. Ruşii ar fi putut fi convinşi să privească incidentul drept o acţiune poliţienească locală care nu îi ameninţa cu nimic.

— Mă întreb…

Fitz nu voia război, însă o parte din el se bucura de această perspectivă. Ar fi fost şansa lui de a-şi dovedi curajul. Tatăl său se remarcase în confruntări navale, însă Fitz nu intrase niciodată în focul luptei. Erau anumite lucruri pe care trebuia să le faci înainte să te poţi numi bărbat, iar războiul pentru rege şi patrie se număra printre acestea.

Se apropie de ei un mesager în ţinută de curte – pantaloni scurţi, până la genunchi, şi ciorapi albi de mătase.

— Bună ziua, domnule conte Fitzherbert, spuse el. Invitaţii dumneavoastră au sosit şi s-au dus direct în sala de mese, Înălţimea Voastră.

După ce plecă, Walter îl întrebă:

— De ce îi obligaţi să se îmbrace aşa?

— Este o tradiţie, răspunse Fitz.

Îşi goliră paharele şi intrară înăuntru. Pe coridor se afla un covor roşu, iar pereţii erau căptuşiţi cu pânză. Merseră în sala de mese a pairilor. Maud şi mătuşa Herm erau deja acolo.

Acest prânz fusese ideea lui Maud: Walter nu fusese niciodată în palat, zisese ea. Când Walter se înclină, iar Maud îi zâmbi cu căldură, un gând răzleţ îi trecu prin minte lui Fitz: oare sesiza o urmă de tandreţe între cei doi? Nu, era ridicol. Maud putea face ce voia ea, desigur, însă Walter era mult prea raţional ca să se gândească la o căsătorie anglo-germană în acele vremuri tensionate. În plus, erau ca nişte fraţi.

Când se aşezară, Maud spuse:

— Am fost la clinica ta de copii azi-dimineaţă, Fitz.

El ridică din sprâncene.

— Este clinica *mea?*

— De vreme ce tu plăteşti pentru ea…

— Din câte-mi amintesc, tu ai fost cea care mi-a spus că ar trebui să existe o clinică în East End pentru mamele cu copii, fără un bărbat care să le întreţină, iar eu am spus că sunt de acord, chiar ar trebui să existe una. De-atunci au început să-mi vină facturile.

— Eşti atât de generos!

Pe Fitz nu-l deranja asta. Un om în poziţia lui trebuia să întreprindă şi acţiuni caritabile şi faptul că Maud făcea toată treaba îl ajuta mult. Nu le spuse celorlalţi că majoritatea mamelor nu erau căsătorite şi nici nu fuseseră vreodată: nu voia ca mătuşa sa, ducesa, să se simtă ofensată.

— N-o să ghiceşti cine a venit acolo azi-dimineaţă, continuă Maud. Williams, menajera de la Tŷ Gwyn.

Lui Fitz îi îngheţă sângele în vine. Maud adăugă pe un ton voios:

— Doar ce-am vorbit de ea azi-noapte!

Fitz încercă să-şi păstreze pe chip o expresie de indiferenţă rece. Însă Maud, ca majoritatea femeilor, se pricepea destul de bine să-l citească. Nu voia ca sora lui să bănuiască adevărata sa relaţie cu Ethel: era mult prea stânjenitor.

Ştia că Ethel se află în Londra. Îşi găsise o casă în Aldgate şi Fitz îl însărcinase pe Solman să o cumpere în numele ei. Fitz se temuse de situaţia jenantă în care ar fi putut da ochii cu Ethel pe stradă, dar iată că Maud fusese cea care se întâlnise cu ea.

De ce se dusese la clinică? Spera că nu păţise nimic.

— Sper că nu este bolnavă, rosti el, încercând să-şi facă întrebarea să sune doar curtenitor, nu şi iscoditor.

— Nimic grav, îi zise Maud.

Fitz ştia că femeile însărcinate pot suferi mici neplăceri. Bea sângerase puţin şi se îngrijorase, însă profesorul Rathbone îi spusese că asta se poate întâmpla adeseori pe la trei luni şi că, de obicei, nu înseamnă nimic, dar că ar fi fost mai bine să nu se extenueze – nu că ar fi existat pericolul ca Bea să facă asta.

Walter zise:

— Îmi amintesc de Williams – păr cârlionţat şi zâmbet neobrăzat. Cine este soţul?

Maud răspunse:

— Un valet care a vizitat Tŷ Gwyn împreună cu stăpânul lui acum câteva luni. Numele său este Teddy Williams.

Fitz se simţi uşor fâstâcit. Deci Ethel îşi numise soţul fictiv Teddy! Îşi dorea ca Maud să nu o fi întâlnit. Voia să o uite pe

Ethel. Însă ea pur şi simplu nu dispărea. Pentru a-şi ascunde stânjeneala, se făcu că se uită după un chelner.

Îşi zise că nu are de ce să fie atât de afectat. Ethel era o servitoare, iar el era conte. Oamenii de rang înalt profitaseră dintotdeauna de orice prilej de desfătare. Asemenea lucruri se întâmplau de sute, probabil chiar de mii de ani. Ce prostie să se emoţioneze din această cauză!

Schimbă subiectul, repetând pentru doamne veştile primite de la Walter în legătură cu kaizerul.

— Şi eu am auzit asta, confirmă Maud. Doamne, sper ca austriecii să îl asculte, adăugă ea cu fervoare.

Fitz ridică din sprâncene.

— De ce eşti atât de pătimaşă?

— Nu vreau să fii împuşcat! spuse ea. Şi nu vreau ca Walter să ne fie duşman.

Glasul i se poticni. Femeile erau atât de emotive…

Walter rosti:

— Se întâmplă cumva să ştiţi, Lady Maud, cum a fost primită sugestia kaizerului de către Asquith şi Grey?

Maud îşi veni în fire.

— Grey spune că, în combinaţie cu propunerea sa de organizare a unei conferinţe a celor patru puteri, ar putea preveni războiul.

— Excelent! exclamă Walter. Asta şi speram.

Era nerăbdător ca un băieţandru, iar expresia de pe chipul lui îi amintea lui Fitz de vremea în care fuseseră colegi de şcoală. Walter avusese aceeaşi expresie şi când câştigase Premiul pentru Muzică în Ziua Discursului.

Mătuşa Herm rosti:

— Aţi văzut că acea îngrozitoare doamnă Caillaux a fost declarată nevinovată?

Fitz era uluit.

— Nevinovată? Dar l-a împuşcat pe omul acela! S-a dus într-un magazin, a cumpărat o armă, a încărcat-o, s-a dus la biroul ziarului *Le Figaro,* a cerut să îl vadă pe redactor şi l-a împuşcat – cum să nu fie vinovată?

Mătuşa Herm răspunse:

— Ea a zis: „Armele acestea se declanşează din senin.” Sincer vă spun!

Maud râse.

— Probabil că asta a plăcut juriului, rosti Fitz.

Era deranjat că Maud râdea. Juriile capricioase erau o ameninţare la adresa unei societăţi disciplinate. Crima nu trebuia tratată cu atâta uşurinţă.

— Specific franţuzesc, adăugă el dezgustat.

— Eu o admir pe doamna Caillaux, rosti Maud.

Fitz mormăi dezaprobator.

— Cum poţi spune aşa ceva despre o criminală?

— Cred că oamenii ar trebui să împuşte mai mulţi redactori de ziare, explică Maud pe un ton voios. Poate că aşa s-ar mai îmbunătăţi calitatea presei.

(vi)

Walter era încă plin de speranţă în ziua următoare, joi, când se duse să îl vadă pe Robert.

Kaizerul ezita tocmai acum, în pragul războiului, în ciuda presiunii exercitate de oameni ca Otto. Ministrul de război Erich von Falkenhayn ceruse o declaraţie *Zustand drohender Kriegsgefahr,* un document preliminar care ar fi aprins scânteia războiului – însă kaizerul refuzase, considerând că un conflict general ar fi putut fi evitat dacă austriecii se opreau la Belgrad. Iar când ţarul Rusiei ordonase mobilizarea armatei, Wilhelm îi trimisese o telegramă personală, prin care îl ruga să reexamineze situaţia.

Cei doi monarhi erau veri. Mama kaizerului şi soacra ţarului erau surori, ambele fiind fiice ale reginei Victoria. Kaizerul şi ţarul comunicau în engleză, spunându-şi „Nicky” şi „Willy”. Ţarul Nicolae fusese înduplecat de mesajul vărului său Willy, hotărând să contramandeze ordinul de mobilizare.

Dacă ar fi rămas amândoi fermi pe poziţie, atunci viitorul ar fi putut fi luminos atât pentru Walter şi Maud, cât şi pentru alte milioane de oameni care voiau doar să trăiască în pace.

Ambasada Austriei se afla într-una dintre cele mai impunătoare case din prestigioasa Belgrave Square. Walter fu condus în biroul lui Robert. Mereu îşi împărtăşeau veştile unul altuia. Nici nu aveau de ce să n-o facă: popoarele lor erau aliate.

— Kaizerul pare hotărât să facă să funcţioneze planul său de „oprire la Belgrad”, rosti Walter pe când se aşeza. Apoi pot fi rezolvate toate problemele rămase.

Robert nu îi împărtăşea optimismul.

— Planul nu are sorţi de izbândă, zise el.

— De ce nu?

— Nu avem de gând să ne oprim la Belgrad.

— Pentru Dumnezeu! exclamă Walter. Eşti sigur?

— Este un subiect care va fi discutat de miniştrii din Viena mâine dimineaţă, dar mă tem că rezultatul este stabilit dinainte. Nu ne putem opri la Belgrad fără garanţii din partea Rusiei.

— Garanţii? spuse Walter indignat. Trebuie să vă opriţi din luptă şi *apoi* să discutaţi despre probleme. Nu puteţi cere garanţii dinainte!

— Mă tem că noi nu vedem lucrurile aşa, rosti Robert băţos.

— Dar noi suntem aliaţii voştri! Cum puteţi să ne respingeţi planul de pace?

— Foarte uşor. Gândeşte-te puţin! Ce puteţi face voi? Dacă Rusia se mobilizează, vă simţiţi ameninţaţi şi sunteţi siliţi să vă mobilizaţi şi voi.

Walter era gata să protesteze, însă îşi dădu seama că Robert avea dreptate. Armata rusă, odată mobilizată, reprezenta o ameninţare mult prea mare.

Robert continuă fără scrupule:

— Trebuie să luptaţi de partea noastră, fie că vreţi, fie că nu. Arboră o expresie spăşită: Iartă-mă dacă par arogant. Nu fac decât să spun lucrurilor pe nume.

— La dracu', zise Walter.

Îi venea să plângă. Se agăţase de acest firicel de speranţă, însă cuvintele sumbre ale lui Robert i-l spulberaseră.

— Lucrurile se îndreaptă în direcţia greşită, nu-i aşa? spuse el. Cei care îşi doresc pacea vor pierde.

Glasul lui Robert se schimbă şi el păru să se întristeze brusc.

— Eu am ştiut asta de la bun început, rosti el. Austria trebuie să atace.

Robert păruse până acum nerăbdător, nu trist. Ce se schimbase? Tatonând terenul, Walter zise:

— Ai putea să fii silit să părăseşti Londra.

— La fel şi tu.

Walter dădu din cap aprobator. Dacă Marea Britanie intra în război, toţi angajaţii ambasadelor Austriei şi Germaniei trebuiau să se întoarcă imediat acasă. Îşi coborî vocea:

— E cineva… de care o să-ţi fie dor în mod deosebit?

Robert încuviinţă şi lacrimile îi umplură ochii.

Walter se hazardă, încercând să ghicească:

— Lordul Remarc?

Robert râse fără haz.

— Este atât de evident?

— Numai pentru cineva care te cunoaşte.

— Eu şi cu Johnny credeam că suntem discreţi. Robert clătină din cap, nefericit: Măcar tu te poţi căsători cu Maud.

— Aş vrea să fi putut.

— De ce nu?

— O căsătorie între un german şi o englezoaică acum, când popoarele noastre sunt în război? Toţi cei care o cunosc s-ar feri de ea. Şi eu aş păţi la fel. Pe mine unul nu mă afectează atât de tare, dar nu i-aş putea impune în veci o asemenea soartă ei.

— Faceţi-o în secret.

— La Londra?

— Căsătoriţi-vă în Chelsea. Nimeni nu vă ştie acolo.

— Nu trebuie să fii rezident ca să faci asta?

— Trebuie să oferi un plic cu numele tău şi cu o adresă locală. Eu locuiesc în Chelsea – îţi pot da o scrisoare adresată domnului von Ulrich.

Scotoci printr-un sertar al biroului şi spuse:

— Poftim. O factură de la croitorul meu, adresată domnului Von Ulrich. Ei cred că Von este prenumele meu.

— S-ar putea să nu mai fie timp.

— Poţi obţine un certificat special.

— O, Doamne! exclamă Walter.

Era uluit.

— Ai dreptate. Chiar îl pot obţine.

— Trebuie să mergi la primărie.

— Da.

— Vrei să te conduc?

Walter rămase o clipă pe gânduri, apoi rosti:

— Da, te rog.

(vii)

— Generalii au câştigat, rosti Anton, stând în picioare în faţa cavoului lui Edward Confesorul, în Westminster Abbey, vineri, 31 iulie. Ţarul a cedat ieri după-amiază. Ruşii se mobilizează.

Era ca o condamnare la moarte. Walter simţi cum îi îngheaţă inima.

— Este începutul sfârşitului, continuă Anton, iar Walter zări în ochii lui sclipirea răzbunării. Ruşii cred că sunt puternici pentru

că au cea mai mare armată din lume. Dar au o conducere slabă. O să fie apocalipsa pentru ei.

Era a doua oară în săptămâna aceea când Walter auzea acest cuvânt. Însă de data asta ştia că este cât se poate de justificat. Peste câteva săptămâni, armata rusă de şase milioane de soldaţi – şase milioane – avea să ajungă la graniţele Germaniei şi ale Ungariei. Niciun conducător din Europa nu putea ignora o asemenea ameninţare. Germania era nevoită să se mobilizeze: kaizerul nu mai avea de ales.

Walter nu mai putea face nimic. La Berlin, statul-major al armatei insista ca Germania să îşi mobilizeze trupele, iar cancelarul, Theobald von Bethmann-Hollweg, promisese că va lua o decizie până în ziua aceea, la amiază. Această veste însemna că nu mai putea lua decât o singură decizie.

Walter trebuia să informeze imediat Berlinul. Se despărţi abrupt de Anton şi ieşi din impunătoarea biserică. Merse cât putu de repede pe străduţa Storey’s Gate, mări pasul în marginea de est a Parcului St. James, apoi urcă în fugă treptele de lângă memorialul ducelui de York şi pe cele de la intrarea în ambasada germană.

Uşa ambasadorului era deschisă. Prinţul Lichnowsky stătea la birou, iar Otto se afla în picioare, lângă el. Gottfried von Kessel vorbea la telefon. Mai erau în încăpere încă o duzină de oameni, iar secretarii intrau şi ieşeau zoriţi.

Walter îşi trase răsuflarea. Gâfâind, îl întrebă pe tatăl său:

— Ce se întâmplă?

— Berlinul a primit un mesaj telegrafic de la ambasada noastră din Sankt Petersburg, în care se spune doar atât: „Prima zi de mobilizare – 31 iulie”. Berlinul încearcă să confirme raportul.

— Ce face von Kessel?

— Ţine deschisă linia telefonică spre Berlin ca să putem afla imediat.

Walter trase adânc aer în piept şi făcu un pas în faţă.

— Excelenţă, îi zise el prinţului Lichnowsky.

— Da?

— Vă pot confirma eu mobilizarea ruşilor. Sursa mea mi-a dat vestea acum nici jumătate de oră.

— În regulă.

Lichnowsky întinse mâna după telefon şi von Kessel i-l dădu.

Walter se uită la ceas. Mai erau zece minute până la ora 11 –

la Berlin, asta însemna ora 12, termenul-limită.

Lichnowsky rosti în receptor:

— Mobilizarea ruşilor a fost confirmată de o sursă de încredere de aici.

Ascultă câteva clipe. Încăperea se cufundă în tăcere. Nimeni nu se mişca.

— Da, zise Lichnowsky, într-un final. Am înţeles. În regulă.

Trânti receptorul cu un zgomot ca de tunet.

— Cancelarul a decis, spuse el, apoi repetă cuvintele de care se temuse atât de mult Walter: *Zustand drohender Kriegsgefahr.* Pregătiţi-vă de un război iminent!

Capitolul 10
1–3 august 1914

Maud era înnebunită de îngrijorare. În dimineaţa de sâmbătă stătea la masă în casa de pe Mayfair, fără să mănânce nimic. Soarele de vară strălucea prin ferestrele înalte. Decorul ar fi trebuit să fie odihnitor – covoare persane, vopsea galben-verzuie, perdele albastre –, însă nimic nu o putea calma. Venea războiul şi nimeni nu părea în stare să îl oprească: nici kaizerul, nici ţarul, nici Sir Edward Grey.

Bea intră, purtând o rochie de vară transparentă şi un şal de dantelă. Grout, majordomul, îi turnă cafea cu mâinile lui înmănuşate, iar ea luă o piersică dintr-un bol.

Maud se uita în ziar, însă nu putea trece mai departe de titluri. Era prea neliniştită ca să se poată concentra. Azvârli ziarul deoparte. Grout îl ridică şi îl împături cu grijă.

— Nu vă faceţi griji, Înălţimea Voastră, rosti el. O să le administrăm o corecţie pe cinste germanilor dacă trebuie.

Ea se uită urât la el, dar nu zise nimic. Nu avea rost să te cerţi cu servitorii – ei sfârşeau mereu prin a-ţi da dreptate, din consideraţie.

Mătuşa Herm scăpă de el cu tact.

— Sunt sigur că ai dreptate, Grout, rosti ea. Fii drăguţ şi mai adu-ne nişte cornuri fierbinţi.

Fitz intră. O întrebă pe Bea cum se simte, iar ea ridică din umeri. Maud simţi că ceva se schimbase în relaţia lor, dar era prea distrasă ca să se gândească la asta. Îl întrebă imediat pe Fitz:

— Ce s-a întâmplat azi-noapte?

Ştia că el participase la o conferinţă a liderilor conservatori într-o casă de ţară numită Wargrave.

— F.E. ne-a adus un mesaj de la Winston.

F.E. Smith, un parlamentar conservator din Camera Comunelor, era prieten apropiat al liberalului Winston Churchill.

— El a propus formarea unui guvern de coaliţie liberal-conservator.

Maud era şocată. De obicei ştia ce se petrece în cercurile liberale, însă premierul Asquith păstrase secretă această informaţie.

— Este revoltător! exclamă ea. Nu face decât să *sporească* riscul de război.

Cu un calm enervant, Fitz îşi luă nişte cârnaţi de pe bufetul lateral.

— Aripa stângă a Partidului Liberal este formată din pacifişti. Îmi închipui că Asquith se teme că aceştia vor încerca să-l lege la mâini. Dar nu are suficient sprijin în propriul partid ca să îi reducă la tăcere. La cine poate apela pentru ajutor? Numai la conservatori. Ceea ce explică propunerea unei coaliţii.

De asta se temuse Maud.

— Cum a răspuns Bonar Law la această ofertă?

Andrew Bonar Law era liderul conservator.

— A refuzat-o.

— Slavă Domnului!

— Şi eu l-am sprijinit.

— De ce? Nu vrei ca Bonar Law să aibă un loc în cabinet?

— Eu sper să obţinem mai mult de atât. Dacă Asquith vrea război şi Lloyd George porneşte o rebeliune a aripii stângi, liberalii ar putea ajunge prea dezbinaţi pentru a mai conduce. Şi atunci ce se va întâmpla? Noi, conservatorii, va trebui să preluăm frâiele puterii – iar Bonar Law devine prim-ministru.

Furioasă, Maud zise:

— Nu vezi cum pare să ducă totul spre război? Asquith vrea o coaliţie cu conservatorii pentru că ei sunt mai agresivi. Dacă Lloyd George porneşte o rebeliune împotriva lui Asquith, conservatorii vor prelua oricum puterea. Toată lumea caută să obţină poziţii înalte în loc să militeze pentru pace!

— Dar tu? rosti Fitz. Ai fost la Halkyn House aseară?

Casa contelui de Beauchamp era cartierul general al fracţiunii pacifiste.

Maud se lumină la faţă. Exista până la urmă o rază de speranţă.

— Asquith a convocat o şedinţă a cabinetului azi-dimineaţă.

Era ceva neobişnuit pentru o zi de sâmbătă.

— Morley şi Burns vor o declaraţie că Marea Britanie nu va lupta cu Germania indiferent de circumstanţe.

Fitz clătină din cap.

— Nu pot pune problema aşa. Grey şi-ar da demisia.

— Grey ameninţă mereu cu demisia, dar nu şi-o scrie niciodată.

— Totuşi, nu poţi risca să pierzi un membru al cabinetului

acum, când partidul meu aşteaptă pe turnantă, gata să preia puterea.

Maud ştia că Fitz are dreptate. Îi venea să urle de frustrare.

Bea scăpă cuţitul şi scoase un sunet ciudat.

Fitz spuse:

— Eşti bine, draga mea?

Ea se ridică, ţinându-se de stomac. Era palidă la faţă.

— Scuzaţi-mă, rosti ea, ieşind în fugă din cameră.

Maud se ridică şi ea, îngrijorată.

— Mai bine mă duc la ea.

— Mă duc eu, zise Fitz, luând-o prin surprindere. Tu termină-ţi micul dejun.

Curiozitatea lui Maud nu îi permitea să lase lucrurile astfel. Când Fitz se îndrepta spre uşă, ea spuse:

— Bea suferă cumva de greţuri matinale?

Fitz se opri în prag.

— Să nu spui nimănui, spuse el.

— Felicitări! Mă bucur mult pentru voi.

— Mulţumesc.

— Dar copilul…

Lui Maud i se puse un nod în gât.

— O! zise mătuşa Herm, pricepând într-un final. Ce drăguţ!

Maud continuă cu un efort:

— Copilul o să se nască în plin război?

— O, vai! exclamă mătuşa Herm. Nu m-am gândit la asta.

Fitz ridică din umeri.

— Un nou-născut nu va face diferenţa.

Maud simţi că-i dau lacrimile.

— Când trebuie să se nască bebeluşul?

— În ianuarie, rosti Fitz. De ce eşti atât de tulburată?

— Fitz, zise Maud, care plângea acum în hohote. Fitz, o să mai fii în viaţă atunci?

(ii)

În dimineaţa de sâmbătă, ambasada germană era cuprinsă de frenezie. Walter se afla în biroul ambasadorului, răspunzând la telefon, aducând telegrame şi luând notiţe. Ar fi trebuit să fie cea mai minunată experienţă din viaţa lui, dacă nu ar fi fost atât de îngrijorat în privinţa viitorului său alături de Maud. Însă nu putea savura senzaţia de participant direct la un joc internaţional al

puterii, pentru că era torturat de teama ca nu cumva el şi femeia pe care o iubea să devină duşmani în război.

Nu se mai schimbau mesaje prietenoase între Willy şi Nicky. În după-amiaza precedentă, guvernul german transmisese un ultimatum sec ruşilor, oferindu-le douăsprezece ore pentru a opri mobilizarea monstruoasei lor armate.

Termenul-limită trecuse, iar de la Sankt Petersburg nu sosise niciun răspuns.

Totuşi, Walter tot mai credea că războiul ar putea fi restrâns la Europa de Est, astfel încât Germania şi Marea Britanie să rămână în relaţii amicale. Ambasadorul Lichnowsky îi împărtăşea optimismul. Până şi Asquith spusese că Franţa şi Marea Britanie pot rămâne spectatoare. La urma urmei, niciuna dintre ţări nu era prea interesată de viitorul Serbiei şi al regiunii balcanice.

Franţa era de fapt cheia. Berlinul trimisese un al doilea ultimatum în după-amiaza precedentă, de data aceasta la Paris, cerându-le francezilor să îşi declare neutralitatea. Era o speranţă firavă, dar Walter se agăţa de ea cu disperare. Ultimatumul expirase la amiază. Între timp, şeful statului-major, Joseph Joffre, ceruse mobilizarea imediată a armatei franceze, iar cabinetul se întrunea în acea dimineaţă pentru a lua o decizie. La fel ca şi în celelalte ţări, se gândi Walter sumbru, ofiţerii îşi presau stăpânii politici să facă primii paşi spre război.

Era frustrant de dificil să ghiceşti în ce direcţie o vor apuca francezii.

La unsprezece fără un sfert, când mai erau doar 75 de minute până la expirarea termenului-limită acordat Franţei, Lichnowsky primi o vizită neaşteptată: Sir William Tyrrell. Oficial important, cu o experienţă îndelungată în relaţiile externe, Tyrrell era secretarul particular al lui Sir Edward Grey. Walter îl conduse imediat în biroul ambasadorului. Lichnowsky îi făcu semn lui Walter să rămână.

Tyrrell vorbi în germană:

— Ministrul de externe mi-a cerut să vă informez că şedinţa Consiliului de Miniştri, ce se desfăşoară chiar în aceste clipe, ar putea avea ca rezultat o declaraţie din partea Domniei Sale.

Era evident un discurs repetat, iar germana lui Tyrrell era fără cusur, dar – cu toate acestea – înţelesul vorbelor sale îi scăpa lui Walter. Se uită la Lichnowsky şi văzu că şi acesta era nedumerit.

Tyrrell continuă:

— O declaraţie care s-ar putea dovedi de ajutor în prevenirea

marii catastrofe.

Asta părea să le dea ceva speranţe, deşi încă foarte vag. Lui Walter îi venea să-i spună: „Treci odată la subiect!”

Lichnowsky replică cu aceeaşi formalitate diplomatică încordată:

— Ce indicaţii îmi puteţi da cu privire la conţinutul declaraţiei, Sir William?

„Pentru numele lui Dumnezeu, se gândi Walter, e o chestiune de viaţă şi de moarte la mijloc!”

Funcţionarul vorbi cu o precizie calculată:

— Declaraţia ar putea stipula că, dacă Germania s-ar abţine să atace Franţa, atunci atât Franţa, cât şi Marea Britanie ar putea să mai chibzuiască dacă sunt într-adevăr obligate să intervină în conflictul din Europa de Est.

Walter fu atât de şocat, încât scăpă creionul din mână. Franţa şi Marea Britanie neimplicate în război – era exact ce-şi dorea el. Se uită la Lichnowsky. Şi ambasadorul părea surprins şi vizibil încântat.

— Este dătător de speranţe, rosti el.

Tyrrell ridică o mână de atenţionare.

— Vă rog să înţelegeţi că nu fac nicio promisiune.

„Bine, se gândi Walter, dar nici n-ai venit aici ca să vorbim vrute şi nevrute.”

Lichnowsky zise:

— Atunci daţi-mi voie să vă spun că o propunere de restrângere a războiului la partea de est a continentului ar fi examinată cu mare interes de Majestatea Sa kaizerul Wilhelm şi de guvernul german.

— Vă mulţumesc.

Tyrrell se ridică în picioare.

— Îi voi transmite spusele dumneavoastră lui Sir Edward.

Walter îl conduse afară pe Tyrrell. Era încântat. Dacă Franţa şi Marea Britanie ar fi putut fi ţinute în afara războiului, nu ar mai fi existat nimic care să îl oprească să se căsătorească cu Maud. Era oare un ţel atât de ireal?

Reveni în biroul ambasadorului. Înainte să apuce să discute declaraţia lui Tyrrell, sună telefonul. Walter ridică receptorul şi auzi o voce familiară rostind în engleză:

— Grey la telefon. Pot vorbi cu Excelenţa Sa?

— Desigur, domnule.

Walter îi dădu telefonul ambasadorului.

— Sir Edward Grey.

— Lichnowsky aici. Bună dimineaţa… Da, Sir William tocmai a plecat…

Walter se holba la ambasador, sorbind cu nesaţ jumătatea de conversaţie pe care o auzea şi încercând să-i citească restul pe chip.

— O sugestie foarte interesantă… Permiteţi-mi să clarific poziţia noastră. Germania nu are nimic de împărţit cu Franţa sau cu Marea Britanie.

Părea că Sir Grey tocmai repeta ce le zisese deja Tyrrell. Era clar că englezii vorbeau serios.

Lichnowsky spuse:

— Mobilizarea ruşilor este o ameninţare ce nu poate fi ignorată, însă ea reprezintă o ameninţare la graniţa noastră de est şi la graniţa estică a aliatului nostru, Austro-Ungaria. Noi am cerut Franţei o garanţie a neutralităţii. Dacă Franţa ne oferă asta – sau dacă Marea Britanie poate garanta neutralitatea Franţei – nu va exista niciun motiv de război în vestul Europei… Vă mulţumesc, domnule ministru. Perfect, vă voi suna la trei şi jumătate în această după-amiază.

Închise apoi telefonul.

Îl privi pe Walter. Îşi zâmbiră amândoi triumfători.

— Ei bine, făcu Lichnowsky, la asta chiar că nu mă aşteptam!

(iii)

Maud se afla la Sussex House, unde un grup de parlamentari conservatori influenţi din ambele camere se adunaseră să ia ceaiul în salonaşul ducesei, când Fitz intră fierbând de mânie.

— Determinarea lui Asquith şi a lui Grey se fărâmă! rosti el.

Arătă spre platoul argintiu cu prăjituri.

— Se fărâmă precum biscuitul acela strivit. Vor să ne trădăm prietenii. Îmi este ruşine să fiu britanic.

Maud se temuse de asta. Fitz nu ştia să facă compromisuri. Credea că Marea Britanie trebuie să dea ordine şi lumea să se supună. Detesta ideea că guvernul trebuia să negocieze cu alţii de pe picior de egalitate. Şi erau îngrijorător de mulţi cei care erau de acord cu punctul său de vedere.

Ducesa spuse:

— Calmează-te, dragă Fitz, şi spune-ne ce s-a întâmplat.

Fitz explică:

— Asquith i-a trimis o scrisoare lui Douglas azi-dimineaţă.

Maud presupuse că se referea la generalul Sir Charles Douglas, şeful statului-major imperial.

— Premierul nostru vrea să se consemneze faptul că guvernul nu s-a angajat niciodată să trimită trupe britanice în Franţa în caz de război cu Germania!

Maud, fiind singura liberală prezentă, se simţi obligată să ia apărarea guvernului:

— Dar este adevărat, Fitz. Asquith nu face decât să precizeze că avem şi alte opţiuni.

— Şi atunci care naiba a mai fost rostul discuţiilor purtate cu armata franceză?

— Ne exploram posibilităţile! Făceam planuri de rezervă! Discuţiile nu sunt totuna cu contractele – mai ales în politica internaţională.

— Prietenii sunt prieteni. Marea Britanie este un lider mondial. O femeie nu înţelege perfect aceste lucruri, dar lumea se aşteaptă ca noi să fim alături de vecinii noştri. Ca oameni de onoare, detestăm şi cea mai măruntă urmă de înşelăciune şi ar trebui să procedăm la fel şi ca ţară.

Genul acesta de vorbe putea încă să implice Marea Britanie într-un război, se gândi Maud cu un fior de panică. Nu putea să-şi facă fratele să înţeleagă primejdia. Iubirea dintre ei fusese mereu mai puternică decât diferenţele de opinii politice, însă acum erau atât de mânioşi, încât s-ar fi putut certa serios. Şi când Fitz răcea relaţiile cu cineva, nu le mai repara niciodată. Totuşi, el era cel care ar fi fost nevoit să lupte şi care ar fi putut să moară, împuşcat, sfârtecat cu baioneta sau spulberat de un obuz – Fitz şi Walter. De ce nu putea Fitz să vadă asta? Îi venea să urle de frustrare.

În timp ce se străduia să-şi găsească cuvintele potrivite, un alt invitat vorbi. Maud îl recunoscu pe redactorul secţiunii externe din *The Times,* un individ pe nume Steed.

— Eu vă pot spune că există o încercare financiară internaţională murdară, iniţiată de evrei şi de germani, de a intimida ziarul la care lucrez astfel încât să militeze pentru neutralitate.

Ducesa se îmbufnă: nu îi plăcea limbajul presei de scandal.

— Ce vă face să spuneţi asta? îl întrebă Maud cu răceală pe Steed.

— Lordul Rothschild a vorbit ieri cu redactorul nostru de la

financiar, explică jurnalistul. Vrea să moderăm tonul antigerman al articolelor noastre, în scopul menţinerii păcii.

Maud îl cunoştea pe Natty Rothschild, care era liberal, aşa că zise:

— Şi ce părere are lordul Northcliffe despre cererea lui Rothschild?

Northcliffe era proprietarul publicaţiei *The Times.*

Steed rânji.

— Ne-a ordonat să publicăm articole şi mai dure astăzi.

Ridică o copie a ziarului de pe un bufet şi o flutură.

— Pacea nu este interesul nostru de căpătâi, cită el.

Maud nu se putea gândi la nimic mai demn de dispreţ decât încurajarea deliberată a războiului. Observă că până şi Fitz era dezgustat de atitudinea frivolă a jurnalistului. Fu cât pe ce să spună ceva, când Fitz, cu curtoazia lui caracteristică, pe care o arăta până şi faţă de brute, schimbă subiectul.

— Tocmai l-am văzut pe ambasadorul francez, Paul Cambon, ieşind din Ministerul de Externe, rosti el. Era alb ca faţa aceea de masă. A zis: *Ils vont nous lacher.* „Ne vor lăsa singuri.” Se întâlnise cu Grey.

Ducesa întrebă:

— Ştii cumva ce a spus Grey de l-a supărat atât de tare pe *monsieur* Cambon?

— Da, mi-a zis Cambon. Se pare că germanii sunt dispuşi să lase Franţa în pace dacă Franţa promite să nu intervină în război – şi, dacă francezii refuză această ofertă, britanicii nu se vor simţi obligaţi să ajute la apărarea Franţei.

Lui Maud îi părea rău pentru ambasadorul francez, însă inima îi tresăltă cu speranţă la sugestia că Marea Britanie ar putea rămâne neimplicată în război.

— Dar Franţa trebuie să refuze această ofertă, rosti ducesa. Are un tratat cu Rusia, conform căruia trebuie să se ajute reciproc în caz de război.

— Exact! spuse Fitz mânios. Care mai este rostul alianţelor internaţionale dacă acestea sunt încălcate în momentul izbucnirii unei crize?

— Prostii, zise Maud, ştiind că era nepoliticoasă, dar nemaipăsându-i de asta. Alianţele internaţionale sunt încălcate oricând este convenabil. Nu asta este problema.

— Şi care ar fi problema, mă rog? spuse Fitz pe un ton îngheţat.

— Cred că Asquith şi Grey încearcă pur şi simplu să-i sperie pe francezi cu o doză de realitate. Franţa nu poate învinge Germania fără ajutorul nostru. Dacă vor crede că rămân pe cont propriu, poate că francezii vor începe şi ei să militeze pentru pace, punând presiune asupra aliaţilor lor ruşi să nu pornească război împotriva Germaniei.

— Şi cum rămâne cu Serbia?

Maud rosti:

— Chiar şi în acest punct, încă nu este prea târziu pentru ca Rusia şi Austria să se aşeze la masa negocierilor şi să ajungă la o soluţie pentru Balcani, care să le împace pe amândouă.

Urmă o tăcere de câteva secunde, apoi Fitz zise:

— Mă îndoiesc că se va întâmpla aşa ceva.

— Dar asta nu înseamnă că nu trebuie să ne păstrăm speranţa vie, nu? replică Maud, auzindu-şi disperarea din glas chiar în timp ce vorbea.

(iv)

Maud stătea în camera ei şi nu putea să-şi adune forţele ca să se schimbe în hainele de seară. Camerista îi întinsese pe pat o rochie şi nişte bijuterii, însă Maud se uita la acestea fără să facă nimic.

Mergea la dineuri aproape în fiecare seară în timpul sezonului londonez, pentru că o mare parte din politica şi diplomaţia care o fascinau atât de mult se discuta la aceste evenimente sociale. Dar, în această seară, simţea că nu poate s-o facă – că nu poate să fie fermecătoare şi încântătoare, că nu poate vrăji bărbaţii puternici astfel încât să-i dezvăluie ce gândesc, că nu poate să le schimbe părerile fără ca ei să bănuiască măcar ce se întâmplă.

Walter se va duce la război. Îşi va pune o uniformă şi va avea o armă, iar trupele inamice vor trage obuze, mortiere şi rafale de mitralieră în el, încercând să îl omoare sau să îl rănească atât de grav, încât să nu se mai poată ţine pe picioare. Îi era greu să se gândească la altceva şi îi venea să plângă întruna. Avusese chiar şi un schimb de replici dur cu fratele ei mult iubit.

Se auzi apoi un ciocănit la uşă. Era Grout.

— Herr von Ulrich este aici, Înălţimea Voastră, rosti el.

Maud era şocată. Nu îl aştepta pe Walter. De ce venise?

Observându-i surpriza de pe chip, Grout adăugă:

— Când i-am spus că stăpânul nu este acasă, a întrebat de

dumneavoastră.

— Mulţumesc, spuse Maud, apoi trecu pe lângă Grout şi coborî treptele.

Grout strigă după ea:

— Herr von Ulrich este în salonaş. O voi ruga pe Lady Hermia să vi se alăture.

Până şi Grout ştia că Maud nu trebuie să rămână singură cu un tânăr, însă mătuşa Herm nu se mişca prea repede, aşa că aveau să treacă minute bune până să sosească.

Maud dădu buzna în salonaş şi se azvârli în braţele lui Walter.

— Ce-o să facem? se tângui ea. Walter, ce-o să facem?

El o strânse cu putere în braţe, apoi o privi sobru. Era pământiu şi tras la faţă. Arăta de parcă tocmai ar fi aflat de moartea cuiva. Îi zise:

— Franţa nu a răspuns la ultimatumul german.

— Nu au spus absolut nimic? strigă ea.

— Ambasadorul nostru de la Paris a insistat să primească un răspuns. Mesajul premierului Viviani a fost: „Franţa îşi va urmări propriile interese.” Nu vor promite neutralitatea.

— Dar ar mai putea să fie încă timp…

— Nu. Au hotărât să se mobilizeze. Joffre a câştigat disputa – aşa cum au făcut ofiţerii din toate ţările. Telegramele au fost trimise la ora patru după-amiaza, ora Parisului.

— Trebuie să puteţi face ceva!

— Germania nu mai are de ales, rosti el. Nu ne putem lupta cu Rusia având în spate o Franţă ostilă, înarmată şi nerăbdătoare să redobândească Alsacia şi Lorena. Aşa că trebuie să atacăm Franţa. Planul Schlieffen a intrat deja în funcţiune. În Berlin, mulţimile cântă pe străzi imnul kaizerului.

— Va trebui să te întorci la regimentul tău, zise ea, fără să-şi mai poată ţine în frâu lacrimile.

— Fireşte.

Ea se şterse la ochi. Batista ei era prea mică, o bucată stupidă de pânză brodată. Îşi folosi mâneca.

— Când? întrebă ea. Când va trebui să părăseşti Londra?

— Nu chiar în următoarele zile.

Se străduia şi el să îşi înăbuşe lacrimile, observă ea.

El adăugă:

— Există vreo şansă ca Marea Britanie să nu se implice în război? Măcar atunci nu aş lupta împotriva ţării tale.

— Nu ştiu, răspunse ea. Mâine vom afla. Îl trase mai aproape.

Te rog, ţine-mă strâns.

Îşi rezemă capul de umărul lui şi îşi închise ochii.

(v)

Fitz se înfurie când văzu demonstraţia împotriva războiului din Trafalgar Square, duminică după-amiaza. Vorbea Keir Hardie, un parlamentar laburist, îmbrăcat într-un costum de tweed – precum un paznic de vânătoare, se gândi Fitz. Omul stătea pe soclul Columnei lui Nelson, răcnind grosolan cu accentul său de scoţian, profanând amintirea eroului care murise pentru Marea Britanie în bătălia de la Trafalgar.

Hardie spunea că iminentul război avea să fie cea mai mare catastrofă pe care o cunoscuse lumea. El reprezenta o circumscripţie electorală de mineri – Merthyr, din apropiere de Aberowen. Era fiul nelegitim al unei cameriste şi fusese miner înainte de a intra în politică. Ce ştia el despre război?

Fitz trecu mai departe, dezgustat, ducându-se să ia ceaiul la ducesă. În sala cea mare dădu peste Maud, cufundată într-o conversaţie cu Walter. Criza îl îndepărta de amândoi, spre profundul său regret. Îşi iubea sora şi ţinea la Walter, însă Maud era liberală, iar Walter era german şi, în vremuri ca acelea, îi era greu până să le şi vorbească. Totuşi, făcu tot posibilul să pară amabil când i se adresă lui Maud:

— Am auzit că şedinţa de dimineaţă a cabinetului a fost furtunoasă.

Ea încuviinţă.

— Churchill a mobilizat flota azi-noapte fără să întrebe pe nimeni. John Burns şi-a dat demisia azi-dimineaţă în semn de protest.

— Nu pot să mint şi să spun că-mi pare rău.

Burns era un vechi radical, manifestând cea mai ferventă atitudine împotriva războiului.

— Deci toţi ceilalţi au fost de acord cu acţiunea lui Winston.

— Fără tragere de inimă.

— Trebuie să ne mulţumim şi cu puţin.

Era îngrozitor, se gândi Fitz, ca în acele momente de primejdie naţională guvernul să se afle în mâinile acelor stângişti nehotărâţi.

Maud zise:

— Însă au refuzat solicitarea lui Grey de a ne angaja să

apărăm Franţa.

— Încă se poartă ca nişte laşi, atunci, rosti Fitz.

Ştia că este nepoliticos cu sora lui, dar era prea înverşunat ca să se mai abţină.

— Nu chiar, spuse Maud pe un ton echilibrat. Au acceptat să împiedice flota germană să treacă prin Canalul Mânecii ca să atace Franţa.

Fitz se mai lumină un pic la faţă.

— Măcar atât.

Walter interveni:

— Guvernul german a replicat că nu are nicio intenţie să trimită nave în Canalul Mânecii.

Fitz îi zise lui Maud:

— Vezi ce se întâmplă când rămâi tare pe poziţie?

— Nu te umfla în pene, Fitz, ripostă ea. Dacă se va ajunge la război, asta va fi din cauză că oameni ca tine nu s-au străduit îndeajuns ca să îl prevină.

— A, da? zise el ofensat. Ei bine, dă-mi voie să-ţi spun ceva. Am vorbit cu Sir Edward Grey aseară, la clubul Brooks's. El le-a cerut atât francezilor, cât şi germanilor să respecte neutralitatea Belgiei. Francezii au acceptat imediat.

Fitz îl privi provocator pe Walter.

— Germanii nu au răspuns încă.

— Este adevărat.

Walter ridică din umeri, cerându-şi parcă scuze.

— Dragul meu Fitz, ca soldat cred că îţi dai seama că noi nu puteam răspunde la această întrebare într-un fel sau altul fără să nu ne dăm de gol planurile de război.

— Îmi dau seama, dar aş vrea să ştiu, ţinând cont de asta, de ce sora mea crede că eu sunt cel care îndeamnă la război, iar tu cel care încearcă să facă pace.

Maud evită întrebarea.

— Lloyd George crede că Marea Britanie ar trebui să intervină numai dacă armata germană încalcă teritoriul Belgiei în mod *substanţial.* S-ar putea să facă această sugestie în şedinţa de cabinet de diseară.

Fitz ştia ce înseamnă asta. Furios, zise:

— Deci vor da voie Germaniei să atace Franţa prin colţul sudic al Belgiei?

— Cred că exact asta înseamnă.

— Ştiam eu, făcu Fitz. Trădătorii! Plănuiesc să se eschiveze de

la datorie. Vor face tot posibilul să evite războiul!

— Sper să ai dreptate, spuse Maud.

(vi)

Maud fu nevoită să se ducă la Camera Comunelor luni după-amiază, ca să îl asculte pe Sir Edward Grey adresându-se membrilor parlamentului. Discursul său avea să reprezinte un moment de cotitură, toată lumea era de acord. Mătuşa Herm veni cu ea. Pentru prima oară, Maud se bucura să fie însoţită de bătrâna doamnă.

Soarta lui Maud urma să fie decisă în acea după-amiază, alături de soarta a mii de oameni apţi de luptă. În funcţie de ce spunea Grey şi de felul în care avea să reacţioneze parlamentul, femei din toată Europa puteau ajunge văduve, iar copiii lor orfani.

Maud încetase să mai fie mânioasă – o obosise deja această stare. Acum era doar înspăimântată. Război sau pace, căsătorie sau singurătate, viaţă sau moarte: destinul ei.

Era zi de sărbătoare, aşa că toţi funcţionarii publici şi bancari, avocaţii, agenţii de bursă şi negustorii aveau zi liberă. Majoritatea păreau să se fi adunat în apropierea ministerelor importante din Westminster, sperând să afle primii veştile. Şoferul îşi croi încet drum cu Cadillacul de şapte locuri al lui Fitz prin vastele mulţimi din Trafalgar Square, Whitehall şi Piaţa Parlamentului. Vremea era înnorată, dar caldă, iar tinerii, mai în pas cu moda, purtau pălării de paie. Maud zări un afiş de la *Evening Standard* pe care scria: ÎN PRAGUL CATASTROFEI.

Mulţimea izbucni în urale când maşina opri în faţa Palatului Westminster, apoi urmă un murmur de dezamăgire când din ea coborâră doar două doamne. Privitorii voiau să-şi vadă eroii, oameni ca Lloyd George şi Keir Hardie.

Palatul era un exemplu strălucit al maniei victoriene pentru decoraţii, se gândi Maud – piatra era cioplită în mod minuţios, căptuşelile de pânză erau peste tot, dalele de pe pardoseală erau multicolore, la ferestre existau vitralii, iar covoarele aveau modele.

Deşi era sărbătoare, Camera se afla în sesiune şi locul era ticsit de membri ai parlamentului şi pairi, îmbrăcaţi majoritatea în uniforma parlamentară, ce consta în costumul negru de dimineaţă şi jobenul negru de mătase. Numai parlamentarii

laburişti sfidau codul vestimentar purtând costume din tweed sau de plimbare.

Fracţiunea pro-pace deţinea încă majoritatea în cabinet, după cum ştia Maud. Lloyd George îşi impusese punctul de vedere în seara precedentă, iar guvernul nu avea să se implice dacă Germania nu încălca decât tehnic teritoriul belgian.

Mai mult, italienii îşi declaraseră neutralitatea, spunând că tratatul lor cu Austria îi obligă să o ajute pe aceasta doar într-un război defensiv, în vreme ce acţiunea Austriei împotriva Serbiei era clar agresivă. Până acum, se gândi Maud, Italia era singura ţară care dăduse dovadă de o judecată sănătoasă.

Fitz şi Walter aşteptau în Sala Centrală de Recepţie, o încăpere octogonală. Maud spuse imediat:

— Nu am auzit ce s-a întâmplat la şedinţa de cabinet de azi-dimineaţă – tu ai aflat ceva?

— Încă trei demisii, rosti Fitz. Morley, Simon şi Beauchamp.

Toţi trei erau împotriva războiului. Maud se simţi descurajată şi nedumerită.

— Nu şi Lloyd George?

— Nu.

— Bizar.

Maud simţi un fior de rău augur. Oare se produsese o scindare în fracţiunea pro-pace?

— Ce-o fi punând la cale Lloyd George?

Walter zise:

— Nu ştiu, dar pot ghici.

Avea pe chip o expresie solemnă.

— Azi-noapte, zise el, Germania a cerut drept de liberă trecere prin Belgia pentru trupele noastre.

Maud scăpă un icnet.

Walter continuă:

— Cabinetul belgian s-a aflat în şedinţă de la nouă seara până la patru dimineaţa, apoi a respins solicitarea şi a spus că va lupta la nevoie.

Era cumplit.

Fitz rosti:

— Deci Lloyd George s-a înşelat – armata germană nu are de gând să comită o simplă încălcare tehnică de teritoriu.

Walter nu zise nimic, ci doar îşi întinse braţele în semn de neputinţă.

Maud se temea că ultimatumul german brutal şi sfidarea

nesăbuită oferită drept răspuns de guvernul belgian ar fi putut fi cauza scindării din tabăra pro-pace din cadrul cabinetului. Belgia şi Germania aduceau prea mult a David şi Goliat. Lloyd George avea fler în privinţa opiniei publice: simţise oare că starea de spirit a englezilor era pe punctul de a se schimba?

— Trebuie să ne ocupăm locurile, rosti Fitz.

Plină de teamă, Maud intră printr-o uşiţă şi urcă o scară lungă ce dădea în Galeria Străinilor, în partea de sus a Camerei Comunelor. Aici era instalat guvernul suveran al Imperiului Britanic. În această încăpere, chestiuni de viaţă şi de moarte erau decise pentru cele 444 de milioane de oameni care trăiau sub vreo formă sau alta de stăpânire britanică. De fiecare dată când venea aici, Maud era uimită de spaţiul restrâns, mai neîncăpător decât o biserică londoneză medie.

Guvernul şi opoziţia stăteau faţă în faţă, pe rânduri de bănci etajate, separate de un spaţiu liber care, conform legendei, era de două lungimi de spadă, astfel ca adversarii să nu se poată lupta. La majoritatea dezbaterilor Camera era aproape goală, cu doar vreo zece-cincisprezece membri întinşi confortabil pe tapiţeria verde din piele. Astăzi însă băncile erau pline ochi, iar parlamentarii care nu mai găsiseră locuri stăteau în picioare la intrare. Numai primele rânduri erau libere, acele locuri fiind rezervate în mod tradiţional miniştrilor, pe partea guvernului, şi liderilor opoziţiei, pe cealaltă parte.

Era semnificativ, se gândi Maud, că dezbaterea din acea zi se desfăşura în Camera Comunelor şi nu în Camera Lorzilor. De fapt, mulţi dintre pairi se aflau în galerie, la fel ca şi Fitz, privind. Camera Comunelor avea autoritatea oferită de votul popular – chiar dacă doar vreo jumătate dintre bărbaţi aveau drept de vot, iar femeile nu-l aveau deloc. Asquith îşi petrecuse o mare parte din mandatul său de prim-ministru ciondănindu-se cu lorzii, mai ales în privinţa planului lui Lloyd George de a le acorda tuturor bătrânilor o mică pensie. Bătăliile fuseseră aprige, însă de fiecare dată Camera Comunelor avusese câştig de cauză. Motivul pentru care se întâmpla asta era, după părerea lui Maud, faptul că aristocraţia engleză era îngrozită de gândul că revoluţia franceză s-ar fi putut repeta aici, aşa că în cele din urmă accepta un compromis.

Cei care urmau să ia loc în primele bănci intrară în încăpere, iar Maud observă imediat atmosfera din rândul liberalilor. Prim-ministrul Asquith zâmbea la ceva spus de quakerul Joseph Pease,

iar Lloyd George vorbea cu Sir Edward Grey.

— O, Doamne, murmură Maud.

Walter, aflat lângă ea, o întrebă:

— Ce este?

— Uită-te la ei, rosti ea. Sunt toţi buni prieteni. Au trecut peste diferende.

— Nu poţi să-ţi dai seama doar dintr-o privire.

— Ba pot.

Intră preşedintele Camerei, purtând pe cap o perucă demodată, şi se aşeză pe tronul înălţat. Îl anunţă pe ministrul de externe, iar Grey se ridică în picioare, cu chipul său supt, palid şi ros de griji.

Nu avea calităţi de orator. Discursul său era lung şi greoi. Cu toate acestea, parlamentarii se înghesuiră unul într-altul pe bănci, iar spectatorii din galeria ticsită ascultară într-o tăcere atentă, aşteptând cu răbdare cea mai importantă parte.

El vorbi trei sferturi de oră înainte să pomenească de Belgia. Apoi, în cele din urmă, dezvălui detaliile ultimatumului german de care Walter îi zisese lui Maud cam cu o oră în urmă. Parlamentarii luară foc. Maud înţelese că, aşa cum se temuse, asta schimba complet datele problemei. Ambele tabere din Partidul Liberal – imperialiştii de aripă dreaptă şi apărătorii drepturilor micilor naţiuni din aripa stângă – erau revoltaţi.

Grey îl cită pe Gladstone, întrebând dacă, „date fiind împrejurările, această ţară, hărăzită după cum era cu influenţă şi putere, va sta liniştită deoparte şi va rămâne martoră la săvârşirea celei mai crunte mişelii ce a pătat vreodată paginile istoriei, devenind astfel complice întru păcat”.

Nişte prostii, se gândi Maud. Invadarea Belgiei nu putea fi cea mai cruntă mişelie din istorie – cum rămânea atunci cu masacrul de la Cawnpore? Cum rămânea cu negoţul cu sclavi? Marea Britanie nu intervenea de fiecare dată când era invadată o ţară. Era ridicol să spui că o asemenea lipsă de acţiune i-ar fi făcut pe britanici complici întru păcat.

Însă puţini dintre cei prezenţi vedeau lucrurile la fel ca ea. Parlamentari din ambele tabere izbucniră în urale. Maud se holbă consternată la prima bancă a guvernului. Toţi miniştrii care se opuseseră cu ardoare războiului mai ieri încuviinţau acum dând din cap: tânărul Herbert Samuel, Lewis „Lulu” Harcourt, quakerul Joseph Pease, preşedintele Societăţii pentru Pace, şi, cel mai dureros, Lloyd George însuşi. Faptul că Lloyd George îl sprijinea

pe Grey însemna că bătălia politică se încheiase, realiză Maud cu disperare. Ameninţarea germană la adresa Belgiei unise taberele adverse.

Grey nu ştia să apeleze la emoţiile publicului, precum Lloyd George, nici nu putea să vorbească precum un proroc din Vechiul Testament, cum făcea Churchill; însă astăzi nici nu avea nevoie de asemenea calităţi, reflectă Maud: faptele îi făceau toată treaba. Se întoarse spre Walter şi îi şopti cu încrâncenare:

— De ce? De ce a făcut Germania asta?

Chipul lui se schimonosi într-o expresie de agonie, însă îi răspunse cu logica sa calmă:

— La sud de Belgia, graniţa dintre Germania şi Franţa este puternic fortificată. Dacă atacăm acolo, am câştiga, dar ne-ar lua prea mult timp – Rusia ar avea vreme să se mobilizeze şi să ne atace din spate. Singura modalitate care ne asigură o victorie rapidă este să trecem prin Belgia.

— Dar asta va determina şi intrarea Marii Britanii în război împotriva voastră!

Walter încuviinţă.

— Da, însă armata britanică este mică. Voi vă bazaţi pe flotă, iar acesta nu este un război dus pe mare. Generalii noştri cred că Marea Britanie nu va influenţa prea mult desfăşurarea ostilităţilor.

— Şi tu eşti de acord cu asta?

— Eu cred că nu este niciodată înţelept să-ţi faci duşman un vecin bogat şi puternic. Însă am pierdut acea dispută.

Iar asta se întâmplase în mod repetat în ultimele două săptămâni, se gândi Maud cu disperare. În fiecare ţară, cei care se împotriveau războiului fuseseră învinşi. Austriecii atacaseră Serbia, deşi s-ar fi putut abţine; ruşii se mobilizaseră în loc să negocieze; germanii refuzaseră să participe la o conferinţă internaţională care să lămurească problema; francezilor li se oferise şansa de a rămâne neutri şi îi dăduseră cu piciorul; iar acum britanicii erau pe punctul de a intra în război, deşi ar fi putut rămâne cu uşurinţă pe margine.

Grey ajunsese să peroreze.

— Am prezentat faptele esenţiale în faţa Camerei şi dacă, după cum nu mai pare atât de improbabil, suntem siliţi – şi încă repede – să luăm poziţie în aceste chestiuni, atunci – de vreme ce ţara realizează care este miza, care sunt adevăratele lucruri aflate în joc, magnitudinea pericolelor ce pândesc vestul Europei,

pe care m-am străduit să le descriu în faţa Camerei – cred că noi vom primi sprijin deplin, nu doar de la Camera Comunelor, ci şi din determinarea, hotărârea, curajul şi rezistenţa întregii ţări.

Se aşeză în mijlocul uralelor venite din toate părţile. Nu se votase, iar Grey nici măcar nu propusese ceva anume; însă era clar din reacţia parlamentarilor că erau gata de război.

Liderul opoziţiei, Andrew Bonar Law, se ridică să spună că guvernul se poate baza pe sprijinul conservatorilor. Maud nu era surprinsă: aceştia fuseseră dintotdeauna mai războinici decât liberalii. Însă fu uimită, la fel ca restul lumii, când liderul naţionaliştilor irlandezi spuse acelaşi lucru. Maud se simţea ca între nebuni. Oare era singura persoană de pe lume care îşi dorea pacea?

Numai liderul Partidului Laburist exprimă o poziţie diferită.

— Cred că dumnealui se înşală, rosti Ramsay MacDonald, referindu-se la Grey. Cred că guvernul pe care îl reprezintă şi în numele căruia vorbeşte se înşală. Cred că istoria va dovedi că s-au înşelat.

Însă nimeni nu mai asculta. Unii parlamentari părăseau deja încăperea. Galeria se golea şi ea. Fitz se ridică în picioare şi restul celor din grupul său îl urmară de îndată. Maud se ridică şi ea, indiferentă la ce se petrecea în jur. Jos, în Cameră, MacDonald zicea:

— Dacă bunul şi distinsul domn ar fi venit azi aici ca să ne spună că ţara noastră este în primejdie, nu mi-ar fi păsat cărui partid i se adresează ori cărei clase sociale, noi l-am fi susţinut… Ce rost are să vorbeşti despre a sări în ajutorul Belgiei când, de fapt, ne amesteci într-un război european?

Maud ieşi din galerie şi nu mai auzi nimic.

Era cea mai groaznică zi din viaţa ei. Ţara sa urma să poarte un război fără rost; fratele ei şi bărbatul pe care îl iubea aveau să-şi rişte vieţile, iar ea avea să fie despărţită de logodnicul ei, poate pentru totdeauna. Pierduse orice speranţă şi era complet deznădăjduită.

Coborâră scările, cu Fitz în faţă.

— Foarte interesant, dragă Fitz, rosti mătuşa Herm politicos, de parcă ar fi fost dusă la o expoziţie de artă ce se dovedise a fi mai bună decât se aşteptase.

Walter o prinse de braţ pe Maud şi o făcu să se oprească. Ea lăsă trei-patru oameni să treacă înaintea lor, pentru ca Fitz să nu-i poată auzi. Însă nu era deloc pregătită pentru ce urmă.

— Căsătoreşte-te cu mine, rosti Walter încet.

Inima ei începu să bată cu putere.

— Poftim? şopti ea. Cum?

— Căsătoreşte-te cu mine, te rog! Mâine.

— Nu se poate face…

— Am un certificat special. Bătu în buzunarul de la piept al hainei. Am fost vineri la Registrul de Evidenţă a Populaţiei din Chelsea.

Ea simţi cum i se învârte capul. Nu putu să rostească decât atât:

— Dar am căzut de acord să aşteptăm.

De îndată ce vorbele îi ieşiră pe gură, îşi dori să nu le fi spus.

Însă el vorbea deja:

— Am aşteptat. Criza s-a încheiat. Mâine sau poimâine, ţările noastre se vor afla în război. Voi fi nevoit să părăsesc Marea Britanie. Vreau să mă căsătoresc cu tine înainte să plec.

— Nu ştim ce se va întâmpla! zise ea.

— Într-adevăr, nu ştim. Dar, indiferent ce ne rezervă viitorul, vreau să fii soţia mea.

— Dar…

Maud se opri brusc. De ce se împotrivea atât? El avea dreptate. Nimeni nu ştia ce urma să se întâmple, însă asta nu mai conta acum. Ea voia să fie soţia lui şi niciun viitor pe care şi l-ar fi imaginat nu ar fi putut schimba asta.

Înainte să poată spune mai multe ajunseră la capătul scărilor şi ieşiră în Sala de Recepţie Centrală, unde o mulţime de oameni sporovăiau febril. Maud voia cu disperare să-i mai pună câteva întrebări lui Walter, însă Fitz insistă în mod galant să le escorteze, pe ea şi pe mătuşa Herm, afară din clădire, din cauza mulţimilor. În Piaţa Parlamentului, Fitz se asigură că femeile intră cu bine în maşină. Şoferul întoarse cheia în contact, motorul hurui şi maşina demară încet, lăsându-i pe Fitz şi pe Walter în urmă, alături de mulţimea de trecători care aşteptau să-şi afle soarta.

(vii)

Maud voia să fie soţia lui Walter. Era singurul lucru de care era sigură. Ţinea cu dinţii de acest gând, în timp ce o mulţime de întrebări şi speculaţii îi goneau nebuneşte prin minte. Să accepte planul lui Walter sau mai bine să aştepte? Dacă accepta să se

căsătorească cu el a doua zi, cui avea să-i spună despre asta? Unde s-ar fi dus după ceremonie? Ar fi locuit împreună? Dacă da, atunci unde?

În acea seară, înainte de cină, camerista ei îi aduse un plic pe o tavă de argint. Acesta conţinea o singură foaie de hârtie crem, acoperită cu scrisul precis şi drept al lui Walter.

Ora şase după-amiaza.

Scumpa mea iubită,

Mâine, la ora trei şi jumătate, te voi aştepta într-o maşină peste drum de casa lui Fitz. Voi aduce cu mine cei doi martori necesari. Am făcut o programare la ofiţerul stării civile pentru ora patru. Am un apartament la hotelul Hyde. L-am rezervat deja, ca să putem merge direct acolo, fără să mai zăbovim la recepţie. Suntem trecuţi ca domnul şi doamna Woolridge. Să porţi un voal.

Te iubesc, Maud.

Logodnicul tău,

W.

Cu o mână tremurândă, ea lăsă foaia de hârtie pe măsuţa ei de toaletă din mahon lustruit. Avea respiraţia întretăiată. Privea fix tapetul cu model floral, încercând să analizeze cu calm situaţia.

El alesese bine momentul: jumătatea după-amiezii reprezenta o perioadă liniştită, în care Maud ar fi putut să se furişeze neobservată din casă. Mătuşa Herm trăgea un pui de somn după prânz, iar Fitz urma să se afle la Camera Lorzilor.

Fitz nu trebuia să afle dinainte, căci ar fi încercat să o oprească. Ar fi putut să o încuie pur şi simplu în cameră. Ba chiar ar fi putut să o interneze într-un ospiciu. Un bărbat bogat din înalta societate putea să se descotorosească astfel de o rudă, mai ales dacă era femeie, fără prea mare bătaie de cap. Fitz nu trebuia decât să găsească doi doctori dispuşi să îi dea dreptate că sora lui o luase razna pentru că voia să se căsătorească cu un german. Nu avea să spună *nimănui.*

Numele false şi voalul demonstrau că Walter dorea să păstreze totul secret. Hyde era un hotel discret din Knightsbridge, unde era puţin probabil să dea peste cineva cunoscut. Se înfioră la gândul că avea să-şi petreacă noaptea cu Walter.

Însă ce urmau să facă în ziua următoare? O căsătorie nu putea fi ţinută secretă pentru totdeauna. Walter ar fi trebuit să părăsească Marea Britanie după două-trei zile. Avea să plece oare cu el? Se temea că asta i-ar putea nenoroci cariera. Cum ar mai fi putut cineva să aibă încredere în el că va lupta pentru ţara sa dacă se căsătorea cu o englezoaică? Şi dacă totuşi lupta, avea să o facă departe de casă – deci ce rost ar fi avut să se ducă şi ea în Germania?

În ciuda tuturor necunoscutelor, era plină de o nerăbdare minunată.

— Doamna Woolridge, rosti ea în dormitorul gol, apoi se îmbrăţişă singură de bucurie.

Capitolul 11
4 august 1914

Când se lumină de ziuă, Maud se trezi şi se aşeză la măsuţa de toaletă ca să scrie o scrisoare. Avea în sertar un vraf de foi albastre de la Fitz, iar călimara argintie era umplută în fiecare zi. *Scumpul meu,* începu ea, apoi se opri o clipă să se gândească.

Se zări în oglinda ovală. Avea părul răvăşit şi cămaşa de noapte mototolită. O încruntătură îi încreţea fruntea şi îi trăgea în jos colţurile gurii. Îşi scoase dintre dinţi un fragment dintr-o legumă verde. „Dacă m-ar vedea acum, se gândi ea, poate că nici nu ar mai vrea să se căsătorească cu mine.” Apoi îşi dădu seama că, dacă îi accepta planul, el avea să o vadă exact aşa a doua zi dimineaţă. Era un gând straniu, înspăimântător şi incitant în acelaşi timp.

Scrise:

Da, din toată inima, vreau să mă căsătoresc cu tine. Dar care este planul tău? Unde vom locui?

Se gândise la asta jumătate de noapte. Obstacolele păreau de netrecut.

Dacă rămâi în Marea Britanie, vei fi trimis într-un lagăr de război. Dacă mergem în Germania, nu te voi vedea pentru că vei fi plecat pe front, cu armata.

Rudele lor le-ar fi putut face chiar mai multe probleme decât autorităţile.

Când le vom spune familiilor noastre despre căsătorie? În niciun caz înainte, te rog, altminteri Fitz va găsi o cale să ne oprească. Chiar şi după aceea vor exista dificultăţi cu el şi cu tatăl tău. Spune-mi ce părere ai.

Te iubesc din tot sufletul.

Sigilă plicul şi trecu pe el adresa apartamentului lui, care se afla la vreo patru sute de metri distanţă. Sună clopoţelul şi câteva minute mai târziu camerista ciocăni la uşă. Sanderson era

o fată durdulie, cu un zâmbet larg. Maud îi zise:

— Dacă domnul Ulrich este plecat de acasă, te duci la ambasada Germaniei din Carlton House Terrace. Orice ar fi, îi aştepţi răspunsul. Ai priceput?

— Da, Înălţimea Voastră.

— Nu trebuie să mai spui şi celorlalţi servitori ce faci.

O expresie îngrijorată străbătu chipul tânăr al lui Sanderson. Multe cameriste erau la curent cu intrigile stăpânelor lor, însă Maud nu mai avusese niciodată poveşti de dragoste secrete, iar Sanderson nu era obişnuită cu viclenia.

— Şi ce să spun când mă va întreba domnul Grout unde mă duc?

Maud se gândi o clipă.

— Spune-i că trebuie să îmi cumperi câteva articole femeieşti.

Stânjeneala avea să-i astâmpere curiozitatea lui Grout.

— Am înţeles, Înălţimea Voastră.

Sanderson plecă şi Maud începu să se îmbrace.

Nu ştia sigur cum avea să păstreze aparenţa normalităţii în faţa familiei. Poate că Fitz nu avea să-i bage de seamă starea de spirit – bărbaţii rareori o făceau –, însă mătuşa Herm nu era chiar atât de uşor de păcălit.

Coborî la parter la ora micului dejun, deşi era prea încordată ca să simtă vreo urmă de foame. Mătuşa Herm mânca peşte afumat şi mirosul îi provocă greaţă lui Maud. Îşi bău cafeaua.

Fitz apăru un minut mai târziu. Luă un peşte afumat de pe bufet şi deschise *The Times.* „Ce fac eu în mod normal? se întrebă Maud. Discut politică. Atunci asta va trebui să fac şi acum."

— S-a întâmplat ceva aseară? întrebă ea.

— L-am văzut pe Winston după şedinţa cabinetului, îi răspunse Fitz. Vom cere guvernului german să retragă ultimatumul adresat Belgiei.

Puse un accent dispreţuitor pe cuvântul *cere.*

Maud nu îndrăznea să mai spere.

— Asta înseamnă că nu am renunţat complet la menţinerea păcii?

— Ba e ca şi cum am fi făcut-o, zise el cu dispreţ. Orice ar fi în mintea germanilor, nu se vor răzgândi doar pentru că îi rugăm noi frumos.

— Un om care se îneacă se agaţă şi de-un pai.

— Noi nu ne agăţăm de paie. Trecem prin preliminariile

obişnuite înainte de a declara război.

Avea dreptate, se gândi ea, deznădăjduită. Toate guvernele vor dori să spună că nu şi-au dorit războiul, dar că au fost silite să participe. Fitz nu dădea niciun semn că ar fi conştient de pericolul în care urma să se afle, niciun semn că această manevră diplomatică ar fi putut să-i provoace o rană mortală. Ea îşi dorea să-l ocrotească şi, în acelaşi timp, ar fi vrut să-l sugrume pentru încăpăţânarea lui nesăbuită.

Pentru a-şi lua gândurile de la asta, răsfoi *Manchester Guardian.* Acesta conţinea un anunţ de o pagină din partea Ligii pentru Neutralitate, cu sloganul „Britanici, faceţi-vă datoria şi nu vă lăsaţi ţara să intre într-un război periculos şi prostesc”. Maud se bucura să ştie că încă mai erau oameni care gândeau ca ea, deşi aceştia nu mai aveau nicio şansă să se impună.

Sanderson intră cu un plic pe o tipsie de argint. Şocată, Maud recunoscu scrisul lui Walter. Se sperie la culme. Ce naiba era în mintea cameristei? Oare nu-şi dădea seama că, dacă răvaşul iniţial era secret, la fel trebuia să rămână şi răspunsul?

Nu putea citi biletul de la Walter în faţa lui Fitz. Cu inima bătându-i nebuneşte, îl luă cu o nepăsare prefăcută şi îl lăsă lângă farfurie, apoi îi mai ceru lui Grout nişte cafea.

Se uita în ziar ca să-şi ascundă panica. Fitz nu îi cenzura corespondenţa, însă – din poziţia sa de cap al familiei – avea dreptul să citească orice scrisoare adresată unei femei care locuia în casa lui. Nicio femeie respectabilă nu putea obiecta.

Trebuia să-şi termine micul dejun cât mai repede posibil şi să ia biletul de acolo nedesfăcut. Încercă să mănânce o bucată de pâine prăjită, îndesându-şi-o în gâtlejul uscat.

Fitz îşi ridică privirea din ziar.

— Nu-ţi citeşti scrisoarea? întrebă el. Apoi, spre groaza ei, adăugă: Pare a fi scrisul lui von Ulrich.

Nu mai avea de ales. Desfăcu plicul cu un cuţit curat şi încercă să afişeze o expresie neutră pe chip.

Ora nouă dimineaţa.

Scumpa mea iubită,

Tot personalul ambasadei a fost informat să îşi facă bagajele, să îşi plătească facturile şi să fie gata să părăsească Marea Britanie în orice moment.

Nu ar trebui să spunem nimănui despre planul nostru. După această noapte, eu mă voi întoarce în Germania şi tu vei rămâne

aici, la fratele tău.

Toată lumea este de acord că acest război nu poate dura mai mult de câteva săptămâni, cel mult luni. De îndată ce se va termina, dacă vom fi în continuare în viaţă, vom da lumii vestea cea bună şi ne vom începe noua viaţă împreună.

Iar în caz că nu voi supravieţui, te rog să petreci cu mine o noapte de desfătare ca soţ şi soţie.

Te iubesc.

W.

P.S. Germania a invadat Belgia acum o oră.

În mintea lui Maud era un vârtej de gânduri. Căsătoriţi în secret! Nimeni nu va şti. Superiorii lui Walter vor avea în continuare încredere în el, neştiind despre căsătoria sa cu o femeie din tabăra inamică, iar el va putea lupta aşa cum i-o cerea onoarea, ba chiar putea lucra la contrainformaţii. Bărbaţii aveau să o curteze mai departe pe Maud, crezând-o singură, însă avea să se ocupe ea de ei: doar îşi respinsese pretendenţii timp de atâţia ani. Vor fi despărţiţi până la sfârşitul războiului, care avea să vină după cel mult câteva luni.

Fitz îi întrerupse gândurile.

— Ce zice?

Maud se pierdu cu firea. Nu-i putea spune nimic din toate astea lui Fitz. Cum putea să-i răspundă la întrebare? Se uită din nou la foaia de hârtie crem şi la scrisul drept şi ochii îi căzură pe post-scriptum.

— Zice că Germania a invadat Belgia azi-dimineaţă, la ora opt.

Fitz îşi lăsă jos furculiţa.

— Deci asta e!

Până şi el părea şocat.

Mătuşa Herm rosti:

— Biata Belgie! Cred că germanii sunt cei mai groaznici bătăuşi. Apoi avu brusc un aer confuz şi adăugă: Cu excepţia lui Herr von Ulrich, desigur. Dumnealui este fermecător.

Fitz zise:

— S-a cam ales praful de cererea politicoasă a guvernului britanic.

— Este o nebunie, rosti Maud dezolată. Mii de oameni vor muri într-un război pe care nu şi-l doreşte nimeni.

— Credeam că o să susţii războiul, spuse Fitz un pic

contrariat. La urma urmei, vom apăra Franţa, care este singura democraţie adevărată din Europa, în afară de a noastră. Iar duşmanii noştri vor fi Germania şi Austria, ale căror parlamente alese nu au practic nicio putere.

— Însă aliatul nostru va fi Rusia, rosti Maud cu amărăciune. Deci vom lupta să conservăm cea mai brutală şi înapoiată monarhie din Europa.

— Ah, înţeleg ce vrei să zici.

— Toţi cei de la ambasadă au primit ordin să împacheteze, spuse ea. S-ar putea să nu-l mai vedem niciodată pe Walter.

Lăsă scrisoarea jos, nepăsătoare. Dar nu-i merse. Fitz zise:

— Pot să văd şi eu?

Maud îngheţă. Nu putea să-i arate răvaşul. Nu numai că ar fi închis-o undeva: dacă ar fi citit propoziţia despre *noaptea de desfătare,* ar fi luat pistolul şi l-ar fi împuşcat pe Walter.

— Pot? repetă Fitz, cu mâna întinsă.

— Bineînţeles, rosti ea.

Ezită încă o secundă, apoi se întinse după scrisoare. În ultima clipă îi veni inspiraţia şi îşi dărâmă ceaşca, vărsând cafea peste foaia de hârtie.

— O, la naiba, exclamă ea, observând cu uşurare că, din cauza cafelei, cerneala albastră se împrăştiase, iar cuvintele deveniseră ilizibile.

Grout se apropie şi începu să facă curat. Prefăcându-se că îl ajută, Maud ridică scrisoarea şi o împături, asigurându-se că scrisul care nu fusese afectat de cafea era astfel şters.

— Îmi pare rău, Fitz, zise ea. Dar adevărul este că nu mai erau şi alte informaţii.

— Nicio problemă, răspunse el, întorcându-se la lectura ziarului.

Maud îşi lăsă mâinile în poală pentru a le ascunde tremurul.

(ii)

Acesta era însă doar începutul.

Lui Maud avea să-i fie greu să iasă din casă singură. Ca toate doamnele din înalta clasă, nu trebuia să meargă nicăieri neînsoţită. Bărbaţii pretindeau că asta se datora grijii lor de a ocroti femeile, însă de fapt era o modalitate de control. Fără îndoială că lucrurile nu aveau să se schimbe până când femeile nu câştigau dreptul de vot.

Maud îşi petrecuse jumătate din viaţă încercând să găsească modalităţi de a încălca această regulă. Trebuia să se furişeze din casă fără să fie văzută. Asta urma să fie însă destul de greu de realizat. Deşi în casa lui Fitz din Mayfair locuiau doar patru membri ai familiei, mai erau încă o duzină de servitori la orice oră.

Şi apoi, trebuia să-şi petreacă noaptea în altă parte fără ca nimeni să-şi dea seama.

Îşi pregăti planul cu atenţie.

— Mă doare capul, zise ea după ce termină prânzul. Bea, te superi pe mine dacă nu cobor diseară la cină?

— Sigur că nu, rosti Bea. Te pot ajuta cu ceva? Vrei să trimit după profesorul Rathbone?

— Nu, mulţumesc, nu-i nimic grav.

O durere de cap care nu era gravă reprezenta eufemismul obişnuit pentru ciclul menstrual şi toată lumea accepta scuza fără vreun alt comentariu.

Până acum, toate bune.

Urcă în camera ei şi sună după cameristă.

— Mă duc să mă întind în pat, Sanderson, spuse ea, începând un discurs pe care şi-l pregătise cu grijă. Probabil că o să stau acolo toată ziua. Te rog să le spui celorlalţi servitori că nu vreau să fiu deranjată pentru nimic în lume. S-ar putea să sun pentru cină, dar mă îndoiesc: simt că aş putea dormi o zi întreagă.

Astfel, absenţa ei avea să treacă neobservată tot restul zilei.

— Sunteţi bolnavă, Înălţimea Voastră? întrebă Sanderson, părând îngrijorată.

Unele doamne cădeau des la pat, însă pentru Maud era ceva rar.

— Este bătaia de cap a femeilor, doar că acum este mai rău decât de obicei.

Sanderson nu o credea, îşi dădu Maud seama. Deja o trimisese azi pe cameristă cu un mesaj secret, ceea ce nu se mai întâmplase înainte. Sanderson ştia că se petrecea ceva neobişnuit. Însă cameristele nu aveau voie să-şi ia stăpânele la întrebări, aşa că Sanderson avea să rămână cu mirarea.

— Şi nu mă trezi dimineaţă, adăugă Maud.

Nu ştia la cât urma să se întoarcă sau cum urma să se strecoare neobservată în casă.

Sanderson plecă. Era trei şi un sfert. Maud se dezbrăcă repede, apoi se uită în garderobă.

Nu era obişnuită să-şi scoată singură hainele – în mod normal, Sanderson se ocupa de asta. Rochia ei neagră de plimbare avea o pălărie cu voal, însă nu putea purta negru la nuntă.

Se uită la ceasul de pe poliţă: trei şi douăzeci. Nu mai avea timp de pierdut.

Îşi alese o ţinută elegantă, franţuzească. Îşi puse o bluză mulată de dantelă cu guler înalt, care să-i scoată în evidenţă gâtul lung. Pe deasupra îmbrăcă o rochie de un bleu atât de deschis, încât părea aproape alb. După ultima modă, care presupunea un pic de îndrăzneală, aceasta se oprea la câţiva centimetri deasupra gleznelor. Adăugă o pălărie din paie cu boruri largi de un albastru-închis, cu un voal de aceeaşi culoare, şi o umbrelă de soare albastră, cu căptuşeală albă. Avea o poşetă din catifea albastră care se asorta la această ţinută. Îşi puse în ea un pieptene, o sticluţă de parfum şi o pereche curată de chiloţi.

Ceasul bătu ora trei şi jumătate. Walter era deja afară, probabil, aşteptând-o. Îşi simţi inima bătând cu putere.

Îşi lăsă voalul peste faţă şi se privi într-o oglindă mare. Nu era tocmai o rochie de mireasă, dar probabil că avea să arate bine într-un oficiu al stării civile. Nu mai fusese niciodată la o cununie civilă, aşa că nu era sigură.

Scoase cheia din broască şi rămase lângă uşa închisă, ascultând. Nu voia să dea ochii cu nimeni care să o ia la întrebări. Poate că n-ar fi contat dacă ar fi fost văzută de vreun lacheu sau de vreun lustragiu, cărora nu le-ar fi păsat ce face ea, însă toate cameristele aflaseră până acum că ea nu se simţea bine, iar dacă dădea peste cineva din familie, înşelătoria la care recursese avea să fie dată în vileag instantaneu. Nu-i păsa de situaţia jenantă, dar se temea că ar fi încercat să o oprească.

Era gata să deschidă uşa când auzi paşi grei şi simţi un uşor miros de fum. Probabil era Fitz, fumându-şi încă trabucul de după masa de prânz, plecând spre Camera Lorzilor sau poate la Clubul White’s. Aşteptă nerăbdătoare.

După câteva momente de tăcere, scoase capul pe uşă. Holul larg era pustiu. Ieşi din cameră, închise uşa, o încuie şi puse cheia în poşeta de catifea. Dacă cineva ar fi încercat uşa, ar fi presupus că ea doarme.

Porni încet pe holul cu covor până în capul scărilor şi se uită jos. Nu era nimeni în sala de la intrare. Coborî repede treptele. Când ajunse la jumătatea scărilor, auzi un zgomot şi încremeni.

Uşa de la pivniţă se deschise şi de acolo ieşi Grout. Maud îşi ţinu respiraţia. Se uită de sus la chelia lui Grout, în vreme ce acesta străbătea sala ducând două clondire cu coniac. Era cu spatele la scări şi intră în sala de mese fără să-şi ridice privirea.

Când uşa se închise în spatele lui, ea alergă pe ultimele trepte rămase, renunţând complet la orice urmă de prudenţă. Deschise uşa din faţă, ieşi şi o trânti cu putere în urma ei. De îndată ce făcu asta, îşi dori să o fi închis mai încet.

Liniştita stradă Mayfair dogorea sub soarele de august. Ea se uită în susul şi-n josul străzii şi văzu cotiga unui negustor de peşte, o dădacă cu un cărucior şi un taximetrist schimbând roata de la maşină. O sută de metri mai încolo, pe cealaltă parte a străzii, se afla o maşină albă cu capotă albastră. Lui Maud îi plăceau maşinile şi recunoscu imediat modelul – era un Benz 10/30 care îi aparţinea vărului lui Walter, Robert.

Când traversă strada, Walter ieşi din maşină, iar ea simţi cum i se umple inima de bucurie. El purta un costum de dimineaţă, gri-deschis, cu o garoafă albă în piept. Privirile li se întâlniră şi ea pricepu, din expresia lui, că până în clipa aceea el nu fusese sigur că ea va veni. Gândul acesta îi aduse lacrimi în ochi.

Acum însă, chipul i se lumină de fericire. Ce ciudat şi cât de minunat era să poţi face pe cineva atât de fericit, se gândi ea.

Aruncă o privire temătoare înapoi spre casă. Grout era în pragul uşii, uitându-se în susul şi în josul străzii cu o expresie nedumerită. Îşi întoarse chipul în faţă, sigură pe ea, şi gândul care-i trecu prin cap fu: „În sfârşit, liberă!”

Walter îi sărută mâna. Ea voia să îl sărute din toată inima, însă voalul o împiedica. În plus, nu se cuvenea să facă asta înainte de nuntă. Nu trebuia să renunţe la *toate* normele de bună creştere.

La volan era Robert, remarcă ea. El o salută, atingându-şi jobenul gri. Walter avea încredere în el, aşa că urma să fie probabil unul dintre martori.

Walter deschise portiera şi Maud urcă pe bancheta din spate. Cineva era deja acolo, iar Maud o recunoscu pe fosta menajeră-şefă de la Tŷ Gwyn.

— Williams! strigă ea.

Ethel zâmbi.

— Ar fi cazul să-mi spui Ethel de-acum, zise ea. O să fiu martoră la nunta ta.

— Desigur, iartă-mă.

Impulsivă, Maud o îmbrăţişă.

— Îţi mulţumesc că ai venit.

Maşina demară.

Maud se aplecă în faţă şi-l întrebă pe Walter:

— Cum ai găsit-o pe Ethel?

— Mi-ai spus că a trecut pe la clinică. Am făcut rost de adresă de la doctorul Greenward. Ştiu că aveai încredere în ea, pentru că ai ales-o să ne însoţească atunci când ne-am plimbat, la Tŷ Gwyn.

Ethel îi dădu lui Maud un mic buchet de flori.

— Buchetul tău.

Erau trandafiri roz-coral – floarea pasiunii. Oare Walter ştia simbolistica florilor?

— Cine le-a ales?

— A fost sugestia mea, rosti Ethel. Iar lui Walter i-a plăcut când i-am explicat simbolul.

Ethel roşi. Ea ştia cât de pătimaşi erau, pentru că îi văzuse sărutându-se, îşi dădu seama Maud.

— Sunt perfecte, spuse ea.

Ethel purta o rochie roz-deschis, ce părea nouă, şi o pălărie decorată cu câţiva trandafiri roz. Probabil că Walter plătise pentru ele. Cât de atent era!

Străbătură Park Lane şi se îndreptară spre Chelsea. „Mă căsătoresc”, se gândi Maud. În trecut, ori de câte ori îşi imaginase nunta sa, crezuse că va fi la fel ca nunţile prietenelor ei, o zi lungă de ceremonie plictisitoare. Era mult mai bine aşa. Nu planificaseră nimic, nu avuseseră o listă de invitaţi şi nici furnizori de mâncare. Nu aveau să fie imnuri, discursuri sau rude bete care să încerce să o sărute: doar mireasa, mirele şi doi oameni pe care îi plăceau şi în care aveau încredere.

Îşi alungă din minte toate gândurile despre viitor. Europa era în război şi orice s-ar fi putut întâmpla. Trebuia doar să se bucure de acea zi – şi de noaptea care urma.

Intrară pe Kings Road şi deodată deveni agitată. O prinse pe Ethel de mână ca să-şi recapete curajul. Avu o viziune de coşmar cu Fitz, urmărindu-i în Cadillacul său şi urlând: „Opriţi-o pe femeia aceea!” Se uită înapoi – fireşte că nu era nici urmă de Fitz sau de maşina sa.

Opriră în faţa clădirii în stil clasic a primăriei din Chelsea. Robert o luă de braţ pe Maud şi o conduse pe treptele de la intrare, iar Walter îi urmă împreună cu Ethel. Trecătorii se opriră

să-i privească: tuturor le plăceau nunţile.

În interior clădirea era decorată cât se poate de extravagant, în stil victorian, cu dale colorate şi simeze din ipsos pe pereţi. Părea locul potrivit în care să te căsătoreşti.

Fură nevoiţi să aştepte în sala de recepţie: la trei şi jumătate fusese o altă nuntă, care încă nu se terminase. Cei patru formară un mic cerc şi niciunul dintre ei nu ştiu ce să spună. Maud inspiră parfumul trandafirilor, iar acesta o făcu să se simtă de parcă tocmai dăduse pe gât un pahar de şampanie.

După câteva minute ieşiră şi nuntaşii dinaintea lor – mireasa purta o rochie obişnuită, iar mirele uniforma unui sergent de armată. Poate că şi ei luaseră brusc această decizie, din cauza războiului care ameninţa să înceapă.

Veni apoi rândul lor să intre. Ofiţerul stării civile stătea la o masă simplă, purtând o haină de dimineaţă şi o cravată argintie. Avea o garoafă prinsă la butonieră, un detaliu drăguţ, se gândi Maud. Lângă el se afla un funcţionar îmbrăcat într-un costum de plimbare. Îşi prezentară numele – domnul von Ulrich şi domnişoara Maud Fitzherbert. Maud îşi ridică voalul.

Ofiţerul stării civile spuse:

— Domnişoară Fitzherbert, vă puteţi atesta identitatea?

Ea nu înţelese la ce se referă omul.

Văzându-i expresia nedumerită, acesta adăugă:

— Poate aveţi certificatul de naştere?

Nu avea la ea certificatul de naştere. Nu ştiuse că va avea nevoie de el şi, chiar dacă ar fi ştiut, tot nu l-ar fi putut obţine, pentru că Fitz îl ţinea în seif, alături de alte documente ale familiei, precum testamentul lui. Simţi cum o cuprinde panica.

Apoi Walter rosti:

— Cred că asta va fi suficient.

Scoase din buzunar un plic ştampilat şi timbrat trimis domnişoarei Maud Fitzherbert pe adresa clinicii de copii. Probabil că îl luase atunci când se dusese să îl vadă pe doctorul Greenward. Cât de inteligent din partea lui!

Ofiţerul stării civile îi înapoie plicul fără vreun alt comentariu. Zise:

— Este de datoria mea să vă amintesc natura solemnă şi constrângătoare a jurămintelor pe care urmează să le depuneţi.

Maud se simţi uşor ofensată de sugestia că nu ar şti ce urmează să facă, apoi realiză că era un lucru care li se spunea tuturor.

Walter îşi îndreptă spatele. Ăsta-i momentul, se gândi Maud, nu mai e cale de întoarcere. Era suficient de sigură că vrea să se căsătorească cu Walter – însă, mai mult decât atât, era cât se poate de sigură de faptul că ajunsese la 23 de ani fără să întâlnească un alt bărbat pe care să-l ia în considerare ca potenţial soţ. Toţi ceilalţi bărbaţi pe care îi cunoscuse le tratau pe femei ca pe nişte copii ceva mai mari. Numai Walter era diferit. Fie era el soţul ei, fie nu mai era nimeni.

Ofiţerul stării civile rosti cuvintele pe care trebuia să le repete Walter:

— Declar solemn că nu cunosc niciun impediment legal pentru care eu, Walter von Ulrich, să nu mă pot căsători cu Maud Elizabeth Fitzherbert.

Walter îşi pronunţă numele în stil englezesc, cu „u” în loc de „v”-ul din germană.

Maud îi urmări faţa în timp ce vorbea. Avea vocea fermă şi clară.

La rândul lui, şi Walter o privi în timp ce ea îşi rostea declaraţia. Seriozitatea lui era unul dintre lucrurile pe care le iubea atâta la el. Majoritatea bărbaţilor, chiar şi cei deştepţi, se purtau prosteşte atunci când vorbeau cu femeile. Walter vorbea cu ea la fel de inteligent precum vorbea cu Robert sau cu Fitz şi – chiar şi mai neobişnuit – el îi asculta întotdeauna răspunsurile.

Urmară apoi jurămintele. Walter o privi în ochi când o luă de soţie şi de această dată ea simţi un mic tremur de emoţie în glasul lui. Acesta era un alt lucru pe care îl iubea la el: ştia că îi poate submina seriozitatea. Îl putea face să tremure de dragoste, de fericire sau de dorinţă.

Rosti şi ea acelaşi jurământ.

— Le cer celor de faţă să fie martori că eu, Maud Elizabeth Fitzherbert, te iau de soţ pe tine, Walter von Ulrich.

Nu avea nicio ezitare în voce şi se simţea uşor stânjenită de faptul că nu era mişcată în mod vizibil – însă nu-i stătea în fire. Prefera să pară rece chiar şi atunci când nu era. Walter înţelegea asta, iar el ştia cel mai bine dintre toţi oamenii ce furtuni de pasiune nevăzută îi mistuiau inima.

— Aveţi un inel? rosti ofiţerul stării civile.

Maud nici măcar nu se gândise la asta – însă o făcuse Walter. Scoase o verighetă simplă de aur din buzunarul vestei, îi luă mâna şi i-o strecură pe deget. Probabil că încercase să-i ghicească mărimea, însă inelul era un pic mai mare. Cum

căsătoria lor trebuia să rămână secretă, ea nu avea să-l poarte o vreme după ziua aceea.

— Vă declar soţ şi soţie, spuse ofiţerul stării civile. Puteţi săruta mireasa.

Walter o sărută delicat pe buze. Ea îşi încolăci un braţ pe după mijlocul lui şi îl trase mai aproape.

— Te iubesc, îi şopti ea.

Ofiţerul stării civile spuse:

— Şi acum, pentru certificatul de căsătorie. Poate că doriţi să luaţi loc… doamnă Ulrich.

Walter zâmbi, Robert chicoti, iar Ethel scoase un mic chiot. Maud îşi dădu seama că ofiţerul stării civile se bucura fiindcă era prima persoană care i se adresa miresei cu noul său nume. Se aşezară cu toţii, iar secretarul începu să completeze certificatul. Walter spuse că tatăl său este ofiţer de armată şi că locul său de naştere este Gdansk. Maud îşi trecu tatăl drept George Fitzherbert, fermier – chiar exista o mică turmă de oi la Tŷ Gwyn, aşa că descrierea nu era complet falsă –, iar la locul de naştere spuse Londra. Robert şi Ethel semnară ca martori.

Apoi totul se termină, iar ei ieşiră din încăpere şi traversară sala de recepţie – unde o altă mireasă frumuşică aştepta, alături de un mire agitat, să facă un angajament pe viaţă. Când coborâră la braţ scările spre maşina parcată la colţul străzii, Ethel aruncă peste ei o mână de confetti. Printre trecători, Maud observă o femeie din clasa mijlocie, cam de-o seamă cu ea, ducând o sacoşă de cumpărături. Femeia se uită intens la Walter, apoi îşi întoarse privirea spre Maud, iar Maud îi citi invidia în ochi. „Da, se gândi Maud, sunt o fată norocoasă.”

Walter şi Maud urcară pe bancheta din spate a maşinii, iar Robert şi Ethel pe scaunele din faţă. Când demarară, Walter luă mâna lui Maud şi i-o sărută. Se uitară unul în ochii celuilalt şi râseră. Maud văzuse multe cupluri făcând asta – şi crezuse mereu că era o prostie sentimentală –, însă acum i se părea cel mai natural lucru din lume.

Ajunseră la hotelul Hyde în câteva minute. Maud îşi lăsă voalul pe faţă; Walter o apucă de braţ şi trecură pe la recepţie, îndreptându-se spre scări. Robert spuse:

— O să comand eu şampania.

Walter rezervase cel mai bun apartament şi îl umpluse cu flori. Probabil că erau vreo sută de trandafiri roz-coral. Lacrimile îi umplură ochii lui Maud, iar Ethel scăpă o exclamaţie de uimire.

Pe un bufet se aflau un bol mare cu fructe şi o cutie cu bomboane de ciocolată. Soarele după-amiezii strălucea prin ferestrele mari, luminând scaunele şi canapelele tapiţate în culori vesele.

— Hai să ne facem comozi! rosti Walter cu jovialitate.

În timp ce Maud şi Ethel inspectau apartamentul, Robert intră urmat de un chelner, care aducea pe o tavă şampanie şi pahare. Walter scoase dopul sticlei şi turnă în pahare. După ce avu fiecare paharul plin, Robert zise:

— Aş dori să propun un toast.

Îşi drese glasul, iar Maud realiză amuzată că voia să ţină un discurs.

— Vărul meu Walter este un om neobişnuit, începu el. A părut mereu mai în vârstă decât mine, deşi suntem de-o seamă. Nu s-a îmbătat niciodată cât am fost studenţi la Viena. Dacă ieşeam în grup în oraş, să vizităm anumite localuri, el rămânea acasă ca să înveţe. M-am gândit că poate este genul de bărbat căruia nu-i plac femeile.

Robert surâse şiret şi spuse:

— De fapt, eu astfel am fost făcut – însă asta este o altă poveste, după cum spun englezii. Walter îşi iubeşte familia şi munca, şi iubeşte Germania, însă nu mai iubise niciodată o femeie… până acum. S-a schimbat.

Robert rânji răutăcios.

— Îşi cumpără cravate noi. Îmi pune întrebări – când să săruţi o fată, ar trebui şi bărbaţii să se dea cu parfum, ce culori îi vin bine –, de parcă eu aş şti ce le place femeilor. Şi… ce-i mai cumplit, din punctul meu de vedere… – Robert făcu o pauză pentru un plus de dramatism… – cântă jazz!

Ceilalţi râseră. Robert ridică paharul.

— Haideţi să toastăm pentru femeia care a produs asemenea schimbări! În cinstea miresei!

Sorbiră din pahare, apoi, spre surprinderea lui Maud, vorbi Ethel:

— Mie îmi revine sarcina de a propune un toast pentru mire, rosti ea, ca şi cum ar fi ţinut discursuri toată viaţa.

Cum căpătase oare o servitoare din Ţara Galilor atâta încredere în sine? Apoi Maud îşi aminti că tatăl ei era predicator şi activist politic, aşa că avusese un exemplu de urmat.

— Lady Maud este diferită de oricare altă femeie din clasa ei socială pe care am cunoscut-o eu, începu Ethel. Când am început

să lucrez ca menajeră la Tŷ Gwyn, ea a fost singura din familie care m-a băgat în seamă. Aici, la Londra, când tinerele necăsătorite au copii, cele mai venerabile doamne bombăne despre decadenţa morală – însă Maud le ajută cât se poate de practic pe femei. În cartierul East End din Londra, ea este văzută ca o sfântă. Totuşi, are şi ea defectele ei, iar acestea sunt grave.

„Ce mai e acum?”, se întrebă Maud.

— Este prea serioasă ca să atragă un bărbat normal, continuă Ethel. Cei mai râvniţi burlaci din Londra au fost atraşi de frumuseţea şi de personalitatea ei plină de viaţă, numai ca să fie apoi speriaţi de inteligenţa şi de realismul ei politic. Cu ceva vreme în urmă, mi-am dat seama că doar un bărbat ieşit din comun o poate câştiga. Acesta ar fi trebuit să fie deştept, dar deschis la minte; cât se poate de moral, dar nu ortodox; puternic, dar nu dominator. Ethel zâmbi şi adăugă: Am crezut că aşa ceva este cu neputinţă. Şi apoi, în ianuarie, acel bărbat a urcat dealul din Aberowen cu taxiul şi a intrat la Tŷ Gwyn, iar aşteptarea a luat sfârşit.

Îşi ridică paharul.

— În cinstea mirelui!

Băură din nou cu toţii, apoi Ethel îl apucă de braţ pe Robert.

— Acum poţi să mă duci la Ritz pentru cină, Robert, zise ea.

Walter păru surprins.

— Credeam că o să servim împreună cina, aici, rosti el.

Ethel îi aruncă o privire urâtă.

— Nu fi prost, omule, spuse ea.

Se îndreptă spre uşă, trăgându-l pe Robert după ea.

— Noapte bună, zise Robert, deşi era abia ora şase.

Cei doi ieşiră şi închiseră uşa în urma lor.

Maud râse, iar Walter rosti:

— Menajera asta este extrem de inteligentă.

— Mă înţelege, spuse Maud.

Se duse la uşă şi întoarse cheia în broască.

— Acum, zise ea, dormitorul.

— Preferi să te dezbraci în intimitate? rosti Walter, părând îngrijorat.

— Nu chiar, spuse Maud. Nu ai vrea să mă priveşti?

El înghiţi în sec, apoi vorbi uşor răguşit:

— Ba da, te rog, aş vrea.

Îi ţinu deschisă uşa dormitorului şi ea intră înăuntru.

În ciuda îndrăznelii pe care o afişa, Maud se simţi cuprinsă de

teamă când se aşeză pe marginea patului şi îşi scoase pantofii. Nu o mai văzuse nimeni goală de când avea opt ani. Nu ştia dacă trupul ei este frumos, pentru că nu mai văzuse vreun altul. În comparaţie cu nudurile de la muzeu, ea avea sânii mici şi şoldurile late. Şi avea păr între picioare, păr care nu apărea niciodată în tablouri. Oare lui Walter avea să i se pară urât trupul ei?

El îşi scoase haina şi vesta, agăţându-le în cuier cu un gest banal. Ea crezuse că aveau să se obişnuiască cu gândul acelei zile, însă senzaţia era oarecum stranie, mai degrabă intimidantă decât incitantă.

Maud îşi scoase desuurile, apoi şi pălăria. Nu avea nimic în plus. Următorul pas era pasul cel mare. Se ridică în picioare.

Walter se opri din desfăcutul cravatei.

Cu repeziciune, Maud îşi desfăcu rochia şi o lăsă să cadă pe podea. Apoi îşi dădu jos juponul şi îşi trase peste cap bluza de dantelă. Rămase în chiloţi în faţa lui, urmărindu-i expresia de pe chip.

— Eşti atât de frumoasă… murmură el.

Ea zâmbi. Mereu spunea lucrul potrivit.

El o luă în braţe şi o sărută. Ea începu să se mai destindă puţin, aproape relaxându-se. Îi savura atingerea buzelor delicate şi înţepătura mustăţii. Îi mângâie obrazul, îi strânse lobul urechii între degete şi îşi trecu mâna peste gâtul lui, simţind totul cu o sensibilitate acută şi gândindu-se: „Toate acestea sunt ale mele acum!”

— Hai să ne întindem în pat, zise el.

— Nu, răspunse ea. Nu încă. Se trase de lângă el şi spuse: Aşteaptă.

Îşi scoase cămaşa, dezvăluind sutienul de modă nouă pe care îl purta pe dedesubt. Duse mâna la spate, desfăcu clema şi îl azvârli pe podea. Îl privi sfidătoare, provocându-l astfel încât să poată vedea dacă îi plac sânii ei.

El spuse:

— Sunt frumoşi… pot să-i sărut?

— Poţi face tot ce doreşti, rosti ea, simţindu-se într-o dispoziţie zburdalnică.

El se aplecă până la nivelul sânilor ei, îl sărută pe unul, apoi pe celălalt, lăsându-şi buzele să treacă delicat peste sfârcuri, care se întăriră brusc, de parcă aerul din cameră tocmai se răcise brusc. Ea simţi deodată dorinţa de a-i face şi lui acelaşi

lucru şi se întrebă dacă i se va părea ciudat.

Walter ar fi putut continua la nesfârşit să-i sărute sânii. Îl împinse cu blândeţe.

— Scoate-ţi şi celelalte haine, îi zise ea. Repede.

El îşi scoase pantofii, ciorapii, cravata, cămaşa, maioul şi pantalonii; apoi ezită.

— Mă simt total lipsit de îndrăzneală, mărturisi el râzând. Nu ştiu de ce.

— Eu prima, atunci, răspunse ea.

Îşi dezlegă funda de la chiloţi şi îi scoase. Când ridică privirea, văzu că şi el era gol, apoi observă şocată că penisul lui se ivea din smocul de păr bălai de pe pântece. Îşi aminti că i-l strânsese prin haine la operă, iar acum voia să îl atingă din nou.

El spuse:

— Acum putem să ne întindem în pat?

Rosti asta pe un ton atât de corect, încât ea pufni în râs. O expresie rănită străbătu faţa lui Walter şi ea îşi ceru scuze de îndată.

— Te iubesc, şopti ea, iar chipul lui se însenină. Hai să ne întindem în pat, te rog.

Era atât de nerăbdătoare, încât simţea că explodează.

La început rămaseră unul lângă celălalt, sărutându-se şi atingându-se.

— Te iubesc, spuse ea din nou. Cât de repede te vei plictisi să mă auzi rostind asta?

— Niciodată, răspunse el galant.

Iar ea îl credea.

După o vreme, el spuse:

— Acum?

Iar Maud încuviinţă.

Îşi desfăcu picioarele, iar el se aşeză deasupra ei, sprijinindu-se în coate. Era încordată ca un arc din cauza anticipaţiei. Rezemându-se pe braţul stâng, el întinse mâna dreaptă între coapsele ei, iar ea îi simţi degetele deschizându-i labiile umede, apoi simţi ceva mai mare. El împinse şi ea simţi deodată o durere. Ţipă.

— Iartă-mă! rosti el. Te-am rănit! Îmi pare nespus de rău!

— Aşteaptă o clipă, zise ea.

Durerea nu era foarte mare. Era mai mult şocată decât speriată.

— Încearcă din nou. Cu grijă.

Ea simţi capul penisului atingându-i din nou labiile şi îşi dădu seama că nu avea să pătrundă înăuntru: era prea mare sau locul era mult prea mic, sau poate ambele. Însă îl lăsă să împingă, sperând că va merge. O durea, dar de această dată strânse din dinţi şi îşi înăbuşi un ţipăt. Stoicismul nu o ajută însă cu nimic. După câteva momente, el se opri.

— Nu intră, spuse el.

— Dar ce nu este în regulă? rosti ea nefericită. Credeam că asta se întâmplă de la sine.

— Nu înţeleg, şopti el. Nu am deloc experienţă.

— Eu nici atât.

Întinse mâna şi îi atinse penisul. Îi plăcea la nebunie să îl simtă în mână, tare şi mătăsos. Încercă să îl ghideze înăuntru, ridicându-şi coapsele ca să înlesnească penetrarea; însă, după o clipă, el se trase înapoi, exclamând:

— Ah! Îmi pare rău, mă doare şi pe mine.

— Crezi că eşti mai mare decât majoritatea bărbaţilor? rosti ea cu sfială.

— Nu. Am văzut mulţi bărbaţi goi când eram în armată. Unii tipi erau extrem de mari şi se mândreau cu asta, însă eu sunt un tip obişnuit. Şi, oricum, nu am auzit pe niciunul dintre ei să se plângă de asemenea dificultăţi.

Maud dădu din cap. Singurul penis pe care îl văzuse vreodată fusese cel al lui Fitz şi, din câte îşi amintea, acesta era cam de aceeaşi mărime cu cel al lui Walter.

— Poate că sunt eu prea strâmtă.

El clătină din cap.

— Când aveam şaisprezece ani, am stat o perioadă la castelul familiei lui Robert, din Ungaria. Era acolo o cameristă, Greta, foarte… vivace. Nu am întreţinut raporturi sexuale, însă am experimentat. Am atins-o cum te-am atins pe tine în biblioteca Casei Sussex. Sper că nu te supăr dezvăluindu-ţi asta.

Ea îl sărută pe bărbie.

— Deloc.

— Greta nu era foarte diferită de tine în zona aceea.

— Atunci care este problema?

El oftă şi se ridică de deasupra ei. Îşi puse braţul sub capul ei şi o trase spre el, sărutându-i fruntea.

— Am auzit că tinerii căsătoriţi au dificultăţi la început. Uneori, bărbatul este atât de agitat, încât nici nu poate avea erecţie. Am auzit şi de bărbaţi care devin supraexcitaţi şi

ejaculează exact înainte de a-şi penetra partenera. Cred că trebuie să avem răbdare, să ne iubim şi să vedem ce se întâmplă.

— Dar nu avem decât o noapte!

Maud izbucni în lacrimi. Walter o mângâie şi-i şopti „Gata, gata”, însă fără folos. Ea se simţea ca o ratată. „Mă credeam atât de deşteaptă, se gândi ea, pentru că am scăpat de fratele meu şi m-am căsătorit cu Walter în secret, dar totul s-a transformat acum într-un dezastru.” Era dezamăgită pentru ea însăşi, dar mai ales pentru Walter. Cât de cumplit era pentru el să aştepte până la vârsta de 28 de ani, pentru ca apoi să se căsătorească cu o femeie care nu îl putea satisface!

Îşi dorea să poată vorbi cu cineva despre asta, poate cu o altă femeie – dar cu cine? Gândul de a discuta subiectul cu mătuşa Herm era de-a dreptul ridicol. Unele femei îşi împărtăşeau tainele cu cameristele, însă Maud nu avusese niciodată o astfel de relaţie cu Sanderson. Poate că ar fi putut vorbi cu Ethel. Acum, că se gândea la asta, îşi dădu seama că Ethel fusese cea care îi spusese că era normal să aibă păr între picioare. Însă Ethel plecase cu Robert.

Walter se ridică în capul oaselor.

— Hai să comandăm cina şi poate o sticlă de vin, rosti el. Vom sta la masă ca soţ şi soţie, vorbind de una şi de alta. Apoi, mai târziu, vom încerca din nou.

Maud nu avea poftă de mâncare şi nu-şi putea închipui cum ar fi putut vorbi „de una şi de alta”, dar nu avea nicio idee mai bună, aşa că acceptă. Nefericită, îşi puse hainele la loc. Walter se îmbrăcă repede, se duse în camera alăturată şi sună clopoţelul pentru chelner. Îl auzi comandând aperitive, peşte afumat, salate şi o sticlă de risling.

Ea se duse la fereastra deschisă şi se uită pe stradă. Pe un stand de ziare se putea citi ULTIMATUM BRITANIC PENTRU GERMANIA. Walter ar fi putut fi ucis în acest război. Nu voia ca el să moară virgin.

Walter o chemă după ce sosi mâncarea şi ea i se alătură în cealaltă cameră. Chelnerul întinsese o faţă de masă albă, pe care aranjase somon afumat, şuncă feliată, salată verde, roşii, castraveţi şi pâine albă feliată. Ei nu îi era foame, dar sorbi din vinul alb pe care Walter i-l turnă şi ciuguli puţin somon, ca să arate că se străduieşte.

În cele din urmă, chiar ajunseră să vorbească de una şi de

alta. Walter îşi aminti unele lucruri despre copilăria sa, despre mama sa şi despre perioada petrecută la Eton. Maud vorbi despre petrecerile de la Tŷ Gwyn, de pe vremea când tatăl ei încă trăia. Cei mai puternici oameni din ţară erau invitaţi, iar mama sa trebuia să se ocupe de repartizarea camerelor astfel încât bărbaţii să fie aproape de amantele lor.

La început, Maud se strădui să întreţină conversaţia, ca şi cum ar fi fost doi oameni care nu se cunoşteau mai deloc; însă treptat se relaxară, revenind la intimitatea lor obişnuită, şi ea îi spuse tot ce-i trecu prin cap. Chelnerul strânse masa şi ei se mutară pe canapea, unde continuară să vorbească, ţinându-se de mână. Începură apoi să facă speculaţii despre viaţa sexuală a altor oameni: părinţii lor, Fitz, Robert, Ethel, chiar şi ducesa. Maud era fascinată să afle mai multe despre bărbaţii ca Robert: unde se întâlneau, cum se recunoşteau între ei şi ce făceau. Se sărutau aşa cum sărută bărbaţii femeile, îi zise Walter, şi făceau ce-i făcuse ea lui la operă, precum şi alte lucruri… Îi spuse că nu era sigur de detalii, însă ei i se păru că el ştia mai multe, doar că era prea stânjenit să-i relateze.

Fu surprinsă când ceasul de pe poliţă bătu miezul nopţii.

— Hai să ne întoarcem în pat, îi zise ea. Vreau să stau întinsă în braţele tale, chiar dacă lucrurile nu se întâmplă cum ar trebui.

— Bine.

Se ridică în picioare.

— Te superi dacă fac ceva mai întâi? Este un telefon pentru oaspeţi la recepţie. Aş vrea să sun la ambasadă.

— Sigur că da. Sună.

El ieşi din cameră. Maud se duse la toaleta din capătul holului, apoi se întoarse în apartament. Îşi scoase hainele şi se băgă în pat, goală. Aproape că nu-i mai păsa ce se va întâmpla de-acum. Se iubeau şi erau împreună şi, dacă doar asta putea avea, era îndeajuns.

Walter reveni peste câteva minute. Era încruntat şi ea îşi dădu imediat seama că veştile erau proaste.

— Marea Britanie a declarat război Germaniei, rosti el.

— Of, Walter, îmi pare atât de rău!

— Ambasada a primit informaţia acum o oră. Tânărul Nicolson a adus-o de îndată de la Ministerul de Externe şi l-a trezit pe prinţul Lichnowsky.

Ştiuseră că era ceva ce urma să se întâmple, însă – chiar şi aşa – realitatea tot o izbi din plin pe Maud. Putea vedea că şi

Walter era la fel de supărat.

El îşi scoase apoi hainele în mod mecanic, ca şi cum s-ar fi dezbrăcat în faţa ei de ani buni.

— Mâine plecăm, îi spuse el.

Îşi scoase chiloţii, iar ea văzu că penisul lui neerect era mic şi încreţit.

— Trebuie să ajung la staţia de pe Liverpool Street, cu bagajele făcute, până la ora zece.

Închise apoi lumina electrică şi se băgă în pat, lângă ea.

Se întinseră unul lângă celălalt, fără să se atingă, şi pentru o clipă Maud se gândi cu groază că el avea să se culce pur şi simplu; apoi el se întoarse spre ea, o luă în braţe şi o sărută pe buze. Uitând de orice, ea se simţi copleşită de o dorinţă fără margini; de fapt, problemele lor păreau să o facă să îl iubească şi mai pătimaş, cu şi mai multă disperare. Îi simţi penisul crescând şi întărindu-se, lipit de pântecul ei moale. După o clipă, el se aşeză din nou deasupra ei. Ca şi înainte, se rezemă în braţul stâng şi o atinse cu mâna dreaptă. Ca şi înainte, o duru – dar numai pentru un moment. De această dată, reuşi să o penetreze.

Urmă o altă clipă de rezistenţă, apoi ea îşi pierdu virginitatea; şi deodată, el intră cu totul şi se treziră încleştaţi în cea mai veche îmbrăţişare.

— O, slavă Domnului! exclamă ea, apoi uşurarea lăsă loc încântării – începu să se mişte în acelaşi ritm fericit cu el; iată că, în cele din urmă, făceau dragoste.

Partea a doua

Războiul uriaşilor

Capitolul 12
August 1914

Katerina era îngrijorată la culme. Când afişele de mobilizare începură să împânzească Sankt Petersburgul, ea izbucni în lacrimi în camera închiriată de Grigori la han, trecându-şi mâinile prin păr şi spunând:

— Ce-o să mă fac? Ce-o să mă fac?

Asta îl făcea pe Grigori să tânjească să o ia în braţe şi să-i sărute lacrimile, promiţându-i că nu o va părăsi niciodată. Însă nu putea să-i promită aşa ceva şi, oricum, ea îl iubea pe fratele lui.

Grigori îşi făcuse stagiul militar şi acum era rezervist, deci teoretic era pregătit pentru luptă. Însă cea mai mare parte a pregătirii sale constase în marşuri şi în construcţia de drumuri. Cu toate acestea, se aştepta să fie printre primii luaţi cu arcanul.

Iar asta îl făcea să fiarbă de furie. Războiul era la fel de prostesc şi de inutil ca orice altă acţiune de-a ţarului Nicolae. Din pricina unei crime săvârşite în Bosnia, Rusia era, o lună mai târziu, în război cu Germania! Mii de muncitori şi de ţărani urmau să fie ucişi de ambele părţi, fără să se obţină nimic. Era încă o dovadă pentru Grigori şi pentru toţi cunoscuţii lui că nobilimea rusă era mult prea incapabilă să cârmuiască ţara.

Chiar dacă supravieţuia, războiul avea să-i distrugă planurile. Începuse să pună bani deoparte pentru un alt bilet spre America. Cu salariul pe care îl câştiga la fabrica Putilov, ar fi strâns banii în doi-trei ani, însă având numai solda, i-ar fi luat o veşnicie. Câţi ani mai trebuia să îndure nedreptatea şi brutalitatea cârmuirii ţariste?

Era şi mai îngrijorat din cauza Katerinei. Ce-avea ea să facă dacă el pleca la război? Ea locuia într-o cameră împreună cu alte trei fete şi lucra la fabrica Putilov – împacheta cartuşe de puşcă în cutii. Însă avea să fie nevoită să ia o pauză de la muncă după naştere, măcar pentru o vreme. Fără Grigori, cum avea ea să se întreţină, pe sine şi pe bebeluş? Avea să dispere, iar el ştia ce făceau fetele de la ţară în Sankt Petersburg când aveau nevoie disperată de bani! Doamne fereşte să ajungă să-şi vândă trupul la colţ de stradă!

Totuşi, nu fu chemat la oaste nici în prima zi, nici în prima

săptămână. Conform ziarelor, două milioane şi jumătate de rezervişti fuseseră mobilizaţi în ultima zi din iulie, însă toate astea erau doar scorneli. Era imposibil ca atâţia oameni să fie adunaţi, să primească uniforme şi să fie urcaţi în trenuri care mergeau spre front într-o singură zi sau chiar şi într-o lună. Erau chemaţi în grupuri, unii mai devreme, alţii mai târziu.

Cum primele zile fierbinţi din august treceau, Grigori începu să creadă că nu va mai fi convocat. Era o posibilitate tentantă. Armata era una dintre cele mai prost administrate instituţii dintr-o ţară complet dezorganizată şi probabil că mii de oameni aveau să fie trecuţi cu vederea din pricina unei incompetenţe crase.

Katerina îşi făcuse obiceiul de a veni în camera lui în fiecare dimineaţă, devreme, în timp ce el pregătea micul dejun. Era cea mai luminoasă parte a zilei pentru el. Era mereu spălat şi îmbrăcat până atunci, însă ea părea că poartă cămăşuţa în care dormise, având părul ciufulit într-un mod fermecător şi căscând întruna. Haina îi rămăsese mică acum, că se mai îngrăşase puţin. El estimă că sarcina trebuia să fi ajuns la patru luni şi jumătate. Sânii şi şoldurile i se măriseră, iar în pântece i se zărea o umflătură mică, dar sesizabilă. Voluptatea ei era un chin minunat. Grigori se străduia din răsputeri să nu se holbeze la trupul ei.

Într-o dimineaţă, ea intră în timp ce el ţinea două ouă de găină deasupra focului, într-o tigaie. Nu se mai mulţumea doar cu terci la micul dejun: copilul nenăscut al fratelui său avea nevoie de mâncare bună ca să crească puternic şi sănătos. În cele mai multe zile, Grigori împărţea cu ea la masă ceva hrănitor: şuncă, heringi sau cârnaţi, preferaţii ei.

Katerina era mereu flămândă. Se aşeză la masă, tăie o felie groasă de pâine neagră şi începu să mănânce, prea nerăbdătoare ca să mai aştepte. Zise, cu gura plină:

— Când este omorât un soldat, cine primeşte restanţele care i se cuveneau?

Grigori îşi aminti că el trecuse numele şi adresa celei mai apropiate rude.

— În cazul meu, Lev, rosti el.

— Mă întreb dacă a ajuns deja în America.

— Aşa ar trebui. Nu-ţi ia mai mult de opt săptămâni ca să ajungi acolo.

— Sper că şi-a găsit o slujbă.

— Nu trebuie să-ţi faci griji. O să fie în regulă. Toată lumea îl

place.

Grigori simţi o uşoară invidie mânioasă faţă de fratele său. Lev era cel care ar fi trebuit să fie acolo, în Rusia, ocupându-se de Katerina şi de copilul lor nenăscut, făcându-şi griji din cauza recrutării, în vreme ce Grigori ar fi început o viaţă nouă, pe care o plănuise şi pentru care pusese bani deoparte atâta timp. Însă Lev îi răpise această oportunitate. Cu toate acestea însă, Katerina se frământa din pricina bărbatului care o părăsise, nu din cauza celui care rămăsese.

Ea zise:

— Sunt sigură că o duce bine în America, dar tot aş fi vrut să ne trimită o scrisoare.

Grigori răzui nişte brânză tare peste ouă şi adăugă sare. Se întrebă cu tristeţe dacă aveau să primească vreodată veşti din America. Lev nu fusese niciodată prea sentimental şi era genul care ar fi putut hotărî să îşi lase în urmă trecutul, ca o şopârlă ce se leapădă de piele. Însă Grigori nu dădu glas acestui gând, din grijă faţă de Katerina, care încă spera că Lev avea să o cheme la el.

Ea spuse:

— Crezi că vei lupta?

— Nu, dacă ţine de mine. Pentru ce luptăm?

— Se zice că pentru Serbia.

Grigori răsturnă ouăle pe două farfurii şi se aşeză la masă.

— Problema este dacă Serbia va fi tiranizată de împăratul austriac sau de ţarul rus. Mă îndoiesc că sârbii îl au pe vreunul dintre ei la inimă; eu unul ştiu că nu-i am.

Începu să mănânce.

— Pentru ţar atunci.

— Aş lupta pentru tine, pentru Lev, pentru mine sau pentru pruncul tău… dar pentru ţar? Niciodată.

Katerina îşi mâncă repede oul şi şterse farfuria cu o altă felie de pâine.

— Ce nume ţi-ar plăcea pentru copil dacă ar fi băiat?

— Tatăl meu se numea Serghei, iar tatăl lui, Tihon.

— Mie îmi place Mihail, rosti ea. Ca arhanghelul.

— Da, multora le place, de aceea este un nume atât de comun.

— Poate că trebui să-i spun Lev. Sau chiar Grigori.

Grigori fu mişcat de asta. Ar fi fost încântat să aibă un nepot numit după el. Însă nu îi plăcea să pretindă nimic.

— Lev ar fi frumos, spuse el.

Sirena fabricii şuieră – un sunet ce putea fi auzit în tot cartierul Narva – şi Grigori se ridică, gata de plecare.

— Spăl eu vasele, spuse Katerina.

Ea îşi începea serviciul abia la şapte, o oră mai târziu decât Grigori.

Îşi întoarse obrazul spre el, iar Grigori o sărută. Fu un sărut scurt şi nu-şi îngădui să zăbovească cu buzele, însă chiar şi aşa, tot savură netezimea pielii ei şi mirosul cald, de după somn, al gâtului.

Apoi îşi puse basca şi ieşi pe uşă.

Vremea de vară era caldă şi umedă, chiar dacă era foarte devreme. Grigori începu să transpire în timp ce mergea energic pe străzi.

În cele două luni care trecuseră de la plecarea lui Lev, Grigori şi Katerina stabiliseră o relaţie de prietenie uşor incomodă. Ea se bizuia pe el, iar el îi purta de grijă, dar nu era ceea ce îşi doreau. Grigori voia dragoste, nu prietenie. Katerina îl voia pe Lev, nu pe Grigori. Însă Grigori găsea un soi de satisfacţie atunci când se asigura că ea mănâncă bine. Era singurul mod în care îşi putea exprima iubirea. Cu greu putea fi considerat un aranjament pe termen lung, dar momentan era greu să se gândească la orice altceva pe termen lung. Încă plănuia să scape din Rusia şi să ajungă în ţara făgăduinţei – America.

La poarta fabricii fuseseră lipite noi afişe şi bărbaţii se înghesuiau în jurul lor – cei care nu ştiau să citească îi rugau pe ceilalţi să citească cu voce tare. Grigori ajunse lângă Isaak, căpitanul echipei de fotbal. Erau de-o seamă şi fuseseră rezervişti împreună. Grigori parcurse anunţurile, căutând numele unităţii lor.

Astăzi era trecut pe listă.

Se mai uită o dată, dar nu era nicio greşeală: regimentul Narva.

Se uită în josul listei şi îşi găsi numele.

Nu crezuse că se va întâmpla totuşi. Însă se amăgise. Avea 25 de ani, era bine făcut şi puternic, exact ce i-ar fi trebuit unui soldat. Sigur că era luat la război.

Ce avea să se întâmple cu Katerina şi cu copilul ei?

Isaak înjură cu glas tare. Şi numele lui era pe listă.

O voce din spatele lor spuse:

— Nu trebuie să vă faceţi griji.

Se întoarseră şi văzură silueta lungă şi subţire a lui Kanin, supraveghetorul amabil al secţiei de turnătorie, un inginer de vreo treizeci şi ceva de ani.

— Nu trebuie să ne facem griji? rosti Grigori cu scepticism. Katerina urmează să nască copilul lui Lev şi nu mai este nimeni care să-i poarte de grijă. Ce-o să mă fac?

— Am fost să îl văd pe responsabilul cu recrutările din acest cartier, zise Kanin. Mi-a promis că îmi va scuti muncitorii. Doar scandalagiii trebuie să meargă.

Inima lui Grigori tresăltă din nou cu speranţă. Suna prea bine ca să fie adevărat.

Isaak spuse:

— Ce trebuie să facem?

— Pur şi simplu nu vă duceţi la cazarmă. Va fi totul bine. S-a aranjat deja.

Isaak era un individ agresiv – fără îndoială că tocmai acest lucru îl făcea să fie un sportiv atât de bun – şi nu se mulţumi cu răspunsul lui Kanin.

— Cum adică s-a aranjat? întrebă el.

— Armata îi dă poliţiei o listă cu oamenii care nu se prezintă la ordin, iar poliţia trebuie să îi aducă cu forţa. Numele voastre nu vor apărea pe acea listă şi cu asta basta.

Isaak bombăni nemulţumit. Grigori îi împărtăşea antipatia pentru asemenea aranjamente semioficiale – multe puteau merge prost –, însă aşa se desfăşura mai tot timpul relaţia cu stăpânirea. Kanin fie mituise un oficial, fie făcuse vreo altă favoare. Nu avea niciun rost să fie nerecunoscători.

— Grozav, îi zise Grigori lui Kanin. Îţi mulţumim.

— Nu-mi mulţumiţi mie, răspunse Kanin blajin. Am făcut-o pentru mine – şi pentru Rusia. Avem nevoie de oameni pricepuţi ca voi doi, care să facă trenuri, nu să oprească gloanţele germanilor – un ţăran analfabet poate face asta la fel de bine. Guvernul nu şi-a dat seama încă de acest lucru, dar va realiza în timp că am dreptate şi atunci îmi va mulţumi.

Grigori şi Isaak intrară pe porţi.

— Putem să avem încredere în el, rosti Grigori. Ce-avem de pierdut?

Se aşezară la coada de la pontaj, introducând fiecare un pătrat metalic numerotat într-o cutie.

— Este o veste bună, adăugă el.

Isaak nu era prea convins.

— Mi-aş dori să mă pot simţi mai sigur, spuse el.

Se îndreptară spre departamentul de roţi. Grigori îşi alungă grijile şi se pregăti pentru ce avea de făcut în ziua aceea. Uzinele Putilov produceau mai multe trenuri ca niciodată. Armata trebuia să presupună că locomotivele şi vagoanele aveau să fie distruse de obuze, aşa că urmau să aibă nevoie de altele în loc de îndată ce începea lupta. Presiunea cădea asupra echipei lui Grigori, care trebuia să producă roţile cât mai repede.

Începu să îşi suflece mânecile imediat ce intră în departamentul de roţi. Era o baracă mică, pe care furnalul o făcea să fie foarte fierbinte iarna, iar în toiul verii devenea un adevărat cuptor. Metalul scrâşnea şi răsuna când strungurile îl forjau şi îl netezeau.

Îl văzu pe Konstantin stând lângă strung şi postura prietenului său îl făcu să se încrunte. Chipul lui Konstantin îi transmitea un avertisment: ceva nu era în regulă. Isaak observă şi el acest lucru. Reacţionând mai repede decât Grigori, se opri prinzându-l de braţ şi zise:

— Ce...?

Nu mai apucă să ducă întrebarea până la capăt.

O siluetă într-o uniformă neagră ieşi din spatele furnalului şi îl izbi pe Grigori în faţă cu un baros.

El încercă să evite lovitura, dar reacţia sa întârzie puţin şi, deşi se feri, capătul de lemn al ciocanului imens îl lovi în pomete şi îl doborî la pământ. O durere agonizantă îi săgetă cutia craniană şi începu să ţipe.

Trecură câteva clipe până când privirea i se limpezi. În cele din urmă reuşi să privească în sus şi văzu silueta îndesată a lui Mikhail Pinsky, căpitanul local de poliţie.

Ar fi trebuit să se aştepte la asta. Scăpase prea uşor după acea încăierare din februarie. Poliţiştii nu uitau niciodată asemenea lucruri.

În acelaşi timp, îl văzu pe Isaak luptându-se cu aghiotantul lui Pinsky, Ilya Kozlov, şi cu alţi doi poliţişti.

Grigori rămase culcat la pământ. Nu avea de gând să riposteze, dacă acest lucru ar fi fost posibil. Dacă Pinsky s-ar fi răzbunat, poate s-ar fi simţit satisfăcut în cele din urmă.

În următoarea secundă însă, nu-şi mai putu menţine hotărârea.

Pinsky ridică barosul. Într-o fracţiune de secundă, Grigori îşi recunoscu propria unealtă, pe care o folosea pentru baterea

modelelor în nisipul de formare. Apoi, aceasta coborî spre capul său.

Se rostogoli spre dreapta, însă Pinsky îşi curbă lovitura, aşa încât unealta din lemn masiv de stejar se năpusti peste umărul stâng al lui Grigori. Acesta răcni de durere şi de mânie. În timp ce Pinsky îşi recăpăta echilibrul, Grigori sări în picioare. Braţul stâng îi era inert şi nefolositor, însă nu avea nimic la dreptul, aşa că şi-l trase în spate ca să îl pocnească pe Pinsky, indiferent de consecinţe.

Însă nu mai apucă să dea lovitura. Două siluete pe care nu le remarcase până atunci ieşiră ca din pământ în ambele părţi, purtând aceleaşi uniforme negre cu verde şi îl înşfăcară de braţe, ţinându-l bine. El încercă să se elibereze din strânsoare, dar nu izbuti. Îl văzu ca prin ceaţă pe Pinsky ducând ciocanul în spate şi lovindu-l. Lovitura îl nimeri în piept şi îşi simţi coastele rupându-se. Următoarea lovitură veni ceva mai jos, în burtă. Spasmele îl făcură să-şi vomite micul dejun. Apoi, o altă lovitură îl nimeri în tâmplă. Îşi pierdu cunoştinţa o clipă şi, când îşi reveni, atârna fără vlagă în strânsoarea celor doi poliţişti. Isaak era ţinut şi el la fel de alţi doi.

— Ei, te-ai mai calmat? rosti Pinsky.

Grigori scuipă sânge. Îl durea tot trupul şi simţea că nu mai poate gândi. Ce se întâmpla? E drept că Pinsky îl ura, dar trebuie că se întâmplase ceva care declanşase acel atac. În plus, era o dovadă de îndrăzneală din partea lui Pinsky să acţioneze astfel chiar în mijlocul fabricii, înconjurat de muncitori care nu aveau niciun motiv să-i placă pe poliţişti. Trebuie să fi existat un motiv pentru care se simţea atât de sigur pe sine.

Pinsky legănă barosul în mână, cu o expresie gânditoare pe chip, de parcă ar fi cântărit avantajele unei noi lovituri. Grigori se pregăti sufleteşte şi se luptă cu ispita de a cere îndurare. Apoi Pinsky îl întrebă:

— Cum te numeşti?

Grigori încercă să vorbească. La început îi ieşi din gură doar sânge. În cele din urmă izbuti să bolborosească:

— Grigori Sergheievici Peshkov.

Pinsky îl lovi din nou în stomac. Grigori gemu şi vomită sânge.

— Mincinosule, rosti Pinsky. Cum te numeşti?

Îşi ridică din nou barosul. Konstantin făcu un pas de lângă strung şi ieşi în faţă.

— Domnule căpitan, acest om este Grigori Peshkov! protestă

el. Îl ştim cu toţii de ani de zile!

— Nu mă minţi, zise Pinsky. Ridică ciocanul şi spuse: Sau o încasezi şi tu.

Mama lui Konstantin, Varya, interveni şi ea:

— Nu-i nicio minciună, Mikhail Mihailovici, spuse ea.

Faptul că îi folosea al doilea nume arăta că îl cunoaşte bine pe Pinsky.

— Chiar este cine spune că este.

Îşi puse mâinile în sân, părând că îl provoacă pe poliţist să se îndoiască de ea.

— Atunci explică-mi asta, şuieră Pinsky, scoţând din buzunar o foaie de hârtie. Grigori Sergheievici Peshkov a plecat din Sankt Petersburg acum două luni, la bordul vasului *Arhanghelul Gabriel.*

Kanin, supraveghetorul, apăru şi întrebă nedumerit:

— Ce se petrece aici? De ce nu lucrează nimeni?

Pinsky arătă spre Grigori.

— Acest om este Lev Peshkov, fratele lui Grigori, căutat pentru uciderea unui ofiţer de poliţie!

Începură imediat să strige toţi deodată. Kanin îşi ridică mâna, cerând să se facă linişte, apoi zise:

— Domnule căpitan, eu îi ştiu foarte bine pe Grigori şi pe Lev Peshkov şi i-am văzut pe amândoi aproape în fiecare zi din ultimii doi ani. Seamănă, că doar sunt fraţi, dar vă pot asigura că omul acesta este Grigori. Iar dumneavoastră împiedicaţi desfăşurarea activităţii în această secţie.

— Dacă acesta este Grigori, spuse Pinsky, cu aerul cuiva care îşi joacă cea mai mare carte, atunci cine a plecat pe *Arhanghelul Gabriel?*

De îndată ce rosti întrebarea, răspunsul fu limpede pentru toată lumea. După o clipă îşi dădu seama şi Pinsky, ceea ce îl făcu să cadă de prost.

Grigori spuse:

— Mi s-au furat paşaportul şi biletul.

Pinsky încercă să îl intimideze.

— De ce nu ai raportat furtul la poliţie?

— Ce rost mai avea? Lev plecase deja din ţară. Nu îl mai puteaţi aduce înapoi şi nici nu-mi mai puteaţi recupera proprietatea.

— Asta te face complice la fuga lui.

Kanin interveni din nou:

— Domnule căpitan Pinsky, aţi început prin a-l acuza pe acest om de crimă. Poate că acesta ar fi fost un motiv suficient de bun ca să opriţi producţia din departamentul de roţi. Însă aţi recunoscut că v-aţi înşelat şi acum tot ce susţineţi este că el nu a raportat la timp furtul unor documente. Între timp, ţara noastră se află în război, iar dumneavoastră întârziaţi producerea locomotivelor atât de necesare armatei ruse. Dacă nu doriţi ca numele dumneavoastră să fie menţionat în următorul nostru raport către înalta conducere a armatei, vă sugerez să vă încheiaţi rapid treaba aici.

Pinsky se uită la Grigori.

— În ce unitate de rezervişti eşti?

Fără să se gândească, Grigori răspunse pe loc:

— Regimentul Narva.

— Aha! zise Pinsky. Ăsta a fost convocat astăzi.

Se uită la Isaak.

— Pun pariu că şi tu eşti acolo.

Isaak nu zise nimic.

— Dă-le drumul, rosti Pinsky.

Grigori se împletici când îi eliberară braţele, însă izbuti să se ţină pe picioare.

— Aveţi grijă să vă prezentaţi la cazarmă, aşa cum vi s-a ordonat, le spuse Pinsky lui Grigori şi lui Isaak. Altminteri vin după voi.

Se răsuci pe călcâie şi ieşi, cu fărâma de demnitate rămasă, în timp ce oamenii săi îl urmară.

Grigori se lăsă să cadă pe un taburet. Avea o durere de cap îngrozitoare, coastele îl dureau şi îşi simţea abdomenul învineţit. Îi venea să se chircească într-un cotlon şi să leşine. Singurul gând care îl ţinea în stare de conştienţă era dorinţa mistuitoare de a-l distruge pe Pinsky şi întregul sistem din care acesta făcea parte. „Cât de curând, se gândi el, o să măturăm pe jos cu Pinsky şi cu ţarul, şi cu tot ce reprezintă ei."

Kanin zise:

— Armata nu va veni după voi doi – m-am asigurat eu de asta – dar mă tem că nu pot face nimic în privinţa poliţiei.

Grigori dădu din cap, posomorât. De ce-i fusese frică nu scăpase. Cea mai sălbatică lovitură a lui Pinsky, mai rea decât oricare dintre loviturile aplicate cu barosul, fusese să se asigure că Grigori şi Isaak aveau să plece în armată.

Kanin spuse:

— Îmi pare foarte rău să te pierd. Ai fost un muncitor bun.

Părea sincer emoţionat, însă era neputincios. Mai zăbovi un moment, făcu un gest de neajutorare din mâini şi plecă din departament.

Varya apăru în faţa lui Grigori cu un castron cu apă şi cu o cârpă curată. Îi spălă sângele de pe faţă. Era o femeie mătăhăloasă, dar mâinile sale late aveau o atingere cât se poate de delicată.

— Ar trebui să te duci într-una dintre barăcile fabricii, îi zise ea. Găseşte un pat liber şi întinde-te o oră.

— Nu, răspunse obosit Grigori. Mă duc acasă.

Varya ridică din umeri şi trecu la Isaak, care nu era atât de grav rănit.

Cu un efort, Grigori se ridică în picioare. Simţea cum fabrica se învârte în jurul lui, dar Konstantin îl sprijini cu un braţ când se împletici; în cele din urmă însă, se simţi în stare să se ţină singur pe picioare.

Konstantin îi ridică basca de pe jos şi i-o dădu.

Se simţi nesigur pe picioare când începu să meargă, dar refuză orice sprijin şi, după câţiva paşi, începu să meargă normal. Mintea i se limpezise datorită efortului, dar durerea din coaste îl silea să păşească încet, cu băgare de seamă. Îşi croi agale drum prin labirintul de bănci şi de strunguri, furnale şi prese de lucru, ieşind din clădire şi apoi pe poarta fabricii.

Acolo se întâlni cu Katerina, care tocmai venea la muncă.

— Grigori! exclamă ea. Ai fost chemat în armată, am văzut afişul!

Apoi îi observă faţa vânătă.

— Ce s-a întâmplat?

— O întâlnire cu căpitanul tău de poliţie preferat.

— Porcul ăla de Pinsky?! Eşti rănit!

— Vânătăile se vor vindeca.

— Te duc acasă.

Grigori fu surprins. Ce schimbare de roluri: Katerina nu se mai oferise niciodată să aibă grijă de el.

— Mă descurc şi singur, rosti el.

— Vin cu tine, pentru orice eventualitate.

Îl apucă de braţ şi porniră pe străduţele înguste, mergând împotriva valului de muncitori care veneau spre fabrică. Pe Grigori îl durea tot trupul şi se simţea bolnav, însă în acelaşi timp se bucura să meargă la braţ cu Katerina, în vreme ce soarele se

înălţa peste casele dărăpănate şi străzile murdare.

Totuşi, drumul familiar îl obosi mai mult decât se aşteptase, iar când ajunseră în sfârşit acasă, el se lăsă să cadă pe pat şi apoi, după o clipă, se întinse.

— Am o sticlă de votcă ascunsă în camera fetelor, zise Katerina.

— Nu, mulţumesc, dar aş bea nişte ceai.

Nu avea samovar, aşa că ea făcu ceai într-o cratiţă şi îi dădu o cană cu un cub de zahăr. După ce îl bău, se simţi puţin mai bine. Spuse:

— Ce-i mai rău este că aş fi putut evita recrutarea, dar Pinsky a jurat că va avea el grijă să n-o ratez.

Ea se aşeză pe pat lângă el şi scoase din buzunar o broşură.

— Una dintre fete mi-a dat asta.

Grigori se uită la ea. Părea plictisitoare şi formală, ca o publicaţie guvernamentală. Titlul era *Ajutor pentru familiile soldaţilor.*

Katerina spuse:

— Dacă eşti soţie de soldat, primeşti o alocaţie lunară din partea armatei. Nu-i doar pentru săraci, toată lumea o primeşte.

Grigori îşi aminti vag că auzise despre asta. Nu-i acordase prea mare atenţie, căci nu se aplica în cazul lui.

Katerina continuă:

— Şi nu-i doar atât. Primeşti mai ieftin cărbuni şi bilete de tren, plus ajutor la şcolarizarea copiilor.

— Asta-i bine, rosti Grigori.

Voia doar să doarmă.

— E neobişnuit din partea armatei să fie atât de atentă, adăugă el.

— Dar trebuie să fii căsătorit.

Grigori ciuli urechile. Doar nu se gândea să…

— De ce-mi zici mie toate astea? o întrebă el.

— Aşa cum stau lucrurile acum, eu nu o să primesc nimic.

Grigori se ridică într-un cot şi se uită la ea. Simţi deodată cum inima îi bate cu putere. Ea zise:

— Dacă m-aş căsători cu un soldat, aş duce-o mai bine. La fel şi copilul meu.

— Dar… îl iubeşti pe Lev.

— Ştiu.

Începu să plângă.

— Însă Lev este în America şi nu-i pasă deloc de mine, de

vreme ce nu mi-a scris să mă întrebe ce mai fac.

— Deci… ce vrei să facem?

Grigori ştia răspunsul, însă trebuia să îl audă de la ea.

— Vreau să mă căsătoresc, rosti ea.

— Doar ca să primeşti alocaţia cuvenită unei soţii de soldat.

Ea încuviinţă şi, cu acea încuviinţare, stinse brusc în el speranţa palidă şi nesăbuită ce se înfiripase pentru scurt timp.

— Ar însemna atât de mult… spuse ea. Să am nişte bani când vine sorocul copilului, mai ales că tu vei fi plecat în armată.

— Înţeleg, zise el cu inima grea.

— Putem să ne căsătorim? întrebă ea. Te rog!

— Da, zise el. Bineînţeles.

(ii)

Cinci cupluri se cununară în acelaşi timp la Biserica Binecuvântatei Fecioare. Preotul ţinu slujba repede, iar Grigori observă iritat că nici măcar nu îi privea în ochi pe miri. Omul nu ar fi băgat de seamă nici dacă una dintre mirese ar fi fost o gorilă.

Lui Grigori nu-i păsa prea mult. De fiecare dată când trecea pe lângă o biserică, îşi amintea de preotul care încercase să facă sex cu Lev, în vârstă de doar 11 ani pe atunci. Dispreţul lui Grigori faţă de creştinism fusese consolidat mai târziu de predicile despre ateism din Grupul Bolşevic de Discuţii al lui Konstantin.

Grigori şi Katerina se căsătoreau pe nepusă masă, precum celelalte patru cupluri. Toţi bărbaţii purtau uniformă. Mobilizarea provocase o inflaţie de căsătorii, iar biserica se străduia să ţină pasul. Grigori ura uniforma, pe care o considera un simbol al servituţii.

Nu zisese nimănui despre căsătorie. Nu o considera un motiv de sărbătoare. Katerina îi spusese verde-n faţă că era doar o măsură pur practică, o modalitate prin care ea avea să obţină o alocaţie. Că era o idee foarte bună, iar Grigori avea să fie mai puţin neliniştit când va fi plecat cu armata, ştiind că ea avea o siguranţă financiară. Cu toate acestea, nu putea să nu simtă că nunta lor avea ceva groaznic de burlesc.

Katerina nu fusese la fel de sfioasă, aşa că toate fetele de la han se aflau printre enoriaşi, ba chiar şi câţiva muncitori de la fabrica Putilov.

După nuntă urmă o petrecere în camera fetelor de la han, cu bere, votcă şi un lăutar, care cântă melodiile populare cunoscute de toată lumea. Când oamenii începură să se îmbete, Grigori se furişă afară şi se retrase în camera lui. Îşi scoase bocancii şi rămase întins pe pat, în pantalonii şi cămaşa de la uniformă. Suflă în lumânare, dar încă putea vedea în cameră datorită luminii de pe stradă. Suferea încă din cauza bătăii încasate de la Pinsky: braţul stâng îl durea când încerca să îl folosească şi coastele rupte îi provocau dureri săgetătoare de fiecare dată când se răsucea în pat.

A doua zi urma să se afle la bordul unui tren care mergea spre vest. Împuşcăturile puteau începe din zi în zi de-acum. Era speriat: numai un nebun nu ar fi fost. Însă era inteligent şi hotărât, şi avea să facă tot posibilul să rămână în viaţă, ceea ce făcuse încă de când murise mama lui.

Era încă treaz când intră Katerina.

— Ai plecat devreme de la petrecere, spuse ea cu reproş.

— Nu am vrut să mă îmbăt.

Ea îşi ridică poalele rochiei.

El era uluit. Se holbă la trupul ei, bine conturat în lumina felinarelor din stradă, la curbele prelungi ale coapselor ei şi la buclele bălaie. Era excitat şi confuz.

— Ce faci? zise el.

— Vin în pat, fireşte.

— Nu aici.

Ea îşi scoase pantofii.

— Ce tot vorbeşti? Suntem căsătoriţi.

— Doar ca să poţi lua alocaţia.

— Chiar şi aşa, tot meriţi ceva în schimb.

Se întinse pe pat şi îl sărută pe gură, iar el simţi mirosul de votcă din respiraţia ei.

Simţea că nu-şi poate ţine în frâu dorinţa ce se înălţa în el, făcându-l să se înroşească de patimă şi de ruşine. Cu toate acestea, izbuti să îngaime un „nu” chinuit.

Ea îi luă mâna şi i-o duse la sân. Fără să vrea el o mângâie, strângând uşor carnea moale, iar degetele sale găsiră sfârcul prin materialul aspru al rochiei.

— Vezi? spuse ea. Şi tu vrei.

Nota de triumf din glasul ei îl înfurie.

— Normal că vreau, rosti el. Te-am iubit din ziua în care te-am văzut pentru prima oară. Însă tu îl iubeşti pe Lev.

— Of, de ce trebuie să te gândeşti tot timpul la Lev?

— Este un obicei pe care l-am căpătat de pe vremea când el era mic şi vulnerabil.

— Ei bine, acum e om mare şi nu dă doi bani pe tine sau pe mine. Ţi-a luat paşaportul, biletul şi banii şi nu ne-a lăsat decât copilul său, nenăscut încă.

Avea dreptate, Lev fusese mereu egoist.

— Dar nu îţi iubeşti rudele pentru că sunt cumsecade şi atente cu tine. Le iubeşti pentru că-ţi sunt rude şi-atât.

— Of, hai, acordă-ţi şi tu o plăcere, rosti ea iritată. Mâine pleci în armată. Nu vrei să mori cu regretul că nu mi-ai tras-o când ai avut ocazia.

Era foarte ispitit de propunerea ei. Chiar dacă era pe jumătate beată, trupul ei era cald şi ademenitor lângă el. Oare nu avea şi el dreptul la o noapte de fericire?

Ea îşi urcă mâna pe piciorul lui şi îi apucă penisul tare.

— Haide, te-ai căsătorit cu mine, a venit acum vremea să iei ce ţi se cuvine.

Asta era problema, se gândi el. Ea nu îl iubea. I se oferea drept răsplată pentru ce făcuse el. Iar asta era prostituţie. Se simţi insultat la culme, iar faptul că îşi dorea să cadă în ispită nu făcea decât să înrăutăţească lucrurile.

Ea începu să-şi mişte mâna pe penisul lui, în sus şi în jos. Turbat de mânie, el îi dădu mâna la o parte. O împinse mai tare decât intenţionase, făcând-o să cadă din pat.

Ea strigă de surprindere şi de durere.

Grigori nu îşi dorise să se întâmple asta, dar era prea furios ca să-şi mai ceară scuze.

Vreme de câteva momente lungi, ea rămase întinsă pe podea, plângând şi blestemând în acelaşi timp. Grigori rezistă tentaţiei de a o ajuta. Ea se ridică cu greu în picioare, împleticindu-se din cauza votcii.

— Porcule! ţipă ea. Cum poţi fi atât de crud?

Îşi îndreptă rochia, acoperindu-şi picioarele frumoase.

— Ce fel de noapte a nunţii mai e şi asta pentru o fată, să fie azvârlită din patul soţului ei?

Grigori se simţi rănit de cuvintele ei, dar rămase neclintit şi nu scoase o vorbă.

— Nu am crezut că poţi să fii atât de nemilos, continuă ea. Du-te dracu'! Du-te dracu'!

Îşi ridică pantofii, deschise uşa până la perete şi ieşi furtunos

din cameră.

Grigori se simţea jalnic. În ultima sa zi de civilie reuşise să se certe cu femeia pe care o adora. Dacă murea în bătălie, ar fi murit nefericit. „Ce lume mizerabilă, se gândi el, ce viaţă nenorocită."

Se duse la uşă ca să o închidă. În timp ce făcea asta, o auzi pe Katerina în camera alăturată, sporovăind cu o voioşie forţată:

— Lui Grigori nu i se scoală – e prea beat! spunea ea. Daţi-mi nişte votcă şi hai să mai dansăm!

El trânti uşa şi se aruncă în pat.

(iii)

În cele din urmă căzu într-un somn zbuciumat. Dimineaţă se trezi devreme. Se spălă, îşi îmbrăcă uniforma şi mâncă nişte pâine.

Când băgă capul pe uşa camerei fetelor, le văzu pe toate dormind buştean – podeaua era plină de sticle, iar aerul duhnea a fum de tutun şi a bere vărsată. O privi îndelung pe Katerina, care dormea cu gura căscată. Apoi plecă din casă, fără să ştie dacă avea s-o mai vadă vreodată, spunându-şi că nici măcar nu-i pasă.

Însă starea lui de spirit se mai amelioră datorită agitaţiei şi confuziei favorizate de prezentarea la regiment, de primirea armei şi a muniţiei, de găsirea trenului potrivit şi de întâlnirea noilor săi camarazi. Nu se mai gândi la Katerina, îndreptându-şi atenţia spre viitor.

Urcă la bordul trenului cu Isaak şi cu alte câteva sute de rezervişti, în noile lor uniforme cenuşii-verzui. Grigori avea, ca şi ei, o puşcă rusească model Mosin-Nagant, înaltă cât el, dacă ar fi pus la socoteală şi baioneta lungă şi ascuţită. Vânătaia imensă pe care i-o făcuse barosul şi care îi acoperea aproape jumătate de faţă îi făcu pe ceilalţi să-l creadă un soi de bătăuş, astfel că toţi îl tratau cu respect şi precauţie. Trenul porni din Sankt Petersburg şi îşi începu drumul peste câmpii şi prin păduri.

Soarele ce asfinţea rămânea în cea mai mare parte a timpului fie în faţă, fie spre dreapta, ceea ce însemna că se îndreptau spre sud-vest, către Germania. Era un lucru cât se poate de evident pentru Grigori, deşi – când îl rosti – ceilalţi soldaţi fură surprinşi şi impresionaţi: majoritatea nici nu aveau habar în ce direcţie se afla Germania.

Era abia a doua oară când Grigori se afla la bordul unui tren şi îşi aminti foarte clar prima sa călătorie. Când avea 11 ani, mama lui îi dusese, pe el şi pe micul Lev, la Sankt Petersburg. Tatăl lor fusese spânzurat cu numai câteva zile în urmă, iar mintea de copil a lui Grigori era plină de frică şi de suferinţă, însă – ca orice băiat – fusese încântat de călătorie: mirosul uleios al locomotivei puternice, roţile imense, camaraderia ţăranilor din vagonul de clasa a treia şi viteza impresionantă cu care peisajul zbura pe lângă ei. O parte din acel entuziasm îi reveni acum şi nu putu să nu simtă că se afla într-o aventură ce s-ar fi putut dovedi pe cât de teribilă, pe atât de incitantă.

De această dată însă, călătorea într-un vagon de marfă, la fel ca toţi ceilalţi, cu excepţia ofiţerilor. În vagon se aflau vreo patruzeci de oameni: muncitori palizi şi cu priviri lunecoase de la fabricile din Sankt Petersburg; ţărani bărboşi şi molcomi ce priveau totul cu o curiozitate uimită; şi o jumătate de duzină de evrei cu părul şi cu ochii negri.

Unul dintre evrei se aşeză lângă Grigori şi se prezentă drept David. Tatăl său confecţiona căldări de fier în curtea din spatele casei lor, zise el, şi mergea din sat în sat ca să le vândă. Erau mulţi evrei în armată, explică el, pentru că le venea mult mai greu decât celorlalţi să fie scutiţi de serviciul militar.

Erau cu toţii sub comanda unui anume sergent Gavrik, soldat de meserie, ce părea mereu agitat, lătrându-le ordine şi folosind extrem de multe înjurături. Se purta de parcă toţi cei de-acolo erau ţărani şi le spunea tuturor iubitori de vaci. Era cam de-o seamă cu Grigori, prea tânăr ca să fi luptat în războiul cu japonezii din 1904-1905, şi Grigori intui că, sub toată acea fanfaronadă, omul era de fapt speriat.

La fiecare câteva ore trenul se oprea într-o staţie şi oamenii coborau. Uneori primeau supă şi bere, alteori doar apă. Între staţii stăteau aşezaţi pe podeaua vagonului. Gavrik se asigură că ştiu să îşi cureţe puştile şi le aminti diversele grade militare şi felul în care trebuiau să li se adreseze ofiţerilor. Locotenenţii şi căpitanii erau „Înălţimea Voastră”, însă pentru ofiţerii superiori era nevoie de o gamă largă de termeni de deferenţă, ce ajungeau până la „Luminăţia Voastră” pentru cei care erau în plus şi aristocraţi.

Până a doua zi, după cum calculă Grigori, trebuiau să ajungă pe teritoriul Poloniei ruseşti.

Îl întrebă pe sergent în ce parte a armatei erau ei. Grigori ştia

că făceau parte din regimentul Narva, dar nimeni nu-i zisese care era locul lor în imaginea de ansamblu. Gavrik îi răspunse:

— Nu-i treaba ta! Tu trebuie doar să te duci unde eşti trimis şi să faci ce ţi se spune.

Grigori realiză că nici el nu ştia răspunsul.

După o zi şi jumătate, trenul se opri într-un oraş numit Ostrolenka. Grigori nu auzise niciodată de acesta, dar văzu că acolo se termina calea ferată şi îşi dădu seama că se aflau în apropierea graniţei cu Germania. Aici se descărcau sute de vagoane. Oameni şi cai asudau laolaltă, opintindu-se să scoată din trenuri tunuri imense. Mii de soldaţi se vânzoleau de colo până colo, în timp ce ofiţeri nervoşi încercau să îi organizeze pe plutoane şi companii. În acelaşi timp, tone de provizii trebuiau transferate în căruţe trase de cai: hălci de carne, saci de făină, butoaie de bere, lăzi de gloanţe, obuze de artilerie şi tone de ovăz pentru toţi caii.

Grigori zări, la un moment dat, chipul pe care îl ura atât de mult, al prinţului Andrei. Acesta purta o uniformă splendidă – Grigori nu era destul de familiarizat cu insignele şi dungile ca să poată identifica regimentul sau gradul – şi călărea un cal înalt, de culoarea castanei. În spatele lui venea un caporal care ducea o colivie cu un canar. „L-aş putea împuşca chiar acum, se gândi Grigori, ca să-mi răzbun tatăl.” Era o idee prostească, desigur, dar mângâie trăgaciul puştii pe când prinţul şi pasărea se făceau nevăzuţi în mulţime.

Vremea era dogoritoare şi uscată. În noaptea aceea, Grigori dormi pe pământ alături de ceilalţi oameni din vagon. Înţelesese că ei formau un pluton şi că aveau să rămână împreună în viitorul imediat. A doua zi dimineaţă îşi cunoscură ofiţerul, un sublocotenent supărător de tânăr pe nume Tomchak. Acesta îi scoase din Ostrolenka pe un drum ce mergea în direcţia nord-vest.

Sublocotenentul Tomchak îi spuse lui Grigori că făceau parte din Corpul 13 de armată, comandat de generalul Klyuev, corp ce făcea parte din Armata a II-a, aflată sub comanda generalului Samsonov. Când Grigori transmise această informaţie şi celorlalţi oameni, aceştia se speriară, gândindu-se că numărul 13 aduce ghinion, dar sergentul Gavrik interveni:

— Ţi-am zis că nu-i treaba ta, Peshkov, poponar pervers ce eşti!

Nu ajunseseră prea departe de oraş când drumul se termină,

transformându-se într-o cărare nisipoasă ce traversa o pădure. Căruţele cu provizii se împotmoliră, iar căruţaşii descoperiră în curând că un singur cal nu putea trage prin nisip un vagon încărcat de armată. Toţi caii fură deshămaţi şi puşi câte doi la o căruţă, jumătate dintre vagoane fiind abandonate pe marginea drumului.

Mărşăluiră toată ziua şi dormiră din nou sub cerul liber. În fiecare noapte, în timp ce se pregătea de culcare, Grigori îşi zicea: „Încă o zi şi sunt încă în viaţă, ca să pot avea grijă de Katerina şi de copil.”

În seara aceea Tomchak nu primi alte ordine, aşa că rămaseră sub copaci toată dimineaţa următoare. Grigori se bucură – picioarele îl dureau de la marşul din ziua precedentă, iar tălpile îl chinuiau din cauza noilor bocanci. Ţăranii erau obişnuiţi să meargă toată ziua şi râdeau de slăbiciunea orăşenilor.

Spre amiază, un mesager aduse ordinul care spunea că plecarea avea să se facă la ora opt dimineaţa, cu patru ore mai devreme.

Nu avusese nimeni grijă ca oamenii aflaţi în marş să primească apă, aşa că erau nevoiţi să bea din fântânile şi din pâraiele pe care le întâlneau pe drum. În curând învăţară că era bine să bea pe săturate cu fiecare prilej şi să-şi ţină închise sticlele de apă primite de la armată. Nu puteau nici să gătească, iar singura mâncare pe care o aveau erau biscuiţii uscaţi numiţi pesmet marinăresc. La fiecare câteva mile erau puşi să tragă câte un tun pe roţi din mlaştină sau din nisip.

Mărşăluiră până la asfinţit şi dormiră din nou sub copaci.

La jumătatea celei de-a treia zile, ieşiră dintr-o pădure şi văzură o fermă frumoasă în mijlocul unor câmpuri mănoase de ovăz şi de grâu. Era o clădire cu două caturi şi cu un acoperiş abrupt. În curte se aflau o fântână de beton şi o structură joasă din piatră, ce părea a fi cocina de porci, doar că era curată. Locul părea să fie casa unui căpitan de plai prosper sau poate aparţinea mezinului vreunui nobil. Era încuiată şi părăsită.

La o milă mai departe, spre uimirea tuturor, drumul trecea printr-un sat în care se aflau numai astfel de gospodării, toate părăsite. Grigori realiză că trecuseră graniţa cu Germania şi că acele case prospere erau gospodăriile fermierilor germani, care fugiseră din calea armatei ruse împreună cu familiile lor şi cu toate animalele. Însă unde erau cocioabele ţăranilor sărmani? Ce se întâmplase cu murdăria porcilor şi a vacilor? De ce nu existau

staule dărăpănate din lemn, cu pereţii cârpiţi şi cu găuri în acoperiş?

Soldaţii jubilau.

— Fug de noi! zise un ţăran. Le este frică de ruşi! O să ocupăm Germania fără să tragem un glonţ!

Grigori ştia, de la grupul de discuţii al lui Konstantin, că planul german avea în vedere să cucerească mai întâi Franţa şi abia apoi să înfrunte Rusia. Germanii nu se predau, ci doar îşi alegeau momentul potrivit pentru a lupta. Chiar şi aşa, ar fi fost cu totul surprinzător să cedeze fără luptă acel teritoriu înfloritor.

— Ce parte a Germaniei este aceasta, Înălţimea Voastră? îl întrebă el pe Tomchak.

— Se numeşte Prusia de Est.

— Este cea mai bogată parte a Germaniei?

— Nu cred, spuse sublocotenentul. Nu văd niciun palat.

— Oamenii de rând din Germania sunt atât de bogaţi încât să trăiască în asemenea case?

— Bag seamă că da.

Era evident că Tomchak, care părea abia ieşit de pe băncile şcolii, nu ştia mai multe decât avea habar Grigori.

Grigori merse mai departe, simţindu-se demoralizat – se socotise un om bine informat, dar nu avusese nici cea mai vagă idee despre cât de bine o duceau germanii.

Isaak fu cel care dădu glas îndoielilor lui:

— Armata noastră are deja probleme să ne hrănească şi încă nu s-a tras niciun foc de armă, spuse el cu voce joasă. Cum putem răzbi împotriva unor oameni atât de bine organizaţi, care îşi ţin porcii în coteţe din piatră?

(iv)

Walter era încântat de desfăşurarea evenimentelor în Europa. Existau toate şansele ca războiul să se încheie rapid şi Germania să repurteze o victorie facilă. Până la Crăciun, ar fi putut fi din nou împreună cu Maud.

Asta dacă nu cumva murea, bineînţeles. Însă acum ar fi murit ca un om fericit.

Se înfiora de plăcere când îşi amintea noaptea pe care o petrecuseră împreună. Nu pierduseră momentele preţioase dormind. Făcuseră dragoste de trei ori. Dificultatea iniţială, atât de dezamăgitoare, nu făcuse decât să le sporească euforia. Între

partidele de sex, stăteau întinşi unul lângă celălalt, vorbind şi mângâindu-se alene unul pe celălalt. Era o conversaţie diferită de oricare alta. Orice lucru pe care Walter şi-l putea spune în sinea lui, i-l putea spune şi lui Maud. Nu se mai simţise niciodată atât de apropiat de o altă persoană.

Spre zori, mâncaseră deja toate fructele din bol şi toate bomboanele din cutie. Apoi, într-un final, fuseseră nevoiţi să plece: Maud să se strecoare înapoi în casa lui Fitz, pretinzând că ieşise să se plimbe un pic; Walter la apartamentul său, ca să-şi schimbe hainele, să-şi pregătească bagajul şi să lase instrucţiuni valetului pentru expedierea celorlalte bunuri ale sale înapoi la Berlin.

În taxi, pe drumul scurt dintre Knightsbridge şi Mayfair, se ţinuseră strâns de mână şi rostiseră puţine cuvinte. Walter oprise şoferul după colţ, înainte să ajungă la casa lui Fitz. Maud îl sărutase încă o dată, limba ei căutând-o pe a lui cu o patimă înfrigurată, apoi plecase, lăsându-l să se întrebe dacă avea să o mai vadă vreodată.

Războiul începuse bine. Armata germană năvălise ca o furtună în Belgia. Ceva mai la sud, francezii – mânaţi mai degrabă de sentimente decât de strategie – invadaseră Lorena, numai ca să fie seceraţi de artileria germană. Acum băteau în retragere.

Japonia trecuse de partea aliaţilor Franţei şi ai Marii Britanii, ceea ce din păcate făcuse ca soldaţii ruşi din Extremul Orient să poată fi aduşi pe frontul european. Însă americanii îşi reconfirmaseră neutralitatea, spre marea uşurare a lui Walter. Cât de mică devenise lumea, cugetă el: Japonia era în capătul estic, iar America în cel vestic. Acest război cuprindea tot globul.

Conform contrainformaţiilor germane, francezii trimiseseră un val de telegrame la Sankt Petersburg, implorându-l pe ţar să atace, în speranţa că asta le-ar fi putut distrage atenţia germanilor. Iar ruşii se mişcaseră mai repede decât se aşteptaseră toţi. Armata uluise întreaga lume, trecând graniţa Germaniei la doar douăsprezece zile după începerea mobilizării. Între timp, Armata a II-a invadase mai la sud, pe la Ostrolenka, într-o traiectorie care avea să închidă colţii cleştelui în apropierea unui oraş numit Tannenberg. Ambele armate înaintau fără să întâmpine vreo rezistenţă.

Această apatie necaracteristică a germanilor, care lăsaseră să se întâmple asta, se sfârşi însă în curând. Comandantul-şef al

regiunii, generalul Prittwitz, cunoscut drept *der Dicke,* Grăsanul, fu dat afară din funcţie de statul-major şi înlocuit de un duo format din Paul von Hindenburg, chemat din rezervă, şi Erich Ludendorff, unul dintre puţinii ofiţeri de rang înalt fără un „von” aristocratic în nume. La 49 de ani, Ludendorff se număra de asemenea printre cei mai tineri generali. Walter îl admira pentru că urcase scara ierarhică doar prin merit şi era bucuros să fie ofiţerul său de legătură cu contrainformaţiile.

Pe drumul din Belgia spre Prusia, se opriră pentru scurtă vreme la Berlin, într-o duminică, pe 23 august, iar Walter avu parte de câteva momente cu mama lui pe peronul gării. Nasul ei ascuţit era înroşit din cauza unei răceli de vară. Îl îmbrăţişă cu putere, tremurând de emoţie.

— Eşti teafăr, spuse ea.

— Da, mamă, sunt teafăr.

— Sunt teribil de îngrijorată cu privire la Zumwald. Ruşii sunt atât de aproape!

Zumwald era moşia din est a familiei von Ulrich.

— Sunt sigur că nu va păţi nimic.

Ea nu se lăsă amăgită.

— Am vorbit cu împărăteasa.

O ştia bine pe soţia kaizerului.

— Şi alte doamne de viţă nobilă au făcut la fel.

— Nu ar trebui să deranjezi familia regală cu astfel de lucruri, o mustră Walter. Au şi-aşa destule pe cap.

Ea îşi trase nasul.

— Nu ne putem lăsa moşiile să cadă în mâinile armatei ruse!

Walter o înţelegea. Şi el ura gândul că primitivii ţărani ruşi şi stăpânii lor barbari, care-i mânau din urmă cu biciul, ar fi putut cotropi pajiştile şi livezile bine întreţinute ale familiei von Ulrich. Acei fermieri germani harnici – cu soţiile lor corpolente, copiii curaţi şi vitele grase – chiar meritau să fie ocrotiţi. În fond, nu la asta se rezuma războiul? Plănuia să o ducă pe Maud la Zumwald într-o bună zi, să-i arate locul soţiei sale.

— Ludendorff va opri înaintarea armatei ruse, mamă, spuse el.

Spera să aibă dreptate.

Înainte ca ea să poată răspunde, se auzi fluierul trenului, iar Walter o sărută şi se urcă la bord.

Se simţea responsabil în mod personal pentru toate pierderile înregistrate de germani pe frontul de răsărit. El era unul dintre

experţii de la contrainformaţii care preziseseră că ruşii nu vor putea ataca atât de repede după începerea mobilizării. Îi venea să intre în pământ de ruşine de fiecare dată când se gândea la asta. Însă bănuia că nu se înşelase complet şi că ruşii trimiteau la înaintare trupe slab pregătite, cu provizii insuficiente.

Această suspiciune îi fu întărită când sosi în Prusia de Est, ceva mai târziu în acea duminică, cu restul suitei lui Ludendorff, de rapoarte care spuneau că Armata I Rusă se oprise în nord. Apucaseră să pătrundă doar câteva mile pe teritoriul german, iar logica militară cerea în mod imperios ca ei să avanseze. Ce aşteptau oare? Walter intui că li se terminase mâncarea.

Însă armata din sud înainta în continuare, iar prioritatea lui Ludendorff era să o oprească.

În dimineaţa următoare, luni, pe 24 august, Walter îi aduse lui Ludendorff două rapoarte extrem de preţioase. Ambele erau mesaje telegrafiate de ruşi, interceptate şi traduse de contrainformaţiile germane.

Primul mesaj, trimis la ora cinci şi jumătate în acea dimineaţă de către generalul Rennenkampf, cuprindea ordinele cu privire la direcţia în care trebuia să se îndrepte Armata I Rusă. Rennenkampf se urnise din loc, în sfârşit – însă, în loc să se îndrepte spre sud ca să închidă cleştele prin conjuncţia cu Armata a II-a, el o apucase în mod inexplicabil spre vest, într-o direcţie care nu ameninţa niciuna dintre armatele germane.

Cel de-al doilea mesaj fusese trimis o jumătate de oră mai târziu de către generalul Samsonov, comandantul Armatei a II-a Ruse. El ordona Corpurilor 13 şi 15 să pornească în urmărirea Corpului German XX, despre care credea că bate în retragere.

— Este uluitor! rosti Ludendorff. Cum am obţinut aceste informaţii?

Părea suspicios, ca şi cum Walter ar fi încercat să-l înşele. Walter avea sentimentul că Ludendorff nu are încredere în el, pentru că făcea parte din vechea aristocraţie militară.

— Le ştim codurile? întrebă Ludendorff.

— Ei nu folosesc coduri, îi zise Walter.

— Îşi trimit ordinele necodificate? Pentru numele lui Dumnezeu! De ce?

— Soldaţii ruşi nu sunt suficient de educaţi ca să se descurce cu codurile, îi explică Walter. Estimările noastre de dinaintea războiului sugerează că abia dacă sunt destui oameni cu carte care să opereze transmiţătoarele telegrafice.

— Şi atunci de ce nu folosesc telefoane pe câmpul de bătălie? Apelurile telefonice nu pot fi interceptate.

— Cred că au rămas probabil fără cablu telefonic.

Ludendorff avea colţurile gurii lăsate şi bărbia proeminentă, astfel că tot timpul părea că se încruntă cu un aer agresiv.

— Nu crezi că-i vorba de un truc?

Walter clătină din cap.

— Ideea este de neconceput, Domnia Voastră. Ruşii abia dacă reuşesc să organizeze comunicaţiile normale. Folosirea semnalelor telegrafice false pentru înşelarea inamicului este un concept la fel de îndepărtat pentru ei ca zborul spre lună.

Ludendorff îşi înclină capul pleşuv deasupra hărţii de pe masă. Era un muncitor neobosit, însă suferea adesea de îndoieli teribile, iar Walter intui că era chinuit de teama de eşec. Îşi puse apoi degetul pe hartă şi spuse:

— Corpurile 13 şi 15 ale lui Samsonov formează centrul liniei ruseşti, zise el. Dacă înaintează…

Walter înţelese imediat la ce se gândea Ludendorff: ruşii puteau fi atraşi într-o capcană şi înconjuraţi apoi din trei părţi.

Ludendorff spuse:

— În dreapta, noi îl avem pe von François şi Corpul I. În centru, Scholtz şi Corpul XX, care s-au retras, dar nu sunt pe fugă, contrar aşteptărilor ruşilor. Iar în stânga, la numai cincizeci de kilometri spre nord, îl avem pe Mackensen şi Corpul XVII. Mackensen supraveghează braţul nordic al cleştelui rusesc, dar dacă ruşii aceia se îndreaptă în direcţia greşită, poate că îi putem ignora pentru moment şi îl putem chema pe Mackensen înapoi în sud.

— O manevră clasică, rosti Walter.

Era simplu, însă nici el nu o observase până nu îi explicase Ludendorff. De aceea, se gândi el admirativ, era Ludendorff generalul.

Ludendorff zise:

— Dar nu va funcţiona decât dacă Rennenkampf şi Armata I Rusă continuă să se îndrepte în direcţia greşită.

— Aţi văzut mesajul interceptat, Domnia Voastră. Ordinele ruşilor au fost deja trimise.

— Să sperăm că Rennenkampf nu se răzgândeşte.

(V)

Batalionul lui Grigori nu mai avea mâncare, însă primise un vagon de cazmale, aşa că soldaţii începură să sape tranşee. Oamenii săpau în ture de câte jumătate de oră, aşa că nu le luă prea mult. Rezultatul nu era foarte prezentabil, dar avea să le fie de folos.

Mai devreme în acea zi, Grigori, Isaak şi camarazii lor trecuseră de o poziţie germană abandonată şi Grigori observase că tranşeele lor aveau un soi de zigzag la intervale regulate, astfel încât nu puteai vedea foarte departe prin ele. Sublocotenentul Tomchak le spusese că zigzagul se numeşte meterez, însă nu ştia exact la ce era bun acesta. Nu le ordonase oamenilor săi să copieze modelul german. Însă Grigori era sigur că acesta avea un scop precis.

Grigori nu trăsese cu puşca încă. Auzise focuri de armă, puşti, mitraliere şi artileria, iar unitatea sa ocupase o porţiune însemnată din teritoriul german, dar până atunci nu trăsese în nimeni şi nimeni nu trăsese în el. Oriunde se îndrepta Corpul 13, descopereau că germanii tocmai plecaseră de acolo.

Nu exista nicio logică în asta. Războiul era în mare parte confuzie, îşi dădu el seama. Nimeni nu era foarte sigur unde se află sau unde se aflau inamicii. Doi oameni din plutonul lui Grigori muriseră fără să fie ucişi de germani: unul se împuşcase în mod accidental în coapsă cu propria puşcă, murind uluitor de repede din cauza sângerării, iar celălalt fusese călcat în picioare de un cal scăpat din hăţuri şi nu-şi mai recăpătase cunoştinţa.

Nu văzuseră un vagon-bucătărie de zile bune. Îşi terminaseră raţiile de urgenţă şi chiar şi pesmetul marinăresc. Niciunul dintre ei nu mai mâncase din dimineaţa precedentă. După ce săpară tranşeea, se culcară flămânzi. Din fericire era vară, aşa că cel puţin nu le era frig.

Împuşcăturile începură în ziua următoare.

Porniră de la o oarecare distanţă de ei, de undeva din stânga, însă Grigori văzu nori de şrapnel împrăştiindu-se prin aer şi bucăţi de pământ azvârlite în sus de obuze. Ştia că ar fi trebuit să-i fie frică, dar nu-i era. Era flămând, însetat, obosit, vânăt şi plictisit, dar nu îi era frică. Se întreba dacă şi germanii se simţeau la fel.

Apoi se auziră focuri de armă şi din dreapta lor, la câteva mile mai spre nord, însă la ei era linişte.

— Parcă suntem în centrul furtunii, rosti David, vânzătorul evreu de căldări.

Apoi începură să primească ordine. Precauţi, ieşiră din tranşee şi porniră înainte.

— Presupun că ar trebui să fim recunoscători, zise Grigori.

— Pentru ce? întrebă Isaak.

— Păi e mai bine să mărşăluim decât să luptăm. Avem bătături, dar măcar suntem în viaţă.

Spre după-amiază se apropiară de un oraş numit Allenstein, după cum le spuse sublocotenentul Tomchak. Se strânseră în şir de marş la marginea acestuia şi pătrunseră în formaţie în centrul localităţii.

Spre surprinderea lor, în Allenstein era plin de cetăţeni germani bine îmbrăcaţi care îşi vedeau de treabă, ca într-o după-amiază obişnuită de marţi, punând scrisori la poştă, cumpărând de-ale gurii şi plimbându-şi copiii cu cărucioarele. Unitatea lui Grigori se opri într-un părculeţ, unde oamenii se aşezară la umbra copacilor înalţi. Tomchak intră într-o frizerie din apropiere şi ieşi de-acolo bărbierit şi tuns. Isaak se duse să cumpere votcă, dar se întoarse spunând că armata postase santinele în faţa tuturor cramelor, cu ordinul de a ţine soldaţii la distanţă de acestea.

În cele din urmă apăru o cotigă trasă de un cal, cu un butoi de apă proaspătă. Oamenii se înşirară să-şi umple butelcile. Când se lăsă răcoarea serii, sosiră şi alte cotigi cu franzele, cumpărate sau rechiziţionate de la brutarii din oraş. Apoi veni noaptea şi ei se culcară sub copaci.

În zori nu primiră micul dejun. Lăsând un batalion în urmă ca să controleze oraşul, Grigori şi restul Corpului 13 fură scoşi din Allenstein, îndreptându-se spre sud-vest pe drumul către Tannenberg.

Deşi nu avuseseră încă parte de nicio confruntare, Grigori remarcă o schimbare de atitudine printre ofiţeri. Mergeau de-a lungul liniei şi discutau în mici grupuri agitate. Se auzeau voci ridicate, certându-se – un maior arăta într-o direcţie, iar un căpitan făcea semn către cealaltă. Grigori continua să audă artileria grea la nord şi la sud, deşi aceasta părea să se îndrepte către est, în vreme ce Corpul 13 mărşăluia spre vest.

— A cui o fi artileria aceea? se întrebă sergentul Gavrik. A noastră sau a lor? Şi de ce se îndreaptă spre est, în timp ce noi mergem în vest?

Faptul că nu folosise deloc injurii îi sugera lui Grigori că era extrem de îngrijorat.

La câţiva kilometri de Allenstein, un batalion fu lăsat în ariergardă, ceea ce îl surprinse pe Grigori, de vreme ce se presupunea că inamicul se află în faţa lor, şi nu în spate. Corpul 13 se subţia tot mai tare, se gândi el, încruntându-se.

Pe la mijlocul zilei, batalionul său fu desprins de grosul corpului. În timp ce camarazii săi îşi continuară înaintarea spre sud-vest, ei fură direcţionaţi spre sud-est, pe o cărare largă ce străbătea o pădure.

Abia acolo avu parte Grigori de prima confruntare cu inamicul.

Se opriră să se odihnească lângă un pârâu, iar oamenii îşi umplură sticlele. Grigori se duse după copaci pentru a-şi rezolva o necesitate fiziologică. Stătea în spatele unui trunchi gros de pin când auzi un zgomot în stânga sa şi observă uluit, la câţiva metri de el, un ofiţer german, în uniformă completă, cu tot cu cască ţintată, călare pe un cal negru şi frumos. Germanul se uita printr-un telescop spre locul în care se oprise batalionul. Grigori se întrebă la ce se uită: omul nu putea vedea prea departe printre copaci. Poate că încerca să afle dacă uniformele erau ruseşti sau germane. Stătea nemişcat ca un monument dintr-o piaţă din Sankt Petersburg, însă calul său nu era la fel de liniştit, foindu-se şi repetând zgomotul care îl alertase pe Grigori.

Grigori se încheie cu grijă la pantaloni, îşi ridică puşca şi se dădu în spate, păstrând copacul ca pavăză între el şi german.

Deodată omul se mişcă. O clipă Grigori încremeni de frică, crezând că fusese zărit; însă germanul îşi întoarse calul cu pricepere şi porni în galop spre vest.

Grigori fugi înapoi la sergentul Gavrik.

— Am văzut un german! zise el.

— Unde?

Grigori îi arătă direcţia cu degetul.

— Acolo… tocmai mă uşuram.

— Eşti sigur că era german?

— Avea şi cască ţintată.

— Ce făcea?

— Stătea pe cal, uitându-se la noi printr-un telescop.

— O iscoadă! făcu Gavrik. Ai tras în el?

Abia atunci îşi aminti Grigori că el trebuia de fapt să omoare soldaţii germani, nu să fugă de ei.

— Am crezut că trebuie să vă spun, rosti el cu glas stins.

— Poponarul naibii, de ce crezi că ţi-am dat o nenorocită de armă? urlă Gavrik.

Grigori se uită la puşca încărcată din mâna lui, cu baioneta sa înspăimântătoare. Sigur că ar fi trebuit să tragă. La ce naiba îi fusese capul?

— Îmi pare rău, zise el.

— Acum, că l-ai lăsat să scape, inamicul ştie unde suntem!

Grigori se simţea umilit. Această situaţie nu fusese pomenită niciodată pe vremea când făcuse el armata, însă ar fi trebuit să îşi dea seama şi singur.

— Încotro a plecat? îl întrebă Gavrik.

Măcar la asta Grigori putea să răspundă.

— Spre vest.

Gavrik se întoarse şi porni cu paşi iuţi către sublocotenentul Tomchak, care se sprijinea de un copac, fumând. O clipă mai târziu, Tomchak îşi aruncă ţigara şi fugi la maiorul Bobrov, un ofiţer chipeş, mai în vârstă, cu părul lung şi cărunt.

După aceea totul se petrecu cu repeziciune. Ei nu aveau artilerie, însă subunitatea de mitraliori îşi descărcă armele. Cei şase sute de oameni din batalion erau întinşi într-o linie neregulată, de la nord la sud, pe o distanţă de aproape un kilometru. Fură aleşi câţiva oameni care să pornească înainte. Apoi ceilalţi se mişcară încet spre vest, spre soarele după-amiezii ce cobora printre frunze.

Câteva minute mai târziu ateriză primul obuz, care şuieră asurzitor prin aer, apoi se prăvăli prin frunzişul pădurii, izbind pământul undeva în spatele lui Grigori şi explodând cu un bubuit puternic ce cutremură pământul.

— Iscoada aceea le-a asigurat distanţa, rosti Tomchak. Acum trag spre locul în care eram noi atunci. Bine că ne-am mutat de-acolo.

Însă germanii erau foarte logici şi păreau să-şi fi dat seama de greşeala lor, pentru că următorul obuz căzu în faţa liniei de ruşi care avansau.

Oamenii din preajma lui Grigori erau din ce în ce mai speriaţi. Se uitau împrejur întruna, ţinându-şi puştile la îndemână şi înjurându-se între ei la cea mai mică provocare. David privea mereu în sus, ca şi cum ar fi putut vedea obuzul la timp ca să se ferească din calea lui. Isaak avea pe chip o expresie agresivă, aşa cum se întâmpla pe terenul de fotbal atunci când cealaltă echipă începea să joace murdar. Era extrem de împovărător

gândul că cineva făcea tot posibilul să te omoare, descoperi Grigori. Se simţea de parcă tocmai ar fi primit veşti proaste, dar nu-şi mai amintea exact care erau acelea. Avu deodată dorinţa fantezistă de a săpa o groapă în pământ şi de a se adăposti acolo.

Se întreba ce vedeau artileriştii. Oare exista vreun observator staţionat pe un deal, scrutând pădurea cu un binoclu german de calitate? Nu puteai vedea un om în pădure, dar poate că puteai zări şase sute mişcându-se în grup printre copaci.

Cineva hotărâse că distanţa era cea potrivită, căci în următoarele secunde aterizară câteva obuze, unele drept la ţintă. Din ambele părţi se auziră bubuituri asurzitoare, arteziene de pământ ţâşniră în sus, oamenii ţipară şi bucăţi de corpuri umane începură să zboare prin aer. Grigori se cutremură de groază. Nu aveai ce să faci, nu puteai să te aperi în niciun fel: obuzul fie te nimerea, fie îşi rata ţinta. Grăbi pasul, de parcă l-ar fi ajutat la ceva dacă se mişca mai repede. Probabil că şi ceilalţi oameni se gândiseră la fel, pentru că, fără să mai aştepte vreun ordin, porniră cu toţii în pas alergător.

Grigori strânse puşca în mâinile transpirate şi încercă să nu intre în panică. Căzură apoi şi alte obuze, unele în spate, altele în faţă, la stânga sau la dreapta, iar el alergă şi mai repede.

Focul de artilerie se înteţi atât de tare, încât nu se mai deosebea de obuze: era un zgomot continuu, ca şi cum ar fi trecut o sută de accelerate. Apoi batalionul păru să fi ajuns în interiorul razei de bătaie a tunurilor, căci obuzele începură să aterizeze în spatele lor, iar după un timp bombardamentul se mai domoli. Câteva clipe mai târziu, Grigori pricepu de ce – în faţa lui porni tirul unei mitraliere şi el îşi dădu seama cu un sentiment oribil de groază că se apropiaseră de linia inamică.

Tirul de mitralieră începu să măture pădurea, făcând frunzişul ferfeniţă şi străpungând pinii. Grigori auzi lângă el un ţipăt şi îl văzu pe Tomchak căzând. Îngenunche lângă sublocotenent şi văzu sânge pe chipul acestuia şi pe partea din faţă a tunicii. Cu groază, observă că un ochi îi fusese distrus. Tomchak încercă să se mişte, apoi ţipă de durere. Grigori se întrebă: „Ce-i de făcut? Ce-i de făcut?” Putea să bandajeze o rană superficială, dar cum putea ajuta un om împuşcat în ochi?

Simţi o lovitură la cap şi, când ridică privirea, îl văzu pe Gavrik alergând pe lângă el şi strigând:

— Nu te opri, Peshkov, dobitocule!

Se mai holbă o clipă la Tomchak şi i se păru că ofiţerul nu mai respiră. Nu putea fi sigur, însă chiar şi aşa, se ridică în picioare şi o luă la fugă.

Tirul se intensifică. Frica lui Grigori se transformă în mânie. Gloanţele inamicului îi trezeau un puternic sentiment de revoltă. În adâncul inimii ştia că este iraţional, însă nu se putea abţine. Simţi deodată că vrea să îi omoare pe toţi acei ticăloşi. La vreo două sute de metri în faţă, dincolo de un luminiş, văzu uniforme cenuşii şi căşti ţintate. Se lăsă într-un genunchi în spatele unui copac, ochi de după trunchi, îşi ridică puşca, fixă un german şi trase pentru prima oară trăgaciul.

Nu se întâmplă nimic şi el îşi aminti de piedică.

Nu puteai trage piedica unui model Mosin-Nagant ţinându-l pe umăr. Coborî arma, se aşeză pe pământ în spatele copacului şi prinse cu putere butucul, apoi răsuci butonul moletat mare care bloca bine cartuşul.

Privi împrejur – camarazii săi se opriseră din fugă şi se adăpostiseră la fel ca el. Unii trăgeau, alţii reîncărcau, unii se zvârcoleau în agonie din cauza rănilor, iar alţii zăceau întinşi în nemişcarea morţii.

Grigori trase din nou cu ochiul pe după trunchi, îşi sprijini arma de umăr şi se uită de-a lungul ţevii. Văzu o puşcă ieşind dintr-o tufă şi o cască ţintată deasupra ei. Inima i se umplu de ură şi trase de cinci ori. Puşca pe care o ochise se retrase în grabă, dar nu căzu, şi Grigori realiză că ratase ţinta. Se simţi dezamăgit şi frustrat.

Modelul Mosin-Nagant avea doar cinci cartuşe. Îşi deschise cutia cu muniţie şi reîncărcă arma. Acum voia să îi omoare cât mai repede pe germani.

Uitându-se din nou de după copac, zări un german care alerga printr-un spaţiu dintre arbori. Îşi descărcă încărcătorul, însă omul continuă să alerge şi dispăru în spatele unui pâlc de puieţi.

Nu era suficient doar să tragă, hotărî Grigori. Nimerirea inamicului se dovedea a fi dificilă – mult mai dificilă într-o luptă reală decât în poligonul în care se pregătiseră ei pentru scurt timp. Trebuia să se străduiască mai mult.

În timp ce reîncărcă, auzi tirul unei mitraliere şi vegetaţia din jurul lui fu spulberată în toate părţile. Se lipi cu spatele de copac şi îşi trase picioarele la piept, încercând să devină o ţintă cât mai mică. Din câte îşi dăduse seama, arma se afla probabil la vreo două sute de metri în stânga lui.

Când tirul se opri, îl auzi pe Gavrik strigând:

— Ochiţi mitraliera aia, cretinilor! Trageţi în ei cât reîncărcă!

Grigori îşi scoase capul şi se uită după cuibul de mitralieră. Zări trepiedul înălţat între doi copaci mari. Ochi, apoi se opri. Nu era de ajuns doar să tragă, îşi reaminti el. Îşi calmă respiraţia, echilibră ţeava grea a puştii şi luă în cătare o cască ascuţită. Coborî ţeava uşor, pentru a putea vedea pieptul omului. Tunica uniformei era desfăcută la gât: omul asudase de atâta trudă.

Grigori apăsă trăgaciul.

Rată. Germanul nu părea să fi băgat de seamă împuşcătura. Grigori nu avea idee unde ajunsese glonţul.

Trase din nou, golindu-şi încărcătorul fără niciun efect. Asta îl scotea din minţi. Porcii de germani încercau să îl omoare şi el nu era în stare să nimerească nici măcar unul. Poate că era prea departe. Sau poate că era pur şi simplu un trăgător jalnic.

Mitraliera îşi începu din nou tirul şi toată lumea încremeni.

Apăru maiorul Bobrov, târându-se pe mâini şi pe genunchi printre copaci.

— Soldaţi! răcni el. La comanda mea, năpustiţi-vă asupra acelei mitraliere!

„Cred că nu eşti în toate minţile, se gândi Grigori. Ei bine, eu încă nu am luat-o razna.”

Sergentul Gavrik repetă ordinul:

— Fiţi gata să vă năpustiţi asupra cuibului de mitralieră! Aşteptaţi comanda mea!

Bobrov se ridică în picioare şi ţâşni, ghemuit, de-a lungul liniei. Grigori îl auzi strigând acelaşi ordin ceva mai încolo. „Îţi pierzi timpul, se gândi Grigori, chiar ne crezi pe toţi sinucigaşi?”

Răpăitul mitralierei se opri, iar maiorul se ridică, expunându-se cu nesăbuinţă. Îşi pierduse şapca, iar părul său cărunt îl făcea să fie o ţintă cât se poate de vizibilă.

— Porniţi! strigă el.

Gavrik repetă ordinul.

— Porniţi, porniţi, porniţi!

Bobrov şi Gavrik conduseră asaltul prin puterea exemplului, fugind printre copaci spre cuibul de mitralieră. Grigori se trezi deodată făcând acelaşi lucru, năpustindu-se prin tufe şi sărind peste capcane, alergând pe jumătate ghemuit, încercând să nu-şi scape puşca incomodă. Mitraliera rămase tăcută, însă germanii începură să tragă cu tot ce mai aveau la dispoziţie; efectul zecilor de puşti trăgând concomitent părea să fie aproape la fel

de rău, însă Grigori fugea de parcă doar atât ştia să facă. Văzu cum echipa de mitraliori încearcă cu disperare să reîncarce, căutând febril magazia de cartuşe, cu chipurile albe de frică. Unii ruşi trăgeau, dar Grigori nu avu atâta prezenţă de spirit – el pur şi simplu continua să fugă. Se afla încă la ceva distanţă de mitralieră când văzu trei germani ascunzându-se în spatele unei tufe. Păreau extrem de tineri şi se holbau la el cu chipuri înspăimântate. Îi şarjă cu puşca cu baionetă, pe care o ţinea ca pe o lance medievală. Auzi pe cineva ţipând şi îşi dădu seama că era chiar el. Cei trei soldaţi tineri o rupseră la fugă.

Se luă după ei, însă era prea slăbit de foame, iar ei reuşiră să scape cu uşurinţă. După o sută de metri, se opri epuizat. Peste tot în jur germanii fugeau şi ruşii îi urmăreau. Mitraliorii îşi abandonaseră arma. Grigori presupuse că ar fi trebuit să tragă, dar pe moment nu mai avea destulă energie ca să ridice puşca.

Maiorul Bobrov reapăru, fugind de-a lungul liniei ruseşti.

— Înainte! răcni el. Nu-i lăsaţi să scape! Omorâţi-i pe toţi sau se vor întoarce să vă împuşte altădată! După ei!

Istovit, Grigori începu să alerge. Apoi peisajul se schimbă. În stânga sa se produse o ambuscadă: împuşcături, ţipete, înjurături. Deodată, soldaţi ruşi se iviră din acea direcţie, fugind ca să scape cu viaţă. Bobrov, stând lângă Grigori, exclamă:

— Ce dracu'?

Grigori îşi dădu seama că erau atacaţi dintr-o parte.

Bobrov ţipă:

— Rămâneţi pe poziţii! Adăpostiţi-vă şi trageţi!

Nimeni nu mai asculta. Nou-veniţii se revărsau prin pădure panicaţi, iar camarazii lui Grigori începură să i se alăture gloatei, întorcându-se spre dreapta şi fugind către nord.

— Rămâneţi pe poziţii, soldaţi! zbieră Bobrov.

Îşi scoase pistolul.

— Rămâneţi pe poziţii, am zis!

Ţinti spre şuvoiul de soldaţi ruşi care fugeau pe lângă el.

— Vă avertizez, voi împuşca dezertorii!

Se auzi apoi o pocnitură şi sângele îi pătă părul, după care se prăbuşi la pământ. Grigori nu îşi dădea seama dacă fusese doborât de un glonţ german rătăcit sau de unul din propria tabără. Se întoarse şi o luă la fugă împreună cu ceilalţi.

Se trăgea acum din toate părţile. Grigori nu mai ştia cine trage în cine. Ruşii se împrăştiară prin pădure şi treptat zgomotul bătăliei păru să rămână în urmă. Continuă să alerge cât de mult

putu, apoi se prăbuşi pe un covor de frunze, fără să se mai poată mişca. Zăcu acolo vreme îndelungată, simţindu-se paralizat. Încă avea puşca, ceea ce îl surprinse: nu ştia de ce nu o aruncase.

Într-un final se ridică încet în picioare. De o vreme începuse să îl doară urechea dreaptă. O atinse şi ţipă de durere. Când îşi privi degetele, văzu că erau pline de sânge. Cu grijă, îşi pipăi din nou urechea. Spre groaza sa, descoperi că o mare parte din ea nu mai era acolo. Fusese rănit fără să-şi dea seama – la un moment dat, un glonţ îi retezase jumătatea superioară a urechii.

Îşi verifică puşca. Magazia era goală. Reîncărcă, deşi nu era sigur de ce o face: nu părea să fie în stare să nimerească pe cineva. Trase piedica.

Ruşii fuseseră prinşi într-o ambuscadă, intui el. Fuseseră ademeniţi în faţă până când fuseseră înconjuraţi, apoi germanii închiseseră capcana.

Ce-ar fi trebuit să facă? Nu se vedea nimeni, deci nu putea întreba vreun ofiţer care erau ordinele următoare. Dar nici nu putea rămâne pe loc. Corpurile se retrăgeau, asta era clar, aşa că presupuse că ar fi trebuit să se întoarcă şi el. Dacă mai rămăseseră forţe ruseşti, probabil că acestea se aflau în est.

Se întoarse, astfel încât soarele ce asfinţea să-i rămână în spate, şi începu să meargă. Se mişca cât de încet putea prin pădure, neştiind de unde ar fi putut apărea germanii. Se întrebă dacă întreaga Armată a II-a fusese învinsă şi împrăştiată. Era posibil să moară de foame în pădure.

După o oră se opri să bea apă dintr-un pârâu. Se gândi să-şi spele rana, apoi decise că era mai bine să o lase aşa. După ce bău pe săturate, se odihni, ghemuit la pământ, cu ochii închişi. În curând avea să se întunece. Din fericire, vremea era uscată, aşa că putea dormi pe pământ.

Era pe jumătate adormit când auzi un zgomot. Ridică privirea şi fu şocat să observe un ofiţer german călare, trecând încet printre copaci, la nici zece metri distanţă de el. Omul trecu pe lângă Grigori fără să-l observe ghemuit lângă pârâu.

Tiptil, Grigori ridică puşca şi săltă piedica. Îngenunche, o puse pe umăr şi ochi cu grijă în mijlocul spatelui germanului. Omul se afla acum la cincisprezece metri de el, o distanţă perfectă pentru o puşcă.

În ultimul moment, germanul fu alertat de un al şaselea simţ şi se răsuci în şa.

Grigori apăsă trăgaciul.

Împuşcătura fu asurzitoare în liniştea pădurii. Calul sări în faţă; ofiţerul alunecă într-o parte şi se izbi de pământ, însă rămase cu un picior agăţat în scară. Calul îl târî prin tufe vreo sută de metri, apoi încetini şi se opri.

Grigori ascultă cu atenţie, ca nu cumva sunetul împuşcăturii să fi atras şi pe altcineva în zonă. Nu auzi nimic în afară de foşnetul frunzelor în adierea blândă a serii.

Se îndreptă spre cal. Când se apropie suficient, îşi sprijini puşca de umăr şi o aţinti spre ofiţer, însă această prudenţă nu mai era necesară – bărbatul zăcea nemişcat, cu faţa în sus, cu ochii larg deschişi şi cu casca ascuţită lângă el. Avea părul blond, tuns scurt, şi ochii verzi, frumoşi. Ar fi putut fi chiar omul pe care îl văzuse Grigori mai devreme, dar nu putea fi sigur de asta. Lev ar fi ştiut – el şi-ar fi amintit cu siguranţă calul.

Grigori desfăcu coburii. Într-unul erau hărţi şi un telescop. În celălalt erau un cârnat şi o bucată de pâine neagră. Grigori era lihnit de foame. Muşcă din cârnat. Era condimentat cu piper, mirodenii şi usturoi. Piperul îi făcu obrajii să se înroşească şi să transpire. Mestecă rapid, înghiţi, apoi îşi îndesă în gură nişte pâine. Mâncarea era atât de bună, încât îi venea să plângă. Rămase acolo, rezemat de calul masiv, mâncând cât putea de repede, în vreme ce omul pe care îl omorâse se holba la el cu ochii săi verzi, lipsiţi de viaţă.

(vi)

Walter îi comunică lui Ludendorff:

— Estimăm că au murit cam treizeci de mii de ruşi, domnule general.

Încerca să nu-şi arate încântarea prea ostentativ, însă victoria germanilor era atât de covârşitoare, încât nu-şi mai putea şterge zâmbetul de pe faţă.

Ludendorff era calm şi controlat.

— Prizonierii? întrebă el.

— La ultima numărătoare au rezultat circa nouăzeci şi două de mii, să trăiţi.

Era o statistică uluitoare, însă Ludendorff o realizase cu uşurinţă.

— Vreun general?

— Generalul Samsonov s-a împuşcat. Avem cadavrul său. Martos, comandantul Corpului 15, a fost luat prizonier. Am

capturat cinci sute de tunuri.
— Ca să rezumăm, rosti Ludendorff, ridicându-şi în sfârşit privirea de pe biroul său de campanie, Armata a II-a Rusă a fost nimicită. Nu mai există.
Walter nu-şi putu înăbuşi un rânjet.
— Da, să trăiţi.
Ludendorff nu-i întoarse însă zâmbetul. Flutură foaia pe care o studiase.
— Ceea ce face ca această veste să fie şi mai ironică.
— Ce vreţi să spuneţi?
— Ne trimit întăriri.
Walter era uluit.
— Poftim? Să-mi fie cu iertare, domnule general, dar… întăriri?
— Sunt la fel de surprins ca tine. Trei corpuri şi o divizie de cavalerie.
— De unde?
— Din Franţa – unde avem nevoie până şi de ultimul om pentru a face să funcţioneze Planul Schlieffen.
Walter îşi aminti că Ludendorff lucrase la detaliile Planului Schlieffen cu energia şi cu meticulozitatea sa obişnuită, aşa că ştia prea bine care erau necesităţile în Franţa, până la ultimul om, cal şi glonţ.
— Dar de ce a fost luată această decizie? întrebă Walter.
— Nu ştiu, dar pot ghici.
Tonul lui Ludendorff deveni acru.
— Este o chestiune politică. Prinţesele şi contesele din Berlin s-au plâns şi s-au văitat la împărăteasă că moşiile familiilor lor sunt cotropite de ruşi. Statul-major a cedat în faţa presiunii.
Walter simţi cum se înroşeşte. Mama lui se număra printre cele care o bătuseră la cap pe împărăteasă. Faptul că femeile îşi făceau griji şi cereau protecţie era de înţeles, însă ca armata să cedeze la rugăminţile lor, riscând să dea peste cap toată strategia de război, asta era de neiertat.
— Nu tocmai asta îşi doreau Aliaţii? rosti el indignat. Francezii i-au convins pe ruşi să invadeze cu o armată nepregătită, sperând astfel că noi ne vom panica şi vom trimite întăriri pe frontul de est, slăbindu-ne armata din Franţa!
— Exact. Francezii sunt puşi pe fugă, fiind depăşiţi din toate punctele de vedere – numeric, al armamentului, al moralului. Singura lor speranţă era să ne distragă cumva atenţia. Şi dorinţa

le-a fost îndeplinită.

— Deci, rosti Walter disperat, în ciuda victoriei noastre din est, ruşii au obţinut totuşi avantajul strategic de care aveau nevoie aliaţii lor în vest!

— Exact, încuviinţă Ludendorff. Întocmai.

Capitolul 13
Septembrie – decembrie 1914

Plânsul unei femei îl trezi pe Fitz.

La început se gândi că este Bea. Apoi îşi aminti că soţia sa era la Londra, iar el se afla la Paris. Femeia din patul lui nu era o prinţesă de 23 de ani, însărcinată, ci o chelneriţă franţuzoaică de 19 ani, cu chip angelic.

Se ridică într-un cot şi o privi. Avea gene blonde, care îi atârnau pe obraji ca nişte fluturi deasupra petalelor – ude acum din cauza lacrimilor.

— *J'ai peur,* scânci ea. Îmi este frică.

El îi mângâie părul.

— *Calme-toi,* rosti el. Calmează-te.

Învăţase mai multă franceză de la femei precum Gini decât învăţase vreodată la şcoală. Gini era forma prescurtată a lui Ginette, însă chiar şi acesta părea un nume născocit. Probabil că fusese botezată cu un nume prozaic, gen Françoise.

Era o dimineaţă frumoasă şi o adiere caldă intra prin fereastra deschisă de la camera lui Gini. Nu se auzeau împuşcături sau pas de marş pe caldarâm.

— Parisul nu a căzut încă, murmură el pe un ton liniştitor.

Nu era cel mai nimerit lucru pe care l-ar fi putut spune, căci o făcu să scâncească din nou.

Fitz îşi privi ceasul de la mână. Era opt şi jumătate. Trebuia să se întoarcă la hotel până la ora zece, nicio clipă mai târziu.

Gini zise:

— Dacă vin germanii, o să ai grijă de mine?

— Desigur, *chérie,* spuse el, simţind un ghimpe de remuşcare.

Ar fi făcut-o dacă ar fi putut, numai că ea nu era prima pe lista lui de priorităţi.

— Vor veni? întrebă ea cu glas stins.

Fitz îşi dorea să fi ştiut ce să-i răspundă. Armata germană era de două ori mai numeroasă decât prezisese spionajul francez. Trecuse ca o vijelie prin nord-estul Franţei, câştigând toate bătăliile. Acum avalanşa atinsese o linie la nord de Paris – cât de departe în nord, Fitz avea să afle în următoarele ore.

— Sunt unii care spun că oraşul nu va fi apărat, scânci Gini. Este adevărat?

Fitz nu ştia nici el cu siguranţă. Dacă Parisul opunea rezistenţă, avea să fie bombardat de artileria germană. Clădirile sale splendide urmau să fie distruse, bulevardele sale largi aveau să fie presărate cu cratere, iar bistrourile şi buticurile – transformate în mormane de moloz. Era tentant să gândeşti că oraşul putea şi *ar fi trebuit* să se predea, ca să scape de această soartă.

— S-ar putea să fie mai bine pentru voi, îi zise el lui Gini cu falsă voioşie. O să faci dragoste cu un general prusac gras, care îţi va spune *Liebling.*

— Nu vreau un prusac. Vocea ei scăzu până ajunse o şoaptă: Pe tine te iubesc.

Poate că îl iubea, se gândi el, sau poate că vedea în el doar o cale de a fugi de acolo. Toţi cei care puteau plecau din oraş, dar nu era uşor. Majoritatea maşinilor particulare fuseseră rechiziţionate. Trenurile puteau avea aceeaşi soartă în orice clipă, pasagerii civili fiind daţi jos şi lăsaţi în mijlocul pustietăţii. Un taxi până la Bordeaux costa 1500 de franci, cât preţul unei căsuţe.

— S-ar putea să nu se ajungă la asta, îi spuse el. Cred că germanii au obosit până acum. Mărşăluiesc şi se luptă de o lună. Nu pot să o ţină tot aşa la nesfârşit.

Nu era chiar convins de asta. Francezii se luptaseră din răsputeri în timp ce bătuseră în retragere. Soldaţii erau extenuaţi, flămânzi şi demoralizaţi, însă doar câţiva căzuseră prizonieri şi pierduseră doar o mână de tunuri. Imperturbabilul comandant suprem, generalul Joffre, ţinuse forţele Aliaţilor laolaltă şi se retrăsese pe o linie de apărare la sud-est de Paris, unde se regrupa. De asemenea, îi concediase fără milă pe ofiţerii francezi de rang înalt care nu acţionaseră cu hotărâre: doi comandanţi de armată, şapte comandanţi de corpuri şi alte zeci de ofiţeri fuseseră daţi afară fără nicio remuşcare.

Germanii nu ştiau asta. Fitz văzuse mesaje germane decriptate, care indicau un exces de încredere de sine. Înaltul comandament german luase trupe din Franţa şi le trimisese pe post de întăriri în Prusia de Est. Fitz credea că aceasta era o greşeală. Francezii nu erau încă distruşi.

Nu era însă la fel de sigur în privinţa britanicilor.

Forţa Expediţionară Britanică era mică – cinci divizii şi jumătate, spre deosebire de cele şaptezeci de divizii ale francezilor. Luptaseră vitejeşte la Mons, făcându-l mândru pe

Fitz, însă în decurs de cinci zile pierduseră cincisprezece mii din cei o sută de mii de soldaţi şi fuseseră siliţi să bată în retragere.

Puşcaşii Galezi făceau parte din trupele britanice, dar Fitz nu era alături de aceştia. La început, fusese dezamăgit să fie repartizat la Paris pe post de ofiţer de legătură: dorea să lupte alături de regimentul său. Era sigur că generalii îl tratau ca pe un amator, care trebuia plasat într-o poziţie din care să nu poată face prea mult rău. Însă ştia Parisul şi vorbea franceza, deci nu putea nega că era cât se poate de calificat pentru această funcţie.

Se dovedise că postul era mai important decât crezuse. Relaţiile dintre comandanţii francezi şi corespondenţii lor britanici erau periculos de proaste. Forţa Expediţionară Britanică era comandată de un pesimist ţâfnos, al cărui nume, în mod uşor derutant, era Sir John French. Omul se simţise ofensat de la bun început de ceea ce considerase a fi o lipsă de consultare din partea generalului Joffre şi de atunci era bosumflat. Fitz se străduia să menţină fluxul de informaţii şi veştile dintre cei doi comandanţi ai Aliaţilor, în pofida atmosferei ostile.

Situaţia era stânjenitoare şi puţin ruşinoasă, iar Fitz, ca reprezentant al britanicilor, era oripilat de dispreţul abia mascat al ofiţerilor francezi. Însă în urmă cu o săptămână lucrurile degeneraseră şi mai mult. Sir John îi zisese lui Joffre că trupele sale au nevoie de două zile de odihnă. În ziua următoare, schimbase această solicitare, pretinzând zece zile. Francezii fuseseră îngroziţi, iar Fitz se simţise extrem de ruşinat de propria ţară.

Se plânsese colonelului Hervey, un aghiotant linguşitor de-al lui Sir John, însă plângerea sa fusese primită cu indignare şi ostilitate. În cele din urmă Fitz vorbise la telefon cu lordul Remarc, un secretar de stat de la Ministerul de Război. Fuseseră colegi de şcoală la Eton, iar Remarc era unul dintre prietenii de bârfă ai lui Maud. Lui Fitz nu-i făcuse plăcere să acţioneze pe la spatele superiorilor săi, însă lupta pentru Paris era atât de echilibrată, încât simţise că trebuie să acţioneze cumva. Patriotismul nu era chiar atât de simplu, constatase el.

Efectul plângerii sale fusese exploziv. Premierul Asquith îl trimisese în mare grabă la Paris pe noul ministru de război, lordul Kitchener, iar Sir John fusese muştruluit de şeful său cu două zile în urmă. Fitz spera din toată inima să fie înlocuit din funcţie cât de curând. Dacă nu, măcar fusese trezit din letargie.

Fitz avea să afle asta mai repede decât credea.

Se întoarse cu spatele la Gini şi îşi coborî picioarele pe podea.

— Pleci? întrebă ea.

El se ridică.

— Am ceva treabă.

Ea dădu la o parte cearşaful. Fitz se uită la sânii ei perfecţi. Observându-i privirea, ea zâmbi printre lacrimi şi îşi despărţi îmbietor picioarele.

El rezistă tentaţiei.

— Fă nişte cafea, *chérie,* îi spuse el.

Ea se acoperi cu un şal de mătase de un verde şters şi încălzi apă, în vreme ce Fitz se îmbrăca. Cu o seară în urmă, el cinase la ambasada Marii Britanii, în uniforma sa de regiment, însă după cină, când se duseseră în mahala, se descotorosise de jacheta militară stacojie ce bătea la ochi şi îşi pusese un smoking scurt.

Ea îi dădu o cafea tare, într-o ceaşcă mare cât un bol.

— Te aştept diseară la Albert’s Club, rosti ea.

Cluburile de noapte erau oficial închise, la fel ca teatrele şi cinematografele. Chiar şi la Folies Bergère era întuneric. Cafenelele se închideau la opt, iar restaurantele la nouă şi jumătate. Însă nu era atât de uşor să sistezi viaţa de noapte a unei metropole, iar tipii întreprinzători precum Albert deschiseseră rapid localuri ilegale, unde vindeau şampanie la preţuri exorbitante.

— O să încerc să ajung până la miezul nopţii, zise el.

Cafeaua era amară, dar îi alungă şi ultimele urme de somn. Îi dădu lui Gini un galben britanic. Era o plată mai mult decât generoasă pentru o singură noapte, iar în acele vremuri toată lumea prefera aurul în locul bancnotelor.

Când o sărută de rămas-bun, ea se agăţă de el.

— Vei veni diseară, nu? şopti ea.

Îi părea rău pentru ea. Lumea ei se prăbuşea şi nu ştia ce să facă. I-ar fi plăcut să o poată lua sub aripa sa şi să-i promită că îi va purta de grijă, dar nu putea. Avea o soţie însărcinată şi, dacă o necăjea cu ceva pe Bea, ar fi putut pierde copilul. Iar dacă ar fi fost burlac, asocierea cu o franţuzoaică desfrânată l-ar fi făcut de râsul lumii. Gini era oricum doar una din atâtea milioane. Toţi erau speriaţi, mai puţin cei care muriseră.

— O să fac tot posibilul, rosti el, apoi se desprinse din îmbrăţişare.

Cadillacul său albastru era parcat la colţul străzii. Un steguleţ

britanic flutura pe capotă. Erau puţine maşini particulare pe străzi şi majoritatea aveau un steag, de obicei un tricolor sau o cruce roşie, care să indice faptul că erau folosite pentru operaţiuni esenţiale în război.

Aducerea maşinii de la Londra fusese posibilă doar prin intermediul numeroaselor relaţii ale lui Fitz şi costase o mică avere constând în şpăgi, dar se bucura că insistase atâta. Trebuia să se deplaseze zilnic între cartierele generale ale britanicilor şi francezilor şi era o uşurare să nu fie nevoit să se milogească pentru o maşină sau un cal de împrumut din partea armatelor strâmtorate.

Întoarse cheia în contact şi motorul prinse viaţă. Străzile erau aproape pustii. Chiar şi autobuzele fuseseră rechiziţionate pentru aprovizionarea armatei de pe front. Fu nevoit să se oprească pentru a lăsa să treacă o turmă imensă de oi ce străbăteau oraşul, aflate probabil în drum spre Gara de Est, de unde aveau să fie expediate cu trenul ca să hrănească trupele.

Fu intrigat să vadă o mică mulţime adunată în jurul unui afiş abia lipit pe peretele Palatului Bourbon. Opri maşina şi se strecură printre oamenii care îl citeau.

ARMATA PARISULUI
CETĂŢENI AI PARISULUI

Ochii lui Fitz coborâră până în josul înştiinţării şi văzu că aceasta era semnată de generalul Galliéni, guvernatorul militar al oraşului. Galliéni, un soldat bătrân şi ursuz, fusese rechemat din rezervă. Era celebru pentru faptul că la şedinţele organizate de el nimeni nu avea voie să stea jos: credea că astfel oamenii iau decizii mai repede.

Cuprinsul mesajului său era anost, ca de obicei.

Membrii guvernului Republicii au plecat din Paris pentru a impulsiona apărarea patriei.

Fitz era deznădăjduit. Guvernul fugise! Circulau zvonuri de câteva zile conform cărora miniştrii urmau să se mute la Bordeaux, însă politicienii ezitaseră, nedorind să abandoneze capitala. Şi totuşi, acum plecaseră. Era un semn de prost augur.

Restul anunţului era sfidător:

Am fost însărcinat cu apărarea Parisului în faţa cotropitorilor.

„Deci, se gândi Fitz, Parisul nu se va preda totuşi. Oraşul va lupta. Bun!” Acest lucru era categoric în interesul britanicilor. Dacă ar fi căzut capitala, duşmanul trebuia cel puţin să plătească scump pentru cucerirea sa.

Voi îndeplini această datorie până la capătul puterilor.

Fitz nu se putu abţine să nu surâdă. Slavă Domnului pentru soldaţii bătrâni.

Lumea din jurul său părea să aibă sentimente contradictorii. Unele comentarii erau admirative. Galliéni era un luptător, rosti cineva cu satisfacţie; nu avea să lase Parisul să cadă. Alţii erau mai realişti. „Guvernul ne-a abandonat, zise o femeie; asta înseamnă că germanii vor ajunge aici astăzi sau mâine.” Un bărbat cu servietă spuse că el îşi trimisese soţia şi copiii la ţară, la fratele său. O femeie bine îmbrăcată zise că strânsese treizeci de kilograme de fasole uscată în dulapul din bucătărie.

Fitz simţea cum contribuţia britanicilor la efortul presupus de război (şi implicit rolul pe care îl juca el însuşi în aceasta) devenise şi mai importantă.

Cu un sentiment puternic de rău augur, conduse până la Ritz.

Ajuns la recepţia hotelului său preferat, se duse într-o cabină telefonică. De acolo sună la ambasada britanică şi lăsă un mesaj pentru ambasador, informându-l despre înştiinţarea lui Galliéni, pentru eventualitatea în care veştile nu ajunseseră încă în Rue du Faubourg St. Honoré.

Când ieşi din cabină, dădu nas în nas cu aghiotantul lui Sir John, colonelul Hervey.

Acesta se uită la smokingul lui Fitz şi spuse:

— Maior Fitzherbert! De ce dracu’ eşti îmbrăcat aşa?

— Bună dimineaţa, domnule colonel, rosti Fitz, evitând în mod deliberat să răspundă la întrebare.

Era evident că fusese plecat toată noaptea.

— Este nouă dimineaţa, la naiba! Nu ştii că suntem în război?

O altă întrebare care nu necesita răspuns. Fitz rosti cu sânge rece:

— Pot să vă ajut cu ceva, domnule?

Hervey avea o fire agresivă şi îi detesta pe oamenii pe care nu-i putea intimida.

— Scuteşte-mă de insolenţa aceasta, maior Fitzherbert, spuse el. Avem o grămadă de treburi de făcut, mai ales că se bagă acum şi musafirii nepoftiţi de la Londra.

Fitz ridică o sprânceană.

— Lordul Kitchener *este* ministrul de război.

— Politicienii ar trebui să ne lase să ne vedem de treabă. Însă cineva cu relaţii sus-puse i-a întărâtat.

Părea să îl suspecteze pe Fitz, dar nu avea curajul să i-o spună în faţă.

— Nu cred că aţi fost surprinşi de îngrijorarea Ministerului de Război, replică Fitz. Zece zile de odihnă, când germanii sunt la porţile oraşului!

— Oamenii sunt extenuaţi!

— În zece zile se poate termina războiul. De ce suntem aici, dacă nu pentru a salva Parisul?

— Kitchener l-a luat pe Sir John din cartierul general într-o zi crucială pentru bătălie, izbucni Hervey.

— Sir John nu se prea grăbea să se întoarcă la trupele sale, din câte am observat eu, ripostă Fitz. L-am văzut cinând la Ritz în seara aceea.

Ştia că este insolent, dar nu se putea abţine.

— Dispari din ochii mei, şuieră Hervey.

Fitz se răsuci pe călcâie şi urcă la etaj.

Nu era atât de impasibil precum pretinsese. Nu s-ar fi ploconit în faţa unor idioţi ca Hervey pentru nimic în lume, însă era important pentru el să aibă o carieră militară de succes. Se cutremura la gândul că lumea ar fi putut spune că nu se ridica la înălţimea tatălui său. Hervey nu era de mare folos armatei, fiindcă îşi petrecea tot timpul şi îşi consuma toată energia ocrotindu-şi favoriţii şi punându-le beţe în roate rivalilor – tocmai de aceea ar fi putut distruge carierele celor care se concentrau asupra altor lucruri, cum era câştigarea războiului.

Fitz medită la aceste lucruri în timp ce se spăla, se bărbierea şi se îmbrăca în uniforma kaki de maior a Puşcaşilor Galezi. Ştiind că era posibil să nu mai pună nimic în gură până la cină, comandă o omletă şi o cafea în apartamentul său.

La ora zece fix îşi începu ziua de muncă şi şi-l scoase din minte pe răuvoitorul Hervey. Locotenentul Murray, un scoţian tânăr şi ager, veni de la cartierul general britanic, aducând în apartamentul lui Fitz colbul de pe drum şi raportul de recunoaştere aeriană al dimineţii.

Fitz traduse rapid documentul în franceză şi îl trecu cu scrisul său citeţ şi înclinat pe hârtia albastră de la Ritz. În fiecare dimineaţă avioanele britanicilor survolau poziţiile germane şi notau direcţia în care se îndreptau trupele inamice. Treaba lui Fitz consta în a-i trimite generalului Galliéni aceste informaţii cât mai repede cu putinţă.

Când ieşi pe la recepţie, fu chemat de portar să răspundă la telefon.

Vocea care spuse „Fitz, tu eşti?” se auzea înfundat şi distorsionat, însă, spre uimirea lui, era fără nicio îndoială vocea surorii sale, Maud.

— Cum dracu’ ai reuşit să mă suni? spuse el.

Numai guvernul şi armata puteau suna de la Londra la Paris.

— Sunt în biroul lui Johnny Remarc, la Ministerul de Război.

— Mă bucur să-ţi aud vocea, zise Fitz. Ce mai faci?

— Toată lumea este teribil de îngrijorată aici, răspunse ea. La început ziarele nu au publicat decât veştile bune. Numai cei care ştiu bine geografie au înţeles că, după fiecare victorie franceză galantă, germanii păreau să avanseze încă cincizeci de mile în interiorul Franţei. Însă duminică, *The Times* a publicat o ediţie specială. Nu-i straniu? Ziarul de zi cu zi este plin de minciuni, aşa că trebuie să scoată o ediţie specială atunci când spun adevărul.

Încerca să fie spirituală şi cinică, dar Fitz îi simţea în voce frica şi mânia.

— Şi ce zicea ediţia specială?

— Vorbea despre armata noastră „înfrântă, care bate în retragere”. Asquith este furios. Acum toată lumea se aşteaptă ca Parisul să cadă de pe o zi pe alta.

Apoi nu se mai putu abţine şi în glas i se auzi un scâncet când spuse:

— Fitz, o să fii bine?

Nu putea să o mintă.

— Nu ştiu. Guvernul s-a mutat la Bordeaux. Sir John French a fost muştruluit, însă a rămas în funcţie.

— Sir John s-a plâns la Ministerul de Război că lordul Kitchener a venit la Paris în uniformă de feldmareşal, ceea ce ar reprezenta o încălcare a etichetei, pentru că el este acum membru al guvernului, deci civil.

— Of, Doamne! Într-un moment ca ăsta el se gândeşte la etichetă! De ce nu a fost concediat?

— Johnny zice că ar părea recunoaşterea unei erori.

— Şi cum ar părea dacă Parisul va cădea în mâinile germanilor?

— O, Fitz!

Maud începu să plângă.

— Cum rămâne cu copilul pe care o să-l nască Bea, copilul tău? întrebă ea.

— Ce mai face Bea? zise Fitz, amintindu-şi cu vinovăţie unde îşi petrecuse noaptea.

Maud îşi trase nasul şi înghiţi. Apoi, ceva mai calmă, rosti:

— Bea arată nemaipomenit şi nu mai suferă de greţurile acelea cumplite de dimineaţă.

— Spune-i că îmi este dor de ea.

Urmă un bruiaj şi o altă voce se auzi pe linie pentru câteva secunde, apoi dispăru. Asta însemna că legătura s-ar fi putut întrerupe din clipă în clipă. Când Maud vorbi din nou, glasul ei era rugător:

— Fitz, când se va sfârşi totul?

— În următoarele câteva zile, spuse Fitz. Într-un fel sau altul.

— Te rog să ai grijă de tine!

— Desigur.

Apoi legătura se întrerupse.

Fitz puse receptorul în furcă, îi dădu un bacşiş portarului şi ieşi în Place Vendôme.

Urcă în maşină şi porni. Maud îl tulburase vorbindu-i despre sarcina lui Bea. Fitz era gata să moară pentru ţara sa şi spera să aibă parte de o moarte vitejească, dar voia să îşi vadă copilul. Nu mai fusese părinte până atunci şi era nerăbdător să îşi cunoască pruncul, să îl vadă învăţând şi crescând, să îl ajute să se maturizeze. Nu voia ca fiul sau fiica lui să crească fără tată.

Conduse de-a lungul Senei până la complexul de clădiri militare cunoscut ca Les Invalides. Galliéni îşi stabilise cartierul general într-o şcoală din apropiere, liceul Victor-Duruy, ascuns în spatele unor copaci. Intrarea era păzită cu stricteţe de santinele în tunici albastru strălucitor, în pantaloni roşii şi cu mantii roşii, care arătau mult mai elegant decât kakiul noroios al britanicilor. Francezii încă nu se obişnuiseră cu ideea că, dată fiind acurateţea puştilor moderne, se presupunea că soldaţii ar fi trebuit să poată dispărea uşor în peisaj.

Gărzile îl cunoşteau bine pe Fitz, aşa că intră direct în clădire. Era o şcoală de fete, având pe pereţi tablouri înfăţişând animale de companie şi flori, precum şi verbe latine conjugate pe tablele

ce fuseseră date la o parte. Puştile santinelelor şi bocancii ofiţerilor păreau să fie o ofensă adusă rafinamentului existent înainte.

Fitz se duse direct în camera statului-major. De îndată ce intră, simţi în aer agitaţia. Pe perete se afla o hartă mare cu centrul Franţei, pe care fuseseră marcate poziţiile armatelor. Galliéni era înalt, slab şi drept, în ciuda cancerului de prostată care îl determinase să se pensioneze în februarie. Revenit acum în uniformă, se holba agresiv la hartă printr-un lornion.

Fitz îl salută, apoi dădu mâna în stil franţuzesc cu omologul său, maiorul Dupuys, pe care îl întrebă în şoaptă ce se întâmplă.

— Suntem pe urmele lui von Kluck, rosti Dupuys.

Galliéni avea un escadron de nouă avioane vechi, pe care îl folosea ca să monitorizeze mişcările de trupe ale inamicului. Generalul von Kluck era la comanda Armatei I, forţa militară germană cea mai apropiată de Paris.

— Ce aţi aflat? întrebă Fitz.

— Am primit două rapoarte. Dupuys arătă spre hartă şi adăugă: Recunoaşterea aeriană sugerează că von Kluck se îndreaptă spre sud-est, către râul Marna.

Acest lucru confirma rapoartele britanicilor. Continuând această traiectorie, Armata I urma să treacă prin estul Parisului. Şi, cum von Kluck comanda aripa dreaptă germană, însemna că întreaga lor forţă armată avea să ocolească oraşul. Oare Parisul avea să scape până la urmă?

Dupuys continuă:

— Şi mai avem un raport de la un cercetaş călare, care indică acelaşi lucru.

Fitz încuviinţă, căzut pe gânduri.

— Teoria militară germană cere ca mai întâi să fie distrusă armata inamică şi abia apoi să fie ocupate oraşele.

— Dar nu înţelegi?! rosti Dupuys entuziasmat. Îşi expun flancul!

Fitz nu se gândise la asta. Singurul lucru care-i trecuse prin minte fusese soarta Parisului. Acum realiza că Dupuys avea dreptate şi că acesta era motivul agitaţiei generale. Dacă informaţiile erau corecte, von Kluck tocmai făcuse o clasică eroare tactică. Flancul unei armate era mai vulnerabil decât prima linie. Un atac în flanc era ca un pumnal înfipt în spate.

Dar de ce făcuse von Kluck o asemenea greşeală? Probabil că îi credea pe francezi atât de slabi, încât erau incapabili de un

contraatac.

În acest caz, se înşela.

Fitz se adresă generalului:

— Cred că vă va interesa această informaţie, domnule, zise el dându-i plicul său. Este raportul recunoaşterii noastre aeriene din această dimineaţă.

— Aha! spuse Galliéni nerăbdător.

Fitz se duse la hartă.

— Dacă îmi permiteţi, domnule general…

Generalul îi acordă permisiunea. Britanicii nu erau foarte îndrăgiţi, dar orice informaţii în plus erau binevenite.

Consultând originalul în limba engleză, Fitz spuse:

— Oamenii noştri plasează aici armata lui von Kluck.

Înfipse o nouă ţintă în hartă.

— Îndreptându-se în această direcţie, continuă el.

Asta confirma ceea ce credeau şi francezii deja.

Pentru un moment, încăperea se cufundă în tăcere.

— Atunci este adevărat, zise Dupuys încet. Şi-au expus flancul.

Ochii generalului Galliéni sclipiră în spatele lornionului.

— Iată momentul în care trebuie să atacăm, rosti el.

(ii)

Fitz atinse maximul pesimismului la ora trei noaptea, întins lângă trupul zvelt al lui Gini, după ce sexul se terminase şi lui i se făcuse dor de soţia sa. Apoi se gândi descurajat că von Kluck îşi va da seama de greşeala comisă şi va face cale întoarsă.

Însă a doua zi dimineaţă, vineri, 4 septembrie, spre încântarea apărătorilor francezi, von Kluck continuă să înainteze spre sud-est. Asta îi fu de ajuns generalului Joffre. Ordonă Armatei a VI-a Franceze să iasă din Paris în dimineaţa următoare şi să atace ariergarda lui von Kluck.

Însă britanicii continuau să se retragă.

Fitz era disperat în seara aceea, când se întâlni cu Gini la Albert’s.

— Este ultima noastră şansă, îi explică el la un pahar de şampanie, care nu îl înveseli cu nimic. Dacă i-am putea scutura bine pe germani acum, când sunt epuizaţi şi liniile lor de aprovizionare sunt întinse la maximum, am putea să le oprim înaintarea. Însă dacă acest contraatac dă greş, Parisul va cădea.

Ea stătea pe un scaun de bar şi se aşeză picior peste picior cu un foşnet al desuurilor de mătase.

— Şi de ce eşti atât de posomorât?

— Fiindcă tocmai în aceste momente s-au găsit britanicii să se retragă. Dacă Parisul cade acum, ruşinea va rămâne pentru totdeauna pe umerii noştri.

— Generalul Joffre trebuie să-l confrunte pe Sir John şi să ceară ca britanicii să lupte! Trebuie să vorbeşti chiar tu cu Joffre!

— El nu acordă audienţe maiorilor britanici. Pe deasupra, probabil că ar crede că este vreun truc de-al lui Sir John. Iar eu aş da de belea, nu că mi-ar păsa de asta…

— Atunci vorbeşte cu unul dintre consilierii lui.

— Aceeaşi problemă. Nu pot să intru pur şi simplu în cartierul general francez şi să anunţ că britanicii îi trădează.

— Dar ai putea să-i şopteşti ceva la ureche generalului Lourceau, fără să mai ştie nimeni.

— Cum?

— Uite-l acolo.

Fitz îi urmări privirea şi văzu un francez de vreo şaizeci de ani îmbrăcat în haine de civil, stând la masă cu o tânără într-o rochie roşie.

— Este foarte amabil, adăugă Gini.

— Îl cunoşti?

— Am fost prieteni o vreme, dar el a preferat-o pe Lizette.

Fitz ezită. Urma să acţioneze din nou pe la spatele superiorilor săi. Însă de data aceasta nu mai era timp de amabilităţi. Era în joc soarta Parisului. Trebuia să facă tot ce îi stătea în putinţă.

— Fă-mi cunoştinţă cu el.

— Aşteaptă puţin.

Gini coborî elegant de pe scaun şi traversă clubul, legănându-se uşor în ritmul jazzului interpretat la pian, până când ajunse la masa generalului. Îl sărută pe buze, îi zâmbi însoţitoarei sale şi se aşeză. După câteva clipe de conversaţie aprinsă, îi făcu semn lui Fitz.

Lourceau se ridică şi cei doi bărbaţi îşi strânseră mâna.

— Sunt onorat să vă cunosc, domnule, rosti Fitz.

— Nu este locul potrivit pentru conversaţii serioase, răspunse generalul. Însă Gini m-a asigurat că ai să îmi spui ceva extrem de urgent.

— Da, domnule, aşa este, zise Fitz, apoi se aşeză la masă.

(iii)

A doua zi, Fitz se duse în tabăra britanică de la Melun, aflată la 25 de mile în sud-estul Parisului, şi află cu deznădejde că Forţa Expediţionară continua să se retragă.

Poate că mesajul său nu ajunsese la Joffre. Sau poate că ajunsese şi Joffre considerase pur şi simplu că nu poate face nimic în această privinţă.

Fitz intră în Vaux-le-Pénil, magnificul castel al lui Ludovic al XV-lea pe care Sir John îl folosea pe post de cartier general, şi dădu în sală peste colonelul Hervey.

— Pot să vă întreb, domnule, de ce noi ne retragem în vreme ce aliaţii noştri lansează un contraatac? rosti el cât putu de politicos.

— Nu, nu poţi, i-o întoarse Hervey.

Fitz insistă, înfrânându-şi mânia:

— Francezii sunt de părere că ei şi germanii au forţe relativ egale şi corpul nostru, chiar aşa mic cum este el, ar putea înclina balanţa.

Hervey râse cu dispreţ.

— Sunt sigur că asta cred.

Vorbea de parcă francezii nu aveau niciun drept să ceară ajutorul aliaţilor lor.

Fitz simţi că îşi pierde cumpătul.

— Parisul ar putea fi pierdut din cauza timidităţii noastre!

— Să nu îndrăzneşti să foloseşti un asemenea cuvânt, maior Fitzherbert.

— Am fost trimişi aici ca să salvăm Franţa. Asta ar putea fi bătălia decisivă. Fitz nu se putu abţine să nu ridice tonul: Dacă pierdem Parisul – şi Franţa odată cu el –, cum le vom explica celor de acasă că ne *odihneam* în timp ce se întâmpla asta?

În loc să răspundă, Hervey se holba peste umărul lui Fitz. Acesta se întoarse şi văzu o siluetă masivă şi înceată, în uniformă franceză: o tunică neagră, descheiată peste un mijloc rotofei, pantaloni roşii neîncăpători, jambiere mulate şi chipiul de general, roşu cu auriu, tras peste frunte. Ochii lipsiţi de culoare îi priviră pe Fitz şi pe Hervey de sub sprâncenele cărunte. Fitz îl recunoscu imediat pe generalul Joffre.

După ce generalul trecu de ei, urmat de suita sa, Hervey îl întrebă pe Fitz:

— Tu eşti responsabil pentru asta?

Fitz era prea mândru ca să mintă.

— Posibil, spuse el.

— Lasă că ne socotim noi, îl ameninţă Hervey, apoi se întoarse şi porni în grabă după Joffre.

Sir John îl primi pe Joffre într-o cameră mică, cu doar câţiva ofiţeri prezenţi, dar Fitz nu se numără printre aceştia. El aşteptă la popota ofiţerilor, întrebându-se ce spunea Joffre şi dacă îl putea convinge pe Sir John să oprească retragerea ruşinoasă a britanicilor şi să se alăture asaltului.

Află răspunsul două ore mai târziu, de la locotenentul Murray.

— Se zvoneşte că Joffre a încercat absolut totul, îi dezvălui Murray. A implorat, a plâns, a insinuat că onoarea britanicilor este în pericol să fie pătată pentru totdeauna. Dar a avut succes. Mâine ne întoarcem spre nord.

Fitz rânji cu gura până la urechi.

— Slavă Domnului, rosti el.

Un minut mai târziu, colonelul Hervey se apropie de el. Fitz se ridică politicos.

— Ai mers mult prea departe, spuse Hervey. Generalul Lourceau mi-a povestit ce ai făcut. Credea că îţi face un compliment.

— Nu voi tăgădui, rosti Fitz. Rezultatul sugerează că am făcut ceea ce trebuia.

— Ascultă la mine, Fitzherbert, zise Hervey, coborându-şi vocea. Eşti terminat. I-ai fost neloial unui superior. Pata neagră de pe numele tău nu va fi ştearsă niciodată. Nu vei fi promovat nici dacă războiul continuă încă un an. Eşti maior şi maior o să rămâi mereu.

— Vă mulţumesc pentru francheţe, domnule colonel, replică Fitz. Însă eu am intrat în armată ca să câştig bătălii, nu promovări.

(iv)

Lui Fitz i se păru jenant de prudentă înaintarea de duminică a lui Sir John, însă – spre uşurarea lui – aceasta îl sili pe von Kluck să răspundă în faţa pericolului, trimiţând trupe de care nu se putea lipsi cu una, cu două.

Germanii luptau acum pe două fronturi, la vest şi la sud, ceea ce era coşmarul oricărui comandant.

Fitz se trezi luni dimineaţă, după o noapte petrecută pe o

pătură întinsă pe pardoseala castelului, simţindu-se optimist. Servi micul dejun la popota ofiţerilor, apoi aşteptă nerăbdător ca avioanele de recunoaştere să se întoarcă din raidul de dimineaţă. Războiul însemna fie o confruntare îndârjită, fie o inactivitate inutilă. Pe proprietatea castelului se afla o biserică, despre care se spunea că ar fi datat din anul 1000, şi el se duse să o viziteze, deşi nu prea înţelegea ce apreciau oamenii la bisericile vechi.

Raportul raidului de recunoaştere fu prezentat în magnificul salon ce dădea spre parc şi spre râu. Ofiţerii stăteau pe scaune de campanie la o masă ieftină, înconjuraţi de decorul luxos al secolului al XVIII-lea. Sir John avea bărbia ieşită înainte şi o gură ce părea în permanenţă strâmbă, într-o expresie de orgoliu rănit, sub mustaţa albă de morsă.

Aviatorii raportară că în faţa trupelor britanice terenul era liber, coloanele germane mărşăluind spre nord.

Fitz era încântat. Contraatacul Aliaţilor fusese neaşteptat, iar germanii fuseseră luaţi pe nepregătite, din câte se părea. Sigur că aveau să se regrupeze cât de curând, dar pe moment păreau să aibă dificultăţi.

Era de aşteptat ca Sir John să ordone o înaintare rapidă, dar – cu totul dezamăgitor – comandantul confirmă doar obiectivele limitate stabilite mai înainte.

Fitz îşi scrise raportul în franceză, apoi urcă în maşină. Conduse cele 25 de mile până la Paris cât putu de repede, având în vedere fluxul de camioane, maşini şi vehicule trase de cai ce părăseau oraşul, pline ochi de oameni şi de mormane imense de bagaje, îndreptându-se spre sud ca să scape de germani.

În Paris fu întârziat de o companie de soldaţi algerieni cu pielea măslinie, care traversau oraşul de la o gară la alta. Ofiţerii lor mergeau călare pe catâri şi purtau mantii de culoare roşu aprins. În timp ce treceau, femeile le ofereau flori şi fructe, iar patronii de cafenele le aduceau băuturi răcoritoare.

După ce trecură, Fitz porni mai departe spre Les Invalides şi intră cu raportul în şcoală.

Din nou, informaţiile britanicilor confirmau rapoartele francezilor – unele trupe germane se retrăgeau.

— Trebuie să continuăm atacul! rosti bătrânul general. Unde sunt britanicii?

Fitz se duse spre hartă şi indică poziţia britanicilor şi obiectivele de marş stabilite de Sir John pentru sfârşitul acelei zile.

— Nu este suficient! zise Galliéni mânios. Trebuie să fiţi mai agresivi! Avem nevoie să atacaţi, astfel încât von Kluck să fie prea ocupat cu voi ca să îşi mai întărească flancul! Când veţi traversa Marna?

Fitz nu ştia; îi era ruşine. Era de acord cu fiecare cuvânt caustic rostit de Galliéni, dar nu putea recunoaşte asta, aşa că se mulţumi să zică:

— Voi scoate în evidenţă tot ce aţi spus dumneavoastră în faţa lui Sir John, domnule general.

Însă Galliéni găsise deja o cale de a compensa delăsarea britanicilor.

— Vom trimite în această după-amiază Divizia a 7-a din Corpul 4 pentru a întări armata lui Manoury de pe fluviul Ourcq, zise el hotărât.

Oamenii săi începură imediat să redacteze ordinele.

Apoi colonelul Dupuys spuse:

— Domnule general, nu avem suficiente trenuri ca să-i transportăm pe toţi acolo până diseară.

— Atunci folosiţi maşini, spuse Galliéni.

— Maşini?

Dupuys părea nedumerit.

— De unde să găsim atâtea maşini?

— Angajaţi taxiuri!

Toţi cei din cameră se holbară la el contrariaţi. Oare generalul îşi pierduse minţile?

— Sunaţi-l pe şeful poliţiei, le explică Galliéni. Spuneţi-i să le ordone oamenilor săi să oprească toate taxiurile din oraş, să dea jos pasagerii şi să-i trimită pe şoferi aici. Le vom umple cu soldaţi şi le vom trimite pe câmpul de bătălie.

Fitz rânji când îşi dădu seama că Galliéni vorbea serios. „Asta da atitudine, se gândi el. Să facem tot posibilul ca să câştigăm!”

Dupuys dădu din umeri şi ridică receptorul din furcă.

— Faceţi-mi imediat legătura cu şeful poliţiei, rosti el.

Fitz se gândi: „Trebuie să văd asta.”

Ieşi afară şi îşi aprinse un trabuc. Nu fu necesar să aştepte prea mult. După câteva minute, un Renault roşu traversă Podul Alexandru al III-lea, ocoli peluza mare, ornamentală, şi parcă în faţa clădirii principale. Acesta fu urmat de alte două, apoi de o duzină, apoi de o sută.

Peste vreo două ore, câteva sute de taxiuri roşii identice erau parcate la Les Invalides. Fitz nu mai văzuse niciodată aşa ceva.

Taximetriştii stăteau rezemaţi de maşini, fumând pipă şi vorbind cu însufleţire, în timp ce aşteptau instrucţiuni. Fiecare şofer avea propria teorie cu privire la motivul pentru care fuseseră chemaţi acolo.

Într-un final, Dupuys ieşi din şcoală şi traversă strada cu o portavoce într-o mână şi cu un vraf de formulare de rechiziţionare în cealaltă. Se cocoţă pe capota unui taxi, iar şoferii amuţiră.

— Comandantul militar al Parisului are nevoie de cinci sute de taxiuri care să meargă până la Blagny, strigă el prin portavoce.

Şoferii îl priviră în tăcere, nevenindu-le să-şi creadă urechilor.

— Acolo, fiecare maşină va lua la bord cinci soldaţi şi îi va duce la Nanteuil.

Nanteuil se afla la treizeci de mile în est şi foarte aproape de linia frontului. Şoferii începură să-şi dea seama ce li se cere de fapt. Se priviră între ei, dând din cap şi rânjind. Fitz realiză că erau mulţumiţi să ajute la efortul presupus de război, mai ales într-o asemenea modalitate neobişnuită.

— Vă rog să luaţi unul dintre aceste formulare înainte să plecaţi şi să îl completaţi pentru a putea fi plătiţi la întoarcere.

Mulţimea fu străbătută de un zumzet. Aveau să fie plătiţi! Cu asta li se câştigă sprijinul.

— După ce vor pleca primele cinci sute de maşini, voi da instrucţiuni următoarelor cinci sute. *Vive Paris! Vive la France!*

Şoferii izbucniră în urale, apoi se îngrămădiră în jurul lui Dupuys pentru a obţine formulare. Fitz, încântat, ajută la distribuirea hârtiilor.

Curând după aceea micile maşini începură să plece, întorcând în faţa clădirii uriaşe şi traversând podul, claxonând cu entuziasm – o punte de legătură roşie, lungă şi strălucitoare spre trupele de pe front.

(V)

Britanicilor le luă trei zile ca să parcurgă douăzeci şi cinci de mile. Fitz era înmărmurit. Înaintarea lor fusese neobstrucţionată: dacă s-ar fi mişcat mai repede, ar fi putut da o lovitură decisivă.

Totuşi, în dimineaţa de miercuri, 9 septembrie, el îi găsi pe oamenii lui Galliéni în toane bune. Von Kluck se retrăgea.

— Germanii s-au speriat! rosti colonelul Dupuys.

Fitz nu credea că germanii se speriaseră, iar harta oferea o

explicaţie mai plauzibilă. Britanicii, oricât de înceţi şi de sfioşi ar fi fost, intraseră într-un gol apărut între Armata I şi Armata a II-a germane, un gol creat atunci când von Kluck îşi întorsese forţele spre vest pentru a înfrunta atacul din Paris.

— Am găsit un punct slab şi acum înfigem o pană în el, zise Fitz cu un tremur de speranţă în glas.

Se strădui să se calmeze. Germanii câştigaseră toate bătăliile de până atunci. Pe de altă parte însă, liniile lor de aprovizionare erau întinse, oamenii lor epuizaţi, iar efectivul trupelor scăzuse după ce fuseseră obligaţi să trimită întăriri în Prusia de Est. În schimb, francezii din această zonă primiseră întăriri consistente şi nu trebuiau să-şi facă griji cu privire la liniile de aprovizionare, fiind pe propriul teren.

Speranţele lui Fitz scăzură când britanicii se opriră la o distanţă de cinci mile la nord de râul Marna. De ce se oprise Sir John? Nu întâmpinase nicio opoziţie!

Însă germanii nu păreau să observe timiditatea britanicilor, fiindcă îşi continuară retragerea, iar speranţele reapărură în clădirea liceului.

Pe măsură ce umbrele copacilor se lungeau afară, iar ultimele rapoarte ale zilei sosiră, o senzaţie de jubilaţie reprimată începu să pună stăpânire pe oamenii lui Galliéni. Până la sfârşitul zilei, germanii fuseseră puşi pe fugă.

Lui Fitz aproape că nu-i venea să creadă. Disperarea din urmă cu o săptămână se transformase în speranţă. Se aşeză pe un scaun prea mic pentru el şi se holbă la harta de pe perete. În urmă cu şapte zile, linia germană părea o trambulină de pe care să-şi lanseze atacul final; acum părea un zid de care se izbiseră.

Când soarele coborî în spatele Turnului Eiffel, Aliaţii nu câştigaseră o victorie propriu-zisă, însă pentru prima oară după săptămâni bune înaintarea germanilor fusese oprită.

Dupuys îl îmbrăţişă pe Fitz, apoi îl sărută pe ambii obraji; dar de această dată Fitz nu se supără deloc.

— I-am oprit, zise Galliéni şi, spre surprinderea lui Fitz, lacrimile scânteiară în spatele lornionului bătrânului general. I-am oprit.

(vi)

La scurt timp după Bătălia de pe Marna, ambele părţi începură să sape tranşee.

Arşiţa din septembrie lăsă locul ploii reci şi deprimante din octombrie. Fundătura în care se ajunsese în capătul estic al liniei se împrăştie implacabil şi la vest, ca o paralizie ce cuprinde trupul unui muribund.

Bătălia decisivă din toamnă se dădu pentru oraşul belgian Ypres, exact în capătul vestic al liniei, la douăzeci de mile de mare. Germanii atacară cu îndârjire, într-o tentativă de a copleşi flancul armatei britanice. Luptele se lungiră pe durata a patru săptămâni. Spre deosebire de bătăliile precedente, aceasta era statică, ambele părţi ascunzându-se în tranşee de artileria celeilalte armate şi ieşind doar în asalturi sinucigaşe împotriva mitralierelor inamice. În cele din urmă britanicii fură salvaţi de întăriri, incluzând un corp de indieni ce dârdâiau în uniformele lor tropicale. Când se isprăvi totul, muriseră deja 75 000 de soldaţi britanici, iar Forţa Expediţionară se destrămase; însă Aliaţii izbutiseră să închidă o baricadă defensivă ce se întindea de la graniţa cu Elveţia până la Canalul Mânecii, iar trupele invadatoare germane fuseseră oprite.

Pe 24 decembrie, Fitz se afla la cartierul general britanic din oraşul St.-Omer, nu departe de Calais, într-o stare de spirit foarte sumbră. Îşi aminti cu câtă uşurinţă le spusese oamenilor săi că se vor întoarce acasă până la Crăciun. Acum părea că războiul ar fi putut continua încă un an sau chiar mai mult. Armatele adverse stăteau în tranşee zi de zi, mâncând hrană de proastă calitate, îmbolnăvindu-se de dizenterie, alegându-se cu jupuirea ţesuturilor şi cu păduchi şi omorând de plictiseală şobolanii ce se înfruptau din cadavrele împrăştiate pe terenul dintre ele. Cândva, lui Fitz îi fusese foarte clar de ce Marea Britanie trebuia să meargă la război, însă acum nu îşi mai amintea motivele.

În ziua aceea ploaia se opri şi vremea se răci. Sir John trimise un mesaj tuturor unităţilor, avertizându-le că inamicul lua în calcul un atac de Crăciun. Fitz ştia că asta nu era decât o născocire: nu existau informaţii care să sprijine această variantă. Adevărul era că Sir John nu voia ca oamenii lui să lase garda jos de Crăciun.

Fiecare soldat trebuia să primească un cadou de la prinţesa Maria, fiica de 17 ani a regelui şi a reginei. Cadoul consta într-o cutie de alamă cu tutun şi ţigări, o fotografie a prinţesei şi o felicitare de Crăciun de la rege. Nefumătorii, cei de religie Sikh şi infirmierele aveau să primească ciocolată sau dulciuri în loc de tutun. Fitz ajută la distribuirea cutiilor către Puşcaşii Galezi. La

sfârşitul zilei, fiind prea târziu pentru a reveni la confortul relativ de la St.-Omer, fu nevoit să rămână în cartierul general al Batalionului al IV-lea, un buncăr jilav aflat la un sfert de milă în spatele liniei frontului, citind o poveste cu Sherlock Holmes şi fumând trabucurile mici şi subţiri cu care se obişnuise. Nu erau la fel de bune ca ţigările sale de foi lungi şi subţiri, însă în acele vremuri nu mai apuca oricum să fumeze un trabuc mare. Era cu Murray, care fusese promovat la rangul de căpitan după Ypres. Fitz nu fusese promovat: Hervey îşi ţinea promisiunea.

La scurt timp după lăsarea nopţii, fu surprins să audă focuri de armă răzleţe. Se dovedi că oamenii văzuseră lumini şi crezuseră că inamicul încearcă un atac prin surprindere. De fapt, luminile erau felinarele colorate cu care germanii îşi împodobeau parapetul.

Murray, care se afla de ceva vreme în prima linie, vorbea despre trupele de indieni care apărau sectorul alăturat.

— Sărmanii nătărăi au venit în uniformele lor de vară, fiindcă li s-a zis că războiul se va încheia înainte să se răcească vremea, spuse el. Dar lasă-mă să-ţi spun ceva, Fitz: soldatul tuciuriu este un tip ingenios. Ştii că am cerut Ministerului de Război să ne dea aruncătoare pentru tranşee precum cele pe care le au germanii, care aruncă grenada peste parapet? Ei bine, indienii şi le-au improvizat singuri, din bucăţi de ţevi din fontă. Poţi spune că sunt ţevi stricate dintr-o toaletă publică, doar că funcţionează!

În dimineaţa următoare se lăsă o ceaţă geroasă, iar pământul îngheţă. Fitz şi Murray împărţiră în zori cadourile prinţesei. Deşi unii oameni se strânseseră în jurul mangalurilor încercând să se încălzească, spuneau că sunt recunoscători pentru îngheţ, care era de preferat noroiului, mai ales din punctul de vedere al celor cărora li se jupuiseră ţesuturile. Alţii vorbeau între ei în galeză, observă Fitz, deşi foloseau întotdeauna engleza când se adresau ofiţerilor.

Linia germană, aflată la patru sute de metri distanţă, era ascunsă de ceaţa dimineţii, ce avea aceeaşi culoare cu uniformele germane – un albastru-argintiu şters, numit cenuşiu de câmp. Fitz auzi muzică în surdină: germanii cântau colinde. El nu era o fire foarte înclinată spre muzică, dar i se păru că recunoaşte acordurile de la *Silent Night.*

Se întoarse în buncăr pentru un mic dejun sărăcăcios, constând în pâine râncedă şi o conservă de şuncă, alături de ceilalţi ofiţeri. După aceea ieşi să fumeze. Nu mai fusese atât de

nefericit niciodată. Se gândi la micul dejun servit în acel moment la Tŷ Gwyn: cârnaţi fierbinţi, ouă proaspete, rinichi umpluţi, scrumbii afumate, pâine prăjită cu unt şi cafea aromată cu frişcă. Tânjea după o lenjerie intimă curată, o cămaşă netezită cu fierul de călcat şi un costum din lână moale. Voia să stea lângă focul dogoritor din salonaş, cu nimic altceva mai bun de făcut decât să citească glumele stupide din revista *Punch.*

Murray ieşi după el din buncăr şi îi zise:

— Sunteţi căutat la telefon, domnule maior. De la cartierul general.

Fitz era surprins. Cineva se străduise din răsputeri ca să dea de el. Spera că francezii şi britanicii nu se luaseră la harţă cât împărţise el cadourile de Crăciun. Cu o expresie îngrijorată pe chip, intră şi luă receptorul.

— Fitzherbert.

— Bună dimineaţa, domnule maior, rosti o voce pe care nu o recunoscu. Căpitanul Davies la telefon. Nu mă cunoaşteţi, dar mi s-a cerut să vă transmit un mesaj de acasă.

De acasă? Fitz nădăjduia să nu fie veşti proaste.

— Foarte frumos din partea dumitale, căpitane, spuse el. Care este mesajul?

— Soţia dumneavoastră a născut un băieţel viguros, domnule. Atât mama, cât şi fiul sunt bine sănătoşi.

— Ooo…

Fitz se aşeză brusc pe o cutie. Era prea devreme – copilul ar fi trebuit să se nască abia peste o săptămână sau două. „Copiii născuţi prematur sunt vulnerabili”, se gândi el. Însă mesajul spunea că este sănătos. La fel şi Bea.

Fitz avea un fiu căruia urma să-i treacă titlul de conte.

— Mai sunteţi pe fir, domnule maior? întrebă căpitanul Davies.

— Da, da, răspunse Fitz. Sunt doar puţin şocat. Este un pic cam devreme.

— Cum astăzi este Crăciunul, ne-am gândit că vestea vă va bucura, domnule.

— Mă bucură, desigur!

— Permiteţi-mi să fiu primul care vă felicită.

— Frumos din partea dumitale, rosti Fitz. Îţi mulţumesc!

Însă căpitanul Davies închisese deja.

După o clipă, Fitz realiză că ceilalţi ofiţeri din buncăr îl priveau în tăcere. Într-un final, unul dintre ei zise:

— Veşti bune sau proaste?

— Bune! spuse Fitz. Grozave, de fapt. Sunt tată.

Îi strânseră cu toţii mâna şi îl bătură pe spate. Murray scoase sticla de whisky, în ciuda faptului că era dimineaţă, şi băură în cinstea copilului.

— Cum o să-l cheme? întrebă Murray.

— Vicontele de Aberowen, cât voi trăi eu, rosti Fitz, apoi îşi dădu seama că Murray nu îl întrebase de titlu, ci de nume. George, ca pe tatăl meu, şi William, ca pe bunicul. Pe tatăl lui Bea îl chema Petr Nikolaevich, aşa că poate le vom adăuga şi pe acestea două.

Murray părea amuzat.

— George William Peter Nicholas Fitzherbert, viconte de Aberowen, zise el. Ce de nume pentru un singur copil!

Fitz încuviinţă, binedispus.

— Mai ales dacă te gândeşti că probabil nu cântăreşte nici trei kilograme.

Era copleşit de mândrie şi de bucurie şi simţea nevoia să le anunţe şi altora vestea.

— Cred că o să mă duc până la linia frontului, spuse el după ce-şi terminară whisky-ul. Să împart câteva trabucuri soldaţilor.

Ieşi din buncăr şi traversă tranşeea de comunicaţii. Era euforic. Nu se auzeau focuri de armă, iar aerul era rece şi curat, cu excepţia momentului când trecu pe lângă latrină. Realiză că nu se gândeşte la Bea, ci la Ethel. Oare ea născuse? Era fericită în casa ei, după ce-l şantajase pe Fitz să i-o cumpere? Deşi era consternat de felul în care se târguise cu el, nu putea uita că era însărcinată cu copilul lui. Spera să aibă o naştere fără probleme, aşa cum avusese Bea.

Toate aceste gânduri îi zburară din minte când ajunse în linia întâi. Când dădu colţul şi intră în tranşeea frontului, fu şocat: nu se afla nimeni acolo.

Porni de-a lungul tranşeei, ocolind meterezele pe măsură ce îi ieşeau în cale, şi nu văzu pe nimeni. Era ca o poveste cu fantome sau ca una dintre acele corăbii găsite plutind în derivă, fără niciun suflet la bord.

Trebuia să existe o explicaţie. Avusese loc vreun atac de care Fitz nu ştia?

Îi trecu prin minte să se uite peste parapet.

Nu putea face asta oricum. Mulţi oameni muriseră în prima lor zi pe front fiindcă trăseseră cu ochiul peste parapet.

Fitz ridică una dintre cazmalele cu mâner scurt, numite unelte

de tranşee. Săltă încet lama deasupra marginii parapetului, apoi puse piciorul pe prima treaptă şi îşi ridică încet capul, până când ajunse să privească prin spaţiul îngust dintre parapet şi cazma.

Ceea ce văzu îl lăsă cu gura căscată.

Soldaţii se aflau în pustiul presărat cu cratere dintre cele două tabere, însă nu se luptau – formaseră grupuri şi vorbeau.

Era ceva bizar în înfăţişarea lor şi, după o clipă, Fitz realiză: unele uniforme erau kaki, iar altele – cenuşiu de câmp.

Soldaţii vorbeau cu duşmanii.

Fitz scăpă unealta de tranşee, îşi săltă capul deasupra parapetului şi privi consternat. Erau sute de soldaţi pe terenul dintre tabere, întinzându-se cât putea vedea cu ochii în ambele părţi, britanici şi germani laolaltă.

Ce dracu' se petrecea?

Găsi o scară de tranşee şi se căţără pe parapet, apoi porni pe pământul răscolit. Oamenii îşi arătau unii altora fotografii cu familiile şi cu iubitelor lor, îşi ofereau ţigări şi încercau să comunice, rostind lucruri precum: „Eu Robert, tu cine?"

Zări doi sergenţi, unul britanic şi celălalt german, cufundaţi într-o conversaţie. Îl bătu pe britanic pe umăr.

— Hei, tu! zise el. Ce dracu' faci aici?

Omul îi răspunse în accentul plat şi gutural al docurilor din Cardiff:

— Nu ştiu exact cum s-a întâmplat, să trăiţi! Nişte nemţi s-au urcat pe parapetul lor, neînarmaţi, şi au strigat „Crăciun fericit", apoi unul dintre băieţii noştri a făcut la fel, după care au început să meargă unii spre ceilalţi şi, cât ai zice peşte, toată lumea a procedat la fel.

— Dar nu este nimeni în tranşee! spuse Fitz mânios. Nu pricepi că ar putea fi un şiretlic?

Sergentul se uită de-a lungul liniei.

— Nu, domnule, dacă e să fiu sincer! Nu pot spune că ar putea fi vorba de aşa ceva, rosti el cu sânge rece.

Omul avea dreptate. Cum ar fi putut inamicul să profite de faptul că soldaţii din linia întâi a celor două tabere se împrieteneau?

Sergentul arătă spre german.

— El este Hans Braun, domnule. A fost chelner la hotelul Savoy din Londra. Vorbeşte engleza!

Sergentul german îl salută pe Fitz.

— Îmi pare bine de cunoştinţă, domnule maior, spuse el.

Crăciun fericit!

Avea un accent mai puţin pronunţat decât sergentul din Cardiff. Scoase o butelcă şi i-o întinse.

— Vreţi o gură de şnaps?

— Dumnezeule! exclamă Fitz şi porni mai departe.

Nu se putea face nimic. Ar fi fost greu să oprească asta chiar şi având sprijinul ofiţerilor neimplicaţi, cum era acel sergent galez. Fără ajutorul lor, era imposibil. Hotărî că ar fi mai bine să raporteze situaţia unui superior şi să lase problema pe umerii altcuiva.

Înainte însă de a apuca să plece de acolo, îşi auzi numele strigat.

— Fitz! Fitz! Chiar tu eşti?

Vocea îi suna familiar. Se întoarse şi văzu un german apropiindu-se. Când omul ajunse lângă el, îl recunoscu.

— Von Ulrich? rosti el uimit.

— Eu, în carne şi oase!

Walter zâmbi larg şi îi întinse mâna. Fitz i-o întinse şi el, mecanic, iar Walter i-o strânse cu putere. Era mai slab, iar pielea sa altădată foarte netedă părea aspră şi bătucită. „Cred că şi eu m-am schimbat”, se gândi Fitz.

Walter zise:

— Este uimitor… ce coincidenţă!

— Mă bucur să văd că eşti bine şi sănătos, spuse Fitz. Deşi probabil că nu ar trebui.

— Asemenea!

— Ce-o să facem cu toată nebunia asta?

Fitz flutură din mână spre soldaţii care fraternizau.

— Mă îngrijorează, adaugă el.

— Sunt de acord. Mâine s-ar putea să nu mai vrea să tragă în noii lor prieteni.

— Şi atunci ce-i de făcut?

— Trebuie să pornim o confruntare cât de curând, ca să-i readucem la normal. Dacă ambele tabere încep să se bombardeze mâine dimineaţă, o să ajungă să se urască din nou foarte curând.

— Sper să ai dreptate.

— Tu cum mai eşti, prietene?

Fitz îşi aminti vestea bună şi se lumină la faţă.

— Sunt tată, rosti el. Bea a născut un băiat. Ia un trabuc.

Îşi aprinseră trabucurile. Walter îi relată că fusese pe frontul

de răsărit.

— Ruşii sunt corupţi, spuse el dezgustat. Ofiţerii lor vând proviziile pe piaţa neagră şi lasă infanteria să moară de foame şi de frig. Jumătate din populaţia Prusiei de Est poartă bocanci militari ruseşti, în vreme ce soldaţii ruşi umblă desculţi.

Fitz îi zise că el fusese în Paris.

— Restaurantul tău preferat, Voisin’s, este încă deschis.

Oamenii începură un meci de fotbal, Marea Britanie împotriva Germaniei, cu chipie pe post de bare.

— Trebuie să raportez asta, rosti Fitz.

— Şi eu, încuviinţă Walter. Dar, spune-mi mai întâi, ce mai face Lady Maud?

— Bine, din câte ştiu.

— Ţin neapărat să îi fiu pomenit.

Fitz fu surprins de emfaza cu care Walter grăise aceste cuvinte, altminteri banale.

— Bineînţeles, răspunse el. Ai vreun motiv special pentru asta?

Walter îşi întoarse privirea şi spuse:

— Chiar înainte să părăsesc Londra… am dansat cu ea la balul organizat de Lady Westhampton. A fost ultimul lucru civilizat pe care l-am făcut înainte de acest război *verdammten.*

Walter părea copleşit de emoţie. În glas i se simţea un tremur, iar lui nu-i stătea în fire să amestece germana cu engleza. Poate că atmosfera Crăciunului pusese stăpânire şi pe el.

Walter continuă:

— Aş dori din tot sufletul să ştie că m-am gândit la ea în ziua de Crăciun.

Îl privi pe Fitz cu lacrimi în ochi.

— Pot să te rog să-i spui tu asta, prietene?

— O să-i spun, îi zise Fitz. Sunt sigur că va fi foarte încântată.

Capitolul 14
Februarie 1915

— Am fost la doctor, rosti femeia de lângă Ethel. I-am zis că mă mănâncă păsărica.

Un val de hohote de râs străbătu încăperea. Aceasta se afla la ultimul etaj al unei căsuţe din estul Londrei, în apropiere de Aldgate. Douăzeci de femei erau aşezate în faţa maşinilor de cusut, înghesuite pe ambele părţi ale unei bănci lungi. Focul nu era făcut, iar singura fereastră a camerei era închisă bine pentru a nu lăsa să intre gerul de februarie. Pe podea nu se afla nimic. Tencuiala văruită de pe pereţi se scorojise cu timpul, iar şipcile de dedesubt se iţeau din loc în loc. Aerul din încăpere era stătut – fiind respirat de douăzeci de femei –, dar nu părea să se încălzească, iar femeile purtau toate pălării şi haine.

Tocmai se opriseră pentru o pauză, iar pedalele de sub tălpile lor amuţiseră pentru scurtă vreme. Vecina lui Ethel era Mildred Perkins, o londoneză din East End de-o seamă cu ea. Mildred era şi chiriaşa lui Ethel – ar fi fost o fată frumoasă dacă nu ar fi avut dinţii prea ieşiţi în afară. Bancurile porcoase erau specialitatea ei. Îşi continuă povestirea:

— Şi doctorul zice: „Nu ar trebui să spui asta, este un cuvânt obscen."

Ethel rânji. Mildred izbutea să creeze momente de voioşie în ziua lor lungă de lucru, de douăsprezece ore. Ethel nu mai auzise asemenea cuvinte înainte. La Tŷ Gwyn, angajaţii erau de o politeţe exagerată. Londonezele însă ziceau tot ce le venea la gură. Erau de toate vârstele şi naţionalităţile, iar unele abia dacă îndrugau câteva vorbe în engleză, inclusiv cele două refugiate din Belgia ocupată de germani. Singurul lucru pe care îl aveau toate în comun era faptul că fuseseră suficient de disperate încât să accepte acea slujbă.

— Iar eu zic: „Atunci ce-ar trebui să spun, dom' doctor?" Şi el răspunde: „Spune că te mănâncă degetul."

Coseau mii de uniforme militare britanice, tunici şi pantaloni. În fiecare zi, bucăţile de material kaki, gros, veneau de la o fabrică de tăiere de pe o stradă alăturată, cutii mari de carton pline cu mâneci şi craci, iar femeile de aici le coseau laolaltă şi le

trimiteau la o altă fabrică, unde se adăugau nasturii şi butonierele pentru nasturi. Erau plătite pentru câte reuşeau să termine.

— El îmi zice: „Şi degetul te mănâncă tot timpul, doamnă Perkins, sau doar din când în când?”

Mildred făcu o pauză, iar femeile amuţiră, aşteptând poanta.

— Şi eu zic: „Nu, dom’ doctor, numai când mă piş prin el.”

Femeile izbucniră în râs şi urale.

O fetiţă slabă, cam de 12 ani, intră pe uşă purtând pe umăr o prăjină de care erau atârnate douăzeci de căni mari şi ulcioare. Fata aşeză cu grijă prăjina pe bancă. Cănile conţineau ceai, ciocolată caldă, zeamă de supă sau cafea apoasă. Fiecare femeie avea cana ei. De două ori pe zi, la jumătatea dimineţii şi la jumătatea după-amiezii, ele îi dădeau câţiva bănuţi fetei, pe nume Allie, iar ea le umplea cănile la cafeneaua de vizavi.

Femeile îşi sorbiră băuturile, întinzându-şi mâinile şi picioarele şi frecându-se la ochi. Munca nu era la fel de grea ca cea a unui miner, se gândi Ethel, dar era istovitoare – stăteau aplecate deasupra maşinii ore în şir, mijindu-şi ochii la cusătură, care trebuia făcută perfect. Şeful, Mannie Litov, verifica fiecare bucată şi, dacă nu era bine făcută, nu te plătea, deşi Ethel bănuia că el trimitea mai departe şi uniformele cu defecte.

După cinci minute, Mannie intră în camera de lucru, bătu din palme şi zise:

— Hai, înapoi la treabă.

Ele îşi goliră cănile şi se întoarseră la lucru.

Mannie le muncea din greu, dar nu era cel mai rău şef posibil, din câte ziceau femeile. Cel puţin el nu le pipăia şi nu le cerea favoruri sexuale. Avea vreo treizeci de ani, ochii negri şi barba neagră. Tatăl său era un croitor venit din Rusia, care îşi deschisese o prăvălie pe Mile End Road, realizând costume ieftine pentru funcţionarii bancari şi pentru curierii agenţilor de bursă. Mannie învăţase meseria de la tatăl său, apoi pornise o întreprindere mai ambiţioasă.

Războiul era bun pentru afaceri. Un milion de oameni intraseră ca voluntari în armată între august şi Crăciun şi toţi aveau nevoie de uniforme. Mannie angaja toate cusătoresele pe care le găsea. Din fericire, Ethel învăţase să coasă la maşină la Tŷ Gwyn.

Avea nevoie de o slujbă. Deşi casa fusese cumpărată şi Mildred îi plătea chirie, trebuia să pună bani deoparte pentru

clipa în care avea să vină pe lume copilul. Însă căutarea unui loc de muncă fusese o experienţă frustrantă şi enervantă.

Femeile aveau acum acces la tot felul de meserii, dar Ethel aflase rapid că bărbaţii şi femeile încă nu erau egali. Meseriile pentru care bărbaţii câştigau trei-patru lire erau oferite femeilor pentru o liră pe săptămână. Şi, chiar şi atunci, femeile erau nevoite să îndure ostilitatea şi persecuţia şefilor. Bărbaţii care mergeau cu autobuzul refuzau să îşi prezinte biletele unei controloare, inginerii turnau ulei în trusele de scule ale femeilor, iar muncitoarele nu aveau voie să intre în tavernele de la poarta fabricii. Ceea ce o înfuria şi mai mult pe Ethel era faptul că aceiaşi bărbaţi ar fi făcut o femeie leneşă şi netoată dacă se întâmpla să aibă copiii îmbrăcaţi în zdrenţe.

În cele din urmă, mânioasă şi fără prea mare tragere de inimă, optase pentru o industrie în care femeile erau angajate în mod tradiţional, jurând să schimbe acest sistem nedrept înainte să moară.

Îşi masă spatele. Trebuia să nască peste o săptămână sau două şi, din zi în zi, avea să fie nevoită să se oprească din lucru. Cusutul era greu când aveai un pântece mare şi bombat, însă cel mai mult o deranja osteneala care ameninţa să pună stăpânire pe ea.

În încăpere intrară alte două femei, una dintre ele bandajată la mână. Cusătoresele se tăiau adesea cu acele maşinilor sau cu foarfecele ascuţite pe care le foloseau.

Ethel zise:

— Uite ce-i, Mannie, ar trebui să ai la îndemână o trusă de prim ajutor, cu pansament, o sticlă de iod şi alte câteva lucruri de trebuinţă.

El răspunse:

— Da’ ce, sunt făcut cumva din bani?

Era răspunsul lui clasic la orice solicitare din partea muncitoarelor.

— Dar pierzi bani de fiecare dată când una dintre noi se răneşte, insistă Ethel, pe un ton dulce şi rezonabil. Uite două femei care au stat departe de maşinile lor aproape o oră, pentru că au fost nevoite să meargă la spiţer ca să le oblojească tăieturile.

Femeia bandajată rânji şi spuse:

— Plus că a trebuit să mă opresc şi pe la Dog and Duck ca să mă mai calmez.

Mannie îi zise lui Ethel cu sarcasm:
— Bănuiesc că vrei ca în trusa de prim ajutor să fie şi o sticlă de gin.
Ethel nu-i luă în seamă remarca.
— O să-ţi fac o listă şi o să aflu cât ar costa totul, apoi te poţi hotărî şi singur, ce zici?
— Nu promit nimic, spuse Mannie, ceea ce pentru el reprezenta aproape o promisiune.
— Bine, atunci.
Ethel se întoarse la maşina ei.
Ea era mereu cea care îi cerea lui Mannie mici îmbunătăţiri la locul de muncă sau care protesta atunci când el făcea diverse schimbări, cum fusese momentul în care le ceruse să plătească pentru a-şi ascuţi foarfecele. Fără să vrea, părea să aibă rolul pe care îl juca şi tatăl ei.
Prin fereastra soioasă se vedea cum se întunecă. Lui Ethel, ultimele trei ore din ziua de muncă i se păreau cele mai grele – o durea spatele, iar strălucirea orbitoare a luminilor din tavan îi dădea dureri de cap.
Când se făcea însă ora şapte, nu mai voia să plece acasă. Gândul unei noi seri petrecute în singurătate era prea deprimant.
Când ajunsese la Londra, atrăsese atenţia câtorva tineri. Ei nu-i plăcuse cu adevărat de niciunul dintre ei, dar le acceptase invitaţiile la cinematograf, la teatrul de estradă, la recitaluri şi prin taverne, iar pe unul chiar îl sărutase, deşi nu prea pătimaş. Totuşi, de îndată ce sarcina începuse să se vadă, îşi pierduseră cu toţii interesul. O fată drăguţă era una, o femeie cu un copil era cu totul altceva.
Din fericire, în seara aceea avea loc o întrunire a Partidului Laburist. Ethel se înscrisese la filiala din Aldgate a Partidului Laburist Independent imediat după ce îşi cumpărase casa. Se întreba adesea ce ar fi zis tatăl său dacă ar fi ştiut. Oare ar fi vrut să o dea afară din partid, aşa cum o dăduse şi din casă? Sau ar fi fost mulţumit în sinea lui? Probabil că nu avea să afle niciodată.
În seara aceea se înscrisese la cuvânt Sylvia Pankhurst, una dintre conducătoarele sufragetelor, militantele pentru acordarea dreptului de vot femeilor. Războiul dezbinase celebra familie Pankhurst. Emmeline, mama, renunţase la campanie pe durata războiului. Una dintre fete, Christabel, urmase exemplul mamei, însă cealaltă, Sylvia, continuase campania pe cont propriu. Ethel era de partea Sylviei: femeile erau asuprite şi pe timp de război,

la fel ca şi pe timp de pace, şi avea să li se facă dreptate abia când vor fi primit dreptul de vot.

Îşi luă rămas-bun de la celelalte femei în faţa clădirii. Strada luminată de felinare era aglomerată – muncitori care plecau acasă, cumpărători ce-şi luau cele de trebuinţă pentru cină şi cheflii în drum spre o noapte de benchetuială. Un damf cald de drojdie ieşea pe uşa deschisă de la Dog and Duck. Ethel le înţelegea pe femeile care îşi petreceau toată seara în asemenea locuri. Tavernele erau locuri mai primitoare decât casele celor mai mulţi dintre oameni şi aveai parte acolo nu numai de o companie plăcută, dar şi de anestezicul ieftin oferit de gin.

Lângă crâşmă se afla o băcănie numită Lippmann’s, care era închisă: fusese vandalizată de o gaşcă patriotică din cauza numelui său german şi avea acum scânduri pe uşă. În mod ironic, patronul era un evreu din Glasgow, al cărui fiu făcea parte din Infanteria Uşoară de Munte.

Ethel luă autobuzul. Avea de mers doar două staţii, dar era prea obosită ca să le mai parcurgă pe jos.

Întrunirea se desfăşura la Biserica Evanghelică a Golgotei, locul în care se afla şi clinica lui Lady Maud. Ethel venise în Aldgate fiindcă era singurul cartier din Londra de care auzise vreodată – Maud îi pomenise numele în mai multe rânduri.

Sala era luminată de lămpi incandescente înşirate pe pereţi, iar o vatră cu cărbuni amplasată în mijlocul încăperii alunga frigul. Scaune pliante ieftine fuseseră înşirate în faţa unei mese şi a unui pupitru. Ethel fu întâmpinată de secretarul filialei, Bernie Leckwith, un bărbat studios şi pedant, cu suflet bun. În seara aceea părea îngrijorat.

— Am rămas fără orator, spuse el.

Ethel era dezamăgită.

— Ce-o să facem? întrebă ea. Se uită prin încăpere. S-au strâns deja peste cincizeci de oameni.

— O să ne fie trimisă o înlocuitoare, dar nu a ajuns încă şi nu ştiu cât de bine se va descurca. Nici măcar nu este membră de partid.

— Cum o cheamă?

— Lady Maud Fitzherbert. Bernie adăugă dezaprobator: Bag seamă că este dintr-o familie de proprietari de mină.

Ethel râse.

— Ca să vezi! Am lucrat pentru ea.

— Este o bună oratoare?

— N-am nicio idee.

Ethel era intrigată. Nu o mai văzuse pe Maud din acea fatidică zi de marţi, când aceasta se căsătorise cu Walter von Ulrich, iar Marea Britanie declarase război Germaniei. Ethel încă mai avea rochia pe care i-o cumpărase Walter, împachetată cu grijă în hârtie de mătase şi atârnată în şifonier. Era din mătase roz cu un jupon transparent, cu siguranţă cel mai frumos lucru pe care îl avusese vreodată. Sigur că acum nu-i mai venea. În plus, era o rochie mult prea bună ca să o poarte la o întrunire a Partidului Laburist. Mai avea şi pălăria, în cutia originală de la magazinul de pe Bond Street.

Se aşeză, bucuroasă că poate să-şi elibereze picioarele de povară, şi aşteptă să înceapă întrunirea. Nu avea să uite niciodată cum se dusese la Ritz, după nuntă, cu chipeşul văr al lui Walter, Robert von Ulrich. Când intraseră în restaurant, câteva femei o priviseră aspru şi ea îşi dăduse seama că, în pofida rochiei scumpe pe care o purta, era ceva la ea care o dădea de gol că face parte din clasa muncitoare. Însă nici că îi păsa. Robert o făcuse să râdă cu comentariile sale răutăcioase la adresa hainelor şi bijuteriilor celorlalte femei, iar ea îi povestise un pic despre viaţa dintr-un oraş minier galez, care lui i se păruse mai ciudată decât însăşi existenţa eschimoşilor.

Unde erau ei acum? Atât Walter, cât şi Robert plecaseră la război, desigur, Walter cu armata germană, iar Robert cu cea austriacă, iar Ethel nu avea de unde să ştie dacă mai erau în viaţă sau nu. Nici de Fitz nu mai ştia nimic. Bănuia că plecase în Franţa cu Puşcaşii Galezi, dar nu era sigură nici măcar de acest lucru. Chiar şi aşa, citea înfrigurată listele din ziare cu cei căzuţi pe front, uitându-se cu frică după numele Fitzherbert. Îl ura pentru felul în care se purtase cu ea, însă tot se simţea extrem de recunoscătoare de fiecare dată când nu dădea peste numele lui.

Ar fi putut păstra legătura cu Maud, ducându-se pur şi simplu la clinică miercurea, dar cum şi-ar fi explicat vizita? În afară de o mică spaimă trasă în iulie – o pată mică de sânge pe lenjerie, în legătură cu care doctorul Greenward o asigurase că nu trebuie să-şi facă griji –, nu avusese probleme de sănătate.

Şi totuşi, Maud nu se schimbase în cele şase luni. Intră în sală îmbrăcată la fel de bine ca întotdeauna, purtând o pălărie cu boruri largi, din care se ivea o pană mare precum catargul unei corăbii. Ethel se simţi brusc ponosită în vechea ei haină cafenie.

Maud o zări şi veni spre ea.

— Bună, Williams! Scuză-mă, vreau să spun Ethel. Ce surpriză plăcută!

Ethel îi strânse mâna.

— Iartă-mă că nu mă ridic, rosti ea, mângâindu-şi pântecele bombat. În clipa asta nu cred că m-aş putea ridica nici în faţa regelui.

— Nu-ţi face probleme. Putem sporovăi câteva minute după întrunire?

— Ar fi minunat.

Maud se duse la masă, iar Bernie deschise şedinţa. Bernie era un evreu rus, ca mulţi dintre locuitorii din East End. De fapt, foarte puţini dintre cei de-acolo erau englezi pursânge – mulţi erau galezi, scoţieni şi irlandezi, înainte de război fuseseră şi mulţi germani; acum erau mii de refugiaţi belgieni. Vasele îi lăsau în East End, aşa că se stabileau acolo, fireşte.

Deşi aveau un invitat special, Bernie insistă ca mai întâi să treacă în revistă prezenţa, procesele-verbale ale şedinţei precedente şi alte lucruri plictisitoare, de rutină. El lucra la biblioteca consiliului local şi era obsedat de detalii.

Într-un final, o prezentă pe Maud. Ea vorbi cu încredere şi în cunoştinţă de cauză despre asuprirea femeilor.

— O femeie care face aceeaşi muncă precum un bărbat ar trebui plătită la fel, spuse ea. Însă ni se spune adesea că bărbatul trebuie să-şi întreţină familia.

Câţiva bărbaţi din încăpere dădură din cap cu subînţeles: aşa ziceau întotdeauna, într-adevăr.

— Dar cum rămâne cu *femeia* care trebuie să-şi întreţină familia?

Asta provocă murmure aprobatoare în rândul femeilor.

— Săptămâna trecută am întâlnit o fată în Acton, care încerca să îşi hrănească şi să îşi îmbrace cei cinci copii cu două lire pe săptămână, în vreme ce soţul ei, care a părăsit-o, câştiga patru lire şi zece şilingi fabricând elice pentru vapoare în Tottenham şi cheltuindu-şi banii la crâşmă!

— Aşa este! zise o femeie din spatele lui Ethel.

— Am vorbit de curând cu o femeie din Bermondsey, al cărei soţ a fost omorât la Ypres – ea trebuie să-şi întreţină cei patru copii şi totuşi primeşte un salariu de femeie.

— E o ruşine! rostiră mai multe femei.

— Dacă patronul poate plăti cu un şiling un bărbat ca să facă

un bolţ cu piston, atunci poate plăti la fel şi o femeie pentru aceeaşi muncă.

Bărbaţii se foiră neliniştiţi în scaune.

Maud îşi trecu privirea de oţel peste public.

— Când aud bărbaţii socialişti protestând împotriva plăţii egale, eu le zic: cum le permiteţi patronilor lacomi să trateze femeile ca pe o forţă de muncă ieftină?

Ethel considera că era nevoie de mult curaj şi de multă independenţă pentru ca o femeie din clasa socială a lui Maud să aibă asemenea vederi. O şi invidia pe Maud. Era geloasă pe hainele ei frumoase şi pe fluenţa discursului său. Pe deasupra, Maud era căsătorită cu bărbatul pe care îl iubea.

După discurs, Maud fu luată la întrebări în mod agresiv de către bărbaţii din Partidul Laburist. Trezorierul filialei, un scoţian roşu la faţă pe nume Jock Reid, spuse:

— Cum vă puteţi văicări atâta, cerând dreptul de vot pentru femei, când băieţii noştri mor în Franţa?

Se auziră aprobări zgomotoase.

— Mă bucur că m-aţi întrebat asta, pentru că este o întrebare care tulbură mulţi oameni, bărbaţi şi femei deopotrivă, rosti Maud.

Ethel admiră tonul conciliant al răspunsului, care contrasta cu ostilitatea celui care pusese întrebarea.

— Oare activitatea politică ar trebui să continue netulburată în vreme de război? Oare ar trebui să participaţi la o şedinţă a Partidului Laburist? Oare sindicatele ar trebui să continue lupta împotriva exploatării muncitorilor? S-a închis cumva Partidul Conservator pe durata războiului? Au fost cumva suspendate temporar nedreptatea şi asuprirea? Eu spun că nu, tovarăşe. Nu trebuie să le îngăduim duşmanilor progresului să profite de avantajul războiului. Acesta nu trebuie să devină o scuză pentru ca tradiţionaliştii să ne ţină pe loc. După cum zice domnul Lloyd George, lucrurile merg mai departe ca de obicei.

După şedinţă se făcu ceai – bineînţeles de către femei – şi Maud se aşeză lângă Ethel, scoţându-şi mănuşile ca să ţină o ceaşcă şi o farfurioară din ceramică groasă, albastră, în mâinile sale fine. Ethel considera că nu s-ar fi cuvenit să-i destănuie lui Maud adevărul despre fratele ei, aşa că îi oferi ultima versiune a poveştii sale născocite, conform căreia „Teddy Williams” fusese omorât în luptele din Franţa.

— Le spun oamenilor că eram căsătoriţi, rosti ea, atingând

inelul ieftin pe care îl purta pe deget. Nu că i-ar mai păsa cuiva în ziua de azi. Când băieţii pleacă la război, fetele vor să le facă pe plac, fie că se căsătoresc, fie că nu. Îşi coborî vocea: Nu cred că ai primit veşti de la Walter, nu?

Maud zâmbi.

— S-a întâmplat ceva uimitor. Ai citit în ziare despre armistiţiul de Crăciun?

— Da, fireşte – britanicii şi germanii au făcut schimb de cadouri şi au jucat fotbal pe terenul dintre tabere. Păcat că nu au continuat armistiţiul, refuzând să lupte după aceea.

— Categoric. Dar Fitz s-a întâlnit cu Walter!

— Ei bine, asta chiar că-i nemaipomenit.

— Bineînţeles, Fitz nu ştie că suntem căsătoriţi, aşa că Walter a trebuit să fie foarte atent cu ce-i spune. Însă mi-a trimis mesajul că se gândeşte la mine în ziua de Crăciun.

Ethel îi strânse mâna lui Maud.

— Deci este teafăr!

— A participat la luptele din Prusia de Est şi acum a ajuns pe frontul din Franţa, dar nu a fost rănit.

— Slavă Domnului! Dar nu cred că vei mai primi veşti de la el, nu-i aşa? Un asemenea noroc nu prea se repetă.

— Aşa este. Singura mea speranţă este să ajungă într-o ţară neutră, precum Suedia sau Statele Unite, de unde să-mi poată trimite o scrisoare. Altminteri va trebui să aştept până la terminarea războiului.

— Şi contele?

— Fitz este bine. Şi-a petrecut primele săptămâni de război la Paris.

„În vreme ce eu îmi căutam de lucru într-un atelier”, se gândi Ethel cu ciudă.

Maud continuă:

— Prinţesa Bea a născut un băieţel.

— Cred că Fitz este bucuros să aibă un moştenitor.

— Toţi suntem bucuroşi, răspunse Maud, iar Ethel îşi aminti că ea nu era doar rebelă, ci şi aristocrată pe deasupra.

Şedinţa se încheie. Pe Maud o aştepta taxiul afară şi îşi luară rămas-bun. Bernie Leckwith luă autobuzul împreună cu Ethel.

— S-a descurcat mai bine decât mă aşteptam, zise el. E din înalta clasă, desigur, dar a avut argumente sănătoase. Şi a fost prietenoasă, mai ales cu tine. Bănuiesc că ai ajuns să-i cunoşti foarte bine familia cât ai lucrat pentru ei.

„Nici n-ai idee”, se gândi Ethel.

Ethel locuia pe o stradă liniştită, cu căsuţe ce aveau etaje retrase şi care – deşi vechi – erau construite temeinic, fiind majoritatea ocupate de muncitori ceva mai înstăriţi, artizani şi supraveghetori şi de familiile acestora. Bernie o conduse până la intrare. Probabil că ar fi vrut să o sărute de noapte bună. Ea se gândi o clipă să îl lase, doar pentru că se simţea recunoscătoare fiindcă mai exista pe lume un bărbat care o considera încă atrăgătoare. Însă în final raţiunea învinse: nu voia să îi dea speranţe false.

— Noapte bună, tovarăşe! îi spuse ea voioasă, apoi intră în casă.

La etaj nu se auzea niciun sunet şi nu se vedea lumina aprinsă: Mildred şi copiii ei se culcaseră deja. Ethel se dezbrăcă şi se băgă în pat. Era istovită, dar mintea îi era agitată, aşa că nu putu să adoarmă. După o vreme se ridică şi îşi făcu un ceai.

Se hotărî să îi scrie fratelui său. Deschise blocnotesul şi începu:

Scumpa şi draga mea soră Libby,

În codul lor din copilărie, doar al treilea cuvânt conta, iar literele din numele familiare erau amestecate, astfel încât ceea ce scrisese însemna pur şi simplu *Dragă Billy.*

Îşi aminti că metoda ei era să scrie mesajul pe care voia să-l trimită, apoi să umple spaţiile goale. Scrise:

Stau singură, simţindu-mă cât se poate de nefericită.

Apoi îl transformă cu ajutorul codului:

Acolo unde stau, dacă eşti singură, nu te simţi nicicum: nici foarte fericită, nici foarte nefericită.

În copilărie îndrăgise acest joc, născocind mesaje imaginare care să le ascundă pe cele adevărate. Ea şi Billy concepuseră şi câteva şiretlicuri ajutătoare: cuvintele tăiate contau, pe când cele subliniate nu erau puse la socoteală.

Hotărî să scrie tot mesajul, apoi să revină şi să îl codifice.

Străzile Londrei nu sunt pavate cu aur, cel puţin nu în Aldgate.

Se gândi să redacteze o scrisoare veselă, tratându-şi necazurile cu umor. Apoi se gândi: „La dracu' cu asta, îi pot spune fratelui meu adevărul."

Obişnuiam să cred că sunt deosebită, nu mă întreba de ce. Se crede prea bună pentru Aberowen, zicea lumea, şi avea dreptate.

Trebui să îşi ţină în frâu lacrimile când se gândi la acele vremuri: uniforma curată, mesele îmbelşugate din imaculata sală a servitorilor şi, mai presus de toate, trupul zvelt şi frumos pe care îl avusese cândva.

Şi acum, uită-te la mine. Lucrez douăsprezece ore pe zi în atelierul lui Mannie Litov. Mă doare capul în fiecare seară, iar spatele în permanenţă. O să nasc un copil pe care nu şi-l doreşte nimeni. Nici pe mine nu mă vrea nimeni, cu excepţia unui bibliotecar plictisitor cu ochelari.

Ronţăi capătul creionului o clipă îndelungată, apoi încheie:

E ca şi cum aş fi murit.

(ii)

În cea de-a doua duminică a fiecărei luni, un preot ortodox venea cu trenul de la Cardiff până în vale, la Aberowen, ducând cu el o valiză plină cu icoane şi sfeşnice împachetate cu grijă, ca să oficieze Sfânta Liturghie pentru ruşi.

Lev Peshkov ura preoţii, dar venea întotdeauna la slujbă – trebuia să vii dacă voiai să primeşti după aceea masa principală gratis. Slujba se desfăşura în sala de lectură a bibliotecii publice. Era o bibliotecă Carnegie, construită din donaţiile unui filantrop american, conform plăcii din hol. Lev putea să citească, dar nu-i prea înţelegea pe oamenii care considerau cititul o plăcere. Ziarele de aici erau prinse pe suporţi masivi de lemn, ca să nu poată fi furate, şi în jur erau afişe pe care scria: LINIŞTE. Cum puteai să te distrezi într-un asemenea loc?

Lui Lev nu îi plăcea cam nimic din Aberowen.

Caii erau la fel peste tot, însă detesta să lucreze în subteran:

stătea mereu în penumbră, iar praful înecăcios de cărbune îl făcea să tuşească. La suprafaţă ploua întruna. Nu mai văzuse niciodată atâta ploaie. Nu venea în furtuni sau în ruperi bruşte de nori, pentru ca după aceea să se limpezească cerul şi să se usuce totul. Era o burniţă măruntă ce cădea de dimineaţă până seara, uneori întreaga săptămână, strecurându-i-se pe sub pantaloni şi pe sub cămaşă.

Greva se stinsese în august, după izbucnirea războiului, şi minerii se întorseseră la lucru. Majoritatea fuseseră reangajaţi şi îşi primiseră casele înapoi. Excepţie făceau doar cei pe care conducerea îi socotise ca fiind agitatori, iar aceştia se înrolaseră în rândurile Puşcaşilor Galezi. Văduvele evacuate îşi găsiseră unde să stea. Spărgătorii de grevă nu mai erau ostracizaţi: localnicii ajunseseră la concluzia că şi străinii fuseseră manipulaţi de sistemul capitalist.

Însă Lev nu scăpase din Sankt Petersburg ca să facă asta. Marea Britanie era un loc mai bun decât Rusia, fireşte: aici erau permise sindicatele, poliţia nu era complet scăpată de sub control şi până şi evreii erau liberi. Totuşi, nu avea de gând să se mulţumească cu atât, spetindu-se o viaţă întreagă într-un oraş minier din mijlocul pustietăţii. Nu la asta visaseră el şi Grigori. Asta nu era America.

Şi, chiar dacă ar fi fost tentat să rămână acolo, tot îi datora lui Grigori să meargă mai departe. Ştia că se purtase urât cu fratele său, dar jurase să îi trimită banii de bilet. Lev încălcase multe promisiuni în scurta sa viaţă, dar avea de gând să o respecte pe aceasta.

Strânsese o mare parte din preţul unui bilet de la Cardiff la New York. Banii erau ascunşi sub o lespede din bucătăria casei sale de pe Wellington Row, alături de pistol şi de paşaportul fratelui său. Nu economisise suma din salariul său săptămânal, desigur: din salariu abia dacă îşi putea cumpăra bere şi tutun. Economiile sale veneau din jocul săptămânal de cărţi.

Spirya nu mai era colaboratorul lui. Tânărul plecase din Aberowen după câteva zile, întorcându-se la Cardiff în căutarea unei slujbe mai uşoare. Însă nu era niciodată greu să găseşti un om lacom, iar Lev se împrietenise cu un maistru miner pe nume Rhys Price. Lev se asigura că Rhys câştigă constant şi după aceea împărţeau câştigul. Era important să nu exagereze: uneori era necesar să mai câştige şi alţii. Dacă minerii îşi dădeau seama ce se întâmplă, nu numai că asta ar fi pus capăt jocului de cărţi,

dar probabil că l-ar fi omorât pe Lev. Deci banii se strângeau cu greu, iar Lev nu îşi putea permite să refuze o masă gratuită.

Preotul era întâmpinat mereu la gară de maşina contelui. Era condus apoi la Tŷ Gwyn, unde primea vin de Xeres şi prăjituri. Dacă prinţesa Bea se afla acasă, îl însoţea la bibliotecă şi intra în încăpere cu câteva clipe înaintea lui, ceea ce îi îngăduia să nu petreacă prea mult timp în prezenţa oamenilor de rând.

Astăzi prinţesa îşi făcu apariţia la câteva minute după ora unsprezece, după cum arăta ceasul mare din sala de lectură, îmbrăcată într-o haină de blană şi cu o pălărie îmblănită, care să-i ţină de cald în gerul din februarie. Lev îşi înăbuşi un fior: nu o putea privi fără să nu simtă din nou groaza nestăpânită a unui copil de şase ani, obligat să-şi vadă tatăl spânzurat.

Preotul intră după ea, într-o sutană crem cu cingătoare de aur. Astăzi, pentru prima oară, era însoţit de un alt bărbat, îmbrăcat în veşminte de neofit – şi Lev fu şocat şi îngrozit să îl recunoască pe fostul său partener de fărădelegi, Spirya.

Mintea lui Lev era extrem de tulburată în timp ce clericii pregăteau cele cinci pâini şi îndoiau vinul roşu pentru slujbă. Oare Spirya îl descoperise pe Dumnezeu şi îşi schimbase obiceiurile? Sau veşmintele preoţeşti nu erau decât un paravan pentru furt şi înşelăciune?

Preotul mai vârstnic cântă binecuvântările. Câţiva dintre oamenii mai credincioşi formaseră un cor – o idee aprobată cu însufleţire de vecinii lor galezi – şi acum cântau primul amin. Lev îşi făcu cruce odată cu ceilalţi, însă gândurile îi zburau neliniştite la Spirya. Nu ar fi fost deloc neobişnuit pentru un preot să mărturisească adevărul şi să strice totul: adio jocuri de cărţi, bilet spre America sau bani pentru Grigori.

Lev îşi aminti ultima zi petrecută la bordul vasului *Arhanghelul Gabriel,* când îl ameninţase cu brutalitate pe Spirya că îl va azvârli în apă doar pentru că pomenise de înşelăciune. Spirya ar fi putut să-şi amintească şi de asta acum. Lev îşi dorea să nu-l fi umilit pe om în asemenea hal.

Îl urmări pe Spirya în timpul slujbei, încercând să-i citească pe faţă intenţiile. Când se duse în primul rând ca să primească împărtăşania, încercă să îi atragă atenţia fostului său prieten, însă acesta nu dădu niciun semn că l-ar recunoaşte: Spirya era complet absorbit de ritual sau se prefăcea că este.

După aceea clericii plecară în maşină cu prinţesa, iar cei treizeci şi ceva de creştini ruşi îi urmară pe jos. Lev se întreba

dacă Spirya avea să-i vorbească la Tŷ Gwyn şi începu să se frământe, neştiind ce avea să-i spună. Oare avea să pretindă că escrocheria lor nu se întâmplase niciodată? Oare avea să îl dea de gol şi să atragă mânia minerilor asupra lui Lev? Sau avea să-i ceară ceva în schimb pentru a păstra tăcerea?

Pe Lev îl bătu gândul să plece imediat din oraş. Erau trenuri spre Cardiff cam la o oră sau două. Dacă ar fi avut mai mulţi bani, poate că ar fi ales să fugă. Dar nu strânsese destul pentru bilet, aşa că urcă încet dealul de la ieşirea din oraş, îndreptându-se spre palatul contelui pentru masa principală.

Masa era servită în sala servitorilor, aflată sub scări. Masa era copioasă: tocană de oaie cu pâine, cât puteai mânca, şi bere blondă cu care s-o dai pe gât. Camerista rusoaică de vârstă mijlocie a prinţesei, Nina, li se alătură şi făcu pe translatoarea. Avea o slăbiciune pentru Lev şi se asigură că primeşte bere în plus.

Preotul mâncă împreună cu prinţesa, dar Spirya coborî în sala servitorilor şi i se alătură lui Lev, care arboră pe chip cel mai binevoitor zâmbet de care era în stare.

— Ce surpriză, vechiul meu prieten! rosti el în rusă. Felicitări!

Spirya nu se lăsă vrăjit.

— Încă mai joci cărţi, fiule? întrebă el.

Lev zâmbi în continuare, dar îşi coborî vocea:

— O să-mi ţin gura dacă ţi-o ţii şi tu. E bine aşa?

— Vorbim după masă.

Lev era frustrat. Pe ce cale avea s-o apuce Spirya – pe cea a virtuţii sau pe cea a şantajului?

După ce terminară de mâncat, Spirya ieşi pe uşa din spate, iar Lev îl urmă. Fără să scoată o vorbă, Spirya îl conduse într-o rotondă albă, ce semăna cu un templu grecesc în miniatură. De pe platforma sa ridicată, puteau vedea pe oricine s-ar fi apropiat. Ploua, iar apa picura pe coloanele de marmură. Lev îşi scutură basca şi şi-o puse din nou pe cap.

Spirya zise:

— Îţi mai aminteşti când te-am întrebat pe vapor ce ai face dacă aş refuza să îţi dau jumătatea ta de bani?

Lev îl suspendase pe Spirya deasupra balustradei şi îl ameninţase că-i va rupe beregata şi că-i va azvârli cadavrul în mare.

— Nu, nu-mi mai amintesc, minţi el.

— Nu contează, rosti Spirya. Voiam doar să te iert.

„Calea virtuţii deci”, se gândi Lev uşurat.

— Ce am făcut noi a fost un păcat, spuse Spirya. Eu m-am spovedit şi am primit iertarea.

— În cazul ăsta, nu-i voi cere preotului tău să joace cărţi cu mine.

— Nu glumi!

Lui Lev îi venea să îl înşface pe Spirya de gât, aşa cum făcuse pe vapor, însă Spirya nu mai părea să poată fi intimidat. În mod ironic, sutana îi dădea tupeu.

Spirya continuă:

— Ar trebui să le dezvălui fărădelegea ta celor pe care i-ai jefuit.

— Nu îţi vor mulţumi. S-ar putea să se răzbune şi pe tine, nu doar pe mine.

— Veşmintele mele preoţeşti mă vor ocroti.

Lev clătină din cap.

— Majoritatea oamenilor pe care i-am jefuit noi erau evrei săraci. Probabil că îşi amintesc de preoţii care urmăreau cu zâmbetul pe chip cum îi băteau cazacii. S-ar putea să te omoare în bătaie cu şi mai mult sârg dacă eşti în sutană.

O umbră de mânie îi întunecă lui Spirya chipul, însă el se sili să surâdă binevoitor.

— Eu îmi fac mai multe griji pentru tine, fiule. Nu aş vrea să fii ţinta unei agresiuni.

Lev ştia întotdeauna când este ameninţat.

— Ce-ai de gând să faci?

— Întrebarea este ce-ai tu de gând să faci.

— O să-ţi ţii gura dacă mă opresc?

— Dacă te spovedeşti, te căieşti în mod sincer şi te opreşti din păcat, Dumnezeu te va ierta – şi atunci nu va mai ţine de mine să te pedepsesc.

„Iar tu vei scăpa basma curată”, se gândi Lev.

— În regulă, am s-o fac, rosti el.

De îndată ce vorbele îi ieşiră pe gură, realiză că cedase mult prea repede.

Următoarele cuvinte grăite de Spirya îi confirmară lui Lev că nu se lăsa păcălit cu una cu două.

— Voi verifica, zise el. Iar dacă aflu că ţi-ai încălcat promisiunea făcută în faţa mea şi a lui Dumnezeu, le voi dezvălui fărădelegea ta victimelor.

— Iar ele mă vor omorî. Bună treabă, părinte.

— Din câte văd eu, este cea mai bună cale de a ieşi dintr-o dilemă morală. Şi preotul meu a fost de acord. Aşa că fie accepţi, fie nu.

— Nu prea am de ales.

— Dumnezeu să te binecuvânteze, fiule, spuse Spirya.

Lev plecă de lângă el.

Părăsi Tŷ Gwyn şi se întoarse prin ploaie în Aberowen, fierbând de mânie. Cât de caracteristic pentru un preot, se gândi el cu ciudă, să lipsească un om de şansa de a deveni mai bun! Spirya o ducea bine acum – mâncarea, hainele şi cazarea îi erau asigurate pentru totdeauna de biserică şi de credincioşii flămânzi care îi dădeau bani. Pentru restul vieţii sale, Spirya nu mai avea nimic altceva de făcut decât să cânte la slujbe şi să îşi facă de cap cu paracliserii.

Ce ar fi putut să facă Lev? Dacă renunţa la jocurile de cărţi, i-ar fi luat o veşnicie să strângă banii necesari pentru călătorie. Avea să fie silit să petreacă ani buni îngrijind ponei la jumătate de milă sub pământ. Şi nu avea să-şi mai achite datoria faţă de Grigori, trimiţându-i banii pentru un bilet spre America.

Nu alesese niciodată calea cea sigură.

Porni spre taverna Două Coroane. În Ţara Galilor, unde se respecta Sabatul, tavernele nu aveau voie să rămână deschise duminica, dar regulile nu erau atât de stricte în Aberowen. Exista un singur poliţist în tot oraşul şi, ca majoritatea oamenilor, şi el îşi lua liber duminica. Taverna Două Coroane îşi închidea uşa din faţă, de dragul aparenţelor, însă muşteriii obişnuiţi intrau prin bucătărie, iar afacerea mergea netulburată.

La bar îi găsi pe fraţii Ponti – Joey şi Johnny. Cu totul necaracteristic lor, aceştia beau whisky. Minerii beau de obicei bere. Whisky-ul era o licoare pentru cei bogaţi şi probabil că o sticlă le ajungea tot anul celor de la Două Coroane.

Lev comandă o cană cu bere şi i se adresă fratelui mai mare:

— Salutare, Joey.

— Salutare, Grigori.

Lev încă folosea numele fratelui său, care era trecut pe paşaport.

— Te simţi în vână azi, Joey?

— Desigur. Am fost ieri cu puştiul la Cardiff ca să vedem meciul de box.

Fraţii arătau chiar ei a boxeri, se gândi Lev: doi bărbaţi laţi în umeri, cu grumaz de taur şi cu mâinile mari.

— A fost bun meciul? întrebă el.

— Darkie Jenkins contra Roman Tony. Noi am pariat pe Tony, fiindcă este italian ca noi. Avea cotă de 13 la 1 şi l-a făcut knockout pe Jenkins în trei runde.

Lev avea uneori probleme cu înţelegerea englezei formale, dar ştia ce înseamnă „13 la 1”. Zise:

— Ar trebui să veniţi să jucaţi cărţi. V-aţi... Ezită, apoi îşi aminti expresia: V-aţi intrat în mână.

— A, nu vreau să pierd banii la fel de repede cum i-am câştigat, spuse Joey.

Totuşi, când jucătorii se adunară în hambar, după o jumătate de oră, Joey şi Johnny se aflau şi ei acolo. Restul jucătorilor erau o amestecătură de ruşi şi galezi.

Jucau o versiune locală de poker, numită „lauda la trei cărţi”. Lui Lev îi plăcea. După primele trei cărţi, nu se mai împărţeau şi nici nu se mai schimbau altele, aşa că jocul mergea repede. Dacă un jucător ridica miza, cel care venea la rând trebuia să pună imediat aceeaşi sumă – nu putea rămâne în joc pariind miza iniţială –, ceea ce făcea ca potul să crească cu repeziciune. Pariurile continuau până mai rămâneau doar doi jucători, moment în care unul dintre ei putea pune capăt partidei dublând pariul precedent şi silindu-şi astfel adversarul să îşi dea cărţile pe faţă. Cea mai bună mână era cea de trei bucăţi, cunoscută drept „cui”, iar cel mai mare era cuiul de treiari, adică trei de trei.

Lev era un jucător înnăscut şi ar fi putut câştiga şi fără să trişeze, doar că i-ar fi luat prea mult timp.

Cel care împărţea cărţile se schimba la fiecare mână, deci Lev putea aranja cărţile doar din când în când. Totuşi, existau mii de feluri de a trişa, iar Lev născocise un cod simplu, cu ajutorul căruia Rhys îi putea indica atunci când avea o mână bună. Lev continua atunci să parieze, indiferent de cărţile pe care le avea, ridicând astfel miza şi crescând potul. De cele mai multe ori, toţi ceilalţi se retrăgeau, iar Lev pierdea în faţa lui Rhys.

Când se împărţi prima mână, Lev decise că acela avea să fie ultimul său joc. Dacă îi curăţa de bani pe fraţii Ponti, probabil că ar fi strâns suficient cât să poată cumpăra biletul. Duminica următoare, Spirya avea să descoasă lumea ca să afle dacă Lev mai organiza jocuri de cărţi. Până atunci Lev intenţiona să fie pe mare.

În următoarele două ore, Lev urmări cum cresc câştigurile lui Rhys şi îşi spuse că America era tot mai aproape cu fiecare

bănuţ. În mod normal, nu îi plăcea să cureţe pe cineva de bani, pentru că voia ca persoana respectivă să revină şi săptămâna următoare. Însă astăzi voia să ia potul cel mare.

Când afară începu să se însereze, îi veni rândul să împartă cărţile. Îi dădu lui Joey Ponti trei aşi şi lui Rhys trei treiari. În acest joc, treiarii băteau aşii. Îşi dădu şi sieşi o pereche de popi, ca să justifice faptul că paria mult. Rămase în joc până când Joey ajunse aproape falit – nu voia să colecteze creanţe. Joey îşi folosi şi ultimii bani ca să vadă ce avea Rhys în mână. Expresia de pe chipul lui Joey când Rhys îi arătă cuiul de treiari fu comică şi jalnică în acelaşi timp.

Rhys trase banii spre el, apoi Lev se ridică şi zise:

— Eu sunt lefter.

Jocul se sfârşi şi se întoarseră cu toţii la bar, unde Rhys făcu cinste cu un rând de băutură ca să-i mai îmbuneze pe cei care pierduseră. Fraţii Ponti se întoarseră la bere, iar Joey spuse:

— Eh, cum au venit, aşa s-au dus.

Câteva minute mai târziu, Lev ieşi afară şi Rhys îl urmă. La Două Coroane nu exista toaletă, aşa că oamenii se uşurau pe uliţa din spatele hambarului. Singura lumină venea de la un felinar din depărtare. Rhys îi dădu iute lui Lev jumătatea sa din câştiguri, atât în monede, cât şi în noile bancnote colorate, verzi pentru o liră şi maronii pentru zece şilingi.

Lev ştia exact cât i se cuvenea. Aritmetica era pentru el ceva natural, întocmai ca şi calculul şanselor la cărţi. Avea să numere banii mai târziu, dar era sigur că Rhys nu l-ar fi înşelat. Omul încercase o dată. Lev descoperise că primise cu cinci şilingi mai puţin – o sumă pe care un om neatent ar fi trecut-o cu vederea. Lev se dusese acasă la Rhys, îi băgase ţeava de la revolver în gură şi trăsese piedica – Rhys făcuse pe el de frică. De atunci îşi primea partea corect, până la ultimul bănuţ.

Lev îndesă banii în buzunarul hainei şi se întoarseră împreună la bar. Când intrară, Lev îl văzu pe Spirya.

Renunţase la veşmintele preoţeşti şi îmbrăcase paltonul pe care îl purtase pe vapor. Stătea la bar, fără să bea, vorbind însă însufleţit cu un mic grup de ruşi, printre care se numărau şi câţiva jucători de cărţi.

Se uită la Lev pentru o clipă. Acesta se răsuci pe călcâie şi ieşi afară, ştiind însă că era prea târziu.

Se îndepărtă repede, urcând dealul spre Wellington Row. Spirya avea să îl dea în vileag, era sigur de asta. Chiar în acele

momente, le-ar fi putut explica tuturor felul în care Lev izbutise să trişeze la cărţi, părând totuşi că pierde. Oamenii aveau să se înfurie, iar fraţii Ponti aveau să îşi ceară banii înapoi.

Când ajunse aproape de casă, văzu un om care venea din direcţia opusă cu o valiză în mână, iar la lumina felinarului îl recunoscu pe tânărul său vecin, poreclit Billy-cu-Isus.

— Salutare, Billy, rosti el.

— Salutare, Grigori.

Băiatul părea să plece din oraş, ceea ce îl făcu pe Lev curios.

— Pleci undeva?

— La Londra.

Interesul lui Lev crescu.

— Cu ce tren?

— Cu trenul de Cardiff, cel de la şase.

Pasagerii care mergeau la Londra trebuiau să schimbe trenul la Cardiff.

— Cât este ceasul acum?

— Şase fără douăzeci.

— Rămas-bun, atunci.

Lev intră iute în casă. Trebuia să prindă trenul cu care pleca Billy, hotărî el imediat.

Aprinse lumina electrică din bucătărie şi ridică lespedea. Îşi luă economiile, paşaportul cu numele şi cu fotografia fratelui său, o cutie cu gloanţe şi pistolul său, un Nagant M1895, pe care îl câştigase la un joc de cărţi de la un căpitan de infanterie. Verifică butoiaşul pentru a se asigura că în toate camerele erau gloanţe noi: cartuşele folosite nu erau eliminate în mod automat, ci trebuiau îndepărtate manual la reîncărcare. Puse banii, paşaportul şi pistolul în buzunarele hainei sale.

La etaj găsi valiza lui Grigori, cu gaura de glonţ în ea, şi puse acolo muniţia şi cealaltă cămaşă, lenjeria intimă şi două pachete de cărţi.

Nu avea ceas, dar estimă că trecuseră cam cinci minute de când îl văzuse pe Billy. Asta însemna că mai avea cincisprezece minute pentru a ajunge la gară, ceea ce era suficient.

Auzi în stradă glasuri de bărbaţi.

Nu voia să se ajungă la o confruntare. Era dur din fire, dar şi minerii erau la fel. Chiar dacă ar fi ieşit învingător, tot ar fi pierdut trenul. Îşi putea folosi pistolul, desigur, dar în această ţară poliţia nu se lăsa până nu prindea criminalii, chiar dacă victimele erau nişte neica-nimeni. În cel mai fericit caz, aveau să

se mulţumească să verifice pasagerii care se îmbarcau de pe docurile din Cardiff, încurcându-l în încercarea lui de a-şi cumpăra un bilet. Oricum ar fi întors-o, era mai bine să plece din oraş fără violenţă.

Ieşi pe uşa din spate şi porni grăbit pe drum, păşind cât putea de uşor cu bocancii săi grei. Pământul era noroios, cum se întâmpla de obicei în Ţara Galilor, aşa că – din fericire – paşii săi nu făceau prea mult zgomot.

La capătul drumului coti pe o alee şi ieşi la lumina de pe stradă. Toaletele din mijlocul drumului îl adăposteau de ochii celor aflaţi în faţa casei sale. Plecă de acolo cât putu de repede.

Două străzi mai departe, îşi dădu seama că urma să treacă pe lângă Două Coroane. Se opri şi se gândi o clipă. Ştia planul oraşului şi singura rută alternativă l-ar fi silit să se întoarcă pe unde venise. Însă oamenii pe care îi auzise în faţa casei lui ar fi putut fi încă acolo.

Trebuia să rişte şi să treacă pe lângă Două Coroane. Coti pe o altă alee şi o apucă pe drumul ce trecea prin spatele crâşmei.

Când se apropie de hambarul în care jucaseră cărţi, auzi glasuri şi zări siluetele mai multor bărbaţi, abia perceptibile la lumina felinarului din celălalt capăt al străzii. Nu prea mai avea timp, dar – chiar şi aşa – se opri şi aşteptă ca bărbaţii să intre din nou înăuntru. Se trase lângă un gard înalt din lemn, ca să nu fie în pericol de a fi văzut.

Bărbaţii păreau să stea acolo o veşnicie.

— Haideţi odată, şopti el. Nu vreţi să intraţi înapoi la căldură?

Ploaia îi şiroia pe bască şi apa i se scurgea pe ceafă.

Într-un final ei intrară, iar Lev ieşi din umbră şi porni la drum cu pas grăbit. Trecu pe lângă hambar fără niciun incident, însă pe când se îndepărta auzi alte voci. Scăpă o înjurătură. Muşteriii băuseră bere încă de la prânz şi, la ora aceea târzie din după-amiază, erau nevoiţi să iasă tot mai des în spatele crâşmei. Auzi pe cineva strigând după el: „Salutare, tovarăşe.” Termenul lor pentru prieten era „tovarăş”. Faptul că fusese strigat astfel însemna că nu fusese recunoscut.

Se prefăcu că nu auzise şi merse mai departe. Auzi apoi murmurul conversaţiei. Majoritatea cuvintelor nu erau inteligibile, dar i se păru că unul dintre oameni zisese: „Pare să fie un rusnac.” Hainele ruşilor erau diferite de cele ale britanicilor, iar Lev îşi dădu seama că ei i-ar fi putut observa croiala hainei şi forma băştii la lumina felinarului de care tocmai

se apropia. Totuşi, chemarea naturii era de obicei urgentă pentru oamenii care ieşeau dintr-o tavernă, aşa că se gândi că nu se vor lua după el înainte să se uşureze.

Coti pe următoarea alee şi dispăru din raza lor vizuală. Din păcate, se îndoia că avea să le dispară şi din minte. Probabil că Spirya îşi istorisise deja povestea şi cineva avea să-şi dea seama cât de curând de semnificaţia unui bărbat în haine ruseşti îndreptându-se spre centrul oraşului cu o valiză în mână.

Trebuia să urce în trenul acela.

O rupse la fugă.

Calea ferată se afla în fundul văii, aşa că drumul spre gară era în coborâre. Lev alerga cu uşurinţă, în salturi mari. Vedea luminile gării pe deasupra acoperişurilor şi, pe măsură ce se apropia, fumul scos de coşul unui tren tras la peron.

Traversă piaţeta în fugă şi intră în sala de bilete. Acele ceasului mare indicau ora şase fără un minut. Se grăbi până la ghişeul de bilete şi scoase banii din buzunar.

— Un bilet, vă rog, spuse el.

— Încotro aţi vrea să mergeţi în seara aceasta? îl întrebă funcţionarul cu amabilitate.

Lev arătă grăbit spre peron.

— Cu trenul de acolo!

— Acest tren opreşte la Aberdare, Pontypridd…

— Cardiff!

Lev ridică privirea şi văzu minutarul parcurgând ultima porţiune şi oprindu-se, cu un uşor tremurat, la ora şase fix.

— Dus sau dus-întors? întrebă imperturbabil funcţionarul.

— Dus, repede, vă rog!

Lev auzi şuieratul trenului. Disperat, se uită la monedele din mâna sa. Ştia preţul – fusese la Cardiff de două ori în ultimele şase luni – şi puse banii pe tejghea.

Trenul se puse în mişcare. Funcţionarul îi dădu biletul. Lev îl înşfăcă şi se întoarse cu spatele.

— V-aţi uitat restul! strigă funcţionarul după el.

Lev parcurse rapid distanţa scurtă până la barieră.

— Biletul, vă rog, rosti controlorul, deşi tocmai îl văzuse pe Lev cumpărându-l.

Uitându-se peste barieră, Lev văzu cum trenul prinde viteză.

Controlorul îi capsă biletul şi zise:

— Nu doriţi şi restul?

Uşa sălii de bilete se trânti în lături şi fraţii Ponti intrară

vijelios.

— Aici erai! strigă Joey, apoi se năpusti spre Lev.

Lev îl luă prin surprindere, făcând un pas spre el şi pocnindu-l drept în faţă. Joey se opri brusc. Johnny se izbi de spatele fratelui său mai mare şi căzură amândoi în genunchi.

Lev înhăţă biletul din mâna controlorului şi o luă la fugă pe peron. Trenul se mişca deja destul de repede. Alergă pe lângă el câteva clipe, apoi o uşă se deschise deodată şi Lev văzu chipul prietenos al lui Billy-cu-Isus.

Billy îi strigă:

— Sări!

Lev sări spre tren şi puse un picior pe scara acestuia, iar Billy îl prinse de braţ. Se clătinară o clipă, cât Lev încerca disperat să se caţere la bord, apoi Billy se opinti şi îl trase pe Lev în tren. Acesta se aşeză pe un scaun, recunoscător. Billy închise uşa şi se aşeză în faţa lui.

— Îţi mulţumesc, spuse Lev.

— A fost cât pe ce să-l scapi, rosti Billy.

— Dar l-am prins, spuse Lev cu un rânjet. Asta-i tot ce contează.

(iii)

A doua zi dimineaţă, în gara din Paddington, Billy ceru să fie îndrumat spre Aldgate. Un londonez amabil îi oferi un şuvoi rapid de instrucţiuni detaliate, din care nu pricepu absolut nimic. Îi mulţumi omului şi ieşi din gară.

Nu mai fusese niciodată la Londra, dar ştia că Paddington se află în vest, iar populaţia săracă în est, aşa că porni în direcţia soarelui de dimineaţă. Oraşul era chiar mai mare decât îşi închipuise, mult mai aglomerat şi mai derutant decât Cardiff, însă lui îi plăcea totul: zgomotul, traficul intens, mulţimile şi, mai presus de toate, magazinele. Nu ştiuse că existau atâtea magazine pe lume. Se întreba cât se cheltuia oare într-o zi în magazinele londoneze. Probabil că mii de lire – poate milioane.

Îl cuprinse o senzaţie îmbătătoare de libertate. Nimeni nu-l cunoştea aici. În Aberowen – sau chiar şi în drumurile ocazionale pe care le făcea la Cardiff – exista mereu posibilitatea să fie zărit de prieteni sau de rude. În Londra însă, putea să meargă pe stradă ţinând de mână o fată drăguţă, iar părinţii lui nu ar fi aflat niciodată. Nu avea de gând să facă asta, dar gândul că ar fi putut

– şi faptul că erau atât de multe fete drăguţe şi bine îmbrăcate pe străzi – era ameţitor.

După o vreme văzu un autobuz pe care scria „Aldgate” şi se urcă în el. Ethel îi pomenise în scrisoare de Aldgate.

După ce-i decodase scrisoarea, fusese cât se poate de îngrijorat. Sigur că nu putea discuta despre Ethel cu părinţii săi. Aşteptase până plecaseră la slujba de seară de la Capela Bethesda – unde el nu se mai ducea –, apoi scrisese un bileţel.

Dragă mamă,

Îmi fac griji în privinţa lui Eth şi am plecat să o caut. Îmi pare rău că o fac pe furiş, dar nu vreau să se ajungă la scandal.

Fiul tău iubitor,

Billy

Cum era duminică, era deja spălat, ras şi îmbrăcat în hainele lui cele mai bune. Moştenise costumul sărăcăcios de la tatăl lui, însă avea o cămaşă albă şi curată şi o cravată neagră, cu nod. Trăsese un pui de somn în sala de aşteptare din Cardiff şi prinsese cursa din zorii zilei de luni.

Vatmanul îl anunţă când ajunseră în Aldgate, iar el coborî. Era un cartier sărăcăcios, cu cocioabe dărăpănate, tarabe la care se vindeau haine la mâna a doua şi copii desculţi, care se jucau gălăgios pe casa scării. Nu ştia unde locuieşte Ethel – nu-i dăduse nicio adresă în scrisoare. Singurul indiciu pe care îl avea era *Lucrez douăsprezece ore pe zi în atelierul lui Mannie Litov.*

Abia aştepta să îi împărtăşească lui Eth toate veştile din Aberowen. Probabil că aflase din ziare despre greva văduvelor, care eşuase. Billy fierbea de furie numai când se gândea la asta. Şefii se puteau purta revoltător, pentru că aveau toate atuurile – erau proprietarii minelor şi ai caselor şi păreau să creadă că până şi oamenii erau tot proprietatea lor. Din cauza unor reguli complicate de franciză, majoritatea minerilor nu aveau drept de vot, aşa că parlamentarul de Aberowen – un conservator – lua mereu partea companiei. Tatăl lui Tommy Griffiths spunea că nimic nu se va schimba vreodată fără o revoluţie precum cea din Franţa. Tatăl lui Billy era de părere că aveau nevoie de un guvern laburist. Billy nu ştia cine avea dreptate.

Se duse spre un tânăr care părea prietenos şi îl întrebă:

— Ştiţi cumva cum pot ajunge la atelierul lui Mannie Litov?

Omul îi răspunse într-o limbă care suna ca rusa.

Încercă din nou şi de această dată dădu peste un vorbitor de engleză care nu auzise niciodată de Mannie Litov. Aldgate nu era ca Aberowen, unde toată lumea de pe stradă ştia drumul spre fiecare prăvălie din oraş. Oare bătuse atâta drum – şi cheltuise atâţia bani pe biletul de tren – în zadar?

Nu era dispus să se dea bătut. Scrută strada aglomerată, în căutarea oamenilor care arătau a britanici şi care păreau să se îndeletnicească cu ceva, cărând unelte sau împingând cotigi. Întrebă alţi cinci oameni fără să aibă noroc, apoi dădu peste un spălător de geamuri care ducea o scară.

— Mannie Litov? repetă omul.

Reuşi să rostească „Litov” fără să pronunţe litera T, scoţând în locul acesteia un sunet gutural ce semăna cu un tuşit înfundat.

— Febrica de brăcăminte? întrebă el.

— Poftim? răspunse Billy politicos. Cum aţi spus?

— Febrica de brăcăminte. Lăcul unde ’sface brăcăminte – jichete, penteloni şi de-alea.

— Ăă… da, cred că da, zise Billy disperat.

Spălătorul de geamuri dădu din cap.

— ’Rept ’nainte, un sfert de mil’, faci drea’, Ark Rav Rahd.

— Drept înainte? repetă Billy. Un sfert de milă?

— ’Zact, ’poi faci drea’.

— Fac dreapta?

— Ark Rav Rahd.

— Ark Rav Road?

— N-ai ’um s’ratezi.

Numele străzii se dovedi a fi de fapt Oak Grove[1] Road – nu că ar fi fost vreun crâng acolo, cu atât mai puţin unul de stejari; era o stradă îngustă şi şerpuită, cu clădiri dărăpănate din cărămidă, plină cu oameni, cai şi cotigi. După ce mai întrebă alte două persoane, Billy ajunse la o casă îngrămădită între taverna Dog and Duck şi un magazin cu scânduri pe uşă, numit Lippmann’s. Uşa din faţă era deschisă şi Billy urcă scările până la ultimul etaj, unde se trezi într-o încăpere cu vreo douăzeci de femei care coseau la maşină uniforme militare britanice.

Acestea continuară să lucreze, operând pedalele şi părând să nu-l bage în seamă pe Billy, până când una dintre ele rosti într-un final:

— Intră, dragule, că nu te mâncăm… deşi, dacă mă gândesc mai bine, parcă te-aş gusta un pic.

[1] Oak Grove (în lb. engleză în original) – crâng de stejari (n. trad.).

Pufniră toate în râs.

— O caut pe Ethel Williams, zise el.

— Nu-i aici, spuse femeia.

— De ce nu? întrebă el cu teamă. Este bolnavă?

— Ce te interesează pe tine?

Femeia se ridică de la maşina de cusut.

— Eu sunt Mildred, tu cine eşti?

Billy se holbă la ea. Era drăguţă, chiar dacă avea dinţi ca de cal. Era dată cu un ruj de un roşu intens şi de sub bonetă îi ieşeau câteva bucle bălaie. Era îmbrăcată cu o haină cenuşie, groasă şi fără formă, dar îi zări chiar şi aşa unduirea şoldurilor când se îndreptă spre el. Era mult prea vrăjit de ea ca să mai poată scoate vreo vorbă.

Ea zise:

— Nu eşti ticălosul care a lăsat-o borţoasă şi după aia şi-a luat tălpăşiţa, nu?

Billy îşi găsi cuvintele şi spuse:

— Sunt fratele ei.

— O! făcu ea. Futu-i! Tu eşti Billy?

Billy rămase cu gura căscată. Nu mai auzise până atunci nicio femeie folosind acest cuvânt.

Ea îl măsură din priviri.

— Da, eşti fratele ei, se vede. Deşi pari să ai mai mult de 16 ani.

Tonul ei se îmblânzi într-un fel care îl făcu să se simtă cald pe dinăuntru.

— Ai ochii ei negri şi părul cârlionţat.

— Unde pot s-o găsesc? întrebă el.

Ea îi aruncă o privire provocatoare.

— Întâmplarea face să ştiu că nu vrea ca familia ei să afle unde locuieşte.

— Se teme de tatăl meu, explică Billy. Însă mi-a trimis o scrisoare. Am fost atât de îngrijorat din cauza ei, încât am luat trenul şi am venit încoace.

— Tocmai din fundătura aia din Ţara Galilor de unde-i ea de loc?

— Nu-i o fundătură, ripostă Billy indignat. Apoi ridică din umeri şi zise: De fapt, cred că este.

— Îmi place la nebunie accentul tău, spuse Mildred. Parcă ai cânta tot timpul.

— Ştii unde locuieşte?

— Cum ai dat de locul ăsta? îl întrebă ea.

— Mi-a zis că lucrează la Mannie Litov, în Aldgate.

— Măi să fie! Eşti un adevărat Sherlock Holmes, nu-i aşa? spuse ea pe un ton uşor admirativ.

— Dacă nu vrei să-mi zici unde este, o să aflu de la altcineva, rosti el cu mai multă încredere de sine decât simţea. Nu mă întorc acasă până n-o văd.

— O să mă omoare, dar fie, spuse Mildred. Nutley Street numărul 23.

Billy o întrebă cum putea ajunge acolo.

— Nu-mi mulţumi, zise ea când îşi luară rămas-bun. Doar apără-mă dacă Ethel va încerca să mă omoare.

— În regulă, spuse Billy, gândindu-se cât de incitant ar fi să o apere pe Mildred, indiferent de cine.

Celelalte femei îşi luară rămas-bun în gura mare, trimiţându-i bezele în timp ce pleca şi făcându-l să se simtă stânjenit.

Nutley Street era o oază de linişte. Casele cu etajul retras erau clădite după un tipar care îi era deja familiar lui Billy, după o singură zi petrecută în Londra. Erau mult mai mari decât cocioabele minerilor şi aveau în faţă curţi mici, astfel că nu dădeau direct în stradă. Efectul de ordine şi regularitate era creat de ferestrele glisante identice, fiecare cu câte douăsprezece ochiuri de geam, înşiruite la etaj.

Ciocăni la numărul 23, dar nu răspunse nimeni.

Era îngrijorat. De ce nu se dusese Ethel la muncă? Era bolnavă? Dacă nu, de ce nu era acasă?

Trase cu ochiul prin cutia poştală şi zări un hol cu pardoseala lustruită şi un cuier pe care recunoscu haina veche şi maronie a surorii lui. Era o zi friguroasă: Ethel nu ar fi ieşit din casă fără haină.

Se apropie de fereastră şi încercă să privească înăuntru, dar nu putu să vadă prin perdeaua de plasă.

Se întoarse la uşă şi se uită din nou prin cutia poştală. Scena din interior era neschimbată, dar de această dată auzi un zgomot. Era un geamăt lung, de agonie. Îşi lipi gura de cutia poştală şi strigă:

— Eth! Tu eşti? Sunt Billy.

Urmă o tăcere lungă, apoi geamătul se auzi din nou.

— Pe toţi dracii, ţipă el.

Uşa avea o încuietoare cu yală. Asta însemna că zăvorul era prins probabil de tocul uşii cu două şuruburi. Izbi uşa cu podul

palmei. Nu părea deosebit de rezistentă şi îşi dădu seama că lemnul era pin ieftin şi vechi. Se trase în spate, îşi ridică piciorul stâng şi lovi în uşă cu călcâiul bocancului său greu de miner. Se auziră aşchii sărind. Lovi de alte câteva ori, însă uşa tot nu se deschise.

Îşi dorea să fi avut un ciocan.

Se uită în susul şi-n josul drumului, sperând să vadă vreun muncitor cu scule, însă strada era pustie, cu excepţia a doi băieţi murdari pe faţă care îl urmăreau cu interes.

Reveni pe cărarea scurtă din grădină, până la poartă, apoi se întoarse şi se repezi spre uşă, intrând în ea cu umărul drept. Uşa se trânti la perete şi el se prăbuşi înăuntru.

Se ridică de jos, masându-şi umărul rănit şi dând la o parte de pe el uşa distrusă. Casa părea cufundată în tăcere.

— Eth? strigă el. Unde eşti?

Auzi din nou geamătul şi se ghidă după sunet până ajunse în camera principală de la parter. Era un dormitor de femeie, cu bibelouri de porţelan pe poliţă şi cu perdele înflorate la fereastră. Ethel era pe pat, purtând o rochie cenuşie ce stătea pe ea ca un cort. Nu era întinsă, ci stătea în patru labe, gemând.

— Ce-ai păţit, Eth? rosti Billy, iar vocea lui sună ca un chiţăit îngrozit.

Ea îşi trase răsuflarea.

— Iese copilul.

— O, la dracu'! Mă duc să aduc un doctor.

— Prea târziu, Billy. O, Doamne, cât de tare doare!

— Vorbeşti de parcă ai muri!

— Nu, Billy, aşa sunt durerile facerii. Vino încoace şi ţine-mă de mână.

Billy îngenunche lângă pat, iar Ethel îl apucă de mână. Îl strânse cu putere şi începu din nou să geamă. Vaietul era mai prelung şi mai îndurerat decât înainte, iar ea îl strânse atât de tare de mână, încât el crezu că o să-i rupă vreun os. Geamătul se sfârşi într-un ţipăt ascuţit, apoi ea gâfâi de parcă tocmai alergase o milă.

După un minut, ea zise:

— Îmi pare rău, Billy, dar va trebui să te uiţi sub fusta mea.

— O! făcu el. A, da.

Nu prea înţelegea el mare lucru, dar se gândi că era mai bine să procedeze cum i se spune. Ridică poalele rochiei lui Ethel.

— O, Doamne! exclamă el.

Aşternutul de sub ea era plin de sânge. Acolo, în mijlocul băltoacei de sânge, se vedea o chestie mică şi roz, acoperită de mâzgă. Distinse un cap mare şi rotund, cu ochii închişi, două braţe minuscule şi două picioruşe.

— Este un bebeluş! ţipă el.

— Ridică-l, Billy, zise Ethel.

— Cine, eu? exclamă el. Ah, bine atunci.

Se apleca deasupra patului, puse o mână sub capul bebeluşului şi una sub funduleţul său. Era băiat, văzu el. Bebeluşul era mânjit şi alunecos, însă Billy izbuti să îl ridice. Era încă prins de Ethel cu un cordon.

— L-ai luat? întrebă ea.

— Da, zise el. L-am luat. Este băiat.

— Respiră?

— Nu ştiu. Cum îţi dai seama?

Billy încercă să îşi învingă panica.

— Nu, nu respiră… nu cred.

— Plesneşte-l la fund, nu prea tare.

Billy răsuci bebeluşul, ţinându-l cu uşurinţă într-o singură mână, apoi îl plesni peste fund. Copilul îşi deschise imediat gura, trase aer în piept şi ţipă în semn de protest. Billy era încântat.

— I-auzi la el!

— Ţine-l puţin, până mă întorc pe spate.

Ethel se aşeză în capul oaselor şi îşi îndreptă rochia.

— Dă-mi-l! zise ea.

Billy i-l dădu cu grijă. Ethel luă copilul la piept şi îi şterse faţa cu mâneca.

— Este frumos, rosti ea.

Billy nu era chiar atât de sigur. Cordonul prins de buricul bebeluşului fusese vânăt şi întins, însă acum se încreţise şi se deschidea la culoare. Ethel îi zise:

— Deschide sertarul acela şi dă-mi foarfecele şi aţa.

Ethel făcu două noduri la cordon, apoi tăie între acestea.

— Gata, rosti ea. Se descheie la nasturii rochiei şi adăugă: Nu cred că o să te mai jenezi, după tot ce ai văzut, spuse ea, scoţând un sân afară şi punându-i sfârcul în gură bebeluşului.

Acesta începu să sugă. Avea dreptate: Billy nu mai era jenat. Cu numai o oră în urmă, ar fi rămas înmărmurit dacă ar fi văzut sânul gol al surorii sale, însă acel sentiment părea neînsemnat acum. Nu simţea decât o mare uşurare că bebeluşul este sănătos. Se holbă la el, urmărindu-l cum suge, minunându-se de

degeţelele lui. Se simţea ca şi cum tocmai fusese martorul unui miracol. Avea chipul scăldat de lacrimi şi se întrebă când mai plânsese: nu-şi amintea să o fi făcut vreodată.

În curând copilul adormi, iar Ethel îşi încheie rochia.

— O să-l spălăm în curând, zise ea. Apoi închise ochii şi şopti: Dumnezeule! Nu credeam că o să doară atât de tare!

Billy rosti:

— Cine-i tatăl, Eth?

— Contele Fitzherbert, răspunse ea. Apoi îşi deschise brusc ochii: O, la naiba! Nu voiam să-ţi spun asta.

— Porcul nenorocit, strigă Billy. Îl omor!

Capitolul 15
Iunie – septembrie 1915

Când vaporul intră în portul din New York, Lev Peshkov se gândi că era posibil ca America să nu fie chiar atât de minunată precum îi zisese fratele său, Grigori. Se pregăti sufleteşte pentru o dezamăgire cruntă. Însă nu era cazul. America era tot ce sperase vreodată: bogată, agitată, incitantă şi liberă.

Trei luni mai târziu, într-o după-amiază fierbinte de iunie, lucra la un hotel din Buffalo, la grajduri, ţesălând calul unui oaspete. Locul îi aparţinea lui Josef Vyalov, care amplasase o cupolă deasupra fostei Taverne Centrale şi o rebotezase Hotelul Sankt Petersburg, poate din nostalgie pentru oraşul din care plecase în copilărie.

Lev lucra pentru Vyalov, la fel ca mulţi alţi imigranţi ruşi din Buffalo, dar nu îl întâlnise niciodată pe acesta. Dacă l-ar fi întâlnit, nu ar fi ştiut ce să spună. Familia Vyalov din Rusia îl păcălise pe Lev lăsându-l în Cardiff, iar asta nu-i dădea pace. Pe de altă parte însă, documentele furnizate de Vyalovii din Sankt Petersburg îl ajutaseră pe Lev să treacă fără probleme de biroul american de imigrări. Iar pomenirea numelui de Vyalov într-un bar de pe Canal Street îl ajutase să obţină imediat o slujbă.

Trecuse deja un an de când vorbea engleza zi de zi – încă din clipa în care debarcase în Cardiff – şi devenise fluent. Americanii spuneau că are accent britanic şi nu cunoşteau unele expresii pe care el le învăţase în Aberowen, cum ar fi *p-aici* şi *p-acolo* sau *aşa-i?* şi *nu-i aşa?* la sfârşitul propoziţiilor. Însă putea exprima cam tot ce intenţiona să transmită, iar fetele erau fermecate când le spunea *drăguţa mea.*

La şase fără câteva minute, puţin înainte de sfârşitul zilei de lucru, prietenul său Nick intră în curtea grajdului cu ţigara în gură.

— Este o Fatima, rosti el.

Trase fumul în piept cu o satisfacţie exagerată.

— Tutun turcesc. Excelent.

Numele întreg al lui Nick era Nicolai Davidovici Fomek, însă aici i se spunea Nick Forman. Juca ocazional rolul pe care îl avuseseră înainte Spirya şi Rhys Price în partidele de cărţi ale lui Lev, deşi era mai degrabă un hoţ.

— Cât costă? întrebă Lev.

— În magazine costă 50 de cenţi o cutie cu o sută de ţigări. Ţie ţi le dau cu 10 cenţi. Poţi să le vinzi cu 25.

Lev ştia că Fatima era o marcă de succes. Avea să-i fie uşor să le vândă la jumătate de preţ. Se uită prin curte. Şeful nu se vedea nicăieri.

— S-a făcut.

— Câte vrei? Am un portbagaj plin.

Lev avea în buzunar un dolar.

— Douăzeci de cutii, rosti el. Îţi dau un dolar acum şi unul mai târziu.

— Nu vând pe datorie.

Lev rânji şi-şi puse mâna pe umărul lui Nick.

— Hai, prietene, ştii că poţi avea încredere în mine. Suntem amici sau nu?

— Douăzeci, atunci. Mă întorc imediat.

Lev găsi într-un ungher un sac vechi de pânză. Nick se întoarse cu douăzeci de cutii verzi şi lungi, fiecare cu imaginea unei femei cu văl pe capac. Lev puse cutiile în sac şi-i dădu lui Nick un dolar.

— Îmi face întotdeauna plăcere să ajut un frate rus, spuse Nick, apoi îşi luă tălpăşiţa.

Lev curăţă ţesala şi cârligul. La şase şi cinci îşi luă rămas-bun de la grăjdarul-şef şi porni spre First Ward. Se simţea oarecum ciudat, cărând pe străzi un sac de pânză care putea părea suspect, şi se întreba ce ar fi putut spune dacă îl oprea vreun poliţist şi îi cerea să-i arate ce are în sac. Însă nu-şi făcea prea multe griji: putea să iasă basma curată cam din orice situaţie.

Se duse într-un bar mare şi foarte cunoscut, numit Irish Rover. Îşi croi drum prin mulţime, cumpără o cană de bere şi o dădu pe gât însetat. Apoi se aşeză lângă un grup de muncitori care vorbeau un amestec de poloneză şi engleză. După câteva momente, zise:

— Fumează vreunul dintre voi Fatima?

Un bărbat chel, cu un şorţ de piele, îi spuse:

— Da, eu mai fumez câte-o Fatima din când în când.

— Vrei să cumperi o cutie la jumătate de preţ? 25 de cenţi pentru o sută de bucăţi.

— Dar ce au?

— Au fost pierdute şi cineva le-a găsit.

— Sună cam riscant.

— Uite cum facem. Pune banii pe masă, iar eu nu îi iau până nu-mi zici tu.

Oamenii erau interesaţi acum. Bărbatul chel băgă mâna în buzunar şi scoase o monedă de 25 de cenţi. Lev luă o cutie din sac şi i-o dădu. Bărbatul deschise cutia. Scoase un mic dreptunghi de hârtie împăturită şi îl desfăcu, dezvăluind o fotografie.

— Hei, are şi cartonaş de baseball! exclamă el.

Luă o ţigară în gură şi o aprinse.

— E în regulă, îi zise el lui Lev. Ia-ţi moneda.

Un alt bărbat care urmărise scena peste umărul lui Lev îl întrebă:

— Cât costă?

Lev îi spuse şi omul cumpără două cutii.

În următoarea jumătate de oră Lev vându toate ţigările. Era mulţumit: făcuse cinci dolari investind doar doi în mai puţin de o oră. La muncă îi lua o zi şi jumătate să câştige trei dolari. Poate că avea să mai cumpere şi a doua zi câteva cutii furate de la Nick.

Cumpără încă o bere, o bău şi ieşi, lăsând sacul gol pe podea. Ajuns afară, se îndreptă spre cartierul Lovejoy, o zonă săracă din Buffalo în care locuiau majoritatea ruşilor, alături de mulţi italieni şi polonezi. Putea să cumpere pe drum o halcă de carne şi să facă friptură cu cartofi prăjiţi. Sau putea să treacă pe la Marga şi să o scoată la dans. Sau putea să-şi cumpere un costum nou.

Ar fi trebuit să pună banii deoparte pentru biletul lui Grigori spre America, se gândi el, ştiind că nu avea s-o facă, totuşi. Trei dolari erau doar o picătură în ocean. Îi trebuia o lovitură mare. Apoi i-ar fi putut trimite toţi banii deodată lui Grigori, înainte să fie tentat să-i cheltuiască.

Fu tulburat din reverie de o bătaie pe umăr.

Simţindu-se cu musca pe căciulă, se întoarse, aproape aşteptându-se să vadă o uniformă de poliţist. Însă persoana care îl abordase nu era poliţist – era un bărbat solid, în salopetă, cu nasul strâmb şi cu o căutătură agresivă. Lev se încordă: un asemenea om nu putea avea decât un singur rol.

Bărbatul îl întrebă:

— Cine ţi-a zis să vinzi ţigări în Irish Rover?

— Încercam şi eu să câştig câteva parale, rosti Lev cu un zâmbet. Sper că nu am jignit pe nimeni.

— Nicky Forman ţi-a spus? Am auzit că Nick a furat un camion

de ţigări.

Lev nu avea de gând să-i dea unui străin această informaţie.

— Nu ştiu pe nimeni cu numele ăsta, zise el, pe acelaşi ton plăcut.

— Nu ştii că Irish Rover îi aparţine domnului V?

Lev simţi un val de furie. Domnul V era probabil Josef Vyalov. Renunţă la tonul împăciuitor şi spuse:

— Păi, puneţi şi voi un semn.

— Nu vinzi nimic în barurile domnului V fără încuviinţarea lui.

Lev ridică din umeri.

— N-am ştiut.

— Uite ceva care să te ajute să ţii minte, rosti omul, pregătindu-se să-i dea un pumn.

Lev se aştepta la lovitură, aşa că se trase imediat înapoi. Braţul bătăuşului lovi în gol şi omul se clătină, pierzându-şi echilibrul. Lev făcu un pas în faţă şi îl izbi în tibie. Pumnul nu era o armă prea grozavă, în general, în niciun caz la fel de puternică precum un bocanc. Lev lovi cât de tare putu, dar nu izbuti să-i rupă osul. Omul răcni de furie, încercă să-l lovească din nou, dar nu-l nimeri nici de această dată.

Nu avea niciun rost să pocnească un asemenea om în plină figură – probabil că nu mai simţea nimic acolo –, aşa că Lev decise să îl lovească în vintre. Bărbatul se apucă cu mâinile de locul vătămat şi trase adânc aer în piept, aplecându-se înainte. Lev îl lovi apoi în stomac. Omul deschise şi închise gura repetat, precum un peşte, pierzându-şi suflul. Lev se trase apoi în lături şi îl lovi peste picioare, iar omul căzu pe spate. Lev ţinti cu atenţie şi îl pocni apoi în genunchi, astfel încât să nu se poată mişca prea repede după ce se ridica de pe jos.

Gâfâind epuizat, Lev îi spuse:

— Comunică-i domnului V că ar trebui să fie mai politicos.

O luă din loc, respirând sacadat. În spatele său, auzi pe cineva zicând:

— Hei, Ilya, ce dracu’ s-a întâmplat?

Două străzi mai departe, respiraţia i se mai linişti şi pulsul îi coborî uşor. „La dracu’ cu Josef Vyalov, se gândi el. Ticălosul m-a tras pe sfoară şi nu o să mă las intimidat.”

Vyalov nu avea de unde să afle cine îl bătuse pe Ilya. Nimeni de la Irish Rover nu-l ştia pe Lev. Vyalov se putea înfuria, dar nu prea avea ce să facă în privinţa asta.

Lev începu să se simtă entuziast. „L-am doborât pe Ilya la

pământ şi eu n-am nicio zgârietură”, se gândi el.

Avea încă buzunarul plin de bani. Se opri să cumpere două hălci de carne şi o sticlă de gin.

Locuia pe o stradă cu case din cărămidă dărăpănate, separate în mici apartamente. Marga stătea pe prispa casei vecine, făcându-şi unghiile. Era o rusoaică frumuşică, de vreo 19 ani, cu părul negru şi cu un zâmbet seducător. Lucra ca ospătăriţă, dar spera la o carieră de cântăreaţă. El îi cumpărase de băut de vreo două ori şi o sărutase o dată. Îl sărutase şi ea, entuziastă.

— Bună, puştoaico! îi strigă el.

— De ce îmi spui puştoaică?

— Ce faci diseară?

— Am o întâlnire, rosti ea.

Lui Lev nu-i prea venea să creadă. Ea nu ar fi recunoscut nici în ruptul capului că nu avea nimic de făcut.

— Trage-i clapa, zise el. Îi miroase gura.

Ea râse.

— Nici măcar nu ştii cine este!

— Vino pe la mine! Ridică punga de hârtie şi adăugă: Fac friptură!

— Mă mai gândesc.

— Adu gheaţă!

Apoi intră în casa sa.

Apartamentul lui era un locşor modest, după standardele americane, însă lui Lev i se părea spaţios şi luxos. Avea o cameră de zi şi un dormitor, precum şi o bucătărie, cu apă la robinet şi cu lumină electrică – şi toate astea erau doar ale lui! În Sankt Petersburg ar fi stat cel puţin zece oameni într-un asemenea apartament.

Îşi scoase haina, îşi suflecă mânecile şi se spălă pe faţă şi pe mâini la chiuveta din bucătărie. Spera că Marga va veni. Era genul de fată care-i plăcea – mereu gata să râdă, să danseze sau să petreacă, fără să-şi facă prea multe griji în privinţa viitorului. Curăţă şi tăie câţiva cartofi, apoi aşeză tigaia pe plită şi puse o bucată de untură în ea. În timp ce se prăjeau cartofii, Marga intră cu o cană de gheaţă. Pregăti băuturile, punând zahăr în gin.

Lev sorbi din paharul său, apoi o sărută delicat pe buze.

— Mmm, ce gust bun! spuse el.

— Măi, dar ştiu că-ţi permiţi cam multe, rosti ea, fără să protesteze însă cu adevărat.

El începu să se întrebe dacă nu cumva ar fi putut să se şi

culce cu ea mai târziu.

Se apucă să prăjească friptura.

— Sunt impresionată, zise ea. Nu-s prea mulţi tipii care ştiu să gătească.

— Tatăl meu a murit când aveam şase ani, iar mama când aveam unsprezece, îi explică Lev. Am fost crescut de fratele meu, Grigori. Am învăţat să ne descurcăm singuri. Nu că am fi mâncat vreodată friptură în Rusia…

Ea îl întrebă de Grigori, iar el îi povesti la masă despre viaţa lui. Majoritatea fetelor erau emoţionate auzind povestea celor doi băieţi orfani, care se străduiseră să se descurce pe cont propriu, lucrând într-o fabrică imensă de locomotive şi închiriindu-şi un loc în care să poată dormi. Cu conştiinţa încărcată, el sări peste partea în care îşi părăsise iubita însărcinată.

Serviră al doilea pahar în camera de zi şi în dormitor. Când ajunseră la al treilea, afară se întuneca şi ea stătea în braţele lui. Lev o sărută, printre înghiţituri. Când ea îşi deschise gura pentru a primi limba lui, el îi puse mâna pe sân.

În acel moment, uşa se trânti de perete. Marga ţipă. În încăpere intrară trei bărbaţi. Marga sări din braţele lui Lev, ţipând în continuare. Unul dintre bărbaţi o plesni peste gură şi spuse:

— Taci naibii din gură, târfo.

Ea ţâşni spre uşă, ţinându-se cu mâinile de gura însângerată. Ei o lăsară să plece.

Lev sări în picioare şi se năpusti asupra bărbatului care o pocnise pe Marga. Apucă să îl lovească în plin, dându-i un pumn între ochi. Apoi, ceilalţi doi bărbaţi îl înşfăcară de braţe. Erau tipi solizi şi nu reuşi să scape din strânsoarea lor. În timp ce îl ţineau, primul bărbat, care părea să fie căpetenia lor, îl lovi în gură şi în stomac de câteva ori. Scuipă sânge şi îşi vomită friptura.

Slăbit şi agonizând, fu târât pe scări şi scos din clădire. Un Hudson albastru aştepta la colţ cu motorul pornit. Îl azvârliră sub bancheta din spate. Doi dintre ei se aşezară cu picioarele pe el, iar al treilea urcă la volan şi demară.

Durerea pe care o simţea era mult prea mare ca să se mai gândească unde mergeau. Presupunea că oamenii aceia lucrau pentru Vyalov, dar cum de îl găsiseră? Şi ce aveau de gând să facă cu el? Încercă să nu cedeze în faţa fricii.

După câteva minute, maşina se opri şi el fu tras afară. Se aflau în faţa unui depozit. Strada era pustie şi întunecată. Se

simţea mirosul unui lac, ceea ce însemna că se aflau aproape de malul apei. Era un loc bun în care să omori pe cineva, se gândi el, cuprins de un fatalism sumbru. Nu existau martori, iar cadavrul putea fi azvârlit în Lacul Erie, băgat într-un sac alături de câteva cărămizi, ca o asigurare că se va duce la fund.

Îl duseră târâş în clădire, iar el încercă să-şi vină în fire. Era cea mai cruntă belea în care intrase vreodată. Nu era sigur că mai poate scăpa basma curată de data asta. „De ce continui să fac chestii de-astea?” se întrebă în sinea lui.

Depozitul era plin cu cauciucuri noi, în stive de câte cincisprezece sau douăzeci de bucăţi. Îl duseră printre rânduri până în spate şi se opriră în faţa unei uşi păzite de un alt bărbat voinic, care ridică braţul şi îi opri.

Nu se rosti nicio vorbă.

După un minut, Lev zise:

— Se pare că avem câteva minute de aşteptat. Are vreunul dintre voi un pachet de cărţi?

Bărbaţii nici măcar nu zâmbiră.

În cele din urmă uşa se deschise şi pe acolo ieşi Nick Forman. Avea buza de sus umflată şi un ochi învineţit. Când îl văzu pe Lev, îi spuse:

— A trebuit s-o fac. Altfel m-ar fi omorât.

„Deci, se gândi Lev, prin Nick au dat de mine.”

Un bărbat slab, cu ochelari, veni până în uşa biroului. Nu avea cum să fie Vyalov, se gândi Lev, era prea uscăţiv.

— Adu-l înăuntru, Theo, rosti el.

— Sigur, domnule Niall, răspunse căpetenia bătăuşilor.

Biroul îi amintea lui Lev de cocioaba ţărănească în care se născuse. Era prea cald şi aerul era îmbâcsit de fum. Într-un cotlon se afla o măsuţă, cu icoane de sfinţi aşezate pe ea.

În spatele unui birou de oţel stătea un bărbat de vârstă mijlocie, foarte lat în umeri. Purta un costum de plimbare scump, cu guler şi cu cravată, şi avea două inele pe mâna cu care ţinea ţigara. Întrebă:

— Ce-i cu duhoarea asta?

— Îmi cer scuze, domnule V, este de la vomă, răspunse numitul Theo. A făcut pe nebunul, aşa că a trebuit să-l calmăm un pic şi şi-a borât prânzul.

— Daţi-i drumul.

Bărbaţii îi dădură drumul lui Lev, dar rămaseră în apropiere.

Domnul V se uită la el.

— Am primit mesajul tău, rosti el. Cel în care îmi ziceai să fiu mai politicos.

Lev îşi făcu curaj. Nu avea de gând să moară milogindu-se. Spuse:

— Tu eşti Josef Vyalov?

— Dumnezeule, dar ştiu că ai tupeu! pufni bărbatul. Să mântrebi pe mine cine sunt…

— Te-am căutat.

— *Tu* m-ai căutat pe *mine?*

— Familia Vyalov mi-a vândut un bilet de la Sankt Petersburg la New York, apoi m-a lăsat baltă în Cardiff, zise Lev.

— Aşa, şi?

— Îmi vreau banii înapoi.

Vyalov se holbă la el îndelung, apoi râse.

— Nu ştiu de ce, dar chiar te plac.

Lev îşi ţinu răsuflarea. Oare asta însemna că Vyalov nu îl va omorî?

— Ai o slujbă? îl întrebă Vyalov.

— Lucrez pentru tine.

— Unde?

— La hotelul Sankt Petersburg, la grajduri.

Vyalov dădu din cap.

— Cred că îţi putem oferi ceva mai bun de-atât, rosti el.

(ii)

În iunie 1915, America făcu încă un pas spre intrarea în război.

Gus Dewar era oripilat. Nu credea că Statele Unite ar trebui să participe la războiul european. Poporul american era de aceeaşi părere, la fel şi preşedintele Woodrow Wilson. Însă cumva primejdia era din ce în ce mai aproape.

Criza se produse în mai, când un submarin german torpilă *Lusitania,* un vas britanic ce transporta 173 de tone de puşti, muniţie şi obuze cu fragmentaţie. Vaporul mai avea la bord şi două mii de pasageri, inclusiv 128 de cetăţeni americani.

America intră în stare de şoc, de parcă ar fi avut loc un asasinat. Ziarele musteau de indignare.

— Oamenii vă cer să faceţi imposibilul! îi zise Gus indignat preşedintelui, stând în Biroul Oval. Vor să fiţi dur cu germanii, dar să nu riscaţi intrarea în război.

Wilson încuviinţă. Ridicându-şi privirea de la maşina de scris, el spuse:

— Nu există nicio regulă care să afirme că opinia publică trebuie să fie coerentă.

Gus considera admirabil calmul şefului său, dar şi un pic frustrant.

— Şi cum naiba o să ieşiţi din încurcătură?

Wilson zâmbi, dezvelindu-şi dinţii stricaţi.

— Gus, cine ţi-a zis ţie că politica este uşoară?

În cele din urmă Wilson trimise o notă aspră guvernului german, cerându-i acestuia să înceteze atacul asupra vaselor comerciale. Alături de consilierii săi, inclusiv Gus, spera că germanii vor accepta un compromis. Însă dacă hotărau să fie sfidători, Gus nu vedea nicio cale prin care Wilson ar fi putut evita escaladarea conflictului. Era un joc periculos, iar Gus descoperi că nu putea rămâne la fel de detaşat în privinţa riscurilor, cum părea să fie Wilson.

În timp ce telegramele diplomatice traversau Atlanticul, Wilson se duse la casa lui de vară din New Hampshire, iar Gus plecă în Buffalo, la vila părinţilor săi de pe Delaware Avenue. Tatăl său avea o casă şi în Washington, însă Gus locuia acolo în propriul apartament, iar când se întoarse acasă, în Buffalo, savură din plin confortul unei case organizate de mama sa: bolul de argint cu trandafiri tăiaţi de pe noptieră; cornurile fierbinţi de la micul dejun; faţa de masă din pânză albă şi netedă, schimbată înainte de fiecare masă; felul în care îi apărea în şifonier câte un costum curăţat şi călcat, fără ca el să fi băgat de seamă că fusese luat de-acolo.

Casa era intenţionat mobilată simplu, ca o reacţie a mamei sale la moda ornamentală caracteristică generaţiei părinţilor ei. Mare parte din mobilă era Biedermeier, un stil utilitarist german ce revenea la modă. Sala de mese avea câte un tablou frumos pe fiecare dintre cei patru pereţi şi un singur sfeşnic cu trei braţe pe masă. În prima zi, la prânz, mama lui zisese:

— Bănuiesc că ai de gând să te duci în mahalale şi să vezi meciurile de box?

— Nu-i nimic în neregulă cu boxul, răspunse Gus.

Era marea lui pasiune. Îl încercase şi el, pe când avea 18 ani şi era nesăbuit: braţele sale lungi îi oferiseră câteva victorii, dar îi lipsea instinctul de ucigaş.

— E atât de… *canaille,* rosti ea cu dispreţ.

Era o expresie snoabă pe care o adoptase din Europa, cu referire la clasa de jos.

— Mi-ar plăcea să-mi iau gândul de la politica internaţională, dacă voi putea.

— Este o prelegere despre Tiţian, cu diapozitive, la Albright, în această după-amiază, spuse ea.

Galeria de Artă Albright, o clădire albă în stil clasic din Parcul Delaware, era una dintre cele mai importante instituţii culturale din Buffalo.

Gus crescuse înconjurat de tablouri renascentiste şi îi plăceau în mod deosebit portretele lui Tiţian, dar nu era foarte interesat să meargă la o prelegere. Totuşi, era exact genul de eveniment la care participau de obicei tinerii înstăriţi ai oraşului, aşa că reprezenta un bun prilej să reînnoiască vechile prietenii.

Albright era aproape de Delaware Avenue. Intră în atriul cu coloane şi se aşeză. După cum se aşteptase, erau în public şi câţiva oameni pe care îi cunoştea. Lângă el stătea o fată nespus de frumoasă, care i se părea cunoscută.

Îi zâmbi uşor, iar ea rosti surâzătoare:

— Aţi uitat cine sunt, nu-i aşa, domnule Dewar?

El bâigui:

— Ăă… am fost plecat din oraş o bună bucată de vreme.

— Sunt Olga Vyalov.

Îi întinse o mână într-o mănuşă albă.

— Desigur, spuse el.

Tatăl ei era un imigrant rus a cărui primă slujbă fusese să dea afară beţivii dintr-un bar de pe Canal Street. Acum toată strada era a lui. Era consilier local şi un sprijin pentru Biserica Ortodoxă Rusă. Gus o întâlnise pe Olga de câteva ori, deşi nu şi-o amintea atât de fermecătoare: poate că dintr-odată crescuse sau ceva de acest gen. Avea vreo 20 de ani, ghici el, pielea palidă şi ochii albaştri şi purta o jachetă roz cu gulerul ridicat şi o pălărie cloş cu flori roz de mătase.

— Am auzit că lucraţi pentru preşedinte, continuă ea. Ce părere aveţi despre domnul Wilson?

— Îl admir enorm, îi răspunse Gus. Este un politician pragmatic, care nu a renunţat totuşi la idealurile sale.

— Ce incitant trebuie să fie să te afli în centrul puterii!

— Este incitant, dar – în mod ciudat – nu ai deloc senzaţia că te afli în centrul puterii. Într-o democraţie preşedintele este supusul alegătorilor.

— Dar sunt convinsă că nu face doar ce doreşte publicul.

— Nu, nu tocmai. Preşedintele Wilson este de părere că un lider trebuie să se poarte cu opinia publică aşa cum se poartă un marinar cu vântul, folosindu-l ca să cârmească corabia într-o parte sau în alta, fără a încerca vreodată să meargă împotriva sa.

Ea oftă.

— Mi-ar fi plăcut nespus să studiez aceste lucruri, dar tatăl meu nu m-a lăsat să merg la facultate.

Gus râse.

— Probabil crede că aţi învăţa să fumaţi ţigări şi să beţi gin.

— Şi chiar mai rău de-atât, îmi închipui, zise ea.

Era o remarcă riscantă pentru o femeie necăsătorită, iar surpriza pesemne că i se citise pe chip lui Gus, fiindcă ea adăugă:

— Iertaţi-mă, v-am şocat.

— Deloc.

De fapt, era captivat de ea. Ca să o facă să vorbească în continuare, el spuse:

— Ce aţi dori să studiaţi dacă aţi putea merge la facultate?

— Istoria, cred.

— Iubesc istoria. Vă interesează o anumită perioadă?

— Aş vrea să-mi înţeleg trecutul. De ce a trebuit tatăl meu să plece din Rusia? De ce este America atât de bună? Trebuie să existe motive pentru asemenea lucruri.

— Exact!

Gus era încântat că o fată atât de frumoasă îi împărtăşea curiozitatea intelectuală. Avu o viziune subită cu ei doi căsătoriţi, stând în garderoba ei după o petrecere, vorbind despre afacerile externe în timp ce se pregătesc să se bage în pat, el în pijama, urmărind-o în vreme ce ea îşi scoate fără grabă bijuteriile şi hainele… Apoi îi surprinse privirea şi avu senzaţia că ea ghicise ce-i trecea lui prin cap, ceea ce îl făcu să se simtă stânjenit. Căută ceva de spus, dar descoperi că rămăsese fără glas.

Apoi sosi lectorul şi publicul se cufundă în tăcere.

Îi plăcu prelegerea mai mult decât se aşteptase. Vorbitorul făcuse cópii color Autochrome după câteva dintre pânzele lui Tiţian şi diapozitivul le proiecta pe un ecran mare şi alb.

După ce se isprăvi totul, vru să mai discute cu Olga, însă fu împiedicat. Chuck Dixon, un tip pe care îl ştia de la şcoală, veni lângă ei. Chuck avea un farmec detaşat, pe care Gus îl invidia.

Erau de-o seamă, având 25 de ani, dar Chuck îl făcea pe Gus să se simtă ca un şcolar stângaci.

— Olga, trebuie să îl cunoşti pe vărul meu, rosti el jovial. Se tot holbează la tine din partea cealaltă a încăperii.

Îi surâse amabil lui Gus.

— Iartă-mă că te privez de o companie atât de fermecătoare, Dewar, dar nu poţi s-o ai toată după-amiaza numai pentru tine.

O cuprinse cu braţul de mijloc pe Olga şi o luă de lângă Gus.

El se simţi nefericit. Se înţelegea atât de bine cu ea! Pentru Gus, primele conversaţii cu o fată erau de obicei cele mai grele, dar cu Olga cuvintele îi veneau uşor. Şi acum Chuck Dixon, care fusese mereu la coada clasei, i-o suflase la fel de uşor cum iei o băutură de pe tava unui chelner.

În vreme ce Gus se uita după cineva cunoscut, se apropie de el o fată cu un singur ochi.

Prima oară când o întâlnise pe Rosa Hellman – la un dineu caritabil organizat pentru orchestra simfonică din Buffalo, în care cânta fratele ei –, i se păruse că-i face cu ochiul. De fapt, ea avea un ochi închis în permanenţă. Avea trăsături frumoase altminteri, ceea ce îi scotea şi mai mult în evidenţă acest defect. Mai mult, se îmbrăca mereu cu stil, oarecum sfidător. Astăzi purta o pălărie elegantă de paie şi reuşea să arate chiar drăguţ.

Când o văzuse ultima oară, ea era redactor la un ziar radical mărunt, numit *Buffalo Anarchist,* aşa că Gus îi zise:

— Anarhiştii sunt interesaţi de artă?

— Acum lucrez la *Evening Advertiser,* răspunse ea.

Asta îl surprinse pe Gus.

— Şi redactorul ştie despre vederile tale politice?

— Vederile mele nu mai sunt atât de extreme ca altădată, însă da, ştie despre trecutul meu.

— Probabil s-a gândit că, dacă ai putut face un ziar anarhist să aibă succes, înseamnă că eşti pricepută.

— Zice că mi-a dat slujba pentru că am mai mult sânge în instalaţie decât oricare dintre bărbaţii din redacţie.

Gus ştia că ei îi place să şocheze, dar – chiar şi aşa – tot rămase cu gura căscată.

Rosa râse.

— Şi totuşi, încă mă trimite să fac reportaje la expoziţii de artă şi spectacole de modă.

Schimbă apoi subiectul.

— Cum este să lucrezi la Casa Albă?

Gus era conştient că orice ar fi spus putea să apară în ziarul ei.

— Nemaipomenit de incitant, răspunse el. Cred că Wilson este un preşedinte grozav, poate cel mai mare pe care l-am avut vreodată.

— Cum poţi spune una ca asta? Este pe punctul de a ne implica într-un război european.

Atitudinea Rosei era răspândită în cadrul etnicilor germani, care vedeau lucrurile din punctul de vedere al Germaniei, fireşte, şi printre stângişti, care voiau să îl vadă învins pe ţar. Totuşi, foarte mulţi oameni – care nu erau nici germani, nici stângişti – adoptau aceeaşi perspectivă. Gus răspunse precaut:

— Când submarinele germane ucid cetăţeni americani, preşedintele nu poate…

Fu cât pe ce să spună *să închidă ochii.* Şovăi, se înroşi şi zise:

— … să ignore asta.

Ea nu păru să-i bage de seamă stânjeneala.

— Dar britanicii au instituit o blocadă asupra porturilor germane – încălcând dreptul internaţional – şi, drept urmare, femeile şi copiii din Germania mor de foame. Între timp, războiul din Franţa a ajuns într-un punct mort: niciuna dintre părţi nu şi-a schimbat poziţia cu mai mult de câţiva metri în ultimele şase luni. Germanii *trebuie* să scufunde vasele britanice, altminteri vor pierde războiul.

Ea cunoştea în amănunt complexităţile situaţiei: era motivul pentru care lui Gus îi plăcuse întotdeauna să discute cu ea.

— Am studiat dreptul internaţional, rosti el. Din punct de vedere tehnic, britanicii nu acţionează ilegal. Blocadele navale au fost interzise prin Declaraţia de la Londra din 1909, însă aceasta nu a fost ratificată niciodată.

Ea nu se lăsă dusă de nas.

— Lasă chichiţele juridice. Germanii i-au avertizat pe americani să nu călătorească pe navele de linie britanice. Au dat până şi anunţ în ziare, pentru Dumnezeu! Ce altceva să mai facă? Imaginează-ţi că am fi fost în război cu Mexicul şi *Lusitania* ar fi fost o navă mexicană ce transporta armament, cu care ar fi fost omorâţi soldaţi americani. Oare am fi lăsat-o să treacă?

Era o întrebare bună şi Gus nu avea niciun răspuns rezonabil. Zise:

— Ei bine, secretarul de stat Bryan a fost de acord cu dumneata.

William Jennings Bryan demisionase în semn de protest faţă de nota trimisă de Wilson germanilor.

— El a considerat că nu ar fi fost necesar decât să-i avertizăm pe americani să nu călătorească cu navele naţiunilor combatante.

Rosa nu avea de gând să-l lase să scape cu una, cu două, aşa că spuse:

— Bryan a înţeles că Wilson şi-a asumat un risc prea mare. Dacă germanii nu o lasă mai moale acum, nu prea mai putem evita războiul cu ei.

Gus nu avea de gând să recunoască în faţa unei jurnaliste că îi împărtăşea temerile. Wilson ceruse ca guvernul german să dezavueze atacurile asupra vaselor comerciale, să plătească daune şi să prevină orice alt asemenea act pe viitor – cu alte cuvinte, să le lase britanicilor libertate pe mare, acceptând totodată ca navele germane să rămână prizoniere în porturi din cauza blocadei. Era greu de crezut că exista vreun guvern care ar fi acceptat asemenea solicitări.

— Însă opinia publică aprobă acţiunile preşedintelui.

— Opinia publică se mai poate înşela uneori.

— Dar preşedintele nu poate să o ignore. Uite ce-i, Wilson merge pe sârmă. Vrea să ne ţină în afara războiului, dar nu vrea ca America să pară slabă în ochii diplomaţiei internaţionale. Cred că pe moment a nimerit echilibrul perfect.

— Dar pe viitor?

Aceasta era o întrebare îngrijorătoare.

— Nimeni nu poate prezice ce ne rezervă viitorul, replică Gus. Nici măcar Woodrow Wilson.

Ea râse.

— Un răspuns de politician. O să ajungi departe la Washington.

Cineva i se adresă, iar ea îi întoarse spatele. Gus trecu mai departe, simţindu-se ca şi cum ar fi fost într-o partidă de box ce se terminase nedecis.

O parte a publicului fu invitată să ia ceaiul cu lectorul. Gus se numără printre privilegiaţi, fiind un sponsor al muzeului. O lăsă pe Rosa şi se îndreptă spre o încăpere retrasă. Când intră, fu încântat să o zărească acolo pe Olga. Fără îndoială că şi tatăl ei dona bani muzeului.

Îşi luă o ceaşcă de ceai şi se apropie de ea.

— Dacă ajungeţi vreodată la Washington, mi-ar face plăcere

să vă prezint Casa Albă, rosti el.

— O! Aţi putea să mă prezentaţi şi preşedintelui?

Ar fi vrut să spună „da, orice”, însă avu reţineri să-i promită ceva ce ar fi putut să nu depindă de el.

— Probabil, zise el. Depinde cât de ocupat va fi la momentul respectiv. Când trece la maşina de scris şi începe să redacteze discursuri sau comunicate de presă, nimeni nu mai are voie să îl deranjeze.

— Am fost foarte tristă când am auzit despre moartea soţiei dumnealui, spuse Olga.

Ellen Wilson murise cu aproape un an în urmă, la scurt timp după izbucnirea războiului din Europa.

Gus încuviinţă.

— A fost devastat.

— Dar am auzit că îi face deja curte unei văduve înstărite.

Gus fu pus în încurcătură. Toată lumea de la Washington ştia că Wilson se îndrăgostise pătimaş, ca un băieţandru, la numai opt luni de la moartea soţiei sale, de voluptuoasa doamnă Edith Galt. Preşedintele avea 58 de ani, iar iubita sa 41. Chiar atunci se aflau împreună în New Hampshire. Gus era unul dintre puţinii oameni care ştiau şi că Wilson o ceruse în căsătorie cu o lună în urmă, însă doamna Galt nu îi dăduse încă niciun răspuns. Îi zise Olgăi:

— Cine v-a spus asta?

— Este adevărat?

Dorea cu disperare să o impresioneze cu secretele pe care le ştia, dar izbuti să reziste ispitei.

— Nu pot vorbi despre asemenea lucruri, spuse el fără tragere de inimă.

— O, ce dezamăgitor! Speram că o să-mi dezvăluiţi puţin din bârfele din interior.

— Îmi pare rău că v-am dezamăgit.

— Staţi liniştit.

Îi atinse braţul, făcându-l să se înfioare de parcă ar fi fost curentat.

— Organizez un meci de tenis mâine după-amiază, zise ea. Jucaţi cumva?

Gus avea braţe şi picioare lungi şi era un jucător destul de bun.

— Da, spuse el. Îmi place mult tenisul.

— Deci veniţi?

— Mi-ar face mare plăcere, răspunse el.

(iii)

Lev învăţă să conducă într-o singură zi. Îi mai luă vreo două ore să deprindă şi cealaltă competenţă principală a unui şofer – schimbarea cauciucurilor sparte. Până la sfârşitul săptămânii putea să facă şi plinul, să schimbe uleiul şi să regleze frânele. Dacă maşina nu pornea, ştia că trebuie să verifice dacă nu cumva bateria este descărcată sau dacă ţeava de aspirat benzina nu este blocată.

Caii erau mijlocul de transport al trecutului, îi zisese Josef Vyalov. Grăjdarii erau plătiţi prost – erau o grămadă. Şoferii erau mai rari şi câştigau salarii mari.

Pe deasupra, Vyalov voia să aibă un şofer destul de dur, astfel încât să poată face şi pe garda de corp.

Maşina lui Vyalov era un Packard Twin Six nou-nouţ, o limuzină cu şapte locuri. Ceilalţi şoferi erau impresionaţi. Modelul fusese lansat abia cu câteva săptămâni în urmă şi motorul său de doisprezece cilindri era invidiat până şi de şoferii de Cadillac V8.

Lev nu se prea dădea în vânt după vila ultramodernă a lui Vyalov. I se părea că arată ca un staul imens de oi. Era lungă şi joasă, cu streşini largi la acoperiş. Grădinarul-şef îi spusese că era o „casă de prerie”, construită după ultima modă.

— Dacă aş avea o casă atât de mare, eu aş vrea să *arate* ca un palat, zisese Lev.

Se gândi să-i scrie lui Grigori şi să-i povestească totul despre Buffalo, despre slujbă şi maşină, însă ezită. Ar fi vrut să-i spună că pusese bani deoparte pentru biletul lui, dar de fapt nu economisise nimic. După ce avea să strângă ceva bănuţi, îi va scrie, îşi jură el. Grigori nu-i putea scrie, pentru că nu ştia adresa lui Lev.

Familia Vyalov era compusă din trei persoane: Josef, soţia sa, Lena, care vorbea foarte rar, şi Olga, o fiică frumuşică, de-o seamă cu Lev, cu o privire îndrăzneaţă. Josef era atent şi curtenitor cu soţia sa, deşi îşi petrecea majoritatea serilor în compania tovarăşilor săi. Era afectuos cu fiica sa, deşi foarte sever. Venea adeseori acasă la amiază, ca să ia prânzul cu Lena şi cu Olga. După prânz, el şi Lena trăgeau un pui de somn.

În timp ce Lev aştepta să îl ducă pe Josef înapoi în centru,

vorbea uneori cu Olga.

Ei îi plăcea să fumeze, ceva cu totul interzis de tatăl său, care ţinea neapărat ca ea să fie o domnişoară respectabilă şi să se căsătorească cu cineva din elita socială din Buffalo. Erau câteva locuri pe proprietate unde Josef nu se ducea niciodată şi garajul se număra printre acestea, aşa că Olga venea acolo să fumeze. Se aşeza cu rochia ei de mătase pe bancheta din spate a maşinii, pe căptuşeala nouă din piele, iar Lev se rezema de uşă, cu piciorul pe treapta maşinii, şi vorbea cu ea.

Era conştient că arăta chipeş în uniforma sa de şofer şi îşi purta şapca dată pe spate. Descoperi în curând că modul în care îi puteai face Olgăi pe plac era să o complimentezi pentru apartenenţa ei la înalta societate. Îi plăcea la nebunie să i se spună că merge ca o prinţesă, că vorbeşte ca o soţie de preşedinte şi că se îmbracă precum o pariziană de familie bună. Era o snoabă, la fel ca tatăl ei. De cele mai multe ori, Josef era un bătăuş şi un dur, însă Lev observă că devenea manierat, aproape respectuos atunci când discuta cu oamenii de rang înalt, precum preşedinţii de bancă şi congresmenii.

Lev intui câte ceva şi în curând o descifră pe Olga – ea era o fată bogată ţinută din scurt, care nu putea da frâu liber impulsurilor sale romantice şi sexuale fireşti. Spre deosebire de fetele pe care le cunoscuse Lev în mahalalele din Sankt Petersburg, Olga nu se putea furişa ca să se întâlnească cu vreun băiat la amurg, pe care să-l lase să o pipăie în întunericul unei uşi de prăvălie. Avea 20 de ani şi era virgină. Era foarte posibil ca nici măcar să nu fi fost sărutată vreodată.

Lev urmări meciul de tenis de la distanţă, desfătându-şi privirea cu trupul puternic şi zvelt al Olgăi, precum şi cu felul în care sânii i se mişcau pe sub bumbacul uşor al rochiei, în timp ce zburda pe teren. Juca împotriva unui bărbat foarte înalt, în pantaloni albi de flanel. Lev simţea că îl ştie de undeva. Privindu-l mai atent, îşi aminti în cele din urmă unde îl mai văzuse: la Uzina Putilov. Lev îl uşurase de un dolar şi Grigori îl întrebase dacă Josef Vyalov chiar era un om important în Buffalo. Cum îl chema oare? Era numele unei mărci de whisky… Dewar, ăsta era. Gus Dewar.

Un grup de vreo şase tineri urmăreau meciul – fetele erau îmbrăcate în rochii strălucitoare de vară, iar bărbaţii purtau pălării de paie. Doamna Vyalov privea de sub umbrela sa de soare, cu un surâs mulţumit. O cameristă în uniformă îi servea cu

limonadă.

Gus Dewar o învinse pe Olga şi părăsiră terenul. Locurile lor fură luate imediat de un alt cuplu. Îndrăzneaţă, Olga acceptă o ţigară de la adversarul ei. Lev îl urmări cum i-o aprinde. Tânjea să fie în locul lor, jucând tenis în haine frumoase şi bând limonadă.

O lovitură puternică trimise mingea în direcţia lui. El o ridică şi, în loc să o arunce înapoi, se duse până la teren şi i-o dădu unuia dintre jucători. Se uită la Olga. Aceasta era cufundată într-o conversaţie cu Dewar, fermecându-l şi flirtând cu el, aşa cum făcea şi cu Lev în garaj. Simţi un junghi de gelozie şi vru să îl pocnească în gură pe tipul înalt. Surprinse privirea Olgăi şi îi oferi cel mai fermecător zâmbet de care era în stare, însă ea se uită în altă parte fără să-l bage în seamă. Ceilalţi tineri îl ignorau complet.

Era perfect normal, îşi zise el: o fată putea fi prietenoasă cu şoferul atunci când fuma în garaj, pentru ca apoi să-l trateze ca pe o piesă de mobilier când se afla în compania prietenilor ei. Chiar şi aşa, se simţea rănit în orgoliu.

Se întoarse cu spatele şi îl văzu pe tatăl ei venind spre terenul de tenis, pe aleea cu pietriş. Vyalov era îmbrăcat de afaceri, într-un costum de plimbare, cu vestă. Venise să îi salute pe oaspeţii fiicei sale înainte de a se întoarce în centru, ghici Lev.

Din clipă în clipă, avea să o vadă pe Olga fumând şi atunci chiar că avea să fie groasă treaba!

Lev avu un moment de inspiraţie. Din doi paşi ajunse lângă locul în care se afla Olga şi cu o mişcare iute înşfăcă ţigara aprinsă dintre degetele ei.

— Hei! protestă ea.

Gus Dewar se încruntă şi spuse:

— Ce naiba te-a apucat?

Lev se întoarse cu spatele, punându-şi ţigara între buze. O clipă mai târziu, Vyalov îl zări.

— Ce cauţi aici? rosti el supărat. Scoate maşina din garaj.

— Da, domnule, spuse imediat Lev.

— Şi stinge ţigara aia blestemată când vorbeşti cu mine.

Lev stinse ţigara şi puse chiştocul în buzunar.

— Îmi pare rău, domnule Vyalov, nu ştiu ce-a fost în capul meu.

— Ai grijă să nu se mai întâmple.

— Desigur, domnule.

— Acum şterge-o de-aici.

Lev plecă în grabă, apoi se uită peste umăr. Tinerii săriseră în picioare, iar Vyalov dădea mâna cu toţi, foarte jovial. Olga, cu o înfăţişare vinovată, îşi prezenta prietenii. Fusese cât pe ce să fie prinsă. Dădu ochii cu Lev şi îi aruncă o privire recunoscătoare.

Lev îi făcu cu ochiul şi merse mai departe.

(iv)

În salonul Ursulei Dewar se aflau puţine ornamente, toate preţioase dintr-o diversitate de motive: un cap de marmură sculptat de Elie Nadelman, o primă ediţie a Bibliei de la Geneva, un singur trandafir într-o vază de sticlă şlefuită şi o fotografie înrămată a bunicului ei, care deschisese unul dintre primele magazine universale din America. Când Gus intră în cameră, la ora şase, ea era îmbrăcată într-o rochie de seară din mătase, citind un roman nou, intitulat *Soldatul cel bun.*

— Cum este cartea? o întrebă el.

— Este nemaipomenit de bună, deşi am auzit că, în mod paradoxal, autorul este un bădăran fără pereche.

El îi pregăti un cocteil cum îi plăcea ei, cu biter şi fără zahăr. Era agitat. „La vârsta mea, nu ar trebui să-mi mai fie frică de mama”, se gândi el. Însă ea putea fi extrem de critică uneori. Îi dădu băutura.

— Mulţumesc, zise ea. Sper că te bucuri de această pauză de vară.

— Foarte mult.

— M-am temut că până acum vei fi arzând de nerăbdare să te întorci în tumultul Washingtonului şi al Casei Albe.

Şi Gus se aşteptase la asta; însă vacanţa îi adusese plăceri neaşteptate.

— Mă voi întoarce de îndată ce revine preşedintele, însă între timp mă distrez de minune.

— Crezi că Woodrow o să declare război Germaniei?

— Sper că nu. Germanii sunt dispuşi să dea înapoi, dar vor ca americanii să oprească vânzările de arme către Aliaţi.

— Şi le vom opri?

Ursula era dintr-o familie de germani, la fel ca jumătate din populaţia oraşului Buffalo, dar când spunea „noi”, se referea la America.

— În niciun caz. Fabricile noastre fac prea mulţi bani din

comenzile britanicilor.

— Deci s-a ajuns într-un impas?

— Încă nu. Încă mai dansăm unul în jurul celuilalt. Între timp, ca pentru a ne reaminti presiunea pusă pe ţările neutre, Italia s-a alăturat Aliaţilor.

— Şi asta va face diferenţa?

— Nu, nu va fi suficient. Gus trase adânc aer în piept şi adăugă: Am jucat tenis la reşedinţa familiei Vyalov în această după-amiază, rosti el.

Tonul său nu suna nepăsător, cum sperase.

— Ai câştigat, dragule?

— Da. Au o casă de prerie. Este impresionantă.

— Vai, ce *nouveau riche* din partea lor!

— Cred că şi noi am fost *nouveau riche* cândva, nu-i aşa? Poate atunci când şi-a deschis bunicul banca?

— Mi se pare obositor când te aud vorbind ca un socialist, Angus, chiar dacă ştiu că nu crezi ce spui. Sorbi din băutură şi adăugă: Mmm… este perfectă!

Gus inspiră adânc şi spuse:

— Mamă, faci ceva pentru mine?

— Desigur, dragule, dacă pot…

— Nu o să-ţi placă.

— Ce este?

— Vreau să o inviţi pe doamna Vyalov la ceai.

Mama lui lăsă băutura jos, încet şi cu grijă.

— Înţeleg, spuse ea.

— Nu ai de gând să mă întrebi care-i motivul?

— Ştiu motivul, spuse ea. De fapt, există un singur motiv posibil. Le-am cunoscut fiica, este răpitor de frumoasă.

— Să nu fii nepoliticoasă. Vyalov este unul dintre oamenii de seamă ai oraşului şi este foarte bogat. Iar Olga este un înger.

— Sau, dacă nu un înger, măcar e creştină.

— Vyalovii sunt ruşi ortodocşi, zise Gus.

„Măcar să dau toate cărţile pe faţă”, se gândi el.

— Obişnuiesc să meargă la Biserica Sfinţilor Petru şi Pavel de pe Ideal Street.

Dewarii erau episcopalişti.

— Măcar nu sunt evrei, slavă Domnului.

Mama lui se temuse cândva că Angus s-ar fi putut căsători cu Rachel Abramov, de care îi plăcuse enorm, dar pe care nu o iubise niciodată.

— Şi bănuiesc că pot fi recunoscătoare şi pentru că Olga nu este o vânătoare de zestre.

— În niciun caz. Cred că Vyalov este mai bogat decât tata.

— Iar eu sunt sigură că nu am nici cea mai vagă idee.

Femeile ca Ursula nu trebuiau să ştie de bani. Gus bănuia că ele ştiau până la ultima centimă suma netă pe care o deţineau soţii lor, dar erau nevoite să pretindă că sunt neştiutoare.

Constată că nu se opunea atât de tare precum se temuse el.

— Deci ai s-o faci? întrebă el tulburat.

— Bineînţeles. Îi voi trimite doamnei Vyalov un bileţel.

Gus era încântat, dar fu cuprins imediat de o nouă teamă.

— Ai grijă: nu-ţi invita prietenele snoabe ca să o facă pe doamna Vyalov să se simtă inferioară.

— Eu nu am prietene snoabe.

Această remarcă era mult prea ridicolă ca să fie băgată în seamă.

— Invit-o pe doamna Fischer, ea este amabilă. Şi pe mătuşa Gertrude.

— Bine.

— Îţi mulţumesc, mamă.

Gus simţi o mare uşurare, de parcă tocmai supravieţuise unei ordalii.

— Ştiu că Olga nu este mireasa pe care ai visat-o pentru mine, dar sunt convins că o vei îndrăgi cât se poate de repede.

— Dragul meu fiu, ai aproape 26 de ani. Acum cinci ani, poate că aş fi încercat să te fac să renunţi la ideea căsătoriei cu fiica unui afacerist dubios, însă în ultima vreme, am început să mă întreb dacă voi avea vreodată nepoţi. Dacă m-ai anunţa acum că vrei să te însori cu o chelneriţă poloneză divorţată, mă tem că prima mea grijă ar fi să aflu dacă este destul de tânără ca să-ţi facă copii.

— Nu te pripi – Olga nu a acceptat încă să se căsătorească cu mine. Nici măcar nu am întrebat-o.

— Cum ţi-ar putea rezista? Se ridică în picioare, îl sărută şi adăugă: Şi-acum pregăteşte-mi încă un pahar.

(V)

— Mi-ai salvat viaţa! îi zise Olga lui Lev. Tata m-ar fi omorât.

Lev rânji.

— L-am văzut venind, aşa că a trebuit să reacţionez repede.

— Îţi sunt atât de recunoscătoare… rosti Olga, apoi îl sărută pe buze.

Asta îl luă prin surprindere. Ea se trase însă de lângă el înainte să apuce să profite de ocazie, dar el îşi dădu seama imediat că relaţia lor se schimbase din temelii. Se uită neliniştit prin garaj, dar erau singuri.

Ea scoase un pachet de ţigări şi îşi băgă una între buze. El i-o aprinse, imitând gestul lui Gus Dewar din ziua precedentă. Era un gest intim, care obliga femeia să îşi coboare capul şi îi îngăduia bărbatului să se holbeze la buzele ei. Era romantic.

Ea se lăsă pe spate pe bancheta maşinii şi suflă fumul. Lev intră în maşină şi se aşeză lângă ea. Ea nu protestă. Îşi aprinse şi el o ţigară. Rămaseră o vreme în penumbră, fumul lor amestecându-se cu mirosul de benzină, de piele şi cu parfumul floral al Olgăi.

Ca să rupă tăcerea, Lev zise:

— Sper că ţi-a plăcut meciul de tenis.

Ea oftă.

— Toţi băieţii din oraş se sperie de tata. Au impresia că o să-i împuşte dacă îndrăznesc să mă sărute.

— Şi o să-i împuşte?

Ea râse.

— Probabil.

— Eu nu mă tem de el.

Nu era tocmai adevărat – de fapt nu era vorba că lui Lev nu-i era teamă, doar că el îşi ignora temerile, sperând întotdeauna că va scăpa cumva basma curată din toate belelele.

Însă ea nu părea să-l creadă.

— Serios?

— De-aia m-a angajat.

Nici asta nu era tocmai adevărat.

— Poţi să-l întrebi.

— Poate că o să-l întreb.

— Gus Dewar chiar te place.

— Tatăl meu ar fi încântat dacă m-aş căsători cu el.

— De ce?

— Este bogat, familia lui face parte din vechea aristocraţie din Buffalo, iar tatăl lui este senator.

— Şi tu faci mereu ce vrea tăticul?

Ea trase gânditoare din ţigară.

— Da, spuse ea, scoţând fumul din piept.

Lev zise:
— Îmi place să-ţi privesc buzele când fumezi.
Ea nu-i răspunse, dar îl privi cu o curiozitate nemascată.
Lev luă asta drept o invitaţie şi o sărută.
Ea gemu înfundat şi îl împinse slab cu mâna în piept, însă niciunul dintre protestele ei nu era serios. El azvârli ţigara afară din maşină şi îi puse mâna pe sân. Ea îl apucă de încheietură, părând că vrea să-i dea mâna la o parte, însă nu făcu decât să i-o apese mai tare de pielea sa moale.
Lev îi atinse buzele închise cu limba. Ea se trase înapoi şi îl privi speriată. El îşi dădu seama că ea nu ştie să sărute aşa. Chiar nu avea experienţă.
— Este în regulă, îi zise el. Ai încredere în mine.
Ea îşi azvârli ţigara, îl trase mai aproape şi îl sărută cu gura deschisă.
După aceea, totul se desfăşură cu repeziciune. În dorinţa ei se simţea nu numai disperare, dar şi insistenţă. Lev fusese cu mai multe femei şi credea că e mai înţelept să le lase pe ele să stabilească ritmul – o femeie ezitantă nu putea fi zorită, iar una nerăbdătoare nu trebuia stăvilită. Când ajunse la chiloţii Olgăi şi mângâie moviliţa moale a sexului ei, ea se excită atât de tare, încât gemu pătimaş. Dacă era adevărat că ajunsese la vârsta de 20 de ani fără să fie sărutată de vreunul dintre băieţii sfioşi din Buffalo, trebuie că acumulase multă frustrare, realiză el. Ea îşi ridică şoldurile, arzând de nerăbdare ca el să-i dea jos chiloţii. Când o sărută între picioare, ea scăpă un strigăt de şoc şi de excitare. Sigur era virgină, dar el era mult prea încins ca să se mai gândească la asta.
Ea se întinse pe spate, cu un picior pe banchetă şi cu celălalt pe podea, cu fusta trasă până la brâu şi cu coapsele depărtate pentru el. Avea gura întredeschisă şi respira sacadat. Îl urmări cu ochii mari când se descheie la pantaloni. El o penetră cu grijă, ştiind cât de uşor era să răneşti o fată acolo, însă ea îi prinse şoldurile şi îl trase spre ea cu nerăbdare, de parcă s-ar fi temut că o să rateze în ultimul moment ceea ce îşi dorea cu atâta ardoare. El simţi membrana virginităţii ei rezistându-i o clipă, apoi rupându-se cu uşurinţă, provocându-i doar un icnet înfundat, ca o urmă de durere ce trecuse la fel de repede precum venise. Începu să se mişte în propriul ei ritm şi din nou el o lăsă pe ea să preia controlul, simţind că răspunde unei chemări ce nu putea fi înfrânată.

Asta îl incită mai mult ca niciodată. Unele fete erau pricepute; altele erau inocente, dar gata să-i facă pe plac; iar altele aveau grijă să-şi satisfacă bărbatul înainte de a atinge propriul lor orgasm. Însă Lev nu mai întâlnise niciodată o nevoie atât de neprefăcută ca cea a Olgăi şi asta îl aţâţa peste măsură.

El rezistă cât de mult putu, apoi Olga strigă cu putere, iar el îi puse o mână peste gură ca să înăbuşe sunetul. Ea se zvârcoli sub el ca un ponei nărăvaş, apoi îşi îngropă faţa în umărul lui. Cu un strigăt înăbuşit ajunse la orgasm şi el o urmă o clipă mai târziu.

După câteva momente, Lev se ridică de deasupra ei şi se aşeză pe podeaua maşinii. Ea rămase nemişcată, gâfâind. Niciunul dintre ei nu scoase o vorbă vreme de un minut. În cele din urmă, ea se ridică în capul oaselor.

— O, Doamne, şopti ea. Nu am ştiut niciodată că va fi aşa.

— De obicei nu este aşa, răspunse el.

Urmă o pauză lungă, de gândire, apoi ea rosti cu glas scăzut:

— Ce-am făcut?

El nu-i răspunse.

Ea îşi ridică de pe jos lenjeria şi se îmbrăcă. Rămase nemişcată încă o clipă, trăgându-şi sufletul, apoi ieşi din maşină.

Lev o privi, aşteptând ca ea să spună ceva, însă ea nu scoase nicio vorbă. Porni spre uşa din spate a garajului, o deschise şi ieşi.

Însă se întoarse a doua zi.

(vi)

Edith Galt acceptă propunerea de căsătorie a preşedintelui Wilson pe 29 iunie. În iulie, preşedintele reveni pentru o vreme la Casa Albă.

— Trebuie să mă întorc la Washington pentru câteva zile, îi spuse Gus Olgăi, în timp ce se plimbau prin grădina zoologică din Buffalo.

— Pentru câte zile?

— Pentru cât va avea nevoie de mine preşedintele.

— Ce palpitant!

Gus încuviinţă.

— Este cea mai bună slujbă din lume! Deşi asta înseamnă că nu sunt propriul meu stăpân. Dacă va escalada criza cu Germania, s-ar putea să treacă mult timp până mă voi întoarce

în Buffalo.

— O să ne fie dor de tine.

— Şi mie o să-mi fie dor de tine. Am fost atât de apropiaţi de când m-am întors…

Se plimbaseră cu barca pe lacul din Parcul Delaware şi se scăldaseră la Crystal Beach; urcaseră pe râu cu vaporul cu aburi, până la Niagara, şi traversaseră lacul până în partea canadiană; jucaseră tenis din două în două zile – mereu cu un grup de tineri prieteni, supravegheaţi de cel puţin o mamă grijulie. Astăzi era doamna Vyalov cu ei, mergând la câţiva paşi în spate şi vorbind cu Chuck Dixon.

Gus continuă:

— Mă întreb dacă îţi dai seama cât de mult îmi vei lipsi.

Olga surâse, dar nu răspunse. Gus zise:

— A fost cea mai fericită vară din viaţa mea.

— Şi dintr-a mea! rosti ea, învârtindu-şi umbrela de soare cu picăţele roşii şi albe.

Asta îl încântă pe Gus, deşi nu era foarte sigur dacă ea era fericită datorită companiei lui. Încă nu o citise pe deplin. Ea părea mereu bucuroasă să îl vadă şi discuta cu el cu mare plăcere, ore în şir. Însă el nu observase nicio urmă de emoţie, niciun semn conform căruia sentimentele ei faţă de el ar fi fost mai degrabă pasionale decât de prietenie. Desigur, nicio fată respectabilă nu ar fi trebuit să dezvăluie astfel de semne, cel puţin nu înainte de logodnă; însă, chiar şi aşa, Gus se simţea dezorientat. Poate că asta făcea ca atracţia pe care o simţea faţă de ea să fie şi mai irezistibilă.

El îşi amintea cu însufleţire felul în care Caroline Wigmore îi comunicase, cât se poate de clar, nevoile ei. Se gândea mult la Caroline – era singura femeie pe care o iubise până atunci. Dacă ea îi putea spune ce voia, de ce nu putea şi Olga să facă la fel? Însă Caroline era o femeie căsătorită, în vreme ce Olga era o virgină ce fusese crescută cu o mână de fier.

Gus se opri în faţa cuştii ursului şi se uitară printre gratiile de oţel la un mic urs cafeniu, ce stătea pe vine şi îi privea la rândul lui.

— Mă întreb dacă ar fi posibil ca toate zilele noastre să fie la fel de fericite ca aceasta, rosti Gus.

— De ce nu? spuse ea.

Oare îl încuraja? O privi. Ea nu îi întoarse privirea, uitându-se în continuare la urs. El îi studie ochii albaştri, curba moale a

obrazului trandafiriu, pielea delicată a gâtului…

— Aş dori să fiu Tiţian, rosti el. Te-aş picta…

Mama ei şi Chuck trecură pe lângă ei, lăsându-i în spate. Nu aveau să mai fie mai singuri de-atât.

Ea îşi întoarse în sfârşit privirea spre el, iar el crezu că observă în ochii ei un soi de cordialitate. Asta îi dădu curaj. Se gândi: „Dacă un preşedinte care a fost văduv mai puţin de-un an poate să o facă, eu de ce n-aş putea?” Îi spuse:

— Te iubesc, Olga.

Ea nu zise nimic, ci continuă să îl privească.

El înghiţi în sec – din nou nu reuşea să-i citească intenţiile. Rosti:

— Există vreo şansă… Aş putea spera să mă iubeşti şi tu într-o zi?

O privi intens, ţinându-şi răsuflarea. În acel moment, ea îi ţinea viaţa în mâinile sale.

Urmă o pauză îndelungată – oare se gândea? Oare cântărea lucrurile? Sau doar ezita înainte de o decizie ce avea să-i schimbe viaţa? Într-un final, ea zâmbi şi răspunse:

— A, da…

Lui pur şi simplu nu-i venea să creadă.

— Serios?

Ea râse, fericită.

— Serios.

El îi luă mâna.

— Mă iubeşti?

Ea dădu din cap.

— Trebuie s-o spui.

— Da, Gus, te iubesc.

El îi sărută mâna.

— Voi vorbi cu tatăl tău înainte să plec la Washington.

Ea surâse.

— Cred că ştiu ce va spune.

— După aceea le vom putea spune tuturor.

— Da.

— Îţi mulţumesc, rosti el cu ardoare. M-ai făcut extrem de fericit.

(vii)

Gus trecu pe la biroul lui Josef Vyalov a doua zi dimineaţă şi îi

ceru permisiunea formală de a o cere în căsătorie pe fiica sa. Vyalov fu încântat. Deşi era răspunsul la care Gus se aşteptase, se simţi uşurat după ce îl auzi.

Era acum în drum spre gară, unde trebuia să prindă trenul spre Washington, aşa că hotărâseră să sărbătorească de îndată ce avea să se întoarcă. Între timp, Gus era bucuros să lase planurile de nuntă în seama mamei lui Olga şi a mamei sale.

Când intră în Gara Centrală de pe Exchange Street, cu pasul săltat, dădu peste Rosa Hellman, care tocmai ieşea, purtând o pălărie roşie şi ducând un mic bagaj pentru o noapte.

— Bună, o salută el. Pot să te ajut cu bagajul?

— Nu, mulţumesc, este uşor, răspunse ea. Am fost plecată doar o noapte. Am fost pentru un interviu la radio.

El ridică din sprâncene.

— Pentru un post de reporter?

— Da – şi l-am obţinut.

— Felicitări! Iartă-mă dacă am părut surprins – nu ştiam că angajează femei.

— Este neobişnuit, dar nu fără precedent. *New York Times* a angajat prima femeie reporter în 1869. O chema Maria Morgan.

— Şi ce vei face?

— Voi fi asistenta corespondentului lor din Washington. Adevărul este că viaţa amoroasă a preşedintelui i-a făcut să creadă că au nevoie şi de o femeie acolo. Bărbaţii pot rata cu uşurinţă poveştile de dragoste.

Gus se întrebă dacă ea pomenise cumva că este în relaţii amicale cu unul dintre asistenţii apropiaţi ai lui Wilson. Presupuse că o făcuse: reporterii nu se dădeau în lături de la nimic. Fără îndoială că asta o ajutase să obţină postul.

— Eu trebuie să mă întorc, îi zise. Înseamnă că ne vom vedea acolo.

— Aşa sper.

— Am şi eu câteva veşti bune, rosti el fericit. Am cerut-o de soţie pe Olga Vyalov, iar ea a acceptat. Urmează să ne căsătorim.

Ea se uită lung la el, apoi spuse:

— Prostule.

Gus nu ar fi fost mai şocat nici dacă l-ar fi pălmuit. Rămase cu gura căscată, holbându-se la ea.

— Prost afurisit ce eşti, zise ea, apoi plecă.

(viii)

Încă doi americani muriră pe 19 august, când germanii torpilară un alt vas uriaş de linie britanic, *Arabic.*

Lui Gus îi era milă de victime, dar era şi mai oripilat de gândul că America era trasă în mod inexorabil spre conflictul european. Simţea că preşedintele ajunsese la capătul răbdării. Gus voia să se căsătorească într-o lume a păcii şi a fericirii; era îngrozit de perspectiva unui viitor afectat de război, cu prăpădul, cruzimea şi distrugerea aduse de acesta.

La instrucţiunile lui Wilson, Gus le spuse câtorva reporteri, neoficial, că preşedintele este pe punctul de a rupe relaţiile diplomatice cu Germania. Între timp, noul secretar de stat, Robert Lansing, se străduia să ajungă la un anumit compromis cu ambasadorul german, contele Johann von Bernstorff.

Lucrurile puteau lua o întorsătură urâtă, se gândi Gus. Germanii ar fi putut considera că Wilson blufează, sfidându-l. Şi-atunci, ce ar mai fi putut face? Dacă nu făcea nimic, ar fi fost pus într-o lumină proastă. Îi zisese lui Gus că ruperea relaţiilor diplomatice nu avea să ducă la război *neapărat.* Gus rămase cu sentimentul îngrozitor că practic criza scăpase de sub control.

Însă kaizerul nu îşi dorea un război cu America şi, spre imensa uşurare a lui Gus, pariul lui Wilson fu câştigător. La sfârşitul lui august, germanii promiseră să nu mai atace navele de pasageri fără avertisment. Nu era o asigurare complet satisfăcătoare, dar măcar puse capăt impasului.

Ziarele americane, pierzând din vedere toate nuanţele, erau în extaz. Pe 2 septembrie, Gus îi citi triumfător lui Wilson un paragraf dintr-un articol laudativ din ediţia ziarului *Evening Post* din New York:

— „Fără să mobilizeze vreun regiment sau să strângă vreo flotă, prin insistenţa sa stăruitoare şi neclintită în slujba binelui, el a făcut cea mai mândră, cea mai arogantă şi cea mai bine înarmată naţiune să se predea.”

— Nu s-au predat încă, remarcă preşedintele.

(ix)

Într-o seară de la sfârşitul lunii septembrie, Lev fu dus la depozit, dezbrăcat până la piele şi legat cu mâinile la spate; apoi Vyalov ieşi din biroul său.

— Câine! urlă el. Câine turbat ce eşti!

— Ce-am făcut? întrebă Lev pe un ton rugător.

— Ştii prea bine ce-ai făcut, javră jegoasă, tună Vyalov.

Lev era îngrozit. Nu putea să scape basma curată dacă Vyalov nici măcar nu-l asculta.

Vyalov îşi scoase haina şi îşi suflecă mânecile.

— Adu-mi-l, zise el.

Norman Niall, contabilul lui uscăţiv, intră în birou şi se întoarse cu un cnut.

Lev se holbă la el – era modelul rusesc standard, folosit în mod tradiţional pentru pedepsirea infractorilor. Avea un mâner de lemn lung şi trei chingi din piele tăbăcită, care se terminau cu câte o bilă de plumb. Lev nu mai fusese biciuit niciodată, dar mai văzuse aşa ceva. La ţară era o pedeapsă comună pentru furturi mărunte sau adulter. În Sankt Petersburg, cnutul era adeseori folosit pentru deţinuţii politici. Douăzeci de lovituri puteau schilodi un om; o sută îl puteau omorî.

Vyalov, îmbrăcat încă în vesta sa cu lanţ de aur, ridică cnutul. Niall chicoti. Ilya şi Theo urmăreau scena cu interes.

Lev se chirci, întorcându-se cu spatele şi lipindu-se de o stivă de cauciucuri. Biciul şfichiui cu cruzime, muşcând din gâtul şi din umerii lui, iar el zbieră de durere.

Vyalov lovi din nou cu biciul. De această dată, durerea fu şi mai mare.

Lui Lev nu-i venea să creadă cât de prost fusese. Şi-o trăsese cu fiica virgină a unui om puternic şi violent, ce naiba fusese în capul lui? De ce nu putea rezista niciodată ispitei?

Vyalov îl biciui din nou. De data aceasta Lev se feri de cnut, încercând să evite lovitura. Numai capetele chingilor îl atinseră, însă tot se înfipseră agonizant în carnea lui, iar el urlă din nou de durere. Încercă să scape, dar oamenii lui Vyalov îl împinseră la loc, râzând.

Vyalov ridică biciul din nou, dădu să-l coboare, se opri la mijlocul loviturii când Lev se feri şi abia apoi îl lovi. Picioarele lui Lev erau deja crestate şi el îşi văzu sângele curgându-i din răni. Când Vyalov lovi din nou cu biciul, Lev se azvârli disperat într-o parte, împleticindu-se şi prăbuşindu-se pe podeaua de beton. În timp ce stătea pe spate, simţind cum îl lasă puterile, Vyalov îl biciui pe burtă şi pe coapse. Lev se rostogoli, prea copleşit de durere şi de groază ca să se mai poată ridica, însă cnutul nu se oprea niciun moment. Îşi adună energia rămasă ca să se ridice în

genunchi, ca un prunc, dar alunecă în propriul sânge şi biciul îl lovi din nou. Nu mai urlă: nu mai avea suflu. Vyalov avea de gând să-l biciuiască până la moarte. Îşi dorea să se scufunde în uitare.

Însă Vyalov îi refuză această alinare. Aruncă cnutul, gâfâind extenuat.

— Ar trebui să te omor, zise el după ce îşi trase sufletul, dar nu pot.

Lev era nedumerit. Zăcea într-o baltă de sânge, privindu-şi torţionarul.

— Este însărcinată, rosti Vyalov.

Printr-o pâclă de frică şi de durere, Lev încercă să se gândească. Folosiseră prezervative. Le puteai cumpăra din orice oraş american mare. Îşi pusese mereu unul – cu excepţia acelei prime dăţi, desigur, când nu se aşteptase la nimic… şi a dăţii în care ea îi arătase casa goală şi o făcuseră pe patul cel mare din camera oaspeţilor… şi o dată în grădină, după lăsarea întunericului…

Se întâmplase de câteva ori, realiză el.

— Trebuia să se căsătorească cu băiatul senatorului Dewar, rosti Vyalov, iar Lev simţi amărăciunea şi furia din vocea lui aspră. Nepotul meu ar fi putut ajunge preşedinte.

Lui Lev îi era greu să mai gândească cum trebuie, dar îşi dădea seama totuşi că nunta avea să fie contramandată. Gus Dewar nu avea să se căsătorească cu o fată însărcinată cu copilul altui bărbat, indiferent cât de mult ar fi iubit-o. Asta dacă nu…

Lev izbuti să îngaime câteva vorbe.

— Nu este obligată să păstreze copilul… sunt doctori chiar aici, în oraş…

Vyalov înşfăcă din nou cnutul, iar Lev se chirci. Vyalov răcni:

— Nici măcar să nu te gândeşti la aşa ceva! Este împotriva vrerii Domnului!

Lev fu uimit. În fiecare duminică conducea familia Vyalov la biserică, dar crezuse că religia este doar o făţărnicie de-a lui Josef. Omul trăia din necinste şi violenţă. Şi totuşi, nici nu concepea să i se pomenească de avort! Lev ar fi vrut să îl întrebe dacă biserica nu îi interzicea cumva şi mituirea şi baterea oamenilor.

Vyalov zise:

— Îţi închipui ce umilinţă îmi provoci? Toate ziarele din oraş

au publicat ştirea logodnei. Chipul i se înroşi şi vocea i se transformă într-un răget: Ce-o să-i spun senatorului Dewar? Am rezervat până şi biserica! Am angajat furnizori de mâncare! Invitaţiile sunt la tipărit! Parcă o şi văd pe doamna Dewar, târfa aia bătrână şi mândră, râzând de mine cu mâna la gură. Şi totul din cauza unui blestemat de şofer!

Ridică cnutul din nou, apoi îl aruncă într-o parte cu un gest violent.

— Nu te pot ucide. Se întoarse spre Theo: Duceţi-l pe rahatul ăsta cu ochi la doctor, rosti el. Să-l cârpească. O să se însoare cu fiică-mea.

Capitolul 16
Iunie 1916

Tatăl lui Billy zise:

— Putem să vorbim puţin, băiete?

Billy era uimit. Vreme de aproape doi ani, de când Billy nu mai mergea la Capela Bethesda, abia dacă îşi mai spuseseră vreo vorbă. Încordarea plutea mereu în aer în căsuţa din Wellington Row. Billy aproape că uitase cum era să auzi voci liniştite, vorbind pe tonuri rezonabile în bucătărie – sau chiar şi glasuri ridicate în disputele înfierbântate pe care le aveau în trecut. Atmosfera neplăcută era unul dintre motivele pentru care Billy se înrolase în armată.

Tonul de acum al Tatei era aproape umil. Billy îi cercetă cu atenţie faţa. Expresia sa dădea aceeaşi impresie: nici urmă de agresivitate sau provocare, ci doar rugăminte.

Chiar aşa stând lucrurile, Billy tot nu era pregătit să joace cum i se cânta.

— De ce? întrebă el.

Tata deschise gura, dând să îl admonesteze, apoi se stăpâni şi răspunse:

— M-am purtat cu trufie, rosti el. Iar ăsta este un păcat. S-ar putea ca şi tu să fi fost trufaş, dar asta rămâne între tine şi Dumnezeu şi nu este o scuză pentru purtarea mea.

— Ţi-au trebuit doi ani ca să-ţi dai seama.

— Mi-ar fi trebuit şi mai mult dacă nu te înrolai.

Billy şi Tommy se oferiseră voluntari cu un an în urmă, minţind cu privire la vârsta lor. Intraseră în rândurile Batalionului al 8-lea al Puşcaşilor Galezi, cunoscut sub numele de *Amicii din Aberowen.* Batalioanele de Amici erau o idee nouă. Bărbaţii din acelaşi oraş erau ţinuţi laolaltă, pentru a se antrena şi a lupta alături de oamenii cu care crescuseră. Se credea că asta ajuta la ridicarea moralului.

Grupul lui Billy făcuse instrucţie timp de un an, mare parte din aceasta într-o nouă tabără de lângă Cardiff. Lui îi plăcuse – era mai uşor decât săpatul după cărbune şi mult mai puţin periculos. În afară de o doză de plictiseală cruntă – instrucţia era echivalentă adeseori cu aşteptarea –, avusese parte de sport, jocuri şi de camaraderia unui grup de tineri ce deprindeau lucruri

noi. În timpul unei perioade lungi în care nu avuseseră nimic de făcut, luase o carte la întâmplare şi se trezise citind *Macbeth.* Spre surprinderea sa, povestea i se păruse captivantă, iar poezia ciudat de fascinantă. Limba folosită de Shakespeare nu era grea pentru cineva care-şi petrecuse atâtea ore buchisind engleza de secol XVII din Biblia protestantă. De atunci citise operele complete ale lui Shakespeare, recitind de câteva ori cele mai bune piese.

Instrucţia se terminase acum, iar Amicii aveau două zile libere înainte de plecarea în Franţa. Tata credea că asta ar fi putut fi ultima oară când îl vedea în viaţă pe Billy. Acesta trebuie să fi fost motivul pentru care se umilea, acceptând să discute cu el.

Billy se uită la ceas. Venise acasă doar ca să-şi ia rămas-bun de la mama sa. Avea de gând să-şi petreacă zilele de permisie la Londra, cu sora sa Ethel şi cu chiriaşa ei atât de atrăgătoare. Chipul drăguţ al lui Mildred, cu buzele ei roşii şi cu dinţii ca de iepure, i se întipărise în minte încă din clipa în care rostise *Futu-i! Tu eşti Billy?,* şocându-l. Geanta sa de voiaj se afla pe podea, lângă uşă, cu totul deja împachetat. Avea acolo şi opera completă a lui Shakespeare. Tommy îl aştepta la gară.

— Trebuie să prind trenul, zise el.

— Sunt o grămadă de trenuri, răspunse Tata. Stai jos, Billy… te rog.

Billy nu se simţea în largul lui când tatăl său se afla într-o asemenea stare.

Tata era convins că numai el are dreptate, era arogant şi aspru, dar măcar era puternic. Billy nu voia să-i vadă slăbiciunile.

Bunicul stătea în scaunul lui obişnuit, ascultându-i.

— Fii băiat bun, Billy, rosti el cu convingere. Dă-i tatălui tău o şansă, bine?

— Bine, atunci.

Billy se aşeză la masa din bucătărie.

Mama lui intră, întorcându-se de la spălătorie.

Urmă un moment de tăcere. Billy ştia că era posibil să nu mai pună piciorul vreodată în casa aceea. Întors din tabăra militară, observase pentru prima oară cât de mică era casa, cât de întunecate erau camerele, cât de încărcat era aerul de praf de cărbune şi miros de gătit. Mai presus de toate, după zeflemeaua lejeră din cazarmă, înţelesese că în casa aceea fusese crescut ca să se conformeze unei respectabilităţi în litera Bibliei, în care nu-şi aveau locul multe lucruri omeneşti şi fireşti. Şi totuşi, se

întrista la gândul că trebuie să plece. Nu era vorba doar de locul în sine, ci şi de viaţa pe care o lăsa în urmă. Totul fusese simplu aici: crezuse în Dumnezeu, îşi ascultase tatăl şi se bizuise pe tovarăşii săi de lucru din mină. Patronii minei erau oameni răi, sindicatul îi proteja pe muncitori şi socialismul oferea un viitor mai luminos. Însă viaţa nu era atât de simplă. Poate că avea să se întoarcă pe Wellington Row, dar nu mai avea să fie niciodată băiatul care trăise aici cândva.

Tata îşi împreună mâinile, închise ochii şi spuse:

— O, Doamne, ajută-l pe robul tău să fie umil şi blajin ca Isus. Apoi îşi deschise ochii şi rosti: De ce-ai făcut-o, Billy? De ce te-ai înrolat?

— Pentru că suntem în război, răspunse Billy. Fie că-ţi place, fie că nu, trebuie să luptăm.

— Dar nu vezi…

Tata se opri şi-şi ridică mâinile, împăciuitor.

— Stai să pun altfel problema, zise el. Nu crezi ce scrie în ziare, cum că germanii sunt oameni răi care violează călugăriţe, nu?

— Nu, zise Billy. Ziarele nu spuneau decât minciuni despre mineri, deci nu cred că spun adevărul nici despre germani.

— La cum văd eu lucrurile, ăsta este un război capitalist, care nu are nimic de-a face cu muncitorii, continuă Tata. Însă tu s-ar putea să nu-mi dai dreptate.

Billy era uimit de efortul pe care îl făcea tatăl său ca să fie conciliant. Nu îl mai auzise niciodată pe Tata zicând *s-ar putea să nu-mi dai dreptate.* Răspunse:

— Nu ştiu multe despre capitalism, dar bănuiesc că ai dreptate. Însă, chiar şi aşa, germanii tot trebuie opriţi. Ei cred că au dreptul să stăpânească întreaga lume!

Tata spuse:

— Noi suntem britanici. Imperiul nostru are peste patru sute de milioane de supuşi. Foarte puţini dintre aceştia au drept de vot. Nu au deloc control asupra propriilor ţări. Dacă-l întrebi pe omul de rând de ce se întâmplă asta, o să-ţi spună că este destinul nostru să guvernăm peste popoarele inferioare.

Tata îşi întinse braţele într-un gest care voia să însemne *Nu este evident?*

— Billy, băiete, continuă el, nu germanii sunt cei care cred că ar trebui să stăpânească întreaga lume, ci noi!

Billy oftă. Era de acord cu tot ce auzise.

— Dar suntem atacaţi. Motivele din spatele războiului ar putea fi greşite, însă trebuie să luptăm chiar şi aşa.

— Câţi oameni au murit în ultimii doi ani? întrebă Tata. Milioane!

Vorbi ceva mai tare, dar nu cu mânie, ci mai degrabă cu tristeţe.

— Războiul va continua câtă vreme tinerii sunt dispuşi să se omoare între ei *chiar şi aşa,* cum zici tu.

— Va continua până va câştiga cineva, presupun.

Mama lui interveni:

— Probabil că te temi ca lumea să nu creadă cumva că ţi-e frică.

— Nu, rosti el, însă ea avea dreptate.

Explicaţiile sale raţionale pentru care se înrolase nu erau totul. Ca de obicei, Mama vedea până în adâncul sufletului său. Vreme de aproape doi ani, auzise şi citise că tinerii în putere ca el erau laşi dacă nu luptau. Era o idee care apărea peste tot în ziare; oamenii o repetau în prăvălii şi în crâşme; în centrul Cardiffului, fetele drăguţe le dădeau pene albe băieţilor care nu purtau uniforme, iar sergenţii de recrutare făceau glume răutăcioase pe seama tinerilor civili de pe stradă. Billy ştia că era doar propagandă, însă tot îl afectase. Îi venea greu să suporte gândul că lumea îl socotea laş.

Şi-ar fi dorit să le poată explica acelor fete cu pene albe că mineritul era mai periculos decât armata. În afara trupelor de pe front, majoritatea soldaţilor aveau şanse mai mici decât minerii să fie omorâţi sau răniţi. Iar Marea Britanie avea nevoie de cărbune. Acesta alimenta jumătate din flotă. Guvernul chiar declarase – cât se poate de răspicat – că nu voia ca minerii să se înroleze. Însă nimic din toate acestea nu contase. De când îşi pusese tunica şi pantalonii kaki, bocancii noi şi chipiul, se simţise mai bine.

Tata zise:

— Oamenii cred că la sfârşitul lunii se va declanşa un asalt.

Billy încuviinţă.

— Ofiţerii nu scot nicio vorbă în privinţa asta, dar toată lumea vorbeşte despre asalt. Cred că ăsta-i motivul pentru care vor să ducă tot mai mulţi oameni pe front.

— Ziarele spun că ar putea fi bătălia care să schimbe mersul lucrurilor – sau începutul sfârşitului.

— Să sperăm.

— Acum ar trebui să aveţi suficientă muniţie, mulţumită lui Lloyd George.
— Da.
Cu un an în urmă existase o criză de obuze. Agitaţia ziarelor cu privire la Scandalul Obuzelor fusese cât pe ce să provoace căderea de la putere a premierului Asquith. Acesta formase un guvern de coaliţie, crease un post nou de ministru al muniţiei şi îl învestise pe cel mai popular membru al cabinetului, David Lloyd George. De atunci, producţia crescuse continuu.
— Încearcă să ai grijă de tine, rosti Tata.
Mama zise:
— Nu face pe eroul. Lasă asta în seama celor ce au pornit războiul – clasa de sus, conservatorii, ofiţerii. Tu fă doar ce ţi se spune şi nimic mai mult.
Bunicul spuse:
— Războiul e război. Nu există o cale sigură de a-l purta.
Îşi luară apoi rămas-bun. Billy simţi că-i vine să plângă şi îşi înăbuşi impulsul cu asprime.
— Bine, atunci, rosti el, ridicându-se în picioare.
Bunicul îi strânse mâna. Mama îl sărută. Tata dădu mâna cu el, apoi îl îmbrăţişă. Billy nu-şi mai amintea când îl îmbrăţişase ultima oară tatăl său.
— Domnul să te binecuvânteze şi să te aibă-n pază, Billy, zise Tata.
Avea lacrimi în ochi.
Billy fu cât pe ce să-şi piardă stăpânirea de sine.
— Pe curând, atunci, spuse el.
Îşi ridică geanta de voiaj. O auzi pe mama sa plângând. Fără să se uite înapoi, ieşi, apoi închise uşa.
Trase adânc aer în piept şi se calmă, după care porni pe drumul abrupt ce ducea la gară.

(ii)

Râul Somme şerpuia de la est la vest, străbătând Franţa în drumul său spre mare. Linia frontului, ce cobora de la nord la sud, se intersecta cu râul nu departe de Amiens. La sud de acel punct, linia Aliaţilor era formată din trupe franceze până la graniţa cu Elveţia. Spre nord, Forţele Aliate erau constituite în mare parte din britanici şi supuşii imperiului.
Din acest punct pornea spre nord-vest un şir de dealuri, lung

de vreo douăzeci de mile. Tranşeele germane din acest sector fuseseră săpate în versanţii dealurilor. Dintr-o asemenea tranşee, Walter von Ulrich privea – prin puternicul său binoclu Zeiss *Doppelfernrohr* – poziţiile britanice.

Era o zi însorită de la începutul verii şi se auzea ciripit de păsări. Într-o livadă din apropiere, care scăpase până atunci de bombardament, merii înfloriseră cu îndrăzneală. Oamenii erau singurele animale care se măcelăreau între ei cu milioanele, preschimbând peisajul într-un pustiu de cratere de obuze şi sârmă ghimpată. Poate că rasa umană avea să se autodistrugă complet, lăsând vie lumea păsărilor şi a copacilor, se gândi Walter, cuprins de idei apocaliptice. Poate că ar fi mai bine astfel.

Poziţia înaltă avea multe avantaje, se gândi el, revenind la lucruri mai practice. Britanicii erau siliţi să atace în pantă. Chiar şi mai importantă era abilitatea germanilor de a vedea tot ce fac britanicii. Iar Walter era convins că ei pregăteau acum un asalt crucial.

Asemenea activităţi puteau fi ascunse cu greu. Luni de-a rândul, în mod ameninţător, britanicii îmbunătăţiseră calitatea drumurilor şi a căilor ferate în acea zonă liniştită din provincia franceză. Acum foloseau acele linii de aprovizionare ca să aducă pe front sute de tunuri grele, mii de cai şi zeci de mii de soldaţi. În spatele liniilor, şiruri constante de camioane şi trenuri descărcau lăzi cu muniţie, butoaie cu apă potabilă şi snopi de paie. Walter îşi concentră atenţia asupra unei trupe de comunicaţii, care săpa o tranşee îngustă şi desfăşura o bobină imensă de cablu telefonic.

Probabil că au speranţe mari, se gândi el, simţind cum îl trece un fior. Risipa de oameni, bani şi efort era colosală. Nu putea fi justificată decât dacă britanicii credeau că acesta avea să fie atacul decisiv al războiului. Walter spera că aşa avea să fie – indiferent cum urma să se încheie.

De fiecare dată când se uita în teritoriul inamic, se gândea la Maud. Fotografia pe care o avea în portofel, decupată din revista *Tatler,* o înfăţişa într-o rochie simplă de bal la hotelul Savoy, deasupra explicaţiei pozei: *Lady Maud Fitzherbert se îmbracă mereu după ultima modă.* Îşi dădu seama că ea nu mai dansa atât de mult acum. Oare îşi găsise vreun rol în efortul de război, cum făcuse sora lui Walter, Greta, la Berlin, aducând mărunte articole de lux răniţilor din spitalele militare? Sau se retrăsese la ţară, ca mama lui Walter, unde planta cartofi în răsadurile de flori

din cauza crizei alimentare?

Nu ştia dacă şi britanicii se confruntau cu o criză de alimente. Flota Germaniei era ţinută pe loc în porturi de blocada britanicilor, aşa că nu se mai efectuaseră importuri pe mare de aproape doi ani. Însă britanicii continuau să primească provizii din America. Submarinele germane atacau navele transatlantice din când în când, însă comandamentul general ezita să instituie un tir continuu – cunoscut ca RSN, adică „război submarin nerestricţionat” de teamă că i-ar putea atrage pe americani în conflagraţie. Deci, intuia Walter, Maud nu suferea de foame ca el. Iar el o ducea mai bine decât civilii germani. În unele oraşe, avuseseră loc greve şi demonstraţii împotriva crizei alimentare.

El nu îi scrisese şi nici ea lui. Serviciul poştal dintre Germania şi Marea Britanie fusese suspendat. Singura şansă ar fi fost dacă unul dintre ei s-ar fi dus într-o ţară neutră, ca Statele Unite sau Suedia, poate, şi ar fi expediat o scrisoare de acolo; însă până atunci nu i se ivise ocazia, şi bănuia că nici ei.

Era apăsător să nu ştie nimic de ea. Era chinuit de teama că ar fi putut fi bolnavă, în spital, fără ca el să ştie măcar. Aştepta cu nerăbdare sfârşitul războiului, ca să poată fi cu ea. Îşi dorea cu disperare ca Germania să câştige, desigur, dar erau momente în care simţea că nu i-ar mai păsa dacă ar pierde, câtă vreme Maud era teafără. Coşmarul lui era că la sfârşitul războiului avea să se ducă la Londra ca să o găsească şi să afle că între timp ea murise.

Alungă din minte gândul înspăimântător. Îşi reglă binoclul şi examină liniile de sârmă ghimpată din partea germană a terenului dintre tabere. Erau două linii, late fiecare de câte patru metri şi jumătate. Sârma era fixată ferm în pământ cu ţăruşi de fier, pentru a nu putea fi mişcată cu uşurinţă. Reprezenta o barieră formidabilă şi liniştitoare.

Coborî de pe parapetul tranşeei, urmând un şir lung de trepte din lemn, până la un buncăr adânc. Dezavantajul poziţiei înalte de pe deal era că tranşeele erau mult mai expuse în faţa artileriei inamice, aşa că, pentru a compensa, buncărele din acest sector fuseseră săpate adânc în solul cretos, suficient de adânc pentru le proteja de orice, cu excepţia unei lovituri directe cu cel mai mare tip de obuz. Înăuntru era loc suficient pentru a adăposti toţi oamenii din garnizoana tranşeei în timpul unui bombardament. Unele buncăre erau legate între ele, oferind o cale alternativă de ieşire dacă bombardamentul ar fi blocat

intrarea.

Walter se aşeză pe o bancă de lemn şi îşi scoase carneţelul. Câteva minute nu făcu decât să noteze abrevieri pentru tot ce văzuse. Raportul său avea să confirme alte surse de informaţii. Agenţii secreţi avertizaseră în legătură cu ceea ce britanicii numeau „marele asalt”.

Îşi croi drum prin hăţişul de tranşee din spate. Germanii construiseră trei linii de tranşee, la doi-trei kilometri distanţă una de cealaltă, astfel încât, dacă ar fi fost împinşi înapoi de pe linia frontului, ar fi putut da de o altă tranşee şi apoi de încă una. Orice s-ar fi întâmplat, se gândi el cu satisfacţie, britanicii nu aveau să aibă parte de o victorie facilă.

Walter îşi găsi calul şi se întoarse la cartierul general al Armatei a II-a, sosind acolo cam pe la prânz. Fu surprins să îl întâlnească la popota ofiţerilor pe tatăl său. Bătrânul era ofiţer de rang înalt din statul-major şi trecea acum de la un câmp de bătălie la altul, aşa cum trecuse dintr-o capitală europeană în alta pe timp de pace.

Otto arăta îmbătrânit. Slăbise – toţi germanii slăbiseră. Părul său rar, ca o tonsură de călugăr, era tuns atât de scurt, încât părea chel. Însă era sprinten şi voios. Se simţea în elementul lui în război. Îi plăceau agitaţia, graba, deciziile rapide şi senzaţia de urgenţă constantă.

Nu pomenea niciodată de Maud.

— Ce-ai văzut? îl întrebă el.

— O să aibă loc un asalt important în această zonă în următoarele câteva săptămâni, rosti Walter.

Tatăl lui clătină din cap, sceptic.

— Sectorul Sommei este cel mai bine apărat din toată linia noastră. Avem avantajul terenului şi trei linii de tranşee. În război ataci în cel mai slab punct al inamicului, nu în cel mai puternic – până şi britanicii ştiu asta.

Walter îi relată tot ce observase: camioanele, trenurile şi trupa de comunicaţii întinzând cabluri telefonice.

— Cred că este un şiretlic, zise Otto. Dacă acesta ar fi adevăratul loc în care se va produce atacul, s-ar strădui mai mult să îşi ascundă eforturile. Aici doar vor simula, iar asaltul real se va produce mai la nord, în Flandra.

Walter spuse:

— Von Falkenhayn ce crede?

Erich von Falkenhayn era şeful statului-major de aproape doi

ani.

Tatăl său zâmbi.

— El crede ce îi zic eu.

(iii)

După masă, când se servi cafeaua, Lady Maud o întrebă pe Lady Hermia:

— În caz de urgenţă, ai şti cum să dai de avocatul lui Fitz, mătuşă?

Mătuşa Herm păru uşor şocată.

— Ce-aş avea eu de vorbit cu avocaţii, draga mea?

— Nu se ştie niciodată.

Maud se întoarse spre majordom, în timp ce acesta lăsa ibricul de cafea pe un trepied de argint.

— Grout, adu-mi, te rog, o foaie de hârtie şi un creion.

Grout ieşi şi reveni cu materialele de scris. Maud notă numele şi adresa avocatului familiei.

— De ce am nevoie de asta? întrebă mătuşa Herm.

— S-ar putea să fiu arestată în această după-amiază, răspunse Maud pe un ton voios. Dacă se întâmplă asta, te rog roagă-l să vină şi să mă scoată din închisoare.

— O, suspină mătuşa Herm, doar nu vorbeşti serios!

— Nu, sunt sigură că nu o să se ajungă la una ca asta, zise Maud. Dar, pentru orice eventualitate…

Îşi sărută mătuşa şi ieşi din cameră.

Atitudinea mătuşii Herm o scotea din minţi pe Maud, însă majoritatea femeilor erau la fel. Considerau că nu se cuvine să ştii nici măcar numele avocatului tău, cu atât mai puţin să-ţi cunoşti drepturile garantate prin lege. Nu era de mirare că femeile erau exploatate fără milă.

Maud îşi puse pălăria, mănuşile şi o haină subţire de vară, apoi ieşi din casă şi luă un autobuz spre Aldgate.

Era singură. Regulile de supraveghere se mai relaxaseră de la izbucnirea războiului. Nu se mai considera un lucru scandalos ca o femeie necăsătorită să iasă singură pe stradă, în plină zi. Mătuşa Herm nu era de acord cu această schimbare, dar nu o putea încuia pe Maud în casă şi nici nu putea să i se plângă lui Fitz, aflat în Franţa, aşa că trebuia să accepte situaţia, chiar dacă făcea mutre acre.

Maud era redactor la *The Soldier’s Wife,* un ziar de circulaţie

redusă ce milita pentru acordarea unui tratament mai bun celor aflaţi în grija soldaţilor. Un parlamentar conservator descrisese ziarul drept „o bătaie de cap pestilenţială pentru guvern”, un citat trecut ca un blazon pe prima pagină a fiecărei ediţii ulterioare. Mânia militantă a lui Maud era alimentată de indignarea ei faţă de înrobirea femeilor, combinată cu groaza faţă de măcelul fără rost al războiului. Maud subvenţiona ziarul din modesta ei moştenire. Ei oricum nu îi erau necesari acei bani: Fitz îi plătea mereu pentru tot ce avea nevoie.

Ethel Williams era directorul ziarului. Ea plecase bucuroasă de la atelierul de confecţii, pentru un salariu mai bun şi un rol mai activ în campanie. Ethel împărtăşea furia lui Maud, însă avea abilităţi complet diferite. Maud înţelegea politica de nivel înalt – se întâlnea cu miniştrii din cabinet în societate şi vorbea cu ei despre chestiunile aflate la ordinea zilei. Ethel cunoştea o lume politică diferită: Sindicatul Naţional al Muncitorilor din Confecţii, Partidul Laburist Independent, greve, închideri ale întreprinderilor şi manifestaţii.

După cum stabiliseră, Maud se întâlni cu Ethel vizavi de sediul din Aldgate al Asociaţiei Familiilor Soldaţilor şi Marinarilor.

Înainte de război, această fundaţie caritabilă bine intenţionată le oferise doamnelor cu stare posibilitatea de a le sfătui şi ajuta cu milostenie pe soţiile sărmane ale soldaţilor. Acum avea un rol nou. Guvernul plătea o liră şi un şiling unei soţii de militar cu doi copii, despărţită de bărbatul ei din cauza războiului. Nu era mult – cam jumătate din cât câştiga un miner, dar era suficient cât să scoată milioane de femei şi copii dintr-o sărăcie cruntă. Asociaţia Familiilor Soldaţilor şi Marinarilor administra această alocaţie de separare.

Însă alocaţia nu putea fi plătită decât femeilor cu o „purtare cuviincioasă”, iar doamnele de la asociaţie le refuzau uneori banii de la guvern femeilor care nu le ascultau sfaturile cu privire la creşterea copiilor, conducerea gospodăriei sau primejdiile care s-ar fi ivit din frecventarea teatrelor de estradă şi din consumul de gin.

Maud considera că asemenea femei ar duce-o mult mai bine dacă ar renunţa la gin, dar asta nu dădea nimănui dreptul de a le condamna la sărăcie. O scoteau din minţi oamenii din clasa de mijloc care le judecau pe soţiile soldaţilor şi le privau de mijloacele necesare pentru hrănirea copiilor. „Parlamentul nu ar permite un asemenea abuz, se gândi ea, dacă femeile ar primi

dreptul de vot.”

Alături de Ethel mai erau vreo zece muncitoare şi un bărbat, Bernie Leckwith, secretarul filialei din Aldgate a Partidului Laburist Independent. Partidul privea cu ochi buni ziarul lui Maud şi îi sprijinea campaniile.

Când Maud se alătură grupului de pe stradă, Ethel vorbea cu un tânăr care ţinea un carneţel.

— Alocaţia de separare nu este un cadou caritabil, zicea ea. Este dreptul soţiilor soldaţilor să o primească. Oare trebuie să treci un test de bună purtare înainte să primeşti salariul de reporter? Oare domnul Asquith este întrebat cât vin de Madeira bea înainte să-şi poată lua salariul de parlamentar? Aceste femei au dreptul să primească banii ca şi cum ar fi un salariu.

Ethel îşi găsise glasul, reflectă Maud. Se exprima simplu şi cu însufleţire. Poate că moştenise acest talent de la tatăl ei predicator.

Reporterul o privea pe Ethel cu admiraţie: părea aproape îndrăgostit de ea. Oarecum scuzându-se, el spuse:

— Adversarii dumneavoastră susţin că o femeie nu ar trebui să primească sprijin dacă îi este necredincioasă soţului ei plecat în armată.

— Şi cine-i verifică pe soţi? întrebă Ethel indignată. Cred că există localuri rău famate în Franţa, Mesopotamia şi-n toate celelalte locuri în care se află soldaţii noştri. Oare armata consemnează numele bărbaţilor căsătoriţi care frecventează aceste localuri şi le reţine solda? Adulterul este un păcat, dar nu poate fi un motiv pentru sărăcirea păcătoasei şi înfometarea copiilor ei.

Ethel îşi ţinea la şold copilul, pe Lloyd. El avea acum şaisprezece luni şi putea să meargă sau măcar să se împleticească. Avea părul negru şi frumos, ochii verzi şi era frumuşel ca mama lui. Maud îşi întinse mâinile spre el, iar copilul veni imediat în braţele sale. Simţi un dor aprig: aproape că-şi dorea să fi rămas însărcinată în timpul singurei nopţi petrecute cu Walter, în pofida tuturor problemelor pe care i le-ar fi provocat o sarcină.

Nu mai auzise nimic de Walter de la Crăciunul din urmă cu doi ani. Nu ştia dacă el era în viaţă sau dacă murise. Ar fi putut fi deja văduvă. Încerca să nu se gândească prea mult la asta, însă gândurile sumbre o năpădeau pe nesimţite uneori şi atunci trebuia să îşi ţină lacrimile în frâu.

Ethel termină discuţia cu reporterul, care părea deja fermecat, apoi îi prezentă lui Maud o tânără cu doi copii agăţaţi de poalele rochiei.

— Ea este Jayne McCulley, cea despre care ţi-am vorbit.

Jayne avea un chip drăguţ şi o expresie hotărâtă. Maud îi strânse mâna.

— Sper să vă facem dreptate azi, doamnă McCulley, îi zise ea.

— E foarte cumsecade din partea dumneavoastră, doamnă.

Respectul împământenit era un obicei de care se dezbărau cu greu chiar şi mişcările politice egalitariste.

— Toată lumea este gata? întrebă Ethel.

Maud i-l dădu înapoi pe Lloyd şi grupul traversă împreună strada, oprindu-se în faţa uşii principale a asociaţiei caritabile. La intrare se afla o recepţie, unde o femeie de vârstă mijlocie stătea în spatele unui birou. Părea speriată de mulţime. Maud îi zise:

— Nu trebuie să vă faceţi griji. Doamna Williams şi cu mine am venit să o vedem pe doamna Hargreaves, directoarea dumneavoastră.

Recepţionera se ridică în grabă.

— Mă duc să văd dacă este la birou, rosti ea neliniştită.

Ethel spuse:

— Ştiu că este, am văzut-o intrând pe uşă acum o jumătate de oră.

Recepţionera plecă în grabă.

Femeia care o însoţea la întoarcere nu părea la fel de intimidată. Doamna Hargreaves era o femeie îndesată, de vreo patruzeci şi ceva de ani, care purta o haină şi o fustă franţuzească, împreună cu o pălărie elegantă, decorată cu o fundă mare, plisată. Ţinuta îşi pierdea orice urmă de şic continental pe trupul ei bondoc, se gândi Maud, răutăcioasă, însă femeia emana încrederea de sine oferită de bani. Pe deasupra, avea şi un nas foarte mare.

— Da? întrebă ea nepoliticos.

„În lupta pentru egalitatea femeilor, reflectă Maud, trebuie să lupţi câteodată şi cu alte femei, nu doar cu bărbaţi.”

— Am venit să vă vedem pentru că ne îngrijorează felul în care o trataţi pe doamna McCulley.

Doamna Hargreaves păru surprinsă, fără îndoială, de accentul din înalta clasă al lui Maud. O măsură din cap până-n picioare şi observă probabil că hainele acesteia erau la fel de scumpe ca ale ei. Când vorbi din nou, tonul său nu mai era atât de arogant.

— Mă tem că nu pot comenta pe marginea unor cazuri individuale.

— Însă doamna McCulley mi-a cerut să vorbesc cu dumneavoastră – şi este aici, de faţă, ca să confirme.

Jayne McCulley zise:

— Nu vă amintiţi de mine, doamnă Hargreaves?

— Ba da, îmi amintesc. Aţi fost foarte nepoliticoasă cu mine.

Jayne se întoarse spre Maud:

— I-am spus să-şi bage nasul în treburile altora.

Femeile chicotiră la auzul menţiunii despre nas, iar doamna Hargreaves se înroşi.

Maud rosti:

— Dar nu puteţi refuza o solicitare pentru acordarea alocaţiei de separare doar pentru că petiţionara a fost nepoliticoasă cu dumneavoastră.

Maud îşi stăpânea cu greu mânia şi încercă să vorbească pe un ton de dezaprobare glacială.

— Ştiţi asta, nu?

Doamna Hargreaves scoase defensiv bărbia în faţă.

— Doamna McCulley a fost văzută în localul Dog and Duck şi la teatrul de estradă Stepney, în ambele dăţi însoţită de un tânăr. Alocaţia de separare se acordă femeilor care au o purtare cuviincioasă. Guvernul nu doreşte să finanţeze comportamentul depravat.

Lui Maud îi venea să o strângă de gât.

— Cred că v-aţi înţeles rolul greşit, zise ea. Nu ţine de dumneavoastră să refuzaţi plata pe baza unei simple suspiciuni.

Doamna Hargreaves nu mai părea acum la fel de sigură pe ea. Ethel interveni:

— Bănuiesc că domnul Hargreaves este acasă, în siguranţă, nu-i aşa?

— Nu, nu este, replică repede femeia. E plecat cu armata în Egipt.

— Aha! făcu Ethel. Deci şi dumneavoastră primiţi o alocaţie de separare.

— Asta este irelevant.

— Şi vine cineva la dumneavoastră acasă, doamnă Hargreaves, ca să vadă cum vă purtaţi? Vă verifică cineva nivelul de vin de Xeres din clondirul de pe bufet? Vă întreabă cineva de prietenia dintre dumneavoastră şi băiatul de la băcănie?

— Cum îndrăzniţi?!

Maud rosti:

— Indignarea dumneavoastră este de înţeles, însă poate că acum veţi înţelege de ce a reacţionat aşa doamna McCulley la întrebările pe care i le-aţi pus.

Doamna Hargreaves ridică tonul:

— Este ridicol, nu încape nicio comparaţie!

— Nicio comparaţie? spuse Maud mânioasă. Soţul dumneaei, la fel ca soţul dumneavoastră, îşi riscă viaţa pentru ţara lui. Atât dumneavoastră, cât şi dumneaei solicitaţi o alocaţie de separare. Însă dumneavoastră aveţi dreptul să îi judecaţi purtarea şi să-i refuzaţi banii, în vreme ce nimeni nu vă judecă pe dumneavoastră. De ce nu? Soţiile ofiţerilor beau uneori cam mult.

Ethel rosti:

— Mai comit şi adulter, pe deasupra.

— Destul! ţipă doamna Hargreaves. Nu accept să fiu insultată.

— Nici Jayne McCulley nu acceptă asta, zise Ethel.

Maud adăugă:

— Bărbatul pe care l-aţi văzut cu doamna McCulley era fratele dumneaei. Se întorsese acasă în permisie, de pe frontul din Franţa. Avea doar două zile la dispoziţie, iar dumneaei a vrut ca el să se simtă bine înainte să se întoarcă în tranşee. De aceea l-a dus la tavernă şi la teatrul de estradă.

Doamna Hargreaves părea descumpănită, dar adoptă o expresie sfidătoare.

— Ar fi trebuit să-mi explice asta când am întrebat-o. Iar acum o să vă rog să părăsiţi acest sediu.

— Acum, că aţi aflat adevărul, sper că veţi aproba solicitarea doamnei McCulley.

— Vom vedea.

— Insist să faceţi asta chiar acum, aici.

— Imposibil.

— Nu plecăm până nu o veţi face.

— Atunci voi suna la poliţie.

— Foarte bine.

Doamna Hargreaves se retrase. Ethel se întoarse spre reporterul admirator.

— Unde este fotograful dumitale?

— Aşteaptă afară.

Peste câteva minute, intră un poliţist voinic, de vârstă mijlocie.

— Haideţi, doamnelor, rosti el. Nu faceţi probleme, vă rog. Plecaţi în linişte.

Maud făcu un pas în faţă.

— Eu refuz să plec, zise ea. Lasă-le pe celelalte.

— Şi cine sunteţi dumneavoastră, doamnă?

— Sunt Lady Maud Fitzherbert şi, dacă vreţi să plec, va trebui să mă luaţi pe sus.

— Dacă insistaţi, spuse poliţistul, apoi o săltă.

La ieşirea din clădire, fotograful le făcu o poză.

(iv)

— Nu ţi-e frică? întrebă Mildred.

— Ba da, recunoscu Billy. Îmi este un pic.

Putea vorbi deschis cu Mildred. Oricum, ea părea să ştie totul despre el. Locuia de vreo doi ani cu sora lui şi femeile îşi spuneau mereu totul una alteia. Totuşi, mai era ceva la Mildred care îl făcea să se simtă confortabil. Fetele din Aberowen se străduiau întotdeauna să-i impresioneze pe băieţi, zicând generalităţi şi uitându-se cum arată în oglindă, însă Mildred era naturală. Uneori spunea lucruri scandaloase, făcându-l pe Billy să râdă. Simţea că i-ar fi putut mărturisi orice.

Era aproape copleşit de cât de atrăgătoare era. Nu părul cârlionţat şi bălai, nu ochii albaştri, ci atitudinea ei nepăsătoare îl fermeca. Şi apoi, mai era şi diferenţa de vârstă. Ea avea 23 de ani, iar el nu împlinise încă 18. Deşi părea foarte experimentată, ea era însă sincer interesată de el, iar asta era cât se poate de măgulitor. O privi cu alean din cealaltă parte a camerei, sperând să aibă ocazia de a vorbi cu ea între patru ochi, întrebându-se dacă va îndrăzni să îi atingă mâna şi să o sărute.

Stăteau cu toţii la masa pătrată din bucătăria lui Ethel: Billy, Tommy, Ethel şi Mildred. Era o seară caldă, iar uşa dinspre curtea din spate era deschisă.

Pe dalaj fetiţele lui Mildred se jucau cu Lloyd. Enid şi Lillian aveau trei, respectiv patru ani, însă Billy încă nu putea să le deosebească. Din cauza copiilor, femeile nu acceptaseră să iasă în oraş, aşa că Billy şi Tommy aduseseră de la tavernă câteva sticle de bere.

— O să fii în regulă, îi spuse Mildred lui Billy. Ai fost instruit.

— Da.

Instrucţia nu-i crescuse lui Billy încrederea în sine. Exersaseră

marşuri, saluturi şi atacuri la baionetă, dar nu se simţea ca şi cum ar fi fost învăţat cum să supravieţuiască.

Tommy zise:

— Dacă germanii se dovedesc a fi nişte momâi prinse de pari, o să ştim cum să îi împungem cu baionetele.

Mildred întrebă:

— Puteţi să şi trageţi cu armele, nu?

O vreme se antrenaseră cu puşti ruginite şi stricate, ştanţate cu „P.I.”, ceea ce însemna „pentru instrucţie”, şi se presupunea că nu ar trebui să se tragă cu ele sub nicio formă. Însă în cele din urmă primiseră câte o puşcă Lee Enfield, cu o magazie detaşabilă în care încăpeau zece cartuşe de calibrul 303. Se dovedise că Billy putea să tragă chiar bine, izbutind să golească magazia în mai puţin de un minut şi să nimerească totuşi o ţintă de mărimea unui om aflată la trei sute de metri distanţă. Modelul Lee Enfield era renumit pentru rata sa rapidă de focuri, li se explicase cadeţilor: recordul mondial era de 38 de cartuşe pe minut.

— Echipamentul este în regulă, îi zise Billy lui Mildred. De ofiţeri îmi fac eu griji. Până acum n-am dat de niciunul pe care m-aş putea bizui dacă aş fi în mină.

— Toţi cei buni sunt în Franţa, probabil, rosti Mildred optimistă. I-au lăsat pe amatori să se antreneze acasă.

Billy râse auzind cuvintele alese de ea. Nu avea deloc inhibiţii.

— Sper să ai dreptate.

Teama lui cea mai mare era să nu cumva să o rupă la fugă atunci când germanii aveau să înceapă să tragă în el. Asta îl speria mai mult decât orice altceva. Umilinţa ar fi fost mai rea decât o rană, se gândea el. Uneori asta îl măcina atât de mult, încât îşi dorea să sosească acel moment cumplit şi să afle, o dată pentru totdeauna.

— Oricum, mă bucur că o să-i împuşcaţi pe nemernicii ăia de germani, spuse Mildred. Sunt nişte violatori cu toţii.

Tommy zise:

— Dacă aş fi în locul tău, nu aş crede chiar tot ce apare în *Daily Mail.* Ziarul ăla ar vrea să convingă lumea că nu există sindicalişti patrioţi, iar eu ştiu că asta nu-i adevărat – cei mai mulţi membri de sindicat din filiala mea s-au înrolat. Aşa că germanii s-ar putea să nu fie chiar atât de răi cum îi prezintă *Daily Mail.*

— Da, probabil că ai dreptate. Mildred se întoarse din nou

spre Billy: Ai văzut *Vagabondul?*

— Da, îmi place la nebunie Charlie Chaplin.

Ethel îşi ridică fiul de jos.

— Spune-i noapte bună unchiului Billy.

Ţâncul se zbătu în braţele ei, nevrând să meargă la culcare. Billy şi-l amintea nou-născut, felul în care căscase gura şi urlase… Ce mare şi puternic părea acum!

— Noapte bună, Lloyd, spuse el.

Ethel îl numise astfel după Lloyd George. Billy era singurul care ştia că băieţelul mai are şi un al doilea nume: Fitzherbert. Acesta era trecut pe certificatul de naştere, dar Ethel nu-l dezvăluise nimănui. Billy ar fi vrut să-l aibă în cătarea puştii pe contele Fitzherbert.

Ethel spuse:

— Seamănă cu Bunicul, nu-i aşa?

Billy nu vedea asemănarea.

— O să-ţi zic după ce-i creşte mustaţa.

Mildred îşi duse şi ea fetele la culcare. Apoi, femeile anunţară că vor să cineze. Ethel şi Tommy se duseră să cumpere stridii, lăsându-l pe Billy singur cu Mildred.

Imediat ce plecară, Billy zise:

— Îmi place foarte mult de tine, Mildred.

— Şi mie îmi place de tine, spuse ea.

Aşa că Billy îşi apropie scaunul de al ei şi o sărută. Îl sărută şi ea, cu entuziasm.

Billy mai făcuse asta înainte. Sărutase şi alte fete pe ultimul rând al Cinematografului Majestic, de pe Cwm Street. Acestea îşi deschideau gura de la bun început, iar el făcu acum acelaşi lucru.

Mildred îl împinse la o parte cu blândeţe.

— Nu atât de repede, rosti ea. Fă aşa!

Îl sărută cu gura închisă, trecându-şi buzele peste obrazul, pleoapele şi gâtul lui, oprindu-se apoi la buze. Era ciudat, dar îi plăcu. Ea spuse:

— Fă şi tu la fel acum.

El îi urmă instrucţiunile.

— Acum fă asta, zise ea, iar el îi simţi vârful limbii pe buzele sale, atingându-le cât putea de uşor.

O imită din nou. Apoi ea îi arătă un alt mod de a săruta, ronţăindu-i gâtul şi urechile. El simţea că ar fi putut face asta la nesfârşit.

Când se opriră să-şi tragă răsuflarea, ea îi mângâie gâtul şi spuse:

— Înveţi repede.

— Iar tu eşti nemaipomenită, răspunse el.

O sărută din nou şi îi strânse sânul cu mâna. Ea îl lăsă să facă asta o vreme, însă când el începu să respire sacadat, îi dădu mâna la o parte.

— Nu te ambala prea tare, rosti ea. Se vor întoarce din clipă în clipă.

Un moment mai târziu, auziră uşa de la intrare.

— O, la naiba, făcu el.

— Ai răbdare, şopti ea.

— Răbdare? zise el. Mâine plec în Franţa.

— Păi încă nu e mâine, nu-i aşa?

Billy încă se întreba ce intenţionase ea să spună când Ethel şi Tommy intrară pe uşă.

Mâncară cina şi terminară berea. Ethel le relată povestea lui Jayne McCulley şi cum fusese luată pe sus Lady Maud de la asociaţia caritabilă de către un poliţist. Făcu totul să sune ca o comedie, însă Billy nu-şi mai încăpea în piele de mândrie pentru sora lui şi pentru felul în care lupta ea pentru drepturile femeilor sărmane. În plus mai era directoare de ziar şi prietenă cu Lady Maud! Se hotărî ca, într-o bună zi, să lupte şi el pentru oamenii de rând. Asta admira la tatăl său. Tata era încuiat şi încăpăţânat, dar toată viaţa lui luptase pentru muncitori.

Se lăsă întunericul şi Ethel îi anunţă că venise ora de culcare. Folosi câteva perne ca să improvizeze paturi pe podeaua bucătăriei pentru Billy şi Tommy, apoi se retraseră toţi la culcare.

Billy rămase treaz, întrebându-se ce intenţionase Mildred să spună prin *încă nu-i mâine.* Poate că era doar o promisiune că avea să-l sărute din nou dimineaţă, când trebuia să plece pentru a prinde trenul spre Southampton. Însă păruse să insinueze ceva mai mult de atât. Oare voia să-l vadă din nou în noaptea aceea?

Gândul de a se duce în camera ei îl aţâţa atât de mult, încât nu putea să adoarmă. Probabil că purta o cămaşă de noapte şi, sub aşternuturi, trupul ei era cald la atingere, se gândi el. Îşi imagină chipul ei pe pernă şi invidie faţa de pernă pentru că îi atingea obrazul.

Când Tommy începu să respire regulat, Billy ieşi din aşternuturi.

— Unde te duci? îl întrebă Tommy, care nu dormea atât de

adânc pe cât crezuse Billy.
— La toaletă, şopti Billy. Toată berea aia…
Tommy mormăi ceva şi se întoarse pe cealaltă parte.
Îmbrăcat doar în chiloţi, Billy se furişă la etaj. Pe palier erau trei uşi. Ezită. Dacă interpretase greşit vorbele lui Mildred? Poate că avea să ţipe când îl va vedea. Ce jenant ar fi fost!
Nu, se gândi el, nu pare genul care să ţipe.
Deschise prima uşă la care ajunse. O lumină palidă se vedea dinspre stradă şi zări un pat îngust şi capetele bălaie ale celor două fetiţe. Închise uşa uşor. Se simţea ca un spărgător.
Încercă uşa următoare. În camera aceea era aprinsă o lumânare şi îi trebui un moment pentru a-şi obişnui privirea cu lumina pâlpâitoare. Văzu un pat mai mare şi un cap odihnindu-se pe pernă. Faţa lui Mildred era îndreptată spre el, însă nu-şi putea da seama dacă avea sau nu ochii deschişi. Aşteptă să o audă protestând, dar odaia rămase cufundată în tăcere.
Intră în cameră şi închise uşa în spatele său.
Şopti şovăitor:
— Mildred?
Ea îi răspunse cu glas limpede:
— Era şi timpul, Billy. Treci în pat! Iute!
El se strecură în aşternuturi şi o cuprinse cu braţele. Ea nu purta cămaşa de noapte la care se aşteptase el. De fapt, realiză el cu un şoc incitant, era goală.
Se simţi brusc agitat. Îngăimă:
— Eu nu am mai…
— Ştiu, îl întrerupse ea. Vei fi primul meu virgin.

(V)

În iunie 1916, maiorul Fitzherbert fu repartizat la Batalionul al 8-lea de Puşcaşi Galezi şi pus la comanda Companiei B, numărând 128 de soldaţi şi patru locotenenţi. Nu mai condusese niciodată oameni în bătălie şi în adâncul sufletului era ros de nelinişte.
El se afla în Franţa, dar batalionul său era încă în Marea Britanie. Erau recruţi care abia îşi terminaseră instrucţia. Lor aveau să li se alăture câţiva veterani, îi explică brigadierul lui Fitz. Armata profesionistă trimisă în Franţa în 1914 nu mai exista – peste jumătate dintre acei soldaţi muriseră – şi aceasta era Noua Armată a lui Kitchener. Trupa lui Fitz purta numele de

Amicii din Aberowen. „Probabil că îi ştiţi pe jumătate dintre ei”, îi zisese brigadierul, care nu părea să realizeze prăpastia ce îl despărţea pe conte de mineri.

Fitz îşi primi ordinele în acelaşi timp cu alţi şase ofiţeri şi le făcu cinste cu un rând de băutură la popotă, pentru a sărbători. Căpitanul care primise Compania A îşi ridică paharul cu whisky şi spuse:

— Fitzherbert? Probabil că sunteţi proprietarul minei. Eu sunt Gwyn Evans, negustorul. Cred că vă cumpăraţi de la mine toate aşternuturile şi prosoapele.

În armată erau acum o mulţime de astfel de afacerişti încrezuţi. Era caracteristic pentru un asemenea om să vorbească ca şi cum el şi Fitz erau egali, doar că aparţineau unor domenii diferite. Însă Fitz ştia că abilităţile organizatorice ale comercianţilor erau apreciate de armată. Spunându-şi negustor, căpitanul dădea dovadă de o uşoară falsă modestie. Gwyn Evans era numele magazinelor universale din oraşele mai mari din South Wales. Avea mai mulţi angajaţi decât soldaţi în Compania A. Fitz însuşi nu organizase niciodată ceva mai complicat decât o echipă de cricket, iar complexitatea înfricoşătoare a maşinăriei de război îl făcea să fie extrem de conştient de lipsa sa de experienţă.

— Presupun că acesta este atacul convenit la Chantilly, rosti Evans.

Fitz ştia la ce se referă. În decembrie, Sir John French fusese înlocuit în sfârşit din funcţia de comandant-şef al armatei britanice din Franţa cu Sir Douglas Haig, iar câteva zile mai târziu, Fitz – care încă acţiona ca ofiţer de legătură – participase la o conferinţă a Aliaţilor la Chantilly. Francezii propuseseră o ofensivă masivă pe frontul de vest pentru 1916, iar ruşii acceptaseră să pornească un asalt asemănător în est.

Evans continuă:

— Atunci am auzit că francezii vor ataca cu 40 de divizii şi noi cu 25. Iar asta nu se mai poate întâmpla acum.

Lui Fitz nu îi plăcea tonul pesimist – îşi făcea destule griji şi-aşa –, însă, din păcate, Evans avea dreptate.

— E din cauza Verdunului, rosti Fitz.

De la acordul din decembrie, francezii pierduseră un sfert de milion de oameni apărând oraşul-cetate Verdun şi nu puteau să mai trimită foarte mulţi pe Somme.

Evans zise:

— Oricare ar fi motivul, suntem practic pe cont propriu.

— Nu cred că-i o diferenţă prea mare, spuse Fitz, cu o detaşare deloc sinceră. Noi vom ataca de-a lungul porţiunii noastre de front, indiferent ce vor face ei.

— Nu sunt de acord, rosti Evans, cu o încredere în sine ce nu era tocmai neobrăzare. Retragerea francezilor eliberează o grămadă de trupe germane. Acestea ar putea fi aduse acum în sectorul nostru, ca întăriri.

— Cred că ne vom mişca prea repede ca să mai apuce să facă asta.

— Chiar credeţi, domnule? replică Evans cu răceală, din nou fără să dea dovadă de lipsă de respect. Dacă trecem de prima linie de sârmă ghimpată a germanilor, tot mai trebuie să ne croim drum prin celelalte două.

Evans începea să-l scoată din sărite pe Fitz. Genul ăsta de mentalitate nu ajuta deloc la moral.

— Sârma ghimpată va fi distrusă de artileria noastră, explică Fitz.

— Vă pot spune din experienţă că artileria nu este foarte eficientă împotriva sârmei ghimpate. Un obuz cu şrapnel împrăştie bucăţi de oţel în toate părţile…

— Cred că ştiu ce este şrapnelul, mulţumesc.

Evans ignoră remarca şi continuă:

— … deci trebuie să explodeze la doar câţiva metri deasupra şi înaintea ţintei, altminteri nu are niciun efect. Şi tunurile noastre pur şi simplu nu sunt atât de precise. Iar un obuz cu exploziv puternic se declanşează la contactul cu solul, ceea ce face ca şi o lovitură în plin să arunce uneori în aer sârma, lăsând-o apoi să cadă la loc fără să provoace pagube prea mari.

— Subestimaţi dimensiunea focului nostru de baraj.

Iritarea lui Fitz din cauza lui Evans era accentuată de o suspiciune ce nu-i dădea pace, cum că era posibil ca omul să aibă dreptate. Ce era şi mai rău, această suspiciune îi alimenta neliniştea lui Fitz.

— Nu va mai rămâne nimic după aceea. Tranşeele germane vor fi distruse complet.

— Sper să aveţi dreptate. Dacă se ascund în buncăre pe durata focului de baraj şi apoi ies cu mitralierele, oamenii noştri vor fi seceraţi.

— Se pare că nu pricepeţi, rosti Fitz mânios. Nu a mai existat un bombardament atât de intens în întreaga istorie a

războaielor! Avem un tun la fiecare douăzeci de metri de front. Avem de gând să tragem peste un milion de obuze! Nimeni nu o să mai scape cu viaţă!

— Ei bine, măcar ne înţelegem asupra unui aspect, zise căpitanul Evans. Nu s-a mai făcut niciodată aşa ceva, cum spuneţi şi dumneavoastră, ceea ce înseamnă că nimeni nu poate şti sigur dacă va funcţiona sau nu.

(vi)

Lady Maud se prezentă la Tribunalul de Magistraţi din Aldgate purtând o pălărie mare şi roşie, cu funde şi pene de struţ, şi fu amendată cu o guinee pentru tulburarea liniştii publice.

— Sper că premierul Asquith va lua aminte, îi zise ea lui Ethel în timp ce părăseau sala de judecată.

Ethel nu era prea optimistă.

— Nu avem cum să-l constrângem să acţioneze, rosti ea exasperată. Lucrurile acestea vor continua până când femeile vor avea puterea să dea jos un guvern prin vot.

Sufragetele plănuiseră să facă din dreptul de vot pentru femei principala chestiune a alegerilor generale din 1915, însă parlamentul amânase alegerile pe durata războiului.

— S-ar putea să fim silite să aşteptăm până la sfârşitul războiului.

— Nu neapărat, rosti Maud.

Se opriră să facă o poză pe treptele tribunalului, apoi porniră spre sediul publicaţiei *The Soldier's Wife.*

— Asquith se chinuie să păstreze închegată coaliţia liberal-conservatoare. Dacă aceasta se destramă, va fi nevoie de alegeri. Iar aceea va fi ocazia noastră.

Ethel era surprinsă – crezuse că problema dreptului de vot al femeilor era muribundă.

— Cum aşa?

— Guvernul are o problemă. În sistemul electoral din prezent, soldaţii aflaţi în activitate nu pot vota, pentru că nu întreţin o gospodărie. Asta nu conta prea mult înainte de război, când erau doar o sută de mii de oameni în armată. Însă astăzi sunt peste un milion. Guvernul nu ar îndrăzni să organizeze alegeri şi să-i lase pe dinafară – aceşti oameni îşi dau viaţa pentru ţara lor. Ar izbucni răzmeriţe în rândul lor.

— Şi dacă reformează sistemul, cum pot lăsa femeile la o

parte?

— În prezent, molâul de Asquith caută o soluţie ca să facă exact asta.

— Dar nu poate! Femeile ajută la efortul de război la fel ca bărbaţii: produc muniţie, au grijă de soldaţii răniţi din Franţa şi îndeplinesc o grămadă de alte slujbe pe care înainte le făceau doar bărbaţii.

— Asquith speră să se fofileze şi să nu deschidă subiectul.

— Atunci trebuie să ne asigurăm că va fi dezamăgit.

Maud zâmbi.

— Întocmai, rosti ea. Cred că asta este noua noastră campanie.

(vii)

— M-am înrolat ca să ies din Borstal, zise George Barrow, rezemându-se de balustrada vasului în timp ce acesta ieşea din Southampton.

Borstalul era o închisoare pentru infractorii de drept comun.

— Am fost prins pentru o spargere când aveam şaisprezece ani şi am primit trei ani de temniţă. După un an m-am săturat să-l pup în fund pe directorul închisorii, aşa că am zis că vreau să merg voluntar în armată. El m-a dus la punctul de recrutare şi asta a fost tot.

Billy se uită la el. Omul avea nasul strâmb, o ureche mutilată şi o cicatrice pe frunte. Arăta ca un boxer retras din activitate.

— Câţi ani ai acum? întrebă Billy.

— Şaptesprezece.

Băieţii nu aveau voie să se înroleze în armată până la optsprezece ani şi în mod oficial erau trimişi pe front doar după ce împlineau nouăsprezece, însă armata încălca în mod constant ambele legi. Sergenţii de recrutare şi ofiţerii medici primeau câte o jumătate de coroană pentru fiecare om admis în armată şi rareori îi luau la întrebări pe băieţii care pretindeau că sunt mai în vârstă decât păreau. În batalion era un băiat, pe nume Owen Bevin, care arăta de cincisprezece ani.

— Aia pe lângă care am trecut a fost o insulă? întrebă George.

— Da, spuse Billy, Insula Wight.

— A, făcu George. Am crezut că este Franţa.

— Nu, Franţa e mult mai departe.

Călătoria se sfârşi abia în zorii zilei următoare, când

debarcară la Le Havre. Billy coborî de pe trepină şi, pentru prima oară în viaţă, puse piciorul pe pământ străin. De fapt, nu era pământ, ci caldarâm, pe care era greu să mărşăluieşti în bocanci cu ţinte. Trecură prin oraş, priviţi cu nepăsare de localnici. Billy auzise poveşti despre franţuzoaice tinere şi drăguţe care-i îmbrăţişau cu recunoştinţă pe britanicii proaspăt sosiţi, dar aici nu văzu decât femei apatice, de vârstă mijlocie, cu basmale pe cap.

Mărşăluiră până la o tabără, unde petrecură noaptea. A doua zi dimineaţă fură urcaţi la bordul unui tren. Nu era chiar atât de incitant peste hotare, cum sperase Billy. Era totul diferit, dar nu cu mult. La fel ca Marea Britanie, Franţa consta în primul rând în câmpuri şi sate, drumuri şi căi ferate. Câmpurile erau împrejmuite cu garduri, nu cu gard viu, iar căsuţele păreau mai mari şi mai solide, însă asta era tot. Era dezamăgitor. La sfârşitul zilei ajunseră la locul de încartiruire, într-o tabără nouă şi foarte mare de barăci ridicate la repezeală.

Billy fusese avansat la gradul de caporal, aşa că era responsabil de secţiunea lui, formată din opt oameni, printre care se numărau Tommy, tânărul Owen Bevin şi George Barrow, băiatul din Borstal. Lor li se alăturase şi misteriosul Robin Mortimer, care – în ciuda faptului că părea să aibă treizeci de ani – era un simplu soldat. Când se aşezară să mănânce pâine cu gem şi să bea ceai, într-o sală lungă în care se mai aflau vreo mie de oameni, Billy spuse:

— Robin, noi suntem abia veniţi pe-aici, dar tu pari mai experimentat. Care-i povestea ta?

Mortimer răspunse în graiul aproape lipsit de accent al galezilor educaţi, dar folosind limba minerilor:

— Nu-i treaba ta, galezule, spuse el, ducându-se să stea în altă parte.

Billy ridică din umeri. „Galez” nu era cine ştie ce insultă, mai ales când venea din partea unui compatriot.

Patru secţiuni formau un pluton, iar plutonierul lor era Elijah Jones, în vârstă de douăzeci de ani, fiul lui John Jones Prăvălie – era considerat un veteran călit, fiindcă se afla pe front de un an. Jones mergea la Capela Bethesda şi Billy îl ştia din şcoală, unde fusese poreclit Prorocul Jones, din cauza numelui său din Vechiul Testament.

Prorocul auzi schimbul de replici dintre Billy şi Mortimer şi spuse:

— Lasă că vorbesc eu cu el, Billy! E un sărăntoc încrezut, dar nu poate vorbi aşa cu un caporal.

— De ce-i aşa morocănos?

— A fost maior. Nu ştiu ce-a făcut, dar a fost trimis în faţa curţii marţiale şi dat afară, ceea ce înseamnă că şi-a pierdut rangul de ofiţer. Apoi, fiind apt pentru război, a fost recrutat imediat ca soldat. Asta păţesc ofiţerii cu un comportament necorespunzător.

După ceai se întâlniră cu comandantul plutonului, sublocotenentul James Carlton-Smith, un băiat de-o seamă cu Billy. Era ţeapăn şi stingher şi părea prea tânăr ca să conducă pe cineva în luptă.

— Soldaţi, rosti el cu accentul gâtuit al claselor de sus, sunt onorat să fiu comandantul vostru şi ştiu că veţi fi viteji ca nişte lei în bătălia care urmează.

— Nesuferitul naibii, mormăi Mortimer.

Billy ştia că sublocotenenţilor li se spunea nesuferiţi, dar numai de către ceilalţi ofiţeri. Carlton-Smith îl prezentă apoi pe comandantul Companiei B, maiorul Fitzherbert.

— Să fiu al naibii, exclamă Billy.

Rămase cu gura căscată în timp ce omul pe care îl ura cel mai mult urcă pe un scaun ca să se adreseze companiei. Fitz purta o uniformă kaki bine croită şi avea bastonul din lemn de frasin pe care îl afişau unii ofiţeri. Vorbea cu acelaşi accent precum Carlton-Smith şi rostea aceleaşi banalităţi. Lui Billy mai că nu-i venea să creadă ce ghinion dăduse peste el. Ce căuta Fitz aici? Lăsa însărcinate şi servitoarele franţuzoaice? Era greu de îndurat să-l aibă drept comandant pe acest pierde-vară.

După ce ofiţerii plecară, Prorocul le spuse în şoaptă lui Billy şi lui Mortimer:

— Sublocotenentul Carlton-Smith a fost la Eton până acum un an.

Eton era o şcoală de lux; şi Fitz fusese acolo. Billy întrebă:

— Şi cum de e ofiţer?

— A fost prefect la Eton.

— A, bun, zise Billy pe un ton sarcastic. Atunci o să ne fie bine.

— Nu ştie prea multe despre război, dar îl duce mintea suficient cât să nu umble cu nasul pe sus, aşa că o să fie totul în regulă câtă vreme stăm cu ochii pe el. Dacă vedeţi că-i pe cale să facă vreo prostie, spuneţi-mi mie.

Îşi aţinti privirea asupra lui Mortimer:

— Tu ştii la ce mă refer, nu?

Mortimer încuviinţă, ursuz.

— Mă bazez pe voi de-acum.

Peste câteva minute, se dădu stingerea. Nu existau paturi de campanie, ci doar saltele de paie înşirate pe podea. Încă treaz, Billy se gândi cu admiraţie la felul în care Prorocul se purtase cu Mortimer. Îşi făcea un aliat dintr-un subordonat dificil. Aşa făcea şi Tata cu scandalagiii.

Prorocul le transmisese lui Billy şi lui Mortimer acelaşi mesaj. Oare îl percepuse şi pe Billy drept rebel? Îşi aminti că Prorocul fusese printre enoriaşi în acea duminică în care Billy citise pilda femeii căzute în păcatul preacurviei. „Are şi omul dreptatea lui, se gândi el, chiar sunt un scandalagiu.”

Billy nu se simţea obosit, iar afară era încă lumină, dar adormi imediat. Fu trezit de un zgomot înfiorător, ca de furtună cu tunete. Se ridică în capul oaselor. Lumina ştearsă a zorilor intra prin ferestrele prăfuite, dar afară nu ploua.

Şi ceilalţi oameni erau la fel de speriaţi. Tommy zise:

— Isuse Hristoase, ce-a fost asta?

Mortimer tocmai îşi aprindea o ţigară.

— Foc de artilerie, rosti el. Astea-s tunurile noastre. Bun venit în Franţa, galezule!

Billy nu-l asculta, ci îl privea pe Owen Bevin, aflat în patul din faţa lui. Owen se ghemuise, cu un colţ de cearşaf în gură, plângând.

(viii)

Maud visă că Lloyd George îi băgase mâna pe sub fustă, după care ea îi mărturisise că este căsătorită cu un german şi el anunţase poliţia, care venise să o aresteze şi îi bătea la fereastra dormitorului.

Se ridică în capul oaselor, confuză. După o clipă realiză cât de neobişnuit ar fi fost ca poliţia să bată la fereastra unui dormitor aflat la etaj, chiar dacă ar fi vrut să o aresteze. Visul se stinse, dar zgomotul nu încetă. Se auzea şi un duduit înfundat, ca un tren în depărtare.

Aprinse veioza de lângă pat. Ceasul de argint în stil *art nouveau* de pe poliţa ei indica ora patru dimineaţa. Oare avusese loc un cutremur? O explozie la o fabrică de muniţie? Un accident

de tren? Dădu la o parte plapuma brodată şi se ridică în picioare.

Trase în lături draperiile grele cu dungi, verde cu bleumarin, şi se uită afară pe fereastră, la strada Mayfair. În lumina zorilor observă o tânără într-o rochie roşie, probabil o prostituată aflată în drum spre casă, vorbind neliniştită cu un căruţaş. Nu se vedea nimeni altcineva. Fereastra lui Maud continua să zăngăne fără vreun motiv vizibil. Nu era nici măcar vânt afară.

Îşi trase un capot din mătase marmorată peste cămaşa de noapte şi se privi în oglinda înaltă. Avea părul nearanjat, dar în afară de asta arăta destul de respectabil. Ieşi pe hol.

Mătuşa Herm era şi ea acolo, cu boneta de noapte pe cap, lângă Sanderson, camerista lui Maud, albă la faţă de frică. Apoi se ivi pe scări şi Grout.

— Bună dimineaţa, Lady Maud, bună dimineaţa, Lady Hermia, rosti el cu o formalitate imperturbabilă. Nu trebuie să vă îngrijoraţi. Sunt doar tunurile.

— Ce tunuri? întrebă Maud.

— Cele din Franţa, Domnia Voastră, răspunse majordomul.

(ix)

Focul de baraj al artileriei britanice ţinu o săptămână.

Ar fi trebuit să ţină doar cinci zile, însă numai într-una dintre acele zile avuseseră parte de vreme frumoasă, spre consternarea lui Fitz. Chiar dacă era vară, în restul timpului fusese înnorat şi plouase. Asta îngreuna sarcina tunarilor de a trage cu precizie. De asemenea, mai însemna şi că avioanele de recunoaştere nu puteau raporta rezultatele tirului pentru a-i ajuta pe tunari să-şi regleze ţinta. Iar asta complica şi mai mult misiunea celor care se ocupau de contraartilerie – distrugerea artileriei germane, pentru că germanii îşi tot mutau tunurile, astfel încât obuzele britanicilor cădeau de multe ori asupra unor poziţii părăsite, fără să producă pagube.

Fitz stătea în buncărul jilav folosit pe post de cartier general al batalionului, trăgând îngândurat dintr-un trabuc şi încercând să nu bage în seamă bubuiturile neîncetate. În lipsa unor fotografii din aer, el şi ceilalţi comandanţi de companii organizau raiduri prin tranşee. Acestea le permiteau măcar observarea directă a inamicului. Totuşi, era o întreprindere riscantă, iar trupele de raid care zăboveau prea mult nu se mai întorceau niciodată. Aşa că oamenii trebuiau să observe pe fugă o secţiune scurtă din linia

frontului şi apoi să se furişeze înapoi la adăpost.

Spre marea iritare a lui Fitz, rapoartele aduse se băteau cap în cap. Unele tranşee germane erau distruse, altele rămăseseră intacte. O parte din sârma ghimpată fusese tăiată, dar în niciun caz toată. Iar cel mai îngrijorător era faptul că unele patrule erau respinse de focul inamic. Dacă germanii încă puteau să tragă, era clar că artileria nu izbutise să le nimicească poziţiile.

Fitz ştia că Armata a IV-a luase exact doisprezece prizonieri germani în timpul focului de baraj. Fuseseră interogaţi cu toţii, dar – în mod exasperant – dăduseră declaraţii contradictorii. Unii ziceau că buncărele lor fuseseră distruse, alţii că germanii stau cât se poate de bine sub pământ, în vreme ce britanicii îşi irosesc muniţia la suprafaţă.

Britanicii erau atât de nesiguri de efectele obuzelor lor, încât Haig amână atacul programat pentru 29 iunie. Însă vremea continuă să fie la fel de rea.

— Va trebui să anulăm, rosti căpitanul Evans la micul dejun din dimineaţa de 30 iunie.

— Puţin probabil, comentă Fitz.

— Nu putem ataca până nu avem confirmarea că fortificaţiile inamicului au fost distruse, zise Evans. Este o axiomă a războiului de asediu.

Fitz ştia că acest principiu fusese agreat la începutul planificării, fiind însă abandonat mai târziu.

— Fiţi realist, îi spuse el lui Evans. Pregătim această ofensivă de şase luni. Este acţiunea noastră majoră pe anul 1916. Toate eforturile noastre au fost concentrate în această operaţiune. Cum să fie anulată? Haig ar fi nevoit să demisioneze. Asta ar putea provoca chiar căderea guvernului Asquith.

Evans păru înfuriat de această remarcă. Se înroşi la faţă şi rosti cu glas ridicat:

— Mai bine să cadă guvernul decât să ne trimitem oamenii împotriva mitralierelor ascunse în tranşee.

Fitz clătină din cap.

— Uitaţi-vă la milioanele de tone de provizii expediate încoace, la drumurile şi căile ferate pe care le-am construit ca să putem aduce aceste provizii, la sutele de mii de oameni instruiţi, înarmaţi şi aduşi aici din întreaga Mare Britanie. Ce-o să facem – o să-i trimitem pe toţi acasă?

Urmă un moment lung de tăcere, apoi Evans răspunse:

— Aveţi dreptate, desigur, domnule maior.

Cuvintele sale erau împăciuitoare, însă fuseseră rostite pe un ton de mânie abia reţinută.

— Nu o să-i trimitem acasă, zise el printre dinţii încleştaţi, o să-i îngropăm aici.

La amiază, ploaia se opri şi ieşi soarele. Puţin mai târziu sosi şi confirmarea telefonică: *Mâine atacăm.*

Capitolul 17
1 iulie 1916

Walter Ulrich era în iad.

Bombardamentul britanicilor continua fără întrerupere de şapte zile şi şapte nopţi. Toţi oamenii din tranşeele germane păreau să fi îmbătrânit cu zece ani în ultima săptămână. Se înghesuiau în buncăre – peşteri făcute de om în adâncul pământului, în spatele tranşeelor –, însă zgomotul încă era asurzitor, iar pământul de sub picioarele lor se cutremura continuu. Ce era şi mai rău, ştiau că o lovitură directă cu obuzul de calibru maxim putea distruge şi cel mai rezistent buncăr.

Ori de câte ori bombardamentul se oprea, ieşeau din tranşee, gata să respingă marele atac pe care îl aştepta toată lumea. De îndată ce se asigurau că britanicii nu avansează, verificau pagubele produse. Găseau câte o tranşee surpată, o intrare de buncăr îngropată sub un morman de pământ şi – într-o după-amiază de tristă amintire – o bucătărie de campanie distrusă, plină de vase de ceramică sparte, cutii cu gem găurite şi săpun lichid. Osteniţi, dădeau la o parte pământul, peticeau făţuiala cu scânduri noi şi comandau alte provizii.

Proviziile comandate nu mai ajungeau la ei. Foarte puţine mai soseau în prima linie. Bombardamentul făcuse ca orice apropiere să fie riscantă. Oamenii erau flămânzi şi însetaţi. Walter băuse cu nesaţ apă de ploaie dintr-o gaură de obuz şi asta nu doar o dată.

Oamenii nu puteau sta în buncăre între bombardamente – trebuiau să fie în tranşee, pregătiţi să-i întâmpine pe britanici. Santinelele stăteau mereu de pază. Ceilalţi soldaţi aşteptau înăuntru sau în apropierea intrărilor în buncăre, gata fie să fugă pe scări şi să se adăpostească sub pământ când marile tunuri porneau tirul, fie să se grăbească la parapet şi să-şi apere poziţia dacă începea atacul. Trebuia ca mitralierele să fie duse în subteran de fiecare dată, apoi aduse din nou la suprafaţă şi reaşezate pe poziţii.

Între focurile de baraj, britanicii atacau cu mortiere de tranşee. Deşi aceste bombe mici nu făceau foarte mult zgomot când erau acţionate, erau suficient de puternice ca să sfârtece scândurile făţuielii. Totuşi, străbăteau terenul dintre tabere într-un arc de cerc, încet, şi puteau fi zărite când se apropiau, astfel

că oamenii se puteau pune la adăpost. Walter evitase una, ajungând destul de departe cât să scape nevătămat, deşi îi aruncase ţărână în cină, silindu-l să azvârle un castron plin cu tocană de porc săţioasă. Aceea fusese ultima masă caldă de care avusese parte şi, dacă ar fi putut să o mănânce acum, nu i-ar mai fi păsat de ţărâna din ea.

Şi nu erau doar obuze. Acest sector fusese atacat cu gaze toxice. Oamenii aveau măşti de gaze, însă pe fundul tranşeei se vedeau cadavre de şobolani, şoareci şi alte vieţuitoare mici ucise de clorină. Ţevile puştilor căpătaseră o tentă neagră verzuie.

La puţin timp după miezul nopţii, în cea de-a şaptea noapte de bombardament, obuzele se mai răriră, aşa că Walter se hotărî să meargă în patrulare.

Îşi puse o căciulă de lână pe cap şi se frecă pe faţă cu pământ, ca să şi-o înnegrească. Îşi luă pistolul, Lugerul standard de nouă milimetri pe care îl purtau ofiţerii germani. Scoase magazia din patul armei şi verifică muniţia. Era încărcat.

Se căţără pe o scară şi trecu peste parapet, un act ce sfida moartea la lumina zilei, însă relativ sigur pe întuneric. Alergă, cu spatele aplecat, în josul pantei line, până la hăţişul de sârmă ghimpată german. În sârmă era o gaură, aşezată intenţionat exact în faţa unui cuib de mitralieră german. Se târî prin gaură pe genunchi.

Asta îi amintea de poveştile de aventuri pe care le citea când era şcolar. De obicei, acestea prezentau tineri germani cu trăsături colţuroase, ameninţaţi de pieile roşii, de pigmei cu ţevi de suflat sau de spioni englezi vicleni. Îşi amintea că printre arbuşti, prin junglă şi prin iarba preriei se mergea mult târâş.

Aici nu prea erau arbuşti. Cele optsprezece luni care se scurseseră din război lăsaseră doar câteva petice de iarbă, tufe şi pâlcuri ocazionale de copăcei, în jurul unui pustiu de noroi şi găuri de obuze. Ceea ce nu făcea decât să înrăutăţească lucrurile, pentru că nu aveai unde să te adăposteşti. Era o noapte fără lună, dar peisajul era luminat din când în când de câte o explozie sau de o rachetă de semnalizare. Tot ce putea Walter să facă era să se trântească la pământ şi să încremenească. Dacă se afla într-un crater, era mai greu de văzut. Altminteri, trebuia să spere că nu se uită nimeni în direcţia lui.

Erau o grămadă de obuze britanice neexplodate pe pământ. Walter calculă că aproximativ o treime din proiectile nu explodaseră. Ştia că Lloyd George fusese numit responsabil cu

muniţia şi îşi dădu seama că demagogul pusese accent pe cantitate, nu pe calitate. Germanii nu ar face niciodată o asemenea greşeală, se gândi el.

Ajunse la sârma ghimpată britanică, se târî în lateral până găsi o spărtură şi trecu prin aceasta.

Când începu să întrezărească linia britanică, precum dâra lăsată de o pensulă neagră pe un cer mohorât şi cenuşiu, se trânti pe burtă şi încercă să se mişte în tăcere. Trebuia să se apropie: asta era ideea. Voia să audă ce vorbeau oamenii din tranşee.

Ambele tabere trimiteau patrule în fiecare noapte. Walter apela de obicei la câţiva soldaţi mai isteţi, suficient de plictisiţi cât să savureze un pic de aventură, chiar şi una periculoasă. Însă uneori mergea chiar el, atât pentru a arăta că este dispus să-şi rişte propria viaţă, cât şi pentru că observaţiile sale erau în general mai detaliate.

Îşi ciuli urechile, străduindu-se să audă o tuse, câteva cuvinte mormăite, poate un vânt urmat de un oftat satisfăcut. Părea să se afle în faţa unei secţiuni tăcute. Coti spre stânga, se târî vreo cincizeci de metri, apoi se opri. Auzea acum un sunet neobişnuit, ca zumzetul unei maşinării aflate în depărtare.

Continuă să se târască, încercând din greu să-şi păstreze direcţia. Era foarte uşor să devii dezorientat în întuneric. Într-o noapte, după ce se târâse mai mult, dăduse peste sârma ghimpată pe lângă care trecuse cu jumătate de oră mai devreme şi realizase că se învârtise în cerc.

Auzi o voce rostind în şoaptă: „P-aici”. Înlemni. O lanternă acoperită se ivi în câmpul său vizual, ca un licurici. La lumina sa palidă zări trei soldaţi cu căşti britanice de oţel pe cap, la doar treizeci de metri distanţă. Fu tentat să se îndepărteze de ei, dar decise că mişcarea l-ar fi dat de gol. Îşi scoase pistolul: dacă era să moară, măcar avea să ia cu el şi nişte inamici. Piedica era în partea stângă, chiar deasupra mânerului. O ridică. Aceasta făcu un zgomot ce lui i se păru că aduce a bubuit de tunet, dar soldaţii britanici nu părură să îl audă.

Doi dintre ei duceau o bobină de sârmă ghimpată. Walter intui că aveau de gând să repare o secţiune pusă la pământ în timpul zilei de artileria germană. „Poate că ar trebui să îi împuşc repede, se gândi el, un-doi-trei. Mâine vor încerca ei să mă omoare pe mine.” Însă avea treburi mai importante de făcut, aşa că nu apăsă trăgaciul pe când ei se pierdeau în întuneric.

Trase la loc piedica, îşi puse pistolul în toc şi se târî mai aproape de tranşeea britanică.

Acum zgomotul era mai puternic. Rămase nemişcat o clipă, concentrându-se. Părea sunetul unei mulţimi. Încercau să vorbească în şoaptă, dar oamenii în număr mare puteau fi mereu auziţi. Era un sunet de picioare târşâite, de foşnet de haine, de pufnete, căscaturi şi râgâieli. Peste toate acestea se mai auzea, din când în când, şi câte un cuvânt şoptit, rostit pe un ton autoritar.

Însă ceea ce îl intrigă şi nelinişti mai mult pe Walter era faptul că părea să fie o mulţime foarte mare. Nu putea estima cât de mare. În ultima vreme, britanicii săpaseră tranşee noi, mai încăpătoare, de parcă ar fi vrut să aducă acolo cantităţi imense de provizii sau piese de artilerie foarte mari. Însă poate că erau gândite pentru mulţimi mari de oameni.

Walter trebuia să vadă cu ochii lui.

Se târî înainte, iar sunetul crescu în intensitate. Trebuia să privească în tranşee, dar cum putea face asta fără să fie văzut la rândul lui?

Auzi o voce în spatele lui şi simţi că-i stă inima.

Se întoarse şi văzu lanterna de mai devreme. Trupa cu sârma ghimpată se întorcea. Se afundă în noroi şi îşi scoase încet pistolul.

Se grăbeau, nemaifăcând eforturi să păstreze liniştea, bucuroşi că îşi rezolvaseră treaba şi nerăbdători să ajungă înapoi la adăpost. Se apropiară, dar nu se uitară spre el.

După ce trecură, el avu un moment de inspiraţie şi sări în picioare.

Acum, dacă cineva îndrepta o lumină spre el şi era văzut, ar fi părut că face parte din grup.

Îi urmări. Nu credea că îi vor auzi paşii atât de clar încât să-i distingă de ai lor. Niciunul dintre ei nu privi înapoi.

Îşi miji ochii în direcţia din care venea zgomotul. Putea vedea acum în tranşee, dar la început reuşi să zărească doar câteva puncte luminoase, probabil lanterne. Pe măsură ce ochii i se adaptau, îşi dădea clar seama ce vede şi fu uluit.

Se uita la mii de oameni.

Se opri. Tranşeea încăpătoare, al cărei scop nu păruse clar, se dovedea acum a fi o tranşee de adunare. Britanicii îşi masau trupele pentru marele asalt. Aşteptau, foindu-se, iar lumina de la făcliile ofiţerilor scânteia din baionete şi din căşti de oţel, rânduri-

rânduri. Walter încercă să-i numere: zece rânduri de câte zece oameni erau o sută, cu alte zece rânduri se făceau două sute, patru sute, opt... numai în raza sa vizuală erau o mie şase sute de oameni, apoi ceilalţi se pierdeau în întuneric.

Urmau să pornească asaltul.

Trebuia să se întoarcă de îndată cu această informaţie. Dacă artileria germană deschidea focul acum, putea ucide mii de inamici chiar aici, în spatele liniilor britanice, înainte ca atacul să înceapă. Era o şansă trimisă din ceruri, sau poate de către diavolii ce aruncau zarurile crude ale războiului. De îndată ce avea să ajungă înapoi, va telefona la cartierul general.

Fu lansată o rachetă de semnalizare. La lumina ei văzu o santinelă britanică uitându-se peste parapet, cu puşca pregătită, holbându-se la el.

Walter se trânti la pământ şi îşi îngropă faţa în noroi.

Se auzi o împuşcătură. Apoi, unul dintre membrii trupei cu sârma ghimpată strigă:

— Nu trage, tâmpitule, suntem noi!

Accentul lui îi aminti lui Walter de angajaţii din casa lui Fitz din Ţara Galilor şi intui că acela era un regiment galez.

Lumina se stinse. Walter sări în picioare şi o luă la fugă, îndreptându-se spre tabăra germană. Santinela nu avea să-l vadă timp de câteva secunde, până când ochii i se adaptau din nou la întuneric. Walter alergă mai repede ca niciodată, aşteptându-se în orice clipă ca puşca să tragă. Peste o jumătate de minut, ajunse la sârma ghimpată britanică şi se trânti în genunchi, recunoscător. Se târî rapid înainte printr-o spărtură. O nouă rachetă de semnalizare fu lansată. Se afla încă în bătaia puştii, dar nu mai era atât de vizibil. Se trânti la pământ. Racheta era exact deasupra lui, iar o bucată periculoasă de magneziu incandescent căzu la un metru de mâna sa, dar nu se mai auziră împuşcături.

După ce racheta se stinse, el se ridică în picioare şi fugi până la linia germană.

(ii)

La două mile în spatele liniei de front britanice, Fitz urmărea neliniştit cum se adună Batalionul al 8-lea puţin după ora două noaptea. Se temuse că aceşti soldaţi abia instruiţi îl vor face de râs, dar nu era cazul. Erau supuşi şi îndeplineau ordinele cu

promptitudine.

Generalul de brigadă, stând în şa, se adresă soldaţilor. Era luminat de o lanternă purtată de un sergent şi arăta ca un răufăcător din filmele americane.

— Artileria noastră a făcut praf fortificaţiile germane, rosti el. Când veţi ajunge în cealaltă parte, nu veţi găsi decât germani morţi.

O voce cu accent galez murmură în apropiere:

— Minunat! Germanii ăştia pot trage în noi şi după ce au crăpat.

Fitz scrută rândurile, încercând să-l identifice pe cel ce vorbise, dar nu izbuti în întuneric.

Generalul de brigadă continuă:

— Ocupaţi şi apăraţi tranşeele lor, iar bucătăriile de campanie vor veni după voi cu o cină caldă.

Compania B porni spre câmpul de bătălie, condusă de sergenţi de pluton. Aceştia o luară pe câmpuri, lăsând drumurile libere pentru vehiculele pe roţi. Când plecară, începură să cânte *Călăuzeşte-mă, o, măreţe Iehova.* Vocile lor se auziră în aerul nopţii câteva minute bune după ce dispăruseră în întuneric.

Fitz se întoarse la cartierul general al batalionului. Un camion deschis aştepta să ducă ofiţerii la linia frontului. Fitz se aşeză lângă locotenentul Roland Morgan, fiul directorului minei din Aberowen.

Fitz făcea tot posibilul pentru a descuraja mentalitatea defetistă, dar nu se putea abţine să nu se întrebe dacă nu cumva generalul de brigadă exagerase. Nicio armată nu mai organizase vreodată o asemenea ofensivă şi nimeni nu putea şti sigur care avea să fie rezultatul. Şapte zile de bombardament al artileriei *nu* făcuseră praf fortificaţiile inamicului: germanii încă trăgeau în ei, aşa cum observase cu sarcasm acel soldat. Fitz spusese şi el acelaşi lucru într-un raport, iar colonelul Hervey îl întrebase dacă îi este frică.

Fitz era îngrijorat. Când statul-major nu voia să audă veştile proaste, mureau oameni.

Parcă pentru a-i întări temerile, un obuz explodă pe drumul din spate. Fitz se uită înapoi şi văzu părţi dintr-un camion precum cel în care se afla el zburând prin aer. O maşină aflată în spatele camionului derapă într-un şanţ, fiind lovită la rândul ei de un alt camion. Era un carnagiu, dar şoferul vehiculului lui Fitz procedă corect, neoprindu-se ca să ofere ajutor. Răniţii trebuiau lăsaţi în

seama medicilor.

Căzură apoi şi alte obuze pe câmpurile din dreapta şi din stânga. Germanii trăgeau în cei care se apropiau de linia frontului mai degrabă decât în linia în sine. Probabil că îşi dăduseră seama că urma să înceapă marele asalt – asemenea mişcări masive de trupe nu puteau fi ascunse de spionajul lor – şi, cu o eficienţă ucigătoare, omorau soldaţii înainte ca aceştia să ajungă la tranşee. Fitz îşi înăbuşi un sentiment de panică, însă nu reuşi să scape de teamă. Era posibil ca de această dată Compania B să nici nu ajungă pe câmpul de bătălie.

Ajunse la zona de întâlnire fără vreun alt incident. Acolo se aflau deja câteva mii de oameni, rezemaţi de puşti şi discutând pe un ton jos. Fitz auzi că unele grupuri fuseseră deja decimate de bombardament. Aşteptă, întrebându-se sumbru dacă încă mai exista compania lui. Însă, în cele din urmă, Amicii din Aberowen sosiră în formulă completă, spre uşurarea lui, şi se aranjară în formaţie. Fitz îi conduse pe ultimele câteva sute de metri, până la tranşeea de adunare.

Apoi, nu mai avură altceva de făcut decât să aştepte momentul declanşării atacului. În tranşee era apă, iar jambierele lui Fitz se făcură în curând leoarcă. Nu mai erau permise cântecele acum: ar fi putut fi auzite din liniile inamice. Şi fumatul era interzis. Unii oameni se rugau. Un soldat înalt îşi scoase agenda şi începu să completeze pagina de *Testament* la lumina lanternei sergentului Elijah Jones. Omul scria cu stânga şi Fitz îl recunoscu pe Morrison, fost lacheu la Tŷ Gwyn şi component al echipei de cricket.

Zorii veniră repede – abia trecuse solstiţiul de vară. Lumina zilei îi făcu pe unii oameni să scoată fotografii şi să le privească sau să le sărute. Părea o dovadă de sentimentalism, iar Fitz şovăi în a-i imita pe soldaţi, dar după o vreme o făcu. Fotografia lui îl înfăţişa pe fiul său, George, pe care îl porecliseră Băiatul. Avea optsprezece luni acum, însă fotografia fusese făcută la prima sa aniversare. Probabil că Bea îl dusese la un studio fotografic, pentru că în spatele lui se vedea un fundal de prost gust, o poiană cu flori. Nu părea prea băieţos, fiind îmbrăcat într-o rochiţă albă, cu bonetă pe cap; însă era teafăr şi sănătos şi era acolo, gata să-i moştenească rangul dacă Fitz murea în ziua aceea.

Bea şi Băiatul trebuiau să fie la Londra acum, presupuse Fitz. Era iulie şi sezonul social continua, chiar dacă într-o notă ceva

mai discretă: fetele trebuiau să iasă în societate, căci altfel cum şi-ar fi putut găsi soţi potriviţi?

Lumina deveni tot mai puternică şi apoi se ivi soarele. Căştile de oţel ale Amicilor din Aberowen străluceau, iar baionetele reflectau lumina unei noi zile. Majoritatea oamenilor nu mai fuseseră implicaţi în luptă. Ce botez urmau să primească, indiferent dacă pierdeau sau câştigau!

Un foc de baraj mamut al artileriei britanice începu odată cu lumina zorilor. Tunarii dădeau tot ce aveau. Poate că acest ultim efort avea să distrugă în sfârşit poziţiile germane. Probabil că pentru asta se ruga generalul Haig.

Amicii din Aberowen nu făceau parte din primul val, însă Fitz se duse mai departe pentru a vedea câmpul de bătălie, lăsând Compania B în seama locotenenţilor. Străbătu mulţimile de oameni care aşteptau, până ajunse la tranşeea din linia întâi, unde se căţără pe bordura de tragere şi se uită printr-o gaură făcută în parapetul cu saci de nisip.

Ceaţa de dimineaţă se împrăştia, alungată de razele soarelui ce se înălţa pe cer. Cerul albastru era pătat de fumul negru al obuzelor ce explodau. Avea să fie bine, remarcă Fitz, era o frumoasă zi de vară franceză.

— O vreme bună pentru omorât germani, rosti el, fără să se adreseze cuiva anume.

Rămase pe front în aşteptarea momentului-cheie. Voia să vadă ce se va întâmpla cu primul val. Poate că erau câteva lecţii de învăţat din asta. Deşi era ofiţer în Franţa de aproape doi ani, aceasta avea să fie prima dată când îşi conducea oamenii în bătălie, iar asta îl nelinişte mai mult decât gândul că ar putea fi ucis.

Fiecare om primi o raţie de rom. Fitz bău şi el puţin. În ciuda căldurii induse de tărie, se simţea tot mai încordat. La şapte şi jumătate se declanşa atacul. După ce trecu ora şapte, oamenii amuţiră.

La şapte şi douăzeci, tunurile britanice îşi încetară tirul.

— Nu! zise Fitz cu glas tare. Nu încă, este prea devreme!

Nimeni nu îl asculta, desigur, însă el era înspăimântat. Asta avea să le dea germanilor de ştire că atacul este iminent. Ei urmau să iasă din buncăre, să îşi pună la loc mitralierele şi să-şi ocupe poziţiile.

„Tunarii noştri i-au dat inamicului zece minute ca să se pregătească! Ar fi trebuit să se tragă până în ultima clipă – până

la şapte şi douăzeci şi nouă de minute şi cincizeci şi nouă de secunde.”

Însă acum nu mai era nimic de făcut.

Fitz se întrebă sumbru câţi soldaţi aveau să moară din cauza acestei gafe.

Sergenţii începură să dea ordine, iar oamenii din jurul lui Fitz se căţărară pe scările de asalt şi trecură peste parapet. Se strânseră în formaţie lângă cea mai apropiată parte a sârmei ghimpate britanice. Se aflau cam la un sfert de milă de linia germană, dar nimeni nu trăgea încă în ei. Spre surprinderea lui Fitz, sergenţii răcniră: „Aranjarea!” Soldaţii începură să se aranjeze de parcă erau la paradă, ajustând cu grijă distanţele dintre ei până se ordonară perfect, ca popicele. Lui Fitz, asta i se părea o nebunie – nu făceau decât să le dea şi mai mult timp de pregătire germanilor.

La şapte şi jumătate se auzi un fluier şi toţi semnalizatorii lăsară jos steagurile, iar prima linie avansă.

Nu sprintară, fiind îngreunaţi de echipament: muniţie suplimentară, pânză impermeabilă, mâncare şi apă şi două bombe Mills de om, grenade de aproape un kilogram fiecare. Porniră în pas alergător, călcând prin găurile lăsate de obuze, şi trecură prin spărtura din sârma ghimpată britanică. Aşa cum fuseseră instruiţi, strânseră din nou rândurile şi continuară să străbată umăr la umăr terenul dintre tabere.

Când ajunseră la jumătatea distanţei, se porniră mitralierele germane.

Fitz văzu cum încep să cadă soldaţii cu o secundă înainte de a-i ajunge la urechi răpăitul atât de familiar. La început unul, apoi o duzină, apoi douăzeci, apoi şi mai mulţi. „O, Doamne”, rosti Fitz, urmărindu-i cum cad, cincizeci, apoi o sută. Se holba înmărmurit la măcel. Unii oameni ridicau mâinile în aer când erau nimeriţi; alţii ţipau sau se zvârcoleau; alţii deveneau inerţi şi cădeau la pământ ca nişte saci de voiaj.

Era mai rău decât prevăzuse până şi pesimistul de Gwyn Evans, mai rău decât cele mai cumplite temeri ale lui Fitz.

Înainte să ajungă la sârma ghimpată germană, majoritatea soldaţilor căzuseră deja.

Se auzi un alt fluier şi cea de-a doua linie avansă.

(iii)

Soldatul Robin Mortimer era furios.

— Este o tâmpenie, spuse el când auzi tirul mitralierelor. Ar fi trebuit să atacăm noaptea. Nu poţi traversa terenul dintre tabere la lumina zilei. Nici măcar n-au făcut perdea de fum. E sinucidere curată, la dracu'!

Oamenii din tranşeea de adunare erau descurajaţi. Billy era îngrijorat de căderea moralului în rândurile Amicilor din Aberowen. În marşul de la cazarmă la linia frontului, avuseseră parte de primul atac de artilerie. Nu fuseseră nimeriţi din plin, dar grupuri din faţa şi din spatele lor fuseseră masacrate. Şi, aproape la fel de rău, trecuseră pe lângă o serie de gropi proaspăt săpate, toate adânci de exact doi metri, şi pricepuseră că acelea erau gropi comune, gata să-i primească pe cei care aveau să moară în ziua aceea.

— Vântul nu bate cum trebuie ca să putem face perdea de fum, replică blajin Prorocul Jones. Tot din acest motiv nu folosim nici gaze.

— E o nebunie, bombăni Mortimer.

George Barrow rosti pe un ton voios:

— Superiorii ştiu mai bine. Au fost crescuţi să conducă. Lasă asta pe seama lor, zic eu.

Tommy Griffiths nu putea lăsa să-i scape prilejul.

— Cum poţi crede una ca asta când ei te-au trimis la Borstal?

— Trebuie să bage la închisoare oamenii ca mine, răspunse George hotărât. Altminteri toată lumea ar fura. Poate că şi eu aş fi jefuit!

Râseră cu toţii, mai puţin ursuzul Mortimer.

Maiorul Fitzherbert reapăru, cu o expresie sumbră pe chip, aducând un ulcior cu rom. Locotenentul le dădu tuturor câte o raţie, turnând-o în cutiile de tinichea pe care le întinseră soldaţii. Billy îşi bău porţia fără să o savureze. Tăria alcoolului îi înveselea pe oameni, dar nu pentru multă vreme.

Singura dată când Billy se mai simţise aşa fusese în prima lui zi în mină, când Rhys Price îl lăsase singur şi lămpaşul i se stinsese. Atunci îl ajutase o viziune. Din păcate, Isus le apărea băieţilor cu imaginaţie bogată, nu bărbaţilor sobri şi cu picioarele pe pământ. Billy era pe cont propriu astăzi.

Testul suprem era aproape, la doar câteva minute distanţă. Oare îşi va păstra cumpătul? Dacă dădea greş – dacă se ghemuia

la pământ şi îşi închidea ochii sau dacă izbucnea în lacrimi, sau dacă o lua la fugă, i-ar fi fost ruşine pentru tot restul vieţii sale. „Mai bine mor, se gândi el, dar oare o să mai simt la fel şi când vor începe împuşcăturile?”

Înaintară cu toţii câţiva paşi.

Îşi scoase portofelul. Mildred îi dăduse o fotografie de-a ei – era îmbrăcată într-o haină şi avea pe cap o pălărie: el ar fi preferat să şi-o amintească aşa cum fusese în seara în care se dusese în dormitorul ei.

Se întrebă ce făcea ea acum. Astăzi era sâmbătă, deci era probabil la Mannie Litov, cosând uniforme. Era jumătatea dimineţii, iar femeile aveau să facă o pauză în curând. Mildred urma să le povestească o nouă întâmplare nostimă.

Se gândea la ea tot timpul. Noaptea pe care o petrecuseră împreună fusese o prelungire a lecţiei sărutului. Ea îl oprise când el se repezise ca un taur, arătându-i moduri mai leneşe şi mai jucăuşe, mângâieri ce-i produseseră o plăcere nemaipomenită, mai grozavă decât şi-ar fi putut închipui vreodată. Îi sărutase sexul, apoi îi ceruse să-i facă şi el la fel. Ba mai mult, îi arătase cum să o sărute pentru a o face să strige în extaz. În cele din urmă, scosese un prezervativ din sertarul de lângă pat. El nu mai văzuse unul înainte, deşi băieţii vorbeau despre acestea, numindu-le puţe de cauciuc. I-l pusese chiar ea, iar asta fusese la fel de incitant.

Părea un vis cu ochii deschişi şi trebuia să-şi amintească în permanenţă că se întâmplase cu adevărat. Nimic din felul în care fusese crescut nu îl pregătise pentru atitudinea nepăsătoare şi dornică a lui Mildred faţă de sex, iar asta fusese pentru el o adevărată revelaţie. Părinţii lui şi majoritatea celor din Aberowen ar fi spus despre ea că este „nepotrivită”, având doi copii şi nici urmă de soţ; însă lui Billy nu i-ar fi păsat nici dacă ea ar fi avut şase copii. Îi deschisese porţile raiului şi tot ce voia el acum era să se întoarcă acolo. Mai mult decât orice altceva, voia să supravieţuiască astăzi pentru a o putea vedea din nou pe Mildred şi pentru a petrece o altă noapte cu ea.

Pe măsură ce Amicii înaintau, apropiindu-se încet de tranşeea din linia întâi, Billy descoperi că este transpirat.

Owen Bevin începu să plângă, iar Billy îi zise cu glas aspru:

— Vino-ţi în fire, soldat Bevin. Ce rost are să plângi?

Băiatul răspunse:

— Vreau să merg acasă.

— Şi eu la fel, băiete, şi eu la fel.

— Vă rog, domnule caporal, nu am crezut că o să fie aşa.

— Câţi ani ai de fapt?

— Şaisprezece.

— Pe toţi dracii, ţipă Billy, cum de-ai fost recrutat?

— I-am zis doctorului câţi ani am, iar el a spus: „Pleacă şi întoarce-te mâine dimineaţă. Eşti înalt pentru vârsta ta, aşa că până mâine s-ar putea să ai optsprezece ani.” Şi mi-a făcut cu ochiul, aşa că mi-am dat seama că trebuie să mint.

— Ticălosul, rosti Billy.

Se uită la Owen. Băiatul nu avea să le fie de niciun folos pe câmpul de bătălie – tremura şi plângea.

Billy i se adresă sublocotenentului Carlton-Smith:

— Domnule, Bevin are doar şaisprezece ani, să trăiţi!

— Dumnezeule! exclamă sublocotenentul.

— Ar trebui trimis înapoi. Mai mult o să ne încurce.

— Nu ştiu ce să zic.

Carlton-Smith părea zăpăcit şi neajutorat.

Billy îşi aminti cum încercase Prorocul Jones să şi-l facă aliat pe Mortimer. Prorocul era un conducător bun, gândindu-se dinainte şi acţionând pentru a preveni problemele. Spre deosebire de el, Carlton-Smith părea să fie un ageamiu, şi totuşi, el era ofiţerul superior. De aceea este numit sistem de clasă, ar fi spus Tata.

După un minut, Carlton-Smith se duse la Fitzherbert şi-i zise ceva pe un ton scăzut. Maiorul clătină din cap, în semn de refuz, iar Carlton-Smith ridică din umeri neputincios.

Billy nu fusese crescut astfel încât să treacă cu vederea cruzimea fără să protesteze.

— Băiatul are doar şaisprezece ani, domnule!

— E prea târziu acum, răspunse Fitzherbert. Şi nu mai vorbi dacă nu-ţi cere nimeni părerea, caporal.

Billy ştia că Fitzherbert nu îl recunoscuse. Billy fusese doar unul dintre sutele de oameni care lucrau în minele contelui. Fitzherbert nu ştia că el este fratele lui Ethel. Chiar şi aşa, nepăsarea cu care trata problema îl înfurie pe Billy.

— Dar este împotriva legii, continuă el încăpăţânat.

În alte împrejurări, Fitzherbert ar fi fost primul care ar fi militat pentru respectarea legii.

— Lasă-mă pe mine să decid asta, ripostă Fitz iritat. De aceea sunt ofiţer.

Billy simţi cum începe să-i fiarbă sângele în vene. Fitzherbert şi Carlton-Smith stăteau acolo, în uniformele lor impecabile, holbându-se la Billy, îmbrăcat în uniforma sa aspră kaki, crezând că pot face orice.

— Legea e lege, rosti Billy.

Prorocul vorbi în şoaptă:

— Văd că v-aţi uitat bastonul în această dimineaţă, domnule maior Fitzherbert. Vreţi să-l trimit pe Bevin înapoi la cartierul general ca să vi-l aducă?

Era un compromis prin care nu era ştirbit prestigiul nimănui, se gândi Billy. „Bine lucrat, Prorocule!”

Însă Fitzherbert nu se lăsă dus de nas.

— Nu fi ridicol! zise el.

Deodată, Bevin sări în picioare. Se strecură printr-o mulţime de oameni aflaţi în spate şi se făcu nevăzut într-o clipă. Mişcarea fusese atât de surprinzătoare, încât unii soldaţi pufniră în râs.

— Nu o să ajungă prea departe, spuse Fitzherbert. Şi n-o să mai fie de râs când îl vor prinde.

— Este un copil!

Fitzherbert îl ţintui cu privirea.

— Cum te numeşti? întrebă el.

— Williams, să trăiţi.

Fitzherbert tresări, dar îşi reveni repede.

— Sunt sute de Williams aici, insistă el. Care ţi-e numele mic?

— William, să trăiţi. Mi se zice Billy Dublu.

Fitzherbert îi aruncă o privire aspră.

„Ştie, se gândi Billy. Ştie că Ethel are un frate pe nume Billy Williams.” Îi întoarse privirea.

Fitzherbert zise:

— Dacă mai scoţi o vorbă, soldat William Williams, vei fi pus sub acuzaţie.

Se auzi un şuierat deasupra. Billy se feri. Din spatele lui se auzi o bubuitură asurzitoare. Un uragan mătură totul în jurul lui: bucăţi de pământ şi fragmente de scânduri zburară pe lângă el. Auzi ţipete. Apoi se trezi deodată întins la pământ, nemaiştiind sigur dacă fusese dărâmat de suflul exploziei sau dacă se aruncase singur. Un obiect tare îl lovi în cap şi el înjură. Apoi un bocanc căzu pe pământul din faţa lui. În bocanc era şi un picior…

— O, Hristoase! şopti el.

Se ridică în picioare. Era nevătămat. Se uită împrejur la membrii secţiunii sale: Tommy, George Barrow, Mortimer…

stăteau cu toţii în picioare. Toată lumea se îmbulzi înainte, văzând deodată o scăpare în linia frontului.

Maiorul Fitzherbert răcni:

— Staţi pe loc, soldaţi!

Prorocul Jones îl completă:

— Pe loc repaus, pe loc repaus.

Valul de oameni se opri pe loc. Billy încercă să-şi scuture noroiul de pe uniformă. Apoi, un alt obuz căzu în spatele lor. Acesta nimerise ceva mai departe, dar asta nu schimba prea mult lucrurile. Se auzi o bubuitură, urmată de un uragan şi de o ploaie de resturi şi de bucăţi de trupuri. Oamenii începură să se caţere afară din tranşeea de adunare, fugind care încotro. Billy şi secţiunea lui procedară la fel. Fitzherbert, Carlton-Smith şi Roland Morgan zbierau la oameni să rămână pe loc, dar nimeni nu-i mai asculta.

Fugiră înainte, încercând să ajungă la o distanţă sigură de locul în care aterizau obuzele. Când se apropiară de sârma ghimpată britanică încetiniră, oprindu-se la marginea terenului dintre tabere şi realizând că în faţa lor există o primejdie la fel de mare precum cea de care fugeau.

Împăcându-se cu ideea, ofiţerii li se alăturară.

— Formaţi rânduri! strigă Fitzherbert.

Billy se uită la Proroc. Sergentul ezită, apoi se resemnă.

— Rânduri, rânduri! strigă el.

— Uită-te la asta, îi zise Tommy lui Billy.

— La ce?

— Dincolo de sârma ghimpată.

Billy se uită.

— Cadavrele, rosti Tommy.

Billy pricepu la ce se referă – pământul era presărat cu cadavre în kaki, unele mutilate oribil, altele zăcând liniştite ca şi cum ar fi dormit, iar altele îmbrăţişate ca nişte amanţi.

Erau cu miile.

— Doamne fereşte, şopti Billy.

Simţea că i se face rău. Ce fel de lume era asta? Care putea fi scopul lui Dumnezeu dacă lăsa să se întâmple aşa ceva?

Compania A formă rânduri, iar Billy şi restul Companiei B se poziţionară în spatele acesteia.

Groaza lui Billy se preschimbă în mânie. Contele Fitzherbert şi alţii ca el planificaseră asta. Ei erau responsabili şi ei erau vinovaţi pentru acest măcel. Ar fi trebuit împuşcaţi, se gândi el

furios, până la ultimul.

Sublocotenentul Morgan suflă într-un fluier, iar Compania A o luă la fugă ca nişte atacanţi de rugby. Carlton-Smith suflă din fluier şi Billy porni în pas alergător.

Apoi începu răpăitul mitralierelor germane.

Oamenii din Compania A începură să cadă, iar Morgan fu primul dintre ei. Nici nu apucaseră să tragă măcar. Asta nu era bătălie, ci masacru. Billy se uită la oamenii din jurul lui. Se simţea sfidător. Ofiţerii dăduseră greş. Soldaţii trebuiau să ia propriile decizii. La naiba cu ordinele!

— La dracu'! răcni el. Adăpostiţi-vă!

Apoi se aruncă într-o groapă de obuz.

Pereţii gropii erau noroioşi şi apa de pe fundul ei duhnea, dar el se lipi recunoscător de ţărâna lipicioasă, în timp ce gloanţele îi zburau pe deasupra capului. O clipă mai târziu Tommy ateriză lângă el, urmat apoi de restul secţiunii. Soldaţii din alte secţiuni îl imitară pe Billy.

Fitzherbert trecu în fugă pe lângă groapă.

— Mergeţi mai departe, soldaţi! răcni el.

Billy zise:

— Dacă insistă, îl împuşc pe ticălos.

Apoi Fitzherbert fu nimerit de focurile de mitralieră. Sângele îi ţâşni din obraz şi un picior se îndoi sub el. Căzu la pământ.

Ofiţerii erau la fel de expuşi primejdiei ca şi soldaţii. Billy nu mai era mânios, acum îi era ruşine pentru armata britanică. Cum de erau atât de neputincioşi? După tot efortul depus, după toţi banii cheltuiţi, după lunile de planificare… marele asalt era doar un fiasco. Era umilitor.

Billy privi în jur. Fitz zăcea nemişcat şi părea fără simţire. Nici sublocotenentul Carlton-Smith, nici sergentul Jones nu se vedeau pe nicăieri. Ceilalţi oameni din secţiune se uitau la Billy. Era doar un caporal, dar se aşteptau cu toţii să le spună ce era de făcut.

Se întoarse spre Mortimer, care fusese cândva ofiţer.

— Ce crezi că…

— Nu te uita la mine, galezule, rosti Mortimer cu acreală. Tu eşti caporalul, la dracu'!

Billy trebuia să vină cu un plan.

Nu avea de gând să-i ducă înapoi. Nici măcar nu lua în calcul această variantă. Ar fi fost o risipă a vieţilor celor căzuţi deja. „Trebuie să câştigăm ceva din asta, se gândi el, trebuie să dăm cumva socoteală."

Pe de altă parte, nu avea de gând nici să se expună focurilor de mitralieră.

Primul lucru pe care trebuia să-l facă era să inspecteze scena.

Îşi scoase casca de oţel şi o ridică deasupra buzei craterului pe post de momeală, în caz că era vreun german cu ochii pe groapa în care se adăpostiseră. Însă nu se întâmplă nimic.

Îşi săltă capul deasupra marginii, aşteptându-se să fie împuşcat în orice clipă. Supravieţui şi de această dată.

Se uită în susul dealului, dincolo de sârma ghimpată a germanilor şi până la linia frontului lor, săpată în pantă. Putea vedea ţevile puştilor iţindu-se prin găurile din parapet.

— Unde-i blestemata aia de mitralieră? îl întrebă el pe Tommy.

— Nu ştiu sigur.

Compania C trecu pe lângă ei. Unii se adăpostiră, iar alţii înaintară. Mitraliera îşi porni iar focul, secerându-le rândurile, şi oamenii căzură ca nişte popice. Billy nu mai era şocat. Căuta sursa gloanţelor.

— Gata, ştiu unde e, rosti Tommy.

— Unde?

— Uită-te drept înainte, până la pâlcul ăla de tufe din vârful dealului.

— Aşa.

— Vezi unde se intersectează linia asta cu tranşeea germană?

— Da.

— Acum uită-te un pic la dreapta.

— Cât de departe… a, gata, i-am văzut pe ticăloşi.

În faţa lor şi puţin la dreapta lui Billy, ceva ce aducea a scut protector de fier se înălţa deasupra parapetului, iar ţevile distinctive ale unei mitraliere ieşeau din acesta. Lui Billy i se păru că vede trei căşti germane în preajma mitralierei, dar nu era foarte sigur.

Probabil că se concentrează asupra spărturii din sârma ghimpată britanică, se gândi Billy. Trăgeau în mod repetat asupra oamenilor care treceau prin acel loc. Poate că ar fi trebuit atacaţi dintr-un alt unghi. Dacă secţiunea lui ar fi putut să străbată terenul dintre tabere de-a curmezişul, poate că ar fi fost posibil să ajungă la armă din stânga germanilor, în timp ce aceştia se uitau în dreapta.

Calculă o rută orientându-se după trei cratere mari, al treilea aflat imediat după o porţiune de sârmă ghimpată germană

culcată la pământ.

Nu avea nicio idee dacă aceasta era o strategie militară corectă. Însă strategia corectă provocase mii de morţi în acea dimineaţă, aşa că putea să se ducă naibii.

Coborî la loc şi se uită la oamenii din jurul său. George Barrow era un trăgător bun, în ciuda vârstei sale fragede.

— Data viitoare când mitraliera va deschide focul, pregăteşte-te să tragi. Imediat ce se opreşte, începi tu. Cu puţin noroc, o să fugă să se adăpostească. Eu o să alerg până la groapa de obuz de-acolo. Ţinteşte bine şi goleşte-ţi încărcătorul. Ai zece cartuşe – fă-le să dureze jumătate de minut. Până să apuce germanii să-şi ridice capetele, ar trebui să ajung deja la groapa următoare. Îi privi pe ceilalţi şi adăugă: Aşteptaţi o altă pauză, apoi fugiţi cu toţii şi lăsaţi-l pe Tommy să vă acopere. A treia oară o să îl acopăr eu ca să poată fugi şi el.

Compania D se năpusti în terenul dintre tabere. Mitraliera deschise focul. Puştile şi mortierele de tranşee traseră în acelaşi timp. Însă pierderile nu mai fură la fel de mari, pentru că tot mai mulţi oameni se adăposteau în gropile de obuze în loc să alerge în faţa gloanţelor.

„Din clipă în clipă”, se gândi Billy. Le spusese deja oamenilor ce are de gând să facă şi ar fi fost prea ruşinos să mai dea înapoi. Strânse din dinţi. „Mai bine mort decât laş”, îşi zise el din nou.

Focul mitralierei încetă.

Într-o clipă, Billy sări în picioare. Acum era o ţintă vie. Se aplecă şi fugi.

Îl auzi pe Barrow trăgând din spatele lui. Viaţa lui era în mâinile unui băiat de 17 ani din Borstal. George trăgea constant: un-doi-trei, un-doi-trei, exact cum îi ordonase.

Billy străbătu câmpul cât putu de repede, fiind îngreunat de echipament. Bocancii i se afundau în noroi, respiraţia îi era sacadată, pieptul îl durea, însă singurul gând pe care îl avea era să fugă cât mai repede. Era mai aproape ca niciodată de moarte.

Când ajunse la câţiva metri de groapa de obuz, îşi azvârli arma în aceasta şi se aruncă după ea, ca şi cum ar fi placat un adversar la rugby. Ateriză pe marginea craterului şi se prăbuşi în noroi. Mai că nu-i venea să creadă că este încă în viaţă.

Auzi urale răzleţe. Secţiunea lui îi aplauda sprintul. Era uimit că puteau fi atât de voioşi în mijlocul unui asemenea carnagiu. Ce ciudaţi erau oamenii!

După ce-şi trase sufletul, se uită precaut peste margine. Alergase cam o sută de metri. Avea să-i ia ceva vreme să străbată terenul dintre tabere în acest mod. Însă alternativa era sinucidere curată.

Mitraliera deschise focul din nou. Când se opri, Tommy începu să tragă. Urmă exemplul lui George şi făcu pauze între focuri. „Cât de repede învăţăm când vieţile ne sunt în primejdie”, se gândi Billy. După ce Tommy trase şi ultimul cartuş din încărcător, ceilalţi membri ai secţiunii se prăbuşiră în groapă lângă Billy.

— Veniţi încoace, strigă el, făcându-le semn să înainteze.

Poziţia germană era pe deal, iar Billy se temea ca nu cumva inamicul să vadă jumătatea din spate a craterului.

Îşi rezemă puşca de buza gropii şi luă în cătare mitraliera. După o vreme, germanii deschiseră focul din nou. Când se opriră, Billy trase. Se rugă în gând ca Tommy să alerge repede. Îi păsa mai mult de Tommy decât de restul secţiunii laolaltă. Ţinu strâns puşca şi trase la interval de vreo cinci secunde. Nu conta dacă nimerea sau nu pe cineva, câtă vreme îi silea pe germani să stea cu capul la cutie în timp ce Tommy alerga.

Încărcătorul i se goli, iar Tommy ateriză lângă el.

— Pe toţi dracii! exclamă Tommy. De câte ori mai trebuie să facem asta?

— De două ori, cred, răspunse Billy, reîncărcând. Apoi, fie vom ajunge destul de aproape ca să aruncăm o bombă Mills… fie vom fi cu toţii morţi, la dracu’!

— Billy, te rog să nu înjuri, rosti Tommy cu o expresie serioasă pe chip. Ştii că mi se pare dezgustător.

Billy chicoti. Apoi se întrebă cum de putea să râdă. „Sunt într-o groapă de obuz şi armata germană trage în mine, iar eu râd”, se gândi el. „Doamne fereşte!”

Repetară operaţiunea până la următoarea groapă de obuz, însă aceasta era mai departe şi de această dată pierdură un om. Joey Ponti fu nimerit în cap în timp ce alerga. George Barrow îl ridică şi îl duse de-acolo, însă omul era mort, cu o gaură sângerândă în ţeastă. Billy se întrebă unde era fratele lui mai mic, Johnny: nu îl mai văzuse de când ieşiseră din tranşeea de adunare. „Eu voi fi cel care va trebui să-i dea vestea”, se gândi Billy. Johnny îl idolatriza pe fratele său mai mare.

În această groapă mai erau şi alţi morţi. Trei cadavre îmbrăcate în kaki pluteau în apa murdară. Probabil că fuseseră printre primii care trecuseră parapetul. Billy se întrebă cum de

ajunseseră atât de departe. Poate că fusese doar o chestiune de şansă. Era inevitabil ca armele să rateze câţiva oameni la prima secerare, doborându-i ceva mai târziu.

Şi alte grupuri încercau acum să se apropie de linia germană folosind tactici similare. Fie imitau ideea lui Billy, fie – şi mai probabil – cântăriseră la fel lucrurile în minte, renunţând la şarja în linie ordonată de ofiţeri şi venind cu propriile lor tactici, ceva mai practice. Partea bună era că germanilor nu le mai era atât de uşor. Aflaţi şi ei sub foc acum, nu mai puteau menţine ritmul drăcesc de mai înainte. Poate că acesta fu şi motivul pentru care grupul lui Billy ajunse la ultima groapă de obuz fără alte pierderi.

Mai mult, câştigară un om. Un străin se întinse lângă Billy.

— Tu de unde dracu’ ai mai apărut? îl întrebă Billy.

— Mi-am pierdut grupul, răspunse omul. Voi păreţi să ştiţi ce faceţi, aşa că m-am luat după voi. Sper că nu vă supăraţi.

Vorbea cu un accent de canadian, din câte-şi dădea seama Billy.

— Eşti un aruncător bun? îl întrebă Billy.

— Am jucat în echipa de baseball a liceului.

— Bun. Când îţi zic eu, vezi dacă poţi nimeri cuibul ăla de mitralieră cu o bombă Mills.

Billy le spuse lui Llewellyn Pestriţul şi lui Alun Pritchard să-şi arunce grenadele în timp ce restul secţiunii le asigura foc de acoperire. Aşteptară din nou să se oprească mitraliera.

— Acum! răcni Billy, ridicându-se în picioare.

Din tranşeea germană veni o scurtă rafală de gloanţe. Pestriţul şi Alun, speriaţi de gloanţe, aruncară la nimereală. Niciuna dintre bombe nu ajunse până în tranşeea aflată la cincizeci de metri distanţă; căzură în apropiere şi explodară fără să producă pagube. Billy înjură: mitraliera era neatinsă, aşa că deschise focul din nou şi, o clipă mai târziu, Pestriţul se zvârcoli oribil în timp ce o rafală de gloanţe îi sfârteca trupul.

Billy se simţea straniu de liniştit. Stătu o secundă să se concentreze asupra ţintei şi întinse braţul cât putu de mult. Calculă distanţa ca şi cum ar fi aruncat o minge de rugby. Realiză vag că şi canadianul de lângă el era la fel de calm. Mitraliera răpăia, întorcându-se spre ei.

Aruncară în acelaşi timp.

Ambele bombe căzură în tranşee, aproape de cuib. Se auzi o bufnitură dublă. Billy văzu ţeava unei mitraliere zburând prin aer şi urlă victorios. Scoase cuiul de la a doua grenadă şi se căţără

pe pantă, răcnind:

— La atac!

Entuziasmul i se scurgea prin vene ca un drog. Abia dacă mai realiza că este în pericol. Nu avea nicio idee cam câţi germani s-ar fi putut afla în acea tranşee, cu armele îndreptate asupra sa. Ceilalţi îl urmară. Aruncă şi a doua grenadă, iar ei îi urmară exemplul. Unele zburară la întâmplare, altele aterizară în tranşee şi explodară.

Billy ajunse la tranşee. În acel moment, realiză că are puşca pe umăr. Până să o aducă în poziţie de tras, ar fi putut fi împuşcat mortal de un german.

Însă niciun german nu rămăsese în viaţă.

Grenadele provocaseră pagube cumplite. Tranşeea era plină de cadavre şi – mult mai greu de suportat – cu bucăţi de cadavre. Dacă mai existau germani care supravieţuiseră asaltului, aceştia se retrăseseră. Billy sări în tranşee şi luă puşca în mâini, gata să tragă. Însă nu mai era cazul – nu mai avea în cine să tragă.

Tommy sări lângă el.

— Am făcut-o! strigă el în culmea fericirii. Am ocupat o tranşee germană!

Billy simţi o bucurie nestăpânită. Încercaseră să îl omoare, dar izbutise el să-i omoare pe ei. Era un sentiment de satisfacţie profundă, cum nu mai cunoscuse niciodată înainte.

— Ai dreptate, îi zise el lui Tommy. Am făcut-o!

Billy fu uluit de calitatea fortificaţiilor germane. Ochiul său format de miner putea recunoaşte o structură sigură – pereţii erau întăriţi cu bârne, schelele erau pătrate, iar buncărele erau surprinzător de adânci, de şase sau nouă metri, cu uşi clar delimitate şi cu trepte de lemn. Asta explica cum de supravieţuiseră atâţia germani după şapte zile de bombardament neîncetat.

Se presupunea că germanii îşi săpau tranşeele în reţele, cu tranşee de comunicaţii care legau frontul de zonele de depozitare şi de mentenanţă din spate. Billy trebuia să se asigure că nu erau trupe inamice care să-i prindă în ambuscadă. Îi conduse pe ceilalţi într-o patrulă de explorare, cu puştile la îndemână, însă nu descoperiră pe nimeni.

Reţeaua se termina în vârful dealului. De acolo, Billy se uită împrejur. În stânga poziţiei lor, dincolo de o zonă avariată serios de obuze, alte trupe britanice ocupaseră următorul sector; în

dreapta, tranşeea se termina, dând într-o văioagă cu un pârâu.

Privi apoi spre est, în teritoriul inamic. Ştia că la o milă sau două distanţă se află un alt sistem de tranşee, a doua linie de apărare a germanilor. Era gata să-şi conducă micul grup înainte, dar ezită. Nu vedea alte trupe britanice avansând şi intuia că oamenii săi îşi consumaseră o mare parte din muniţie. Din clipă în clipă, presupunea că vor apărea camioane cu provizii printre gropile de obuze, aducându-le muniţie suplimentară şi ordine pentru faza următoare.

Se uită spre cer. Era amiază. Soldaţii nu mai mâncaseră de noaptea trecută.

— Hai să vedem dacă germanii au lăsat ceva mâncare în urmă, zise el.

Îl puse pe Suet Hewitt în vârful dealului pe post de santinelă, în caz că germanii contraatacau.

Nu găsiră prea multe merinde. Se părea că germanii nu erau prea bine hrăniţi. Găsiră nişte pâine neagră şi uscată şi un cârnat tare, ca un salam. Nu era nici măcar bere. Germanii erau renumiţi pentru berea lor.

Generalul de brigadă le promisese că bucătăriile de campanie aveau să vină după trupele care avansau, însă când Billy se uită nerăbdător peste terenul dintre tabere, nu văzu nici urmă de provizii.

Se aşezară să-şi mănânce raţiile de biscuiţi tari şi conservă de vită.

Trebuia să trimită pe cineva înapoi ca să raporteze. Dar, înainte să apuce să facă asta, artileria germană îşi schimbă ţinta. Începuseră prin bombardarea ariergărzii britanice, iar acum se concentrau asupra terenului dintre tabere. Vulcani de pământ ţâşneau între linia britanică şi cea germană. Bombardamentul era atât de intens, încât nimeni nu ar fi putut scăpa cu viaţă dacă se întorcea.

Din fericire, tunarii evitau să tragă în propria lor linie de front. Probabil că nu ştiau care dintre sectoare fuseseră ocupate de britanici şi care rămăseseră în mâinile germanilor.

Grupul lui Billy era blocat. Nu puteau înainta fără muniţie şi nici nu se puteau retrage, din cauza bombardamentului. Însă Billy părea să fie singurul care îşi făcea griji din pricina poziţiei lor. Ceilalţi începură să caute suveniruri. Strângeau căşti ţintate, insigne de chipiu şi bricege. George Barrow trecu pe la toţi germanii morţi şi le luă ceasurile şi inelele. Tommy luă Lugerul

de nouă milimetri al unui ofiţer, cu tot cu o cutie de muniţie.

Începură să se simtă letargici. Nu era de mirare: nu dormiseră toată noaptea. Billy postă două santinele şi îi lăsă pe ceilalţi să moţăie. Se simţea dezamăgit. În prima lui zi de bătălie câştigase o mică victorie şi ar fi vrut să poată împărtăşi asta cuiva.

Seara, focul de baraj se mai domoli. Billy se gândi dacă era cazul să se retragă. Nu părea să aibă rost să facă altceva, dar îi era teamă că va fi acuzat de dezertare din faţa inamicului. Nu putea şti de ce erau în stare ofiţerii superiori.

Totuşi, germanii luară decizia în locul lui. Suet Hewitt, santinela de pe culme, îi zări avansând din est. Billy văzu o forţă impresionantă – cincizeci sau o sută de oameni – traversând în fugă valea spre el. Oamenii lui nu puteau să-şi apere poziţia fără muniţie suplimentară.

Pe de altă parte, ar fi putut fi învinovăţiţi dacă băteau în retragere.

Îşi convocă mâna de oameni.

— Aşa, băieţi, spuse el. Foc de voie, apoi vă retrageţi când rămâneţi fără muniţie.

Îşi goli încărcătorul înspre trupele care avansau, aflate încă la o jumătate de milă în afara bătăii puştii, apoi se întoarse şi o luă la fugă. Ceilalţi îi urmară exemplul.

Se căţărară prin tranşeele germane şi peste terenul dintre tabere, îndreptându-se spre soarele ce asfinţea, sărind peste morţi şi ferindu-se de echipele cu tărgi care ridicau răniţii. Însă nimeni nu trase în ei.

Când Billy ajunse în tabăra britanică, sări într-o tranşee plină cu cadavre, răniţi şi supravieţuitori, epuizaţi ca el. Îl văzu pe maiorul Fitzherbert întins pe o targă, cu faţa însângerată, dar cu ochii deschişi, încă viu. „Uite unul pentru care n-aş fi suferit dacă l-am fi pierdut”, se gândi el. Mulţi oameni stăteau pur şi simplu în noroi, holbându-se în gol, zăpăciţi de şoc şi paralizaţi de oboseală. Ofiţerii încercau să organizeze întoarcerea oamenilor şi a cadavrelor în secţiunile din spate. Nu era nicio senzaţie de izbândă, nimeni nu înainta, iar ofiţerii nici măcar nu se uitau spre câmpul de bătălie. Marele atac eşuase.

Oamenii rămaşi din secţiunea lui Billy îl urmară într-o tranşee.

— Ce lucru de mântuială, spuse Billy. Ce mai lucru de mântuială!

(iv)

O săptămână mai târziu, Owen Bevin fu condamnat de curtea marţială pentru laşitate şi dezertare.

Avusese dreptul să fie apărat la proces de un ofiţer desemnat pe post de „prieten al prizonierului”, însă refuzase. Pentru că ofensa atrăgea după sine pedeapsa capitală, era introdusă în mod automat o moţiune de susţinere a nevinovăţiei. Totuşi, Bevin nu zise nimic în apărarea sa. Procesul dură mai puţin de o oră, iar Bevin fu găsit vinovat: fu condamnat la moarte.

Actele fură trimise la cartierul general pentru trecerea în revistă. Comandantul-şef aprobă pedeapsa cu moartea. Două săptămâni mai târziu, pe o pajişte franceză noroioasă, în zorii zilei, Bevin fu legat la ochi şi dus în faţa plutonului de execuţie.

Unii soldaţi trăseseră aiurea intenţionat, pentru că Bevin rămăsese în viaţă după focurile lor, chiar dacă era plin de sânge. Ofiţerul responsabil cu plutonul de execuţie se apropie atunci, scoase pistolul şi trase două gloanţe în fruntea băiatului.

Şi atunci, în cele din urmă, Owen Bevin muri.

Capitolul 18
Sfârşitul lunii iulie 1916

Ethel se gândea mult la viaţă şi la moarte de când Billy plecase în Franţa. Ştia că era posibil să nu-l mai vadă vreodată. Era bucuroasă că îşi pierduse virginitatea cu Mildred.

— L-am lăsat pe frăţiorul tău să-şi facă de cap cu mine, îi mărturisise Mildred voioasă după ce el plecase. E o scumpete de băiat! Mai ai şi alţi de-ăştia pe-acolo, în Ţara Galilor?

Însă Ethel bănuia că sentimentele lui Mildred nu erau chiar atât de superficiale precum pretindea, căci în rugăciunea lor de dinainte de culcare, Enid şi Lillian îl rugau acum pe Dumnezeu să vegheze asupra unchiului Billy în Franţa şi să-l aducă înapoi acasă, teafăr şi nevătămat.

Lloyd făcuse o infecţie urâtă la piept câteva zile mai târziu şi Ethel îl legănase disperată în braţe, în timp ce el se chinuia să respire. Temându-se că ar fi putut muri, ea regreta din tot sufletul că părinţii ei nu apucaseră să îl vadă vreodată. Când avea să se mai întremeze, hotărî să îl ducă în Aberowen.

Se întorcea exact după doi ani de când plecase. Ploua.

Locul nu se schimbase prea mult, dar ei i se păru mohorât. Vreme de douăzeci şi unu de ani, nu îl văzuse astfel, însă acum, după ce locuise la Londra, observă că Aberowen este unicolor. Totul era cenuşiu: casele, străzile, mormanele de zgură şi norii joşi de ploaie, ce pluteau nefericiţi de-a lungul şirului muntos.

Se simţi istovită când ieşi din gară în toiul după-amiezii. Era o mare bătaie de cap să iei un copil de optsprezece luni într-o călătorie lungă de-o zi. Lloyd fusese foarte cuminte, fermecându-i pe ceilalţi călători, cărora le zâmbise cu gura până la urechi. Totuşi, trebuia hrănit într-o cuşetă care se zgâlţâia, schimbat într-o toaletă puturoasă şi convins să adoarmă când devenea morocănos, ceea ce era greu de realizat cu toţi acei străini care se uitau la ei.

Cu Lloyd la şold şi cu o valijoară în mână, ea străbătu piaţa din faţa gării şi începu să urce pe Clive Street. În curând, începu să gâfâie. Încă un lucru de care uitase: Londra era întinsă, în mare parte, însă în Aberowen nu prea puteai să mergi nicăieri fără să urci sau să cobori un deal abrupt.

Nu ştia ce se mai întâmplase pe aici de când plecase. Billy era

singura ei sursă de noutăţi şi bărbaţii nu prea ştiau să bârfească. Fără îndoială că ea fusese subiectul principal de discuţie o bucată de vreme. Totuşi, trebuie să mai fi fost şi alte scandaluri de atunci.

Întoarcerea ei avea să fie o ştire importantă. Câteva femei se holbară la ea în timp ce urca pe stradă cu copilul în braţe. Ştia ce le trece prin minte. Ethel Williams, care credea că-i mai bună decât noi, se întoarce într-o rochie maronie, ponosită, cu un plod în braţe şi fără soţ. Mândria vine înaintea căderii, aveau să spună, cu o milă ce abia le masca răutatea.

Se duse pe Wellington Row, dar nu la casa părintească. Tatăl ei îi spusese să nu se mai întoarcă niciodată. Îi scrisese mamei lui Tommy Griffiths, poreclită doamna Griffiths Socialista din cauza vederilor politice radicale ale soţului său. (Pe aceeaşi stradă mai era şi o doamnă Griffiths Bisericoasa.) Griffithşii nu mergeau la capelă şi dezaprobau asprimea tatălui lui Ethel.

Ethel îi oferise găzduire lui Tommy la Londra, iar doamna Griffiths era bucuroasă să-i poată întoarce favoarea. Tommy era singur la părinţi, aşa că era un pat liber în casă câtă vreme el era plecat în armată.

Tata şi Mama nu ştiau că Ethel venise.

Doamna Griffiths o întâmpină pe Ethel cu braţele deschise şi îl dezmierdă pe Lloyd. Avusese o fată de vârsta lui Ethel, care murise de tuse convulsivă – Ethel şi-o amintea vag, era o fată blondă pe nume Gwenny.

Ethel îl hrăni şi îl schimbă pe Lloyd, apoi se aşeză la masa din bucătărie pentru o ceaşcă de ceai. Doamna Griffiths îi observă verigheta.

— Măritată, deci? rosti ea.

— Văduvă, zise Ethel. A murit la Ypres.

— Ah, ce păcat!

— Şi pe el îl chema tot Williams, aşa că nu a trebuit să-mi schimb numele.

Această poveste urma să facă ocolul oraşului. Unii aveau să se întrebe dacă existase într-adevăr un domn Williams şi dacă el chiar se căsătorise cu Ethel. Nu conta dacă o credeau sau nu. O femeie care pretindea că e căsătorită era ceva acceptabil; o mamă care recunoştea că este singură era o otreapă neruşinată. Oamenii din Aberowen aveau principiile lor.

Doamna Griffiths spuse:

— Când o să-ţi vezi mama?

Ethel nu ştia cum aveau să reacţioneze părinţii ei când o vor vedea. Ar fi putut să o dea afară din nou, ar fi putut să-i ierte totul sau ar fi putut găsi o cale de a-i condamna păcatul fără să o alunge.

— Nu ştiu, rosti ea. Mi-e teamă.

Doamna Griffiths o privi înţelegătoare.

— Mda, păi tatăl tău poate fi ca un tătar câteodată. Dar să ştii că te iubeşte.

— Lumea chiar crede asta. Tatăl tău te iubeşte de fapt, zic oamenii. Dar dacă mă poate azvârli afară din casă, nu ştiu de ce i se mai spune iubire.

— Oamenii fac tot felul de lucruri la repezeală, când sunt răniţi în orgoliu, zise doamna Griffiths pe un ton liniştitor. Mai ales bărbaţii.

Ethel se ridică în picioare.

— Ei bine, cred că nu mai are rost să amân.

Îl ridică pe Lloyd de pe jos.

— Vino încoace, scumpul meu. A sosit momentul să afli că ai şi bunici.

— Mult noroc, îi ură doamna Griffiths.

Familia Williams locuia la doar câteva case distanţă. Ethel spera ca tatăl ei să fie plecat. Astfel ar fi putut măcar să petreacă puţin timp cu mama ei, care nu era la fel de neînduplecată.

Se gândi să bată la uşă, apoi hotărî că ar fi fost ridicol, aşa că intră pur şi simplu în casă.

Păşi în bucătăria în care îşi petrecuse atâtea zile; niciunul dintre părinţii ei nu era acolo, însă Bunicul moţăia în scaunul lui. Îşi deschise ochii, păru mai întâi nedumerit, apoi rosti cu căldură:

— Este Eth a noastră!

— Bună, Bunicule.

El se ridică şi veni spre ea. Era ceva mai plăpând: se rezemă de masă ca să poată traversa odaia. O sărută pe obraz şi îşi întoarse atenţia asupra copilului.

— Măi, măi, pe cine avem noi aici? zise el încântat. Oare să fie primul meu strănepot?

— El este Lloyd, rosti Ethel.

— Ce nume frumos!

Lloyd îşi ascunse faţa în umărul lui Ethel.

— Este sfios, explică ea.

— Ah, s-a speriat de bătrânul ciudat, cu mustaţă albă! O să se obişnuiască el cu mine. Stai jos, draga mea, şi povesteşte-mi

totul.

— Unde este mama?

— S-a dus la Co-op pentru un borcan de gem.

Băcănia locală era o cooperativă, împărţind profiturile clienţilor săi. Asemenea prăvălii erau răspândite în South Wales, deşi nimeni nu ştia cum să pronunţe Co-op.

— Trebuie să se întoarcă din clipă în clipă.

Ethel îl lăsă pe Lloyd jos, pe podea. Copilul începu să exploreze camera, păşind nesigur de la un lucru la altul şi ţinându-se de ele, cam cum făcuse Bunicul. Ethel îi povesti despre slujba ei de directoare la *The Soldier's Wife:* lucrul cu tipograful, distribuirea teancurilor de ziare, colectarea cópiilor nevândute, convingerea oamenilor de a pune anunţuri. Bunicul se întreba cum de ştia ea ce să facă, iar Ethel recunoscu că ea şi Maud învăţau din mers. Tipograful i se părea un individ dificil – nu îi plăcea să primească instrucţiuni de la femei –, însă se pricepea la vânzarea spaţiului de publicitate. În timp ce vorbeau, Bunicul îşi scoase lanţul de la ceas şi începu să-l legene în mână, fără să se uite la Lloyd. Copilul privi un timp lanţul strălucitor, apoi se întinse după el. Bunicul îl lăsă să îl prindă, şi în scurt timp Lloyd se rezema de genunchii Bunicului, examinând ceasul.

Ethel se simţea ciudat în casa părintească. Îşi închipuise că i se va părea totul familiar şi confortabil, ca o pereche de ghete ce iau forma piciorului care le-a purtat ani la rând. Însă, de fapt, se simţea uşor stingheră. Parcă s-ar fi aflat în casa unor vecini. Se tot uita la mileurile învechite, cu versetele lor biblice expirate şi se întreba de ce mama ei nu le schimbase de atâtea zeci de ani. Nu simţea că aparţine acelui loc.

— Aveţi veşti de la Billy al nostru? îl întrebă ea pe Bunicul.

— Nu. Tu ai?

— Deloc de când a plecat în Franţa.

— Cred că-i prins în bătălia aia mare de lângă râul Somme.

— Sper că nu. Se zvoneşte că lucrurile merg prost.

— Da, cumplit chiar, dacă e să dai crezare zvonurilor.

Zvonurile erau tot ce le mai rămăsese oamenilor, căci relatările ziarelor erau cât se poate de vagi. Dar mulţi dintre răniţi fuseseră aduşi în spitalele britanice, iar relatările lor teribile despre incompetenţa superiorilor şi despre măcel treceau din gură în gură.

Deodată intră Mama.

— Stau şi pălăvrăgesc în prăvălia aia de parcă n-au nimic mai

bun de făcut… O! Amuţi. O, Doamne, e Eth a noastră?

Izbucni în lacrimi. Ethel o îmbrăţişă şi Bunicul zise:

— Uite, Cara, el e nepotul tău, Lloyd.

Mama se şterse la ochi şi luă copilul în braţe.

— Cât de frumos e! spuse ea. Ce păr cârlionţat are! Arată exact ca Billy la vârsta asta.

Lloyd se holbă cu teamă la Mama pentru câteva clipe, apoi izbucni în plâns.

Ethel îl luă în braţe.

— E cam răsfăţat de la o vreme, rosti ea, scuzându-se.

— Aşa sunt toţi copiii la vârsta asta, răspunse Mama. Profită cât poţi, o să se schimbe în curând.

— Unde este tata? întrebă Ethel, încercând să nu pară prea neliniştită.

Mama părea încordată.

— E plecat la Caerphilly pentru o şedinţă de sindicat. Se uită la ceas şi spuse: O să ajungă acasă din clipă în clipă, dacă nu a pierdut trenul.

Ethel îşi dădu seama că Mama spera ca el să întârzie. Şi ea nădăjduia acelaşi lucru. Voia să petreacă cât mai mult timp cu mama sa înainte să izbucnească criza.

Mama făcu un ceai şi puse pe masă o farfurie de prăjituri galeze cu zahăr. Ethel luă una.

— Nu am mai mâncat de-ăstea de doi ani, spuse ea. Sunt excelente.

Bunicul rosti fericit:

— Ei, asta chiar că-mi place: fiica, nepoata şi strănepotul meu în aceeaşi cameră. Ce poate cere un om mai mult de la viaţă?

Luă şi el o prăjitură galeză.

Ethel se gândi că unii oameni poate ar fi considerat că Bunicul nu dusese cine ştie ce viaţă, stând zi de zi într-o bucătărie afumată, în singurul său costum. Însă el era recunoscător pentru viaţa lui, iar ea îi făcuse o bucurie cel puţin în ziua aceea.

Apoi intră tatăl ei. Mama era în mijlocul unei propoziţii.

— Am avut ocazia să merg la Londra o dată, când eram de vârsta ta, dar bunicul tău a zis…

Uşa se deschise şi ea amuţi. Se uitară cu toţii cum Tata intră pe uşă, purtând costumul său de şedinţă şi o bască plată de miner, transpirat de la urcatul dealului. Făcu un pas în cameră, apoi se opri şi făcu ochii mari.

— Uite cine-a venit, rosti Mama cu o voioşie forţată. Ethel şi

nepotul tău.

Era albă la faţă din cauza încordării. El nu scoase nicio vorbă. Nu îşi scoase basca.

Ethel zise:

— Bună, tată. El este Lloyd.

El nici nu se uită la ea. Bunicul spuse:

— Micuţul seamănă cu tine, Dai, băiete… la gură, vezi?

Lloyd simţi ostilitatea din cameră şi începu să plângă.

Tata tot nu zise nimic. Ethel îşi dădu seama că făcuse o greşeală venind pe nepusă masă. Nu voise să-i lase posibilitatea de a îi interzice să vină acolo, însă acum vedea că surpriza îl făcuse să se simtă pus cu spatele la perete. Avea o privire încolţită. Nu era indicat niciodată să îl pui pe Tata cu spatele la zid, îşi aminti ea.

Chipul lui se împietri. Se uită la soţia sa şi spuse:

— Eu nu am niciun nepot.

— Oh, haide… bâigui Mama rugătoare.

Expresia lui rămase rigidă. Stătea nemişcat, holbându-se la Mama fără să vorbească. Aştepta ceva şi nu avea de gând să se clintească până când Ethel nu pleca. Ea începu să plângă.

Bunicul zise:

— O, la naiba!

Ethel îl luă în braţe pe Lloyd.

— Îmi pare rău, mamă, rosti ea printre hohote. Am crezut că poate…

Glasul i se sugrumă de emoţie şi nu-şi putu termina propoziţia. Cu Lloyd în braţe, trecu pe lângă tatăl ei. El nu o privi în ochi.

Ethel ieşi afară şi trânti uşa.

(ii)

Dimineaţa, după ce bărbaţii coborau la lucru în mină şi copiii plecau la şcoală, femeile trebăluiau de obicei pe-afară. Spălau caldarâmul, lustruiau pragul uşii sau curăţau ferestrele. Unele se duceau la prăvălie sau făceau comisioane. Voiau să vadă şi lumea de dincolo de căsuţele lor, se gândi Ethel, ceva care să le aducă aminte că viaţa nu era cuprinsă doar între cei patru pereţi ai lor, ridicaţi la repezeală.

Rămase în lumina soarelui, în faţa uşii doamnei Griffiths Socialista, rezemându-se de perete. Peste tot pe stradă, femeile

găsiseră motive ca să stea la soare. Lloyd se juca cu o minge. Văzuse alţi copii aruncând câte o minge şi încerca să îi imite, dar nu reuşea. Ce acţiune complicată este o aruncare, se gândi Ethel – folosirea simultană a umărului şi a braţului, a încheieturii şi a mâinii. Degetele trebuiau să slăbească strânsoarea exact înainte ca braţul să se întindă la maximum. Lloyd nu stăpânea încă această mişcare, dând drumul mingii fie prea devreme, scăpând-o uneori în spate, fie prea târziu, astfel încât nu mai avea tărie. Însă încerca în continuare. În cele din urmă avea să nimerească mişcarea, presupunea Ethel, şi apoi n-o va mai uita niciodată. Până nu aveai un copil, nu înţelegeai cât de multe trebuie să înveţe.

Nu pricepea cum putea tatăl ei să îl respingă pe acest băieţel. Lloyd nu greşise cu nimic. Ethel era o păcătoasă, într-adevăr, dar aşa erau cei mai mulţi dintre oameni. Dacă Dumnezeu le putea ierta păcatele, cine era Tata ca să o judece? Asta o înfuria şi o întrista totodată.

Băiatul de la poştă urcă strada călare pe poneiul său, legându-l aproape de toalete. Numele său era Geraint Jones. Treaba lui era să aducă telegrame şi colete, dar astăzi nu părea să aibă vreun pachet. Ethel simţi brusc un fior, ca şi cum soarele intrase subit în nori. Telegramele erau o raritate pe Wellington Row şi de obicei aduceau veşti rele.

Geraint coborî dealul, îndepărtându-se de Ethel. Ea se simţi uşurată: veştile nu erau pentru familia ei.

Mintea îi zbură spre scrisoarea pe care o primise de la Lady Maud. Ethel, Maud şi alte femei porniseră o campanie prin care voiau să se asigure că dreptul de vot pentru femei avea să facă parte din orice discuţie despre reforma electorală ce-i privea pe soldaţi. Stârniseră suficientă vâlvă cât să fie sigure că premierul Asquith nu mai putea evita subiectul.

Maud o anunţa că ministrul se eschivase, pasând problema unei comisii numite Conferinţa Preşedintelui Parlamentului. Însă asta era de bine, zicea Maud, pentru că urma să aibă loc o dezbatere calmă, în particular, în loc de discursurile histrionice din Camera Comunelor. Poate că raţiunea avea să triumfe în final. În orice caz, ea încerca din răsputeri să afle pe cine nominaliza Asquith în această comisie.

Câteva uşi mai încolo, Bunicul ieşi din casa familiei Williams, se aşeză pe pervazul jos şi îşi aprinse prima pipă a acelei zile. O zări pe Ethel, îi zâmbi şi îi făcu cu mâna.

În cealaltă parte, Minnie Ponti, mama lui Joey şi a lui Johnny, începu să bată un covor cu un băţ, scoţând praful din el şi tuşind din această cauză.

Doamna Griffiths ieşi cu o lopată de cenuşă din bucătărie şi o aruncă într-o groapă de pe drumul prăfuit.

Ethel o întrebă:

— Pot să vă ajut cu ceva? Aş putea să trag o fugă până la Co-op dacă vreţi.

Făcuse deja paturile şi spălase vasele după micul dejun.

— Bine, răspunse doamna Griffiths. O să-ţi fac o listă într-un minut.

Se rezemă de perete, gâfâind. Era o femeie masivă şi orice trudă o făcea să-şi piardă suflul.

Atenţia lui Ethel fu atrasă de agitaţia iscată în capătul străzii. Auzi glasuri mânioase, apoi auzi un ţipăt.

Ea şi doamna Griffiths se uitară una la cealaltă, apoi Ethel îl luă pe Lloyd în braţe şi se grăbiră să afle ce se întâmplă în cealaltă parte a toaletelor.

Primul lucru pe care Ethel îl văzu fu un mic grup de femei îngrămădite în jurul doamnei Pritchard, care se tânguia de mama focului. Celelalte femei încercau să o calmeze. Însă ea nu era singura care plângea. Ciot Pugh, un fost miner care îşi pierduse un picior la o surpare de galerie, stătea în mijlocul drumului, de parcă tocmai ar fi fost doborât la pământ, cu câte doi vecini într-o parte şi-n cealaltă. Peste drum, doamna John Jones Prăvălie stătea în prag şi hohotea, ţinând în mână o foaie de hârtie.

Ethel îl văzu pe Geraint, băiatul de la poştă, alb la faţă şi pe punctul de a izbucni în lacrimi, traversând şi ciocănind la altă uşă.

Doamna Griffiths zise:

— Telegrame de la Ministerul de Război… o, Doamne fereşte!

— Bătălia de pe Somme, încuviinţă Ethel. Amicii din Aberowen sunt implicaţi acolo.

— Înseamnă că Alun Pritchard a murit, la fel şi Clive Pugh şi Profetul Jones – era sergent, părinţii lui erau atât de mândri…

— Biata doamnă Jones Prăvălie… Celălalt fiu i-a murit în explozia din mină.

— O, Doamne, sper că Tommy al meu nu a păţit nimic, se rugă doamna Griffiths, chiar dacă soţul ei era un ateu notoriu. O, cruţă-l, Doamne, pe Tommy!

— Şi pe Billy, rosti Ethel; apoi, şoptind în urechiuşa lui Lloyd,

adăugă: Şi pe tăticul tău.

Geraint avea pe umăr un sac de pânză. Ethel se întrebă cu teamă câte telegrame mai erau în acesta. Băiatul mergea în zigzag de-a lungul străzii, un înger al morţii cu şapcă de poştaş.

Până trecu de toalete şi ajunse în partea de sus a străzii, toată lumea ieşise la uşă. Femeile se opriseră din ce făceau, aşteptând. Părinţii lui Ethel ieşiseră şi ei – Tata nu plecase încă la muncă. Stăteau alături de Bunicul, tăcuţi şi temători.

Geraint se apropie apoi de doamna Llewellyn. Asta însemna că şi fiul ei, Arthur, murise. I se spunea Pestriţul, îşi aminti Ethel. Bietul băiat! Nu mai trebuia să-şi facă griji în privinţa tenului acum.

Doamna Llewellyn întinse mâinile în faţă, încercând parcă să îl alunge pe Geraint.

— Nu! strigă ea. Nu, te rog!

El îi întinse o telegramă.

— Nu am ce face, doamnă Llewellyn, rosti el.

Avea doar şaptesprezece ani.

— Are adresa dumneavoastră pe ea, vedeţi?

Şi totuşi, ea tot nu voia să ia plicul.

— Nu! zise ea, întorcându-i spatele şi îngropându-şi faţa în palme.

Băiatul spuse cu glas tremurat:

— Vă rog să o luaţi, insistă el. Mai am o grămadă de livrat. Şi mai sunt şi la oficiu, cu sutele! Este deja ora zece şi nu ştiu cum o să le pot duce pe toate până diseară. Vă rog!

Vecina ei de vizavi, doamna Parry Price, interveni:

— O iau eu pentru ea. Eu nu am băieţi.

— Vă mulţumesc mult, doamnă Price, rosti Geraint, apoi trecu mai departe.

Scoase o altă telegramă din sac, se uită la adresă şi trecu pe lângă casa familiei Griffiths.

— O, slavă Domnului! exclamă doamna Griffiths. Tommy al meu este teafăr, slavă Domnului!

Începu să plângă de uşurare. Ethel îl trecu pe Lloyd pe celălalt şold şi o cuprinse cu braţul pe după umeri.

Băiatul se apropie apoi de Minnie Ponti. Ea nu ţipă, însă lacrimile îi şiroiau deja pe faţă.

— Care dintre ei? întrebă ea cu o voce spartă. Joey sau Johnny?

— Nu ştiu, doamnă Ponti, răspunse Geraint. Trebuie să citiţi

ce scrie p-acolo.

Ea rupse plicul.

— Nu văd! strigă ea.

Se frecă la ochi, încercând să-şi şteargă lacrimile, şi citi din nou.

— Giuseppe! Joey al meu a murit. O, bietul meu băieţel!

Doamna Ponti locuia aproape de capătul străzii. Cu inima mai să-i sară din piept, Ethel aşteptă să vadă dacă Geraint trece şi pe la casa familiei Williams. Oare Billy era viu sau mort?

Băiatul îi întoarse spatele doamnei Ponti, care încă plângea. Se uită peste drum şi îi văzu pe Tata, pe Mama şi pe Bunicul holbându-se la el, cu sufletul la gură. Se mai uită o dată în sac, apoi îşi ridică privirea.

— Asta a fost tot pentru Wellington Row, zise el.

Ethel fu cât pe ce să se prăbuşească – Billy era în viaţă.

Se uită la părinţii ei. Mama plângea. Bunicul încerca să-şi aprindă pipa, dar mâinile îi tremurau.

Tata o ţintuia cu privirea. Nu-i putea citi expresia de pe faţă. Era limpede că îl stăpânea o anumită emoţie, dar Ethel nu-şi putea da seama care era aceea.

Făcu un pas spre ea.

Nu era mult, dar pentru ea era suficient. Cu Lloyd în braţe, porni în fugă spre Tata.

El îi cuprinse pe amândoi în braţe.

— Billy trăieşte, spuse el. Şi tu la fel.

— O, Tată, rosti ea. Îmi pare atât de rău că te-am dezamăgit!

— Lasă asta, spuse el. Lasă asta acum!

O bătu uşor pe spate, cum făcea când ea era mică şi îşi julea genunchii.

— Gata, gata, zise el. E totul bine acum.

(iii)

O slujbă comună era un eveniment rar printre creştinii din Aberowen, iar Ethel ştia asta. Pentru galezi, diferenţele doctrinale nu erau niciodată minore. Un grup refuza să sărbătorească Crăciunul, motivând că nu existau dovezi în Biblie care să ateste că aceasta era data naşterii lui Hristos. Altul interzicea participarea la procesul electoral, deoarece Apostolul Paul zisese: „Cetatea noastră este în ceruri.” Niciunii dintre ei nu doreau să se roage alături de oameni care nu erau de acord cu

vederile lor.

Totuşi, după Miercurea Telegramelor, asemenea diferenţe încetară să mai fie importante, chiar dacă pentru scurt timp.

Rectorul din Aberowen, pastorul Thomas Ellis-Thomas, propuse o slujbă comună de pomenire a celor căzuţi. După ce fuseseră livrate toate telegramele, numărul morţilor se ridica la 211 şi, cum bătălia continua, în fiecare zi mai soseau câteva anunţuri triste. Nu era stradă în oraş care să nu fi pierdut pe cineva, iar în şirurile înghesuite de cocioabe ale minerilor se ţineau priveghiuri la tot pasul.

Metodiştii, baptiştii şi catolicii acceptaseră propunerea rectorului anglican. Grupurile mai mici poate că ar fi preferat să se ţină deoparte: Baptiştii întregii Evanghelii, Martorii lui Iehova, Evangheliştii celei de-a Doua Veniri şi Capela Bethesda. Ethel văzu cum tatăl ei se lupta cu această idee. Însă nimeni nu voia să rămână pe dinafară la ceea ce promitea să fie cel mai mare serviciu religios din istoria oraşului, aşa că în cele din urmă participară cu toţii. În Aberowen nu exista nicio sinagogă, însă tânărul Jonathan Goldman se număra printre morţi, aşa că cei câţiva evrei practicanţi din oraş hotărâră să participe şi ei, chiar dacă religia lor nu avea să primească nicio concesie.

Slujba fu ţinută duminică după-amiază, la ora două şi jumătate, într-un parc municipal cunoscut drept Rec, varianta scurtă de la Terenul de Recreaţie. Consiliul local ridică o platformă temporară pentru cler. Era o zi frumoasă şi însorită şi la slujbă veniră trei mii de oameni.

Ethel scrută mulţimea: era acolo şi Perceval Jones, cu jobenul pe cap. Pe lângă faptul că era primar al oraşului, acum mai era şi membru în Camera Comunelor. Era şi comandantul de onoare al Amicilor din Aberowen şi se ocupase chiar el de recrutări. Mai erau câţiva directori de la Celtic Minerals cu Perceval Jones – de parcă ei ar fi avut ceva de-a face cu eroismul celor căzuţi, se gândi Ethel cu amărăciune. Veni şi Maldwyn „Plecat la Merthyr” Morgan împreună cu soţia sa, însă ei măcar aveau ce căuta acolo, se gândi ea, căci fiul lor Roland murise în bătălie.

Şi atunci îl văzu pe Fitz.

La început nu îl recunoscu. O văzu pe prinţesa Bea, într-o rochie neagră şi cu pălărie neagră pe cap, urmată de o doică ce îl ducea pe tânărul viconte de Aberowen, un băiat de-o seamă cu Lloyd. Alături de Bea se afla un bărbat în cârje, cu piciorul stâng în ghips şi cu un bandaj peste o jumătate de cap, care îi

acoperea ochiul stâng. După ceva vreme, Ethel realiză că acela este Fitz şi scăpă un strigăt de uimire.

— Ce s-a întâmplat? o întrebă mama ei.

— Uită-te la conte!

— El este? O, Doamne, bietul om!

Ethel se uită consternată la el. Nu mai era îndrăgostită de Fitz – fusese mult prea crud cu ea dar nu putea fi indiferentă. Sărutase faţa de sub acel bandaj şi mângâiase trupul lung şi puternic, schilodit atât de teribil. Fiind un om vanitos – cea mai măruntă dintre slăbiciunile sale –, Ethel ştia că suferă mai mult când se vede astfel în oglindă decât din cauza rănilor.

— Mă mir că nu a rămas acasă, rosti Mama. Lumea ar fi înţeles.

Ethel clătină din cap.

— E prea mândru, spuse ea. Şi-a condus oamenii la moarte. Trebuia să vină.

— Îl cunoşti bine, zise Mama, cu o privire care o făcu pe Ethel să se întrebe dacă nu cumva bănuia adevărul. Dar cred că vrea ca oamenii să vadă că şi clasa de sus a avut de suferit.

Ethel încuviinţă. Mama avea dreptate. Fitz era arogant şi cu nasul pe sus, dar – în mod paradoxal – tânjea să fie respectat de oamenii de rând.

Dai Haleală, fiul măcelarului, veni la ele.

— Mă bucur să te văd din nou în Aberowen, îi spuse el lui Ethel.

Era un bărbat mărunt, într-un costum îngrijit.

— Ce mai faci, Dai? îl întrebă ea.

— Sunt bine, mulţumesc. Mâine apare noul film cu Charlie Chaplin. Îţi place Chaplin?

— Nu prea am timp să merg la filme.

— Ce-ar fi să-ţi laşi băieţelul cu mama ta mâine seară şi să vii cu mine?

Dai îi băgase mâna pe sub fustă lui Ethel la Cinema Palace, în Cardiff. Asta se întâmplase cu cinci ani în urmă, dar ea îşi dădu seama din privirea lui că nu uitase.

— Nu, mulţumesc, Dai, spuse ea ferm.

El nu era dispus să se dea bătut atât de uşor.

— E adevărat că acum lucrez în mină, dar o să preiau prăvălia tatei după ce se retrage.

— O să te descurci foarte bine, sunt convinsă.

— Unii bărbaţi nici nu s-ar uita la o fată cu un copil, insistă el.

Eu nu-s ca ei.

Ceea ce spusese suna uşor condescendent, dar Ethel hotărî să nu pună la suflet.

— La revedere, Dai. A fost foarte drăguţ din partea ta să mă inviţi.

El surâse cu mâhnire.

— Ai rămas cea mai frumoasă fată pe care am cunoscut-o vreodată.

Duse mâna la bască şi plecă. Mama rosti indignată:

— El ce are? Ai nevoie de un soţ, iar el e o partidă bună!

Ce *avea?* Era puţin cam scund, dar compensa prin farmec. Avea în faţă un viitor luminos şi era dispus să crească copilul unui alt bărbat. Ethel se întrebă de ce fusese atât de convinsă că nu vrea să meargă la film cu el. Oare încă mai credea, în adâncul sufletului, că era prea bună pentru Aberowen?

În faţă se afla un rând de scaune, pentru elită. Fitz şi Bea se aşezară lângă Perceval Jones şi Maldwyn Morgan şi slujba începu.

Ethel credea vag în religia creştină. Presupunea că există un Dumnezeu, însă bănuia că El era mai rezonabil decât şi-l închipuia tatăl ei. Neînţelegerile pătimaşe pe care Tata le avea cu biserica de stat ajunseseră până la Ethel doar ca o uşoară antipatie faţă de statui, tămâie şi latină. La Londra se mai ducea ocazional la Biserica Evanghelică a Golgotei, duminica dimineaţa, îndeosebi pentru că pastorul de acolo era un socialist pasionat care îngăduia ca lăcaşul lui de cult să fie folosit pentru clinica lui Maud şi pentru şedinţele Partidului Laburist.

Nu era nicio orgă la Rec, desigur, aşa că puritanii nu trebuiau să-şi înăbuşe aversiunea faţă de folosirea instrumentelor muzicale. Ethel ştia de la Tata că existaseră neînţelegeri cu privire la cel care ar fi trebuit să dirijeze corul – un rol care, în acest oraş, era mai important decât rostirea predicii. În cele din urmă, Corul Vocal al Bărbaţilor din Aberowen fu adus în faţă şi dirijorul său, care nu ţinea de nicio biserică anume, fu desemnat responsabil cu muzica.

Începură cu o bucată din Händel, *El va paşte turma Sa ca un păstor,* un imn popular cu porţiuni complexe, pe care enoriaşii le interpretară fără greşeală. Când sute de voci de tenor se înălţară deasupra parcului la versul *Pe miei îi va purta la sânul Său,* Ethel îşi dădu seama cât de mult îi lipsise această muzică încântătoare cât fusese la Londra.

Preotul catolic recită Psalmul 129, *De profundis,* în latină. Deşi

îl strigă din toate puterile, cei aflaţi la marginea mulţimii abia dacă îl puteau auzi. Rectorul anglican citi *Scurta Rugăciune de înmormântare a Morţilor* din *Cartea de Rugăciuni Comune.* Dilys Jones, un tânăr metodist, cântă *Iubire Dumnezeiască, mai presus de toate iubirile,* un imn compus de Charles Wesley. Pastorul baptist citi de la versetul 20 până la sfârşitul capitolului 15 din *Epistola întâi către Corinteni.*

Grupurile independente trebuiau reprezentate de un predicator, şi cel ales fu Tata.

El începu prin a citi un singur verset din capitolul 8 al *Epistolei către Romani:* „Iar dacă Duhul Celui ce a înviat pe Isus din morţi locuieşte în voi, Cel ce a înviat pe Hristos Isus din morţi va face vii şi trupurile voastre cele muritoare, prin Duhul Său care locuieşte în voi.” Glasul puternic al Tatei răsuna în tot parcul.

Ethel era mândră de el. Prin această onoare, i se recunoştea statutul de stâlp al comunităţii, de lider spiritual şi politic. Mai arăta şi elegant pe deasupra: Mama îi cumpărase o cravată nouă, din mătase neagră, de la magazinul universal Gwyn Evans din Merthyr.

El începu să vorbească despre înviere şi despre viaţa de apoi, iar Ethel îşi pierdu concentrarea: mai auzise toate astea înainte. Bănuia că există viaţă şi după moarte, dar nu era sigură, şi oricum avea să afle la un moment dat pe pielea ei.

Când mulţimea începu să se foiască, îşi dădu seama că Tata se îndepărtase de la temele obişnuite. Îl auzi spunând:

— Când ţara asta a decis să meargă la război, sper că fiecare parlamentar şi-a consultat conştiinţa, în mod sincer şi umil, cerând îndrumarea Domnului. Dar cine i-a dus pe acei oameni în parlament?

„Aha, deci trece la politică”, se gândi Ethel. „Bravo, tată! Asta o să-i şteargă rectorului expresia încrezută de pe faţă.”

— Toţi bărbaţii din această ţară sunt apţi, în principiu, de stagiu militar, însă nu toţi bărbaţii au dreptul să ia parte la decizia de a declanşa un război.

Se auziră strigăte de susţinere din mulţime.

— Regulile francizei exclud mai bine de jumătate dintre bărbaţii acestei ţări!

Ethel rosti cu glas tare:

— Şi toate femeile!

Mama zise:

— Sstt! Tatăl tău predică acum, nu tu.

— Peste două sute de bărbaţi din Aberowen au fost ucişi în prima zi din iulie pe malurile râului Somme. Mi s-a spus că pierderile armatei britanice se ridică la peste cincizeci de mii!

Mulţimea scoase un oftat de groază. Foarte puţină lume ştia această cifră. Tata o aflase de la Ethel, iar Maud o aflase de la prietenii ei din Ministerul de Război.

— Cincizeci de mii, dintre care douăzeci de mii sunt morţi, continuă Tata. Şi bătălia este în plină desfăşurare. Zi de zi, alţi tineri sunt masacraţi.

Se auziră sunete dezaprobatoare din public, însă acestea fură acoperite de strigătele de aprobare. Tata îşi ridică mâna, cerând să se facă linişte.

— Nu dau vina pe nimeni. Vreau să spun doar atât: un asemenea măcel nu poate fi justificat câtă vreme oamenii nu au dreptul să participe la decizia de a porni un război.

Rectorul făcu un pas în faţă, încercând să îl întrerupă pe Tata, iar Perceval Jones încercă fără succes să urce pe platformă.

Însă Tata aproape că isprăvise.

— Dacă ni se va mai cere vreodată să mergem la război, asta nu se va mai putea face fără consimţământul *întregului* popor.

— Şi al femeilor, nu doar al bărbaţilor! strigă Ethel, însă glasul îi fu acoperit de uralele de susţinere ale minerilor.

Câţiva oameni ajunseseră acum în faţa Tatei, mustrându-l, însă glasul lui se auzea peste toată larma din jur.

— Niciodată nu vom mai purta un război la comanda unei minorităţi! strigă el. Niciodată! Niciodată! Niciodată!

Se aşeză şi uralele duduiră ca un tunet.

Capitolul 19
Iulie – octombrie 1916

Kovel era un nod de cale ferată în acea parte a Rusiei care aparţinuse cândva Poloniei, în apropierea graniţei cu Austro-Ungaria. Armata rusă se adună la douăzeci de mile la est de oraş, pe malurile râului Stokhod. Ţinutul era mlăştinos, sute de kilometri pătraţi de smârcuri străbătute de poteci. Grigori găsi o porţiune de teren mai uscat şi ordonă plutonului să aşeze tabăra. Nu aveau corturi: maiorul Azov le vânduse pe toate, cu trei luni în urmă, unei fabrici de croitorie de damă din Pinsk. Le zisese că soldaţii nu au nevoie de corturi vara şi că oricum aveau să moară cu toţii până la iarnă.

Grigori era încă în viaţă, ca prin minune. Era sergent, iar prietenul său Isaak era caporal. Puţinii oameni rămaşi din leatul 1914 erau acum OP, ofiţeri promovaţi. Batalionul lui Grigori fusese decimat, transferat, întărit şi decimat din nou. Fuseseră trimişi oriunde, numai acasă nu.

Grigori omorâse mulţi oameni în ultimii doi ani, cu puşca, cu baioneta sau cu grenada, majoritatea fiind destul de aproape cât să îi vadă murind. Unii dintre camarazii săi aveau coşmaruri din cauza asta, mai ales cei educaţi, însă nu şi Grigori. El se născuse în brutalitatea de la ţară şi supravieţuise ca orfan pe străzile Sankt Petersburgului: violenţa nu îi provoca vise urâte.

Fusese însă şocat de prostia, de nepăsarea şi de corupţia ofiţerilor. De când trăia şi lupta alături de clasa conducătoare, devenise revoluţionar. Intrase în rândurile bolşevicilor, la fel ca Isaak.

Trebuia să rămână în viaţă, altfel nu putea să aibă grijă de Katerina.

Îi scria regulat, primind la rândul lui scrisori sporadice, redactate îngrijit, dar cu multe greşeli şi tăieturi. Le păstrase pe toate, legate într-un mănunchi din sacul său de voiaj, şi după ce trecea o vreme fără să primească vreo scrisoare, le recitea pe cele vechi.

În prima, ea îi spusese că născuse un băiat, Vladimir, acum în vârstă de optsprezece luni – fiul lui Lev. Grigori îşi dorea nespus să îl vadă. Îşi amintea clar de fratele său pe când era bebeluş. Oare Vladimir avea zâmbetul afectuos al lui Lev? se întrebă el.

Probabil că îi dăduseră dinţii până acum, mergea şi rostea primele sale cuvinte. Grigori voia ca bebeluşul să înveţe să-i zică „unchiul Grishka”.

Se gândea adeseori la noaptea în care Katerina venise în patul lui. Când visa cu ochii deschişi, schimba uneori cursul evenimentelor, astfel încât, în loc să o dea afară, o lua în braţe, îi săruta gura generoasă şi făcea dragoste cu ea. Însă în viaţa reală ştia deja că ea îşi dăruise inima fratelui său.

Grigori nu primise nicio veste de la Lev, care era plecat de mai bine de doi ani. Se temea că păţise ceva rău în America. Slăbiciunile lui Lev îl băgau adesea în belele, deşi părea să reuşească mereu să scape cumva din necaz. Problema venea din felul în care fusese crescut, trăind de pe o zi pe alta, fără o disciplină corespunzătoare şi doar cu Grigori pe post de părinte. Grigori îşi dorea să fi făcut o treabă mai bună, dar pe-atunci nu era nici el decât un băiat neştiutor.

Drept urmare, Katerina nu avea pe nimeni care să aibă grijă de ea şi de copilul ei, cu excepţia lui Grigori. El era hotărât să rămână în viaţă, în ciuda ineficienţei şi haosului care domneau în sânul armatei ruse, pentru a se putea întoarce la un moment dat acasă, la Katerina şi la Vladimir.

Comandantul din această regiune era generalul Brusilov, un soldat de meserie – spre deosebire de mulţi alţi generali, care erau nobili de la curte. Sub comanda lui Brusilov, ruşii câştigaseră teren în iunie, făcându-i pe austrieci să se retragă în dezordine. Grigori şi oamenii lui luptaseră cu îndârjire când ordinele începuseră să aibă sens. Altfel, îşi consacrau toată energia în a se ţine departe de focul inamic. Grigori ajunsese să se pricepă la asta, câştigând astfel loialitatea plutonului său.

În iulie, înaintarea ruşilor încetini din cauza lipsei proviziilor, aşa cum se întâmpla întotdeauna. Însă acum sosise Armata de Gardă, ca întăriri. Garda reprezenta un grup de elită, format din cei mai înalţi şi mai bine pregătiţi soldaţi ruşi. Spre deosebire de restul armatei, aceştia purtau uniforme elegante – verde-închis cu fir aurit – şi bocanci noi. Însă aveau un comandant neisprăvit, pe generalul Bezobrazov, un alt nobil de la curte. Grigori simţea că Bezobrazov nu avea să ocupe Kovelul, indiferent cât de pricepuţi erau soldaţii lui.

Maiorul Azov fu cel care aduse ordinele în zori. Era un om înalt şi masiv, purtând o uniformă strâmtă şi, ca de obicei, ochii săi erau roşii la acea oră a dimineţii. Locotenentul Kirillov era cu el.

Locotenentul îi convocă pe sergenţi şi Azov le zise să treacă vadul râului şi să urmeze cărările din mlaştină, îndreptându-se spre vest. Austriecii se stabiliseră în mlaştină, deşi nu făcuseră tranşee: terenul era prea moale pentru tranşee.

Grigori intuia deja dezastrul care era pe cale să se producă. Austriecii aveau să îi aştepte la adăpost, din poziţii pe care şi le putuseră alege cu grijă. Trupele ruseşti aveau să fie concentrate pe poteci, neputându-se deplasa prea repede prin terenul mocirlos – urmau să fie masacraţi.

Pe deasupra, mai duceau şi lipsă de gloanţe. Grigori zise:

— Excelenţa Voastră, avem nevoie de muniţie.

Azov se mişca foarte repede pentru un om gras. Fără niciun avertisment, îl pocni pe Grigori în gură. Grigori simţi o durere arzătoare în buze şi căzu pe spate.

— Poate că aşa o să taci o vreme, rosti Azov. Veţi primi muniţie atunci când ofiţerii voştri vor spune că aveţi nevoie de ea.

Se întoarse spre ceilalţi şi spuse:

— Aşezaţi-vă în formaţie şi avansaţi când auziţi semnalul.

Grigori se ridică în picioare, simţind gustul sângelui. Atingându-şi faţa cu grijă, descoperi că îşi pierduse un dinte din faţă. Se blestemă pentru neglijenţa sa. Într-un moment de neatenţie, se apropiase prea mult de un ofiţer. Ar fi trebuit să ştie asta foarte bine: superiorii reacţionau la cea mai mică provocare. Norocul lui fusese că Azov nu avea puşca la el, altfel l-ar fi lovit în faţă cu patul ei.

Îşi convocă plutonul şi ordonă oamenii într-o linie neregulată. Avea de gând să zăbovească şi să-i lase pe alţii să o ia înainte, însă, spre dezamăgirea lui, Azov îşi trimise compania la înaintare, iar plutonul lui Grigori era printre cele mai avansate. Trebuia să se gândească la o altă soluţie.

Intră în râu, iar cei 35 de soldaţi din plutonul său îl urmară. Apa era rece, dar vremea era însorită şi caldă, aşa că oamenilor nu le păsa prea mult că se udă. Grigori se mişca încet, iar oamenii săi îi urmau exemplul, rămânând în spatele lui şi aşteptând să vadă ce avea să facă.

Stokhodul era lat, dar nu adânc, astfel că ajunseră pe celălalt mal fără să se ude deasupra coapselor. Fuseseră deja depăşiţi de oamenii mai energici, observă Grigori cu satisfacţie.

Odată ajunşi pe cărarea îngustă din mlaştină, oamenii din plutonul lui Grigori fură nevoiţi să meargă în acelaşi ritm cu

ceilalţi, astfel că nu mai puteau să rămână în urmă, aşa cum plănuise Grigori. Începu să-şi facă griji. Nu voia ca oamenii lui să facă parte din această mulţime asupra căreia austriecii aveau să deschidă focul.

După ce merseră cam o milă, cărarea se îngustă din nou şi ritmul încetini pe măsură ce soldaţii se strângeau într-un singur rând. Grigori sesiză o ocazie. Ca şi cum ar fi fost nerăbdător din cauza întârzierii, părăsi poteca şi intră în apa mocirloasă. Oamenii săi îl urmară de îndată. Plutonul din spate le luă locul şi acoperi gaura formată în rând.

Apa îi ajungea până la piept lui Grigori, iar noroiul era lipicios. Se înainta foarte încet prin mlaştină şi – aşa cum anticipase Grigori – plutonul său rămase în urmă.

Locotenentul Kirillov îi observă şi strigă mânios:

— Hei, voi de-acolo! Treceţi înapoi pe potecă!

Grigori răspunse:

— Da, Excelenţă.

Însă îşi duse oamenii ceva mai departe, părând să caute un teren mai solid. Locotenentul înjură şi se dădu bătut.

Grigori verifica terenul din faţă la fel de atent ca oricare dintre ofiţeri, deşi din alte motive. Ei căutau armata austriacă; el căuta un loc în care să se ascundă.

Continuă să înainteze, în timp ce lăsa sute de soldaţi să îl depăşească. „Cei din Gardă sunt atât de mândri de sine, se gândi el, n-au decât să lupte ei.”

Pe la mijlocul dimineţii, auzi primele împuşcături în depărtare. Avangarda intrase în luptă cu inamicul. Era momentul să caute adăpost.

Grigori ajunse la o moviliţă, unde pământul era mai uscat. Restul companiei maiorului Azov ieşise acum din raza lor vizuală, fiind mult în faţă. Grigori strigă de pe moviliţă:

— Adăpostiţi-vă! Poziţie inamică în faţă şi la stânga!

Nu era nicio poziţie inamică, iar oamenii săi ştiau asta, însă se trântiră la pământ, în spatele tufelor şi al copacilor, îndreptându-şi puştile spre locul indicat. Grigori trase un cartuş de probă într-un pâlc de vegetaţie aflat la cinci sute de metri depărtare, pentru a se asigura că nu alesese un loc în care chiar să se afle austrieci; însă focul rămase fără răspuns.

Erau în siguranţă câtă vreme rămâneau aici, se gândi Grigori cu satisfacţie. Odată cu trecerea timpului, se putea întâmpla doar unul din două lucruri. Cel mai probabil, peste câteva ore

soldaţii ruşi aveau să se întoarcă de-a valma prin mlaştină, târându-i după ei pe răniţi, fugăriţi de inamici – iar în acest caz plutonul lui Grigori avea să se alăture retragerii. Cealaltă variantă era ca, spre seară, Grigori să ajungă la concluzia că ruşii câştigaseră bătălia şi să-şi ducă grupul mai în faţă, pentru a participa la sărbătorirea victoriei.

Între timp, nu trebuia decât să-şi oblige oamenii să păstreze aparenţa unei lupte cu o poziţie austriacă. Era plictisitor să stai întins la pământ ore în şir, scrutând terenul din faţă de parcă ai fi căutat trupele inamice. Soldaţii aveau tendinţa de a începe să mănânce şi să bea, să fumeze, să joace cărţi sau să tragă un pui de somn, ceea ce spulbera iluzia.

Însă înainte de a apuca să se facă comozi, locotenentul Kirillov apăru la vreo două sute de metri în dreapta lui Grigori, de cealaltă parte a unei bălţi. Grigori gemu: asta îi putea strica tot planul.

— Ce faceţi acolo, soldaţi? răcni Kirillov.

— Capul jos, Excelenţă! strigă Grigori drept răspuns.

Isaak trase un foc în aer, iar Grigori se trânti la pământ. Kirillov îl imită, apoi se retrase pe unde venise.

Isaak chicoti.

— Funcţionează de fiecare dată.

Grigori nu era la fel de sigur. Kirillov păruse iritat, nu mulţumit, ca şi cum ar fi ştiut că este păcălit, dar nu putea decide ce să facă în această privinţă.

Grigori ascultă bubuiturile, hărmălaia şi mugetul bătăliei din faţa lor. Estimă că se aflau cam la o milă de locul în care se desfăşura lupta şi că momentan era statică.

Soarele urcă mai sus pe cer şi îi uscă hainele ude. Simţi că îi este foame, aşa că începu să ronţăie dintr-un biscuit uscat din cutia de tablă, evitând locul dureros din care Azov îi zburase dintele.

După ce se mai risipi ceaţa, văzu avioane germane zburând la joasă înălţime, la vreo milă mai în faţă. Judecând după sunetul care le însoţea, acestea mitraliau trupele de la sol. Soldaţii din Gardă, înghesuiţi pe poteci înguste sau împotmoliţi în noroi, reprezentau nişte ţinte extrem de uşoare. Grigori se bucură încă o dată că se asigurase ca el şi oamenii săi să nu se afle acolo.

Pe la jumătatea după-amiezii, sunetul bătăliei păru să se apropie. Ruşii erau împinşi înapoi. Se pregăti să le ordone oamenilor săi să se alăture trupelor ce se retrăgeau – dar încă nu

sosise momentul. Nu voia să dea de bănuit. Era aproape la fel de important să se retragă încet cum fusese şi să avanseze încet.

Zări câţiva oameni în dreapta şi-n stânga întorcându-se spre râu prin mlaştină, unii dintre ei răniţi. Începuse retragerea, dar armata nu era încă în plină derută.

Auzi apoi un nechezat de undeva din apropiere. Asta însemna că un ofiţer era prin preajmă. Grigori începu imediat să tragă în austriecii imaginari. Oamenii săi îi urmară exemplul şi se porni un răpăit de foc răzleţ. Apoi privi în jur şi îl văzu pe maiorul Azov, călare pe un cal mare şi cenuşiu de vânătoare, gonind prin mocirlă. Azov trăgea într-un grup de soldaţi care se retrăgeau, ordonându-le să se întoarcă pe câmpul de bătălie. Aceştia se certaseră cu el până când Azov îşi scosese pistolul, un revolver Nagant – exact ca al lui Lev, se gândi Grigori într-o doară şi îl aţintise asupra lor, moment în care ei se întorseseră şi porniseră fără tragere de inimă pe drumul pe care veniseră.

Azov îşi puse din nou arma în toc şi se îndreptă spre poziţia lui Grigori.

— Ce faceţi aici, netoţilor? întrebă el.

Grigori rămase întins la pământ, dar se rostogoli şi îşi reîncărcă puşca cu ultimele cinci cartuşe, prefăcându-se că se grăbeşte.

— Poziţie inamică în pâlcul de copaci din faţa noastră, Excelenţa Voastră, spuse el. Mai bine descălecaţi, domnule, altfel au să vă vadă.

Azov rămase pe cal.

— Şi ce faceţi acum, vă ascundeţi de ei?

— Excelenţa Sa locotenentul Kirillov ne-a zis să îi eliminăm. Am trimis o patrulă să îi atace din flanc, în timp ce noi asigurăm foc de acoperire.

Azov nu era prea uşor de dus de nas.

— Nu par să tragă în voi.

— I-am încolţit.

El clătină din cap.

— S-au retras – asta dacă au fost acolo de la bun început.

— Nu cred, Înălţimea Voastră. Acum câteva clipe încă trăgeau în noi.

— Nu-i nimeni acolo. Azov ridică tonul: Opriţi focul! Soldaţi, opriţi focul!

Plutonul lui Grigori încetă focul şi oamenii se uitară la maior.

— La semnalul meu, atacaţi! rosti el.

Îşi scoase pistolul. Grigori nu prea mai ştia ce să facă. Era clar că bătălia se transformase în dezastrul pe care îl preconizase el. După ce o evitase toată ziua, nu voia să rişte vieţile oamenilor săi tocmai atunci, când era evident că lupta se încheiase. Însă era periculos să intre într-un conflict făţiş cu ofiţerii.

În acel moment, un grup de soldaţi se năpusti prin pâlcul de vegetaţie din locul în care Grigori pretinsese că se află poziţia inamică. Grigori îi privi surprins. Totuşi, nu erau austrieci, îşi dădu el seama de îndată ce le zări uniformele; erau ruşi în retragere.

Însă Azov nu se răzgândi.

— Oamenii ăia sunt nişte dezertori laşi! zbieră el. Atacaţi-i!

Apoi trase cu pistolul în ruşii care se apropiau.

Oamenii din pluton erau bulversaţi. Ofiţerii ameninţau adesea că-i vor împuşca pe soldaţii ce nu păreau să vrea să intre în toiul luptei, însă oamenii lui Grigori nu mai primiseră ordin niciodată să îşi atace camarazii. Se uitară la el, aşteptându-i îndrumarea.

Azov îşi aţinti pistolul asupra lui Grigori.

— Atacaţi! zbieră el. Împuşcaţi-i pe trădătorii ăia!

Grigori luă o decizie.

— Soldaţi! strigă el.

Se ridică în picioare. Întorcându-le spatele ruşilor care se apropiau, privi în dreapta şi-n stânga şi îşi ridică puşca.

— Aţi auzit ce-a spus domnul maior!

Îşi roti puşca, ca şi cum ar fi vrut să se întoarcă, apoi o aţinti asupra lui Azov.

Dacă tot trebuia să-i împuşte pe cei din tabăra lui, mai degrabă ar fi omorât un ofiţer decât un soldat.

Azov se holbă la el înmărmurit şi, în clipa următoare, Grigori apăsă pe trăgaci.

Primul foc nimeri calul lui Azov, care se clătină pe picioare. Asta îi salvă viaţa lui Grigori, căci Azov reuşi să tragă şi el, însă mişcarea bruscă a calului schimbă direcţia glonţului. În mod mecanic, Grigori acţionă pivotul puştii şi trase din nou.

Rată al doilea foc. Grigori înjură. Acum era într-un pericol real; însă la fel s-ar fi putut spune şi despre maior.

Azov se chinuia să-şi strunească armăsarul şi de aceea nu putea să ţintească. Grigori îi urmări mişcările smucite cu cătarea puştii, trase a treia oară şi îl nimeri pe Azov în piept. Îl văzu pe maior alunecând încet de pe cal. Simţi o satisfacţie sumbră când trupul mătăhălos se prăbuşi într-o băltoacă de noroi.

Calul mai făcu nesigur câţiva paşi, apoi se aşeză deodată pe picioarele din spate, ca un câine.

Grigori se duse la Azov. Maiorul zăcea întins pe spate în noroi, cu privirea în sus, nemişcat dar încă în viaţă, cu sângele curgându-i din partea dreaptă a pieptului. Grigori se uită în jur. Soldaţii care se retrăgeau erau încă prea departe ca să vadă clar ce se petrece. Avea încredere în oamenii lui: le salvase vieţile în mai multe rânduri. Lipi ţeava puştii de fruntea lui Azov.

— Asta-i pentru toţi ruşii de ispravă pe care i-ai omorât, câine ticălos ce eşti, rosti el.

Apoi se schimonosi, rânjindu-şi dinţii.

— Şi pentru dintele meu, adăugă el, apoi apăsă pe trăgaci.

Maiorul încremeni şi încetă să mai respire. Grigori se uită la oamenii săi.

— Din păcate, domnul maior a fost ucis de focul inamic, zise el. Retragerea!

Aceştia izbucniră în urale şi o rupseră la fugă. Grigori se duse la cal. Acesta încercă să se ridice, dar Grigori văzu că are un picior rupt. Lipi ţeava puştii de urechea animalului şi trase ultimul cartuş. Calul căzu într-o parte şi rămase nemişcat.

Grigori simţi mai multă milă pentru cal decât pentru maiorul Azov.

O luă apoi la fugă după oamenii săi.

(ii)

După ce Ofensiva Brusilov se opri, Grigori fu trimis în capitală, numită acum Petrograd, pentru că „Sankt Petersburg” suna prea german. Se părea că este nevoie de trupe călite în luptă care să apere familia ţarului şi pe miniştrii săi de mânia cetăţenilor. Rămăşiţele batalionului fuzionară cu forţele de elită ale Regimentului I de Mitraliori, iar Grigori se mută în cazarma acestora din Sampsoniyevsky Prospekt, în cartierul Vyborg, o zonă muncitorească de fabrici şi mahalale. Regimentul I de Mitraliori primea mâncare şi cazare de calitate, în încercarea de a-i ţine suficient de mulţumiţi cât să apere detestatul regim.

Se bucura că se întorsese acasă, deşi gândul de a o vedea pe Katerina îl neliniştea. Îşi dorea nespus să o privească, să-i audă vocea şi să-i ţină copilul în braţe, pe nepoţelul său. Însă patima pe care o simţea pentru ea era cea care îl neliniştea. Deşi era soţia lui, asta era doar o formalitate. În realitate, ea îl alesese pe

Lev, iar copilul ei era al lui Lev. Grigori nu avea niciun drept să o iubească.

Îi trecu prin minte nici să nu-i spună că se întorsese. Într-un oraş cu peste două milioane de locuitori, erau şanse mari să nu se întâlnească din întâmplare. Însă gândul acesta i se părea mult prea greu de suportat.

În prima zi de după întoarcere nu avu voie să plece din cazarmă. Se simţea frustrat fiindcă nu putea să meargă la Katerina. Însă în seara aceea, el şi Isaak luară legătura cu ceilalţi bolşevici din cazarmă. Grigori acceptă să fondeze un grup de discuţii.

A doua zi dimineaţă, plutonul său fu integrat într-un escadron desemnat să păzească locuinţa prinţului Andrei, fostul său stăpân, în timpul unui banchet. Prinţul locuia într-un palat roz cu galben de pe Cheiul Englez, cu vedere spre fluviul Neva. La amiază, soldaţii se înşiruiră pe trepte. Nori joşi de ploaie întunecau oraşul, însă lumina răzbătea de la ferestrele tuturor caselor. În spatele geamurilor, încadrate de draperii din catifea ca la o piesă de teatru, lachei şi cameriste în uniforme curate alergau de colo colo, ducând sticle cu vin, platouri cu delicatese şi tăvi de argint pline cu fructe. În sală se afla o mică orchestră şi răzbăteau afară acordurile unei simfonii. Maşinile mari şi lucioase începură să oprească la baza treptelor, iar lacheii se grăbiră să deschidă portierele; invitaţii ieşiră din maşini, bărbaţii în redingote negre şi purtând jobenuri, femeile înfăşurate în blănuri. O mică mulţime se adună pe celălalt trotuar, privindu-i.

Era o scenă familiară, dar exista o diferenţă. De fiecare dată când cineva cobora din maşină, mulţimea huiduia şi îl lua în derâdere. Pe vremuri, poliţia ar fi împrăştiat mulţimea cu bastoanele în doar câteva minute. Acum nu mai era poliţie, iar invitaţii urcau treptele cât de repede puteau, încadraţi de cele două rânduri de soldaţi, furişându-se imediat pe uşa cea mare; era limpede că nu-şi doreau să rămână prea mult la vedere.

Grigori considera că trecătorii aveau tot dreptul să ia în batjocură nobilimea care purtase războiul într-un mod de-a dreptul catastrofal. Dacă izbucnea scandalul, ar fi luat mai degrabă partea mulţimii. În niciun caz nu avea de gând să tragă în ei şi bănuia că o mare parte dintre soldaţi gândeau la fel.

Cum puteau nobilii să dea petreceri luxoase într-un asemenea moment? Jumătate din Rusia era înfometată şi chiar şi soldaţii de pe front aveau raţii reduse. Oamenii ca Andrei meritau să fie

omorâţi în patul lor. „Dacă îl văd, se gândi Grigori, va trebui să mă abţin să nu îl împuşc ca pe maiorul Azov.”

Alaiul de maşini se derulă până la capăt fără incidente, iar mulţimea se plictisi şi se împrăştie. Grigori îşi petrecu după-amiaza scrutând cu atenţie feţele femeilor care treceau pe acolo, sperând nerăbdător să o zărească pe Katerina, în pofida şanselor infime. Când invitaţii începură să plece, afară se lăsase întunericul şi se făcuse frig, aşa că nimeni nu mai rămase pe stradă şi nu mai avură parte de huiduieli.

După petrecere soldaţii fură chemaţi la uşa din spate, unde li se împărţiră resturile pe care nu le mâncaseră servitorii: bucăţi de carne şi de peşte, legume reci, chifle pe jumătate mâncate, mere şi pere. Mâncarea fusese aruncată pe o masă improvizată şi era amestecată în mod neplăcut – bucăţi de şuncă mânjite cu pateu de peşte, fructe în sos, pâine cu scrum de trabuc, însă avuseseră parte de mâncare mult mai proastă în tranşee şi trecuse mult timp de la micul dejun de terci şi cod sărat, aşa că înfulecă totul cu poftă.

Grigori nu văzu deloc chipul detestat al prinţului Andrei – poate că era mai bine aşa.

După ce se întoarseră în cazarmă şi îşi predară armele, primiră liber pentru restul serii. Grigori era încântat: venise prilejul mult visat de a o vizita pe Katerina. Se duse la uşa din spate a bucătăriei cazărmii şi ceru nişte pâine şi ceva carne, pe care să i le ducă: existau şi avantaje când erai sergent. Apoi îşi lustrui bocancii şi plecă.

Vyborg – unde se afla cazarma – era în nord-estul oraşului, iar Katerina locuia în partea opusă, în cartierul Narva din sud-vest, asta în cazul în care încă mai avea vechea lui cameră de lângă Uzina Putilov.

Porni spre sud de-a lungul străzii Sampsoniyevsky Prospekt şi traversă Podul Liteiny, intrând în centrul oraşului. O parte dintre magazinele de lux erau încă deschise, cu vitrinele luminate electric, însă multe erau închise. În prăvăliile mărunte nu erau prea multe de vânzare. În vitrina unei brutării se afla o singură prăjitură şi un semn pe care scria: „Nu mai avem pâine până mâine.”

Largul bulevard Nevsky Prospekt îi aminti de momentele în care mersese pe acolo cu mama lui, în acea zi fatidică din 1905, când văzuse cum a fost împuşcată de soldaţii ţarului. Însă el nu avea de gând să tragă în femei şi în copii. Dacă ţarul ar fi

încercat ceva de felul acesta acum, avea să provoace tulburări de cu totul alt nivel.

Văzu vreo 10-12 tineri în haine negre şi cu şepci pe cap, ducând un portret al ţarului Nicolae în tinereţea lui, cu părul negru încă des, cu barba roşcovană încă bogată. Unul dintre ei strigă: „Trăiască ţarul!”, apoi se opriră cu toţii, îşi scoaseră şepcile şi izbucniră în urale. Câţiva trecători îşi scoaseră şi ei pălăriile.

Grigori mai întâlnise asemenea trupe şi înainte. Erau cunoscuţi sub numele de Sutele Negre şi făceau parte din Uniunea Poporului Rus, un grup de extremă dreaptă care dorea revenirea la epoca de aur, când ţarul era părintele necontestat al poporului său, iar în Rusia nu existau liberali, socialişti şi evrei. Ziarele lor erau finanţate de guvern, iar pamfletele erau tipărite în subsolul sediului central al poliţiei, conform informaţiilor pe care le obţinuseră bolşevicii de la sursele lor din poliţie.

Grigori trecu pe lângă ei cu o expresie de dispreţ pe faţă, însă unul dintre ei îl acostă.

— Hei, tu de colo! De ce nu-ţi scoţi pălăria?

Grigori merse mai departe fără să răspundă, însă un alt membru al găştii îl înşfăcă de braţ.

— Ce-ai? Eşti evreu cumva? îl întrebă cel de-al doilea. Dă-ţi jos basca!

Grigori îi spuse cu voce joasă:

— Dacă mă mai atingi o dată, îţi smulg capul, ţânc slobod la gură ce eşti!

Omul se trase înapoi, după care îi oferi lui Grigori un pamflet.

— Citeşte asta, prietene, îi zise el. Îţi explică felul în care evreii vă trădează pe voi, soldaţii.

— Dispari din faţa mea sau îţi bag în fund pamfletul ăla stupid, ripostă Grigori.

Omul se uită spre camarazii săi căutând sprijin, însă aceştia începuseră să bată un bărbat de vârstă mijlocie, cu o căciulă de blană pe cap. Grigori plecă mai departe.

Când trecu pe lângă uşa unei prăvălii închise, auzi un glas de femeie:

— Hei, băiatu’, rosti ea. Poţi să mi-o tragi pentru o rublă!

Vorbele ei erau specifice unei prostituate, dar vocea îl surprinse: părea educată. Se uită în direcţia din care se auzise glasul. Avea o haină lungă şi, când se uită spre ea, femeia şi-o desfăcu ostentativ pentru a-i arăta că nu poartă nimic pe

dedesubt, în ciuda frigului de afară. Avea vreo treizeci de ani, sânii mari şi un pântece rotund.

Grigori se simţi năpădit de dorinţă. Nu se mai culcase cu o femeie de ani buni. Prostituatele din tranşee erau vulgare, murdare şi pline de boli, însă se putea vedea în braţele acestei femei.

Ea îşi încheie haina.

— Da sau ba?

— Nu am bani la mine, îi zise Grigori.

— Ce-ai în geanta aia?

Făcu un semn spre sacul pe care îl ducea Grigori.

— De-ale gurii.

— Te rezolv pentru o franzelă, spuse femeia. Copiii mei mor de foame.

Grigori se gândi la sânii ei rotunzi.

— Unde?

— În odaia din spate a prăvăliei.

„Măcar nu o să mai fiu înnebunit de dorinţă când mă voi întâlni cu Katerina”, se gândi Grigori.

— Bine.

Ea deschise uşa, îl băgă înăuntru, apoi o închise şi o zăvorî. Traversară prăvălia pustie, intrând într-o altă cameră. Grigori văzu la lumina slabă a felinarelor de pe stradă că pe podea se află o saltea acoperită cu o pătură.

Femeia se întoarse cu faţa la el, desfăcându-şi din nou haina. El se holbă la smocul de păr negru dintre picioarele ei, în timp ce ea întinse mâna.

— Te rog, mai întâi pâinea, sergent.

El scoase o franzelă mare din sac şi i-o dădu.

— Revin imediat, zise ea.

Urcă în fugă nişte scări şi deschise o uşă. Grigori auzi o voce de copil. Apoi un bărbat tuşi sec şi hârşâit. Câteva momente se auziră zgomote înăbuşite şi voci coborâte. Apoi auzi uşa din nou şi ea coborî scările.

Îşi scoase haina, se întinse pe saltea şi îşi desfăcu picioarele. Grigori se întinse lângă ea şi o cuprinse în braţe. Avea un chip atrăgător şi inteligent, deşi foarte încordat. Femeia îi spuse:

— Mm, eşti atât de puternic…!

El îi mângâie pielea moale, simţind cum îşi pierde orice urmă de dorinţă. Scena era prea înduioşătoare: prăvălia pustie, soţul bolnav, copiii flămânzi şi cochetăria falsă a femeii.

Ea îi descheie nasturii de la pantaloni şi îi apucă penisul flasc.
— Vrei să ţi-o sug?
— Nu.
Se ridică în capul oaselor şi îi dădu haina.
— Pune-ţi asta pe tine.
Ea rosti cu glas înspăimântat:
— Nu pot să-ţi dau pâinea înapoi… deja este mâncată pe jumătate.
El clătină din cap.
— Ce aţi păţit? o întrebă.
Ea îşi puse haina la loc şi se încheie la nasturi.
— Ai cumva ţigări?
El îi dădu o ţigară şi luă şi el una.
Ea suflă fumul.
— Am avut un magazin de încălţăminte – calitate bună la preţuri rezonabile pentru clasa de mijloc. Soţul meu este un om de afaceri destoinic, aşa că o duceam bine.
Tonul ei era amar.
— Însă, în afară de nobilime, nimeni din oraşul ăsta nu a mai cumpărat pantofi noi în ultimii doi ani.
— Nu puteţi face altceva?
— Ba da. Ochii îi scânteiară mânioşi şi adăugă: Nu am stat degeaba, resemnându-ne cu soarta asta. Soţul meu a aflat că poate furniza bocanci buni pentru soldaţi, la jumătate din preţul plătit de armată. Toate micile manufacturi care aprovizionau magazinul erau disperate să primească comenzi. S-a dus la Comisia pentru Industriile de Război.
— Ce-i asta?
— Ai lipsit ceva vreme, nu-i aşa, sergent? În ziua de azi, tot ce mişcă pe aici este coordonat de comisii independente: guvernul este prea incompetent ca să facă ceva. Comisia pentru Industriile de Război se ocupă cu aprovizionarea armatei – sau cel puţin se ocupa pe când Polivanov era ministru de război.
— Şi ce s-a întâmplat?
— Am primit comanda, soţul meu şi-a investit toate economiile în plata cizmarilor, apoi ţarul l-a concediat pe Polivanov.
— De ce?
— Polivanov acceptase prezenţa unor reprezentanţi aleşi ai muncitorilor în comisie, aşa că ţarina a crezut că-i vreun revoluţionar. În orice caz, comanda a fost anulată, iar noi am dat

faliment.

Grigori clătină scârbit din cap.

— Şi eu credeam că doar comandanţii de pe front sunt nebuni!

— Am încercat şi alte lucruri. Soţul meu era dispus să facă orice, să lucreze ca ospătar, vatman sau drumar, dar nu mai făcea nimeni angajări; apoi, din cauza grijilor şi a lipsei de mâncare, s-a îmbolnăvit.

— Aşa că acum faci asta.

— Nu mă pricep prea bine. Însă unii bărbaţi sunt cumsecade, aşa ca tine. Alţii… Se cutremură şi îşi întoarse privirea.

Grigori îşi termină ţigara şi se ridică în picioare.

— Bun rămas. Nu o să te întreb cum te cheamă.

Ea se ridică în picioare.

— Familia mea este încă în viaţă mulţumită ţie. Glasul i se poticni când spuse: Şi nu trebuie să mai fac trotuarul până mâine.

Se ridică pe vârfuri şi îl sărută uşor pe buze.

— Îţi mulţumesc, sergent.

Grigori ieşi afară.

Se lăsase frigul. Se grăbi pe străzi până în cartierul Narva. Pe măsură ce se îndepărta de soţia negustorului, simţea cum îi revine apetitul sexual şi se gândi cu părere de rău la trupul ei moale.

Îşi dădu seama că şi Katerina avea nevoile ei. Doi ani erau o perioadă prea lungă ca să treacă fără vreo idilă, mai ales pentru o femeie tânără – ea avea doar 23 de ani. Nu prea avea motive să îi fie credincioasă, nici lui, nici lui Lev. O femeie cu copil i-ar fi speriat pe cei mai mulţi bărbaţi, dar – pe de altă parte – era cât se poate de ademenitoare sau cel puţin aşa era în urmă cu doi ani. Era posibil să nu fie singură în seara aceea. Cât de cumplit ar fi fost!

Se îndreptă spre casa lui, aflată lângă calea ferată. Oare doar îşi închipuia sau strada chiar era mai părăginită decât în urmă cu doi ani? Nimic nu părea să fi fost vopsit, reparat sau măcar curăţat între timp. Observă o coadă în faţa brutăriei de la colţ, deşi magazinul era închis.

Încă mai avea cheia de la casă, aşa că descuie şi intră.

Urcă treptele cu o strângere de inimă. Nu voia să o găsească cu un bărbat. Acum îşi dorea să o fi anunţat dinainte, pentru a se asigura că este singură.

Ciocăni la uşă.

— Cine este?

Sunetul glasului ei aproape că îl făcu să plângă.

— Un musafir, rosti el morocănos, apoi deschise uşa.

Ea stătea lângă vatră, ţinând în mână o cratiţă. Scăpă cratiţa, vărsând laptele din ea, şi îşi duse mâinile la gură. Lăsă să-i scape un mic strigăt.

— Eu sunt, spuse Grigori.

Pe podea, lângă ea, se afla un băieţel cu o lingură de tablă în mână. Părea că până atunci bătuse într-o cutie goală. Se holbă speriat la Grigori, apoi începu să plângă.

Katerina îl ridică de jos.

— Nu plânge, Volodya, zise ea, legănându-l. Nu trebuie să te temi.

El tăcu. Katerina adăugă:

— E doar tăticul tău.

Grigori nu era sigur că voia ca Vladimir să creadă că el este tatăl său, dar nu era momentul potrivit să comenteze. Intră în cameră şi închise uşa după el. Îi cuprinse în braţe, îl sărută pe copil şi apoi o sărută pe Katerina pe frunte.

Se trase înapoi şi îi privi. Ea nu mai era puştoaica rumenă la faţă pe care o salvase din mâinile căpitanului de poliţie Pinsky. Era mai slabă şi avea o expresie istovită şi încordată.

Cu totul ciudat, copilul nu semăna prea mult cu Lev – nu avea nimic din înfăţişarea sa plăcută, nici zâmbetul său fermecător. Vladimir avea mai degrabă ochii albaştri şi pătrunzători pe care Grigori îi vedea când se uita în oglindă.

Zâmbi şi spuse:

— Este frumos.

Katerina îl întrebă:

— Ce ai păţit la ureche?

Grigori atinse ceea ce mai rămăsese din urechea lui dreaptă.

— Am pierdut-o în Bătălia de la Tannenberg.

— Şi dintele?

— Am supărat un ofiţer. Însă acum e mort, aşa că până la urmă eu am ieşit mai bine.

— Nu mai eşti la fel de chipeş.

Ea nu-i mai spusese niciodată că este chipeş.

— Sunt răni minore. Sunt norocos că am rămas în viaţă.

Se uită prin vechea sa cameră. Arăta uşor diferit. Pe poliţa de deasupra vetrei, acolo unde Grigori şi Lev îşi ţineau pipele,

tutunul – depozitat într-un borcan, chibriturile şi surcelele, Katerina pusese o vază din ceramică, o păpuşă şi o ilustrată color cu Mary Pickford. La fereastră erau perdele, ce-i drept făcute din petice, ca o cuvertură, însă Grigori nu mai avusese niciodată perdele. Observă de asemenea mirosul – sau mai bine zis lipsa acestuia – şi îşi dădu seama că locul avusese înainte un aer greu din cauza fumului de tutun, a verzei fierte şi a bărbaţilor nespălaţi. Acum mirosea a proaspăt.

Katerina şterse laptele vărsat pe jos.

— Asta era cina lui Volodya, spuse ea cu năduf. Nu ştiu ce-o să-i mai dau să mănânce acum. Nu mai am lapte în sâni.

— Nu-ţi face griji.

Grigori scoase din sac un şirag de cârnaţi, o varză şi un borcan cu gem. Katerina se holbă la ele, nevenindu-i să creadă.

— Sunt de la bucătăria cazărmii, îi explică el.

Ea deschise gemul şi îi dădu lui Vladimir să mănânce cu lingura. După ce mâncă, acesta spuse:

— Mai vreau.

Katerina luă şi ea o lingură de gem, apoi îi dădu din nou copilului.

— Parcă-i un basm, rosti ea. Toată mâncarea asta! Nu va trebui să mai dorm în faţa brutăriei.

Grigori se încruntă.

— Ce vrei să spui?

Ea mai luă o gură de gem.

— Nu-i niciodată destulă pâine. Dimineaţa, imediat ce se deschide brutăria, se vinde toată pâinea. Singura posibilitate de a o obţine este să stai la coadă. Iar dacă nu te aşezi la coadă înainte de miezul nopţii, nu mai apuci până îţi vine rândul.

— Dumnezeule!

Se cutremură la gândul că ea trebuia să doarmă pe caldarâm.

— Şi cum faci cu Volodya?

— Una dintre celelalte fete stă cu urechile ciulite cât sunt eu plecată. Oricum el doarme dus toată noaptea.

Nu era de mirare că nevasta negustorului fusese dispusă să facă sex cu Grigori pentru o franzelă. Probabil că o plătise peste aşteptări.

— Cum te descurci?

— Câştig douăsprezece ruble pe săptămână la fabrică.

El era nedumerit.

— Dar asta-i dublu faţă de cât câştigai când am plecat eu!

— Da, însă chiria era doar patru ruble pe săptămână – acum e opt. Aşa că rămân cu patru ruble pentru toate celelalte. Iar un sac de cartofi, care înainte era o rublă, costă acum şapte.

— Şapte ruble pentru un sac de cartofi!

Grigori era îngrozit.

— Şi lumea cum mai poate să trăiască?

— Toţi suferă de foame. Copiii se îmbolnăvesc şi mor. Bătrânii se sting pur şi simplu. E tot mai rău pe zi ce trece şi nimeni nu face nimic.

Grigori se simţi cuprins de disperare. În timp ce suferea în armată, se consolase cu gândul că ei doi – Katerina şi copilul – o duc mai bine, au un loc cald în care să stea şi destui bani pentru mâncare. Însă se amăgise. Se înfuria la gândul că ea era nevoită să îl lase pe Vladimir în cameră, în timp ce dormea în faţa brutăriei.

Se aşezară la masă şi Grigori tăie cârnatul cu cuţitul.

— N-ar fi rău nişte ceai, zise el.

Katerina zâmbi.

— Nu mai am ceai de un an.

— O să-ţi aduc eu de la cazarmă.

Katerina muşcă din cârnat. Grigori observă că ea se abţine să nu îl înfulece pe nemestecate. Îl luă în braţe pe Vladimir şi îi mai dădu să mănânce nişte gem. Băiatul era încă prea mic ca să mănânce cârnaţi.

O stare de mulţumire detaşată puse stăpânire pe Grigori. Visase cu ochii deschişi la scena asta când se aflase pe front: cămăruţa, masa cu mâncare, copilul, Katerina. Acum totul era aievea.

— Nu ar trebui să fie atât de greu de găsit, murmură el, căzut pe gânduri.

— Ce vrei să spui?

— Noi doi suntem puternici şi sănătoşi şi muncim din greu. Tot ce vreau eu este să am o odaie, ceva de mâncare şi odihnă la sfârşitul zilei. Ar trebui să avem parte de asta zi de zi.

— Am fost trădaţi de filogermanii de la curtea imperială, zise ea.

— Serios? Cum aşa?

— Păi, ştii că ţarina este nemţoaică.

— Da.

Soţia ţarului fusese prinţesa Alix de Hesse şi Rin în Imperiul German înainte de căsătorie.

— Şi Stürmer este german, evident.

Grigori ridică din umeri. Premierul Stürmer se născuse în Rusia, din câte ştia Grigori. Mulţi ruşi aveau nume germane şi invers: locuitorii celor două ţări trecuseră mereu graniţa de-a lungul secolelor.

— Şi Rasputin este pro-german.

— Da?

Grigori îl bănuia pe călugărul nebun că este mai interesat să farmece femeile de la curte şi să dobândească influenţă şi putere.

— Sunt cu toţii în cârdăşie. Stürmer a fost plătit de germani să înfometeze ţărănimea. Ţarul îi telefonează vărului său, kaizerul Wilhelm, şi îi destăinuie poziţiile trupelor noastre. Rasputin vrea să ne predăm. Iar ţarina şi doamna ei de companie, Anna Vyrubova, se culcă amândouă cu Rasputin… în acelaşi timp.

Grigori auzise majoritatea acestor zvonuri. El nu credea că oamenii de la curte erau filogermani, ci doar proşti şi incompetenţi. Însă mulţi soldaţi credeau asemenea poveşti şi, judecând după spusele Katerinei, chiar şi unii civili le dădeau ascultare. Bolşevicii aveau sarcina de a explica adevăratele motive pentru care ruşii pierdeau războiul şi mureau de foame.

Însă nu în această seară. Vladimir căscă, aşa că Grigori se ridică în picioare şi începu să îl legene, umblând prin cameră în timp ce Katerina vorbea mai departe. Ea îi povesti despre viaţa de la fabrică, despre ceilalţi chiriaşi din casă şi despre oamenii pe care îi cunoştea el. Căpitanul Pinsky era acum locotenent în poliţia secretă, aflat pe urmele liberalilor şi a democraţilor periculoşi. Pe străzi erau mii de copii orfani, trăind din furat şi prostituţie sau murind de foame şi frig. Konstantin, cel mai apropiat prieten al lui Grigori de la uzinele Putilov, era acum membru în Comitetul Bolşevic din Petrograd. Cei din familia Vyalov erau singurii care se îmbogăţeau: indiferent cât de mare era criza, ei îţi puteau vinde oricând votcă, caviar, ţigări şi ciocolată. Grigori îi urmări gura generoasă şi buzele cărnoase. Era o încântare să o priveşti în timp ce vorbea. Avea o bărbie hotărâtă şi ochi albaştri şi îndrăzneţi, însă lui i se păruse mereu vulnerabilă.

Legănatul lui Grigori şi glasul Katerinei îl adormiră repede pe Vladimir. Grigori îl aşeză grijuliu într-un pat improvizat de Katerina într-un colţ al odăii. Era doar un sac umplut cu cârpe şi acoperit cu o pătură, însă el se ghemui tihnit şi îşi băgă degetul

în gură.

Se auzi ceasul bisericii bătând ora nouă, iar Katerina zise:

— La ce oră trebuie să te întorci?

— La zece, rosti Grigori. Ar fi cazul să plec.

— Nu încă.

Îl cuprinse cu braţele pe după gât şi îl sărută. Era un moment de tandreţe. Buzele ei erau atât de moi şi de mobile... El îşi închise ochii pentru o clipă şi inspiră parfumul pielii ei, apoi se trase brusc înapoi.

— E greşit ce facem, spuse el.

— Nu fi caraghios!

— Dar îl iubeşti pe Lev!

Ea îl privi în ochi şi spuse:

— Eram o fetişcană de 20 de ani de la ţară, abia sosită în oraş. Îmi plăceau costumele elegante ale lui Lev, ţigările şi votca lui, largheţea sa. Era fermecător, arătos şi haios. Însă acum am 23 de ani şi am un copil... şi unde-i Lev?

Grigori ridică din umeri.

— Nu ştim.

— Dar tu eşti aici.

Îl mângâie pe obraz. El ştia că ar fi trebuit s-o îndepărteze, dar nu putea.

— Tu plăteşti chiria şi-i aduci mâncare copilului meu, rosti ea. Nu crezi că mi-am dat seama cât de proastă am fost să îl iubesc pe Lev în loc să te iubesc pe tine? Nu pricepi că acum văd lucrurile limpede? Nu înţelegi că am învăţat să te iubesc?

Grigori o privi cu ochi mari, nevenindu-i să creadă ce-i aud urechile.

Ochii aceia albaştri îl priviră cu candoare.

— E adevărat, rosti ea. Te iubesc.

El gemu, îşi închise ochii, o luă în braţe şi se lăsă în voia ei.

Capitolul 20
Noiembrie – decembrie 1916

Ethel Williams verifică neliniştită lista cu victime din ziar. Erau câţiva Williams, însă niciun caporal William Williams de la Puşcaşii Galezi. Mulţumind Cerului în sinea ei, împături ziarul, i-l dădu lui Bernie Leckwith şi puse ibricul pe foc pentru ciocolata caldă.

Nu putea fi sigură că Billy este încă în viaţă. Ar fi putut fi omorât în ultimele zile sau ore. O bântuia încă amintirea Zilei Telegramelor din Aberowen, precum şi feţele femeilor, schimonosite de frică şi de suferinţă, feţe pe care aveau să rămână întipărite pentru totdeauna semnele crude ale veştilor primite în acea zi. Îi era ruşine fiindcă se bucurase că Billy nu se număra printre cei morţi.

Telegramele veniseră întruna în Aberowen. Bătălia de pe Somme nu se încheiase în acea primă zi. Din iulie până în octombrie, armata britanică îşi azvârlise tinerii soldaţi în terenul dintre tabere, pentru a fi seceraţi de mitraliere. Ziarele vorbeau despre victorii, dar telegramele prezentau o altă variantă.

Bernie se afla în bucătăria lui Ethel, aşa cum se întâmpla în majoritatea serilor. Micul Lloyd ţinea mult la „unchiul” Bernie. De obicei stătea în poala lui Bernie, iar acesta îi citea cu voce tare din ziar. Copilul nu pricepea sensul cuvintelor, dar totuşi părea să-i placă asta. În acea seară însă, Bernie era încordat, dintr-un anume motiv, şi nu-l băga în seamă pe Lloyd.

Mildred coborî de la etaj cu un ceainic.

— Dă-ne şi nouă o lingură de ceai, Eth, zise ea.

— Ia-ţi singură, ştii unde este. Nu vrei o ceaşcă de ciocolată caldă?

— Nu, mulţumesc, ciocolata mă balonează. Bună, Bernie. Ce se mai aude cu revoluţia?

Bernie îşi ridică ochii din ziar, zâmbind. O plăcea pe Mildred. Toată lumea o plăcea.

— Revoluţia are o mică întârziere, răspunse el.

Mildred puse frunzele de ceai în ibric.

— Vreo veste de la Billy?

— Nimic recent, spuse Ethel. Tu?

— Nimic în ultimele săptămâni.

Ethel aducea corespondenţa din sala de la parter în fiecare dimineaţă, prin urmare ştia că Mildred primea des scrisori de la Billy. Ethel bănuia că erau scrisori de dragoste: altfel de ce i-ar fi scris un băiat chiriaşei surorii sale? Mildred părea să împărtăşească sentimentele lui Billy: cerea în mod regulat veşti despre el, adoptând un aer de nepăsare ce nu izbutea să-i mascheze neliniştea.

Şi Ethel o plăcea pe Mildred, dar se întreba dacă Billy, la cei 18 ani ai săi, era pregătit să aibă grijă de o femeie de 24 de ani şi de doi copii care nu erau ai săi. Era adevărat că Billy fusese mereu extrem de matur şi de responsabil pentru vârsta lui. Şi era posibil ca până la sfârşitul războiului să aibă câţiva ani în plus. Oricum, Ethel nu voia decât ca el să se întoarcă viu acasă; după aceea chiar nu mai conta nimic.

Ethel zise:

— Nu i-am văzut numele pe lista victimelor din ziarul de azi, slavă Domnului.

— Mă întreb când va primi permisie.

— E plecat doar de cinci luni.

Mildred lăsă jos ceainicul.

— Ethel, pot să te întreb ceva?

— Bineînţeles.

— Mă gândesc să lucrez pe cont propriu – croitoreasă, vreau să zic.

Ethel era surprinsă. Mildred era acum croitoreasă-şefă la Mannie Litov, ceea ce însemna că avea un salariu mai bun.

Mildred continuă:

— Am pe cineva care îmi poate aduce comenzi de pălării – voaluri, funde, pene şi mărgele. Este o muncă mai migăloasă şi se plăteşte mult mai bine decât cusutul uniformelor.

— Sună nemaipomenit.

— Singura problemă este că ar trebui să lucrez de acasă, măcar la început. Pe termen lung aş vrea să angajez şi alte fete şi să-mi închiriez un locşor.

— Chiar te-ai gândit în perspectivă!

— Trebuie, nu-i aşa? Când se va termina războiul, nu va mai exista cerere de uniforme.

— Aşa este.

— Deci nu te deranjează dacă folosesc etajul ca atelier pentru o vreme?

— Sigur că nu. Mult succes!

— Mulţumesc.

Într-un impuls de moment, o sărută pe Ethel pe obraz, apoi luă ceainicul şi ieşi. Lloyd căscă şi se frecă la ochi. Ethel îl luă în braţe şi îl puse în pătuţul din camera principală. Îl urmări cu drag câteva minute, până adormi. Ca de obicei, vulnerabilitatea lui o emoţiona nespus. „O să fie o lume mai bună când o să creşti tu mare, Lloyd, îi promise ea în gând. O să avem noi grijă.”

Când reveni în bucătărie, încercă să îl scoată pe Bernie din pasa sa proastă.

— Ar trebui să existe mai multe cărţi pentru copii, zise ea.

El încuviinţă.

— Mi-aş dori ca fiecare bibliotecă să aibă o mică secţiune dedicată cărţilor pentru copii, spuse el fără să îşi ridice ochii din ziar.

— Poate că dacă voi, bibliotecarii, veţi face asta, veţi încuraja editurile să publice mai multe cărţi pentru copii.

— Asta sper şi eu.

Ethel mai puse nişte cărbuni pe foc şi turnă ciocolată caldă în ceşti. Lui Bernie nu-i stătea în fire să fie atât de rezervat. În mod normal, ei îi plăceau aceste seri tihnite. Erau doar doi străini, o galeză şi un evreu – nu că n-ar fi fost în Londra o mulţime de galezi şi de evrei! Oricare ar fi fost însă motivul, în cei doi ani în care locuise la Londra, el devenise cel mai apropiat prieten al ei, alături de Mildred şi de Maud.

Ethel bănuia ce îl roade. În seara precedentă, un vorbitor tânăr şi inteligent de la Societatea Fabian se adresase filialei locale a Partidului Laburist pe tema „socialismului de după război”. Ethel se implicase în dezbatere şi era limpede că tânărul începuse să o placă. După întrunire flirtase cu ea, deşi toată lumea ştia că este căsătorit, iar ea se bucurase că i se dă atenţie, fără să îl ia deloc în serios. Poate că Bernie era gelos.

Hotărî să îl lase în pace dacă nu voia să vorbească. Se aşeză la masa din bucătărie şi deschise un plic mare, plin cu scrisori trimise de soldaţii de pe front. Cititoarele publicaţiei *The Soldier’s Wife* trimiteau scrisorile soţilor lor la redacţie, iar aceasta le plătea cu un şiling pentru a le publica. Scrisorile ofereau o imagine a vieţii de pe front mai apropiată de adevăr decât orice se publica în presa centrală. Maud se ocupa de cea mai mare parte din tot ce însemna *The Soldier’s Wife,* însă scrisorile fuseseră ideea lui Ethel şi ea redacta acea pagină, care devenise cea mai îndrăgită din tot ziarul.

I se oferise o slujbă mai bine plătită, de organizatoare cu normă întreagă pentru Uniunea Naţională a Muncitorilor din Confecţii, însă ea o refuzase, alegând să rămână alături de Maud şi să continue campaniile lor.

Citi o duzină de scrisori, apoi oftă şi se uită la Bernie.

— Ai crede că oamenii se vor revolta împotriva războiului, rosti ea.

— Dar nu-i aşa, răspunse el. Uită-te la rezultatele alegerilor.

Luna trecută fuseseră alegeri parţiale în Ayrshire – organizate într-o singură circumscripţie electorală, pentru că reprezentantul acesteia în Camera Comunelor decedase. Conservatorul, generalul-locotenent Hunter-Weston, care luptase pe Somme, îl avusese drept adversar pe candidatul partidei păcii, pastorul Chalmers. Ofiţerul de armată câştigase detaşat, cu 7149 de voturi la 1300.

— E din cauza presei, spuse Ethel cu obidă. Cum poate promova pacea mica noastră publicaţie, când presa nenorocitului de Northcliffe face atâta propagandă?

Lordul Northcliffe, un militarist încrâncenat, deţinea publicaţiile *The Times* şi *Daily Mail.*

— Nu-i numai presa, replică Bernie. E vorba şi de bani.

Bernie urmărea îndeaproape finanţele guvernului, ceea ce era ciudat pentru un om care nu avea niciodată mai mult de câţiva şilingi la el. Ethel văzu în asta o ocazie de a-l scoate din dispoziţia sa proastă, aşa că întrebă:

— Ce vrei să zici?

— Înainte de război, guvernul nostru cheltuia cam jumătate de milion de lire pe zi pentru toate domeniile – armată, tribunale şi închisori, educaţie, pensii, administrarea coloniilor, tot.

— Atât de mult!

Ea îi zâmbi cu căldură şi adăugă:

— Este exact genul de statistică pe care tatăl meu o ştie întotdeauna.

El sorbi din ciocolată, apoi zise:

— Ghici cât cheltuim acum.

— Dublu? Un milion pe zi? Pare imposibil.

— Nu eşti nici măcar pe-aproape. Războiul costă cinci milioane de lire pe zi. Adică de zece ori mai mult decât costul normal al administrării ţării.

Ethel era şocată.

— Şi de unde vin banii aceştia?

— Asta-i problema: îi împrumutăm.

— Dar războiul durează deja de mai bine de doi ani. Asta înseamnă că am împrumutat... aproape patru mii de milioane de lire?!

— Ceva de genul ăsta. Bani care ne-ar fi ajuns vreme de 25 de ani, în condiţii normale.

— Cum o să putem să-i dăm înapoi vreodată?

— Nu o să-i putem restitui niciodată. Un guvern care ar încerca să introducă suficiente taxe cât să plătească împrumutul ar provoca o revoluţie.

— Deci ce se va întâmpla?

— Dacă pierdem războiul, creditorii noştri – în special americanii – vor da faliment. Iar dacă îl câştigăm, îi vom pune pe germani să plătească. „Reparaţii” este termenul folosit.

— Şi *ei* cum se vor descurca?

— Ei vor muri de foame. Însă nimănui nu-i pasă ce se întâmplă cu învinşii. Oricum, germanii le-au făcut la fel francezilor în 1871.

Se ridică şi îşi puse ceaşca în chiuvetă.

— Deci înţelegi acum de ce nu putem face pace cu Germania? Cine ar mai plăti factura?

Ethel era oripilată.

— Aşa că trebuie să trimitem în continuare băieţi care să moară prin tranşee. Pentru că altfel nu putem plăti factura. Bietul Billy! În ce lume crudă trăim!

— Dar noi o vom schimba.

„Aşa sper”, se gândi Ethel. Bernie credea că este nevoie de o revoluţie. Ea citise despre Revoluţia Franceză şi ştia că asemenea lucruri nu luau mereu turnura pe care şi-o doreau oamenii. Chiar şi aşa însă, era hotărâtă să îi ofere o viaţă mai bună fiului ei.

Rămaseră tăcuţi o vreme, apoi Bernie se ridică în picioare. Se duse la uşă, gata de plecare, apoi se răzgândi.

— Vorbitorul de aseară a fost interesant.

— Da, zise ea.

— Şi deştept.

— Da, şi deştept.

Bernie se aşeză din nou.

— Ethel... acum doi ani mi-ai spus că vrei o relaţie de prietenie, nu una amoroasă.

— Mi-a părut foarte rău că te-am rănit.

— Nu e cazul. Prietenia noastră este cel mai bun lucru care mi s-a întâmplat vreodată.

— Şi mie îmi place.

— Ai zis că o să uit repede toate chestiile alea siropoase şi că vom fi doar amici. Dar te-ai înşelat.

Se aplecă în faţă în scaunul său şi spuse:

— Pe măsură ce am ajuns să te cunosc mai bine, am început să te iubesc din ce în ce mai tare.

Ethel îi vedea dorinţa din privire şi îi părea nespus de rău că nu îi poate împărtăşi sentimentele.

— Şi eu ţin foarte mult la tine, spuse ea. Dar nu în felul acela.

— Ce rost are să rămâi singură? Ne plăcem unul pe altul. Formăm o echipă nemaipomenită! Împărtăşim aceleaşi idealuri, avem aceleaşi ţeluri în viaţă, opinii asemănătoare… suntem făcuţi unul pentru celălalt.

— O căsnicie se bazează pe mai mult decât atât.

— Ştiu. Şi tânjesc să te iau în braţe.

Îşi întinse braţul, ca şi cum ar fi vrut să se întindă şi să o atingă, însă ea se aşeză picior peste picior şi se răsuci în scaun. El îşi retrase mâna şi un zâmbet amar îi schimonosi expresia.

— Nu sunt cel mai chipeş bărbat pe care l-ai cunoscut. Dar nu cred că te-a iubit cineva mai mult decât mine.

Avea dreptate în această privinţă, cugetă ea cu tristeţe. Mulţi bărbaţi o plăcuseră, iar unul izbutise să o şi seducă, dar niciunul nu dăduse dovadă de acelaşi devotament plin de răbdare ca Bernie. Dacă se căsătorea cu el, putea fi sigură că este pentru totdeauna. Şi, undeva în adâncul sufletului ei, chiar îşi dorea să facă asta.

Simţindu-i ezitarea, Bernie continuă:

— Căsătoreşte-te cu mine, Ethel. Te iubesc! O să-mi petrec toată viaţa încercând să te fac fericită. Nu-mi doresc nimic altceva.

Oare avea ea nevoie de un bărbat? Nu era nefericită. Lloyd reprezenta un motiv constant de bucurie, cu mersul lui de-a buşilea, cu încercările lui de a vorbi şi cu curiozitatea lui nemărginită. El era de ajuns pentru ea.

Bernie zise:

— Micul Lloyd are nevoie de un tată.

Asta o făcu să simtă un junghi de vinovăţie. Bernie juca deja parţial acest rol. Oare ar fi trebuit să se căsătorească cu Bernie de dragul lui Lloyd? Nu era prea târziu ca el să înceapă să-i

spună „tati” lui Bernie. Însă ar fi însemnat să renunţe la speranţa firavă pe care o mai avea de a regăsi acea pasiune covârşitoare pe care o simţise pentru Fitz. Încă mai simţea împunsătura dorului când se gândea la asta. „Dar, se întrebă ea, încercând să gândească obiectiv în ciuda sentimentelor ei, ce-am obţinut din acea aventură? Am fost dezamăgită de Fitz, respinsă de familia mea şi surghiunită într-o altă ţară. De ce mi-aş dori aşa ceva din nou?”

Oricât de tare s-ar fi străduit, nu o lăsa inima să accepte propunerea lui Bernie.

— Lasă-mă să mă gândesc, îi spuse ea.

El radia deja de fericire. Era limpede că răspunsul ei era mai încurajator decât cutezase el să spere.

— Gândeşte-te oricât de mult ai nevoie, rosti el. Eu o să aştept.

Ea deschise uşa de la intrare.

— Noapte bună, Bernie.

— Noapte bună, Ethel.

Se aplecă în faţă, iar ea îi întoarse obrazul ca să o sărute. Buzele lui zăboviră o clipă pe pielea ei. Ea se trase imediat înapoi, iar el o prinse de încheietură.

— Ethel…

— Somn uşor, Bernie, zise ea.

El ezită, apoi dădu din cap.

— Şi ţie la fel, rosti el, apoi ieşi din casă.

(ii)

În noaptea alegerilor din noiembrie 1916, Gus Dewar crezu că i s-a încheiat cariera politică.

Se afla la Casa Albă, răspunzând la apeluri telefonice şi transmiţându-i mesaje preşedintelui Wilson, care era la Shadow Lawn, noul sediu de vară din New Jersey al Casei Albe, cu cea de-a doua soţie a sa, Edith. Serviciul Poştal American trimitea ziarele de la Washington la Shadow Lawn în fiecare zi, însă uneori trebuia ca preşedintele să primească ştirile mai repede.

Până la ora nouă seara fu clar că adversarul său republican, un judecător de la Curtea Supremă pe nume Charles Evans Hughes, câştigase patru state nehotărâte: New York, Indiana, Connecticut şi New Jersey.

Însă realitatea nu îl izbi pe Gus decât atunci când un mesager

îi aduse prima ediţie a ziarelor din New York şi văzu titlul:

PREŞEDINTELE ALES HUGHES

Fu şocat. Credea că Woodrow Wilson era pe cale să câştige. Alegătorii nu uitaseră abilitatea de care dăduse dovadă Wilson în criza *Lusitaniei:* izbutise să fie dur cu germanii, rămânând în acelaşi timp neutru. Sloganul de campanie al lui Wilson era: „Ne-a ţinut în afara războiului”.

Hughes îl acuzase pe Wilson că nu pregătise America cum se cuvine pentru război, însă această afirmaţie se întorsese împotriva lui. Americanii erau mai hotărâţi ca niciodată să nu intervină în conflagraţie după reprimarea brutală a Revoltei de Paşte din Dublin. Felul în care îi tratase Marea Britanie pe irlandezi nu era cu nimic mai bun decât felul în care îi trata Germania pe belgieni, deci ce motiv ar fi avut America să ia partea cuiva?

După ce citi ziarele, Gus îşi slăbi nodul de la cravată şi încercă să tragă un pui de somn pe canapeaua din biroul aflat lângă Biroul Oval. Era neliniştit la gândul că va trebui să plece de la Casa Albă. Munca în serviciul lui Wilson devenise reazemul său. Viaţa lui amoroasă era dezastruoasă, însă măcar ştia că îi este de folos preşedintelui Statelor Unite.

Nu-şi făcea griji doar pentru el. Wilson era hotărât să creeze o ordine internaţională în care războaiele să poată fi evitate. Aşa cum vecinii nu îşi mai rezolvau neînţelegerile cu pistoalele, era momentul ca şi ţările să îşi ducă disputele în faţa unei judecăţi independente. Ministrul britanic de externe, Sir Edward Grey, folosise sintagma de „ligă a naţiunilor” într-o scrisoare trimisă lui Wilson, iar preşedintele o adoptase. Ar fi însemnat enorm pentru Gus dacă l-ar fi putut ajuta să transforme acest ideal în realitate.

Însă acum părea că acest vis nu avea să se mai împlinească, se gândi el, alunecând într-un somn deznădăjduit.

Fu trezit dimineaţă devreme de un mesaj telegrafic care anunţa că Wilson câştigase Ohio – un stat de muncitori care apreciase poziţia preşedintelui în privinţa zilei de lucru de opt ore – şi Kansasul. Wilson avea din nou şanse la victorie. Puţin mai târziu câştigă Minnesota, la o diferenţă de nici o mie de voturi.

Deci nu era totul pierdut, la urma urmei. Lui Gus îi reveni optimismul.

Până miercuri seară, Wilson conducea cu 264 de electori la 254. Însă un stat, California, nu anunţase încă rezultatul votului şi acesta oferea 13 voturi de electori. Cel care câştiga California

avea să devină preşedinte.

Telefonul lui Gus amuţi. Nu prea mai avea nimic de făcut. Numărătoarea din Los Angeles se desfăşura cu încetineală. Fiecare urnă nedeschisă era păzită cu străşnicie de democraţi înarmaţi, care credeau că măsluirea votului le suflase victoria la alegerile prezidenţiale din 1876.

Rezultatul era încă nedecis când cei de la recepţie îl sunară pe Gus ca să-l anunţe că are un vizitator. Spre surprinderea lui, descoperi că este vorba de Rosa Hellman, fosta redactoare de la *Buffalo Anarchist.* Asta îl bucură pe Gus: îi făcea mereu plăcere să stea de vorbă cu Rosa. Îşi aminti că un anarhist îl asasinase pe preşedintele McKinley în Buffalo, în 1901. Însă preşedintele Wilson era plecat tocmai în New Jersey, aşa că o invită pe Rosa în biroul său şi îi oferi o ceaşcă de cafea.

Ea purta o haină roşie. Când o ajută să şi-o scoată, ajunse deasupra ei şi simţi aroma unui uşor parfum floral.

— Ultima oară când ne-am văzut mi-ai zis că sunt un prost pentru că vreau să mă logodesc cu Olga Vyalov, spuse el în timp ce-i atârna haina în cuier.

Ea se fâstâci.

— Îmi cer scuze.

— Ah, dar ai avut dreptate... Schimbă apoi subiectul: Deci acum lucrezi pentru un serviciu telegrafic?

— Într-adevăr.

— Eşti corespondentul lor la Washington.

— Nu, sunt asistenta lui cu un singur ochi.

Ea nu-şi mai pomenise niciodată handicapul. Gus şovăi, apoi zise:

— Înainte, mă întrebam de ce nu porţi un bandaj pentru ochi. Însă acum mă bucur că nu o faci. Eşti doar o femeie frumoasă cu un ochi închis.

— Mulţumesc. Eşti un tip cumsecade. Cu ce îl ajuţi pe preşedinte?

— Pe lângă faptul că ridic receptorul când sună... citesc rapoartele onctuoase ale Departamentului de Stat şi apoi îi spun lui Wilson adevărul.

— Cum ar fi...?

— Ambasadorii noştri din Europa spun că Bătălia de pe Somme îşi atinge o parte dintre obiective, dar nu pe toate, şi că pierderile sunt mari de ambele părţi. Este aproape imposibil să dovedeşti că această declaraţie este falsă – iar ea nu îl ajută cu

nimic pe preşedinte. Aşa că eu îi spun că operaţiunea de pe Somme este un dezastru pentru britanici.

Ridică din umeri.

— Cel puţin asta făceam. S-ar putea să rămân fără slujbă.

Încerca să îşi ascundă adevăratele sentimente – gândul că Wilson ar putea pierde îl înspăimânta.

Ea încuviinţă.

— Se renumără voturile în California. Au votat aproape un milion de oameni, iar diferenţa este de vreo cinci mii.

— Cât de multe lucruri depind de deciziile unui număr redus de oameni needucaţi.

— Asta-i democraţia.

Gus zâmbi.

— Un mod jalnic de a conduce o ţară, însă toate celelalte sisteme sunt chiar şi mai rele.

— Dacă Wilson câştigă, care va fi prioritatea sa?

— Rămâne între noi?

— Desigur.

— Pacea în Europa, rosti Gus fără ezitare.

— Serios?

— Nu s-a simţit niciodată confortabil cu sloganul „Ne-a ţinut în afara războiului”. Nu depinde numai de el. S-ar putea să fim atraşi în război fie că ne place, fie că nu.

— Dar ce putem face noi?

— O să pună presiune pe ambele părţi ca să se ajungă la un compromis.

— Are sorţi de izbândă?

— Nu ştiu.

— Doar nu vor continua să se măcelărească unii pe alţii cum au făcut-o pe Somme.

— Cine poate şti? Schimbă din nou subiectul: Spune-mi, ce mai e nou prin Buffalo?

Ea îl privi cu candoare.

— Vrei să afli despre Olga sau este prea stânjenitor?

Gus îşi întoarse privirea. Ce ar fi putut fi mai stânjenitor de atât? Mai întâi primise un bileţel de la Olga, prin care aceasta rupea logodna. Îi ceruse iertare în cel mai umil mod cu putinţă, dar nu-i oferise nicio explicaţie. Gus nu se mulţumise doar cu atât şi îi scrisese, cerându-i să o vadă în persoană. Nu putea înţelege ce se petrece şi credea că cineva pune presiune asupra ei. Însă, ceva mai târziu în ziua aceea, mama lui aflase, prin

reţeaua ei de prietene bârfitoare, că Olga urma să se căsătorească cu şoferul tatălui ei. „Dar de ce?” întrebase Gus îndurerat, iar mama lui îi replicase: „Dragul meu băiat, există un singur motiv pentru care o fată se mărită cu şoferul.” El o privi fără să înţeleagă, iar mama îi spusese în cele din urmă: „Înseamnă că este însărcinată.” Fusese cel mai umilitor moment din viaţa lui Gus şi, chiar şi un an mai târziu, tresărea de durere când şi-l amintea.

Rosa ghici ce simte şi spuse:

— Nu ar fi trebuit să o aduc în discuţie. Te rog să mă ierţi.

Gus se gândi că putea la fel de bine să afle şi el ce ştia deja toată lumea. Atinse uşor mâna Rosei.

— Îţi mulţumesc că ai fost directă. Prefer ca oamenii să fie direcţi. Şi da, sunt curios în privinţa Olgăi.

— Ei bine, s-au cununat la biserica ortodoxă rusă de pe Ideal Street, iar petrecerea a fost organizată la hotelul Statler. Au venit şase sute de invitaţi, iar Josef Vyalov a închiriat sala de bal *şi* sala de mese şi le-a servit tuturor caviar. A fost cea mai costisitoare nuntă din istoria oraşului Buffalo.

— Şi cum este soţul ei?

— Lev Peshkov este chipeş, fermecător şi cât se poate de nedemn de încredere. Îţi dai seama de la prima vedere că este un potlogar. Iar acum este ginerele unuia dintre cei mai bogaţi oameni din Buffalo.

— Şi copilul?

— Este o fată, Darya, însă ei îi spun Daisy. S-a născut în martie. Iar Lev nu mai este şofer, desigur. Cred că acum se ocupă de unul dintre cluburile de noapte ale lui Vyalov.

Vorbiră vreme de o oră, apoi Gus o conduse la parter şi chemă un taxi care să o ducă acasă.

A doua zi dimineaţă, Gus primi prin telegraf rezultatul votării din California. Wilson câştigase cu 3777 de voturi. Fusese reales preşedinte.

Gus era în al nouălea cer. Mai aveau la dispoziţie patru ani în care să obţină ce îşi propuseseră. Putea schimba lumea în patru ani.

În timp ce se uita în neştire la telegramă, sună telefonul.

Ridică receptorul şi auzi telefonista spunând:

— Un apel de la Shadow Lawn. Preşedintele doreşte să vorbească cu dumneavoastră, domnule Dewar.

— Mulţumesc.

O clipă mai târziu, auzi vocea familiară a lui Wilson:
— Bună dimineaţa, Gus.
— Felicitări, domnule preşedinte.
— Mulţumesc. Fă-ţi bagajul! Vreau să pleci la Berlin.

(iii)

Când Walter von Ulrich veni acasă în permisie, mama lui organiză o petrecere.

Nu prea mai erau petreceri în Berlin. Mâncarea se găsea greu, chiar dacă erai o femeie înstărită, cu un soţ influent. Suzanne von Ulrich nu arăta bine: era slabă şi tuşea întruna; totuşi ţinea neapărat să facă ceva pentru Walter.

Otto avea o pivniţă plină cu vinuri bune, pe care le cumpărase înainte de război. Suzanne hotărî să organizeze o recepţie după-amiaza, pentru a nu fi nevoită să le ofere invitaţilor o cină completă. Le servi mici gustări, peşte afumat şi triunghiuri de caşcaval pe pâine prăjită, dar compensă mâncarea sărăcăcioasă cu cantităţi nelimitate de şampanie.

Walter era recunoscător pentru gest, dar nu avea starea de spirit potrivită pentru o petrecere. În cele două săptămâni libere, departe de câmpul de bătălie, nu voia decât un pat moale, haine uscate şi ocazia de a se destinde toată ziua în salonul elegant din casa de la oraş a părinţilor săi, uitându-se pe fereastră şi gândindu-se la Maud sau stând la pianul Steinway şi interpretând *Frülingsglaube* de Schubert: „Acum totul, totul trebuie să se schimbe."

Ce naivi fuseseră el şi Maud în august 1914, când crezuseră că vor fi din nou împreună până la Crăciun! Trecuseră mai bine de doi ani de când văzuse ultima oară chipul ei frumos. Şi probabil că aveau să mai treacă încă doi ani până ca Germania să câştige războiul. Walter spera ca Rusia să se prăbuşească, permiţându-le germanilor să-şi concentreze forţele într-un asalt final în vest, prin care să pună capăt conflagraţiei.

Lui Walter îi era greu uneori să îşi aducă aminte chipul lui Maud, fiind nevoit să privească fotografia veche şi ştearsă din revistă: *Lady Maud Fitzherbert se îmbracă mereu după ultima modă.* Nu putea să se bucure de o petrecere fără ea. În timp ce se pregătea, îşi dorea ca mama lui să nu se fi deranjat atât.

Casa era lipsită de strălucire. Nu existau suficienţi servitori care să păstreze locul curat lună. Bărbaţii erau în armată,

femeile deveniseră vatmane sau poştăriţe, iar angajaţii mai bătrâni care rămăseseră se străduiau să menţină standardele de curăţenie şi lustruire ale mamei. Iar casa era rece, nu doar neîngrijită. Raţia de cărbuni nu era suficientă pentru a asigura încălzirea centrală, aşa că mama instalase sobe în sala principală, în sala de mese şi în salon, însă acestea nu făceau faţă frigului specific lunii noiembrie în Berlin.

Totuşi, Walter se mai înveseli un pic atunci când încăperile reci se umplură cu tineri şi o mică formaţie începu să cânte în sala principală. Sora lui mai mică, Greta, îşi invitase toate prietenele. Realiză cât de mult îi lipsise viaţa socială. Îi plăcea să vadă fete în rochii frumoase de seară şi bărbaţi în costume imaculate. Îi plăceau glumele, flirtul şi bârfele. Îi plăcuse la nebunie să fie diplomat – era o viaţă care i se potrivea. Îi venea uşor să fie fermecător şi să flecărească.

Casa familiei von Ulrich nu avea sală de bal, însă lumea începu să danseze pe podeaua cu dale din sala principală. Walter dansă de câteva ori cu cea mai bună prietenă a Gretei, Monika von der Helbard, o roşcată înaltă şi mlădioasă, cu păr lung, care îi amintea de tablourile artiştilor englezi ce îşi spuneau prerafaeliţi.

Îi aduse un pahar cu şampanie şi se aşeză lângă ea. Ea îl întrebă cum era viaţa în tranşee, aşa cum îl întreba toată lumea. De obicei el spunea că este o viaţă aspră, dar că soldaţii au moralul ridicat şi că aveau să câştige în cele din urmă. Fără să ştie de ce, îi zise Monikăi adevărul:

— Cel mai mult doare inutilitatea, spuse el. Suntem pe aceleaşi poziţii – plus sau minus câţiva metri – de doi ani şi nu văd ce pot face cei din statul-major pentru a schimba lucrurile. Suferim de frig şi de foame, de tuse, de jupuirea ţesuturilor şi de dureri de stomac şi suntem plictisiţi la culme – totul fără niciun rost.

— Ziarele nu zic deloc asta, replică ea. Ce trist!

Îi strânse braţul, compătimitoare. Atingerea ei fu ca un mic şoc electric. Nicio femeie din afara familiei sale nu îl mai atinsese de doi ani. Se gândi deodată ce minunat ar fi fost să o ia pe Monika în braţe, să o strângă la piept şi să-i sărute buzele. Ochii ei de chihlimbar îl priviră cu candoare şi, după o clipă, el îşi dădu seama că ea îi citise gândurile. Descoperise că femeile ştiau adeseori ce gândesc bărbaţii. Se fâstâci, dar era evident că ei nu-i pasă, iar acest gând îl excită şi mai mult.

Cineva se apropie de ei, iar Walter îşi ridică privirea iritat, bănuind că bărbatul intenţionează să o invite pe Monika la dans. Apoi recunoscu un chip familiar.

— Dumnezeule! exclamă el.

Îşi aminti imediat numele: avea o memorie excelentă când venea vorba de oameni, ca orice diplomat iscusit. Rosti în engleză:

— Gus Dewar, nu-i aşa?

Gus răspunse în germană:

— Da, dar putem vorbi în germană. Ce mai faceţi?

Walter se ridică şi îi strânse mâna.

— Permiteţi-mi să v-o prezint pe domnişoara Monika von der Helbard. Dumnealui este Gus Dewar, consilier al preşedintelui Woodrow Wilson.

— Încântată de cunoştinţă, domnule Dewar, spuse ea. Vă las să discutaţi.

Cu o părere de rău amestecată cu un sentiment de vină, Walter o urmări plecând. Timp de o clipă, uitase că este un bărbat însurat.

Îl privi pe Gus. Îl plăcuse de la bun început pe american, când se cunoscuseră la Tŷ Gwyn. Gus arăta ciudat – avea un cap mare şi un trup firav şi lung –, dar era ager la minte. Abia ieşit de pe băncile Harvardului, Gus avea atunci o timiditate fermecătoare, însă cei doi ani petrecuţi la Casa Albă îl făcuseră mult mai sigur pe sine. Stilul fără formă al costumului de ocazie specific americanilor arăta chiar bine pe el. Walter zise:

— Mă bucur să vă revăd. Nu prea mai vine lumea în vacanţă aici.

— Nu este chiar o vacanţă, spuse Gus.

Walter aşteptă ca el să-i spună mai mult, dar fiindcă se opri, îl întrebă:

— Dar ce este atunci?

— Se poate spune că încerc apa cu degetul, ca să văd dacă este suficient de caldă pentru ca preşedintele să poată înota în ea.

Deci venise cu treabă acolo.

— Înţeleg.

— Ca să trec la subiect…

Gus ezită din nou, iar Walter aşteptă cu răbdare. În cele din urmă, Gus rosti pe un ton coborât.

— Preşedintele Wilson ar vrea ca germanii şi Antanta să

poarte negocieri de pace.

Walter simţi cum inima îi bate mai tare, însă ridică sceptic din sprâncene.

— Te-a trimis pe *dumneata* să-mi spui *mie* asta?

— Ştiţi cum decurg lucrurile acestea. Preşedintele nu poate risca oprobriul public – l-ar face să pară slab. Desigur, i-ar putea spune ambasadorului nostru de la Berlin să discute cu ministrul vostru de externe. Însă atunci totul ar deveni oficial şi mai devreme sau mai târziu s-ar afla. Aşa că i-a cerut celui mai mărunt dintre consilierii săi – adică mie – să vin la Berlin şi să apelez la relaţiile pe care mi le-am făcut în 1914.

Walter încuviinţă. Multe lucruri se făceau astfel în lumea diplomaţiei.

— Dacă vă refuzăm, nu va afla nimeni.

— Şi chiar dacă s-ar afla, este vorba doar de tineri neînsemnaţi, care au acţionat din proprie iniţiativă.

Avea sens şi Walter începu să se simtă ceva mai optimist.

— Şi ce vrea mai exact domnul preşedinte Wilson?

Gus trase adânc aer în piept.

— Dacă Majestatea Sa kaizerul le-ar propune Aliaţilor o conferinţă de pace, atunci preşedintele Wilson ar susţine această propunere în mod public.

Walter îşi înăbuşi entuziasmul. Această conversaţie neaşteptată între patru ochi ar fi putut avea urmări care să zguduie din temelii lumea. Oare chiar era posibil să se pună capăt coşmarului luptei în tranşee? Iar el să o poată vedea din nou pe Maud peste câteva luni, nu peste câţiva ani? Se sili să nu se lase purtat de val. Asemenea tatonări diplomatice neoficiale rămâneau de obicei fără urmări. Însă nu putea să nu se entuziasmeze.

— Este ceva extrem de important, Gus, zise el. Eşti sigur că Wilson vorbeşte serios?

— Absolut. A fost primul lucru pe care mi l-a spus după ce a câştigat alegerile.

— Dar care este motivaţia lui?

— Nu vrea ca America să intre în război. Însă există riscul să fim târâţi în el fără voia noastră. El vrea pace. Şi apoi, îşi doreşte un nou sistem internaţional prin care să se asigure că nu va mai izbucni niciodată un război ca acesta.

— Aş vota pentru asta, rosti Walter. Ce vrei să fac?

— Vorbeşte cu tatăl tău.

— S-ar putea să nu îi placă această propunere.

— Foloseşte-ţi puterea de convingere.

— Voi face tot ce-mi stă în puteri. Pot da de tine la ambasada americană?

— Nu. Aceasta a fost o vizită personală. Eu stau la hotelul Adlon.

— Sigur că da, Gus, zise Walter zâmbind.

Adlon era cel mai bun hotel din oraş şi fusese considerat cândva cel mai luxos hotel din lume. Se simţea nostalgic când se gândea la acei ultimi ani de pace.

— Oare vom mai fi vreodată doar doi tineri al căror singur scop este să îi atragă atenţia ospătarului pentru a comanda o altă sticlă de şampanie?

Gus luă întrebarea cât se poate de serios.

— Nu, nu cred că acele vremuri se vor mai întoarce vreodată. Cel puţin nu cât vom trăi noi.

Apăru apoi Greta, sora lui Walter. Avea un păr blond şi cârlionţat, ce sălta graţios când îşi dădea capul pe spate.

— De ce sunteţi atât de mohorâţi? rosti ea cu voioşie. Domnule Dewar, veniţi să dansaţi cu mine!

Gus se lumină la faţă.

— Cu mare bucurie! spuse el.

Ea îl luă de lângă Walter.

Acesta se întoarse la petrecere, însă – pe când sporovăia cu prietenii şi cu rudele – gândurile îi zburau mereu la propunerea lui Gus şi la cele mai bune metode de a o promova. Când avea să discute cu tatăl său, trebuia să încerce să nu pară prea nerăbdător. Tatăl său putea fi îndărătnic. Walter trebuia să joace rolul mesagerului neutru.

După ce plecară invitaţii, mama lui îl încolţi în salon. Încăperea era decorată în stilul rococo, încă preferat de germanii de modă veche: oglinzi împodobite, mese cu picioare curbate şi fusiforme, candelabre mari.

— Cât de drăguţă este Monika von der Helbard, spuse ea.

— Foarte fermecătoare, încuviinţă Walter.

Mama lui nu purta bijuterii. Era preşedinta comisiei de colectare a aurului şi îşi dăduse toate podoabele ca să fie vândute. Nu-i mai rămăsese decât verigheta.

— Trebuie să o invit din nou, de data aceasta împreună cu părinţii. Tatăl ei este margraful von der Helbard.

— Da, ştiu.

— Este o familie foarte bună. Fac parte din *Uradel,* vechea nobilime.

Walter porni spre uşă.

— La ce oră aştepţi să se întoarcă tata acasă?

— În curând. Walter, stai jos şi hai să vorbim puţin.

Walter lăsase clar să se înţeleagă că nu voia decât să scape. Motivul? Trebuia să se gândească în linişte, măcar timp de o oră, la mesajul lui Gus Dewar. Dar fusese nepoliticos cu mama sa, pe care o iubea, aşa că se hotărî să îşi repare greşeala.

— Cu plăcere, mamă.

Trase un scaun pentru ea.

— M-am gândit că poate ai vrea să te odihneşti, dar dacă nu vrei, mi-ar face plăcere să mai vorbim, spuse el aşezându-se în faţa ei. A fost o petrecere nemaipomenită. Îţi mulţumesc că ai organizat-o.

Ea dădu mulţumită din cap, dar schimbă rapid subiectul.

— Vărul tău Robert este dat dispărut, rosti ea. Nu se mai ştie nimic de el de la Ofensiva Brusilov.

— Ştiu. S-ar putea ca ruşii să îl fi luat prizonier.

— La fel de bine s-ar putea să fie mort. Iar tatăl tău are şaizeci de ani. Ai putea ajunge în curând graf von Ulrich.

Walter nu era încântat de această posibilitate. Titlurile aristocratice contau din ce în ce mai puţin în zilele acelea. Poate că ar fi fost mândru să fie conte, dar asta ar fi putut să reprezinte un dezavantaj în lumea de după război.

Oricum, titlul nu era încă al lui.

— Moartea lui Robert nu a fost confirmată.

— Sigur că nu. Dar trebuie să fii pregătit.

— Cum adică?

— Ar trebui să te căsătoreşti.

— Ah!

Walter era surprins. „Ar fi trebuit să mă aştept la asta”, se gândi el.

— Trebuie să ai un moştenitor care să preia titlul după moartea ta. Şi asta s-ar putea întâmpla foarte curând, deşi eu mă rog…

Se poticni şi se opri. Îşi închise ochii timp de o clipă pentru a-şi veni în fire.

— … deşi eu mă rog Cerului în fiecare zi să te aibă în pază. Ar fi foarte bine să ai un băiat cât mai curând.

Se temea să nu cumva să îl piardă, însă la fel de mult se

temea şi el să n-o piardă pe ea. O privi cu dragoste. Era blondă şi drăguţă ca Greta, şi poate că fusese odată la fel de vivace ca ea. Chiar şi acum însă, ochii îi scăpărau şi obrajii îi erau îmbujoraţi de la agitaţia petrecerii şi de la şampanie. Şi totuşi, era suficient să urce scările şi îşi pierdea suflul. Avea nevoie de o vacanţă, de mâncare bună din belşug şi de mai puţine griji pe cap. Însă războiul nu îi permitea să aibă niciunul dintre aceste lucruri. Nu doar soldaţii mureau, se gândi Walter îngrijorat.

— Te rog să o iei în calcul pe Monika, îi zise brusc mama sa.

El ar fi vrut din tot sufletul să îi spună de Maud.

— Monika este o fată încântătoare, mamă, dar nu o iubesc. Abia dacă o cunosc.

— Nu mai e timp pentru aşa ceva! În vreme de război, se poate trece peste multe. Întâlneşte-te din nou cu ea! Mai ai zece zile de permisie. Întâlneşte-te cu ea în fiecare zi. Ai putea să o ceri în căsătorie în ultima zi.

— Cum rămâne cu sentimentele ei? S-ar putea să nu vrea să se căsătorească cu mine.

— Te place şi ea, zise mama sa întorcându-şi privirea, apoi adăugă: Şi va face cum îi vor spune părinţii ei.

Walter nu ştia dacă să fie iritat sau amuzat.

— Deci tu şi mama ei aţi aranjat asta, nu-i aşa?

— Sunt vremuri disperate. Aţi putea să vă căsătoriţi în trei luni. Tatăl tău se va asigura că vei primi o permisie specială pentru nuntă şi pentru luna de miere.

— A zis el asta?

În mod normal, tatăl său se opunea din răsputeri oricăror privilegii acordate soldaţilor cu relaţii.

— Înţelege şi el nevoia de a avea un moştenitor pentru titlu.

Deci tata fusese convins. Oare cât îi luase asta? El nu ceda prea uşor.

Walter încercă să nu se foiască în scaun. Era pus într-o poziţie imposibilă. Căsătorit cu Maud, nu putea nici măcar să se prefacă interesat de o căsătorie cu Monika – însă nu putea explica de ce.

— Mamă, regret să te dezamăgesc, dar nu am de gând să o cer în căsătorie pe Monika von der Helbard.

— Şi de ce nu, mă rog? strigă ea.

El se simţea prost.

— Nu pot să-ţi spun decât că mi-aş dori să te pot face fericită.

Ea îi aruncă o privire aspră.

— Vărul tău Robert nu s-a căsătorit niciodată. În cazul lui, nu a

fost o surpriză. Sper că nu ai şi tu o problemă de acea natură…

Walter se simţi stânjenit de această referire la homosexualitatea lui Robert.

— Of, mamă, te rog! Ştiu exact ce vrei să spui despre Robert şi eu nu sunt ca el în această privinţă, aşa că poţi să stai liniştită.

Ea îşi întoarse privirea.

— Îmi pare rău că am pomenit asta. Dar ce este, atunci? Ai treizeci de ani!

— E greu să găseşti fata potrivită.

— Nu-i chiar atât de greu.

— Caut pe cineva ca tine.

— Acum mă iei peste picior, rosti ea îmbufnată.

Walter auzi afară o voce de bărbat. O clipă mai târziu intră tatăl său, în uniformă, frecându-şi mâinile.

— O să ningă, zise el.

Îşi sărută soţia şi înclină capul spre Walter.

— Sper că petrecerea a fost un succes! Nu am avut cum să ajung – am avut după-amiaza plină de întâlniri.

— A fost splendidă, spuse Walter. Mama a pregătit gustări minunate, numai ea ştie de unde, iar Perrier-Jouët a fost superb.

— Ce an ai ales?

— 1899.

— Ar fi trebuit să încerci ’92-ul.

— Nu a mai rămas prea mult din acel an.

— Ah…

— Am purtat o conversaţie fascinantă cu Gus Dewar.

— Mi-l amintesc… americanul al cărui tată este apropiat de preşedintele Wilson.

— Fiul este acum şi mai apropiat decât tatăl. Gus lucrează la Casa Albă.

— Şi ce-a avut de zis?

Mama se ridică în picioare.

— Vă las să vorbiţi, spuse ea.

Se ridicară şi ei.

— Te rog să te gândeşti la ce ţi-am zis, Walter dragă, rosti ea în timp ce ieşea pe uşă.

Un moment mai târziu, majordomul intră cu o tavă pe care se afla un pocal cu coniac auriu-cafeniu. Otto luă paharul.

— Vrei şi tu unul? îl întrebă el pe Walter.

— Nu, mulţumesc. Sunt plin de şampanie.

Otto bău coniacul şi îşi întinse picioarele spre foc.

— Deci a apărut tânărul Dewar… cu un soi de mesaj?

— Cât se poate de confidenţial.

— Desigur.

Walter nu se simţea foarte ataşat de tatăl său. Neînţelegerile lor erau prea pătimaşe, iar tatăl său era mult prea insensibil şi intransigent. Era îngust la minte, demodat şi surd la argumente raţionale, perseverând în aceste defecte cu un soi de încăpăţânare voioasă, care lui Walter i se părea de-a dreptul respingătoare. Iar o urmare a nesăbuinţei lui şi a nesăbuinţei generaţiei sale din toate ţările europene era măcelul de pe Somme. Walter nu putea ierta asta.

Totuşi, îi vorbi tatălui său cu glas potolit şi într-o manieră prietenoasă. Voia ca această conversaţie să fie cât se poate de amicală şi de rezonabilă.

— Preşedintele american nu vrea să fie atras în război, începu el.

— Bun.

— De fapt, ar dori ca noi să facem pace.

— Ha!

Otto pufni cu dispreţ.

— Calea cea mai ieftină de a ne învinge! Ce tupeu are omul ăsta!

Walter era deznădăjduit să vadă o asemenea desconsiderare a ideii, însă insistă, alegându-şi cuvintele cu grijă.

— Duşmanii noştri susţin că militarismul şi agresiunea germanilor au provocat războiul, or asta nu este deloc adevărat.

— Sigur că nu, rosti Otto. Am fost ameninţaţi de mobilizarea ruşilor la graniţa de est şi de cea a francezilor în vest. Planul Schlieffen a fost singura soluţie posibilă.

Ca de obicei, Otto îi vorbea lui Walter de parcă acesta încă avea 12 ani.

Walter răspunse cu răbdare:

— Exact. Îmi amintesc cum ai spus că pentru noi acesta este un război de apărare, un răspuns la o ameninţare intolerabilă. Trebuia să ne protejăm.

Dacă Otto era surprins să îl audă pe Walter repetându-i clişeele de justificare a războiului, nu o arătă.

— Corect, zise el.

— Şi asta am şi făcut, continuă Walter, jucându-şi cartea. Acum ne-am atins ţelul.

Tatăl său tresări.

— Ce vrei să spui?

— Ameninţarea a fost îndepărtată. Armata rusă este distrusă, iar regimul ţarist este pe punctul de a se prăbuşi. Am cucerit Belgia, am invadat Franţa şi am ajuns într-un impas în lupta cu trupele franceze şi britanice. Am obţinut ce ne-am propus. Am protejat Germania.

— Un triumf.

— Şi atunci, ce ne putem dori mai mult?

— Victoria totală!

Walter se aplecă în scaun, sfredelindu-l pe tatăl său cu privirea.

— De ce?

— Duşmanii noştri trebuie să plătească pentru agresiunea lor! Trebuie să se plătească reparaţii, poate şi retrasări ale graniţelor, concesii coloniale...

— Dar nu acestea au fost ţintele noastre iniţiale... nu?

Însă Otto voia să împace şi capra, şi varza.

— Nu, dar acum, că am făcut atâta risipă de efort şi de bani şi am plătit cu vieţile atâtor tineri germani de ispravă, trebuie să primim ceva în schimb.

Era un argument slab, însă Walter ştia că nu are rost să încerce să-i schimbe tatălui său părerea. Oricum, demonstrase deja că scopurile Germaniei fuseseră atinse. Acum schimbă tactica.

— Chiar eşti sigur că putem obţine o victorie totală? întrebă el.

— Desigur!

— În februarie am lansat un asalt total asupra fortăreţei franceze de la Verdun. Nu am reuşit să o ocupăm. Ruşii ne-au atacat în est, iar britanicii şi-au concentrat toate forţele în ofensiva de pe râul Somme. Aceste eforturi colosale din partea ambelor tabere nu au înclinat balanţa în nicio parte.

Aşteptă un răspuns. Otto rosti cu jumătate de gură:

— Până acum, aşa este.

— De fapt, chiar statul nostru major a recunoscut acest lucru. Din august, de când von Falkenhayn a fost înlocuit cu Ludendorff din postul de şef al statului-major, ne-am schimbat tactica, trecând de la atac la apărare în adâncime. Cum crezi că vom obţine victoria totală apărându-ne în adâncime?

— Printr-un război submarin nerestricţionat! răspunse Otto. Aliaţii sunt aprovizionaţi de America, în vreme ce porturile

noastre sunt blocate de flota britanică. Trebuie să le tăiem liniile de aprovizionare – doar asta îi va determina să cedeze.

Walter nu intenţionase să intre în această discuţie, dar acum, că începuse, trebuia să meargă până la capăt. Strângând din dinţi, rosti cât putu de blând:

— Asta ar atrage cu siguranţă America în război.

— Ştii câţi soldaţi are armata Statelor Unite?

— Cam o sută de mii, dar…

— Corect. Nu pot nici măcar să pacifice Mexicul! Nu reprezintă o ameninţare pentru noi.

Otto nu fusese niciodată în America. Puţini oameni din generaţia lui fuseseră acolo. Pur şi simplu nu ştiau despre ce vorbesc.

— Statele Unite sunt o ţară mare, cu o avere impresionantă, zise Walter, fierbând de frustrare, dar păstrând un ton degajat şi încercând să menţină aparenţa unei discuţii amicale. Pot să sporească efectivele armatei.

— Dar nu destul de repede. Le va lua cel puţin un an. Până atunci, britanicii şi francezii se vor preda.

Walter dădu din cap.

— Am mai purtat această discuţie, tată, spuse el pe un ton împăciuitor. La fel ca toţi cei care se ocupă de strategia de război. Există argumente de ambele părţi.

Otto nu putea nega asta, aşa că se mulţumi să bombăne dezaprobator.

Walter continuă:

— Oricum, sunt sigur că nu eu sunt cel în măsură să decidă răspunsul Germaniei la această abordare informală de la Washington.

Otto înţelese apropoul.

— Nici eu, desigur.

— Wilson spune că, dacă Germania le va scrie oficial Aliaţilor, propunându-le negocieri de pace, va susţine în mod public propunerea. Cred că este de datoria noastră să transmitem acest mesaj suveranului.

— Aşa este, recunoscu Otto. Kaizerul trebuie să decidă.

(iv)

Walter îi scrise lui Maud o scrisoare, pe o foaie simplă de hârtie albă, fără niciun antet.

Scumpa mea iubită,
Este iarnă în Germania şi în inima mea.

Scria în engleză. Nu îşi trecu adresa în partea de sus a paginii şi nici nu îi spuse pe nume.

Nu-ţi poţi imagina cât de mult te iubesc şi cât de dor îmi este de tine.

Era greu să decidă ce să scrie. Scrisoarea ar fi putut fi interceptată de un poliţist băgăcios şi trebuia să se asigure că nici Maud, nici el nu puteau fi identificaţi.

Sunt doar unul dintre cei peste un milion de bărbaţi despărţiţi de femeile pe care le iubesc, iar vântul de miazănoapte suflă prin sufletele noastre.

Se gândea că o astfel de scrisoare putea fi trimisă de orice soldat aflat departe de familia lui din cauza războiului.

Este o lume rece şi mohorâtă pentru mine, cum cred că este şi pentru tine, însă cel mai greu de îndurat este despărţirea noastră.

Îşi dorea să-i poată spune despre munca sa în contraspionajul militar, despre încercarea mamei lui de a-l face să se căsătorească cu Monika, despre criza alimentară din Berlin, chiar şi despre cartea pe care o citea, o saga de familie intitulată *Buddenbrooks.* Însă se temea că orice amănunte i-ar fi pus pe amândoi în pericol.

Nu pot spune mai multe, dar vreau să ştii că îţi sunt credincios…

Se opri, gândindu-se cu vinovăţie la impulsul pe care îl avusese de a o săruta pe Monika. Însă nu cedase ispitei.

… şi am rămas credincios promisiunilor sacre pe care ni le-am făcut ultima oară când am fost împreună.

Era singurul mod în care putea să pomenească de căsătoria lor. Nu voia să rişte ca cineva din familia ei să citească scrisoarea şi să afle adevărul.

Mă gândesc în fiecare zi la clipa revederii, când ne vom privi în ochi şi ne vom spune: „Bine te-am găsit, dragostea mea.”

Până atunci, nu mă uita.

Nu se semnă.

Puse scrisoarea într-un plic şi o strecură în buzunarul interior al jachetei. Serviciul poştal dintre Germania şi Anglia era suspendat.

Ieşi din cameră, coborî la parter, îşi puse pălăria pe cap şi un palton gros, cu guler îmblănit, apoi păşi în frigul de pe străzile Berlinului.

Se întâlni cu Gus Dewar în barul de la Adlon. Hotelul păstra o umbră a distincţiei sale de dinainte de război, cu ospătari în ţinută de seară şi cu un cvartet de coarde, însă nu mai existau băuturi importate – nici scotch, nici coniac, nici gin englezesc –, aşa că se mulţumiră să comande şnaps.

— Deci? rosti Gus nerăbdător. Cum a fost primit mesajul meu?

Walter era plin de speranţă; însă ştia că nu are prea multe motive de optimism şi voia să îşi mai tempereze entuziasmul. Avea veşti bune pentru Gus, dar nimic mai mult.

— Kaizerul îi va scrie preşedintelui, zise el.

— Bun! Ce are de gând să-i scrie?

— Am văzut o ciornă. Mă tem că tonul nu este foarte conciliant.

— Ce vrei să spui?

Walter îşi închise ochii pentru a-şi aminti cuvintele, apoi cită din memorie:

— „Cel mai formidabil război din istorie se desfăşoară deja de doi ani şi jumătate. În acest conflict, Germania şi aliaţii săi au dovedit din plin tăria noastră indestructibilă. Liniile noastre de neclintit rezistă în faţa atacurilor neîncetate. Evenimentele recente arată că prelungirea războiului nu ne poate frânge puterea de rezistenţă…” Şi aşa mai departe.

— Înţeleg de ce spui că tonul nu este foarte conciliator.

— În cele din urmă, ajunge şi la subiect.

Walter îşi aminti următoarea parte:

— „Conştienţi de forţa noastră militară şi economică şi gata

să purtăm până la sfârşit, dacă va trebui, încleştarea ce ne-a fost impusă, dar însufleţiţi totodată de dorinţa de a opri vărsarea de sânge şi de a pune capăt grozăviilor războiului” – aici vine partea importantă – „propunem începerea negocierilor de pace.”

Gus era încântat.

— E minunat! A zis da!

— Linişte, te rog!

Walter se uită în jur neliniştit, însă nimeni nu părea să-i fi băgat în seamă. Muzica cvartetului le acoperea conversaţia.

— Iartă-mă, rosti Gus.

— Ai dreptate, totuşi.

Walter zâmbi, lăsând să se întrevadă puţin din exuberanţa proprie.

— Tonul este arogant, combativ şi dispreţuitor – dar propune totuşi negocieri de pace, spuse el.

— Nu-ţi pot spune cât de recunoscător îţi sunt.

Walter ridică o mână, în semn de avertizare.

— Dă-mi voie să îţi mărturisesc ceva, cât se poate de sincer. Oamenii puternici din preajma kaizerului, care sunt împotriva păcii, au sprijinit această propunere din cinism, doar ca să dea bine în faţa preşedintelui vostru, fiind convinşi că Aliaţii o vor respinge oricum.

— Să sperăm că se înşală!

— Amin!

— Când vor trimite scrisoarea?

— Se ceartă încă în privinţa formulării. După ce se va ajunge la un acord, scrisoarea va fi înmânată ambasadorului american de aici, din Berlin, cu solicitarea de a o transmite mai departe guvernelor Aliaţilor.

Acest joc diplomatic care presupunea trimiterea coletului mai departe era necesar pentru că guvernele inamice nu aveau mijloace oficiale de comunicare.

— Ar fi cazul să mă duc la Londra, zise Gus. Poate că pot face ceva pentru a pregăti primirea scrisorii.

— M-am gândit eu că vei spune asta. Am o rugăminte.

— După tot ce-ai făcut ca să mă ajuţi? Orice!

— Este o chestiune strict personală.

— Nicio problemă.

— Trebuie să îţi dezvălui un secret.

Gus zâmbi.

— Interesant!

— Aş dori să îi dai o scrisoare din partea mea lui Lady Maud Fitzherbert.

— Ah…

Gus căzu pe gânduri. Ştia că nu putea exista decât un singur motiv pentru care Walter i-ar fi scris lui Maud în taină.

— Înţeleg necesitatea discreţiei. Dar este în regulă.

— Dacă eşti percheziţionat la plecarea din Germania sau la intrarea în Anglia, va trebui să spui că aceasta este o scrisoare de dragoste din partea unui american din Germania către logodnica lui din Londra. Scrisoarea nu dezvăluie niciun nume şi nicio adresă.

— Am înţeles.

— Îţi mulţumesc, rosti Walter cu fervoare. Nici nu ştii ce mult înseamnă pentru mine.

(V)

Sâmbătă, pe 2 decembrie, la Tŷ Gwyn se organiză o vânătoare. Contele Fitzherbert şi prinţesa Bea fură reţinuţi la Londra, aşa că prietenul lui Fitz, Bing Westhampton, îi ţinu locul în calitate de gazdă, alături de Lady Maud.

Înainte de război, lui Maud îi plăceau asemenea ieşiri. Femeile nu trăgeau, desigur, dar îi plăcea să aibă casa plină de oaspeţi, picnicul la care veneau atât doamnele, cât şi domnii, focurile învăpăiate şi mâncarea săţioasă la care se întorceau seara acasă. Însă acum nu se putea bucura, ştiind că soldaţii sufereau în tranşee. Îşi zise că nu putea totuşi să-şi petreacă restul vieţii fiind nefericită, chiar şi pe timp de război; însă asta nu o ajută prea mult. Arboră cel mai strălucitor zâmbet, îndemnându-i pe toţi să mănânce şi să bea pe săturate, dar când auzi focurile de armă, mintea îi zbură la câmpul de bătălie. Mâncarea scumpă rămase neatinsă pe farfuria ei, iar paharele cu nepreţuitele vinuri vechi ale lui Fitz fură luate din faţa sa fără să fi gustat din ele.

Nu se mai putea bucura de clipele de răgaz, pentru că se gândea mereu la Walter. Era în viaţă sau murise? Bătălia de pe Somme se încheiase în cele din urmă. Fitz zicea că germanii pierduseră jumătate de milion de oameni. Oare Walter se număra printre aceştia? Sau zăcea schilodit printr-un spital pe undeva?

Poate că sărbătorea victoria. Ziarele nu puteau ascunde faptul că efortul major din 1916 al armatei britanice nu dusese decât la

un neînsemnat câştig de şapte mile de teren. Germanii aveau tot dreptul să se felicite. Chiar şi Fitz recunoştea, între patru ochi şi cu jumătate de gură, că singura speranţă de care se mai agăţa Marea Britanie era ca americanii să intre în război. Oare Walter se relaxa în vreun bordel din Berlin, cu o sticlă de şnaps într-o mână şi cu o domnişoară drăguţă şi blondă în cealaltă? „Aş prefera să fie rănit”, se gândi ea, apoi se ruşină de acest gând.

Gus Dewar se număra printre oaspeţii de la Tŷ Gwyn, iar la ora ceaiului veni să o caute pe Maud. Toţi bărbaţii purtau pantaloni de golf, încheiaţi chiar sub genunchi, iar americanul înalt arăta şi mai ridicol în ei decât ceilalţi. Ţinea o ceaşcă de ceai într-o mână, în timp ce traversa salonul aglomerat în care se afla ea.

Ea îşi înăbuşi un suspin. Când era abordată de un burlac, de obicei se întâmpla din motive sentimentale, iar ea trebuia să îl îndepărteze fără să admită că este căsătorită, ceea ce era destul de dificil uneori. În zilele acelea, fuseseră ucişi în război atâţia burlaci buni de însurătoare din clasa de sus, încât până şi cei mai neatrăgători indivizi îşi încercau norocul cu ea: mezinii baronilor faliţi, clerici uscăţivi cu respiraţia urât mirositoare, ba chiar şi homosexuali care îşi căutau o femeie pentru a le asigura respectabilitate.

Nu că ar fi fost Gus Dewar o partidă proastă. Nu era chipeş, nici nu avea graţia detaşată a lui Walter şi a lui Fitz, însă avea mintea ascuţită şi idealuri înalte, împărtăşind interesul pasionat al lui Maud pentru politica internaţională. Iar combinaţia de uşoară stângăcie, atât fizică, cât şi socială, cu francheţea lipsită de menajamente îi oferea un anumit farmec. Dacă ar fi fost singură, poate că ar fi avut şi el şansa lui.

Se aşeză lângă ea, pe o canapea din mătase galbenă.

— E o plăcere să mă aflu din nou la Tŷ Gwyn, zise el.

— Aţi fost aici cu puţin timp înainte de război, îşi aminti Maud.

Nu avea să uite niciodată acel weekend din ianuarie 1914, când regele venise să stea acolo şi se produsese cumplitul dezastru de la mina din Aberowen. Însă, realiză ea ruşinată, cel mai clar îşi amintea cum îl sărutase pe Walter. Şi-ar fi dorit să îl poată săruta şi acum. Ce proşti fuseseră că se mulţumiseră doar cu sărutări! Îşi dorea acum să fi făcut dragoste şi să fi rămas însărcinată, pentru a fi obligaţi astfel să se căsătorească în grabă şi să fie trimişi să trăiască în dizgraţie în vreun loc oribil ca Rhodesia sau Bengal. Toate lucrurile care îi opriseră să facă asta

– părinţii, societatea, cariera – păreau neînsemnate în comparaţie cu teribila posibilitate ca Walter să fie ucis, iar ea să nu-l mai vadă niciodată.

— Cum pot fi bărbaţii atât de proşti încât să meargă la război? îl întrebă ea pe Gus. Şi să continue să lupte chiar dacă aportul înfricoşător de vieţi a umbrit demult orice câştig imaginabil?

El spuse:

— Preşedintele Wilson crede că taberele ar trebui să ia în calcul varianta păcii fără victorie.

Maud fu uşurată să constate că el nu voia de fapt să-i spună ce ochi frumoşi are sau alte asemenea prostii.

— Sunt de acord cu preşedintele, rosti ea. Armata britanică a pierdut deja aproape un milion de oameni. Numai operaţiunea de pe Somme ne-a costat patru sute de mii de victime.

— Dar ce părere are poporul britanic?

Maud se gândi puţin.

— Majoritatea ziarelor încă pretind că Somme a fost o mare victorie. Orice încercare de a prezenta în mod realist situaţia este etichetată drept lipsă de patriotism. Sunt convinsă că lordul Northcliffe ar prefera să trăiască într-o dictatură militară, însă cei mai mulţi dintre oameni ştiu că nu am făcut niciun progres.

— S-ar putea ca germanii să propună negocieri de pace.

— O, sper să aveţi dreptate!

— Cred că o abordare formală va fi întreprinsă în curând.

Maud făcu ochii mari.

— Iertaţi-mă, rosti ea. Credeam că faceţi doar conversaţie. Însă văd că nu este aşa.

Se simţi entuziasmată. Negocieri de pace? Oare chiar era cu putinţă?

— Nu, nu făceam doar conversaţie, spuse Gus. Ştiu că aveţi prieteni în guvernul liberal.

— Nu mai este un guvern liberal, zise ea. Este o coaliţie, cu câţiva miniştri conservatori în cabinet.

— Îmi cer scuze. Greşeala mea. Ştiam de existenţa coaliţiei. Totuşi, Asquith este în continuare premier, este liberal şi ştiu că dumneavoastră sunteţi apropiată de mai mulţi lideri liberali.

— Într-adevăr.

— De aceea am venit să vă cer părerea cu privire la felul în care ar fi primită propunerea germanilor.

Ea chibzui cu migală. Ştia pe cine reprezintă Gus. Preşedintele Statelor Unite îi punea această întrebare. Trebuia să fie foarte

exactă. Din fericire, avea o informaţie esenţială.

— Acum zece zile, cabinetul a discutat un articol al lordului Lansdowne, un fost ministru de externe conservator, care susţinea că nu putem câştiga războiul.

Gus se lumină la faţă.

— Serios? Nu ştiam.

— Sigur că nu ştiaţi. Este o informaţie secretă. Totuşi, au existat zvonuri şi Northcliffe a tunat şi a fulgerat împotriva a ceea ce el consideră că sunt discuţii defetiste despre o pace negociată.

Gus rosti cu entuziasm:

— Şi cum a fost primit articolul lui Lansdowne?

— Aş spune că patru membri ai cabinetului tind să îi dea dreptate: ministrul de externe, Sir Edward Grey; ministrul de finanţe, McKenna; preşedintele Departamentului de Comerţ, Runciman; şi premierul însuşi.

Faţa lui Gus se lumină de speranţă.

— Este o facţiune puternică!

— Mai ales acum, când bătăiosul Winston Churchill a dispărut din peisaj. Nu şi-a mai revenit după catastrofa expediţiei din Dardanele, proiectul său de suflet.

— Care dintre membrii cabinetului i se opun lui Lansdowne?

— David Lloyd George, ministrul de război, cel mai popular politician din ţară. Şi lordul Robert Cecil, ministrul blocadei; Arthur Henderson, ministrul trezoreriei, care este şi liderul Partidului Laburist; şi Arthur Balfour, primul lord al Amiralităţii.

— Am văzut interviul acordat presei de Lloyd George. A zis că ar vrea ca lupta să continue până la knockout.

— Din păcate, cei mai mulţi oameni sunt de acord cu el. Bineînţeles, nici nu au ocazia să audă şi alte puncte de vedere. Oamenii care se opun războiului – cum ar fi filosoful Bertrand Russell – sunt hărţuiţi întruna de guvern.

— Dar care a fost concluzia cabinetului?

— Niciuna. Şedinţele lui Asquith se încheie deseori fără o concluzie. Lumea se plânge că este nehotărât.

— Ce frustrant! Totuşi, se pare că nu vor rămâne surzi la propunerea de pace.

Era atât de reconfortant să vorbească cu un bărbat care o lua în serios, se gândi Maud. Chiar şi cei cu care purta conversaţii inteligente aveau tendinţa de a fi uşor condescendenţi. Numai Walter mai vorbea cu ea de la egal la egal.

În acel moment Fitz intră în încăpere. Purta haine londoneze, negre cu cenuşiu, şi era evident că abia coborâse din tren. Avea un bandaj la ochi şi se sprijinea într-un baston.

— Îmi pare foarte rău că v-am dezamăgit, rosti el, adresându-se tuturor celor prezenţi. A trebuit să rămân în oraş azi-noapte. Londra este în fierbere din cauza ultimelor evenimente politice.

Gus întrebă:

— Ce evenimente? Nu am apucat să citim ziarele de azi.

— Lloyd George i-a scris ieri lui Asquith, cerându-i o schimbare în felul în care purtăm acest război. Vrea ca un consiliu de război atotputernic, format din trei miniştri, să ia toate deciziile.

Gus zise:

— Şi Asquith va accepta?

— Sigur că nu. A replicat spunând că, dacă ar exista un asemenea organism, premierul ar trebui să îl prezideze.

Prietenul pişicher al lui Fitz, Bing Westhampton, stătea la fereastră cu picioarele ridicate.

— Aşa nu se rezolvă nimic, spuse el. Orice consiliu condus de Asquith va fi la fel de slab şi de nehotărât precum cabinetul. Se uită spăşit în jur şi adăugă: Cu scuzele de rigoare faţă de miniştrii prezenţi aici.

— Ai dreptate totuşi, răspunse Fitz. Scrisoarea reprezintă o provocare la adresa autorităţii lui Asquith, mai ales că prietenul lui Lloyd George, Max Aitken, a oferit ştirea tuturor ziarelor. Nu mai există nicio posibilitate de compromis acum. O să fie o bătaie pe viaţă şi pe moarte, cum ar spune Lloyd George. Dacă nu va obţine ce a cerut, va fi nevoit să demisioneze din cabinet. Şi, dacă va obţine ce a cerut, Asquith va fi cel care va pleca – şi atunci va trebui să alegem un nou premier.

Maud îl privi pe Gus. Împărtăşeau acelaşi gând nerostit, îşi dădu ea seama. Câtă vreme Asquith se afla în Downing Street, iniţiativa de pace mai avea o şansă. Dacă bătăiosul Lloyd George câştiga această dispută, totul avea să se schimbe.

Gongul răsună în sală, anunţând invitaţii că este momentul să se schimbe în ţinuta de seară. Oaspeţii plecară pe rând, iar Maud se duse în camera ei.

Hainele îi fuseseră întinse pe pat. Îşi cumpărase rochia de la Paris, pentru sezonul londonez din 1914. De atunci îşi mai achiziţionase foarte puţine haine. Îşi scoase rochia purtată la ceai şi se acoperi cu un şal de mătase. Nu voia să o sune încă pe

cameristă: mai avea la dispoziţie câteva minute. Se aşeză la măsuţa de toaletă şi îşi privi chipul în oglindă. Avea 26 de ani şi asta începuse să se vadă. Nu fusese niciodată frumoasă, dar lumea o considerase mereu atrăgătoare. Austeritatea războiului o făcuse să îşi piardă rotunjimile de fetişcană, iar unghiurile feţei sale deveniseră mai pronunţate. Ce avea să creadă Walter când o va vedea, dacă se vor mai întâlni vreodată? Îşi atinse sânii. Erau încă fermi; măcar atât. Asta avea să îl bucure. Numai gândul la el îi întări sfârcurile. Se întrebă dacă mai avea timp să…

Se auzi o bătaie în uşă şi ea îşi coborî ruşinată mâinile.

— Cine este? întrebă ea.

Uşa se deschise şi Gus Dewar intră în cameră.

Maud se ridică, trăgându-şi şi mai strâns şalul pe ea, şi rosti pe tonul ei cel mai autoritar:

— Domnule Dewar, vă rog să plecaţi de îndată!

— Nu vă alarmaţi, zise el. Trebuie să vă vorbesc între patru ochi.

— Nu-mi pot închipui ce motiv aţi…

— L-am văzut pe Walter la Berlin.

Maud amuţi, şocată. Se holbă la Gus. Cum de ştia despre ea şi Walter?

Gus spuse:

— Mi-a dat o scrisoare pentru dumneavoastră.

Băgă mâna în jacheta sa de tweed şi scoase un plic. Maud îl luă cu o mână tremurândă.

— Mi-a zis că nu v-a folosit numele de teamă ca nu cumva scrisoarea să fie citită la frontieră, dar nimeni nu mi-a căutat prin bagaje, spuse Gus.

Maud ţinu scrisoarea, nesigură. De atâta vreme îşi dorea să primească veşti de la el, însă acum se temea că acestea aveau să fie proaste. Poate că Walter îşi luase o ibovnică şi o ruga în scrisoare să îl înţeleagă. Poate că se căsătorise cu o nemţoaică şi îi scria ca să îi ceară să păstreze taina căsătoriei lor. Sau, cel mai rău, poate că intentase divorţ.

Rupse plicul şi citi:

Scumpa mea iubită,

Este iarnă în Germania şi în inima mea. Nu-ţi poţi imagina cât de mult te iubesc şi cât de dor îmi este de tine.

Ochii i se umplură de lacrimi.

— O! şopti ea. O, domnule Dewar, vă mulţumesc că mi-aţi adus această scrisoare!

El făcu un pas nesigur spre ea.

— Gata, gata, spuse el.

O bătu uşor pe braţ.

Ea încercă să citească şi restul scrisorii, dar nu mai vedea cuvintele de pe hârtie.

— Sunt atât de fericită! spuse ea printre lacrimi.

Îşi lăsă capul pe umărul lui Gus, iar el o cuprinse în braţe.

— E totul bine, zise el.

Maud se lăsă în voia sentimentelor şi începu să plângă în hohote.

Capitolul 21
Decembrie 1916

Fitz lucra la Amiralitate, la Whitehall. Nu era slujba pe care şi-o dorea. Tânjea să revină în rândurile Puşcaşilor Galezi, în Franţa. Oricât de mult ar fi urât mizeria şi disconfortul din tranşee, nu se simţea bine ştiind că el este în siguranţă la Londra, în vreme ce toţi ceilalţi îşi riscau vieţile. Era îngrozit de gândul că ar putea fi considerat laş. Însă medicii insistaseră că piciorul său nu este încă suficient de puternic şi armata nu îl lăsa să se întoarcă pe front.

Deoarece Fitz vorbea germana, Smith-Cumming de la Serviciul Secret – omul care îşi spunea „C" – îl recomandase celor de la contraspionajul naval, aşa că Fitz fusese instalat temporar într-un departament cunoscut drept Camera 40. Nu îşi dorea cu niciun chip o slujbă de birou, dar – spre surprinderea lui – descoperi că munca pe care o făcea era extrem de importantă în efortul de război.

În prima zi de război, un vapor poştal numit *CS Alert* pornise spre Marea Nordului, ridicase la suprafaţă cablurile submarine de telecomunicaţii germane şi le tăiase pe toate. Prin acea lovitură dată pe furiş, britanicii siliseră inamicul să folosească mijloacele de comunicaţii fără fir pentru majoritatea mesajelor. Semnalele radio puteau fi interceptate. Germanii nu erau proşti, aşa că îşi codificau toate mesajele. Camera 40 era locul în care britanicii încercau să spargă codurile.

Fitz lucra cu tot felul de oameni – unii de-a dreptul bizari, majoritatea lipsiţi de orice spirit militar –, care se străduiau să descifreze păsăreasca interceptată de staţiile de ascultare de pe coastă. Fitz nu se pricepea la munca migăloasă şi complicată a decodării – nu izbutise niciodată să descopere criminalul dintr-o nuvelă cu Sherlock Holmes –, însă putea traduce decriptările în engleză şi, mai important, experienţa lui de pe câmpul de bătălie îi permitea să judece care dintre acestea erau nesemnificative.

Nu că asta făcea cine ştie ce diferenţă. La sfârşitul lui 1916, frontul de vest abia dacă se mişcase faţă de începutul anului, în ciuda eforturilor colosale depuse de ambele tabere – asaltul neîncetat al germanilor asupra Verdunului şi atacul chiar şi mai costisitor de pe Somme al britanicilor. Aliaţii aveau nevoie cu

disperare de un sprijin. Dacă Statele Unite intrau în război, ar fi putut înclina balanţa – însă, până atunci, nu se întrezărea niciun semn în această privinţă.

Comandanţii din toate armatele dădeau ordinele noaptea târziu sau la prima oră a dimineţii, aşa că Fitz începea devreme şi lucra cu sârguinţă până la amiază. În miercurea de după vânătoare plecă de la Amiralitate la ora 12:30 şi luă un taxi până acasă. Drumul în pantă de la Whitehall la Mayfair, deşi scurt, era prea solicitant pentru el.

Cele trei femei cu care locuia – Bea, Maud şi mătuşa Herm – tocmai se pregăteau să ia prânzul. Îi dădu lui Grout bastonul şi chipiul şi li se alătură doamnelor. După mediul utilitarist al biroului său, savura tihna căminului în care trăia: mobila scumpă, servitorii discreţi, porţelanul franţuzesc de pe faţa de masă albă.

O întrebă pe Maud ce veşti politice are: o bătălie între Asquith şi Lloyd George era în plină desfăşurare. Cu o zi în urmă, Asquith demisionase în mod teatral din funcţia de premier. Fitz era îngrijorat: nu era el un admirator al liberalului Asquith, dar ce s-ar fi făcut dacă noul premier ar fi sprijinit ideea negocierilor pentru pace?

— Regele s-a întâlnit cu Bonar Law, zise Maud.

Andrew Bonar Law era liderul conservatorilor. Ultimul vestigiu al puterii regale era dreptul monarhului de a desemna premierul – deşi candidatul pe care îl alegea trebuia să obţină şi sprijinul parlamentului.

Fitz spuse:

— Şi ce s-a întâmplat?

— Bonar Law a refuzat funcţia de premier.

Fitz se enervă.

— Cum a putut să îl refuze pe rege?

Oamenii erau datori să îşi asculte monarhul, era de părere Fitz, şi mai ales conservatorii.

— Crede că funcţia ar trebui să îi revină lui Lloyd George. Însă regele nu îl vrea pe Lloyd George.

Bea interveni:

— Sper că nu. Omul nu-i cu nimic mai bun decât un socialist.

— Într-adevăr, încuviinţă Fitz. Însă este mai agresiv decât toţi ceilalţi laolaltă. Măcar ar energiza efortul de război.

Maud spuse:

— Mă tem că nu ar face prea mult pentru orice şansă am avea să cădem la pace.

— Pace? pufni Fitz. Nu cred că trebuie să-ţi faci prea multe griji în această privinţă.

Încercă să nu se înfierbânte prea tare, dar discuţiile defetiste despre pace îi aduceau aminte de toate vieţile pierdute: bietul sublocotenent Carlton-Smith, atâţia Amici din Aberowen, chiar şi nefericitul Owen Bevin, împuşcat de plutonul de execuţie. Oare sacrificiul lor fusese în zadar? Gândul i se părea o blasfemie. Silindu-se să vorbească pe un ton liniştit, rosti:

— Nu o să se facă pace până când nu va câştiga una dintre tabere.

Ochii lui Maud scăpărară mânioşi, dar se controlă şi ea.

— Am putea avea ce-i mai bun din ambele părţi: coordonarea energică a războiului de către Lloyd George, ca preşedinte al Consiliului de Război, şi un om de stat ca premier, cineva ca Arthur Balfour, care să negocieze pacea dacă vom hotărî că asta ne dorim.

— Hmmm…

Lui Fitz nu îi plăcea deloc această idee, dar Maud avea un fel de a pune problema pe care îţi venea greu să-l contrazici. Fitz schimbă subiectul.

— Ce planuri aveţi în această după-amiază?

— Mătuşa Herm şi cu mine vom merge în East End. Avem un club al soţiilor de soldaţi. Le oferim ceai şi prăjituri – plătite de tine, Fitz, lucru pentru care îţi suntem recunoscători – şi încercăm să le ajutăm cu problemele lor.

— Cum ar fi?

Mătuşa Herm fu cea care răspunse:

— Găsirea unui loc curat în care să locuiască şi a unei îngrijitoare de încredere pentru copil, printre altele.

Fitz era amuzat.

— Mă surprinzi, mătuşă! Parcă dezaprobai aventurile lui Maud în East End.

— Suntem în război, spuse Lady Hermia pe un ton sfidător. Trebuie să facem cu toţii ce ne stă în puteri.

Fitz zise, într-o doară:

— Poate că o să vin şi eu cu voi. O să le prindă bine să vadă că şi conţii sunt împuşcaţi la fel de uşor precum hamalii.

Maud păru surprinsă, dar spuse:

— Da, sigur, dacă vrei…

El îşi dădu seama că ea nu este foarte încântată. Fără îndoială că la clubul ei se discutau destule prostii stângiste – dreptul de

vot pentru femei şi alte asemenea nimicuri. Totuşi, nu îl putea refuza, de vreme ce el plătea pentru tot.

Prânzul se încheie şi plecară să se pregătească. Fitz se duse în vestibulul soţiei sale. Camerista căruntă a lui Bea, Nina, o ajuta să îşi dea jos rochia pe care o purtase la prânz. Bea murmură ceva în rusă, iar Nina îi răspunse la fel, ceea ce îl irită pe Fitz, căci se simţea ca şi cum ar fi vrut să îl excludă din conversaţie. Vorbi şi el în rusă, sperând că ele vor crede că înţelege tot, şi i se adresă cameristei:

— Lasă-ne singuri, te rog.

Ea făcu o reverenţă şi ieşi. Fitz spuse:

— Nu l-am văzut pe Băiat azi.

Plecase devreme în acea dimineaţă.

— Trebuie să trec pe la el înainte să fie scos la plimbare.

— Momentan nu iese din casă, rosti Bea neliniştită. Are o mică tuse.

Fitz se încruntă.

— Are nevoie de aer curat.

Spre surprinderea lui, ea păru pe punctul de a izbucni în lacrimi.

— Mă tem pentru el, zise ea. Cum tu şi Andrei vă riscaţi vieţile în război, Băiatul s-ar putea să fie tot ce-mi mai rămâne.

Fratele ei, Andrei, era căsătorit, dar nu avea copii. Dacă Andrei şi Fitz mureau, Băiatul avea să fie singura familie a lui Bea. Asta explica de ce ea îl răsfăţa atât.

— Chiar şi aşa, nu-i prinde bine să fie prea cocoloşit.

— Nu ştiu acest cuvânt, rosti ea îmbufnată.

— Cred că înţelegi ce vreau să spun.

Bea îşi scoase juponul. Silueta ei era mai voluptuoasă decât altădată. Fitz o urmări dezlegându-şi fundele de la dresuri. Îşi imagină cum ar fi să-i muşte carnea moale de pe interiorul coapsei.

Ea îi surprinse privirea.

— Sunt obosită, zise ea. Trebuie să dorm o oră.

— Aş putea să vin cu tine.

— Parcă trebuia să te duci prin mahalale cu sora ta.

— Nu neapărat.

— Chiar trebuie să mă odihnesc.

El se ridică, gata să plece, apoi se răzgândi. Se simţea respins şi mânios.

— A trecut mult timp de când m-ai primit ultima oară în patul

tău.

— Nu am numărat zilele.

— Eu le-am numărat. Şi nu sunt zile, ci săptămâni.

— Îmi pare rău. Sunt atât de îngrijorată de tot ce se întâmplă! …

Păru iar gata să izbucnească în lacrimi.

Fitz ştia că ea se teme pentru fratele ei şi îi înţelegea neliniştea şi neajutorarea, însă milioane de femei treceau prin aceleaşi cazne, iar nobilimea avea datoria să păstreze o atitudine stoică.

— Am auzit că ai mers la slujbele organizate la ambasada Rusiei cât eu am fost plecat în Franţa.

În Londra nu existau biserici ortodoxe, însă ambasada avea o capelă.

— Cine ţi-a zis?

— Nu contează cine mi-a zis.

Mătuşa Herm îi spusese.

— Înainte să ne căsătorim, ţi-am cerut să te converteşti la anglicanism şi tu ai acceptat.

Ea nu se uită în ochii lui.

— Nu am crezut că ar fi o problemă dacă merg la câteva slujbe, rosti ea cu glas coborât. Îmi pare rău dacă te-am supărat.

Fitz nu avea încredere în clericii străini.

— Ţi-a zis cumva preotul de acolo că este un păcat dacă îţi face plăcere să te culci cu soţul tău?

— Sigur că nu! Dar când eşti plecat şi mă simt singură, atât de departe de toate cele cu care am crescut, este o alinare pentru mine să aud imnuri şi rugăciuni ruseşti familiare.

Fitz chiar o compătimea. Probabil că îi era greu. El unul nu-şi putea închipui cum ar fi fost să se stabilească permanent într-o altă ţară. Şi ştia, din conversaţiile purtate cu alţi bărbaţi însuraţi, că nu era neobişnuit ca soţia să refuze avansurile soţului după naştere.

Însă el îşi împietri inima. Toată lumea trebuia să facă sacrificii. Bea ar fi trebuit să se bucure că nu este obligată să alerge în calea mitralierelor.

— Cred că eu mi-am făcut datoria faţă de tine, rosti el. Când ne-am căsătorit, am achitat datoriile familiei tale. Am adus experţi ruşi şi englezi care să reorganizeze domeniile. Aceştia i-au spus atunci lui Andrei să sece mlaştinile pentru a obţine mai mult teren cultivabil şi să facă prospecţiuni pentru cărbune şi

alte minerale, însă el nu a făcut nimic din toate astea. Nu este vina mea că Andrei a irosit toate oportunităţile.

— Da, Fitz, zise ea. Ai făcut tot ce ai promis.

— Şi îţi cer să-ţi faci şi tu datoria. Trebuie să producem moştenitori. Dacă Andrei moare fără să aibă copii, fiul nostru va moşteni două domenii imense. Va fi unul dintre cei mai mari latifundiari din lume. Trebuie să avem mai mulţi fii în caz că – Doamne fereşte – Băiatul păţeşte ceva.

Ea rămase cu ochii în podea.

— Îmi cunosc datoria.

Fitz se simţea necinstit. Îi vorbise de un moştenitor – şi tot ce-i zisese era adevărat –, dar nu îi mărturisise că tânjea să-i vadă trupul întins pentru el pe aşternuturi, alb pe alb, şi părul ei bălai răsfirat pe pernă. Îşi alungă din minte această imagine.

— Dacă îţi cunoşti datoria, atunci te rog să ţi-o îndeplineşti. Data viitoare când vin în această cameră, mă aştept să fiu întâmpinat ca un soţ iubitor ce sunt.

— Da, Fitz.

Plecă. Era bucuros că pusese piciorul în prag, dar îl tulbura senzaţia că făcuse ceva greşit. Era ridicol: îi arătase lui Bea greşeala pe care o făcea, iar ea îi acceptase mustrarea. Aşa ar fi trebuit să stea lucrurile între soţ şi soţie, însă nu se simţea satisfăcut, cum sperase să fie.

Şi-o scoase pe Bea din minte când se întâlni cu Maud şi cu mătuşa Herm în salon. Îşi puse chipiul pe cap şi se uită în oglindă, apoi îşi întoarse repede privirea. Încerca să nu se gândească prea mult la felul în care arăta acum. Glonţul îi afectase muşchii din partea stângă a feţei şi pleoapa era lăsată pentru totdeauna. Era o desfigurare minoră, dar orgoliul lui nu avea să-şi mai revină niciodată. Îşi zicea că trebuie să fie recunoscător că nu îi fusese afectată vederea.

Cadillacul său albastru se afla încă în Franţa, însă izbutise să facă rost de altul. Şoferul lui ştia drumul: era clar că o mai dusese pe Maud în East End în trecut. După o jumătate de oră, opriră în faţa Bisericii Evanghelice a Golgotei, o capelă micuţă şi ponosită, cu acoperiş de tablă. Părea picată acolo din Aberowen. Fitz se întrebă dacă pastorul este galez.

Ceaiul se servea deja şi locul era ticsit de femei tinere şi de copiii lor. Mirosea mai urât decât într-o cazarmă, iar Fitz fu nevoit să reziste tentaţiei de a-şi duce o batistă la nas.

Maud şi Herm trecură imediat la lucru – Maud primea femeile

pe rând în biroul din spate, iar Herm le conducea înăuntru. Fitz şchiopătă de la o masă la alta, întrebându-le pe femei unde îşi îndeplineau soţii lor serviciul militar şi care fuseseră experienţele lor, în vreme ce copiii se rostogoleau pe podea. De obicei, tinerele femei chicoteau şi amuţeau când Fitz li se adresa, însă acest grup nu se fâstâcea atât de uşor. Îl întrebară în ce regiment luptă şi cum căpătase rănile.

Abia când ajunse pe la jumătatea încăperii o zări pe Ethel.

Observase că în spatele sălii erau două birouri, dintre care unul al lui Maud, şi se întrebase în treacăt cine se afla în cel de-al doilea. Ridică privirea când uşa se deschise şi o văzu pe Ethel ieşind.

Nu o mai văzuse de doi ani, însă ea nu se schimbase prea mult. Buclele ei negre săltau în timp ce mergea, iar zâmbetul îi era luminos ca o rază de soare. Avea o rochie cenuşie şi ponosită, asemănătoare hainelor purtate de celelalte femei, cu excepţia lui Maud şi a lui Herm, dar silueta îi rămăsese la fel de îngrijită, iar el nu se putu abţine să nu se gândească la trupul ei minion pe care îl ştia atât de bine. Ea îl vrăji fără ca măcar să se uite la el. Era ca şi cum nu trecuse decât o clipă de când se hârjoniseră, chicotind şi sărutându-se, în patul din Apartamentul cu Gardenii.

Ea vorbea cu celălalt bărbat din încăpere, un tip aplecat de spate, într-un costum cenuşiu-închis de ocazie, dintr-un material aspru, aflat la o masă şi notând ceva într-un catastif. Omul purta ochelari cu lentile groase, însă asta nu îl împiedică pe Fitz să observe adoraţia din privirea lui când se uita la Ethel. Ea i se adresă pe un ton amical, iar Fitz se întrebă dacă sunt căsătoriţi.

Ethel se răsuci şi dădu cu ochii de Fitz. Sprâncenele i se arcuiră şi gura i se rotunji de surprindere. Se trase un pas înapoi, de parcă ar fi fost agitată, şi dădu peste un scaun. Femeia aşezată pe scaun îi aruncă o privire iritată. Ethel rosti un „Iertaţi-mă!” fără să se uite la ea.

Fitz se ridică de pe scaun, un lucru deloc uşor din cauza piciorului vătămat, pironind-o cu privirea pe Ethel. Ea tremura în mod vizibil, deloc sigură dacă să se apropie de el sau dacă să se retragă la adăpostul biroului. El zise:

— Bună, Ethel.

Cuvintele lui nici nu ajunseră în cealaltă parte a încăperii, însă ea îi văzuse buzele mişcându-se şi ghicise ce rostise el.

Ea luă pe loc o hotărâre şi se îndreptă spre el.

— Bună ziua, lord Fitzherbert, zise ea, iar accentul ei galez cântat făcu ca banalul salut să sune ca o melodie.

Dădu mâna cu el; avea pielea aspră. El îi urmă exemplul, revenind la tonul formal:

— Ce mai faceţi, doamnă Williams?

Ea îşi trase un scaun şi se aşeză. În timp ce se lăsa şi el într-un scaun, nu putu să nu remarce abilitatea cu care ea îl pusese pe picior de egalitate, fără să lase impresia de intimitate.

— V-am văzut la slujba de la Recul din Aberowen, rosti ea. Mi-a părut foarte rău…

Glasul i se poticni. Îşi lăsă privirea în podea şi repetă:

— Mi-a părut foarte rău să vă văd rănit. Sper că vă simţiţi mai bine.

— Treptat.

Se vedea că îngrijorarea ei este sinceră. Se părea că nu îl urăşte, în ciuda a tot ce se întâmplase, iar asta îl emoţionă.

— Cum aţi căpătat rănile?

El spusese această poveste de atâtea ori, încât ajunsese să îl plictisească.

— S-a întâmplat în prima zi a ofensivei de pe Somme. Nu am apucat să lupt aproape deloc. Am urcat pe parapet, am trecut de sârma noastră ghimpată şi am început să străbatem terenul dintre tabere, iar următorul lucru pe care mi-l amintesc este că eram dus pe o targă şi că mă durea totul.

— Fratele meu v-a văzut căzând.

Fitz îşi aminti de insubordonatul caporal William Williams.

— Da? Ce s-a întâmplat cu el?

— Unitatea lui a capturat o tranşee germană, apoi au fost nevoiţi să o abandoneze când au rămas fără muniţie.

Fitz pierduse raportul, aflându-se în spital.

— A primit vreo medalie?

— Nu. Colonelul i-a spus că ar fi trebuit să îşi apere poziţia până la moarte. Billy a zis: „Adică aşa cum aţi făcut dumneavoastră?” Şi a fost pus sub acuzare.

Fitz nu era surprins. Williams îi dăduse şi lui bătăi de cap.

— Deci, ce faceţi aici?

— Lucrez cu sora dumneavoastră.

— Nu mi-a spus nimic.

Ethel îl privi netulburată.

— Nu a crezut că v-ar interesa să aflaţi veşti despre foştii dumneavoastră servitori.

Era o împunsătură, însă el o ignoră.

— Şi ce faceţi mai exact?

— Sunt redactor la publicaţia *The Soldier's Wife.* Mă ocup de tipărire şi de distribuţie, şi redactez totodată pagina cu scrisori. Şi mă ocup de bani.

El fu impresionat. Era un pas uriaş de la munca ei de menajeră. Însă ea fusese întotdeauna o organizatoare extraordinar de capabilă.

— Banii mei, presupun?

— Nu cred. Maud este atentă. Ştie că nu vă deranjează să plătiţi pentru ceai şi pentru prăjituri sau pentru îngrijirea copiilor de soldaţi, dar nu vă foloseşte banii pentru propaganda împotriva războiului.

El continuă conversaţia doar pentru a-i mai vedea chipul în timp ce vorbea.

— Deci cu asta se ocupă ziarul? întrebă el. Cu propaganda împotriva războiului?

— Discutăm în mod public ceea ce dumneavoastră discutaţi doar în secret: posibilitatea reinstaurării păcii.

Avea dreptate. Fitz ştia că politicienii importanţi din ambele partide mari vorbesc despre pace, iar asta îl înfuria. Dar nu voia să se certe cu Ethel.

— Eroul dumneavoastră, Lloyd George, este în favoarea unui război şi mai îndârjit.

— Credeţi că va ajunge prim-ministru?

— Regele nu îl vrea. Însă e posibil să fie singurul candidat care să poată unifica parlamentul.

— Mă tem că va prelungi războiul.

Maud ieşi din birou. Serata se apropia de sfârşit, iar femeile debarasau mesele de ceşti şi de farfurii, strunindu-şi între timp copiii. Fitz se minună să o vadă pe mătuşa Herm ducând un morman de farfurii murdare. Cât de mult schimbase războiul oamenii!

O privi din nou pe Ethel. Era încă cea mai atrăgătoare femeie pe care o cunoscuse vreodată. Cedă unui impuls de moment şi îi zise pe un ton scăzut:

— Vrei să te întâlneşti mâine cu mine?

Ea părea şocată.

— De ce? întrebă ea în şoaptă.

— Da sau nu?

— Unde?

— La staţia Victoria. La ora unu. La intrarea de la peronul 3.

Înainte ca ea să poată răspunde, bărbatul cu ochelari se apropie şi Ethel făcu prezentările.

— Domnule conte Fitzherbert, permiteţi-mi să vi-l prezint pe domnul Bernie Leckwith, preşedintele filialei din Aldgate a Partidului Laburist Independent.

Fitz îi strânse mâna. Leckwith avea vreo douăzeci şi ceva de ani. Fitz intui că vederea proastă nu îi permisese să se înroleze.

— Îmi pare rău să vă văd rănit, lord Fitzherbert, rosti Leckwith cu un accent de East End.

— Sunt doar unul dintre atâtea mii, dar sunt norocos că am rămas în viaţă.

— Privind acum în urmă, aţi schimba ceva la operaţiunea de pe Somme, care să modifice în mod esenţial rezultatul acesteia?

Fitz se gândi o clipă. Era o întrebare cât se poate de pertinentă. În timp ce el chibzuia, Leckwith zise:

— Am fi avut nevoie de mai mulţi oameni şi muniţie, aşa cum susţin generalii? Sau de tactici mai flexibile şi de o comunicare mai bună, cum declară politicienii?

Fitz rosti cu prudenţă:

— Toate acele lucruri ar fi fost de ajutor, dar, sincer să fiu, nu cred că ne-ar fi adus victoria. Asaltul a fost sortit eşecului de la bun început. Însă nu am fi avut cum să ştim asta dinainte. A trebuit să încercăm.

Leckwith încuviinţă, de parcă i s-ar fi confirmat propriul punct de vedere.

— Vă mulţumesc pentru francheţe, spuse el, ca şi cum Fitz tocmai îi mărturisise ceva.

Plecară de la capelă. Fitz le ajută pe mătuşa Herm şi pe Maud să urce în maşină, apoi urcă şi el, iar şoferul demară.

Fitz îşi dădu seama că respiră greu – suferise un mic şoc. În urmă cu trei ani, Ethel număra feţe de pernă la Tŷ Gwyn. Astăzi era redactor la un ziar care, deşi cu tiraj redus, era considerat de miniştrii importanţi drept un ghimpe în coasta guvernului.

Care era oare relaţia ei cu surprinzător de inteligentul Bernie Leckwith?

— Cine era flăcăul ăla… Leckwith? o întrebă el pe Maud.

— Un politician local important.

— Este soţul lui Williams?

Maud râse.

— Nu, deşi toată lumea crede că ar trebui. Este un tip isteţ

care îi împărtăşeşte idealurile şi care îi este foarte devotat fiului ei. Nu ştiu de ce nu s-a măritat Ethel cu el mai demult.

— Poate că nu îi face inima să bată tare.

Maud ridică din sprâncene, iar Fitz îşi dădu seama că fusese mult prea sincer. Adăugă repede:

— Fetele de acest fel vor dragoste, nu-i aşa? O să se mărite cu un erou de război, nu cu un bibliotecar.

— Nu este o *fată de acest fel* sau de vreun alt fel, rosti Maud cu răceală. Este de-a dreptul excepţională. Nu întâlneşti două ca ea într-o viaţă.

Fitz îşi întoarse privirea – ştia că aşa este.

Se întrebă cum era copilul lor. Probabil că era unul dintre ţâncii murdari care se jucau pe podeaua capelei. Probabil că îşi văzuse fiul în acea după-amiază. Gândul acesta îl emoţionă ciudat de mult. Din nu ştiu ce motiv, îl făcea să vrea să plângă.

Maşina tocmai trecea prin Trafalgar Square şi Fitz îi zise şoferului să oprească.

— Mai bine rămân la birou, îi explică el lui Maud.

Şchiopătă până la vechea clădire a Amiralităţii şi urcă scările. Biroul său se afla în departamentul diplomatic din Camera 45. Sublocotenentul Carver, un student de la limbile clasice care venise acolo de la Cambridge ca să-i ajute să decodeze semnalele germane, îi zise că nu primiseră prea multe interceptări în acea după-amiază, ceea ce era normal, şi că nu avea nimic de făcut. Totuşi, avea nişte veşti politice.

— Aţi auzit? îi spuse Carver. Regele l-a convocat pe Lloyd George.

(ii)

A doua zi dimineaţă, Ethel îşi zise că nu avea să se întâlnească cu Fitz. Cum îndrăznea el să sugereze aşa ceva? Nu îi mai dăduse niciun semn vreme de mai bine de doi ani. Şi apoi, când se întâlniseră, nici măcar nu o întrebase de Lloyd – propriul lui copil! Era acelaşi escroc egoist şi nesocotit pe care îl ştia.

Chiar şi aşa, gândurile îi zburau nebuneşte prin minte. Fitz o privise cu ochii său verzi şi pătrunzători, punându-i întrebări despre viaţa ei care o făceau să se simtă importantă – în ciuda oricăror dovezi ce susţineau contrariul. Nu mai era bărbatul perfect şi dumnezeiesc de altădată: faţa lui frumoasă era desfigurată din cauza ochiului pe jumătate închis şi mergea

acum cocoşat în baston. Însă slăbiciunea lui nu o făcea decât să-şi dorească şi mai mult să aibă grijă de el. Îşi spuse că este o proastă. El avea parte de toată grija pentru care plătea. Nu avea să se ducă să se întâlnească cu el.

La ora 12 plecă de la sediul publicaţiei *The Soldier's Wife* – două cămăruţe deasupra unei tipografii, împărţite cu Partidul Laburist Independent – şi luă autobuzul. Maud nu era la birou în acea dimineaţă, ceea ce o scuti pe Ethel de necesitatea de a inventa o scuză.

Era un drum lung cu autobuzul şi cu metroul din Aldgate până în Victoria, iar Ethel sosi la locul de întâlnire la câteva minute după ora unu. Se întreba dacă Fitz îşi pierduse răbdarea şi plecase, iar gândul o făcu să se simtă rău; însă el era acolo, purtând un costum din tweed de parcă se pregătea să plece la ţară, şi ea se simţi deodată mult mai bine.

El îi zâmbi.

— M-am temut că nu o să vii, spuse el.

— Nu ştiu de ce am venit, răspunse ea. De ce m-ai chemat aici?

— Voiam să îţi arăt ceva.

O luă de braţ. Ieşiră apoi împreună din staţie. Ethel simţi o mulţumire nesăbuită pentru că era la braţ cu Fitz. O mira cutezanţa lui. Era o figură destul de cunoscută. Dacă dădea de vreun prieten? Probabil că aveau să pretindă că nu se văzuseră. În clasa socială a lui Fitz, nimeni nu se aştepta ca un bărbat căsătorit de câţiva ani să mai fie fidel.

Luară autobuzul câteva staţii şi coborâră în Chelsea, o suburbie gălăgioasă, cu chirii mici, populată în mare parte de artişti şi de scriitori. Ethel se întrebă ce voia Fitz să îi arate. Porniră de-a lungul unei străzi cu vile mici şi Fitz spuse:

— Ai urmărit vreodată o dezbatere în parlament?

— Nu, zise ea. Dar mi-ar plăcea nespus.

— Trebuie să fii invitată de un membru al parlamentului sau de un pair. Vrei să mă ocup eu?

— Da, te rog!

El păru să se bucure că ea acceptase.

— Voi întreba când va avea loc ceva interesant. Cred că ţi-ar plăcea să îl vezi pe Lloyd George în acţiune.

— Foarte mult.

— Îşi întocmeşte astăzi lista de miniştri. Cred că diseară va săruta mâna regelui în calitate de prim-ministru.

Ethel se uită în jur cu băgare de seamă. În anumite privinţe, Chelsea încă arăta precum satul de acum o sută de ani. Clădirile mai vechi erau cocioabe şi ferme joase, cu grădini şi livezi mari. Nu era prea multă vegetaţie în decembrie, dar chiar şi aşa, cartierul dădea o senzaţie plăcută, aproape rurală.

— Politica este o afacere dubioasă, spuse Ethel. Mi-am dorit ca Lloyd George să ajungă prim-ministru încă de când am fost suficient de mare cât să citesc ziarele singură, însă acum, că s-a întâmplat asta, sunt dezamăgită.

— De ce?

— El este cel mai războinic ministru din guvern. Desemnarea lui ar putea înăbuşi în faşă orice şansă de pace. Pe de altă parte…

Fitz părea intrigat.

— Ce-i?

— El este singurul om care ar putea accepta negocierile de pace fără să fie crucificat de presa însetată de sânge a lui Northcliffe.

— Asta aşa este, zise Fitz, cu un aer îngrijorat. Dacă ar face asta altcineva, toate ziarele ar turba: „Afară cu Asquith – sau Balfour, sau Bonar Law – şi aduceţi-l pe Lloyd George!” Dar dacă îl atacă pe Lloyd George, nu mai rămâne nimeni altcineva.

— Deci poate că există speranţe pentru pace.

El lăsă să i se audă iritarea în glas:

— De ce nu speri să obţinem victoria în loc de pace?

— Pentru că asta ne-a băgat în asemenea bucluc, răspunse ea pe un ton cumpănit. Ce vrei să-mi arăţi?

— Asta.

Deszăvorî o poartă şi o ţinu deschisă. Intrară pe terenul unei case izolate, cu două etaje. Grădina era părăginită şi locul trebuia văruit, dar era o casă fermecătoare, de mărime medie, genul de loc care ar fi putut fi deţinut de un muzician de succes, îşi imagină Ethel, sau poate de un actor cunoscut. Fitz scoase o cheie din buzunar şi descuie uşa. Intrară înăuntru, iar el închise uşa în urma sa şi o sărută. Ea se lăsă în voia lui. Nu mai fusese sărutată de multă vreme şi se simţea ca un drumeţ însetat în deşert. Îi mângâie gâtul lung şi îşi lipi sânii de pieptul lui. Simţea că şi el este la fel de disperat ca ea. Înainte să-şi piardă controlul, îl împinse la o parte.

— Opreşte-te, rosti ea cu răsuflarea întretăiată. Opreşte-te!

— De ce?

— Ultima oară când am făcut asta, am sfârşit prin a vorbi cu nenorocitul tău de avocat.

Se desprinse de el.

— Nu mai sunt atât de naivă ca înainte, zise ea.

— O să fie diferit de data asta, zise el gâfâind. Am fost un prost că te-am lăsat să pleci. Acum îmi dau seama de asta. Eram şi eu tânăr.

Ea se uită prin camere ca să se calmeze. Erau pline cu mobilă veche şi demodată.

— A cui este casa asta? întrebă ea.

— A ta, răspunse el. Dacă o vrei.

Ea îl privi nevenindu-i să creadă. Ce voia să spună cu asta?

— Ai putea să te muţi aici cu copilul, îi explică el. Aici locuia o bătrână care a lucrat pentru tatăl meu ca menajeră-şefă. A murit acum câteva luni. Ai putea să o redecorezi şi să cumperi mobilă nouă.

— Să locuiesc aici? întrebă ea. În ce calitate?

Lui nu-i venea să spună la ce se gândea.

— Drept ibovnica ta? rosti ea.

— Poţi avea o dădacă, câteva cameriste şi un grădinar. Chiar şi o maşină cu şofer, dacă doreşti.

Ea nu şi-l dorea decât pe el. Fitz îi interpretă greşit expresia gânditoare.

— E o casă prea mică? Ai prefera să stai în Kensington? Vrei un majordom şi o menajeră-şefă? Nu înţelegi că sunt dispus să-ţi ofer tot ce vrei? Viaţa mea este pustie fără tine.

Ea îşi dădu seama că el vorbeşte serios. Cel puţin acum, când era excitat şi nesatisfăcut. Dar ştia dintr-o crudă experienţă cât de repede se putea răzgândi el.

Problema era că şi ea îl dorea la fel de mult.

Probabil că el îi citi asta pe faţă, căci o luă din nou în braţe. Ea îşi întoarse faţa spre el, ca să fie sărutată. „Mai vreau asta”, se gândi ea.

Se desprinse apoi din nou din îmbrăţişare, înainte să-şi piardă controlul.

— Deci? întrebă el.

Ea nu putea să ia o decizie de bun-simţ câtă vreme el o săruta.

— Trebuie să fiu singură, îi zise ea.

Se sili să se îndepărteze de el înainte să fie prea târziu.

— Mă duc acasă, spuse ea. Am nevoie de timp de gândire.

Ezită în pragul uşii.

— Gândeşte-te cât de mult pofteşti, spuse el. O să aştept.

Ea închise uşa şi o luă la fugă.

(iii)

Gus Dewar se afla în Galeria Naţională din Trafalgar Square, stând în faţa *Autoportretului la 63 de ani* al lui Rembrandt, când o femeie de lângă el rosti:

— Extrem de urât omul acesta.

Gus se întoarse şi fu surprins să o vadă pe Maud Fitzherbert. Zise:

— Vă referiţi la mine sau la Rembrandt?

Ea pufni în râs. Se plimbară împreună prin galerie.

— Ce coincidenţă minunată, rosti el. Să vă întâlnesc aici…

— Adevărul este că v-am văzut şi am intrat după dumneavoastră, recunoscu ea. Îşi coborî glasul şi spuse: Voiam să vă întreb de ce nu au făcut germanii oferta de pace de care mi-aţi vorbit.

El nu ştia răspunsul.

— S-ar putea să se fi răzgândit, rosti el pe un ton sumbru. Ca şi aici, există şi acolo o facţiune favorabilă păcii şi una favorabilă războiului. Poate că facţiunea pro-război a avut câştig de cauză şi a izbutit să îl facă pe kaizer să se răzgândească.

— Dar trebuie să priceapă şi ei că bătăliile nu mai fac diferenţa! zise ea exasperată. Aţi citit în ziarele de dimineaţă că germanii au ocupat Bucureştiul?

Gus dădu din cap în semn că da. România declarase război în august şi, o vreme, britanicii speraseră că noul aliat ar putea da o lovitură crucială, însă Germania invadase ţara în septembrie şi acum capitala română căzuse.

— De fapt, rezultatul este bun pentru Germania, care a pus acum mâna pe petrolul României.

— Exact, spuse Maud. E acelaşi dans – un pas înainte, un pas înapoi. Când o să ne învăţăm minte oare?

— Desemnarea lui Lloyd George ca prim-ministru nu este prea încurajatoare, rosti Gus.

— A… s-ar putea să vă înşelaţi în această privinţă.

— Serios? Omul şi-a clădit reputaţia politică fiind mai agresiv decât oricine altcineva. I-ar fi greu să facă pace după aşa ceva.

— Nu fiţi atât de sigur! Lloyd George este imprevizibil. Ar

putea face o întoarcere de 180 de grade. Iar asta i-ar surprinde doar pe cei destul de naivi încât să îl creadă pe cuvânt.

— Măcar ăsta-i un motiv de speranţă.

— Totuşi, îmi doresc să fi avut o femeie prim-ministru.

Gus nu credea că asta s-ar fi putut întâmpla vreodată, dar nu zise nimic.

— Mai voiam să vă întreb ceva, spuse Maud, oprindu-se.

Gus se întoarse cu faţa spre ea. Poate pentru că îl sensibilizaseră tablourile, îşi dădu seama că îi admiră chipul. Îi remarcă liniile ascuţite ale nasului şi ale bărbiei, pometţii înalţi, gâtul lung. Ascuţimea trăsăturilor ei era atenuată de buzele cărnoase şi de ochii mari şi verzi.

— Orice doriţi, spuse el.

— Ce v-a zis Walter?

Mintea lui Gus zbură înapoi la acea conversaţie surprinzătoare de la barul hotelului Adlon din Berlin.

— Mi-a zis că este obligat să îmi dezvăluie un secret. Însă apoi nu mi-a zis care este secretul.

— A crezut că vă veţi da seama singur.

— M-am gândit că este îndrăgostit de dumneavoastră. Şi, dată fiind reacţia pe care aţi avut-o când v-am dat scrisoarea la Tŷ Gwyn, înţeleg că dragostea lui este împărtăşită.

Gus zâmbi, apoi adăugă:

— Permiteţi-mi să spun că este un bărbat norocos.

Ea încuviinţă, iar Gus observă un soi de uşurare pe chipul ei. Probabil că secretul consta în mai mult de-atât, realiză el; de aceea voia ea să afle cât de mult ştie el. Se întrebă ce altceva mai ascundeau. Poate că erau logodiţi.

Porniră mai departe. „Înţeleg de ce te iubeşte, se gândi Gus. Şi eu m-aş îndrăgosti de tine într-o clipită."

Ea îl surprinse din nou spunând deodată:

— Aţi fost vreodată îndrăgostit, domnule Dewar?

Era o întrebare indiscretă, dar el îi răspunse:

— Da, de două ori.

— Însă acum nu mai sunteţi.

El simţi nevoia de a i se confesa.

— În anul în care a izbucnit războiul, am fost destul de nesocotit încât să mă îndrăgostesc de o femeie măritată.

— Şi ea vă iubea?

— Da.

— Ce s-a întâmplat?

— I-am cerut să îşi părăsească soţul pentru mine. A fost foarte urât din partea mea şi ştiu că veţi fi şocată. Însă ea a rămas cu capul pe umeri şi mi-a respins propunerea imorală.

— Nu mă şochez atât de uşor. Când a fost a doua oară?

— Anul trecut m-am logodit în oraşul meu natal, Buffalo; însă ea s-a căsătorit cu altcineva.

— Oh, îmi pare foarte rău! Poate că nu ar fi trebuit să vă întreb. Am trezit o amintire dureroasă.

— Extrem de dureroasă.

— Iertaţi-mă dacă spun că asta mă face să mă simt mai bine. Vreau să spun că dumneavoastră ştiţi câtă mâhnire poate aduce dragostea.

— Da, ştiu.

— Şi totuşi… poate că se va cădea la pace şi mâhnirea mea se va sfârşi în curând.

— Sper din toată inima să aveţi dreptate, Lady Maud, rosti Gus.

(iv)

Ethel se chinui cumplit câteva zile din cauza propunerii lui Fitz. În timp ce stătea în frig în curtea din spate, învârtind mangălăul ca să stoarcă rufele, îşi închipui cum ar fi fost să locuiască în acea casă drăguţă din Chelsea, cu Lloyd alergând prin grădină sub ochii unei dădace grijulii. „Îţi ofer tot ce vrei”, zisese Fitz, iar ea ştia că spusese adevărul. Ar fi trecut casa pe numele ei. Ar fi dus-o în Elveţia şi în sudul Franţei. Dacă îşi punea mintea, putea să-l facă să-i dea o rentă astfel încât să aibă un venit până la moarte, chiar dacă se plictisea de ea – deşi ştia că poate să-l facă să nu se plictisească niciodată de ea.

Era ruşinos şi dezgustător, îşi zise ea cu asprime. Avea să fie o femeie plătită pentru sex; şi ce altceva însemna cuvântul prostituată? Nu şi-ar putea invita niciodată părinţii în ascunzătoarea din Chelsea: ei şi-ar da seama imediat ce însemna asta.

Dar oare îi păsa de toate astea? Poate că nu, însă mai erau şi alte lucruri. Voia şi altceva de la viaţă în afară de confort. I-ar fi fost greu să continue campania pentru femeile din clasa muncitoare dacă devenea amanta unui milionar. Viaţa ei politică s-ar fi încheiat. Ar fi pierdut legătura cu Bernie şi cu Mildred şi i-ar fi fost jenă să mai dea ochii cu Maud.

Însă cine era ea să ceară atâta de la viaţă? Era Ethel Williams, născută într-o cocioabă de miner! Cum putea să strâmbe din nas când i se oferea o viaţă tihnită? Unde n-ar avea altcineva norocul tău, îşi spuse ea, folosind una dintre vorbele lui Bernie.

Şi apoi, mai era şi Lloyd. Ar putea avea o guvernantă, iar mai târziu Fitz ar plăti pentru ca el să meargă la o şcoală de elită. Ar creşte în rândul elitelor şi ar duce o viaţă de huzur. Oare avea dreptul Ethel să-l lipsească de asta?

Nu ajunsese încă la nicio hotărâre când deschise ziarele în biroul pe care îl împărţea cu Maud şi află o altă ofertă dramatică. Pe 12 decembrie, cancelarul german Theobald von Bethmann-Hollweg propusese negocieri de pace cu Antanta.

Ethel era încântată. Pace! Oare chiar era cu putinţă? Oare Billy avea să se întoarcă acasă?

Premierul francez descrisese imediat anunţul ca o mişcare abilă, iar ministrul rus de externe denunţase „propunerea mincinoasă” a germanilor, dar Ethel era de părere că reacţia britanicilor era singura care conta.

Lloyd George nu ţinea niciun discurs public, susţinând că îl doare în gât. În Londra, în decembrie, jumătate din populaţie tuşea şi era răcită, însă Ethel bănuia că Lloyd George voia doar să câştige ceva timp de gândire. Luă asta drept un semn bun. Un răspuns imediat ar fi fost un refuz; orice altceva lăsa loc de speranţă. Măcar lua în calcul pacea, se gândi ea cu optimism.

Între timp, preşedintele Wilson aruncă greutatea Americii în balanţă, de partea păcii. Sugera, drept stadiu preliminar pentru orice fel de convorbiri, ca toate puterile implicate în război să îşi declare scopurile – ce încercau să obţină prin luptă.

— Cu asta i-a făcut de râs, zise Bernie Leckwith în seara aceea. Au şi uitat de ce au pornit războiul. Acum luptă doar pentru că vor să câştige.

Ethel îşi aminti ce îi zisese doamna Dai Ponei despre grevă: *Bărbaţii ăştia – odată ce se iau la harţă, nu le mai pasă decât să câştige. Nu cedează, indiferent de costuri.* Se întrebă cum ar reacţiona la o propunere de pace o femeie prim-ministru.

Însă Bernie avea dreptate, îşi dădu ea seama în următoarele zile. Sugestia preşedintelui Wilson fu întâmpinată cu o tăcere bizară. Nicio ţară nu se grăbi să răspundă. Asta o înfurie pe Ethel şi mai tare. Cum puteau să se poarte de parcă nici măcar nu ştiau pentru ce luptă?

La sfârşitul săptămânii, Bernie organiză o întrunire publică la

care să se dezbată propunerea germanilor. În ziua întrunirii, Ethel se trezi şi îl văzu pe fratele ei stând lângă pat, în uniforma lui kaki.

— Billy! strigă ea. Trăieşti!

— Da, şi am o săptămână de permisie, răspunse el. Hai, sus din pat, leneşo!

Ea sări din pat, îşi trase un halat peste cămaşa de noapte şi îl îmbrăţişă.

— O, Billy, mă bucur atât de mult să te văd!

Îi observă tresele de la mânecă şi spuse:

— Deci eşti sergent acum?

— Da.

— Cum ai intrat în casă?

— Mi-a deschis Mildred. De fapt, sunt aici de azi-noapte.

— Şi unde ai dormit?

El se fâstâci.

— La etaj.

Ethel rânji.

— Norocosule!

— Chiar îmi place de ea, Eth.

— Şi mie, zise Ethel. Mildred este aur curat. Ai de gând să te însori cu ea?

— Da, dacă rămân în viaţă până la sfârşitul războiului.

— Nu te deranjează diferenţa de vârstă?

— Are 24 de ani… Nu-i ca şi cum ar fi cu adevărat bătrână, la peste 30.

— Şi copiii?

Billy ridică din umeri.

— Sunt copii buni, însă – şi dacă nu ar fi fost – tot i-aş fi tolerat de dragul ei.

— Deci chiar o iubeşti.

— Nu-i deloc greu.

— A început o mică afacere pe cont propriu. S-ar putea să fi văzut toate pălăriile din camera ei.

— Da. Mi-a zis că merge treaba.

— Foarte bine. Este o fată muncitoare. E şi Tommy cu tine?

— Am venit împreună pe vas, dar el a plecat în Aberowen cu trenul.

Lloyd se trezi, văzu o persoană străină în cameră şi începu să plângă. Ethel îl luă în braţe şi îl linişti.

— Hai în bucătărie, îi zise ea lui Billy. O să pregătesc micul

dejun.

Billy se aşeză şi citi ziarul, în timp ce Ethel făcea terci. După o clipă exclamă:

— Pe toţi dracii!

— Ce-i?

— Văd că ticălosul de Fitzherbert a început să dea din gura aia mare a lui. Îi aruncă o privire lui Lloyd, ca şi cum ţâncul ar fi fost jignit de referirea dispreţuitoare la adresa tatălui său.

Ethel se uită peste umărul lui şi citi:

PACE: PLEDOARIA UNUI SOLDAT
„Nu ne lăsaţi baltă acum!”
Contele rănit îşi spune punctul de vedere

Un discurs emoţionant a fost ţinut ieri în Camera Lorzilor împotriva propunerii cancelarului german de organizare a unor negocieri de pace. Vorbitorul a fost contele Fitzherbert, maior în cadrul Puşcaşilor Galezi, care se află la Londra pentru a se însănătoşi de pe urma rănilor căpătate la Bătălia de pe Somme.

Lordul Fitzherbert e de părere că orice discuţie despre pace cu germanii ar reprezenta o trădare faţă de toţi oamenii care şi-au dat viaţa în război. „Noi credem că suntem pe punctul de a câştiga şi că putem obţine o victorie deplină dacă nu ne lăsaţi baltă acum” – acestea au fost cuvintele dumnealui.

Îmbrăcat în uniformă, cu un bandaj pe ochi şi sprijinindu-se într-un baston, contele a ieşit în evidenţă în sala de dezbateri. A fost ascultat într-o tăcere desăvârşită şi aplaudat atunci când s-a aşezat. (pag. 568, original)

Şi aşa mai departe. Ethel era oripilată. Erau fraze sforăitoare şi sentimentale, dar aveau să fie eficiente. Fitz nu purta de obicei bandajul de la ochi – şi-l pusese probabil pentru a spori efectul dramatic. Discursul avea să întoarcă foarte mulţi oameni împotriva planului de pace.

Mâncă micul dejun împreună cu Billy, apoi îl îmbrăcă pe Lloyd, se îmbrăcă şi ea şi ieşiră. Billy avea să petreacă ziua cu Mildred, însă îi promise că va veni la întrunirea din acea seară.

Când Ethel ajunse la sediul *The Soldier’s Wife,* descoperi că toate ziarele relataseră despre discursul lui Fitz, iar unele îl folosiseră pe post de articol principal. Deşi aveau puncte de vedere diferite, recunoşteau că fusese o lovitură puternică.

— Cum poate cineva să se împotrivească până şi simplelor

discuţii despre pace? îi zise ea lui Maud.

— Poţi să-l întrebi şi singură, răspunse Maud. L-am invitat la întrunirea de diseară şi a acceptat.

Ethel tresări.

— Va avea parte de o primire călduroasă!

— Asta şi sper.

Cele două femei îşi petrecură ziua lucrând la o ediţie specială a ziarului, cu titlul de pe copertă MIC PERICOL DE PACE. Lui Maud îi plăcu ironia, dar lui Ethel i se păru prea subtilă. Spre sfârşitul după-amiezii, Ethel îl luă pe Lloyd de la îngrijitoare, îl duse acasă, îi dădu să mănânce şi îl duse la culcare. Îl lăsă apoi în grija lui Mildred, care nu participa la întruniri politice.

Biserica Evanghelică a Golgotei era aproape plină când sosi Ethel şi în curând nu mai erau locuri decât în picioare. În public se aflau mulţi soldaţi şi marinari în uniformă. Bernie prezida întrunirea. Începu cu un discurs personal ce reuşi să fie plictisitor, chiar dacă fu scurt – nu era un orator priceput. Apoi îl anunţă pe primul vorbitor, un filosof de la Oxford.

Ethel cunoştea argumentele pentru pace mai bine decât filosoful, aşa că, în timp ce acesta vorbea, îi studie pe cei doi bărbaţi de pe platformă care o curtau. Fitz era produsul a sute de ani de bogăţie şi cultură. Ca întotdeauna, era îmbrăcat elegant, cu părul tuns, mâinile albe şi unghiile curate. Bernie provenea dintr-un trib de nomazi persecutaţi, care supravieţuiseră fiind mai isteţi decât cei care îi supuneau la cazne. Purta singurul său costum, din serj aspru şi cenuşiu. Ethel nu îl văzuse niciodată îmbrăcat altfel: când era cald afară, pur şi simplu îşi scotea jacheta.

Publicul asculta în tăcere. Mişcarea laburistă era divizată în chestiunea păcii. Ramsay MacDonald, care vorbise împotriva războiului în parlament pe 3 august 1914, demisionase de la conducerea Partidului Laburist când se declarase război două zile mai târziu şi de atunci parlamentarii partidului sprijiniseră războiul, la fel ca majoritatea votanţilor lor. Însă simpatizanţii laburişti tindeau să fie cei mai sceptici dintre muncitori, aşa că exista şi o minoritate puternică în favoarea păcii.

Fitz începu prin a vorbi despre tradiţiile mândre ale Marii Britanii. Vreme de sute de ani, zise el, Marea Britanie a menţinut balanţa de putere în Europa, în general luându-le partea naţiunilor mai slabe pentru a se asigura că nicio ţară nu domină continentul.

— Cancelarul german nu a spus nimic despre termenii unui acord de pace, însă orice discuţie ar trebui să pornească de la status quo, rosti el. Pacea înseamnă acum că Franţa este umilită şi pierde teritorii, iar Belgia devine un satelit. Germania ar domina continentul prin forţă militară. Nu putem îngădui să se întâmple una ca asta. Trebuie să luptăm pentru victorie.

Când începu dezbaterea, Bernie zise:

— Contele Fitzherbert a venit aici în calitate de civil, nu ca ofiţer de armată, şi mi-a dat cuvântul său de onoare că soldaţii aflaţi în public nu vor fi traşi la răspundere pentru ce vor spune. De fapt, nici nu l-am fi invitat pe conte să participe la întrunire în alte condiţii.

Bernie însuşi puse prima întrebare. Ca de obicei, era una pertinentă.

— Dacă Franţa este umilită şi pierde teritorii, atunci asta va destabiliza Europa, conform analizei dumneavoastră, lord Fitzherbert.

Fitz încuviinţă.

— În schimb, dacă Germania este umilită şi pierde teritoriile Alsacia şi Lorena – cum se va întâmpla mai mult ca sigur –, asta ar stabiliza Europa.

Fitz rămase pe moment fără cuvinte, observă Ethel. Nu se aşteptase la o opoziţie atât de abilă tocmai acolo, în East End. Din punct de vedere intelectual, nu se ridica la înălţimea lui Bernie. Îi fu puţin milă de el.

— De ce această diferenţă? isprăvi Bernie, apoi urmă un murmur de aprobare din partea facţiunii pacifiste din public.

Fitz îşi reveni rapid.

— Diferenţa, rosti el, este că Germania e agresorul brutal, militarist şi crud, iar dacă vom cădea acum la pace, îi vom răsplăti acest comportament – încurajând alte asemenea acţiuni pe viitor!

Asta provocă urale de cealaltă parte a publicului, iar Fitz reuşi să scape basma curată, deşi argumentul său nu stătea în picioare, se gândi Ethel; Maud se ridică pentru a remarca asta.

— Declanşarea războiului nu poate fi pusă pe seama unei singure naţiuni! zise ea. Toată lumea aruncă vina pe Germania, iar presa noastră militaristă promovează acest basm. Ne amintim de invadarea Belgiei de către Germania şi vorbim despre asta ca şi cum ar fi fost ceva complet neprovocat. Am uitat de mobilizarea celor şase milioane de soldaţi ruşi la graniţa

Germaniei. Am uitat de refuzul francezilor de a-şi declara neutralitatea.

Câţiva oameni o huiduiră. Nu erai niciodată aplaudat dacă le explicai oamenilor că situaţia nu este atât de simplă cum cred ei, reflectă Ethel în sinea ei.

— Nu zic că Germania este nevinovată! protestă Maud. Zic doar că nicio ţară nu este nevinovată. Zic că nu luptăm pentru stabilitatea Europei sau ca să se facă dreptate pentru belgieni sau ca să pedepsim militarismul german. Luptăm pentru că suntem prea orgolioşi ca să admitem că am făcut o greşeală!

Un soldat în uniformă se ridică în picioare ca să ia cuvântul şi Ethel văzu cu mândrie că este Billy.

— Am luptat pe Somme, începu el, iar publicul amuţi. Vreau să vă spun de ce am pierdut atâţia oameni acolo.

Ethel auzi vocea puternică şi convingerea nestrămutată a tatălui ei şi realiză că Billy ar fi fost un predicator pe cinste.

— Ofiţerii noştri ne-au zis – şi îndreptă un deget acuzator spre Fitz – că asaltul o să fie floare la ureche.

Ethel îl văzu pe Fitz foindu-se stingher în scaunul său de pe platformă.

Billy continuă:

— Ni s-a spus că artileria noastră a distrus poziţiile inamice, a devastat tranşeele acestora şi le-a demolat buncărele, iar când vom ajunge în cealaltă parte, nu vom găsi decât germani morţi.

Nu se adresa oamenilor de pe platformă, observă Ethel, ci se uita de jur împrejur, măturând publicul cu o privire sfredelitoare, asigurându-se că toţi ochii sunt aţintiţi asupra lui.

— De ce ne-au spus aceste lucruri? întrebă Billy, iar acum se uită direct la Fitz, vorbind cu o emfază calculată. Lucruri care nu erau adevărate.

Se auzi un murmur de încuviinţare din partea publicului. Ethel văzu cum Fitz se întunecă la faţă. Ştia că pentru oamenii din clasa lui, acuzaţia de minciună era cea mai rea dintre toate insultele. Şi Billy ştia asta.

— Poziţiile germane nu fuseseră distruse, cum am descoperit când am nimerit în focul mitralierelor, continuă el.

Reacţia publicului deveni ceva mai sonoră. Cineva strigă:

— Ruşine!

Fitz se ridică pentru a vorbi, însă Bernie zise:

— Un moment, vă rog, lord Fitzherbert! Să-l lăsăm pe vorbitor să termine ce are de spus.

Fitz se aşeză, clătinând viguros din cap. Billy ridică glasul:

— Au verificat ofiţerii noştri, prin recunoaşterea aeriană şi trimiţând patrule, care erau pagubele produse de artilerie asupra liniilor germane? Dacă nu, de ce nu?

Fitz se ridică din nou în picioare, furios. O parte din public aplauda, alţii huiduiau. Încercă să vorbească.

— Nu înţelegeţi…

Însă glasul lui Billy îl acoperi:

— Dacă ştiau adevărul, strigă el, de ce ne-au spus altceva?

Fitz începu să răcnească şi jumătate din public striga alături de el, însă vocea lui Billy se putea auzi deasupra vacarmului:

— Pun o simplă întrebare! mugi el. Ofiţerii noştri sunt proşti… sau mincinoşi?

(V)

Ethel primi o scrisoare redactată cu scrisul de mână mare şi plin de încredere al lui Fitz, pe hârtia lui scumpă cu antet. Nu pomenea nimic despre întrunirea din Aldgate, dar o invita la Palatul Westminster în ziua următoare, marţi, pe 19 decembrie, ca să ia loc în galeria Camerei Comunelor şi să asculte primul discurs al lui Lloyd George în calitate de prim-ministru. Ea era încântată. Nu crezuse că va apuca să vadă vreodată interiorul Palatului Westminster, cu atât mai puţin să îşi asculte eroul vorbind.

— De ce crezi că te-a invitat? zise Bernie în seara aceea, punând întrebarea-cheie, cum făcea de obicei.

Ethel nu avea niciun răspuns plauzibil. Bunătatea sinceră nu fusese niciodată o trăsătură de-a lui Fitz. Putea fi generos când îi convenea. Bernie se întreba cu agerime dacă nu cumva voia ceva în schimb.

Bernie era mai degrabă o fire cerebrală decât una intuitivă, însă simţise existenţa unei legături între Fitz şi Ethel, ceea ce îl determinase să fie uşor drăgăstos. Nu era nimic dramatic, căci Bernie nu era o persoană dramatică, însă îi ţinu mâna o clipă mai mult decât ar fi trebuit, se apropie cu un deget mai mult de ea decât îi permitea de obicei, o bătu pe umăr în timp ce-i vorbea şi o ţinu de cot când coborî o treaptă. Simţindu-se brusc nesigur, Bernie făcea instinctiv gesturi prin care lăsa de înţeles că ea este a lui. Din păcate, ei îi venea greu să nu tresară când el făcea aceste lucruri. Fitz îi amintise cu cruzime tot ce *nu* putea simţi

pentru Bernie.

Marţi, Maud intră în birou la 10:30 şi lucrară cot la cot toată dimineaţa. Maud nu putea scrie prima pagină a următoarei ediţii până nu auzea discursul lui Lloyd George, însă mai erau multe alte lucruri în ziar: slujbe, anunţuri pentru îngrijitoare de copii, sfaturi cu privire la sănătatea femeilor şi a copiilor scrise de doctorul Greenward, reţete şi scrisori.

— Fitz este turbat de furie după acea întrunire, rosti Maud.

— Ţi-am zis eu că o să fie întâmpinat cu ostilitate.

— Nu-i pasă de asta, zise ea. Însă Billy l-a făcut mincinos.

— Eşti sigură că nu îl deranjează de fapt că Billy a câştigat dezbaterea?

Maud zâmbi cu mâhnire.

— Poate că asta e.

— Sper doar să nu îl facă pe Billy să sufere.

— Nu o să facă asta, spuse Maud cu fermitate. Ar însemna să îşi calce cuvântul.

— Bun.

Serviră prânzul într-o cafenea de pe Mile End Road – „Un loc bun de tras pentru şoferi”, conform semnului de la intrare; şi, într-adevăr, locul era plin de şoferi de camioane. Maud fu întâmpinată cu voioşie de către vânzători. Serviră plăcintă cu vită şi scoici, scoicile ieftine fiind adăugate pentru a compensa insuficienţa cărnii.

După aceea luară un autobuz şi traversară Londra până în West End. Ethel se uită la ceasornicul imens de la Big Ben şi văzu că este trei şi jumătate. Lloyd George trebuia să îşi ţină discursul la ora patru. Îi stătea în putere să pună capăt războiului şi să salveze milioane de vieţi. Oare avea să o facă?

Lloyd George luptase întotdeauna pentru muncitorime. Înainte de război se luptase cu Camera Lorzilor şi cu regele pentru a introduce pensiile pentru bătrâni. Ethel ştia cât de mult însemna asta pentru bătrânii lefteri. În prima zi în care se acordase pensia, văzuse mineri retraşi din activitate – cândva oameni în putere, acum cocoşaţi şi tremurânzi – ieşind de la poşta din Aberowen cu lacrimi de bucurie pe obraji, pentru că nu mai erau săraci lipiţi pământului. Asta se întâmpla pe vremea când Lloyd George devenise eroul clasei muncitoare; lorzii ar fi vrut să cheltuiască acei bani pentru Marina Regală.

„Aş putea să-i scriu eu azi discursul”, se gândi ea. Aş zice: „Există momente în viaţa unui om şi a unei naţiuni când se

cuvine să spui: am făcut tot posibilul şi nu pot face nimic mai mult, de aceea mă voi opri din strădaniile mele şi voi căuta o altă cale. Acum o oră am ordonat o încetare a focului de-a lungul întregii linii britanice din Franţa. Domnilor, armele au amuţit.”

Se putea face. Francezii ar fi fost furioşi, însă ar fi fost siliţi să accepte armistiţiul, altfel ar fi riscat ca Marea Britanie să facă pace separat şi să-i lase în faţa unei înfrângeri certe. Acordul de pace urma să fie dur pentru Franţa şi Belgia, dar nu la fel de dur ca pierderea altor milioane de vieţi.

Ar fi fost un act al unui mare om de stat. Ar fi reprezentat totodată sfârşitul carierei politice a lui Lloyd George: alegătorii nu l-ar mai fi votat pe omul care pierduse războiul. Dar ce mod remarcabil de a ieşi din scenă ar fi fost!

Fitz aştepta în Sala Centrală. Gus Dewar era cu el. Fără îndoială că şi el era la fel de nerăbdător ca toată lumea să afle răspunsul lui Lloyd George la iniţiativa de pace.

Urcară scările lungi până la galerie şi se aşezară astfel încât să poată vedea sala de dezbateri. Ethel îi avea pe Fitz la dreapta şi pe Gus la stânga. Sub ei, rândurile de bănci verzi din piele de pe ambele părţi erau deja pline cu parlamentari, mai puţin cele câteva locuri de pe primul rând, rezervate în mod tradiţional pentru membrii cabinetului.

— Toţi parlamentarii sunt bărbaţi, rosti Maud cu glas tare.

Un plasator purtând ţinuta formală de curte, cu pantaloni scurţi până la genunchi din catifea şi cu şosete albe, sâsâi în mod neceremonios:

— Linişte, vă rog!

Un parlamentar de pe rândurile din spate era în picioare, dar nimeni nu-l asculta. Toată lumea îl aştepta pe noul prim-ministru. Fitz îi zise în şoaptă lui Ethel:

— Fratele tău m-a insultat.

— Vai, bietul de tine! replică Ethel cu sarcasm. Ţi-a rănit sentimentele?

— Oamenii se duelau pentru mai puţin de atât.

— Ei, iată ce idee bună pentru secolul XX!

El nu păru afectat de dispreţul ei.

— Ştie cine este tatăl lui Lloyd?

Ethel ezită, nedorind să-i spună, dar nici să-l mintă.

Ezitarea ei fu un răspuns suficient pentru el.

— Înţeleg, rosti el. Asta explică de ce m-a ocărât.

— Nu cred că trebuie să cauţi vreun motiv ascuns, zise ea. Ce

s-a întâmplat pe Somme este destul ca să-i înfurie pe soldaţi, nu crezi?

— Ar trebui adus în faţa curţii marţiale pentru neobrăzarea lui.

— Dar ai promis că nu vei…

— Da, mormăi el ţâfnos. Din păcate am promis.

Lloyd George intră în sală – o siluetă măruntă şi fragilă, într-o ţinută formală de dimineaţă, cu părul lung uşor neîngrijit, cu mustaţa stufoasă acum complet albă. Avea 53 de ani, dar pasul încă vioi şi, când se aşeză şi-i spuse ceva unui parlamentar de pe rândurile din spate, Ethel îi zări rânjetul familiar din fotografiile din ziare.

Începu să vorbească la ora patru şi zece minute. Vocea îi era uşor răguşită şi el se scuză, spunând că încă îl doare gâtul. Făcu o pauză, apoi rosti:

— Mă prezint astăzi în faţa Camerei Comunelor cu cea mai cumplită responsabilitate ce poate cădea pe umerii unui om.

Era un început bun, se gândi Ethel. Măcar nu avea să trateze propunerea germană drept un şiretlic neînsemnat sau drept o diversiune, cum făcuseră francezii şi ruşii.

— Orice om sau grup de oameni care, fără motiv sau fără un motiv suficient, ar prelungi un conflict teribil ca acesta ar avea o pată pe suflet, pe care toate apele lumii nu ar putea să o spele.

Era o referire biblică, se gândi Ethel, o referire baptistă la păcatele ce sunt spălate.

Însă apoi, ca un predicator, el rosti afirmaţia contrară:

— Orice om sau grup de oameni care, din oboseală sau deznădejde, ar abandona încleştarea fără ca înaltul ţel pe care ni l-am propus să fie atins ar fi vinovat de cel mai costisitor act de laşitate făcut vreodată de un om de stat.

Ethel se foi neliniştită. În ce parte avea să o apuce? Se gândi la Ziua Telegramelor din Aberowen şi văzu din nou cu ochii minţii chipurile rudelor îndoliate. Cu siguranţă Lloyd George – el mai presus de toţi politicienii – nu avea să lase ca asemenea suferinţă să continue, dacă putea face ceva în privinţa aceasta. Dacă nu făcea nimic, ce rost mai avea să fie în politică?

El îl cită pe Abraham Lincoln:

— „Am acceptat acest război pentru un ţel, un ţel demn, şi războiul se va sfârşi când vom atinge acel ţel.”

Cuvintele erau de rău augur. Ethel ar fi vrut să îl întrebe care era acest ţel. Woodrow Wilson pusese această întrebare şi nimeni nu-i dăduse încă vreun răspuns. Nici acum nu i se

răspundea. Lloyd George spuse:

— Oare există şanse să ne atingem acel ţel acceptând invitaţia cancelarului german? Aceasta este singura întrebare pe care trebuie să ne-o punem.

Ethel se simţea frustrată. Cum putea fi pusă în discuţie această întrebare dacă nimeni nu ştia care este de fapt ţelul războiului?

Lloyd George ridică tonul, ca un predicator aflat pe punctul de a vorbi despre iad:

— Să intrăm la invitaţia Germaniei, ce se proclamă victorioasă, fără să cunoaştem propunerile pe care are de gând să le facă, într-o conferinţă – aici făcu o pauză şi îşi roti privirea prin sală, mai întâi la liberalii din spatele său şi de la dreapta, apoi la conservatorii aflaţi în băncile opoziţiei – înseamnă să ne vârâm capul într-un laţ ţinut în mâini de Germania!

Se auzi un murmur aprobator din partea parlamentarilor.

Avea de gând să respingă oferta de pace.

Aflat lângă Ethel, Gus Dewar îşi îngropă faţa în palme.

Ethel rosti cu glas tare:

— Cum rămâne cu Alun Pritchard, ucis pe Somme?

Plasatorul zise:

— Linişte acolo!

Ethel se ridică în picioare.

— Sergentul Proroc Jones, mort! strigă ea.

Fitz spuse:

— Taci din gură şi stai jos, pentru numele lui Dumnezeu!

Jos, în sală, Lloyd George continuă să vorbească, deşi câţiva parlamentari îşi ridicaseră privirile spre galerie.

— Clive Pugh! ţipă ea din toţi rărunchii.

Doi plasatori se îndreptară spre ea din ambele părţi.

— Llewellyn Pestriţul!

Plasatorii o înşfăcară de braţe şi o luară de acolo.

— Joey Ponti! răcni ea, apoi ei o scoaseră pe uşă.

Capitolul 22
Ianuarie – februarie 1917

Walter Ulrich visa că se afla într-o trăsură, în drum spre Maud. Trăsura cobora la vale şi începu să prindă viteză, tot mai tare, săltând pe drumul accidentat. El strigă „Încetineşte! Încetineşte!”, însă vizitiul nu îl putea auzi din cauza tropotului de copite, care semăna în mod bizar cu motorul unui automobil. În ciuda acestei anomalii, Walter era îngrozit că trăsura scăpată de sub control avea să se facă praf şi că nu avea să mai ajungă niciodată la Maud. Încercă din nou să-i ordone vizitiului să încetinească, iar efortul făcut pentru a striga îl trezi.

În realitate se afla într-un automobil, un Mercedes 37/95 Double Phaeton condus de un şofer, călătorind cu viteză moderată pe un drum accidentat din Silezia. Tatăl său se afla lângă el, fumând un trabuc. Plecaseră din Berlin în primele ceasuri ale dimineţii, înfăşuraţi amândoi în haine de blană – maşina era decapotabilă – şi se îndreptau spre cartierul general din est al statului-major.

Visul era uşor de interpretat. Aliaţii respinseseră cu dispreţ oferta de pace pe care Walter se străduise din răsputeri să o promoveze. Această respingere întărise poziţia armatei germane, care voia să reia războiul submarin nerestricţionat, scufundând toate vasele din zona de război, indiferent că erau militare sau civile, de pasageri sau de marfă, combatante sau neutre, cu scopul de a înfometa Marea Britanie şi Franţa şi de a le învinge astfel. Politicienii, mai ales cancelarul, se temeau că aceasta era calea sigură spre înfrângere, căci avea să atragă Statele Unite în război, însă susţinătorii strategiei submarine erau pe punctul de a avea câştig de cauză. Kaizerul indicase varianta spre care înclina prin promovarea agresivului Arthur Zimmermann în funcţia de ministru de externe. Iar Walter visa că se prăbuşeşte la vale spre dezastru.

Walter era de părere că Statele Unite reprezentau cel mai mare pericol la adresa Germaniei. Scopul politicii germane ar fi trebuit să fie menţinerea Americii în afara războiului. Era adevărat că Germania era înfometată din cauza blocadei navale impuse de Antanta. Însă ruşii nu mai puteau rezista prea mult şi, după capitularea lor, Germania avea să invadeze regiunile

mănoase din vestul şi din estul Imperiului Rus, cu câmpurile lor vaste de cereale şi cu puţurile de petrol fără fund. Şi întreaga armată germană avea să poată să se concentreze atunci asupra frontului de vest. Era singura lor speranţă.

Însă avea să înţeleagă oare şi kaizerul asta? Decizia finală urma să fie luată în ziua aceea.

Lumina mohorâtă de iarnă scălda terenul presărat cu zăpadă. Walter simţea că se eschivează aflându-se atât de departe de focul bătăliei.

— Ar fi trebuit să mă întorc pe front încă de acum câteva săptămâni, rosti el.

— Este limpede că armata vrea să rămâi în Germania, zise Otto. Eşti valoros ca analist de contraspionaj.

— Germania este plină de oameni mai în vârstă care pot face treaba asta cel puţin la fel de bine ca mine. Ai tras cumva nişte sfori?

Otto ridică din umeri.

— Cred că dacă te-ai căsători şi ai avea un fiu, ai putea fi transferat oriunde pofteşti.

Lui Walter nu-i venea să creadă.

— Mă ţii în Berlin ca să mă faci să mă însor cu Monika von der Helbard?

— Nu-mi stă în putere să fac aşa ceva. Dar s-ar putea ca unele persoane din statul-major să înţeleagă nevoia de conservare a obârşiilor nobile.

Walter recunoscu lipsa de sinceritate şi dădu să protesteze, dar maşina coti chiar atunci, trecând printr-o poartă ornamentală şi pornind apoi pe o alee lungă, mărginită de copaci desfrunziţi şi de o peluză acoperită cu zăpadă. În capătul aleii se afla o casă imensă, cea mai mare pe care Walter o văzuse vreodată în Germania.

— Castelul Pless? întrebă el.

— Exact.

— Este imens.

— Are trei sute de camere.

Coborâră din maşină şi intrară într-o sală de mărimea unei gări. Pereţii erau decoraţi cu capete de mistreţi încadrate de mătase roşie şi o scară masivă din marmură ducea la saloanele de la primul etaj. Walter îşi petrecuse jumătate din viaţă în clădiri splendide, însă aceasta era excepţională.

Un general se apropie de ei şi Walter îl recunoscu pe von

Henscher, un prieten bun de-al tatălui său.

— Aveţi timp să vă spălaţi şi să vă aranjaţi, dacă vă mişcaţi iute, rosti el pe un ton grăbit, dar amabil. Sunteţi aşteptaţi în sala de mese peste patruzeci de minute.

Se uită la Walter şi adăugă:

— El este fiul tău, bănuiesc.

Otto spuse:

— Lucrează la departamentul de contraspionaj.

Walter îl salută milităreşte.

— Ştiu. I-am trecut numele pe listă.

Generalul i se adresă apoi lui Walter:

— Cred că dumneata cunoşti America.

— Am petrecut trei ani la ambasada noastră de la Washington, domnule.

— Bun. Eu nu am fost niciodată în Statele Unite. Nici tatăl tău nu a fost. De fapt, aproape niciunul dintre cei prezenţi aici nu a fost acolo – cu excepţia notabilă a noului nostru ministru de externe.

În urmă cu douăzeci de ani, Arthur Zimmermann se întorsese în Germania din China, trecând prin Statele Unite şi traversând ţara cu trenul, de la San Francisco la New York; în baza acestei experienţe, era considerat un expert în America. Walter nu zise nimic.

Von Henscher continuă:

— Herr Zimmermann m-a rugat să vă consult pe amândoi într-o anumită privinţă.

Walter era măgulit, dar nedumerit. De ce l-ar fi interesat pe noul ministru de externe părerea lui?

— Însă vom avea mai mult timp pentru asta ceva mai târziu.

Von Henscher îi făcu semn unui lacheu îmbrăcat într-o livrea demodată, iar acesta îi conduse într-un dormitor. După jumătate de oră se aflau în sala de mese, transformată acum într-o sală de conferinţe. Uitându-se împrejur, Walter fu uluit să vadă că toţi oamenii importanţi din Germania erau de faţă, inclusiv cancelarul Theobald von Bethmann-Hollweg, cu părul său tuns scurt, aproape alb, la cei şaizeci de ani ai săi.

Majoritatea comandanţilor militari ai Germaniei stăteau în jurul unei mese lungi. Pentru persoanele mai puţin importante, precum Walter, erau rânduri de scaune lângă perete. Un aghiotant împărţi cópii ale unui memorandum de două sute de pagini. Walter se uită la dosar peste umărul tatălui său. Văzu

tabele cu tonajele care intrau şi ieşeau din porturile britanice, tabele cu preţuri ale navlului şi cu spaţii de depozitare, cu valorile calorice ale meselor servite de britanici, ba chiar şi cu un calcul al cantităţii de lână din rochiile doamnelor.

Aşteptară două ore, apoi intră kaizerul Wilhelm, purtând o uniformă de general. Toată lumea sări în picioare. Majestatea Sa era palid şi prost dispus. Avea să împlinească 58 de ani peste câteva zile. Ca de obicei, îşi ţinea nemişcat pe lângă trup braţul stâng, invalid, străduindu-se să nu atragă atenţia asupra sa. Lui Walter îi venea greu să reînvie acel sentiment de loialitate sinceră pe care îl avusese în copilărie. Nu mai putea pretinde că împăratul este părintele înţelept al poporului. Wilhelm al II-lea era în mod evident un om fără nimic ieşit din comun, complet depăşit de evenimente. Incompetent, năucit şi extrem de nefericit, el era un argument remarcabil împotriva monarhiei ereditare.

Kaizerul se uită în jur, înclinând capul către câţiva favoriţi, inclusiv către Otto; apoi se aşeză şi făcu un semn spre Henning von Holtzendorff, şeful de stat-major al Amiralităţii.

Amiralul începu să vorbească, citând din memorandumul său: numărul de submarine pe care marina le putea menţine pe mare în orice moment, tonajul de marfă necesară pentru subzistenţa Aliaţilor şi viteza cu care aceştia puteau înlocui vasele scufundate.

— Am calculat că am putea scufunda şase sute de mii de tone de marfă pe lună, rosti el.

Era o performanţă impresionantă, fiecare afirmaţie fiind susţinută cu cifre. Walter era sceptic doar pentru că amiralul era cât se poate de precis, prea sigur pe el. Iar războiul nu putea fi atât de previzibil, nu?

Von Holtzendorff indică spre un document legat cu fundă de pe masă, probabil ordinul imperial prin care se pornea războiul submarin nerestricţionat.

— Dacă Majestatea Voastră îmi aprobă astăzi planul, vă garantez că Aliaţii vor capitula în exact cinci luni.

Se aşeză la loc. Kaizerul se uită la cancelar. „Acum, se gândi Walter, vom auzi o estimare mai realistă.” Bethmann era cancelar de şapte ani şi, spre deosebire de monarh, înţelegea foarte bine complexitatea relaţiilor internaţionale.

Bethmann vorbi în termeni sumbri despre intrarea americanilor în război şi despre incomensurabilele resurse de

efective, provizii şi bani ale Statelor Unite. Pentru a-şi sprijini această afirmaţie, cită părerile tuturor germanilor de vază care erau familiari cu Statele Unite. Însă, spre dezamăgirea lui Walter, părea că face asta ca să justifice ce a întreprins. Era convins, probabil, că împăratul luase deja o hotărâre. Oare această întrunire trebuia doar să ratifice o decizie deja luată? Oare Germania era condamnată?

Kaizerul nu avea răbdare cu oamenii care nu erau de acord cu el, aşa că începu să se foiască în timp ce cancelarul vorbea, bombănind şi afişând expresii de dezaprobare. Bethmann începu să şovăie.

— Dacă autorităţile militare consideră că războiul submarin este esenţial, eu nu sunt în poziţia să le contrazic. Pe de altă parte…

Nu mai apucă să-şi încheie fraza. Von Holtzendorff sări în picioare şi îl întrerupse:

— Vă garantez – pe cuvântul meu de onoare ca ofiţer de marină – că niciun american nu va pune piciorul pe continent! rosti el.

Era o absurditate, se gândi Walter. Ce-avea a face cuvântul lui de ofiţer de marină cu această situaţie? Însă această afirmaţie avu un efect mai puternic decât toate statisticile sale. Kaizerul se lumină la faţă, iar câteva persoane înclinară aprobator din cap.

Bethmann păru să se dea bătut. Se prăbuşi în scaun, încordarea de pe chip îi dispăru şi vorbi pe un ton înfrânt:

— Dacă se întrezăreşte izbânda, trebuie să o obţinem, rosti el.

Kaizerul făcu un gest şi von Holtzendorff împinse pe masă documentul legat cu funde.

„Nu, se gândi Walter, nu este posibil să luăm această decizie fatidică pe un temei atât de inadecvat!”

Kaizerul luă un stilou şi semnă: „Wilhelm I.R.” Apoi lăsă jos stiloul şi se ridică. Toţi cei din încăpere săriră în picioare.

Nu se poate încheia totul aşa, se gândi Walter.

Kaizerul ieşi din sală. Atmosfera se detensionă şi izbucni zumzetul conversaţiilor. Bethmann rămase jos, cu privirea aţintită pe masă. Părea un om osândit. Mormăia ceva şi Walter se apropie ca să audă. Era o sintagmă în latină: *Finis Germaniae* – sfârşitul germanilor.

Generalul von Henscher apăru şi îi zise lui Otto:

— Dacă vrei să mă urmezi, vom lua prânzul în particular. Şi tu, tinere.

Îi conduse într-o încăpere alăturată, unde era pregătit un bufet rece.

Castelul Pless slujea drept reşedinţă pentru kaizer, aşa că mâncarea era bună. Walter era mânios şi deprimat, dar, la fel ca toată lumea din Germania – era şi flămând, aşa că îşi umplu farfuria cu pui rece, salată de cartofi şi pâine albă.

— Decizia de azi a fost anticipată de ministrul de externe Zimmermann, începu von Henscher. Dumnealui vrea să ştie ce putem face ca să îi descurajăm pe americani.

„Slabe şanse să se întâmple una ca asta, se gândi Walter. Dacă scufundăm vase americane şi înecăm cetăţeni americani, nu prea mai avem ce să facem ca să atenuăm lovitura.”

Generalul continuă:

— De exemplu, putem instiga o mişcare de protest printre cei un milion trei sute de mii americani născuţi aici, în Germania?

Walter gemu în sinea lui.

— În niciun caz, spuse el. Este un basm prostesc.

Tatăl lui se răsti la el:

— Ai grijă cum te adresezi superiorilor tăi.

Von Henscher îl calmă cu un gest.

— Lasă băiatul să spună ce-are pe suflet, Otto. Prefer să aflu părerea lui sinceră. De ce spui asta, domnule maior?

Walter explică:

— Ei nu iubesc patria-mamă. De ce credeţi că au plecat de aici? Poate că or mânca crenvurşti şi or bea bere, dar sunt americani şi vor lupta pentru America.

— Cum rămâne cu cei născuţi în familii irlandeze?

— Acelaşi lucru. Sigur că îi urăsc pe britanici, dar când submarinele noastre vor omorî americani, pe noi ne vor urî mai mult.

Otto spuse pe un ton iritat:

— Cum poate să ne declare război preşedintele Wilson? Tocmai a fost reales, fiind omul care a ţinut America în afara războiului!

Walter ridică din umeri.

— Într-un fel, asta o să-i uşureze sarcina. Lumea va considera că nu a avut de ales.

Von Henscher spuse:

— Ce l-ar putea împiedica s-o facă?

— Protecţie acordată vaselor din statele neutre…

— Nici nu se pune problema, îl întrerupse tatăl său.

Nerestricţionat înseamnă nerestricţionat. Asta şi-a dorit marina şi asta le-a oferit Majestatea Sa.

Von Henscher zise:

— Dacă Wilson nu poate fi confruntat cu probleme interne, avem vreo şansă de a-i distrage atenţia prin probleme externe în propria sa emisferă? Se întoarse spre Otto: Mexicul, de exemplu?

Otto zâmbi mulţumit.

— V-aţi amintit de *Ypiranga.* Trebuie să recunosc că aceea a fost o mică victorie a diplomaţiei agresive.

Walter nu împărtăşise niciodată bucuria tatălui său cu privire la incidentul transportului de arme trimis Mexicului de Germania. Otto şi amicii săi îl puseseră într-o postură stânjenitoare pe preşedintele Wilson şi era încă posibil să ajungă să regrete asta.

— Şi acum? întrebă von Henscher.

— O mare parte din armata americană se află fie în Mexic, fie e staţionată la graniţă, răspunse Walter. De ochii lumii, urmăresc un bandit pe nume Pancho Villa, care face raiduri dincolo de frontieră. Preşedintele Carranza fierbe de indignare în faţa acestei încălcări a teritoriului său suveran, dar nu prea are ce să facă.

— Dacă ar primi ajutor de la noi, s-ar putea schimba această situaţie?

Walter chibzui. Acest gen de diplomaţie pusă pe rele i se părea riscantă, dar de datoria lui era să răspundă la întrebări cât putea de precis.

— Mexicanii sunt de părere că le-au fost răpite Texasul, New Mexico şi Arizona. Încă visează să redobândească aceste teritorii, la fel cum francezii visează cu ochii deschişi să redobândească Alsacia şi Lorena. Preşedintele Carranza ar putea fi suficient de nesăbuit încât să creadă că le poate obţine.

Otto rosti nerăbdător:

— În orice caz, simpla tentativă le-ar distrage atenţia americanilor de la Europa!

— Pentru o vreme, recunoscu Walter cu jumătate de gură. Pe termen lung, amestecul nostru ar putea consolida tabăra americană care doreşte să intre în război de partea Antantei.

— Pe noi ne interesează doar ce se întâmplă pe termen scurt. L-ai auzit pe von Holtzendorff – submarinele noastre îi vor îngenunchea pe Aliaţi în cinci luni. Tot ce ne dorim este să-i ţinem ocupaţi pe americani în acest timp.

Von Henscher rosti:

— Cum rămâne cu Japonia? Există vreo şansă ca japonezii să fie convinşi să atace Canalul Panama sau chiar California?

— Realist vorbind, nu, spuse Walter ferm.

Discuţia devia deja pe tărâmul fantasticului. Însă von Henscher insistă:

— Totuşi, simpla ameninţare ar putea bloca o parte din trupele americane pe Coasta de Vest.

— Da, presupun.

Otto se şterse la gură cu şervetul.

— Discuţia este foarte interesantă, dar trebuie să văd dacă nu cumva Majestatea Sa are nevoie de mine.

Se ridicară toţi trei, iar Walter zise:

— Dacă îmi permiteţi, domnule general…

Tatăl său oftă, dar von Henscher spuse:

— Te rog.

— Cred că riscăm foarte mult, domnule. Dacă se aude că liderii germani discută despre instigarea Mexicului şi despre încurajarea unei agresiuni japoneze în California, opinia publică americană va fi atât de revoltată, încât e posibil să ne declare război chiar mai repede decât ne-am aştepta, dacă nu chiar imediat. Iertaţi-mă că spun lucruri atât de evidente, dar această conversaţie ar trebui să rămână strict secretă.

— Ai dreptate, zise von Henscher. Îi zâmbi lui Otto. Tatăl tău şi cu mine suntem din vechea generaţie, desigur, dar tot mai ştim câte ceva. Poţi să te bazezi pe discreţia noastră.

(ii)

Fitz era mulţumit că propunerea de pace a germanilor fusese respinsă şi era mândru de rolul pe care îl jucase în această decizie, dar – după ce se isprăvi totul – începu să aibă îndoieli.

Se gândea numai la asta în timp ce mergea – sau mai bine zis şchiopăta pe Piccadilly, în dimineaţa zilei de miercuri, 17 ianuarie, spre biroul său de la Amiralitate. Negocierile de pace ar fi constituit o modalitate vicleană pentru germani de a-şi consolida câştigurile, oferind legitimitate pretenţiilor lor asupra Belgiei, nord-estului Franţei şi asupra unor părţi din Rusia. Pentru Marea Britanie, simpla participare la astfel de negocieri ar fi reprezentat o recunoaştere a înfrângerii. Însă Marea Britanie încă nu câştigase.

Vorbele lui Lloyd George despre o victorie totală fură bine

primite de presă, dar toţi oamenii cu capul pe umeri ştiau că aceasta rămânea un simplu vis. Războiul avea să continue, poate un an, poate mai mult... Şi, dacă americanii rămâneau în continuare neutri, se putea ajunge până la urmă la negocieri de pace. Dar dacă nu *putea* câştiga nimeni acest război? Alte milioane de oameni aveau să moară fără rost. Gândul care nu-i dădea pace lui Fitz era că Ethel ar fi putut avea dreptate, la urma urmei.

Şi dacă Marea Britanie pierdea? Ar urma o criză financiară, şomaj şi sărăcie. Clasa muncitoare ar prelua strigătul tatălui lui Ethel şi ar spune că nu a avut ocazia să voteze pentru război. Furia oamenilor împotriva conducătorilor ar fi nemărginită. Protestele şi marşurile se vor preschimba în răzmeriţe. Acum mai bine de un secol, parizienii îşi executaseră regele şi o mare parte din nobilime. Oare londonezii aveau să le urmeze exemplul? Fitz îşi imagină cum ar fi fost să fie legat la mâini şi la picioare şi dus într-o căruţă spre eşafod, scuipat şi huiduit de gloată. Ba, chiar mai rău de atât, îşi imagina cum ar fi fost dacă li s-ar întâmpla asta lui Maud, mătuşii Herm, lui Bea şi Băiatului. Îşi alungă din minte această imagine de coşmar.

Ce arţăgoasă era Ethel, se gândi el cu o admiraţie amestecată cu regret. Simţise că moare de ruşine când invitata lui fusese evacuată din galerie în timpul discursului lui Lloyd George, însă fusese chiar şi mai atras de ea după aceea.

Din păcate, ea se întorsese împotriva lui. Se luase după ea şi o ajunsese din urmă în Sala Centrală, iar ea îl ocărâse, dând vina pe el şi pe cei din clasa lui pentru prelungirea războiului. După felul în care vorbea, ai fi zis că toţi soldaţii care muriseră în Franţa fuseseră ucişi chiar de Fitz.

Iar asta pusese capăt planului său cu casa din Chelsea. Îi mai trimisese câteva răvaşe, dar ea nu îi răspunsese. Dezamăgirea îl afectase puternic. Când se gândea la toate după-amiezile de desfătare pe care le-ar fi putut petrece împreună în acel cuibuşor de nebunii, simţea durerea pierderii în coşul pieptului.

Şi totuşi, avea o oarecare consolare – Bea îi ascultase dojana. Acum îl primea cu braţele deschise în dormitorul ei, îmbrăcată în cămăşi de noapte drăguţe, oferindu-i trupul ei înmiresmat ca în primele zile de căsătorie. La urma urmei, ea era totuşi o aristocrată bine educată şi ştia care era rolul soţiei.

Cu gândul la prinţesa supusă şi la activista irezistibilă, intră în vechea clădire a Amiralităţii şi găsi pe biroul său o telegramă

germană decodată parţial.
În partea de sus era trecut:

Berlin zu Washington. W.158. 16 ianuarie 1917.

Fitz se uită imediat în partea de jos a documentului decriptat, ca să vadă cine era expeditorul. Numele de la sfârşit era: *Zimmermann.*
Asta îi stârni interesul. Era un mesaj de la ministrul de externe german către ambasadorul său din Statele Unite. Fitz scrise traducerea cu un creion, trecând x-uri şi semne de întrebare acolo unde bucăţile de cod nu fuseseră decriptate.

Strict confidenţial pentru informarea Excelenţei Voastre şi pentru a fi transmis ambasadorului imperial din (?Mexic?) cu xxxx prin mijloace sigure.

Semnele de întrebare indicau un grup codat al cărui înţeles nu era sigur. Decodificatorii încercau să facă presupuneri. Dacă aveau dreptate, acest mesaj era destinat ambasadorului german din Mexic, doar că fusese trimis mai întâi ambasadei din Washington.
Mexic, se gândi Fitz, ce ciudat!
Următoarea propoziţie era decodată în întregime:

Propunem începerea războiului submarin nerestricţionat de la 1 februarie.

— Dumnezeule! rosti Fitz cu glas tare.
Toată lumea se aştepta la asta, însă acum aveau confirmarea fermă – şi cu o dată precisă! Vestea avea să fie o reuşită de proporţii pentru Camera 40.

Făcând asta, vom încerca totuşi să menţinem neutralitatea Americii xxxx. Dacă nu vom reuşi, propunem (?Mexicului?) o alianţă pe următoarea bază: purtarea războiului, obţinerea păcii.

— O alianţă cu Mexicul? îşi zise Fitz în sinea lui. E ceva important. Americanii o să sară-n sus înnebuniţi!

Excelenţa Voastră ar trebui momentan să informeze

preşedintele în secret despre un război cu SUA xxxx şi în acelaşi timp să negocieze între noi şi Japonia xxxx submarinele noastre vor constrânge Anglia să cadă la pace în câteva luni. Confirmaţi primirea.

Fitz îşi ridică privirea şi îl observă pe tânărul Carver, care – văzu el acum – era agitat la culme.

— Cred că citiţi interceptarea Zimmermann, rosti sublocotenentul.

— Da, deşi este aşa cum este, răspunse Fitz cu calm.

Era la fel de euforic precum Carver, dar se pricepea să o ascundă mai bine.

— De ce este decriptarea atât de fragmentată? întrebă el.

— A fost trimisă într-un nou cod, pe care nu l-am spart complet. Dar chiar şi aşa, mesajul este nemaipomenit, nu-i aşa?

Fitz se uită din nou peste traducere. Carver nu exagera – mesajul părea o tentativă a Germaniei de a obţine ajutorul Mexicului împotriva Statelor Unite. Era senzaţional.

Asta l-ar fi putut înfuria îndeajuns de tare pe preşedintele american încât să declare război Germaniei.

Fitz simţi cum îi creşte pulsul.

— Sunt de acord, zise el. Şi o să i-l duc direct lui Hall Clipitorul.

Căpitanul William Reginald Hall, directorul spionajului naval, avea un tic facial cronic de la care îşi căpătase porecla; însă nu era nimic în neregulă cu creierul lui.

— O să-mi pună întrebări şi va trebui să am răspunsurile pregătite. În cât timp estimaţi că putem obţine o decriptare completă?

— O să ne ia câteva săptămâni ca să stăpânim bine noul cod.

Fitz scoase un icnet de exasperare. Reconstrucţia codurilor noi de la principiile de bază era o chestiune anevoioasă ce nu putea fi zorită.

Carver continuă:

— Însă am observat că mesajul trebuie transmis mai departe de la Washington spre Mexic. Pe acea rută se foloseşte încă un vechi cod diplomatic pe care l-am spart acum mai bine de un an. Poate că am putea obţine o copie a acelui mesaj!

— Poate că da! spuse Fitz cu entuziasm. Avem un agent la biroul telegrafic din Ciudad de Mexico. Începu să anticipeze: Când vom dezvălui această informaţie lumii…

Carver îl întrerupse, neliniştit:

— Nu putem face asta.

— De ce nu?

— Germanii ar şti că le citim corespondenţa.

Fitz ştia că omul are dreptate. Era eterna problemă a serviciilor secrete: cum să te foloseşti de informaţii fără să-ţi compromiţi sursa. Spuse:

— Însă este ceva atât de important, încât s-ar putea să merite riscul.

— Mă îndoiesc. Acest departament a furnizat mult prea multe informaţii de încredere. Nimeni nu va dori să rişte totul.

— La naiba! Doar nu vrei să-mi spui că acum, când am dat peste aşa ceva, nu putem să folosim informaţia?

Carver ridică din umeri.

— Se mai întâmplă în branşa noastră.

Fitz nu era pregătit să accepte asta. Intrarea Americii în război le putea asigura victoria, iar asta merita orice sacrificiu. Însă ştia destule despre armată ca să-şi dea seama că unii oameni ar fi dat dovadă de mai mult curaj şi ingeniozitate în apărarea unui departament decât a unei redute. Obiecţia lui Carver trebuia luată în serios.

— Vom avea nevoie de o poveste falsă, rosti el.

— Am putea spune că americanii au interceptat mesajul, zise Carver.

Fitz încuviinţă.

— Trebuie să fie transmis mai departe de la Washington către Mexic, deci am putea spune că guvernul american l-a obţinut de la Western Union.

— Celor de la Western Union s-ar putea să nu le convină…

— La dracu' cu ei! Întrebarea este: cum, mai exact, am putea folosi această informaţie ca să obţinem efectul maxim? Oare ar trebui ca guvernul nostru să facă anunţul? Îi lăsăm pe americani s-o facă? Sau punem pe altcineva să-i confrunte pe germani?

Carver îşi ridică mâinile, ca şi cum s-ar fi predat.

— Asta mă cam depăşeşte.

— Pe mine nu, zise Fitz, având un moment de inspiraţie. Şi ştiu exact persoana care ne poate ajuta.

(iii)

Fitz se întâlni cu Gus Dewar într-o tavernă din sudul Londrei,

care se numea Ringul.

Spre surprinderea lui Fitz, Dewar era pasionat de box. În adolescenţă participase la un concurs de box organizat în Buffalo, pe o arenă de lângă ţărm, iar în călătoriile sale prin Europa din 1914 urmărise competiţii de box în toate capitalele. Îşi ascundea însă entuziasmul, se gândi Fitz cu şiretenie: boxul nu era un subiect de conversaţie popular la ceai în Mayfair.

Totuşi, toate clasele erau reprezentate în Ring. Domni în ţinută de seară stăteau cot la cot cu hamali în haine rupte. Agenţi ilegali de pariuri se ocupau cu ce ştiau ei mai bine prin toate cotloanele, în timp ce chelnerii aduceau tăvi încărcate cu halbe de bere. Aerul era gros din cauza fumului de trabucuri, pipe şi ţigări. Nu existau scaune şi nici femei.

Fitz îl găsi pe Gus adâncit într-o conversaţie cu un londonez cu nasul spart, certându-se pe seama luptătorului american Jack Johnson, primul campion negru de categorie grea, a cărui căsătorie cu o femeie albă îi făcuse pe predicatorii creştini să ceară linşarea lui. Londonezul îl înfuriase pe Gus, dându-le dreptate clericilor.

Fitz nutrea speranţa secretă că Gus să se îndrăgostească de Maud. Ar fi fost o partidă bună. Erau amândoi intelectuali, liberali, înfiorător de serioşi în toate privinţele şi citeau în permanenţă. Familia Dewar era înstărită şi de viţă veche, ceea ce era lucrul cel mai apropiat de aristocraţie pe care îl aveau americanii.

În plus, atât Gus, cât şi Maud erau în favoarea păcii. Maud fusese de la bun început pătimaşă în privinţa încetării războiului; Fitz nu avea nici cea mai mică idee de ce. Iar Gus îşi venera şeful, pe Woodrow Wilson, al cărui discurs din urmă cu o lună cerea „o pace fără victorie”, o sintagmă care îl înfuriase atât pe Fitz, cât şi pe majoritatea celor din conducerea britanicilor şi a francezilor.

Însă compatibilitatea pe care o observase Fitz între Gus şi Maud nu dusese la niciun rezultat. Fitz îşi iubea sora, dar se întreba ce este în neregulă cu ea. Voia oare să rămână fată bătrână?

După ce Fitz îl luă pe Gus de lângă bărbatul cu nasul spart, aduse în discuţie subiectul Mexicului.

— Este o încurcătură fără margini, spuse Gus. Wilson l-a retras pe generalul Pershing, precum şi trupele acestuia, într-o încercare de a-i face pe plac preşedintelui Carranza, însă fără

rezultat – Carranza nu vrea nici măcar să ia în discuţie păzirea frontierei. De ce întrebi?

— O să îţi explic mai târziu, zise Fitz. Începe următoarea partidă.

În timp ce urmăreau un boxer pe nume Benny Jidanul, care îl bătea măr pe Chelul Albert Collins, Fitz hotărî să evite subiectul ofertei de pace a germanilor. Ştia că Gus este devastat de eşecul iniţiativei lui Wilson. Gus se întreba întruna dacă ar fi putut să facă lucrurile mai bine sau dacă ar fi putut să facă ceva în plus ca să sprijine planul preşedintelui. Fitz considera că planul fusese sortit eşecului de la bun început, întrucât niciuna dintre tabere nu îşi dorea cu adevărat pacea.

În cea de-a treia rundă, Chelul Albert căzu la podea şi rămase acolo.

— M-ai prins la timp, spuse Gus. Tocmai voiam să plec acasă.

— De-abia aştepţi, nu?

— Asta dacă ajung cu bine. S-ar putea să ne scufunde vreun submarin german pe drum.

Germanii reluaseră războiul submarin nerestricţionat de la 1 februarie, exact cum se anunţase în interceptarea Zimmermann. Asta îi înfuriase pe americani, dar nu atât de mult pe cât sperase Fitz.

— Reacţia preşedintelui Wilson la anunţul atacurilor submarine a fost surprinzător de moderată, rosti el.

— A rupe legăturile diplomatice cu Germania nu mi se pare o reacţie moderată.

— Da, dar nu a declarat război.

Fitz fusese devastat din această cauză. Luptase din toate puterile împotriva convorbirilor de pace, însă Maud, Ethel şi prietenii lor pacifişti aveau dreptate să spună că nu există speranţa unei victorii în viitorul apropiat fără un ajutor suplimentar din altă parte. Fitz fusese convins că războiul submarin nerestricţionat avea să îi atragă pe americani în război. Momentan însă, nu se întâmplase asta.

Gus spuse:

— Sincer să fiu, cred că preşedintele Wilson a fost înfuriat la culme din cauza deciziei cu privire la submarine, iar acum este gata să declare război. A încercat toate celelalte variante, pentru Dumnezeu! Însă a fost reales drept omul care ne-a ţinut în afara războiului! Nu se poate răzgândi acum, decât purtat de un val de entuziasm public.

— În acest caz, zise Fitz, cred că am ceva ce i-ar putea fi de ajutor.

Gus ridică din sprâncene şi Fitz continuă:

— De când am fost rănit, am fost repartizat la o unitate care decodează mesaje telegrafice interceptate de la germani.

Fitz scoase din buzunar o foaie de hârtie cu scrisul său pe ea.

— Guvernul tău va primi această înştiinţare în mod oficial peste câteva zile. Ţi-o arăt pentru că vrem să ştim ce să facem.

Îi dădu foaia lui Gus.

Spionul britanic din Ciudad de Mexico pusese mâna pe mesajul transmis în vechiul cod, iar hârtia pe care Fitz i-o înmână lui Gus era o decriptare completă a interceptării Zimmermann. Varianta integrală a acesteia era:

De la Washington către Mexic, 19 ianuarie 1917

Intenţionăm să începem războiul submarin nerestricţionat de la 1 februarie. Totuşi, ne vom strădui să păstrăm neutralitatea SUA. În caz că nu reuşim, facem o propunere de alianţă Mexicului, în următorii termeni:

Purtăm război împreună.

Facem pace împreună.

Oferim sprijin financiar generos şi ne angajăm să susţinem Mexicul în redobândirea teritoriilor pierdute – Texas, New Mexico şi Arizona. Detaliile acordului cad în seama dumneavoastră.

Îl veţi informa pe preşedinte în legătură cu toate acestea în secret, de îndată ce izbucnirea războiului cu SUA va fi sigură, şi veţi adăuga sugestia ca Domnia Sa, din proprie iniţiativă, să invite Japonia să ni se alăture imediat şi totodată să medieze între Japonia şi noi.

Vă rog să-i atrageţi atenţia preşedintelui asupra faptului că folosirea necruţătoare a submarinelor noastre ne oferă acum perspectiva obligării Angliei de a cădea la pace în câteva luni.

Gus citi câteva rânduri, ţinând foaia aproape de ochi la lumina scăzută a arenei de box şi zise:

— Alianţă? Dumnezeule!

Fitz se uită în jur. Începuse o nouă partidă, iar zgomotul făcut de mulţime era mult prea mare pentru ca oamenii din apropiere să-l poată auzi pe Gus.

Gus citi mai departe.

— Redobândirea Texasului?! exclamă el, nevenindu-i să

creadă. Apoi adăugă mânios: Să invite Japonia? Ridică privirea din foaie. Este revoltător!

Aceasta era reacţia la care sperase Fitz şi fu nevoit să îşi înăbuşe entuziasmul.

— Revoltător este cuvântul potrivit, spuse el cu o solemnitate forţată.

— Germanii se oferă să plătească Mexicul ca să invadeze Statele Unite!

— Exact.

— Şi cer Mexicului să încerce să atragă Japonia în război!

— Da.

— Aşteaptă să se facă public acest lucru!

— Despre asta voiam să îţi vorbesc. Vrem să ne asigurăm că informaţia este publicată într-o manieră favorabilă preşedintelui vostru.

— De ce nu dezvăluie chiar guvernul britanic această informaţie?

Gus nu vedea imaginea în ansamblu.

— Din două motive, rosti Fitz. În primul rând, nu vrem ca germanii să afle că le citim mesajele. În al doilea rând, am putea fi acuzaţi că am falsificat această interceptare.

Gus încuviinţă.

— Iartă-mă. Sunt mult prea furios ca să mai gândesc limpede. Hai să privim situaţia cu sânge rece.

— Dacă s-ar putea, am dori ca guvernul Statelor Unite să declare că a obţinut o copie a mesajului de la Western Union.

— Wilson nu va minţi.

— Atunci obţineţi o copie de la Western Union şi nu va mai fi o minciună.

Gus încuviinţă.

— Ar trebui să putem rezolva asta. Cât priveşte a doua problemă, cine ar putea face publică telegrama fără să fie bănuit de falsificarea ei?

— Însuşi preşedintele, presupun.

— Este o posibilitate, într-adevăr.

— Ai o idee mai bună?

— Da, rosti Gus, căzut pe gânduri. Cred că da.

(iv)

Ethel şi Bernie se căsătoriră la Biserica Evanghelică a

Golgotei. Niciunul dintre ei nu era rigid când venea vorba de religie şi amândurora le plăcea pastorul de acolo.

Ethel nu mai comunicase cu Fitz din ziua discursului lui Lloyd George. Opoziţia publică a lui Fitz faţă de varianta păcii îi reamintise în mod dur adevărata lui fire. El reprezenta tot ce ea ura: tradiţia, conservatorismul, exploatarea clasei muncitoare, averea nemeritată. Nu putea fi amanta unui asemenea om şi îi fu ruşine că se lăsase ispitită cu casa din Chelsea. Adevăratul ei suflet-pereche era Bernie.

Ethel purtă rochia de mătase roz şi pălăria înflorată pe care i le cumpărase Walter von Ulrich pentru nunta lui cu Maud Fitzherbert. Nu aveau domnişoare de onoare, dar Mildred şi Maud participară ca doamne de onoare. Părinţii lui Ethel veniră din Aberowen cu trenul. Din nefericire, Billy se afla în Franţa şi nu putu obţine o permisie. Micul Lloyd purtă o ţinută azurie de paj, făcută special de Mildred pentru el, cu nasturi de aramă şi cu un mic chipiu.

Bernie o surprinse pe Ethel aducând o familie despre care nu ştia nimeni. Bătrâna lui mamă nu vorbea decât idiş şi mormăi în barbă pe toată durata slujbei. Locuia cu fratele mai mare şi mai prosper al lui Bernie, Theo, care – descoperi Mildred flirtând cu el – deţinea o fabrică de biciclete în Birmingham.

După ceremonie se serviră ceai şi prăjituri în sală. Nu existau băuturi alcoolice, ceea ce le convenea Tatei şi Mamei, iar fumătorii trebuiau să iasă afară. Mama o sărută pe Ethel şi îi zise:

— Mă bucur să te văd măcar aşezată la casa ta.

Acest *măcar* era plin de înţelesuri, se gândi Ethel. Însemna: „Felicitări, chiar dacă eşti o femeie decăzută, ai un copil nelegitim cu un tată pe care nu-l ştie nimeni, te-ai căsătorit cu un evreu şi locuieşti în Londra, care este Sodoma şi Gomora la un loc.” Însă Ethel acceptă binecuvântarea rezervată a Mamei şi jură să nu îi spună niciodată asemenea lucruri copilului ei.

Mama şi Tata cumpăraseră bilete de întoarcere ieftine, în aceeaşi zi, aşa că plecară repede ca să prindă trenul. După ce se retraseră aproape toţi invitaţii, cei rămaşi merseră la Dog and Duck pentru câteva băuturi.

Ethel şi Bernie plecară acasă când se făcu ora de culcare a lui Lloyd. În dimineaţa aceea, Bernie îşi pusese într-o roabă cele câteva haine şi mulţimea de cărţi pe care le avea şi dusese totul acasă la Ethel, din cămăruţa unde stătea cu chirie.

Ca să aibă o noapte numai pentru ei, îl culcară pe Lloyd la

etaj, împreună cu copiii lui Mildred, ceea ce lui Lloyd i se păru de-a dreptul special. Apoi, Ethel şi Bernie băură câte o ciocolată caldă în bucătărie şi se retraseră în pat.

Ethel avea o cămaşă de noapte nouă; Bernie îşi pusese pijamale curate. Când se aşeză în pat lângă ea, începu să transpire agitat. Ethel îl mângâie pe obraz.

— Deşi sunt o femeie stricată, nu am prea multă experienţă, spuse ea. Doar primul meu soţ, iar asta a durat doar câteva săptămâni înainte să plece.

Nu îi spusese lui Bernie de Fitz şi nici nu avea de gând să o facă vreodată. Numai Billy şi avocatul Albert Solman ştiau adevărul.

— Oricum ai mai multă decât mine, zise Bernie, dar ea îl simţi cum se relaxează. Doar câteva tentative.

— Şi cum se numeau?

— O, nu vrei să ştii.

Ea râse.

— Ba vreau. Câte femei? Şase? Zece? Douăzeci?

— O, Doamne, în niciun caz! Trei. Prima a fost Rachel Wright, pe când eram la şcoală. După aceea mi-a zis că trebuie să ne căsătorim şi eu am crezut-o. Am fost atât de îngrijorat…

Ethel chicoti.

— Ce s-a întâmplat?

— După o săptămână, a făcut-o şi cu Micky Armstrong, aşa că eu am scăpat de belea.

— A fost plăcut cu ea?

— Cred că da. Aveam doar şaisprezece ani pe atunci. Voiam doar să pot spune că am făcut-o şi eu.

Ea îl sărută cu blândeţe, apoi zise:

— Cine a urmat?

— Carol McAllister. Era o vecină de-a noastră. I-am dat un şiling. A fost cam scurt – cred că ştia ce trebuie să facă şi să spună ca să se termine totul repede. Partea care i-a plăcut cel mai mult a fost când a luat banii.

Ethel se încruntă dezaprobator, apoi îşi aminti de casa din Chelsea şi realiză că şi ea fusese cât pe ce să facă acelaşi lucru precum Carol McAllister. Stânjenită, întrebă:

— Cine a fost cea de-a treia?

— O femeie mai în vârstă, la care am stat în chirie. Venea în patul meu noaptea, când soţul ei era plecat.

— A fost plăcut cu ea?

— Minunat. A fost o perioadă fericită pentru mine.

— Şi ce s-a întâmplat?

— Soţul ei a intrat la bănuieli şi a trebuit să plec.

— Şi apoi?

— Apoi te-am întâlnit pe tine şi mi-am pierdut interesul pentru celelalte femei.

Începură apoi să se sărute. În scurt timp el îi trase în sus cămaşa de noapte şi se aşeză deasupra ei. Era blând şi îngrijorat că ar fi putut să o rănească, însă o penetră cu uşurinţă. Ea simţi un val de afecţiune pentru el, pentru bunătatea, inteligenţa şi devotamentul lui faţă de ea şi faţă de copilul ei. Îl cuprinse în braţe şi îl trase mai aproape. El avu orgasm destul de repede, apoi se întinseră amândoi pe spate, mulţumiţi, şi adormiră.

(V)

Fustele femeilor se schimbaseră, îşi dădu seama Gus Dewar – acum li se vedeau gleznele. Cu zece ani în urmă, simpla întrezărire a unei glezne era de-a dreptul excitantă; acum devenise ceva banal. Poate că femeile îşi acopereau trupurile ca să devină mai atrăgătoare.

Rosa Hellman purta o haină purpurie ce se încreţea sub cusătura din spate, destul de modernă. Era tivită cu blană neagră, care probabil că era cât se poate de binevenită în Washington, în februarie. Pălăria ei cenuşie era mică şi rotundă, cu o bandă roşie şi o pană, nu foarte practică – care fusese însă ultima oară când pălăriile femeilor americane fuseseră concepute pentru scopuri practice?

— Sunt onorată de această invitaţie, rosti ea.

El nu îşi putea da seama dacă îl lua peste picior sau nu.

— De-abia te-ai întors din Europa, nu?

Serveau prânzul în sala de mese a hotelului Willard, la două străzi distanţă de Casa Albă. Gus o invitase dintr-un motiv cât se poate de specific.

— Am o ştire pentru tine, îi zise el imediat ce comandară.

— O, ce bine! Lasă-mă să ghicesc: preşedintele o să divorţeze de Edith şi o să se însoare cu Mary Peck?

Gus se încruntă. Wilson avusese o mică aventură cu Mary Peck în timp ce era căsătorit cu prima sa soţie. Gus se îndoia că ajunseseră să comită adulter, însă Wilson fusese destul de nesăbuit încât să îi trimită scrisori din care reieşea o afecţiune

dincolo de limitele bunei cuviinţe. Bârfitoarele din Washington ştiau totul despre asta, dar nimic nu apăruse în presă.

— Mă refer la ceva serios, spuse Gus sobru.

— Ah, iartă-mă, zise Rosa.

Afişă pe chip o expresie solemnă, care îl făcu pe Gus să vrea să râdă.

— Singura condiţie pe care ţi-o pun este ca nimeni să nu afle că ai primit informaţia de la Casa Albă.

— De acord.

— Îţi voi arăta o telegramă de la ministrul de externe german, Arthur Zimmermann, către ambasadorul german din Mexic.

Ea părea uluită.

— De unde ai obţinut-o?

— De la Western Union, minţi el.

— Şi nu este codată?

— Codurile pot fi sparte.

Îi înmână o copie dactilografiată a traducerii complete în engleză.

— Este ceva neoficial? întrebă ea.

— Nu. Singurul lucru pe care aş vrea ca tu să nu îl dezvălui este de unde ai făcut rost de ea.

— Bine.

Ea începu să citească. După o clipă, rămase cu gura căscată şi îşi ridică privirea.

— Gus, începu ea, este adevărat?

— Când a fost ultima oară când ţi-am jucat eu o festă?

— Ultima oară a fost niciodată.

Citi apoi mai departe.

— Germanii vor plăti Mexicul ca să invadeze Texasul?

— Asta spune Herr Zimmermann.

— Asta nu-i doar o simplă ştire, Gus… Este ştirea secolului!

El îşi îngădui un mic surâs, încercând să nu pară atât de triumfător pe cât se simţea.

— M-am gândit eu că o să spui asta.

— Acţionezi pe cont propriu sau în numele preşedintelui?

— Rosa, chiar îţi închipui că aş face aşa ceva fără o aprobare de la cel mai înalt nivel?

— Cred că nu. Uau! Deci asta a ajuns la mine de la preşedintele Wilson.

— Nu în mod oficial.

— Dar cum pot să ştiu că este adevărată? Nu cred că pot

publica ştirea bazându-mă pe o bucată de hârtie şi pe cuvântul tău de onoare.

Gus anticipase acest obstacol.

— Secretarul de stat Lansing îi va confirma personal şefului tău autenticitatea telegramei, câtă vreme conversaţia rămâne confidenţială.

— Rezonabil. Se uită din nou la foaia de hârtie şi spuse: Asta schimbă totul. Îţi imaginezi ce vor spune americanii când o vor citi?

— Cred că îi va îndemna şi mai tare să susţină intrarea în război împotriva Germaniei.

— Îi va îndemna? spuse ea. Poate vrei să zici că vor face spume la gură! Wilson va fi obligat să declare război.

Gus nu scoase nicio vorbă.

După un moment, Rosa ghici ce se afla de fapt în spatele tăcerii lui.

— Ah, înţeleg... De aceea scăpaţi telegrama în presă. Preşedintele *vrea* să declare război.

Avea perfectă dreptate. El zâmbi, savurând acest duel al minţilor cu o femeie inteligentă.

— Nu am spus asta.

— Însă această telegramă îi va înfuria pe americani atât de tare, încât vor cere declararea războiului. Iar Wilson va putea spune că nu şi-a încălcat promisiunile electorale – a fost silit de opinia publică să îşi schimbe politica.

Era un pic cam prea inteligentă pentru scopul lui. O întrebă, neliniştit:

— Nu aşa vei prezenta ştirea, nu?

Ea zâmbi.

— A, nu! Doar că refuz să iau orice de bun. Am fost cândva anarhistă, totuşi.

— Şi acum?

— Acum sunt reporter. Iar această ştire nu poate fi scrisă decât într-un fel.

El se simţi uşurat.

Chelnerul le aduse mâncarea: somon fiert pentru ea, friptură şi piure pentru el. Rosa se ridică.

— Trebuie să mă întorc la birou.

Gus era surprins.

— Cum rămâne cu prânzul? întrebă el.

— Glumeşti, nu? spuse ea. Nu pot mânca. Nu pricepi ce-ai

făcut?

El credea că ştie, dar totuşi o întrebă:

— Zi-mi tu.

— Tocmai ai trimis America la război.

Gus încuviinţă.

— Ştiu. Du-te şi scrie ştirea!

— Hei, rosti ea, mulţumesc că m-ai ales pe mine.

O clipă mai târziu se făcuse nevăzută.

Capitolul 23
Martie 1917

Iarna fu friguroasă în Petrograd, iar foametea luă amploare. Termometrul din faţa cazărmii Regimentului I de Mitraliori rămase blocat la minus 15 grade timp de o lună întreagă. Brutarii nu mai făcură plăcinte, prăjituri, foietaje sau orice altceva în afară de pâine, dar făina tot nu era de ajuns. Santinele înarmate fură postate la uşa bucătăriei cazărmii, din cauza soldaţilor care încercau să cerşească sau să fure mâncare în plus.

Într-o zi geroasă de la începutul lunii martie, Grigori primi liber după-amiază şi se hotărî să meargă să-l vadă pe Vladimir, care stătea cu proprietăreasa în timp ce Katerina era la lucru. Îşi puse paltonul soldăţesc şi porni pe străzile îngheţate. Pe Nevsky Prospekt văzu un copil cerşind, o fată de vreo nouă ani, stând la colţul străzii, în crivăţ. Simţi că îl deranjează ceva la ea şi se încruntă când trecu mai departe. O clipă mai târziu îşi dădu seama ce îi atrăsese atenţia: fetiţa îi aruncase o privire cu conotaţii sexuale. Fu atât de şocat, încât rămase stană de piatră. Cum putea să fie târfă de la vârsta aia? Se întoarse, gândindu-se să o ia la întrebări, însă ea dispăruse.

Porni mai departe, tulburat. Desigur, ştia că există bărbaţi care căutau să facă sex cu copii: aflase asta pe vremea când el şi micul Lev ceruseră ajutorul unui preot, cu mulţi ani în urmă. Însă imaginea acelei copile de doar nouă ani imitând în mod jalnic un zâmbet de vino-ncoa’ i se păru sfâşietoare. Îl făcea să vrea să plângă pentru ţara sa. „Ne împingem copiii la prostituţie, se gândi el. Oare putem decădea mai mult de-atât?”

Era într-o stare sumbră când ajunse la fosta sa locuinţă. De îndată ce intră în casă, îl auzi pe Vladimir ţipând. Urcă în camera Katerinei şi găsi copilul singur, roşu la faţă şi umflat de plâns. Îl luă în braţe şi începu să îl legene.

Camera era curată şi îngrijită şi mirosea a Katerina. Grigori venea aici aproape în fiecare duminică. Aveau deja o rutină: ieşeau dimineaţa, apoi se întorceau acasă şi pregăteau prânzul, cu mâncarea pe care Grigori reuşea uneori să o aducă de la cazarmă. După aceea, în timp ce Vladimir îşi făcea somnul de după-amiază, ei făceau dragoste. În duminicile în care aveau suficientă mâncare, Grigori se simţea extrem de fericit în această

cameră.

Ţipetele lui Vladimir se preschimbară într-un scâncet nemulţumit, ca un zumzet. Cu copilul în braţe, Grigori se duse să o caute pe proprietăreasă, care ar fi trebuit să îl supravegheze pe Vladimir. O găsi la spălătorie, o anexă joasă ridicată în spatele casei, storcând aşternuturi ude. Era o femeie de vreo cincizeci de ani, cu părul cărunt prins sub un batic. Când Grigori plecase în armată, în 1914, era durdulie, însă acum avea gâtul costeliv, lăsând să i se vadă guşa. Chiar şi proprietăresele sufereau de foame în acele vremuri.

Ea păru surprinsă când îl văzu şi-şi luă imediat un aer vinovat. Grigori o întrebă:

— Nu ai auzit copilul plângând?

— Nu pot să-l legăn toată ziua, rosti ea pe un ton defensiv, continuând să întoarcă mânerul storcătorului de rufe.

— Poate că îi este foame.

— Şi-a primit laptele, spuse ea de îndată.

Răspunsul ei, mult prea rapid, îl făcu pe Grigori să realizeze că ea băuse laptele copilului. Simţi că îi vine să o strângă de gât.

În aerul rece din spălătoria neîncălzită, remarcă fierbinţeala din pielea moale de bebeluş a lui Vladimir.

— Cred că are febră, zise el, nu ai observat?

— Dar ce-s eu, doctor?

Vladimir se opri din plâns şi căzu într-o toropeală care îl îngrijoră şi mai mult pe Grigori. De obicei era un copil vioi şi activ, curios şi pus pe şotii, însă acum stătea nemişcat în braţele lui Grigori, cu faţa îmbujorată şi cu privirea fixă.

Grigori îl puse din nou în pătuţul său din colţul camerei Katerinei. Luă un urcior de pe raft, ieşi din casă şi dădu o fugă pe strada alăturată, unde se afla un magazin universal. Cumpără nişte lapte, un pic de zahăr într-o bucăţică de hârtie şi un măr.

Când se întoarse, Vladimir era în aceeaşi stare.

Grigori încălzi laptele, dizolvă zahărul în el şi fărâmiţă o coajă de pâine uscată în vas, apoi îi dădu bucăţelele de pâine înmuiată lui Vladimir. Îşi amintise că mama lui obişnuia să îi dea asta lui Lev atunci când era bolnav. Vladimir mâncă de parcă ar fi fost cât se poate de flămând şi însetat în acelaşi timp.

După ce termină pâinea şi laptele, Grigori scoase mărul. Îl tăie în bucăţi cu briceagul său şi decoji o felioară. El mâncă coaja şi restul îi dădu lui Vladimir, spunând: „Un pic pentru mine, un pic pentru tine.” Băiatul se distra de obicei când auzea asta, însă

acum rămase indiferent, lăsând mărul să-i cadă din gură.

Nu se afla niciun doctor în apropiere, şi oricum Grigori nu şi-ar fi permis să-l plătească, dar era o moaşă la câteva străzi distanţă. O chema Magda şi era frumoasa soţie a vechiului prieten al lui Grigori, Konstantin, secretarul Comitetului Bolşevic de la Putilov. Grigori şi Konstantin jucau şah de fiecare dată când puteau – iar Grigori câştiga de obicei.

Grigori îi schimbă scutecul lui Vladimir, apoi îl înfăşă în pătura de pe patul Katerinei, lăsându-i afară doar ochii şi nasul. Ieşiră în frig.

Konstantin şi Magda locuiau într-un apartament cu două camere împreună cu mătuşa Magdei, care avea grijă de cei trei copilaşi ai lor. Grigori se temea ca nu cumva Magda să fie plecată să asiste la vreo naştere, dar avu noroc şi o găsi acasă.

Magda era pricepută şi cumsecade, deşi puţin cam repezită. Puse mâna pe fruntea lui Vladimir şi zise:

— Are o infecţie.

— Cât de grav este?

— Tuşeşte?

— Nu.

— Cum este scaunul?

— Face diaree.

Ea îi scoase hainele lui Vladimir şi spuse:

— Bănuiesc că sânii Katerinei nu mai au lapte.

— De unde ştii asta? rosti surprins Grigori.

— E ceva comun. O femeie nu poate alăpta un copil dacă nu este bine hrănită. Nu poţi stoarce ceva din nimic. De aceea copilul este atât de slab.

Grigori nu îşi dăduse seama că Vladimir este slab.

Magda îl împunse în burtă pe Vladimir, făcându-l să plângă.

— Inflamare a intestinelor, zise ea.

— O să se facă bine?

— Probabil. Copiii capătă tot soiul de infecţii. De obicei supravieţuiesc.

— Ce putem face?

— Şterge-i fruntea cu apă călduţă ca să-i cobori temperatura. Dă-i multe lichide, tot ce vrea el. Nu îţi face griji cu privire la ce mănâncă. Hrăneşte-o pe Katerina, ca să îl poată alăpta. Îi trebuie lapte de mamă, nimic mai mult.

Grigori îl duse pe Vladimir acasă. Mai cumpără nişte lapte de pe drum şi îl încălzi pe foc. I-l dădu lui Vladimir cu linguriţa, iar

băiatul îl bău pe tot. Apoi încălzi o oală cu apă şi şterse faţa copilului cu o cârpă. Eforturile sale dădură roade: în scurt timp, copilului îi dispărură expresia îmbujorată şi privirea fixă şi începu să respire normal.

Grigori se simţea deja mai puţin neliniştit când Katerina ajunse acasă, la şapte şi jumătate. Părea obosită şi înfrigurată. Cumpărase o varză şi câteva grame de slană, iar Grigori le puse într-o cratiţă ca să facă o tocană în timp ce ea se odihnea. Îi povesti despre febra lui Vladimir, despre neglijenţa proprietăresei şi despre indicaţiile Magdei.

— Ce pot să fac? spuse Katerina, disperată şi istovită. Trebuie să mă duc la fabrică. Nu am pe altcineva care să aibă grijă de Volodya.

Grigori îi dădu copilului nişte sos din tocană, apoi îl duse la culcare. După ce mâncară, Grigori şi Katerina se întinseră în pat unul lângă celălalt.

— Nu mă lăsa să dorm prea mult, spuse Katerina. Trebuie să mă duc la coadă la pâine.

— Mă duc eu în locul tău, răspunse Grigori. Tu odihneşte-te.

Avea să se întoarcă târziu la cazarmă, dar probabil că putea să scape basma curată: ofiţerii se temeau să nu izbucnească vreo răzmeriţă printre soldaţi, aşa că nu mai făceau scandal la încălcările minore de regulament.

Katerina încuviinţă şi adormi buştean.

Când auzi ceasul de la biserică bătând ora două, Grigori îşi puse bocancii şi paltonul. Vladimir părea să doarmă normal. Ieşi din casă şi se duse la brutărie. Spre surprinderea lui, se formase deja o coadă lungă şi realiză că venise puţin cam târziu. La coadă erau vreo sută de oameni înfofoliţi bătând pasul pe loc în zăpadă. Unii îşi aduseseră scăunele. Un tânăr întreprinzător cu un mangal vindea terci, spălând castroanele cu zăpadă după ce oamenii terminau de mâncat. Încă o duzină de oameni se aşezară la coadă în spatele lui Grigori.

Bârfeau şi mormăiau în timp ce aşteptau. Două femei din faţa lui Grigori se certau cu privire la cei vinovaţi pentru criza de pâine: una dădea vina pe germanii de la Curte, cealaltă pe evreii care îşi făceau stocuri de făină.

— Cine cârmuieşte ţara? interveni Grigori în discuţie. Dacă se răstoarnă un tramvai, dai vina pe vatman, pentru că el îl conducea. Nu evreii ne conduc pe noi. Nici germanii. Ci ţarul şi nobilimea. Acesta era mesajul bolşevicilor.

— Şi cine ne-ar mai cârmui dacă nu am mai avea ţar? întrebă cu scepticism femeia mai tânără.

Purta o pălărie galbenă de fetru.

— Cred că ar trebui să ne cârmuim singuri, răspunse Grigori. Cum se întâmplă în Franţa şi în America.

— Nu ştiu ce să zic, spuse femeia mai în vârstă. Dar lucrurile nu pot continua aşa.

Prăvălia se deschise la ora cinci. Un minut mai târziu, se răspândi vestea că muşteriii aveau să primească doar o franzelă de persoană.

— Toată noaptea pentru o singură franzelă! zise femeia cu pălărie galbenă.

Îi luă încă o oră ca să ajungă în capătul cozii. Soţia brutarului lăsa clienţii să intre unul câte unul. Femeia mai în vârstă din faţa lui Grigori intră, apoi soţia brutarului anunţă:

— Gata! Nu mai este pâine.

Femeia cu pălărie galbenă zise disperată:

— Nu, vă rog! Încă una!

Soţia brutarului o privi cu o expresie împietrită pe chip. Probabil că se mai întâmplase asta în trecut.

— Dacă ar avea mai multă făină, ar face mai multă pâine, explică ea. Nu mai este, m-aţi auzit? Nu vă pot vinde pâine dacă nu mai avem deloc.

Ultima clientă ieşi din prăvălie cu franzela sub haină şi plecă grăbită.

Femeia cu pălărie galbenă izbucni în lacrimi.

Soţia brutarului trânti uşa.

Grigori se întoarse şi plecă.

(ii)

Primăvara sosi în Petrograd într-o joi, pe 8 martie, însă Imperiul Rus urma cu încăpăţânare vechiul calendar al lui Iulius Cezar, aşa că pentru ei era doar 23 februarie. Restul Europei folosea calendarul modern de trei sute de ani.

Creşterea temperaturii coincise cu Ziua Internaţională a Femeii şi muncitoarele din fabricile de confecţii făcură grevă şi porniră în marş din suburbiile industriale spre centrul oraşului, pentru a protesta împotriva cozilor la pâine, a războiului şi a ţarului. Se anunţase raţionalizarea pâinii, însă această măsură părea doar să agraveze criza.

Regimentul I de Mitraliori, la fel ca toate unităţile militare din oraş, fu desfăşurat pentru a ajuta poliţia şi cazacii călare să menţină ordinea publică. Ce avea să se întâmple, se întrebă Grigori, dacă soldaţii primeau ordin să tragă în mulţime? Oare aveau să respecte ordinul? Sau aveau să întoarcă armele împotriva ofiţerilor? În 1905 ascultaseră ordinele şi trăseseră în muncitori. Dar de atunci, poporul rus suferise un deceniu de tiranie, asuprire, război şi foamete.

Însă nu avură loc tulburări, aşa că Grigori şi plutonul său se întoarseră la cazarmă în seara aceea fără să fi tras vreun foc.

Vineri intrară în grevă şi mai mulţi muncitori.

Ţarul se afla la cartierul general al armatei, la patru sute de mile distanţă, la Mogilev. Oraşul rămăsese pe seama comandantului Districtului Militar Petrograd, generalul Khabalov. Acesta decise să oprească accesul protestatarilor în centru, staţionând soldaţi la poduri. Unitatea lui Grigori era postată în apropiere de cazarmă, păzind Podul Liteiny ce traversa fluviul Neva până la Liteiny Prospekt. Însă apa era încă îngheţată bocnă, iar manifestanţii evitară armata pornind pur şi simplu pe gheaţă – spre încântarea soldaţilor care îi priveau şi care, la fel ca Grigori, simpatizau cu ei.

Greva nu fusese organizată de niciunul dintre partidele politice. Bolşevicii, asemenea celorlalte partide revoluţionare de stânga, mai degrabă urmau decât să conducă clasa muncitoare.

Din nou, unitatea lui Grigori nu fu nevoită să recurgă la forţă, dar situaţia nu era la fel pretutindeni. Când se întoarse la cazarmă sâmbătă noaptea, află că poliţia atacase demonstranţii în faţa gării din capătul îndepărtat al bulevardului Nevsky Prospekt. În mod surprinzător, cazacii îi apăraseră pe manifestanţi de poliţie. Lumea vorbea de tovarăşii cazaci. Grigori era sceptic. Cazacii nu fuseseră niciodată loiali cuiva anume, ci îşi urmăriseră propriile interese; unde mai pui că pur şi simplu le plăcea să lupte.

Duminică dimineaţă Grigori fu trezit la ora cinci, cu mult înainte de prima geană de lumină. La micul dejun auzi un zvon conform căruia ţarul îi ordonase generalului Khabalov să înăbuşe grevele şi marşurile folosind oricâtă forţă ar fi fost necesară. Era o frază de rău augur, se gândi Grigori: *oricâtă forţă ar fi fost necesară.*

După micul dejun, sergenţii îşi primiră ordinele. Fiecare pluton trebuia să păzească un punct diferit din oraş: nu doar podurile, ci

şi intersecţiile, gările şi oficiile poştale. Posturile de pază aveau să păstreze legătura prin telefoane de campanie. Capitala trebuia fortificată ca un oraş inamic proaspăt cucerit. Cel mai rău era că regimentul trebuia să instaleze mitraliere în punctele cele mai sensibile.

Când Grigori le transmise instrucţiunile oamenilor săi, aceştia fură îngroziţi. Isaak zise:

— Chiar are de gând ţarul să ordone armatei să îi mitralieze supuşii?

Grigori spuse:

— Dacă o face, oare îl vor asculta soldaţii?

Agitaţia crescândă a lui Grigori era însoţită de frică. Grevele îl încurajaseră, căci ştia că poporul rus trebuia să îşi sfideze conducătorii. Altminteri războiul avea să se prelungească, oamenii aveau să moară de foame şi nu ar mai fi existat nicio şansă ca Vladimir să ducă o viaţă mai bună decât Grigori şi Katerina. Tocmai această convingere îl determinase pe Grigori să intre în partid. Pe de altă parte, el nutrea în secret speranţa că, dacă soldaţii refuzau pur şi simplu să asculte ordinele, revoluţia avea să se producă fără prea mare vărsare de sânge. Însă când propriul său regiment primi ordin să instaleze mitraliere la colţurile străzilor din Petrograd, începu să simtă că speranţa lui fusese nesăbuită.

Oare era cu putinţă ca poporul rus să scape vreodată de tirania ţarilor? Uneori i se părea un vis deşart. Şi totuşi, alte popoare avuseseră parte de revoluţii în trecut şi îşi dăduseră jos asupritorii. Chiar şi englezii îşi omorâseră regele odată.

Petrogradul era ca o oală cu apă pe foc, se gândi Grigori: se vedeau fuioare de aburi şi câteva bule de violenţă, iar suprafaţa vibra din cauza căldurii intense, însă apa părea să ezite, iar oala nu mai ajungea să fiarbă.

Plutonul său fu trimis la Palatul Tauride, vasta reşedinţă de vară din oraş a Ecaterinei a II-a, acum sediu al inutilului parlament al Rusiei, Duma. Era o dimineaţă liniştită: chiar şi oamenilor înfometaţi le plăcea să doarmă până mai târziu duminica. Însă vremea continuă să fie însorită, iar la amiază lumea începu să vină dinspre suburbii, pe jos sau cu tramvaiul. Unii se adunară în marea grădină a Palatului Tauride. Nu erau toţi muncitori de la fabrică, remarcă Grigori. Erau şi bărbaţi şi femei din clasa de mijloc, studenţi şi câţiva oameni de afaceri ce păreau să o ducă mai bine. Unii îşi aduseseră copiii cu ei. Ieşiseră

la o demonstraţie politică sau doar la o plimbare prin parc? Grigori îşi dădu seama că nici ei nu ştiau sigur.

La intrarea palatului văzu un tânăr îmbrăcat îngrijit, a cărui faţă îi era cunoscută din ziare, şi îl recunoscu pe deputatul trudovic Alexander Fiodorovici Kerensky. Trudovicii erau o facţiune moderată care se rupsese din Revoluţionarii Socialişti. Grigori îl întrebă ce se petrece înăuntru.

— Ţarul a dizolvat astăzi în mod formal Duma, îi zise Kerensky.

Grigori clătină din cap, scârbit.

— O reacţie caracteristică, rosti el. Bagă-le pumnul în gură celor care se plâng, în loc să le asculţi nemulţumirile.

Kerensky îl privi tăios. Poate că nu se aşteptase la o asemenea analiză din partea unui soldat.

— Întocmai, spuse el. Oricum, deputaţii ignoră edictul ţarului.

— Ce o să se întâmple?

— Majoritatea oamenilor cred că demonstraţiile se vor stinge de îndată ce autorităţile vor izbuti să refacă stocul de pâine, explică Kerensky, apoi intră în clădire.

Grigori se întrebă ce îi făcea pe moderaţi să creadă că lucrurile aveau să se petreacă astfel. Dacă autorităţile puteau reface stocul de pâine, de ce nu ar fi făcut asta deja în loc să o raţionalizeze? Însă moderaţii păreau să opereze mereu cu speranţe mai degrabă decât cu fapte.

La începutul după-amiezii, Grigori fu surprins să vadă chipul zâmbitor al Katerinei şi faţa inocentă a lui Vladimir. De obicei îşi petrecea duminica alături de ei, dar presupusese că nu îi va vedea în ziua aceea. Vladimir părea sănătos şi fericit, spre marea uşurare a lui Grigori. Era evident că băiatul se recuperase după infecţie. Era destul de cald, iar Katerina avea haina descheiată, lăsând să i se întrezărească silueta voluptuoasă. Îşi dorea să o poată mângâia. Ea îi zâmbi, făcându-l să-şi amintească felul în care îi săruta faţa când se întindeau în pat, iar Grigori simţi un junghi de patimă aproape insuportabil. Detesta faptul că avea să rateze îmbrăţişarea ei în acea duminică după-amiază.

— Cum ai ştiut că o să fiu aici? o întrebă.

— Am mers la noroc.

— Mă bucur să vă văd, dar este periculos pentru voi să fiţi în centrul oraşului.

Katerina se uită spre mulţimea de oameni care se plimbau prin parc.

— Mie mi se pare destul de sigur.

Grigori nu putea să o contrazică. Nu se întrevedea niciun semn de pericol.

Mama şi copilul plecară să se plimbe în jurul lacului îngheţat. Lui Grigori îi stătu inima în gât când îl văzu pe Vladimir îndepărtându-se de ea şi căzând aproape imediat. Katerina îl luă în braţe, îl linişti şi merse mai departe. Păreau atât de vulnerabili… Ce avea să se întâmple cu ei?

Când se întoarseră, Katerina îi zise că vrea să îl ducă pe Vladimir acasă, pentru somnul de după-amiază.

— Luaţi-o pe străzile lăturalnice, îi spuse Grigori. Ţineţi-vă departe de mulţime. Nu ştiu ce se poate întâmpla.

— Bine, rosti ea.

— Promite-mi.

— Promit.

Grigori nu avu parte de vărsare de sânge în ziua aceea, însă auzi cu totul altceva de la alte grupuri seara, la cazarmă. În Piaţa Znamenskaya soldaţii primiseră ordin să tragă în demonstranţi, şi patruzeci de oameni fuseseră omorâţi. Grigori simţi cum îi îngheaţă sângele în vine. Katerina ar fi putut fi ucisă doar mergând pe stradă!

Alţii erau la fel de revoltaţi, iar la popotă toată lumea era agitată. Simţind starea de spirit în care se aflau oamenii, Grigori se cocoţă pe o masă şi preluă controlul, cerându-le să facă linişte şi să vorbească pe rând. Cina se transformă în curând într-un miting. Mai întâi îl rugă pe Isaak să ia cuvântul, cunoscut ca o vedetă a echipei de fotbal a regimentului.

— Eu m-am înrolat ca să omor germani, nu ruşi, rosti Isaak, iar vorbele lui fură însoţite de strigăte de aprobare. Manifestanţii sunt fraţii şi surorile noastre, mamele şi taţii noştri – şi singura lor crimă este că vor pâine!

Grigori îi ştia pe toţi bolşevicii din regiment şi îi puse pe câţiva dintre ei să vorbească, însă avu grijă să îi lase şi pe alţii să îşi spună părerea, pentru a nu părea prea părtinitor. De obicei, oamenii se temeau să îşi exprime opiniile, de teamă că vorbele lor ar fi putut să ajungă la urechile superiorilor şi că aveau să fie pedepsiţi; însă astăzi nu mai părea să le pese de asta.

Vorbitorul care avu cel mai mare impact fu Yakov, un bărbat înalt, lat în spate ca un urs. Acesta urcă pe masă lângă Grigori, cu lacrimi în ochi.

— Când ne-au zis să deschidem focul, nu am ştiut ce să fac,

începu el.

Nu părea să-şi poată ridica glasul, aşa că toţi cei din sală amuţiră, străduindu-se să îl audă.

— Am spus: „Doamne, te rog ajută-mă acum”, şi am aşteptat îndrumare, dar Dumnezeu nu mi-a trimis niciun răspuns.

Toţi oamenii îl ascultau în tăcere.

— Mi-am ridicat puşca, continuă Yakov. Căpitanul răcnea: „Trageţi! Trageţi!” Dar în cine era să trag? În Galiţia ştiam care erau inamicii, pentru că trăgeau şi ei în noi. Însă astăzi, în piaţă, nimeni nu ne ataca. Mulţimea era formată în mare parte din femei, unele cu copii. Nici măcar bărbaţii nu erau înarmaţi.

Tăcu. Oamenii rămăseseră stană de piatră, de parcă s-ar fi temut că şi cea mai mică mişcare ar fi putut rupe vraja. După o clipă, Isaak îl întrebă:

— Şi ce s-a întâmplat apoi, Yakov Davidovici?

— Am apăsat pe trăgaci, răspunse Yakov, şi lacrimile îi şiroiră din ochi, pierzându-se în barba sa neagră şi stufoasă. Nici măcar nu am ochit. Căpitanul zbiera la mine, aşa că am tras ca să-i închid gura. Dar am nimerit o femeie. O fată, mai bine zis, cam de vreo nouăsprezece ani. Avea o haină verde. Am împuşcat-o în piept şi sângele i s-a întins pe toată haina, roşu pe verde. Apoi s-a prăbuşit la pământ.

Acum plângea în hohote, vorbind printre sughiţuri.

— Mi-am aruncat arma şi am încercat să mă duc la ea ca să o ajut, dar mulţimea s-a repezit la mine, lovindu-mă din toate părţile, deşi eu nu simţeam aproape nimic. Îşi şterse faţa cu mâneca şi continuă: Acum am dat de bucluc pentru că mi-am pierdut puşca.

Urmă o altă pauză lungă.

— Nouăsprezece, rosti el. Cred că avea vreo nouăsprezece ani.

Grigori nu remarcase când uşa se deschisese, însă locotenentul Kirillov apăruse deodată printre ei.

— Dă-te jos de pe masa aia, Yakov, ţipă el. Se uită la Grigori. Şi tu, Peshkov, scandalagiule! Se întoarse şi se adresă soldaţilor aşezaţi pe băncile din jurul meselor: Întoarceţi-vă toţi la cazarmă. Cine mai rămâne un minut în sala asta va fi biciuit.

Nimeni nu se clinti. Oamenii se holbau morocănoşi la locotenent. Grigori se întrebă dacă aşa începeau răzmeriţele.

Însă Yakov era prea copleşit de nefericire ca să realizeze ce moment dramatic crease; coborî stângaci de pe masă şi

tensiunea se risipi. O parte dintre oamenii aflaţi în apropierea lui Kirillov se ridicară, cu priviri mohorâte, dar speriate. Grigori rămase sfidător pe masă câteva clipe în plus, însă simţi că oamenii nu erau încă destul de mânioşi ca să se revolte împotriva unui ofiţer, aşa că se dădu şi el jos în cele din urmă. Soldaţii începură să iasă din încăpere. Kirillov rămase pe loc, privindu-i pe toţi încruntat.

Grigori se întoarse la cazarmă şi curând după aceea se sună stingerea. Ca sergent, avea dreptul la o firidă delimitată cu draperii în capătul dormitorului plutonului. Îi auzea pe soldaţi şuşotind între ei.

— Eu unul nu voi împuşca femei.

— Nici eu.

O a treia voce zise:

— Dacă nu o faceţi, unii dintre ticăloşii ăştia de ofiţeri vă vor împuşca pentru insubordonare!

— Voi ochi astfel încât să ratez ţinta, spuse o altă voce.

— S-ar putea să observe.

— Trebuie doar să ţinteşti puţin deasupra capetelor din mulţime. Nimeni nu poate şti sigur ce faci.

— Eu aşa o să fac, rosti o altă voce.

— Şi eu la fel.

— Şi eu.

Vom vedea, se gândi Grigori în timp ce se cufunda în somn. Vorbele curajoase veneau mai uşor în întuneric. La lumina zilei, lucrurile ar fi putut sta cu totul altfel.

(iii)

În cursul zilei de luni, plutonul lui Grigori străbătu Sampsoniyevsky Prospekt până la Podul Liteiny şi primi ordin să împiedice demonstranţii să traverseze fluviul pentru a pătrunde în centrul oraşului. Podul avea patru sute de metri lungime şi se rezema pe piloni din piatră masivă, înfipţi în apa îngheţată ca nişte spărgătoare de gheaţă naufragiate.

Aveau de făcut acelaşi lucru ca vineri, doar că ordinele erau acum diferite. Locotenentul Kirillov îl informă despre acest lucru pe Grigori. De la o vreme, locotenentul vorbea ca şi cum ar fi fost în permanenţă prost dispus şi poate chiar aşa era: probabil că ofiţerii detestau să se întoarcă împotriva propriilor compatrioţi la fel de mult ca soldaţii.

— Niciun manifestant nu trebuie să traverseze fluviul, nici pe pod, nici pe gheaţă, ai înţeles? Oamenii care nu îţi respectă instrucţiunile trebuie împuşcaţi.

Grigori îşi ascunse dispreţul.

— Desigur, Excelenţa Voastră! rosti el prompt.

Kirillov repetă ordinele, apoi dispăru. Grigori credea că locotenentul este speriat – fără îndoială că se temea să nu fie cumva tras la răspundere pentru ce avea să se întâmple, indiferent dacă ordinele sale aveau să fie îndeplinite sau nu.

Grigori nu avea nicio intenţie să se supună ordinelor. Avea să le permită conducătorilor marşului să intre în vorbă cu el în timp ce restul lumii trecea pe gheaţă, exact cum se întâmplase vineri.

La primele ore ale dimineţii, un detaşament de poliţie se alătură plutonului său. Spre groaza lui, Grigori văzu că acesta este condus de vechiul său duşman, Mihail Pinsky. Omul nu părea să sufere de lipsa pâinii: chipul său rotund era mai durduliu ca niciodată, iar uniforma de poliţie îl strângea la mijloc. Avea cu el o portavoce. Aghiotantul său cu faţă de nevăstuică, Kozlov, nu se vedea nicăieri.

— Pe tine te ştiu, îi zise Pinsky lui Grigori. Parcă lucrai la uzinele Putilov.

— Da, până ai avut tu grijă să fiu recrutat, îi răspunse Grigori.

— Fratele tău este un criminal, dar a fugit în America.

— Aşa zici tu.

— Nimeni nu o să treacă fluviul pe aici astăzi.

— Vom vedea.

— Mă aştept la o cooperare deplină din partea soldaţilor tăi, ne-am înţeles?

Grigori îi spuse:

— Nu ţi-e frică?

— De gloata aia? Nu fi prost.

— Nu, mă refer la viitor. Să zicem că revoluţionarii vor avea câştig de cauză. Ce crezi că îţi vor face? Toată viaţa nu ai făcut decât să-i intimidezi pe cei neajutoraţi, să baţi oameni, să hărţuieşti femei şi să iei şpagă. Nu te temi că va veni ziua judecăţii?

Pinsky îndreptă un deget înmănuşat spre Grigori.

— Te raportez ca fiind un element subversiv, spuse el, apoi se îndepărtă.

Grigori ridică din umeri. Nu mai era atât de uşor pentru poliţie să aresteze oamenii după bunul său plac. Isaak şi ceilalţi s-ar fi

putut răzvrăti dacă Grigori era dus la închisoare, iar ofiţerii ştiau asta.

Ziua începu în linişte, însă Grigori observă că pe străzi erau puţini muncitori. Multe fabrici erau închise din cauza lipsei de combustibil pentru motoarele lor cu aburi şi pentru furnale. Altele erau în grevă – angajaţii cereau creşteri salariale pentru a acoperi costul inflaţiei sau încălzire pentru atelierele friguroase, sau balustrade instalate în jurul utilajelor periculoase. Părea că nimeni nu mergea la muncă în ziua aceea. Însă soarele se înălţa voios pe cer, iar oamenii nu aveau să stea în case. Într-adevăr, pe la jumătatea dimineţii, Grigori văzu venind de-a lungul Sampsoniyevsky Prospekt o mare mulţime de bărbaţi şi de femei, în hainele zdrenţuite ale muncitorilor din industrie.

Grigori avea treizeci de soldaţi şi doi caporali. Îi staţionase pe patru linii de câte opt de-a curmezişul drumului, blocând capătul podului. Pinsky avea cam acelaşi număr de oameni, jumătate pe jos şi jumătate călare, şi îi plasase la marginile drumului.

Grigori urmări neliniştit manifestanţii care se apropiau. Nu putea intui ce avea să se întâmple. Dacă ar fi fost doar el, ar fi putut preveni vărsarea de sânge, rezistând doar de ochii lumii şi lăsând apoi demonstranţii să treacă, însă nu ştia ce avea de gând să facă Pinsky.

Manifestanţii se apropiară. Erau sute de oameni – ba nu, erau mii. Erau bărbaţi şi femei îmbrăcaţi în tunicile albastre şi zdrenţuite ale muncitorilor din industrie, purtând majoritatea banderole sau panglici roşii. Pe pancartele lor scria *Jos Ţarul* şi *Pâine, Pace şi Pământ.* Ăsta nu mai era un simplu protest, realiză Grigori, devenise o mişcare politică.

Când liderii se apropiară şi mai mult, simţi neliniştea şi încordarea din rândul oamenilor săi.

Ieşi în calea manifestanţilor. În fruntea lor, spre surprinderea lui, se afla Varya, mama lui Konstantin. Părul ei cărunt era prins sub un batic purpuriu şi ducea un steag roşu.

— Bună, Grigori Sergheievici, rosti ea pe un ton amical. Ai de gând să mă împuşti?

— Nu, în niciun caz, răspunse el. Dar nu pot spune acelaşi lucru şi despre poliţie.

Deşi Varya se oprise, ceilalţi manifestanţi continuau să se apropie, împinşi din spate de alte mii. Grigori îl auzi pe Pinsky îndemnându-şi oamenii călare să înainteze. Aceşti poliţişti călare, numiţi Faraoni, erau cei mai detestaţi dintre toţi. Erau înarmaţi

cu bice şi bâte.

Varya zise:

— Noi nu vrem decât să ne câştigăm pâinea cea de toate zilele şi să ne hrănim familiile. Nu vrei şi tu asta, Grigori?

Manifestanţii nu îi confruntau pe soldaţii lui Grigori, nici nu încercau să treacă pe pod pe lângă ei. În loc de asta, se răspândeau de-a lungul cheiului, pe ambele părţi. Faraonii lui Pinsky îşi struniră agitaţi caii de-a lungul parâmelor de remorcare, vrând parcă să blocheze calea peste gheaţă, însă nu erau atât de mulţi încât să poată forma o barieră continuă. Totuşi, niciun manifestant nu voia să pornească primul, aşa că ajunseră într-un moment de impas.

Locotenentul Pinsky strigă prin megafon:

— Întoarceţi-vă de unde aţi venit! răcni el.

Instrumentul era doar o bucată de tinichea în formă de con, care îi făcea vocea să sune puţin mai tare.

— Nu puteţi intra în centrul oraşului. Întoarceţi-vă la locurile voastre de muncă în mod ordonat. Acesta este un ordin al poliţiei. Întoarceţi-vă!

Nimeni nu se întoarse – majoritatea oamenilor nici nu îl puteau auzi măcar, însă demonstranţii începură să huiduie şi să fluiere. Cineva din mijlocul mulţimii azvârli o piatră. Aceasta nimeri crupa unui cal şi animalul se sperie. Călăreţul, luat prin surprindere, fu cât pe ce să cadă din şa. Furios, se îndreptă în şa, trase de hăţuri şi îşi biciui calul cu cravaşa. Mulţimea râse, ceea ce îl enervă şi mai tare, dar reuşi în cele din urmă să îşi strunească bine calul.

Un manifestant curajos profită de diversiune, se strecură pe lângă un Faraon de pe chei şi o luă la fugă pe gheaţă. Exemplul îi fu urmat şi de alţi oameni, de ambele părţi ale podului. Faraonii începură să-şi folosească bicele şi bâtele, rotindu-şi caii pe măsură ce loveau în stânga şi-n dreapta. Unii manifestanţi căzură la pământ, însă tot mai mulţi scăpară, ceea ce îi încurajă şi pe alţii să încerce. În câteva secunde, treizeci şi ceva de oameni alergau peste fluviul îngheţat.

Pentru Grigori, acesta era un rezultat fericit. Putea spune că încercase să pună în aplicare interdicţia şi că izbutise să blocheze podul, dar numărul demonstranţilor fusese mult prea mare şi se dovedise de-a dreptul imposibil să oprească lumea să străbată gheaţa.

Pinsky nu vedea însă lucrurile la fel. Îşi întoarse megafonul

către poliţiştii înarmaţi şi strigă:

— Ochiţi!

— Nu! zbieră Grigori, dar era prea târziu.

Poliţiştii se aşezară în poziţie de tras, lăsându-se pe un genunchi, şi îşi ridicară puştile. Manifestanţii din primele rânduri încercară să fugă înapoi, dar fură împinşi în faţă de miile de oameni din spatele lor. Unii fugiră spre fluviu, preferând să-i înfrunte pe Faraoni.

Pinsky strigă:

— Foc!

Se auziră păcăniturile împuşcăturilor, ca nişte focuri de artificii, urmate de ţipete de frică şi de durere, pe măsură ce manifestanţii cădeau la pământ, ucişi sau răniţi.

Grigori simţi că se întoarce cu doisprezece ani în urmă. Revăzu piaţa din faţa Palatului de Iarnă, sutele de bărbaţi şi de femei îngenunchind şi rugându-se, soldaţii cu puştile lor şi pe mama lui zăcând întinsă, cu sângele împrăştiindu-se pe zăpadă. În mintea lui îl auzi pe Lev, la cei unsprezece ani ai săi, ţipând:

— E moartă! Mama este moartă, mama mea este moartă!

— Nu, rosti Grigori cu glas tare. Nu-i voi lăsa să facă asta din nou.

Răsuci butonul rotativ de la puşca sa Mosin-Nagant, ridicând piedica, apoi îşi puse arma pe umăr.

Oamenii din mulţime zbierau şi alergau în toate părţile, călcându-i în picioare pe cei căzuţi. Faraonii scăpaseră de sub control, lovind lumea la întâmplare. Poliţia trăgea orbeşte în mulţime.

Grigori ţinti cu grijă spre Pinsky, ochindu-i pântecul rotofei. Nu era un trăgător prea bun, iar Pinsky se afla la şaizeci de metri distanţă, dar avea o şansă să-l nimerească. Apăsă pe trăgaci.

Pinsky continuă să răcnească prin megafon.

Grigori îşi ratase ţinta. Coborî cătarea – reculul puştii o ridica uşor când trăgea – şi apăsă din nou pe trăgaci.

Rată din nou.

Măcelul continua, poliţia trăgând cu sălbăticie în mulţimea de oameni ce fugeau pe unde apucau.

Grigori avea cinci cartuşe în magazia puştii – de obicei putea nimeri ceva cu unul din cinci. Trase a treia oară.

Pinsky scoase un strigăt de durere, amplificat de megafon. Genunchiul său drept păru să se îndoaie sub el. Scăpă megafonul şi se prăbuşi la pământ.

Oamenii lui Grigori îi urmară exemplul. Îi atacară pe poliţişti, unii trăgând, iar alţii folosindu-şi puştile pe post de bâte. Alţii îi doborâră pe Faraoni de pe cai. Manifestanţii prinseră curaj şi li se alăturară. Unii dintre cei aflaţi pe gheaţă făcură cale întoarsă.

Furia gloatei nu era o privelişte plăcută. Poliţia din Petrograd fusese dintotdeauna formată din brute batjocoritoare, nedisciplinate şi necontrolate, iar acum lumea se răzbuna. Poliţiştii căzuţi la pământ fură loviţi şi călcaţi în picioare, cei rămaşi în picioare fură doborâţi la pământ, iar caii Faraonilor fură împuşcaţi sub aceştia. Poliţia rezistă doar câteva momente, apoi supravieţuitorii o rupseră la fugă.

Grigori îl văzu pe Pinsky străduindu-se să se ridice în picioare. Ţinti din nou, arzând de nerăbdare să-i vină de hac ticălosului, însă deodată apăru un Faraon care îl săltă pe Pinsky pe grumazul calului şi apoi se îndepărtă în galop.

Grigori se trase în spate, uitându-se la poliţiştii puşi pe fugă.

Intrase în cel mai mare bucluc din viaţa lui.

Plutonul lui se răzvrătise. Încălcând flagrant ordinele primite, ei atacaseră poliţia, nu manifestanţii. Iar el dăduse tonul, împuşcându-l pe locotenentul Pinsky, care supravieţuise şi care putea acum să îl dea în vileag. Nu avea cum să muşamalizeze un astfel de lucru, nu putea oferi nicio scuză care să ajute la ceva şi nu avea cum să scape de pedeapsă. Era vinovat de trădare – putea fi dus în faţa curţii marţiale şi executat.

Şi totuşi, era fericit.

Varya îşi croi drum prin mulţime. Avea sânge pe faţă, dar zâmbea.

— Şi acum, sergent?

Grigori nu avea de gând să se resemneze cu ideea pedepsei. Ţarul îşi omora supuşii. Ei bine, supuşii aveau să riposteze.

— La cazarmă, zise Grigori. Haideţi să înarmăm clasa muncitoare! Înşfăcă steagul roşu şi strigă: După mine!

Se întoarse spre Sampsoniyevsky Prospekt. Oamenii lui îl urmară, în frunte cu Isaak, şi mulţimea veni după ei. Grigori nu era foarte sigur în legătură cu ce avea de gând să facă, dar nu simţea nevoia unui plan: faptul că se afla în fruntea mulţimii îi dădea senzaţia că poate face orice.

Santinela deschise porţile cazărmii pentru soldaţi, apoi nu mai reuşi să le închidă în faţa manifestanţilor. Simţindu-se invincibil, Grigori conduse alaiul peste terenul de defilare, până la arsenal. Locotenentul Kirillov ieşi din cartierul general, văzu mulţimea şi

se întoarse spre oameni, luând-o la fugă.

— Hei, voi de colo! răcni el. Opriţi-vă! Opriţi-vă imediat!

Grigori nu îl băgă în seamă.

Kirillov se opri şi îşi scoase revolverul.

— Opriţi-vă! strigă el. Opriţi-vă sau trag!

Doi sau trei soldaţi din plutonul lui Grigori îşi ridicară puştile şi traseră în Kirillov. Câteva gloanţe îl nimeriră şi omul căzu la pământ, plin de sânge.

Grigori merse mai departe.

Arsenalul era păzit de două santinele. Niciunul dintre cei doi soldaţi nu încercă să îl oprească pe Grigori. El îşi folosi ultimele două cartuşe din magazie trăgând în lacătul de la uşile masive din lemn. Mulţimea dădu buzna în arsenal, împingându-se şi îmbrâncindu-se ca să ajungă la arme. Unii dintre soldaţii lui Grigori preluară controlul, deschizând cutiile de lemn cu puşti şi revolvere, pe care le împărţiră celorlalţi, împreună cu mai multe cutii de muniţie.

Asta e, se gândi Grigori, asta-i revoluţia. Se simţea entuziasmat şi îngrozit în acelaşi timp.

Se înarmă cu două revolvere Nagant destinate în mod normal ofiţerilor, îşi reîncărcă puşca şi îşi umplu buzunarele cu muniţie. Nu era prea sigur în legătură cu ce avea de gând să facă, dar acum – că era în afara legii – avea nevoie de arme.

Ceilalţi soldaţi din cazarmă se alăturară şi ei la jefuirea arsenalului şi, curând după aceea, toată lumea era înarmată până în dinţi.

Ducând steagul roşu al Varyei, Grigori conduse mulţimea în afara cazărmii. Demonstraţiile duceau mereu spre centrul oraşului. Alături de Isaak, Yakov şi Varya, străbătu podul spre Liteiny Prospekt, îndreptându-se spre inima prosperă a Petrogradului. Se simţea de parcă ar fi zburat sau ca şi cum ar fi visat, de parcă ar fi tras o duşcă de votcă. Vorbise ani în şir despre sfidarea autorităţii regimului, însă abia astăzi trecuse la fapte, iar asta îl făcea să se simtă un om nou, o făptură diferită, o pasăre din văzduh. Îşi aminti cuvintele bătrânului care-i vorbise după ce mama sa fusese împuşcată. „Să trăieşti, îi zisese omul când Grigori plecase din Piaţa Palatului, ducând pe braţe cadavrul mamei sale, să trăieşti destul cât să te răzbuni pe ţarul pătat de sânge pentru răul pe care l-a făcut în această zi.” „S-ar putea să ţi se împlinească dorinţa, bătrâne”, se gândi el cu exaltare.

Regimentul I de Mitraliori nu era singurul regiment care se răzvrătise în acea dimineaţă. Când ajunse în celălalt capăt al podului, fu şi mai entuziasmat să constate că străzile erau pline de soldaţi cu chipiurile răsucite sau cu hainele descheiate, într-o sfidare voioasă a regulamentelor. Majoritatea aveau banderole sau funde roşii, prin care arătau că sunt revoluţionari. Maşini confiscate goneau de colo colo, conduse la întâmplare, ţevi de puşti şi baionete ieşeau pe la ferestre, iar fete zâmbitoare stăteau în poala soldaţilor. Posturile de pază şi punctele de control de mai ieri dispăruseră – mulţimea ocupase străzile.

Grigori văzu o vinărie cu vitrinele sparte şi cu uşa culcată la pământ. Un soldat şi o fată ieşiră de acolo, cu sticle în ambele mâini, călcând prin cioburi. Alături, un proprietar de cafenea scosese farfurii cu peşte afumat şi felii de cârnaţi pe o masă, stând lângă ea cu o fundă roşie la rever, zâmbind nervos şi invitându-i pe soldaţi să se servească. Grigori îşi dădu seama că omul voia să se asigure că locul său nu avea să fie prădat precum vinăria de alături.

Atmosfera de carnaval era tot mai pregnantă pe măsură ce se apropiau de centru. Unii oameni se îmbătaseră deja, deşi era abia miezul zilei. Fetele păreau fericite să sărute pe oricine avea la braţ o banderolă roşie, iar Grigori văzu un soldat pipăind în mod făţiş sânii mari ai unei femei zâmbitoare, de vârstă mijlocie. Unele fete se îmbrăcaseră în uniforme militare, colindând pe străzi cu chipiuri pe cap şi cu bocanci prea mari în picioare, simţindu-se în mod evident libere.

Un Rolls-Royce lucios apăru pe stradă şi mulţimea încercă să îl oprească. Şoferul apăsă acceleraţia, dar cineva deschise portiera şi îl trase afară. Oamenii se îmbulziră, încercând să intre în maşină. Grigori îl văzu pe contele Maklakov, unul dintre directorii uzinelor Putilov, ieşind de-a buşilea de pe bancheta din spate. Grigori îşi aminti cât de fermecat fusese Maklakov de prinţesa Bea când aceasta vizitase fabrica. Mulţimea îl huidui, dar nu îl agresă, iar contele se îndepărtă grăbit, trăgându-şi gulerul îmblănit deasupra urechilor. Nouă sau zece oameni se îngrămădiră în maşina sa şi cineva porni motorul, claxonând cu voioşie.

La următorul colţ de stradă, o mână de oameni chinuiau un bărbat înalt, cu o pălărie moale de fetru pe cap şi cu un palton ros, de specialist din clasa mijlocie. Un soldat îl împunse cu ţeava puştii, o bătrână îl scuipă, iar un tânăr în salopetă de muncitor

aruncă în el cu gunoi.

— Lăsaţi-mă să trec! zise bărbatul, încercând să impună respect, însă lumea râse.

Grigori recunoscu silueta uscăţivă a lui Kanin, supraveghetorul de la secţia de turnătorie a uzinelor Putilov. Pălăria îi căzu pe jos şi Grigori văzu că omul chelise.

Grigori îşi croi drum prin mulţime.

— Omul ăsta nu a greşit cu nimic! strigă el. Este inginer, am lucrat împreună cu el.

Kanin îl recunoscu.

— Îţi mulţumesc, Grigori Sergheievici, spuse el. Încercam doar să ajung acasă la mama mea, să văd dacă este teafără.

Grigori se întoarse spre mulţime.

— Lăsaţi-l să treacă, zise el. Mă pun chezaş pentru el.

Văzu o femeie cu un sul de panglică roşie – furată probabil dintr-o mercerie – şi îi ceru o fâşie. Ea tăie o bucată cu un foarfece, iar Grigori o legă de mâneca stângă a lui Kanin. Mulţimea izbucni în urale.

— Acum veţi fi în siguranţă, îi spuse Grigori.

Kanin dădu mâna cu el şi plecă mai departe, iar oamenii îl lăsară să treacă.

Grupul lui Grigori ajunse apoi pe Nevsky Prospekt, bulevardul larg cu magazine ce ducea de la Palatul de Iarnă până la staţia Nikolaevsky. Aici erau mulţimi de oameni care beau din sticle, mâncau, se sărutau şi trăgeau focuri de armă în aer. Restaurantele încă deschise aveau afişe pe care scria „Mâncare gratuită pentru revoluţionari!” sau „Mâncaţi ce vreţi, plătiţi cât puteţi!” Multe magazine fuseseră sparte şi caldarâmul era acoperit cu cioburi. Unul dintre tramvaiele detestate – fiind prea scump pentru muncitori – fusese răsturnat în mijlocul drumului şi un Renault se ciocnise de el.

Grigori auzi o împuşcătură, dar – cum era doar una dintr-atâtea – nu îi dădu atenţie pentru o clipă, însă apoi Varya, aflată lângă el, se împletici şi căzu la pământ. Grigori şi Yakov îngenunchează de-o parte şi de alta. Părea să-şi fi pierdut cunoştinţa. Îi rostogoliră trupul masiv pe spate, cu oarecare dificultate, şi realizară imediat că nu o mai puteau ajuta cu nimic: fruntea îi fusese străpunsă de un glonţ, iar ochii ei erau sticloşi.

Grigori nu îşi îngădui nicio clipă de amărăciune, pentru el sau pentru fiul Varyei, prietenul său cel mai bun, Konstantin. Învăţase pe câmpul de bătălie că mai întâi trebuie să ripostezi şi

abia apoi să jeleşti. Însă chiar era un câmp de bătălie acolo? Cine ar fi vrut să o omoare pe Varya? Totuşi rana era atât de precisă, încât nu putea crede că fusese victima vreunui glonţ rătăcit, tras la întâmplare.

Primi răspunsul la întrebare o clipă mai târziu. Yakov se îndoi de mijloc, cu pieptul însângerat. Trupul său masiv căzu pe caldarâm cu o bufnitură.

Grigori se îndepărtă rapid de cele două cadavre, înjurând în gând. Se lăsă în jos pentru a nu mai fi o ţintă atât de uşoară şi se uită repede în jur după un loc în care s-ar fi putut adăposti.

Auzi o altă împuşcătură şi un soldat din apropiere, cu o eşarfă roşie la chipiu, căzu la pământ ţinându-se de burtă.

Un lunetist ţintea revoluţionarii.

Grigori ţâşni şi din trei paşi ajunse în spatele tramvaiului răsturnat.

O femeie ţipă, apoi alta. Oamenii văzură trupurile însângerate şi începură să o ia la fugă.

Grigori îşi ridică privirea şi scrută clădirile din vecinătate. Trăgătorul trebuie să fi fost un puşcaş de la poliţie, dar de unde trăgea? Lui Grigori i se păruse că pocnetul puştii se auzise de pe cealaltă parte a străzii, la mai puţin de un corp de case distanţă. Clădirile scânteiau în lumina soarelui de după-amiază. Erau un hotel, un magazin de bijuterii cu obloanele de oţel trase, o bancă şi în colţul străzii o biserică. Nu se vedea nicio fereastră deschisă, ceea ce însemna că lunetistul se afla pe un acoperiş. Niciunul dintre acoperişuri nu oferea adăpost – cu excepţia celui al bisericii, o clădire de piatră în stil baroc, cu turnuri, frontoane şi cupolă.

Răsună o altă împuşcătură şi o femeie în haine de muncitoare ţipă şi căzu, ţinându-se de umăr. Grigori era convins că sunetul venise dinspre biserică, dar nu văzu nici urmă de fum. Asta însemna că poliţia le dăduse lunetiştilor muniţie specială, care nu scotea fum. Chiar că era război.

Un cvartal întreg de pe Nevsky Prospekt era acum pustiu.

Grigori îşi îndreptă puşca spre frontonul ce străbătea partea de sus a zidului lateral al bisericii. Aceea era poziţia de tragere pe care şi-ar fi ales-o el, pentru că astfel acoperea toată strada. Privi cu atenţie. Observă cu colţul ochiului alte două puşti îndreptate în aceeaşi direcţie cu a lui, ţinute de soldaţi care se adăpostiseră în apropiere.

Un soldat şi o fată veniră împleticindu-se pe stradă, amândoi

beţi. Fata dansa o gigă, ridicându-şi poalele fustei ca să-şi arate genunchii, în timp ce iubitul ei valsa în jurul său, ţinându-şi puşca la gât ca pe o vioară. Amândoi aveau banderole roşii la braţ. Câţiva oameni strigară ca să-i avertizeze, însă chefliii nu îi auziră. Când trecură de biserică, fără nici cea mai mică idee despre pericolul care-i păştea, se auziră două împuşcături, iar soldatul şi prietena lui căzură la pământ.

Grigori nu văzu nici acum vreo urmă de fum, însă trase oricum în frontonul de deasupra uşii bisericii, golindu-şi încărcătorul. Gloanţele lui muşcară din zidărie, ridicând nori de praf. Celelalte două puşti pocniră şi ele, iar Grigori observă că trăgeau în aceeaşi direcţie, însă nu se vedea niciun semn că vreunul dintre ei nimerise ceva.

Era imposibil să aibă câştig de cauză, se gândi Grigori în timp ce reîncărca, trăgeau într-o ţintă invizibilă. Probabil că lunetistul era întins pe burtă, departe de marginea frontonului, astfel încât să nu fie necesar ca vreo parte din arma lui să se iţească dintre gratii.

Însă trebuia oprit. Îi omorâse deja pe Varya, pe Yakov, pe cei doi soldaţi şi pe acea fată nevinovată.

Nu se putea ajunge la el decât într-un singur fel – căţărându-te pe acoperiş.

Grigori trase din nou spre fronton. Aşa cum se aştepta, cei doi soldaţi îi urmară exemplul. Presupunând că lunetistul îşi lăsase capul jos pentru câteva secunde, Grigori se ridică în picioare, părăsind adăpostul oferit de tramvaiul răsturnat, şi fugi spre capătul opus al străzii, unde se lipi de vitrina unei librării – unul dintre puţinele magazine ce nu fuseseră prădate.

Rămase în umbra clădirilor şi îşi croi drum de-a lungul străzii până la biserică. Aceasta era despărţită de banca de alături de o alee. Aşteptă răbdător câteva minute, până când începură din nou împuşcăturile, apoi traversă în fugă aleea şi se lipi cu spatele de zidul de la răsărit al bisericii.

Oare lunetistul îl văzuse fugind şi ghicise ce plănuia? Nu avea cum să-şi dea seama.

Porni pe lângă zid până ajunse la o uşă mică. Era descuiată – se strecură înăuntru.

Era o biserică bogată, splendid decorată cu marmură roşie, verde şi galbenă. Nu se oficia momentan nicio slujbă, însă vreo douăzeci sau treizeci de enoriaşi stăteau în genunchi sau în picioare cu capetele plecate, rugându-se în tăcere. Grigori scrută

cu privirea interiorul bisericii, căutând o uşă care ar fi putut duce spre o scară. Porni grăbit printre strane, temându-se că şi alţi oameni ar fi putut fi ucişi cu fiecare clipă pe care o pierdea.

Un preot tânăr, nemaipomenit de chipeş, cu părul negru şi pielea albă, îi văzu puşca şi deschise gura, gata să protesteze, dar Grigori îl ignoră şi trecu grăbit pe lângă el.

În vestibul zări o uşă mică de lemn încastrată în perete. O deschise şi văzu o scară în spirală care ducea sus. Auzi o voce în spatele său:

— Opreşte-te, fiule. Ce faci?

Se întoarse şi dădu cu ochii de tânărul preot.

— Scara asta duce la acoperiş?

— Eu sunt părintele Mihail. Nu poţi intra cu arma aceea în casa Domnului.

— Este un lunetist pe acoperişul clădirii.

— Da, dar este ofiţer de poliţie!

— Ştiai de el?

Grigori se holbă la preot, nevenindu-i să creadă.

— Omoară oameni! strigă el.

Preotul nu răspunse.

Grigori o luă la fugă pe scări.

Un vânt rece venea de undeva de sus. Era limpede că părintele Mihail era de partea poliţiei. Oare putea să îl avertizeze cumva pe lunetist? Nu vedea cum altfel decât să fugă în stradă şi să-i facă semn cu mâna – ceea ce probabil că l-ar fi costat viaţa.

După o ascensiune îndelungată în penumbră, Grigori văzu o altă uşă.

Când ajunse cu ochii la nivelul pragului – nefiind astfel o ţintă foarte expusă –, o crăpă câţiva centimetri cu mâna stângă, ţinându-şi puşca în dreapta. Lumina strălucitoare a soarelui intră prin deschizătură. Împinse uşa şi mai mult – nu se vedea nimeni.

Îşi miji ochii în lumina soarelui, pentru a scruta zona vizibilă prin micul dreptunghi al uşii. Era în clopotniţă. Uşa dădea spre sud. Nevsky Prospekt se afla în partea de nord a bisericii. Lunetistul părea să fie în cealaltă parte – asta dacă nu cumva îşi schimbase poziţia pentru a-l prinde în capcană pe Grigori.

Cu mare băgare de seamă, Grigori urcă o treaptă, apoi încă una, după care scoase capul pe uşă.

Nu se întâmplă nimic, aşa că decise să iasă.

Acoperişul era uşor înclinat, ducând spre un jgheab care se întindea de-a lungul unui fronton decorativ. Grătare de lemn le

permiteau muncitorilor să se deplaseze fără să calce pe ţigle. În spatele său, turnul se înălţa într-o clopotniţă.

Cu arma în mână, începu să ocolească turnul.

La primul colţ, se trezi cu faţa spre apus şi spre Nevsky Prospekt. În lumina clară, văzu Grădina Alexandru şi Amiralitatea, aflate în capătul opus al bulevardului. Strada era aglomerată în depărtare, însă în imediata apropiere era pustie – probabil că lunetistul încă trăgea în oameni.

Grigori îşi ciuli urechile, dar nu auzi nicio împuşcătură.

Continuă să meargă pe lângă turn, până când ajunse la următorul colţ. Putea vedea acum toată latura de nord a bisericii. Fusese convins că urmează să-l găsească pe lunetist acolo, întins pe burtă şi trăgând printre monturile frontonului – însă nu se vedea nimeni. Dincolo de fronton se vedea bulevardul larg de dedesubt, cu oameni ghemuindu-se pe lângă uşi sau furişându-se pe la colţuri, aşteptând să vadă ce se va întâmpla.

O clipă mai târziu răsună puşca lunetistului. Un ţipăt de pe stradă îl făcu pe Grigori să înţeleagă că omul îşi nimerise ţinta.

Împuşcătura se auzise de deasupra lui Grigori.

Îşi ridică privirea. Clopotniţa avea ferestre fără geam şi era flancată de foişoare deschise dispuse diagonal la colţuri. Trăgătorul se afla undeva acolo, trăgând dintr-una dintre multele deschizături pe care le avea la dispoziţie. Din fericire, Grigori rămăsese lipit de zid, aşa încât lunetistul nu avusese cum să îl observe.

Grigori intră din nou în clădire. În strâmta casă a scării, puşca lui mare îl stingherea. O lăsă jos şi scoase unul dintre pistoale. Îşi dădu seama cântărindu-l în mână că este descărcat. Înjură: încărcarea modelului Nagant M1895 dura prea mult. Scoase o cutie cu cartuşe din buzunarul uniformei şi introduse în magazie şapte dintre acestea, unul câte unul, prin lăcaşul de încărcare strâmt, apoi ridică piedica.

Lăsând puşca în spatele său, urcă scara în spirală, păşind cu grijă. Se deplasa într-un ritm constant, pentru că nu voia să obosească atât de mult încât respiraţia să-i devină zgomotoasă. Ţinea revolverul în mâna dreaptă, îndreptându-l în susul scărilor.

După câteva momente, simţi miros de fum.

Lunetistul fuma o ţigară. Însă mirosul înţepător de tutun ars putea să vină de oriunde, aşa că Grigori nu putea fi sigur cât de aproape este omul.

Undeva în faţă, deasupra, văzu lumina reflectată a soarelui.

Se furişă mai departe, gata să tragă. Lumina intra printr-o fereastră fără geam. Lunetistul nu era acolo.

Urcă mai departe şi văzu din nou lumină. Mirosul de fum deveni mai puternic. Oare doar îşi închipuia sau chiar simţea prezenţa lunetistului ceva mai încolo, după cotul făcut de scară? Şi dacă era astfel, oare omul îl putea simţi şi el?

Auzi zgomotul aerului tras în piept. Îl surprinse atât de tare, încât fu cât pe ce să apese pe trăgaci. Apoi realiză că era sunetul pe care omul îl făcea în timp ce trăgea fumul de ţigară. O clipă mai târziu, auzi din nou expiraţia satisfăcută şi mai domoală a fumătorului.

Ezită. Nu ştia în ce parte se uita lunetistul sau în ce direcţie avea îndreptată arma. Voia să audă din nou puşca trăgând, pentru a se asigura că atenţia lunetistului este îndreptată spre exterior.

Aşteptarea putea echivala cu o nouă moarte – un alt Yakov sau o altă Varya ar fi putut să zacă însângeraţi pe caldarâmul rece. Pe de altă parte, dacă Grigori dădea greş, câţi oameni oare aveau să mai fie răpuşi de lunetist în acea după-amiază?

Grigori îşi impuse să aştepte, răbdător. Parcă era din nou pe câmpul de bătălie – nu te repezeai să îţi salvezi un camarad rănit, sacrificându-ţi astfel viaţa, nu riscai decât atunci când aveai motive întemeiate.

Auzi din nou aerul tras în piept, apoi o expiraţie prelungă; o clipă mai târziu, un chiştoc strivit de ţigară căzu pe casa scării, ricoşând din perete şi aterizându-i lui Grigori la picioare. Se auzi apoi foşnetul cuiva care îşi schimbă poziţia într-un loc strâmt, iar la urechile lui Grigori ajunseră nişte vorbe de ocară bombănite înfundat:

— Porci… revoluţionari… evrei împuţiţi… târfe pline de boli… retardaţi…

Lunetistul se pregătea să omoare din nou. Dacă Grigori izbutea să îl oprească acum, ar fi salvat cel puţin o viaţă.

Urcă o treaptă. Omul continua să bombăne:

— Vite… sclavi… hoţi şi criminali…

Vocea îi suna uşor familiar, iar Grigori se întrebă dacă îl mai întâlnise înainte pe omul acela.

Făcu încă un pas şi îi văzu picioarele purtând bocancii negri din piele, noi şi lucioşi, caracteristici poliţiştilor. Tălpile păreau mici: lunetistul era, aşadar, un bărbat mărunt. Stătea într-un genunchi, adică în poziţia de tras cea mai stabilă. Grigori vedea

acum că se poziţionase într-unul dintre foişoarele de la colţ, astfel încât să poată trage în trei direcţii diferite.

„Încă un pas, se gândi Grigori, şi voi putea să îl împuşc.”

Făcu un pas, însă încordarea îl determină să calce greşit. Se împletici, căzu şi arma îi scăpă. Aceasta se lovi de treapta de piatră cu un zăngănit.

Lunetistul scoase o înjurătură înfricoşată şi se uită împrejur.

Uluit, Grigori îl recunoscu pe Ilya Kozlov, aghiotantul lui Pinsky.

Se întinse după arma pe care o scăpase. Revolverul căzu pe scara de piatră cu o încetineală agonizantă, treaptă cu treaptă, apoi se opri undeva departe de el.

Kozlov încercă să se întoarcă, însă nu se putea mişca foarte repede din cauza poziţiei în care se afla.

Grigori îşi recăpătă echilibrul şi mai urcă o treaptă.

Kozlov încercă să-şi rotească puşca spre el. Era modelul standard Mosin-Nagant, însă avea ataşată o lunetă; cu o lungime de peste un metru chiar şi fără baionetă, Kozlov nu o putea controla cu suficientă precizie. Mişcându-se repede, Grigori se apropie, astfel încât ţeava puştii îl lovi în umărul stâng. Kozlov apăsă trăgaciul fără rost, iar un glonţ ricoşă din peretele curbat al casei scării.

Kozlov sări în picioare cu o agilitate surprinzătoare. Avea un cap mic şi o expresie de răutate pe chip şi Grigori ghici că omul se făcuse lunetist ca să se răzbune pe toţi băieţii – şi fetele – mai mari care îl bruscaseră de-a lungul vieţii.

Grigori apucă puşca cu mâinile şi cei doi bărbaţi se luptară pentru ea, faţă în faţă, în foişorul mic şi îngust, exact lângă fereastra fără geam. Grigori auzi strigăte agitate şi îşi dădu seama că oamenii de pe stradă îi vedeau.

Grigori era mai înalt şi mai vânjos şi ştia că avea să-i smulgă arma din mâini în cele din urmă. Kozlov realiză şi el acest lucru şi pe neaşteptate dădu drumul puştii. Grigori se împletici în spate. Într-o clipită, poliţistul scoase micul său baston de lemn şi îl lovi pe Grigori în cap. Pentru câteva momente, Grigori văzu negru în faţa ochilor. Cu privirea înceţoşată, îl observă pe Kozlov ridicând din nou bâta. Ridică puşca şi bâta nimeri în ţeava acesteia. Înainte ca poliţistul să poată lovi din nou, Grigori aruncă arma, îl înşfăcă pe Kozlov de rever şi îl ridică în aer.

Omul era firav şi foarte uşor. Grigori îl săltă de pe podea pentru o clipă, apoi – cu toată forţa sa – îl aruncă pe fereastră.

Kozlov păru să cadă extrem de încet. Lumina soarelui scânteia din căptuşeala verde a uniformei sale în timp ce el se prăbuşea peste frontonul acoperişului bisericii. Un răcnet prelung de teroare pură rupse tăcerea. Apoi, se izbi de pământ cu o bufnitură ce se auzi din clopotniţă, iar strigătul se întrerupse brusc.

După un moment de linişte şi consternare, izbucniră urale.

Grigori realiză că lumea îl ovaţionează. Oamenii văzuseră uniforma de poliţie de jos şi uniforma militară din foişor şi intuiseră ce se petrecuse. Pe când se uita în stradă, oamenii începeau să iasă pe uşi şi de după colţurile clădirilor, strângându-se în mijlocul străzii, cu privirile îndreptate spre el, strigând şi aplaudând. Era un erou.

Nu se simţea în apele lui ştiind asta – omorâse mulţi oameni în război, iar gândul acesta nu îl mai dezgusta, dar tot îi venea greu să se bucure pentru încă o moarte, oricât de mult ar fi meritat-o Kozlov. Rămase acolo câteva momente, lăsându-i să-l aplaude şi simţindu-se stingher. Apoi se strecură înăuntru şi coborî scara în spirală.

Îşi recuperă revolverul şi puşca la întoarcere. Când ajunse din nou în biserică, părintele Mihail aştepta speriat. Grigori îndreptă revolverul spre el.

— Ar trebui să te împuşc, îi spuse el. Lunetistul pe care l-ai lăsat pe acoperişul tău mi-a omorât doi prieteni şi cel puţin alţi trei oameni, iar tu nu eşti decât un drac împieliţat pentru că l-ai lăsat să facă asta.

Preotul fu atât de şocat de aceste cuvinte, încât rămase fără replică. Însă pe Grigori nu îl lăsa inima să împuşte un civil neînarmat, aşa că bombăni a lehamite şi ieşi din biserică.

Oamenii din plutonul său îl aşteptau şi izbucniră în urale când el ieşi la lumina soarelui. Nu îi putu împiedica să nu-l ridice ca să îl poarte pe umeri.

Remarcă, de sus, că atmosfera de pe stradă se schimbase – oamenii erau mult mai beţi şi în faţa fiecărei clădiri se vedeau unul-doi leşinaţi în pragul uşilor. Observă cu surprindere că bărbaţii şi femeile nu se mulţumeau doar să se sărute pe alei. Toată lumea era înarmată: era clar că gloata jefuise şi alte arsenale, poate chiar şi câteva fabrici de arme. În fiecare intersecţie erau maşini ciocnite, iar în apropierea unora se vedeau ambulanţe şi doctori care îngrijeau răniţii. Pe străzi se aflau şi copii, nu numai adulţi – băieţeii păreau să se distreze în

mod deosebit, furând mâncare, fumând ţigări şi jucându-se în automobilele abandonate.

Grigori văzu un magazin de blănuri care era prădat cu o eficienţă de profesionist şi îl zări pe Trofim, un fost partener de fărădelegi al lui Lev, scoţând pe braţe blănuri din magazin şi încărcându-le într-o roabă, sub privirile vigilente ale unui alt amic de-al lui Lev, poliţistul corupt Fyodor, îmbrăcat acum într-un cojoc ţărănesc pentru a-şi ascunde uniforma. Infractorii din oraş vedeau în revoluţie o adevărată oportunitate.

După o vreme, soldaţii îl lăsară jos pe Grigori. Lumina după-amiezii era tot mai slabă şi pe stradă fuseseră aprinse câteva focuri de tabără. Lumea se aduna în jurul acestora, bând şi cântând.

Grigori fu oripilat să vadă un băiat de vreo zece ani luându-i pistolul unui soldat leşinat. Era un pistol automat cu ţeavă lungă, model Luger P08, o armă specifică artileriştilor germani: probabil că soldatul îl luase de la vreun prizonier de pe front. Băiatul îl ţinea în ambele mâini, rânjind, îndreptându-l spre omul inconştient care zăcea pe jos. Când Grigori dădu să-i ia arma, băiatul apăsă pe trăgaci şi un glonţ străpunse pieptul soldatului beat. Băiatul ţipă, însă spaima îl făcu să ţină degetul apăsat pe trăgaci, astfel încât pistolul automat continuă să tragă. Reculul smuci braţul băiatului în sus, iar el nimeri fără să vrea o bătrână şi un alt soldat, până când magazia cu cele opt cartuşe se goli. Apoi îşi aruncă arma.

Înainte ca Grigori să poată reacţiona în vreun fel la această oroare, auzi un ţipăt şi se întoarse. În pragul unui magazin de pălării închis, un cuplu făcea sex. Femeia era rezemată cu spatele de zid şi avea poalele rochiei trase până la brâu, picioarele desfăcute larg şi bine înfipte în pământ. Bărbatul, purtând uniforma de caporal, stătea între picioarele ei cu genunchii îndoiţi, descheiat la pantaloni, penetrând-o. Plutonul lui Grigori stătea în jurul cuplului, scandând.

Bărbatul păru să ajungă la orgasm, se retrase repede, se întoarse şi se încheie la fermoar, în timp ce femeia îşi lăsa în jos poalele fustei. Un soldat pe nume Igor zise:

— Stai puţin, e rândul meu!

Ridică fusta femeii, dezvelindu-i picioarele albe. Ceilalţi izbucniră în urale.

— Nu! strigă femeia, încercând să îl împingă de pe ea.

Era beată, dar nu şi neajutorată.

Igor era un bărbat scund şi vânos, cu o forţă neaşteptată. O ţintui de zid şi o prinse de încheieturi.

— Haide, îi spuse el. Toţi soldaţii sunt la fel de buni.

Femeia se zbătu, însă alţi doi soldaţi o înşfăcară şi o ţinură nemişcată.

Primul ei partener zise:

— Hei, lăsaţi-o în pace!

— Ţi-a trecut rândul, acum e al meu, spuse Igor, descheindu-se la pantaloni.

Grigori era peste măsură de revoltat din cauza scenei.

— Opreşte-te! îi strigă el lui Igor, care îi aruncă o privire sfidătoare.

— Îmi ordoni ca ofiţer, Grigori Sergheievici?

— Nu ca ofiţer, ca om! răspunse Grigori. Haide, Igor, vezi bine că nu te vrea. Sunt o grămadă de alte femei.

— Eu o vreau pe asta. Igor se uită împrejur şi spuse. Toţi o vrem pe asta, nu-i aşa, băieţi?

Grigori făcu un pas în faţă şi se proţăpi cu mâinile în şold.

— Da' ce, sunteţi oameni sau câini? se răsti el. Femeia a spus nu! Îl luă pe după gât pe furiosul Igor şi adăugă: Zi-mi ceva, tovarăşe, există vreun loc prin apropiere unde să putem găsi ceva de băut?

Igor rânji, soldaţii izbucniră în urale, iar femeia se furişă făcându-se nevăzută.

Grigori spuse:

— Văd un mic hotel peste drum. Ce-aţi zice să-l întrebăm pe proprietar dacă nu are cumva nişte votcă?

Oamenii izbucniră din nou în urale, apoi intrară cu toţii în hotel.

Proprietarul înspăimântat servea bere gratis la recepţie. Grigori se gândi că omul face un lucru înţelept – le lua mai mult timp oamenilor să bea bere decât votcă şi era mai puţin probabil să devină violenţi.

Acceptă un pahar şi luă o gură de bere. Entuziasmul i se evaporase – se simţea de parcă fusese beat şi acum îşi revenea. Incidentul cu femeia din pragul uşii îl oripilase, iar episodul cu băieţelul care trăsese cu pistolul automat fusese cât se poate de oribil. Revoluţia nu însemna să rupi pur şi simplu lanţurile robiei – existau şi pericole în înarmarea poporului. Faptul că li se permitea soldaţilor să confişte maşinile burghezilor era aproape la fel de primejdios. Chiar şi aparent nevinovata libertate de a

săruta pe cine-ţi place făcuse ca în doar câteva ore, plutonul lui Grigori să încerce un viol în grup. Lucrurile nu mai puteau continua astfel.

Trebuia să se facă ordine. Grigori nu voia ca situaţia de dinainte să revină, desigur. Ţarul era responsabil pentru cozile la pâine, poliţiştii brutali şi soldaţii fără bocanci – însă trebuia să existe o libertate fără haos.

Grigori mormăi o scuză despre nevoia de a se uşura şi plecă de lângă oamenii săi. Se întoarse pe unde venise, pe Nevsky Prospekt. Poporul câştigase bătălia de azi – poliţia şi ofiţerii ţarului fuseseră înfrânţi. Însă dacă asta nu ducea decât la orgii şi violenţă, nu avea să treacă mult timp până când oamenii aveau să ceară întoarcerea vechiului regim.

Cine se afla la comandă? Duma îl sfidase pe ţar şi refuzase să îşi suspende sesiunea, conform spuselor lui Kerensky de ieri. Parlamentul era neputincios, dar măcar simboliza democraţia. Grigori decise să meargă la Palatul Tauride şi să vadă ce se întâmplă acolo.

Porni spre nord, către fluviu, apoi coti spre est, către Palatul Tauride. Când ajunse acolo, se lăsase noaptea. Faţada clasică a palatului avea zeci de ferestre şi la toate se vedea lumină. Câteva mii de oameni avuseseră aceeaşi idee ca Grigori şi curtea largă din faţă era ticsită de soldaţi şi muncitori ce se foiau de colo-colo.

Un bărbat cu un megafon făcea un anunţ, repetându-l întruna. Grigori îşi croi drum spre primele rânduri, ca să îl poată auzi.

— Grupul Muncitorilor din Comitetul Industriei de Război a fost eliberat din închisoarea Kresty, striga omul.

Grigori nu ştia prea bine cine erau acele persoane, dar numele grupului suna bine.

— Împreună cu alţi tovarăşi, ei au format comitetul executiv provizoriu al Sovietului Deputaţilor Muncitorilor.

Lui Grigori îi plăcea această idee. Un soviet era un consiliu de reprezentanţi. Existase un soviet în Sankt Petersburg, în 1905. Grigori avea doar şaisprezece ani pe atunci, dar ştia că sovietul fusese ales de muncitorii din fabrici şi organizase greve. Avusese un lider carismatic, Lev Troţki, între timp exilat.

— Toate acestea vor fi anunţate oficial într-o ediţie specială a ziarului *Izvestiia.* Comitetul executiv a înfiinţat o comisie pentru aprovizionarea cu alimente, ca să se asigure că muncitorii şi soldaţii vor fi bine hrăniţi. De asemenea, a creat şi o comisie

militară pentru a apăra revoluţia.

Nu se pomenea nimic despre Dumă. Mulţimea izbucni în urale, iar Grigori se întrebă dacă soldaţii aveau să primească ordine de la o comisie militară autoproclamată. Unde era democraţia în toate acestea?

Întrebarea lui îşi primi răspunsul în ultima propoziţie a discursului.

— Comitetul face apel la muncitori şi la soldaţi să îşi aleagă reprezentanţii în soviet cât mai repede cu putinţă şi să-şi trimită reprezentanţii aici, la palat, pentru a lua parte la noua guvernare revoluţionară!

Asta voia Grigori să audă. Noua guvernare revoluţionară – un soviet al muncitorilor şi al soldaţilor. Asta însemna schimbare fără dezordine. Plin de entuziasm, ieşi din curte şi porni înapoi spre cazarmă. Mai devreme sau mai târziu, soldaţii aveau să se întoarcă la paturile lor. Abia aştepta să le împărtăşească vestea.

Apoi, pentru prima oară, aveau să organizeze alegeri.

(iv)

În dimineaţa următoare, Regimentul I Mitraliori se adună pe terenul de paradă, ca să aleagă un reprezentant în sovietul din Petrograd. Isaak îl propuse pe sergentul Grigori Peshkov.

Fu ales fără să existe vreun contracandidat.

Grigori era mulţumit. Ştia foarte bine ce viaţă duceau soldaţii şi muncitorii, aşa că avea să aducă mirosul vieţii reale pe coridoarele puterii. Nu avea să-şi uite niciodată originile sau să poarte joben. Avea să se asigure că tulburările duc la îmbunătăţiri, nu la violenţă şi haos. Avea acum o şansă reală să le ofere o viaţă mai bună Katerinei şi lui Vladimir.

Traversă tăcut Podul Liteiny, singur de această dată, şi se îndreptă spre Palatul Tauride. Cea mai urgentă prioritate era problema pâinii. Katerina, Vladimir şi celelalte două milioane şi jumătate de locuitori ai Petrogradului trebuiau să mănânce. Însă acum, când îşi asumase responsabilitatea – cel puţin în mintea lui –, începea să se simtă descurajat. Fermierii şi morarii de la ţară trebuiau să trimită mai multă făină brutarilor din Petrograd, cât de repede posibil – însă nu aveau să facă asta dacă nu erau plătiţi. Cum putea să se asigure sovietul că există suficienţi bani? Începu să se întrebe dacă nu cumva dărâmarea guvernului fusese partea cea mai uşoară.

Palatul avea o faţadă centrală lungă şi două aripi. Grigori descoperi că atât Duma, cât şi sovietul erau în sesiune. Aşa cum se impunea, Duma – vechiul parlament al clasei de mijloc – se afla în aripa dreaptă, iar sovietul în cea stângă. Însă cine se afla la comandă? Nimeni nu ştia. Asta trebuia rezolvat mai întâi de toate, se gândi Grigori, înainte de a trece la adevăratele probleme.

Grigori zări pe treptele palatului silueta uscăţivă a lui Konstantin, cu părul negru şi stufos. Realiză cu stupoare că nu făcuse nicio încercare de a-l informa pe Konstantin despre moartea mamei lui, Varya. Însă îşi dădu seama imediat că prietenul lui ştia deja asta. Pe lângă banderola roşie de la braţ, Konstantin purta şi o eşarfa neagră la pălărie.

Grigori îl îmbrăţişă.

— Am văzut cu ochii mei când s-a întâmplat, rosti el.

— Tu l-ai omorât pe lunetist?

— Da.

— Mulţumesc. Însă adevărata ei răzbunare va fi revoluţia.

Konstantin fusese ales drept unul din cei doi deputaţi de la uzinele Putilov. În timpul după-amiezii sosiră tot mai mulţi deputaţi, iar la lăsarea serii se strânseseră deja trei mii în imensa Sală Ecaterina. Aproape toţi erau soldaţi. Trupele erau deja organizate în regimente şi plutoane, iar Grigori se gândi că lor le fusese mai uşor să facă alegeri decât muncitorilor din fabrici, care erau în marea lor majoritate incapabili să intre la locul de muncă. Unii deputaţi fuseseră aleşi de câteva zeci de oameni, alţii de câteva mii. Democraţia nu era chiar atât de simplă cum părea.

Cineva propuse ca sovietul să se redenumească Sovietul Deputaţilor Muncitorilor şi Soldaţilor din Petrograd, iar ideea fu aprobată prin aplauze furtunoase. Nu părea să existe vreo procedură anume. Nu exista vreo ordine de zi, vreo propunere sau susţinere a rezoluţiilor, vreun mecanism de vot. Oamenii se ridicau pur şi simplu şi vorbeau, deseori mai mulţi în acelaşi timp. Pe podium, câţiva oameni ce păreau să aparţină clasei de mijloc îşi luau notiţe, iar Grigori îşi dădu seama că aceştia erau membrii comitetului executiv constituit în urmă cu o zi. Măcar era cineva care să întocmească procesul-verbal.

În ciuda haosului îngrijorător, entuziasmul era excepţional. Toţi simţeau că purtaseră o bătălie şi o câştigaseră. Indiferent ce avea să se întâmple mai departe, chiar se puneau temeliile unei

noi lumi.

Însă nimeni nu aduse vorba despre pâine. Frustraţi de lipsa de acţiune a sovietului, Grigori şi Konstantin ieşiră din Sala Ecaterina în timpul unui moment de haos şi merseră în cealaltă parte a palatului, ca să afle ce punea la cale Duma. Pe drum văzură soldaţi cu banderole roşii la braţ ducând în hol stocuri de alimente şi muniţie, pregătindu-se parcă pentru asediu. „Normal, se gândi Grigori, ţarul nu va accepta cu una, cu două cele întâmplate. La un moment dat va încerca să recapete controlul prin forţă. Iar asta înseamnă că va ataca această clădire."

În aripa dreaptă dădură peste contele Maklakov, unul dintre directorii de la Uzinele Putilov. El era delegatul unui partid de centru-dreapta, însă li se adresă cât se poate de politicos. Contele le zise că fusese constituit încă un comitet, Comitetul Provizoriu al Membrilor Dumei pentru Restaurarea Ordinii în Capitală şi pentru Stabilirea Relaţiilor cu Cetăţenii şi cu Instituţiile. În pofida denumirii ridicole, Grigori vedea în asta o încercare de prost augur a Dumei de a prelua controlul. Se îngrijoră şi mai mult când Maklakov îi spuse că respectivul comitet îl numise pe un anumit colonel Engelhardt drept comandant al Petrogradului.

— Da, rosti Maklakov cu satisfacţie. Şi i-au instruit pe toţi soldaţii să se întoarcă la cazărmi şi să se supună ordinelor.

— Poftim? strigă Grigori şocat. Asta va distruge revoluţia. Ofiţerii ţarului vor prelua din nou controlul!

— Membrii Dumei nu consideră că este vorba de o revoluţie.

— Membrii Dumei sunt nişte idioţi, replică Grigori mânios.

Maklakov strâmbă din nas şi plecă.

Konstantin împărtăşea mânia lui Grigori.

— Asta-i o contrarevoluţie! exclamă el.

— Şi trebuie oprită, răspunse Grigori.

Se întoarseră de îndată în aripa stângă. În sala cea mare, un preşedinte de şedinţă încerca să ţină sub control o dezbatere. Grigori sări pe podium.

— Am de făcut un anunţ urgent! strigă el.

— La fel ca toată lumea, rosti preşedintele plictisit. Dar spune acum ce-ai de spus.

— Duma ordonă soldaţilor să se întoarcă la cazărmi – şi să accepte autoritatea ofiţerilor!

Un strigăt de protest se ridică din rândul delegaţilor.

— Tovarăşi! strigă Grigori, încercând să îi liniştească. Nu vom

reveni la vechea ordine!

Mulţimea vui, exprimându-şi acordul.

— Locuitorii oraşului trebuie să primească pâine. Femeile noastre trebuie să se simtă în siguranţă pe străzi. Fabricile trebuie redeschise şi morile trebuie să macine – însă nu ca până acum.

Oamenii îl ascultau, neştiind unde voia să ajungă.

— Noi, soldaţii, trebuie să încetăm să îi mai batem pe burghezi, sau să hărţuim femeile pe stradă, sau să jefuim cramele. Trebuie să ne întoarcem la cazărmi, să ne revenim din beţie şi să ne reluăm îndatoririle, dar – făcu o pauză teatrală – numai sub propriile noastre condiţii!

Se auzi un vuiet de încuviinţare.

— Şi care ar trebui să fie aceste condiţii?

Cineva răcni:

— Ordinele să fie date de comitetele alese, nu de ofiţeri!

Altul zise:

— Să se renunţe la „Excelenţa Voastră” şi la „Luminăţia Voastră” – să ne adresăm doar cu „domnule colonel” şi „domnule general”.

— Să renunţăm la salut! strigă altul.

Grigori nu ştia ce să facă – toată lumea avea de făcut sugestii. Nu le putea asculta pe toate şi cu atât mai puţin să şi le amintească.

Preşedintele şedinţei îl scoase din încurcătură.

— Propun ca toţi cei cu sugestii să formeze un grup cu tovarăşul Sokolov.

Grigori ştia că Nikolai Sokolov era un avocat de stânga. „Asta-i bine, se gândi el, avem nevoie de cineva care să redacteze propunerea noastră în termeni corecţi din punct de vedere legal.”

Preşedintele continuă:

— După ce veţi cădea de acord asupra doleanţelor, veniţi cu propunerea în faţa sovietului, pentru aprobare.

— În regulă.

Grigori sări de pe podium. Sokolov se afla la o măsuţă amplasată undeva în lateralul sălii. Grigori şi Konstantin se apropiară de el, împreună cu încă o duzină de deputaţi.

— Foarte bine, rosti Sokolov. Cui trebuie să adresăm propunerea noastră?

Grigori fu pus din nou în încurcătură. Fu cât pe ce să spună

„lumii”, însă un soldat i-o luă înainte:

— Garnizoanei din Petrograd.

Altul zise:

— Şi tuturor soldaţilor din gardă, armată şi artilerie.

— Şi din flotă, adăugă altcineva.

— Foarte bine, spuse Sokolov, notându-şi. Să se pună în aplicare imediat şi cu precizie, presupun?

— Exact.

— Şi muncitorilor din Petrograd pentru informare?

Grigori simţea cum îşi pierde răbdarea.

— Da, da, pufni el. Şi acum, cine a venit cu propunerea comitetelor alese?

— Eu am fost, zise un soldat cu mustaţa încărunţită.

Stătea la marginea mesei, exact în faţa lui Sokolov. Rosti ca şi cum ar fi dictat:

— Toate trupele trebuie să constituie comitete cu reprezentanţii lor aleşi.

Sokolov, încă notându-şi, spuse:

— În toate companiile, batalioanele, regimentele…

Cineva adăugă:

— Depourile, divizioanele, escadroanele, vasele de război…

Omul cu mustaţa încărunţită interveni:

— Cei care nu şi-au ales încă deputaţi trebuie să o facă.

— Aşa, rosti Grigori nerăbdător. Şi acum… Armele de toate felurile, inclusiv maşinile blindate, vor fi sub controlul comitetelor de batalioane şi de companii, nu al ofiţerilor.

Câţiva soldaţi îşi exprimară acordul.

— Foarte bine, spuse Sokolov.

Grigori continuă:

— Unităţile militare sunt subordonate Sovietului Deputaţilor Muncitorilor şi Soldaţilor şi comitetelor acestuia.

Pentru prima dată, Sokolov îşi ridică privirea.

— Asta ar însemna că sovietul controlează armata.

— Întocmai, zise Grigori. Ordinele comisiei militare întemeiate de Dumă nu pot fi urmate decât dacă nu vin în contradicţie cu deciziile sovietului.

Sokolov continuă să se uite la Grigori.

— Asta ar face ca Duma să rămână la fel de neputincioasă ca şi până acum. Înainte era supusă toanelor ţarului. Acum, toate deciziile vor avea nevoie de aprobarea sovietului.

— Exact, încuviinţă Grigori.

— Deci sovietul este suprem.

— Notează-ţi, rosti Grigori.

Sokolov începu să scrie. Cineva zise:

— Să li se interzică ofiţerilor să fie nepoliticoşi cu ceilalţi militari.

— În regulă, spuse Sokolov.

— Şi să nu ni se mai adreseze cu *tyi,* ca şi cum am fi animale sau copii.

Lui Grigori aceste clauze i se păreau jalnice.

— Documentul are nevoie de un titlu, zise el.

Sokolov îl întrebă:

— Ai vreo sugestie?

— Cum ai notat ordinele precedente date de soviet?

— Nu există alte ordine, replică Sokolov. Acesta este primul.

— Asta e, atunci, spuse Grigori. Numeşte-l „Ordinul Numărul Unu”.

(V)

Grigori simţi o satisfacţie profundă după ce trecu primul său act legislativ ca reprezentant ales. Urmară şi altele, a doua şi a treia zi, şi el deveni tot mai absorbit de activitatea continuă pe care o presupunea un guvern revoluţionar. Însă se gândea întruna la Katerina şi la Vladimir şi, într-o joi seară, prinse în sfârşit ocazia de a le face o vizită.

Avea inima strânsă în timp ce mergea spre suburbiile din sud-vest. Katerina îi promisese să se ţină departe de primejdii, însă femeile din Petrograd socoteau că această revoluţie era şi a lor, nu doar a bărbaţilor. În fond, totul începuse de Ziua Internaţională a Femeii. Nu era nimic nou. Mama lui Grigori murise în revoluţia eşuată din 1905. Dacă ea hotărâse să meargă în centrul oraşului cu Vladimir în braţe, nu ar fi fost singura mamă care făcea asta. Muriseră mulţi oameni nevinovaţi – împuşcaţi de poliţie, călcaţi în picioare de mulţime, călcaţi de maşini confiscate de soldaţi beţi, sau loviţi de gloanţe rătăcite. Când intră în clădirea veche, se temea că are să fie întâmpinat de una dintre chiriaşe, cu o expresie solemnă pe chip şi cu lacrimi în ochi, zicându-i *S-a întâmplat ceva groaznic.*

Urcă treptele, ciocăni la uşă şi intră. Katerina sări din scaun şi i se aruncă de gât.

— Trăieşti! rosti ea. Îl sărută pătimaş. Am fost moartă de

îngrijorare! Nu ştiu ce ne-am face fără tine.

— Îmi pare rău că nu am putut veni mai devreme, zise Grigori, dar am fost ales delegat în soviet.

— Delegat!

Katerina radia de fericire şi de mândrie.

— Soţul meu!

Îl îmbrăţişă. Grigori chiar o impresionase. Nu mai făcuse asta până atunci.

— Delegatul este doar un reprezentant al oamenilor care l-au ales, spuse el cu modestie.

— Da, dar întotdeauna sunt aleşi cei mai deştepţi şi mai de încredere oameni.

— Cel puţin asta se încearcă.

Camera era slab luminată de o lampă cu gaz. Grigori puse un pachet pe masă. Noul său statut îi permitea să obţină fără nicio problemă mâncare de la bucătăria cazărmii.

— Sunt şi nişte chibrituri şi o pătură înăuntru, spuse el.

— Mulţumesc!

— Sper că stai înăuntru cât poţi de mult. Este încă periculos pe străzi. În timp ce unii încearcă să facă o revoluţie, alţii sunt pur şi simplu scăpaţi de sub control.

— Nu am ieşit din casă mai deloc. Am aşteptat să primesc veşti de la tine.

— Ce face băieţelul nostru?

Vladimir dormea într-un colţ.

— Îi este dor de tăticul lui.

Se referea la Grigori. El nu ţinuse morţiş ca Vladimir să îi spună tată, însă îi făcuse pe plac Katerinei. Era foarte puţin probabil ca vreunul dintre ei să îl mai vadă vreodată pe Lev – nu le dăduse nicio veste de aproape trei ani –, deci copilul nu avea să afle niciodată adevărul, şi poate că aşa era mai bine.

Katerina zise:

— Îmi pare rău că doarme. Îi place nespus să te vadă.

— O să vorbesc dimineaţă cu el.

— Poţi rămâne peste noapte? Ce minunat!

Grigori se aşeză, iar Katerina îngenunche în faţa lui şi îi scoase bocancii.

— Pari obosit, spuse ea.

— Chiar sunt.

— Hai să ne băgăm în pat. Este târziu.

Începu să îi descheie nasturii de la tunică, iar el se lăsă pe

spate.

— Generalul Khabalov se ascunde la Amiralitate, spuse el. Ne-a fost teamă că ar putea reocupa gările, dar nici măcar nu a încercat.

— De ce nu?

Grigori ridică din umeri.

— Din laşitate. Ţarul i-a ordonat lui Ivanov să pornească în marş spre Petrograd şi să instaureze o dictatură militară, dar oamenii lui Ivanov s-au răzvrătit şi expediţia a fost anulată.

Katerina se încruntă.

— Oare vechea clasă conducătoare s-a dat bătută?

— Aşa se pare. Ciudat, nu-i aşa? Însă este clar că nu va exista nicio contrarevoluţie.

Se băgară în pat – Grigori în indispensabili, iar Katerina cu rochia încă pe ea. Nu se dezbrăcase niciodată până la piele în faţa lui. Poate că simţea că trebuie să păstreze o anumită rezervă faţă de el. Era o ciudăţenie de-a ei pe care el o accepta cu oarecare regret. O luă în braţe şi o sărută. Când o penetră, ea spuse „Te iubesc”, iar el se simţi cel mai norocos bărbat din lume.

După aceea, ea zise cu glas adormit:

— Ce se va întâmpla mai departe?

— Se va organiza o adunare constituantă, aleasă prin ceea ce se cheamă sufragiu cvadruplu: universal, direct, secret şi egal. Între timp, Duma formează un guvern provizoriu.

— Cine îl va conduce?

— Lvov.

Katerina se ridică în capul oaselor, dezvelindu-şi sânii.

— Un prinţ! De ce?

— Vor să câştige încrederea tuturor claselor.

— La dracu’ cu toate clasele!

Indignarea o făcea să fie şi mai frumoasă, îmbujorându-i obrajii şi făcându-i ochii să sclipească.

— Muncitorii şi soldaţii sunt cei care au făcut revoluţia – de ce avem nevoie de încrederea altcuiva?

Această întrebare nu îi dăduse pace nici lui Grigori, însă răspunsul îl convinsese.

— Avem nevoie de oameni de afaceri ca să redeschidem fabricile, de angrosişti ca să reîncepem aprovizionarea oraşului, de negustori care să-şi redeschidă prăvăliile.

— Şi cum rămâne cu ţarul?

— Duma îi cere să abdice. Au trimis deja doi delegaţi la Pskov ca să îi dea de ştire.

Katerina căscă ochii.

— Să abdice? Ţarul? Dar cu asta s-ar sfârşi totul.

— Da.

— Este oare cu putinţă?

— Nu ştiu, răspunse Grigori, vom afla mâine.

(vi)

Dezbaterea de vineri din Sala Ecaterina a Palatului Tauride fu haotică. Încăperea era plină până la refuz de două-trei mii de bărbaţi şi câteva femei, iar aerul era greu din caza fumului de tutun şi a mirosului soldaţilor nespălaţi. Toată lumea aştepta să audă ce avea să facă ţarul.

Dezbaterea era permanent întreruptă de anunţuri. De cele mai multe ori, acestea nu erau foarte urgente – un soldat se ridica şi informa că batalionul lui formase un comitet care îl arestase pe colonel. Uneori nu erau nici măcar anunţuri, ci discursuri care îndemnau la apărarea revoluţiei.

Însă Grigori îşi dădu seama că e vorba de ceva diferit atunci când un sergent cărunt sări pe podium, roşu la faţă şi cu răsuflarea tăiată, ţinând în mână o foaie de hârtie şi cerând să se facă linişte.

Rosti apăsat şi tare:

— „Ţarul a semnat un document…

Oamenii izbucniră în urale după primele câteva cuvinte.

Sergentul ridică tonul şi zise:

— … prin care renunţă la coroană…

Uralele se preschimbară într-un vuiet. Grigori era în al nouălea cer. Oare chiar se întâmpla aievea? Oare visul devenise realitate?

Sergentul ridică mâna, cerând să se facă linişte. Nu încheiase încă ce avea de spus.

— … şi, din cauza stării precare de sănătate a fiului său de 12 ani, Alexei, l-a numit drept succesor pe Marele Duce Mihail, fratele său mai tânăr.”

Uralele se transformară în huiduieli şi proteste.

— Nu! urlă Grigori, iar vocea lui se pierdu printre cele câteva mii de glasuri.

După câteva minute, oamenii începură să se mai liniştească,

când auziră un vuiet puternic de afară. Mulţimea din curte primise probabil aceeaşi veste şi reacţiona cu aceeaşi indignare.

Grigori îi zise lui Konstantin:

— Guvernul provizoriu nu trebuie să accepte asta.

— De acord, răspunse Konstantin. Hai să mergem şi să le spunem.

Plecară din soviet şi traversară palatul, pentru a ajunge în cealaltă parte. Miniştrii guvernului nou format îşi ţineau şedinţa în încăperea în care se întrunise până atunci fostul comitet provizoriu – de fapt, în marea lor parte, erau aceleaşi persoane, care discutau deja despre comunicatul ţarului.

Pavel Miliukov era în picioare. Moderatul cu monoclu susţinea că monarhia trebuie să fie păstrată ca un simbol al legitimităţii.

— Ce tâmpenie, bombăni Grigori.

Monarhia simboliza incompetenţa, cruzimea şi înfrângerea, în niciun caz legitimitatea. Din fericire, mai erau şi alţii de această părere. Kerensky, care era acum ministru al justiţiei, propuse să i se ceară Marelui Duce Mihail să refuze coroana şi, spre marea uşurare a lui Grigori, majoritatea celor prezenţi acceptară propunerea.

Kerensky şi prinţul Lvov primiră mandat să se întâlnească imediat cu Mihail. Miliukov se uită urât prin monoclul său şi zise:

— Ar trebui să merg şi eu cu ei, pentru a reprezenta punctul de vedere al minorităţii!

Grigori crezu că această sugestie nesăbuită avea să fie respinsă fără probleme, însă ceilalţi miniştri o acceptară cu nevolnicie. În acel moment Grigori se ridică în picioare şi, fără să se gândească, rosti:

— Iar eu îi voi însoţi pe miniştri ca observator din partea sovietului din Petrograd.

— Bine, bine, zise Kerensky plictisit.

Ieşiră din palat pe o uşă lăturalnică şi urcară în două limuzine Renault. Cu ei veni şi fostul preşedinte al Dumei, extrem de corpolentul Mikhail Rodzianko. Lui Grigori nu îi venea să creadă că trăieşte cu adevărat acele clipe. Făcea parte dintr-o delegaţie care mergea să îi ordone unui prinţ al coroanei să refuze tronul. Nu se împlinise nicio săptămână de când coborâse spăşit de pe o masă, pentru că îi ordonase locotenentul Kirillov. Lumea se schimba atât de repede, încât îi venea greu să ţină pasul.

Grigori nu intrase niciodată în casa unui aristocrat înstărit, aşa că pentru el fu ca şi cum tocmai păşise într-o lume de vis. Casa

era ticsită de tot soiul de obiecte preţioase – oriunde îţi întorceai ochii, vedeai vaze splendide, ceasuri lucrate cu migală, candelabre de argint şi ornamente cu lagăre de rubin. Dacă ar fi înşfăcat un castron de aur şi ar fi fugit cu el, cu banii pe care i-ar fi luat vânzându-l şi-ar fi putut cumpăra o casă – numai că nimeni nu mai cumpăra acum castroane de aur, ci toată lumea voia pâine.

Prinţul Georgy Lvov, un bărbat cu părul argintiu şi cu o barbă imensă şi stufoasă, nu părea deloc impresionat de decor, nici intimidat de solemnitatea misiunii sale, însă toţi ceilalţi erau agitaţi. Aşteptară în salon, sub privirile încruntate ale tablourilor străvechi, foindu-se pe covoarele groase.

În cele din urmă, apăru şi Marele Duce Mihail – era un bărbat de 38 de ani, cu un început de chelie şi cu o mică mustaţă. Spre surprinderea lui Grigori, părea să fie mult mai agitat decât membrii delegaţiei. Părea timid şi năucit, în ciuda bărbiei împinse semeţ înainte. Într-un sfârşit, îşi făcu suficient curaj cât să întrebe:

— Ce aveţi să-mi spuneţi?

Lvov replică:

— Am venit să vă cerem să nu acceptaţi coroana.

— O, Doamne! exclamă Mihail, cu aerul că nu ştia ce ar fi trebuit să facă mai departe.

Kerensky îşi păstră prezenţa de spirit – vorbi clar şi răspicat:

— Lumea din Petrograd a fost cât se poate de revoltată de decizia Majestăţii Sale, Ţarul, rosti el. Există deja un contingent imens de soldaţi care mărşăluiesc spre Palatul Tauride. Dacă nu anunţăm imediat că aţi refuzat tronul, se va produce o răzmeriţă violentă, urmată de un război civil.

— O, Doamne! zise Mihail cu glas moale.

Marele Duce nu era foarte isteţ, realiză Grigori. „Dar de ce mă mir? îşi spuse el. Dacă oamenii ăştia ar fi fost inteligenţi, nu s-ar fi aflat pe punctul de a pierde tronul Rusiei."

Miliukov interveni:

— Alteţa Voastră, eu reprezint punctul de vedere al minorităţii din guvernul provizoriu. Noi considerăm că monarhia este singurul simbol al autorităţii acceptat de popor.

Mihail părea şi mai năucit. Ultimul lucru de care avea nevoie era să fie pus în faţa unei alegeri, se gândi Grigori; asta nu ar fi făcut decât să agraveze situaţia. Marele Duce spuse:

— Vă deranjează dacă discut puţin între patru ochi cu

Rodzianko? Nu, nu plecaţi, ne vom retrage într-o altă cameră.

După ce şovăielnicul ţar-desemnat şi corpolentul preşedinte ieşiră din încăpere, ceilalţi începură să vorbească în şoaptă. Nimeni nu i se adresă lui Grigori. El era singurul muncitor din cameră şi simţea că restul celor prezenţi se tem oarecum de el, bănuind – pe bună dreptate – că buzunarele uniformei sale de sergent sunt pline cu arme şi muniţie.

Rodzianko reveni.

— M-a întrebat dacă îi putem garanta siguranţa personală în cazul în care devine ţar, zise el.

Grigori era dezgustat, dar nu foarte surprins de faptul că Marele Duce îşi făcea mai multe griji pentru propria persoană decât pentru ţară.

— I-am spus că nu-i putem garanta asta, încheie Rodzianko.

Kerensky zise:

— Şi…?

— Va veni şi domnia sa în curând.

Urmă o pauză ce părea să nu se mai termine, apoi Mihail se întoarse. Rămaseră cu toţii tăcuţi. Nimeni nu scoase nicio vorbă timp de câteva minute.

În cele din urmă, Mihail rosti:

— Am decis să refuz coroana.

Grigori simţi că îi stă inima. „Opt zile, se gândi el. În urmă cu opt zile, femeile din Vyborg porniseră în marş peste Podul Liteiny. Iar astăzi se încheie domnia Romanovilor.”

Îşi aminti cuvintele mamei lui din ziua în care murise: „Nu voi avea pace până când Rusia nu va deveni republică.” „Poţi să te odihneşti în pace acum, mamă”, se gândi el.

Kerensky îi strângea mâna Marelui Duce şi rostea ceva pompos, însă Grigori nu-l mai asculta.

„Am reuşit”, se gândi el. „Am făcut revoluţia. L-am dat jos pe ţar.”

(vii)

În Berlin, Otto von Ulrich desfăcu o sticlă mare de şampanie Perrier-Jouët din 1892.

Familia von Ulrich invitase la prânz familia von der Helbard. Tatăl Monikăi, Konrad, era graf sau conte, iar mama ei era gräfin sau contesă. Gräfin Eva von der Helbard era o femeie formidabilă, cu părul cărunt prins într-o coafură complicată.

Înainte de prânz îl încolţi pe Walter şi îi zise că Monika este o violonistă desăvârşită şi că fusese printre cele mai bune eleve din clasa ei la toate materiile. Cu colţul ochiului, îl văzu pe tatăl său vorbind cu Monika şi îşi dădu seama că şi ea afla acelaşi lucru despre el.

Îl irita faptul că părinţii lui insistau să i-o bage pe Monika pe gât. Faptul că se simţea extrem de atras de ea nu făcea decât să înrăutăţească lucrurile. Ea era şi inteligentă, nu doar frumoasă. Avea mereu părul aranjat cu grijă, însă el chiar nu se putea vedea desfăcându-i-l noaptea şi trecându-şi mâinile prin el pentru a-i elibera buclele. În ultima vreme îi venea greu şi să şi-o imagineze pe Maud.

Otto ridică paharul.

— Adio ţarului! rosti el.

— Mă surprinzi, tată, zise Walter iritat. Chiar sărbătoreşti răsturnarea de la putere a unui monarh legitim de către o gloată de muncitori şi de soldaţi răzvrătiţi?

Otto se înroşi la faţă. Sora lui Walter, Greta, mângâie braţul tatălui lor.

— Nu îl băga în seamă, tati, spuse ea. Walter zice lucrurile astea doar ca să te enerveze.

Konrad spuse:

— L-am cunoscut pe ţarul Nicolae când am fost la ambasada noastră din Petrograd.

Walter întrebă:

— Şi ce impresie v-a lăsat, domnule?

Monika răspunse în locul tatălui său, surâzându-i conspirativ lui Walter:

— Tati obişnuia să spună că, dacă ţarul s-ar fi născut într-o altă familie, ar fi izbutit cu puţin efort să ajungă un poştaş destul de competent.

— Asta este tragedia monarhiei ereditare. Walter se întoarse spre tatăl lui şi adăugă: Însă sunt convins că nu eşti de acord cu instaurarea democraţiei în Rusia.

— Democraţie? pufni Otto, în bătaie de joc. Mai vedem noi. Momentan nu ştim decât că noul premier este un aristocrat liberal.

Monika îl întrebă pe Walter:

— Crezi că prinţul Lvov va încerca să facă pace cu noi?

Aceasta era întrebarea aflată la ordinea zilei.

— Aşa sper, răspunse Walter, încercând să nu se uite la sânii

Monikăi. Dacă am putea să ne aducem toate trupele de pe frontul răsăritean în Franţa, am putea să-i copleşim pe Aliaţi.

Ea ridică paharul şi îl privi pe Walter în ochi, peste marginea acestuia.

— Atunci haideţi să ciocnim pentru asta, zâmbi ea.

*

Într-o tranşee rece şi umedă din nord-vestul Franţei, soldaţii din plutonul lui Billy beau gin.

Sticla fusese obţinută de Robin Mortimer, ofiţerul degradat.

— Am păstrat-o până acum, zise el.

— Măi să fie! Mi-ai luat piuitul, rosti Billy, folosind una dintre expresiile lui Mildred.

Mortimer era un calic ursuz, care nu făcea niciodată cinste cuiva.

Mortimer le turnă băutură în cutiile lor de tinichea.

— Pentru revoluţie, la naiba, spuse el şi băură cu toţii, apoi îşi întinseră cutiile pentru o nouă tură.

Billy era binedispus încă dinainte să bea ginul. Ruşii dovediseră că era încă posibil să îndepărtezi tiranii de la putere.

Oamenii cântau *Steagul roşu* când contele Fitzherbert trecu şchiopătând peste parapet, călcând într-o băltoacă. Acum era colonel şi era mai arogant ca niciodată.

— Linişte, soldaţi! strigă el.

Cântecul se stinse treptat.

Billy zise:

— Sărbătorim răsturnarea ţarului Rusiei!

Fitz rosti mânios:

— Era un monarh legitim, iar cei care l-au îndepărtat sunt nişte nelegiuiţi. Gata cu cântatul.

Billy simţi cum îi creşte dispreţul faţă de Fitz.

— Era un tiran care şi-a ucis mii de supuşi şi toţi oamenii civilizaţi au motive de bucurie astăzi.

Fitz îl privi mai îndeaproape. Contele nu mai purta bandajul peste ochi, însă pleoapa stângă era pe jumătate închisă. Totuşi, asta nu părea să îi afecteze vederea.

— Sergent Williams… mda, mă gândeam eu. Te ştiu… şi îţi ştiu şi familia.

„Şi încă cum”, se gândi Billy.

— Sora ta este o agitatoare care promovează pacea.

— La fel ca sora dumneavoastră, domnule, răspunse Billy, iar Robin Mortimer râse hârâit, apoi tăcu brusc.

Fitz îi spuse lui Billy:
— Dacă mai scoţi vreo vorbă neobrăzată, te pun sub acuzare.
— Îmi cer scuze, domnule, spuse Billy.
— Şi acum, calmaţi-vă cu toţii. Şi nu mai cântaţi.
Fitz plecă. Billy rosti cu glas coborât:
— Trăiască revoluţia!
Fitz se prefăcu că nu aude.

*

În Londra, prinţesa Bea ţipă:
— Nu!
— Încearcă să îţi păstrezi calmul, rosti Maud, care tocmai îi dăduse vestea.
— Nu se poate! urlă Bea. Nu se poate să-l silească pe iubitul nostru ţar să abdice! El este părintele poporului!
— S-ar putea să fie mai bine…
— Nu te cred! Este o minciună sfruntată!
Uşa se deschise şi Grout băgă capul înăuntru, cu un aer îngrijorat.
Bea apucă o vază japoneză care conţinea un aranjament de ierburi uscate şi o azvârli în cealaltă parte a camerei. Vaza se izbi de perete şi se făcu ţăndări. Maud o bătu uşor pe umăr.
— Gata, gata, îi spuse ea.
Nu ştia ce altceva să facă. Ea una era încântată că ţarul fusese dat jos, însă o compătimea pe Bea, al cărei univers tocmai fusese nimicit.
Grout făcu un semn cu degetul şi o cameristă intră în cameră, cu o expresie înfricoşată pe chip. El îi arătă vaza spartă şi camerista începu să adune cioburile.
Toate cele de trebuinţă pentru ceai se aflau pe o masă: ceşti, farfurioare, ceainice, carafe cu lapte şi frişcă, castronele cu zahăr. Bea le mătură violent pe toate, împrăştiindu-le pe podea.
— Revoluţionarii ăia îi vor omorî pe toţi!
Majordomul îngenunche şi începu să facă curat.
— Nu te agita, îi zise Maud.
Bea începu să plângă.
— Biata ţarină! Şi copiii ei! Ce-o să se aleagă de ei?
— Poate că ar trebui să te întinzi puţin, insistă Maud. Hai să mergem în camera ta.
O luă pe Bea de braţ, iar prinţesa se lăsă condusă de-acolo.
— A venit sfârşitul, rosti Bea printre sughiţuri.
— Lasă asta, spuse Maud. Poate că este doar un nou început.

*

Ethel şi Bernie se aflau în Aberowen, într-un soi de lună de miere. Lui Ethel îi făcea plăcere să îi arate lui Bernie locurile în care copilărise: mina, capela, şcoala. Ba chiar îi arătă şi Tŷ Gwyn – Fitz şi Bea nu erau acasă –, dar nu îl duse în Apartamentul cu Gardenii.

Stăteau la familia Griffiths, care îi oferise din nou lui Ethel camera lui Tommy, pentru a nu-l mai deranja pe Bunicul. Erau în bucătăria doamnei Griffiths când soţul acesteia, Len, socialist ateu şi revoluţionar, dădu buzna, fluturând un ziar.

— Ţarul a abdicat! strigă el.

Toţi cei de faţă izbucniră în urale şi aplaudară. De o săptămână auzeau constant despre răzmeriţele din Petrograd, iar Ethel se întrebase cum avea să se termine totul.

Bernie întrebă:

— Cine a preluat puterea?

— Un guvern provizoriu condus de prinţul Lvov, zise Len.

— Înseamnă că nu-i chiar o izbândă a socialismului, spuse Bernie.

— Nu.

Ethel interveni:

— Capul sus, oameni buni, trebuie făcut totul pas cu pas! Haideţi să mergem la Două Coroane şi să sărbătorim. O să-l las pe Lloyd cu doamna Ponti o vreme.

Femeile îşi puseră pălăriile pe cap şi plecară cu toţii la tavernă. În mai puţin de o oră, locul se umplu ochi. Ethel fu uluită să îşi vadă părinţii intrând pe uşă. Doamna Griffiths îi văzu şi ea şi zise:

— Ce dracu’ caută toţi aici?

Câteva minute mai târziu, tatăl lui Ethel se urcă pe un scaun şi ceru să se facă linişte.

— Ştiu că unii dintre voi se miră să mă vadă aici, dar ocaziile speciale necesită reacţii speciale. Le arătă o halbă. Nu mi-am schimbat obiceiurile, dar cârciumarul a fost bun şi mi-a pus apă de la robinet în halbă.

Lumea izbucni în hohote de râs.

— Am venit aici să mă bucur alături de vecinii mei pentru izbânda din Rusia. Îşi ridică paharul şi adăugă: Un toast – pentru revoluţie!

Izbucniră cu toţii în urale şi băură.

— Măi, măi! şopti Ethel. Tata la Două Coroane! N-am crezut

că o să apuc ziua asta.

*

În casa ultramodernă din Buffalo a lui Josef Vyalov, Lev Peshkov îşi turnă o băutură de la bar. Nu mai obişnuia să bea votcă. De când locuia cu socrul său cel bogat, prinsese gustul scotch-ului. Îi plăcea felul în care îl beau americanii, cu câteva cuburi de gheaţă.

Lui Lev nu îi plăcea să stea cu socrii. Ar fi preferat ca el şi Olga să aibă un loc numai al lor. Însă asta era dorinţa Olgăi, iar tatăl ei plătea totul. Până nu strângea suficienţi bani, Lev era blocat acolo.

Josef citea ziarul şi Lena cosea; Lev ridică paharul spre ei.

— Trăiască revoluţia! rosti el exuberant.

— Ai grijă ce spui, răspunse Josef. E rău pentru afaceri.

Intră apoi şi Olga.

— Te rog pune-mi şi mie un păhărel de vin de Xeres, iubitule.

Lev îşi înăbuşi un oftat. Ei îi plăcea nespus să îi ceară tot timpul câte ceva, iar el nu o putea refuza în faţa părinţilor ei. Turnă vin dulce de Xeres într-un păhărel şi i-l dădu, înclinându-se precum un ospătar. Ea zâmbi, fără să observe ironia din gestul lui.

El luă o gură de scotch, savurând gustul şi tăria băuturii.

Doamna Vyalov zise:

— Îmi pare rău pentru biata ţarină şi pentru copiii ei. Ce vor face?

Josef spuse:

— Nu m-ar mira să fie linşaţi de mulţime.

— Bieţii de ei! Ce le-a făcut ţarul revoluţionarilor ca să merite asta?

— Vă pot răspunde eu la această întrebare, interveni Lev.

Ştia că ar fi trebuit să-şi ţină gura, dar nu se mai putea abţine, mai ales acum, că whisky-ul îi încălzea măruntaiele.

— Când aveam unsprezece ani, fabrica unde lucra mama mea a intrat în grevă.

Doamna Vyalov ţâţâi dezaprobator – nu avea încredere în greve.

— Poliţia i-a strâns laolaltă pe toţi copiii greviştilor. Nu voi uita asta niciodată. Am fost îngrozit.

— De ce au făcut una ca asta? întrebă doamna Vyalov.

— Poliţia ne-a bătut pe toţi, continuă Lev. La fund, cu bastoanele. Ca să le dea o lecţie părinţilor.

Doamna Vyalov se albi la faţă. Nu suporta cruzimea faţă de copii şi faţă de animale.

— Asta mi-au făcut mie ţarul şi regimul său, mamă, spuse Lev.

Ridică din nou paharul, făcând gheaţa din el să zăngăne.

— De aceea toastez pentru revoluţie.

*

— Ce părere ai, Gus? întrebă preşedintele Wilson. Eşti singura persoană de aici care a fost la Petrograd. Ce-o să se întâmple?

— Îmi pare rău că voi vorbi precum un oficial de la Departamentul de Stat, dar nu putem fi siguri cum vor evolua lucrurile, răspunse Gus.

Preşedintele râse. Se aflau amândoi în Biroul Oval, Wilson în spatele biroului său, iar Gus în picioare, în faţa acestuia.

— Haide, spuse Wilson. Dă-ţi şi tu cu părerea. Se vor retrage ruşii din război sau nu? Este cea mai importantă întrebare a anului.

— Am înţeles. Toţi miniştrii din noul guvern fac parte din partide politice cu nume înfricoşătoare, care conţin fie *socialist,* fie *revoluţionar,* însă ei nu sunt decât oameni de afaceri şi specialişti din clasa de mijloc. Aceşti oameni îşi doresc de fapt o revoluţie burgheză care să le permită să promoveze industria şi comerţul. Însă poporul vrea pâine, pace şi pământ: pâine pentru muncitorii din fabrici, pace pentru soldaţi şi pământ pentru ţărani. Niciuna dintre aceste cerinţe nu este pe placul lui Lvov şi al lui Kerensky. Deci, pentru a vă răspunde la întrebare, cred că guvernul lui Lvov va încerca să facă schimbarea în mod treptat. În această privinţă, pot spune că vor continua să poarte războiul. Însă muncitorimea nu va fi mulţumită.

— Şi cine va avea câştig de cauză în cele din urmă?

Gus îşi aminti de călătoria sa la Sankt Petersburg şi de bărbatul care le arătase cum se toarnă o roată de locomotivă într-o turnătorie murdară şi dărăpănată de la Uzinele Putilov. Mai târziu, Gus îl văzuse pe acelaşi bărbat bătându-se cu un poliţist pentru o fată. Nu îşi mai amintea numele omului, dar imaginea lui i se întipărise în minte, cu umerii lui laţi şi braţele sale vânjoase, cu un deget redus la un ciot, însă cel mai mult îl marcase expresia lui de hotărâre nestrămutată.

— Poporul rus, răspunse Gus, el va avea câştig de cauză în cele din urmă.

Capitolul 24
Aprilie 1917

Într-o zi plăcută de la începutul primăverii, Walter se plimba cu Monika von der Helbard în grădina casei părinţilor ei din Berlin. Era o casă impunătoare, iar grădina era mare, cu un pavilion de tenis, o pajişte pentru jocul cu bile, un teren de echitaţie pentru antrenamentul cailor şi un teren de joacă pentru copii, cu leagăne şi un tobogan. Walter îşi aminti de copilăria sa, când venea aici şi acest loc i se părea un paradis. Totuşi, nu mai era un loc atât de idilic acum. În afară de caii bătrâni, toţi ceilalţi fuseseră luaţi de armată. Găinile scurmau dalele de pe terasa lată. Mama Monikăi pusese un porc la îngrăşat în pavilionul de tenis. Caprele păşteau pe pajişte şi se zvonea că le mulgea însăşi contesa.

Cu toate acestea, copacii bătrâni înfrunzeau, soarele strălucea, iar Walter rămăsese în vestă şi în cămaşă, cu haina atârnată pe umăr – fapt care ar fi nemulţumit-o pe mama lui, însă ea era în casă, bârfind cu contesa. Sora lui, Greta, venise la plimbare cu Walter şi cu Monika, dar găsise o scuză şi îi lăsase singuri – un alt lucru care i-ar fi displăcut mamei lui, măcar teoretic.

Monika avea un câine pe nume Pierre – era un pudel cu picioare lungi şi delicate, cu blană creaţă şi ruginie, şi ochi maro-deschis, iar Walter nu putea să alunge gândul că semăna puţin cu Monika, oricât de frumoasă ar fi fost ea.

Îi plăcea cum se purta ea cu câinele – nu îl mângâia întruna, nu îi dădea să mănânce resturi şi nici nu se prostea când vorbea cu el, cum făceau unele fete. Îl lăsa pur şi simplu să se ţină după ea, aruncându-i din când în când o minge veche de tenis, pe care câinele i-o aducea imediat.

— Este dezamăgitor ce se întâmplă la ruşi, zise ea.

Walter încuviinţă. Guvernul prinţului Lvov anunţase că va continua să lupte. Germania nu avea să scape de frontul răsăritean, ceea ce însemna că nu putea trimite întăriri în Franţa. Războiul urma să se prelungească.

— Singura noastră speranţă este ca guvernul lui Lvov să cadă şi tabăra pacifistă să îi ia locul, rosti Walter.

— Şi chiar se poate întâmpla asta?

— E greu de spus. Revoluţionarii de stânga încă mai cer pâine, pace şi pământ. Guvernul a promis organizarea de alegeri democratice pentru o adunare constituantă – dar cine va câştiga?

Luă de jos o crenguţă şi i-o aruncă lui Pierre. Câinele porni în salturi după ea, aducând-o mândru înapoi. Walter se aplecă să îl mângâie pe cap şi, când se ridică din nou, Monika era foarte aproape de el.

— Te plac mult, Walter, zise ea, privindu-l direct cu ochii ei chihlimbarii. Am impresia că nu am epuiza niciodată subiectele de discuţie.

Şi el avea aceeaşi impresie şi ştia că, dacă ar fi încercat să o sărute acum, ea l-ar fi lăsat.

Se trase de lângă ea.

— Şi eu te plac, spuse el. Şi îmi place şi câinele tău.

Râse, ca să-i arate că glumeşte.

Chiar şi aşa însă, văzu că o rănise. Ea îşi muşcă buza şi se întoarse cu spatele la el. Fusese cât putea fi de îndrăzneaţă o fată bine educată, iar el o respinsese.

Merseră mai departe. După o tăcere îndelungată, Monika spuse:

— Mă întreb care e secretul tău.

O, Doamne, chiar că-i ageră la minte, se gândi el.

— Nu am secrete, minţi el. Tu?

— Niciunul care să merite menţionat.

Îşi întinse mâna şi îi scutură ceva de pe umăr.

— O albină, îi explică ea.

— Este cam devreme pentru albine.

— Poate că anul ăsta vara va sosi mai devreme.

— Nu este atât de cald.

Ea se prefăcu că îi este frig.

— Ai dreptate, este cam rece. Poţi să-mi aduci un şal? Du-te în bucătărie şi întreab-o pe cameristă, găseşte ea unul.

— Desigur.

Nu era frig, însă un domn nu refuza niciodată o asemenea cerere, oricât de capricioasă ar fi fost. Era limpede că ea voia să rămână singură câteva clipe. Porni înapoi spre casă. Trebuia să îi respingă avansurile, dar îi părea rău că fusese nevoit să o rănească. *Chiar* se potriveau – mamele lor aveau dreptate – şi era clar că Monika nu înţelegea de ce el o tot ţine la distanţă.

Intră în casă şi coborî pe scările din spate până la subsol,

unde găsi o menajeră bătrână într-o rochie neagră, cu o bonetă de dantelă pe cap. Femeia se duse să caute un şal.

Walter aşteptă în sală. Casa era decorată după ultima modă *Jugendstil,* care renunţase la înfloriturile rococo atât de îndrăgite de părinţii lui Walter în favoarea camerelor bine luminate şi a tonurilor blânde. Sala cu coloane era toată numai marmură rece şi cenuşie şi covoarele aveau culoarea ciupercilor.

I se părea că Maud se află la un milion de mile distanţă sau pe o altă planetă. Într-un fel chiar aşa şi era, căci lumea de dinaintea războiului nu avea să se mai întoarcă niciodată. Nu îşi mai văzuse soţia şi nici nu mai primise vreo veste de la ea de aproape trei ani şi era posibil să nu o mai întâlnească niciodată. Deşi ea nu îi părăsise gândurile – el nu putea uita pasiunea dintre ei –, spre deznădejdea lui, nu îşi mai putea aminti detaliile mărunte din momentele petrecute împreună: ce purta ea, unde erau când se sărutau sau când se ţineau de mână, sau ce obişnuiau să mănânce, să bea şi să discute când se întâlneau la acele petreceri londoneze, extrem de asemănătoare între ele. Uneori îi trecea prin minte că războiul fusese ca un divorţ pentru ei – însă alunga acest gând: era ruşinos şi necinstit.

Menajera îi aduse un şal galben de caşmir. Se întoarse la Monika, care stătea pe o buturugă, cu Pierre la picioare. Walter îi dădu şalul, iar ea şi-l puse pe umeri. Culoarea i se potrivea, făcându-i să strălucească ochii şi pielea.

Avea o expresie stranie pe chip şi îi întinse lui Walter portofelul.

— Cred că ţi-a căzut din haină, rosti ea.

— Ah, mulţumesc.

Îl băgă din nou în buzunarul interior al hainei, care îi atârna încă pe umăr.

Ea îi spuse:

— Hai să ne întoarcem în casă.

— Cum doreşti.

Starea ei de spirit se schimbase. Poate că pur şi simplu hotărâse să renunţe la el. Sau poate că se întâmplase altceva?

Îi trecu prin minte un gând înfiorător. Oare chiar îi căzuse portofelul din haină? Sau i-l luase ea, ca un hoţ de buzunare, când îi alungase acea albină închipuită de pe umăr?

— Monika, zise el, oprindu-se şi întorcându-se cu faţa spre ea. Te-ai uitat în portofelul meu?

— Ai spus că nu ai secrete, rosti ea, înroşindu-se la faţă.

Probabil că văzuse fotografia decupată din ziar: Lady Maud Fitzherbert se îmbracă mereu după ultima modă.

— A fost foarte urât din partea ta, zise el mânios.

Era mai degrabă supărat pe sine însuşi – nu ar fi trebuit să păstreze acea fotografie care îl incrimina. Dacă Monika îi putea intui semnificaţia, la fel puteau face şi alţii. Iar asta l-ar fi aruncat în dizgraţie şi ar fi putut fi dat afară din armată. Ar fi putut chiar să fie acuzat de trădare şi întemniţat, ba chiar executat.

Fusese nesăbuit – însă – chiar şi aşa – ştia că nu avea să arunce niciodată acea fotografie. Era tot ce-i rămăsese ca să-i amintească de Maud.

Monika îi puse o mână pe braţ.

— Nu am mai făcut aşa ceva în toată viaţa mea şi îmi este ruşine. Dar trebuie să înţelegi că eram disperată. O, Walter, m-aş putea îndrăgosti de tine cu atâta uşurinţă şi îmi dau seama că şi tu m-ai putea iubi – o văd în ochii tăi şi în felul în care zâmbeşti când mă vezi. Dar tu nu ziceai nimic! Avea lacrimi în ochi. Iar asta mă scotea din minţi.

— Îmi pare rău.

Nu mai simţea aceeaşi indignare – ea depăşise limitele bunei-cuviinţe spunându-i ce avea pe suflet. Se simţi teribil de trist pentru ea, trist pentru amândoi.

— Voiam doar să înţeleg de ce mă ţineai la distanţă. Acum am priceput, bineînţeles. Este frumoasă, chiar seamănă puţin cu mine. Îşi şterse lacrimile. Te-a găsit înaintea mea, atâta tot.

Îl privi cu ochii ei pătrunzători de chihlimbar.

— Presupun că v-aţi logodit.

Nu putea să mintă pe cineva care era atât de sincer cu el, dar nu ştia ce să spună.

Ea ghici motivul ezitării lui.

— O, Doamne! exclamă ea. V-aţi căsătorit, nu-i aşa?

Era un dezastru.

— Voi avea mari necazuri dacă se află acest lucru, şopti el.

— Ştiu.

— Sper că pot avea încredere în tine că-mi vei păstra secretul.

— Mai trebuie să întrebi? Eşti cel mai bun bărbat pe care l-am cunoscut vreodată. Nu aş face nimic care să te rănească. Nu o să scot o vorbă.

— Îţi mulţumesc. Ştiu că îţi vei ţine promisiunea.

Ea îşi întoarse privirea, străduindu-se să nu plângă.

— Hai să intrăm.

Când ajunseră în sală, ea îi zise:

— Du-te tu înainte. Eu trebuie să mă spăl pe faţă.

— Bine.

— Sper… Glasul i se poticni, apoi adăugă în şoaptă: Sper că ea îşi dă seama cât de norocoasă este.

Se întoarse apoi cu spatele şi se strecură într-o cameră lăturalnică.

Walter îşi puse haina pe el şi se pregăti sufleteşte, apoi urcă treptele de marmură. Salonul era conceput în acelaşi stil nepretenţios, cu lemn deschis la culoare şi cu draperii verde-albăstrui pal. Părinţii Monikăi aveau mai mult gust decât ai săi, decise el.

Mama lui îl privi şi îşi dădu seama imediat că ceva nu este în regulă.

— Unde e Monika? întrebă ea aspru.

El ridică o sprânceană. Nu îi stătea în fire să pună întrebări al căror răspuns ar fi putut fi *S-a dus la toaletă* – încordarea ei era evidentă. Rosti cu glas scăzut:

— O să vină în câteva minute.

— Ia te uită, îi spuse tatăl său, fluturând o foaie de hârtie. Biroul lui Zimmermann tocmai mi-a trimis asta ca să îmi spun părerea. Revoluţionarii ăia ruşi vor să traverseze Germania. Ce tupeu!

Băuse câteva pahare de şnaps şi era într-o stare de spirit exuberantă.

Walter rosti politicos:

— Despre ce revoluţionari e vorba, tată?

Nu îi păsa, dar voia să profite de subiectul tocmai apărut.

— Cei din Zürich! Martov, Lenin şi toţi ceilalţi. Acum, că ţarul a fost dat jos, ar trebui să existe libertate de exprimare în Rusia, aşa că vor să se întoarcă acasă. Însă nu pot ajunge acolo!

Tatăl Monikăi, Konrad von der Helbard, rosti cu un aer meditativ:

— Da, nu prea au cum. Nu poţi ajunge din Elveţia în Rusia fără să treci prin Germania – şi oricare alt traseu ar presupune traversarea câmpurilor de bătălie. Însă mai sunt acele vapoare cu aburi care merg din Anglia în Suedia, prin Marea Nordului, nu-i aşa?

Walter zise:

— Da, dar nu vor risca să meargă prin Marea Britanie. Britanicii i-au reţinut pe Troţki şi pe Bukharin. Iar Franţa şi Italia

nici nu intră în discuţie.

— Deci sunt blocaţi! spuse Otto pe un ton triumfător.

Walter adăugă:

— Ce sfat îi vei da ministrului de externe Zimmermann, tată?

— Îl voi sfătui să refuze, desigur. Nu vrem ca scursurile alea să ne contamineze oamenii. Cine ştie ce necazuri ar putea provoca diavolii ăia în Germania?

— Lenin şi Martov, rosti Walter căzut pe gânduri. Martov este menşevic, dar Lenin e bolşevic.

Spionajul german se interesase extrem de mult în privinţa revoluţionarilor ruşi.

Otto zise:

— Bolşevici, menşevici, socialişti, revoluţionari… sunt toţi o apă şi-un pământ.

— Nu, nu sunt, spuse Walter. Bolşevicii sunt cei mai periculoşi.

Mama Monikăi rosti cu obidă:

— Un motiv în plus să nu îi lăsăm în ţara noastră!

Walter nu o băgă în seamă.

— Mai important de-atât, bolşevicii din străinătate tind să fie mai radicali decât cei din ţară. Bolşevicii din Petrograd susţin guvernul provizoriu al prinţului Lvov, însă tovarăşii lor din Zürich nu îl susţin.

Sora lui, Greta, întrebă:

— De unde ştii asta?

Walter ştia fiindcă citise rapoartele trimise de spionii germani din Elveţia care interceptau corespondenţa revoluţionarilor; însă lor le zise:

— Lenin a ţinut un discurs la Zürich acum câteva zile, în care a refuzat să recunoască autoritatea guvernului provizoriu.

Otto pufni dispreţuitor, dar Konrad von der Helbard se aplecă în faţă în scaunul său.

— La ce te-ai gândit, tinere?

Walter răspunse:

— Dacă nu le acordăm revoluţionarilor permisiunea de a traversa Germania, nu facem decât să protejăm Rusia de ideile lor subversive.

Mama părea năucită.

— Explică-ne, te rog!

— Eu sunt de părere că ar trebui să-i ajutăm pe aceşti indivizi periculoşi să revină în ţară. Odată ajunşi acolo, fie vor încerca să

submineze guvernul rus şi să-i inhibe capacitatea de a purta războiul, fie vor prelua puterea şi vor face pace. În ambele cazuri, Germania nu are decât de câştigat.

Urmă un moment de tăcere, în care toţi se gândiră la cele auzite. Apoi Otto râse zgomotos şi bătu din palme.

— Fiul meu! exclamă el. Are totuşi ceva bătrânesc în el, la urma urmei!

(ii)

Scumpa mea iubită,
Zürich este un oraş friguros aflat lângă un lac,

scrise Walter,

însă soarele luceşte pe apă, pe dealurile împădurite dimprejur şi pe Alpii din depărtare. Străzile sunt dispuse într-o reţea impecabilă: elveţienii sunt chiar mai ordonaţi decât germanii! Mi-aş dori să fii şi tu aici, iubita mea prietenă, aşa cum îmi doresc să fii cu mine oriunde m-aş afla!!!

Semnele de exclamaţie aveau rolul de a-i lăsa cenzorului de la poştă impresia că expeditorul era o fată emotivă. Deşi Walter se afla în Elveţia, care era neutră, tot trebuia să aibă grijă ca textul scrisorii să nu dea în vileag nici expeditorul, nici destinatarul.

Mă întreb dacă ai şi tu de suferit neplăcerea atenţiei nedorite din partea burlacilor buni de însurătoare. Eşti atât de frumoasă şi de fermecătoare, încât am convingerea că aşa stau lucrurile. Şi eu am aceeaşi problemă. Nu am nici frumuseţea, nici farmecul tău, desigur, dar chiar şi aşa, tot mi se fac avansuri. Mama mi-a ales pe cineva cu care să mă căsătoresc, un amic de-al surorii mele, o persoană pe care o ştiu dintotdeauna şi care îmi place. A fost foarte greu pentru o vreme şi mă tem că până la urmă persoana respectivă a descoperit că sunt implicată într-o prietenie ce exclude posibilitatea căsătoriei. Totuşi, cred că secretul nostru este în siguranţă.

Dacă un cenzor se obosea să citească până în acest punct, avea să creadă că scrisoarea este trimisă de o lesbiană către iubita ei. La aceeaşi concluzie ar fi ajuns oricine altcineva din

Anglia, dacă ar fi citit scrisoarea. Asta nu conta, oricum: fără îndoială că Maud, fiind o feministă şi aparent singură la 26 de ani, era deja suspectată de tendinţe safice.

Peste câteva zile voi ajunge la Stockholm, un alt oraş friguros aflat lângă o apă, şi îmi poţi trimite o scrisoare acolo, la Grand Hotel.

Suedia, la fel ca Elveţia, era o ţară neutră, legată prin poştă de Anglia.

Mi-ar plăcea nespus să primesc veşti de la tine!!!
Până atunci, minunata mea iubită, aminteşte-ţi de draga ta...
Waltraud.

(iii)

Statele Unite declarară război Germaniei vineri, 6 aprilie 1917.

Walter se aşteptase la asta, dar tot resimţi şocul. America era bogată, viguroasă şi democrată: nu îşi putea imagina un inamic mai periculos. Singura speranţă era acum ca Rusia să se prăbuşească, oferind Germaniei ocazia de a câştiga pe frontul de vest înainte ca americanii să apuce să îşi strângă forţele.

Trei zile mai târziu, 32 de revoluţionari ruşi exilaţi se întâlniră la hotelul Zähringerhof din Zürich: bărbaţi, femei şi un copil, un băiat de patru ani pe nume Robert. De acolo porniră spre arcada barocă a gării, pentru a se urca la bordul unui tren care să îi ducă spre casă.

Walter se temuse că ei nu vor vrea să plece. Martov, liderul menşevic, refuzase să plece fără acordul guvernului provizoriu de la Petrograd – o atitudine ciudat de respectuoasă din partea unui revoluţionar. Acordul nu fusese dat, însă Lenin şi bolşevicii hotărâseră să plece chiar şi aşa. Walter îi asigură că nu aveau să întâmpine obstacole pe drum şi însoţi grupul până la staţia de lângă râu, urcând la bord împreună cu ei.

Asta este arma secretă a Germaniei, se gândi Walter: 32 de rebeli şi proscrişi care vor să dărâme guvernul rus. Dumnezeu cu mila!

Vladimir Ilici Ulianov, cunoscut ca Lenin, avea 46 de ani. Era un individ scund şi îndesat, îmbrăcat îngrijit, dar nu elegant, prea

ocupat ca să-şi piardă timpul cu vestimentaţia. Fusese roşcat odinioară, dar îşi pierduse părul de timpuriu, iar acum avea un creştet lucios şi o barbă Van Dyke tunsă îngrijit, roşcată şi înspicată cu fire cărunte. La prima vedere nu îl impresionase cu nimic pe Walter, neavând nici şarm, nici o înfăţişare foarte plăcută.

Walter se dădea drept un funcţionar mărunt din Ministerul de Externe, care primise însărcinarea de a face toate aranjamentele necesare pentru călătoria bolşevicilor prin Germania. Lenin îl măsurase cu o privire aspră, ghicind că era de fapt un soi de agent de informaţii.

Merseră până la Schaffhausen, la graniţă, unde trecură într-un tren german. Vorbeau cu toţii puţină germană, fiindcă locuiseră în zona din Elveţia în care aceasta era limba vorbită de majoritatea populaţiei. Lenin o vorbea chiar bine. Era un lingvist remarcabil, descoperi Walter. Era fluent în franceză, vorbea o engleză decentă şi îl citea pe Aristotel în greaca veche. Pentru Lenin, relaxarea însemna să frunzărească dicţionarul unei limbi străine o oră sau două.

La Gottmadingen schimbară din nou, trecând într-un tren cu un vagon sigilat pregătit special pentru ei, de parcă ar fi fost purtătorii vreunei boli infecţioase. Trei din cele patru uşi erau încuiate. A patra uşă se afla exact lângă compartimentul lui Walter. Se procedase astfel pentru liniştea autorităţilor germane, mult prea temătoare, dar precauţia se dovedise inutilă: ruşii nu doreau să scape, ci voiau să se întoarcă acasă.

Lenin şi soţia lui, Nadia, aveau o cameră numai a lor, însă ceilalţi erau îngrămădiţi câte patru în compartiment. Şi cu asta s-a cam terminat egalitarismul, se gândi Walter cu cinism.

În timp ce trenul străbătea Germania de la sud la nord, Walter începu să simtă tăria de caracter din spatele înfăţişării banale a lui Lenin – el nu era interesat de mâncare, băutură, confort sau avere, politica îi ocupa toată ziua. Discuta mereu despre politică, scria sau se gândea la asta şi îşi făcea însemnări. În discuţii, observă Walter, Lenin părea să ştie mereu mai multe decât tovarăşii săi şi părea să se fi gândit mai mult şi mai profund decât ei înainte – asta dacă nu cumva subiectul aflat în discuţie nu avea nimic de-a face cu Rusia sau cu politica, caz în care era destul de neinformat.

Avea o fire cam acră. În prima seară, tânărul cu ochelari Karl Radek spunea bancuri în compartimentul vecin.

— Un om e arestat pentru că a zis „Nicolae este un imbecil”. Omul îi spune poliţistului: „Mă refeream la un alt Nicolae, nu la ţarul nostru mult iubit.” Poliţistul de colo: „Mincinosule! E clar că te-ai referit la ţar dacă ai zis *imbecil!”*

Amicii lui Radek izbucniră în hohote de râs. Lenin ieşi din compartimentul său cu o expresie mânioasă pe chip şi le porunci să facă linişte.

Lui Lenin nu îi plăcea fumatul. El renunţase, la insistenţele mamei sale, cu treizeci de ani în urmă. Din respect pentru el, oamenii fumau în toaleta din capătul vagonului. Cum exista doar o singură toaletă pentru 32 de oameni, asta ducea la cozi şi provoca ciondăneli. Lenin îşi concentră inteligenţa remarcabilă asupra acestei probleme, căutând o rezolvare. Tăie nişte bucăţi de hârtie şi le dădu tuturor bilete de două feluri, unele pentru folosirea normală a toaletei şi un număr redus pentru fumat. Asta reduse cozile şi puse capăt disputelor. Walter era amuzat. Funcţiona şi toată lumea era fericită, însă nu avusese loc nicio discuţie, nicio încercare de a se lua o decizie de către colectiv. În acest grup, Lenin era un dictator blajin. Dacă avea să câştige vreodată puterea, oare avea să conducă Imperiul Rus în acelaşi fel?

Însă avea să câştige puterea? Dacă nu se întâmpla asta, Walter îşi pierdea timpul.

Nu exista decât o cale de a-i spori şansele lui Lenin şi hotărî să facă ceva în această privinţă.

Coborî din tren la Berlin, spunându-le ruşilor că se va întoarce pentru a fi cu ei şi pe ultima porţiune a călătoriei.

— Nu sta prea mult, îi zise unul dintre ei. Plecăm peste o oră.

— O să mă mişc repede, spuse Walter.

Trenul avea să plece atunci când spunea Walter, dar ruşii nu ştiau asta.

Vagonul se afla pe o linie secundară din Gara Potsdamer şi îi luă doar câteva minute să ajungă de acolo la Ministerul de Externe de pe Wilhelmstrasse nr. 76, în inima centrului vechi. Camera spaţioasă a tatălui său avea un birou din lemn masiv de mahon, un tablou al kaizerului şi o servantă cu vitrină în care îşi ţinea colecţia de ceramică, inclusiv bolul crem de fructe din secolul al XVIII-lea pe care îl cumpărase în ultima sa călătorie la Londra. Aşa cum sperase Walter, Otto era la birou.

— Nu există nicio îndoială cu privire la vederile lui Lenin, îi raportă el tatălui său la cafea. El spune că au scăpat de simbolul

asupririi – ţarul – fără să schimbe societatea rusă. Muncitorii nu au reuşit să preia controlul: clasa de mijloc încă este la putere. Pe deasupra, Lenin îl urăşte personal pe Kerensky, din nu ştiu ce motiv.

— Dar poate să dea jos guvernul provizoriu?

Walter întinse braţele în lături, într-un gest de neputinţă.

— Este un individ extrem de inteligent şi de hotărât, precum şi un lider înnăscut, şi nu face nimic altceva decât să lucreze. Însă bolşevicii nu sunt decât un alt partiduleţ politic printre alte zece care se luptă pentru putere şi nu avem de unde să ştim cine o să aibă câştig de cauză.

— Deci tot acest efort s-ar putea să fi fost în zadar.

— Asta dacă nu facem ceva care să-i ajute pe bolşevici să câştige.

— Cum ar fi?

Walter trase adânc aer în piept.

— Să le dăm bani.

— Poftim?

Otto era revoltat.

— Guvernul Germaniei să dea bani unor revoluţionari socialişti?

— Cred că o sută de mii de ruble ar fi bune pentru început, rosti Walter cu calm. De preferat în monede de aur de zece ruble, dacă se poate.

— Kaizerul nu o să accepte nici în ruptul capului.

— Chiar trebuie să afle? Zimmermann ar putea aproba asta de unul singur.

— Nu ar face niciodată aşa ceva.

— Eşti sigur?

Otto îl privi pe Walter în tăcere o vreme, chibzuind.

Apoi zise:

— O să-l întreb.

(iv)

După trei zile de mers cu trenul, ruşii părăsiră Germania. La Sassnitz, pe coastă, cumpărară bilete pentru feribotul *Regina Victoria,* care avea să îi ducă în cealaltă parte a Mării Baltice, în capătul sudic al Suediei. Walter îi însoţi. Traversarea fu greoaie şi toată lumea suferi de rău de mare, mai puţin Lenin, Radek şi Zinoviev, care stăteau pe punte, purtând o discuţie politică

aprinsă şi nepărând să bage în seamă marea tulburată.

Luară trenul de noapte spre Stockholm, unde primarul[2] socialist le oferi un mic dejun de bun venit. Walter se cază la Grand Hotel, sperând să găsească acolo o scrisoare de la Maud. Nu primise însă nimic.

Fu atât de dezamăgit, încât îi venea să se arunce în apa rece a golfului. Aceasta fusese singura lui şansă de a lua legătura cu soţia lui în aproape trei ani şi ceva nu mersese cum trebuie. Oare îi primise măcar scrisoarea?

Plăsmuiri nefericite nu îi dădeau pace. Oare ei îi mai păsa de el? Nu cumva îl uitase? Avea oare pe altcineva? Nu ştia absolut nimic.

Radek şi socialiştii suedezi bine îmbrăcaţi îl duseră pe Lenin, oarecum împotriva voinţei sale, la raionul de haine bărbăteşti din magazinul universal PUB. Bocancii munteneşti cu ţinte pe care îi purta rusul se făcură nevăzuţi. Primi o haină cu guler de catifea şi o pălărie nouă. Acum, fusese de părere Radek, măcar era îmbrăcat ca un om care şi-ar fi putut conduce poporul.

În seara aceea, la lăsarea întunericului, ruşii plecară la gară pentru a urca la bordul unui alt tren, spre Finlanda. Walter se despărţea de grup în acest punct, dar îi conduse la gară. Înainte de a pleca trenul, avu o întrevedere între patru ochi cu Lenin.

Se aşezară într-un compartiment, la lumina slabă a unui bec ce se reflecta în chelia lui Lenin. Walter era încordat. Trebuia să facă ce avea de făcut aşa cum se cuvenea. Era convins că n-ar fi avut niciun rost să se milogească de Lenin. Şi era evident că omul nu putea fi intimidat. Numai printr-o logică pură ar fi putut fi convins.

Walter avea pregătit un discurs.

— Guvernul german vă ajută să vă întoarceţi acasă, îi spuse el direct. Ştiţi că nu facem asta din bunăvoinţă.

Lenin îl întrerupse vorbind într-o germană fluentă:

— Credeţi că asta va fi în detrimentul Rusiei! se răsti el.

Walter nu îl contrazise.

— Şi totuşi, ne-aţi acceptat ajutorul.

— De dragul revoluţiei! Acesta este singurul standard după care putem judeca ce-i corect şi ce nu.

— M-am gândit eu că o să spuneţi asta.

Walter purta cu el o servietă grea, pe care o lăsă cu o bufnitură pe podeaua vagonului.

---

[2] Borgmastare, în original.

— În fundul fals al acestei serviete veţi găsi o sută de mii de ruble în bancnote şi monede.

— Poftim?

Lenin era imperturbabil de obicei, însă acum părea cât se poate de surprins.

— Pentru ce?

— Pentru dumneavoastră.

Lenin se simţi jignit.

— O mită? întrebă el indignat.

— În niciun caz, replică Walter. Nu avem de ce să vă mituim. Scopurile voastre şi ale noastre coincid. Aţi cerut căderea guvernului provizoriu şi retragerea din război.

— Şi atunci?

— Pentru propagandă. Pentru a vă ajuta să vă faceţi cunoscut mesajul. Este mesajul pe care şi noi am vrea să îl transmiteţi mai departe. Pace între Germania şi Rusia.

— Pentru ca voi să vă puteţi câştiga războiul capitalist-imperialist împotriva Franţei!

— Aşa cum spuneam, nu vă ajutăm din bunăvoinţă – şi nici nu cred că v-aţi aştepta la aşa ceva din partea noastră. Este vorba de pragmatism politic, atâta tot. Pe moment, interesele voastre şi ale noastre coincid.

Lenin avea aceeaşi expresie ca atunci când Radek insistase să-i cumpere haine noi: ura ideea, dar nu putea nega că are sens.

Walter spuse:

— O să vă trimitem o sumă similară o dată pe lună – evident, câtă vreme continuaţi să militaţi în mod eficient pentru pace.

Urmă o tăcere prelungă, iar Walter continuă:

— Aţi zis că succesul revoluţiei este singurul standard după care poate fi judecat ce-i corect şi ce nu. În acest caz, ar trebui să luaţi banii.

Pe peron se auzi un fluier. Walter se ridică în picioare.

— Trebuie să plec acum. La revedere şi mult succes.

Lenin se holbă la servieta de pe podea şi nu-i răspunse.

Walter ieşi din compartiment şi coborî din tren.

Se întoarse şi se uită la fereastra compartimentului lui Lenin. Mai că se aştepta ca geamul să se deschidă şi ca servieta să zboare spre el.

Urmă un nou fluierat şi se auzi o sirenă. Vagoanele se smuciră şi se urniră din loc, iar trenul ieşi încet din gară cu Lenin, cu

ceilalţi exilaţi ruşi şi cu banii la bord.

Walter îşi scoase batista din buzunarul de la piept al hainei şi se şterse pe frunte. În ciuda frigului, transpirase.

(v)

Walter porni de la gară spre Grand Hotel, mergând pe faleză. Era întuneric şi un vânt rece bătea din est, peste Baltică. Ar fi trebuit să se bucure: îl mituise pe Lenin! Însă simţea o uşoară dezamăgire. Şi era mai deprimat decât ar fi fost cazul, din cauza tăcerii lui Maud. Existau zeci de motive posibile pentru care ea să nu îi fi trimis nicio scrisoare. Nu ar fi trebuit să presupună ce era mai rău. Însă fusese cât pe ce să se îndrăgostească de Monika, deci cum putea fi sigur că Maud nu trecea prin ceva similar? Nu putea să-şi alunge gândul că poate ea îl uitase.

Se hotărî să se îmbete în noaptea aceea.

Cei de la recepţie îi înmânară un bilet dactilografiat: „Vă rugăm să mergeţi la camera 201, unde se află cineva cu un mesaj pentru dumneavoastră.” Se gândi că poate era vreun funcţionar de la Ministerul de Externe. Poate că se răzgândiseră cu privire la susţinerea lui Lenin. Dacă aşa stăteau lucrurile, era prea târziu.

Urcă treptele şi ciocăni la uşa camerei 201. Dinăuntru o voce înfundată întrebă în germană:

— Da?

— Sunt Walter von Ulrich.

— Intraţi, vă rog, este deschis.

Intră în cameră şi închise uşa. Apartamentul era luminat de câteva lumânări.

— E cineva aici cu un mesaj pentru mine? întrebă el, mijindu-şi ochii în penumbră.

O siluetă se ridică de pe scaun. Era o femeie care stătea cu spatele întors spre el, însă ceva din atitudinea ei îi făcu inima să tresară. Apoi ea se răsuci cu faţa spre el.

Era Maud.

Walter rămase cu gura căscată, înlemnit.

Ea îi zise:

— Bună, Walter.

Apoi îşi pierdu stăpânirea de sine şi i se aruncă în braţe.

Mirosul ei familiar îi umplu nările. Îi sărută părul şi îi mângâie spatele. Nu putea să vorbească, de teamă că îl vor podidi

lacrimile. Se lipi de ea, nevenindu-i să creadă că era totul aievea, că o ţinea cu adevărat în braţe şi că o atingea, un lucru după care tânjise vreme de aproape trei ani. Ea îl privi cu ochii plini de lacrimi, iar el se uită în neştire la faţa ei, savurând momentul. Era la fel cum o ştia, şi totuşi uşor diferită: mai slabă, cu urme de cearcăne la ochi, şi totuşi cu acea privire pătrunzătoare şi inteligentă atât de familiară.

Ea îi spuse în engleză:

— „Cu-atâta luare-aminte s-a uitat la chipu-mi, de parcă îmi făcea portretul.”

El surâse.

— Nu suntem Hamlet şi Ofelia, aşa că te rog să nu te retragi la mănăstire.

— O, Doamne, ce dor mi-a fost de tine!

— Şi mie de tine! Speram să primesc o scrisoare… dar asta?! Cum ai reuşit?

— Le-am spus celor de la paşapoarte că am de gând să le iau interviuri politicienilor scandinavi cu privire la acordarea dreptului de vot femeilor. Apoi m-am întâlnit cu ministrul de interne la o petrecere şi i-am şoptit câte ceva la ureche.

— Dar cum ai ajuns aici?

— Încă mai sunt vapoare de pasageri.

— Dar este atât de periculos… submarinele noastre scufundă tot…

— Ştiu. Am riscat. Eram disperată.

Începu să plângă din nou.

— Haide să stai jos.

Ţinând-o încă de mijloc, o conduse în cealaltă parte a camerei, până la canapea.

— Nu, rosti ea în timp ce se pregăteau să se aşeze. Am aşteptat prea mult înainte de război.

Îl apucă de mână şi îl duse în dormitor. Buştenii sfârâiau în şemineu.

— Să nu mai pierdem timpul, hai în pat.

(vi)

Grigori şi Konstantin făceau parte din delegaţia sovietului din Petrograd care se deplasă la Gara Finlanda în seara zilei de luni, 16 aprilie, ca să îl întâmpine pe Lenin la întoarcerea acasă.

Majoritatea celor din delegaţie nu îl văzuseră niciodată pe

Lenin, aflat în exil de şaptesprezece ani. Grigori avea doar unsprezece ani când Lenin părăsise ţara. Cu toate acestea, îl cunoştea după reputaţie şi se pare că tot astfel îl cunoşteau şi alte mii de oameni care se strânseră la gară ca să îi ureze bun venit. De ce erau atât de mulţi? se întrebă Grigori. Poate că şi ei, la fel ca el, erau nemulţumiţi de guvernul provizoriu, suspicioşi în privinţa miniştrilor din clasa de mijloc şi supăraţi că războiul nu se încheiase.

Gara Finlanda se afla în cartierul Vyborg, aproape de fabricile de confecţii şi de cazărmile Regimentului I de Mitraliori. Mulţimea se adunase în piaţă. Grigori nu se aştepta să fie trădaţi, dar îi zisese lui Isaak să aducă vreo două plutoane şi câteva automobile blindate pentru orice eventualitate. Pe acoperişul gării se afla un reflector şi cineva îl îndreptase asupra masei de oameni care aşteptau în întuneric.

Interiorul gării era plin de muncitori şi de soldaţi, toţi purtând steaguri şi flamuri roşii. O fanfară militară cânta. Cu douăzeci de minute înainte de miezul nopţii, două unităţi de marinari se adunară pe peron pe post de gardă de onoare. Delegaţia din partea sovietului rămăsese în marea sală de aşteptare, rezervată înainte ţarului şi familiei regale, însă Grigori ieşise pe peron alăturându-se mulţimii.

Era aproape miezul nopţii când Konstantin îi arătă calea ferată şi Grigori, urmărindu-i degetul, zări luminile îndepărtate ale unui tren. Un zumzet de anticipaţie se înălţă dintre cei care aşteptau. Trenul intră în gară, scoţând fuioare de fum, şi se opri cu un şuierat. Avea numărul 293 vopsit pe locomotivă.

După o scurtă pauză, un bărbat scund şi îndesat coborî din tren, purtând o haină de lână şi o pălărie Homburg. Grigori se gândi că bărbatul acela nu avea cum să fie Lenin – doar nu purta hainele celor din clasa de sus! O tânără făcu un pas în faţă şi îi înmână un buchet de flori, pe care el îl acceptă cu o încruntătură lipsită de graţie. Acesta era Lenin.

În spatele lui se afla Lev Kamenev, care fusese trimis de către Comitetul Central al Partidului Bolşevic să îl întâlnească pe Lenin la graniţă, în caz că apăreau necazuri – deşi, până la urmă, Lenin intrase în ţară fără nicio problemă. Kamenev îi indică printr-un gest că ar trebui să meargă în sala regală de aşteptare.

Lenin îi întoarse spatele lui Kamenev destul de grosolan şi se adresă marinarilor:

— Tovarăşi! strigă el. Aţi fost amăgiţi! Aţi făcut o revoluţie…

dar roadele ei v-au fost răpite de către trădătorii din guvernul provizoriu!

Kamenev se albi la faţă. Politica de până atunci a stângii fusese să susţină guvernul provizoriu, cel puţin temporar.

Însă Grigori era încântat. Nu avea încredere în democraţia burgheză. Parlamentul acceptat de ţar în 1905 fusese un şiretlic, fiind văduvit de puteri după încheierea mişcărilor de protest, când toată lumea se întorsese la muncă. Acest guvern provizoriu se îndrepta în aceeaşi direcţie.

Iar acum, în sfârşit, cineva avea îndrăzneala să spună lucrurilor pe nume.

Grigori şi Konstantin îi urmară pe Lenin şi pe Kamenev în sala de recepţie. Mulţimea se înghesui după ei până ce încăperea se umplu ochi. Preşedintele sovietului din Petrograd, chelul cu faţă de şobolan Nikolai Chkeidze, făcu un pas în faţă, dădu mâna cu Lenin şi zise:

— În numele sovietului din Petrograd şi al revoluţiei, salutăm revenirea dumneavoastră în Rusia. Dar…

Grigori ridică din sprâncene către Konstantin. Acest „dar” părea total inadecvat la începutul unui discurs de întâmpinare. Konstantin ridică din umerii săi ciolănoşi.

— Dar noi credem că sarcina principală a democraţiei revoluţionare constă acum în apărarea revoluţiei noastre împotriva tuturor atacurilor… Chkeidze făcu o pauză, apoi rosti cu emfază: … fie că ele vin din interior sau din exterior.

Konstantin murmură:

— Ăsta nu-i un bun venit, este un avertisment.

— Noi credem că, pentru a realiza acest deziderat, avem nevoie nu de dezbinare, ci de unitate din partea tuturor revoluţionarilor. Sperăm ca şi dumneavoastră să ţintiţi spre aceleaşi ţeluri alături de noi.

Urmară câteva aplauze politicoase din partea unor membri ai delegaţiei.

Lenin făcu o pauză înainte de a răspunde. Privi feţele celor din jurul său şi tavanul decorat luxos. Apoi, printr-un gest ce părea o insultă intenţionată, îi întoarse spatele lui Chkeidze şi se adresă mulţimii:

— Tovarăşi, soldaţi, marinari şi muncitori! spuse el, excluzându-i în mod vădit din enumerare pe parlamentarii din clasa de mijloc. Vă salut drept avangarda armatei proletare a lumii. Astăzi – sau poate mâine –, întreg imperialismul european

s-ar putea prăbuşi. Revoluţia pe care aţi săvârşit-o reprezintă începutul unei noi epoci. Trăiască revoluţia socialistă internaţională!

Lumea izbucni în urale. Grigori fu surprins: ei nu săvârşiseră decât o revoluţie în Petrograd, iar rezultatele acesteia erau încă îndoielnice. Cum puteau să se gândească la o revoluţie *internaţională?* Însă chiar şi aşa, ideea îl entuziasma. Lenin avea dreptate: toată lumea trebuia să se întoarcă împotriva stăpânilor care trimiseseră atâţia oameni la moarte într-un război mondial inutil.

Lenin se îndepărtă de delegaţie, ieşind apoi în piaţă.

Un vuiet se înălţă din rândurile mulţimii care aştepta. Soldaţii lui Isaak îl suiră pe Lenin pe capota unui automobil blindat. Reflectorul fu fixat asupra lui. El îşi scoase pălăria.

Vocea lui părea un lătrat monoton, însă cuvintele rostite erau electrizante.

— Guvernul provizoriu a trădat revoluţia! strigă el.

Lumea izbucni în urale. Grigori era surprins: nu ştiuse până atunci cât de mulţi oameni gândeau ca el.

— Acest război este prădător şi imperialist. Nu vrem să luăm parte la un măcel ruşinos şi imperialist. Odată cu eliminarea capitalului, putem ajunge la o pace democratică!

Uralele se înteţiră.

— Nu mai vrem minciunile sau fraudele unui parlament burghez! Singura formă de guvernământ posibilă este un soviet al reprezentanţilor muncitorilor. Toate băncile trebuie preluate şi aduse sub controlul sovietului. Toate proprietăţile private trebuie confiscate. Şi toţi ofiţerii de armată trebuie aleşi!

Era exact ceea ce credea şi Grigori şi aplaudă împreună cu întreaga mulţime.

— Trăiască revoluţia!

Mulţimea parcă înnebunise. Lenin coborî de pe capotă şi intră în automobilul blindat. Acesta porni încet; mulţimea îl înconjură şi îl urmă, fluturând steagurile roşii. Fanfara militară se alătură alaiului, interpretând un marş.

Grigori zise:

— Iată un om pe gustul meu!

Konstantin încuviinţă:

— Şi pe al meu.

Se alăturară apoi alaiului.

Capitolul 25
Mai – iunie 1917

Clubul de noapte Monte Carlo din Buffalo arăta groaznic la lumina zilei, însă lui Lev Peshkov îi plăcea chiar şi aşa. Lemnăria era zgâriată, vopseaua scorojită, tapiţeria pătată, iar covorul plin de chiştoace; însă lui Lev i se părea raiul pe pământ. Când intră, o sărută pe fata de la garderobă, îi dădu o ţigară portarului şi îi zise barmanului care ridica o ladă să aibă grijă.

Slujba de director de club de noapte era perfectă pentru el. Principala lui sarcină era să se asigure că nimeni nu fură. Fiind el însuşi hoţ, ştia cum să facă asta. Drept alte îndatoriri, trebuia să se asigure că există suficientă băutură la bar şi o formaţie bunicică pe scenă. Pe lângă salariu, mai primea şi ţigări gratis, precum şi toată băutura pe care o putea bea fără să cadă lat. Purta mereu o ţinută formală de seară, ceea ce îl făcea să se simtă ca un prinţ. Josef Vyalov îl lăsa să administreze locul aşa cum voia. Câtă vreme făcea profit, socrul său nu avea vreun alt interes în club decât să mai treacă pe acolo din când în când cu amicii săi şi să urmărească spectacolul.

Lev avea o singură problemă: soţia lui.

Olga se schimbase. Vreme de câteva săptămâni în vara lui 1915, fusese o adevărată nimfomană, plină de pasiune pentru trupul lui. Însă el ştia acum că acea perioadă fusese necaracteristică pentru ea. De când se căsătoriseră, nu îi mai convenea nimic din ce făcea el – voia ca el să se spele zilnic, să folosească periuţa de dinţi şi să nu mai dea vânturi. Nu îi plăcea să danseze sau să bea şi îi ceruse să renunţe la fumat. Nu venea niciodată la club. Dormeau în paturi separate. Îl jignea, spunându-i că face parte dintr-o clasă inferioară.

— Chiar sunt dintr-o clasă inferioară, ripostase el într-o zi. De aceea am fost şofer.

Ea continua însă să fie nemulţumită, aşa că el o angajă pe Marga.

Fosta lui iubită era acum pe scenă repetând un număr nou cu formaţia, în timp ce două negrese cu batic pe cap curăţau mesele şi ştergeau pe jos. Marga purta o rochie strâmtă şi ruj roşu. Lev îi dăduse o slujbă de dansatoare, fără să ştie dacă era bună de ceva. Ea se dovedise a fi mai mult decât bună – era

vedeta localului. Acum interpreta tare un cântec sugestiv despre felul în care aştepta toată noaptea să-i vină bărbatul.

Chiar de sufăr de frustrare
Anticiparea-i
Un impuls pentru noi
Când el vine...

Lev ştia exact la ce se referă ea.

O urmări până când ea îşi termină numărul. Apoi, Marga coborî de pe scenă şi îl sărută pe obraz. El luă două sticle de bere şi o urmă în garderobă.

— Este un număr minunat, îi zise el când intră în cameră.

— Mulţumesc.

Ea duse sticla la gură şi o înclină. Lev îi urmări buzele roşii pe gura sticlei. Ea luă o înghiţitură prelungă. Îl surprinse uitându-se la ea, înghiţi şi rânji.

— Îţi aminteşte de ceva?

— Cred şi eu!

O luă în braţe şi îşi trecu mâinile peste trupul ei. După câteva minute, ea îngenunche, îl descheie la pantaloni şi îi cuprinse cu buzele penisul. Era bună la asta, cea mai bună dintre toate femeile pe care le cunoscuse Lev. Fie chiar îi plăcea, fie era cea mai iscusită actriţă din America. El îşi închise ochii şi gemu de plăcere.

Uşa se deschise şi Josef Vyalov intră furios.

— Deci este adevărat! urlă el.

Doi dintre bătăuşii lui, Ilya şi Theo, îl urmară înăuntru.

Lev era speriat de moarte. Încercă să se încheie grăbit la pantaloni şi să îşi ceară scuze în acelaşi timp.

Marga se ridică repede şi se şterse la gură.

— Sunteţi în garderoba mea! protestă ea.

Vyalov zise:

— Iar tu eşti în clubul meu de noapte. Dar nu pentru mult timp. Eşti concediată. Se întoarse spre Lev: Dacă te-ai căsătorit cu fiica mea, nu ţi-o mai tragi cu angajatele!

Marga rosti pe un ton sfidător:

— Dar nu mi-o trăgea, Vyalov, nu ai văzut?

Vyalov o pocni peste gură. Ea ţipă şi căzu pe spate, cu buza însângerată.

— Ai fost concediată, îi spuse el. Dispari!

Ea îşi luă poşeta şi plecă.

Vyalov se uită la Lev.

— Ticălosule, rosti el, nu am făcut destul pentru tine?

Lev zise:

— Iartă-mă, tată.

Socrul său îl băga în sperieţi – Vyalov era în stare de orice: oamenii care îl supărau puteau fi biciuiţi, schingiuiţi, schilodiţi sau ucişi. Nu avea pic de îndurare şi nu se temea deloc de oamenii legii. Într-un fel sau altul, era la fel de puternic ca ţarul.

— Şi să nu-mi spui cumva că-i prima oară, zise Vyalov. Am auzit zvonurile astea de când ţi-am lăsat clubul pe mână.

Lev nu spuse nimic. Zvonurile erau adevărate. Mai fuseseră şi altele, deşi doar până la angajarea Margăi.

— Te mut, îi spuse Vyalov.

— Cum adică?

— Te scot de la club. Sunt prea multe afurisite de fete aici.

Lev simţi cum îl cuprinde deznădejdea – îi plăcea nespus clubul.

— Şi eu ce-o să fac?

— Am găsit o turnătorie lângă port. Nu sunt deloc femei acolo. Directorul s-a îmbolnăvit şi este în spital acum. Poţi să te ocupi de ea pentru mine.

— O turnătorie? Lui Lev nu-i venea să creadă. Eu?

— Ai lucrat la uzinele Putilov.

— La grajduri!

— Şi într-o mină de cărbune.

— Tot la grajduri.

— Deci eşti familiar cu mediul de-acolo.

— Şi îl urăsc!

— Te-am întrebat eu cumva ce-ţi place? Dumnezeule, tocmai te-am prins cu nădragii în vine! Ai noroc că scapi doar cu atât.

Lev tăcu.

— Ieşi afară şi urcă în afurisita aia de maşină, zise Vyalov.

Lev ieşi din garderobă şi traversă clubul, cu Vyalov pe urme. Nu îi venea să creadă că pleacă de tot. Barmanul şi fata de la garderobă îl priviră lung, simţind că ceva nu este în regulă. Vyalov îi spuse barmanului:

— Ocupă-te tu de toate în seara asta, Ivan.

— Am înţeles, şefu'.

Autoturismul Packard Twin Six al lui Vyalov aştepta la colţ. Un nou şofer stătea mândru lângă el, un puşti din Kiev. Portarul se grăbi să-i deschidă lui Lev portiera din spate. Măcar stau tot pe bancheta din spate, se gândi Lev.

Trăia ca un nobil rus, dacă nu chiar mai bine, îşi aminti el drept consolare. El şi Olga aveau pentru ei aripa dedicată copiilor din casa încăpătoare. Americanii bogaţi nu aveau la fel de mulţi servitori ca ruşii, dar casele lor erau mai curate şi mai luminoase decât palatele din Petrograd. Aveau toalete moderne, lăzi frigorifice, aspiratoare şi încălzire centrală. Mâncarea era bună. Vyalov nu împărtăşea pasiunea aristocraţiei ruse pentru şampanie, dar găseai mereu whisky la bufet. Iar Lev avea şase apartamente.

Ori de câte ori se simţea asuprit de impunătorul său socru, îşi aducea aminte de vremurile petrecute în Petrograd: odaia pe care o împărţea cu Grigori, votca ieftină, pâinea neagră şi de proastă calitate şi tocana de napi. Îşi aminti cum se gândea ce lux ar fi să meargă cu tramvaiul, în loc să meargă pe jos peste tot. Întinzându-şi picioarele pe bancheta din spate a limuzinei lui Vyalov, se uită la şosetele sale de mătase şi la pantofii negri şi lustruiţi şi îşi zise că ar trebui să fie recunoscător.

Vyalov intră după el şi porniră spre ţărm. Turnătoria lui Vyalov era o versiune la scară redusă a uzinelor Putilov: aceleaşi clădiri dărăpănate cu geamuri sparte, aceleaşi hornuri înalte, acelaşi fum negru şi aceiaşi muncitori posomorâţi cu feţe murdare. Lev simţi cum îl cuprinde deznădejdea.

— Se numeşte Uzina Metalurgică din Buffalo, dar nu face decât un singur lucru, spuse Vyalov. Elice.

Maşina trecu prin poarta îngustă.

— Înainte de război erau în pierdere. Am cumpărat-o eu şi am tăiat salariile muncitorilor ca să o ţin pe linia de plutire. În ultima vreme însă, afacerea a prins viteză. Avem o listă lungă de comenzi pentru elice de avioane şi vapoare, dar şi pentru motoare de automobile blindate. Acum oamenii îmi cer o mărire de salariu, dar trebuie să încep să-mi recuperez investiţia înainte să arunc cu bani în stânga şi-n dreapta.

Lev era îngrozit de gândul de a lucra aici, dar frica lui de Vyalov era mai puternică şi nu voia să dea greş. Hotărî să nu fie el cel care avea să crească salariile angajaţilor.

Vyalov îl duse prin fabrică. Lev îşi dorea să nu fi purtat smochingul. Însă locul nu semăna deloc cu uzinele Putilov în interior – era mult mai curat şi nu erau copii care să alerge în legea lor. În afară de furnale, totul funcţiona cu energie electrică. Ruşii ar fi pus doisprezece oameni să tragă de o frânghie ca să ridice un cazan cu aburi pentru o locomotivă, însă aici, o elice

masivă de vapor era ridicată de o macara electrică.

Vyalov îi arătă lui Lev un bărbat chel, cu cămaşă şi cravată pe sub salopetă.

— Acela este duşmanul tău, zise el. Brian Hall, secretarul filialei locale de sindicat.

Lev îl măsură pe Hall din priviri. Omul calibra o maşină masivă de ştanţat, răsucind o piuliţă cu o cheie cu mâner lung. Avea un aer combativ şi, când îşi ridică privirea şi îi văzu pe Lev şi pe Vyalov, se uită la ei provocator, de parcă ar fi vrut să-i întrebe dacă au de gând să îi facă necazuri.

Vyalov îl strigă, încercând să acopere zgomotul unui polizor din apropiere.

— Vino încoace, Hall.

Omul nu se grăbi, punând cheia la loc în trusa de scule şi ştergându-şi mâinile cu o cârpă înainte să vină spre ei.

Vyalov zise:

— Acesta este noul tău şef, Lev Peshkov.

— Îmi pare bine, îi spuse Hall lui Lev, apoi se întoarse din nou către Vyalov: Peter Fisher s-a procopsit în dimineaţa asta cu o tăietură urâtă pe faţă de la un fragment de oţel. A trebuit să fie dus la spital.

— Îmi pare rău să aud asta, spuse Vyalov. Metalurgia este o meserie riscantă, dar nimeni nu este forţat să lucreze aici.

— A fost cât pe ce să-l nimerească în ochi, zise Hall indignat. Ar trebui să avem ochelari de protecţie.

— Nu şi-a pierdut nimeni vreun ochi de când am preluat eu fabrica.

Hall se înfurie imediat.

— Chiar trebuie să aşteptăm să fie orbit cineva înainte să primim ochelari de protecţie?

— Păi, altfel cum aş putea să ştiu că aveţi într-adevăr nevoie de ei?

— Un om care nu a fost jefuit niciodată tot îşi pune o încuietoare la uşa casei.

— Da, dar plăteşte chiar el pentru ea.

Hall dădu din cap ca şi cum nici nu s-ar fi aşteptat la altceva şi, cu un aer de experienţă plictisită, se întoarse la lucru.

— Mereu cer câte ceva, îi spuse Vyalov lui Lev.

Lev îşi dădu seama că Vyalov voia ca el să fie dur. Ei bine, la asta se pricepea. Aşa erau conduse toate fabricile din Petrograd.

Ieşiră din uzină şi porniră pe Delaware Avenue. Lev realiză că

se întorceau acasă pentru cină. Lui Vyalov nici nu-i trecea prin cap să îl întrebe pe Lev dacă asta era în regulă – el hotăra pentru toată lumea.

După ce intrară în casă, Lev îşi scoase pantofii, care se murdăriseră de la mersul prin turnătorie, şi încălţă o pereche de papuci brodaţi pe care îi primise de la Olga de Crăciun, apoi se duse în camera copilului. Mama Olgăi, Lena, era acolo cu Daisy.

Lena spuse:

— Uite, Daisy, a venit tatăl tău!

Fiica lui Lev avea acum paisprezece luni şi abia învăţa să meargă. Porni împleticindu-se spre el, zâmbind, apoi se împiedică şi începu să plângă. El o luă în braţe şi o sărută. Înainte nu îl interesaseră deloc bebeluşii sau copiii, însă Daisy îi înmuiase inima. Când era neastâmpărată şi nu voia să se culce şi nimeni nu o putea linişti, el o legăna, şoptindu-i vorbe de alint şi cântându-i frânturi de cântece populare ruseşti, până când ea îşi închidea ochii, trupuşorul i se lăsa moale şi adormea în braţele lui.

Lena zise:

— Arată exact ca tăticul ei chipeş!

Lui Lev i se părea că Daisy arată ca un bebeluş, dar nu o contrazise pe soacra sa. Lena îl adora – flirta cu el, îl atingea şi îl săruta ori de câte ori avea ocazia. Era îndrăgostită de el, deşi nu încăpea vreo îndoială că ea era de părere că dădea dovadă doar de o afecţiune familială obişnuită.

În cealaltă parte a camerei, se afla o tânără rusoaică pe nume Polina. Ea era doica, deşi nu era solicitată foarte mult: Olga şi Lena îşi petreceau aproape tot timpul având grijă de Daisy. Lev îi dădu Polinei copilul. În timp ce făcea asta, Polina îi aruncă o privire îndrăzneaţă. Era de o frumuseţe clasică rusească, cu părul blond şi cu pomeţii înalţi. Lev se întrebă dacă ar fi putut avea o aventură cu ea fără să fie prins. Ea avea propriul ei dormitor. Oare se putea strecura acolo fără să bage nimeni de seamă? Ar fi putut să merite riscul: privirea aceea fusese suficient de pătimaşă.

Olga intră, făcându-l să se simtă vinovat pentru gândurile lui.

— Ce surpriză! spuse ea când dădu cu ochii de el. Nu mă aşteptam să te întorci până la trei dimineaţa.

— Tatăl tău m-a mutat, rosti Lev cu amărăciune. Mă ocup acum de turnătorie.

— Dar de ce? Credeam că te descurci bine la club.

— Nu ştiu de ce, minţi Lev.

— Poate că-i din cauza recrutărilor, zise Olga.

Preşedintele Wilson declarase război Germaniei şi era pe cale să decreteze mobilizarea.

— Turnătoria va fi clasată în rândul ramurilor industriale esenţiale pentru război. Tati vrea să te ţină departe de armată.

Lev ştia din ziare că mobilizarea avea să fie organizată de comitete locale de recrutare. Cu siguranţă Vyalov avea cel puţin un amic în comitet care să rezolve orice i-ar fi cerut. Aşa mergeau lucrurile în acel oraş. Însă Lev nu voia să spulbere iluziile Olgăi. Avea nevoie de o poveste care să nu o implice pe Marga, iar Olga tocmai îi inventase una.

— Sigur, zise el. Cred că ăsta e motivul.

Daisy gânguri:

— Tati.

— Ce fată isteaţă! spuse Polina.

Lena adăugă:

— Sunt convinsă că o să te descurci nemaipomenit la turnătorie.

Lev afişă cel mai american rânjet de care era în stare.

— Bănuiesc că o să fac tot posibilul, replică el.

(ii)

Gus Dewar simţea că misiunea din Europa pe care i-o încredinţase preşedintele fusese un eşec.

— Eşec? spuse Woodrow Wilson mirat. Nu, în niciun caz! I-ai determinat pe germani să facă o ofertă de pace. Nu este vina ta că britanicii şi francezii le-au zis să se ducă dracu'. Poţi duce un cal la apă, dar nu-l poţi sili să se adape.

Chiar şi aşa, adevărul era că Gus nu izbutise nici măcar să aducă taberele la masa discuţiilor preliminare.

Era deci cu atât mai dornic să reuşească în următoarea sarcină importantă pe care i-o oferea Wilson.

— Uzina Metalurgică din Buffalo a fost închisă din cauza unei greve, zise preşedintele. Avem vapoare, avioane şi vehicule militare blocate pe liniile de producţie, în aşteptarea elicelor făcute acolo. Tu eşti din Buffalo; du-te şi fă-i să se întoarcă la lucru!

În prima seară de după revenirea în oraşul natal, Gus merse la cină la Chuck Dixon, cu care rivalizase la un moment dat

pentru atenţia Olgăi Vyalov. Chuck şi proaspăta lui soţie, Doris, aveau o vilă în stil victorian pe Elmwood Avenue, o stradă paralelă cu Delaware, iar Chuck lua tramvaiul de pe linia de centură în fiecare dimineaţă ca să ajungă la lucru, la banca tatălui său.

Doris era o fată drăguţă, care semăna puţin cu Olga, şi în timp ce Gus îi privea pe însurăţei, se întreba cum s-ar acomoda el însuşi cu viaţa de familie. Visase cândva să se trezească în fiecare dimineaţă alături de Olga, însă asta se întâmplase în urmă cu doi ani, iar acum, că scăpase din mrejele ei, parcă tot mai bine i se părea că se simte în apartamentul său de burlac de pe Sixteenth Street, din Washington.

Când se aşezară ca să servească friptura şi piureul, Doris spuse:

— Ce s-a ales de promisiunea preşedintelui Wilson că ne va ţine în afara războiului?

— Trebuie să îl înţelegi, rosti Gus pe un ton moderat. De trei ani militează pentru pace, dar nimeni nu vrea să-l asculte.

— Asta nu înseamnă că trebuie să intrăm şi noi în război.

Chuck zise pe un ton uşor nerăbdător:

— Iubito, germanii scufundă vasele americane!

— Atunci ai grijă ca vasele americane să nu pătrundă în zona de conflict!

Doris părea nervoasă şi Gus îşi dădu seama că ei se mai certaseră şi înainte pe această temă. Fără îndoială că supărarea ei era alimentată de teama că Chuck ar fi putut să fie recrutat.

Lui Gus aceste chestiuni i se păreau mult prea nuanţate pentru a putea vorbi în termeni tranşanţi despre ce era bine şi ce nu. Rosti pe un ton împăciuitor:

— Într-adevăr, exista şi această variantă, iar preşedintele a luat-o în considerare. Însă asta ar fi însemnat să acceptăm ca puterea Germaniei să ne dicteze unde pot merge vasele americane şi unde nu.

Chuck zise indignat:

— Nu ne putem lăsa intimidaţi de Germania sau de oricine altcineva!

Doris era de neclintit.

— Dar dacă aşa sunt salvate vieţi, de ce nu?

Gus interveni:

— Majoritatea americanilor par să fie de aceeaşi părere cu Chuck.

— Asta nu înseamnă că au dreptate.

— Wilson e de părere că un preşedinte trebuie să trateze opinia publică la fel cum o corabie cu pânze trebuie să ţină cont de vânt, folosindu-se de el, dar nemergând niciodată împotriva lui.

— Atunci de ce trebuie să avem mobilizare? Asta-i face pe bărbaţii americani să devină nişte simpli sclavi.

Chuck interveni din nou:

— Nu crezi că se cuvine ca toţi să fim la fel de responsabili când vine vorba despre apărarea ţării?

— Avem o armată profesionistă. Măcar oamenii aceia s-au înrolat de bunăvoie.

Gus zise:

— Avem o armată de 130 000 de soldaţi. Este insuficientă pentru acest război. Vom avea nevoie de cel puţin un milion.

— Şi mai mulţi oameni care să moară, pufni Doris.

Chuck rosti:

— Pot să-ţi spun că noi ne bucurăm al naibii de mult la bancă. Avem foarte mulţi bani împrumutaţi companiilor americane care aprovizionează trupele Aliaţilor. Dacă germanii câştigă, iar britanicii şi broscarii nu-şi pot plăti datoriile, o să avem probleme mari.

Doris căzu pe gânduri.

— Nu ştiam asta.

Chuck o mângâie pe mână.

— Nu-ţi face griji, iubito. Nu o să se întâmple aşa ceva. Aliaţii vor câştiga, mai ales acum că vor primi ajutor din partea Statelor Unite.

Gus zise:

— Noi mai avem un motiv ca să intrăm în luptă. La sfârşitul războiului, Statele Unite vor putea lua parte – de pe picior de egalitate – la acordurile de pace. Chiar dacă nu pare a fi foarte important, visul lui Wilson este să înfiinţeze o ligă a naţiunilor care să rezolve pe viitor conflictele, fără să ne mai omorâm unii pe alţii. Se uită la Doris şi adăugă: Bănuiesc că ideea îţi surâde.

— Sigur că da.

Chuck schimbă subiectul.

— Ce te-aduce pe-acasă, Gus? În afară de dorinţa de a le explica oamenilor de rând deciziile preşedintelui.

El le povesti despre grevă. Vorbi cu inima uşoară, de parcă era o conversaţie banală purtată la cină, dar în adâncul sufletului

era cât se poate de îngrijorat. Uzina Metalurgică din Buffalo era vitală pentru efortul de război, şi el nu ştia prea bine cum avea să aducă oamenii din nou la lucru. Wilson soluţionase o grevă naţională la căile ferate cu puţin timp înainte de realegerea sa şi părea să creadă că intervenţia în disputele industriale era un element firesc al vieţii politice; lui Gus i se părea o responsabilitate imensă.

— Ştii cine-i patron acolo, nu? îl întrebă Chuck.

Gus verificase asta înainte să vină.

— Da. Vyalov.

— Şi cine se ocupă de uzină pentru el?

— Nu.

— Noul său ginere, Lev Peshkov.

— O, făcu Gus. Asta nu ştiam.

(iii)

Lev era furios din cauza grevei. Sindicatul încerca să profite de lipsa lui de experienţă. Era convins că Brian Hall şi restul angajaţilor îl considerau slab, dar era hotărât să le demonstreze că se înşală.

Încercase să fie rezonabil.

— Domnul V trebuie să recupereze o parte din banii pe care i-a pierdut în anii mai proşti, îi spusese el lui Hall.

— Iar muncitorii trebuie să recupereze o parte din ce au pierdut *ei* când li s-au redus salariile! ripostase Hall.

— Nu-i acelaşi lucru.

— Nu, nu este, încuviinţase Hall. Voi sunteţi bogaţi şi ei sunt săraci. Este mai greu pentru ei.

Omul era enervant de ager la minte.

Lev voia cu disperare să intre din nou în graţiile socrului său. Era periculos să laşi un om ca Josef Vyalov să rămână supărat pe tine prea multă vreme. Problema era că singura armă de care dispunea Lev era farmecul, care nu funcţiona asupra lui Vyalov.

Totuşi, Vyalov era înţelegător în privinţa turnătoriei.

— Uneori trebuie să-i laşi să facă grevă, îi zisese el. Nu se face să cedezi. Trebuie să rămâi ferm pe poziţii. Când li se face foame, devin ceva mai rezonabili.

Însă Lev ştia cât de repede se putea răzgândi Vyalov.

El avea propriul său plan de a grăbi încetarea grevei – intenţiona să se folosească de puterea presei.

Lev era membru al Clubului de Yachting din Buffalo, mulţumită socrului său, care aranjase alegerea lui acolo. Majoritatea oamenilor de afaceri de vază ai oraşului făceau parte din club, printre aceştia numărându-se şi Peter Hoyle, redactor la *Buffalo Advertiser.* Într-o după-amiază, Lev îl abordă pe Hoyle în clubul de pe Porter Avenue.

Advertiser era un ziar conservator, care cerea mereu stabilitate şi dădea vina pe străini, pe negri şi pe scandalagiii socialişti pentru toate problemele. Hoyle, o figură impozantă cu o mustaţă neagră, era unul dintre amicii lui Vyalov.

— Bună, tinere Peshkov, zise el.

Avea vocea puternică şi aspră, ca şi cum ar fi fost obişnuit să zbiere ca să acopere zgomotul tiparniţei.

— Am auzit că preşedintele l-a trimis pe fiul lui Cam Dewar aici, ca să soluţioneze greva de la voi.

— Aşa cred, deşi nu m-a căutat încă.

— Îl ştiu. Este un naiv. Nu trebuie să-ţi faci prea multe griji în privinţa lui.

Lev era de acord. Îi luase un dolar lui Gus Dewar în Petrograd, în 1914, iar cu un an în urmă îi suflase logodnica la fel de uşor.

— Voiam să vorbesc cu dumneavoastră despre grevă, rosti el, aşezându-se în fotoliul de piele din faţa lui Hoyle.

— *Advertiser* i-a condamnat deja pe grevişti, acuzându-i că sunt socialişti şi revoluţionari neamericani, spuse Hoyle. Ce putem face mai mult?

— Spuneţi că sunt agenţi ai duşmanului, rosti Lev. Au oprit producţia vehiculelor de care vor avea nevoie băieţii noştri, odată ajunşi în Europa – însă muncitorii sunt scutiţi de încorporare!

— Este şi asta o perspectivă.

Hoyle se încruntă şi adăugă:

— Însă nu ştim deocamdată cum o să funcţioneze încorporarea.

— Cu siguranţă nu va include industria de război.

— Aşa este.

— Şi totuşi, ei cer mai mulţi bani. Sunt o grămadă de oameni care ar accepta un salariu mai mic pentru o slujbă care să-i ţină departe de armată.

Hoyle scoase un carneţel din buzunarul hainei şi începu să îşi noteze.

— Să ia mai puţini bani pentru o slujbă care-i scuteşte de

recrutare, mormăi el.

— V-aţi putea întreba: de partea cui sunt ei?

— Sună ca un titlu de articol.

Lev era surprins şi mulţumit – fusese uşor.

Hoyle îşi ridică privirea din carneţel.

— Presupun că domnul V ştie că purtăm această conversaţie!

Lev nu anticipase această remarcă; rânji ca să îşi ascundă confuzia. Dacă ar fi spus nu, Hoyle ar fi abandonat imediat pista.

— Da, bineînţeles, minţi el. De fapt, a fost chiar ideea lui.

(iv)

Vyalov îi ceru lui Gus să se întâlnească la Clubul de Yachting. Brian Hall propuse o conferinţă la sediul sindicatului din Buffalo. Toţi ar fi vrut ca întrunirea să se desfăşoare pe propriul teren, unde se simţeau încrezători şi mai siguri pe sine. Gus stabili aşadar ca întrunirea să aibă loc la hotelul Statler.

Lev Peshkov îi atacase pe grevişti, acuzându-i că se eschivează de la încorporare, iar *Advertiser* îi pusese comentariile pe prima pagină, sub titlul DE PARTEA CUI SUNT EI? Gus fusese deznădăjduit când văzuse ziarul: o asemenea abordare agresivă nu putea să ducă decât la escaladarea disputei. Însă efortul lui Lev provocase un rezultat neaşteptat şi cât se poate de nedorit. Presa din acea dimineaţă vorbea despre declanşarea unui val de proteste în rândul muncitorilor din alte ramuri ale industriei de război, indignaţi de sugestia că ar fi trebuit să primească salarii mai mici ca urmare a statutului lor privilegiat şi furioşi fiindcă fuseseră acuzaţi că încearcă să scape de recrutare. Stângăcia lui Lev îl mai îmbărbătă pe Gus, deşi ştia că adevăratul adversar era Vyalov, iar asta îl neliniştea.

Gus aduse cu el la hotel toate ziarele şi le întinse pe o măsuţă din sala de şedinţe. Lăsă cât mai la vedere o fiţuică populară cu titlul LEV, *TU* TE ÎNROLEZI?

Gus îi ceruse lui Brian Hall să vină acolo cu un sfert de oră înaintea lui Vyalov. Liderul de sindicat apăru exact la ţanc. Purta un costum elegant şi o pălărie cenuşie de fetru, remarcă Gus. Era o tactică bună. Ar fi fost o greşeală să pară inferior, chiar şi ca reprezentant al muncitorilor. În felul său, Hall era la fel de redutabil ca şi Vyalov.

Hall văzu ziarele şi rânji.

— Tânărul Lev a făcut o boroboaţă, rosti el satisfăcut. S-a

băgat într-un bucluc mare cât el.
— Manipularea presei este un joc periculos, zise Gus.
Trecu apoi direct la subiect:
— Deci cereţi o mărire salarială de un dolar pe zi.
— De fapt, sunt doar zece cenţi în plus faţă de cât câştigau oamenii înainte ca Vyalov să cumpere uzina şi…
— Lăsaţi toate astea, îl întrerupse Gus, dând dovadă de mai multă îndrăzneală decât simţea. Dacă vă obţin o majorare de cincizeci de cenţi, acceptaţi?
Hall îl privi cu neîncredere.
— Ar trebui să discut cu oamenii…
— Nu, spuse Gus. Trebuie să vă hotărâţi acum.
Spera să nu i se observe nervozitatea. Hall se eschivă.
— Vyalov a acceptat?
— Mă ocup eu de Vyalov. Cincizeci de cenţi: da sau ba.
Gus rezistă impulsului de a-şi şterge fruntea. Hall îl măsură pe Gus cu o privire lungă. În spatele privirii sale combative, se afla o minte ascuţită, se gândi Gus. În cele din urmă Hall rosti:
— Acceptăm… pe moment.
— Vă mulţumesc.
Gus se abţinu să nu răsufle uşurat.
— Vreţi nişte cafea? spuse el apoi.
— Desigur.
Gus se întoarse cu spatele, bucuros că îşi poate ascunde faţa, şi apăsă soneria pentru a chema ospătarul.
Imediat după aceea intrară Josef Vyalov şi Lev Peshkov. Gus nu dădu mâna cu ei.
— Luaţi loc, le zise el tăios.
Ochii lui Vyalov se opriră asupra ziarelor de pe măsuţă şi o expresie de mânie îi străbătu chipul. Gus îşi dădu seama că Lev avea deja necazuri din cauza acelor titluri din ziare.
Încercă să nu se holbeze la Lev – acesta era şoferul care o sedusese pe logodnica lui Gus; însă nu trebuia să lase acest lucru să-i întunece judecata. Ar fi vrut să îl pocnească în faţă. Totuşi, dacă întrevederea se desfăşura conform planului, rezultatul avea să fie cu mult mai umilitor pentru Lev decât un pumn – şi mult mai satisfăcător pentru Gus.
Un ospătar îşi făcu apariţia, iar Gus îi spuse:
— Adu, te rog, cafea pentru oaspeţii mei şi un platou cu sandviciuri cu şuncă.
Evitase intenţionat să îi întrebe ce doresc – îl văzuse pe

Woodrow Wilson purtându-se astfel cu oamenii pe care voia să îi intimideze.

Se aşeză şi deschise un dosar. Acesta conţinea o foaie albă de hârtie. Se prefăcu că o citeşte.

Lev se aşeză şi el şi zise:

— Deci, Gus, preşedintele te-a trimis aici ca să negociezi cu noi.

Gus îşi îngădui acum să se uite la Lev. Îl ţintui cu privirea vreme îndelungată, fără să scoată o vorbă. Chipeş, într-adevăr, se gândi el, dar slab şi nedemn de încredere. Când Lev începu să dea semne de stinghereală, Gus rosti:

— Ţi-ai pierdut minţile cumva?

Lev fu atât de şocat de această întrebare, încât îşi împinse scaunul de lângă masă, de parcă s-ar fi temut că va fi lovit.

— Ce dracu'...?

Gus vorbi pe un ton aspru:

— America este în război, spuse el. Preşedintele nu o să *negocieze* cu tine.

Se uită la Brian Hall şi adaugă:

— Sau cu tine, deşi tocmai căzuse la înţelegere cu Hall în urmă cu zece minute.

Într-un final se uită la Vyalov:

— Nici măcar cu tine, încheie el.

Vyalov îl privi calm. Spre deosebire de ginerele său, el nu era intimidat. Totuşi, i se ştersese de pe chip expresia de dispreţ amuzat pe care o afişase la începutul întrevederii. După o pauză lungă, el zise:

— Şi atunci, de ce eşti aici?

— Sunt aici ca să vă spun ce o să se întâmple, rosti Gus pe acelaşi ton. Iar după ce voi termina ce am de spus, voi o să acceptaţi.

Lev pufni:

— Ha!

Vyalov îl repezi:

— Taci din gură, Lev. Continuă, Dewar.

— Le veţi oferi muncitorilor o majorare salarială de cincizeci de cenţi pe zi, rosti Gus. Iar voi veţi accepta această ofertă, adăugă el întorcându-se spre Hall.

Hall rămase inexpresiv şi spuse:

— Serios?

— Şi vreau ca oamenii să se întoarcă la lucru până la amiază.

Vyalov zise:
— Şi de ce dracu' am face ce ne spui tu?
— Din cauza alternativei.
— Care este…
— Preşedintele va trimite la turnătorie un batalion de armată ca să o preia, să o asigure, să trimită toate produsele finite către clienţi şi să continue să o exploateze cu ingineri militari. După război, s-ar putea să v-o dea înapoi. Se întoarse spre Hall: Iar oamenii tăi s-ar putea să îşi primească slujbele înapoi.
Gus îşi dorea să fi discutat despre asta înainte cu Woodrow Wilson, însă acum era prea târziu.
Lev întrebă uimit:
— Are voie să facă asta?
— Conform legislaţiei din vreme de război, da, răspunse Gus.
— Aşa zici tu, rosti Vyalov cu scepticism.
— N-ai decât să ne dai în judecată, răspunse Gus. Crezi că există vreun judecător în ţara asta care să-ţi ia partea – şi care să ia astfel partea duşmanilor ţării?
Se aşeză din nou şi îi privi cu o aroganţă de care nu ştia că este capabil. Oare avea să funcţioneze planul lui? Oare aveau să-l creadă? Sau aveau să-şi dea seama de cacealmaua lui, să râdă de el şi să plece?
Urmă o tăcere prelungă. Chipul lui Hall era inexpresiv. Vyalov era gânditor. Lev părea să se simtă rău.
În cele din urmă, Vyalov se întoarse către Hall şi îl întrebă:
— Sunteţi dispuşi să acceptaţi cincizeci de cenţi?
Hall spuse simplu:
— Da.
Vyalov îşi întoarse apoi privirea către Gus.
— Atunci acceptăm şi noi.
— Vă mulţumesc, domnilor.
Gus închise dosarul, încercând să-şi controleze tremurul mâinilor.
— Îl voi informa pe preşedinte, spuse el.

(V)

Sâmbătă fu o zi însorită şi caldă. Lev îi spuse Olgăi că este nevoie de el la turnătorie, apoi plecă cu maşina spre locuinţa Margăi, care stătea într-o odaie din Lovejoy. Se îmbrăţişară, însă când Lev începu să-i descheie bluza, ea zise:

— Hai să mergem în Parcul Humboldt.

— Aş prefera să ne-o tragem.

— Mai încolo. Dacă mă duci în parc, o să-ţi arăt ceva special când ne întoarcem. Ceva ce nu am mai făcut înainte.

Lev simţi cum i se usucă gâtul.

— De ce trebuie să aştept?

— Este o zi atât de frumoasă…

— Şi dacă suntem văzuţi?

— Vor fi o mulţime de oameni acolo.

— Chiar şi aşa…

— Bănuiesc că ţi-e frică de socrul tău.

— Nu, la dracu'! exclamă Lev. Uite care-i treaba: sunt tatăl nepoatei sale, ce-o să facă? O să mă împuşte?

— Stai să-mi schimb rochia.

— Te aştept în maşină. Dacă te văd dezbrăcându-te, s-ar putea să-mi pierd controlul.

Avea un Cadillac coupé nou, de trei locuri – nu era cea mai şic maşină din oraş, dar era un model bun pentru început. Urcă la volan şi îşi aprinse o ţigară. Se *temea* de Vyalov, desigur. Însă toată viaţa lui riscase. La urma urmei, el nu era ca Grigori. Şi lucrurile ieşiseră bine pentru el până atunci, se gândi el, stând în maşină, în costumul său subţire şi albastru de vară, gata să ducă o fată frumoasă în parc. Viaţa era bună cu el.

Înainte să-şi termine ţigara, Marga ieşi din clădire şi urcă lângă el în maşină. Purta o rochie îndrăzneaţă, fără mâneci, şi avea părul dat după urechi, după ultima modă.

Conduse până la Parcul Humboldt, aflat în East Side. Se aşezară pe o bancă de lemn, bucurându-se de razele soarelui şi urmărind copiii care se jucau în heleşteu. Lev nu se putea abţine să nu atingă braţele goale ale Margăi. Îi plăceau la nebunie privirile invidioase pe care i le aruncau ceilalţi bărbaţi. „Este cea mai frumoasă fată din parc, se gândi el, şi este cu mine, ce zici de asta?"

— Îmi pare rău pentru buza ta, îi spuse el.

Buza ei de jos era încă umflată acolo unde Vyalov o pocnise. Arăta destul de sexy.

— Nu este vina ta, spuse Marga. Socrul tău este un porc.

— Aşa este.

— Cei de la Hot Spot mi-au oferit imediat o slujbă. O să încep lucrul acolo de îndată ce voi putea cânta din nou.

— Cum te simţi?

Ea încercă să fredoneze câteva note:

Îmi trec degetele prin păr

Îmi dau pasienţe singură

Aşteptând să vină

Milionarul meu.

Îşi atinse cu grijă gura.

— Încă doare, spuse ea.

El se aplecă spre ea.

— Lasă-mă să te sărut ca să-ţi treacă.

Ea îşi întoarse faţa către el şi el o sărută uşor, abia atingându-i buzele.

Ea zise:

— Poţi să mă săruţi mai apăsat de-atât.

El rânji.

— Aşa e mai bine?

O sărută din nou, lăsându-şi de această dată vârful limbii să îi atingă interiorul buzelor.

După câteva clipe, ea spuse chicotind:

— Şi aşa e bine.

— În acest caz…

De data aceasta, Lev îşi băgă toată limba în gura ei. Ea răspunse pătimaş, ca întotdeauna. Limbile lor se întâlniră, apoi ea îl luă de cap şi îl mângâie pe gât. Auzi pe cineva spunând: „Dezgustător”. Se întrebă dacă cei care treceau pe lângă ei ar fi putut să-i observe erecţia.

Zâmbindu-i Margăi, spuse:

— Îi şocăm pe oamenii din oraş.

Ridică privirea ca să vadă dacă îi urmăreşte cineva şi dădu cu ochii de soţia lui, Olga.

Ea se holba la el şocată, cu gura rotunjită într-un sunet mut.

Lângă Olga se afla tatăl ei, într-un costum cu vestă şi cu o pălărie de paie pe cap. O ţinea în braţe pe Daisy. Fiica lui Lev avea pe cap o boneţică albă, care să-i ferească faţa de soare. Doica, Polina, se afla în spatele lor.

Olga zise:

— Lev! Ce… Cine este ea?

Lev simţi că ar fi putut să iasă chiar şi din această situaţie, dacă nu ar fi fost şi Vyalov de faţă.

Se ridică în picioare.

— Olga… Nu ştiu ce să spun.

Vyalov rosti cu asprime:

— Nu spune nimic.

Olga izbucni în plâns. Vyalov i-o dădu pe Daisy doicii.

— Du-o imediat pe nepoata mea la maşină.

— Desigur, domnule Vyalov.

Vyalov o apucă pe Olga de braţ şi o împinse de acolo.

— Du-te cu Polina, scumpa mea.

Olga îşi duse mâinile la ochi ca să-şi ascundă lacrimile şi plecă după doică.

— Nenorocitule, îi zise Vyalov lui Lev.

Lev îşi încleştă pumnii. Dacă Vyalov îl lovea, avea să riposteze. Vyalov era vânjos ca un taur, dar era cu douăzeci de ani mai în vârstă. Lev era mai înalt şi învăţase să se lupte în mahalalele din Petrograd – nu avea de gând să se lase bătut.

Vyalov îi citi gândurile.

— Nu o să mă lupt cu tine, rosti el, am trecut de faza asta.

Lev vru să întrebe: *Şi-atunci, ce-o să faci?* Dar îşi ţinu gura.

Vyalov o privi pe Marga.

— Ar fi trebuit să te lovesc mai tare, îi zise el.

Marga îşi luă poşeta, băgă mâna în ea şi o lăsă acolo.

— Dacă te apropii de mine chiar şi cu un centimetru, să m-ajute Dumnezeu dacă nu te împuşc în burtă, ţărănoi rus cu faţă de porc ce eşti, rosti ea.

Lev nu putea să nu-i admire tupeul. Puţini oameni aveau curaj să îl ameninţe astfel pe Josef Vyalov.

Chipul lui Vyalov se întunecă de mânie, dar îi întoarse spatele Margăi şi i se adresă lui Lev:

— Ştii ce-o să faci?

Ce naiba mai urma acum? Lev nu scoase nicio vorbă. Vyalov continuă:

— O să te duci în armată.

Lev îngheţă.

— Doar nu vorbeşti serios.

— Când a fost ultima oară când m-ai auzit pe mine vorbind altfel decât serios?

— Nu mă duc în armată. Cum mă poţi obliga?

— Fie te duci voluntar, fie am eu grijă să fii recrutat.

Marga izbucni:

— Nu poţi face asta!

— Ba da, poate, rosti Lev debusolat. Poate aranja orice în oraşul ăsta.

— Şi ştii ceva? spuse Vyalov. Oi fi tu ginerele meu, dar îmi

doresc din tot sufletul să fii omorât.

(vi)

Chuck şi Doris Dixon dădură o petrecere în grădina lor la sfârşitul lunii iunie. Gus veni împreună cu părinţii săi. Toţi bărbaţii purtau costum, însă femeile erau îmbrăcate în ţinute de vară şi aveau pălării extravagante pe cap, iar mulţimea părea colorată. Se serviră sandviciuri şi bere, limonadă şi tort. Un clovn împărţea bomboane şi un învăţător în pantaloni scurţi organiza jocuri pentru copii: curse cu saci, curse cu oul pe lingură şi curse în trei picioare.

Doris voia să vorbească din nou cu Gus despre război.

— Se aud zvonuri despre răzmeriţe în rândul armatei franceze, zise ea.

Gus ştia că în realitate lucrurile stăteau mai rău decât se zvonea: se produseseră răzmeriţe în 45 de divizii franceze şi douăzeci de mii de soldaţi dezertaseră.

— Probabil că de aceea şi-au schimbat tactica, trecând de la ofensivă la defensivă, rosti el pe un ton neutru.

— Se pare că ofiţerii francezi se poartă urât cu soldaţii lor.

Doris era încântată de veştile proaste din război, fiindcă îi întăreau opoziţia faţă de conflict.

— Şi Ofensiva Nivelle a fost un dezastru.

— Sosirea trupelor americane o să le redea încrederea în forţele proprii.

Primii americani se îmbarcaseră deja pe vase care urmau să pornească spre Franţa.

— Dar până acum nu am trimis decât o forţă modică. Sper că asta înseamnă că nu vom juca un rol important în lupte.

— Nu, nu înseamnă asta. Trebuie să recrutăm, să instruim şi să înarmăm cel puţin un milion de oameni. Nu putem face asta dintr-odată. Însă anul viitor îi vom trimite cu sutele de mii.

Doris se uită peste umărul lui Gus şi zise:

— O, Doamne, iată că vine unul dintre noii noştri recruţi.

Gus se întoarse şi văzu familia Vyalov: Josef, Lena, Olga, Lev şi o fetiţă. Lev purta uniformă militară. Arăta nemaipomenit, însă chipul său atrăgător era posomorât.

Gus se simţea stânjenit, însă tatăl său, în calitatea sa de senator, îi strânse mâna cordial lui Josef şi îi spuse ceva care îl făcu să râdă. Mama vorbi politicos cu Lena şi alintă bebeluşul.

Gus realiză că părinţii săi anticipaseră această întâlnire şi se hotărâseră să se poarte ca şi cum ar fi uitat că el şi Olga fuseseră logodiţi cândva.

Gus o privi pe Olga şi înclină politicos capul în direcţia ei. Ea se înroşi. Lev era la fel de neobrăzat ca de obicei.

— Deci, Gus, este mulţumit preşedintele de tine pentru că ai soluţionat greva?

Ceilalţi auziră întrebarea şi amuţiră, aşteptând răspunsul lui Gus.

— Este mulţumit că aţi fost rezonabili, rosti Gus cu tact. Văd că te-ai înrolat în armată.

— Da, ca voluntar, răspunse Lev. Mă pregătesc să devin ofiţer.

— Şi cum ţi se pare?

Gus îşi dădu seama deodată că el şi Lev aveau în jur spectatori, ca într-un ring: familiile Vyalov, Dewar şi Dixon. De la anularea logodnei, cei doi bărbaţi nu mai fuseseră văzuţi în public împreună; toată lumea era curioasă.

— O să mă obişnuiesc cu armata, răspunse Lev. Dar tu?

— Ce-i cu mine?

— Nu o să te înrolezi ca voluntar? La urma urmei, tu şi preşedintele tău ne-aţi băgat în război.

Gus nu zise nimic, dar se simţi ruşinat – Lev avea dreptate.

— Poţi aştepta să vezi dacă eşti încorporat, rosti Lev, răsucind cuţitul în rană. Nu se ştie niciodată, poate ai noroc. În orice caz, dacă te întorci la Washington, bănuiesc că preşedintele îţi poate obţine o scutire.

Râse. Gus clătină din cap.

— Nu, zise el. M-am gândit la asta. Ai dreptate: fac parte din guvernul care a decretat mobilizarea. Nu se cade să mă eschivez.

Văzu cum tatăl său dă din cap în semn de încuviinţare, de parcă s-ar fi aşteptat la asta; însă mama lui spuse:

— Dar, Gus, tu lucrezi pentru preşedinte! Cum poţi ajuta mai mult la efortul de război?

Lev spuse:

— Cred că ar părea o dovadă de laşitate.

— Întocmai, recunoscu Gus. Deci nu mă voi întoarce la Washington. Acea parte din viaţa mea s-a încheiat pentru moment.

O auzi pe mama lui exclamând:

— Gus, nu!

— Am vorbit deja cu generalul Clarence de la Divizia din Buffalo, spuse el. Mă înrolez în armata ţării.

Mama lui izbucni în plâns.

Capitolul 26
Jumătatea lunii iunie 1917

Ethel nu se gândise la drepturile femeilor până în ziua în care stătuse în biblioteca de la Tŷ Gwyn, nemăritată şi gravidă, iar mârşavul avocat Solman îi explicase cum aveau să stea lucrurile. Trebuia să îşi petreacă cei mai frumoşi ani străduindu-se să îl hrănească şi să aibă grijă de copilul lui Fitz, însă tatăl nu avea nicio obligaţie de a o ajuta în vreun fel. Nedreptatea o făcuse să vrea să-l strângă de gât pe Solman.

Furia ei sporise în timp ce îşi căutase de lucru în Londra. Putea spera să obţină o slujbă numai dacă nu o voia niciun bărbat, şi chiar şi atunci i se oferea cel mult jumătate din salariul unui bărbat.

Însă feminismul ei mânios devenise de nezdruncinat în anii petrecuţi alături de femeile călite, muncitoare şi sărace din East End. Bărbaţii prezentau adeseori o variantă de basm, conform căreia exista o diviziune a muncii în cadrul familiilor, bărbatul plecând ca să câştige bani, iar femeia având grijă de gospodărie şi de copii. Realitatea era diferită. Majoritatea femeilor pe care le cunoştea Ethel munceau douăsprezece ore pe zi, având totodată grijă de gospodărie şi de copii. Subnutrite, muncind din greu, locuind în cocioabe şi îmbrăcându-se în zdrenţe, tot mai puteau să cânte, să râdă şi să-şi iubească copiii. Din punctul de vedere al lui Ethel, o asemenea femeie era mai îndreptăţită să voteze decât zece bărbaţi la un loc.

Militase atâta vreme pentru acest deziderat, încât se simţi uşor ciudat când acordarea dreptului de vot femeilor deveni o posibilitate reală la jumătatea anului 1917. În copilărie obişnuia să se întrebe mereu: „Cum o să fie în rai?”, dar nu primise niciodată un răspuns satisfăcător.

Parlamentul fu de acord cu organizarea unei dezbateri pe la jumătatea lunii iunie.

— Este rezultatul a două compromisuri, îi spusese Ethel entuziasmată lui Bernie când citi articolul din *The Times.* Conferinţa Preşedintelui Parlamentului, convocată de Asquith ca să îngroape problema, încearcă cu disperare să evite un scandal.

Bernie îi dădea lui Lloyd să mănânce micul dejun, hrănindu-l cu pâine prăjită înmuiată în ceai dulce.

— Presupun că guvernul se teme că femeile ar putea începe să se lege din nou cu lanţuri de garduri.

Ethel încuviinţă.

— Şi dacă politicienii vor fi prinşi în tămbălăul astfel creat, lumea va spune că nu se concentrează asupra câştigării războiului. Deci comitetul a recomandat acordarea dreptului de vot numai acelor femei de peste 30 de ani care sunt cap de familie sau care sunt căsătorite cu un cap de familie. Ceea ce înseamnă că eu sunt prea tânără.

— Acesta a fost primul compromis, zise Bernie. Şi al doilea?

— După spusele lui Maud, cabinetul a fost divizat.

Cabinetul de Război era format din patru oameni plus premierul Lloyd George.

— Curzon este împotriva noastră, evident.

Contele Curzon, preşedintele Camerei Lorzilor, era un misogin declarat. Era totodată preşedinte al Ligii împotriva Sufragiului pentru Femei.

— La fel şi Milner. Însă Henderson ne susţine.

Arthur Henderson era liderul Partidului Laburist, ai cărui parlamentari susţineau solicitările femeilor, deşi mulţi membri de partid se opuneau.

— Şi Bonar Law e cu noi, deşi el este mai puţin entuziast.

— Doi pentru, doi împotrivă, iar Lloyd George vrea, ca de obicei, să mulţumească pe toată lumea.

— Compromisul este ca votul să fie liber.

Asta însemna că guvernul nu avea să le ordone susţinătorilor săi cum să voteze.

— Deci, indiferent de rezultat, nu va fi vina guvernului.

— Nimeni nu l-a acuzat vreodată pe Lloyd George că ar fi vreun ingenuu.

— Însă v-a dat o şansă.

— Da, dar doar o şansă. Avem mult de muncă pentru pregătirea campaniei.

— Cred că vei constata că atitudinea s-a mai schimbat, spuse Bernie pe un ton optimist. Guvernul încearcă cu disperare să-i înlocuiască cu femei pe toţi bărbaţii din industrie plecaţi pe front în Franţa, aşa că au lansat o adevărată propagandă despre cât de destoinice sunt femeile care lucrează ca şoferiţe de autobuz sau la asamblarea muniţiei. Astfel încât oamenilor le vine mai greu acum să spună că femeile sunt inferioare.

— Sper să ai dreptate, zise Ethel cu fervoare.

Erau căsătoriţi deja de patru luni, iar Ethel nu regreta decizia luată. Bernie era deştept, interesant şi cumsecade. Credeau în aceleaşi lucruri şi munceau cot la cot ca să le obţină. Probabil că Bernie avea să fie candidatul laburist în Aldgate la următoarele alegeri generale – oricând aveau să se ţină acestea: ca atâtea alte lucruri, trebuiau să aştepte încheierea războiului. Bernie ar fi fost un parlamentar de nădejde, muncitor şi inteligent. Totuşi, Ethel nu era sigură că laburiştii puteau câştiga în Aldgate. Parlamentarul de acum era un liberal, însă se schimbaseră multe de la ultimele alegeri, din 1910. Chiar dacă articolul de lege cu privire la acordarea dreptului de vot femeilor nu trecea, celelalte propuneri ale Conferinţei Preşedintelui Parlamentului aveau să ofere dreptul de vot unui număr mare de bărbaţi din clasa muncitoare.

Bernie era un om bun, dar – spre ruşinea ei – Ethel încă mai tânjea din când în când după Fitz, care nu era deştept, interesant sau cumsecade şi ale cărui opinii se băteau cap în cap cu opiniile ei. Când avea aceste gânduri, simţea că nu este cu nimic mai presus faţă de bărbaţii care tânjeau după dansatoarele de cancan. Asemenea bărbaţi erau aţâţaţi de desuuri, de jupoane şi de chiloţei dantelaţi; ea era vrăjită de mâinile delicate ale lui Fitz, de accentul lui impecabil şi de parfumul curat şi uşor înmiresmat al pielii sale.

Însă ea era acum Eth Leckwith. Toată lumea vorbea despre Eth şi Bernie aşa cum vorbeau despre cal şi căruţă sau despre pâine şi unt.

Îl încălţă pe Lloyd şi îl duse la îngrijitoarea de copii, apoi porni spre sediul publicaţiei *The Soldier's Wife.* Vremea era frumoasă şi ea se simţea plină de speranţă. *„Putem* schimba lumea, se gândi ea. Nu este uşor, dar o putem face.” Ziarul lui Maud avea să obţină susţinere pentru proiectul de lege în rândul femeilor din clasa muncitoare şi să se asigure că toată lumea va fi cu ochii pe parlamentari în ziua votului.

Maud era deja la birou – fără îndoială că venise mai devreme după ce auzise ştirea. Stătea la o masă veche şi pătată, purtând o rochie violacee de vară şi o pălărie gen beretă, cu o pană extrem de lungă în vârf. Nu îşi mai reînnoise garderoba de la izbucnirea războiului, însă tot elegant era îmbrăcată. Părea mult prea stilată pentru acel loc, ca un cal de curse în curtea unei ferme.

— Trebuie să scoatem o ediţie specială, zise ea, notându-şi

ceva într-un carneţel. O să scriu eu prima pagină.

Ethel simţi un val de entuziasm. Asta era ce îi plăcea cel mai mult: acţiunea. Se aşeză de cealaltă parte a mesei şi spuse:

— O să mă asigur că şi celelalte pagini sunt gata. Ce-ar fi să introducem o rubrică în care să le explicăm cititorilor cum ne pot ajuta?

— Da. Să vină la întrunirile noastre, să pună o vorbă bună pe lângă parlamentarii din circumscripţiile lor, să trimită scrisori la ziare şi aşa mai departe.

— O să încropesc eu ceva.

Luă un creion şi un carneţel dintr-un sertar. Maud adăugă:

— Trebuie să mobilizăm femeile împotriva acestui proiect de lege.

Ethel îngheţă, cu creionul în mână.

— Poftim? exclamă ea. Ai spus „împotrivă”?

— Bineînţeles. Guvernul o să *pretindă* că le acordă femeilor dreptul de vot – dar tot îl va refuza multora dintre noi.

Ethel se uită pe deasupra mesei şi văzu titlul scris de Maud: VOTAŢI ÎMPOTRIVA ACESTUI ŞIRETLIC!

— Stai puţin!

Ea nu considera că este vorba de un şiretlic.

— Poate că nu este chiar ce ne-am dorit, dar e mai bine decât nimic.

Maud o privi cu mânie.

— E mai rău decât nimic. Proiectul ăsta de lege doar pretinde să acorde drepturi egale femeilor.

Maud era mult prea idealistă – sigur că nu era corect, în principiu, ca tinerele femei să fie discriminate, însă nu asta era important acum, era vorba despre pragmatism politic. Ethel spuse:

— Uite ce-i, uneori reformele trebuie făcute pas cu pas. Votul trebuie extins treptat. Chiar şi acum, numai jumătate dintre bărbaţi au voie să voteze…

Maud o întrerupse pe un ton imperios:

— Te-ai gândit ce femei vor fi lăsate pe dinafară?

Unul dintre defectele lui Maud era că uneori era cam arogantă. Ethel încercă să nu se simtă jignită. Zise pe un ton calm:

— Ei bine, eu sunt una dintre ele.

Maud nu îşi domoli tonul.

— Majoritatea muncitoarelor din industria de muniţii – o parte

esenţială a efortului de război – ar fi prea tinere ca să voteze. La fel se va întâmpla şi cu majoritatea infirmierelor care şi-au riscat vieţile îngrijind soldaţii răniţi în Franţa. Văduvele de război nu vor putea vota, în ciuda teribilului sacrificiu pe care l-au făcut, dacă se întâmplă să locuiască în camere cu chirie, mobilate. Nu pricepi că scopul acestui proiect de lege este să transforme femeile într-o minoritate?

— Deci vrei să militām *împotriva* proiectului?

— Desigur!

— E o nebunie!

Ethel era surprinsă şi supărată pentru că se afla într-un dezacord atât de profund cu o persoană care-i fusese prietenă şi colegă atâta vreme.

— Îmi pare rău, dar pur şi simplu nu văd cum le-am putea cere membrilor parlamentului să voteze împotriva a ceva ce am solicitat zeci de ani la rând.

— *Nu* asta facem!

Maud se înfurie şi mai tare.

— Am militat pentru egalitate şi asta nu-i egalitate! Dacă picăm în această capcană, o să rămânem pe tuşă încă o generaţie!

— Nu-i vorba de nicio capcană, spuse Ethel ţâfnoasă. Eu nu sunt *păcălită.* Înţeleg ce încerci să zici – nici măcar nu eşti prea subtilă –, însă nu ai dreptate.

— Serios? spuse Maud băţoasă, iar Ethel observă deodată asemănarea ei cu Fitz: fratele şi sora se încăpăţânau la fel de tare când îşi susţineau punctele de vedere.

Ethel zise:

— Gândeşte-te numai la propaganda pe care o va declanşa cealaltă tabără! „Ştiam noi că femeile nu se pot hotărî nici în ruptul capului, vor spune ei, de aceea nu pot vota.” Ne vor lua peste picior.

— Propaganda noastră trebuie să fie mai bună decât a lor, rosti Maud, uşor distrată. Trebuie doar să le explicăm tuturor foarte clar această situaţie.

Ethel clătină din cap.

— Te înşeli. Lucrurile astea sunt mult prea emoţionale. De ani de zile militām împotriva regulii care le interzice femeilor să voteze. Aceea este bariera. Odată ce va cădea, lumea va considera concesiile viitoare drept simple formalităţi. Va fi relativ uşor să coborâm vârsta de votare şi să îmblânzim celelalte

restricţii. Trebuie să pricepi asta.

— Nu, nu pricep, rosti Maud pe un ton glacial.

Nu îi plăcea să i se spună că *trebuie* să priceapă ceva.

— Proiectul ăsta reprezintă un pas înapoi. Toţi cei care îl vor susţine trădează cauza.

Ethel se holbă la Maud. Se simţea rănită. Zise:

— Doar nu vorbeşti serios.

— Te rog să nu-mi mai spui când vorbesc serios şi când nu.

— Muncim şi militām împreună de doi ani, rosti Ethel, simţind cum i se umplu ochii de lacrimi. Chiar crezi că, dacă nu sunt de acord cu tine, înseamnă că nu sunt fidelă cauzei sufragiului pentru femei?

Maud era de neînduplecat.

— Da, sunt cât se poate de convinsă de asta.

— Foarte bine, spuse Ethel şi, neştiind ce altceva să facă, ieşi din birou.

(ii)

Fitz îi comandase croitorului să îi facă şase costume noi. Toate cele vechi atârnau pe trupul său slăbit şi îl făceau să pară bătrân. Se îmbrăcă cu noua sa ţinută de seară: frac negru, vestă albă şi guler scrobit cu papion alb. Se privi în oglinda mare din garderobă şi se gândi: „Aşa mai merge.”

Coborî apoi în salon. Se descurca şi fără baston în casă. Maud îi turnă un pahar de vin de Madeira. Mătuşa Herm îl întrebă:

— Cum te simţi?

— Doctorii mi-au spus că piciorul se însănătoşeşte, dar încet.

Fitz se întorsese în tranşee la începutul anului, însă frigul şi umezeala îl doborâseră, aşa că ajunsese din nou pe lista convalescenţilor, lucrând la spionaj.

Maud rosti:

— Ştiu că ai prefera să fii acolo, dar nouă nu ne pare rău că ai ratat luptele din primăvară.

Fitz încuviinţă. Ofensiva Nivelle fusese un eşec, iar generalul francez Nivelle fusese dat afară. Soldaţii francezi se răzvrătiseră, apărându-şi tranşeele, dar refuzând să avanseze la comandă. Anul fusese până atunci cât se poate de prost pentru trupele Aliaţilor.

Însă Maud se înşela crezând că Fitz ar fi preferat să fie în linia întâi. Munca pe care o făcea în Camera 40 era probabil mult mai

importantă decât luptele din Franţa. Multă lume se temuse că submarinele germane aveau să întrerupă liniile de aprovizionare ale Marii Britanii. Însă Camera 40 izbutise să afle poziţia submarinelor şi avertiza în prealabil vasele. Această informaţie, combinată cu tactica de a trimite vasele în convoaie escortate de distrugătoare, redusese mult eficienţa submarinelor. Era o izbândă, chiar dacă una de care ştia foarte puţină lume.

Pericolul venea acum din Rusia. Ţarul fusese înlăturat şi orice era posibil. Până atunci moderaţii reuşiseră să controleze situaţia, dar cât avea să dureze asta oare? Nu numai familia lui Bea şi moştenirea Băiatului erau în pericol. Dacă extremiştii preluau puterea în Rusia, ar fi putut cădea la pace, permiţând câtorva sute de mii de soldaţi germani să treacă pe frontul din Franţa.

Fitz zise:

— Măcar nu am pierdut Rusia.

— Încă, îl corectă Maud. Germanii speră că bolşevicii vor avea câştig de cauză – toată lumea ştie asta.

Pe când vorbea, intră prinţesa Bea, purtând o rochie de mătase argintie, cu decolteu şi un set de bijuterii cu diamante. Fitz şi Bea urmau să meargă la un dineu, apoi la bal: începuse sezonul londonez. Bea auzi remarca lui Maud şi spuse:

— Nu subestima familia regală rusă. S-ar putea să asistăm la o contrarevoluţie. La urma urmei, ce a avut de câştigat poporul rus? Muncitorii sunt încă înfometaţi, soldaţii încă mor şi germanii încă avansează.

Grout intră cu o sticlă de şampanie. O deschise fără zgomot şi îi turnă lui Bea un pahar. Ca de obicei, ea luă o gură şi îl lăsă jos.

Maud zise:

— Prinţul Lvov a anunţat că femeile vor putea vota la alegerile pentru Adunarea Constituantă.

— Dacă se va ajunge la asta, spuse Fitz. Guvernul provizoriu face nenumărate anunţuri, dar îl ascultă cineva? Din câte îmi dau seama, toate satele şi-au ales un soviet şi se administrează singure.

— Închipuiţi-vă! exclamă Bea. Ţăranii ăia superstiţioşi şi analfabeţi prefăcându-se că guvernează!

— Este foarte periculos, zise Fitz mânios. Lumea nici nu îşi dă seama cât de repede se poate ajunge la anarhie şi la barbarism.

Subiectul acesta îl înfuria. Maud adăugă:

— Cât de ironic ar fi ca Rusia să devină mai democratică

decât Marea Britanie!

— Parlamentul urmează să dezbată chestiunea acordării dreptului de vot femeilor, rosti Fitz.

— Numai femeilor de peste 30 de ani care sunt cap de familie sau soţiilor capilor de familie.

— Totuşi, cred că sunteţi mulţumite că aţi făcut ceva progrese. Am citit un articol despre asta, scris de tovarăşa ta Ethel într-unul dintre ziare.

Fitz fusese surprins, stând în salonul clubului şi frunzărind *New Statesman,* să îşi dea seama că citeşte cuvintele scrise de fosta sa menajeră-şefă. Îi trecu prin minte gândul incomod că el n-ar fi fost capabil să scrie un articol atât de clar şi de bine argumentat.

— Teza ei este că femeile ar trebui să accepte asta în ideea că tot e mai bine decât nimic.

— Mă tem că eu nu sunt de acord, zise Maud cu răceală. Nu am de gând să aştept până la 30 de ani ca să fiu considerată o membră a rasei umane.

— V-aţi certat?

— Am hotărât să ne despărţim drumurile.

Fitz observă că Maud era furioasă. Pentru a calma atmosfera, se întoarse spre Lady Hermia.

— Dacă parlamentul britanic le acordă femeilor drept de vot, pe cine ai vota dumneata, mătuşă?

— Nu sunt atât de sigură că aş vota, rosti mătuşa Herm. Nu este puţin cam vulgar?

Maud părea iritată, dar Fitz rânji.

— Dacă doamnele de familie bună sunt de această părere, singurele votante vor fi femeile din clasa muncitoare, iar ele îi vor alege pe socialişti, spuse el.

— O, Doamne! exclamă Herm. Poate că ar fi mai bine să votez, la urma urmei.

— Îl vei susţine pe Lloyd George?

— Un avocat galez? În niciun caz!

— Poate pe Bonar Law, liderul conservator.

— Aşa cred.

— Dar el este canadian.

— O, Doamne!

— Asta este problema cu care se confruntă imperiile: plebea din toată lumea crede că face parte din ele.

Doica intră cu Băiatul. Acesta avea acum doi ani şi jumătate şi

era un ţânc dolofan, care moştenise părul bălai şi des al mamei sale. Alergă spre Bea, iar ea îl urcă în poală. El zise:

— Am mâncat terci şi doicuţa a scăpat zahărul!

Apoi râse – acela fusese marele eveniment al zilei la creşă.

Bea se simţea cel mai bine atunci când era cu copilul, se gândi Fitz. Chipul i se îmblânzea şi devenea afectuoasă, mângâindu-l şi sărutându-l. După un minut, el sări din poala ei şi porni împleticit către Fitz.

— Ce mai face micul meu soldat? îl întrebă Fitz. O să creşti mare şi o să împuşti germani?

— Bang! Bang! strigă copilul.

Fitz observă că Băiatului îi curge nasul.

— A răcit, Jones? o întrebă el cu asprime pe doică.

Doica părea înspăimântată. Era o tânără din Aberowen, dar avea o bună pregătire profesională.

— Nu, Domnia Voastră, sunt sigură că nu… doar este iunie!

— Da, dar există şi răceli de vară.

— A fost perfect sănătos toată ziua. Doar că îi curge nasul.

— Exact.

Fitz scoase o batistă din buzunarul interior al hainei sale şi îl şterse pe Băiat la nas.

— S-a jucat cu copiii oamenilor de rând?

— Nu, domnule, deloc.

— Nici în parc?

— În părţile unde mergem noi nu sunt decât copii din familii bune. Sunt absolut sigură de asta.

— Sper să ai dreptate. Copilul acesta este moştenitorul domeniului Fitzherbert şi ar putea să fie şi un prinţ rus.

Fitz îl lăsă jos pe Băiat, iar acesta fugi din nou la doică.

Grout îşi făcu din nou apariţia, cu un plic pe o tavă de argint.

— O telegramă, Domnia Voastră, spuse el. Este adresată prinţesei.

Fitz făcu un gest, indicându-i lui Grout să-i ducă telegrama lui Bea. Ea se încruntă neliniştită – telegramele tulburau pe oricine în vreme de război –, apoi deschise plicul. Se uită pe foaia de hârtie şi scoase un strigăt de spaimă.

Fitz sări în picioare.

— Ce s-a întâmplat?

— Fratele meu!

— Trăieşte?

— Da… a fost rănit.

Începu să plângă.

— I-au amputat braţul, adăugă ea, dar este în convalescenţă. Of, bietul Andrei!

Fitz luă telegrama şi o citi. Singura informaţie suplimentară era că prinţul Andrei fusese dus acasă, la Bulovnir, moşia sa de la ţară aflată în provincia Tambov, la sud-est de Moscova. Spera ca Andrei să fie cu adevărat în convalescenţă – mulţi oameni mureau din cauza infectării rănilor şi amputarea nu oprea întotdeauna extinderea cangrenei.

— Draga mea, îmi pare nespus de rău, rosti Fitz.

Maud şi Herm veniră lângă Bea, încercând să o consoleze.

— Spune aici că o să urmeze şi o scrisoare, dar Dumnezeu ştie cât va dura până ajunge.

— Trebuie să aflu cum se simte! scânci Bea printre hohote.

Fitz spuse:

— Îl voi ruga pe ambasadorul britanic să se intereseze.

Conţii încă păstraseră anumite privilegii, chiar şi în acea epocă a democraţiei.

Maud spuse:

— Hai să mergem în camera ta, Bea.

Bea încuviinţă şi se ridică în picioare.

Fitz zise:

— Ar fi mai bine să merg la dineul lordului Silverman – Bonar Law o să fie acolo.

Fitz voia ca la un moment dat să fie ministru într-un guvern conservator şi profita de orice ocazie pentru a discuta cu liderul partidului.

— Însă voi sări peste bal şi mă voi întoarce direct acasă.

Bea încuviinţă, apoi se lăsă condusă sus.

Grout intră şi spuse:

— Maşina este gata, Domnia Voastră.

Pe parcursul scurtului drum până în Belgrave Square, Fitz medită la veştile primite. Prinţul Andrei nu se pricepuse niciodată să administreze domeniile familiei. Probabil că avea să se folosească de acest handicap ca să se ocupe şi mai puţin de afaceri. Moşia urma să aibă şi mai mult de suferit. Însă Fitz nu putea face nimic de la o mie cinci sute de mile distanţă. Era frustrat şi îngrijorat. Anarhia pândea mereu de după colţ, iar delăsarea unor nobili precum Andrei le oferise revoluţionarilor o şansă reală.

Când ajunse la reşedinţa familiei Silverman, Bonar Law era

deja acolo – la fel ca şi Perceval Jones, parlamentarul din Aberowen şi preşedintele de la Celtic Minerals. Jones era un înfumurat fără seamăn, iar în seara aceea nu îşi mai încăpea în pene de mândrie pentru că se afla într-o companie atât de distinsă, stând cu mâinile în buzunare şi vorbind cu lordul Silverman, cu un lanţ masiv de aur atârnat de vesta largă.

Fitz nu ar fi trebuit să fie atât de surprins. Era totuşi un dineu politic, iar Jones era în plină ascensiune în Partidul Conservator: fără îndoială că şi el spera să ajungă ministru când şi dacă Bonar Law avea să devină premier. Chiar şi aşa, tot era ca şi cum ai fi dat nas în nas cu rândaşul la Hunt Ball, iar Fitz nu-şi putea alunga senzaţia iritantă că bolşevismul putea ajunge la Londra nu prin revoluţie, ci pe nesimţite.

La masă Jones îl şocă pe Fitz declarând că el este în favoarea acordării dreptului de vot femeilor.

— Dar de ce, pentru Dumnezeu? întrebă Fitz.

— Am făcut un sondaj printre agenţii şi preşedinţii de circumscripţii, răspunse Jones, iar Fitz îl văzu pe Bonar Law dând din cap aprobator. Raportul este de doi la unu în favoarea propunerii.

— În rândul conservatorilor? rosti Fitz, nevenindu-i să creadă.

— Desigur, Domnia Voastră.

— Dar de ce?

— Proiectul de lege va acorda dreptul de vot doar femeilor de peste 30 de ani, care sunt cap de familie sau soţii ale capilor de familie. Majoritatea muncitoarelor din fabrici sunt excluse, pentru că acestea sunt în general tinere. Iar toate acele intelectuale teribile sunt femei necăsătorite, care trăiesc în căminele altora.

Fitz rămase cu gura căscată – privise întotdeauna tema aceasta ca fiind o chestiune de principiu. Însă principiile nu contau pentru oamenii de afaceri care-şi acordau mai multă importanţă decât era cazul, precum Jones. Fitz nu se gândise niciodată la consecinţele electorale.

— Tot nu înţeleg…

— Majoritatea noilor votante vor fi mame mature din clasa de mijloc. Jones se bătu uşor peste nară cu un gest vulgar. Lord Fitzherbert, acesta este cel mai conservator grup de oameni din ţară. Proiectul de lege va oferi partidului nostru şase milioane de voturi în plus.

— Deci ai de gând să susţii sufragiul femeilor?

— Trebuie să-l susţinem! Avem nevoie de acele femei

conservatoare. La următoarele alegeri vor fi trei milioane de noi votanţi din clasa muncitoare, cei mai mulţi reveniţi din armată, cei mai mulţi nefiind de partea noastră, însă femeile noastre îi vor depăşi numeric.

— Dar principiul, omule! protestă Fitz, deşi simţea că poartă o bătălie deja pierdută.

— Principiul? zise Jones. Vorbim de pragmatism politic aici.

Arboră un surâs condescendent, care îl scoase din minţi pe Fitz.

— Însă, dacă îmi permiteţi să remarc, dumneavoastră aţi fost mereu un idealist.

— Cu toţii suntem idealişti, interveni lordul Silverman, aplanând conflictul ca o gazdă bună. De aceea am intrat în politică. Oamenii fără idealuri nu îşi bat capul. Însă trebuie să ne confruntăm cu realităţile alegerilor şi ale opiniei publice.

Fitz nu voia să fie etichetat drept un visător ineficient, aşa că adăugă imediat:

— Sigur că da. Totuşi, chestiunea locului femeii în societate atinge însăşi esenţa vieţii de familie, ceva la care am crezut că toţi conservatorii ţin ca la ochii din cap.

Bonar Law spuse:

— Chestiunea se află încă în discuţie. Membrii parlamentului vor vota liber, îşi vor asculta conştiinţa.

Fitz încuviinţă cu un aer supus, iar Silverman începu să vorbească despre răzmeriţele din armata franceză.

Fitz rămase tăcut pe toată durata dineului. I se părea de prost augur că acest proiect era susţinut atât de Ethel Leckwith, cât şi de Perceval Jones. Exista posibilitatea periculoasă să treacă. El considera că ar fi trebuit ca toţi conservatorii să apere valorile tradiţionale, nu să se lase influenţaţi de consideraţii electorale pe termen scurt; însă era limpede că Bonar Law nu împărtăşea această părere, iar Fitz nu voia să se poziţioneze în contradictoriu. Drept urmare, îi era ruşine că nu era pe deplin sincer, un sentiment pe care îl detesta.

Plecă de la lordul Silverman imediat după Bonar Law. Se întoarse acasă şi urcă de îndată la etaj. Îşi scoase haina, îmbrăcă un halat de mătase şi se duse în camera lui Bea.

O găsi întinsă în pat, cu o ceaşcă de ceai. Se vedea că plânsese, însă îşi dăduse pe faţă cu fond de ten şi îmbrăcase o cămaşă de noapte înflorată şi un halat roz, împletit, cu mâneci bufante. O întrebă cum se mai simte.

— Sunt răvăşită, rosti ea. Andrei este singurul care a mai rămas din familia mea.

— Ştiu.

Părinţii ei muriseră şi nu mai avea alte rude apropiate.

— Este îngrijorător – dar probabil va trece peste asta, adăugă Fitz.

Ea lăsă jos ceaşca şi farfurioara.

— M-am gândit foarte mult, Fitz.

Era ceva ce nu obişnuia să spună prea des.

— Te rog, ţine-mă de mână, continuă ea.

El îi luă mâna stângă în palmele sale. Era frumoasă şi, în ciuda subiectului trist de conversaţie, Fitz se simţea aţâţat. Îi privi inelele – un inel de logodnă cu diamant şi o verighetă de aur. Avu impulsul de a-i lua mâna în gură şi de a-i muşca partea cărnoasă de la baza degetului mare.

Ea zise:

— Vreau să mă duci în Rusia.

El fu atât de surprins de această afirmaţie, încât dădu drumul imediat mâinii ei.

— Poftim?

— Nu mă refuza încă – gândeşte-te un pic, te rog, spuse ea. O să spui că este periculos – ştiu asta. Dar sunt sute de britanici în Rusia în acest moment: diplomaţii de la ambasadă, oamenii de afaceri, ofiţerii şi soldaţii din misiunile noastre militare de acolo, jurnaliştii şi alţii.

— Cum rămâne cu Băiatul?

— Nu-mi place să îl las acasă, însă doica Jones este excelentă, Hermia îi este devotată, iar pe Maud te poţi bizui şi sunt convinsă că va lua deciziile potrivite în momentele critice.

— Vom avea nevoie de vize…

— Ai putea şopti o vorbă la urechea potrivită. Pentru Dumnezeu, tocmai ai fost la un dineu cu cel puţin un membru al cabinetului.

Avea dreptate.

— Ministerul de Externe îmi va cere să scriu un raport despre călătorie probabil – mai ales că vom trece prin zonele rurale, pe unde diplomaţii noştri nu se aventurează decât rareori.

Ea îl apucă din nou de mână.

— Singura mea rudă rămasă în viaţă este grav rănită şi ar putea muri. Trebuie să îl văd. Te rog, Fitz. Te implor!

Adevărul era că Fitz nu se simţea chiar atât de nedoritor cum

presupunea ea. Perspectiva lui asupra a ceea ce era periculos fusese modificată de viaţa în tranşee. În fond, cei mai mulţi oameni supravieţuiau unui baraj de artilerie. O călătorie în Rusia, deşi riscantă, era o nimica toată prin comparaţie, însă tot ezita.

— Îţi înţeleg dorinţa, zise el. Lasă-mă să mă interesez.

Ea îi luă cuvintele drept o încuviinţare.

— O, mulţumesc! spuse ea.

— Nu-mi mulţumi încă. Lasă-mă să aflu care sunt şansele de realizare.

— În regulă, rosti ea, însă el vedea că Bea presupunea deja care va fi rezultatul.

Se ridică în picioare.

— Trebuie să mă pregătesc de culcare, îi spuse el îndreptându-se spre uşă.

— După ce îţi pui hainele de culcare… te rog, întoarce-te. Vreau să mă ţii în braţe.

Fitz zâmbi.

— Bineînţeles, spuse el.

(iii)

În ziua în care parlamentul dezbătu chestiunea dreptului de vot pentru femei, Ethel organiză un miting într-o sală din apropierea Palatului Westminster.

Acum era angajată de Sindicatul Naţional al Muncitorilor din Confecţii, bucuros că putea avea o activistă atât de cunoscută. Principala ei sarcină era să recruteze femei în atelierele din East End, însă sindicatul era de părere că trebuie să lupte pentru membrii săi nu doar la locul de muncă, ci şi în politica naţională.

O întrista felul în care se încheiase relaţia ei cu Maud. Poate că existase mereu ceva artificial în prietenia dintre sora unui conte şi fosta menajeră a acestuia, dar Ethel sperase că vor putea trece peste diferenţa de clasă. Totuşi, în adâncul sufletului ei, Maud crezuse – fără ca măcar să conştientizeze asta – că fusese născută ca să poruncească, iar Ethel să se supună fără crâcnire.

Ethel spera ca votul din parlament să se desfăşoare înainte de încheierea mitingului, pentru a putea anunţa rezultatul, însă dezbaterea se prelungi până târziu, iar întrunirea luă sfârşit la ora zece. Ethel şi Bernie merseră într-o tavernă din Whitehall frecventată de parlamentarii laburişti şi aşteptară acolo veştile.

Trecuse deja de ora unsprezece, iar taverna tocmai se închidea, când doi parlamentari se năpustiră înăuntru. Unul dintre ei o zări pe Ethel.

— Am câştigat! strigă el. Adică voi aţi câştigat – femeile.

Lui Ethel abia dacă-i venea să creadă.

— Au trecut articolul?

— Cu o majoritate covârşitoare: 387 la 57!

— Am câştigat!

Ethel îl sărută pe Bernie.

— Am câştigat! strigă ea.

— Bine lucrat, zise el. Savurează-ţi victoria! O meriţi din plin.

Nu puteau bea ca să sărbătorească. Noile reguli de război obligau tavernele să nu mai servească clienţii după anumite ore. Asta ar fi trebuit să îmbunătăţească productivitatea clasei muncitoare. Ethel şi Bernie ieşiră în Whitehall ca să prindă un autobuz spre casă.

În timp ce aşteptau în staţia de autobuz, Ethel se simţea euforică.

— Nu-mi vine să cred! După toţi aceşti ani… femeile au drept de vot!

Un trecător o auzi – era un bărbat înalt în ţinută de seară şi cu baston.

Ea îl recunoscu pe Fitz.

— Nu fi atât de sigură, spuse el. Vom respinge articolul în Camera Lorzilor.

Capitolul 27
Iunie – septembrie 1917

Walter von Ulrich se căţără afară din tranşee şi, luându-şi viaţa în propriile-i mâini, începu să meargă pe terenul dintre tabere.

Iarbă proaspătă şi flori sălbatice creşteau prin gropile făcute de obuze. Era o seară plăcută de vară, într-o regiune care aparţinuse cândva Poloniei, apoi Rusiei, iar acum era ocupată parţial de trupele germane. Walter purta o haină care nu ieşea în evidenţă, peste o uniformă de caporal. Se mânjise pe faţă şi pe mâini pentru un plus de autenticitate. Purta un chipiu alb, ca un steag alb de pace, şi ducea pe umăr o cutie de carton.

Îşi zise că nu avea niciun rost să se sperie.

Poziţiile ruşilor abia se întrezăreau în lumina slabă a amurgului. Nu se mai trăsese niciun foc de câteva săptămâni bune, iar Walter se gândea că apropierea lui avea să fie privită mai degrabă cu o curiozitate justificată decât cu suspiciune.

Dacă se înşela, era un om mort.

Ruşii îşi pregăteau ofensiva. Iscoadele şi avioanele de recunoaştere germane raportaseră sosirea unor trupe proaspete şi descărcarea unor camioane de muniţie pe front. Informaţia fusese confirmată de soldaţii ruşi flămânzi care trecuseră în tabăra inamică, predându-se în speranţa că vor primi o masă caldă de la germani.

Dovada iminentei ofensive venise ca o mare dezamăgire pentru Walter. El sperase ca noul guvern rus să nu poată continua lupta. La Petrograd, Lenin şi bolşevicii cereau în gura mare pacea, asaltând opinia publică cu un potop de ziare şi pamflete – plătite din bani germani.

Poporul rus nu voia război. Un anunţ făcut de ministrul de externe Pavel Miliukov, cum că Rusia încă ţintea obţinerea unei „victorii decisive”, îi scosese din nou pe străzi pe muncitorii şi pe soldaţii furioşi. Tânărul şi teatralul ministru de război Kerensky, care era responsabil pentru ofensiva iminentă, reintrodusese biciuirea în armată şi reinstaurase autoritatea ofiţerilor. Aveau să lupte însă soldaţii ruşi? Asta voiau germanii să ştie, iar Walter îşi risca viaţa încercând să afle.

Primiseră semnale contradictorii. În unele secţiuni ale

frontului, soldaţii ruşi înălţaseră steaguri albe şi declaraseră în mod unilateral armistiţiu. Alte secţiuni păreau liniştite şi disciplinate. Walter se hotărâse să viziteze una dintre aceste secţiuni.

Izbutise într-un final să scape din Berlin. Probabil că Monika von der Helbard le spusese pe şleau părinţilor ei că nu avea să existe nicio nuntă. În orice caz, Walter ajunsese din nou în linia întâi, culegând informaţii.

Îşi trecu cutia pe celălalt umăr. Putea vedea acum vreo şase capete iţindu-se pe deasupra marginii unei tranşee. Purtau chipiuri – soldaţii ruşi nu aveau căşti. Îl urmăreau cu privirea, dar nu îşi îndreptaseră armele spre el.

Walter avea o atitudine fatalistă faţă de moarte. Se gândea că acum putea muri fericit, după noaptea de desfătare petrecută alături de Maud la Stockholm. Sigur că ar fi preferat să trăiască. Voia să întemeieze o familie şi să aibă copii împreună cu Maud. Şi spera să facă asta într-o Germanie prosperă şi democrată. Însă pentru asta trebuia mai întâi să câştige războiul, ceea ce însemna că el trebuia să-şi rişte viaţa, deci nu avea de ales.

Chiar şi aşa, simţi cum i se strânge stomacul când ajunse în bătaia puştilor. Era atât de uşor ca un soldat să-l ia în cătare şi să apese trăgaciul… La urma urmei, de aceea se aflau acolo.

El nu avea puşcă şi spera ca ei să fi observat asta. Avea un Luger de nouă milimetri îndesat în centură, la spate, însă pe acesta nu îl puteau vedea. Ce puteau vedea în schimb era cutia pe care o ducea. Spera că nu arată deloc ameninţător.

Era recunoscător pentru fiecare pas pe care îl făcea fără să fie omorât, dar conştient că fiecare pas îl punea în pericol tot mai mult. „Din clipă în clipă”, se gândi el. Se întrebă dacă auzeai împuşcătura care te omora. Walter se temea cel mai mult că avea să fie rănit şi să sângereze încet până murea sau că putea să cadă pradă vreunei infecţii într-un spital murdar de campanie.

Putea vedea acum şi feţele ruşilor şi observă amuzament, uimire şi o uluială însufleţită în expresiile lor. Se uită înfrigurat după semnele fricii: acesta era cel mai mare pericol. Un soldat speriat putea să tragă doar ca să spulbere tensiunea din aer.

În cele din urmă ajunse la zece metri, apoi la nouă, opt… şi se opri la marginea tranşeei.

— Salutare, tovarăşi, rosti el în rusă.

Lăsă jos cutia. Îi întinse mâna soldatului aflat cel mai aproape. Din inerţie, omul se întinse şi îl ajută să sară în tranşee. Un mic

grup se strânse în jurul lui.

— Am venit să vă întreb ceva, zise el.

Majoritatea ruşilor educaţi vorbeau puţină germană, dar soldaţii erau în marea lor parte ţărani şi puţini înţelegeau altă limbă. În copilărie Walter învăţase rusa ca parte a pregătirii sale, sub stricta supraveghere a tatălui său, pentru a urma o carieră în armată şi în Ministerul de Externe. Nu îşi folosise prea mult rusa, dar credea că îşi poate aminti suficient pentru această misiune.

— Mai întâi ceva de băut, rosti el.

Coborî cutia în tranşee, rupse capacul şi scoase o sticlă de şnaps. Îi scoase dopul, trase un gât, se şterse la gură şi-i dădu sticla militarului de lângă el, un caporal înalt de vreo 18-19 ani. Omul rânji, bău şi dădu sticla mai departe.

Walter studie împrejurimile pe furiş. Tranşeea era prost construită – pereţii erau înclinaţi şi nu erau consolidaţi cu bârne. Podeaua era neregulată şi nu avea grătare de lemn, aşa că era mocirloasă chiar şi atunci, pe timp de vară. Tranşeea nu era nici măcar făcută în linie dreaptă – deşi acesta era probabil un lucru bun, de vreme ce nu existau traverse care să amortizeze impactul focului de artilerie. Peste tot plutea o duhoare pestilenţială: era evident că soldaţii nu se oboseau mereu să meargă până la latrină. Ce era cu ruşii ăştia? Făceau numai lucruri de mântuială, în dezordine sau doar pe jumătate.

În timp ce sticla trecea de la unul la altul, apăru un sergent.

— Ce se întâmplă aici, Feodor Igorovici? rosti el, adresându-se caporalului înalt. De ce vorbiţi cu un afurisit de german?

Feodor era tânăr, dar mustaţa lui era stufoasă şi buclată pe obraji. Dintr-un anumit motiv purta pe cap o beretă marinărească aşezată şmechereşte într-o parte. Aerul său de încredere în sine mai că dădea în aroganţă.

— Luaţi şi dumneavoastră o gură, domnule sergent Gavrik.

Sergentul bău şi el din sticlă, ca restul militarilor, dar fără a fi la fel de nonşalant ca oamenii săi. Se uită la Walter cu neîncredere.

— Ce dracu’ cauţi aici?

Walter repetase înainte ce avea de gând să spună.

— În numele muncitorilor, soldaţilor şi ţăranilor germani, am venit să vă întreb de ce vă luptaţi cu noi.

După o clipă de tăcere surprinsă, Feodor zise:

— Dar *voi* de ce vă luptaţi cu *noi?*

Walter avea răspunsul deja pregătit.

— Noi nu avem de ales. Ţara noastră este condusă încă de kaizer – noi nu am făcut încă revoluţie. Dar voi aţi făcut. Ţarul nu mai este, iar Rusia este condusă acum de oamenii de rând. Aşa că am venit să-i întreb pe oamenii de rând: de ce vă luptaţi cu noi?

Feodor se uită la Gavrik şi zise:

— Este o întrebare pe care ne-o punem şi noi!

Gavrik ridică din umeri. Walter îşi dădu seama că omul este un tradiţionalist şi că-şi păstrează opiniile pentru sine.

Veniră apoi şi alţi oameni din tranşee, alăturându-se grupului. Walter deschise încă o sticlă. Se uită în jur la militarii slabi, zdrenţăroşi şi murdari, care se îmbătau cu repeziciune.

— Ce vor de fapt ruşii?

Se auziră imediat mai multe voci.

— Pământ!

— Pace!

— Libertate!

— Băutură!

Walter scoase încă o sticlă din cutie. De fapt, se gândi el, aveau nevoie mai degrabă de săpun, de mâncare bună şi de bocanci noi.

Feodor spuse:

— Eu vreau să mă întorc în satul meu. Lumea a început să împartă pământurile prinţului şi vreau să mă asigur că familia mea primeşte ce i se cuvine.

Walter întrebă:

— Susţineţi vreun partid politic?

Un soldat răspunse:

— Da, pe bolşevici!

Ceilalţi izbucniră în urale. Walter fu mulţumit să audă asta.

— Sunteţi membri de partid?

Ei clătinară din cap. Feodor spuse:

— Eu îi susţineam pe revoluţionarii socialişti, dar ei ne-au dezamăgit.

O parte dintre militari dădură din cap în semn de încuviinţare.

— Kerensky a reintrodus biciuirea, adăugă Feodor.

— Şi a ordonat o ofensivă de vară, zise Walter.

Vedea chiar în faţa ochilor săi un vraf de cutii cu muniţie, dar nu pomeni nimic de acestea, temându-se ca nu cumva ruşii să îl considere spion.

— Avioanele noastre de recunoaştere au văzut pregătirile,

adăugă el.

Feodor i se adresă lui Gavrik:

— De ce trebuie să atacăm? Putem face pace la fel de bine de pe poziţiile actuale!

Se auziră murmure de încuviinţare. Walter adăugă:

— Deci ce veţi face dacă primiţi ordin să avansaţi?

Feodor zise:

— Va trebui să organizăm o întrunire a comitetului soldaţilor, ca să discutăm despre asta.

— Nu mai spune tâmpenii, spune Gavrik. Comitetele soldaţilor nu mai au voie să pună în discuţie ordinele primite.

Se auzi un murmur de nemulţumire şi cineva de la marginea cercului bombăni:

— Mai vedem noi, tovarăşe sergent!

Mulţimea continua să crească. Poate că ruşii puteau simţi mirosul de băutură de la distanţă. Walter le mai dădu încă două sticle. În chip de explicaţie pentru cei abia sosiţi, el zise:

— Poporul german vrea pace la fel de mult ca voi. Dacă nu ne atacaţi, nici noi nu vă vom ataca.

— Beau pentru asta! rosti unul dintre soldaţii nou-sosiţi şi se auziră urale răzleţe.

Walter se temea că zgomotul avea să atragă atenţia vreunui ofiţer şi se întreba cum îi putea face pe ruşi să îşi coboare tonul, mai ales acum, că băuseră şnaps; însă era prea târziu pentru asta. Deodată se auzi un glas puternic şi autoritar:

— Ce se petrece aici? Ce puneţi la cale, soldaţi?

Mulţimea se dădu în lături, pentru a-i permite să treacă unui individ masiv, în uniformă de maior. Acesta îl privi pe Walter şi spuse:

— Tu cine dracu’ mai eşti?

Walter simţi cum îl cuprinde deznădejdea. Fără îndoială că ofiţerul era obligat să îl ia prizonier. Serviciul german de spionaj ştia cum îşi tratau ruşii prizonierii de război. Capturarea de către ei era echivalentă cu o condamnare la moarte prin înfometare şi frig.

Se sili să zâmbească şi îi oferi ultima sticlă nedeschisă.

— Beţi şi dumneavoastră, domnule maior.

Ofiţerul nu îl băgă în seamă şi se întoarse spre Gavrik.

— Ce naiba crezi că faci?

Gavrik nu se lăsă intimidat.

— Oamenii nu au mâncat nimic la prânz astăzi, domnule

maior, aşa că nu puteam să le interzic să bea.

— Ar fi trebuit să îl iei prizonier!

Feodor interveni:

— Nu îl putem lua prizonier, după ce i-am consumat băutura.

Vorbea deja împleticit.

— Nu ar fi corect! încheie el, iar ceilalţi izbucniră în urale.

Maiorul i se adresă lui Walter:

— Eşti o iscoadă şi ar trebui să-ţi zbor creierii.

Duse mâna la pistolul agăţat la cingătoare. Soldaţii începură să protesteze. Maiorul continua să fie supărat, dar nu mai scoase nicio vorbă, de teama că ar fi putut fi nevoit să se confrunte cu propriii oameni.

Walter le zise:

— Cred că-i mai bine să plec acum. Maiorul vostru nu pare foarte prietenos. În plus, avem un bordel exact în spatele liniei frontului şi este acolo o blondă cu sânii mari care s-ar putea să sufere de singurătate…

Ei izbucniră în râs şi chiote. Era doar pe jumătate adevărat: bordelul chiar exista, dar Walter nu îl vizitase niciodată.

— Nu uitaţi, spuse el. Nu vom lupta dacă voi nu luptaţi!

Se căţără afară din tranşee – acesta era momentul cel mai periculos. Se ridică în picioare, făcu câţiva paşi, se întoarse, le făcu cu mâna şi plecă mai departe. Curiozitatea lor era satisfăcută şi nu mai era nici şnaps. Acum le putea trece prin cap să îşi facă datoria şi să împuşte inamicul. Se simţea de parcă ar fi avut pe spate o ţintă.

Se lăsa întunericul. În curând avea să iasă din bătaia puştilor. Mai avea câţiva metri până să ajungă la adăpost. Avu nevoie de toată voinţa lui pentru a nu o lua la fugă – ştiind că asta i-ar fi putut fi fatal. Strângând din dinţi, porni cu paşi egali printre resturile obuzelor neexplodate.

Aruncă o privire în spate. Nu putea vedea tranşeea – asta însemna că nici ei nu îl mai puteau vedea; era în siguranţă.

Răsuflă uşurat şi merse mai departe. Meritase riscul. Aflase foarte multe. Deşi această secţiune nu arborase steagul alb, ruşii nu erau deloc pregătiţi pentru bătălie. Era clar că oamenii sunt nemulţumiţi şi pe punctul de a se răzvrăti, iar ofiţerii abia dacă îi mai puteau ţine în frâu. Sergentul avusese grijă să nu îi enerveze, iar maiorul nu îndrăznise să îl ia prizonier pe Walter. Era imposibil ca soldaţii să lupte vitejeşte în acea stare de spirit.

Ajunse aproape de linia germană. Îşi strigă numele şi parola

convenită în prealabil, apoi sări în tranşee. Un locotenent îl salută.

— A fost o misiune reuşită, domnule?

— Da, mulţumesc, rosti Walter. Chiar foarte reuşită.

(ii)

Katerina era întinsă pe pat în fosta cameră a lui Grigori, îmbrăcată doar într-o cămăşuţă subţire. Fereastra era deschisă, lăsând să intre aerul cald de iulie şi vuietul trenurilor care treceau la doar câţiva paşi distanţă. Era în a şasea lună de sarcină.

Grigori îşi trecu un deget peste silueta ei, de la umăr, peste un sân umflat, apoi de-a lungul coastelor, până la umflătura uşoară a burţii şi în josul coapsei. Înainte de Katerina nu mai cunoscuse o asemenea bucurie confortabilă. Relaţiile pe care le avusese în tinereţe cu femeile fuseseră zorite şi scurte. Pentru el era o experienţă nouă şi fericită să stea întins lângă o femeie după sex, atingându-i trupul cu tandreţe şi cu dragoste, dar fără grabă sau patimă. Poate că asta însemna căsătoria, se gândi el.

— Eşti şi mai frumoasă atunci când eşti însărcinată, rosti el, vorbind în şoaptă pentru a nu-l trezi pe Vladimir.

De doi ani şi jumătate era ca un tată pentru fiul fratelui său, dar acum urma să aibă propriul lui copil. Ar fi vrut să-şi numească bebeluşul după Lenin, dar aveau deja un Vladimir. Sarcina Katerinei îl radicalizase pe Grigori din punct de vedere politic. Trebuia să se gândească la ţara în care avea să-şi crească copilul şi voia ca fiul lui să fie liber. (Nu ştia de ce, dar era convins că bebeluşul urma să fie băiat.) Trebuia să se asigure că Rusia avea să fie condusă de oamenii de rând, nu de ţar, de parlamentul clasei de mijloc sau de o coaliţie de oameni de afaceri şi generali care să reinstaureze vechiul regim sub o altă formă.

Nu îl plăcea pe Lenin în mod deosebit. Omul era în permanenţă furios. Zbiera tot timpul la oameni. Toţi cei care nu erau de acord cu el erau porci, ticăloşi sau jigodii. Însă muncea mai mult decât oricine altcineva, se gândea îndelung la lucruri şi deciziile sale erau întotdeauna cele corecte. În trecut, fiecare „revoluţie” rusă dusese doar la ezitări. Grigori ştia că Lenin nu avea să lase să se întâmple una ca asta.

Şi guvernul provizoriu ştia asta şi existau semne cum că avea

de gând să îi vină de hac lui Lenin. Presa de dreapta îl acuzase că era un spion infiltrat de germani. Acuzaţia era ridicolă. Totuşi, era adevărat că Lenin avea o sursă secretă de finanţare. Grigori, fiind unul dintre cei care intraseră în partid înainte de război, ştia că banii veneau din Germania. Dacă se afla acest secret, suspiciunile aveau să crească.

Moţăia când auzi paşi pe hol, urmaţi de o bătaie zgomotoasă şi grăbită în uşă. Trăgându-şi pantalonii pe el, strigă:

— Ce-i?

Vlad se trezi şi începu să plângă. O voce de bărbat zise:

— Grigori Sergheievici?

— Da.

Grigori deschise uşa şi îl văzu în prag pe Isaak.

— Ce s-a întâmplat? întrebă el.

— Au fost emise mandate de arestare pe numele lui Lenin, Zinoviev şi Kamenev.

Grigori îngheţă.

— Trebuie să îi avertizăm!

— Am o maşină a armatei afară.

— Îmi pun bocancii şi vin.

Isaak plecă. Katerina îl luă în braţe pe Vladimir şi încercă să îl liniştească. Grigori îşi trase la repezeală hainele pe el şi coborî treptele în fugă.

Sări în maşină lângă Isaak şi spuse:

— Lenin este cel mai important.

Guvernul avea dreptate să îl vizeze – Zinoviev şi Kamenev erau revoluţionari de nădejde, dar Lenin era motorul care alimenta mişcarea.

— Trebuie să îl avertizăm pe el mai întâi. Să mergem acasă la sora lui. Condu cât de repede poţi!

Isaak demară în viteză.

Grigori se ţinu bine în timp ce maşina lua un viraj. Când se îndreptă în scaun, întrebă:

— Cum ai aflat?

— De la un bolşevic din Ministerul Justiţiei.

— Când au fost semnate mandatele?

— Azi-dimineaţă.

— Sper să ajungem la timp.

Grigori era îngrozit de gândul că Lenin ar fi putut fi deja capturat. Nimeni nu mai avea determinarea lui inflexibilă. Era un tip arţăgos, dar transformase Partidul Bolşevic în cel mai

important partid. Fără el, revoluţia putea să se prăbuşească din nou în haos şi în compromisuri.

Isaak conduse până pe strada Shirokaya şi opri maşina în faţa unei clădiri de apartamente aparţinând clasei de mijloc. Grigori sări din maşină, fugi înăuntru şi ciocăni grăbit la uşa familiei Yelizarov. Anna Yelizarova, sora mai mare a lui Lenin, deschise uşa. Avea vreo cincizeci şi ceva de ani şi părul cărunt, pieptănat cu cărare pe mijloc. Grigori o mai întâlnise şi înainte: lucra la *Pravda.*

— Este aici? întrebă Grigori.

— Da. De ce? Ce s-a întâmplat?

Grigori simţi un val de uşurare. Nu ajunsese prea târziu. Intră în casă.

— O să fie arestat.

Anna trânti uşa.

— Volodya! strigă ea, folosind forma familiară a prenumelui lui Lenin. Vino repede!

Lenin apăru imediat, îmbrăcat ca de obicei într-un costum ponosit de culoare închisă, cu guler şi cu cravată. Grigori îi explică rapid situaţia.

— Voi pleca imediat, zise Lenin.

Anna îi spuse:

— Nu vrei să-ţi pui nişte lucruri în valiză…

— E prea riscant. Trimite-mi totul mai târziu. O să-ţi dau de ştire unde sunt. Se uită apoi la Grigori şi adăugă: Îţi mulţumesc pentru avertisment, Grigori Sergheievici. Ai o maşină?

— Da.

Fără să mai adauge ceva, Lenin ieşi pe hol.

Grigori îl urmă până în stradă şi se grăbi să-i deschidă portiera maşinii.

— Au fost emise mandate de arestare şi pentru Zinoviev şi Kamenev, îi spuse Grigori lui Lenin când acesta urcă în maşină.

— Întoarce-te în apartament şi sună-i, spuse Lenin. Mark are un telefon şi ştie unde să-i găsească.

Trânti apoi portiera. Se aplecă înainte şi îi zise ceva lui Isaak, dar Grigori nu îl mai auzi. Isaak demară.

Aşa era Lenin tot timpul – dădea ordine în dreapta şi-n stânga, iar ei făceau ce li se spunea pentru că întotdeauna avea sens.

Grigori simţi plăcerea unei poveri grele ridicate de pe umeri. Se uită în susul şi în josul străzii. Apoi remarcă un grup de oameni, care ieşi dintr-o clădire aflată pe cealaltă parte a străzii.

Unii erau îmbrăcaţi în costume, alţii purtau uniforme de ofiţeri militari. Grigori îl recunoscu şocat pe Mihail Pinsky. Teoretic, poliţia secretă fusese desfiinţată, dar se părea că oameni ca Pinsky îşi continuau activitatea în rândul armatei.

Aceşti oameni veniseră probabil după Lenin – şi îl rataseră la mustaţă intrând în clădirea greşită.

Grigori fugi din nou înăuntru. Uşa de la apartamentul familiei Yelizarov era încă deschisă – acolo se aflau Anna, soţul ei, Mark, fiul ei adoptiv, Gora, şi servitoarea familiei, o fată de la ţară pe nume Anyuşka. Erau cu toţii şocaţi. Grigori închise uşa în urma lui.

— A scăpat, zise el. Însă poliţia este afară. Trebuie să le telefonez imediat lui Zinoviev şi lui Kamenev.

Mark spuse:

— Telefonul este acolo, pe măsuţă.

Grigori avu o ezitare.

— Cum funcţionează?

Nu mai folosise niciodată un telefon.

— Ah, iartă-mă, spuse Mark.

Ridică aparatul, ţinând o parte la ureche şi alta la gură.

— E destul de nou şi pentru noi, adăugă el, însă îl folosim atât de des, încât ne-am obişnuit cu el deja.

Grăbit, apăsă pe furcă.

— Da, vă rog, rosti el, apoi spuse un număr.

În uşă se auzi un ciocănit. Grigori îşi duse degetul la buze, cerându-le celorlalţi să păstreze tăcerea. Anna îi duse pe Anyuşka şi pe copil în partea din spate a apartamentului.

Mark vorbi repede în receptor, în timp ce Grigori rămase în uşa apartamentului. Se auzi apoi o voce:

— Deschideţi sau spargem uşa! Avem mandat!

Grigori răspunse:

— Staţi puţin să îmi trag pantalonii pe mine.

Poliţia venea des în locurile în care el îşi petrecuse cea mai mare parte a vieţii şi ştia toate pretextele cu care putea să-i facă să aştepte. Mark apăsă din nou pe furcă şi ceru un alt număr. Grigori strigă:

— Cine este? Cine-i la uşă?

— Poliţia! Deschide în clipa asta!

— Vin acum, trebuie să închid câinele în bucătărie.

— Grăbeşte-te!

Grigori îl auzi pe Mark spunând:

— Zi-i să se ascundă. Poliţia este acum la uşa mea.

Puse receptorul în furcă şi îi făcu semn lui Grigori, care deschise uşa şi se trase în lături.

Pinsky intră.

— Unde este Lenin? întrebă el.

Câţiva ofiţeri militari îl urmară înăuntru.

Grigori răspunse:

— Nu este nimeni cu numele acesta aici.

Pinsky se holbă la el.

— Tu ce cauţi aici? se răsti el. Am ştiut eu dintotdeauna că eşti un scandalagiu.

Mark făcu un pas în faţă şi rosti pe un ton calm:

— Arătaţi-mi mandatul, vă rog.

Fără prea mare tragere de inimă, Pinsky îi înmână o foaie de hârtie. Mark o studie pentru câteva momente, apoi zise:

— Înaltă trădare? Este ridicol!

— Lenin este un agent german, spuse Pinsky.

Îşi miji ochii la Mark şi întrebă:

— Tu eşti cumnatul lui, nu-i aşa?

Mark îi înapoie hârtia.

— Omul pe care îl căutaţi nu este aici, răspunse el.

Pinsky simţea că acesta era adevărul, ceea ce îl înfuria.

— Şi de ce nu-i aici, la dracu’? urlă el. Doar aici locuieşte!

— Lenin nu este aici, repetă Mark.

Pinsky se înroşi la faţă.

— A fost avertizat?

Îl înşfăcă pe Grigori de tunică şi-l întrebă furios:

— Tu ce cauţi aici?

— Eu sunt deputat în sovietul din Petrograd, reprezentând Regimentul I de Mitraliori, şi dacă nu vrei ca regimentul meu să îţi facă o vizită la sediu, ai face bine să-ţi iei mâinile grase de pe uniforma mea.

Pinsky îi dădu drumul.

— O să aruncăm oricum o privire pe-aici, zise el.

Lângă măsuţa cu telefon se afla o bibliotecă mică. Pinsky azvârli pe podea câteva cărţi de pe raft şi le făcu semn ofiţerilor să meargă spre interiorul apartamentului.

— Scotociţi peste tot, rosti el.

(iii)

Walter se duse într-un sat aflat în teritoriul câştigat de la ruşi şi îi dădu unui ţăran uluit şi încântat un galben pentru toate hainele sale: un cojoc murdar de lână, o bluză de pânză, pantaloni largi şi aspri şi încălţări făcute din bast, adică scoarţă de fag prelucrată. Din fericire, Walter nu fu nevoit să-i cumpere şi lenjeria intimă, căci omul nu purta aşa ceva.

Walter îşi tăie apoi părul cu un foarfece de bucătărie şi încetă să se mai bărbierească.

Cumpără un sac de ceapă din piaţa unui oraş, apoi puse o geantă de piele cu zece mii de ruble în monede şi bancnote pe fundul sacului, sub ceapă.

Într-o noapte se mânji pe mâini şi pe faţă cu ţărână, apoi, îmbrăcat în straiele ţăranului şi purtând sacul cu ceapă, traversă terenul dintre tabere, se strecură printre liniile ruseşti şi se îndreptă spre cea mai apropiată gară, de unde cumpără un bilet la clasa a treia.

Adoptă o atitudine agresivă, rânjindu-şi dinţii la oamenii care îi vorbeau, ca şi cum s-ar fi temut că vor să-i fure ceapa – ceea ce probabil că era adevărat. Avea un cuţit mare – ruginit, însă ascuţit – prins cât se poate de vizibil la cingătoare şi un pistol Mosin-Nagant, confiscat de la un ofiţer rus luat prizonier, ascuns sub cojocul puturos. În două rânduri, când i se adresă un poliţist, rânji prosteşte şi îi oferi o ceapă, o mită atât de vrednică de dispreţ, încât de fiecare dată poliţistul pufni scârbit şi îl lăsă în pace. Dacă vreun poliţist ar fi insistat să se uite în sac, Walter era gata să îl omoare, dar nu fu nevoit să recurgă la asta. Cumpără bilete pentru călătorii scurte, de câte trei-patru staţii, căci un ţăran nu ar fi străbătut sute de mile ca să-şi vândă ceapa.

Era încordat şi cât se poate prudent. Deghizarea sa era destul de subţire. Oricine ar fi vorbit cu el mai mult de câteva secunde şi-ar fi dat seama că nu era cu adevărat rus. Pedeapsa pentru ce făcea el era moartea.

La început fusese speriat, însă senzaţia se diminuase treptat şi în a doua zi era deja plictisit. Nu avea nimic cu care să-şi ocupe timpul. Nu putea citi, bineînţeles: ba chiar trebuia să aibă grijă să nu se uite la panourile cu mersul trenurilor postate în gări sau să zăbovească cu privirea asupra reclamelor, pentru că majoritatea ţăranilor erau analfabeţi. Pe măsură ce o serie de

trenuri încete îşi croiau anevoios drum prin nesfârşitele păduri ruseşti, el alunecă într-un vis cu ochii deschişi, imaginându-şi apartamentul în care avea să locuiască alături de Maud după război. Avea să fie decorat modern, cu lemn deschis la culoare, în nuanţe neutre precum cele din casa familiei von der Helbard, mai degrabă decât tonurile grele şi întunecate din casa părintească. Totul avea să fie uşor de curăţat şi de întreţinut, mai ales în bucătărie şi în spălătorie, pentru a nu avea nevoie de foarte mulţi servitori. Urmau să aibă un pian foarte bun, un Steinway, căci amândurora le plăcea să cânte. Aveau să cumpere o pictură modernă sau două, poate vreuna dintre operele expresioniştilor austrieci, ca să şocheze vechea generaţie şi să se prezinte drept un cuplu progresist. Urmau să aibă un dormitor luminat şi aerisit, în care să stea goi pe patul moale, sărutându-se, vorbind şi făcând dragoste.

Cu aceste gânduri călători spre Petrograd.

Aranjamentul, realizat printr-un socialist revoluţionar de la ambasada suedeză, era ca o persoană trimisă de bolşevici să aştepte o oră pentru a prelua banii de la Walter în Gara Varşovia din Petrograd, în fiecare zi la ora şase după-amiaza. Walter sosi la amiază şi profită de ocazie ca să dea o raită prin oraş, cu scopul de a estima capacitatea poporului rus de a continua lupta.

Fu şocat de tot ce văzu.

De îndată ce ieşi din gară, fu asaltat de prostituate – bărbaţi şi femei, adulţi şi copii. Traversă un pod şi străbătu vreo două mile spre nord, intrând în centrul oraşului. Majoritatea prăvăliilor erau închise, multe cu scânduri bătute pe uşi, iar câteva pur şi simplu abandonate, cu geamurile vitrinelor făcute ţăndări pe jos. Văzu o mulţime de beţivi şi două încăierări. Din când în când mai zărea gonind câte un automobil sau câte o trăsură, împrăştiindu-i pe trecători, cu pasagerii ascunzându-se în spatele perdelelor trase. Majoritatea oamenilor erau slabi, zdrenţăroşi şi desculţi. Era mult mai rău decât în Berlin.

Văzu mulţi soldaţi, aflaţi fie pe cont propriu, fie în grupuri, cei mai mulţi dovedind o lipsă crasă de disciplină, mărşăluind fără cadenţă sau lenevind la post, cu uniformele descheiate la nasturi, sporovăind cu civilii, aparent procedând după cum îi tăia capul. Lui Walter i se confirmă impresia pe care şi-o făcuse atunci când vizitase linia frontului rus: aceşti oameni nu aveau niciun chef să lupte.

Erau veşti bune, se gândi el.

Nimeni nu îl acostă, iar poliţia îl ignoră – era doar un alt individ ponosit văzându-şi de ale lui într-un oraş care se destrăma.

Cu moralul ridicat, se întoarse la gară la ora şase şi îşi zări de îndată persoana de contact, un sergent cu o eşarfă roşie legată de ţeava puştii. Înainte să îşi facă cunoscută prezenţa, Walter îl studie pe om. Avea o siluetă remarcabilă, nefiind înalt, dar lat în umeri şi voinic. Îi lipseau urechea dreaptă, un dinte din faţă şi inelarul de la mâna stângă. Aştepta cu răbdarea unui veteran, dar ochii săi albaştri şi ageri nu ratau mai nimic. Deşi Walter intenţionase să îl urmărească pe ascuns, soldatul se uită la el, dădu din cap, se întoarse şi plecă. Cum intenţia îi fusese clară, Walter îl urmă. Merseră într-o cameră mare, plină de mese şi scaune, şi se aşezară.

Walter zise:

— Sergent Grigori Peshkov?

Grigori confirmă.

— Ştiu cine eşti. Stai jos.

Walter îşi roti privirea prin încăpere. Într-un colţ şuiera un samovar, iar o bătrână vindea peşte afumat şi marinat. Vreo 15-20 de oameni erau aşezaţi la mese. Nimeni nu se uită mai mult de o singură dată la un soldat şi un ţăran care spera să-şi vândă sacul de ceapă. Un tânăr în tunica albastră a muncitorilor de fabrică intră imediat după ei. Walter îl privi o clipă în ochi şi îl urmări aşezându-se, aprinzându-şi o ţigară şi deschizând *Pravda.*

Apoi spuse:

— Pot să comand ceva de mâncare? Mor de foame, dar probabil că un ţăran nu îşi permite să mănânce aici.

Grigori comandă pâine neagră, heringi şi două pahare de ceai cu zahăr. Walter începu să mănânce. După ce îl urmări câteva clipe, Grigori pufni în râs.

— Sunt uluit că ai reuşit să treci drept ţăran, rosti el. Eu îmi dau seama de la o poştă că eşti burghez.

— Cum aşa?

— Ai mâinile murdare, dar mănânci cu înghiţituri mici şi te ştergi la gură cu o cârpă ca şi cum ar fi un şervet de pânză. Un ţăran adevărat înfulecă mâncarea şi bea ceaiul înainte să înghită.

Pe Walter îl irita condescendenţa omului. „La urma urmei, am supravieţuit trei zile de mers cu trenul, se gândi el. Aş vrea să te văd pe tine izbutind asta în Germania.” Era momentul să-i amintească lui Peshkov că trebuia să-şi câştige banii.

— Zi-mi cum mai stau bolşevicii, zise el.

— Periculos de bine, spuse Grigori. Mii de ruşi au intrat în partid în ultimele câteva luni. Lev Troţki a anunţat în sfârşit că ne sprijină. Ar trebui să-l auzi. Umple la maximum Circul Modern, seară de seară.

Walter îşi dădu seama că Troţki era un erou pentru Grigori. Chiar şi germanii ştiau că talentul oratoric al lui era fermecător. Omul reprezenta un real câştig pentru bolşevici.

— În februarie aveam zece mii de membri – astăzi avem două sute de mii, încheie Grigori cu mândrie.

— Asta-i bine, dar puteţi schimba lucrurile? întrebă Walter.

— Avem şanse mari să câştigăm alegerile pentru Adunarea Constituantă.

— Când se vor desfăşura alegerile?

— Au fost amânate...

— De ce?

Grigori oftă.

— Mai întâi guvernul provizoriu a convocat un consiliu al reprezentanţilor, care după două luni a convenit în sfârşit asupra componenţei unui al doilea consiliu, de şaizeci de membri, care să redacteze legea electorală...

— De ce? De ce este o procedură atât de complicată?

Grigori părea nervos.

— Ei spun că vor ca alegerile să nu poată fi contestate sub nicio formă, dar motivul real este că partidele conservatoare trag de timp, ştiind că vor pierde.

Era doar un sergent, se gândi Walter, dar analiza lui părea foarte sofisticată.

— Deci când se vor desfăşura alegerile?

— În septembrie.

— Şi de ce crezi că vor câştiga bolşevicii?

— Am rămas singurul grup dedicat fără rezerve păcii. Şi toată lumea ştie asta – graţie ziarelor şi pamfletelor pe care le-am răspândit.

— De ce ai spus că staţi „periculos” de bine?

— Pentru că am devenit ţinta principală a guvernului. A fost emis un mandat de arestare pe numele lui Lenin. A trebuit să se ascundă. Însă tot el conduce partidul.

Walter nu avea probleme în a crede asta – dacă Lenin îşi putea controla partidul din exil, de la Zürich, cu siguranţă că putea să o facă şi dintr-o ascunzătoare din Rusia.

Walter livrase pachetul şi obţinuse informaţiile de care avea nevoie. Îşi îndeplinise misiunea. Se simţi deodată uşurat. Acum nu mai trebuia decât să se întoarcă acasă.

Împinse cu piciorul spre Grigori sacul cu cele zece mii de ruble.

Îşi termină ceaiul apoi şi se ridică în picioare.

— Să mănânci ceapa sănătos, rosti el, după care se îndreptă spre uşă.

Cu colţul ochiului, îl văzu pe bărbatul în tunică albastră împăturindu-şi ziarul şi ridicându-se şi el.

Walter cumpără un bilet până la Luga şi urcă la bordul trenului. Intră într-un compartiment de clasa a treia. Îşi croi drum printr-un grup de soldaţi care fumau şi beau votcă, o familie de evrei cu toate lucrurile strânse în bocceluţe şi câţiva ţărani cu lăzi goale, care probabil că îşi vânduseră găinile. Se opri în capătul opus al vagonului şi privi în spate.

Omul în tunică albastră intră şi el în vagon.

Walter urmări câteva secunde cum omul îşi croieşte drum printre călători, împingând lumea la o parte cu nepăsare. Numai un poliţist ar fi făcut asta.

Walter sări din tren şi fugi în grabă din gară. Amintindu-şi de plimbarea din acea după-amiază, se îndreptă cu pas grăbit spre canal. Fiind vară, nopţile erau scurte şi serile luminoase. Sperase să scape de urmăritor, dar când aruncă o privire peste umăr, văzu că omul în tunică albastră era încă pe urmele sale. Probabil că îl urmărise pe Peshkov şi hotărâse să vadă care era treaba cu ţăranul care îi vânduse ceapă lui Grigori.

Omul o luă la fugă. Dacă era prins, Walter avea să fie împuşcat pentru spionaj. Nu avea de ales.

Se afla într-un cartier cu chirii mici. Tot Petrogradul arăta sărăcăcios, însă această zonă avea hoteluri ieftine şi spelunci rău famate, în genul celor care existau pe lângă toate gările din lume. Walter o luă şi el la fugă, iar omul în tunică albastră mări ritmul ca să ţină pasul cu el.

Walter ajunse la o cărămidărie. Aceasta avea un zid înalt şi o poartă cu gratii de fier, însă la uşa următoare se afla un depozit abandonat pe un teren fără gard. Walter ieşi de pe stradă, străbătu în goană terenul depozitului până la ţărm, apoi se căţără peste zidul cărămidăriei.

Trebuia să fie un paznic pe undeva, dar Walter nu văzu pe nimeni. Se uită după un loc în care să se ascundă. Păcat că

lumina era încă atât de puternică. Curtea avea propriul chei, cu un mic debarcader din scânduri. Peste tot în jur se aflau mormane de cărămizi cât un stat de om, însă el voia să poată vedea fără să fie văzut. Se îndreptă spre o stivă mai mică – din care se vânduse probabil o parte dintre cărămizi – şi rearanjă repede câteva, ca să se poată ascunde în spatele lor şi să se uite printr-o gaură. Scoase revolverul Mosin-Nagant de la cingătoare şi trase piedica.

Câteva clipe mai târziu, văzu tunica albastră apărând pe creasta zidului.

Omul era de înălţime medie, slab şi avea o mustaţă mică. Părea speriat: pricepuse că nu mai urmăreşte un simplu suspect. Era într-o vânătoare de oameni şi nu ştia dacă el este vânătorul sau vânatul.

Îşi scoase arma.

Walter îşi aţinti pistolul spre tunica albastră prin spărtura dintre cărămizi, însă nu era suficient de aproape ca să fie sigur că îşi va nimeri ţinta.

Omul rămase nemişcat o clipă, uitându-se împrejur, fiind limpede că este nehotărât cu privire la ce ar trebui să facă mai departe. Apoi se întoarse şi porni şovăitor spre apă.

Walter se luă după el. Acum se inversaseră rolurile.

Omul trecu încet de la morman la morman, cercetând zona. Walter făcu la fel, ascunzându-se în spatele cărămizilor de fiecare dată când omul se oprea, apropiindu-se de el tot mai mult. Walter nu voia să aibă parte de un schimb prelungit de focuri, care ar fi putut atrage atenţia altor poliţişti. Trebuia să îşi doboare adversarul cu un foc sau două, apoi să fugă de-acolo cât de repede.

Când omul ajunse la marginea canalului, distanţa dintre ei se redusese la numai zece metri. Omul se uită pe canal, de parcă Walter ar fi putut vâsli de acolo într-o barcă.

Walter ieşi de după cărămizi şi luă în cătare spatele bărbatului.

Acesta îşi întoarse faţa de la apă şi dădu cu ochii de Walter, apoi ţipă.

Era un ţipăt ascuţit şi feminin de şoc şi de teroare. Walter ştiu în acea clipă că avea să-şi amintească ţipătul acela pentru tot restul vieţii sale.

Apăsă pe trăgaci, revolverul trase, iar strigătul fu brusc curmat.

Un singur glonţ fu de ajuns. Poliţistul se prăbuşi la pământ, lipsit de viaţă.

Walter se aplecă deasupra trupului. Ochii priveau în gol spre cer. Nu i se mai auzeau bătăile inimii, nici nu i se simţea răsuflarea.

Walter trase cadavrul la marginea canalului. Puse cărămizi în buzunarele pantalonilor şi ale tunicii omului, ca să facă leşul să cântărească mai mult. Apoi îl împinse peste parapet şi îl lăsă să cadă în apă.

Cadavrul se scufundă imediat, iar Walter se întoarse şi plecă.

(iv)

Grigori era într-o şedinţă a sovietului din Petrograd când izbucni contrarevoluţia.

Asta îl îngrijoră, dar nu îl surprinse. Pe măsură ce bolşevicii deveneau tot mai populari, riposta autorităţilor era tot mai necruţătoare. Partidul se descurcase foarte bine la alegerile locale, preluând treptat controlul asupra sovietelor provinciale şi obţinând 33% din posturile de consilieri locali în Petrograd. Drept răspuns, guvernul – condus acum de Kerensky – îl arestă pe Troţki şi amână din nou alegerile naţionale pentru Adunarea Constituantă. Bolşevicii spuseseră de la bun început că guvernul provizoriu nu va organiza alegerile naţionale, iar această nouă amânare nu făcea decât să le dea şi mai multă credibilitate.

Apoi armata intră în joc.

Generalul Kornilov era un cazac ras în cap, cu inimă de leu şi cu un creier de oaie, conform unei remarci faimoase a generalului Alexeev. Pe 9 septembrie, Kornilov le ordonă trupelor sale să pornească în marş spre Petrograd.

Sovietul replică rapid. Delegaţii hotărâră imediat să constituie un Comitet pentru Lupta împotriva Contrarevoluţiei.

Un comitet nu însemna nimic, se gândi Grigori cu nerăbdare. Se ridică în picioare, înăbuşindu-şi mânia şi frica. Ca delegat din partea Regimentului I de Mitraliori, lumea îl asculta cu respect, mai ales în chestiunile militare.

— Un comitet nu îşi are rostul dacă membrii săi au de gând doar să ţină discursuri, rosti el cu ardoare. Dacă rapoartele pe care le-am primit sunt adevărate, înseamnă că o parte dintre trupele lui Kornilov nu sunt prea departe de periferia Petrogradului. Nu pot fi oprite decât prin forţă.

Purta mereu uniforma sa de sergent, puşca şi pistolul.

— Comitetul va deveni inutil dacă nu mobilizează muncitorii şi soldaţii din Petrograd împotriva acestei răzvrătiri a armatei.

Grigori ştia că numai Partidul Bolşevic putea mobiliza poporul. Toţi ceilalţi deputaţi ştiau şi ei asta, indiferent de partidul din care proveneau. În cele din urmă conveniră ca în componenţa comitetului să intre trei menşevici, trei revoluţionari socialişti şi trei bolşevici, inclusiv Grigori; însă toată lumea ştia că doar bolşevicii contau.

De îndată ce se hotărî asta, Comitetul pentru Luptă ieşi din sala de dezbateri. Grigori era politician de şase luni şi învăţase cum funcţionează sistemul. Fără să ţină cont de componenţa formală a comitetului, invită încă o duzină de oameni folositori să li se alăture, inclusiv pe Konstantin de la uzinele Putilov şi pe Isaak din Regimentul I de Mitraliori.

Sovietul se mutase de la Palatul Tauride la Institutul Smolny, un fost pension de fete, iar comitetul se reuni într-o sală de clasă, într-un decor cu broderii înrămate şi cu picturi copilăreşti în acuarelă.

Preşedintele zise:

— Avem vreo moţiune de dezbătut?

Era o tâmpenie, însă Grigori era deputat de suficientă vreme încât să ştie cum să se descurce. Preluă imediat controlul întrunirii, pentru a permite comitetului să se concentreze pe acţiuni în loc de vorbe.

— Da, tovarăşe preşedinte, dacă îmi permiteţi, începu el. Propun să facem cinci lucruri.

O listă numerotată era întotdeauna o idee bună: oamenii simţeau că trebuie să te asculte până ajungeai la sfârşit.

— Punctul unu: mobilizarea soldaţilor din Petrograd împotriva răzmeriţei generalului Kornilov. Cum putem realiza asta? Eu sunt de părere că tovarăşul caporal Isaak Ivanovici ar trebui să redacteze o listă cu cazărmile principale şi cu numele liderilor revoluţionari de nădejde din fiecare. După ce ne vom identifica aliaţii, ar trebui să le trimitem o scrisoare în care să le cerem să se pună la dispoziţia acestui comitet şi să se pregătească pentru respingerea rebelilor. Dacă Isaak începe acum, ne poate aduce lista şi scrisoarea pentru aprobare în câteva minute.

Grigori făcu o pauză scurtă, pentru a le permite membrilor să dea din cap, apoi, luând asta drept încuviinţare, continuă:

— Vă mulţumesc. Ocupă-te de asta, tovarăşe Isaak. Punctul

doi: trebuie să trimitem un mesaj la Kronstadt.

Baza navală de la Kronstadt, o insulă aflată la douăzeci de mile în larg, era celebră pentru modul brutal în care îşi trata marinarii, mai ales pe tinerii cadeţi. Cu şase luni în urmă, marinarii se ridicaseră împotriva torţionarilor lor, chinuindu-i şi omorându-i pe mulţi dintre ofiţeri. Locul era acum o fortăreaţă a radicalilor.

— Marinarii trebuie să se înarmeze, să vină la Petrograd şi să se rămână la dispoziţia noastră.

Grigori arătă spre un deputat bolşevic despre care ştia că este un apropiat de-al marinarilor.

— Tovarăşe Gleb, ai putea să te ocupi dumneata de această sarcină cu aprobarea comitetului?

Gleb dădu din cap.

— Dacă îmi permiteţi, voi redacta o scrisoare pe care să o semneze tovarăşul preşedinte şi apoi o voi duce personal la Kronstadt.

— Da, te rog.

Membrii comitetului păreau acum uşor năuciţi. Lucrurile se mişcau mai repede decât de obicei. Numai bolşevicii nu erau surprinşi.

— Punctul trei: trebuie să-i organizăm pe muncitorii din fabrici în unităţi de apărare şi să-i înarmăm. Putem face rost de arme din arsenalele armatei şi din fabricile de armament. Cei mai mulţi muncitori vor avea nevoie de instrucţie în folosirea armelor de foc şi în disciplina militară. Propun ca de această sarcină să se ocupe împreună sindicatele şi Gărzile Roşii.

Gărzile Roşii erau constituite din soldaţi şi muncitori revoluţionari care aveau arme de foc. Nu erau toţi bolşevici, dar se supuneau de obicei ordinelor primite de la comitetele bolşevice.

— Propun ca tovarăşul Konstantin, deputatul de la Uzina Putilov, să se ocupe de asta. El cunoaşte sindicatele din fabricile importante.

Grigori ştia că transforma populaţia Petrogradului într-o armată revoluţionară şi la fel ştiau şi ceilalţi bolşevici din comitet, însă oare restul membrilor aveau să-şi dea seama? La capătul acestui proces, presupunând că era înfrântă contrarevoluţia, urma să fie foarte greu pentru moderaţi să dezarmeze forţa pe care tot ei o creaseră şi să restaureze autoritatea guvernului provizoriu. Dacă se gândeau dinainte la

asta, ar fi putut încerca să modereze sau să respingă propunerea lui Grigori. Însă momentan se străduiau să împiedice uzurparea puterii de către armată. Ca de obicei, numai bolşevicii aveau o strategie.

Konstantin spuse:

— Da, aşa este. Voi întocmi o listă.

Avea să favorizeze liderii de sindicat bolşevici, desigur, dar oricum aceştia erau cei mai eficienţi în momentul de faţă.

Grigori continuă:

— Punctul patru: Sindicatul Căilor Ferate trebuie să facă tot posibilul să încetinească înaintarea armatei lui Kornilov.

Bolşevicii se străduiseră din răsputeri să obţină controlul asupra acestui sindicat, iar acum aveau cel puţin un susţinător în fiecare depou. Sindicaliştii bolşevici se ofereau întotdeauna voluntari pentru posturile de trezorier, secretar sau preşedinte.

— Deşi o parte dintre trupe vin încoace pe jos, grosul armatei şi al proviziilor va trebui să vină cu trenul. Sindicatul poate avea grijă ca ei să fie reţinuţi şi trimişi pe rute ocolitoare. Tovarăşe Viktor, se poate baza comitetul pe dumneata pentru această sarcină?

Viktor, un deputat din partea căilor ferate, încuviinţă.

— Voi institui un comitet ad-hoc în cadrul sindicatului, ca să organizăm încetinirea înaintării rebelilor.

— Punctul cinci: ar trebui să încurajăm şi alte oraşe să formeze comitete precum acesta, zise Grigori. Revoluţia trebuie apărată pretutindeni. Poate că alţi membri ai comitetului ne-ar putea sugera oraşele cu care să luăm legătura.

Era o diversiune deliberată, însă ei muşcară momeala. Bucuroşi că aveau ceva de făcut, membrii comitetului începură să indice numele oraşelor care ar fi trebuit să organizeze comitete pentru luptă. Grigori se asigura astfel că ei nu aveau să îi conteste propunerile mai importante, lăsându-le să treacă; în plus, nu mai apucau să se gândească la consecinţele pe termen lung ale înarmării cetăţenilor.

Isaak şi Gleb îşi redactară scrisorile, iar preşedintele semnă fără să mai pună întrebări. Konstantin întocmi o listă cu liderii din fabrici şi începu să le trimită mesaje. Viktor plecă să-i organizeze pe muncitorii de la căile ferate.

Comitetul începu apoi să discute aprins formularea scrisorii ce trebuia trimisă oraşelor din apropiere. Grigori plecă neobservat – obţinuse tot ce îşi dorise. Apărarea Petrogradului şi a revoluţiei

era în plină desfăşurare, iar bolşevicii erau cei care se ocupau de aceasta.

Avea acum nevoie de informaţii sigure cu privire la poziţia armatei contrarevoluţionare. Chiar se apropiau trupele acesteia de suburbiile din sudul Petrogradului? Dacă da, atunci trebuiau respinse mai repede decât putea să acţioneze Comitetul pentru Luptă.

Plecă de la Institutul Smolny şi traversă podul, ajungând la cazarma sa – găsi acolo trupele pregătindu-se deja să lupte împotriva rebelilor lui Kornilov. Luă un automobil blindat, un şofer şi trei soldaţi revoluţionari de nădejde şi străbătu tot oraşul până în sud.

La lumina tot mai slabă a după-amiezii de toamnă, înaintară prin suburbiile din sud căutând armata invadatoare. După câteva ore fără rezultat, Grigori decise că erau şanse mari ca rapoartele înaintării lui Kornilov să fi fost exagerate. În orice caz, cel mai probabil ar fi fost să dea peste un corp de avangardă. Chiar şi aşa, era important să se asigure, aşa că îşi continuă căutarea.

În cele din urmă dădură peste o brigadă de infanterie care-şi aşezase tabăra într-o şcoală.

Se gândi să se întoarcă la cazarmă şi să aducă Regimentul I de Mitraliori aici, ca să atace. Însă îşi dădu seama apoi că exista o cale mai bună. Era riscant, dar dacă funcţiona, ar fi evitat vărsarea de sânge.

Voia să încerce să câştige doar prin vorbă.

Trecură pe lângă o santinelă apatică de pe terenul de joacă şi Grigori coborî din maşină. Precaut, îşi montă baioneta la ţeava puştii şi o fixă în poziţie de atac, apoi îşi puse puşca pe umăr. Simţindu-se vulnerabil, se sili să pară relaxat.

Câţiva soldaţi se apropiară de el. Un colonel îi zise:

— Ce cauţi aici, sergent?

Grigori îl ignoră şi i se adresă unui caporal:

— Trebuie să vorbesc cu liderul comitetului vostru de soldaţi, tovarăşe, spuse el.

Colonelul interveni:

— Nu există niciun comitet de soldaţi în această brigadă, *tovarăşe.* Urcă înapoi în maşină şi întinde-o de aici.

Însă caporalul răspunse pe un ton sfidător, uşor agitat:

— Eu am fost liderul comitetului din plutonul meu, sergent – înainte ca toate comitetele să fie interzise, desigur.

Chipul colonelului se întunecă de mânie.

Aceasta era revoluţia la scară mică, realiză Grigori. Cine avea să triumfe, colonelul sau caporalul?

Se apropiară apoi şi alţi soldaţi ca să asculte conversaţia.

— Atunci, spune-mi, de ce atacaţi revoluţia? i se adresă din nou Grigori caporalului.

— Nu, nu, se apără caporalul. Noi suntem aici ca să o protejăm.

— Cineva v-a minţit.

Grigori se întoarse şi ridică tonul, ca să fie auzit de toţi cei de faţă.

— Tovarăşul premier Kerensky l-a concediat pe generalul Kornilov, însă Kornilov nu a vrut să plece şi de aceea v-a trimis pe voi să atacaţi Petrogradul.

Se auzi un murmur de dezaprobare. Colonelul păru stânjenit: ştia că Grigori are dreptate.

— Gata cu minciunile astea! izbucni el. Pleacă imediat de-aici, sergent, sau te împuşc!

Grigori spuse calm:

— Nu duce mâna la armă, colonele. Oamenii dumitale au dreptul să afle adevărul. Se uită la mulţimea din ce în ce mai mare: Nu-i aşa?

— Aşa e! ziseră câţiva dintre ei.

— Nici mie nu-mi place tot ce a făcut Kerensky până acum, continuă Grigori. A reintrodus pedeapsa cu moartea şi biciuirea. Dar el este liderul revoluţiei, în timp ce generalul Kornilov vrea să distrugă revoluţia.

— Minciuni! rosti colonelul mânios. Nu pricepeţi, soldaţi? Sergentul ăsta este un bolşevic. Toată lumea ştie că ei sunt în simbria Germaniei!

Caporalul spuse:

— De unde să ştim pe cine să credem? Tu zici un lucru, sergent, iar colonelul spune cu totul altceva.

— Atunci vă invit să nu ne credeţi nici pe unul, nici pe celălalt, răspunse Grigori. Duceţi-vă şi vedeţi cu ochii voştri!

Ridică tonul ca să se asigure că toată lumea îl auzea.

— Nu trebuie să vă ascundeţi în această şcoală. Mergeţi până la cea mai apropiată fabrică şi întrebaţi-l pe primul muncitor care vă iese în cale. Vorbiţi cu soldaţii pe care-i vedeţi pe străzi. În curând veţi afla adevărul.

Caporalul încuviinţă.

— O idee bună.

— Ba nu o să faceţi una ca asta, rosti colonelul furios. Vă ordon să rămâneţi pe loc.

Asta era o mare greşeală, se gândi Grigori. Zise:

— Colonelul vostru nu vrea să vă interesaţi voi înşivă, nu vi se pare un semn de nesinceritate?

Colonelul îşi duse mâna la pistol şi spuse:

— Asta-i instigare la răzvrătire, sergent.

Oamenii se holbau la colonel şi la Grigori. Acesta era momentul critic, iar moartea nu fusese niciodată mai aproape de Grigori.

Grigori realiză deodată că se află într-o poziţie dezavantajoasă. Fusese atât de implicat în discuţie, încât uitase să mai pregătească un plan pentru ce avea să se întâmple mai apoi. Avea o puşcă pe umăr, însă piedica nu era trasă. I-ar fi luat câteva secunde ca să şi-o dea jos de pe umăr, să răsucească butonul greoi ce debloca arma şi să ridice puşca în poziţie de tragere. Colonelul putea să-şi scoată pistolul şi să tragă cu el mult mai repede. Grigori simţi un val de frică şi fu nevoit să-şi înăbuşe impulsul de a se întoarce şi a da bir cu fugiţii.

— Răzvrătire? spuse el, încercând să câştige timp, dar şi să nu lase teama să-i slăbească tonul poruncitor. Când un general concediat mărşăluieşte spre capitală, dar trupele lui refuză să atace guvernul legitim, cine se răzvrăteşte de fapt? Eu aş zice că generalul, precum şi acei ofiţeri care încearcă să îndeplinească ordinele trădătorului.

Colonelul îşi scoase pistolul.

— Pleacă de aici, sergent. Se întoarse spre ceilalţi: Soldaţi, intraţi în şcoală şi adunaţi-vă în hol. Ţineţi minte: nesupunerea este o infracţiune în armată, iar pedeapsa cu moartea a fost reintrodusă. Îi voi împuşca pe toţi cei care vor refuza să asculte ordinul.

Îşi îndreptă arma spre caporal.

Grigori văzu că oamenii erau pe punctul de a se supune ofiţerului înarmat, care le vorbea atât de autoritar şi de încrezător. Nu era decât o cale de scăpare, îşi dădu el seama disperat: trebuia să îl omoare pe colonel.

Găsi imediat o modalitate – trebuia să se mişte foarte repede, dar credea că ar putea reuşi.

Dacă se înşela, avea să moară.

Lăsă să-i alunece puşca de pe umărul stâng şi, fără să o treacă în mâna dreaptă, o azvârli cu toată puterea spre colonel.

Vârful ascuţit al baionetei lungi străpunse uniforma acestuia şi Grigori simţi cum se înfige în stomacul moale. Colonelul scăpă un ţipăt de durere, dar nu căzu. În ciuda rănii, se răsuci şi îşi roti mâna cu arma într-un arc de cerc. Apăsă pe trăgaci, dar glonţul se îndreptă aiurea.

Grigori împinse puşca, înfigând baioneta tot mai adânc şi mai sus, în căutarea inimii. Chipul colonelului se schimonosi de durere şi gura i se deschise, dar nu mai scoase niciun sunet şi se prăbuşi la pământ, ţinând încă strâns pistolul în mână.

Grigori îşi scoase baioneta din el cu o smucitură. Colonelul scăpă pistolul printre degete.

Toată lumea se uita consternată la ofiţerul care se zbătea în tăcere în iarba pârjolită de pe terenul de joacă. Grigori ridică piedica puştii, ţinti spre inima colonelului şi trase două focuri de la mică distanţă. Omul încremeni.

— Aşa cum ziceai şi tu, colonele, rosti Grigori. Este pedeapsa cu moartea.

(V)

Fitz şi Bea luară un tren de la Moscova, însoţiţi doar de camerista rusoaică a lui Bea, Nina, şi de valetul lui Fitz, Jenkins, un fost campion la box care nu fusese primit în armată pentru că nu vedea mai departe de zece metri.

Coborâră din tren la Bulovnir, o gară mică ce deservea moşia prinţului Andrei. Experţii lui Fitz sugeraseră ca Andrei să construiască aici un orăşel, cu o fabrică de cherestea şi moară; dar nu se făcuse nimic, iar ţăranii încă îşi duceau produsele cu calul şi cu căruţa la douăzeci de mile distanţă, în vechiul târg.

Andrei trimisese o trăsură neacoperită care să-i întâmpine, cu un vizitiu care se uită morocănos cum pune Jenkins bagajele în spatele vehiculului. Pe când mergeau pe un drum colbuit, printre terenurile cultivate, Fitz îşi aminti de ultima sa vizită, când venise aici ca proaspăt soţ al prinţesei, iar sătenii stătuseră pe marginea drumului şi aplaudaseră. Atmosfera era diferită acum. Oamenii care munceau pe câmp abia dacă îşi ridicau privirile când trăsura trecea, iar în sate şi în cătune locuitorii se întorceau în mod intenţionat cu spatele.

Asta îl irită pe Fitz şi îi strică buna-dispoziţie, însă îşi mai reveni întru câtva atunci când văzu pietrele roase de vreme ale vechii case, colorate în galben untos de soarele de după-amiază.

Un mic grup de servitori îmbrăcaţi impecabil ieşiră pe uşa din faţă ca nişte raţe care veneau să fie hrănite şi înconjurară trăsura, deschizând uşile şi coborând bagajele. Majordomul lui Andrei, Georgi, sărută mâna lui Fitz şi rosti o frază în engleză, pe care era evident că o învăţase pe de rost:

— Bine aţi revenit la casa dumneavoastră din Rusia, domnule conte Fitzherbert.

Casele ruseşti erau adeseori grandioase, deşi sărăcăcioase, iar Bulovnir nu făcea excepţie de la regulă. Sala imensă trebuia văruită, candelabrul preţios era prăfuit şi un câine urinase pe podeaua de marmură. Prinţul Andrei şi prinţesa Valeria aşteptau sub un portret mare al bunicului lui Bea, care se încrunta sever la ei.

Bea se repezi la Andrei şi îl îmbrăţişă.

Valeria era de o frumuseţe clasică, având trăsături regulate şi părul negru prins într-o coafură îngrijită. Îi strânse mâna lui Fitz şi zise în franceză:

— Vă mulţumim că aţi venit. Ne bucurăm nespus să vă vedem.

Când Bea se desprinse din braţele lui Andrei, ştergându-şi lacrimile de la ochi, Fitz îi întinse mâna. Andrei îi întinse mâna stângă: mâneca dreaptă a hainei sale atârna, goală. Era palid şi slab, de parcă ar fi suferit de o boală care-l rodea pe dinăuntru, iar în barbă îi apăruseră câteva fire cărunte, deşi nu avea decât 33 de ani.

— Nu-ţi pot spune cât de uşurat sunt să te văd, spuse el.

Fitz zise:

— S-a întâmplat ceva?

Vorbeau în franceză, limbă pe care o ştiau perfect cu toţii.

— Hai în bibliotecă. Valeria o va conduce pe Bea la etaj.

Se despărţiră de femei şi intrară într-o încăpere prăfuită, plină de cărţi legate în piele ce nu păreau să fi fost citite prea des.

— Am poruncit să ni se aducă ceai. Mă tem că nu avem vin de Xeres.

— E bun şi ceaiul.

Fitz se lăsă să cadă într-un scaun. Piciorul rănit îl durea după lungul drum parcurs.

— Ce se petrece?

— Eşti înarmat?

— Da, sunt. Revolverul meu de serviciu este în bagaje.

Fitz avea un Webley Mark V, pe care îl primise în 1914.

— Te rog să-l ţii la îndemână. Eu îl port cu mine pe al meu tot timpul.

Andrei îşi desfăcu haina, dezvăluind o centură şi un toc de armă.

— Ar fi cazul să îmi spui de ce.

— Ţăranii au înfiinţat un comitet al pământului. Nişte revoluţionari socialişti au vorbit cu ei şi le-au băgat prostii în cap. Acum vor să preia toate terenurile pe care eu nu le cultiv şi să le împartă între ei.

— Nu ai mai trecut prin asta înainte?

— Pe vremea bunicului. Am spânzurat trei ţărani şi am crezut că asta le va fi învăţătură de minte. Însă ideile astea parşive nu mor cu una, cu două, ci ies din nou la suprafaţă peste ani şi ani.

— Ce ai făcut de data asta?

— Le-am vorbit, arătându-le că mi-am pierdut braţul apărându-i pe ei de germani, şi s-au mai calmat – până acum câteva zile, când s-au întors acasă vreo şase soldaţi din partea locului. Ei susţin că au fost lăsaţi la vatră, dar sunt convins că au dezertat. Din păcate, este imposibil să verific.

Fitz încuviinţă. Ofensiva Kerensky fusese un eşec, iar germanii şi austriecii contraatacaseră. Ruşii se împrăştiaseră, iar germanii se îndreptau acum spre Petrograd. Mii de soldaţi ruşi plecaseră de pe câmpul de bătălie şi se întorseseră în satele lor.

— Şi-au adus cu ei puştile şi pistoale pe care le-au furat fie de la ofiţeri, fie de la prizonierii germani. Oricum, sunt înarmaţi până în dinţi şi plini de idei subversive. E printre ei un caporal, Feodor Igorovici, care pare să fie capul răutăţilor. El i-a zis lui Georgi că nu înţelege de ce eu încă mai pretind că am drept de proprietate asupra pământului, cu atât mai puţin asupra pârloagelor.

— Nu înţeleg ce se întâmplă cu oamenii în armată, spuse Fitz exasperat. Ai crede că vor învăţa valoarea autorităţii şi a disciplinei – şi, când colo, se pare că se petrece exact contrariul.

— Mă tem că situaţia s-a agravat azi-dimineaţă, continuă Andrei. Fratele mai mic al caporalului Feodor, Ivan Igorovici, şi-a adus vitele la păscut pe pajiştea mea. Georgi a aflat şi m-am dus împreună cu el să îl muştruluim pe Ivan. Am dat să-i scoatem vitele pe drum. El a încercat să închidă poarta ca să ne oprească. Eu aveam puşca la mine şi l-am lovit în cap cu patul ei. Majoritatea afurisiţilor de ţărani au capetele tari ca nişte ghiulele, dar ăsta era diferit: prăpăditul a căzut la pământ şi a murit. Socialiştii se folosesc de asta ca o scuză pentru a agita lumea.

Politicos, Fitz îşi ascunse sila. Nu era de acord cu obiceiul ruşilor de a-şi lovi inferiorii şi nu era deloc surprins când asta ducea la tulburări.

— Ai mai spus asta cuiva?

— Am trimis un mesaj în oraş, raportând moartea şi cerând un detaşament de poliţie sau de armată ca să menţină ordinea, dar mesagerul meu nu s-a întors încă.

— Deci momentan suntem pe cont propriu.

— Exact. Dacă situaţia se înrăutăţeşte şi mai mult, mă tem că va trebui să trimitem doamnele de aici.

Fitz se simţea devastat: era mult mai rău decât anticipase. Ar fi putut fi omorâţi cu toţii. Venirea aici fusese o greşeală cumplită. Trebuia să o pună pe Bea la adăpost cât mai curând posibil.

Se ridică în picioare. Cum englezilor le plăcea uneori să-şi afişeze sângele rece în situaţii de criză, rosti:

— Cred că ar fi cazul să mă schimb pentru cină.

Andrei îl conduse în camera lui. Jenkins îi despachetase hainele de seară şi le călcase. Fitz începu să se dezbrace; se simţea extrem de nesăbuit. Se pusese pe sine şi o pusese şi pe Bea în primejdie. Obţinuse o impresie utilă despre situaţia din Rusia, dar raportul pe care avea să-l scrie nu merita nici pe departe riscul asumat. Se lăsase convins de soţia lui şi asta era întotdeauna o greşeală. Hotărî să plece cu primul tren de dimineaţă.

Avea revolverul pe noptieră, lângă butoni. Se asigură că funcţionează corespunzător, apoi îl deschise şi îl încărcă cu cartuşe Webley de calibru 455. Nu avea cum să îl ţină în costum. Până la urmă îl îndesă în buzunarul de la pantaloni, unde îi produse o umflătură dizgraţioasă.

Îl chemă pe Jenkins ca să-i strângă hainele de drum, apoi intră în camera lui Bea. Ea stătea la oglindă, purtând doar lenjeria intimă şi probând un colier. Arăta mai voluptuoasă decât de obicei, având sânii şi şoldurile ceva mai pline, iar Fitz se întrebă deodată dacă nu cumva era însărcinată. Avusese o stare de greaţă în acea dimineaţă, la Moscova, îşi dădu el seama, în maşina care îi dusese la gară. Îşi aminti de prima ei sarcină, iar asta îl duse cu gândul la o perioadă care acum i se părea de aur, când le avea atât pe Ethel, cât şi pe Bea, iar războiul încă nu începuse.

Era pe cale să-i spună că era necesar ca a doua zi să plece,

când aruncă o privire pe fereastră şi se opri brusc.

Camera se afla în partea din faţă a casei, cu vedere spre parc şi spre câmpurile de dincolo de cel mai apropiat sat. Atenţia lui Fitz fusese atrasă de o mulţime de oameni. Presimţind ceva rău, se duse la fereastră şi se uită împrejur.

Văzu circa o sută de ţărani apropiindu-se de casă prin parc. Deşi era încă lumină afară, mulţi dintre ei aveau făclii. Iar unii, observă el, aveau puşti.

Rosti:

— O, la naiba!

Bea era şocată.

— Fitz! Ai uitat că sunt şi eu aici?

— Uită-te afară, îi spuse el.

Bea icni.

— O, nu!

Fitz strigă:

— Jenkins! Jenkins, eşti acolo?

Deschise uşa dintre camere şi îl văzu pe valet, cu un aer surprins, punându-i costumul de drum pe un umeraş.

— Suntem în pericol de moarte, zise Fitz. Trebuie să plecăm în următoarele cinci minute. Fugi la grajduri, înhamă caii la trăsură şi vino cu ea la uşa de la bucătărie cât poţi de repede.

Jenkins aruncă costumul pe jos şi plecă în fugă.

Fitz se întoarse spre Bea.

— Pune-ţi o haină, orice haină, şi încalţă-te cu o pereche de pantofi buni pentru mers în aer liber, apoi du-te la bucătărie pe scara din spate şi aşteaptă-mă acolo.

Spre cinstea ei, Bea nu izbucni în istericale: făcu doar cum i se spusese.

Fitz ieşi din cameră şi porni grăbit, şchiopătând cât de repede putea, spre dormitorul lui Andrei. Cumnatul său nu era acolo şi nici Valeria.

Fitz coborî la parter. Georgi şi o parte dintre servitori se aflau în sala principală, părând înspăimântaţi. Fitz era şi el speriat, dar spera că nu arată acest lucru.

Fitz îi găsi pe prinţ şi pe prinţesă în salon. O sticlă deschisă de şampanie era pusă la gheaţă şi două pahare fuseseră umplute, însă ei nu beau. Andrei stătea în faţa şemineului, iar Valeria era la fereastră, uitându-se la mulţimea care se apropia. Fitz se duse lângă ea. Ţăranii aproape că ajunseseră la uşă. Câţiva aveau arme de foc, iar cei mai mulţi aveau cuţite, ciocane şi coase.

Andrei spuse:

— Georgi va încerca să se înţeleagă cu ei omeneşte, şi dacă nu reuşeşte, va trebui să vorbesc chiar eu cu ei.

Fitz spuse:

— Pentru numele lui Dumnezeu, Andrei, a trecut vremea vorbelor! Trebuie să plecăm chiar acum.

Înainte ca Andrei să poată răspunde, auziră voci ridicate în sală.

Fitz se duse la uşă şi o crăpă puţin. Îl văzu pe Georgi discutând cu un ţăran tânăr şi înalt, cu o mustaţă stufoasă ce i se întindea pe obraji: Feodor Igorovici, presupuse el. Erau înconjuraţi de bărbaţi şi de câteva femei, unii cu făclii aprinse în mâini. Pe uşa din faţă intrau tot mai mulţi. Accentul lor local era greu de înţeles, însă o frază răstită se repetă de mai multe ori:

— Ba o să *vorbim* cu prinţul!

Andrei auzi şi el asta, aşa că trecu pe lângă Fitz şi ieşi în sală. Fitz apucă să spună: „Nu…”, dar era deja prea târziu.

Gloata huidui când îl văzu pe Andrei apărând în ţinută de seară. Ridicând tonul, el zise:

— Dacă plecaţi acum în linişte, nu o să aveţi necazuri prea mari.

Feodor strigă:

— Tu eşti cel care o să aibă necazuri – mi-ai ucis fratele!

Fitz o auzi pe Valeria spunând:

— Locul meu este lângă soţul meu.

Înainte să o poată opri, se duse şi ea în sală.

Andrei rosti:

— Nu am vrut să îl omor pe Ivan, însă ar fi fost încă în viaţă dacă nu ar fi încălcat legea şi nu şi-ar fi sfidat prinţul!

Cu o mişcare bruscă, Feodor îşi răsuci puşca şi îl lovi pe Andrei peste faţă cu patul acesteia.

Andrei se clătină, ducându-şi mâna la obraz. Ţăranii izbucniră în urale.

Feodor strigă:

— Asta i-ai făcut lui Ivan!

Fitz duse mâna la revolver.

Feodor ridică puşca deasupra capului. Preţ de o clipă prelungă, timpul păru să se oprească în loc şi puşca Mosin-Nagant atârnă în aer ca securea unui călău. Apoi coborî arma cu o mişcare puternică şi îl lovi în creştet pe Andrei. Se auzi o crăpătură înfiorătoare şi Andrei căzu la podea.

Valeria ţipă.

Stând în prag cu uşa pe jumătate închisă, Fitz ridică piedica din stânga revolverului şi ţinti spre Feodor – însă ţăranii se îngrămădiră în jurul ţintei sale. Începură să îl lovească şi să îl bată pe Andrei, care zăcea la podea inconştient. Valeria încercă să ajungă la el ca să îl ajute, dar nu putu să îşi croiască drum prin mulţime.

Un ţăran lovi cu coasa în portretul severului bunic al lui Bea, despicând pânza. Unul dintre oameni trase cu puşca în candelabru, care se împrăştie în fărâme sclipitoare. Nişte draperii izbucniră brusc în flăcări: cineva le aprinsese probabil cu o făclie.

Fitz fusese pe câmpul de bătălie şi aflase că bravura trebuie temperată cu un calcul rece. Ştia că nu îl putea salva de unul singur pe Andrei din mâinile gloatei. În schimb, încă o mai putea salva pe Valeria.

Îşi puse pistolul la loc în buzunar.

Intră în sală. Toată atenţia era îndreptată asupra prinţului doborât la podea. Valeria stătea la marginea gloatei, bătându-i ineficient pe umăr pe ţăranii din faţa ei. Fitz o înşfăcă de mijloc, o săltă şi o luă de-acolo, retrăgându-se în salon. Piciorul vătămat îl durea cumplit din cauza poverii, dar strânse din dinţi.

— Dă-mi drumul! strigă ea. Trebuie să îl ajut pe Andrei!

— Nu îl putem ajuta pe Andrei! spuse Fitz.

O aruncă pe umăr pe cumnata sa, slăbind presiunea pe care o simţea asupra piciorului său. Un glonţ îi vâjâi pe la ureche în timp ce făcea asta. Aruncă o privire peste umăr şi văzu un soldat în uniformă îndreptându-şi pistolul spre el şi rânjind.

Auzi o a doua împuşcătură şi simţi un impact. Se gândi o clipă că a fost lovit, dar nu simţi nicio durere, aşa că ţâşni spre uşa ce dădea în sala de mese.

Îl auzi pe soldat strigând:

— Scapă prinţesa!

Fitz se năpusti pe uşă exact în momentul în care un glonţ se înfipse în lemnărie. Soldaţii obişnuiţi nu erau instruiţi să folosească pistoale şi uneori nu realizau cât de puţin precise erau acestea faţă de puşti. Fugind oarecum şchiopătat, Fitz trecu de masa pe care erau întinse argintăria şi porţelanurile necesare pentru patru aristocraţi înstăriţi, care urmau să servească cina. Auzi în spate mai mulţi urmăritori. În partea cealaltă a camerei, se afla o uşă ce dădea înspre bucătărie. Trecu printr-un hol îngust şi ajunse în bucătărie. Un bucătar şi câteva servitoare se

opriseră din lucru, stând înmărmuriţi şi părând înfricoşaţi.

Urmăritorii lui Fitz erau deja foarte aproape în spatele său – de îndată ce aveau să îl aibă în cătare, aveau să îl omoare. Trebuia să facă ceva ca să îi încetinească.

O puse pe Valeria pe picioare. Ea se clătină şi Fitz văzu sânge pe rochia ei. Fusese nimerită de un glonţ, dar era vie şi conştientă. O aşeză pe un scaun, apoi se întoarse spre hol. Soldatul cu rânjet pe chip gonea către el, trăgând la nimereală, urmărit de alţi câţiva, într-un singur şir în spaţiul îngust. În spatele lor, în sala de mese şi în salon, Fitz văzu înălţându-se limbi de foc.

Îşi scoase pistolul Webley. Era o armă cu dublă acţiune, aşa că nu trebuia să ridice cocoşul. Lăsându-se cu toată greutatea pe piciorul teafăr, ţinti cu grijă spre burta soldatului care alerga spre el. Apăsă trăgaciul, pistolul trase, iar omul se prăbuşi la podea în faţa lui. În bucătărie, Fitz auzi câteva femei ţipând îngrozite.

Trase imediat în următorul om, care se prăbuşi şi el. Trase şi a treia oară, cu acelaşi rezultat. Cel de-al patrulea om se retrase în sala de mese.

Fitz trânti uşa bucătăriei. Urmăritorii aveau să şovăie acum, întrebându-se cum puteau verifica dacă el îi pândea în continuare, şi asta îi putea acorda exact timpul de care avea nevoie.

O ridică pe Valeria, care părea să-şi piardă cunoştinţa. Nu mai fusese niciodată în bucătăriile din această casă, dar porni spre partea din spate. Trecu printr-un alt hol, pe lângă magazii şi spălătorie. În cele din urmă deschise o uşă care dădea spre exterior.

Ieşi afară, gâfâind, cu o durere îngrozitoare în picior, şi văzu trăsura care îl aştepta, cu Jenkins pe capră şi cu Bea înăuntru însoţită de Nina, care plângea în hohote necontrolate. Un rândaş înspăimântat ţinea caii de hăţuri.

O aruncă pe Valeria în trăsură, urcându-se imediat după ea, în timp ce îi striga lui Jenkins:

— Porneşte! Porneşte!

Jenkins biciui caii, rândaşul sări din calea lor, iar trăsura se urni din loc.

Fitz o întrebă pe Bea:

— Eşti în regulă?

— Nu, dar sunt teafără şi nevătămată. Dar tu?

— N-am nimic. Dar mă tem pentru viaţa fratelui tău.

În realitate era destul de sigur că Andrei era deja mort, însă nu voia să-i spună şi ei asta.

Bea se uită la prinţesă.

— Ce-a păţit?

— Cred că a fost lovită de un glonţ.

Fitz o privi îndeaproape. Chipul Valeriei era alb şi nemişcat.

— O, Doamne! şopti el.

— A murit, nu-i aşa? întrebă Bea.

— Trebuie să fii tare.

— Voi fi tare.

Bea luă în palmele sale mâna lipsită de viaţă a cumnatei sale.

— Biata Valeria…

Trăsura goni pe alee, trecând pe lângă căsuţa în care locuise mama lui Bea după moartea soţului ei. Fitz aruncă o privire înapoi, către clădirea principală. Un mic grup de urmăritori frustraţi stăteau în uşa bucătăriei. Unul dintre ei îi ţintea cu puşca, aşa că Fitz se aplecă, trăgând-o după el şi pe Bea.

Când îşi ridică din nou privirea, ieşiseră din bătaia puştii. Ţăranii şi servitorii ieşeau din casă pe toate uşile. Ferestrele erau straniu de luminoase, iar Fitz realiză că locul era în flăcări. În timp ce privea, fumul începu să iasă în fuioare pe uşa din faţă, iar o vâlvătaie portocalie apăru printr-o fereastră deschisă, aprinzând iedera de pe ziduri.

Apoi trăsura trecu peste o movilă şi începu să coboare la vale, iar vechea casă dispăru din raza lor vizuală.

Capitolul 28
Octombrie – noiembrie 1917

Walter rosti mânios:

— Amiralul von Holtzendorff ne-a promis că britanicii vor muri de foame după cinci luni. Asta se întâmpla acum nouă luni.

— A făcut o greşeală, zise tatăl său.

Walter îşi înăbuşi o remarcă batjocoritoare.

Se aflau în biroul lui Otto de la Ministerul de Externe din Berlin. Otto stătea într-un scaun sculptat, în spatele unui birou masiv. Pe peretele din spatele lui era atârnat un tablou care îl înfăţişa pe kaizerul Wilhelm I, bunicul actualului monarh, pe când era încoronat ca împărat german în Sala Oglinzilor de la Versailles.

Walter era furios din cauza scuzelor neisprăvite oferite de tatăl său.

— Amiralul şi-a dat cuvântul de ofiţer că niciun american nu va ajunge în Europa, spuse el. Din informaţiile pe care le-a cules spionajul nostru, 14 mii de americani au debarcat în Franţa în iunie. S-a cam ales praful de cuvântul lui de ofiţer!

Asta îl irită pe Otto.

— A făcut ce a crezut că este mai bine pentru ţara lui, rosti el enervat. Ce poate face un om mai mult de atât?

Walter ridică tonul.

— Mă întrebi ce poate face un om mai mult? Poate evita să facă false promisiuni. Când nu ştie sigur ceva, se poate abţine de la a spune că ştie sigur. Poate spune adevărul sau poate să-şi ţină naibii gura!

— Von Holtzendorff a oferit cel mai bun sfat pe care îl putea oferi.

Slăbiciunea acestor argumente îl scotea din minţi pe Walter.

— O asemenea atitudine umilă ar fi fost mai nimerită *înainte* de producerea evenimentului. Însă el nu a fost deloc umil. Ai fost şi tu acolo, la Castelul Pless – ştii ce s-a întâmplat. Von Holtzendorff şi-a dat cuvântul. *L-a indus în eroare pe kaizer.* I-a adus pe americani în război împotriva noastră. Nu cred că un supus îi poate face un deserviciu mai mare monarhului său!

— Presupun că vrei să demisioneze, dar cine i-ar lua locul atunci?

— Să demisioneze?
Walter plesnea de furie.
— Vreau să-şi pună ţeava revolverului în gură şi să apese pe trăgaci.
Otto îl privi cu asprime.
— E foarte urât ce spui.
— Moartea lui ar fi un preţ neînsemnat pentru toate morţile produse din cauza îngâmfării sale nesăbuite.
— Voi, tinerii din ziua de azi, nu mai aveţi deloc simţul realităţii.
— Îndrăzneşti să-mi vorbeşti mie de simţul realităţii? Tu şi generaţia ta aţi băgat Germania într-un război care ne-a schilodit, omorând milioane de oameni – un război pe care, după trei ani de zile, încă nu l-am câştigat.
Otto îşi întoarse privirea. Nu avea cum să nege faptul că Germania nu câştigase încă războiul. Taberele adverse ajunseseră într-un punct mort pe frontul din Franţa. Războiul submarin nerestricţionat nu izbutise să oprească aprovizionarea Aliaţilor. Între timp, blocada navală britanică înfometa încet poporul german.
— Trebuie să aşteptăm şi să vedem ce se întâmplă la Petrograd, spuse Otto într-un târziu. Dacă Rusia se retrage din război, balanţa se va înclina.
— Exact, zise Walter. Totul depinde acum de bolşevici.

(ii)

La începutul lunii octombrie, Grigori şi Katerina se duseră la moaşă.
Grigori îşi petrecea acum aproape toate nopţile în garsoniera de lângă uzinele Putilov. Nu mai făceau dragoste – ei îi era mult prea incomod. Pântecul ei era imens – pielea era întinsă ca pe o minge de fotbal, iar buricul îi ieşea în afară. Grigori nu mai văzuse niciodată o femeie gravidă atât de aproape şi experienţa i se părea înfricoşătoare şi incitantă în acelaşi timp. Ştia că este totul normal, însă se înfiora gândindu-se la capul unui bebeluş care avea să dilate cu cruzime pasajul îngust la care el ţinea atât de mult.
Porniră spre casa moaşei, Magda, soţia lui Konstantin. Grigori îl ducea pe umeri pe Vladimir. Băiatul avea acum aproape trei ani, dar Grigori încă îl putea duce fără efort. Începea deja să i se

întrevadă personalitatea: în felul său copilăros, era inteligent şi serios, semănând mai degrabă cu Grigori decât cu tatăl său fermecător şi năbădăios, Lev. Un copil era ca o revoluţie, se gândi Grigori: puteai să îl „începi”, dar nu îl puteai controla mai departe.

Contrarevoluţia generalului Kornilov fusese zdrobită chiar dinainte să înceapă. Sindicatul Căilor Ferate se asigurase că majoritatea trupelor lui Kornilov aveau să rămână blocate pe linii secundare, aflate la mile bune de Petrograd. Cele care se apropiaseră întrucâtva de oraş fuseseră întâmpinate de bolşevici, care le subminaseră spunându-le pur şi simplu adevărul, aşa cum făcuse Grigori în curtea şcolii. Soldaţii se răsculaseră apoi împotriva ofiţerilor implicaţi în conspiraţie şi îi executaseră. Kornilov însuşi fusese arestat şi întemniţat.

Grigori devenise cunoscut drept omul care întorsese din drum armata lui Kornilov. El protestase, insistând că asta era o exagerare, însă modestia sa nu făcuse decât să crească şi mai mult în ochii celorlalţi. Fu ales în Comitetul Central al Partidului Bolşevic.

Troţki ieşi din închisoare. Bolşevicii câştigară 51% dintre voturi la alegerile locale din Moscova. Numărul membrilor de partid ajunse la 350 de mii.

Grigori avea sentimentul ameţitor că totul era posibil, inclusiv un dezastru total. Revoluţia putea fi înăbuşită în orice zi – de asta se temea cel mai mult, căci atunci copilul lui avea să crească într-o Rusie neschimbată. Grigori se gândea la momentele care îi marcaseră copilăria: spânzurarea tatălui său, moartea mamei sale în faţa Palatului de Iarnă, preotul care-i dăduse jos pantalonii micuţului Lev, munca istovitoare de la Uzina Putilov. Voia o viaţă diferită pentru copilul său.

— Lenin instigă la o revoltă armată, îi zise el Katerinei în timp ce se îndreptau spre casa Magdei.

Lenin se ascundea în afara oraşului, dar trimitea continuu scrisori furioase, îndemnând partidul să acţioneze.

— Cred că are dreptate, rosti Katerina. Lumea s-a săturat de guverne care vorbesc despre democraţie, în schimb nu fac nimic în privinţa preţului pâinii.

Ca de obicei, Katerina spunea ceea ce gândeau majoritatea muncitorilor din Petrograd.

Magda îi aştepta cu ceai.

— Îmi pare rău că nu am zahăr, se scuză ea. Nu am mai găsit

de câteva săptămâni.

— Abia aştept să treacă perioada asta, îi spuse Katerina. Sunt extrem de obosită de la asemenea povară.

Magda palpă pântecul Katerinei şi îi spuse că mai are de aşteptat vreo două săptămâni.

Katerina adăugă:

— A fost cumplit când s-a născut Vladimir. Nu aveam prieteni, iar moaşa era o căţea de siberiană cu faţa aspră, pe nume Xenia.

— O ştiu pe Xenia, zise Magda. Este o femeie competentă, dar puţin cam severă.

— Nu zău!

Konstantin se pregătea să plece la Institutul Smolny. Deşi sovietul nu avea şedinţe în fiecare zi, comitetele şi grupurile ad-hoc se întruneau în permanenţă. Guvernul provizoriu al lui Kerensky era acum atât de slăbit, încât sovietul dobândise din inerţie un plus de autoritate.

— Am auzit că Lenin s-a întors în oraş, îi zise Konstantin lui Grigori.

— Da, a revenit aseară.

— Şi unde stă?

— Este secret. Poliţia încă îl caută ca să-l aresteze.

— Ce l-a făcut să se întoarcă?

— O să aflăm mâine. A convocat o şedinţă a Comitetului Central.

Konstantin se duse să ia tramvaiul până în centrul oraşului, iar Grigori o conduse pe Katerina acasă. Când se pregătea să plece la cazarmă, ea spuse:

— Mă simt mai bine ştiind că Magda o să fie lângă mine.

— Bun.

Pentru Grigori, naşterea încă era un lucru mai periculos decât o revoltă armată.

— Şi o să fii şi tu acolo, adăugă Katerina.

— Nu chiar în aceeaşi cameră, rosti Grigori neliniştit.

— Nu, sigur că nu. Dar vei fi afară, învârtindu-te pe hol ca un leu în cuşcă, iar asta mă va face să mă simt în siguranţă.

— Bun.

— Vei fi acolo, nu?

— Da, încuviinţă el. Orice s-ar întâmpla, voi fi acolo.

Când ajunse la cazarmă, după o oră, găsi locul cuprins de zbucium. Pe terenul de paradă, ofiţerii încercau să încarce în vagoane arme şi muniţie, fără prea mare succes: fiecare comitet

de batalion fie era în şedinţă, fie se pregătea să înceapă una.

— Kerensky chiar a făcut-o lată de data asta! spuse Isaak jubilând. Încearcă să ne trimită pe front.

Grigori era deznădăjduit.

— Pe cine să trimită?

— Întreaga garnizoană din Petrograd! Au fost transmise deja ordinele. Trebuie să facem schimb de locuri cu soldaţii de pe front.

— Şi care-i motivul lor?

— Trebuie să facem asta din cauza înaintării germanilor, chipurile.

Germanii ocupaseră insulele din Golful Riga şi se îndreptau spre Petrograd.

— Prostii, spuse Grigori furios. Este o tentativă de subminare a sovietului.

Şi era o tentativă abilă, realiză el când se gândi mai pe îndelete. Dacă trupele din Petrograd erau înlocuite cu altele revenite de pe front, ar fi fost nevoie de zile, poate chiar săptămâni de organizare pentru formarea noilor comitete de soldaţi şi alegerea noilor deputaţi în soviet. Ba, mai rău, nou-veniţilor avea să le lipsească experienţa bătăliilor politice din ultimele şase luni – iar acestea trebuiau purtate din nou.

— Ce spun soldaţii? întrebă el.

— Sunt furioşi. Vor ca premierul Kerensky să negocieze pacea, nu să îi trimită la moarte.

— Vor refuza să plece din Petrograd?

— Nu ştiu. Ar ajuta dacă ar avea sprijinul sovietului.

— Mă ocup eu de asta.

Grigori luă un automobil blindat şi două gărzi de corp şi traversă Podul Liteiny spre Smolny. Părea un pas înapoi la prima vedere, reflectă el, dar putea fi transformat într-o oportunitate. Până în acel moment, nu toate trupele îi susţinuseră pe bolşevici, însă tentativa lui Kerensky de a-i trimite pe front putea să-i convingă şi pe cei nehotărâţi. Cu cât se gândea mai mult, cu atât mai tare începea să creadă că asta s-ar fi putut dovedi marea greşeală a lui Kerensky.

Smolny era o clădire mare, care funcţionase ca şcoală pentru fiicele oamenilor cu stare. Doi soldaţi din regimentul lui Grigori păzeau intrarea. Gărzile Roşii încercau să verifice identitatea tuturor celor care veneau acolo – dar, observă Grigori neliniştit, mulţimea de oameni care intrau şi ieşeau era atât de

numeroasă, încât verificarea nu putea fi prea riguroasă.

Curtea era scena unei activităţi frenetice: automobile blindate, motociclete, camioane şi maşini veneau şi plecau continuu, încercând să-şi facă loc. Nişte scări late duceau spre un şir de coloane şi spre o colonadă clasică. Într-o cameră de la etaj, Grigori găsi comitetul executiv al sovietului aflat în şedinţă.

Menşevicii le cereau soldaţilor din garnizoană să se pregătească să se întoarcă pe front. Ca de obicei, se gândi Grigori scârbit, menşevicii se predau fără luptă; fu cuprins de o panică bruscă – revoluţia părea să se îndepărteze de el.

Se sfătui cu ceilalţi bolşevici din comitetul executiv, pentru a formula o rezoluţie mai militantă.

— Singura cale de a apăra Petrogradul împotriva germanilor este să mobilizăm muncitorii, zise Troţki.

— Cum am făcut la puciul lui Kornilov, rosti Grigori cu entuziasm. Avem nevoie de un alt comitet pentru luptă care să preia sarcina apărării oraşului.

Troţki redactă ceva în grabă, apoi se ridică şi propuse moţiunea.

Menşevicii fură revoltaţi.

— Asta ar însemna să se creeze un al doilea centru militar de comandă pe lângă cartierul general al armatei! spuse Mark Broido. Nimeni nu poate sluji la doi stăpâni.

Spre dezgustul lui Grigori, majoritatea membrilor comitetului fură de acord cu acest punct de vedere. Moţiunea menşevicilor trecu, iar cea a lui Troţki pică. Grigori plecă disperat de la şedinţă. Oare soldaţii aveau să-şi păstreze loialitatea faţă de soviet după un asemenea eşec?

În acea după-amiază, bolşevicii se întâlniră în Sala 36 şi hotărâră să nu accepte decizia votată. Convenită să propună din nou moţiunea în acea seară, la întrunirea întregului soviet.

A doua oară bolşevicii avură câştig de cauză.

Grigori se simţi uşurat – sovietul îi sprijinise pe soldaţi şi instituise un centru de comandă militar alternativ.

Făcuseră un pas mare spre obţinerea puterii.

(iii)

A doua zi, simţindu-se optimişti, Grigori şi ceilalţi lideri bolşevici se furişară pe rând din Smolny, având grijă să nu atragă atenţia poliţiei secrete, şi se îndreptară spre apartamentul

încăpător al unei tovarăşe, Galina Flakserman, pentru şedinţa Comitetului Central.

Grigori era neliniştit în privinţa şedinţei şi sosi ceva mai devreme. Dădu roată blocului, uitându-se după orice gură-cască care ar fi putut fi o iscoadă a poliţiei, însă nu văzu pe nimeni suspect. Intră în clădire şi verifică toate ieşirile – trei la număr – şi identifică cea mai rapidă cale de scăpare.

Bolşevicii se adunară în jurul unei mese mari, mulţi purtând hainele de piele ce deveniseră un soi de uniformă pentru ei. Lenin nu era acolo, aşa că începură fără el. Grigori îşi făcea griji în privinţa lui – ar fi putut fi arestat –, dar sosi la ora zece, purtând o perucă ce-i tot aluneca de pe cap şi îl făcea să arate caraghios.

Totuşi, la rezoluţia pe care o propuse nu era nimic de râs – el cerea o revoltă armată condusă de bolşevici, care să răstoarne guvernul provizoriu şi să preia puterea.

Grigori era încântat. Toată lumea îşi dorea o revoltă armată, desigur, dar majoritatea revoluţionarilor spuneau că nu venise încă momentul potrivit. În sfârşit, cei mai puternici dintre ei se opuneau *acum.*

Lenin vorbi vreme de o oră. Ca întotdeauna, fu tăios, lovind în masă, răcnind şi beştelindu-i pe cei care îl contraziceau. Stilul său nu îl prea ajuta – aveai tendinţa să votezi împotriva unei persoane atât de grosolane. Însă, în pofida acestui fapt, era convingător. Cunoştinţele sale erau vaste, instinctul lui politic nu dădea greş şi puţini erau oamenii care puteau să rămână drepţi sub loviturile necruţătoare ale argumentelor sale logice.

Grigori fusese de partea lui Lenin încă de la început. Cel mai important lucru, considera el, era preluarea puterii şi încetarea tuturor ezitărilor. Toate celelalte probleme puteau fi rezolvate mai târziu. Însă aveau să fie şi ceilalţi de acord?

Zinoviev se opuse. Era un bărbat chipeş, dar îşi schimbase şi el înfăţişarea ca să inducă în eroare poliţia. Îşi lăsase barbă şi îşi tunsese claia bogată de păr negru şi cârlionţat. El considera că strategia lui Lenin era prea riscantă. Se temea că o revoltă urma să ofere dreptei pretextul de a da o lovitură de stat militară. Voia ca Partidul Bolşevic să se concentreze asupra câştigării alegerilor pentru Adunarea Constituantă.

Acest argument sfios îl înfurie pe Lenin.

— Guvernul provizoriu nu va organiza *niciodată* alegeri naţionale! rosti el. Cei care cred asta sunt proşti şi neghiobi.

Troţki şi Stalin susţinură varianta unei revolte, dar Troţki îl mânie pe Lenin zicând că ar trebui să aştepte până după Congresul tuturor Sovietelor din Rusia, programat să înceapă peste zece zile.

Lui Grigori i se părea o idee bună – Troţki era întotdeauna rezonabil –, dar Lenin îl surprinse răcnind:

— Nu!

Troţki spuse:

— Este foarte probabil să avem majoritatea printre delegaţi…

— Dacă congresul formează un guvern, acesta va fi obligatoriu un guvern de coaliţie! zise Lenin mânios. Bolşevicii acceptaţi la guvernare vor fi centrişti. Cine şi-ar dori una ca asta, în afară de trădătorii contrarevoluţionari?

Troţki se înroşi la auzul insultei, dar nu scoase nicio vorbă.

Grigori îşi dădu seama că Lenin are dreptate. Ca de obicei, Lenin se gândise mult mai departe decât oricine altcineva. Într-o coaliţie, prima solicitare a menşevicilor avea să fie ca premierul să fie un moderat – şi aveau să accepte pe oricine în afară de Lenin.

Grigori realiză – odată cu restul comitetului, intui el – că singura modalitate prin care Lenin putea ajunge prim-ministru era o lovitură de stat.

Disputa continuă până noaptea târziu. În cele din urmă, votul fu de zece la doi în favoarea unei revolte armate.

Totuşi, Lenin nu obţinu chiar tot ce-şi dorise – nu se stabili nicio dată pentru lovitura de stat.

Când şedinţa se încheie, Galina aduse un samovar şi nişte brânză, cârnaţi şi pâine pentru revoluţionarii flămânzi.

(iv)

În copilăria sa petrecută pe moşia prinţului Andrei, Grigori fusese martor la un moment dat la punctul culminant al unei vânători de căprioare – câinii doborâseră un cerb exact la marginea satului şi toată lumea se dusese să vadă. Când Grigori ajunse acolo, cerbul era pe moarte, câinii înfruptându-se deja cu lăcomie din intestinele ce se revărsau din burta lui sfârtecată, în vreme ce vânătorii călare sărbătoreau dând pe gât duşti de coniac. Şi totuşi, chiar şi în acele tragice momente, nefericitul animal făcuse o ultimă încercare de a riposta. Îşi rotise coarnele puternice, străpungând un câine şi spintecând un altul, şi pentru

o clipă lăsase impresia că se va putea ridica în picioare; apoi se prăbuşise la loc pe pământul scăldat în sânge şi îşi închise ochii.

Grigori credea că premierul Kerensky, liderul guvernului provizoriu, era precum cerbul acela – toată lumea ştia că este terminat, mai puţin el.

Când gerul crunt al iernii ruseşti se pogorî asupra Petrogradului, criza se agravă.

Comitetul pentru Luptă, redenumit de curând Comitetul Revoluţionar Militar, era dominat de figura carismatică a lui Troţki. Omul nu era chipeş – avea nasul mare, fruntea înaltă şi ochii bulbucaţi, ce se holbau prin ochelarii fără ramă dar era fermecător şi convingător. În vreme ce Lenin striga şi se răstea, Troţki convingea şi amăgea. Grigori bănuia că Troţki era la fel de dur ca Lenin, dar se pricepea mai bine să o ascundă.

Luni, pe 5 noiembrie, cu două zile înaintea începerii Congresului tuturor Sovietelor din Rusia, Grigori se duse la o întrunire a tuturor trupelor, convocată de Comitetul Revoluţionar Militar în Fortăreaţa Petru şi Pavel. Întrunirea începu la amiază şi se întinse pe toată durata după-amiezii – sute de soldaţi dezbăteau politică în piaţa din faţa fortului, în vreme ce ofiţerii lor fierbeau de nervi, neputincioşi. Apoi sosi Troţki, în aplauze furtunoase, şi – după ce îl ascultară – oamenii votară să se supună mai degrabă comitetului decât guvernului, lui Troţki şi nu lui Kerensky.

Plecând din piaţă, Grigori se gândea că era imposibil ca guvernul să poată tolera ca o unitate militară de bază să se declare loială altcuiva. Tunul fortăreţei se afla exact în partea opusă a fluviului faţă de Palatul de Iarnă, unde era sediul guvernului provizoriu. În niciun caz Kerensky nu avea de gând să se recunoască învins şi să demisioneze, se gândi el.

A doua zi Troţki anunţă măsurile de precauţie împotriva unei lovituri de stat contrarevoluţionare date de armată. Ordonă Gărzilor Roşii şi trupelor loiale sovietului să preia controlul atât asupra podurilor, gărilor şi secţiilor de poliţie, cât şi asupra oficiilor poştale, a celor telegrafice, a centralelor telefonice şi a băncii de stat.

Grigori se afla lângă Troţki, transformând şuvoiul de comenzi ale marelui om în instrucţiuni detaliate pentru fiecare unitate militară în parte şi transmiţând ordinele în oraş prin intermediul mesagerilor călare, pe bicicletă şi în maşini. Măsurile de „precauţie” luate de Troţki i se păreau că seamănă foarte mult

cu o preluare a puterii.

Spre uimirea şi încântarea sa, nu întâmpinară prea mare rezistenţă.

O iscoadă de la Palatul Marinsky raportă că premierul Kerensky ceruse un vot de încredere preparlamentului – corpul legislativ care eşuase lamentabil în formarea Adunării Constituante. Preparlamentul îl refuzase. Nimeni nu-l mai lua în seamă – Kerensky ţinea deja de trecut, era doar un alt om nepotrivit care încercase fără succes să conducă Rusia. Se întoarse apoi la Palatul de Iarnă, unde guvernul său impotent continuă să pretindă că deţine controlul.

Lenin se ascundea în apartamentul unei tovarăşe, Margarita Fofanova. Comitetul Central îi ordonase să nu umble prin oraş, de teamă că ar fi putut fi arestat. Grigori era unul dintre puţinii oameni care ştia unde se află. La ora opt seara, Margarita veni la Smolny cu un bilet de la Lenin, care le ordona bolşevicilor să lanseze imediat insurecţia armată. Troţki rosti iritat:

— Păi, ce crede că facem?

Însă Grigori îi dădea dreptate lui Lenin. Bolşevicii încă nu preluaseră puterea propriu-zis. După ce se întrunea Congresul Sovietelor, acesta urma să aibă întreaga autoritate – şi apoi, chiar dacă bolşevicii obţineau majoritatea, rezultatul ar fi fost un alt guvern de coaliţie bazat pe compromis.

Congresul era programat să înceapă a doua zi după-amiază, la ora două. Numai Lenin părea să înţeleagă urgenţa situaţiei, se gândi Grigori cu o senzaţie de disperare. Era nevoie de el acolo, în inima operaţiunii.

Grigori se decise să îl aducă pe Lenin acolo.

Era o noapte geroasă, cu un vânt din nord ce părea să treacă prin haina de piele pe care Grigori o purta peste uniforma sa de sergent. Centrul oraşului arăta şocant de normal: oameni bine îmbrăcaţi aparţinând clasei de mijloc ieşeau din săli de teatru şi mergeau la restaurante, în vreme ce prostituatele zâmbeau la colţ de stradă şi cerşetorii se milogeau pentru mărunţiş. Grigori înclină din cap către un tovarăş care vindea un pamflet scris de Lenin, intitulat *Vor reuşi bolşevicii să păstreze puterea?* Grigori nu-l cumpără – ştia deja răspunsul la această întrebare.

Apartamentul Margaritei se afla în marginea nordică a cartierului Vyborg. Grigori nu putea merge cu maşina acolo, de teamă că ar putea atrage atenţia asupra ascunzătorii lui Lenin. Merse pe jos până la Gara Finlanda, apoi luă tramvaiul. Drumul

era lung şi îşi petrecu o mare parte din el întrebându-se dacă Lenin avea să accepte să vină sau nu.

Însă, spre marea lui uşurare, nu fu nevoit să ducă o muncă de lămurire prea mare cu Lenin.

— Fără dumneata, am convingerea că ceilalţi tovarăşi nu vor face pasul decisiv, îi zise Grigori, iar asta fu de ajuns ca să îl convingă pe Lenin să vină.

Lăsă un bilet pe masa din bucătărie, pentru ca Margarita să nu creadă că fusese arestat, în care scrisese: „M-am dus unde nu voiai să mă duc. Rămas bun, Ilici.” Membrii de partid îi spuneau Ilici, folosind cel de-al doilea prenume al său.

Grigori îşi verifică pistolul, în timp ce Lenin îşi punea pe cap peruca, o bască de muncitor şi un pardesiu ponosit. Apoi plecară.

Grigori mergea cu ochii în patru, temându-se că ar fi putut da peste vreun detaşament de poliţie sau peste vreo patrulă militară care l-ar fi putut recunoaşte pe Lenin. Se hotărâse să tragă fără ezitare, pentru a nu îngădui ca Lenin să fie arestat.

Erau singurii călători din tramvai. Lenin o întrebă pe conductoare ce părere are despre ultimele evenimente politice.

După ce coborâră la Gara Finlanda, auziră zgomot de copite şi se ascunseră imediat de ceea ce se dovedi a fi o trupă de cadeţi loialişti în căutare de scandal.

Grigori îl aduse triumfător pe Lenin la Smolny, aproape de miezul nopţii.

Lenin se duse imediat în Sala 36 şi convocă o întrunire a Comitetului Central Bolşevic. Troţki îi raportă că multe dintre punctele-cheie ale oraşului erau controlate acum de Gărzile Roşii. Însă asta nu era de ajuns pentru Lenin. Din considerente simbolice, insistă el, trupele revoluţionare trebuiau să ocupe Palatul de Iarnă şi să-i aresteze pe miniştrii din guvernul provizoriu. Acesta avea să fie actul prin care poporul urma să fie convins că puterea trecuse, în sfârşit şi irevocabil, în mâinile revoluţionarilor.

Grigori ştia că are dreptate. Şi ceilalţi ştiau asta.

Troţki începu să plănuiască cucerirea Palatului de Iarnă.

Grigori nu se întoarse acasă la Katerina în noaptea aceea.

(v)

Nu aveau voie să greşească.

Actul final al revoluţiei trebuia să fie decisiv, iar Grigori ştia

asta. Se asigură că ordinele erau clare şi că ajung la destinatari în timp util.

Planul nu era complicat, însă Grigori se temea că orarul stabilit de Troţki era prea optimist. Grosul forţelor cu care aveau să atace consta din marinari revoluţionari. Majoritatea acestora veneau din Helsingfors, capitala regiunii finlandeze, cu trenul şi cu vaporul – ei plecau la ora trei dimineaţa. Alţi marinari urmau să vină de la Kronstadt, baza navală de pe insula aflată la douăzeci de mile în larg.

Atacul era programat să înceapă la amiază.

Precum o operaţiune de pe câmpul de bătălie, el avea să înceapă cu un foc de baraj de artilerie: tunurile din Fortăreaţa Petru şi Pavel urmau să tragă peste fluviu şi să dărâme zidurile palatului. Apoi, marinarii şi soldaţii aveau să ocupe clădirea. Troţki era de părere că totul se putea termina până la ora două, când era programat să înceapă Congresul Sovietelor.

Lenin voia să se ridice în deschidere şi să anunţe că bolşevicii preluaseră *deja* puterea. Era singura cale prin care se putea preveni un alt guvern de compromis, indecis şi ineficient, singura cale prin care se puteau asigura că Lenin prelua controlul.

Grigori se temea că lucrurile nu aveau să meargă atât de repede pe cât spera Troţki.

Securitatea era scăzută la Palatul de Iarnă şi Grigori izbuti în zori să îl trimită înăuntru pe Isaak, în recunoaştere. Acesta îi raportă că în clădire se aflau circa trei mii de soldaţi loialişti. Dacă erau organizaţi corespunzător şi luptau vitejeşte, bătălia avea să fie crâncenă.

Isaak mai descoperise şi că premierul Kerensky părăsise oraşul. Cum Gărzile Roşii controlau gările, nu reuşise să plece cu trenul, aşa că rechiziţionase o maşină.

— Ce prim-ministru nu poate lua trenul în propria sa capitală? spuse Isaak.

— În orice caz, a plecat, rosti Grigori cu satisfacţie. Şi nu cred că are de gând să se mai întoarcă vreodată.

Totuşi, Grigori deveni ceva mai pesimist când sosi amiaza şi marinarii nu apărură.

Traversă podul până la Fortăreaţa Petru şi Pavel, ca să se asigure că tunurile erau pregătite. Constată cu groază că acestea erau piese de muzeu, amplasate acolo doar de decor, deci complet inutile. Îi ordonă lui Isaak să găsească rapid nişte piese de artilerie funcţionale.

Se grăbi apoi din nou spre Smolny, pentru a-i spune lui Troţki că lucrurile nu decurgeau conform planului său. Santinela de la uşă îi zise:

— Te caută cineva, tovarăşe. A spus ceva de-o moaşă.

— Nu am timp de asta acum, răspunse Grigori grăbit.

Evenimentele se desfăşurau într-un ritm ameţitor. Grigori află că Gărzile Roşii ocupaseră Palatul Marinsky şi evacuaseră preparlamentul fără vărsare de sânge. Bolşevicii din închisori fuseseră eliberaţi. Troţki le ordonase tuturor trupelor din afara Petrogradului să rămână pe poziţii, iar acestea îl ascultară pe el, şi nu pe ofiţeri. Lenin scria un manifest care începea astfel: „Către cetăţenii Rusiei: Guvernul provizoriu a fost răsturnat!”

— Însă asaltul nu a început încă, îi spuse Grigori lui Troţki, deznădăjduit. Nu văd cum am putea să terminăm totul până la ora trei.

— Nu-ţi face griji, răspunse Troţki. Putem amâna deschiderea congresului.

Grigori se întoarse apoi în piaţa din faţa Palatului de Iarnă. La ora două după-amiază, văzu în sfârşit nava plasatoare de mine *Amur* venind pe Neva cu o mie de marinari din Kronstadt pe punte, iar muncitorii din Petrograd se adunară pe faleză, izbucnind în urale.

Dacă premierul Kerensky s-ar fi gândit să pună câteva mine în canalul îngust, ar fi putut să îi împiedice pe marinari să pătrundă în oraş, înăbuşind astfel revoluţia. Însă locul nu era minat, iar marinarii în bluzele lor negre începură să debarce, înarmaţi cu puşti. Grigori se pregăti să îi dispună în jurul Palatului de Iarnă.

Însă planul era încă ameninţat de obstacole, spre exasperarea lui Grigori. Isaak găsi un tun şi, cu mari eforturi, reuşi să îl aducă pe poziţia corespunzătoare, numai ca să descopere mai apoi că nu aveau ghiulele potrivite pentru el. Între timp, trupele loialiste de la palat ridicau baricade.

Înnebunit de frustrare, Grigori se întoarse la Smolny.

O sesiune de urgenţă a sovietului din Petrograd era pe punctul de a începe. Sala spaţioasă din şcoala de fete, văruită într-un alb feciorelnic, era plină ochi cu sute de delegaţi. Grigori urcă pe podium şi se aşeză lângă Troţki, care se pregătea să înceapă şedinţa.

— Asaltul a fost întârziat din cauza mai multor probleme, spuse el.

Troţki primi vestea proastă cu mult calm. Lenin ar fi făcut o

criză. Troţki zise:

— Când puteţi ocupa palatul?

— Realist vorbind, în jurul orei şase.

Troţki încuviinţă cu calm şi se ridică pentru a se adresa mulţimii.

— În numele Comitetului Revoluţionar Militar, declar că guvernul provizoriu nu mai există! strigă el.

Lumea izbucni în strigăte şi urale furtunoase. Grigori se gândi: „Sper să pot transforma în adevăr această minciună.”

După ce se mai domoli hărmălaia, Troţki enumeră realizările Gărzilor Roşii: capturarea pe timp de noapte a gărilor şi a altor clădiri-cheie, evacuarea preparlamentului, care pentru Grigori era o noutate; de asemenea, anunţă că o parte dintre miniştri fuseseră arestaţi.

— Palatul de Iarnă nu a fost cucerit încă, dar soarta acestuia va fi decisă din clipă în clipă!

Urmară alte urale. Cineva din mulţime strigă:

— V-aţi grăbit să anticipaţi voinţa Congresului Sovietelor!

Acesta era argumentul democratic, unul pe care Grigori însuşi l-ar fi avansat altădată, înainte de a deveni pragmatic.

Răspunsul lui Troţki veni foarte repede, indicând că se aştepta la această critică.

— Voinţa congresului a fost deja anticipată de revolta muncitorilor şi a soldaţilor, replică el.

Deodată se auzi în sală un murmur, iar lumea începu să se ridice în picioare. Grigori se uită spre uşă, întrebându-se care era motivul tulburării – îl văzu pe Lenin intrând. Deputaţii izbucniră în urale. Zgomotul deveni asurzitor când Lenin urcă pe podium. El şi Troţki stăteau acum unul lângă celălalt, zâmbind şi înclinându-se în faţa ovaţiilor, în timp ce mulţimea aclama o lovitură de stat ce încă nu fusese dată.

Tensiunea dintre victoria deja proclamată în sală şi realitatea plină de încâlceli şi întârzieri de afară se dovedi prea apăsătoare pentru Grigori, aşa că se furişă de-acolo.

Marinarii din Helsingfors încă nu ajunseseră, iar tunurile fortăreţei nu erau gata să tragă. Când se lăsă întunericul, se porni o ploaie măruntă. Aflat spre marginea Pieţei Palatului, cu Palatul de Iarnă în faţă şi cu cartierul general al statului-major în spate, Grigori văzu o trupă de cadeţi ieşind din palat. Insignele de la uniforma lor indicau că aparţineau Şcolii de Artilerie Mihailovsky; plecau luând cu ei patru tunuri grele. Grigori îi lăsă

să treacă.

La ora şapte, ordonă unei trupe de soldaţi şi de marinari să intre în cartierul general al statului-major şi să-l ocupe. Nu întâmpinară rezistenţă.

La ora opt, cei două sute de cazaci din garda palatului deciseră să se întoarcă la cazarmă, iar Grigori îi lăsă să treacă prin cordon. Realiză că întârzierile atât de supărătoare nu erau totuşi chiar o catastrofă: forţele pe care trebuiau să le învingă se împuţinau odată cu trecerea timpului.

Puţin înainte de ora zece, Isaak raportă că tunurile erau în sfârşit pregătite să tragă la Fortăreaţa Petru şi Pavel. Grigori ordonă să se tragă mai întâi o salvă în aer, după care să se facă pauză. După cum se aşteptase, şi alte trupe fugiră apoi din palat.

Oare să fi fost chiar aşa de uşor?

Auzi o alarmă sunând pe apă, la bordul vasului *Amur.* Încercând să-i afle cauza, Grigori privi în josul fluviului şi văzu luminile unor nave care se apropiau. Inima îi îngheţă. Oare Kerensky izbutise să trimită trupe loiale care să-i salveze guvernul în ultima clipă? Însă apoi izbucniră urale pe puntea vasului *Amur,* iar Grigori realiză că nou-veniţii erau marinarii din Helsingfors.

După ce marinarii lăsară ancora, Grigori dădu ordinul pentru începerea bombardamentului.

Se porni imediat un vuiet de tunuri – unele obuze explodau în aer, luminând vasele de pe fluviu şi palatul asediat. Grigori văzu unul lovind o fereastră din colţul celui de-al treilea etaj şi se întrebă dacă fusese cineva în cameră. Spre uimirea lui, tramvaiele îşi vedeau liniştite de drum peste Podul Troitsky şi peste Podul Palatului.

Nu era deloc ca pe câmpul de bătălie, desigur. Pe front erau sute, poate chiar mii de tunuri care trăgeau; aici, doar patru. Între tiruri erau pauze lungi şi era şocant să vezi cât de multe obuze erau irosite, neatingându-şi ţinta şi căzând în fluviu fără să provoace pagube.

Grigori ceru încetarea focului şi trimise mici trupe de recunoaştere în palat. Acestea se întoarseră şi îl informară că puţinele gărzi rămase nu opuneau rezistenţă.

La scurt timp după miezul nopţii, Grigori intră în palat cu un contingent mai mare. Conform tacticilor prestabilite, oamenii se împrăştiară prin palat, alergând pe culoarele mari şi întunecate, neutralizând orice opoziţie şi căutându-i pe miniştri. Palatul arăta

ca o cazarmă dezordonată, cu saltele de-ale soldaţilor pe parchetul sălilor aurite de recepţie, cu chiştoace, coji de pâine şi sticle goale cu etichete în franceză, pe care gărzile le luaseră probabil din beciurile de lux ale ţarului.

Grigori auzi câteva împuşcături răzleţe, dar nu era o luptă propriu-zisă. Nu găsi niciun ministru la parter. Îi trecu prin minte că aceştia s-ar fi putut furişa afară din clădire şi simţi un scurt moment de panică. Nu voia să fie nevoit să le raporteze lui Troţki şi lui Lenin că membrii guvernului lui Kerensky îi scăpaseră printre degete.

Împreună cu Isaak şi cu doi alţi oameni, urcă în fugă treptele spre etajul următor. Dădură buzna cu toţii printr-o uşă dublă, nimerind într-o sală de şedinţă în care găsiră ceea ce mai rămăsese din guvernul provizoriu: un mic grup de oameni înfricoşaţi, purtând costume şi cravate, aşezaţi la o masă sau pe fotolii prin încăpere, cu ochii măriţi de spaimă.

Unul dintre aceştia păstra încă o rămăşiţă de autoritate.

— Aici este guvernul provizoriu, ce doriţi? întrebă el ferm.

Grigori îl recunoscu pe Alexander Konovalov, un bogat fabricant din industria textilă, adjunctul premierului Kerensky.

Grigori răspunse:

— Sunteţi cu toţii arestaţi.

Era un moment bun şi îl savură. Se întoarse apoi spre Isaak.

— Notează-le numele.

Îi recunoscu pe toţi: Konovalov, Maliantovici, Nikitin, Tereşcenko... După ce se încheie lista, spuse:

— Duceţi-i în Fortăreaţa Petru şi Pavel şi băgaţi-i în celule. Eu mă voi duce la Smolny, ca să le comunic vestea cea bună lui Troţki şi lui Lenin.

Ieşi din clădire. Traversând Piaţa Palatului, se opri câteva clipe, amintindu-şi de mama sa – murise exact acolo, cu doisprezece ani în urmă, împuşcată de gărzile ţarului. Se răsuci şi se uită la palatul imens, cu şirurile sale de coloane albe şi cu lumina lunii scânteind din sutele de ferestre. Într-un acces brusc de furie, îndreptă ameninţător pumnul spre clădire.

— Asta-i ce primiţi, împieliţaţilor, rosti el cu glas tare. Asta-i ce primiţi pentru că aţi omorât-o!

Aşteptă un pic să se calmeze din nou. „Nici măcar nu ştiu cu cine vorbesc”, se gândi el. Sări apoi în automobilul blindat de culoarea prafului, care îl aştepta lângă o baricadă demontată.

— La Smolny, îi zise el şoferului.

Pe măsură ce parcurgea distanţa scurtă, începea să se simtă entuziast. „Acum chiar că am câştigat, îşi spuse el. Noi suntem învingătorii. Poporul şi-a alungat asupritorii.”

Urcă în fugă treptele de la Smolny şi intră în sală. Locul era ticsit, iar Congresul Sovietelor începuse. Troţki nu reuşise să îl mai amâne. Asta era o veste proastă. Mai mult ca sigur menşevicii şi ceilalţi revoluţionari de salon aveau să ceară locuri în noul guvern, chiar dacă nu făcuseră nimic ca să îl răstoarne pe cel de dinainte.

Fumul de ţigară era atât de gros, încât îl puteai tăia cu cuţitul. Membrii prezidiului stăteau pe podium. Grigori îi cunoştea pe cei mai mulţi dintre ei, şi studie componenţa grupului. Bolşevicii ocupau paisprezece din cele douăzeci şi cinci de locuri, observă el. Asta însemna că partidul deţinea cel mai mare număr de delegaţi. Însă fu îngrozit să constate că preşedinte era Kamenev – un bolşevic moderat care votase împotriva revoltei armate! Aşa cum avertizase Lenin, congresul se îndrepta spre un alt compromis slab.

Grigori scrută cu privirea delegaţii din sală şi îl zări pe Lenin în primul rând. Se duse acolo şi îi spuse omului din scaunul alăturat:

— Trebuie să vorbesc cu Ilici, dă-mi, te rog, locul dumitale.

Omul îl privi nemulţumit, dar după o clipă se ridică.

Grigori îi şopti lui Lenin:

— Palatul de Iarnă este în mâinile noastre.

Îi înşiră apoi numele miniştrilor arestaţi.

— E prea târziu, spuse Lenin sumbru.

De asta se temuse Grigori.

— Ce se petrece aici?

Lenin părea negru de supărare.

— Martov a propus moţiunea.

Iulius Martov era unul dintre vechii duşmani ai lui Lenin. Martov îşi dorise dintotdeauna ca Partidul Social Democrat Laburist Rus să fie ca Partidul Laburist Britanic şi să lupte pentru muncitori prin mijloace democratice; iar disputa sa cu Lenin pe marginea acestui subiect dusese în 1903 la ruperea PSDL în două facţiuni: bolşevicii lui Lenin şi menşevicii lui Martov.

— El cere încetarea luptelor de stradă, urmată de negocieri pentru stabilirea unui guvern democratic.

— Negocieri? rosti Grigori, nevenindu-i să creadă. Dar deja am preluat puterea!

— I-am sprijinit moţiunea, spuse Lenin, fără nicio inflexiune în voce.

Asta îl surprinse pe Grigori.

— De ce?

— Am fi pierdut dacă ne opuneam. Avem trei sute din cei şase sute şaptezeci de delegaţi. Suntem de departe cel mai mare partid, dar nu avem încă majoritatea.

Lui Grigori îi venea să plângă. Lovitura de stat se produsese prea târziu. Urma să fie o nouă coaliţie, a cărei componenţă avea să fie dictată de înţelegeri şi de compromisuri, iar guvernul avea să ezite în vreme ce ruşii mureau de foame acasă şi erau omorâţi pe front.

— Însă ei ne atacă oricum, adăugă Lenin.

Grigori ascultă ce spunea vorbitorul care luase cuvântul – era o persoană pe care el nu o cunoştea.

— Acest congres a fost convocat pentru a discuta despre noul guvern şi, când colo, cu ce ne confruntăm? zicea omul mânios. S-a produs deja o preluare iresponsabilă a puterii şi voinţa congresului a fost înlocuită! Trebuie să salvăm revoluţia din această întreprindere nesăbuită.

Se auzi un val de proteste din partea delegaţilor bolşevici. Grigori îl auzi pe Lenin rostind:

— Porcul! Ticălosul! Trădătorul!

Kamenev ceru să se facă linişte.

Însă următorul discurs fu la fel de virulent la adresa bolşevicilor şi a loviturii lor de stat, fiind urmat de altele, în acelaşi stil. Lev Khinchuk, un menşevic, ceru să se organizeze negocieri cu guvernul provizoriu, iar indignarea izbucni cu atâta violenţă în rândul delegaţilor, încât Khinchuk nu putu să-şi continue discursul vreme de minute bune. Într-un final, strigând ca să acopere hărmălaia, el zise:

— Noi părăsim lucrările acestui congres!

Apoi ieşi din sală.

Grigori înţelese că tactica lor era să comunice că, după ce aveau să se retragă, congresul avea să îşi piardă autoritatea.

— Dezertorii! strigă cineva, iar strigătul fu preluat de toată sala.

Grigori era îngrozit – aşteptaseră atâta vreme acest congres. Delegaţii reprezentau voinţa poporului rus, însă totul părea să se ducă de râpă.

Îl privi pe Lenin. Spre uimirea lui Grigori, ochii acestuia

scânteiau de încântare.

— E nemaipomenit, spuse el. Suntem salvaţi! Nu mi-am închipuit că vor face o asemenea greşeală.

Grigori nu avea habar la ce se referă Lenin. Oare o luase razna?

Următorul vorbitor fu Mihail Gendelman, unul dintre liderii Revoluţionarilor Socialişti. Acesta zise:

— Luând la cunoştinţă preluarea puterii de către bolşevici, considerându-i responsabili pentru această acţiune nebunească şi criminală şi fiindu-ne cu neputinţă să colaborăm cu ei, facţiunea Revoluţionară Socialistă părăseşte congresul!

Ieşi din sală şi el, urmat de toţi Revoluţionarii Socialişti. Aceştia fură huiduiţi, fluieraţi şi luaţi peste picior de toţi delegaţii rămaşi.

Grigori era înmărmurit. Cum degenerase izbânda lui atât de repede în acest huliganism?

Însă Lenin părea şi mai mulţumit.

O serie de alţi delegaţi din partea soldaţilor vorbiră în favoarea loviturii de stat bolşevice, iar Grigori începu să se însenineze, fără să înţeleagă însă motivul pentru care Lenin jubila. Ilici îşi nota acum ceva într-un carneţel. Pe măsură ce asculta discursurile, făcea corecturi. Într-un final, îi dădu lui Grigori două foi de hârtie.

— Asta trebuie prezentată congresului pentru adoptare imediată, spuse el.

Era o declaraţie lungă, plină de artificiile retorice uzuale, însă Grigori identifică propoziţia-cheie: „Prin urmare, Congresul hotărăşte să preia puterea guvernamentală în mâinile sale.”

Asta îşi dorea şi Grigori.

— Să o citească Troţki? întrebă el.

— Nu, nu Troţki.

Lenin scrută cu privirea bărbaţii – şi femeia – de pe podium.

— Lunacharsky, adăugă el.

Grigori îşi dădu seama că Lenin considera că Troţki dobândise deja suficientă glorie.

Îi duse proclamaţia lui Lunacharsky, care îi făcu un semn preşedintelui. Câteva minute mai târziu, Kamenev îl anunţă pe Lunacharsky, care se ridică şi citi cuvintele lui Lenin.

Fiecare propoziţie fu întâmpinată cu un vuiet de aprobare.

Preşedintele supuse propunerea la vot.

Abia acum începu Grigori să priceapă de ce se bucura Lenin.

Odată plecaţi din încăpere, menşevicii şi revoluţionarii socialişti, bolşevicii aveau o majoritate covârşitoare. Puteau face orice doreau, nu mai era nevoie de niciun compromis.

Începu votarea. Numai doi delegaţi se opuseră.

Bolşevicii aveau deja puterea, iar acum aveau şi legitimitate.

Preşedintele închise şedinţa. Era ora cinci dimineaţa, joi, 8 noiembrie. Revoluţia Rusă triumfase, iar bolşevicii deţineau controlul.

Grigori ieşi din încăpere în spatele lui Iosif Stalin, revoluţionarul georgian, şi al unui alt bărbat. Însoţitorul lui Stalin purta o haină de piele şi o cartuşieră, asemeni multor bolşevici, dar era ceva la el care declanşă în amintirea lui Grigori un semnal de avertizare. Când omul se întoarse să îi spună ceva lui Stalin, Grigori îl recunoscu şi fu străbătut de un fior de şoc şi de groază – era Mihail Pinsky.

Se alăturase revoluţiei.

(vi)

Grigori era extenuat – nu mai dormise de două nopţi. Avusese atâtea de făcut, încât nici nu mai simţise trecerea zilelor. Automobilul blindat era cel mai incomod vehicul în care călătorise vreodată, însă chiar şi aşa, adormi pe drumul spre casă. Când Isaak îl trezi, văzu că se aflau în faţa locuinţei sale. Se întrebă cât apucase să afle Katerina din cele petrecute. Spera ca ea să nu fi auzit prea multe, căci astfel i-ar fi revenit lui plăcerea de a-i dezvălui izbânda revoluţiei.

Intră în casă şi urcă treptele, împleticindu-se. Se vedea lumină pe sub uşă.

— Eu sunt, rosti el, apoi intră în cameră.

Katerina stătea în pat, cu un bebeluş în braţe. Grigori fu copleşit de încântare.

— S-a născut copilul! spuse el bucuros. Este atât de frumos!

— Este fată.

— Fată!

— Ai promis că vei fi aici, îi zise Katerina pe un ton acuzator.

— Nu am ştiut ce se va întâmpla! Se uită la bebeluş şi adăugă: Are părul negru, ca mine. Ce nume o să-i dăm?

— Ţi-am trimis un mesaj.

Grigori îşi aminti de santinela care îi spusese că îl caută cineva. *A spus ceva de-o moaşă,* îi zisese omul.

— O, Doamne! exclamă Grigori. Eram atât de ocupat…

— Magda se ocupa de o altă naştere, îl întrerupse Katerina, a trebuit să apelez la Xenia.

Grigori întrebă îngrijorat:

— Ai suferit?

— Sigur că am suferit, se răsti Katerina.

— Îmi pare atât de rău! Dar ascultă: a fost o revoluţie! Cea adevărată, de data asta – am preluat puterea! Bolşevicii vor forma guvernul.

Se aplecă să o sărute.

— M-am gândit eu, spuse ea, întorcându-i spatele.

Capitolul 29
Martie 1918

Walter stătea pe acoperişul unei bisericuţe medievale din satul Villefranche-sur-Oise, nu departe de Saint-Quentin. De ceva vreme, acesta era locul de odihnă şi de recreere în eşalonul din ariergarda germană, iar populaţia franceză, profitând de ocazie, le vindea cuceritorilor omlete şi vin, atunci când aveau de unde. *Malheur la guerre,* ziceau ei. *Pour nous, pour vous, pour tout le monde.* „Război nenorocit – pentru noi, pentru voi, pentru toată lumea.” Progresele mărunte ale Aliaţilor îi izgoniseră pe francezii din zonă, culcând la pământ jumătate dintre clădiri, şi adusese satul mai aproape de linia frontului: acum era o zonă de adunare.

Jos, pe drumul îngust ce trecea prin centru, soldaţii germani mărşăluiau câte patru în rând. Treceau aşa de ore bune, cu miile. Păreau istoviţi, dar fericiţi, deşi probabil că ştiau unde merg. Fuseseră transferaţi aici de pe frontul de răsărit. Franţa în martie reprezenta un pas înainte faţă de Polonia în februarie, intui Walter, orice s-ar fi întâmplat mai departe.

Vederea lor îl îmbărbăta. Aceşti soldaţi fuseseră eliberaţi prin armistiţiul dintre Germania şi Rusia. În ultimele câteva zile, negociatorii de la Brest-Litovsk semnaseră un tratat de pace. Rusia ieşise definitiv din război. Walter jucase un rol important în asta, sprijinindu-i pe Lenin şi pe bolşevici, iar acesta era rezultatul victorios.

Armata germană din Franţa număra acum 192 de divizii, faţă de cele 129 din urmă cu un an, majoritatea trupelor provenind de pe frontul de est. Pentru prima oară aveau mai multe trupe decât Aliaţii, care dispuneau de 173 de divizii, conform informaţiilor obţinute de spionajul german. De multe ori în ultimii trei ani şi jumătate, poporului german i se spusese că era pe punctul de a câştiga. De această dată, Walter credea că în sfârşit era adevărat.

Nu împărtăşea părerea tatălui său – conform căreia germanii erau un tip superior de om –, însă, pe de altă parte, îşi dădea seama că dominaţia germană în Europa nu ar fi fost un lucru rău. Francezii aveau multe talente extraordinare – gătitul, pictura, moda, vinul, însă erau la fel de pricepuţi şi când venea vorba de guvernare. Oficialii francezi se considerau un soi de aristocraţi şi

credeau că era perfect normal să-i lase să aştepte pe cetăţenii de rând. O doză de eficienţă germană avea să îi ajute extrem de mult. Acelaşi lucru era valabil şi pentru italienii nedisciplinaţi. Europa de Est avea cel mai mult de câştigat. Fostul Imperiu Rus rămăsese încă în Evul Mediu, cu ţărani zdrenţăroşi murind de foame în bordeie şi cu femei biciuite pentru adulter. Germania avea să le aducă ordine, justiţie şi metode moderne pentru cultivarea pământului. Tocmai fondaseră primul serviciu de transport aerian. Avioanele mergeau de la Viena la Kiev şi înapoi, ca trenurile. După ce Germania avea să câştige războiul, Europa urma să fie străbătută de o reţea de zboruri. Iar Walter şi Maud aveau să îşi crească copiii într-o lume paşnică şi bine ordonată.

Însă această oportunitate ivită pe câmpul de bătălie nu avea să dureze la nesfârşit. Americanii începuseră să sosească în număr tot mai mare. Le luase aproape un an să îşi formeze armata, însă acum trei sute de mii de soldaţi americani se aflau în Franţa şi mulţi alţii debarcau zi de zi. Germania trebuia să câştige acum, să cucerească Franţa şi să îi împingă pe Aliaţi spre mare, înainte ca întăririle americane să încline balanţa.

Asaltul iminent fusese numit *Kaiserschlacht* – Bătălia Împăratului. Indiferent de rezultat, avea să fie ultima ofensivă a Germaniei.

Walter fusese trimis înapoi pe câmpul de bătălie. Germania avea nevoie acum de fiecare om apt de luptă, mai ales că mulţi ofiţeri fuseseră omorâţi. Lui Walter i se dăduse comanda unui *Sturmbataillon* – trupe de asalt – şi urmase un curs de instruire în cele mai recente tactici, împreună cu oamenii săi. Unii erau veterani căliţi, alţii băieţi şi bătrâni recrutaţi din disperare. Walter ajunsese să ţină la ei, ca şi la instrucţie, dar trebuia să aibă grijă să nu se ataşeze prea mult de oamenii pe care ar fi putut să îi trimită la moarte.

La acest curs de instruire participase şi Gottfried von Kessel, vechiul rival al lui Walter de la ambasada germană din Londra. În pofida vederii sale slabe, Gottfried era căpitan în batalionul lui Walter. Războiul nu îi redusese cu nimic infatuarea şi atitudinea de ştie-tot.

Walter inspecta terenul din jur prin binoclul său. Era o zi luminoasă şi rece şi vedea totul foarte clar. Spre sud, largul râu Oise trecea încet printre smârcuri. Spre nord, pământul fertil era punctat de cătune, ferme, poduri, livezi şi mici zone împădurite. La o milă spre vest, se afla reţeaua de tranşee germane, şi

dincolo de ea câmpul de bătălie. Peisajul agricol fusese devastat de război în această zonă. Câmpurile pustiite de grâu erau presărate cu cratere ca luna; satele ajunseseră biete mormane de dărâmături; livezile fuseseră spulberate, podurile aruncate în aer. Dacă îşi regla binoclul cu atenţie, putea să vadă leşurile putrezite ale oamenilor şi ale cailor, precum şi carcasele de oţel ale tancurilor incendiate.

De cealaltă parte a acestui pustiu se aflau britanicii.

Un huruit zgomotos îl făcu pe Walter să-şi întoarcă privirea spre est. Vehiculul care se apropia era unul cum nu mai văzuse înainte, deşi auzise vorbindu-se despre el. Era un tun cu autopropulsie, cu ţeava imensă şi cu mecanismul de tragere montate pe un şasiu cu un motor propriu de o sută de cai putere. Era urmat îndeaproape de un camion de mare tonaj, încărcat probabil cu o muniţie proporţional de mare. Alte două tunuri veneau din urmă. Artileriştii de pe vehicule îşi fluturară chipiele când trecură pe lângă el, de parcă s-ar fi aflat la o paradă de victorie.

Walter se simţi brusc înveselit. Astfel de tunuri puteau fi repoziţionate rapid după începerea ofensivei. Aveau să ofere o susţinere mult mai bună pentru infanteria ce avansa.

Walter auzise că un tun şi mai mare bombarda Parisul de la şaizeci de mile distanţă – părea aproape incredibil.

Tunurile fură urmate de un Mercedes 37/95 Double Phaeton, care i se păru foarte familiar. Acesta viră şi parcă apoi în piaţa din faţa bisericii şi din el coborî tatăl lui Walter.

Ce căuta aici?

Walter intră din nou în turn prin uşa joasă şi porni în grabă pe scara îngustă şi în spirală care ducea jos. Naosul bisericii părăsite fusese transformat într-un dormitor comun. Îşi croi drum printre saltelele şi lăzile răsturnate, pe care oamenii le foloseau pe post de mese şi de scaune.

Afară, cimitirul era ticsit de poduri de tranşee, platforme prefabricate din lemn ce aveau să permită artileriei şi camioanelor cu provizii să treacă peste tranşeele britanice capturate de trupele de asalt. Acestea erau depozitate printre morminte, pentru a nu fi observate prea uşor din aer.

Şuvoiul de oameni şi vehicule ce traversa satul de la est la vest nu încetinise deloc. Ceva se întâmpla.

Otto era în uniformă şi îl salută formal. Walter putea să vadă că tatăl său era extrem de entuziasmat.

— Vine un oaspete deosebit! îi zise Otto de îndată.

Deci asta era.

— Despre cine este vorba?

— O să vezi.

Walter ghici că generalul Ludendorff, care era acum comandant suprem, era cel care urma să vină.

— Ce vrea să facă?

— Să se adreseze soldaţilor, desigur. Te rog să aduni oamenii în faţa bisericii.

— Cât de repede?

— Nu este prea departe în urma mea.

— Am înţeles.

Walter se uită prin piaţă şi strigă:

— Sergent Schwab! Vino încoace. Tu şi caporalul Grunwald… şi voi, soldaţi, veniţi încoace!

Trimise mesageri în biserică, la popota stabilită într-un hambar mare şi la grupul de corturi aflat pe movila de la nord.

— Vreau să fie toţi oamenii în faţa bisericii, îmbrăcaţi corespunzător, în cincisprezece minute. Repede!

Oamenii o luară la fugă.

Walter porni grăbit prin sat, informându-i pe ofiţeri, ordonându-le oamenilor să vină în piaţă şi aruncând câte un ochi la drumul dinspre est. Îşi găsi comandantul, pe generalul-maior Schwarzkopf, într-o fostă lăptărie ce încă mai mirosea a brânză, la marginea satului – îşi termina micul dejun târziu, constând în pâine şi sardine la cutie.

Într-un sfert de oră se adunară două mii de oameni, iar zece minute mai târziu toată lumea arăta respectabil, cu uniformele încheiate şi chipiele aşezate corespunzător. Walter aduse un autocamion-platformă lăsându-l în faţa soldaţilor. Improviză nişte trepte în spatele autocamionului, folosind lăzi de muniţie.

Otto scoase un covor roşu din Mercedes şi îl întinse pe jos, până la trepte.

Walter îl scoase pe Grunwald din formaţie. Caporalul era un bărbat înalt, cu mâini şi picioare mari. Walter îl trimise pe acoperişul bisericii, cu ochelarii săi şi cu un fluier.

Apoi aşteptară. Trecu o jumătate de oră, apoi o oră. Oamenii începură să se foiască, rândurile se rupseră şi lumea începu să sporovăiască.

După încă o oră, Grunwald suflă în fluier.

— Pregătiţi-vă! se răsti Otto. Vine!

Se porni imediat un şuvoi de ordine strigate. Soldaţii se reaşezară rapid în formaţie, în timp ce o coloană de maşini intra în piaţă.

Uşa unei maşini blindate se deschise şi din ea coborî un bărbat în uniformă de general – totuşi, nu văzură capul chel, ca un glonţ, al lui Ludendorff. Oaspetele era un bărbat uşor greoi în mişcări, ţinându-şi mâna stângă în buzunarul tunicii, ca şi cum ar fi fost rănit la braţ.

După o clipă, Walter observă cu mirare că era însuşi kaizerul.

Generalul-maior Schwarzkopf se apropie de el şi îl salută.

Când soldaţii realizară cine este oaspetele, se porni în rândul lor un freamăt ce se transformă rapid într-o explozie de urale. În primele momente, generalul-maior se uită mânios spre această dovadă de indisciplină, însă kaizerul surâse binevoitor şi Schwarzkopf îşi schimbă iute expresia de pe faţă într-una de aprobare.

Kaizerul urcă treptele, se instală pe platforma autocamionului şi salută mulţimea, recunoscător pentru urale. Când zgomotul se mai potoli într-un final, începu să vorbească.

— Germani! zise el. A sosit ceasul izbândei!

Lumea îl aclamă din nou, iar de această dată li se alătură şi Walter.

(ii)

La ora unu, în dimineaţa zilei de joi, 21 martie, brigada fu dispusă pe poziţiile de înaintare, gata de atac. Walter şi ceilalţi ofiţeri din batalion se aflau într-un buncăr din linia întâi; stăteau de vorbă ca să mai risipească încordarea aşteptării dinainte de bătălie.

Gottfried von Kessel expunea strategia lui Ludendorff.

— Această ofensivă spre vest va despărţi trupele britanice de cele franceze, rosti el, cu încrederea ignorantă pe care o afişa şi pe vremea când lucrau împreună la ambasada germană din Londra. Apoi ne vom întoarce spre nord, răsturnând flancul drept al britanicilor, şi îi vom împinge în Canalul Mânecii.

— Nu, nu, spuse locotenentul von Braun, un bărbat mai în vârstă. Odată ce le străpungem linia frontului, cel mai deştept lucru ar fi să mergem mai departe până la coasta Atlanticului. Imaginaţi-vă – o linie germană întinzându-se de-a lungul centrului Franţei, separând armata franceză de aliaţii lor.

Von Kessel protestă:

— Însă atunci am avea inamici şi la nord, şi la sud!

Un al treilea ofiţer, căpitanul Kellerman, interveni în discuţie:

— Ludendorff va coti spre sud, zise el. Trebuie să ocupăm Parisul. Asta-i tot ce contează.

— Parisul este doar simbolic! spuse von Kessel pe un ton dispreţuitor.

Speculau – nimeni nu ştia cu adevărat ce urma să se întâmple. Walter era prea încordat ca să asculte o conversaţie fără rost, aşa că ieşi afară. Soldaţii stăteau pe jos în tranşee, nemişcaţi şi calmi. Ultimele ore dinaintea bătăliei erau petrecute în meditaţie şi rugăciune. Primiseră nişte carne de vită în tocana de orz din seara precedentă, o trataţie specială. Moralul era ridicat – simţeau cu toţii că războiul se apropie de sfârşit.

Era o noapte senină şi înstelată. Bucătăriile de campanie împărţeau micul dejun: pâine neagră şi o cafea slabă, cu gust de napi galbeni. Plouase puţin, dar ploaia se oprise, iar vântul aproape că nu mai bătea. Asta însemna că se putea trage cu gaze toxice. Ambele tabere foloseau gazele, însă Walter auzise că de această dată germanii aveau să apeleze la un nou amestec: fosgen letal plus gaz lacrimogen. Gazul lacrimogen nu era letal, dar putea pătrunde prin măştile de gaze standard ale britanicilor. Se presupunea că iritaţia produsă de gazele lacrimogene avea să îi facă pe soldaţii inamici să îşi scoată măştile pentru a se freca la ochi, inhalând astfel fosgenul şi condamnându-se la moarte.

Tunurile mari erau aliniate de-a lungul marginii terenului dintre tabere. Walter nu mai văzuse niciodată atâta artilerie la un loc. Artileriştii pregăteau muniţia. În spatele lor, o a doua linie de tunuri stătea pe poziţii, cu caii deja înhămaţi la atelaj; acesta urma să fie cel de-al doilea val al focului de baraj.

La ora patru şi jumătate, se lăsă liniştea peste tot. Bucătăriile de campanie dispărură; artileriştii se aşezară pe jos, aşteptând; ofiţerii stăteau în tranşee, uitându-se de cealaltă parte a terenului dintre tabere, spre bezna în care dormeau inamicii. Până şi caii se liniştiseră. „Este ultima noastră şansă să câştigăm”, se gândi Walter. Se întreba dacă ar fi trebuit să se roage.

La ora 4:40, o rachetă de semnalizare se înălţă pe cer, acoperind cu lumina ei stelele. O clipă mai târziu, tunul mare de lângă Walter detonă cu o străfulgerare şi cu o bubuitură atât de

puternică, încât îl făcu să se clatine pe picioare, de parcă i-ar fi dat un brânci. Însă asta nu era nimic – în câteva secunde, toată artileria deschise focul. Zgomotul era mai puternic decât cel al unei furtuni. Exploziile luminau chipurile artileriştilor în timp ce transportau pe braţe obuzele masive şi încărcăturile de cordită. Aburii şi fumul înţesau aerul, iar Walter încercă să respire numai pe nas. Pământul de sub picioare se cutremura.

La scurt timp după aceea, Walter văzu explozii şi flăcări în tabăra britanică, acolo unde obuzele germane nimereau depozite de muniţie şi rezervoare de petrol. Ştia cum este să fii sub focul artileriei şi îi compătimea pe inamici. Spera că Fitz nu se află acolo.

Tunurile se încinseră atât de tare, încât l-ar fi ars pe nesăbuitul care le-ar fi atins. Dogoarea deforma ţevile în asemenea măsură, încă le devia ţinta, aşa că artileriştii foloseau saci uzi pentru a le răci. Soldaţii lui Walter se oferiseră voluntar să aducă găleţi cu apă de la gropile de obuze din apropiere, ca să păstreze sacii uzi în permanenţă. Infanteriştii erau mereu dornici să-i ajute pe artilerişti înainte de atac: fiecare soldat inamic ucis de tunuri însemna un om mai puţin care să pună probleme înaintării trupelor pedestre.

Lumina zilei aduse cu ea ceaţă. În apropierea tunurilor, explozia încărcăturilor ardea fuioarele, însă în depărtare nu se mai vedea nimic. Asta îl nelinişti pe Walter. Tunarii erau siliţi acum să nimerească „după hartă”. Din fericire, avea planuri detaliate şi precise ale poziţiilor britanice, care cu un an în urmă fuseseră poziţiile germanilor. Însă reglarea prin observaţie era de neînlocuit – era un început prost.

Ceaţa se amesteca cu fumul tunurilor. Walter îşi legă o batistă peste nas şi gură. Britanicii nu ripostau la focul de artilerie, cel puţin nu în secţiunea aceea. Asta îi dădu curaj lui Walter. Poate că artileria lor fusese deja distrusă. Singurul german omorât în preajma lui Walter fu operatorul unei mortiere care sărise în aer, probabil pentru că obuzul explodase pe ţeavă. Omul fu luat de acolo pe targă, iar o echipă medicală bandajă rănile celor loviţi de şrapnel.

La ora nouă dimineaţa îşi aduse oamenii în poziţiile de atac; trupele sale de asalt se întindeau pe jos în spatele tunurilor, iar ceilalţi infanterişti rămăseseră în tranşee. În spatele lor se pregăteau următorul val de artilerie, echipele medicale, telefoniştii, furnizorii de muniţie şi curierii.

Trupele de asalt purtau casca modernă, stil „găleată de cărbuni”. Ei fuseseră primii care renunţaseră la vechile căşti ţintate *pickelhaube.* Erau înarmaţi cu carabine Mauser K98. Ţeava scurtă a armei făcea ca aceasta să nu fie foarte precisă de la depărtare, dar era mai comodă decât puştile lungi în luptele corp la corp din tranşee. Fiecare om avea prins la piept un sac cu o duzină de grenade. Răcanii englezi le porecliseră „zdrobitoare de cartofi”, după instrumentul folosit de soţiile lor pentru strivirea cartofilor. Se pare că acesta se găsea în orice bucătărie britanică. Walter aflase asta interogând prizonierii de război: el unul nu fusese niciodată într-o bucătărie britanică.

Walter îşi puse masca de gaze, făcându-le semn oamenilor săi să îi urmeze exemplul, pentru a nu fi afectaţi de propriile gaze toxice atunci când ajungeau în cealaltă parte. Apoi, la nouă şi jumătate, se ridică în picioare. Îşi atârnă puşca pe spate şi luă câte o grenadă în fiecare mână, aşa cum trebuiau să facă toţi membrii trupelor de asalt. Nu putea să-şi strige ordinele, căci nimeni nu mai auzea nimic, aşa că făcu un gest cu mâna şi apoi o luă la fugă.

Soldaţii îl urmară pe terenul dintre tabere.

Pământul era tare şi uscat: nu mai plouase torenţial de câteva săptămâni. Asta era bine pentru atacatori, uşurând deplasarea oamenilor şi a vehiculelor.

Alergau îndoiţi de spate. Tunurile germane trăgeau pe deasupra capetelor lor. Oamenii lui Walter înţelegeau pericolul de a fi loviţi de propriile obuze ce nu-şi atingeau ţinta, mai ales pe ceaţă, când observatorii de artilerie nu puteau să regleze perfect tirul tunurilor. Dar merita riscul. În felul acesta se puteau apropia atât de mult de tranşeea inamică încât, în momentul în care se încheia bombardamentul, britanicii nu aveau să mai apuce să îşi ocupe poziţiile şi să îşi instaleze mitralierele înainte ca trupele de asalt să se năpustească asupra lor.

În timp ce alergau tot mai repede pe terenul dintre tabere, Walter spera ca sârma ghimpată a inamicilor să fi fost distrusă de artilerie. Dacă asta nu se întâmplase, oamenii lui erau nevoiţi să mai piardă un timp preţios pentru a o tăia.

În dreapta sa se produse o explozie şi auzi un ţipăt. O clipă mai târziu, ceva ce licărea pe jos îi atrase atenţia şi zări un fir-capcană. Se aflau pe un teren minat, nedetectat în prealabil. Un val de panică îl străbătu când îşi dădu seama că la următorul pas ar fi putut să sară în aer. Apoi îşi recăpătă stăpânirea de sine.

— Aveţi grijă pe unde călcaţi! ţipă el, însă cuvintele îi fură acoperite de bubuitul tunurilor.

Alergară în continuare: răniţii trebuiau să fie lăsaţi în seama echipelor medicale, ca de obicei.

Un moment mai târziu, la 9:40, tunurile se opriră.

Ludendorff renunţase la vechea tactică a focului de baraj prelungit pe durata a câteva zile înainte de atac: asta oferea mult prea mult timp inamicului pentru a-şi aduce trupele de rezervă. Se calculase şi se stabilise că cinci ore de tir erau suficiente pentru a deruta şi a demoraliza inamicul, fără să îi permită să se reorganizeze.

În teorie, se gândi Walter.

Se îndreptă de spate şi acceleră. Respira greu, dar uniform, aproape fără să transpire – era în gardă, dar calm. Contactul cu inamicul urma să se producă din clipă în clipă.

Ajunse la sârma ghimpată britanică. Nu fusese distrusă, dar existau spărturi în ea, iar el îşi conduse oamenii printr-una dintre ele.

Comandanţii de companii şi de plutoane le ordonară soldaţilor să se împrăştie din nou, apelând la gesturi în loc de cuvinte: ajunseseră suficient de aproape încât să poată fi auziţi.

Ceaţa era acum aliata lor, ascunzându-i de ochii inamicului, se gândi Walter cu un mic fior de bucurie. Ar fi trebuit să fie întâmpinaţi deja de focurile de mitralieră, însă britanicii probabil că nu îi puteau vedea.

Walter ajunse într-o zonă unde pământul fusese răscolit complet de obuzele germane. La început nu văzu nimic în afară de cratere şi de movile de pământ. Apoi zări o secţiune de tranşee şi realiză că dăduseră de linia britanică, dar aceasta era devastată: artileria făcuse treabă bună.

Mai era oare cineva în tranşee? Nu se trăsese niciun foc. Însă era mai bine să se asigure. Prevăzător, Walter trase cuiul unei grenade şi o azvârli în tranşee. După ce aceasta explodă, se uită peste parapet. Pe jos zăceau mai mulţi oameni – toţi erau nemişcaţi. Cei care nu fuseseră omorâţi mai devreme de tirul artileriei fuseseră daţi gata de grenadă.

„Până acum avem noroc, se gândi Walter. Dar nu ar trebui să ne aşteptăm să ţină prea mult.”

Fugi de-a lungul liniei, ca să verifice şi restul batalionului. Văzu câţiva soldaţi britanici predându-se, cu mâinile pe căştile lor de oţel în formă de castroane de supă, cu armele

abandonate. Arătau bine hrăniţi în comparaţie cu germanii care îi capturaseră.

Locotenentul von Braun îşi îndreptă puşca spre prizonieri, dar Walter nu voia ca ofiţerii săi să-şi piardă timpul cu aşa ceva. Îşi scoase masca de gaze: britanicii nu le purtau nici ei.

— Nu vă opriţi! strigă el în engleză. Încolo, încolo!

Arătă spre liniile germane. Britanicii înaintară, nerăbdători să scape de luptă şi să-şi salveze vieţile.

— Lasă-i să plece, îi strigă el lui von Braun. Se vor ocupa de ei cei din eşaloanele ariergărzii. Voi trebuie să avansaţi.

Acesta era şi scopul trupelor de asalt. Fugi mai departe. Preţ de câteva sute de metri, povestea se repetă: tranşee distruse, victime în rândul inamicilor, niciun semn de rezistenţă reală. Apoi auzi focuri de mitralieră şi, un moment mai târziu, dădu peste un pluton care se adăpostise în craterele de obuze. Se întinse lângă un sergent, un bavarez pe nume Schwab.

— Nu se vede unde este amplasată mitraliera, spuse Schwab. Tragem în direcţia din care vine zgomotul.

Schwab nu pricepuse cum funcţiona tactica – trupele de asalt ar fi trebuit să ocolească cuiburile de rezistenţă, lăsându-le în seama infanteriei ce venea pe urmele lor.

— Nu vă opriţi! îi ordonă Walter. Ocoliţi mitraliera!

Când tirul încetă pentru câteva clipe, se ridică în picioare şi le făcu semn soldaţilor.

— Haideţi! Sus, sus!

Soldaţii îl ascultară. Îi duse din preajma mitralierei, trecând peste o tranşee părăsită.

Dădu din nou de Gottfried. Locotenentul avea în mână o cutie de biscuiţi şi şi-i îndesa în gură în timp ce alerga.

— Incredibil! strigă acesta. Să vedeţi ce mâncare au britanicii!

Walter îi aruncă din mâini cutia.

— Eşti aici ca să lupţi, nu ca să mănânci, netotule! zbieră el. Tot înainte!

Tresări puternic când simţi că-i trece ceva peste picior; văzu un iepure dispărând în ceaţă. Fără îndoială că artileria le distrusese vizuinile.

Îşi verifică busola, ca să se asigure că se îndreptau în continuare spre vest. Nu ştia dacă tranşeele peste care dădeau erau de deviere sau de provizii, aşa că felul în care erau dispuse nu îi zicea mare lucru.

Ştia că britanicii preluaseră modelul german şi construiseră

tranşee pe mai multe linii. Cum trecuse de prima linie, se aştepta să dea în curând de o tranşee bine apărată, pe care ei o numiseră Linia Roşie, apoi – dacă izbuteau să treacă de aceasta – de o altă tranşee aflată cam la o milă mai departe înspre vest, numită Linia Maro.

După aceea drumul era liber până la coasta de vest.

Obuzele explodau în ceaţa din faţă – doar nu erau britanicii?! Ar fi însemnat să tragă în propriile fortificaţii. Probabil că era următorul val al focului de baraj german. El şi trupa lui erau în pericol să o ia înaintea propriei artilerii. Se întoarse. Din fericire, majoritatea oamenilor săi erau în spatele lui. Îşi ridică braţele.

— Adăpostiţi-vă! strigă el. Spuneţi-le şi celorlalţi!

Nici nu mai era cazul să li se spună, căci soldaţii ajunseseră şi singuri la aceeaşi concluzie. Fugiră înapoi câţiva metri, apoi săriră într-o tranşee părăsită.

Walter era entuziasmat – lucrurile mergeau cât se poate de bine.

Pe fundul tranşeei zăceau trei soldaţi britanici. Doi erau nemişcaţi, iar unul gemea. Dar unde erau ceilalţi oare? Poate că fugiseră. Sau poate că acesta fusese un comando sinucigaş, lăsat în urmă ca să apere o poziţie imposibil de apărat, pentru a le da astfel o şansă în plus camarazilor care se retrăgeau.

Unul dintre britanicii morţi era un individ neobişnuit de înalt, cu mâinile şi picioarele pe măsură. Grunwald îi scoase imediat bocancii din picioare.

— Sunt mărimea mea! îi zise el lui Walter, în loc de explicaţie.

Pe Walter nu-l lăsă inima să-l oprească: bocancii lui Grunwald aveau găuri în ei.

Se aşeză ca să-şi tragă sufletul. Trecând în revistă în minte prima fază a atacului, nu îşi imagina cum ar fi putut să se desfăşoare mai bine de atât.

După o oră, tunurile germane amuţiră din nou. Walter îşi adună oamenii şi porniră mai departe.

La jumătatea unei pante lungi, auzi voci. Ridică mâna ca să îi oprească pe soldaţii de lângă el. În faţa lor, cineva rosti în engleză:

— Nu văd niciun rahat.

Era ceva familiar la acel accent. Era australian? Semăna mai mult cu cel indian.

O altă voce zise cu acelaşi accent:

— Dacă ei te văd, te pot şi împuşca, la naiba!

Într-o clipă, Walter fu transportat înapoi în 1914, la marele conac din Ţara Galilor al lui Fitz. Aşa vorbeau servitorii de acolo. Oamenii din faţa lui, acolo, pe acel câmp devastat din Franţa, erau galezi.

Deasupra lor, cerul păru să se mai însenineze puţin.

(iii)

Sergentul Billy Williams îşi miji ochii, ca să poată vedea mai bine prin ceaţă. Artileria se oprise, din fericire, dar asta însemna doar că veneau germanii. Ce ar fi trebuit să facă?

Nu primise ordine. Plutonul său ocupa o redută, un post defensiv de pe o movilă aflată mult în spatele liniei întâi. În condiţii meteorologice normale, poziţia lor le-ar fi permis să vadă panta lungă şi lină ce ducea spre un morman de dărâmături, probabil foste acareturi ale vreunei ferme. O tranşee îi lega de alte redute, acum invizibile. Ordinele veneau în mod normal din spate, dar astăzi nu primiseră niciunul. Telefonul murise – linia fusese întreruptă probabil de focul de baraj.

Oamenii stăteau în picioare sau pe jos în tranşee. Ieşiseră din buncăr când se oprise bombardamentul. Uneori, bucătăria de campanie mai trimitea câte o cotigă cu o oală mare de ceai fierbinte de-a lungul tranşeei, pe la mijlocul dimineţii, însă astăzi nu se vedea nici urmă de aşa ceva. La micul dejun îşi mâncaseră porţia de fier.

Plutonul avea o mitralieră americană uşoară, model Lewis. Aceasta se afla lângă peretele din spate al tranşeei, deasupra buncărului. Era operată de George Barrow, băiatul de 19 ani de la Borstal, un soldat bun dar cu o educaţie atât de precară, încât credea că ultimul invadator al Angliei se numea Norman Cuceritorul. George stătea în spatele armei, protejat de gloanţele răzleţe printr-o plasă de oţel, şi fuma pipă.

Aveau şi o mortieră Stokes, o armă utilă cu care trăgeau bombe cu diametrul de 750 de milimetri până la o distanţă de opt sute de metri. Caporalul Johnny Ponti, fratele lui Joey Ponti, care căzuse pe Somme, devenise de-a dreptul letal manevrând această armă.

Billy se căţără pe mitralieră şi rămase în picioare lângă George, fără să poată vedea însă mai departe.

George îl întrebă:

— Billy, mai au şi alte ţări imperii ca al nostru?

— Sigur, răspunse Billy. Francezii au mare parte din Africa de Nord, olandezii au Indiile de Est, germanii Africa de Sud-Vest…

— O, făcu George, oarecum dezumflat. Am auzit eu, dar n-am crezut că-i adevărat.

— De ce nu?

— Păi, cu ce drept stăpânesc ei peste alte popoare?

— Dar *noi* ce drept avem să stăpânim peste Nigeria, Jamaica şi India?

— Noi suntem britanici.

Billy dădu din cap. George Barrow, care nu văzuse în viaţa lui un atlas, se simţea superior faţă de Descartes, Rembrandt şi Beethoven. Şi asta nu era ceva neobişnuit. Înduraseră cu toţii anii de propagandă din şcoală, în care li se vorbise despre toate victoriile militare britanice, fără să se amintească nimic despre înfrângeri. Li se vorbea despre democraţia de la Londra, nu despre tirania din Cairo. Când învăţau despre sistemul juridic britanic, nu se pomenea nicio vorbă despre biciuitul practicat în Australia, înfometarea din Irlanda sau masacrele din India. Ştiau despre catolici că obişnuiau să ardă protestanţii pe rug, dar îi şoca dacă aflau vreodată că şi protestanţii le făceau la fel catolicilor atunci când prindeau ocazia. Puţini dintre ei aveau un tată precum cel al lui Billy, care să le spună că lumea descrisă de dascălii lor era o născocire.

Însă Billy nu avea timp astăzi să îl lămurească pe George – avea alte griji pe cap.

Cerul se însenină puţin şi lui Billy i se păru că ceaţa ar putea să se risipească; apoi, deodată, aceasta se ridică brusc. George exclamă: „La dracu'!” O fracţiune de secundă mai târziu, Billy văzu ce îl şocase aşa: la circa un sfert de milă distanţă, urcau panta spre ei câteva sute de soldaţi germani.

Billy sări din nou în tranşee. O parte dintre oameni îi observaseră şi ei pe inamici, iar exclamaţiile lor de surprindere îi alertară pe ceilalţi. Billy se uită printr-o fantă din placa de oţel fixată în parapet. Germanii reacţionau mai greu, probabil pentru că britanicii nu erau la fel de uşor de zărit în tranşeea lor. Unul sau doi se opriseră, dar restul veneau în fugă spre ei.

Câteva secunde mai târziu, un răpăit de armă se porni de-a lungul tranşeei. O parte dintre germani se prăbuşiră, restul se aruncară la pământ, căutând adăpost în gropile de obuze şi în spatele câtorva tufe pitice. Deasupra capului lui Billy, mitraliera Lewis îşi porni tirul cu un zăngănit de moară stricată. După

câteva clipe, germanii începură să tragă şi ei. Nu păreau să aibă mitraliere sau mortiere de tranşee, remarcă Billy uşurat. Îl auzi pe unul dintre oamenii săi ţipând: un german ager zărise pe cineva uitându-se neatent peste parapet, pesemne; sau, şi mai probabil, un trăgător norocos nimerise capul unui britanic ghinionist.

Tommy Griffiths îşi făcu apariţia lângă Billy.

— Dai Powell a încasat-o, spuse el.

— Rănit?

— Mort. Împuşcat în cap.

— Rahat! spuse Billy cu năduf.

Doamna Powell era o tricoteză de neoprit, care îi trimitea fiului său pulovere în Franţa. Pentru cine avea să mai împletească ea de acum?

— I-am luat colecţia din buzunar, zise Tommy.

Dai avea un vraf de ilustrate pornografice pe care le cumpărase de la un francez. Acestea înfăţişau fete durdulii cu smocuri de păr pubian; aproape toţi soldaţii din batalion le împrumutaseră de la el la un moment dat.

— De ce? spuse Billy, distras de supravegherea inamicului.

— Doar nu vrei să i le trimită acasă, în Aberowen.

— Ah, da…

— Ce să fac cu ele?

— Pe toţi dracii, Tommy, întreabă-mă mai târziu, bine? Trebuie să-mi bat capul acum cu sutele astea de germani nenorociţi!

— Iartă-mă, Bill!

Billy se întreba câţi germani erau oare în grupul care se îndrepta spre ei. Era greu să estimezi numărul exact pe câmpul de bătălie, însă lui Billy i se păruse că vede cel puţin două sute şi probabil mai erau şi alţii care nu se vedeau. Îşi dădu seama că aveau în faţă un batalion. Plutonul său de patruzeci de oameni era clar copleşit numeric.

Ce-ar fi trebuit să facă?

Nu mai văzuse un ofiţer de mai bine de 24 de ore. El era cel mai înalt în grad dintre cei aflaţi acolo – el era aşadar la comandă şi avea nevoie de un plan.

Nu se mai enerva de mult din cauza incompetenţei ofiţerilor săi superiori. Asta făcea parte din sistemul de clase pe care fusese crescut să îl dispreţuiască. Însă, în rarele ocazii în care îi cădea în sarcină comanda, nu se bucura deloc; mai degrabă

simţea povara apăsătoare a responsabilităţii şi a temerii că ar putea lua decizii greşite, provocând moartea camarazilor săi.

Dacă germanii atacau frontal, plutonul său avea să fie copleşit numeric, însă inamicul nu ştia cât de puţini erau ei. Oare ar fi putut să lase impresia că are mai mulţi oameni la dispoziţie?

Îi trecu prin minte să se retragă; însă soldaţii nu puteau să fugă încă din clipa în care erau atacaţi – se aflau într-un post defensiv şi se simţea obligat să încerce cel puţin să îl menţină.

Avea să stea pe poziţii şi să lupte, cel puţin pentru moment.

De îndată ce luă această decizie, urmară imediat şi altele.

— Mai serveşte-le o tură, George! strigă el.

Când mitraliera Lewis îşi porni tirul, porni în fugă prin tranşee.

— Menţineţi un tir constant, băieţi, le zise el. Lăsaţi-i să creadă că suntem câteva sute.

Văzu cadavrul lui Dai Powell întins pe jos, cu sângele care se înnegrea deja în jurul găurii din cap. Dai purta pe sub tunica uniformei unul dintre puloverele de la mama lui. Era o hidoşenie maronie, dar probabil că îi ţinuse de cald.

— Odihneşte-te în pace, băiete, murmură Billy.

Ceva mai încolo în tranşee, Billy îl găsi pe Johnny Ponti.

— Instalează mortiera Stokes, Johnny, îi spuse el. Fă-i pe nemernici să sară.

— ’nţeles! răspunse Johnny.

Instală arma cu două picioare pe podeaua tranşeei.

— Care-i distanţa, cinci sute de metri?

Partenerul lui Johnny era un băiat cu faţa rotundă pe nume Suet Hewitt. Acesta sări pe treapta de foc şi îi strigă:

— Da, cinci-şase sute.

Billy aruncă şi el o privire, dar – cum Suet şi Johnny mai lucraseră împreună şi înainte – lăsă decizia în seama lor.

— Două inele atunci, la 45 de grade, spuse Johnny.

Proiectilele cu autopropulsare puteau fi prevăzute cu încărcături suplimentare dispuse în inele, pentru a le extinde raza de acţiune.

Johnny sări pe treapta de foc ca să mai arunce o privire către germani, apoi reglă ţinta. Soldaţii din apropiere se traseră lângă pereţi. Johnny dădu drumul pe ţeavă unui proiectil. Când ajunse în capătul ţevii, un percutor aprinse carburantul şi scuipă proiectilul.

Acesta căzu prea aproape, explodând la o oarecare distanţă de cei mai apropiaţi soldaţi inamici.

— Cincizeci de metri mai departe şi un pic mai la dreapta ta, strigă Suet.

Johnny făcu ajustările necesare şi trase din nou. Cea de-a doua bombă ateriză într-o groapă de obuz în care se adăposteau soldaţi germani.

— Asta e! ţipă Suet.

Billy nu reuşea să vadă dacă fusese rănit vreun inamic – tirul îi silea să-şi ţină capetele plecate.

— Trage vreo duzină aşa! zise el.

Veni apoi în spatele lui Robin Mortimer, ofiţerul degradat, care stătea pe treapta de foc şi trăgea ritmat. Mortimer încetase să mai reîncarce şi îl zări pe Billy.

— Mai adu nişte muniţie, galezule, îi spuse el.

Ca de obicei, vorbea pe un ton morocănos, chiar şi atunci când era de ajutor.

— Doar nu vrei să rămânem fără toţi în acelaşi timp!

Billy încuviinţă.

— Bună idee, mulţumesc.

Depozitul de muniţie se afla la o sută de metri în spate şi, pentru a ajunge la el, trebuia să treci printr-o tranşee de deviere. Alese doi recruţi care nu puteau oricum să tragă drept.

— Jenkins şi Nosey, le zise Billy, mai aduceţi nişte muniţie, imediat!

Cei doi flăcăi plecară în grabă.

Billy se mai uită o dată prin fanta din parapet. În timp ce făcea asta, unul dintre germani se ridică în picioare. Billy presupuse că acela era comandantul lor, care dădea ordinul de atac. Simţi cum îl cuprinde deznădejdea. Probabil că îşi dăduseră seama că în faţa lor se aflau doar câteva duzini de oameni, pe care îi puteau copleşi cu uşurinţă.

Însă se înşela. Ofiţerul făcu un gest spre înapoi, după care începu să coboare panta în fugă – oamenii săi îl urmară de îndată. Plutonul lui Billy izbucni în urale şi soldaţii începură să tragă la întâmplare în oamenii care fugeau, doborând câţiva înainte să iasă din raza lor.

Germanii ajunseră la acareturile ruinate ale fostei ferme şi se adăpostiră în spatele dărâmăturilor.

Billy nu îşi putu înăbuşi un rânjet – respinseseră o forţă de zece ori mai mare decât a lor! „Ar trebui să fiu un nenorocit de general”, se gândi el.

— Încetaţi focul! strigă el. Au ieşit din bătaia puştii.

Jenkins şi Nosey reapărură, cărând câteva lăzi de muniţie.

— Mergeţi mai departe, flăcăi, le zise Billy. S-ar putea să se întoarcă.

Când mai aruncă o privire însă, văzu că germanii aveau alte planuri. Se împărţiseră în două grupuri şi porniseră la stânga şi la dreapta dărâmăturilor. Sub ochii lui Billy, începură să încercuiască poziţia, având grijă să rămână în afara bătăii puştii.

— Rahat! izbucni el.

Aveau de gând să se strecoare printre poziţia lui Billy şi redutele vecine, atacându-i apoi din ambele părţi. Sau puteau să treacă pur şi simplu de ei, lăsându-i în seama ariergărzii.

Orice variantă ar fi ales, era limpede că poziţia lor avea să cadă în mâinile inamicului.

— Coboară mitraliera de acolo, George, zise Billy. Iar tu, Johnny, demontează mortiera. Luaţi-vă toţi lucrurile. Ne retragem.

Îşi luară puştile şi raniţele în spate, porniră în grabă spre cea mai apropiată tranşee de deviere şi începură să fugă.

Billy se uită în buncăr, asigurându-se că nu mai era nimeni înăuntru. Trase cuiul unei grenade şi o azvârli înăuntru, pentru a nu lăsa proviziile rămase să cadă în mâna inamicului.

Apoi se luă după oamenii săi, bătând în retragere.

(iv)

La sfârşitul după-amiezii, Walter şi batalionul său ocupaseră o linie din spatele tranşeelor britanice.

Era istovit, dar triumfător. Batalionul avusese de înfruntat câteva hărţuieli, dar nu fusese silit să poarte o bătălie susţinută. Tactica trupelor de asalt funcţionase chiar mai bine decât se aşteptase, mulţumită ceţii. Nimiciseră obstacolele minore, ocoliseră punctele întărite şi ocupaseră porţiuni însemnate de teren.

Walter găsi un buncăr şi intră în el; câţiva soldaţi îl urmară înăuntru. Locul avea un aspect plăcut, de parcă britanicii locuiseră acolo câteva luni bune: pe pereţi erau agăţate fotografii din reviste, o maşină de scris stătea pe o cutie răsturnată, tacâmurile şi vesela erau aranjate în cutii vechi de prăjituri, ba era chiar şi o pătură întinsă pe post de faţă de masă peste câteva lăzi. Walter ghici că acesta fusese cartierul general al unui batalion.

Oamenii lui găsiră imediat mâncarea – erau biscuiţi, gem, brânză şi şuncă. Nu îi putea împiedica să mănânce, dar le interzise să deschidă vreo sticlă de whisky. Ei sparseră un bufet încuiat şi găsiră un borcan cu cafea, iar unul dintre soldaţi făcu un mic foc afară, punând la fiert un ibric. Îi dădu o ceaşcă lui Walter, adăugând lapte îndulcit dintr-o cutie. Avea un gust minunat!

Sergentul Schwab zise:

— Am citit în ziare că britanicii suferă şi ei de o criză a alimentelor, ca noi.

Ridică apoi cutia de gem din care se înfrupta cu o lingură şi zise:

— Ce mai criză!

Walter se întrebase cât timp avea să treacă până ca lumea să înţeleagă cum stau de fapt lucrurile. Bănuia de mult că autorităţile germane exagerau efectele războiului submarin declanşat împotriva proviziilor Aliaţilor. Acum ştia adevărul, la fel ca oamenii săi. Mâncarea era raţionalizată în Marea Britanie, însă britanicii nu păreau hămesiţi de foame ca germanii.

Găsi o hartă lăsată în urmă din neatenţie de forţele care se retrăseseră. Comparând-o cu a sa, văzu că nu se aflau departe de Canalul Crozat. Asta însemna că într-o zi germanii recuperaseră tot teritoriul câştigat cu atâta greutate de către Aliaţi în timpul celor cinci luni ale Bătăliei de pe Somme, din urmă cu doi ani.

Victoria chiar era la îndemâna Germaniei.

Walter se aşeză în faţa maşinii sale de scris britanice şi începu să îşi redacteze raportul.

Capitolul 30
Sfârşitul lunii martie – începutul lunii aprilie 1918

Fitz dădu o petrecere la Tŷ Gwyn în weekend-ul de Paşti. Avea şi un motiv ascuns: oamenii pe care îi invitase se opuneau la fel de puternic noului regim din Rusia ca şi el.

Invitatul cel mai de seamă era Winston Churchill.

Winston era membru al Partidului Liberal şi ar fi fost de aşteptat să simpatizeze cu revoluţionarii; însă era şi nepot de duce, aşa că avea şi o oarecare înclinaţie autoritaristă. Fitz îl considerase multă vreme un trădător faţă de clasa lui, dar era gata să îl ierte acum, întrucât îi ura din tot sufletul pe bolşevici.

Winston sosi în Vinerea Mare. Fitz trimise Rolls-Royce-ul la Gara Aberowen ca să îl întâmpine. Omul intră viguros în salon – era un individ mărunt şi zvelt, cu părul roşcat şi cu tenul trandafiriu. Se vedeau dâre de ploaie pe cizmele sale, purta un costum bine croit din tweed de culoarea grâului şi un papion la fel de albastru ca ochii săi. Deşi în vârstă de 43 de ani, avea încă ceva băieţesc în atitudine, ceea ce Fitz remarcă atunci când înclină capul spre cunoscuţi şi strânse mâna invitaţilor pe care nu îi ştia.

Uitându-se împrejur spre lambriuri, la tapetul cu model, la şemineul din piatră cioplită şi la mobila întunecată din stejar, i se adresă lui Fitz:

— Casa dumitale este decorată precum Palatul Westminster, Fitz!

Avea şi motive să fie exuberant – revenise în guvern. Lloyd George îl numise ministru al muniţiei. Existau multe discuţii despre motivul pentru care premierul adusese înapoi un coleg atât de dificil şi de imprevizibil şi toată lumea era de acord că omul preferase să îl aibă pe Churchill mai aproape pentru a-l putea supraveghea.

— Minerii dumitale îi susţin pe bolşevici, rosti Winston cu un amestec de amuzament şi dezgust, aşezându-se şi întinzându-şi cizmele ude spre foc. Am văzut steaguri roşii atârnate la jumătate dintre casele pe lângă care am trecut.

— Nu au nici cea mai mică idee pe cine aclamă, răspunse Fitz

cu dispreţ.

Sub acest dispreţ însă se ascundea o teamă profundă.

Winston acceptă o ceaşcă de ceai de la Maud şi luă o brioşă cu unt de pe un platou întins de un lacheu.

— Să înţeleg că ai suferit o pierdere personală.

— Ţăranii i-au omorât pe cumnatul meu, prinţul Andrei, şi pe soţia lui.

— Îmi pare foarte rău să aud asta.

— S-a nimerit ca Bea şi cu mine să fim acolo când s-a întâmplat asta şi am scăpat ca prin urechile acului.

— Am auzit!

— Sătenii i-au ocupat pământul – o moşie foarte mare care îi aparţine de drept fiului meu, ca succesor – şi noul regim a aprobat această hoţie.

— Mă tem că aşa este. Primul lucru pe care l-a făcut Lenin a fost să îşi treacă Decretul Funciar.

Maud zise:

— Dacă e să fim corecţi, tot Lenin a anunţat şi instituirea zilei de lucru de opt ore pentru muncitori şi a educaţiei gratuite pentru copiii lor.

Asta îl irită teribil pe Fitz – Maud nu avea deloc tact. Nu era momentul potrivit să îl apere pe Lenin.

Însă Winston era un adversar pe măsură.

— Dar şi un decret asupra presei care le interzice ziarelor să critice guvernul, ripostă el. Şi cu asta s-a cam terminat libertatea socialistă.

— Dreptul de succesiune al fiului meu nu este singurul motiv, de fapt nici măcar motivul principal pentru care sunt atât de îngrijorat, spuse Fitz. Dacă bolşevicii scapă nepedepsiţi pentru ce au făcut în Rusia, ce va urma? Minerii galezi cred deja că tot cărbunele găsit în adâncul pământului nu aparţine de fapt proprietarului terenului de la suprafaţă. Poţi auzi „Steagul Roşu” cântat în jumătate dintre tavernele din Ţara Galilor în orice seară de sâmbătă.

— Regimul bolşevic ar trebui înăbuşit în faşă, rosti Winston.

Căzu apoi pe gânduri.

— Înăbuşit în faşă, repetă el, mulţumit de expresie.

Fitz îşi stăpâni nerăbdarea. Winston îşi închipuia uneori că inventase o nouă tactică, când de fapt tot ce făcea era să găsească o expresie potrivită.

— Dar noi nu facem nimic! zise Fitz exasperat.

Gongul sună, anunţând invitaţii că venise momentul să se schimbe pentru cină. Fitz nu insistă cu conversaţia: avea tot weekend-ul la dispoziţie ca să-şi susţină poziţia.

În timp ce se îndrepta spre garderoba sa, îşi dădu seama că Băiatul nu fusese adus în salon la ora ceaiului, cum se întâmpla de obicei. Înainte să se schimbe, traversă holul lung ce ducea în aripa unde se afla creşa.

Băiatul avea acum trei ani şi trei luni – nu mai era un bebeluş sau un ţânc care de-abia învăţa să meargă, ci un copil vorbăreţ şi pe picioarele lui, cu ochii albaştri şi cu buclele bălaie ale mamei lui, Bea. Stătea lângă foc, învelit cu o pătură, iar frumuşica şi tânăra doică Jones îi citea. Stăpânul de drept a mii de pogoane de teren agricol din Rusia îşi sugea degetul mare. Nu sări în picioare şi nu se repezi spre Fitz, cum făcea de obicei.

— Ce-a păţit? o întrebă Fitz pe doică.

— Îl doare burtica, Domnia Voastră.

Doica Jones îi amintea puţin lui Fitz de Ethel Williams, doar că nu era la fel de isteaţă.

— Încearcă să fii mai explicită, rosti Fitz cu nerăbdare. Ce-a păţit la stomac?

— Are diaree.

— Cum naiba s-a ales cu asta?

— Nu ştiu. Toaleta din tren nu era foarte curată…

Asta însemna că era vina lui Fitz, care îşi adusese familia cu el în Ţara Galilor pentru această petrecere. Îşi înăbuşi o înjurătură.

— Ai chemat doctorul?

— Domnul doctor Mortimer este pe drum.

Fitz îşi zise că nu era cazul să fie atât de agitat – copiii sufereau tot timpul din cauza unor infecţii minore. Nici nu mai ştia de câte ori îl duruse şi pe el burta în copilărie. Totuşi, se întâmpla ca uneori copiii să moară din cauza gastroenteritei.

Îngenunche în faţa canapelei, aşezându-se la nivelul fiului său.

— Ce face micul meu soldăţel?

Băiatul îi răspunse pe un ton apatic:

— M-am cufurit.

Probabil că auzise de la servitori termenul acesta vulgar – ba chiar îl rostise pe tonul uşor cântat al galezilor. Însă Fitz decise că nu era cazul acum să se agite din cauza asta.

— O să vină doctorul în curând, rosti el. O să te facă bine.

— Nu vreau să fac baie.

— Poate că o să sari peste baia din seara asta.

Fitz se ridică în picioare.

— Trimite după mine când soseşte doctorul, îi spuse el doicii. Vreau să vorbesc cu el personal.

— Prea bine, Domnia Voastră.

Ieşi din creşă şi se îndreptă spre garderoba lui. Valetul îi pregătise hainele de seară, cu ţintele de diamant la cămaşă şi cu butonii asortaţi la manşete, cu o batistă curată în buzunarul hainei şi cu ciorapi de mătase în pantofii de piele.

Înainte să se schimbe, se duse în camera lui Bea.

Era însărcinată în luna a opta.

Nu o văzuse în acest stadiu avansat când fusese însărcinată cu Băiatul. Plecase în Franţa în august 1914, când sarcina ei era în luna a patra sau a cincea, şi nu se întorsese decât după naşterea Băiatului. Nu mai fusese martor la umflarea spectaculoasă a abdomenului ei, nici nu se mai minunase de capacitatea şocantă a trupului de a se schimba şi de a se întinde în asemenea măsură.

Ea stătea la măsuţa de toaletă, dar nu se privea în oglindă. Se lăsase pe spate, cu picioarele depărtate şi cu mâinile pe pântecul umflat. Avea ochii închişi şi era palidă.

— Nu găsesc nicio poziţie comodă, se plânse ea. Fie că stau în picioare, pe scaun sau întinsă în pat, mă doare totul…

— Ar trebui să mergi la creşă şi să te uiţi un pic la Băiat.

— O s-o fac imediat ce îmi recapăt forţele! se răsti ea. Nu ar fi trebuit să vin la ţară. E ridicol să fac pe gazda petrecerii în starea asta.

Fitz ştia că ea are dreptate.

— Însă avem nevoie de sprijinul acestor oameni, dacă e să facem ceva cu privire la bolşevici.

— Încă îl doare burtica pe Băiat?

— Da. Doctorul este pe drum.

— Ar fi bine să îl trimiţi şi la mine când ajunge aici – nu că un doctor de ţară ar şti prea multe…

— O să le spun servitorilor. Să înţeleg că nu vei coborî la cină.

— Cum pot să cobor când mă simt aşa?

— Întrebam doar. Maud poate sta în capul mesei.

Fitz se întoarse în garderoba sa. Unii bărbaţi renunţaseră la frac şi la cravata albă, purtând la cină haine scurte de smoching şi cravate negre – obişnuiau să dea vina pe război, dar Fitz nu vedea nicio legătură între cele două. De ce i-ar sili războiul pe

oameni să se îmbrace neceremonios?

Îşi puse hainele de seară şi coborî la parter.

(ii)

După cină, în timp ce se servea cafeaua în salon, Winston spuse pe un ton provocator:

— Deci, Lady Maud, dumneavoastră, femeile, aţi obţinut în sfârşit dreptul de vot.

— Unele dintre noi, mai bine spus, replică ea.

Fitz ştia că Maud era dezamăgită din cauza faptului că proiectul de lege inclusese doar femeile de peste treizeci de ani, care erau cap al familiei sau soţii de capi ai familiei. Fitz era însă supărat că legea trecuse chiar şi astfel.

Churchill continuă răutăcios:

— Trebuie să-i mulţumiţi parţial lordului Curzon, aici de faţă, care s-a abţinut în mod surprinzător atunci când legea a ajuns în Camera Lorzilor.

Contele Curzon era un om strălucitor, al cărui aer rigid de superioritate era accentuat de corsetul de metal pe care îl purta la spate. Se făcuse despre el şi o poezioară:

George Nathaniel Curzon sunt

Cel mai superior de pe pământ.

Fusese vicerege al Indiei şi era acum liderul Camerei Lorzilor şi unul dintre cei cinci membri ai Cabinetului de Război. De asemenea, era şi preşedintele Ligii împotriva Sufragiului pentru Femei, aşa că abţinerea lui uimise lumea politică şi îi dezamăgise crunt pe cei care se opuneau acordării dreptului de vot femeilor, inclusiv pe Fitz.

— Legea trecuse deja de Camera Comunelor, rosti Curzon. Nu mi s-a părut înţelept să sfidăm voinţa membrilor aleşi ai parlamentului.

Fitz era încă supărat din această cauză.

— Însă Camera Lorzilor există tocmai pentru a examina amănunţit deciziile Camerei Comunelor şi pentru a le struni excesele. Iar acesta era un caz tipic de exces!

— Dacă am fi respins legea, cred că parlamentarii din Camera Comunelor s-ar fi simţit ofensaţi şi ne-ar fi trimis-o înapoi.

Fitz ridică din umeri.

— Am mai avut dispute de acest gen şi înainte.

— Da, dar din păcate Comitetul Bryce este în sesiune.

— Oh!

Fitz nu se gândise la acest aspect. Comitetul Bryce discuta despre reformarea Camerei Lorzilor.

— Deci acesta a fost motivul?

— Trebuie să îşi prezinte raportul cât de curând. Nu ne puteam permite o înfruntare făţişă cu Camera Comunelor până atunci.

— Nu.

Fără nicio tragere de inimă, Fitz fu nevoit să accepte argumentul. Dacă Lorzii încercau să sfideze mai straşnic Camera Comunelor, Bryce ar fi putut recomanda limitarea puterii camerei superioare.

— Ne-am fi pierdut toată influenţa, adăugă el, pentru totdeauna.

— Tocmai acesta este raţionamentul care m-a determinat să mă abţin.

Uneori politica i se părea deprimantă lui Fitz.

Peel, majordomul, îi aduse lui Curzon o ceaşcă de cafea şi îi şopti lui Fitz:

— Domnul doctor Mortimer vă aşteaptă în biroul mic, Domnia Voastră.

Fitz îşi făcea griji din cauza durerii de burtă a Băiatului, iar întreruperea venea tocmai la timp.

— Mai bine mă duc să vorbesc cu el, rosti Fitz.

Se scuză, apoi ieşi din încăpere.

Biroul mic era mobilat cu piese ce nu se potriveau nicăieri altundeva în casă: un scaun cioplit şi incomod în stil gotic, un peisaj scoţian care nu era pe placul nimănui şi capul unui tigru împuşcat de tatăl lui Fitz în India.

Mortimer era un medic competent de prin partea locului, cu un aer puţin cam prea încrezător, de parcă ar fi crezut că profesia lui îl făcea cumva egalul unui conte. Cu toate acestea, era un bărbat politicos.

— Bună seara, Domnia Voastră, zise el. Fiul dumneavoastră are o uşoară infecţie gastrică, dar care nu îi va face rău, cel mai probabil.

— Cel mai probabil?

— Am folosit intenţionat aceste cuvinte.

Mortimer vorbea cu un accent galez temperat de educaţia primită.

— Noi, oamenii de ştiinţă, lucrăm mereu cu probabilităţi,

niciodată cu certitudini. Le spun minerilor dumneavoastră că, atunci când coboară în puţ, dimineaţă de dimineaţă, ei ştiu că *probabil* nu va avea loc nicio explozie.

— Hmm…

Asta nu îl liniştea prea mult pe Fitz.

— Aţi consultat-o şi pe prinţesă?

— Da. Nici Domnia Sa nu este grav bolnavă. De fapt, nu este bolnavă chiar deloc, doar că este pe cale să nască.

Fitz sări în picioare.

— Poftim?!

— Credea că este în luna a opta, dar a calculat greşit. Este în luna a noua şi nu mai are multe ore până să nască.

— Cine este cu ea?

— Servitorii Domniei Sale sunt toţi acolo. Am trimis după o moaşă pricepută şi pot asista şi eu la naştere dacă doriţi.

— Este vina mea, spuse Fitz cu obidă. Nu ar fi trebuit să o conving să plece din Londra.

— Se nasc copii perfect sănătoşi şi în afara Londrei, în fiecare zi.

Fitz avea senzaţia că este luat peste picior, dar încercă să ignore asta.

— Şi dacă se întâmplă ceva?

— Ştiu ce reputaţie are doctorul dumneavoastră de la Londra, profesorul Rathbone. Desigur, este un medic distins, dar cred că pot spune fără să mă înşel că am adus mai mulţi copii pe lume decât dumnealui.

— Copii de mineri.

— Într-adevăr, în marea lor majoritate; deşi, în momentul naşterii, nu pare să existe nicio diferenţă între ei şi micii aristocraţi.

Fitz chiar *era* luat peste picior.

— Nu prea îmi place atitudinea dumitale, spuse el.

Mortimer nu se lăsă intimidat.

— Nici mie nu îmi place atitudinea dumneavoastră, zise el. M-aţi lăsat să înţeleg clar, fără nicio urmă de curtoazie, că nu mă consideraţi persoana potrivită care să vă trateze familia. Aşa că, dacă nu vă supăraţi, eu voi pleca.

Îşi luă geanta. Fitz oftă – era o ceartă prostească. El era supărat pe bolşevici, nu pe acest galez de clasă mijlocie extrem de sensibil.

— Nu fi nesăbuit, omule.

— Încerc să nu fiu.

Mortimer se duse la uşă.

— Nu ar trebui să pui interesele pacienţilor dumitale mai presus de orice?

Mortimer se opri în prag.

— Dumnezeule, dar ştiu că ai tupeu, Fitzherbert!

Puţini oameni i se adresaseră astfel lui Fitz – îşi înăbuşi însă replica usturătoare care îi venise în minte. Ar fi putut să treacă ceasuri bune până să găsească un alt doctor. Bea nu l-ar fi iertat niciodată dacă îl lăsa pe Mortimer să plece vijelios.

— O să uit că ai spus asta, rosti Fitz. De fapt, o să uit întreaga conversaţie, dacă doreşti.

— Presupun că o scuză mai bună nu am să primesc.

Aşa era, dar Fitz nu zise nimic.

— Mă întorc la etaj, spuse doctorul.

(iii)

Prinţesa Bea nu avu o naştere liniştită. Ţipetele ei fură auzite în toată aripa principală a casei, unde se afla camera ei. Maud interpretă la pian bucăţi zgomotoase de jazz, ca să întreţină oaspeţii şi ca să acopere urletele, însă cum toate semănau între ele, renunţă după douăzeci de minute. O parte dintre invitaţi se duseră la culcare, dar – de îndată ce bătu miezul nopţii – majoritatea bărbaţilor se întruniră în sala de biliard. Peel le oferi coniac.

Fitz îi dădu lui Winston un trabuc El Rey del Mundo din Cuba. În timp ce Winston şi-l aprindea, Fitz rosti:

— Guvernul trebuie să facă ceva în privinţa bolşevicilor.

Winston aruncă o privire rapidă prin cameră, de parcă ar fi vrut să se asigure că toţi cei de faţă erau persoane de încredere. Apoi se lăsă pe spate în scaun şi zise:

— Iată cum se prezintă situaţia. Escadronul Nordic Britanic se află deja în apele teritoriale ruse, la Murmansk. Teoretic, misiunea sa este să se asigure că vasele ruseşti de acolo nu cad în mâinile germanilor. De asemenea, avem şi un mic consulat în Arhangelsk. Eu fac presiuni pentru debarcarea trupelor la Murmansk. Pe termen mai lung, acesta ar putea reprezenta miezul unei forţe contrarevoluţionare în nordul Rusiei.

— Nu este de ajuns, rosti Fitz imediat.

— Într-adevăr. Aş dori să trimitem trupe la Baku, pe Marea

Caspică, pentru a ne asigura că acele vaste terenuri petrolifere nu sunt ocupate de germani sau de turci, precum şi în Marea Neagră, unde există deja nucleul unei rezistenţe antibolşevice în Ucraina. În cele din urmă, în Siberia avem mii de tone de provizii la Vladivostok, în valoare de un miliard de lire probabil, expediate cu scopul de a-i ajuta pe ruşi pe vremea când erau aliaţii noştri. Avem dreptul de a trimite acolo trupe care să ne protejeze proprietatea.

Fitz vorbi cu o speranţă în glas amestecată cu îndoială.

— Şi va face Lloyd George ceva din toate acestea?

— Nu public, zise Winston. Problema o reprezintă acele steaguri roşii arborate la casele minerilor. În ţara noastră există un mare potenţial de susţinere a poporului rus şi a revoluţiei de acolo. Şi, oricât l-aş detesta pe Lenin şi pe ciracii lui, înţeleg de ce. Cu tot respectul cuvenit familiei prinţesei Bea – ridică privirea în tavan când se auzi un nou ţipăt –, nu se poate nega faptul că nobilimea rusă a reacţionat cu încetineală la nemulţumirile poporului.

Winston era un personaj straniu, se gândi Fitz: aristocrat şi apărător al oamenilor de rând, un administrator strălucit ce nu putea rezista tentaţiei de a se amesteca în departamentele altora, o persoană fermecătoare, puternic antipatizată de majoritatea colegilor din politică.

Fitz zise:

— Revoluţionarii ruşi sunt nişte hoţi şi nişte criminali.

— Aşa este. Dar trebuie să ne resemnăm cu ideea că nu toată lumea îi percepe astfel. Deci premierul nostru nu se poate opune pe faţă revoluţiei.

— Poate că nu, dar nici nu ajută prea mult dacă i se opune în gând, rosti Fitz nerăbdător.

— Se pot face anumite lucruri fără ca el să fie la curent în mod oficial.

— Înţeleg.

Fitz nu ştia cât de mult însemna acest lucru.

Maud intră în cameră. Bărbaţii se ridicară în picioare, uşor surprinşi. În mod normal, femeile nu intrau în sala de biliard, însă Maud ignora regulile care nu îi conveneau. Veni la Fitz şi îl sărută pe obraz.

— Felicitări, dragă Fitz, spuse ea. Ai încă un fiu.

Bărbaţii aclamară, aplaudară şi se adunară în jurul lui Fitz, bătându-l pe spate şi strângându-i mâna.

— Soţia mea se simte bine? o întrebă el pe Maud.
— Este istovită, dar mândră.
— Slavă Domnului!
— Doctorul Mortimer a plecat, dar moaşa spune că poţi merge acum să vezi copilul.
Fitz se îndreptă spre uşă, iar Winston spuse:
— Urc şi eu cu dumneata.
În timp ce ieşeau din cameră, Fitz o auzi pe Maud spunând:
— Te rog, pune-mi nişte coniac, Peel.
Pe un ton scăzut, Winston zise:
— Dumneata ai fost în Rusia, desigur, şi le vorbeşti limba.
Fitz se întreba unde voia să ajungă Churchill.
— Cât de cât, zise el. Nu pot să mă laud că o ştiu foarte bine, dar mă pot face înţeles.
— Se întâmplă cumva să cunoşti un individ pe nume Mansfield Smith-Cumming?
— Da, îl cunosc. El conduce... Fitz ezită să rostească cu glas tare „Serviciul de Informaţii Secrete”. Conduce un departament special. Am întocmit câteva rapoarte pentru el.
— Ah, bun. Când te întorci în oraş, ar fi bine să te întâlneşti cu el.
Ei, asta *chiar* era interesant.
— Oricând, bineînţeles, spuse Fitz, încercând să nu pară prea entuziast.
— O să-l rog să ia legătura cu dumneata. S-ar putea să aibă o nouă misiune pentru dumneata.
Ajunseră la uşa camerei lui Bea. Dinăuntru răzbătea plânsul distinctiv al unui nou-născut. Fitz fu ruşinat să-şi simtă ochii scăldaţi în lacrimi.
— Cred că ar fi mai bine să intru, spuse el. Noapte bună.
— Felicitări şi noapte bună.

(iv)

Îl botezară Andrew Alexander Murray Fitzherbert. Era o mogâldeaţă cu un smoc de păr negru ca al lui Fitz. Îl duseră la Londra înfăşurat în pături, călătorind în Rolls-Royce şi urmaţi de alte două maşini în caz de pană. Se opriră să servească micul dejun la Chepstow şi prânzul la Oxford şi ajunseră la casa lor din Mayfair la timp pentru cină.
Câteva zile mai târziu, într-o după-amiază blândă de aprilie,

Fitz mergea de-a lungul cheiului, uitându-se la apa mocirloasă a Tamisei, în timp ce se îndrepta spre o întâlnire cu Mansfield Smith-Cumming.

Serviciul Secret nu mai încăpea acum într-un apartament din Victoria. Bărbatul care îşi spunea „C” îşi mutase organizaţia din ce în ce mai mare într-o clădire victoriană elegantă, pe nume Whitehall Court, aflată lângă râu, nu departe de Big Ben. Un lift îl duse pe Fitz la ultimul etaj, unde şeful spionilor ocupa două apartamente legate printr-o pasarelă de pe acoperiş.

— Îl urmărim pe Lenin de ani buni, rosti C. Dacă nu reuşim să îl dăm jos, va fi unul dintre cei mai cumpliţi tirani pe care i-a cunoscut lumea vreodată.

— Cred că aveţi dreptate.

Fitz era uşurat să constate că C avea aceeaşi părere despre bolşevici ca şi el.

— Dar ce putem face? adăugă el.

— Hai să vorbim despre ce poţi face dumneata.

C luă din sertar un compas de genul celor folosite pentru măsurarea distanţelor pe hărţi. Uşor distras, îşi înfipse vârful instrumentului în piciorul stâng.

Fitz izbuti să îşi înăbuşe strigătul de şoc care-i venise pe buze. Era un test, desigur. Îşi aminti că C avea un picior de lemn, din urma unui accident de maşină. Zâmbi.

— Un şiretlic bun, spuse el. Am fost cât pe ce să cad în plasă.

C lăsă jos compasul şi îl privi sever pe Fitz prin monoclu.

— În Siberia există un lider cazac care a răsturnat regimul bolşevic de acolo, zise el. Trebuie să ştiu dacă merită să îl sprijinim.

Fitz era surprins.

— În mod deschis?

— Sigur că nu. Dar am nişte fonduri secrete. Dacă putem susţine un soi de guvern contrarevoluţionar în est, asta ar merita cheltuirea unei sume de… să zicem zece mii de lire pe lună.

— Numele?

— Căpitanul Semenov, în vârstă de 28 de ani. Are baza în Manchuli, pe Calea Ferată de Est a Chinei, aproape de joncţiunea acesteia cu Expresul Transsiberian.

— Deci acest căpitan Semenov controlează o linie de cale ferată şi ar putea prelua şi controlul alteia.

— Exact. În plus, îi urăşte pe bolşevici.

— Iar noi trebuie să aflăm mai multe despre el.

— Aici intervii dumneata.

Fitz era încântat de şansa care i se oferise pentru a-l da jos pe Lenin. Îi treceau însă prin minte nenumărate întrebări: cum avea să-l găsească pe Semenov, de exemplu. Omul era cazac, iar cazacii erau renumiţi pentru faptul că mai întâi trăgeau şi abia apoi te întrebau de sănătate; oare avea să vorbească cu Fitz sau avea să îl omoare? Sigur că Semenov va susţine că îi poate învinge pe bolşevici, dar oare va putea Fitz să-i estimeze realist şansele? Exista vreo modalitate prin care se putea asigura că avea să cheltuiască cu folos banii britanicilor?

Întrebarea pe care i-o adresă lui C în cele din urmă fu:

— Credeţi că sunt omul potrivit? Iertaţi-mă că pomenesc asta, dar sunt o persoană care bate la ochi şi cu greu se poate spune că sunt necunoscut, chiar şi în Rusia…

— Ca să fiu sincer, nu avem de ales. Am nevoie de o persoană de nivel relativ înalt, în caz că se ajunge la negocieri cu Semenov. Şi nu sunt foarte mulţi oameni de încredere care să vorbească rusa. Crede-mă, eşti tot ce avem mai bun.

— Înţeleg.

— Va fi periculos, bineînţeles.

Fitz îşi aminti gloata de ţărani care îl omorâseră în bătaie pe Andrei – ar fi putut fi el în locul lui. Îşi înăbuşi un fior de frică.

— Înţeleg pericolul, rosti el pe un ton echilibrat.

— Deci cum rămâne, vei merge la Vladivostok?

— Desigur, zise Fitz.

Capitolul 31
Mai – septembrie 1918

Gus Dewar nu se obişnuise încă cu viaţa de soldat. Era un tip înalt şi stângaci şi îi venea greu să mărşăluiască, să salute şi să pocnească din călcâie milităreşte. În ceea ce priveşte exerciţiul fizic, nu se mai antrenase din şcoală. Prietenii lui, care îi cunoşteau gustul pentru flori aşezate pe masă şi aşternuturi de pânză pe pat, credeau că armata avea să fie un şoc teribil pentru el. Chuck Dixon, care făcuse instrucţia de ofiţer împreună cu el, îi zise:

— Gus, tu acasă nu-ţi umpli nici măcar cada singur!

Însă Gus supravieţui. La vârsta de 11 ani fusese trimis la pension, aşa că nu era o noutate pentru el să fie persecutat şi intimidat sau să primească ordine de la superiori proşti. Îndură destul de multă batjocură din cauza familiei sale înstărite, dar rezistă răbdător.

În toiul acţiunii, remarcă Chuck cu surprindere, Gus dădea dovadă de o anumită graţie, ce nu ieşise la iveală până atunci decât pe terenul de tenis.

— Arăţi ca o afurisită de girafă, rosti Chuck, dar şi alergi ca una.

De asemenea, Gus se descurca bine şi la box, datorită anvergurii braţelor sale, deşi sergentul instructor îi spusese, cu părere de rău, că îi lipseşte instinctul necesar pentru lovitura de graţie.

Din păcate, se dovedi a fi şi un puşcaş lamentabil.

Ar fi vrut să se descurce bine în armată, parţial şi pentru că ştia că lumea era de părere că nu va reuşi. Voia să le dovedească tuturor, inclusiv sieşi, că nu era un pămpălău. Dar mai avea şi un alt motiv – credea în scopul pentru care lupta.

Preşedintele Wilson ţinu un discurs în faţa Congresului şi a Senatului, care răsunase ca o trâmbiţă în întreaga lume. Ceruse nici mai mult, nici mai puţin decât o nouă ordine mondială.

— O asociaţie generală a naţiunilor trebuie formată sub acorduri precise, cu scopul de a oferi garanţii reciproce de independenţă politică şi integritate teritorială statelor mari şi statelor mici deopotrivă.

O ligă a naţiunilor era un vis pentru Wilson, pentru Gus şi

pentru mulţi alţii – inclusiv, în mod oarecum surprinzător, pentru Sir Edward Grey, care venise cu această idee pe când era ministru de externe al Marii Britanii.

Wilson îşi formulase programul în paisprezece puncte. Vorbise despre reducerea armamentului, despre dreptul popoarelor din colonii de a-şi decide propriul destin şi despre libertate pentru statele balcanice – Polonia şi popoarele supuse din Imperiul Otoman. Discursul ajunsese să fie cunoscut sub numele de *Cele 14 Puncte ale lui Wilson.* Gus îi invidia pe oamenii care îl ajutaseră pe preşedinte să îl redacteze. Altădată ar fi contribuit şi el cu ceva.

— Un principiu evident străbate întregul program, zisese Wilson. Este vorba de principiul dreptăţii faţă de toate popoarele şi naţionalităţile şi despre dreptul acestora de a trăi în condiţii de egalitate şi de siguranţă unele cu celelalte, indiferent dacă sunt puternice sau slabe.

Pe Gus îl podidi plânsul când citi aceste cuvinte.

— Poporul Statelor Unite nu ar putea acţiona pe baza altui principiu, adăugase Wilson.

Oare chiar era posibil ca naţiunile să îşi regleze disputele fără război? În mod paradoxal, chiar merita să lupţi pentru asta.

Gus, Chuck şi batalionul lor de mitraliori se îmbarcară la Hoboken, New Jersey, pe *Corinna,* altădată un vas de croazieră de lux, convertit acum într-o transportor de trupe. Călătoria dură două săptămâni. Fiind sublocotenenţi, împărţeau o cabină pe o punte superioară. Deşi fuseseră cândva rivali în ceea ce priveşte afecţiunea Olgăi Vyalov, deveniseră între timp prieteni.

Vaporul făcea parte dintr-un convoi, cu o escortă din marină, şi călătoria se desfăşură fără incidente, cu excepţia oamenilor care muriseră de gripă spaniolă, o boală nouă ce făcea ravagii prin lume. Mâncarea era sărăcăcioasă: soldaţii spuneau că germanii renunţaseră la războiul submarin şi încercau acum să câştige războiul otrăvindu-i.

Corinna aşteptă o zi şi jumătate la Brest, aflat în colţul de nord-vest al Franţei. Debarcară pe un doc înţesat de oameni, vehicule şi provizii, extrem de zgomotos din cauza ordinelor răstite şi a motoarelor ambalate, plin de ofiţeri nerăbdători şi de hamali asudaţi. Gus făcu greşeala de a-l întreba pe unul dintre sergenţii de pe doc care era motivul întârzierii.

— Întârziere, domnule? rosti acesta, reuşind să facă cuvântul „domnule” să sune ca o insultă. Ieri au debarcat cinci mii de

oameni, cu tot cu maşini, arme, corturi şi bucătării de campanie, care au fost transferaţi spre transportul feroviar şi rutier. Astăzi vor debarca alte cinci mii şi la fel se va întâmpla şi mâine. Nu-i vorba de nicio întârziere, domnule. Lucrurile se mişcă al naibii de repede.

Chuck rânji la Gus şi murmură:

— Ţi-a zis-o.

Hamalii erau soldaţi de culoare. Ori de câte ori soldaţii albi şi cei negri erau nevoiţi să împartă acelaşi loc, se iscau probleme, cauzate de obicei de recruţii albi din sud; aşa că armata cedase – în loc să amestece rasele pe linia frontului, armata repartizase regimentelor de negri îndatoriri domestice în ariergardă. Gus ştia că soldaţii de culoare se plângeau cu amărăciune din această cauză: voiau şi ei să lupte pentru ţara lor, la fel ca toţi ceilalţi.

Cea mai mare parte a regimentului plecă din Brest cu trenul. Nu primiră vagoane de călători, ci fură înghesuiţi într-un vagon de vite. Gus îi distră pe soldaţi traducându-le semnul de pe uşa unui vagon: „Patruzeci de oameni sau opt cai”. Totuşi, batalionul de mitraliori avea propriile vehicule, aşa că Gus şi Chuck călătoriră pe şosea spre tabăra lor de la sud de Paris.

În State exersaseră războiul de tranşee cu puşti de lemn, dar acum aveau arme şi muniţie reale. Gus şi Chuck, fiind ofiţeri, primiseră câte un pistol semiautomat Colt M1911, cu o magazie de şapte cartuşe. Înainte să plece din State, îşi aruncaseră pălăriile de poliţişti călare şi le înlocuiseră cu berete mai practice. De asemenea, aveau căşti de oţel în formă de castron de supă, la fel ca britanicii.

Acum instructorii francezi în uniforme albastre îi pregăteau să lupte în colaborare cu artileria grea, o abilitate de care armata americană nu avusese nevoie până atunci. Gus vorbea franceza, aşa că fu repartizat inevitabil ca ofiţer de legătură. Relaţiile dintre cele două naţionalităţi erau bune, deşi francezii se plângeau că preţul coniacului crescuse imediat după sosirea infanteriştilor americani.

Ofensiva germană continuase cu succes de-a lungul lunii aprilie. Ludendorff avansase atât de repede în Flandra, încât generalul Haig spunea că britanicii erau cu spatele la zid – o sintagmă ce le trimisese americanilor fiori pe şira spinării.

Gus nu ţinea morţiş să intre în focul luptei, dar Chuck era tot mai nerăbdător în tabăra de instrucţie. Ce făceau aici, repetând bătălii simulate, când ar fi trebuit să lupte în cele reale? Cea mai

apropiată secţiune a frontului german se afla la Rheims, la nord-est de Paris; însă comandantul lui Gus, colonelul Wagner, îi spuse acestuia că spionajul Aliaţilor era încrezător că nu avea să se desfăşoare nicio ofensivă germană în acel sector.

În această privinţă însă, spionajul Aliaţilor se înşela cumplit.

(ii)

Walter jubila – pierderile erau mari, iar strategia lui Ludendorff dădea roade. Germanii atacau în punctele slabe ale inamicului, deplasându-se cu rapiditate şi lăsând în urmă punctele forte, pentru a fi eliminate mai târziu. În pofida unor manevre defensive iscusite din partea generalului Foch, noul comandant suprem al trupelor aliate, germanii câştigau teren mai repede decât oricând de la începutul războiului.

Cea mai mare problemă era că înaintarea era întârziată de fiecare dată când trupele germane dădeau peste rezerve de alimente. Soldaţii se opreau pur şi simplu şi mâncau, iar Walter nu izbutea să îi urnească din loc până nu se săturau. Nu exista o privelişte mai bizară decât a oamenilor aşezaţi pe jos, mâncând ouă crude şi înfulecând laolaltă prăjituri şi şuncă sau dând pe gât sticle de vin, în timp ce obuzele picau pe lângă ei, iar gloanţele le şuierau pe la urechi. Ştia că şi alţi ofiţeri păţeau acelaşi lucru. Unii încercau să-şi ameninţe soldaţii cu pistoalele, însă nici măcar asta nu îi convingea să lase mâncarea şi să gonească mai departe.

Dincolo de asta, ofensiva de primăvară era un succes. Walter şi oamenii săi erau extenuaţi, după patru ani de război, dar la fel erau şi soldaţii francezi şi britanici pe care îi întâlneau.

După Somme şi Flandra, cel de-al treilea atac al lui Ludendorff din 1918 fu planificat pentru sectorul dintre Rheims şi Soissons. Aliaţii controlau aici o creastă numită *Chemin des Dames* – Drumul Doamnelor – denumită astfel pentru că drumul de pe creastă fusese construit în folosul fiicelor lui Ludovic al XV-lea, ca să îşi poată vizita o prietenă.

Desfăşurarea finală a forţelor se produse într-o duminică, pe 26 mai, o zi însorită cu o briză proaspătă dinspre nord-est. Walter se simţi mândru încă o dată, în timp ce urmărea coloanele de soldaţi mărşăluind spre linia frontului, miile de tunuri fiind manevrate pe poziţii sub focul necruţător al artileriei franceze, iar liniile telefonice fiind întinse de la buncărele de comandă la

poziţiile bateriei.

Tactica lui Ludendorff rămăsese neschimbată. În noaptea aceea, la ora două, miile de tunuri deschiseră focul, expediind gaze, şrapnel şi proiectile explozive în liniile franceze de pe creastă. Walter observă cu satisfacţie că tirul francez slăbi imediat în intensitate, ceea ce demonstra că tunurile germane îşi nimereau ţinta. Focul de baraj nu dură mult, în conformitate cu noua mentalitate, iar la ora 5:40 se opri.

Trupele de asalt avansară.

Germanii atacau în pantă, dar – chiar şi aşa – nu întâmpinară cine ştie ce rezistenţă şi, spre surprinderea şi încântarea lui Walter, ajunseră pe drumul de pe creastă în mai puţin de o oră. Acum se luminase complet afară şi îi putea vedea pe francezi retrăgându-se în josul pantei.

Trupele de asalt îi urmară în ritm susţinut, ţinând pasul cu focul de baraj al artileriei, însă tot înainte de amiază ajunseră la râul Aisne, aflat pe fundul văii. Unii fermieri îşi distruseseră secerătoarele şi îşi arseseră recoltele timpurii din hambare, însă majoritatea plecaseră în grabă, iar trupele de rechiziţie din ariergarda forţelor germane puseră mâna pe o pradă bogată. Spre uimirea lui Walter, francezii nici măcar nu aruncaseră în aer podurile de pe Aisne atunci când se retrăseseră, ceea ce sugera că intraseră în panică.

Cei cinci sute de oameni ai lui Walter ajunseră dincolo de următoarea creastă în timpul după-amiezii, aşezându-şi tabăra de cealaltă parte a râului Vesle, după ce avansaseră douăsprezece mile într-o singură zi.

În ziua următoare făcură pauză, aşteptând sosirea întăririlor, dar în cea de-a treia zi avansară din nou, iar în cea de-a patra zi, joi, pe 30 mai, după ce câştigaseră treizeci de mile faţă de luni, ajunseră pe malul nordic al Marnei.

Aici fusese oprită înaintarea germanilor în 1914, îşi aminti Walter cu un sentiment de rău augur.

Jură că asta nu avea să se mai întâmple din nou.

(iii)

Gus făcea parte din Forţa Expediţionară Americană din zona de instrucţie de la Châteauvillain, la sud de Paris.

Pe 30 mai, când cea de-a Treia Divizie primi ordin să apere râul Marna, cea mai mare parte a diviziei începu să urce la

bordul trenurilor, deşi reţeaua deteriorată de căi ferate a Franţei ar fi putut necesita câteva zile bune pentru a-i duce la destinaţie. Însă Gus, Chuck şi ceilalţi mitraliori porniră de îndată pe şosea.

Gus era agitat şi temător – aici nu era ca la box, unde exista un arbitru care se asigura că regulile sunt respectate şi care oprea lupta dacă aceasta devenea prea periculoasă. Cum avea să reacţioneze dacă cineva trăgea în el? Avea să se întoarcă şi să o ia la fugă? Ce l-ar fi oprit să facă asta? În mod normal, ar fi făcut ce i se părea mai logic.

Maşinile erau la fel de nesigure precum trenurile şi multe dintre vehicule făceau pană sau rămâneau fără benzină. Pe deasupra, mai erau întârziaţi şi de civilii care se îndreptau în direcţia opusă, fugind de bătălie, unii mânând cirezi de vaci, alţii cu toată agoniseala în cotigi şi în roabe.

Şaptesprezece mitraliere ajunseră în orăşelul împădurit Château-Thierry, aflat la cincizeci de mile la est de Paris, la ora şase a serii de vineri. Locul arăta foarte drăguţ la apusul soarelui. Oraşul era plasat pe Marna, având două poduri care legau suburbia sudică de centrul oraşului, aflat la nord. Francezii ocupau ambele maluri, dar avangarda germană ajunsese deja la periferia nordică a oraşului.

Batalionul lui Gus primi ordin să îşi instaleze armamentul de-a lungul malului sudic, pentru a avea ambele poduri în raza de acţiune. Soldaţii erau echipaţi cu mitraliere grele, model M1914 Hotchkiss, montate pe câte un trepied rezistent şi alimentate cu cartuşiere articulate din metal, de câte 250 de cartuşe. Aveau şi grenade de puşcă, ce puteau fi trase la un unghi de 45 de grade de pe un bipod, precum şi câteva mortiere de tranşee din modelul britanic „Stokes”.

În timp ce soarele asfinţea, Gus şi Chuck supravegheau amplasarea plutoanelor lor între cele două poduri. Instrucţia nu îi pregătise în niciun fel să ia asemenea decizii: erau nevoiţi să judece singuri. Gus alese o clădire cu trei etaje, cu o cafenea distrusă la parter. Sparse uşa din spate şi urcă pe scări. Avea o perspectivă neobstrucţionată de la o fereastră din mansardă, reuşind să vadă dincolo de râu şi până în capătul unei străzi din partea opusă. Ordonă instalarea unui cuib de mitralieră acolo. Aşteptă ca sergentul să îi spună că este o idee proastă, dar omul dădu din cap aprobator şi se apucă să execute ordinul.

Gus plasă încă trei mitraliere în locuri similare.

Căutând un adăpost corespunzător pentru mortiere, dădu

peste o casă de cărămidă situată pe malul râului; nefiind sigur dacă aceasta se află în sectorul lui sau în cel al lui Chuck, se duse să-şi caute prietenul ca să verifice. Îl zări pe Chuck la o sută de metri depărtare pe mal, în apropiere de podul de est, uitându-se cu binoclul pe apă. Făcu doi paşi spre el, apoi se auzi o bubuitură înfiorătoare.

Se întoarse în direcţia zgomotului şi, în secunda următoare, alte câteva explozii asurzitoare se auziră în apropiere. Realiză că artileria germană îşi pornise focul atunci când un obuz pică în râu, azvârlind o trâmbă de apă în aer.

Se uită din nou spre locul în care stătea Chuck, exact la timp cât să-şi vadă prietenul dispărând într-o explozie de pământ.

— Isuse! strigă el, pornind în fugă spre locul respectiv.

Obuze şi mortiere explodau pretutindeni pe malul sudic. Oamenii se aruncaseră la pământ. Gus ajunse în locul în care îl văzuse ultima oară pe Chuck şi se uită împrejur, năucit. Nu se vedeau decât mormane de pământ şi pietre. Apoi observă un braţ ieşind dintre dărâmături. Dădu o piatră la o parte şi constată cu groază că braţul nu era prins de niciun trup.

Era oare braţul lui Chuck? Trebuia să existe o cale prin care să-şi dea seama, însă Gus era prea şocat ca să mai gândească limpede. Scurmă pământul cu vârful bocancului încercând fără succes să îl dea la o parte. Apoi îngenunche şi începu să sape cu mâinile. Văzu o plăcuţă de metal marcată „SUA” şi gemu: „O, Doamne!” Dădu apoi repede la o parte pământul de pe faţa lui Chuck. Nu remarcă nicio mişcare, nici răsuflare, nici puls.

Încercă să îşi aducă aminte ce ar fi trebuit să facă mai departe. Pe cine trebuia să contacteze în privinţa constatării unei morţi? Trebuia să se facă ceva cu cadavrul, dar ce? În mod normal i-ar fi chemat pe cei de la pompe funebre.

Ridică privirea şi văzu un sergent şi doi caporali care se holbau la el. O mortieră explodă pe stradă, în spatele lor, şi cei trei îşi feriră capetele din reflex, apoi se uitară cu toţii din nou la el. Aşteptau ordinele sale.

Se ridică brusc, amintindu-şi o parte din instrucţie. Nu era treaba lui să se ocupe de camarazii omorâţi sau răniţi. El era viu şi nevătămat, iar datoria lui era să lupte. Simţi o mânie iraţională faţă de germanii care îl omorâseră pe Chuck. „La dracu’, se gândi el, o să ripostez.” Îşi aminti ce făcuse înainte: amplasase armele – ar fi trebuit să continue cu asta. Doar că trebuia acum să preia şi comanda plutonului lui Chuck.

Îi făcu un semn sergentului responsabil cu mortierele.

— Lasă casa de pe râu, este prea expusă, rosti el.

Arătă spre o alee îngustă de peste drum, aflată între o cramă şi un grajd cu chirie.

— Instalaţi trei mortiere pe aleea aceea.

— Da, să trăiţi!

Sergentul se grăbi să execute ordinul.

Gus se uită de-a lungul străzii.

— Vezi acoperişul acela plat, caporale? Pune o mitralieră acolo.

— Domnule, iertaţi-mă, dar acela este un atelier de reparaţii auto, ceea ce înseamnă că s-ar putea să aibă un rezervor de combustibil dedesubt.

— La naiba, ai dreptate! Bună observaţie, caporal. Atunci pune-o în turla acelei biserici. Nu-s decât cărţi de rugăciuni sub ea.

— Da, să trăiţi! E mult mai bine aşa, domnule.

— Voi, restul, urmaţi-mă! O să ne adăpostim până mă voi gândi eu unde să amplasez restul armamentului.

Îi conduse peste drum, pe o străduţă lăturalnică. O alee îngustă trecea prin spatele clădirilor. Un obuz ateriză în curtea unei întreprinderi care vindea produse necesare fermelor, acoperindu-l pe Gus cu nori de pulbere de fertilizator, de parcă i-ar fi reamintit că nu ieşise încă din raza de bătaie a artileriei.

Porni grăbit pe alee, încercând pe cât posibil să se adăpostească în spatele zidurilor, dându-le ordine subofiţerilor şi amplasând mitralierele în cele mai înalte şi mai solide clădiri, iar mortierele în grădinile dintre case. Din când în când, subordonaţii săi făceau sugestii sau îl contraziceau. Îi asculta, apoi lua repede decizii.

În curând se lăsă întunericul, îngreunându-i situaţia. Germanii ţineau oraşul sub o ploaie de proiectile, iar o mare parte dintre acestea ţinteau cu precizie poziţiile americanilor de pe malul sudic. Câteva clădiri fuseseră distruse, făcând ca strada de pe faleză să semene cu o gură plină de dinţi stricaţi. Gus pierdu trei mitraliere în primele ore din cauza bombardamentelor.

Abia la miezul nopţii reuşi să se întoarcă în cartierul general al batalionului, stabilit într-o fabrică de maşini de cusut, la câteva străzi spre sud. Colonelul Wagner era cu omologul său francez, studiind cu atenţie o hartă la scară mare a oraşului. Gus îi raportă că tot armamentul lui şi al lui Chuck era pe poziţii.

— Te-ai descurcat bine, Dewar, rosti colonelul. Eşti în regulă?

— Bineînţeles, să trăiţi! răspunse Gus, nedumerit şi uşor jignit, gândindu-se că ofiţerul ar fi putut să creadă că nu avea curajul necesar pentru acea misiune.

— Zic asta pentru că eşti murdar de sânge din cap până în picioare.

— Da?

Gus îşi coborî privirea şi văzu foarte mult sânge închegat pe partea din faţă a uniformei sale.

— Mă întreb de unde-o fi.

— De la faţa ta, din câte se vede. Ai o tăietură urâtă.

Gus îşi pipăi obrazul şi tresări când îşi atinse carnea cu degetele.

— Nu ştiu când s-a întâmplat asta, zise el.

— Du-te la punctul de prim ajutor şi spune-le să-ţi cureţe rana.

— Nu-i mare lucru, domnule. Aş prefera…

— Fă cum ţi-am spus, locotenente. O să se agraveze dacă se infectează. Colonelul îi zâmbi uşor şi adăugă: Nu vreau să te pierd. Toate semnele par să indice că vei fi un ofiţer folositor.

(iv)

La ora patru dimineaţa, germanii lansară un foc de baraj cu gaze toxice. Walter şi trupa sa de asalt se apropiară de periferia nordică a oraşului în zorii zilei, aşteptându-se să întâmpine aceeaşi rezistenţă slabă din partea trupelor franceze ca în ultimele două luni.

Ar fi preferat să ocolească Château-Thierry, dar nu era posibil. Calea ferată spre Paris trecea prin oraş, iar acesta mai avea şi două poduri-cheie. Trebuia ocupat.

Fermele şi câmpurile lăsară loc căsuţelor şi micilor proprietăţi, apoi străzilor pavate şi grădinilor. În timp ce Walter se apropia de prima casă cu două etaje, de la o fereastră de sus, se porni răpăitul unei mitraliere măturând drumul din faţa sa ca picăturile de ploaie deasupra unui iaz. Walter se aruncă peste un gard într-un răsad de legume şi se rostogoli până ajunse la adăpost în spatele unui măr. Oamenii lui se împrăştiară la fel, în afară de doi dintre ei, care căzură pe drum – unul rămase nemişcat, iar celălalt gemu de durere.

Walter se uită în spate şi îl zări pe sergentul Schwab.

— Ia şase soldaţi, găseşte intrarea din spate a casei şi distrugeţi cuibul ăla de mitralieră, rosti el. Îşi localiză apoi locotenenţii: Von Kessel, mergi o stradă mai la vest şi intră în oraş pe acolo. Von Braun, vino cu mine la est.

Se ţinu departe de străzi şi trecu prin alei şi prin curţi, însă cam la fiecare zece case erau puşcaşi şi mitraliori. Se întâmplase ceva care îi făcuse pe francezi să îşi recapete spiritul de luptă, realiză Walter cu îngrijorare.

Trupa de asalt luptă toată dimineaţa, din casă în casă, suferind pierderi grele. Nu aşa ar fi trebuit să opereze, plătind cu sânge pentru fiecare curte cucerită. Erau instruiţi să urmeze traseul pe care întâmpinau cea mai mică rezistenţă, să străpungă liniile inamice şi să întrerupă comunicaţiile, pentru ca forţele de pe front să se demoralizeze, rămânând de capul lor, şi să se predea repede infanteriei ce venea din urma lor. Însă această tactică eşuase acum şi erau nevoiţi să lupte din greu cu un inamic care părea să-şi fi recăpătat suflul.

Însă înaintau, iar la amiază Walter stătea în ruinele castelului medieval care dăduse numele oraşului. Castelul se afla în vârful unui deal, iar oraşul se întindea la poalele acestuia. De acolo, strada principală continua în linie dreaptă circa două sute cincizeci de metri, până la un pod rutier cu arcadă dublă ce traversa Marna. Înspre est, la cinci sute de metri în amonte, se afla cealaltă trecere, un pod de cale ferată.

Walter putea să vadă toate acestea cu ochiul liber. Îşi scoase binoclul şi se uită la poziţiile inamice de pe malul sudic. Oamenii stăteau la vedere, nepăsători, semn că războiul era ceva nou pentru ei: veteranii se ascundeau. Aceşti soldaţi erau tineri, plini de energie, bine hrăniţi şi bine îmbrăcaţi, remarcă el. Uniformele lor nu erau albastre, ci de culoarea pieii argăsite, observă el cu deznădejde.

Erau americani.

(V)

După-amiază, francezii se retraseră pe malul nordic al râului, iar Gus izbuti să îşi concentreze focul, trăgând cu mortierele şi cu mitralierele peste capetele francezilor, spre germanii care înaintau. Armele americanilor trimiteau torente de muniţie peste şoselele drepte din Château-Thierry, transformându-le în şosele ale morţii. Însă, chiar şi aşa, îi vedea pe germani avansând fără

teamă de la bancă la cafenea, de la alee spre un prag de prăvălie, copleşindu-i numeric pe francezi.

Când după-amiaza lăsă locul serii, Gus văzu de la o fereastră aflată la etaj rămăşiţele zdrenţăroase ale francezilor în uniforme albastre retrăgându-se spre podul de vest. Încercară să îşi apere poziţia în capătul nordic al podului şi reuşiră să se menţină în timp ce soarele roşiatic cobora după dealurile din vest. Apoi, la asfinţit, se retraseră peste pod.

Un mic grup de germani văzu ce se întâmplă şi îi urmări. Gus îi observă alergând pe pod, cenuşiul uniformelor lor abia distingându-se în amurg. Apoi, podul explodă. Francezii îl minaseră în prealabil, gata să îl demoleze, realiză Gus. Trupurile zburară prin aer şi arcada nordică a podului se prăbuşi în apă, într-un morman de dărâmături.

Apoi se lăsă liniştea.

Gus se întinse pe o saltea de paie la cartierul general şi dormi puţin, pentru prima oară în ultimele 48 de ore. Fu trezit în zori de focul de baraj al artileriei germane. Cu ochii cârpiţi, porni în grabă de la fabrica de maşini de cusut până pe faleză. În lumina lăptoasă a dimineţii de iunie, observă că germanii ocupaseră tot malul nordic al râului şi bombardau poziţiile americanilor de pe malul sudic, de la foarte mică distanţă.

Se asigură că oamenii care stătuseră la post peste noapte sunt înlocuiţi de cei care apucaseră să se odihnească. Apoi trecu de la o poziţie la alta, rămânând mereu în spatele clădirilor de pe faleză. Sugeră diverse feluri în care se puteau adăposti mai bine – mutarea unei arme la o fereastră mai mică, folosirea foilor de tablă ruginită pentru protejarea soldaţilor de şrapnel sau ridicarea unor mormane de dărâmături de ambele părţi ale unei arme. Însă cea mai bună cale prin care oamenii săi se puteau proteja era să le facă viaţa grea tunarilor inamici.

— Făceţi-le zile fripte ticăloşilor! le spuse el.

Oamenii răspunseră cu însufleţire. Modelul Hotchkiss trăgea patru sute cincizeci de cartuşe pe minut, iar raza sa de acţiune era de patru mii de metri, aşa că era foarte eficient pentru a ţinti peste râu. Mortiera Stokes era mai puţin folositoare: traiectoria sa curbată era gândită pentru războiul de tranşee, acolo unde focul direct nu era eficient. Însă grenadele de puşcă făceau pagube extrem de mari pe distanţe scurte.

Cele două tabere se înfruntau precum boxerii în ring. Zgomotul descărcării unei asemenea cantităţi de muniţie era

extrem de asurzitor. Clădirile se prăbuşeau, oamenii strigau în agonie din cauza rănilor, brancardierii pătaţi de sânge erau într-un continuu du-te–vino între faleză şi punctul de prim ajutor, iar curierii le aduceau întruna muniţie şi cafea fierbinte soldaţilor istoviţi de la mitraliere şi mortiere.

Pe măsură ce timpul trecea, Gus observa în sinea lui că nu se simţea deloc speriat. Nu se gândea prea des la asta – avea prea multe de făcut. Pentru o clipă, în mijlocul zilei, în timp ce se afla la popota din fabrica de maşini de cusut, dând pe gât nişte cafea lăptoasă pe post de prânz, se minună de persoana ciudată în care se transformase. Oare cel care alerga de la o clădire la alta prin focul de baraj al artileriei, strigându-le oamenilor săi să le facă zile fripte duşmanilor, chiar era Gus Dewar? Acelaşi om se temuse că avea să-şi piardă curajul şi să dea bir cu fugiţii. Acum, că intrase în toiul bătăliei, abia dacă se mai gândea la propria siguranţă, fiind mult prea preocupat să-şi facă griji în privinţa oamenilor din subordinea lui. Cum se întâmplase asta? Apoi, un caporal veni să-i spună că trupa lui pierduse cheia specială folosită pentru schimbarea ţevilor supraîncălzite de la modelul Hotchkiss, iar el dăduse pe gât restul cafelei şi alergase la locul respectiv, ca să se ocupe de această problemă.

Avu totuşi un moment de tristeţe în seara aceea. Se întâmplase la amurg, când ridicase privirea şi privise printr-un geam spart de bucătărie spre locul de pe mal unde murise Chuck Dixon. Nu mai era şocat de felul în care dispăruse Chuck într-o explozie de pământ: văzuse mult mai multă moarte şi distrugere în ultimele trei zile. Acum însă trăia un şoc diferit la gândul că, într-o bună zi, avea să fie nevoit să le vorbească despre acel moment cumplit părinţilor lui Chuck, Albert şi Emmeline, proprietarii unei bănci din Buffalo, şi tinerei sale soţii, Doris, care se împotrivise din răsputeri intrării Americii în război – probabil pentru că se temuse că avea să se întâmple tocmai astfel. Ce avea să le spună Gus? „Chuck a luptat vitejeşte.” Chuck nici nu apucase să lupte: murise în primul minut al primei sale bătălii, fără să fi tras măcar un glonţ. Nici nu mai conta dacă ar fi fost laş – rezultatul ar fi fost acelaşi. Viaţa lui fusese irosită.

În timp ce Gus se uita spre locul respectiv, căzut pe gânduri, surprinse cu privirea o mişcare pe podul de cale ferată.

Simţi cum îi stă inima. Dinspre cealaltă parte a podului veneau nişte oameni. Uniformele lor cenuşii abia dacă se întrezăreau în lumina palidă. Fugeau împleticit de-a lungul

şinelor, împiedicându-se de traverse şi de pietriş. Căştile lor aveau forma unor găleţi de cărbune şi îşi ţineau puştile atârnate pe spate – erau germani.

Gus alergă până la cel mai apropiat cuib de mitralieră, aflat în spatele zidului unei grădini. Oamenii de acolo nu observaseră trupa de asalt. Gus îl bătu pe mitralior pe umăr şi îi spuse precipitat:

— Trage spre pod! strigă el. Uite, germani!

Mitraliorul răsuci arma spre noua ţintă.

Gus alese la întâmplare un soldat.

— Fugi la cartierul general şi raportează incursiunea inamică de pe podul de est, strigă el. Repede, repede!

Găsi apoi un sergent.

— Asigură-te că toată lumea trage spre pod, zise el. Du-te!

Se îndreptă spre vest. Mitralierele grele nu puteau fi mişcate prea repede – modelul Hotchkiss cântărea 22 de kilograme cu tot cu trepied –, dar le spuse tuturor grenadierilor şi soldaţilor de la mortiere să se mute pe poziţii noi, de pe care să poată apăra podul.

Germanii începură să fie seceraţi, însă păreau hotărâţi şi continuau să se apropie. Gus văzu prin binoclu un bărbat înalt în uniformă de maior, care i se păru familiar. Se întrebă dacă putea fi o persoană pe care o întâlnise înainte de război. În timp ce îl privea, maiorul fu lovit de un glonţ şi căzu la pământ.

Germanii erau susţinuţi de un foc de baraj drăcesc din partea propriei artilerii. Părea că toate gurile de foc de pe malul nordic se concentrau asupra capătului sudic al podului de cale ferată apărat de americani. Gus îşi văzu oamenii căzând unul după altul, dar înlocui fiecare mitralior răpus sau rănit cu un altul, şi tirul continuă neîntrerupt.

Germanii se opriră apoi din alergat şi începură să-şi ocupe poziţiile, adăpostindu-se după camarazii căzuţi. Cei mai cutezători dintre ei avansară, dar – cum nu aveau unde să se ascundă – fură răpuşi rapid.

Treptat se lăsă întunericul, însă asta nu schimbă cu nimic lucrurile: tirul continuă la fel de intens de ambele părţi. Inamicii deveniră forme vag luminate de scânteierea focurilor de tun şi de obuzele ce explodau. Gus mută o parte dintre mitralierele grele pe poziţii noi, fiind aproape sigur că această incursiune nu era un şiretlic menit să acopere o traversare a râului prin altă parte.

Se ajunse apoi într-un punct mort şi, în cele din urmă, germanii începură să se retragă.

Când văzu brancardieri pe pod, Gus le ordonă oamenilor săi să înceteze focul.

Drept răspuns, artileria germană se opri şi ea.

— Dumnezeule! exclamă Gus, fără să se adreseze cuiva anume. Cred că i-am respins.

(vi)

Un glonţ american îi sfărâmase lui Walter tibia. Rămăsese întins pe calea ferată, agonizând, dar se simţise şi mai rău când văzuse că oamenii săi băteau în retragere şi când auzise cum se opresc tunurile. Ştiuse atunci că dăduseră greş.

Ţipă când fu urcat pe targă. Era rău pentru moralul oamenilor să audă strigătele răniţilor, dar nu se putea abţine. Îl zgâlţâiră apoi pe calea ferată şi prin oraş, până la punctul de prim ajutor, unde cineva îi dădu morfină şi îşi pierdu cunoştinţa.

Se trezi cu piciorul în atele. Îi întrebă pe toţi cei care treceau pe lângă patul lui cum decursese bătălia, dar nu primi detalii până nu veni Gottfried von Kessel să-şi desfete privirea cu rana lui. Armata germană renunţase la tentativa de traversare a Marnei la Château-Thierry, îi zise Gottfried. Poate că urmau să încerce în altă parte.

A doua zi, exact înainte să fie urcat la bordul unui tren spre casă, află că grosul celei de-a Treia Divizii Americane sosise şi îşi ocupase poziţiile de-a lungul malului sudic al Marnei.

Un camarad rănit îi povesti despre o bătălie sângeroasă dintr-o pădure de lângă oraşul Bois de Belleau. Ambele tabere suferiseră pierderi cumplite, dar americanii ieşiseră învingători.

În Berlin, ziarele continuau să vorbească despre victoriile germane, însă liniile de pe hărţi nu se mai apropiau de Paris, iar Walter trase concluzia amară că ofensiva de primăvară eşuase. Americanii sosiseră prea curând.

Ieşi din spital pentru a se reface în fosta sa cameră din casa părintească.

Pe 8 august, într-un atac al Aliaţilor la Amiens, fură folosite aproape cinci sute din noile „tancuri”. Aceste vehicule de fier aveau o grămadă de probleme, dar se puteau dovedi de neoprit, iar britanicii câştigară opt mile într-o singură zi.

Erau doar opt mile, dar Walter bănuia că roata se întorsese şi

îşi dădu seama după expresia de pe chipul tatălui său că şi acesta era de aceeaşi părere. Nimeni nu mai vorbea acum în Berlin despre câştigarea războiului.

Într-o seară de la sfârşitul lunii septembrie, Otto veni acasă posomorât, de parcă murise cineva. Îşi pierduse complet exuberanţa obişnuită. Walter se întrebă dacă nu cumva avea să izbucnească în plâns.

— Kaizerul s-a întors la Berlin, spuse el.

Walter ştia că împăratul Wilhelm fusese la cartierul general al armatei din staţiunea belgiană Spa.

— De ce s-a întors?

Vocea lui Otto se preschimbă într-o şoaptă, ca şi cum nu ar fi suportat să spună ce avea de spus cu glas tare:

— Ludendorff vrea un armistiţiu.

Capitolul 32

Octombrie 1918

Maud luă prânzul la Ritz cu prietenul ei, lordul Remarc, care era ministru-adjunct la Ministerul de Război. Johnny purta o vestă nouă de culoarea lavandei. În timp ce serveau supa, ea îl întrebă:

— Chiar se termină războiul?

— Toată lumea crede asta, zise Johnny. Germanii au pierdut şapte sute de mii de oameni numai anul acesta. Nu mai pot continua.

Maud se întrebă nefericită dacă Walter se număra printre acei şapte sute de mii. Ar fi putut fi mort, şi ea ştia asta; iar gândul îi îngheţa inima. Nu mai primise nicio veste de la el după ce petrecuseră acea idilică a doua lună de miere în Stockholm. Îşi dăduse seama că îndatoririle sale nu îl mai duseseră prin ţări neutre, de unde să-i poată scrie. Cumplitul adevăr era că el se întorsese cel mai probabil pe câmpul de bătălie pentru ultima ofensivă, de tip totul sau nimic, a Germaniei.

Asemenea gânduri erau morbide, dar realiste. Erau atâtea femei care îi pierduseră pe cei dragi lor: soţi, fraţi, fii, logodnici. Toate trăiseră aceşti patru ani, în care asemenea tragedii aveau loc zilnic. Nu mai era cu putinţă să fii *prea* pesimist – suferinţa devenise regula generală.

Ea îşi împinse castronul cu supă într-o parte.

— Mai există şi alt motiv pentru care am putea spera la pace?

— Da. Germania are un nou cancelar, iar acesta i-a scris preşedintelui Wilson, propunându-i un armistiţiu bazat pe celebrele 14 Puncte ale lui Wilson.

— Asta chiar că-i dătător de speranţe! Şi Wilson a fost de acord?

— Nu. A spus că mai întâi Germania trebuie să se retragă din toate teritoriile cucerite.

— Care este poziţia guvernului nostru?

— Lloyd George a turbat când a auzit. Germanii îi tratează pe americani ca fiind partenerii cei mai importanţi din alianţă, iar preşedintele Wilson se poartă de parcă ar putea face pace fără să se mai consulte cu noi.

— Mai contează?

— Mă tem că da. Guvernul nostru nu este de acord cu toate

cele 14 Puncte ale lui Wilson.

Maud încuviinţă.

— Bănuiesc că ne opunem punctului 5, unde se stipulează că popoarele din colonii au dreptul să se guverneze singure.

— Exact. Cum rămâne cu Rhodesia, Barbados şi India? Doar nu se aşteaptă nimeni să le cerem permisiunea băştinaşilor înainte să îi civilizăm! Americanii sunt mult prea liberali. Şi ne opunem vehement punctului 2, care stipulează libera circulaţie pe mări, fie că-i pace sau război. Puterea britanică se bazează pe marină. Nu am fi izbutit să îi înfometăm pe germani dacă nu ni s-ar fi permis să le blocăm comerţul maritim.

— Şi francezii ce părere au?

Johnny rânji.

— Clemenceau a spus că Wilson încearcă să îl întreacă pe Atotputernic. „Până şi Dumnezeu a venit doar cu zece puncte”, au fost vorbele lui.

— Am impresia că majoritatea britanicilor de rând sunt de acord cu Wilson şi cu punctele sale.

Johnny încuviinţă.

— Iar liderii europeni nu pot să-i pretindă preşedintelui american să nu mai încerce să facă pace.

Maud îşi dorea atât de mult să creadă asta, încât se simţea de-a dreptul speriată. Îşi spuse că era mai bine să nu se bucure încă – poate că viitorul mai avea pregătite şi alte dezamăgiri crunte.

Un ospătar le aduse calcan Waleska şi aruncă o privire admirativă către vesta lui Johnny.

Maud trecu apoi la cealaltă grijă a sa, care o măcina peste măsură.

— Ce-ai mai auzit de Fitz?

Misiunea fratelui ei din Siberia era secretă, dar el i se confesase, iar Johnny îi dădea rapoarte din când în când.

— Liderul acela cazac s-a dovedit a fi o dezamăgire. Fitz a făcut un pact cu el şi noi l-am plătit o vreme, însă omul era doar un despot războinic. Totuşi, Fitz a rămas în continuare acolo, sperând să îi încurajeze pe ruşi să îi răstoarne pe bolşevici de la putere. Între timp, Lenin şi-a mutat guvernul de la Petrograd la Moscova, unde se simte mai protejat în faţa unei invazii.

— Chiar dacă bolşevicii ar fi înlăturaţi de la putere, oare noul regim ar relua războiul împotriva Germaniei?

— Sincer vorbind? Nu.

Johnny luă o gură de Chablis şi adăugă:

— Însă sunt foarte multe persoane extrem de puternice din guvernul britanic care pur şi simplu îi detestă pe bolşevici.

— De ce?

— Regimul lui Lenin este brutal.

— Aşa era şi cel al ţarului, dar Winston Churchill nu a complotat niciodată împotriva lui.

— De fapt sunt speriaţi că, dacă bolşevismul se dovedeşte a fi de succes acolo, ar putea veni şi la noi.

— Păi, dacă este de succes, de ce n-ar veni?

Johnny ridică din umeri.

— Nu te poţi aştepta ca oamenii precum fratele tău să vadă lucrurile astfel.

— Nu, spuse Maud. Mă întreb ce-o fi făcând.

(ii)

— Suntem în Rusia! zise Billy Williams când vaporul lăsă ancora şi auzi vocile docherilor. Ce dracu' căutăm în Rusia?

— Dar cum se poate să fim în Rusia? spuse Tommy Griffiths. Rusia se află la est. Noi navigăm spre vest de câteva săptămâni.

— Am ocolit jumătate din glob şi am venit pe cealaltă parte.

Tommy nu era convins. Se aplecă peste balustradă.

— Oamenii de-aici par mai degrabă chinezi, spuse el.

— Poate, dar vorbesc rusa. Seamănă la vorbă cu îngrijitorul ăla de ponei, Peshkov, cel care i-a înşelat pe fraţii Ponti la cărţi şi după aia şi-a luat tălpăşiţa.

Tommy ascultă, apoi zise:

— Da, ai dreptate. Nu aş fi crezut!

— Asta trebuie să fie Siberia, zise Billy. Nu-i de mirare că-i frig de crăpi.

Câteva minute mai târziu, aflară că se aflau în Vladivostok.

Lumea nu îi băgă în seamă pe Amicii din Aberowen când aceştia mărşăluiră prin oraş – erau deja mii de soldaţi în uniforme aici. Majoritatea erau japonezi, dar mai erau şi americani, cehi şi alte naţii. Portul oraşului era plin, tramvaiele străbăteau bulevarde largi şi peste tot se vedeau hoteluri şi teatre moderne, precum şi sute de prăvălii. Semăna cu Cardifful, se gândi Billy, numai că era mai frig.

Când ajunseră la cazarmă, dădură peste un batalion de londonezi mai în vârstă, care fuseseră aduşi aici din Hong Kong.

Era cumva de înţeles să trimiţi moşnegi în fundătura asta, se gândi Billy. Însă Amicii, deşi împuţinaţi din cauza pierderilor suferite, erau totuşi veterani căliţi. Cine trăsese sforile ca să-i aducă din Franţa tocmai în cealaltă parte a globului?

Curând Billy primi răspunsul. După masa principală, brigadierul – un ins comod aflat foarte aproape de pensie – îi anunţă că li se va adresa colonelul Fitzherbert.

Căpitanul Gwyn Evans, proprietarul magazinului universal, aduse o ladă de lemn în care se aflaseră la un moment dat cutii cu untură, iar Fitz se căţără pe ea, cu o oarecare greutate din cauza piciorului său vătămat. Billy îl privi fără urmă de compătimire. Îşi păstra compasiunea pentru Ciot Pugh şi pentru ceilalţi foşti mineri schilodiţi în timp ce săpau după cărbunele contelui. Fitz era încrezut, arogant şi un exploatator necruţător al bărbaţilor şi al femeilor de rând. Era mare păcat că germanii îl împuşcaseră în picior, şi nu în inimă.

— Misiunea noastră are patru componente, începu Fitz, ridicând tonul pentru a se adresa celor şase sute de oameni. Unu: suntem aici ca să ne protejăm proprietatea. În drumul vostru dinspre docuri, probabil că aţi observat – când aţi trecut pe lângă macazuri – un depozit masiv de provizii păzit de trupe. Pe acel teren de zece pogoane se află şase sute de mii de tone de muniţie, precum şi alte echipamente militare expediate aici de Marea Britanie şi de Statele Unite pe vremea când ruşii erau aliaţii noştri. Acum, că bolşevicii au făcut pace cu Germania, nu vrem ca gloanţele plătite din banii noştri să cadă în mâinile lor.

— Dar nu are sens, rosti Billy, suficient de tare încât Tommy şi ceilalţi soldaţi din apropiere să îl audă. În loc să ne aducă pe noi aici, de ce nu au expediat marfa acasă?

Fitz aruncă o privire iritată în direcţia zgomotului, dar continuă:

— Doi: sunt mulţi naţionalişti cehi în această ţară, unii prizonieri de război, alţii lucrând aici dinainte de izbucnirea războiului, care au format Legiunea Cehă şi care încearcă să se îmbarce în Vladivostok ca să se alăture forţelor noastre din Franţa. Ei sunt hărţuiţi de bolşevici, iar treaba noastră este să îi ajutăm să scape. Liderii comunităţii locale de cazaci ne vor ajuta în această privinţă.

— Liderii comunităţii de cazaci? zise Billy. Pe cine încearcă să păcălească? Sunt nişte afurisiţi de bandiţi.

Fitz auzi din nou murmurele de protest. De această dată,

căpitanul Evans păru să se enerveze, aşa că se duse până în capătul popotei ca să stea lângă Billy şi grupul său.

— În Siberia sunt opt sute de mii de prizonieri de război austrieci şi germani, care au fost eliberaţi după semnarea tratatului de pace. Trebuie să îi împiedicăm să se întoarcă pe câmpul de bătălie din Europa. Şi, în ultimul rând, îi bănuim pe germani că urmăresc să pună mâna pe câmpurile petrolifere de la Baku, din sudul Rusiei. Nu trebuie să le permitem să ajungă la acele rezerve.

Billy rosti:

— Am o bănuială că Baku se află destul de departe de aici.

Brigadierul zise pe un ton amiabil:

— Aveţi de pus vreo întrebare, soldaţi?

Fitz se uită la el urât, dar era deja prea târziu, pentru că Billy spuse:

— Nu am citit nimic despre toate astea în ziare.

Fitz răspunse:

— Ca multe alte misiuni militare, şi aceasta este secretă, aşa că nu veţi avea voie să spuneţi unde vă aflaţi în scrisorile pe care le trimiteţi acasă.

— Suntem în război cu Rusia, domnule?

— Nu, nu suntem.

Fitz îşi întoarse intenţionat privirea de la Billy – poate că îşi amintea cum îl învinsese Billy la mitingul despre negocierile de pace organizat la Biserica Evanghelică a Golgotei.

— Mai are şi altcineva întrebări în afară de sergentul Williams?

Billy insistă:

— Încercăm să răsturnăm guvernul bolşevic?

Se auzi un murmur mânios din partea soldaţilor, mulţi dintre ei fiind simpatizanţi ai revoluţiei.

— Nu există niciun guvern bolşevic, spuse Fitz, din ce în ce mai exasperat. Regimul de la Moscova nu a fost recunoscut de Majestatea Sa Regele.

— Misiunea noastră a fost autorizată de parlament?

Brigadierul păru neliniştit – nu se aşteptase la *asemenea* întrebări –, iar căpitanul Evans zise:

— Destul, sergent! Lasă-i şi pe alţii să pună întrebări.

Însă Fitz nu era suficient de isteţ încât să tacă. Se pare că nici nu îi trecuse prin cap că Billy ar putea stăpâni mai bine decât el deprinderile unei dezbateri, învăţate de la un tată radical şi

nonconformist.

— Misiunile militare sunt autorizate de Ministerul de Război, nu de parlament, replică Fitz.

— Deci această misiune a fost ţinută secretă de reprezentanţii noştri aleşi! rosti Billy indignat.

Tommy murmură neliniştit:

— Ai grijă, amice!

— În mod necesar, zise Fitz.

Billy ignoră sfatul lui Tommy – era prea mânios ca să-l mai asculte. Se ridică şi întrebă tare şi limpede:

— Domnule, este legal ce facem noi?

Fitz se înroşi imediat şi Billy îşi dădu seama că nimerise la ţintă.

Fitz încercă să explice:

— Sigur că este…

— Dacă misiunea noastră nu a fost aprobată de poporul britanic sau de cel rus, îl întrerupse Billy, cum poate fi legală?

Căpitanul Evans interveni:

— Stai jos, sergent. Aici nu suntem la una dintre şedinţele alea afurisite ale Partidului Laburist. Dacă mai scoţi o vorbă, te pun sub acuzare.

Billy se aşeză, satisfăcut – spusese ce avea de spus.

Fitz adăugă:

— Am fost invitaţi aici de Guvernul Provizoriu al întregii Rusii, al cărui braţ executiv este constituit dintr-un directorat de cinci oameni cu sediul la Omsk, în marginea de vest a Siberiei. Şi acolo vom merge mai departe, încheie Fitz.

(iii)

Soarele asfinţise. Lev Peshkov aştepta, tremurând, într-o staţie de mărfuri din Vladivostok, capătul de linie pentru Transsiberian. Purta un palton militar peste uniforma sa de locotenent, însă Siberia era cel mai friguros loc în care fusese vreodată.

Era extrem de furios că se află în Rusia. Avusese noroc să scape cu patru ani în urmă, iar norocul dăduse din nou peste el atunci când se căsătorise cu o fată dintr-o familie americană bogată. Şi acum era înapoi – şi numai din cauza unei fete. „Ce naiba e cu mine?” se întrebă el. „De ce nu mă mulţumesc cu ce am?”

Se deschise o poartă şi o căruţă trasă de un catâr ieşi din depozitul de provizii. Lev sări pe capră lângă soldatul britanic care o mâna.

— Salutare, Sid, zise Lev.

— Sal'tare, răspunse Sid.

Era un bărbat slab, de vreo patruzeci de ani, mereu cu ţigara în colţul gurii şi cu o faţă ridată înainte de vreme. Fiind din East End, vorbea engleza cu un accent foarte diferit de cel din South Wales sau din nordul statului New York. Lui Lev îi venise greu la început să-l înţeleagă.

— Ai whisky?

— Nu, doar nişte cutii de cacao.

Lev se răsuci, se aplecă în căruţă şi trase colţul prelatei. Era aproape sigur că Sid glumea. Văzu o cutie de carton pe care scria *Fry's Chocolate and Cocoa.* Zise:

— Nu prea e cerere pentru aşa ceva printre cazaci.

— Uită-te dedesubt.

Lev dădu cutia la o parte şi văzu o altă inscripţie: *Teacher's Highland Cream – Perfection of Old Scotch Whisky.* Întrebă:

— Câte sunt?

— Douăsprezece cutii.

Acoperi cutia.

— Tot e mai bine decât cacao.

Îl conduse pe Sid departe de centrul oraşului. Se uita des în spate ca să vadă dacă îi urmăreşte cineva şi tremură puţin când văzu un ofiţer superior din Armata Americană, dar nimeni nu îi luă la întrebări. Vladivostokul era plin de refugiaţi din cauza bolşevicilor şi majoritatea acestora aduseseră cu ei o grămadă de bani, pe care îi cheltuiau de parcă venea sfârşitul lumii, ceea ce probabil că era adevărat pentru mulţi dintre ei. Drept urmare, prăvăliile erau ocupate mereu, iar străzile erau pline de căruţe care transportau produse, precum aceasta. Cum lipsurile erau mari în Rusia, cele mai multe dintre lucrurile scoase la vânzare fuseseră aduse prin contrabandă din China sau, ca în cazul scotch-ului lui Sid, furate de la armată.

Lev văzu o femeie cu o fetiţă şi gândul îi zbură la Daisy. Îi era tare dor de ea. Acum mergea şi vorbea, explorând lumea. Te topeai când se îmbufna, iar asta era valabil chiar şi pentru Josef Vyalov. Nu o mai văzuse de şase luni. Avea doi ani şi jumătate acum şi probabil că se mai schimbase de când era el plecat.

Îi era dor şi de Marga. Ea era cea pe care o visa, cu trupul ei

gol lipindu-se de al său în pat. Din cauza ei dăduse de necaz cu socrul său şi ajunsese în Siberia, dar tot tânjea să o revadă.

— Tu ai vreo slăbiciune, Sid? întrebă Lev.

Simţea că trebuie să devină prieten mai apropiat cu taciturnul Sid: partenerii de fărădelegi trebuiau să se încreadă unul în celălalt.

— Nu, zise Sid. Doar banii.

— Şi dragostea ta pentru bani te împinge să îţi asumi riscuri?

— Nu, doar să fur.

— Şi ai avut vreodată necazuri din cauza furturilor?

— Nu chiar. Am fost o dată la închisoare, dar numai pentru şase luni.

— Femeile sunt slăbiciunea mea.

— Da?

Lev se obişnuise deja cu obiceiul britanicilor de a pune întrebarea după ce primesc răspunsul.

— Da, zise el. Nu le pot rezista. Trebuie să intru într-un club de noapte cu o fată frumoasă la braţ.

— Da?

— Da. Nu mă pot abţine.

Căruţa intră într-un cartier cu drumuri de pământ şi cu hanuri marinăreşti, locuri care nu aveau nici nume, nici adrese. Sid părea agitat.

Lev îl întrebă:

— Eşti înarmat, da?

— Nu, zise Sid. Am doar asta.

Îşi dădu haina la o parte şi-i arătă un pistol imens, cu o ţeavă de-un cot, îndesat la cingătoare.

Lev nu mai văzuse niciodată o asemenea armă.

— Ce dracu’ e aia?

— Un Webley-Mars. Cea mai puternică armă de mână din lume. Foarte rară.

— Nu trebuie să apeşi trăgaciul – doar flutur-o un pic şi-i bagi în sperieţi pe toţi.

În zona aceea nimeni nu era plătit ca să cureţe zăpada de pe străzi şi căruţa o luă pe urmele vehiculelor de dinainte sau alunecă pe gheaţa aleilor mai puţin folosite. Revenirea în Rusia îl duse pe Lev cu gândul la fratele său. Nu uitase de promisiunea de a-i trimite lui Grigori banii pentru un bilet către America. Făcea bani frumoşi vânzându-le cazacilor produse furate din rezerva armatei. Afacerea din ziua aceea avea să-i aducă şi

ultima parte din preţul biletului lui Grigori.

Făcuse multe lucruri urâte la viaţa lui, dar s-ar fi simţit mult mai împăcat cu sine dacă ar fi putut să îşi plătească datoria faţă de fratele său.

Intrară pe o alee şi cotiră prin spatele unei clădiri joase. Lev deschise o cutie de carton şi scoase o sticlă de scotch.

— Stai aici şi păzeşte marfa, îi zise el lui Sid. Altfel nu o mai găsim când ieşim.

— Nu-ţi face griji, spuse Sid, părând totuşi un pic temător.

Lev îşi băgă mâna sub palton, ca să atingă pistolul semiautomat Colt 45 de la cingătoare, apoi intră pe uşa din spate.

Locul trecea drept tavernă în Siberia – era o odaie mică, cu câteva scaune şi o masă. Nu avea bar, ci doar o uşă deschisă care dădea spre o bucătărie murdară, cu un raft de sticle şi un butoi. Trei bărbaţi stăteau lângă foc, îmbrăcaţi în blănuri zdrenţuite. Lev îl recunoscu pe cel din mijloc, un bărbat pe care îl cunoştea sub numele de Sotnik. Acesta purta şalvari îndesaţi în cizme. Avea pomeţii înalţi şi ochii oblici, o mustaţă stufoasă şi favoriţi. Pielea îi era înroşită şi încreţită de vreme. Ar fi putut avea orice vârstă cuprinsă între 25 şi 55 de ani.

Lev dădu mâna cu toţi trei. Scoase dopul sticlei şi unul dintre bărbaţi – probabil proprietarul barului – aduse patru pahare desperecheate. Lev turnă cu generozitate şi băură cu toţii.

— Ăsta-i cel mai bun whisky din lume, zise Lev în rusă. Este fabricat într-o ţară friguroasă ca Siberia, unde apa din pâraiele de la munte este zăpadă pură topită. Ce păcat că-i aşa scump…

Chipul lui Sotnik era inexpresiv.

— Cât costă? întrebă el.

Lev nu voia să-l lase să înceapă iar târguiala.

— Cât ne-am înţeles ieri, rosti el. Plata se face numai şi numai în ruble de aur.

— Câte sticle?

— O sută patruzeci şi patru.

— Unde sunt?

— În apropiere.

— Ar trebui să fii atent. Sunt hoţi în cartierul ăsta.

Ar fi putut fi atât un avertisment, cât şi o ameninţare: Lev îşi dădu seama că ambiguitatea era intenţionată.

— Ştiu că sunt hoţi, răspunse el. Eu sunt unul dintre ei.

Sotnik se uită la tovarăşii săi, apoi, după o pauză, pufni în râs.

Ceilalţi doi râseră şi ei.

Lev mai turnă un rând.

— Nu-ţi face griji, spuse el. Whisky-ul tău este în siguranţă: în spatele ţevii unui pistol.

Şi asta era o exprimare ambiguă: ar fi putut însemna fie o asigurare, fie un avertisment.

— Asta-i bine, rosti Sotnik.

Lev îşi bău whisky-ul, apoi se uită la ceas.

— O patrulă a poliţiei militare trebuie să treacă prin cartierul ăsta în curând, minţi el. Trebuie să plec.

— Încă un pahar, zise Sotnik.

Lev se ridică.

— Vrei whisky-ul sau nu? întrebă el, lăsând să i se vadă iritarea. Îl pot vinde cu uşurinţă altcuiva.

Era adevărat. Puteai oricând să vinzi tăriile.

— Îl iau.

— Banii pe masă.

Sotnik luă o desagă de pe jos şi începu să numere monede de cinci ruble. Preţul convenit era de şaizeci de ruble la duzină. Sotnik puse încet monedele în grămezi de câte douăsprezece, până făcu douăsprezece grămezi. Lev îşi dădu seama că omul nu ştia să numere până la 144.

După ce termină, Sotnik se uită la Lev, iar el încuviinţă. Sotnik puse monedele înapoi în desagă.

Luă apoi desaga şi ieşiră împreună afară. Se lăsase noaptea, dar lumina lunii îi ajuta să vadă clar. Lev îi spuse lui Sid în engleză:

— Stai în căruţă. Fii cu ochii în patru.

Într-o tranzacţie ilegală, acesta era întotdeauna momentul cel mai periculos – şansa cumpărătorului de a pune mâna pe marfă şi de a păstra banii. Lev nu voia să rişte banii pentru biletul lui Grigori.

Trase prelata de pe căruţă, apoi dădu la o parte trei cutii de cacao, ca să dezvăluie scotch-ul. Luă o ladă din căruţă şi o puse pe pământ, la picioarele lui Sotnik.

Ceilalţi cazaci se duseră la căruţă şi încercară să ia o altă ladă.

— Nu, spuse Lev. Se uită la Sotnik şi adăugă: Desaga.

Urmă o pauză lungă.

Pe capră, Sid îşi trase în lături haina, lăsând să i se vadă arma.

Sotnik îi dădu desaga lui Lev.

Lev se uită înăuntru, dar hotărî să nu mai numere banii – ar fi observat dacă Sotnik ar fi subtilizat câteva monede. Îi dădu desaga lui Sid, apoi îi ajută pe ceilalţi să descarce marfa din căruţă.

Le strânse mâna tuturor şi, când era pe cale să urce pe capră, Sotnik îl opri.

— Uite, zise el. Arătă spre o cutie deschisă: Lipseşte o sticlă.

Sticla era pe masă, în tavernă, şi Sotnik ştia asta. De ce căuta scandal tocmai acum? Era periculos.

Lev îi spuse lui Sid în engleză:

— Dă-mi o monedă de aur.

Sid deschise desaga şi îi dădu o monedă.

Lev o echilibră pe pumnul său închis, apoi o azvârli în aer, făcând-o să se răsucească. Moneda scânteie în lumina lunii. Când Sotnik se întinse din reflex după ea, Lev sări pe capra căruţei.

Sid pocni din bici.

— Du-te cu Domnul, strigă Lev când căruţa se urni din loc. Şi dă-mi de ştire când mai vrei whisky.

Catârul ieşi din curte şi o coti pe drum, iar Lev răsuflă ceva mai uşurat.

— Cât am câştigat? întrebă Sid.

— Cât am cerut. Trei sute şaizeci de ruble fiecare. Minus cinci. O să scad moneda aia din partea mea. Ai o desagă?

Sid scoase o pungă mare de piele. Lev numără şaptezeci şi două de monede şi le puse în ea.

Îşi luă apoi rămas-bun de la Sid şi sări din căruţă în apropiere de locul unde erau cazaţi ofiţerii americani. În timp ce se îndrepta spre camera lui, fu acostat de căpitanul Hammond.

— Peshkov! Unde ai fost?

Lev îşi dorea să nu fi avut 355 de ruble într-o desagă căzăcească.

— Am fost să admir împrejurimile, să trăiţi!

— E întuneric afară!

— De aceea m-am întors înapoi.

— Te-am căutat. Colonelul vrea să te vadă.

— Imediat, să trăiţi!

Lev porni spre camera sa ca să lase desaga, dar Hammond îi spuse:

— Biroul colonelului este în cealaltă direcţie.

— Da, să trăiţi!

Lev se răsuci pe călcâie, pornind în direcţia opusă.

Colonelul Markham nu îl plăcea pe Lev. Colonelul era militar de carieră, nu recrut de război. Simţea că Lev nu-i împărtăşeşte dorinţa de a excela în armata Statelor Unite şi avea dreptate – 110%, cum ar fi zis colonelul.

Lev se gândi să lase desaga pe podeaua de la uşa biroului colonelului, însă era o sumă mult prea mare ca să o lase la întâmplare.

— Unde dracu' ai fost? întrebă Markham de îndată ce Lev intră pe uşă.

— Am dat o raită prin oraş, să trăiţi!

— Te repartizez în altă parte. Aliaţii noştri britanici au nevoie de translatori şi m-au rugat să le dau o mână de ajutor.

Părea ceva inofensiv.

— Am înţeles, să trăiţi!

— O să te duci cu ei la Omsk.

Asta nu mai părea deloc inofensiv: Omsk se afla la patru mii de mile distanţă în inima barbară a Rusiei.

— De ce, domnule?

— O să ţi se spună.

Lev nu voia să plece – era mult prea departe de casă.

— Îmi cereţi să mă ofer voluntar, domnule?

Colonelul ezită, iar Lev îşi dădu seama că repartizarea era voluntară, pe cât era posibil în armată.

— Vrei să refuzi repartizarea? îl întrebă Markham ameninţător.

— Numai dacă este voluntară, domnule, desigur.

— Lasă-mă să-ţi explic care-i situaţia, locotenente, rosti colonelul. Dacă te oferi voluntar, nu îţi voi cere să deschizi acea desagă şi să-mi arăţi ce ai înăuntru.

Lev înjură în barbă. Nu mai avea ce face. Colonelul era mult prea ager, iar banii pentru biletul lui Grigori spre America se aflau în desagă.

„Omsk, se gândi el. La dracu'!”

— Voi pleca bucuros, să trăiţi, spuse el.

(iv)

Ethel urcă la etaj, în apartamentul lui Mildred. Locul era curat, dar dezordonat, cu jucării pe podea, o ţigară aprinsă într-o scrumieră şi chiloţi întinşi la uscat în faţa focului.

— Poţi să ai grijă de Lloyd diseară? o întrebă Ethel.

Ea şi Bernie mergeau la o întrunire a Partidului Laburist. Lloyd avea aproape patru ani acum şi putea să coboare din pat şi să plece în legea lui dacă nu era supravegheat.

— Sigur că da, spuse Mildred.

Aveau grijă frecvent seara una de copiii celeilalte.

— Am primit o scrisoare de la Billy, zise Mildred.

— Este teafăr?

— Da. Dar nu cred că mai este în Franţa. Nu a pomenit deloc de tranşee.

— Înseamnă că-i în Orientul Mijlociu atunci. Mă întreb dacă a văzut Ierusalimul.

Oraşul Sfânt fusese cucerit de forţele britanice la sfârşitul anului trecut.

— Tata s-ar bucura dacă Billy a reuşit să-l vadă.

— Este şi un mesaj pentru tine. A zis că o să-ţi scrie mai târziu, dar să-ţi spun… Băgă mâna în buzunarul şorţului şi spuse: Stai să văd cum a zis. *Află că sunt prost informat aici despre ce-i în politica din Rusia.* Al naibii de ciudat mesaj, trebuie să recunosc.

— Este codat, îi explică Ethel. Se citeşte doar din trei în trei cuvinte. Mesajul spune *Sunt aici, în Rusia.* Dar ce caută acolo?

— Nu ştiam că armata noastră se află în Rusia.

— Nici eu. A menţionat cumva un cântec sau un titlu de carte?

— Da, de unde ştii?

— E tot un cod.

— Zice să-ţi amintesc de un cântec pe care obişnuiai să-l fredonezi, intitulat *Sunt cu Freddie, iar tu zâmbeşti.* N-am mai auzit de cântecul ăsta.

— Nici eu. Este vorba de iniţiale. *Freddie, iar tu zâmbeşti* înseamnă… Fitz.

Bernie intră, cu o cravată roşie la gât.

— Doarme dus, spuse el, referindu-se la Lloyd.

Ethel îi zise:

— Mildred a primit o scrisoare de la Billy. Se pare că se află în Rusia, împreună cu contele Fitzherbert.

— Aha! făcu Bernie. Chiar mă întrebam cât o să le ia până s-o facă.

— Ce vrei să spui?

— Am trimis trupe ca să lupte cu bolşevicii. Ştiam eu că o să se întâmple asta.

— Suntem în război cu noul guvern rus?
— Nu oficial, desigur.
Bernie se uită la ceas.
— Trebuie să plecăm.
Nu îi plăcea deloc să întârzie. În autobuz, Ethel îi zise:
— Nu putem fi în război *neoficial.* Fie suntem, fie nu.
— Churchill şi toţi ai lui ştiu că poporul britanic nu ar susţine un război împotriva bolşevicilor, aşa că încearcă să îl poarte în secret.
Ethel spuse cu un aer meditativ:
— Sunt dezamăgită de Lenin…
— Face doar ce trebuie să facă! o întrerupse Bernie.
El era un susţinător pătimaş al bolşevicilor.
Ethel continuă:
— Lenin ar putea deveni un tiran la fel de mare ca ţarul…
— Ridicol!
— … dar, chiar şi aşa, ar trebui să fie lăsat să arate ce poate face pentru Rusia.
— Măcar în privinţa asta suntem de acord.
— Nu sunt sigură în schimb de ce am putea face noi.
— Ne trebuie mai multe informaţii.
— Billy o să-mi scrie în curând. O să-mi dea el detalii.
Ethel era indignată din cauza războiului secret purtat de guvern – dacă într-adevăr era vorba despre asta –, însă era înnebunită de îngrijorare în privinţa lui Billy. El nu ştia să-şi ţină gura: dacă era de părere că armata procedează greşit, avea să spună asta şi ar fi putut avea necazuri.
Biserica Evanghelică a Golgotei era plină: Partidul Laburist câştigase mult în popularitate pe timpul războiului. Asta se datora parţial faptului că liderul laburiştilor, Arthur Henderson, era membru al Cabinetului de Război al lui Lloyd George. Henderson începuse să muncească într-o fabrică de locomotive la vârsta de 12 ani, iar activitatea sa de ministru demolase argumentul conservatorilor cum că nu se putea avea încredere în muncitorii aduşi la guvernare.
Ethel şi Bernie se aşezară lângă Jock Reid, un tip roşu la faţă, din Glasgow, care fusese cel mai bun prieten al lui Bernie pe când acesta era burlac. Şedinţa era prezidată de doctorul Greenward. Principalul subiect pe ordinea de zi îl constituiau următoarele alegeri generale. Erau zvonuri conform cărora Lloyd George avea să organizeze alegeri naţionale de îndată ce se

încheia războiul. Aldgate avea nevoie de un candidat laburist, iar Bernie era principalul favorit.

Fu propus; cineva sugeră că doctorul Greenward ar putea fi o alternativă, însă doctorul zise că ar prefera să se concentreze asupra medicinei.

Apoi Jayne McCulley se ridică în picioare. Era membră de partid încă de pe vremea când Ethel şi Maud protestaseră împotriva retragerii alocaţiei ei de separaţie, iar Maud fusese dusă de poliţie la închisoare. Jayne spuse:

— Am citit în ziar că femeile pot participa la următoarele alegeri, aşa că o propun pe Ethel Williams drept candidata noastră.

Urmă un moment de tăcere consternată, apoi toată lumea încercă să vorbească în acelaşi timp.

Ethel rămase cu gura căscată – nu se gândise deloc la asta. De când îl ştia pe Bernie, îşi dorise mereu să fie parlamentar pentru circumscripţia lor. Acceptase asta. În plus, până atunci nu mai fusese posibil ca femeile să fie alese. Nici acum nu era convinsă că se poate, aşa că primul ei impuls fu să refuze imediat.

Dar Jayne nu terminase încă. Era o femeie frumuşică, dar delicateţea înfăţişării sale era înşelătoare – putea fi foarte redutabilă atunci când se impunea.

— Îl respect pe Bernie, iar el este un bun organizator şi un membru de nădejde la întruniri, spuse ea. Dar Aldgate are un parlamentar liberal foarte îndrăgit, care s-ar putea să fie greu de învins. Avem nevoie de un candidat care să câştige scrutinul pentru laburişti, cineva care să le poată spune oamenilor din East End „Urmaţi-mă spre victorie!” şi să fie ascultat. Avem nevoie de Ethel.

Toate femeile izbucniră în urale, secondate de o parte dintre bărbaţi, deşi alţii bombăneau pe ascuns. Ethel realiză imediat că ar beneficia de o susţinere masivă dacă ar candida.

Iar Jayne avea dreptate: Bernie era probabil cel mai deştept om din încăpere, dar nu era un lider care să te inspire. Putea explica felul în care se produceau revoluţiile şi de ce dădeau faliment companiile, dar Ethel avea puterea de a-i convinge pe oameni să pornească o adevărată cruciadă.

Jock Reid se ridică în picioare.

— Tovarăşe preşedinte, am impresia că legislaţia nu le permite femeilor să candideze.

Doctorul Greenward zise:
— Vă pot răspunde. Legea care a fost votată la începutul anului, prin care anumite femei de peste 30 de ani primesc dreptul de vot, nu oferea posibilitatea femeilor să candideze la alegeri. Însă guvernul a recunoscut că acest lucru reprezenta o anomalie şi a redactat un proiect de lege suplimentar.
Jock insistă:
— Însă legea *din acest moment* interzice alegerea femeilor, aşa că nu putem nominaliza o femeie.
Ethel surâse cu amărăciune: era ciudat cum puteau insista bărbaţii care chemau la o revoluţie mondială ca litera legii să fie urmată cu atâta stricteţe.
Doctorul Greenward spuse:
— Este clar că proiectul de lege pentru Calificarea Femeilor înaintat în parlament va fi ratificat până la următoarele alegeri generale, deci nu văd de ce această filială nu ar putea nominaliza o femeie.
— Însă Ethel nu are încă 30 de ani.
— Se pare că acest nou proiect legislativ se aplică femeilor de peste 21 de ani.
— Se pare?! spuse Jock. Cum putem nominaliza un candidat dacă nu ştim regulile?
Doctorul Greenward răspunse:
— Poate că ar trebui să amânăm nominalizarea până când va fi votată noua lege.
Bernie şopti ceva la urechea lui Jock, iar acesta spuse:
— Haideţi s-o întrebăm pe Ethel dacă doreşte să candideze. În caz contrar, nu are rost să amânăm decizia.
Bernie se întoarse spre Ethel cu un zâmbet plin de încredere.
— Fie, zise doctorul Greenward. Ethel, dacă ai fi nominalizată, ai accepta?
Toată lumea o privea – Ethel şovăi: acesta era visul lui Bernie, iar Bernie era soţul ei. Însă care dintre ei era alegerea potrivită pentru laburişti?
Pe măsură ce se scurgeau secundele, o expresie surprinsă se înfiripă pe chipul lui Bernie. Se aşteptase ca ea să refuze de îndată nominalizarea.
Asta îi întări hotărârea.
— Eu… eu nu m-am gândit niciodată la asta, zise ea. Şi… ăă… aşa cum a spus şi tovarăşul preşedinte, nici măcar nu este posibil din punct de vedere legal… încă. Deci este o întrebare

dificilă. Cred că Bernie ar fi un candidat bun… însă, chiar şi aşa, aş vrea să mi se îngăduie puţin timp de gândire. Poate că ar fi mai bine să acceptăm sugestia preşedintelui de amânare a nominalizării.

Se întoarse spre Bernie: el părea că vrea să o omoare în clipa aceea.

Capitolul 33
11 noiembrie 1918

La ora două noaptea, telefonul sună în casa lui Fitz din Mayfair.

Maud era încă trează – stătea în salon cu o lumânare, sub privirile strămoşilor răposaţi din portrete, cu perdelele trase ca un giulgiu, cu piesele de mobilier dimprejur abia vizibile, ca nişte animale noaptea pe câmp. Abia dacă închisese ochii în ultimele câteva zile. O presimţire superstiţioasă îi spunea că Walter avea să fie ucis înainte ca războiul să se termine.

Stătea singură, cu o ceaşcă de ceai în mâini, întrebându-se unde este el şi ce face. Oare dormea pe undeva printr-o tranşee jilavă sau se pregătea pentru luptele de a doua zi? Sau murise deja? Ar fi putut să rămână văduvă după ce petrecuse doar două nopţi cu soţul ei în cei patru ani de căsnicie? Singurul lucru de care putea fi sigură era că nu se număra printre prizonierii de război. Johnny Remarc verificase pentru ea toate listele cu ofiţerii capturaţi. Johnny nu-i cunoştea secretul: credea că ea îşi face griji doar pentru că Walter fusese un prieten apropiat de-al lui Fitz înainte de război.

Soneria telefonului o făcu să tresară. La început se gândi că ar fi putut fi un apel în legătură cu Walter, însă asta nu ar fi avut niciun sens. Veştile despre un prieten luat prizonier puteau să aştepte până dimineaţă. Probabil că era ceva legat de Fitz, se gândi ea cu groază: fusese oare rănit în Siberia?

Porni în grabă spre sala principală, dar Grout ajunse înaintea ei. Îşi dădu seama cu vinovăţie că uitase să le dea servitorilor permisiunea de a merge la culcare.

— Voi verifica dacă Lady Maud este acasă, Domnia Voastră, zise Grout în aparat. Acoperi receptorul cu mâna şi îi spuse lui Maud: Este lordul Remarc de la Ministerul de Război, Domnia Voastră.

Ea luă telefonul din mâna lui Grout şi întrebă:

— E vorba de Fitz? E rănit?

— Nu, nu, răspunse Johnny repede. Linişteşte-te. Am veşti bune. Germanii au acceptat condiţiile pentru armistiţiu.

— O, Johnny, slavă Domnului!

— Sunt cu toţii în pădurea Compiègne, la nord de Paris, în

două trenuri de pe un macaz secundar. Germanii tocmai au intrat în vagonul-restaurant al trenului francez. Sunt gata să semneze.

— Deci nu au semnat încă?

— Nu, nu încă. Se ciondănesc încă în privinţa formulării.

— Johnny, poţi să mă suni din nou după ce semnează? Nu mă culc în noaptea asta.

— Te sun. La revedere.

Maud îi dădu receptorul majordomului.

— S-ar putea ca războiul să ia sfârşit în noaptea asta, Grout.

— Mă bucur foarte mult să aud asta, Domnia Voastră.

— Însă ar trebui să te duci la culcare.

— Cu voia dumneavoastră, aş dori să aştept până sună din nou lordul Remarc.

— Sigur că da.

— Mai vreţi nişte ceai, Domnia Voastră?

(ii)

Amicii din Aberowen sosiră în Omsk dimineaţa devreme.

Billy avea să-şi amintească pentru totdeauna fiecare amănunt al călătoriei de patru mii de mile cu Transsiberianul. Durase 23 de zile, chiar dacă un sergent înarmat fusese postat în locomotivă ca să se asigure că mecanicul şi fochistul păstrează viteza maximă. Lui Billy îi fusese frig tot drumul: soba din centrul vagonului abia dacă mai îmblânzea gerul dimineţilor siberiene. Mâncau doar pâine neagră şi conserve de carne de vită. Însă, pentru Billy, fiecare zi era o revelaţie.

Nu ştiuse că există pe lume locuri atât de frumoase ca lacul Baikal. Lacul era mai lung – de la un capăt la celălalt – decât Ţara Galilor, le zisese căpitanul Evans. Văzuseră din tren cum răsare soarele peste apa albastră şi liniştită, luminând vârfurile munţilor înalţi de-o milă din depărtare, cu zăpada ce părea să se preschimbe în aur pe piscuri.

Toată viaţa avea să preţuiască amintirea unei caravane nesfârşite de cămile ce mergea în paralel cu calea ferată, cu animalele încărcate care înaintau răbdătoare prin zăpadă, ignorând secolul XX ce gonea pe lângă ele în huruit de fier şi ţignal de aburi. „Sunt al naibii de departe de Aberowen”, se gândi el în acel moment.

Însă cel mai memorabil incident fu o vizită la un liceu din

Chita. Trenul se opri acolo pentru două zile, timp în care colonelul Fitzherbert negocie cu liderul local, o căpetenie de cazaci pe nume Semenov. Billy se alătură unui grup de vizitatori americani. Directorul şcolii, care vorbea engleza, le spuse că până în urmă cu un an nu le predase decât copiilor din clasa de mijloc prosperă şi că evreii erau excluşi chiar dacă îşi permiteau să plătească taxele. Acum, din ordinul bolşevicilor, educaţia era gratuită pentru toată lumea. Efectul era vizibil. Sălile de clasă erau pline până la refuz de copii zdrenţăroşi care învăţau să citească, să scrie şi să numere, ba chiar studiau ştiinţele şi arta. Oricâte rele ar fi făcut Lenin – şi era greu să separi adevărul de propaganda conservatoare –, măcar era serios când venea vorba despre educaţia copiilor ruşi, se gândi Billy.

Era şi Lev Peshkov în tren cu el. Îl salutase călduros pe Billy, fără niciun pic de ruşine, de parcă ar fi uitat complet că fugise din Aberowen după ce se descoperise că era un trişor şi un hoţ. Lev ajunsese în America şi se căsătorise cu o fată bogată, iar acum era locotenent, ataşat pe lângă trupa Amicilor ca translator.

Localnicii din Omsk aclamară batalionul când acesta porni în marş de la gară spre cazarmă. Billy văzu pe străzi numeroşi ofiţeri ruşi, purtând uniforme elegante, deşi demodate, care nu făceau nimic milităresc. De asemenea, erau şi multe trupe canadiene.

După ce batalionul primi liber, Billy şi Tommy porniră la plimbare prin oraş. Nu erau prea multe de văzut: o catedrală, o moschee, o cetate de cărămidă şi un râu pe care abundau vasele de marfă şi de pasageri. Fură surprinşi să constate că mulţi localnici purtau diverse piese din uniformele militare britanice: o femeie care vindea peşte prăjit la o tarabă avea pe ea o tunică kaki; un curier cu o cotigă purta pantaloni milităreşti groşi, din serj; un şcolar înalt cu o geantă plină cu cărţi mergea pe stradă cu bocanci noi, model britanic.

— De unde au luat toate astea? făcu Billy.

— Noi trimitem uniforme armatei ruse de aici, dar Peshkov mi-a zis că ofiţerii le vând pe piaţa neagră, îi explică Tommy.

— Aşa ne trebuie dacă sprijinim tabăra greşită, spuse Billy.

Asociaţia Creştină a Tinerilor Canadieni instalase o popotă. Câţiva Amici erau deja acolo: părea să fie singurul loc în care puteai să te duci. Billy şi Tommy luară ceai fierbinte şi câteva felii mari de tartă de mere, căreia nord-americanii îi spuneau

plăcintă.

— Oraşul ăsta este cartierul general al guvernului reacţionar antibolşevic, spuse Billy. Am citit asta în *New York Times.*

Ziarele americane, disponibile în Vladivostok, erau mai sincere decât cele britanice.

În popotă intră Lev Peshkov. Avea cu el o rusoaică frumoasă şi tânără, îmbrăcată într-o haină ieftină. Se holbară cu toţii la el – cum de se mişcase atât de repede?

Lev părea entuziasmat.

— Hei, băieţi, aţi auzit ce se zvoneşte?

Probabil că Lev era mereu primul care auzea ce se zvoneşte, se gândi Billy.

Tommy zise:

— Da, am auzit toţi că eşti fătălău.

Soldaţii pufniră în râs.

Billy îl întrebă:

— Ce se zvoneşte?

— S-a semnat un armistiţiu.

Lev făcu o pauză şi adăugă:

— Nu pricepeţi? S-a terminat războiul!

— Nu şi pentru noi, spuse Billy.

(iii)

Plutonul căpitanului Dewar ataca un sătuc pe nume Aux Deux Eglises, aflat la est de râul Meuse. Gus auzise zvonindu-se ceva legat de o încetare a focului la ora unsprezece dimineaţa, însă comandantul său ordonase asaltul, aşa că el îl execută. Îşi mutase mitralierele masive în faţă, până la marginea unui crâng, şi trăgeau acum peste o pajişte largă spre clădirile dimprejur, oferindu-le inamicilor timp berechet ca să se retragă.

Din nefericire, germanii nu profitau de oportunitatea ivită. Îşi instalaseră mortierele şi mitralierele uşoare în ferme şi în livezi şi ripostau cu vigoare. Una dintre arme, care trăgea de pe acoperişul unui hambar, ţinea practic ţintuit locului jumătate din plutonul lui Gus.

Gus vorbi cu caporalul Kerry, cel mai bun trăgător din unitate.

— Ai putea arunca o grenadă în acel hambar?

Kerry, un tânăr pistruiat de 19 ani, răspunse:

— Dacă aş putea ajunge puţin mai aproape…

— Tocmai asta-i problema.

Kerry măsură terenul cu privirea.

— E o mică ridicătură cam pe la o treime din drum, dincolo de pajişte, zise el. Aş putea să o fac de acolo.

— Este riscant, spuse Gus. Vrei să faci pe eroul? Se uită la ceas şi adăugă: Războiul s-ar putea termina în cinci minute, dacă zvonurile sunt adevărate.

Kerry rânji.

— Aş vrea să încerc, domnule căpitan.

Gus ezită – nu voia să-l lase pe Kerry să-şi rişte viaţa. Însă erau în armată, iar luptele continuau, aşa că ordinele erau ordine.

— Fie, zise Gus. Când eşti gata.

Spera să mai zăbovească, dar băiatul îşi puse imediat puşca pe umăr şi ridică o ladă cu grenade.

Gus strigă:

— Foc de voie! Acoperiţi-l pe Kerry cât puteţi de mult.

Mitralierele îşi porniră răpăitul, iar Kerry începu să alerge.

Inamicii îl zăriră imediat şi îl luară la ţintă. El fugi pe câmp în zigzag, ca un iepure fugărit de câini. Mortierele germane explodau în jurul lui, ratându-l în mod miraculos.

„Ridicătura” lui Kerry se afla cam la trei sute de metri distanţă.

Fu cât pe ce să ajungă, însă mitraliorul inamic îl fixă pe Kerry în cătare şi trase o rafală lungă. Kerry fu nimerit într-o clipită de o duzină de gloanţe. Braţele îi zburară în aer, scăpă mortierele şi se prăbuşi, plutind prin aer din inerţie, până când ateriză la doar câţiva paşi de „ridicătura” lui. Rămase nemişcat, ceea ce-l făcu pe Gus să se gândească că murise probabil înainte să atingă pământul.

Armele inamice se opriră. După câteva clipe, americanii îşi încetară şi ei tirul. Lui Gus i se păru că aude în depărtare sunetul unor chiote. Toţi oamenii din preajma lui amuţiră, ciulindu-şi urechile; germanii chiuiau şi ei.

Soldaţii germani începură să apară pe rând, ieşind din adăposturile lor din satul îndepărtat.

Gus auzi sunetul unui motor. O motocicletă americană de fabricaţie indiană trecu prin pădure, condusă de un sergent şi având un maior pe locul din spate.

— Încetaţi focul! răcni maiorul.

Motociclistul îl ducea de-a lungul liniei, de la o poziţie la alta.

— Încetaţi focul! strigă el din nou. Încetaţi focul!

Plutonul lui Gus începu să chiuie de bucurie. Oamenii îşi scoaseră căştile şi le azvârliră în aer. Unii începură să joace ţonţoroiul, alţii să-şi strângă mâinile. Gus auzi pe cineva cântând.

El nu îşi putea lua ochii însă de la caporalul Kerry.

Porni încet peste pajişte şi îngenunche lângă el. Văzuse multe cadavre şi nu se îndoia că tânărul Kerry este mort. Se întrebă care era prenumele băiatului. Îl rostogoli cu faţa în sus. Pieptul lui Kerry era ciuruit de gloanţe. Gus închise ochii băiatului şi se ridică în picioare.

— Să mă ierte Dumnezeu, spuse el încet.

(iv)

Întâmplarea făcu ca nici Ethel, nici Bernie să nu lucreze în ziua aceea. Bernie era la pat, bolnav de gripă, la fel ca îngrijitoarea lui Lloyd, aşa că Ethel avea grijă de soţul şi de fiul ei.

Era deprimată. Se certaseră aprig în privinţa candidaturii la alegerile parlamentare. Nu numai că era cea mai urâtă ceartă din căsnicia lor, dar era şi singura. Şi abia dacă mai schimbaseră o vorbă de atunci.

Ethel ştia că dreptatea este de partea ei, dar tot se simţea vinovată. Chiar ar fi putut fi mai bună decât Bernie pentru funcţia de parlamentar, şi oricum, alegerea ar fi trebuit să le aparţină tovarăşilor lor, nu lor. Bernie plănuia de ani buni lucrul acesta, dar asta nu însemna că postul îi aparţinea de drept. Deşi Ethel nu se mai gândise la candidatură înainte, acum chiar îşi dorea s-o facă. Femeile dobândiseră dreptul de vot, dar mai erau multe de făcut. În primul rând, limita de vârstă trebuia coborâtă până la pragul impus pentru bărbaţi. Apoi, trebuiau îmbunătăţite condiţiile de muncă ale femeilor şi crescute salariile. În majoritatea ramurilor industriale, femeile primeau – pentru aceeaşi muncă – mai puţini bani decât bărbaţii. De ce să nu primească la fel?

Însă ţinea la Bernie, iar când îi vedea suferinţa de pe chip, simţea impulsul de a ceda imediat.

— Mă aşteptam să fiu sabotat de duşmanii mei, îi zisese el într-o seară. Conservatorii, liberalii de compromis, imperialiştii capitalişti, burghezii. Ba chiar mă aşteptam să mi se opună şi câţiva colegi de partid invidioşi. Însă era o persoană pe care eram sigur că mă pot bizui. Şi tocmai ea m-a sabotat.

Ethel simţea o durere în capul pieptului când se gândea la

asta. Îi duse o ceaşcă de ceai la ora unsprezece. Dormitorul lor era confortabil, chiar dacă uşor sărăcăcios – avea perdele ieftine de bumbac, un scrin şi o fotografie a lui Keir Hardie pe perete. Bernie lăsă din mână romanul *The Ragged Trousered Philanthropists,* pe care îl citeau toţi socialiştii, şi spuse cu răceală:

— Ce vei face diseară?

Întrunirea Partidului Laburist era în seara aceea.

— Te-ai hotărât?

Ethel se hotărâse. Ar fi putut să-i spună asta de două zile, dar nu se simţise în stare să rostească cuvintele. Acum, că o întrebase, avea să-i răspundă.

— Ar trebui să fie ales cel mai bun candidat, zise ea pe un ton sfidător.

El păru rănit de vorbele ei.

— Nu ştiu cum poţi să-mi faci una ca asta şi încă să pretinzi că mă iubeşti.

Ei i se părea nedrept ca el să apeleze la un asemenea argument – de ce nu s-ar fi aplicat şi invers? Însă nu asta era ideea.

— Nu ar trebui să ne gândim numai la noi, ci şi la partid.

— Şi cum rămâne cu căsnicia noastră?

— Nu voi renunţa doar pentru că sunt soţia ta.

— M-ai trădat.

— Dar voi renunţa totuşi, spuse ea.

— Poftim?

— Am zis că voi renunţa.

O expresie de uşurare apăru pe chipul lui. Ea continuă:

— Dar nu pentru că sunt soţia ta. Şi nu pentru că tu ai fi un candidat mai bun.

El părea complet zăpăcit.

— Atunci de ce?

Ethel oftă.

— Sunt însărcinată.

— O, Doamne!

— Da… Am rămas însărcinată exact acum, când femeile pot intra în parlament.

Bernie zâmbi.

— În acest caz, totul s-a sfârşit cu bine!

— Ştiam eu că o să gândeşti aşa, spuse Ethel.

În acele momente, simţea că îl detestă pe Bernie, copilul încă

nenăscut şi toate celelalte lucruri din viaţa ei. Apoi realiză deodată că se auzea un clopot de biserică. Se uită la ceasul de pe poliţă – era ora 11:05. De ce bătea clopotul la ora aceea, într-o luni dimineaţă? Apoi auzi altul. Se încruntă şi se duse la fereastră. Nu se vedea nimic ieşit din comun pe stradă, dar clopotele băteau din ce în ce mai tare. Spre vest, pe cerul de deasupra centrului Londrei, zări o rachetă de semnalizare roşie, de genul artificiilor.

Se întoarse către Bernie.

— Se pare că toate bisericile din Londra bat clopotele.

— S-a întâmplat ceva, zise el. Fac prinsoare că s-a terminat războiul. Probabil că le bat ca să vestească pacea!

— Mda, zise Ethel cu amărăciune. Că doar nu le-or bate ca să vestească afurisita mea de sarcină.

(V)

Toate speranţele lui Fitz de a-i îndepărta de la putere pe Lenin şi pe banditţii lui se concentrau în jurul Guvernului Provizoriu al întregii Rusii, stabilit la Omsk. Nu doar Fitz îşi pusese nădejdea în el, ci şi alţi oameni de vază din guvernele marilor puteri, care priveau acest oraş ca pe un loc pentru începutul contrarevoluţiei.

Directoratul cu cinci membri îşi avea sediul într-un tren de la periferia oraşului. Fitz ştia că o serie de vagoane blindate păzite de trupe de elită conţineau resturile vistieriei imperiale, aur în valoare de multe milioane de ruble. Ţarul era mort, ucis de bolşevici, însă banii săi erau acolo, pentru a conferi putere şi autoritate opoziţiei loialiste.

Fitz considera că investise personal în directorat. Grupul de oameni influenţi pe care îi adunase în aprilie la Tŷ Gwyn constituiseră o reţea discretă în lumea politică britanică şi izbutiseră să încurajeze consistent rezistenţa rusă, chiar dacă în mod clandestin. Asta determinase şi alte naţiuni să îşi ofere sprijinul sau măcar le descurajase să mai ajute regimul lui Lenin. Însă străinii nu puteau face singuri totul: ruşii erau cei care trebuiau să se răzvrătească.

Oare cât de mult putea realiza directoratul? Deşi era antibolşevic, preşedintele său era un socialist revoluţionar: Nicolae D. Avkentsiev. Fitz îl ignora în mod intenţionat. Socialist-revoluţionarii erau aproape la fel de răi precum clica lui Lenin. Fitz îşi punea speranţele în aripa dreaptă şi în militari. Numai în

ei putea avea încredere că vor restaura monarhia şi proprietatea privată. Se duse să îl vadă pe generalul Boldyrev, comandantul-şef al armatei directoratului siberian.

Vagoanele de tren ocupate de guvern erau mobilate splendid, în stilul ţarist, însă erau cu totul neîngrijite: fotolii din catifea uzată, incrustaţii ciobite, abajururi pătate şi servitori bătrâni, purtând rămăşiţele murdare ale livrelei sofisticate de la fosta curte din Sankt Petersburg. Într-un vagon se afla o tânără dată cu un ruj strident, într-o rochie de mătase, care fuma o ţigară.

Fitz era descumpănit. Îşi dorea revenirea la vechea ordine, dar acest cadru părea prea demodat chiar şi pentru gustul lui. Se gândi mânios la zeflemeaua plină de dispreţ a sergentului Williams. „Este legal ceea ce facem noi?” Fitz ştia că răspunsul său fusese îndoielnic. Era timpul să îi închidă gura lui Williams, se gândi el furios: omul era practic un bolşevic el însuşi.

Generalul Boldyrev era un individ masiv şi stângaci.

— Am mobilizat două sute de mii de oameni, îi zise el mândru lui Fitz. Îi puteţi echipa?

— Impresionant, rosti Fitz, înăbuşindu-şi cu greu un oftat.

Exact această mentalitate făcuse ca armata de şase milioane a Rusiei să fie învinsă de forţele mult mai mici ale germanilor şi ale austriecilor. Boldyrev purta chiar epoleţii ridicoli preferaţi de vechiul regim – bucăţi mari şi rotunde de mucava cu ciucuri –, care îl făceau să arate ca un personaj dintr-o operă comică de-a lui Gilbert şi Sullivan. Fitz continuă, în rusa lui stricată:

— Însă, dacă aş fi în locul dumneavoastră, aş trimite acasă jumătate dintre recruţi.

Boldyrev părea năucit.

— De ce spuneţi asta?

— Nu putem echipa decât cel mult o sută de mii de oameni. Iar aceştia trebuie instruiţi. Mai bine să avem o armată mică şi disciplinată decât o gloată mare care se va retrage sau se va preda cu prima ocazie.

— Da, aşa ar fi ideal.

— Proviziile pe care vi le dăm trebuie trimise în primul rând soldaţilor de pe linia frontului, nu celor din ariergardă.

— Desigur. Aşa se şi cade.

Fitz avea senzaţia neplăcută că Boldyrev îi dădea dreptate fără să îl asculte de fapt. Însă trebuia să continue.

— Deja mult prea mult din ce am trimis a fost risipit, după cum se poate vedea pe străzi, unde numeroşi civili poartă

articole vestimentare din uniforma militară britanică.

— Da, într-adevăr.

— Vă recomand cu tărie ca toţi ofiţerii inapţi de luptă să îşi predea uniformele şi să se întoarcă la casele lor.

Armata rusă era plină de amatori şi diletanţi vârstnici care se amestecau în luarea deciziilor, dar care se ţineau departe de luptă.

— Hmm…

— Şi vă sugerez să îi acordaţi puteri sporite amiralului Kolchak în calitatea sa de ministru de război.

Ministerul de Externe britanic îl considera pe Kolchak cel mai promiţător dintre membrii directoratului.

— Foarte bine, foarte bine.

— Sunteţi dispus să faceţi toate aceste lucruri? întrebă Fitz, căutând cu disperare să obţină un angajament clar.

— Categoric.

— Când?

— Toate la timpul lor, domnule colonel Fitzherbert, toate la timpul lor…

Răspunsul îl descumpăni peste măsură pe Fitz. Era mai bine că oamenii precum Churchill şi Curzon nu puteau vedea cât de neimpresionante erau forţele care se împotriveau bolşevismului, se gândi el nefericit. Însă poate că aveau să se mai pună pe picioare, cu puţină încurajare din partea britanicilor. În orice caz, el trebuia să se descurce cu ce avea la dispoziţie.

Se auzi o bătaie în uşă şi aghiotantul său, căpitanul Murray, intră ţinând în mână o telegramă.

— Iertaţi-mă că vă întrerup, domnule, rosti el cu răsuflarea tăiată. Însă sunt sigur că veţi dori să auziţi vestea fără întârziere.

(vi)

Mildred coborî la parter la amiază şi îi spuse lui Ethel:

— Hai să mergem în vest.

Se referea la cartierul West End din Londra.

— Toată lumea merge acolo, continuă ea. Mi-am trimis fetele acasă.

Angajase două tinere croitorese pentru mica ei afacere de fabricat pălării.

— Toate prăvăliile din East End îşi trag obloanele. S-a terminat războiul!

Ethel îşi dorea să meargă; faptul că cedase în faţa lui Bernie nu îmbunătăţise prea mult atmosfera din casă. El se înviorase, dar ea se încrâncenase. Avea să-i prindă bine o ieşire din casă.

— Trebuie să-l iau pe Lloyd cu mine, spuse ea.

— Nicio problemă, le iau şi eu pe Enid şi pe Lil. O să-şi amintească de asta cât vor trăi… ziua în care am câştigat războiul!

Ethel îi făcu lui Bernie un sandvici cu brânză pentru prânz, apoi îl îmbrăcă gros pe Lloyd şi plecară. Reuşiră să urce într-un autobuz, însă în curând acesta se umplu peste măsură, cu bărbaţi şi băieţi agăţaţi de uşi. Toate casele arboraseră steaguri – nu doar pe cel britanic, ci şi dragonul galez, tricolorul francez şi drapelul american. Oamenii se îmbrăţişau cu străinii, dansau pe străzi, se sărutau. Ploua, dar nimănui nu îi păsa.

Ethel se gândi la toţi tinerii care erau acum în afara pericolului şi încercă să-şi uite necazurile şi să savureze şi ea clipele de bucurie generală.

După ce trecură de zona teatrelor şi intrară în cartierul guvernamental, traficul încetini extrem de mult. Trafalgar Square se transformase într-o masă clocotitoare de oameni care se bucurau. Autobuzul nu putea merge mai departe, aşa că pasagerii coborâră. Ethel şi Mildred îşi croiră drum pe lângă Whitehall, până pe strada Downing. Nu se puteau apropia de numărul 10, din cauza gloatei uriaşe care spera să îl vadă pe premierul Lloyd George – omul care câştigase războiul. Intrară în Parcul St. James, plin de cupluri care se îmbrăţişau prin tufişuri. În cealaltă parte a parcului, mii de oameni stăteau în faţa Palatului Buckingham, cântând *Ţineţi focurile din vatră aprinse.* După ce terminară acest cântec, începură să fredoneze *Şi-acum să-i aducem slavă Domnului.* Ethel văzu o tânără zveltă într-un costum din tweed, care se ocupa de dirijat de pe capota unui camion, şi se gândi că o fată nu ar fi îndrăznit să facă aşa ceva înainte de război.

Traversară strada până în Green Park, sperând să ajungă mai aproape de palat. Un tânăr îi zâmbi lui Mildred şi, când ea îi întoarse zâmbetul, el o luă în braţe şi o sărută. Ea îi răspunse la sărut cu entuziasm.

— Ţi-a cam plăcut, îi spuse Ethel uşor invidioasă, după ce băiatul plecă.

— Aşa este, recunoscu Mildred. I-aş fi şi supt-o dacă mi-o cerea.

— Nu o să-i spun asta lui Billy, zise Ethel râzând.

— Billy nu-i prost. Mă ştie cum sunt.

Ocoliră mulţimea şi ajunseră pe strada numită Constitution Hill. Aglomeraţia nu mai era aici la fel de mare, dar se aflau acum pe o latură a Palatului Buckingham, aşa că nu l-ar mai fi putut vedea pe rege, în caz că se hotăra să iasă la balcon. În timp ce Ethel se întreba unde mai puteau merge, o trupă de poliţişti călare apăru pe drum, făcând lumea să se împrăştie din calea lor.

În spatele poliţiştilor venea o trăsură deschisă, şi înăuntru, zâmbind şi făcând cu mâna, se aflau regele şi regina. Ethel îi recunoscu imediat, amintindu-şi-i foarte clar de pe vremea vizitei pe care o făcuseră în Aberowen, cu aproape cinci ani în urmă. Mai că nu-i venea să creadă ce noroc aveau, în timp ce trăsura se apropia încet de ei. Barba regelui era acum sură, observă ea: când venise la Tŷ Gwyn, nu avea deloc fire albe în barbă. Părea istovit, dar fericit. Lângă el, regina ţinea în mână o umbrelă care să o apere de ploaie. Pieptul ei generos părea mai mare ca niciodată.

— Priveşte, Lloyd! spuse Ethel. Este regele!

Trăsura se apropie la doar câţiva centimetri de locul în care se aflau Ethel şi Mildred.

Lloyd strigă în gura mare:

— Salutare, rege!

Regele îl auzi şi surâse.

— Salut, tinere, răspunse el; după care trăsura trecu mai departe.

(vii)

Grigori stătea în vagonul-restaurant privindu-l pe bărbatul din faţa lui. Acesta era preşedintele Consiliului Revoluţionar de Război şi comisarul poporului pentru afaceri militare şi navale. Asta însemna că el se afla la comanda Armatei Roşii. Numele său era Lev Davidovici Bronstein, însă – la fel ca majoritatea liderilor revoluţionari – adoptase un pseudonim, fiind cunoscut drept Lev Troţki. Cu câteva zile în urmă îşi sărbătorise cea de-a 39-a aniversare şi era omul care ţinea soarta Rusiei în mâinile sale.

Trecuse deja un an de la revoluţie, iar Grigori nu-şi mai făcuse niciodată atâtea griji în privinţa acesteia ca acum. Luarea cu asalt a Palatului de Iarnă păruse a fi concluzia tulburărilor, dar de

fapt reprezentase doar începutul încleştării. Cele mai puternice guverne din lume erau ostile bolşevicilor. Armistiţiul de azi însemna că îşi puteau concentra acum întreaga atenţie asupra înăbuşirii revoluţiei. Şi numai Armata Roşie le putea opri.

Mulţi soldaţi îl antipatizau pe Troţki, întrucât credeau că este aristocrat şi evreu. Era imposibil să fii şi una, şi cealaltă în Rusia, dar soldaţii nu mai ascultau de logică. Troţki nu era aristocrat, deşi tatăl său fusese un fermier prosper, oferindu-i o educaţie aleasă. Însă atitudinea sa arogantă nu îl avantaja deloc şi era destul de nesăbuit încât să îşi ia bucătarul peste tot şi să îşi pună angajaţii să poarte bocanci noi şi nasturi auriţi. Părea mai bătrân decât era în realitate. Claia sa uriaşă de păr negru şi cârlionţat era încă neagră, dar chipul îi era acum ridat din cauza încordării.

Făcuse adevărate minuni cu armata.

Gărzile Roşii care răsturnaseră guvernul provizoriu se dovediseră mult mai puţin eficiente pe câmpul de bătălie. Soldaţii se îmbătau, fiind foarte nedisciplinaţi. Stabilirea tacticii prin vot la şedinţele soldaţilor nu fusese cea mai strălucită modalitate de a purta lupta, fiind chiar mai rea decât ordinele primite de la aristocraţii diletanţi. Roşii pierduseră bătălii importante în faţa contrarevoluţionarilor, care începuseră să îşi spună Albi.

Troţki reintrodusese serviciul militar obligatoriu, în ciuda protestelor acerbe. Recrutase mulţi foşti ofiţeri ţarişti, îi numise „specialişti” şi le dăduse înapoi vechile posturi. De asemenea, reintrodusese pedeapsa cu moartea pentru dezertori. Lui Grigori nu îi plăceau aceste măsuri, dar le înţelegea necesitatea. Orice era mai bine decât contrarevoluţia.

Armata fusese ţinută laolaltă de un nucleu dur format din membri de partid bolşevici. Aceştia erau împrăştiaţi cu atenţie prin toate unităţile, pentru a spori la maximum impactul lor. Unii erau soldaţi obişnuiţi; alţii aveau funcţii de comandă; alţii, precum Grigori, erau comisari politici, lucrând cot la cot cu comandanţii militari şi raportând Comitetului Central Bolşevic din Moscova. Menţineau moralul ridicat, reamintindu-le soldaţilor că luptă pentru cea mai măreaţa cauză din istoria omenirii. Când armata era obligată să fie necruţătoare şi crudă, rechiziţionând cereale şi cai de la familii de ţărani săraci lipiţi pământului, bolşevicii le explicau soldaţilor că serveau un ţel măreţ. Şi aveau grijă să raporteze încă de la primele semne de nemulţumire, pentru ca astfel de porniri să fie înăbuşite în faşă, înainte să

apuce să se extindă.

Însă avea să fie oare de ajuns?

Grigori şi Troţki stăteau aplecaţi deasupra unei hărţi. Troţki arătă spre regiunea Transcaucazia, aflată între Rusia şi Persia.

— Turcii controlează încă Marea Caspică, cu ajutorul germanilor, spuse el.

— Ameninţând câmpurile petrolifere, murmură Grigori.

— Denikin are o poziţie puternică în Ucraina.

Mii de aristocraţi, ofiţeri şi burghezi care fugiseră din calea revoluţiei ajunseseră la Novocherkassk, unde constituiseră o forţă contrarevoluţionară sub conducerea generalului renegat Denikin.

— Aşa-numita Armată de Voluntari, zise Grigori.

— Exact.

Degetul lui Troţki se îndreptă apoi spre nordul Rusiei:

— Britanicii au o escadrilă navală la Murmansk. La Arhangelsk sunt trei batalioane de infanterie americană. Acestea sunt suplimentate de aproape toate celelalte ţări: Canada, China, Polonia, Italia, Serbia… ar fi mai uşor să înşirăm naţiunile care *nu* au trupe în nordul îngheţat al ţării noastre.

— Şi apoi mai este Siberia.

Troţki încuviinţă.

— Japonezii şi americanii au forţe la Vladivostok. Cehii controlează cea mai mare parte a Transsiberianului. Britanicii şi canadienii sunt la Omsk, sprijinind aşa-numitul Guvern Provizoriu al întregii Rusii.

Grigori ştiuse dinainte majoritatea acestor lucruri, dar nu mai privise încă imaginea în ansamblu.

— Păi, asta înseamnă că suntem încercuiţi! zise el.

— Exact. Iar acum, că puterile capitalist-imperialiste au făcut pace, vor avea milioane de soldaţi la dispoziţie.

Grigori căuta o rază de speranţă.

— Pe de altă parte însă, spuse el, în ultimele şase luni am crescut efectivele Armatei Roşii de la trei sute de mii la un milion.

— Ştiu.

Pe Troţki nu părea să îl înveselească asta.

— Dar tot nu este de ajuns, spuse el.

(viii)

Germania era cuprinsă de zbuciumul revoluţiei, iar lui Walter i se părea că aceasta semăna cumplit de mult cu revoluţia rusă din anul precedent.

Totul începuse cu o răzmeriţă. Ofiţerii din marină ordonaseră flotei de la Kiel să îi atace pe britanici într-o misiune sinucigaşă, însă marinarii ştiau că se negocia un armistiţiu şi refuzaseră. Walter îi atrăsese atenţia tatălui său că ofiţerii acţionau împotriva dorinţelor kaizerului, ceea ce îi transforma în rebeli, şi că marinarii erau cei loiali. Acest argument îl scosese din minţi pe Otto.

După ce guvernul încercase să înăbuşe revolta marinarilor, oraşul Kiel fusese ocupat de un consiliu de muncitori şi de soldaţi conceput pe modelul sovietelor ruseşti. Două zile mai târziu, Hamburg, Bremen şi Cuxhaven erau controlate de soviete. Cu două zile în urmă, kaizerul abdicase.

Walter se temea. Voia democraţie, nu revoluţie. Însă în ziua abdicării, muncitorii din Berlin ieşiseră în marş cu miile, fluturând steaguri roşii, iar extremistul de stânga Karl Liebknecht declarase Germania drept republică socialistă liberă. Walter nu ştia cum avea să se sfârşească totul.

Armistiţiul reprezentase un moment îngrozitor de deprimant. Deşi el crezuse de la bun început că războiul avea să fie o greşeală teribilă, nu simţise nicio satisfacţie când se dovedise că avusese dreptate. Patria fusese învinsă şi umilită, iar compatrioţii săi mureau de foame. Stătea în salonul casei părinteşti din Berlin, frunzărind ziarele, simţindu-se atât de deprimat, încât nici să cânte la pian nu avea chef. Tapetul era şters şi simeza era prăfuită. Câteva bucăţi din parchet se desprinseseră, dar nu mai era niciun meşter care să le repare.

Walter nu putea decât să spere că lumea avea să-şi înveţe lecţia. Cele 14 Puncte ale preşedintelui Wilson reprezentau un licăr de lumină ce ar fi putut vesti răsăritul soarelui. Oare chiar era cu putinţă ca mai-marii lumii să găsească o cale paşnică de a-şi rezolva neînţelegerile?

Îl înfuriase teribil un articol dintr-un ziar de dreapta.

— Prostul ăsta de jurnalist zice că armata germană nu a fost de fapt învinsă, spuse el când tatăl său intră în încăpere. El susţine că am fost trădaţi de evreii şi de socialiştii din interior. Trebuie să punem capăt unor asemenea aberaţii.

Otto era sfidător şi mânios.

— Şi de ce ar trebui să facem asta? întrebă el.

— Pentru că ştim că nu este adevărat.

— Eu *chiar* cred că am fost trădaţi de evrei şi de socialişti.

— Poftim? rosti Walter, nevenindu-i să creadă. Nu evreii şi socialiştii ne-au respins pe Marna de două ori. Am pierdut războiul!

— Am fost slăbiţi de lipsa de provizii.

— Asta a fost din cauza blocadei britanice. Şi a cui a fost vina că au intervenit americanii? Nu evreii şi socialiştii au cerut declanşarea războiului submarin nerestricţionat, scufundând vase cu americani la bord.

— Socialiştii au fost cei care au acceptat condiţiile revoltătoare ale armistiţiului propus de Aliaţi.

Walter aproape că îşi pierdu coerenţa de furie.

— Ştii foarte bine că Ludendorff a fost cel care a cerut armistiţiul. Cancelarul Ebert fusese numit doar cu o zi în urmă – cum poţi da vina pe el?

— Dacă armata ar fi deţinut în continuare controlul, nu am fi semnat nici în ruptul capului documentul de astăzi.

— Dar nu mai deţineţi controlul pentru că aţi pierdut războiul. I-aţi spus kaizerului că îl puteţi câştiga, el v-a crezut şi drept urmare şi-a pierdut tronul. Cum vom învăţa din greşelile noastre dacă lăsaţi poporul german să creadă asemenea minciuni?

— Oamenii ar fi demoralizaţi dacă ar crede că am fost învinşi.

— Aşa şi *trebuie!* Conducătorii Europei au făcut ceva nesăbuit şi imoral şi zece milioane de oameni au murit în consecinţă. Măcar lăsaţi-i pe oameni să priceapă asta, ca să nu se mai repete niciodată!

— Nu, zise tatăl său.

Partea a treia

Refacerea lumii

Capitolul 34
Noiembrie – decembrie 1918

Ethel se trezi devreme în dimineaţa de după Ziua Armistiţiului. Tremurând pe pardoseala de piatră a bucătăriei, în timp ce aştepta să fiarbă ceainicul pe soba învechită, decise că ar trebui să fie fericită. Avea multe motive de fericire – războiul se terminase şi ea urma să nască. Avea un soţ credincios, care o adora. Lucrurile nu merseseră chiar cum îşi dorise ea, dar nu voia să fie nefericită din această cauză. Avea să-şi zugrăvească bucătăria într-un galben voios, hotărî ea. Culorile puternice erau noua modă în materie de bucătării.

Însă mai întâi trebuia să îşi repare căsnicia. Bernie se îmblânzise considerabil după ce ea renunţase să candideze, dar ea continua să se simtă ursuză, iar atmosfera din casă rămăsese otrăvită. Era supărată, dar n-ar fi vrut ca ruptura să fie permanentă. Se întrebă dacă se puteau împăca.

Luă două ceşti de ceai în dormitor şi urcă din nou în pat. Lloyd încă dormea, în patul său din colţul camerei.

— Cum te simţi? îl întrebă ea pe Bernie, când el se ridică în capul oaselor şi îşi puse ochelarii la ochi.

— Mai bine, cred.

— Mai stai o zi în pat, să te asiguri că ţi-ai revenit complet.

— Aşa cred că voi face.

Tonul său era neutru – nici cald, nici ostil.

Ea sorbi din ceaiul fierbinte.

— Ce ţi-ar plăcea să avem: un băiat sau o fată?

El rămase tăcut şi ea crezu la început că nu vrea să-i răspundă; de fapt, el se gândi câteva clipe, aşa cum făcea adeseori înainte de a răspunde la o întrebare. În cele din urmă zise:

— Ei bine, avem deja un băiat, deci ar fi drăguţ să avem unul de fiecare.

Ea simţi pentru el un val de afecţiune – întotdeauna vorbea ca şi cum Lloyd ar fi fost copilul lui.

— Trebuie să ne asigurăm că ţara asta o să fie o ţară bună în care să crească, spuse ea. Unde să poată avea o educaţie bună, o slujbă şi o casă decentă în care să-şi crească proprii copii. Şi care să nu mai intre în războaie.

— Lloyd George va organiza alegeri anticipate.
— Aşa crezi?
— Este omul care a câştigat războiul. Vrea să fie reales înainte să îi scadă popularitatea.
— Cred că laburiştii se vor descurca bine totuşi.
— Avem şanse în locuri ca Aldgate, asta-i clar.
Ethel ezită, apoi spuse:
— Vrei să mă ocup eu de campania ta?
Bernie părea nesigur.
— L-am rugat deja pe Jock Reid să fie agentul meu.
— Jock se poate ocupa de finanţe şi documentele juridice, zise Ethel. Eu o să organizez mitingurile şi toate celelalte. Mă descurc mult mai bine la asta.
Deodată simţi că discuţia nu se referea doar la campanie, ci şi la căsnicia lor.
— Eşti sigură că vrei să faci asta?
— Da. Jock nu ar face decât să te trimită să ţii discursuri. Va trebui să faci şi asta, desigur, dar nu este punctul tău forte. Tu te descurci mai bine când stai la masă cu câţiva oameni, vorbind la o ceaşcă de ceai. O să mă asigur că mergi prin fabrici şi prin depozite, unde să poţi vorbi cu oamenii neprotocolar.
— Sunt convins că ai dreptate, rosti Bernie.
Ea îşi termină ceaiul şi lăsă ceaşca şi farfurioara pe podea, lângă pat.
— Deci te simţi mai bine?
— Da.
Îi luă din mână ceaşca şi farfurioara, le puse jos, apoi îşi trase cămaşa de noapte peste cap. Sânii ei nu mai erau la fel de vioi cum fuseseră înainte să rămână însărcinată cu Lloyd, dar rămăseseră tari şi rotunzi.
— Cât de bine? întrebă ea.
El o privi uluit.
— Mult mai bine.
Nu mai făcuseră dragoste din seara în care Jayne McCulley o propusese pe Ethel drept candidată. Ethel resimţea din plin lipsa intimităţii. Îşi cuprinse sânii cu mâinile; aerul rece din cameră îi întărise sfârcurile.
— Ştii ce-s astea?
— Sânii tăi.
— Unii oameni le zic „ţâţe”.
— Eu zic că-s frumoase, zise el cu glasul puţin răguşit.

— Ai vrea să te joci cu ele?

— Toată ziua.

— Nu ştiu ce să zic, spuse ea. Dar poţi să începi şi vom vedea cum merge.

— Bine.

Ethel scoase un oftat de fericire. Bărbaţii erau atât de uşor de mulţumit…

Peste o oră plecă la muncă, lăsându-l pe Lloyd cu Bernie. Nu erau prea mulţi oameni pe străzi: Londra era mahmură în dimineaţa aceea. Ajunse la sediul Sindicatului Naţional al Muncitorilor din Industria Textilă şi se aşeză la birou. Pacea avea să vină cu noi probleme industriale, realiză ea în timp ce se gândea la ziua de lucru care o aştepta. Milioane de bărbaţi veniţi din armată îşi vor căuta de lucru, dorind să dea la o parte femeile care le ţinuseră locul în aceşti patru ani. Însă femeile aveau nevoie de salarii. Nu toate aveau un bărbat care să se întoarcă din Franţa: foarte mulţi soţi erau îngropaţi acolo. Aveau nevoie de sindicat şi de Ethel.

Oricând ar fi fost programate alegerile, sindicatul avea să militeze pentru Partidul Laburist, fireşte. Ethel îşi petrecu cea mai mare parte din zi planificând întruniri.

Ziarele de seară aduseră veşti surprinzătoare cu privire la alegeri. Lloyd George hotărâse să conducă în continuare guvernul de coaliţie, chiar şi pe timp de pace. Nu avea să fie doar liderul liberalilor în campanie, ci şi liderul coaliţiei. În acea dimineaţă se adresase unui număr de două sute de parlamentari liberali la sediul guvernului şi le câştigase sprijinul. În acelaşi timp, Bonar Law îi convinsese pe parlamentarii conservatori să susţină această idee.

Ethel era consternată – pentru ce avea să voteze lumea?

Când ajunse acasă, îl găsi pe Bernie furios.

— Astea nu sunt alegeri, sunt o afurisită de încoronare, spuse el. Regele David Lloyd George! Ce trădător! Are ocazia să aducă la putere un guvern radical de stânga, şi ce face el? Rămâne cu amicii lui conservatori! Este un blestemat de cameleon!

— Hai să nu ne dăm bătuţi deja, zise Ethel.

Două zile mai târziu, Partidul Laburist se retrase din coaliţie şi anunţă că i se va opune lui Lloyd George în campanie. Patru parlamentari laburişti care făceau parte din guvern refuzară să demisioneze, motiv pentru care fură daţi afară din partid de îndată. Data alegerilor fu stabilită pe 14 decembrie. Cum trebuia

să se aştepte sosirea şi numărarea voturilor soldaţilor din Franţa, rezultatele aveau să fie anunţate abia după Crăciun.

Ethel începu să schiţeze programul de campanie al lui Bernie.

(ii)

A doua zi după Ziua Armistiţiului, Maud îi scrise lui Walter pe hârtia cu antet a fratelui ei şi puse scrisoarea în cutia poştală de la colţul străzii.

Nu avea nici cea mai mică idee în cât timp avea să fie reluat serviciul poştal normal, dar – când urma să se întâmple asta – voia ca scrisoarea ei să fie prima pe listă. Îşi formulă cu mare grijă mesajul, în eventualitatea că cenzura încă se menţinea: nu făcu nicio referire la căsătoria lor, spunând doar că speră să poată reînnoda vechea lor relaţie, acum că între ţările lor era iar pace. Poate că scrisoarea era riscantă chiar şi aşa. Dar îşi dorea cu disperare să afle dacă Walter era în viaţă şi, dacă era, să îl vadă.

Se temea că Aliaţii victorioşi vor dori să pedepsească poporul german, însă discursul pe care Lloyd George îl ţinuse în faţa parlamentarilor liberali în acea zi o linişti. Conform ziarelor de seară, el declarase că tratatul de pace cu Germania trebuie să fie corect şi just. „Nu trebuie să lăsăm dorinţa de răzbunare, lăcomia sau orice altă patimă să aibă întâietate asupra principiilor fundamentale ale echităţii.” Guvernul avea să se împotrivească cu tărie „dorinţei josnice, sordide şi meschine de răzbunare şi avariţie”. Asta o înveseli. Viaţa germanilor urma să fie destul de grea oricum.

Totuşi, a doua zi dimineaţă, fu îngrozită când deschise ediţia *Daily Mail* la micul dejun. Articolul de pe prima pagină era intitulat HUNII TREBUIE SĂ PLĂTEASCĂ. Ziarul susţinea că Germania trebuie să primească ajutoare alimentare – doar pentru că, „dacă germanii ar muri de foame, nu şi-ar mai putea plăti datoriile”. Kaizerul trebuia judecat pentru crime de război, se adăuga. Ziarul aţâţa focul răzbunării publicând în capul secţiunii de scrisori o diatribă din partea vicontesei Templetown, intitulată ŢINEŢI-I DEPARTE PE HUNI.

— Cât mai trebuie să ne urâm unii pe alţii? îi zise Maud mătuşii Herm. Un an? Zece? Pentru totdeauna?

Maud nu ar fi trebuit însă să fie atât de surprinsă. *Daily Mail* condusese o campanie bazată pe ură împotriva celor treizeci de

mii de germani care locuiau în Marea Britanie la începutul războiului – majoritatea erau stabiliţi în această ţară de mult timp, socotind-o patria lor. Drept urmare, multe familii fuseseră destrămate şi mii de oameni nevinovaţi îşi petrecuseră ultimii ani în lagărele britanice de concentrare. Era o prostie, dar lumea avea nevoie de cineva pe care să urască, iar ziarele erau gata mereu să ostoiască acea nevoie.

Maud îl cunoaşte pe proprietarul de la *Daily Mail,* lordul Northcliffe. Ca toţi oamenii mari de presă, el credea cu adevărat aiurelile pe care le publica. Talentul său era să exprime cele mai stupide şi ignorante prejudecăţi ale cititorilor ca şi cum ar fi avut sens, făcând ca tot ce era mai ruşinos să pară respectabil. De aceea se şi cumpăra ziarul.

De asemenea, ştia că Lloyd George îi dăduse recent peste nas lui Northcliffe. Magnatul de presă – plin de sine – se autopropusese membru al delegaţiei britanice la viitoarea conferinţă de pace şi se simţise jignit când premierul îl refuzase.

Maud era îngrijorată. În politică, trebuia uneori să le dai oamenilor mârşavi ce-şi doreau, dar Lloyd George părea să fi uitat asta. Se întrebă neliniştită ce efect urma să aibă asupra alegerilor propaganda răuvoitoare a celor de la *Daily Mail.*

Peste câteva zile primi răspunsul.

Se duse la un miting electoral desfăşurat în East End, într-o sală de-a primăriei. În public se afla şi Eth Leckwith, iar soţul ei, Bernie, era pe podium. Maud nu se împăcase cu Ethel după cearta lor, chiar dacă fuseseră prietene şi colege atâţia ani. De fapt, Maud încă tremura de nervi când îşi amintea cum Ethel şi alte persoane încurajaseră parlamentul să voteze o lege care le dezavantaja în continuare pe femei la alegeri. Totuşi, îi lipsea firea optimistă şi binevoitoare a lui Ethel.

Publicul se foi în timpul prezentărilor. Bărbaţii formau încă marea majoritate, deşi acum puteau vota şi o parte dintre femei. Maud îşi dădu seama că cele mai multe femei nu se obişnuiseră încă cu ideea că trebuie să se intereseze de discuţiile politice. Însă mai credea şi că femeile aveau să fie scârbite de tonul întrunirilor politice, în care bărbaţii urcau pe podium şi turuiau, în vreme ce publicul aclama sau huiduia.

Bernie fu primul care luă cuvântul. Nu era un orator strălucit, iar Maud îşi dădu seama de asta imediat. Vorbi despre noua constituţie propusă de Partidul Laburist, în special despre punctul 4, care cerea proprietatea publică asupra mijloacelor de

producţie. Lui Maud i se păru interesantă propunerea, căci îi delimita clar pe laburişti de liberali, care favorizau iniţiativele private; însă în curând realiză că se afla în minoritate. Bărbatul de lângă ea devenea din ce în ce mai agitat şi în cele din urmă strigă:

— O să-i dai afară din ţară pe germani?

Bernie păru descumpănit. Bâjbâi vreo câteva momente, apoi zise:

— Voi face orice în folosul muncitorilor.

Maud se întrebă cum rămânea cu muncitoarele şi îşi dădu seama că şi Ethel gândea la fel. Bernie continuă:

— Dar nu cred că acţiunile îndreptate împotriva germanilor din Marea Britanie reprezintă o prioritate.

Această declaraţie nu fu primită prea bine; ba chiar atrase după sine câteva huiduieli răzleţe.

Bernie spuse:

— Dar pentru a reveni la chestiuni mai importante…

Din cealaltă parte a sălii, cineva strigă:

— Cum rămâne cu kaizerul?

Bernie făcu greşeala de a-i răspunde celui care îl interpelase tot cu o întrebare:

— *Cum* rămâne cu kaizerul? A abdicat deja.

— Ar trebui judecat?

Bernie spuse exasperat:

— Nu pricepeţi că un proces ar însemna că va avea dreptul de a se apăra? Chiar vreţi să-i oferiţi împăratului german o platformă de pe care să-şi proclame nevinovăţia în faţa lumii?

Era un argument convingător, se gândi Maud, dar nu asta voia publicul să audă. Huiduielile sporiră în intensitate şi câţiva strigară „Spânzură-l pe kaizer!”

Alegătorii britanici erau odioşi când se enervau, se gândi Maud; bărbaţii cel puţin aşa erau. Puţine femei ar fi acceptat să participe la asemenea mitinguri.

Bernie zise:

— Dacă ne spânzurăm duşmanii învinşi, suntem nişte barbari.

Bărbatul de lângă Maud strigă din nou:

— O să-l faci pe hun să plătească?

Asta produse cea mai pronunţată reacţie. Tot mai mulţi oameni începură să strige: „Fă-l pe hun să plătească!”

— În limitele rezonabile, încercă Bernie să spună, dar nu putu să îşi încheie ideea.

— Fă-l pe hun să plătească!

Strigătul fu preluat de restul mulţimii şi în câteva clipe toată lumea incanta la unison: „Fă-l pe hun să plătească! Fă-l pe hun să plătească!”

Maud se ridică de pe scaun şi plecă.

(iii)

Woodrow Wilson era primul preşedinte american care părăsea teritoriul ţării sale în timpul exercitării mandatului.

Porni cu vaporul din New York pe 4 decembrie. Nouă zile mai târziu, Gus îl aştepta pe cheiul din Brest, în colţul vestic al limbii de pământ a Bretaniei. La amiază ceaţa se ridică şi soarele ieşi dintre nori, pentru prima oară după câteva zile bune. În golf, nave de război franceze, britanice şi americane formară o gardă de onoare prin care trecu vasul preşedintelui, un transportor al Marinei Americane numit *George Washington.* Fu întâmpinat cu salve de tun şi o fanfară intonă imnul Statelor Unite.

Era un moment solemn pentru Gus. Wilson venise aici ca să se asigure că nu avea să mai înceapă niciodată un război precum acesta. Cele 14 Puncte ale sale şi Liga Naţiunilor erau menite să schimbe pentru totdeauna felul în care naţiunile îşi rezolvau conflictele. Era o dovadă de ambiţie nemaiîntâlnită, în toată istoria civilizaţiei umane, niciun politician nu mai ţintise vreodată atât de sus. Dacă izbutea, lumea avea să fie schimbată din temelii.

La ora trei după-amiaza, prima doamnă Edith Wilson coborî pe pasarelă la braţul generalului Pershing, urmată de preşedinte, care avea pe cap un joben.

Oraşul Brest îl întâmpină pe Wilson ca pe un erou cuceritor. *Vive Wilson,* scria pe pancarte, *Defenseur du Droit des Peuples* – Trăiască Wilson, apărătorul drepturilor popoarelor. Pe toate clădirile erau arborate drapele americane. Trotuarele erau pline ochi de oameni, multe dintre femei purtând pe cap tradiţionala broboadă bretonă din dantelă. Pretutindeni se auzeau cimpoaiele bretone – Gus s-ar fi putut lipsi de acestea.

Ministrul de externe francez ţinu un discurs de bun venit. Gus stătea alături de jurnaliştii americani. La un moment dat, observă o femeie măruntă cu o pălărie mare de blană. Ea îşi întoarse capul şi el văzu că faţa sa frumoasă era urâţită de un ochi închis în permanenţă. Zâmbi încântat: era Rosa Hellman. Abia aştepta

să audă părerea ei despre conferinţa de pace.

După discursuri, întreaga echipă prezidenţială urcă la bordul trenului de noapte, pentru călătoria de patru sute de mile până la Paris. Preşedintele îi strânse mâna lui Gus şi zise:

— Mă bucur să te am din nou în echipa mea, Gus.

Wilson voia să fie înconjurat de persoane cunoscute la Conferinţa de Pace de la Paris. Principalul său consilier avea să fie colonelul House, texanul palid care îl sfătuia de ani buni, neoficial, în domeniul politicii externe. Gus avea să fie cel mai tânăr membru al echipei.

Wilson părea istovit, iar el şi Edith se retraseră în apartamentul lor. Gus era îngrijorat – auzise zvonuri cum că sănătatea preşedintelui era destul de precară. În 1906, un vas de sânge i se spărsese în spatele ochiului stâng, provocându-i o orbire temporară, iar doctorii îl diagnosticaseră cu tensiune arterială ridicată, sfătuindu-l să se retragă. Wilson le ignorase nonşalant sfatul şi îşi continuase cariera politică, devenind preşedinte – dar în ultima vreme suferea din cauza unor dureri de cap ce ar fi putut reprezenta un nou simptom al aceleiaşi probleme de tensiune arterială. Conferinţa de Pace avea să fie extenuantă: Gus spera ca Wilson să-i poată face faţă.

Rosa se afla şi ea în tren. Gus se aşeză în faţa ei, pe scaunul capitonat cu brocart din vagonul-restaurant.

— Mă întrebam eu dacă o să te văd, rosti ea.

Părea bucuroasă că se întâlniseră.

— Sunt în misiune, spuse Gus, care purta încă uniforma sa de căpitan.

— În ţară, Wilson a fost făcut praf pentru felul în care şi-a ales colegii. Nu-i vorba de tine, desigur…

— Eu sunt doar un peşte mic.

— Însă unii oameni sunt de părere că nu ar fi trebuit să îşi aducă soţia.

Gus ridică din umeri – părea o chestiune trivială. După cele trăite pe câmpul de bătălie, avea să-i vină greu să mai ia în serios unele lucruri cu care îşi băteau capul oamenii pe timp de pace.

Rosa zise:

— Mai important este însă că nu a adus cu el niciun republican.

— Vrea să aibă aliaţi în echipa lui, nu duşmani, rosti Gus indignat.

— Are nevoie de aliaţi şi acasă, spuse Rosa. A pierdut Congresul.

Avea dreptate şi Gus îşi dădu seama încă o dată cât de inteligentă era. Alegerile de la jumătatea mandatului fuseseră dezastruoase pentru Wilson. Republicanii preluaseră controlul asupra Senatului şi Camerei Reprezentanţilor.

— Cum s-a întâmplat una ca asta? întrebă el. Nu mai sunt la curent.

— Oamenii de rând s-au săturat de raţionalizare şi de preţuri mari, iar sfârşitul războiului a venit un pic cam târziu ca să-l mai ajute pe Wilson. Iar liberalii detestă Actul împotriva Spionajului.

Acesta îi permitea lui Wilson să-i bage la închisoare pe oamenii care nu erau de acord cu războiul.

— A şi apelat la el – Eugene Debs a fost condamnat la zece ani.

Debs fusese candidatul socialiştilor la alegerile prezidenţiale. Rosa părea mânioasă când adăugă:

— Nu îţi poţi băga adversarii la închisoare şi să pretinzi în continuare că ai încredere în libertate.

Gus îşi reaminti cât de mult savura discuţiile aprinse cu Rosa.

— Uneori mai trebuie să faci şi compromisuri în privinţa libertăţii pe timp de război, spuse el.

— Ei bine, este limpede că alegătorii americani nu au fost de aceeaşi părere. Şi mai e ceva: Wilson a introdus segregaţia în birourile sale din Washington.

Gus nu ştia dacă negrii puteau fi ridicaţi vreodată la acelaşi nivel cu albii, dar – la fel ca majoritatea liberalilor americani – credea că singura modalitate prin care puteau afla răspunsul era să le ofere şanse mai bune în viaţă şi să vadă apoi ce se întâmplă. Totuşi, Wilson şi soţia lui erau sudişti şi erau de cu totul altă părere.

— Edith nu vrea să-şi ducă la Londra camerista, de teamă că fata o să se înveţe prost, spuse Gus. Zice că britanicii sunt prea politicoşi cu negrii.

— Woodrow Wilson nu mai este favoritul stângii din America, concluzionă Rosa. Ceea ce înseamnă că va avea nevoie de sprijin republican pentru proiectul lui cu Liga Naţiunilor.

— Bănuiesc că Henry Cabot Lodge se simte ofensat.

Lodge era un republican de extremă dreapta.

— Ştii cum sunt politicienii, spuse Rosa. Sunt sensibili ca nişte şcolăriţe şi mai răzbunători decât acestea. Lodge prezidează

Comitetul de Relaţii Externe al Senatului. Wilson ar fi trebuit să îl aducă la Paris.

Gus protestă:

— Dar Lodge se împotriveşte din răsputeri ideii de Ligă a Naţiunilor!

— Abilitatea de a-i asculta pe oamenii inteligenţi care nu sunt de acord cu tine este un talent rar – dar un preşedinte ar trebui să îl posede. Iar aducerea lui Lodge ar fi însemnat neutralizarea lui. Ca membru al echipei, nu ar fi putut să se întoarcă acasă şi să se împotrivească soluţiilor convenite la Paris.

Gus îşi dădea seama că ea are dreptate, însă Wilson era un idealist care credea că forţa echităţii poate depăşi orice obstacole. Subestima nevoia de a măguli, de a linguşi şi a seduce.

Mâncarea era bună, fiind servită în onoarea preşedintelui. Mâncară calcan proaspăt din Atlantic, într-un sos cu unt. Gus nu mai mâncase atât de bine dinainte de război. Era amuzat să o vadă pe Rosa înfulecând cu atâta poftă. Ea era minionă: oare unde se punea pe ea atâta mâncare?

La sfârşitul mesei, serviră câte o cafea tare în ceşcuţe mici. Gus nu voia să se despartă de Rosa şi să se retragă în compartimentul său ca să se culce – era mult mai interesat să discute cu ea.

— Oricum, Wilson va avea o poziţie foarte puternică la Paris, spuse el.

Rosa părea sceptică.

— Cum aşa?

— În primul rând, pentru că a câştigat războiul pentru ei.

Ea încuviinţă.

— Wilson a zis: „La Château-Thierry am salvat lumea."

— Chuck Dixon şi cu mine am luptat în bătălia aceea.

— Acolo a murit?

— Da, nimerit de un obuz. Prima victimă pe care am văzut-o. Nu şi ultima, din nefericire.

— Îmi pare foarte rău, mai ales pentru soţia lui. O ştiu pe Doris de ani buni – am avut acelaşi profesor de pian.

— Nu ştiu dacă noi am salvat lumea, totuşi, continuă Gus. Sunt mult mai mulţi soldaţi francezi, britanici şi ruşi printre morţi decât americani. Însă am înclinat balanţa. Iar asta ar trebui să conteze într-o oarecare măsură.

Ea clătină din cap, scuturându-şi buclele negre.

— Nu sunt de acord. Războiul s-a terminat şi europenii nu mai au nevoie de noi.

— Oamenii ca Lloyd George par să creadă că puterea militară americană nu poate fi ignorată.

— Atunci se înşală, zise Rosa.

Gus era surprins şi intrigat să audă o femeie vorbind cu atâta convingere despre un asemenea subiect.

— Să presupunem că francezii şi britanicii refuză pur şi simplu să îi cânte în strună lui Wilson, spuse ea. O să folosească armata aceea ca să îşi susţină ideile? Nu. Chiar dacă ar vrea să o facă, nu-i va îngădui Congresul republican.

— Avem puterea economică şi financiară.

— Este cât se poate de adevărat că Aliaţii au datorii uriaşe la noi, dar nu sunt prea sigură cât de multă influenţă ne oferă acest lucru. E o vorbă: „Dacă datorezi o sută de dolari, banca te are la mână; însă dacă datorezi un milion de dolari, banca este la mâna ta."

Gus începu să înţeleagă că sarcina lui Wilson s-ar fi putut dovedi mai dificilă decât îşi închipuise el.

— Bine, dar cum rămâne cu opinia publică? Ai văzut cum a fost primit Wilson la Brest! Pretutindeni în Europa, oamenii aşteaptă de la el să creeze o lume paşnică.

— Acesta este atuul lui. Lumea s-a săturat de măcel. „Să nu se mai repete niciodată", strigă ei. Sper ca Wilson să poată obţine ce-şi doresc.

Se întoarseră în compartimentele lor şi îşi urară noapte bună. Gus rămase treaz vreme îndelungată, gândindu-se la Rosa şi la ce-i zisese ea. Chiar era cea mai deşteaptă femeie pe care o întâlnise vreodată. Era şi frumoasă, pe deasupra. Nu prea ştia cum, dar uitase repede defectul ei de la ochi. La început i se păruse un handicap teribil, însă după o vreme Gus nu-l mai băgase în seamă.

Era pesimist şi în privinţa conferinţei – tot ce spusese ea era adevărat. Pe Wilson îl aştepta o încleştare, realiza Gus acum. Era extrem de încântat să facă parte din echipă şi foarte hotărât să facă tot posibilul pentru a transforma idealurile preşedintelui în realitate.

În toiul nopţii se uită pe geam, în timp ce trenul traversa Franţa către est. Trecând printr-un oraş, fu surprins să vadă mulţimi adunate pe peroanele gării şi pe drumul de lângă calea ferată, urmărind trenul. Era întuneric, dar oamenii se vedeau clar

la lumina felinarelor. Erau mii de bărbaţi şi de femei. Nimeni nu aclama: lumea era tăcută. Bărbaţii şi băieţii îşi scoaseră pălăriile, văzu Gus, şi acest gest de respect îl mişcă până la lacrimi. Aşteptaseră jumătate de noapte ca să vadă trecând trenul în care se afla speranţa lumii.

Capitolul 35
Decembrie 1918 – februarie 1919

Voturile se numărară timp de trei zile după Crăciun. Eth şi Bernie Leckwith erau la sediul primăriei Aldgate, ca să afle rezultatul: Bernie era pe podium, îmbrăcat în cel mai bun costum pe care îl avea, iar Eth în sală. Bernie pierduse. Se stăpânea cu stoicism, însă Ethel plângea – pentru el era sfârşitul unui vis. Poate că fusese un vis prostesc, dar – chiar şi aşa – tot era dureros, iar inima ei simţea durerea lui.

Candidatul liberal fusese susţinut de coaliţia lui Lloyd George, aşa că nu fusese niciun candidat conservator. În consecinţă, conservatorii votaseră pentru liberali, iar voturile erau mult prea multe pentru ca laburiştii să poată învinge.

Bernie îşi felicită oponentul câştigător şi coborî de pe podium. Ceilalţi membri ai Partidului Laburist aveau o sticlă de scotch şi se pregăteau de priveghi, dar Bernie şi Ethel plecară spre acasă.

— Nu sunt făcut pentru asta, Eth, spuse Bernie în timp ce punea apă la fiert.

— Te-ai descurcat bine, spuse ea. Afurisitul de Lloyd George a fost mai şmecher decât noi.

Bernie dădu din cap.

— Nu am vocaţie de conducător, spuse el. Sunt un gânditor şi un bun organizator. Am tot încercat să vorbesc cu oamenii aşa cum faci tu, să le inspir entuziasm şi încredere pentru cauza noastră, dar nu am reuşit niciodată. Când le vorbeşti tu, te plac imediat, asta e diferenţa.

Ethel ştia că are dreptate.

A doua zi dimineaţă, ziarele preluaseră rezultatele din Aldgate şi le făcuseră publice în toată ţara. Coaliţia câştigase 525 de locuri din cele 707, cea mai mare majoritate strânsă vreodată în istoria parlamentului. Oamenii votaseră pentru omul care câştigase războiul.

Ethel era foarte dezamăgită – bătrânii încă se aflau la conducerea ţării. Politicienii care provocaseră moartea a milioane de oameni sărbătoreau de parcă făcuseră ceva nemaipomenit. Dar ce făcuseră de fapt? Durere, foamete şi distrugere. Zece milioane de bărbaţi şi băieţi muriseră fără niciun scop. Singura rază de speranţă era faptul că Partidul Laburist îşi consolidase

poziţia. Câştigaseră şaizeci de locuri, de la patruzeci şi două. Liberalii care i se împotriveau lui Lloyd George avuseseră de suferit: câştigaseră doar treizeci de circumscripţii electorale şi însuşi Asquith îşi pierduse locul.

— Acesta ar putea fi sfârşitul Partidului Liberal, spuse Bernie în timp ce întindea untură pe o felie de pâine. Au dezamăgit populaţia, iar laburiştii sunt în opoziţie acum. Asta e singura noastră consolare.

Înainte să plece la serviciu, sosi poşta. Ethel se uită prin scrisori, în timp ce Bernie îl încheia la şireturi pe Lloyd. Una dintre scrisori era de la Billy, scrisă în codul lor secret. Ethel se aşeză la masa din bucătărie pentru a descifra mesajul. Sublinie cuvintele-cheie cu un creion şi le scrise separat. Cu cât descifra mai mult din mesaj, cu atât devenea mai fascinată.

— Billy e în Rusia, îi spuse ea lui Bernie.

— Da.

— Ei bine, zice că armata noastră luptă împotriva bolşevicilor. Este şi armata americană acolo.

— Nu mă mir.

— Da, dar ascultă, Bern, spuse ea. Ştim că Albii nu pot să îi învingă pe bolşevici... dar dacă li se alătură armatele străine? Ar putea să se întâmple orice!

Bernie părea îngândurat.

— Ar putea să reinstaureze monarhia.

— Lumea nu ar accepta asta.

— Lumea nu ştie ce se întâmplă.

— Atunci ar trebui să le spunem, zise Ethel. O să scriu un articol.

— Şi cine o să-l publice?

— Vom vedea. Poate *Daily Herald.*

Ziarul *Herald* era de stânga.

— Îl duci tu pe Lloyd la îngrijitoare?

— Desigur.

Ethel se gândi câteva minute şi scrise pe o foaie curată: *Jos labele de pe Rusia!*

(ii)

Mergând prin Paris, Maud începu să plângă – de-a lungul bulevardelor largi, erau acum grămezi uriaşe de moloz, acolo unde căzuseră obuzele germane. Ferestrele sparte ale clădirilor

cândva impunătoare, acum reparate cu şipci bătute în cuie, îi amintiră de fratele său chipeş, care fusese desfigurat în război. Aleile cu copaci erau găurite pe alocuri; acolo unde fusese cândva un castan bătrân sau un platan era acum o gaură ce marca sacrificarea copacului pentru o grămadă de lemne. Jumătate dintre femei erau în doliu, iar la colţul străzilor cerşeau soldaţii schilodiţi. Plângea şi pentru Walter. Nu primise niciun răspuns la scrisoarea ei. Se interesase cum ar putea să plece în Germania, dar era imposibil. Fusese destul de greu să obţină permisiunea şi pentru a veni la Paris. Sperase ca Walter să fi venit aici cu delegaţia germană, dar nu exista nicio delegaţie germană: ţările învinse nu fuseseră invitate la Conferinţa de Pace.

Aliaţii învingători voiau să stabilească între ei detaliile armistiţiului, apoi să le prezinte celor învinşi un tratat pe care aceştia să îl semneze.

Între timp se făcuse simţită lipsa cărbunelui, aşa că în toate hotelurile era teribil de frig. Stătea într-o anfiladă la Majestic, unde era sediul delegaţiei britanice. Pentru a se păzi de spionii francezi, britanicii înlocuiseră tot personalul cu propriii oameni. Prin urmare, mâncarea era groaznică: terci de cereale la micul dejun, legume mult prea fierte şi cafea proastă.

Înfăşurată în haina sa de blană după moda de dinainte de război, Maud merse să se întâlnească cu Johnny Remarc la Fouquet’s, pe Champs-Elysées.

— Îţi mulţumesc pentru că m-ai ajutat să vin la Paris, îi spuse ea.

— Fac orice pentru tine, Maud. Dar, spune-mi, de ce voiai atât de mult să vii aici?

Maud nu avea de gând să spună adevărul, cu atât mai puţin cuiva căruia îi plăcea atât de mult bârfa.

— Pentru cumpărături, spuse ea. Nu mi-am mai luat o rochie nouă de patru ani.

— O, mai bine te lipseşti, spuse el. Nu se găseşte mai nimic de cumpărat, iar ceea ce se găseşte costă o avere. O mie cinci sute de franci pentru o rochie! Până şi Fitz ar zice nu. Sigur trebuie să ai vreo pilă!

— Aş vrea eu, spuse ea, apoi schimbă subiectul: Am găsit maşina lui Fitz. Ştii cumva unde aş putea să găsesc ceva motorină?

— Văd eu, poate fac rost.

Comandară prânzul şi Maud spuse:
— Crezi că o să-i determinăm pe germani să plătească miliarde drept despăgubiri?
— Nu prea au de ales, spuse Johnny. După războiul franco-prusac, francezii au fost nevoiţi să plătească cinci milioane de franci – iar ei s-au conformat în decurs de trei ani. În martie, la tratatul de la Brest-Litovsk, Germania i-a condiţionat pe bolşevici să promită şase miliarde de mărci, deşi bineînţeles că nu vor mai plăti acum. În orice caz, indignarea morală a germanilor sună mai degrabă a ipocrizie.
Lui Maud nu îi plăcea când oamenii vorbeau foarte aspru despre germani. Era ca şi cum deodată, pierzând războiul, se transformaseră în nişte monştri. Dacă am fi pierdut noi războiul, ar fi vrut să spună Maud, cum ar fi fost să fim nevoiţi să afirmăm că războiul a fost numai vina noastră şi să plătim pentru tot?
— Dar noi cerem mult mai mult – douăzeci şi patru de miliarde de lire cerem noi, iar francezii cer aproape dublu.
— E greu să negociezi cu francezii, spuse Johnny. Ne datorează şase sute de milioane de lire, iar americanilor şi mai mult; dar, dacă îi privăm de despăgubirile din partea germanilor, vor zice că nu ne pot plăti.
— Germanii pot plăti cât cerem noi?
— Nu. Prietenul meu Pozzo Keynes spune că nu ne pot plăti decât o zecime – adică două miliarde de lire –, cu toate că asta ar duce ţara la sapă de lemn.
— Vorbeşti de John Maynard Keynes, economistul de la Cambridge?
— Da. Noi îi zicem Pozzo.
— Nu ştiam că e unul dintre… prietenii tăi.
Johnny zâmbi.
— O, draga mea, ba cum să nu?!
Maud se simţi un pic invidioasă pentru vesela depravare a lui Johnny. Îşi suprimase cu înverşunare nevoia de iubire fizică. Trecuseră aproape doi ani de când nu mai simţise atingerea unui bărbat. Se simţea ca o călugăriţă bătrână, uscată şi plină de riduri.
— Ce privire tristă! zise Johnny, remarcându-i expresia. Sper că nu eşti îndrăgostită de Pozzo.
Maud râse, apoi reveni la discuţia despre politică.
— Dacă se ştie că germanii nu pot plăti, de ce insistă totuşi Lloyd George?

— Şi eu l-am întrebat acelaşi lucru. Am ajuns să-l cunosc destul de bine, încă de pe vremea când era ministru pentru muniţie. A zis că toate statele beligerante vor plăti datoriile lor şi nimeni nu va primi nicio despăgubire.

— Şi atunci de ce atâta prefăcătorie?

— Pentru că, până la urmă, plătitorii de taxe din fiecare ţară vor plăti pentru război – însă politicianul care le va spune asta poate să-şi ia adio de la un alt mandat.

(iii)

Gus mergea la întâlnirile zilnice ale Comisiei Ligii Naţiunilor. Acest grup avea ca scop întocmirea unui acord care să pună bazele ligii. Însuşi Woodrow Wilson prezida comisia. Wilson fusese complet dominat în prima lună a conferinţei. Lăsase deoparte planurile Franţei şi pusese despăgubirile din partea Germaniei în capul listei de priorităţi, lăsând discuţiile despre ligă la final şi insistând ca liga să facă parte din orice tratat pe care avea să-l semneze.

Comisia Ligii se întâlnea la luxosul hotel Crillon din Place de la Concorde. Ascensoarele hidraulice erau vechi şi încete, iar uneori se blocau între etaje până să recapete presiunea; Gus socotea că exista o asemănare între ele şi diplomaţii europeni, cărora le plăcea la nebunie orice discuţie lejeră, evitând să ia o decizie fără să fie forţaţi.

Amuzându-se în sinea lui, observase că diplomaţii şi ascensoarele deopotrivă îl făceau pe preşedintele american să se enerveze şi să se foiască de nerăbdare.

Cei nouăsprezece membri ai comisiei stăteau în jurul unei mese mari acoperite cu o faţă de masă roşie, cu translatorii în spate care le şopteau la ureche, iar ceilalţi secretari ai lor, cu caiete în mână, stăteau prin preajmă.

Gus îşi dădea seama că europenii erau impresionaţi de abilitatea şefului său de a-şi duce planurile la îndeplinire. Unii spuseseră că întocmirea acordului va dura luni de zile, dacă nu chiar ani; iar alţii erau de părere că nu se va ajunge niciodată la un acord. Cu toate acestea, spre satisfacţia lui Gus, după zece zile prima variantă era aproape gata. Wilson trebuia să se întoarcă în Statele Unite pe 14 februarie. Urma să revină curând, dar era hotărât să ducă acasă prima variantă a acordului.

Din păcate, în după-amiaza zilei dinaintea plecării sale,

francezii complicară situaţia. Veniră cu propunerea ca Liga Naţiunilor să aibă propria ei armată.

Wilson dădu ochii peste cap de disperare.

— Imposibil, se îmbufnă el.

Gus ştia de ce. Congresul american nu şi-ar fi lăsat soldaţii sub controlul altcuiva.

Delegatul francez, fostul prim-ministru Léon Bourgeois, susţinu că liga va fi ignorată dacă nu va avea nicio modalitate de a-şi impune deciziile. Gus împărtăşea frustrarea lui Wilson – existau alte modalităţi prin care liga putea face presiuni asupra naţiunilor care nu se supuneau: diplomaţie, sancţiuni pe plan economic şi, în ultimă instanţă, o armată ad-hoc, pentru a fi folosită într-o anumită misiune, apoi dizolvată după îndeplinirea acesteia. Dar Bourgeois spuse că nimic din toate acestea nu ar fi protejat Franţa de germani. Francezii nu voiau să abordeze alt subiect. Într-un fel era de înţeles, se gândi Gus, dar nu aşa se crea o nouă ordine mondială.

Lordul Robert Cecil, care întocmise o mare parte a acestei variante, ridică un deget scheletic pentru a lua cuvântul. Wilson aprobă dând din cap: îl plăcea pe Cecil, care era un puternic susţinător al ligii. Nu toţi erau de acord: Clemenceau, prim-ministrul Franţei, spusese că, atunci când zâmbea, Cecil arăta ca un dragon chinezesc.

— Scuzaţi-mi lipsa de tact, spuse Cecil, se pare că delegaţia franceză vrea să spună că, dacă liga nu va fi atât de puternică pe cât speră ei, o vor respinge de tot. Daţi-mi voie să spun cu toată sinceritatea că, dacă aşa vor sta lucrurile, cu siguranţă va exista o alianţă bilaterală între Marea Britanie şi Statele Unite, care nu va oferi nimic Franţei.

Gus îşi stăpâni zâmbetul. „Aşa, spune-le-o pe şleau”, se gândi el.

Bourgeois păru şocat şi îşi retrase propunerea.

Wilson îi aruncă o privire recunoscătoare lui Cecil, care stătea de partea cealaltă a mesei.

Delegatul japonez, baronul Makino, ceru apoi cuvântul. Wilson aprobă şi se uită la ceas.

Makino se referi la clauza din acord, deja convenită, care garanta libertatea religioasă. Voia să mai adauge un amendament prin care membrii ligii să îşi trateze cetăţenii în mod egal, fără nicio discriminare rasială.

Faţa lui Wilson îngheţă.

Discursul lui Makino era elocvent, chiar şi în traducere. Oamenii de rase diferite luptaseră unii lângă alţii, subliniase el.

— S-a format o legătură comună de recunoştinţă şi simpatie. Liga ar fi o mare familie de naţiuni. Cu siguranţă ar trebui să existe egalitate între membrii acestora.

Gus era îngrijorat, dar nu surprins. Japonezii vorbeau despre asta de o săptămână sau două. Discuţia provocase deja consternare în rândurile australienilor şi californienilor, care voiau să îi ţină pe japonezi departe de teritoriile lor. Wilson era deconcertat, pentru că el nu-i considera pe negri egalii săi. Cel mai mult se indignaseră britanicii, care aveau o conducere nedemocratică peste sute de milioane de oameni de rase diferite şi nu voiau să îi încurajeze pe aceştia să creadă că sunt egalii stăpânilor lor albi.

Cecil vorbi din nou:

— O, acesta este un subiect foarte controversat, spuse el, iar Gus aproape că putea să îi creadă tristeţea. Numai sugestia că ar trebui adus în discuţie provoacă deja discordie.

Se auzi un murmur de aprobare în jurul mesei.

Cecil continuă:

— Decât să amânăm întocmirea unei ciorne a acordului, poate că ar fi mai bine să amânăm discuţia despre… ăă… discriminarea rasială pentru altă dată.

Prim-ministrul Greciei spuse:

— Toată problema libertăţii religioase este momentan un subiect sensibil. Poate ar trebui să lăsăm această discuţie deoparte deocamdată.

Delegatul portughez fu cel care luă apoi cuvântul:

— Guvernul nostru nu a semnat niciodată un tratat în care să nu fie pomenit Dumnezeu.

Cecil, care era un om foarte religios, spuse:

— Poate că de data asta ar trebui să ne hazardăm.

Se auziră râsete, iar Wilson încheie uşurat:

— Ei, dacă am stabilit şi asta, haideţi să trecem mai departe.

(iv)

A doua zi, Wilson merse la Ministerul de Externe francez din Quai d’Orsay şi citi varianta acordului într-o şedinţă a plenului Conferinţei de Pace, organizată în faimoasa Cameră a Ceasului, sub candelabrele enorme care arătau precum stalactitele într-o

peşteră arctică.

În seara aceea plecă acasă. A doua zi era sâmbătă, iar Gus se duse să danseze. După lăsarea serii, Parisul era un oraş al petrecerilor. Mâncarea era puţină, dar băutura se găsea din plin. Bărbaţii tineri îşi lăsau uşile camerelor de hotel deschise, pentru ca asistentele de la Crucea Roşie să intre ori de câte ori voiau. Regulile morale păreau să fie lăsate deoparte. Oamenii nu mai încercau să îşi ascundă aventurile amoroase. Bărbaţii efeminaţi renunţau să se mai ascundă sub masca masculinităţii. Larue devenise un restaurant de lesbiene. Se spunea că lipsa cărbunelui era doar un mit propagat de francezi pentru ca oamenii să se încălzească noaptea culcându-se cu prietenii lor.

Totul era scump, dar Gus avea bani. Mai avea şi alte avantaje: cunoştea Parisul şi vorbea franceza. Se duse la St. Cloud să vadă cursele, văzu *La Bohème* la operă, apoi merse la un muzical numit *Phi Phi.* Pentru că era un apropiat al preşedintelui, era invitat la toate petrecerile.

Începuse să petreacă tot mai mult timp cu Rosa Hellman. Trebuia să fie atent ce vorbeşte în preajma ei, să îi spună lucruri pe care s-ar fi bucurat să le vadă publicate în ziar, dar discreţia devenise o obişnuinţă pentru el. Era una dintre cele mai inteligente persoane pe care le cunoştea. Îi plăcea de ea, dar nu mai mult de atât. Era mereu gata să iasă cu el, dar ce reporter ar fi ratat ocazia unei invitaţii din partea unui consilier prezidenţial? Nu putea niciodată să o ţină de mână sau să o sărute la despărţire, ca nu cumva să creadă că profita de poziţia lui de persoană pe care ea nu ar fi putut să o jignească.

Se întâlni cu ea la Ritz, pentru cocteiluri.

— Ce sunt cocteilurile? întrebă ea.

— Un alcool prea tare combinat cu alte băuturi, pentru ca amestecul să pară respectabil. Sunt la modă, vei vedea.

Rosa era şi ea la modă. Avea acum părul tuns scurt. Pălăria ei în formă de clopot îi acoperea urechile ca o cască de soldat german. Corsetele şi liniile curbe erau deja demodate, iar rochia ei cădea dreaptă de la umeri până la talia surprinzător de joasă. Formele ascunse îl făceau pe Gus, în mod paradoxal, să se gândească la corpul aflat sub haine. Era dată cu ruj şi folosea pudră, lucru pe care femeile europene încă îl mai considerau un semn de îndrăzneală.

Băură câte un martini fiecare, apoi plecară mai departe. Atrăgeau foarte multe priviri în timp ce mergeau împreună de-a

lungul coridorului larg de la Ritz: un bărbat lălâu, cu capul mare, în compania unei femei micuţe, cu pălăria într-o parte, umbrindu-i un ochi, el în frac alb, ea în mătase albastră-argintie. Luară apoi un taxi până la Majestic, unde britanicii organizau o seară de dans, la care venea toată lumea în fiecare sâmbătă.

Sala de bal era plină. Tineri asistenţi ai delegaţilor, jurnalişti veniţi din toată lumea şi soldaţi scăpaţi din tranşee dansau jazz împreună cu asistentele medicale şi dactilografele. Rosa îl învăţă pe Gus să danseze foxtrot, apoi îl lăsă pentru a dansa cu un bărbat chipeş cu ochii negri, din delegaţia greacă.

Simţindu-se gelos, Gus se îndepărtă pentru a da o tură prin sală, intrând în vorbă cu diverşi cunoscuţi, până ce o întâlni pe Lady Maud Fitzherbert, îmbrăcată într-o rochie mov, cu pantofi ascuţiţi.

— Bună seara! spuse el surprins.

Ea părea bucuroasă să-l vadă.

— Arăţi bine, îi zise.

— Am avut noroc. Sunt încă întreg.

Maud îi atinse cicatricea de pe obraz.

— Aproape.

— O zgârietură. Dansăm?

O luă în braţe; Maud era slabă, putea să îi simtă oasele prin rochie. Începură apoi valsul ezitării.

— Ce mai face Fitz? întrebă Gus.

— Bine, cred. E în Rusia. Probabil că nu am voie să spun asta, dar e un secret deschis.

— Am observat că ziarele britanice spun *Jos labele de pe Rusia.*

— Campania asta este condusă de o femeie pe care ai întâlnit-o la Tŷ Gwyn, Ethel Williams, actualmente Ethel Leckwith.

— Nu mi-o amintesc.

— Era menajera-şefă.

— Dumnezeule mare!

— Devine un fel de forţă în politica britanică.

— Cât de mult s-a schimbat lumea!

Maud îl trase mai aproape şi i se adresă în şoaptă:

— Ai cumva vreo veste despre Walter?

Gus îşi aminti de germanul care i se păruse cunoscut, pe care îl văzuse căzând la Château-Thierry, dar nu era suficient de sigur că fusese Walter, aşa că răspunse:

— Nu ştiu nimic, îmi pare rău. Cred că îţi e tare greu.

— Nicio informaţie nu vine din Germania şi nimeni nu are voie să meargă acolo!

— Mă tem că trebuie să aştepţi până după semnarea tratatului de pace.

— Şi când se va întâmpla asta?

Gus nu ştia.

— Acordul ligii este aproape gata, numai că e o cale lungă până la a conveni cât ar trebui să plătească Germania pentru despăgubiri.

— E o prostie, spuse Maud cu amărăciune. Trebuie să lăsăm Germania să prospere pentru ca fabricile britanice să le vândă maşini şi cuptoare şi aspiratoare. Dacă le schilodim economia, Germania o sa devină bolşevică.

— Lumea vrea răzbunare.

— Îţi mai aminteşti de 1914? Walter nu voia război. Şi nici majoritatea germanilor. Dar ţara nu era democratică. Kaizerul a fost împins de la spate de generalii săi. Şi, odată ce ruşii s-au mobilizat, nu au mai avut de ales.

— Bineînţeles că îmi amintesc. Dar majoritatea oamenilor nu îşi mai amintesc.

Dansul se termină, apoi apăru Rosa Hellman, iar Gus le făcu cunoştinţă celor două femei. Vorbiră puţin, dar Rosa – lucru ciudat pentru ea – fu total lipsită de farmec, iar Maud se îndepărtă.

— Rochia aia a costat o avere, spuse Rosa îmbufnată. Este creată de Jeanne Lanvin.

Gus rămase perplex.

— Nu ţi-a plăcut de Maud?

— Ţie sigur ţi-a plăcut.

— Ce vrei să spui?

— Aţi dansat foarte aproape unul de altul.

Rosa nu ştia de Walter. Totuşi, lui Gus nu îi făcea plăcere să fie acuzat gratuit de flirt.

— Voia să-mi vorbească despre ceva extrem de confidenţial, spuse el puţin indignat.

— Sunt convinsă.

— Nu înţeleg ce-i cu atitudinea asta, spuse Gus. Tu te-ai dus cu grecul ăla unsuros!

— E cât se poate de chipeş şi nu-i deloc unsuros. Şi de ce nu aş dansa cu alţi bărbaţi? Nu e ca şi cum ai fi îndrăgostit de mine.

Gus o privi uluit.

— O, spuse el. O, Doamne!

Se simţi deodată dezorientat şi nesigur.

— Ce ai păţit acum?

— Tocmai am realizat ceva… cred. Cred că ar trebui… spuse el şovăind.

Aşteptă ca ea să spună ceva.

— Aşa? zise ea nerăbdătoare.

— Sunt îndrăgostit de tine.

Rosa se uită la el în tăcere. După o pauză lungă, spuse:

— Vorbeşti serios?

Cu toate că acest gând îl luase prin surprindere, nu avea absolut nicio îndoială.

— Da. Te iubesc, Rosa.

Zâmbi uşor.

— Ca să vezi…

— Cred că sunt îndrăgostit de tine de ceva timp fără să o fi ştiut.

Rosa dădu din cap, ca şi când tocmai i s-ar fi confirmat o bănuială. Formaţia începu să cânte o melodie lentă şi ea veni mai aproape. El o luă în braţe automat, dar era prea încordat pentru a dansa.

— Nu ştiu dacă mă descurc…

— Stai liniştit, zise ea.

Ştia ce gândeşte el.

— Doar prefă-te, îi spuse.

Îşi târî picioarele câţiva paşi. Mintea i se frământa. Ea încă nu spusese ce simte. Pe de altă parte însă, nici nu plecase. Era vreo şansă să îi împărtăşească sentimentele? Era clar că îl place, dar nu era deloc acelaşi lucru. Se întreba ce simte oare pentru el. Sau se gândea la nişte cuvinte blânde prin care să îl respingă?

Rosa se uită la el şi Gus crezu că o să îi dea un răspuns; apoi ea spuse:

— Te rog, du-mă de aici, Gus…

— Sigur…

Îşi luă haina. Portarul le chemă un taxi – era un Renault roşu.

— La Maxim, spuse Gus.

Era o distanţă scurtă şi tot drumul nu scoaseră nicio vorbă. Gus dorea foarte mult să ştie ce e în mintea ei, dar nu voia să o zorească. Oricum avea să-i spună în curând.

Restaurantul era plin, iar cele câteva mese libere erau rezervate pentru clienţii de mai târziu. Chelnerul-şef era *désolé.*

Gus scoase o bancnotă de 100 de franci din portofel şi zise:

— O masă mai liniştită, în colţ.

Un cartonaş pe care scria *Réservée* fu dat la o parte şi ei se aşezară la masă.

Comandară o cină uşoară, iar Gus luă şi o sticlă de şampanie.

— Te-ai schimbat atât de mult, spuse Rosa.

Asta îl surprinse.

— Nu cred.

— Erai cu totul alt bărbat pe vremea când eram în Buffalo. Cred că erai sfios chiar şi cu mine. Acum mergi prin Paris ca şi cum ai fi la tine în ogradă.

— O, Doamne… aşa de arogant!

— Nu, doar încrezător în sine. Până la urmă ai lucrat pentru un preşedinte şi ai luptat într-un război, lucrurile astea te schimbă.

Mâncarea fu servită, dar niciunul dintre ei nu mâncă prea mult. Gus era prea încordat. La ce se gândea ea oare? Îl iubea sau nu? Trebuia să ştie, nu? Puse jos furculiţa şi cuţitul, însă în loc să o întrebe ceea ce îl frământa, îi spuse:

— Tu, în schimb, ai părut mereu foarte încrezătoare.

Ea râse.

— Nu e uimitor?

— De ce?

— Cred că am fost încrezătoare până pe la vreo şapte ani. După aceea… eh, ştii cum sunt şcolăriţele. Toată lumea vrea să fie prietenă cu cea mai frumoasă dintre fete. Trebuia să mă joc cu fetele grase şi cu cele urâte şi cu cele îmbrăcate cu haine de căpătat. Asta s-a prelungit şi în adolescenţă. Până şi faptul că lucram pentru *Buffalo Anarchist* era ceva care mă marginaliza. Dar când am ajuns redactor, am început să-mi recapăt încrederea de sine.

Luă o gură de şampanie.

— Şi tu m-ai ajutat.

— Da?

Gus era mirat.

— Prin felul în care vorbeai cu mine, ca şi cum aş fi fost cea mai deşteaptă şi mai interesantă persoană din Buffalo.

— Cel mai probabil chiar erai.

— Cu excepţia Olgăi Vyalov.

— Ah!

Gus roşi. Amintirea pasiunii trecătoare pentru Olga îl făcu să

se simtă foarte prost, dar nu voia să recunoască acest lucru, căci ar fi însemnat să o critice, iar asta era cât se poate de nepotrivit din partea unui gentleman.

Când terminară cafelele şi ceru nota, încă nu ştia ce simte Rosa pentru el.

În taxi îi luă mâna şi i-o sărută apăsat.

— O, Gus, mi-eşti foarte drag…

Nu prea ştia ce vrea să spună cu asta. Totuşi, faţa ei era întoarsă spre el, ca şi cum ar fi aşteptat ceva. Voia să o…? Îşi luă inima în dinţi şi o sărută pe gură.

Pentru un scurt moment, ea nu îi răspunse şi el crezu că făcuse ceva greşit. Dar apoi ea oftă mulţumită şi îşi deschise buzele.

„O, se gândi el bucuros, înseamnă că totul e în regulă."

O luă în braţe şi se sărutară tot drumul până la ea la hotel. Drumul fusese prea scurt; un valet le deschise dintr-odată uşa taxiului.

— Şterge-te la gură, îi spuse Rosa în timp ce ieşeau din maşină.

Gus scoase o batistă şi se şterse grăbit pe faţă; pânza se înroşi de la rujul Rosei. O îndoi cu grijă şi o puse din nou în buzunar.

O conduse apoi până la uşă.

— Pot să te văd mâine? o întrebă el.

— Când?

— Devreme.

Ea râse.

— Nu te prefaci niciodată, Gus, nu-i aşa? Iubesc asta la tine.

Era bine. *Iubesc asta la tine* nu era acelaşi lucru cu *te iubesc,* dar era mai bine decât nimic.

— Deci e bine pentru tine devreme, spuse el.

— Ce vom face?

— E duminică, spuse el; era primul lucru care-i trecuse prin minte. Am putea merge la biserică.

— În regulă.

— Lasă-mă să te duc la Notre Dame.

— Eşti catolic? îl întrebă ea surprinsă.

— Nu, mai degrabă episcopal. Tu?

— La fel.

— Nu-i nimic, putem sta mai în spate. O să aflu la ce oră începe slujba şi te sun la hotel.

Îşi strânseră mâinile prieteneşte.

— Mulţumesc pentru o seară atât de plăcută, îi spuse ea formal.

— Mi-a făcut o deosebită plăcere. Noapte bună.

— Noapte bună, spuse ea, întorcându-se şi dispărând în holul hotelului.

Capitolul 36
Martie – aprilie 1919

Când se topi zăpada şi pământul rusesc tare ca piatra se transformă într-un noroi lipicios, armatele Albilor întreprinseră un efort considerabil de a scăpa ţara de blestemul bolşevismului. Forţa de o sută de mii de oameni a amiralului Kolchak, echipată de mântuială cu uniforme şi arme britanice, porni năvalnic din Siberia şi îi atacă pe Roşii pe un front care se întindea pe şapte sute de mile de la nord la sud.

Fitz venea la câteva mile în spatele Albilor. Îi conducea pe Amicii din Aberowen, plus câţiva canadieni şi translatori. Sarcina lui era să îl ajute pe Kolchak, supervizând comunicaţiile, spionajul şi proviziile.

Fitz avea speranţe mari. Chiar dacă aveau să existe dificultăţi, era de neconceput ca Lenin şi Troţki să mai fie lăsaţi să fure Rusia.

La începutul lunii martie se afla în oraşul Ufa, aflat în partea europeană a Munţilor Urali, citind ziarele britanice din săptămâna precedentă. Veştile de la Londra erau şi bune, şi rele. Fitz era încântat că Lloyd George îl numise pe Winston Churchill ministru de război. Dintre toţi politicienii de marcă, Winston era cel mai viguros suporter al intervenţiei în Rusia. Însă unele ziare criticau această măsură. Fitz nu era surprins de poziţia publicaţiilor *Daily Herald* şi *New Statesman,* care erau oricum, în opinia lui, mai mult sau mai puţin bolşevice. Însă chiar şi ziarul conservator *Daily Express* găzduia un articol intitulat RETRAGEŢI-VĂ DIN RUSIA.

Din păcate, acestea prezentau şi o imagine destul de exactă a ceea ce se întâmpla aici, ba chiar ştiau că britanicii erau cei care îl ajutaseră pe Kolchak să dea lovitura prin care fusese abolit directoratul, devenind el însuşi conducător suprem. Totuşi, de unde obţineau aceste informaţii? Îşi ridică privirea din ziar. Era cartiruit în colegiul comercial al oraşului, iar aghiotantul său stătea la biroul din faţa lui.

— Murray, zise el, data viitoare când se mai strânge un vraf de scrisori pe care soldaţii vor să le trimită acasă, adu-mi-le mie mai întâi.

Era ceva neobişnuit şi Murray părea nesigur.

— Domnule?

Fitz se gândi că ar fi fost mai bine să-i explice.

— Am o bănuială că s-ar putea să avem scurgeri de informaţii. Cred că cenzorii dorm în post.

— Poate că au lăsat-o mai moale acum, că războiul din Europa s-a încheiat.

— Da, fără îndoială. În orice caz, vreau să văd dacă scurgerea se produce din secţiunea noastră.

Pe ultima pagină a ziarului apărea fotografia femeii care conducea campania *Labele jos de pe Rusia* şi Fitz fu surprins să o recunoască pe Ethel. Ea fusese doar o simplă menajeră la Tŷ Gwyn, dar acum, nota *Express*-ul, era secretara generală a Sindicatului Naţional al Muncitorilor din Industria Textilă.

Fitz se culcase cu multe femei între timp – ultima dintre ele fusese o superbă rusoaică blondă din Omsk, amanta plictisită a unui general ţarist gras, prea beat şi prea leneş ca să i-o tragă chiar el. Însă Ethel îi rămăsese întipărită în minte. Se întrebă cum era copilul ei. Fitz avea probabil vreo jumătate de duzină de bastarzi împrăştiaţi prin toată lumea, dar numai de cel al lui Ethel ştia sigur.

Iar ea era cea care instiga lumea să protesteze împotriva intervenţiei din Rusia. Fitz ştia acum de unde proveneau informaţiile. Afurisitul ei de frate era sergent în rândul Amicilor din Aberowen. Fusese dintotdeauna un scandalagiu, iar Fitz nu se îndoia că el era cel care îi raporta lui Ethel. „Ei bine, se gândi Fitz, lasă că-l prind eu şi-l fac să plătească cu vârf şi îndesat.”

În următoarele câteva săptămâni Albii îşi continuară ofensiva, împingându-i din calea lor pe Roşii surprinşi, care crezuseră că guvernul siberian era sleit de puteri. Dacă armatele lui Kolchak reuşeau să facă joncţiunea cu susţinătorii lor din Arhangelsk, în nord, şi cu Armata de Voluntari a lui Denikin în sud, ar fi format o forţă semicirculară, un iatagan curbat spre est şi lung de o mie de mile, care avea să mături totul în cale până la Moscova.

Şi apoi, la sfârşitul lui aprilie, Roşii contraatacară.

La acel moment Fitz ajunsese în Buguruslan, un oraş sumbru şi sărăcit dintr-o regiune împădurită, aflat la vreo sută şi ceva de mile la est de fluviul Volga. Cele câteva biserici de piatră şi clădiri municipale dărăpănate se înălţau deasupra acoperişurilor caselor joase de lemn, ca nişte buruieni pe un ogor înţelenit. Fitz stătea într-o încăpere mare din primărie cu unitatea de spionaj, frunzărind rapoarte ale interogatoriilor de prizonieri. Nu îşi dădu

seama că ceva este în neregulă până când nu se uită pe fereastră şi văzu soldaţii zdrenţăroşi din armata lui Kolchak năpustindu-se pe strada principală din oraş, dar în direcţia greşită. Trimise un translator american, un anume Lev Peshkov, să îi ia la întrebări pe oamenii care se retrăgeau.

Peshkov se întoarse cu o poveste deprimantă. Roşii atacaseră în forţă dinspre sud, lovind flancul stâng mult prea întins al armatei lui Kolchak. Pentru a evita ca forţele sale să fie despărţite în două, comandantul local al Albilor, generalul Belov, le ordonase să se retragă şi să se regrupeze.

Câteva minute mai târziu, un dezertor aparţinând Roşilor fu adus la interogatoriu. Omul fusese colonel în armata ţarului. Spusele sale îl descumpăniră pe Fitz – Roşii fuseseră surprinşi de ofensiva lui Kolchak, zise el, dar se regrupaseră rapid şi se reaprovizionaseră. Troţki declarase că Armata Roşie trebuie să pornească ofensiva spre est.

— Troţki crede că, dacă Roşii dau semne de ezitare, Aliaţii îl vor recunoaşte pe Kolchak drept conducător suprem; şi, după ce vor face asta, în Siberia vor începe să se reverse soldaţii şi proviziile.

Exact asta spera Fitz. În rusa lui cu un puternic accent, întrebă:

— Şi ce a făcut Troţki?

Replica veni repede, iar Fitz nu pricepu cele spuse până nu auzi traducerea lui Peshkov.

— Troţki a făcut recrutări în rândul membrilor de partid şi al celor de sindicat. Răspunsul a fost uimitor. Douăzeci şi două de provincii au trimis detaşamente. Comitetul Provincial din Novgorod şi-a mobilizat jumătate dintre membri!

Fitz încercă să şi-l imagineze pe Kolchak obţinând un asemenea răspuns din partea susţinătorilor săi – nu avea să se întâmple niciodată.

Se întoarse la cazarmă ca să îşi împacheteze lucrurile. Fu cât pe ce să fie prea târziu: Amicii ieşiră din oraş cu puţin înainte ca Roşii să ajungă acolo, iar o mână de oameni rămaseră în urmă. Până seara, Armata de Vest a lui Kolchak se retrăsese complet şi Fitz era la bordul unui tren, întorcându-se spre Munţii Urali.

Două zile mai târziu, se afla din nou în colegiul comercial din Ufa.

În acele două zile, starea de spirit a lui Fitz se deteriorase complet: era turbat de furie. De cinci ani era în război şi putea

recunoaşte deja când se întorcea roata – ştia semnele. Războiul civil rus era ca şi terminat.

Albii erau mult prea slabi – revoluţionarii aveau să câştige. Numai o invazie a Aliaţilor ar mai fi putut schimba soarta confruntării, iar asta nu avea să se întâmple: Churchill avea destule necazuri şi pentru puţinul pe care îl făcea. Billy Williams şi Ethel aveau grijă ca întăririle atât de necesare să nu fie trimise.

Murray îi aduse un sac de scrisori.

— Aţi cerut să vedeţi scrisorile trimise de soldaţi acasă, domnule, spuse el, cu o urmă de dezaprobare în glas.

Fitz ignoră scrupulele lui Murray şi deschise sacul. Căută scrisoarea expediată de sergentul Williams – măcar cineva urma să fie pedepsit pentru această catastrofă.

Găsi rapid ceea ce căuta. Scrisoarea sergentului Williams era adresată lui E. Williams, pe numele ei de fată: se temea, fără îndoială, că numele ei actual ar fi atras atenţia asupra scrisorii sale trădătoare.

Fitz o citi. Scrisul de mână al lui Billy era mare şi sigur. La prima vedere, textul părea nevinovat, chiar dacă un pic bizar. Dar Fitz lucrase în Camera 40 şi ştia câte ceva despre coduri. Se apucă să îl spargă pe cel din scrisoare.

Murray zise:

— În altă ordine de idei, domnule, l-aţi mai văzut pe translatorul american, Peshkov, în ultimele zile?

— Nu, răspunse Fitz. Ce a păţit?

— Se pare că l-am pierdut, să trăiţi.

(ii)

Troţki era extenuat, dar nu descurajat. Ridurile de încordare de pe chipul său nu îi diminuau raza de speranţă din ochi. Grigori se gândi cu admiraţie că omul era susţinut de o credinţă nestrămutată în ceea ce făcea. Erau cu toţii animaţi de această credinţă, bănuia Grigori; şi Lenin, şi Stalin. Fiecare dintre ei era convins că are soluţia potrivită pentru orice problemă, de la reforma agrară la tacticile militare.

Grigori nu era aşa. Împreună cu Troţki, încerca să găsească replica potrivită pentru armatele Albilor, însă Grigori nu era niciodată sigur că luaseră decizia corectă până nu afla rezultatele. Poate că de aceea Troţki era faimos în toată lumea,

în timp ce Grigori era un simplu comisar.

Aşa cum făcuse în nenumărate alte rânduri înainte, Grigori stătea în trenul personal al lui Troţki, cu o hartă a Rusiei pe masă.

— Nu mai trebuie să ne facem griji în privinţa contrarevoluţionarilor din nord, spuse Troţki.

Grigori era de aceeaşi părere.

— Conform surselor noastre, au izbucnit revolte în rândul soldaţilor şi marinarilor britanici de acolo.

— Şi au pierdut orice speranţă de a face joncţiunea cu Kolchak. Armatele lui fug cât de repede pot spre Siberia. Am putea să-i urmărim dincolo de Urali, dar cred că avem probleme mai importante de rezolvat în altă parte.

— În vest?

— Acolo este destul de rău. Albii sunt sprijiniţi de naţionaliştii reacţionari din Letonia, Lituania şi Estonia. Kolchak l-a numit pe Yudenici comandant-şef acolo, iar el este sprijinit de o flotilă de-a Marinei Britanice care ne blochează flota în Kronstadt. Însă mai îngrijorat sunt în privinţa sudului.

— Generalul Denikin.

— Are la dispoziţie o sută cincizeci de mii de oameni, sprijiniţi de trupe franceze şi italiene, fiind aprovizionaţi de britanici. Credem că plănuieşte o ofensivă spre Moscova.

— Dacă îmi permiteţi… Cred că el poate fi învins politic, nu militar.

Troţki părea intrigat.

— Continuă.

— Denikin îşi face duşmani oriunde se duce. Cazacii lui prăduiesc pe toată lumea. Când ocupă un oraş, adună laolaltă toţi evreii şi îi împuşcă. Dacă minele de cărbuni nu reuşesc să realizeze planul de producţie, omoară unul din zece mineri. Şi, desigur, îi execută pe toţi dezertorii din armata sa.

— Şi noi facem la fel, răspunse Troţki. Şi îi omorâm pe sătenii care adăpostesc dezertori.

— Şi pe ţăranii care refuză să renunţe la grânele lor.

Grigori fusese nevoit să-şi împietrească inima ca să accepte această necesitate brutală.

— Însă eu ştiu cum sunt ţăranii, continuă el, tatăl meu a fost ţăran. Lor le pasă de pământ mai presus de orice altceva. Mulţi dintre aceşti oameni au dobândit terenuri importante în urma revoluţiei şi vor să le păstreze – indiferent ce altceva se mai

întâmplă.

— Aşa, şi?

— Kolchak a anunţat că reforma agrară trebuie să se bazeze pe principiul proprietăţii private.

— Ceea ce înseamnă că ţăranii ar trebui să înapoieze terenurile luate de la aristocraţie.

— Şi toată lumea ştie asta. Aş vrea să-i tipăresc proclamaţia şi să o afişez în faţa tuturor bisericilor. Indiferent ce ar face soldaţii noştri, ţăranii vor prefera să fie de partea noastră decât de cea a Albilor.

— Fă-o, spuse Troţki.

— Încă ceva. Să declarăm o amnistie pentru dezertori. Vreme de şapte zile, toţi cei care se întorc în armata noastră vor scăpa de pedeapsă.

— Încă o mişcare politică.

— Nu cred că va încuraja dezertările, pentru că va dura doar o săptămână; dar ar putea să-i determine pe unii oameni să se întoarcă la noi – mai ales când vor afla că Albii vor să le ia pământurile.

— Merită să încercăm, zise Troţki.

Un aghiotant intră şi salută.

— Un raport ciudat, tovarăşe Peshkov, pe care am considerat că aţi vrea să îl auziţi.

— Spune.

— Este vorba de unul dintre prizonierii luaţi la Buguruslan. Era în armata lui Kolchak, dar purta o uniformă americană.

— Albii au soldaţi din toate colţurile lumii. Capitaliştii imperialişti sprijină contrarevoluţia, fireşte.

— Nu-i vorba de asta, să trăiţi.

— Dar ce este, atunci?

— Omul pretinde că este fratele dumneavoastră, să trăiţi!

(iii)

Peronul era lung şi învăluit în ceaţa groasă a dimineţii, aşa că Grigori nu reuşea să vadă până în capătul trenului. Probabil că era vreo greşeală la mijloc, se gândi el; o confuzie de nume sau o eroare de traducere. Încercă să se pregătească sufleteşte pentru o dezamăgire, dar nu reuşi: inima îi bătea mai repede şi nervii păreau să îl furnice. Trecuseră aproape cinci ani de când îşi văzuse fratele ultima oară. Adeseori se gândea că Lev probabil

murise – acesta încă putea fi crudul adevăr.

Mergea încet, mijindu-şi ochii ca să vadă prin fuioarele de ceaţă. Dacă într-adevăr era Lev, în mod sigur avea să arate diferit. În ultimii cinci ani, Grigori îşi pierduse un dinte din faţă şi aproape o ureche întreagă şi probabil că se schimbase şi în alte privinţe de care nu era însă conştient. Oare cum se schimbase Lev?

După câteva clipe, două siluete se desprinseră din ceaţa lăptoasă: un soldat rus, într-o uniformă zdrenţăroasă şi cu încălţări făcute în casă; lângă el, un bărbat care părea american. Oare era Lev? Avea o tunsoare americană scurtă şi nu avea mustaţă. Era împlinit la faţă, ca toţi soldaţii americani bine hrăniţi, şi avea umerii cărnoşi sub uniforma nouă şi elegantă. Era o uniformă de ofiţer, observă Grigori, nevenindu-i să creadă. Oare fratele său era ofiţer american?

Prizonierul îl privea şi el ţintă şi, când Grigori se apropie de el, văzu că era într-adevăr fratele său. Chiar arăta diferit, şi nu era vorba doar de aerul general de prosperitate. Era vorba de postura lui, de expresia de pe chipul său, şi mai ales de privirea din ochi. Îşi pierduse atitudinea ţanţoşă şi băieţească, înlocuind-o cu un aer precaut. De fapt… se maturizase.

Când ajunseră aproape unul de celălalt, Grigori se gândi la toate felurile în care îl dezamăgise Lev şi pe buze îi veniră tot soiul de acuze; dar nu le dădu glas, ci îşi întinse braţele în lături şi îl îmbrăţişă pe Lev. Se sărutară pe obraji, bătându-se pe spate, apoi se îmbrăţişară din nou, iar Grigori realiză că plânge.

După o vreme îl urcă pe Lev în tren, conducându-l în vagonul pe care îl folosea pe post de birou. Grigori îi zise aghiotantului său să le aducă ceai şi se aşezară apoi în două fotolii ponosite.

— Eşti în armată? întrebă Grigori, nevenindu-i să creadă.

— Există serviciu militar obligatoriu şi în America, răspunse Lev.

Avea sens – Lev nu s-ar fi înrolat voluntar nici în ruptul capului.

— Şi eşti ofiţer!

— Ca şi tine, de altfel, zise Lev.

Grigori clătină din cap.

— Rangurile au fost abolite în Armata Roşie. Sunt doar comisar militar.

— Dar încă mai există oameni care comandă ceai şi alţii care îl aduc, rosti Lev în timp ce aghiotantul intra cu ceştile. Nu crezi

că mama ar fi mândră?

— Ar plesni de mândrie. Dar de ce nu mi-ai scris deloc? Am crezut că ai murit!

— O, la dracu’, îmi pare rău, zise Lev. Mi-a fost atât de ruşine că ţi-am luat biletul, încât am vrut să-ţi scriu şi să-ţi spun că pot să-ţi cumpăr altul. Am tot amânat scrisoarea până când aveam să fac rost de bani.

Era o scuză jalnică, dar specifică lui Lev. El nu mergea la petreceri decât dacă avea o haină elegantă şi refuza să intre într-un bar dacă nu avea suficienţi bani ca să facă cinste cu un rând de băutură.

Grigori îşi aminti de o altă trădare a fratelui său.

— Nu mi-ai zis de Katerina că-i însărcinată când ai plecat.

— Însărcinată! Nu am ştiut.

— Ba da, ai ştiut. I-ai spus să nu-mi zică nimic.

— O… păi cred că am uitat.

Lev părea prins cu musca pe căciulă, dar nu îi luă prea mult ca să se replieze şi să contraatace.

— Vasul ăla cu care m-ai trimis nici măcar nu mergea la New York! Ne-a lăsat pe toţi într-o fundătură pe nume Cardiff. A trebuit să muncesc câteva luni bune ca să strâng bani pentru un alt bilet.

Grigori se simţi vinovat un moment, apoi îşi aminti cum Lev se milogise de el ca să-i dea biletul.

— Poate că nu ar fi trebuit să te ajut să scapi de poliţie, rosti el cu răceală.

— Bănuiesc că ai făcut ce era mai bine pentru mine, rosti Lev cu jumătate de gură.

Apoi afişă zâmbetul care îl făcea mereu pe Grigori să îl ierte:

— Ca de obicei, adăugă el. De când a murit mama.

Grigori simţi cum i se pune un nod în gât.

— Chiar şi aşa, zise el, concentrându-se ca să-şi alunge tremurul din glas, tot ar trebui să pedepsim familia Vyalov pentru că ne-a înşelat.

— M-am răzbunat eu, spuse Lev. Există un Josef Vyalov în Buffalo. I-am tras-o fiicei lui şi am lăsat-o însărcinată, aşa că a trebuit să mi-o dea de soţie.

— Dumnezeule! Acum faci parte din familia Vyalov?

— A regretat alegerea făcută şi de aceea a aranjat să fiu luat cu arcanul. Speră probabil să fiu ucis în bătălie.

— La dracu’! Încă îţi laşi capul cel mic să te îndrume în viaţă?

Lev ridică din umeri.
— Presupun că da.
Grigori avea şi el câteva dezvăluiri de făcut şi se simţea cam neliniştit în privinţa acestora. Începu prin a-i zice cu prudenţă:
— Katerina a născut un băieţel… pe fiul tău. L-a botezat Vladimir.
Lev părea mulţumit.
— Serios? Am un fiu!
Grigori nu avu curaj să-i spună lui Lev că Vladimir nu ştia nimic de el şi că-i zicea lui „tati”, aşa că spuse:
— Am avut eu grijă de el.
— Ştiam eu că aşa vei face.
Grigori simţi o uşoară indignare auzind că Lev încă presupunea că alţii vor prelua responsabilităţile sale.
— Lev, spuse el, m-am căsătorit cu Katerina.
Aşteptă o reacţie revoltată, însă Lev îşi păstră calmul.
— Ştiam că o să faci şi asta.
Grigori era uluit.
— Poftim?
Lev dădu din cap.
— Erai nebun după ea, iar ea avea nevoie de un tip serios şi de nădejde care să crească copilul. Aşa a fost scris.
— Şi eu care m-am dat de ceasul morţii! izbucni Grigori. Am fost pur şi simplu torturat de gândul că nu am fost loial faţă de tine.
— La dracu’, nu trebuia! Eu am lăsat-o baltă. Vă doresc mult noroc!
Pe Grigori îl înnebunea nonşalanţa lui Lev în legătură cu întreaga situaţie.
— Ţi-ai făcut griji în privinţa noastră câtuşi de puţin? întrebă el jignit.
— Mă ştii doar, Grishka…
Sigur că Lev nu îşi făcuse griji în privinţa lor.
— Nici nu te-ai gândit la noi.
— Ba sigur că m-am gândit la voi! Nu face pe sfântul! O doreai; te-ai abţinut o vreme, poate câţiva ani, dar în cele din urmă tot i-ai tras-o.
Era crudul adevăr – Lev avea un fel enervant de a-i coborî pe toţi la nivelul său.
— Ai dreptate, spuse Grigori. În orice caz, mai avem acum încă un copil: o fată, Anna. Are un an şi jumătate.

— Doi adulţi şi doi copii. Nu contează. Eu am destul.

— Ce vrei să spui?

— Am făcut bani vânzându-le cazacilor whisky din rezervele armatei britanice. Am strâns o mică avere.

Lev băgă mâna în cămaşa uniformei, desfăcu o cataramă şi scoase o cingătoare cu bani.

— Aveţi aici destui bani ca să veniţi toţi patru în America!

Îi dădu cingătoarea lui Grigori. Grigori era uimit şi mişcat – iată că Lev nu îşi uitase totuşi familia. Pusese bani deoparte pentru un bilet. Sigur că înmânarea banilor fusese un gest bombastic – asta era firea lui Lev –, însă îşi ţinuse promisiunea.

Ce păcat că se chinuise degeaba…

— Îţi mulţumesc, zise Grigori. Sunt mândru de tine că ai făcut ce ai spus că vei face. Însă, desigur, acum nu mai este nevoie. Te pot elibera şi te pot ajuta să îţi reiei viaţa obişnuită în Rusia.

Îi dădu înapoi cingătoare cu bani. Lev o luă şi o ţinu în mâini, uitându-se fix la ea.

— Ce vrei să spui?

Grigori văzu că Lev părea supărat şi înţelese că avea orgoliul rănit de faptul că el îi refuzase darul. Însă Grigori avea o grijă mai mare pe cap – ce avea să se întâmple când Lev şi Katerina urmau să se reîntâlnească? Oare ea avea să îl aleagă din nou pe fratele mai atrăgător? Grigori simţi că îi îngheaţă inima la gândul că ar putea să o piardă, după toate întâmplările prin care trecuseră împreună.

— Noi locuim la Moscova acum, spuse el. Avem un apartament în Kremlin… Katerina, Vladimir, Anna şi cu mine. Pot să-ţi fac rost şi ţie de un apartament…

— Stai aşa, zise Lev, cu o expresie de neîncredere pe chip. Crezi că vreau să mă întorc în Rusia?

— Păi te-ai întors deja, spuse Grigori.

— Dar nu ca să rămân!

— Doar nu vrei să te întorci în America…

— Ba da, cum să nu?! Şi ar trebui să veniţi şi voi cu mine.

— Dar nu mai este nevoie! Rusia nu mai este cum o ţii tu minte. Ţarul nu mai este!

— Îmi place în America, spuse Lev. O să-ţi placă şi ţie. O să vă placă tuturor, mai ales Katerinei.

— Dar noi scriem istorie aici! Am inventat o nouă formă de guvernământ, sovietul. Aceasta este noua Rusie, noua lume! Pierzi totul!

— Tu eşti cel care nu pricepe, răspunse Lev. În America am propria mea maşină. Ai mai multă mâncare decât poţi mânca… câtă băutură vreau să beau, câte ţigări vreau să fumez. Am cinci costume!

— Ce rost are să ai cinci costume? zise Grigori frustrat. E ca şi cum ai avea cinci paturi. Nu le poţi folosi decât pe rând!

— Eu nu aşa văd lucrurile.

Cel mai rău cu privire la această conversaţie era faptul că Lev considera că Grigori era cel care nu vedea lucrurile limpede. Grigori nu mai ştia ce altceva să spună ca să-l convingă pe fratele său să se răzgândească.

— Chiar asta vrei? Ţigări, haine şi o maşină?

— Asta vrea toată lumea. Voi, bolşevicii, nu ar trebui să uitaţi asta.

Grigori nu avea de gând să primească lecţii de politică de la Lev.

— Ruşii vor pâine, pace şi pământ.

— Şi, oricum, am o fiică în America. O cheamă Daisy. Are trei ani.

Grigori se încruntă sceptic.

— Ştiu ce gândeşti, spuse Lev. Nu mi-a păsat de copilul Katerinei… cum ziceai că-l cheamă?

— Vladimir.

— Nu mi-a păsat de el, deci de ce mi-ar păsa de Daisy? Însă este diferit. Nu l-am cunoscut pe Vladimir. Era cât un bob când am plecat din Petrograd. Dar pe Daisy o iubesc şi ea mă iubeşte pe mine.

Grigori putea să înţeleagă măcar atâta lucru… Se bucura că Lev are o inimă destul de bună încât să se simtă legat de fiica sa. Şi, deşi era uluit de faptul că el prefera America, în adâncul sufletului ar fi fost extrem de uşurat dacă Lev alegea să nu se întoarcă acasă. Fiindcă atunci ar fi vrut să îl cunoască pe Vladimir, şi cât timp ar fi trecut apoi până ca Vladimir să afle că Lev era adevăratul său tată? Dacă totuşi Katerina hotăra să îl părăsească pe Grigori şi să se întoarcă la Lev, luându-l pe Vladimir cu ea, ce-avea să se întâmple cu Anna? Oare Grigori avea să o piardă şi pe ea? Pentru el, se gândi cu vinovăţie, era mult mai bine dacă Lev se întorcea singur în America.

— Cred că alegi greşit, dar nu am de gând să te forţez, îi zise el.

Lev râse.

— Te temi că o voi lua înapoi pe Katerina, nu-i aşa? Te cunosc prea bine, frate.

Grigori tresări.

— Da, spuse el. Mă tem că o vei lua înapoi, pentru ca apoi să o laşi din nou baltă, iar eu să fiu nevoit să peticesc încă o dată lucrurile. Şi eu te cunosc, să ştii.

— Dar o să mă ajuţi să mă întorc în America.

— Nu.

Grigori nu putu să nu simtă o uşoară mulţumire când văzu expresia de teamă ce străbătu chipul lui Lev. Dar hotărî să nu îi prelungească agonia.

— O să te ajut să te întorci la armata Albilor. Te vor duce ei în America.

— Şi cum vom face asta?

— O să te duc cu maşina până la linia frontului şi chiar puţin dincolo de ea. Apoi o să îţi dau drumul pe terenul dintre tabere. După aceea eşti pe cont propriu.

— Aş putea fi împuşcat.

— Am putea fi împuşcaţi amândoi. Suntem în plin război.

— Bănuiesc că va trebui să îmi asum riscul.

— O să fii în regulă, Lev, rosti Grigori. Mereu eşti.

(iv)

Billy Williams fu scos din închisoarea din Ufa şi dus pe străzile prăfuite ale oraşului, până la colegiul comercial folosit pe post de cazarmă temporară de către armata britanică.

Şedinţa curţii marţiale se desfăşură într-o sală de clasă. Fitz stătea la catedră, cu aghiotantul său, căpitanul Murray, alături. Căpitanul Gwyn Evans era şi el prezent, cu un caiet şi un creion.

Billy era murdar şi nebărbierit şi dormise foarte prost alături de beţivii şi de prostituatele din oraş. Fitz purta o uniformă călcată impecabil, ca de obicei. Billy ştia că intrase într-o mare belea. Verdictul era uşor de anticipat: dovezile erau clare. Îi dezvăluise surorii sale secrete militare în scrisori codate. Însă era hotărât să nu îşi lase frica să se vadă. Voia să se achite onorabil de acel moment.

Fitz zise:

— Aceasta este o curte marţială de forţă majoră, întrunită atunci când acuzatul se află în serviciu militar activ sau în afara ţării şi când nu este posibil să se organizeze curtea marţială

obişnuită. Este nevoie de numai trei ofiţeri care să acţioneze în calitate de judecători sau numai de doi, dacă nu mai sunt şi alţii disponibili. Această curte poate judeca un soldat de orice grad, pentru orice infracţiune, şi are puterea să impună pedeapsa cu moartea.

Singura şansă pe care o avea Billy era să influenţeze sentinţa. Pedepsele posibile includeau încarcerarea, munca silnică şi moartea. Nu încăpea nicio îndoială că Fitz voia să îl trimită pe Billy în faţa plutonului de execuţie sau măcar să-i dea câţiva ani de închisoare. Scopul lui Billy era să inoculeze în mintea lui Murray şi a lui Evans suficiente îndoieli cu privire la corectitudinea procesului, pentru a-i determina să îl condamne la o perioadă scurtă de încarcerare.

Aşa că începu prin a întreba:

— Unde este avocatul meu?

— Nu este cu putinţă să-ţi oferim o reprezentare legală, rosti Fitz.

— Sunteţi sigur de asta, domnule?

— Vorbeşte doar când eşti întrebat, sergent.

Billy zise:

— Doresc să se consemneze că mi s-a refuzat dreptul la un avocat.

Se uită fix la Gwyn Evans, singurul de acolo care avea un caiet. Cum Evans nu schiţă nicio mişcare, Billy continuă:

— Sau stenograma acestui proces va fi o minciună?

Accentuă cuvântul *minciună,* ştiind că astfel îl va ofensa pe Fitz. Făcea parte din codul gentilomului englez să spună întotdeauna adevărul.

Fitz îi făcu un semn lui Evans, care îşi notă ceva.

„Unu la zero pentru mine”, se gândi Billy, simţindu-se un pic mai îmbărbătat.

Fitz declamă:

— William Williams, eşti acuzat conform primei părţi a legii de funcţionare a armatei. Acuzaţia care ţi se aduce este că, în mod deliberat, în vreme ce erai în serviciul militar activ, ai săvârşit o faptă care a pus în pericol şansele de succes ale forţelor Majestăţii Sale. Pedeapsa este moartea sau orice altceva va impune curtea.

Accentul pus din nou asupra pedepsei cu moartea îi dădu fiori lui Billy, însă nu lăsă să se citească asta pe chipul său.

— Cum pledezi?

Billy trase adânc aer în piept. Vorbi cu glas limpede, lăsând să i se ghicească în ton tot dispreţul şi sfidarea de care era capabil.

— Pledez… cum îndrăzniţi? strigă el. Cum îndrăzniţi să pretindeţi că sunteţi un judecător obiectiv? Cum îndrăzniţi să vă purtaţi de parcă prezenţa noastră în Rusia ar fi o operaţiune legitimă? Şi cum îndrăzniţi să acuzaţi de trădare un om care a luptat alături de dumneavoastră trei ani de zile? Iată cum pledez.

Gwyn Evans interveni:

— Nu fi obraznic, Billy, băiete! Nu faci decât să-ţi agravezi situaţia.

Billy nu avea de gând să-l lase pe Evans să facă pe binevoitorul. Rosti:

— Iar sfatul meu pentru dumneavoastră este să plecaţi acum, ca să nu mai aveţi nimic de-a face cu această parodie de proces. Când se va afla – şi credeţi-mă, ştirea o să fie pe prima pagină a celor de la *Daily Mirror* – veţi descoperi că dumneavoastră sunteţi cel căzut în dizgraţie, nu eu. Îl privi pe Murray: Toţi cei care au ceva de-a face cu această farsă vor cădea în dizgraţie.

Evans părea tulburat. Era clar că nu crezuse că procesul ar putea ajunge la urechile publicului.

— Destul! strigă Fitz mânios.

„Bun, se gândi Billy, l-am scos deja din sărite.”

Fitz continuă:

— Haideţi să vedem dovezile, dacă se poate, domnule căpitan Murray.

Murray deschise un dosar şi scoase o foaie de hârtie. Billy îşi recunoscu scrisul de mână. Aşa cum se aştepta, era o scrisoare către Ethel.

Murray i-o arătă şi îl întrebă:

— Ai scris această scrisoare?

Billy replică:

— Cum v-a parvenit, domnule căpitan Murray?

Fitz se răsti:

— Răspunde la întrebare!

Billy continuă:

— Aţi urmat cursurile Şcolii Eton, nu-i aşa, domnule căpitan? Un gentilom nu ar citi niciodată corespondenţa altcuiva, sau cel puţin aşa ni se spune, însă, din câte ştiu eu, numai cenzorul oficial are dreptul să examineze scrisorile soldaţilor. Presupun, deci, că această scrisoare v-a fost semnalată de către cenzor.

Făcu o pauză. Aşa cum se aşteptase, Murray evită să

răspundă. Billy continuă:

— Sau aţi obţinut-o în mod ilegal?

Murray repetă:

— Ai scris sau nu această scrisoare?

— Dacă a fost obţinută în mod ilegal, atunci nu poate fi folosită într-un proces. Cred că asta ar spune un avocat. Însă aici nu este niciun avocat. Ceea ce face ca acesta să fie doar o parodie de proces.

— Ai scris sau nu această scrisoare?

— Vă voi răspunde la această întrebare după ce îmi explicaţi cum v-a parvenit.

Fitz zise:

— Să ştii că poţi fi pedepsit pentru sfidarea curţii.

„Sunt deja pasibil de pedeapsa cu moartea, se gândi Billy, ce prostie din partea lui Fitz să creadă că mă poate ameninţa!” Însă nu spuse decât atât:

— Mă apăr scoţând în evidenţă ilegitimitatea curţii şi ilegalitatea comisă de acuzare. Doriţi să îmi interziceţi şi asta… domnule?

Murray se dădu bătut.

— Pe plic sunt notate adresa de returnare şi numele sergentului Billy Williams. Dacă acuzatul doreşte să susţină că nu a scris-o el, ar trebui să spună asta acum.

Billy nu scoase nicio vorbă.

— Scrisoarea este un mesaj codat, continuă Murray. Poate fi decodat citindu-se textul din trei în trei cuvinte, precum şi iniţialele cuvintelor din titlurile de cântece şi de filme. Murray îi înmână scrisoarea lui Evans şi continuă: Când este decodată în acest fel, are următorul conţinut.

Scrisoarea lui Billy descria incompetenţa regimului lui Kolchak, susţinând că – în pofida aurului pe care îl avea la dispoziţie – acesta nu era în stare să plătească personalul Transsiberianului, ceea ce ducea la probleme permanente de aprovizionare şi de transport. De asemenea, detalia ajutorul pe care încerca să îl acorde armata britanică. Informaţia fusese ţinută în secret de contribuabilii britanici, care plăteau pentru armată şi ai căror fii îşi riscau vieţile.

Murray îi zise lui Billy:

— Negi că ai fi trimis acest mesaj?

— Nu pot face comentarii legate de dovezi obţinute ilegal.

— Adresanta, E. Williams, este de fapt doamna Ethel

Leckwith, conducătoarea campaniei *Labele jos de pe Rusia,* nu-i aşa?

— Nu pot face comentarii legate de dovezi obţinute ilegal.

— I-ai mai trimis scrisori codate în trecut?

Billy nu scoase nicio vorbă.

— Iar dumneaei a folosit informaţiile pe care i le-ai transmis ca să redacteze articole de ziar ostile, care discreditează armata britanică şi care pun în pericol şansele de reuşită a acţiunilor noastre de aici.

— În niciun caz, spuse Billy. Armata a fost discreditată de oamenii care ne-au trimis într-o misiune secretă şi ilegală fără ştiinţa sau consimţământul parlamentului. Campania *Labele jos de pe Rusia* este un prim pas necesar în revenirea noastră la rolul firesc de apărători ai Marii Britanii, în loc de a fi armata privată a unei mici conspiraţii de generali şi politicieni de dreapta.

Chipul sculptat al lui Fitz se înroşi de furie, observă Billy cu mare satisfacţie.

— Cred că am auzit destul, spuse Fitz. Curtea va delibera acum şi îşi va da verdictul.

Murray murmură ceva, iar Fitz adăugă:

— Ah, da. Acuzatul mai are ceva de spus?

Billy se ridică în picioare şi spuse:

— Îl chem ca prim martor pe domnul colonel Fitzherbert.

— Nu fi ridicol, pufni Fitz.

— Doresc să se consemneze faptul că instanţa a refuzat să îmi permită chestionarea unui martor, chiar dacă acesta este prezent la proces.

— Las-o baltă.

— Dacă nu mi s-ar fi refuzat dreptul de a chema un martor, l-aş fi întrebat pe domnul colonel care a fost relaţia dumnealui cu familia mea. Nu este adevărat că are o problemă personală cu mine din cauza rolului tatălui meu de lider al minerilor? Care a fost relaţia dumnealui cu sora mea? Nu a angajat-o cumva ca menajeră-şefă, după care a concediat-o în mod misterios?

Billy fu tentat să spună mai multe despre Ethel, dar asta ar fi însemnat să îi târască numele prin noroi şi, în plus, simpla aluzie era probabil suficientă.

— L-aş fi întrebat ce interes personal are în acest război ilegal purtat împotriva guvernului bolşevic. Soţia dumnealui este o prinţesă rusoaică? Fiul dumnealui este moştenitorul unei

proprietăţi de aici? Nu cumva domnul colonel se află aici ca să îşi apere propriile interese financiare? Nu cumva toate aceste chestiuni reprezintă adevărata explicaţie pentru care a convocat această mascaradă de curte? Şi, dacă aşa stau lucrurile, nu îi descalifică toate acestea calitatea de judecător în acest caz?

Fitz rămase stană de piatră, însă Murray şi Evans aveau un aer cu totul surprins – nu ştiuseră toate aceste detalii personale.

Billy continuă:

— Mai am un lucru de adăugat. Kaizerul german este acuzat de crime de război. Se susţine că a declarat război la încurajarea generalilor săi, împotriva voinţei poporului german, aşa cum a fost ea clar exprimată de către reprezentanţii acestuia din Reichstag, parlamentul german. Dimpotrivă, se argumentează, Marea Britanie a declarat război Germaniei doar după o dezbatere în Camera Comunelor.

Fitz se prefăcu plictisit, însă Murray şi Evans ascultau cu atenţie.

Billy adăugă:

— Acum vă rog să luaţi în considerare acest război din Rusia. El nu a fost nicio clipă în discuţie adus în parlamentul britanic. Poporului britanic i se ascund fapte sub pretextul securităţii operaţionale – eterna scuză pentru secretele murdare ale armatei. Noi luptăm, dar fără să fi declarat război. Premierul britanic şi colegii săi se află în exact aceeaşi poziţie precum kaizerul şi generalii lui. Ei sunt cei care acţionează ilegal, nu eu.

Billy se aşeză la loc. Cei doi căpitani se apropiară de Fitz ca să se sfătuiască cu el. Billy se întrebă dacă nu cumva mersese prea departe. Simţise nevoia de a fi tranşant, dar era posibil să-i fi jignit pe căpitani în loc să le câştige sprijinul.

Totuşi, păreau să existe neînţelegeri între judecători. Fitz vorbea apăsat, iar Evans clătina din cap; Murray părea stânjenit. Probabil că era un semn bun, se gândi Billy. Cu toate acestea, era mai speriat ca niciodată. Nici măcar când înfruntase mitralierele de pe Somme sau când trăise explozia din mină nu fusese atât de înspăimântat ca acum, când viaţa sa se afla în mâinile unor ofiţeri răuvoitori.

În cele din urmă, cei trei părură să cadă de acord. Fitz îl privi pe Billy şi îi zise:

— Ridică-te.

Billy se ridică în picioare.

— Sergent William Williams, această curte te declară vinovat.

Fitz îl privi ţintă pe Billy, ca şi cum ar fi sperat să citească pe chipul lui înmărmurirea înfrângerii. Însă Billy se aşteptase la acest verdict – era sentinţa de care se temuse.

Fitz continuă:

— Eşti condamnat la zece ani de detenţie grea.

Billy nu mai reuşi să îşi păstreze chipul inexpresiv. Nu era pedeapsa cu moartea – dar zece ani?! Urma să aibă treizeci de ani când avea să iasă din închisoare. Avea să fie anul 1929. Mildred urma să aibă 35 de ani. Jumătate din vieţile lor aveau să fi trecut până atunci. Atitudinea sa sfidătoare dispăru şi lacrimile îi umplură ochii.

O expresie de profundă satisfacţie se aşternu pe chipul lui Fitz.

— Poţi pleca, rosti el.

Billy fu luat de acolo şi dus să îşi ispăşească pedeapsa.

Capitolul 37
Mai – iunie 1919

În prima zi de mai, Walter Ulrich îi scrise lui Maud o scrisoare şi o puse la poşta din Versailles.

Nu ştia dacă ea mai trăia sau murise. Nu mai primise nicio veste de la ea de când se întâlniseră la Stockholm. Serviciul poştal dintre Germania şi Marea Britanie nu fusese încă restabilit, aşa că aceasta era prima lui ocazie de a-i scrie din ultimii doi ani.

Walter şi tatăl său ajunseseră în Franţa cu o zi în urmă, împreună cu alţi 180 de politicieni, diplomaţi şi funcţionari din Ministerul de Externe, care formau delegaţia germană la Conferinţa de Pace. Angajaţii Căilor Ferate Franceze le încetiniseră deliberat trenul în timp ce străbăteau ţinutul devastat din nord-estul Franţei. „Ca şi cum noi am fi fost singurii care au bombardat regiunea asta”, rosti Otto mânios. Din Paris fuseseră duşi cu autobuzul până în micul orăşel Versailles şi lăsaţi la Hotel des Réservoirs. Bagajele le fuseseră descărcate în curte şi li se spusese în mod grosolan să şi le care singuri. Era clar că francezii nu aveau de gând să fie mărinimoşi acum că ieşiseră victorioşi, se gândi Walter.

— Nici nu au câştigat, tocmai asta-i macină, zise Otto. Poate că nu au pierdut, fiindcă au fost salvaţi de britanici şi de americani – dar nu te prea poţi lăuda cu atâta lucru! I-am învins şi ei ştiu asta, ceea ce le răneşte orgoliul exacerbat.

Hotelul era rece şi întunecat, dar afară înfloriseră magnoliile şi merii. Germanii aveau voie să se plimbe pe terenul din jurul marelui castel şi să viziteze magazinele. În faţa hotelului se aduna mereu o mică mulţime. Oamenii de rând nu erau atât de răuvoitori precum oficialii. Uneori îi mai huiduiau, dar în general erau doar curioşi să vadă duşmanii.

Walter îi scrise lui Maud din prima zi. Nu pomeni nimic despre căsătoria lor – nu era încă sigur dacă era înţelept să o facă, şi oricum obiceiul discreţiei era greu de lepădat. Îi spuse unde se află, descrise hotelul şi împrejurimile şi o rugă să îi răspundă la scrisoare. Se duse apoi în oraş, cumpără un timbru şi expedie scrisoarea.

Aşteptă răspunsul ei cuprins de speranţă şi de nelinişte. Dacă era în viaţă, oare îl mai iubea? Era aproape sigur că încă îl

iubeşte. Însă trecuseră doi ani de la acele îmbrăţişări pătimaşe din camera de hotel de la Stockholm. Lumea era plină de bărbaţi care se întorseseră din război şi care descoperiseră că iubitele sau soţiile lor se îndrăgostiseră de altcineva în anii lungi de despărţire.

Câteva zile mai târziu, liderii delegaţiilor fură convocaţi la hotelul Trianon Palace, aflat în cealaltă parte a parcului, şi primiră cât se poate de ceremonios cópii tipărite ale tratatului de pace, redactat de către Aliaţii învingători. Acesta era scris în franceză. După ce se întoarseră la Hotel des Réservoirs, copiile fură predate unor echipe de traducători. Walter conducea o astfel de echipă. Îşi împărţi bucata primită în secţiuni pe care le dădu celorlalţi colegi şi se apucă să citească.

Era chiar mai rău decât se aşteptase.

Armata franceză avea să ocupe regiunea bazinului Rinului, aflată la graniţă, vreme de cincisprezece ani. Regiunea Saar avea să devină un protectorat al Ligii Naţiunilor, iar francezii urmau să controleze minele de cărbune. Alsacia şi Lorena erau înapoiate Franţei fără plebiscit: guvernul francez se temea că populaţia ar fi putut vota pentru păstrarea acestora de către Germania. Noul stat al Poloniei era atât de mare, încât cuprindea inclusiv casele a trei milioane de germani şi terenurile cu cărbuni din Silezia. Germania avea să-şi piardă toate coloniile: Aliaţii le împărţiseră între ei, ca nişte hoţi care-şi împart prada. Iar germanii trebuiau să accepte să plătească despăgubiri încă nespecificate – cu alte cuvinte, să semneze un cec în alb.

Walter se întrebă ce fel de ţară voiau ei să fie Germania. Oare îşi închipuiau că pot face acolo un lagăr imens de sclavi, în care toată lumea să trăiască cu raţii insuficiente şi să trudească pentru ca stăpânii să beneficieze de toate produsele? Dacă Walter urma să fie un asemenea sclav, cum putea oare să îşi mai întemeieze un cămin alături de Maud şi să aibă copii?

Însă cea mai cumplită dintre toate era clauza vinei de război.

Articolul 231 din tratat stipula: „Guvernele Aliaţilor şi ale Partenerilor lor declară, iar Germania acceptă, responsabilitatea Germaniei şi a aliaţilor săi pentru toate pierderile şi pagubele suferite de Guvernele Aliaţilor şi ale Partenerilor şi de cetăţenii acestora, ca urmare a războiului impus lor de agresiunea Germaniei şi a aliaţilor săi.”

— Este o minciună, spuse Walter mânios. O minciună stupidă, ignorantă, răuvoitoare, vicioasă şi blestemată.

Germania nu era nevinovată, iar el ştia asta şi încercase să-i explice şi tatălui său în repetate rânduri. Însă trăise îndeaproape crizele diplomatice din vara lui 1914 şi cunoştea fiecare pas mic întreprins pe calea războiului, ştiind astfel că vina nu aparţinea unei singure naţiuni. Liderii ambelor tabere urmăriseră în primul rând să îşi apere ţările şi niciunul dintre ei nu intenţionase să arunce lumea în cel mai mare război din istorie: nici Asquith, nici Poincaré, nici kaizerul, nici ţarul, nici împăratul Austriei. Până şi Gavrilo Princip, asasinul de la Sarajevo, se pare că fusese îngrozit când înţelesese ce declanşase atentatul său, însă nici măcar el nu era responsabil pentru „toate pierderile şi pagubele”.

Walter dădu de tatăl său la puţin timp după miezul nopţii, când luară amândoi o pauză – băură o cafea pentru a rămâne treji şi pentru a continua să lucreze.

— Este revoltător! izbucni Otto. Am fost de acord cu un armistiţiu bazat pe cele 14 Puncte ale lui Wilson, dar tratatul nu are nimic de-a face cu acestea!

De această dată Walter îi dădea dreptate tatălui său.

Până dimineaţă traducerea fu tipărită şi cópii ale ei fură distribuite de către curieri speciali la Berlin – un exemplu clasic de eficienţă germană, se gândi Walter, văzând mai limpede virtuţile ţării sale acum că era ponegrită. Prea epuizat ca să poată dormi, se hotărî să se plimbe până avea să se simtă suficient de relaxat cât să meargă la culcare.

Ieşi din hotel şi se duse în parc. Rododendronii erau înmuguriţi. Era o dimineaţă frumoasă pentru Franţa, dar una cruntă pentru Germania. Ce efect urmau să aibă propunerile asupra guvernului social-democrat german, pus şi-aşa la grea încercare? Oare lumea avea să dispere şi să o apuce pe calea bolşevismului?

Era singur în marele parc, cu excepţia unei tinere îmbrăcate într-o haină subţire de primăvară, care stătea pe o bancă de sub un castan. Căzut pe gânduri, îşi duse mâna politicos la borul pălăriei moi de fetru în timp ce trecea pe lângă ea.

— Walter… spuse ea.

El simţi cum îi stă inima. Ştia prea bine această voce, dar nu putea fi ea. Se întoarse şi rămase mut de uimire.

Ea se ridică.

— O, Walter! Nu m-ai recunoscut?

Era Maud.

El îşi simţi brusc sângele fierbându-i în vene. Făcu doi paşi

spre ea şi ea se aruncă în braţele lui. El o strânse puternic la piept; îşi îngropă faţa în gâtul ei şi trase adânc în piept parfumul ei, încă familiar după toţi aceşti ani. O sărută pe frunte, pe obraji şi apoi pe gură. Vorbea şi o săruta în acelaşi timp, însă nici cuvintele şi nici săruturile nu puteau exprima tot ce-avea în suflet.

În cele din urmă ea zise:

— Mă mai iubeşti?

— Mai mult ca niciodată, răspunse el, sărutând-o din nou.

(ii)

Maud îşi trecu mâinile peste pieptul dezgolit al lui Walter, după ce tocmai făcuseră dragoste.

— Eşti atât de slab… rosti ea.

Avea burta suptă şi oasele şoldurilor îi ieşeau în afară. Ar fi vrut să îl îngraşe cu cornuri cu unt şi pateu de gâscă.

Erau într-un dormitor dintr-un han aflat la câteva mile în afara Parisului. Fereastra era deschisă şi o briză plăcută de primăvară flutura perdelele galbene precum ciuboţica-cucului. Maud aflase de existenţa acestui loc cu mulţi ani în urmă, când Fitz îl folosea ca să se întâlnească cu o femeie măritată, contesa de Cagnes. Hanul, ceva mai mare decât o casă mai măricică dintr-un sătuc, nici măcar nu avea nume. Oamenii făceau rezervări pentru prânz şi îşi luau camere după-amiaza. Poate că existau asemenea locuri şi la periferia Londrei, dar amenajarea părea cumva specific franţuzească.

Spuseseră că se numesc domnul şi doamna Wooldridge, iar Maud purta verigheta pe care o ascunsese timp de aproape cinci ani. Fără îndoială că proprietăreasa, discretă de altfel, presupunea că doar pretind că sunt căsătoriţi. Asta nu era o problemă însă, câtă vreme nu suspecta că Walter este german, ceea ce le-ar fi adus amândurora necazuri.

Maud nu-şi putea desprinde mâinile de pe trupul lui. Era atât de recunoscătoare fiindcă se întorsese la ea teafăr şi nevătămat… Îi atinse cicatricea lungă de pe tibie cu vârfurile degetelor.

— Am căpătat-o la Château-Thierry, zise el.

— Gus Dewar a luptat în acea bătălie. Sper că nu el te-a împuşcat.

— Am avut noroc că s-a vindecat bine. Mulţi oameni au murit

din cauza cangrenei.

Trecuseră trei săptămâni de când erau din nou împreună. În tot acest timp Walter lucrase neîntrerupt la răspunsul germanilor la tratatul propus, scăpând numai pentru câte o jumătate de oră pe zi ca să se plimbe cu ea prin parc sau să stea pe bancheta din spate a Cadillacului albastru al lui Fitz, în vreme ce şoferul îi ducea dintr-o parte în alta.

Maud fusese la fel de şocată ca Walter de condiţiile aspre impuse germanilor. Scopul conferinţei de la Paris era acela de a crea o lume nouă, echitabilă şi paşnică – nu de a le permite învingătorilor să se răzbune pe învinşi. Noua Germanie trebuia să fie democrată şi prosperă. Îşi dorea să aibă copii cu Walter şi copiii lor urmau să fie germani. Se gândea adesea la pasajul din *Cartea lui Rut,* care începea cu „Unde te vei duce tu, acolo voi merge şi eu”. Mai devreme sau mai târziu, trebuia să-i spună asta lui Walter.

Totuşi, se mai linişti când află că nu era singura care nu era de acord cu propunerile tratatului. Şi alţi oameni din tabăra Aliaţilor considerau că pacea era mai importantă decât răzbunarea. Doisprezece membri ai delegaţiei americane demisionaseră în semn de protest. Un scrutin electoral parţial fusese câştigat de candidatul care susţinea o pace nevindicativă. Arhiepiscopul de Canterbury declarase public că se simte „foarte stânjenit” şi susţinuse că vorbeşte în numele unui curent tăcut al opiniei publice, care nu era reprezentat de ziarele ce instigau la ură împotriva hunilor.

Cu o zi în urmă, germanii îşi prezentaseră contrapropunerea – peste o sută de pagini bine argumentate şi bazate pe cele 14 Puncte ale lui Wilson. Presa franceză din acea dimineaţă turbase de furie. Plesnind de indignare, jurnaliştii spuneau că documentul reprezintă un monument de neruşinare şi un caraghioslâc odios.

— Tocmai francezii ne acuză de aroganţă?! exclamă Walter. Cum e vorba aceea cu tigaia?

— Râde ciob de oală spartă, spuse Maud.

El se rostogoli pe o parte şi se jucă cu părul ei pubian. Acesta era închis la culoare, des şi cârlionţat. Ea se oferise să şi-l radă, dar el zisese că îi place aşa cum este.

— Ce-o să facem? spuse el. Este romantic să ne întâlnim într-un hotel şi să stăm în pat după-amiaza, ca nişte iubiţi clandestini, dar nu mai putem continua aşa. Trebuie să le spunem tuturor că suntem căsătoriţi.

Maud îi dădea dreptate. Abia aştepta să poată dormi cu el noapte de noapte, deşi nu recunoştea asta cu glas tare: era uşor stânjenită de cât de mult îi plăcea să facă sex cu el.

— Am putea să ne aşezăm la casa noastră şi să-i lăsăm pe toţi să tragă concluziile de rigoare.

— Nu m-aş simţi prea comod cu soluţia asta, rosti el. Ar părea că ne este ruşine.

Ea era de aceeaşi părere. Voia să-şi trâmbiţeze fericirea, nu să o ascundă. Se mândrea cu Walter: era chipeş, viteaz şi extrem de deştept.

— Am putea face încă o nuntă, zise ea. Să ne logodim, să anunţăm lumea, să facem o ceremonie şi să nu spunem nimănui că suntem căsătoriţi de aproape cinci ani. Nu este ilegal să te căsătoreşti cu aceeaşi persoană de două ori.

El era îngândurat.

— Tatăl meu şi fratele tău se vor împotrivi. Nu ne pot opri, dar pot să ne îngreuneze situaţia – ceea ce ar strica frumuseţea evenimentului.

— Ai dreptate, recunoscu ea fără tragere de inimă. Fitz ar spune că unii germani pot fi flăcăi de ispravă, dar asta nu înseamnă că îţi doreşti ca sora ta să se mărite cu unul dintre ei.

— Aşa că trebuie să-i punem în faţa faptului împlinit.

— Hai să le zicem şi apoi să anunţăm vestea în presă, spuse ea. Vom spune că este un simbol al noii ordini mondiale. O căsătorie anglo-germană, concomitent cu tratatul de pace.

El părea sceptic.

— Şi cum vom face asta?

— O să vorbesc cu redactorul revistei *Tatler.* Mă plac foarte mult – le-am furnizat o grămadă de materiale.

Walter zâmbi şi zise:

— „Lady Maud Fitzherbert este mereu îmbrăcată în ton cu ultima modă.”

— Poftim?

El întinse mâna după portmoneul său de pe noptieră şi scoase o tăietură dintr-o publicaţie.

— Singura mea poză cu tine, spuse el.

Ea o luă din mâna lui – timpul o făcuse mai fragilă şi ştersese culorile. Studie fotografia.

— Asta a fost făcută înainte de război.

— Şi o am de atunci. A supravieţuit… ca mine.

Ochii lui Maud se umplură de lacrimi, înceţoşând şi mai mult

imaginea neclară.

— Nu plânge, îi zise el îmbrăţişând-o.

Ea îşi lipi faţa de pieptul lui dezgolit şi începu să plângă. Unele femei plângeau cât ai zice peşte, dar ea nu fusese niciodată aşa. Acum plângea în hohote, fără să se poată opri. Plângea pentru anii pierduţi, pentru milioanele de băieţi omorâţi şi pentru risipa inutilă şi stupidă. Vărsa toate lacrimile ţinute în frâu în cinci ani de stăpânire de sine.

După ce se opri şi lacrimile i se uscară, îl sărută pătimaş şi făcură din nou dragoste.

(iii)

Cadillacul albastru al lui Fitz îl luă pe Walter de la hotel pe 16 iunie şi îl duse în Paris. Maud hotărâse că revista *Tatler* o să vrea o fotografie cu ei doi. Walter purta un costum din tweed făcut la Londra înainte de război. Era puţin cam larg în talie, dar în acele vremuri toţi germanii purtau haine prea largi.

Walter înfiinţase un mic birou de informaţii secrete la Hotel des Réservoirs, monitorizând presa franceză, britanică, americană şi italiană şi punând cap la cap bârfele auzite de delegaţia germană. Ştia că între Aliaţi izbucniseră dispute aprinse cu privire la contrapropunerile germanilor. Lloyd George, un politician extrem de flexibil, era dispus să reexamineze termenii tratatului. Însă premierul francez, Clemenceau, spunea că fusese deja mult prea generos şi fierbea de mânie la cea mai mică sugestie de amendamente. În mod surprinzător, Woodrow Wilson era şi el încăpăţânat. Considera varianta de tratat propusă drept o înţelegere echitabilă şi, ori de câte ori se hotăra într-o privinţă, devenea surd la critici.

Aliaţii negociau de asemenea tratate de pace pentru partenerii Germaniei: Austria, Ungaria, Bulgaria şi Imperiul Otoman. Erau create ţări noi, precum Iugoslavia şi Cehoslovacia, iar britanicii şi francezii îşi împărţeau Orientul Mijlociu în sfere de influenţă. Mai discutau totodată despre oportunitatea unei păci cu Lenin. Oamenii din toate ţările se săturaseră de război, însă câteva persoane influente încă doreau să mai lupte cu bolşevicii. Ziarul britanic *Daily Mail* descoperise o conspiraţie internaţională a finanţiştilor evrei, care sprijinea regimul de la Moscova – una dintre cele mai implauzibile născociri produse de acea publicaţie.

În privinţa tratatului cu Germania, Wilson şi Clemenceau

avură câştig de cauză în faţa lui Lloyd George şi, ceva mai devreme în acea zi, echipa germană de la Hotel des Réservoirs primise o înştiinţare prin care i se cerea în mod imperios să accepte condiţiile în decurs de trei zile.

Walter contempla posomorât viitorul ţării sale, în timp ce stătea pe bancheta din spate a maşinii lui Fitz. Germania avea să fie transformată într-o colonie africană, se gândi el, locuitorii primitivi muncind doar ca să îşi îmbogăţească stăpânii străini. Nu voia să-şi crească copiii într-un asemenea loc.

Maud aştepta în studioul fotografului, arătând minunat într-o rochie subţire de vară realizată de croitorul ei preferat, Paul Poiret.

Fotograful avea un decor pictat ce înfăţişa o grădină înflorită, care lui Maud i se păru de prost gust, aşa că pozară în faţa perdelelor simple din sala de mese. La început au stat unul lângă celălalt fără să se atingă, ca nişte străini. Fotograful propuse ca Walter să îngenuncheze în faţa lui Maud, însă asta era mult prea siropos. În cele din urmă găsiră o poziţie pe placul tuturor, cu ei doi ţinându-se de mână şi uitându-se unul la altul, în loc să privească spre obiectiv.

Fotograful le promise că pozele aveau să fie gata a doua zi.

Se duseră apoi la han să servească prânzul.

— Aliaţii nu pot să-i ordone pur şi simplu Germaniei să semneze, rosti Maud. Asta nu-i negociere.

— Aşa au făcut.

— Ce se întâmplă dacă refuzaţi?

— Nu ne-au spus.

— Ce aveţi de gând să faceţi?

— O parte din delegaţie se întoarce la Berlin diseară, ca să se consulte cu guvernul nostru. Oftă şi adăugă: Mă tem că am fost ales să merg cu ei.

— Atunci a sosit timpul să facem anunţul. O să plec la Londra mâine, după ce iau fotografiile.

— Bine, zise el. O să-i spun mamei mele de îndată ce ajung la Berlin. Ea o să primească bine vestea. Apoi o să-i spun tatei. El nu o s-o primească deloc bine.

— Eu o să vorbesc cu mătuşa Herm şi cu prinţesa Bea, apoi o să-i scriu lui Fitz în Rusia.

— Deci asta va fi ultima oară când ne vedem… pentru ceva vreme.

— În cazul ăsta, mănâncă şi hai în pat.

(iv)

Gus şi Rosa se întâlniră în Grădinile Tuileries. Parisul începea să revină la normal, se gândi Gus fericit. Soarele strălucea, copacii erau înfrunziţi şi bărbaţi cu garoafe la butonieră fumau trabuc şi urmăreau cele mai bine îmbrăcate femei din lume trecând pe alei. De o parte a parcului, Rue de Rivoli era aglomerată cu maşini, camioane şi căruţe trase de cai; de cealaltă parte, barjele cu marfă împânzeau Sena. Poate că lumea avea să-şi revină totuşi.

Rosa era încântătoare – purta o rochie roşie din bumbac subţire şi o pălărie cu boruri largi. „Dacă aş şti să pictez, se gândi Gus când o văzu, aş picta-o aşa cum este acum.”

El purta un sacou albastru şi o pălărie de paie elegantă. Când îl văzu, ea pufni în râs.

— Ce este? o întrebă el.

— Nimic. Arăţi bine.

— E datorită pălăriei, nu?

Ea îşi înăbuşi un alt chicotit.

— Eşti simpatic.

— Arată stupid. Nu am ce-i face. Aşa păţesc când port pălării. Probabil pentru că am forma unui ciocan cu cap rotund.

Ea îl sărută uşor pe buze.

— Eşti cel mai atrăgător bărbat din Paris.

Cel mai mult îl uimea că ea era sinceră când zicea asta. Gus se gândi: „Cum de-am avut atâta noroc?”

O luă de braţ.

— Hai să ne plimbăm!

Porniră încet spre Luvru. Ea spuse:

— Ai văzut *Tatler*-ul de azi?

— Revista londoneză? Nu, de ce?

— Se pare că prietena ta apropiată, Lady Maud, s-a căsătorit cu un german.

— O! exclamă el. Cum de-au aflat?

— Vrei să spui că ştiai?

— Ghicisem. L-am văzut pe Walter la Berlin în 1916 şi el m-a rugat să-i duc o scrisoare lui Maud. Mi-am dat seama că asta însemna că erau fie logodiţi, fie căsătoriţi.

— Ce discret eşti! Ai tăcut mâlc.

— Era un secret periculos.

— S-ar putea să fie încă periculos. *Tatler* vorbeşte frumos

despre ei, dar alte ziare ar putea adopta un ton diferit.

— Maud a mai fost atacată de presă şi înainte. Este călită.

Rosa se fâstâci.

— Bănuiesc că despre asta discutaţi în acea noapte în care te-am văzut vorbind cu ea între patru ochi.

— Întocmai. Mă întreba dacă mai ştiu ceva de Walter.

— Mă simt prost pentru că am crezut că flirtai cu ea.

— Te iert, dar îmi rezerv dreptul de a readuce subiectul în discuţie data viitoare când mă critici fără motiv. Pot să te întreb ceva?

— Orice vrei, Gus.

— Am trei întrebări, de fapt.

— Sună ameninţător! Ca într-un basm tradiţional. Dacă nu nimeresc răspunsurile corecte, voi fi surghiunită?

— Mai eşti anarhistă?

— Te-ar deranja dacă aş fi?

— Mă întreb doar dacă ar putea să ne despartă simpatiile politice.

— Anarhismul este credinţa că nimeni nu are dreptul să domnească. Toate filosofiile politice, de la dreptul divin al regilor până la contractul social al lui Rousseau, încearcă să justifice autoritatea. Anarhiştii consideră greşite toate aceste teorii, deoarece nicio formă de autoritate nu este legitimă.

— De necontestat în teorie. Imposibil de aplicat în practică.

— Văd că-ţi merge mintea. Într-adevăr, toţi anarhiştii sunt împotriva sistemului, însă există diferenţe mari între ei în ceea ce priveşte viziunea asupra felului în care ar trebui să funcţioneze societatea.

— Şi care este viziunea ta?

— Nu mai văd lucrurile la fel de clar ca înainte. De când am început să mă ocup de Casa Albă, am căpătat o perspectivă nouă asupra politicii. Însă încă mai cred că autoritatea trebuie să îşi justifice necesitatea.

— Nu cred că ne vom contrazice vreodată pe această temă.

— Bun. Următoarea întrebare?

— Spune-mi despre ochiul tău.

— Aşa m-am născut. Aş fi putut face o operaţie pentru a mi-l deschide. În spatele pleoapei este doar o masă de ţesut inutil, dar aş putea purta un ochi de sticlă. Totuşi, nu s-ar închide niciodată. Am considerat că acesta este răul cel mai mic. Te deranjează?

El se opri şi se întoarse cu faţa spre ea.

— Pot să îl sărut?

Ea ezită.

— Bine…

El se aplecă şi îi sărută pleoapa închisă. Nu simţi nimic nefiresc când o atinse cu buzele. Era ca şi cum ar fi sărutat-o pe obraz.

— Îţi mulţumesc, îi spuse el.

Ea zise aproape şoptind:

— Nimeni nu a mai făcut asta până acum.

El dădu din cap – se aşteptase să fie un soi de tabu.

Ea îl întrebă:

— De ce ai vrut s-o faci?

— Pentru că iubesc tot ce ţine de tine şi vreau să mă asigur că ştii asta.

— Oo…

Ea rămase tăcută câteva clipe, copleşită de emoţie; însă apoi zâmbi larg şi reveni la tonul ei ştrengăresc preferat:

— Ei bine, dacă mai e vreun loc ciudat pe care vrei să-l săruţi, dă-mi de ştire.

El nu prea ştia cum să răspundă la această ofertă vag incitantă, aşa că o lăsă momentan deoparte, pentru a se gândi mai pe îndelete la ea.

— Mai am o întrebare.

— Spune.

— Acum patru luni ţi-am zis că te iubesc.

— Nu am uitat.

— Dar tu nu mi-ai zis ce simţi pentru mine.

— Nu este evident?

— Poate că da, dar aş vrea să-mi spui totuşi. Mă iubeşti?

— O, Gus, nu pricepi?

Expresia de pe chipul ei se schimbă şi păru să cadă pradă suferinţei.

— Nu sunt destul de bună pentru tine. Tu erai cel mai vânat burlac din Buffalo, iar eu anarhista cu un singur ochi. Ar trebui să iubeşti o femeie elegantă, frumoasă şi bogată. Eu sunt fată de doctor – mama mea a fost o simplă menajeră. Nu sunt persoana potrivită pe care să o iubeşti.

— Dar mă iubeşti? întrebă el, cu o insistenţă nezdruncinată.

Ea începu să plângă.

— Sigur că te iubesc, nătăfleţule. Te iubesc din tot sufletul!

El o cuprinse în braţe.

— Atunci, asta e tot ce contează, zise el.

(v)

Mătuşa Herm lăsă jos *Tatler*-ul.

— A fost foarte urât din partea ta să te căsătoreşti în secret, îi zise ea lui Maud. Apoi zâmbi conspirativ: Dar ce romantic!

Se aflau în salonul casei din Mayfair a lui Fitz. Bea redecorase locul după încheierea războiului, în noul stil Art Deco, cu scaune cu aspect utilitar şi alte zorzoane moderniste din argint de la Asprey. Alături de Maud şi de Herm se mai aflau prietenul pezevenchi al lui Fitz, Bing Westhampton, şi soţia acestuia. Sezonul londonez era în toi şi urmau să meargă cu toţii la operă de îndată ce Bea era gata. Ea le spunea noapte bună Băiatului, acum în vârstă de trei ani şi jumătate, şi lui Andrew, care avea 18 luni.

Maud ridică revista şi se mai uită o dată la articol. Fotografia nu o mulţumea în mod deosebit. Îşi închipuise că va înfăţişa doi îndrăgostiţi. Din păcate, părea o scenă desprinsă dintr-un film de cinematograf. Walter arăta ca un prădător, ţinând-o de mână şi ţintuind-o cu privirea ca un Lothario răuvoitor, iar ea părea o ingenuă pe punctul de a cădea pradă farmecelor lui.

Totuşi, textul era tot ce îşi dorise. Jurnalistul le amintea cititorilor că Lady Maud fusese „o sufragetă în ton cu moda” înainte de război, că începuse campania din ziarul *Soldier’s Wife* pentru drepturile femeilor rămase acasă şi că fusese băgată la închisoare pentru că protestase în numele lui Jayne McCulley. Mai menţiona că ea şi cu Walter intenţionaseră să îşi anunţe logodna în mod normal, dar că fuseseră împiedicaţi de izbucnirea războiului. Căsătoria lor secretă, oficiată pe fugă, era prezentată drept o încercare disperată de a face lucrul potrivit în împrejurări anormale.

Maud insistase să fie citată cu precizie, iar revista se ţinuse de cuvânt. „Ştiu că unii britanici îi urăsc pe germani, declarase ea. Dar mai ştiu şi că Walter, la fel ca mulţi alţi germani, a făcut tot posibilul ca să prevină războiul. Acum, că s-a terminat, trebuie să facem pace şi să reînnodăm prietenia cu foştii inamici şi sper din tot sufletul că lumea va vedea legătura noastră ca pe un simbol al noii lumi.”

În anii ei de campanii politice, Maud aflase că puteai uneori să

câştigi sprijinul unei publicaţii dacă îi ofereai o poveste bună în exclusivitate.

Walter se întorsese la Berlin, aşa cum fusese plănuit. Germanii fuseseră huiduiţi de mulţimile strânse în timp ce se îndreptau spre gară, ca să plece acasă. O secretară fusese lovită cu o piatră. Comentariul francezilor fusese: „Amintiţi-vă ce i-au făcut Belgiei”. Secretara era încă în spital. Între timp, poporul german se opunea vehement semnării tratatului.

Bing se aşeză lângă Maud pe canapea. Pentru prima oară, nu încerca să flirteze cu ea.

— Aş fi vrut să fie şi fratele tău aici, ca să te sfătuiască cu privire la asta, rosti el, făcând un semn cu capul spre revistă.

Maud îi scrisese lui Fitz ca să-i dea de veste despre căsătorie şi îi trimisese şi poza decupată din *Tatler,* ca să-i arate că societatea londoneză îi acceptase gestul. Nu putea să ştie cât de mult avea să-i ia scrisorii ca să ajungă oriunde s-ar fi aflat Fitz şi nu aştepta un răspuns decât peste câteva luni. Până atunci, avea să fie prea târziu pentru ca Fitz să mai protesteze. Nu-i mai rămânea de ales decât să zâmbească şi să o felicite.

Maud se zbârli auzind aluzia cum că ar avea nevoie de un bărbat care să-i spună ce să facă.

— Ce-ar putea să-mi zică Fitz?

— În viitorul apropiat, viaţa soţiei unui german va fi foarte aspră.

— Ştiu asta şi fără să mi-o spună un bărbat.

— În absenţa lui Fitz, mă simt oarecum responsabil.

— Te rog, nu este cazul.

Maud încercă să nu se simtă jignită. Ce sfat i-ar fi putut da Bing, în afară de cum să parieze şi să bea în cluburile de noapte ale lumii?

El îşi coborî glasul şi spuse:

— Ezit să-ţi spun asta, dar…

Aruncă o privire spre mătuşa Herm, care pricepu aluzia şi se duse să-şi mai toarne nişte cafea.

— Dacă ai putea susţine că această căsătorie nu a fost consumată, atunci ai putea obţine o anulare.

Maud se gândi la camera cu perdele galbene precum ciuboţica cucului şi fu nevoită să îşi înăbuşe un surâs de fericire.

— Dar nu pot…

— Te rog să nu-mi spui nimic despre asta. Vreau doar să mă asigur că îţi cunoşti opţiunile.

Maud îşi înăbuşi indignarea din ce în ce mai mare.

— Ştiu că îmi vrei binele, Bing…

— Mai există şi varianta divorţului. Se găseşte mereu o cale prin care un bărbat să-i ofere temei de divorţ soţiei.

Maud nu-şi mai putu ţine în frâu revolta.

— Te rog să încetezi imediat discuţia despre acest subiect, rosti ea pe un ton ridicat. Nu am nici cea mai mică dorinţă să obţin o anulare sau un divorţ. Îl iubesc pe Walter.

Bing se îmbufnă.

— Încercam doar să enunţ ce cred că ţi-ar spune Fitz, capul familiei, dacă ar fi aici. Se ridică în picioare şi îi zise soţiei sale: Hai să mergem, bine? Nu are rost să întârziem toţi.

Câteva minute mai târziu Bea coborî, îmbrăcată într-o rochie nouă din mătase roz.

— Sunt gata, spuse ea, de parcă ea i-ar fi aşteptat pe ei şi nu invers.

Privirea îi zăbovi o clipă asupra mâinii stângi a lui Maud, observând verigheta, dar nu spuse nimic. Când Maud îi dădu vestea, răspunsul ei fu cât se poate de neutru:

— Sper că veţi fi fericiţi, zise ea fără căldură. Şi sper că Fitz va reuşi să se împace cu gândul că nu i-ai cerut mai întâi permisiunea.

Ieşiră şi urcară în maşină. Era Cadillacul negru pe care Fitz îl cumpărase după ce rămăsese blocat în Franţa cel albastru. Totul era pus la dispoziţie de Fitz, reflectă Maud: casa în care locuiau cele trei femei, rochiile exorbitante pe care le purtau, maşina şi loja de la operă. Facturile de la hotelul Ritz din Paris îi fuseseră expediate lui Albert Solman – însărcinatul cu afaceri al lui Fitz, din Londra – şi achitate fără nicio întrebare. Fitz nu se plângea niciodată. Walter nu putea să îi asigure un asemenea lux, iar ea ştia asta. Poate că Bing avea dreptate şi ei avea să-i fie greu fără luxul cu care se obişnuise. Dar măcar urma să fie alături de bărbatul pe care îl iubea.

Ajunseră la Covent Garden în ultima clipă, din cauza întârzierii lui Bea. Spectatorii îşi ocupaseră deja locurile. Cele trei femei urcară în grabă treptele acoperite cu covor roşu şi se îndreptară spre lojă. Maud îşi aminti deodată ce îi făcuse lui Walter în această lojă în timpul spectacolului *Don Giovanni.* Se simţi stânjenită: ce-o apucase de riscase în asemenea măsură?

Bing Westhampton era deja acolo cu soţia lui şi se ridică şi îi ţinu scaunul lui Bea. Sala era cufundată în tăcere: spectacolul

era pe punctul de a începe. Urmăritul celorlalţi oameni era una dintre atracţiile operei şi multe capete se întoarseră să se uite la prinţesă când aceasta se aşeză. Mătuşa Herm stătea în rândul al doilea, dar Bing trase un scaun din primul rând pentru Maud. Un zumzet se înălţă din boxele de jos: aproape toţi cei prezenţi văzuseră fotografia şi citiseră articolul din *Tatler.* Mulţi dintre ei o cunoşteau personal pe Maud: aceasta era societatea londoneză – aristocraţii şi politicienii, judecătorii şi episcopii, artiştii de succes şi oamenii de afaceri bogaţi cu soţiile lor. Maud rămase un moment în picioare ca să le permită să o vadă bine şi să observe cât de mulţumită şi de mândră este.

Asta se dovedi însă o greşeală.

Sunetul din public se modifică – murmurul se înteţi. Nu se distingeau cuvinte, dar chiar şi aşa, vocile aveau o notă de dezaprobare, precum schimbarea de ton din bâzâitul unei muşte când dă de o fereastră închisă.

Maud fu descumpănită. Apoi auzi un alt zgomot, ce semăna îngrozitor de mult cu un ţâţâit; confuză şi deznădăjduită, se aşeză pe scaun.

Însă asta nu schimbă cu nimic lucrurile. Toată lumea se holba la ea acum. În câteva secunde ţâţâitul se întinse în toate boxele, apoi începu să se audă şi din loje.

— Ce urât, rosti Bing firav, în semn de protest.

Maud nu mai văzuse niciodată atâta ură, nici măcar în toiul mitingurilor sale ca sufragetă. Simţi o durere în stomac, ca o crampă. Îşi dorea să înceapă mai repede muzica, dar dirijorul se holba şi el la ea, cu bagheta lăsată pe lângă trup.

Încercă să le întoarcă privirea cu mândrie, dar lacrimile îi umplură ochii, înceţoşându-i vederea. Acest coşmar nu avea să se sfârşească de la sine, trebuia să facă ceva.

Se ridică în picioare, iar ţâţâitul se intensifică.

Lacrimile îi şiroiau pe faţă. Fără să mai vadă aproape nimic, se întoarse cu spatele. Dărâmându-şi scaunul, porni împleticindu-se spre uşa din spatele lojei. Mătuşa Herm se ridică, exclamând:

— O, vai, vai, vai!

Bing sări în picioare şi deschise uşa. Maud ieşi afară, cu mătuşa Herm urmând-o îndeaproape. Bing ieşi şi el după ele. În spatele ei, Maud auzi ţâţâitul transformându-se în hohote de râs şi apoi, spre groaza ei, spectatorii începură să aplaude, felicitându-se pentru că se descotorosiseră de ea; aplauzele lor răutăcioase o urmăriră de-a lungul coridorului şi scărilor, până la

ieşirea din clădire.

(vi)

Drumul de la poarta parcului până la Palatul Versailles era lung de-o milă. Astăzi era străbătut de sute de cavalerişti francezi călare, în uniforme albastre. Soarele de vară scânteia din căştile lor de oţel. Soldaţii ţineau lănci cu flamuri roşii şi albe, ce fluturau în briza caldă.

Johnny Remarc izbutise să-i obţină lui Maud o invitaţie la semnarea tratatului de pace, în pofida ruşinii păţite la operă; însă fu nevoită să călătorească în remorca unui autocamion, înghesuită printre toate secretarele din delegaţia britanică, ca nişte oi duse la târg.

La un moment dat păruse că germanii vor refuza să semneze. Eroul de război, feldmareşalul von Hindenburg, declarase că el unul ar prefera să sufere o înfrângere onorabilă decât să accepte o pace ruşinoasă. Cabinetul german demisionase *in corpore,* nefiind de acord cu tratatul. La fel procedase şi conducătorul delegaţiei lor de la Paris. În cele din urmă, Adunarea Naţională votase pentru semnarea tuturor articolelor, mai puţin a celebrei clauze de vinovăţie. Însă chiar şi asta era inacceptabil, replicaseră imediat Aliaţii.

— Ce vor face Aliaţii dacă germanii refuză? îl întrebase Maud pe Walter la han, unde locuiau acum împreună cât se poate de discret.

— Spun că vor invada Germania.

Maud clătină din cap.

— Soldaţii noştri nu vor lupta.

— Nici ai noştri.

— Deci s-ar ajunge din nou într-un punct mort.

— Da, numai că flota britanică nu a ridicat încă blocada, deci Germania tot nu poate primi provizii. Aliaţii vor aştepta până când răzmeriţele provocate de foamete vor izbucni în toate oraşele germane, apoi vor intra în ţară fără să mai întâmpine opoziţie.

— Deci trebuie să semnaţi.

— Semnăm sau murim de foame, rosti Walter cu amărăciune.

Era 28 iunie şi se împlineau exact cinci ani de la asasinarea arhiducelui la Sarajevo.

Autocamionul le duse pe secretare în curte, iar ele coborâră

cât putură de graţios. Maud intră în palat şi urcă scara cea mare, pe care erau înşiruiţi alţi soldaţi francezi împopoţonaţi, de această dată din Garda Republicană, purtând căşti argintii cu panaş din păr de cal.

Într-un final intră în Sala Oglinzilor. Aceasta era una dintre cele mai grandioase încăperi din lume. Era mare cât trei terenuri de tenis puse cap la cap. Într-una dintre părţi, şaptesprezece ferestre înalte dădeau spre grădină; pe celălalt perete, ferestrele se reflectau în şaptesprezece arcade cu oglinzi. Şi, cel mai important dintre toate, aceasta era încăperea în care, în 1871, la sfârşitul războiului franco-prusac, germanii victorioşi îşi încoronaseră primul împărat şi îi siliseră pe francezi să le cedeze Alsacia şi Lorena. Germanii urmau să fie acum umiliţi sub acelaşi tavan boltit. Şi fără îndoială că unii dintre ei visau deja la clipa din viitor în care aveau să se răzbune la rândul lor. „Înjosirea la care îi supui pe alţii se întoarce împotriva ta, mai devreme sau mai târziu, şi te bântuie”, se gândi Maud. Oare oamenii aflaţi în tabere diferite la ceremonia din ziua aceea se vor gândi şi ei la asta? Probabil că nu.

Îşi găsi locul pe una dintre băncile din pluş roşu. Erau acolo zeci de reporteri şi de fotografi, iar o echipă de filmare cu camere imense era gata să consemneze evenimentul. Ştabii intrară pe rând şi se aşezară la o masă lungă: Clemenceau, relaxat şi ireverenţios, Wilson – formal şi băţos, Lloyd George – precum un cocoş de Bantam îmbătrânit. Gus Dewar apăru şi-i şopti ceva la ureche lui Wilson, apoi se duse la masa presei şi vorbi cu o reporteriţă drăguţă care avea un singur ochi. Maud îşi aminti că o mai văzuse înainte. Gus era îndrăgostit de ea, îşi dădu seama Maud.

La ora trei, cineva ceru să se facă linişte şi peste sală se aşternu o tăcere respectuoasă. Clemenceau zise ceva, o uşă se deschise şi intrară cei doi semnatari germani. Maud ştia de la Walter că nimeni din Berlin nu dorise să îşi semneze numele pe tratat, iar în cele din urmă fuseseră trimişi ministrul de externe şi cel al poştelor. Cei doi bărbaţi erau palizi şi cu un aer jenat.

Clemenceau ţinu un scurt discurs, apoi le făcu semn germanilor să se apropie. Cei doi oameni scoaseră stilourile din buzunare şi semnară documentul de pe masă. Un moment mai târziu, la un semnal ascuns, afară se auziră salve de tun, vestind lumii că tratatul de pace fusese semnat.

Ceilalţi delegaţi veniră şi ei să semneze, nu doar din partea

marilor puteri, ci şi din partea tuturor ţărilor care luau parte la tratat. Procedura se prelungi, iar spectatorii începură să discute între ei. Germanii rămaseră încremeniţi până ce totul se isprăvi, apoi fură escortaţi afară.

Maud era complet dezgustată. „Am propovăduit pacea, se gândi ea, dar nouă nu ne stă gândul decât la răzbunare.” Ieşi din palat. Afară, Wilson şi Lloyd George erau asaltaţi din toate părţile de spectatorii bucuroşi. Ocoli mulţimea, porni spre oraş şi se duse la hotelul germanilor.

Spera ca Walter să nu fie prea deprimat: fusese o zi groaznică pentru el.

Îl găsi făcându-şi bagajele.

— Plecăm spre casă diseară, îi spuse el. Toată delegaţia.

— Atât de repede…!

Aproape că nu se gândise deloc la ce avea să se întâmple după semnarea tratatului. Era un eveniment de o semnificaţie atât de dramatică, încât nu se putuse gândi şi la altceva.

Spre deosebire de ea, Walter se gândise şi avea un plan.

— Vino cu mine, îi spuse el direct.

— Nu pot primi permisiunea de a merge în Germania.

— De permisiunea cui ai nevoie? Ţi-am făcut rost de un paşaport german, pe numele doamnei Maud von Ulrich.

Ea era uluită.

— Cum ai reuşit asta? întrebă ea, deşi aceasta nu era nici pe departe cea mai importantă întrebare din mintea ei.

— Nu a fost greu. Eşti soţia unui cetăţean german. Eşti îndreptăţită să primeşti un paşaport. Mi-am folosit influenţa specială doar ca să scurtez îndeplinirea formalităţilor şi am rezolvat totul în câteva ore.

Ea se holbă la el – era totul atât de brusc.

— Deci vii cu mine? o întrebă el.

Maud îi citi spaima în ochi. Walter se gândea că ea ar fi putut să dea înapoi în ultima clipă. Groaza lui la gândul că o putea pierde o făcu să vrea să plângă. Se simţea foarte norocoasă să fie iubită atât de pătimaş.

— Da, zise ea. Da, vin. Sigur că vin.

El nu era convins.

— Eşti sigură că asta îţi doreşti?

Ea încuviinţă.

— Îţi aminteşti povestea lui Rut din Biblie?

— Bineînţeles. De ce…?

Maud o citise de mai multe ori în ultimele câteva săptămâni şi acum cită cuvintele care o impresionaseră.

— „Unde te vei duce tu, acolo voi merge şi eu şi unde vei trăi tu, voi trăi şi eu; poporul tău va fi poporul meu şi Dumnezeul tău va fi Dumnezeul meu; unde vei muri tu…”

Se opri, nemaiputând vorbi din cauza nodului care i se pusese în gât; apoi, după o clipă, înghiţi în sec şi continuă. „Unde vei muri tu, voi muri şi eu şi acolo voi fi îngropată.”

El zâmbi, însă avea lacrimi în ochi.

— Îţi mulţumesc, rosti el.

— Te iubesc, zise ea. La ce oră pleacă trenul?

Capitolul 38
August – octombrie 1919

Gus şi Rosa se întoarseră la Washington în acelaşi timp cu preşedintele. În august reuşiră să obţină concediu amândoi şi să meargă acasă, în Buffalo. A doua zi după ce sosiră, Gus o duse pe Rosa să-i cunoască părinţii.

Era agitat. Voia cu disperare ca mama lui să o placă pe Rosa. Însă mama avea o părere exagerat de bună despre cât de atrăgător era fiul ei pentru femei. Le găsise cusururi tuturor fetelor pe care le pomenise el vreodată. Niciuna nu era suficient de bună pentru el, mai ales din punct de vedere social. Dacă ar fi vrut să se însoare cu fiica regelui Angliei, probabil că i-ar fi spus: „N-ai putut şi tu să găseşti o americancă bine-crescută şi cumsecade?”

— Primul lucru pe care îl vei remarca la ea, mamă, este frumuseţea ei, îi zise Gus la micul dejun din acea dimineaţă. Al doilea lucru va fi că are un singur ochi. După câteva minute, îţi vei da seama că este foarte deşteaptă. Iar când vei ajunge să o cunoşti mai bine, vei înţelege că este cea mai minunată tânără din lume.

— Sunt sigură că aşa va fi, rosti mama lui, cu obişnuita ei lipsă de sinceritate care-ţi tăia răsuflarea. Cine sunt părinţii ei?

Rosa sosi la jumătatea după-amiezii, când mama trăgea un pui de somn şi tata era încă în centru. Gus îi arătă casa şi terenul din jurul acesteia. Ea spuse pe un ton neliniştit:

— Ştii că eu provin dintr-un mediu mult mai modest, nu?

— O să te obişnuieşti repede, răspunse el. Oricum, noi nu vom locui într-o asemenea splendoare. Dar am putea să cumpărăm o căsuţă elegantă în Washington.

Jucară apoi tenis. Era un meci dezechilibrat: Gus cu braţele şi cu picioarele lui lungi era prea bun pentru ea, iar ea nu putea judeca foarte bine distanţele. Însă se strădui din răsputeri, luptând pentru fiecare minge şi câştigând câteva ghemuri. Iar ea arăta atât de sexy în rochia albă de tenis lungă până la jumătatea pulpei, încât el trebui să se străduiască să se concentreze asupra loviturilor.

Când intrară să bea ceai, erau amândoi lac de sudoare.

— Adună-ţi toate rezervele de toleranţă şi bunăvoinţă, îi

spuse Gus în faţa uşii de la salon. Mama poate fi groaznic de snoabă.

Însă mama se purtă impecabil. O sărută pe Rosa pe ambii obraji şi zise:

— Arătaţi nemaipomenit de sănătoşi amândoi, înviorați de efort cum sunteţi! Domnişoară Hellman, mă bucur mult să te cunosc şi sper să devenim prietene!

— Sunteţi foarte cumsecade, doamnă, răspunse Rosa. Ar fi un privilegiu să mă pot considera prietena dumneavoastră.

Mama fu măgulită de acest compliment. Ştia că era una dintre doamnele importante ale societăţii din Buffalo şi socotea de cuviinţă ca tinerele să o trateze cu deferenţă. Rosa intuise asta imediat. Isteaţă fată, se gândi Gus. Şi generoasă pe deasupra, dat fiind faptul că în adâncul sufletului detesta orice formă de autoritate.

— Îl cunosc pe Fritz Hellman, fratele dumitale, spuse mama.

Fritz era violonist în Orchestra Simfonică din Buffalo, iar mama era în conducerea acesteia.

— Are un talent excepţional, continuă ea.

— Vă mulţumesc. Suntem foarte mândri de el.

Mama începu să flecărească, iar Rosa o lăsă să conducă discuţia. Gus nu putu să nu-şi aducă aminte cum mai adusese odată acasă o fată cu care plănuia să se însoare: Olga Vyalov. Reacţia mamei fusese diferită: se purtase curtenitor şi politicos, dar Gus ştiuse că nu era cu sufletul împăcat. Astăzi părea sinceră.

O întrebase pe mama lui despre familia Vyalov cu o zi în urmă. Lev Peshkov fusese trimis în Siberia ca translator al armatei. Olga nu mergea la prea multe evenimente sociale şi părea ocupată cu creşterea copilului lor. Josef intervenise pe lângă tatăl lui Gus, senatorul Dewar, pentru acordarea unui ajutor militar mai consistent pentru Albi.

— Pare să creadă că bolşevicii vor periclita afacerea familiei Vyalov din Petrograd, îi explicase mama.

— Este cel mai bun lucru pe care l-am auzit până acum despre bolşevici, replicase Gus.

După ceai se duseră să se schimbe. Gus era tulburat de gândul că Rosa face duş în camera alăturată. Nu o văzuse niciodată goală. Petrecuseră ore pline de pasiune în camera ei de hotel din Paris, dar nu făcuseră sex. „Îmi pare rău că sunt atât de demodată, rostise ea, scuzându-se, dar mi se pare că ar trebui să

aşteptăm.” Nu era chiar atât de anarhistă pe cât susţinea.

La cină urmau să vină şi părinţii ei. Gus îşi puse un sacou scurt şi coborî la parter. Pregăti un scotch pentru tatăl său, dar nu şi pentru sine. Simţea că era mai bine să rămână cu capul pe umeri.

Rosa coborî îmbrăcată într-o rochie neagră, care o făcea să arate nemaipomenit. Părinţii ei îşi făcură apariţia la ora şase fix. Norman Hellman purta redingotă şi cravată albă, nu tocmai potrivite pentru o cină în familie, dar poate că nu avea un smoching. Era un spiriduş de om, cu un zâmbet extrem de fermecător, şi Gus îşi dădu seama imediat că Rosa semăna cu el. Bău două pahare de martini destul de rapid, singurul semn de încordare din partea lui, apoi nu mai bău deloc alcool. Mama Rosei, Hilda, era o frumuseţe zveltă, cu mâini minunate şi delicate. Era greu să ţi-o imaginezi ca menajeră. Tatăl lui Gus o plăcu imediat.

Când se aşezară la masă, doctorul Hellman rosti:

— Care sunt planurile tale în ceea ce priveşte cariera, Gus?

Avea tot dreptul să întrebe asta, fiind tatăl femeii pe care Gus o iubea, dar el nu avea cine ştie ce răspuns.

— Voi lucra pentru preşedinte cât timp va avea nevoie de mine.

— Trece printr-o perioadă dificilă acum.

— Aşa este. Senatul îl şicanează în legătură cu semnarea tratatului de pace de la Versailles. Gus încercă să nu pară prea înverşunat când adăugă: După tot ce a făcut Wilson ca să-i convingă pe europeni să înfiinţeze Liga Naţiunilor, nu-mi vine să cred că americanii strâmbă din nas la acest concept.

— Senatorul Lodge este un scandalagiu redutabil.

Gus îl considera pe senatorul Lodge un ticălos egocentric.

— Preşedintele a decis să nu îl ia pe Lodge cu el la Paris şi acum Lodge se răzbună.

Tatăl lui Gus, care era atât un vechi prieten de-al preşedintelui, cât şi senator, zise:

— Woodrow a inclus Liga Naţiunilor în tratatul de pace negândindu-se că am putea respinge tratatul şi astfel vom fi nevoiţi să acceptăm liga. Ridică din umeri şi adăugă: Lodge i-a spus să se ducă dracu’.

Doctorul Hellman continuă:

— Ca să fim drepţi cu Lodge, cred că poporul american are motive de îngrijorare cu privire la articolul zece. Dacă ne

alăturăm unei ligi care garantează să-şi protejeze membrii de agresiuni, angajăm forţele americane în potenţiale conflicte pe viitor.

Replica lui Gus veni repede:

— Dacă liga este puternică, nimeni nu va îndrăzni să o sfideze.

— Eu nu sunt la fel de încrezător ca dumneata în această privinţă.

Gus nu voia să se certe cu tatăl Rosei, dar era foarte ataşat de ideea Ligii Naţiunilor.

— Nu spun că nu ar mai exista războaie, rosti el pe un ton împăciuitor, însă cred că acestea ar fi mai puţine şi mai scurte, iar agresorii nu ar avea prea mult de câştigat de pe urma lor.

— Iar eu cred că s-ar putea să ai dreptate. Dar mulţi alegători zic: „Las-o încolo de lume, pe mine mă interesează doar America. Nu cumva suntem pe punctul de a deveni jandarmul mondial?” Este o întrebare de bun-simţ.

Gus se strădui să îşi ascundă mânia. Liga era cea mai mare speranţă de pace oferită vreodată omenirii şi era pe cale de a eşua din cauza unor pedanterii obtuze precum aceasta. Spuse:

— Consiliul Ligii trebuie să ia decizii unanime, aşa că Statele Unite nu se vor trezi niciodată implicate într-un război fără voia lor.

— Cu toate acestea, nu are rost să avem o ligă decât dacă aceasta este gata de luptă.

Aşa erau toţi oponenţii ligii: mai întâi se plângeau că avea să se ajungă la război, apoi că acesta avea să fie evitat. Gus zise:

— Aceste probleme sunt minore în comparaţie cu morţile a milioane de oameni!

Doctorul Hellman ridică din umeri, prea politicos ca să mai insiste în faţa unui adversar atât de pătimaş.

— Oricum, rosti el, cred că un tratat extern necesită votul a două treimi din Senat pentru ratificare.

— Şi momentan nu avem nici măcar jumătate, spuse Gus abătut.

Rosa, care făcea reportaje pe acest subiect, zise:

— Eu am numărat patruzeci de voturi pentru, incluzându-l şi pe al dumneavoastră, domnule senator Dewar. Patruzeci şi trei sunt rezervaţi, opt se opun cu înverşunare, iar cinci sunt nehotărâţi.

Tatăl ei îl întrebă pe Gus:

— Deci ce va face preşedintele?

— Va încerca să se adreseze oamenilor peste capul politicienilor. Plănuieşte un turneu de zece mii de mile prin întreaga ţară. Va ţine peste cincizeci de discursuri în patru săptămâni.

— Un program infernal. Are 62 de ani şi tensiunea arterială ridicată.

Era o nuanţă de maliţiozitate în tonul doctorului Hellman. Tot ce zicea era provocator. Era clar că dorea să vadă din ce e plămădit peţitorul fiicei sale. Gus răspunse:

— Da, dar până la sfârşitul turneului, preşedintele îi va fi explicat poporului american că lumea are nevoie de Liga Naţiunilor ca să se asigure că nu vom mai purta niciodată un război precum cel care tocmai s-a încheiat.

— Mă rog să ai dreptate.

— Wilson se pricepe cel mai bine să explice complicaţiile politice pe înţelesul oamenilor de rând.

La desert se servi şampanie.

— Înainte să începem, aş vrea să spun ceva, rosti Gus.

Părinţii lui îl priviră surprinşi: el nu ţinea niciodată discursuri.

— Domnule doctor Hellman, doamnă Hellman, ştiţi că o iubesc pe fiica dumneavoastră, care este cea mai minunată fată din lume. Ştiu că este demodat, dar aş dori să vă cer permisiunea – scoase din buzunar o cutiuţă din piele roşie – de a-i oferi acest inel de logodnă.

Deschise cutia. Înăuntru se afla un inel de aur cu un diamant de un carat. Nu era ostentativ, însă diamantul era de un alb pur – cea mai preţuită culoare –, tăiat în formă de briliant şi arăta fabulos.

Rosa rămase cu gura căscată. Doctorul Hellman îşi privi soţia şi amândoi zâmbiră.

— Cu siguranţă ai permisiunea noastră, zise doctorul.

Gus ocoli masa şi îngenunche lângă scaunul Rosei.

— Vrei să te căsătoreşti cu mine, draga mea Rosa? rosti el.

— O, da, scumpul meu Gus… şi mâine, dacă vrei!

El luă inelul din cutie şi i-l strecură pe deget.

— Îţi mulţumesc, îi spuse.

Mama lui izbucni în lacrimi.

(ii)

Gus se afla la bordul trenului prezidenţial când acesta plecă din Union Station, din Washington D.C., la ora şapte seara, miercuri, 3 septembrie. Wilson purta un sacou albastru, pantaloni albi şi o pălărie de paie. Soţia sa, Edith, călătorea cu el, la fel ca şi Cary Travers Grayson, medicul său personal. La bord se mai aflau de asemenea şi 21 de reporteri, inclusiv Rosa Hellman.

Gus avea încredere că Wilson putea câştiga această bătălie. Preşedintelui îi plăcuse întotdeauna legătura directă cu alegătorii. Şi câştigase războiul, la urma urmei.

Trenul călători în acea noapte până la Columbus, Ohio, unde preşedintele ţinu primul discurs al turneului. De acolo, cu mici opriri pe parcurs, merse mai departe spre Indianapolis, unde – în acea seară – vorbi în faţa unei mulţimi de douăzeci de mii de oameni.

Însă Gus fu descumpănit la sfârşitul zilei. Wilson nu strălucise deloc. Avea vocea răguşită. Apelase la notiţe – se descurca mult mai bine când nu le folosea – şi, când intrase în detaliile tehnice ale tratatului care îi preocupase pe toţi la Paris, păru să bată câmpii şi să piardă atenţia publicului. Gus ştia că preşedintele avea o durere de cap cumplită, care îl afecta atât de tare, încât uneori îi înceţoşa vederea.

Gus murea de grijă. Dincolo de faptul că prietenul şi mentorul lui era bolnav, erau lucruri şi mai importante în joc. Viitorul Americii şi al lumii atârna de ceea ce avea să se întâmple în următoarele săptămâni. Numai angajamentul personal al lui Wilson putea salva Liga Naţiunilor de atacurile adversarilor ei înguşti la minte.

După cină, Gus se duse în compartimentul Rosei. Era singura femeie printre reporteri, aşa că avea o cameră numai pentru ea. Deşi era aproape la fel de ataşată de ideea ligii ca Gus, îi zise:

— Este greu să găsesc ceva pozitiv de scris despre ziua de azi.

Se aşezară pe patul ei, sărutându-se şi îmbrăţişându-se, apoi îşi spuseră noapte bună şi se despărţiră. Stabiliseră nunta în octombrie, după turneul prezidenţial. Gus ar fi vrut să aibă loc şi mai devreme, dar părinţii voiau să aibă timp pentru pregătiri, iar mama lui Gus bombănise ceva despre o grabă indecentă, aşa că până la urmă cedase.

Wilson lucra la mici îmbunătăţiri ale discursului, bătând la

vechea sa maşină de scris Underwood în timp ce treceau prin nesfârşitele câmpii ale Vestului Mijlociu. Prestaţiile lui fură ceva mai reuşite în următoarele câteva zile. Gus îi sugeră să încerce să prezinte tratatul astfel încât să pară relevant pentru fiecare oraş în parte. Wilson le spuse oamenilor de afaceri importanţi din St. Louis că era nevoie de tratat pentru impulsionarea comerţului mondial, în Omaha spuse că lumea fără tratat ar fi ca o comunitate plină de dispute legate de hotarele de teren, cu toţi fermierii stând la gard cu puşca în mână. În loc să se mai piardă în explicaţii interminabile, prezentă principalele puncte în declaraţii succinte.

Gus îi mai sugeră lui Wilson să apeleze la emoţiile oamenilor. Aici nu era vorba doar de o viziune politică, zise el; era vorba de sentimentele pe care le aveau faţă de propria ţară. La Columbus, Wilson vorbi despre băieţii în kaki. La Sioux Falls, declară că ar vrea ca sacrificiul mamelor ai căror fii căzuseră pe câmpul de bătălie să nu fi fost în zadar. Apelă foarte rar la limbajul indecent, dar în Kansas City, locul de baştină al sarcasticului senator Reed, îşi compară adversarii cu bolşevicii. Şi repetă întruna ideea că avea să se ajungă la un nou război dacă Liga Naţiunilor eşuează.

Gus se ocupa de înlesnirea relaţiilor cu reporterii de la bord şi cu oamenii din locurile în care oprea trenul. Când Wilson vorbea fără să aibă un discurs pregătit, dactilografa lui redacta imediat o stenogramă, pe care Gus o distribuia. De asemenea, îl convinse pe Wilson să mai vină din când în când în vagonul-restaurant, pentru a vorbi în mod neoficial cu presa.

Toate aceste sugestii dădură roade. Publicul începu să reacţioneze din ce în ce mai bine. Reportajele din presă continuau să fie amestecate, dar mesajul lui Wilson era repetat constant chiar şi în ziarele care i se opuneau. Iar rapoartele primite de la Washington indicau că opoziţia este tot mai slăbită.

Însă Gus putea să observe cât de mult îl solicita campania pe preşedinte. Durerile sale de cap deveniră aproape continue. Dormea rău. Nu putea digera mâncarea obişnuită, iar doctorul Grayson îl hrănea cu lichide. Se alesese cu o infecţie în gât care se transformase într-un soi de astm şi începuse să aibă probleme de respiraţie. Încerca să doarmă stând în capul oaselor.

Toate aceste lucruri nu fură dezvăluite presei, nici măcar Rosei. Wilson continua să ţină discursuri, deşi vocea îi era tot mai stinsă. Mii de oameni îl aclamară în Salt Lake City, însă el părea stors de vlagă, încleştându-şi mâinile întruna, într-un gest bizar

care îl duse pe Gus cu gândul la un muribund.

Apoi, în noaptea de 25 septembrie, se produse brusc o agitaţie – Gus o auzi pe Edith chemându-l pe doctorul Grayson. Acesta îşi puse un halat şi se duse în vagonul preşedintelui.

Ceea ce descoperi acolo îl îngrozi şi îl întristă totodată – Wilson arăta cumplit. Abia mai putea respira şi căpătase un tic nervos care îi schimonosea faţa. Însă voia să continue chiar şi în aceste condiţii; dar Grayson era de neînduplecat, insistând ca preşedintele să îşi anuleze restul turneului, iar în cele din urmă Wilson cedă.

A doua zi dimineaţă, Gus anunţă presa, cu inima grea, că preşedintele suferise un atac nervos grav şi că fusese eliberată calea ferată pentru a grăbi drumul de întoarcere la Washington, lung de 1700 de mile. Toate întâlnirile preşedintelui din următoarele două săptămâni fură anulate, inclusiv o întrevedere cu senatorii care susţineau tratatul, unde urma să se stabilească planul de bătaie pentru obţinerea ratificării.

În seara aceea, Gus şi Rosa rămaseră în compartimentul ei, privind debusolaţi pe fereastră. Lumea se strângea în gări ca să-l vadă pe preşedinte trecând. Soarele asfinţise, însă mulţimile aşteptau în continuare, cu privirile ţintuite în amurg. Gus îşi aminti de trenul de la Brest la Paris şi de mulţimea tăcută care stătuse pe peron în toiul nopţii. Nu trecuse nici măcar un an de atunci şi deja speranţele lor se spulberaseră.

— Am făcut tot posibilul, rosti Gus, dar am dat greş.

— Eşti sigur?

— Cât timp a durat campania preşedintelui, nu se ştia cum se va sfârşi totul. Acum, că Wilson s-a îmbolnăvit, şansele ca tratatul să fie ratificat de Senat sunt zero.

Rosa îl luă de mână.

— Îmi pare rău, spuse ea. Pentru tine, pentru mine şi pentru tot restul lumii. Făcu o pauză, apoi zise: Ce vei face acum?

— Aş vrea să intru într-un birou de avocatură din Washington, specializat în drept internaţional. Am o experienţă destul de relevantă, la urma urmei.

— Cred că se vor înghesui toţi să îţi ofere un post. Şi poate că un viitor preşedinte îţi va cere ajutorul…

El zâmbi. Uneori ea avea o părere mult prea bună despre el.

— Şi tu?

— Mie îmi place ce fac. Sper că mă voi putea ocupa în continuare de Casa Albă.

— Vrei copii?

— Desigur!

— Şi eu. Gus se uită gânditor pe fereastră şi adăugă: Sper că Wilson se înşală în privinţa lor.

— În privinţa copiilor noştri? Ea auzi nota solemnă din tonul său şi îl întrebă înfricoşată: Ce vrei să spui?

— El zice că vor trebui să lupte într-un nou război mondial.

— Doamne fereşte! exclamă Rosa speriată.

Afară se lăsa noaptea.

Capitolul 39
Ianuarie 1920

Daisy se aşeză la masa din sufrageria familiei Vyalov din Buffalo. Era îmbrăcată într-o rochie roz. Şervetul de masă pe care îl avea legat la gât o acoperea aproape în întregime. Avea aproape patru ani şi Lev o adora.

— O să fac cel mai mare sandvici din lume, rosti el, iar ea chicoti.

Tăie două felii de pâine prăjită de un centimetru grosime, le unse cu unt, adăugă şi puţin din omleta pe care Daisy nu voia să o mănânce şi le puse una peste alta.

— Trebuie să aibă şi un grăunte de sare, zise el.

Turnă sare din solniţă pe farfurie, apoi luă cu delicateţe un singur grăunte de sare pe vârful degetului şi îl puse peste sandvici.

— Acum pot să-l mănânc! zâmbi el.

— Îl vreau eu, spuse Daisy.

— Serios? Dar nu este un sandvici mare, pentru tati?

— Nu! zise ea râzând. Este un sandvici pentru fetiţe!

— Ah, bine atunci, rosti el şi i-l băgă în gură. Nu mai vrei încă unul, nu?

— Ba da.

— Dar ăla a fost atât de mare...

— Nu, n-a fost!

— Bine, înseamnă că trebuie să mai fac unul.

Lev era pe val. Lucrurile mergeau chiar mai bine decât îi spusese lui Grigori în urmă cu zece luni, când se întâlniseră şi vorbiseră în trenul lui Troţki. Locuia în condiţii de lux în casa socrului său. Se ocupa de trei cluburi de noapte ale familiei Vyalov, primea un salariu mare plus bonusuri, inclusiv mită de la furnizori. O instalase pe Marga într-un apartament elegant şi o vedea aproape zilnic. Ea rămăsese însărcinată încă din prima săptămână de după întoarcerea lui şi născuse un băiat pe care îl botezaseră Gregory. Lev izbutise să păstreze totul într-un secret desăvârşit.

Olga intră în sufragerie, o sărută pe Daisy şi se aşeză. Lev o iubea pe Daisy, dar nu simţea nimic pentru Olga. Marga era mai atrăgătoare şi mai amuzantă. În plus, mai erau şi alte fete, după

cum aflase de îndată ce sarcina Margăi avansase mai mult.

— Bună dimineaţa, mami! rosti Lev voios.

Daisy repetă cuvintele lui.

Olga zise:

— Îţi dă tati de mâncare?

Aşa vorbeau acum, mai mult prin intermediul copilului. Mai făcuseră sex de câteva ori după ce se întorsese Lev din război, însă reveniseră curând la indiferenţa obişnuită, iar acum aveau dormitoare separate – motivaseră acest lucru în faţa părinţilor Olgăi spunând că Daisy se trezeşte noaptea, ceea ce de fapt se întâmpla foarte rar. Olga avea o expresie dezamăgită, dar lui Lev nu-i păsa mai deloc.

Josef intră în încăpere.

— Iată-l pe bunicul! spuse Lev.

— ’Neaţa, rosti Josef tăios.

Daisy zise:

— Bunicul vrea un sandvici.

— Nu, spuse Lev, sunt prea mari pentru el.

Daisy se amuza copios când Lev zicea lucruri evident greşite.

— Nu, nu sunt, spuse ea. Sunt prea mici!

Josef se aşeză. Se schimbase mult, după cum descoperise Lev la întoarcerea din război. Se îngrăşase şi costumul său dungat îi era strâmt. Coborâtul scărilor îl făcea să gâfâie. Muşchii se transformaseră în grăsime, părul negru încărunţise, iar culoarea trandafirie din obraji fusese înlocuită de o roşeaţă nesănătoasă.

Polina veni din bucătărie cu un ibric de cafea şi îi turnă o ceaşcă lui Josef. Acesta deschise *Buffalo Advertiser.*

Lev întrebă:

— Cum merg afacerile?

Nu era o întrebare pusă în dorul lelii. Legea Volstead intrase în vigoare pe 16 ianuarie la miezul nopţii, scoţând în afara legii producerea, transportul sau vânzarea alcoolului. Imperiul Vyalov era clădit pe baruri, hoteluri şi vânzarea alcoolului în cantităţi mari. Prohibiţia era şarpele din paradisul lui Lev.

— Suntem pe moarte, răspunse Josef cu o francheţe neobişnuită. Am închis cinci baruri într-o săptămână şi o să fie şi mai rău.

Lev încuviinţă.

— Eu am la vânzare în cluburi bere fără alcool, dar nimeni nu o cumpără.

Legea permitea comercializarea berii cu o concentraţie de

alcool mai mică de 0,5%.

— Trebuie să bei câţiva litri ca să simţi ceva.

— Putem să vindem nişte pileală pe sub mână, dacă putem face rost de suficientă, dar oamenii sunt oricum prea speriaţi ca să o cumpere.

Olga era şocată. Nu ştia mai nimic despre această afacere.

— Dar, tati, ce-o să faci?

— Nu ştiu, răspunse Josef.

Asta era o altă diferenţă. Pe vremuri, Josef ar fi făcut planuri dinainte pentru o asemenea criză. Acum însă, deşi trecuseră trei luni de la votarea legii, Josef nu făcuse nimic în tot acest timp ca să se pregătească pentru noua situaţie. Lev se tot aşteptase ca el să scoată un iepure din joben. Acum începea să realizeze cu deznădejde că nu avea să se întâmple aşa ceva; iar asta îl îngrijora. Lev avea o soţie, o amantă şi doi copii, toţi trăind de pe urma afacerilor familie Vyalov. Dacă imperiul se prăbuşea, Lev trebuia să-şi facă alte planuri.

Polina o chemă pe Olga la telefon şi ea se duse pe hol. Lev o auzea vorbind.

— Bună, Ruby, spuse ea. Te-ai trezit devreme. Urmă o pauză, apoi spuse: Poftim? Nu-mi vine să cred.

Urmă o tăcere prelungă, după care Olga începu să plângă.

Josef îşi ridică privirea din ziar şi zise:

— Ce dracu'…?

Olga trânti receptorul în furcă şi se întoarse în sufragerie. Cu ochii în lacrimi, îndreptă un deget spre Lev şi zise:

— Ticălosule!

— Ce-am mai făcut? întrebă el, deşi se temea să ştie despre ce e vorba.

— Ticălos *nenorocit* ce eşti!

Daisy începu să plângă în hohote.

Josef spuse:

— Olga, scumpo, ce s-a întâmplat?

Olga răspunse:

— Are un copil!

Lev rosti în barbă:

— Rahat!

Josef întrebă:

— Cine are un copil?

— Târfa lui Lev. Aia pe care am văzut-o în parc, Marga.

Josef se înroşi la faţă.

— Cântăreaţa de la Monte Carlo? I-a făcut un copil lui *Lev?*

Olga încuviinţă printre hohote de plâns. Josef se întoarse spre Lev.

— Nemernicule!

Lev zise:

— Haideţi să încercăm să ne păstrăm calmul.

Josef se ridică în picioare.

— Dumnezeule, am crezut că ţi-ai învăţat lecţia!

Lev îşi împinse scaunul în spate şi se ridică şi el. Se trase din faţa lui Josef, întinzându-şi braţele în părţi.

— Calmează-te, Josef, îi spuse el.

— Nu-mi spune tu mie să mă calmez, ripostă Josef.

Cu o agilitate surprinzătoare, făcu un pas în faţă şi îl lovi cu pumnul. Lev nu se mişcă suficient de repede încât să se eschiveze şi lovitura îl nimeri în pometele stâng. Simţi o durere cumplită şi se trase în spate, împleticindu-se.

Olga o înşfăcă pe Daisy, care deja urla, şi se retrase spre uşă.

— Opriţi-vă! ţipă ea.

Josef dădu să lovească din nou cu pumnul.

Trecuse mult timp de când Lev se mai bătuse cu cineva, dar crescuse în mahalalele din Petrograd şi reflexele încă îi funcţionau. Blocă lovitura lui Josef, se apropie şi îşi lovi socrul în burtă cu ambii pumni. Asta îi tăie respiraţia lui Josef. Apoi Lev îl pocni în faţă, lovindu-l în nas, în gură şi în ochi.

Josef era un bărbat voinic şi intimida lumea, dar oamenii se temeau prea mult de el ca să mai riposteze, aşa că trecuse ceva vreme de când fusese nevoit să se apere. Se trase înapoi, împleticindu-se şi ridicându-şi braţele în încercarea de a se proteja de pumnii lui Lev.

Instinctele de bătăuş ale lui Lev nu îi îngăduiau să se oprească câtă vreme adversarul său era încă în picioare, aşa că îl lovi în continuare pe Josef în cap şi în corp, până când acesta căzu pe spate şi se împiedică de un scaun, prăbuşindu-se pe covor.

Mama Olgăi, Lena, intră în fugă în cameră şi îngenunche lângă soţul ei. Polina şi bucătăreasa veniră până în pragul bucătăriei, cu o expresie speriată pe feţe. Chipul lui Josef era stâlcit şi însângerat, însă el se ridică într-un cot şi o împinse pe Lena într-o parte. Apoi, când încercă să se ridice, scoase un ţipăt şi căzu la loc.

Pielea căpătă o paloare pământie şi respiraţia i se opri.

Lev zise:

— Isuse!

Lena începu să se jelească:

— Josef, o, Joe, deschide ochii!

Lev puse mâna pe pieptul lui Josef – nu se mai simţea nicio bătaie a inimii. Îi luă încheietura mâinii şi nu îi simţi nici pulsul.

„Acum chiar că am dat de dracu'", se gândi el.

Se ridică în picioare şi spuse precipitat:

— Polina, cheamă o salvare!

Ea fugi în hol şi ridică receptorul telefonului.

Lev se holbă la trupul lui Josef – trebuia să ia o decizie importantă cât mai repede cu putinţă. Să rămână aici, să îşi susţină nevinovăţia, să se prefacă îndurerat, să încerce să scape basma curată? Nu. Erau şanse prea mici să izbutească asta.

Trebuia să plece.

Fugi la etaj şi îşi scoase cămaşa. Se întorsese din război cu foarte mult aur, strâns din vânzarea scotch-ului către cazaci. Îl schimbase pentru puţin mai mult de cinci mii de dolari, îndesase apoi bancnotele în cingătoarea sa cu bani şi o lipise în spatele unui sertar. Îşi prinse cingătoarea la brâu şi îşi puse din nou cămaşa şi haina.

Îşi trase apoi paltonul pe el. Deasupra şifonierului avea un sac marinăresc vechi, în care se afla pistolul său semiautomat Colt de calibru 45 primit în armată. Îşi îndesă pistolul în buzunarul hainei. Aruncă în sac o cutie de muniţie şi nişte schimburi, apoi coborî la parter.

În sufragerie, Lena pusese o pernă sub capul lui Josef, însă acesta părea mai mort ca niciodată. Olga vorbea la telefonul de pe hol, spunând: „Grăbiţi-vă, vă rog, cred că moare!" „Prea târziu, dragă", se gândi Lev, apoi îi zise:

— Salvarea va ajunge prea târziu. Mă duc să îl aduc pe doctorul Schwarz.

Nimeni nu îl întrebă de ce îşi luase sacul la el.

Se duse în garaj şi porni maşina lui Josef, modelul Packard Twin Six. Ieşi de pe proprietatea Vyalov şi coti spre nord.

Nu se ducea după doctorul Schwarz. Se îndrepta spre Canada.

(ii)

Lev conducea cu viteză. Pe când lăsa în urmă suburbiile din nordul oraşului, încercă să îşi dea seama cam cât timp avea la

dispoziţie. Salvarea avea să sune la poliţie, fără îndoială. Imediat ce poliţiştii ajungeau la faţa locului, aveau să-şi dea seama că Josef murise din cauza unei încăierări. Olga nu avea să ezite să le spună cine îi pusese tatăl la pământ: dacă nu ajunsese să îl urască pe Lev până atunci, acum chiar nu mai era cale de întoarcere. Iar din acel moment, Lev avea să fie dat în urmărire pentru crimă.

În mod normal, în garajul familiei Vyalov erau trei maşini: Packardul, Fordul Model T al lui Lev şi un Hudson albastru folosit de bătăuşii lui Josef. Copoii aveau să deducă foarte repede că Lev plecase cu Packardul. Într-o oră, calculă Lev, poliţia avea să caute maşina.

Până atunci, cu un pic de noroc, el nu avea să mai fie în ţară.

Mersese de mai multe ori cu Marga în Canada. Erau doar o sută de mile până la Toronto, adică un drum de trei ore cu o maşină rapidă. Le plăcea să se cazeze într-un hotel – ca domnul şi doamna Peters – şi să iasă apoi în oraş îmbrăcaţi la patru ace, fără să-şi bată capul că ar putea fi văzuţi de cineva care să-i spună lui Josef Vyalov. Lev nu avea paşaport american, dar ştia câteva puncte în care nu erau grăniceri.

Ajunse în Toronto la amiază şi se cază într-un hotel liniştit.

Comandă un sandvici la restaurantul hotelului şi rămase o vreme pe gânduri, meditând la situaţia în care se afla. Era căutat pentru crimă. Nu mai avea casă şi nu putea să-şi viziteze niciuna dintre familii fără să rişte să fie arestat. Era posibil să nu-şi mai vadă niciodată copiii. Avea cinci mii de dolari într-o cingătoare şi o maşină furată.

Se gândi la felul în care i se lăudase fratelui său cu doar zece luni în urmă. Ce-ar crede Grigori acum?

Îşi mâncă sandviciul, apoi hoinări prin centrul oraşului, deprimat. Intră într-un magazin de băuturi alcoolice şi cumpără o sticlă de votcă, pe care să o ia cu el în cameră. Poate că era mai bine să se îmbete în noaptea aia. Observă că o sticlă de whisky de secară costa patru dolari. În Buffalo costa zece, dacă reuşeai să găseşti; în New York era cincisprezece sau douăzeci. Ştia asta pentru că încercase să cumpere alcool la negru pentru cluburile lui de noapte.

Se întoarse la hotel şi luă nişte gheaţă. Camera lui era prăfuită, cu mobilă veche şi cu o fereastră ce dădea spre curţile din spate ale unor prăvălii ieftine. Când se întunecă afară, se simţi mai deprimat ca niciodată. Se gândi să iasă în oraş şi să

agaţe o fată, dar nu avea chef de asta. Oare trebuia să fugă mereu din locurile în care se stabilea? Plecase din Petrograd din cauza unui poliţist mort, plecase din Aberowen cu doar un pas, la propriu, în faţa oamenilor pe care îi înşelase la cărţi; iar acum plecase din Buffalo ca un fugar.

Trebuia să facă ceva cu Packardul. Poliţia din Buffalo ar fi putut să le transmită o descriere prin telegraf celor din Toronto. Trebuia să schimbe fie plăcuţele de înmatriculare, fie maşina cu totul. Dar părea să nu mai aibă energia necesară pentru astfel de lucruri.

Olga se bucura probabil că scăpase de el. Avea să rămână acum cu toată moştenirea. Totuşi, imperiul Vyalov era tot mai slăbit cu fiecare zi care trecea.

Se întrebă dacă ar fi putut să îi aducă pe Marga şi pe Gregory în Canada. Oare Marga ar fi vrut să vină? America era visul ei, aşa cum fusese şi al lui Lev. Canada nu era destinaţia ideală pentru cântăreţele din cluburile de noapte. Poate că l-ar fi urmat pe Lev în New York sau în California, dar nu şi în Toronto.

Avea să-i fie dor de copii. Ochii i se umplură de lacrimi când se gândi la Daisy crescând fără el. Nu avea nici patru ani încă: ar fi putut să îl uite complet. În cel mai fericit caz, ar fi păstrat o vagă amintire de-a lui. Nu avea să-şi mai aducă aminte de cel mai mare sandvici din lume.

După cel de-al treilea pahar, se gândi că este victima unei nedreptăţi – nu intenţionase să îşi omoare socrul. Josef îl lovise primul. În orice caz, nu Lev îl omorâse de fapt: omul murise din cauza unui soi de criză sau a unui atac de cord. Fusese pur şi simplu un ghinion. Însă nimeni nu avea să creadă asta. Olga era singura martoră şi ea îşi dorea răzbunare.

Îşi turnă încă o votcă şi se întinse în pat. „La dracu’ cu toţi”, se gândi el.

În timp ce aluneca într-un somn agitat, gândul îi fugi la sticlele din vitrina prăvăliei. „Canadian Club, 4 dolari”, scria în magazin. Era ceva important în asta, dar momentan nu îşi dădea seama ce anume.

Când se trezi a doua zi avea gura uscată şi îl durea capul, dar ştia că sticla de Canadian Club de patru dolari putea să îl salveze.

Îşi spălă paharul de whisky şi bău gheaţa topită de pe fundul găleţii. După al treilea pahar, avea deja un plan.

Sucul de portocale, cafeaua şi aspirinele îl făcură să se simtă

mai bine. Se gândi la primejdia care îl păştea. Însă el nu se lăsase niciodată intimidat de riscuri. „Dacă aş face asta, aş fi ca fratele meu”, se gândi el.

Era o singură problemă în planul său măreţ. Acesta depindea de împăcarea cu Olga.

Se duse într-un cartier sărăcăcios şi intră într-un restaurant ieftin, care servea micul dejun pentru muncitori. Se aşeză la o masă cu un grup de zugravi şi spuse:

— Vreau să-mi schimb maşina cu un camion. Ştiţi pe cineva care ar fi interesat?

Unul dintre oameni îl întrebă:

— E totul legal?

Lev afişă zâmbetul său fermecător.

— Scuteşte-mă, amice, făcu el. Păi, dacă era legal, crezi că mi-o mai vindeam aici?

Nu găsi acolo niciun doritor şi nici în următoarele locuri în care încercă, dar în cele din urmă ajunse la un atelier de reparaţii auto deţinut de un tată şi fiul său. Schimbă Packardul pe o dubă Mack Junior de două tone, cu două cauciucuri de rezervă, într-o afacere încheiată fără bani gheaţă sau acte. Ştia că iese pe minus, dar şi garajistul ştia că este disperat.

Ceva mai târziu în acea după-amiază, se duse la un vânzător angro de alcool, a cărui adresă o găsise în cartea de telefon a oraşului.

— Vreau o sută de lăzi de Canadian Club, zise el. La ce preţ le vinzi?

— La cantitatea asta, este 36 de dolari lada.

— S-a făcut. Lev scoase banii şi spuse: îmi deschid o cârciumă în afara oraşului şi…

— Nu trebuie să-mi explici, amice, rosti angrosistul.

Arătă spre fereastră. O echipă de constructori desţelenea terenul din vecinătate.

— Noul meu depozit, spuse el, de cinci ori mai mare decât acesta. Slavă Domnului pentru prohibiţie!

Lev îşi dădu seama că nu era primul om care avusese această idee strălucită.

Îi dădu omului banii şi încărcă whisky-ul în duba Mack.

A doua zi, Lev se întoarse în Buffalo.

(iii)

Lev parcă duba plină cu whisky pe o stradă de lângă casa familiei Vyalov. După-amiaza de iarnă era pe sfârşite. Nu era nicio maşină pe aleea din faţa casei. Aşteptă o vreme încordat, gata să fugă, dar nu văzu nicio mişcare.

Cu nervii întinşi la maximum, ieşi din dubă, se duse la uşa din faţă şi o descuie cu propria cheie.

Locul era cufundat în tăcere. De la etaj se auzea vocea lui Daisy şi replicile şoptite ale Polinei. Nu se mai auzea niciun alt sunet.

Mişcându-se încet pe covorul gros, traversă sala şi aruncă o privire în salon. Toate scaunele fuseseră trase lângă pereţii încăperii. În mijlocul acesteia se afla un catafalc acoperit cu mătase neagră, pe care era aşezat un sicriu din lemn de mahon lustruit, cu mânere sclipitoare de aramă – în coşciug era cadavrul lui Josef Vyalov. Moartea îi mai îmblânzise expresia combativă de pe chip şi arăta acum neputincios.

Olga stătea singură lângă sicriu. Purta o rochie neagră şi era cu spatele la uşă. Lev intră în cameră.

— Bună, Olga, rosti el îl şoaptă.

Ea deschise gura, gata să ţipe, dar el i-o acoperi cu palma şi o opri.

— Nu ai de ce să-ţi faci griji, îi zise Lev. Vreau doar să discutăm.

Îi luă încet mâna de pe gură. Ea nu ţipă. Lev se mai destinse puţin. Trecuse cu bine de primul hop.

— Mi-ai omorât tatăl! spuse ea mânioasă. Ce mai e de discutat?

El trase adânc aer în piept. Trebuia să aleagă abordarea potrivită. De această dată, şarmul lui nu avea să fie de ajuns, avea nevoie şi de isteţime.

— Trebuie să discutăm despre viitor, spuse el.

Vorbea pe un ton coborât, intim.

— Viitorul tău, al meu, al micuţei noastre Daisy. Ştiu că am intrat în bucluc… dar la fel se poate spune şi despre tine.

Ea nu voia să-l asculte.

— Eu nu am intrat în niciun bucluc.

Îi întoarse spatele şi continuă să privească spre sicriu.

Lev îşi trase un scaun şi se aşeză lângă ea.

— Afacerea pe care ai moştenit-o este la pământ. Aproape că

nu mai valorează nimic.

— Tatăl meu era foarte bogat! zise ea indignată.

— Deţinea baruri, hoteluri şi o afacere de vânzare angro a băuturilor alcoolice. Toate acestea sunt în pierdere acum, iar prohibiţia abia a intrat în vigoare de două săptămâni. A închis deja cinci baruri. În curând nu o să mai rămână nimic. Lev ezită, apoi apelă la cel mai puternic argument de care dispunea: Nu poţi să te gândeşti doar la tine, trebuie să te gândeşti şi cum o vei creşte pe Daisy.

Ea părea tulburată.

— Chiar e pe cale de faliment afacerea?

— Ai auzit ce mi-a zis tatăl tău la micul dejun, alaltăieri.

— Nu prea îmi mai amintesc…

— Ei bine, nici nu trebuie să mă crezi pe cuvânt. Nu ai decât să verifici. Întreabă-l pe Norman Niall, contabilul. Întreabă pe oricine.

Ea îi aruncă o privire aspră şi decise să îl ia în serios.

— De ce ai venit să-mi spui asta?

— Fiindcă am găsit o cale prin care să salvăm afacerea.

— Ce cale?

— Importul de băuturi alcoolice din Canada.

— Dar este împotriva legii.

— Da, însă este singura ta speranţă. Fără pileală, nu mai ai nicio afacere.

Ea îşi dădu capul pe spate.

— Pot să am grijă de mine şi singură.

— Sigur, zise el. Poţi vinde casa pentru o sumă frumuşică, apoi să investeşti profitul şi să te muţi într-un apartament mic cu mama ta. Probabil că ai putea salva din moşie suficient pentru ca tu şi Daisy să supravieţuiţi câţiva ani, deşi ar trebui să îţi cauţi un loc de muncă…

— Dar nu pot munci! zise ea. Nu am nicio calificare. Ce aş putea să fac?

— A, păi poţi să te angajezi vânzătoare într-un magazin universal sau poţi să lucrezi într-o fabrică…

Nu vorbea serios şi ea ştia asta.

— Nu fi ridicol, îl repezi ea.

— Atunci nu mai rămâne decât o variantă.

Se întinse ca să o atingă. Ea se trase înapoi.

— De ce îţi pasă ce se întâmplă cu mine?

— Fiindcă eşti soţia mea.

Ea îl privi ciudat. El afişă cea mai sinceră expresie de care era în stare.

— Ştiu că m-am purtat urât cu tine, dar cândva ne-am iubit.

Ea pufni dispreţuitor.

— În plus, trebuie să ne gândim şi la fiica noastră.

— Da, numai că tu o să intri la închisoare!

— Doar dacă tu nu spui adevărul.

— Cum adică?

— Olga, ai văzut ce s-a întâmplat! Tatăl tău m-a atacat. Uită-te la faţa mea – am un ochi vânăt care dovedeşte asta. Am fost obligat să ripostez. Probabil că avea inima slabă. Se prea poate să fi fost bolnav de ceva vreme – aşa s-ar explica şi de ce nu a pregătit afacerea pentru perioada prohibiţiei. Oricum, pe el l-a omorât efortul depus atunci când m-a atacat, nu cele câteva lovituri pe care i le-am dat eu în legitimă apărare. Nu trebuie decât să le spui adevărul celor de la poliţie.

— Le-am zis deja că tu l-ai omorât.

Lev se simţi încurajat: făcea progrese.

— Nu-i nimic, o linişti el. Ai făcut o declaraţie la cald, când erai copleşită de tristeţe. Acum, că te-ai mai calmat, ai realizat că moartea tatălui tău a fost un accident teribil, provocat de sănătatea sa precară şi de accesul său de furie.

— Şi mă vor crede?

— Juriul o să te creadă. Însă, dacă îmi angajez un avocat bun, nici nu se va mai ajunge la proces. Cum ar mai putea exista un proces dacă singurul martor jură că nu a fost crimă?

— Nu ştiu ce să zic.

Schimbă apoi brusc subiectul:

— Cum o să faci rost de alcool?

— Uşor. Nu-ţi bate tu capul.

Ea se răsuci în scaun, ca să îl privească în faţă.

— Nu te cred. Spui toate astea doar ca să mă faci să-mi schimb declaraţia.

— Pune-ţi haina pe tine şi vino să îţi arăt ceva.

Era un moment-cheie. Dacă venea cu el, a lui era. După o pauză, ea se ridică în picioare. Lev îşi ascunse un surâs triumfător. Ieşiră din cameră. Când ajunseră în stradă, el deschise uşile din spate ale dubei.

Ea rămase tăcută un moment îndelungat. Apoi spuse: „Canadian Club?” Tonul i se schimbase, observă el, acum era pragmatic. Emoţiile se estompaseră undeva pe fundal.

— O sută de lăzi, zise el. Le-am cumpărat cu trei dolari sticla. Aici pot să scot zece pe sticlă – ba chiar mai mult, dacă le vindem la shot.

— Trebuie să mă gândesc la asta.

Era un semn bun. Era gata să accepte, dar nu voia să se grăbească.

— Înţeleg, dar nu avem prea mult timp, spuse el. Sunt un tip dat în urmărire, cu o încărcătură ilegală de whisky, şi trebuie să ştiu ce decizi chiar acum. Îmi pare rău că te zoresc, dar cred că-ţi dai şi tu seama că nu am de ales.

Ea încuviinţă îngândurată, dar nu scoase nicio vorbă.

Lev continuă:

— Dacă mă dai pe mâna poliţiei, o să vând băutura, iau profitul şi dispar. Iar tu vei rămâne pe cont propriu. O să-ţi urez noroc şi o să-mi iau adio de la tine, fără să-ţi port pică. Voi înţelege.

— Şi dacă accept?

— Mergem imediat la poliţie.

Urmă o tăcere prelungă. În cele din urmă, ea dădu din cap.

— Bine.

Lev se întoarse ca să-şi ascundă expresia de pe chip. „Ai reuşit”, îşi spuse în sinea lui. „Ai stat cu ea în aceeaşi cameră cu cadavrul tatălui ei şi ai recâştigat-o. Ce vulpoi eşti!”

(iv)

— Trebuie să-mi pun o pălărie, spuse Olga. Iar tu ai nevoie de o cămaşă curată. Vreau să lăsăm o impresie bună.

Asta era bine – însemna că era cu adevărat de partea lui.

Intrară înapoi în casă şi se pregătiră. În timp ce o aştepta, el sună la *Buffalo Advertiser* şi ceru să vorbească cu redactorul, Peter Hoyle. Secretara îl întrebă ce doreşte.

— Spuneţi-i că vrea să vorbească cu el omul căutat pentru uciderea lui Josef Vyalov.

O clipă mai târziu, se auzi o voce răstită.

— Hoyle la telefon. Cu cine vorbesc?

— Sunt Lev Peshkov, ginerele lui Vyalov.

— Unde eşti?

Lev ignoră întrebarea.

— Dacă poţi trimite un reporter la sediul poliţiei peste o jumătate de oră, o să vă acord o declaraţie.

— Vom fi acolo.
— Domnule Hoyle?
— Da?
— Trimiteţi şi un fotograf.
Lev puse receptorul în furcă.
Cu Olga pe scaunul din dreapta al dubei, porni mai întâi spre depozitul lui Josef de pe faleză. Cutii de ţigări furate erau făcute vraf pe lângă pereţi. În biroul din spate se aflau contabilul lui Vyalov, Norman Niall şi grupul obişnuit de bătăuşi. Norman era necinstit, dar cusurgiu, şi Lev ştia asta. Acum stătea în scaunul lui Josef, la biroul lui Josef.
Rămaseră cu toţii uluiţi să-i vadă pe Lev şi pe Olga.
Lev zise:
— Olga a moştenit afacerea. De acum eu mă voi ocupa de tot.
Norman nu se ridică de pe scaun.
— Mai vedem noi, spuse el.
Lev îi aruncă o privire aspră şi nu scoase nicio vorbă.
Norman vorbi din nou, cu ceva mai puţină siguranţă de sine.
— Trebuie validat mai întâi testamentul, şi aşa mai departe…
Lev clătină din cap.
— Dacă aşteptăm să se realizeze toate formalităţile, n-o să mai existe nicio afacere de salvat. Arătă spre unul dintre bătăuşi şi zise: Ilya, du-te în curte, uită-te în dubă, întoarce-te şi spune-i lui Norm ce-ai văzut.
Ilya ieşi. Lev ocoli biroul şi rămase în picioare lângă Norman. Aşteptară în tăcere până când Ilya se întoarse.
— O sută de lăzi de Canadian Club. Puse o sticlă pe masă şi spuse: Putem să luăm o gură, ca să vedem dacă-i bun…
Lev zise:
— O să mă ocup de afacere importând băutură din Canada. Prohibiţia reprezintă cea mai mare oportunitate de afaceri posibilă. Lumea va plăti oricât pentru băutură. Vom face o avere. Ridică-te din scaunul ăla, Norm.
— Nu cred, puştiule, spuse Norman.
Lev scoase iute pistolul şi îl lovi pe Norman peste faţă. Acesta scăpă un strigăt surprins. Apoi, Lev îndreptă liniştit Coltul spre bătăuşi.
Spre lauda ei, Olga nu ţipă.
— Ticălosule, îi zise Lev lui Norman. L-am omorât pe Josef Vyalov – crezi că mă tem de un nenorocit de contabil?
Norman se ridică şi ieşi împleticindu-se din cameră, ţinându-şi

mâna la gura însângerată.

Lev se întoarse către ceilalţi bărbaţi, ţinând în continuare pistolul îndreptat spre ei, şi zise:

— Cine nu vrea să lucreze pentru mine poate pleca acum. Fără să ne supărăm.

Nimeni nu se mişcă.

— Bun, zise Lev. Pentru că am minţit când am spus că nu ne-am supăra. Îi făcu semn lui Ilya: Vino cu mine şi cu doamna Peshkov. Tu conduci. Voi, ceilalţi, descărcaţi duba!

Ilya îi duse în centrul oraşului în Hudsonul albastru.

Lev simţi că făcuse o greşeală când spusese în faţa Olgăi *L-am omorât pe Josef Vyalov.* Ea încă se putea răzgândi. Dacă aducea în discuţie subiectul, se hotărî să-i spună că nu vorbise serios, că zisese asta doar ca să îl sperie pe Norm. Însă Olga nu spuse nimic.

În faţa sediului poliţiei, doi oameni în paltoane şi cu pălării pe cap aşteptau lângă un aparat mare de fotografiat, aşezat pe un trepied.

Lev şi Olga coborâră din maşină.

Lev îi zise reporterului:

— Moartea lui Josef Vyalov reprezintă o tragedie pentru noi, familia sa, şi pentru acest oraş.

Omul îşi nota totul într-un carneţel.

— Am venit să prezint poliţiei versiunea mea cu privire la cele petrecute. Soţia mea, Olga, singura persoană prezentă acolo în momentul în care el s-a prăbuşit la pământ, este aici ca să depună mărturie că sunt nevinovat. Autopsia va arăta că socrul meu a murit în urma unui atac de cord. Soţia mea şi cu mine avem de gând să continuăm să extindem afacerea pe care a început-o Josef Vyalov aici, în Buffalo. Vă mulţumesc.

— Uitaţi-vă în obiectiv, vă rog, rosti fotograful.

Lev o cuprinse cu braţul de mijloc pe Olga, o trase mai aproape şi se uită în obiectiv.

Reporterul zise:

— Cum te-ai căpătat cu ochiul acela vânăt, Lev?

— Te referi la ăsta? făcu el, arătând spre ochiul său. A, păi asta-i altă poveste…

Afişă cel mai fermecător zâmbet al său şi magneziul din aparatul fotografului sclipi orbitor.

Capitolul 40
Februarie – decembrie 1920

Cazărmile pentru detenţie militară din Aldershot erau un loc sumbru, se gândea Billy, dar era mai bine decât în Siberia. Aldershot era un oraş militar aflat la treizeci şi cinci de mile de Londra. Închisoarea era o clădire modernă, cu multe coridoare şi celule împrejurul unui atrium. Era bine luminată printr-un acoperiş lucios, care îi dăduse numele de „Casa de sticlă”. Cu ţevi de încălzire şi lumină cu gaz, era mai confortabil decât orice alt loc în care stătuse Billy în ultimii ani.

Chiar şi aşa, se simţea deplorabil. Războiul se terminase de mai bine de un an şi, cu toate astea, el încă era în armată. Majoritatea prietenilor lui fuseseră liberaţi, câştigau salarii măricele şi îşi făceau poze cu fete. El încă purta uniformă şi saluta milităreşte, dormea într-un pat de cazarmă şi mânca mâncare de cazarmă.

Lucra toată ziua la războiul de ţesut, în fabrica închisorii. Cel mai rău dintre toate era că nu vedea nicio femeie. Undeva, departe, îl aştepta Mildred… probabil. Toată lumea ştia câte o poveste despre un soldat care se întorsese acasă şi îşi găsise nevasta sau iubita cu un alt bărbat.

Nu avea nicio cale de comunicare cu Mildred sau cu altcineva din afară. Prizonierii – sau „soldaţii sub sentinţă”, cum erau numiţi oficial – puteau să trimită şi să primească scrisori, dar Billy era un caz special. Pentru că fusese acuzat de divulgarea informaţiilor secrete ale armatei, scrisorile lui erau confiscate de autorităţi. Asta făcea parte din răzbunarea armatei. Acum nu mai avea ce secrete să divulge, desigur. Ce avea să îi spună surorii sale? „Cartofii fierţi nu sunt niciodată bine făcuţi.”

Oare Mama, Tata şi Bunicul ştiau de sentinţa curţii marţiale? Rudele primare ale soldatului trebuiau să fie informate, se gândea el, dar nu era sigur de asta şi nimeni nu i-ar fi răspuns la întrebări. Totuşi, mai mult ca sigur Tommy Griffiths le spusese. Spera ca Ethel să le fi explicat ce făcuse de fapt.

Nu primea vizite. Bănuia că familia lui nici nu ştia că se întorsese din Rusia. Ar fi vrut să conteste decizia curţii de a nu primi scrisori, dar nu avea nicio modalitate prin care să contacteze un avocat – şi nici bani pentru a angaja unul. Singura

lui consolare era un vag sentiment că lucrurile nu aveau să fie astfel pentru totdeauna.

Singurele veşti din afară îi parveneau lui Billy din ziare. Fitz era din nou la Londra, ţinând discursuri prin care îndemna la acordarea unui ajutor suplimentar Albilor din Rusia. Billy se întreba dacă asta însemna că Amicii din Aberowen reveniseră acasă.

Discursurile lui Fitz nu făceau prea mare diferenţă. Campania lui Ethel – *Jos labele de pe Rusia* – câştigase sprijinul Partidului Laburist. În pofida unor discursuri pitoreşti antibolşevice rostite de ministrul de război Winston Churchill, Marea Britanie îşi retrăsese trupele din partea arctică a Rusiei. La jumătatea lui noiembrie, Roşii îl alungaseră din Omsk pe amiralul Kolchak. Tot ce zisese Billy despre Albi, precum şi tot ce repetase Ethel în campania ei se dovedise a fi corect; tot ce ziseseră Fitz şi Churchill era greşit. Cu toate acestea, Billy era la închisoare şi Fitz era în Camera Lorzilor.

Avea puţine în comun cu ceilalţi deţinuţi. Ei nu erau deţinuţi politici. Majoritatea săvârşiseră infracţiuni reale – furt, ultraj sau crimă. Erau oameni duri, dar la fel era şi Billy şi nu se temea de ei. Îl tratau cu un respect precaut, simţind aparent că ofensa lui era cu o clasă peste fărădelegile lor. Le vorbea destul de amical, însă niciunul dintre ei nu era interesat de politică. Ei nu vedeau nimic în neregulă la societatea care îi întemniţase; erau doar hotărâţi ca data viitoare să învingă sistemul.

În timpul pauzei de prânz de jumătate de oră, citea ziarul. Majoritatea celorlalţi nu ştiau să citească. Într-o zi deschise ziarul *Daily Herald* şi văzu fotografia unui chip familiar. După o clipă de uluire, realiză că în fotografie era el.

Îşi aminti când fusese făcută – Mildred îl târâse după ea la un fotograf din Aldgate, care îl pozase în uniformă. „O să o duc la buze în fiecare noapte”, îi zisese ea. Se gândise adeseori la acea promisiune ambiguă în timp ce era departe de ea.

Ziarul titra: DE CE ESTE LA ÎNCHISOARE SERGENTUL WILLIAMS? Billy citi mai departe cu un entuziasm sporit:

William Williams din Batalionul 8 de Puşcaşi Galezi (Amicii din Aberowen) ispăşeşte zece ani de închisoare într-un penitenciar militar, fiind condamnat pentru trădare. Dar este el cu adevărat un trădător? Chiar şi-a trădat ţara, a dezertat fugind la inamic sau a fugit din luptă? Nu, dimpotrivă. A luptat vitejeşte în Bătălia

de pe Somme şi a continuat să servească în Franţa în următorii doi ani, fiind promovat la gradul de sergent.

Billy era încântat. „Ăsta-s eu, se gândi el, la ziar, şi ei zic că am luptat vitejeşte!”

Apoi a fost trimis în Rusia. Noi nu suntem în război cu Rusia. Poate că poporul britanic nu este neapărat de acord cu regimul bolşevic, dar noi nu atacăm toate regimurile pe care le dezaprobăm. Bolşevicii nu prezintă nicio ameninţare pentru ţara noastră sau pentru aliaţii noştri. Parlamentul nu a autorizat nicio acţiune militară împotriva guvernului de la Moscova. Se pune atunci întrebarea, la modul cel mai serios, dacă misiunea noastră acolo nu contravine cumva normelor de drept internaţional.

De fapt, vreme de câteva luni, britanicii nici nu au ştiut că armata lor luptă în Rusia. Guvernul a oferit declaraţii false, conform cărora trupele deplasate acolo nu făceau decât să ne apere bunurile, să organizeze o retragere ordonată sau să aştepte alte ordine. Se lăsa clar de înţeles că nu se întreprind sub nicio formă acţiuni împotriva forţelor Roşilor.

Faptul că această minciună a fost dată în vileag i se datorează în parte şi lui William Williams.

— Hei, rosti el, fără să se adreseze nimănui anume. Ia te uită! *Datorită* lui William Williams.

Oamenii de la masa lui se strânseră mai aproape, ca să se uite peste umărul său. Colegul lui de celulă, o brută pe nume Cyril Parks, zise:

— Aia-i o poză cu tine! De ce eşti în ziar?

Billy citi restul articolului cu voce tare:

Crima lui a fost că a dezvăluit adevărul, în scrisori trimise surorii sale şi redactate într-un cod simplu pentru a evita cenzura. Poporul britanic îi datorează recunoştinţă.

Însă acţiunile lui au nemulţumit persoanele din armată şi din guvern responsabile de folosirea în secret a soldaţilor britanici pentru atingerea propriilor scopuri politice. Williams a fost adus în faţa curţii marţiale şi condamnat la zece ani de închisoare.

Nu este un caz unic. Un număr mare de militari care nu au dorit să participe la tentativa de contrarevoluţie au fost judecaţi în procese extrem de dubioase în Rusia şi au primit sentinţe

scandalos de lungi.

William Williams şi alţii ca el au căzut victimele unor oameni răzbunători, aflaţi în poziţii puternice. Această situaţie trebuie îndreptată. Marea Britanie este o ţară a dreptăţii. La urma urmei, pentru asta am luptat.

— Ce zici de asta? spuse Billy. Am căzut victima unor oameni puternici.

— Şi eu la fel, rosti Cyril Parks, care jefuise o fată de 14 ani într-un hambar din Belgia.

Deodată, ziarul fu înşfăcat din mâinile lui Billy. El ridică privirea şi dădu cu ochii de chipul tâmp al lui Andrew Jenkins, unul dintre gardienii cei răi.

— Oi fi având tu prieteni în poziţii importante, Williams, zise omul, dar aici nu eşti decât un deţinut oarecare, aşa că treci dracu' la treabă.

— Imediat, domnule Jenkins, răspunse Billy.

(ii)

Fitz fu extrem de revoltat vara lui 1920, când o delegaţie comercială rusească veni la Londra şi fu primită de premierul David Lloyd George la guvern. Bolşevicii erau încă în război cu Polonia, recent reconstituită, şi Fitz considera că Marea Britanie ar trebui să fie de partea polonezilor, dar nu găsi prea multă susţinere. Docherii londonezi preferau mai degrabă să intre în grevă decât să încarce vasele cu puşti pentru armata poloneză, iar Congresul Sindicatelor ameninţa cu greva generală dacă armata britanică intervenea în conflict.

Fitz se resemnă la gândul că nu avea să mai obţină niciodată moşia răposatului prinţ Andrei. Fiii lui, Băiatul şi Andrew, îşi pierduseră orice drept în Rusia, iar el trebuia să accepte acest lucru.

Totuşi, nu putu să mai reziste când află ce puneau la cale ruşii Kamenev şi Krassin când treceau prin Marea Britanie. Camera 40 încă exista, chiar dacă într-o formă diferită, iar serviciul de spionaj britanic intercepta şi descifra telegramele pe care ruşii le trimiteau acasă. Lev Kamenev, preşedintele sovietului din Moscova, făcea o propagandă revoluţionară deşănţată.

Fitz fu atât de scandalizat, încât îl dojeni aspru pe Lloyd George la începutul lui august, la unul dintre ultimele dineuri din

sezonul londonez.

Dineul era organizat de lordul Silverman, în casa lui din Belgrave Square. Nu era la fel de costisitor precum cele organizate de Silverman înainte de război. Erau mai puţine feluri de mâncare, mai puţină mâncare trimisă înapoi la bucătărie fără să se fi gustat din ea, iar masa era decorată mai simplu. Mâncarea era servită de cameriste, nu de lachei: nimeni nu mai voia acum să fie lacheu. Fitz îşi dădu seama că acele petreceri edwardiene extravagante ţineau de domeniul trecutului. Totuşi, Silverman încă reuşea să-i mai aducă în casa sa pe cei mai de vază oameni ai ţării.

Lloyd George îl întrebă pe Fitz despre sora sa, Maud.

Acesta era un alt subiect care îl înfuria pe Fitz.

— Cu regret trebuie să spun că s-a căsătorit cu un german şi a plecat să locuiască la Berlin, zise el.

Nu mai menţionă şi faptul că ea născuse deja primul lor copil, un băiat pe nume Eric.

— Am auzit, spuse Lloyd George. Mă întrebam doar ce mai face. O tânără încântătoare!

Pasiunea premierului pentru tinerele încântătoare era foarte cunoscută, dacă nu chiar notorie.

— Mă tem că viaţa în Germania este grea, spuse Fitz.

Maud îi scrisese ca să-l implore să-i acorde o alocaţie, însă el o refuzase categoric. Ea nu îi ceruse permisiunea să se căsătorească, deci cum se aştepta ca el să o întreţină?

— Grea? zise Lloyd George. Aşa şi trebuie, după tot ce au făcut. Însă, chiar şi aşa, tot îmi pare rău pentru ea.

— Pentru a schimba subiectul, domnule prim-ministru, spuse Fitz, individul ăsta, Kamenev, este un evreu bolşevic – ar trebui să-l deportaţi.

Premierul era binedispus, ţinând în mână un pahar de şampanie.

— Dragul meu Fitz, spuse el amabil, guvernul nu îşi face prea multe griji cu privire la dezinformările ruşilor, care sunt grosolane şi violente. Te rog să nu subestimezi clasa muncitoare britanică: oamenii noştri îşi dau seama când sunt minţiţi în faţă. Crede-mă, discursurile lui Kamenev discreditează bolşevismul mai bine decât am putea s-o facem noi doi.

Lui Fitz i se păru că explicaţia suna ca o tâmpenie.

— Dar le dă bani celor de la *Daily Herald!*

— Este o totală lipsă de curtoazie, recunosc, ca un guvern

străin să finanţeze unul dintre ziarele noastre – însă, serios acum, chiar ne temem de *Daily Herald?* Nu-i ca şi cum liberalii şi conservatorii nu au propriile lor ziare…

— Da, numai că el contactează cele mai îndârjite grupuri revoluţionare din ţara asta – maniaci care s-au dedicat trup şi suflet schimbării radicale a stilului nostru de viaţă!

— Cu cât britanicii vor afla mai multe despre bolşevism, cu atât mai puţin le va plăcea, ascultă ce-ţi spun. Ideologia asta pare formidabilă doar de la distanţă, întrezărită prin neguri de nepătruns. Bolşevismul funcţionează aproape ca o pavăză pentru societatea britanică, pentru că le insuflă tuturor claselor o groază imensă cu privire la ce s-ar putea întâmpla dacă organizarea actuală a societăţii ar fi dată peste cap.

— Tot nu-mi place.

— În plus, continuă Lloyd George, dacă îi expulzăm, va trebui să explicăm cum am aflat ce pun la cale; iar vestea că i-am spionat ar putea întoarce clasa muncitoare împotriva noastră mai mult decât toate discursurile lor bombastice.

Fitz nu voia să primească lecţii de realităţi politice, nici măcar de la premier, şi insistă să-şi susţină cauza doar pentru că era extrem de supărat.

— Dar asta nu înseamnă că trebuie să facem comerţ cu bolşevicii!

— Dacă am refuza să facem afaceri cu toţi cei care îşi folosesc ambasadele de aici în scopuri propagandistice, nu am mai rămâne cu prea mulţi parteneri comerciali. Ce naiba, Fitz, doar facem negoţ până şi cu canibalii din Insulele Solomon!

Fitz nu era sigur că asta era adevărat – în fond, canibalii din Insulele Solomon nu aveau prea multe de oferit –, dar nu mai insistă.

— Chiar o ducem atât de rău încât trebuie să le vindem acestor criminali?

— Mă tem că da. Am vorbit cu mulţi oameni de afaceri, iar ei m-au cam speriat cu privire la următoarele optsprezece luni. Nu se mai fac comenzi. Clienţii nu mai cumpără. S-ar putea să ne aştepte cea mai cumplită perioadă, cu o rată a şomajului cum n-am mai văzut niciodată. Însă ruşii vor să cumpere – şi plătesc în aur.

— Eu nu le-aş accepta aurul!

— Ah, Fitz, dar tu ai deja aurul tău, rosti premierul.

(iii)

În Wellington Row se organiză o petrecere când Billy îşi aduse mireasa acasă, în Aberowen.

Era o sâmbătă de vară, una dintre puţinele fără ploaie. La ora trei după-amiaza, Billy şi Mildred sosiră în gară cu copiii lui Mildred, noile fiice vitrege ale lui Billy, Enid şi Lillian, în vârstă de opt, respectiv şapte ani. Minerii ieşiseră deja din galerii, se îmbăiaseră şi îşi puseseră hainele bune de duminică.

Părinţii lui Billy aşteptau la gară. Erau mai bătrâni şi păreau să se fi micşorat cumva, nemaidominându-i pe cei din jurul lor. Tata îi strânse mâna lui Billy şi-i zise:

— Sunt mândru de tine, fiule. I-ai înfruntat aşa cum te-am învăţat eu.

Billy se bucură, deşi nu se considera doar una dintre realizările Tatei în viaţă.

O mai întâlniseră pe Mildred la nunta lui Ethel. Tata îi strânse mâna, iar Mama o sărută.

Mildred spuse:

— Mă bucur să vă văd din nou, doamnă Williams. Pot să vă spun „mamă” de acum înainte?

Era cel mai nimerit lucru pe care l-ar fi putut zice şi Mama fu încântată. Billy era convins că şi Tata avea să o îndrăgească, asta dacă Mildred reuşea să se abţină să mai înjure.

Interpelările insistente ale parlamentarilor din Camera Comunelor – alimentaţi cu informaţii de către Ethel – siliseră guvernul să anunţe reducerea sentinţelor unora dintre soldaţii şi marinarii judecaţi în Rusia de curtea marţială pentru insubordonare şi alte ofense. Condamnarea lui Billy fusese redusă la un an şi el fusese eliberat şi lăsat la vatră. Se căsătorise cu Mildred cât putuse de repede.

Aberowen i se părea ciudat. Locul nu se schimbase prea mult, însă sentimentele sale faţă de el nu mai erau aceleaşi. Locul era mic şi mohorât, iar munţii dimprejur semănau cu nişte ziduri menite să îi ţină pe oameni prinşi înăuntru. Nu mai era sigur că asta era casa lui. Când se îmbrăcă în costumul său de dinainte de război, descoperi că, deşi încă îl încăpea, nu se mai simţea comod în el. Nimic din ce se petrecea aici nu putea schimba lumea, se gândi el.

Urcară dealul până pe Wellington Row şi găsiră casele decorate cu flamuri: steagul Regatului Unit, dragonul galez şi

steagul roşu. Pe o pancartă de peste drum scria BINE AI VENIT ACASĂ, BILLY DUBLU. Toţi vecinii ieşiseră pe stradă; erau mese cu urcioare de bere şi oale cu ceai, platouri cu plăcinte, prăjituri şi sandvişuri. Când îl zăriră pe Billy, începură să cânte *We'll Keep a Welcome in the Hillsides.*

Asta îl făcu pe Billy să lăcrimeze.

Primi o halbă de bere. O mulţime de admiratori se adunară în jurul lui Mildred. Pentru ei ea era o făptură exotică, cu hainele ei londoneze, cu accentul ei de East End şi cu pălăria cu boruri largi la care adăugase ea însăşi flori de mătase. Chiar şi atunci când se purta frumos, nu se putea abţine să nu scape fraze riscante de genul „A trebuit să îmi descarc sufletul, scuzaţi expresia".

Bunicul părea şi mai bătrân şi abia se mai ţinea pe picioare, dar încă era ager la minte. Le preluă pe Enid şi pe Lillian, scoţând dulciuri din buzunarele jiletcii şi arătându-le cum poate face să dispară un bănuţ.

Billy fu nevoit să vorbească cu toate rudele îndoliate ale camarazilor săi căzuţi: Joey Ponti, Profetul Jones, Llewellyn Pestriţul şi toţi ceilalţi. Se reîntâlni cu Tommy Griffiths, pe care îl văzuse ultima oară în Rusia, la Ufa. Tatăl lui Tommy, Len ateul, rămăsese numai piele şi os din cauza cancerului.

Billy urma să reînceapă lucrul în mină luni şi toţi minerii voiau să îi povestească despre schimbările petrecute în subteran de când plecase: noi excavaţii ce coborau şi mai adânc în galerii, mai multă lumină electrică, măsuri de siguranţă mai bune.

Tommy se urcă pe un scaun şi ţinu un discurs de bun venit, iar Billy fu nevoit să îi urmeze exemplul.

— Războiul ne-a schimbat pe toţi, zise el. Îmi amintesc când oamenii spuneau că bogaţii au fost puşi pe acest pământ de Dumnezeu, ca să ne conducă pe noi, oamenii de rând.

Cuvintele sale fură întâmpinate de râsete dispreţuitoare.

— Mulţi oameni au fost vindecaţi de această amăgire atunci când au luptat sub comanda unor ofiţeri din clasele de sus, cărora nu ar fi trebuit să li se încredinţeze nici măcar o excursie de duminică.

Ceilalţi veterani încuviinţară, zâmbind cu subînţeles.

— Războiul a fost câştigat de oameni ca noi, oameni de rând, needucaţi, dar nicidecum proşti.

Lumea aprobă, strigând „Aşa e" şi „Într-adevăr".

— Acum am primit drept de vot – la fel şi femeile noastre, deşi nu toate încă, după cum v-ar spune sora mea Eth, dacă ar fi aici.

Se auziră urale din partea femeilor.

— Aceasta este ţara noastră şi trebuie să preluăm controlul asupra ei, aşa cum au făcut bolşevicii în Rusia şi social-democraţii în Germania.

Bărbaţii aclamară.

— Avem un partid al clasei muncitoare, Partidul Laburist, şi suntem destui ca să îl putem aduce la putere. Lloyd George ne-a dus de nas la alegerile trecute, dar nu o să-i mai meargă şi de data asta.

Cineva strigă:

— Nu!

— Iată de ce m-am întors acasă. Zilele lui Perceval Jones ca parlamentar de Aberowen sunt numărate.

Se auziră din nou urale.

— Vreau să văd un laburist reprezentându-ne în Camera Comunelor!

Billy surprinse privirea tatălui său: chipul lui radia de bucurie.

— Vă mulţumesc pentru întâmpinarea voastră minunată!

Coborî de pe scaun şi ei îl aplaudară cu entuziasm.

— Frumos discurs, Billy, zise Tommy Griffiths. Dar cine va fi parlamentarul ăla laburist?

— Ia ghiceşte, Tommy băiete, răspunse Billy. Ai dreptul la trei încercări.

(iv)

Filosoful Bertrand Russell vizită Rusia în acel an şi scrise o carte intitulată *Practica şi teoria bolşevismului* – aceasta aduse familia Leckwith în pragul divorţului.

Russell îi critica dur pe bolşevici. Cel mai rău era că o făcea dintr-o perspectivă stângistă. Spre deosebire de criticile conservatorilor, el nu susţinea că ruşii nu aveau dreptul să îl dea jos pe ţar, să le împartă ţăranilor pământurile nobilimii şi să îşi conducă singuri fabricile. Dimpotrivă, era de acord cu toate astea. Îi ataca pe bolşevici nu pentru că ar fi avut idealuri greşite, ci pentru că aveau idealuri corecte, dar nu se ridicau la înălţimea lor. Ca atare, concluziile lui nu puteau fi respinse ca fiind o simplă propagandă.

Bernie citi primul cartea. Fiind bibliotecar, îl oripila să facă notiţe pe cărţi, dar în acest caz făcu o excepţie, mâzgălind paginile cu comentarii mânioase, subliniind propoziţii şi scriind

pe margini „Tâmpenii!” sau „Argument nefondat!” cu un creion.

Ethel o citi în timp ce alăpta copilul, care făcuse deja un an. Botezaseră fetiţa Mildred, însă îi spuneau Millie. Cealaltă Mildred se mutase în Aberowen cu Billy şi era deja însărcinată cu primul lor copil. Lui Ethel îi era dor de ea, dar era bucuroasă că putea folosi acum şi camerele de la etaj ale casei. Micuţa Millie avea părul cârlionţat şi o sclipire ghiduşă în priviri, care le amintea tuturor de Ethel.

Lui Ethel îi plăcu cartea – Russell era un scriitor plin de duh. Cu o nonşalanţă aristocratică, solicitase o întrevedere cu Lenin şi petrecuse o oră în compania marelui om de stat. Vorbiseră în engleză. Lenin îi zisese că lordul Northcliffe este cel mai bun propagandist la care putea spera: poveştile de groază din *Daily Mail* despre ruşii care spoliau aristocraţia poate că îngroziseră burghezia, dar urmau să aibă efectul contrar asupra clasei muncitoare britanice, după părerea lui.

Însă Russell spunea foarte clar că bolşevicii sunt complet nedemocratici. Dictatura proletariatului era cât se poate de reală, zicea el, însă conducătorii acesteia erau intelectuali din clasa de mijloc, precum Lenin şi Troţki, ajutaţi doar de proletarii care erau de acord cu vederile lor.

— Cred că este foarte îngrijorător, spuse Ethel când lăsă jos cartea.

— Bertrand Russell este un aristocrat! exclamă Bernie supărat. Este conte!

— Asta nu înseamnă că nu are dreptate.

Millie se opri din supt şi adormi. Ethel o mângâie cu vârful degetului pe obrazul moale.

— Russell este socialist. El se plânge că bolşevicii nu implementează socialismul.

— Cum poate susţine aşa ceva? Nobilimea a fost zdrobită.

— Da, dar la fel s-a întâmplat şi cu presa opoziţiei.

— O necesitate temporară…

— Cât de temporară? Revoluţia rusă are deja trei ani!

— Nu poţi face omletă fără să spargi nişte ouă.

— Mai spune că sunt arestări şi execuţii arbitrare şi că poliţia secretă este mai puternică acum decât pe vremea ţarului.

— Însă acum acţionează doar împotriva contrarevoluţionarilor, nu a socialiştilor.

— Socialismul înseamnă libertate chiar şi pentru contrarevoluţionari.

— Nu-i adevărat!

— Pentru mine asta înseamnă.

Tonul lor ridicat o trezi pe Millie. Simţind mânia din cameră, ea începu să plângă.

— Poftim, zise Ethel supărată. Uite ce-ai făcut.

(V)

Când Grigori reveni acasă după războiul civil, li se alătură Katerinei, lui Vladimir şi Annei în apartamentul lor confortabil din enclava guvernamentală instalată în vechiul fort al Kremlinului. Era prea confortabilă pentru gustul lui. Întreaga ţară suferea din cauza crizei alimentare şi a celei de combustibil, însă magazinele din Kremlin nu duceau lipsă de nimic. Complexul avea trei restaurante cu bucătari şcoliţi în Franţa şi, spre disperarea lui Grigori, ospătarii îşi ciocneau călcâiele în faţa bolşevicilor aşa cum o făcuseră în faţa vechii nobilimi. Katerina îi lăsa pe copii la creşă în timp ce ea se ducea la coafor. Seara, membrii Comitetului Central mergeau la operă în maşini cu şoferi.

— Sper că nu ne transformăm în noua nobilime, îi zise el Katerinei în pat, într-o noapte.

Ea râse dispreţuitor.

— Dacă aşa ar sta lucrurile, unde-mi sunt diamantele?

— Dar ştii că avem banchete, că mergem la clasa întâi în tren şi aşa mai departe.

— Aristocraţii nu făceau niciodată ceva folositor. Voi lucraţi câte douăsprezece, cincisprezece, optsprezece ore pe zi. Nu te poţi aştepta să căutaţi prin gunoaie după lemne de foc, cum fac săracii.

— Păi, aşa vor fi mereu pretexte pentru ca elita să aibă privilegii speciale.

— Vino încoace, îi zise ea. Îţi arăt eu un privilegiu special.

După ce făcură dragoste, Grigori rămase treaz. În pofida îndoielilor sale, nu putea să nu se simtă mulţumit în sinea lui că familia sa o ducea atât de bine. Katerina se mai îngrăşase. Când o cunoscuse, ea era o fetişcană voluptuoasă de 21 de ani; acum era o mamă durdulie de 26. Vladimir avea cinci ani şi învăţa să scrie şi să citească la şcoală, alături de ceilalţi copii ai noilor conducători ai Rusiei; Anna, căreia ei îi spuneau Anya, era un drăcuşor cârlionţat de trei anişori. Casa lor îi aparţinuse înainte uneia dintre doamnele de companie ale ţarinei. Era caldă, uscată

şi spaţioasă, cu un dormitor separat pentru copii, cu bucătărie şi sufragerie – un loc în care ar fi încăput douăzeci de oameni din vechea locuinţă din Petrograd a lui Grigori. Erau perdele la ferestre, ceşti de ceai din porţelan, o carpetă în faţa focului şi un tablou în ulei înfăţişând lacul Baikal deasupra şemineului.

Grigori adormi în cele din urmă şi fu trezit de o bătaie în uşă, la şase dimineaţa. Deschise şi se trezi în faţa unei femei scheletice îmbrăcate sărăcăcios, care i se păru oarecum cunoscută.

— Îmi pare rău că vă deranjez atât de devreme, Excelenţă, rosti ea, folosind vechea adresare respectuoasă.

El o recunoscu pe soţia lui Konstantin.

— Magda! exclamă el uluit. Eşti atât de schimbată… intră! Ce s-a întâmplat? Locuieşti la Moscova acum?

— Da, ne-am mutat aici, Excelenţă.

— Nu-mi mai spune aşa, pentru Dumnezeu! Unde este Konstantin?

— La închisoare.

— Cum? De ce?

— A fost arestat pe motiv că ar fi contrarevoluţionar.

— Nu se poate! spuse Grigori. Cred că la mijloc este o greşeală cumplită.

— Da, domnule.

— Cine l-a arestat?

— Ceka.

— Poliţia secretă. Ei bine, ei lucrează pentru noi. O să aflu ce se petrece. Mă voi interesa imediat după micul dejun.

— Vă rog, Excelenţă, vă implor să faceţi ceva acum… vor să îl împuşte peste o oră!

— La dracu’, spuse Grigori. Aşteaptă să mă îmbrac.

Îşi puse uniforma – deşi nu avea epoleţi care să indice gradul, era dintr-o stofă mult mai bună decât cea a soldaţilor de rând şi îl indica drept comandant.

Peste câteva minute, el şi Magda ieşiră din Kremlin. Ningea. Străbătură scurta distanţă până în Piaţa Lubyanka. Sediul Ceka era într-o clădire imensă în stil baroc, din cărămidă galbenă, un fost birou al unei companii de asigurări. Santinela de la uşă îl salută pe Grigori.

Acesta începu să strige imediat ce intră în clădire:

— Cine este şef aici? Duceţi-mă chiar acum la ofiţerul de serviciu! Sunt tovarăşul Grigori Peshkov, membru al Comitetului

Central al Partidului Bolşevic. Vreau să îl văd pe deţinutul Konstantin Vorotsyntsev imediat. Ce mai aşteptaţi? Hai, fuguţa!

Descoperise că aceasta era cea mai rapidă cale de a rezolva lucrurile, deşi îi amintea oribil de mult de comportamentul irascibil al nobililor răsfăţaţi.

Santinelele alergară panicate de colo-colo timp de câteva minute, apoi Grigori avu un şoc. Ofiţerul de serviciu veni în sala de la intrare. Grigori îl cunoştea – era Mihail Pinsky.

Grigori era îngrozit. Pinsky fusese un bătăuş şi o brută în poliţia ţaristă: oare era acum un bătăuş şi o brută pentru revoluţie?

Pinsky îi oferi un surâs libidinos.

— Tovarăşe Peshkov, zise el. Ce onoare!

— Nu ai fost de aceeaşi părere când te-am doborât la pământ pentru că nu lăsai în pace o biată ţărancă, replică Grigori.

— Cum s-au mai schimbat lucrurile, tovarăşe… pentru toată lumea.

— De ce l-aţi arestat pe Konstantin Vorotsyntsev?

— Pentru activităţi contrarevoluţionare.

— Este ridicol. Omul a prezidat Grupul Bolşevic de Discuţii de la Uzinele Putilov încă din 1914. A fost unul dintre primii deputaţi aleşi în sovietul din Petrograd. Este chiar mai bolşevic decât mine!

— Serios? zise Pinsky, iar din glas îi răzbătu o urmă de ameninţare.

Grigori nu o luă în seamă.

— Adu-l la mine.

— Imediat, tovarăşe.

Peste câteva minute, apăru Konstantin – era murdar şi nebărbierit şi duhnea ca o cocină de porci. Magda izbucni în lacrimi şi i se aruncă de gât.

— Trebuie să vorbesc cu deţinutul între patru ochi, îi spuse Grigori lui Pinsky. Du-ne în biroul tău.

Pinsky clătină din cap.

— Camera mea umilă…

— Nu mai comenta, i-o tăie Grigori. Biroul tău.

Era un mod de a-şi manifesta puterea – trebuia să îl ţină la respect pe Pinsky.

Acesta îi conduse într-o cameră de la etaj, care dădea spre curtea interioară. Băgă repede într-un sertar o rozetă de pe birou.

Uitându-se pe geam, Grigori văzu că se crăpa de ziuă.
— Aşteaptă afară, îi zise el lui Pinsky.
Se aşezară şi Grigori îl întrebă pe Konstantin:
— Ce dracu' se petrece?
— Am venit la Moscova când s-a mutat aici guvernul, îi explică Konstantin. Am crezut că voi ajunge comisar. Dar a fost o greşeală. Nu am deloc sprijin politic aici.
— Şi ce-ai făcut?
— M-am întors în câmpul muncii. Lucrez la fabrica Tod, unde se fac părţi de motor, roţi dinţate, pistoane şi inele de rulmenţi cu bile.
— Dar de ce crede poliţia că eşti contrarevoluţionar?
— Fabrica are dreptul să aleagă un deputat pentru sovietul din Moscova. Unul dintre ingineri a anunţat că va candida din partea menşevicilor. A organizat o întrunire şi m-am dus şi eu să îl ascult. Au venit doar vreo zece oameni. Nu am luat cuvântul, am plecat la jumătatea întrunirii şi nu l-am votat. Candidatul bolşevic a câştigat, desigur. Însă după alegeri, toţi cei care au participat la acea întrunire menşevică au fost concediaţi. Apoi, săptămâna trecută, am fost toţi arestaţi.
— Nu se poate! exclamă Grigori disperat. Nici măcar în numele revoluţiei! Nu putem aresta muncitorii pentru că ascultă şi alte puncte de vedere.
Konstantin îl privi cu o expresie ciudată.
— Ai fost plecat pe undeva?
— Da, normal, zise Grigori. Am luptat împotriva armatelor contrarevoluţionare.
— Deci de-aia nu ştii ce se petrece.
— Vrei să spui că s-a mai întâmplat aşa ceva?
— Grishka, se întâmplă zilnic.
— Nu pot să cred!
Magda interveni:
— Iar azi-noapte am primit un mesaj – de la o prietenă căsătorită cu un poliţist – prin care mă anunţa că dimineaţă la ora opt Konstantin şi ceilalţi vor fi împuşcaţi.
Grigori se uită la ceasul de la mână. Era aproape opt.
— Pinsky! strigă el.
Poliţistul intră.
— Opreşte execuţia.
— Mă tem că este prea târziu, tovarăşe.
— Vrei să spui că oamenii ăştia au fost deja împuşcaţi?

— Nu chiar.

Pinsky se apropie de fereastră.

Grigori îi urmă exemplul. Konstantin şi Magda veniră lângă el.

Jos, în curtea înzăpezită, un pluton de execuţie aştepta în lumina clară a dimineţii. În faţa soldaţilor, o duzină de oameni legaţi la ochi tremurau în haine subţiri, de interior. Deasupra capetelor lor flutura un steag roşu.

Sub privirile lui Grigori, soldaţii ridicară puştile.

Grigori zbieră:

— Opriţi-vă imediat! Nu trageţi!

Însă glasul îi fu înăbuşit de geam şi nimeni nu îl auzi.

O clipă mai târziu, se auziră focuri de armă.

Condamnaţii se prăbuşiră la pământ. Grigori se holbă la ei, îngrozit. Lângă trupurile căzute începuseră să apară pete de sânge în zăpadă, roşii ca steagul ce flutura deasupra.

Capitolul 41
11–12 noiembrie 1923

Maud dormi până pe la jumătatea după-amiezii, când Walter aduse copiii acasă de la şcoala duminicală. Eric avea trei ani, iar Heike doi, şi erau atât de frumoşi în hainele lor bune, încât Maud simţea că-i plesneşte inima din dragoste pentru ei.

Nu mai simţise niciodată o asemenea emoţie. Nici măcar patima ei nestăvilită pentru Walter nu fusese atât de copleşitoare. Copiii o făceau să se simtă şi incredibil de neliniştită. Oare avea să reuşească să îi hrănească şi să îi ţină la căldură, să-i protejeze de răzmeriţe şi de revoluţii?

Le dădu pâine şi lapte fierbinte ca să se încălzească, apoi începu să se pregătească pentru seară. Ea şi Walter dădeau o mică petrecere în familie, cu ocazia aniversării celor 38 de ani ai vărului lui Walter, Robert von Ulrich.

Robert nu fusese ucis în război, în ciuda temerilor exprimate de părinţii lui Walter – sau poate că fuseseră speranţe, de fapt? În orice caz, Walter nu ajunsese graf von Ulrich. Robert fusese ţinut într-un lagăr de prizonieri de război din Siberia. După ce bolşevicii făcuseră pace cu Austria, Robert şi camaradul său Jörg porniseră la drum, mergând pe jos, făcând autostopul şi călătorind spre casă cu mărfare. Le luase un an, dar ajunseseră, apoi Walter le găsise un apartament în Berlin.

Maud îşi puse şorţul. Făcea o supă de varză, pâine uscată şi napi în bucătărioara ei. De asemenea, pusese la copt o prăjitură, deşi fusese nevoită să completeze ingredientele tot cu napi.

Învăţase să gătească şi multe alte mâncăruri pe lângă acestea. O vecină cumsecade, o femeie mai în vârstă, se îndurase de aristocrata năucită şi o învăţase cum să facă patul, să calce o cămaşă şi să spele o cadă. Totul fusese un şoc pentru ea.

Locuiau într-o casă burgheză din oraş. Nu reuşiseră să investească deloc în ea; nu îşi permiteau să aibă servitorii cu care Maud fusese obişnuită dintotdeauna şi aveau foarte multă mobilă de mâna a doua, care lui Maud i se părea cumplit de suburbană.

Aşteptaseră vremuri mai bune, dar în realitate situaţia se înrăutăţise: cariera lui Walter la Ministerul de Externe fusese

stopată de căsătoria sa cu o englezoaică, iar el nu putuse să îşi schimbe domeniul de activitate, fiindcă în haosul economic instalat, era un mare avantaj să ai orice fel de slujbă. Iar nemulţumirile iniţiale ale lui Maud păreau mărunte acum, după patru ani de sărăcie. Tapiţeria era peticită pe unde o rupseseră copiii, geamurile sparte erau acoperite cu carton, iar vopseaua era scorojită peste tot.

Însă Maud nu regreta alegerea făcută. Îl putea săruta pe Walter oricând voia, strecurându-şi limba în gura lui, îl putea descheia la pantaloni şi putea face sex cu el în pat, pe canapea sau chiar pe podea, iar asta compensa toate lipsurile.

Părinţii lui Walter veniră la petrecere cu jumătate de jambon şi cu două sticle de vin. Otto pierduse moşia familiei, Zumwald, care se afla acum în Polonia. Toate economiile îi fuseseră spulberate de inflaţie. Totuşi, grădina casei sale din Berlin producea cartofi şi încă mai avea mult vin de dinainte de război.

— Cum aţi reuşit să găsiţi jambon? îi întrebă Walter, nevenindu-i să creadă.

Asemenea lucruri nu puteau fi cumpărate de obicei decât cu dolari americani.

— Am dat pe el o sticlă de şampanie de colecţie, răspunse Otto.

Bunicii îi duseră pe copii la culcare. Otto le spuse un basm popular. Din câte auzi Maud, era despre o regină care poruncise să-i fie decapitat fratele. Se cutremură, dar nu interveni. După aceea, Susanne le cântă câteva cântece de leagăn cu vocea-i subţire şi copiii adormiră, nepărând afectaţi de povestea sângeroasă pe care le-o zisese bunicul lor.

Robert şi Jörg sosiră, purtând cravate roşii identice. Otto îi întâmpină călduros. Nu părea să ştie adevărata natură a relaţiei lor, acceptând liniştit faptul că Jörg era doar coleg de apartament cu Robert. De fapt, aşa se purtau cei doi bărbaţi când se aflau în prezenţa oamenilor mai în vârstă. Maud credea că Susanne intuise probabil adevărul. Femeile erau mai greu de păcălit. Din fericire, erau şi mai tolerante decât bărbaţii.

Robert şi Jörg erau foarte diferiţi când se aflau într-o companie mai liberală. La petrecerile organizate în casa lor, nu îşi ascundeau dragostea. Mulţi dintre prietenii lor erau la fel. Maud fusese şocată la început: nu mai văzuse niciodată bărbaţi sărutându-se, admirându-şi hainele şi flirtând ca nişte şcolăriţe. Însă acest comportament nu mai reprezenta un tabu, cel puţin

nu în Berlin. Iar Maud citise *Sodome et Gomorrhe* a lui Proust, unde se sugera că aceste lucruri existaseră dintotdeauna.

În această seară însă, Robert şi Jörg se purtau impecabil. La cină toată lumea vorbi despre evenimentele din Bavaria. Joi, o asociaţie de grupări paramilitare numită Kampfbund declarase o revoluţie naţională într-o berărie din München.

Maud aproape că nu mai putea îndura să citească ştirile de la o vreme. Muncitorii intrau în grevă, iar simpatizanţii dreptei îi băteau pe grevişti. Casnicele făceau marşuri de protest împotriva crizei alimentare, iar aceste proteste se transformau în răzmeriţe. Toată lumea din Germania era mânioasă din cauza Tratatului de la Versailles, însă guvernul social-democrat îl acceptase în întregime. Oamenii credeau că despăgubirile impuse paralizau economia, deşi Germania plătise doar o părticică din suma datorată şi era limpede că nu intenţiona să achite prea repede factura.

Puciul din berăria din München îi pusese pe toţi pe jar. Eroul de război Erich Ludendorff era cel mai de seamă susţinător. Aşa-numite trupe de asalt în cămăşi cafenii şi studenţi de la Şcoala de Ofiţeri de Infanterie puseseră stăpânire pe instituţiile-cheie. Consilierii municipali fuseseră luaţi ostateci, iar evreii mai importanţi fuseseră arestaţi.

Vineri, guvernul legitim contraatacase. Patru poliţişti şi şaisprezece membri ai trupelor paramilitare îşi pierduseră viaţa. Maud nu putea să-şi da seama din informaţiile care ajunseseră până acum la Berlin dacă insurecţia se încheiase sau nu. Dacă extremiştii preluau controlul asupra Bavariei, oare ţara avea să le cadă cu totul în mâini?

Asta îl înfuria pe Walter.

— Avem un guvern ales în mod democratic, rosti el. De ce nu-i lasă lumea să-şi vadă de treabă?

— Guvernul ne-a trădat, zise tatăl său.

— Asta-i părerea ta. Şi ce dacă? În America, când republicanii au câştigat ultimele alegeri, democraţii nu s-au răsculat!

— Statele Unite nu sunt sabotate de bolşevici şi de evrei.

— Dacă îţi faci griji din cauza bolşevicilor, n-ai decât să îndemni oamenii să nu-i voteze. Şi ce-i cu obsesia asta cu evreii?

— Ei au o influenţă dăunătoare.

— Există evrei şi în Marea Britanie. Tată, nu îţi aminteşti cum lordul Rothschild din Londra a încercat tot posibilul să prevină declanşarea războiului? Există evrei şi în Franţa, Rusia şi

America. Ei nu conspiră ca să-şi trădeze guvernele. Ce te face să crezi că evreii noştri sunt atât de răi? Majoritatea nu vor decât să câştige destui bani cât să-şi poată hrăni familiile şi să-şi poată trimite copiii la şcoală – la fel ca orice om.

Robert o surprinse pe Maud intervenind în discuţie.

— Sunt de acord cu unchiul Otto, spuse el. Democraţia ne slăbeşte. Germania are nevoie de conducători puternici. Jörg şi cu mine ne-am înscris în Partidul Naţional Socialist.

— O, Robert, pentru numele lui Dumnezeu! exclamă Walter scârbit. Cum aţi putut să faceţi una ca asta?

Maud se ridică în picioare.

— Cine vrea să mănânce tort? rosti ea pe un ton voios.

(ii)

Maud plecă de la petrecere la ora nouă, ca să meargă la muncă.

— Unde îţi este uniforma? o întrebă soacra sa, când îşi luară rămas-bun.

Susanne credea că Maud lucrează ca infirmieră de noapte pentru un domn bătrân şi înstărit.

— O ţin acolo şi mă schimb când ajung, zise Maud.

De fapt, ea cânta la pian într-un club de noapte numit Nachtleben. Era totuşi adevărat că îşi păstra uniforma la locul de muncă.

Trebuia să câştige bani şi nu fusese învăţată niciodată să facă altceva decât să se îmbrace elegant şi să meargă la petreceri. Primise o mică moştenire de la tatăl ei, însă convertise suma în mărci când se mutase în Germania, iar acum aceasta nu mai valora doi bani. Fitz refuza să îi dea bani, fiind încă supărat pe ea pentru că se căsătorise fără permisiunea lui. Salariul lui Walter de la Ministerul de Externe creştea de la o lună la alta, dar tot nu reuşea să ţină pasul cu inflaţia. Ca o compensaţie parţială, chiria pe care o plăteau pentru casa lor era acum neglijabilă, iar proprietarul nici nu îşi mai bătea capul să o colecteze. Însă erau nevoiţi să cumpere mâncare.

Maud ajunse la club la nouă şi jumătate. Locul fusese mobilat şi decorat de curând şi arăta bine chiar şi cu luminile aprinse. Ospătarii spălau pahare, barmanul tăia gheaţa în cuburi, iar un orb acorda pianul. Maud se schimbă într-o rochie de seară decoltată şi îşi puse bijuteriile false, apoi se machie cu pudră,

rimel şi ruj. Era în faţa pianului când localul se deschise la ora zece.

Acesta se umplu rapid cu bărbaţi şi femei în haine de seară, dansând şi fumând. Oamenii cumpărau şampanie şi prizau discret cocaină. În ciuda sărăciei şi a inflaţiei, viaţa de noapte a Berlinului era efervescentă. Banii nu constituiau o problemă pentru aceşti oameni. Fie îi câştigau în străinătate, fie deţineau ceva mai preţios decât banii: stocuri de cărbuni, măcelării, depozite de tutun sau, mai important decât orice altceva, aur.

Maud făcea parte dintr-o formaţie compusă integral din femei, care cântau noul stil de muzică numit jazz. Fitz ar fi fost îngrozit să vadă una ca asta, însă ei îi plăcea această slujbă. Se răzvrătise mereu împotriva restricţiilor impuse de felul în care fusese crescută. Repetarea aceloraşi melodii noapte de noapte era destul de plictisitoare, însă chiar şi aşa, tot simţea cum se eliberează ceva din adâncurile sufletului ei. Se legăna pe scaunul ei de la pian şi dădea din gene către clienţi.

La miezul nopţii avea un mic solo, interpretând cântece de-ale unor solişti negri precum Alberta Hunter, pe care le învăţase ascultând discuri americane la gramofonul patronului de la Nachtleben. Era trecută în program ca Mississippi Maud.

În pauza dintre numere, un client se apropie de pian împleticindu-se şi zise:

— Poţi să cânţi *Downhearted Blues,* te rog?

Ea ştia cântecul – era un mare hit de-al lui Bessie Smith. Cântă primele note ale blues-ului în mi bemol.

— Aş putea, spuse ea. Pentru cât?

El îi întinse o bancnotă de un miliard de mărci.

Maud râse.

— Pentru suma asta nu cânt nici prima măsură, spuse ea. Nu ai valută?

El îi dădu o bancnotă de un dolar.

Ea luă banii, îi îndesă în mânecă, apoi interpretă *Downhearted Blues.*

Maud se bucura nespus să aibă un dolar, care valora cam un trilion de mărci. Însă era şi uşor deprimată, aşa că bluesul i se potrivea perfect în acele clipe. Era o mare realizare pentru o femeie cu trecutul ei să deprindă obţinerea bacşişurilor de la clienţi, dar procesul în sine era înjositor.

După ce-şi încheie recitalul, acelaşi client o acostă în timp ce se îndrepta spre garderobă. Îi puse mâna pe şold şi îi zise:

— Nu vrei să iei micul dejun cu mine, scumpo?

Era pipăită aproape noapte de noapte, deşi – la cei 33 de ani ai săi – era una dintre cele mai vârstnice femei de acolo: multe erau fete de 19-20 de ani. Când se întâmpla asta, fetele nu aveau voie să facă scandal. Trebuiau să zâmbească suav, să dea la o parte mâna bărbatului şi să-i spună: „Nu în noaptea asta, domnule.” Însă, cum asta nu-i descuraja îndeajuns, celelalte fete o învăţaseră pe Maud o replică mult mai eficientă:

— Am nişte insecte micuţe în părul de la păsărică, spuse ea. Crezi că ar trebui să-mi fac griji în privinţa asta?

Bărbatul îşi luă imediat tălpăşiţa.

Maud vorbea germana fără probleme după cei patru ani petrecuţi acolo, iar la club învăţase şi toate cuvintele vulgare.

Clubul se închidea la patru dimineaţa. Maud se demachie şi se schimbă la loc în hainele sale de stradă. Se duse la bucătărie şi se milogi pentru nişte boabe de cafea, iar un bucătar care o plăcea îi dădu câteva.

Muzicienii erau plătiţi cu bani gheaţă în fiecare noapte. Toate fetele veneau acolo cu genţi mari, în care să poată lua maldărele de bancnote.

La ieşire, Maud luă un ziar lăsat acolo de un client – era pentru Walter. Nu îşi permiteau să cumpere ziare.

Plecă de la club şi se duse direct la brutărie. Era periculos să păstrezi banii prea mult: până seara nu mai puteai cumpăra nici măcar o franzelă cu tot salariul. Câteva femei aşteptau deja în frig în faţa prăvăliei. La ora cinci şi jumătate, brutarul deschise uşa şi notă cu creta preţurile pe o tablă. O pâine neagră costa astăzi 127 de miliarde de mărci.

Maud cumpără patru pâini. Nu le puteau mânca pe toate în aceeaşi zi, dar nu conta. Pâinea uscată putea fi folosită ca să îngroaşe supa, bancnotele nu.

Ajunse acasă la şase. Ceva mai târziu avea să îi îmbrace pe copii şi să-i ducă la casa bunicilor, ca să poată dormi. Acum însă avea o oră pe care putea să o petreacă cu Walter. Era cea mai frumoasă parte a zilei.

Pregăti micul dejun şi i-l duse pe o tavă în dormitor.

— Uite, zise ea. Pâine proaspătă, cafea… şi un dolar!

— Ce fată isteaţă! O sărută. Ce-o să cumpărăm cu el? Walter tremură în pijamale. Avem nevoie de cărbuni.

— Nu-i nicio grabă. Îi putem păstra, dacă vrei. O să valoreze la fel şi săptămâna viitoare. Dacă ţi-e frig, te încălzesc eu.

El rânji.

— Hai, atunci!

Ea se dezbrăcă şi se urcă în pat.

Mâncară pâinea, băură cafeaua şi făcură dragoste. Sexul era încă incitant, deşi nu mai ţinea la fel de mult ca la începutul relaţiei lor.

După aceea, Walter citi ziarul pe care îl adusese ea acasă.

— Revoluţia din München s-a încheiat, spuse el.

— De tot?

Walter ridică din umeri.

— L-au prins pe lider. Este Adolf Hitler.

— Conducătorul partidului în care a intrat Robert?

— Da. A fost acuzat de înaltă trădare. Este la închisoare acum.

— Bun, rosti Maud uşurată. Slavă Domnului că s-a terminat!

Capitolul 42
Decembrie 1923 – ianuarie 1924

Contele Fitzherbert urcă pe un podium amplasat în faţa primăriei din Aberowen la ora trei după-amiaza, în ziua de dinaintea alegerilor generale. Era îmbrăcat formal, cu costum şi joben. Conservatorii din primele rânduri îl aclamară, dar cea mai mare parte a mulţimii îl huidui. Cineva aruncă spre el cu un ziar mototolit, iar Billy zise:

— Fără de-astea, băieţi. Lăsaţi-l să vorbească.

Nori joşi întunecau cerul după-amiezii de iarnă, iar felinarele erau deja aprinse pe stradă. Ploua, dar se strânsese o mulţime mare, de vreo două-trei sute de oameni, majoritatea mineri cu şepci pe cap, pe lângă câteva pălării de melon în rândurile din faţă şi câteva femei adăpostite sub umbrele. La marginea mulţimii, copiii se jucau pe caldarâmul ud.

Fitz îi făcea campanie actualului parlamentar al circumscripţiei, Perceval Jones. Începu să vorbească despre taxe. Din partea lui Billy, n-avea decât. Fitz putea să vorbească pe tema asta de dimineaţă până seara fără să îi încălzească cu ceva pe localnicii din Aberowen. Teoretic, aceasta era marea temă a alegerilor. Conservatorii propuseseră să pună capăt şomajului prin ridicarea taxelor pe importuri, pentru a proteja producătorii britanici. Asta îi unise pe liberalii din opoziţie, căci ideologia lor cea mai de seamă era comerţul liber. Laburiştii erau de acord că nu taxele sunt soluţia şi propuseseră un program de angajare naţională în care să intre persoanele fără serviciu, precum şi prelungirea anilor de şcoală, pentru a împiedica şi mai mulţi tineri să intre pe piaţa muncii deja supraaglomerată.

Însă principala problemă era cine avea să câştige puterea.

— Pentru a încuraja angajările în sectorul agricol, guvernul conservator va acorda o bonificaţie de o liră pe pogon fiecărui fermier – câtă vreme acesta îşi plăteşte muncitorii cu cel puţin treizeci de şilingi pe săptămână, zise Fitz.

Billy clătină din cap, amuzat şi dezgustat totodată. De ce să le dai bani fermierilor? Ei nu mureau de foame. Muncitorii din fabrici rămaşi şomeri, în schimb, da.

Tata rosti de lângă Billy:

— Cu genul ăsta de discurs nu o să câştige voturi în

Aberowen.

Billy era de aceeaşi părere. Circumscripţia fusese cândva dominată de fermieri, însă acele vremuri apuseseră. Acum, când clasa muncitoare primise drept de vot, minerii aveau să-i depăşească la număr pe fermieri. Perceval Jones reuşise să îşi păstreze locul în alegerile confuze din 1922, cu o diferenţă de doar câteva voturi. De această dată sigur avea să piardă.

Fitz se apropia de sfârşitul discursului său:

— Dacă îi votaţi pe laburişti, veţi vota un om al cărui trecut militar este mânjit, zise el.

Oamenii din public nu apreciară această remarcă: ştiau povestea lui Billy şi îl considerau un erou. Se auzi un murmur de dezaprobare, iar Tata strigă: „Să-ţi fie ruşine!”

Fitz insistă neabătut:

— Un om care şi-a trădat camarazii şi ofiţerii, un om adus în faţa curţii marţiale pentru lipsă de loialitate şi trimis la închisoare. Atât vă spun: nu faceţi de ruşine Aberowenul alegând în parlament un asemenea om.

Fitz coborî de pe podium într-un amestec de aplauze şi fluierături. Billy îl ţintui cu privirea, dar Fitz nu se uită la el.

Apoi Billy urcă pe podium.

— Probabil că vă aşteptaţi să îl insult pe lordul Fitzherbert la fel cum m-a insultat el pe mine, spuse el.

Tommy Griffiths strigă din mulţime:

— Fă-i zile fripte, Billy!

Billy spuse:

— Însă asta nu-i o încăierare din gura puţului. Alegerile sunt prea importante ca să fie decise de împunsături ieftine.

Lumea se linişti. Billy ştia că nu le plăcea această abordare rezonabilă. Ar fi preferat împunsăturile ieftine. Însă văzu că tatăl său dădea din cap, aprobator. Tata înţelegea ce încerca Billy să facă. Normal că înţelegea, doar el îl învăţase pe Billy.

— Contele a dat dovadă de curaj venind aici şi declarându-şi opiniile politice în faţa unei mulţimi de mineri, continuă Billy. Poate că greşeşte – sigur greşeşte –, însă nu este un laş. La fel s-a purtat şi în război. Mulţi dintre ofiţerii noştri s-au purtat astfel: au fost curajoşi, dar au procedat greşit. Au aplicat strategii şi tactici greşite, comunicarea dintre ei a lăsat de dorit şi mentalitatea lor a fost demodată. Însă nu şi-au schimbat ideile decât după ce muriseră deja milioane de oameni.

Publicul amuţise – acum le captase cu adevărat interesul. Billy

o văzu pe Mildred cu o expresie mândră pe chip şi cu doi copilaşi în braţe – cei doi fii ai lui Billy, David şi Keir, în vârstă de un an, respectiv doi. Mildred nu era prea interesată de politică, însă voia ca Billy să ajungă parlamentar, pentru a se putea întoarce la Londra şi a-şi reîncepe afacerea.

— În război, niciun om din clasa muncitoare nu a fost promovat vreodată mai sus de gradul de sergent, în timp ce toţi şcolarii intrau în armată ca sublocotenenţi. Toţi veteranii prezenţi astăzi aici au fost puşi în pericol de ofiţeri săraci cu duhul şi mulţi dintre noi am fost salvaţi de câte un sergent cu capul pe umeri.

Se auzi un murmur zgomotos de încuviinţare.

— Sunt aici ca să vă spun că acele vremuri au apus. În armată, ca şi în alte profesii, oamenii trebuie promovaţi pe baza inteligenţei, nu a obârşiei.

Ridică glasul şi auzi în tonul său fiorul pasiunii pe care îl ştia din predicile tatălui său.

— Aceste alegeri sunt despre viitor şi despre genul de ţară în care vor creşte copiii noştri. Trebuie să ne asigurăm că această ţară va fi diferită de cea în care am crescut noi. Partidul Laburist nu instigă la revoluţie – am văzut asta în alte ţări şi nu funcţionează. Însă ne dorim o schimbare – o schimbare importantă, majoră, radicală.

Făcu o pauză, apoi îşi ridică din nou glasul pentru a perora:

— Nu, nu îl voi insulta nici pe lordul Fitzherbert, nici pe domnul Perceval Jones, spuse el, arătând spre cei doi bărbaţi cu jobene din primul rând. Nu vreau decât să le spun atât: domnilor, dumneavoastră reprezentaţi trecutul.

Izbucniră urale. Billy privi dincolo de primul rând, către mulţimea de mineri – bărbaţi puternici şi curajoşi, născuţi fără nimic, dar care reuşiseră totuşi să îşi câştige traiul şi să îşi întemeieze familii.

— Tovarăşii mei muncitori, zise el, noi reprezentăm viitorul!

Coborî de pe podium.

Numărătoarea voturilor arătă că Billy câştigase cu o majoritate zdrobitoare.

(ii)

La fel câştigă şi Ethel.

Conservatorii aveau cel mai mare număr de locuri în noul parlament, dar nu şi majoritatea. Laburiştii ocupau locul secund,

cu 191 de parlamentari, incluzându-i aici pe Eth Leckwith din Aldgate şi pe Billy Williams din Aberowen. Liberalii erau pe locul al treilea. Prohibiţioniştii scoţieni obţinuseră un loc, Partidul Comunist nici măcar unul.

Când se întruni noul parlament, membrii laburişti şi liberali depuseră o moţiune de cenzură împotriva guvernului conservator, iar regele fu obligat să îi ceară liderului Partidului Laburist, Ramsay MacDonald, să preia funcţia de prim-ministru. Pentru prima oară în istorie, Marea Britanie avea un guvern laburist.

Ethel nu mai intrase în Palatul Westminster din acea zi din 1916, când fusese dată afară pentru că zbierase la Lloyd George. Acum stătea pe o bancă din piele verde, purtând o haină şi o pălărie nouă, ascultând discursuri şi aruncând din când în când câte o privire către galeria publică din care fusese evacuată cu mai bine de şapte ani în urmă. Coborî pe culoar şi votă alături de membrii cabinetului, socialişti faimoşi pe care îi admirase de la distanţă până atunci: Arthur Henderson, Philip Snowden, Sidney Webb şi premierul însuşi. Avea propriul ei scrin, într-un mic birou pe care îl împărţea cu o altă parlamentară laburistă. Răsfoia cărţile din bibliotecă, mânca pâine cu unt în salonul de ceai şi ridica sacii cu corespondenţa adresată ei. Se plimba prin clădirea imensă, învăţându-i coordonatele şi încercând să simtă că are tot dreptul să se afle acolo.

Într-o zi de la sfârşitul lunii ianuarie, îl luă pe Lloyd cu ea şi îl duse peste tot. El avea aproape nouă ani şi nu mai fusese niciodată într-o clădire atât de mare şi de luxoasă. Încercă să îi explice principiile democraţiei, însă era încă puţin cam mic ca să le priceapă.

Pe o scară îngustă, acoperită cu un covor roşu, aflată la limita dintre Camera Comunelor şi cea a Lorzilor, dădură peste Fitz. Şi el avea un invitat tânăr – pe fiul său George, căruia i se mai spunea şi Băiatul.

Ethel şi Lloyd urcau, Fitz şi Băiatul coborau – se întâlniră pe la jumătatea scărilor.

Fitz o privi de parcă s-ar fi aşteptat ca ea să se dea la o parte.

Cei doi fii ai lui Fitz, Băiatul şi Lloyd, moştenitorul titlului şi bastardul nerecunoscut, erau de-o seamă. Se priviră cu un interes sincer.

La Tŷ Gwyn, îşi aminti Ethel, de fiecare dată când îl întâlnea pe Fitz pe holuri, trebuia să se dea la o parte, lipită de perete, cu

privirea în podea, în timp ce el trecea.

Acum ea se opri în mijlocul scărilor, ţinându-l strâns de mână pe Lloyd şi ţintuindu-l cu privirea pe Fitz.

— Bună dimineaţa, lord Fitzherbert, rosti ea, ridicându-şi sfidător bărbia.

El îi întoarse privirea. Pe faţă i se citeau ranchiuna şi mânia. În cele din urmă răspunse:

— Bună dimineaţa, doamnă Leckwith.

Ea îl privi pe fiul lui.

— Dumneata trebuie să fii vicontele de Aberowen, zise ea. Îmi pare bine.

— Şi mie îmi pare bine, doamnă, răspunse copilul politicos.

Ea îi spuse lui Fitz:

— Acesta este fiul meu, Lloyd.

Fitz refuză să îl privească. Însă Ethel nu avea de gând să-l lase pe Fitz să scape aşa uşor. Spuse:

— Dă mâna cu domnul conte, Lloyd.

Lloyd întinse mâna şi rosti:

— Mă bucur să vă cunosc, domnule conte.

Ar fi fost ruşinos să ignore un copil de nouă ani. Fitz fu silit să îi strângă mâna.

Era prima oară când îşi atingea celălalt fiu.

— Şi acum, trebuie să ne luăm rămas-bun, zise Ethel cu nepăsare, făcând un pas în faţă.

Expresia lui Fitz era ucigătoare. Fără nicio tragere de inimă, se trase într-o parte cu fiul său şi aşteptară cu spatele la perete în timp ce Ethel şi Lloyd trecură pe lângă ei şi urcară treptele.

Personaje istorice

În aceste pagini apar câteva personaje istorice reale şi cititorii mă întreabă uneori cum fac delimitarea între istorie şi ficţiune. Este o întrebare justă şi iată care este răspunsul.

În anumite cazuri, de exemplu atunci când Sir Edward Grey se adresează Camerei Comunelor, personajele mele fictive sunt martore la evenimente petrecute în realitate. Spusele lui Sir Edward din acest roman corespund cu stenograma de la parlament, atâta doar că eu i-am scurtat discursul, sper însă că fără să pierd din vedere ceva important.

Alteori, un personaj real merge într-un loc fictiv, cum se întâmplă atunci când Winston Churchill vizitează Tŷ Gwyn. În acel caz, m-am asigurat mai întâi că nu era ceva neobişnuit pentru el să viziteze conace de la ţară şi că ar fi putut să o facă în jurul acelei date.

Când personajele reale poartă conversaţii cu personajele fictive, de obicei spun lucruri pe care chiar le-au rostit la un moment dat. Explicaţia pe care i-o dă Lloyd George lui Fitz cu privire la motivul pentru care nu vrea să îl deporteze pe Lev Kamenev se bazează pe ceea ce a scris Lloyd George într-o notă citată în biografia sa, publicată de Peter Rowland.

Iată regula pe care o urmez: fie scena a avut loc, fie ar fi putut să aibă loc; fie acele cuvinte au fost rostite, fie ar fi putut să fie rostite. Şi dacă, dintr-un motiv sau altul, descopăr că scena nu ar fi putut să aibă loc în realitate sau că acele cuvinte nu ar fi putut fi rostite – dacă, de exemplu, personajul se afla într-o altă ţară la momentul respectiv –, atunci o elimin din poveste.

Mulţumiri

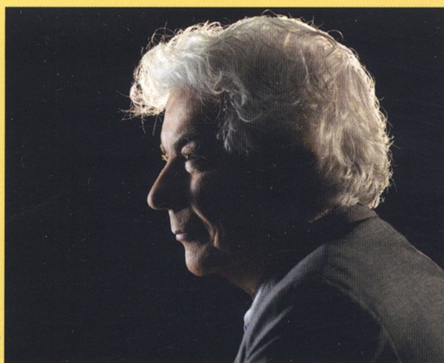
Principalul meu consultant istoric pentru această carte a fost Richard Overy. Alţi istorici care au citit ciornele şi au făcut corecturi, eliminând astfel multe erori, au fost: John M. Cooper, Mark Goldman, Holger Herwig, John Keiger, Evan Mawdsley, Richard Toye şi Christopher Williams. Susan Pedersen m-a ajutat pe tema alocaţiilor de despărţire primite de soţiile soldaţilor.

Ca de obicei, mulţi dintre aceşti consultanţi au fost descoperiţi de Dan Starer de la *Research for Writers* din New York.

Dintre prietenii care m-au ajutat, doresc să îi enumăr pe Tim Blythe, care mi-a dat câteva cărţi esenţiale; Adam Brett-Smith, care mi-a oferit informaţii cu privire la şampanie; agerul Nigel Dean; Tony McWalter şi Chris Manners, doi critici înţelepţi şi receptivi; Angela Spizig, care a citit primul manuscris şi a comentat din perspectiva unui german.

Redactorii şi agenţii care au citit manuscrisul şi mi-au dat sfaturi în privinţa acestuia au fost Amy Berkower, Leslie Gelbman, Phyllis Grann, Neil Nyren, Imogen Taylor şi, ca de obicei, Al Zuckerman.

În cele din urmă, ţin să le mulţumesc membrilor familiei mele, care au citit manuscrisul şi mi-au dat sfaturi, mai ales Barbarei Follett, lui Emanuele Follett, lui Marie-Claire Follett, lui Jann Turner şi lui Kim Turner.

Fotografie de Olivier Favre

KEN FOLLETT s-a născut în 1949 la Cardiff, în Țara Galilor. Licențiat în filosofie la University College London, a lucrat ca ziarist la Evening News, precum și ca director de editură la Everest Books. Primul său bestseller, *Prin urechile acului*, a obținut Premiul Edgar pentru cel mai bun roman din partea Mystery Writers of America. Follett este membru al mai multor organizații active în domeniul culturii: consultant în cadrul Reading Is Fundamental (RIF) din Marea Britanie, membru al Royal Society of Arts, al National Literacy Trust și al Academiei din Țara Galilor, precum și membru în comitetul director al Academiei Naționale a Scriitorilor.

Această epopee de calibru – marcată de dragoste, ură, război și revoluții – urmărește viețile câtorva familii prin tulburările și drama Primului Război Mondial, a revoluției bolșevice și a luptei femeilor pentru dreptul de vot.

În Anglia anului 1911, în timpul domniei regelui George al V-lea, iubirea și dușmănia leagă două familii cât se poate de diferite: familia Williams, simpli mineri galezi, și familia Fitzherbert, proprietarii aristocrați ai unei mine de cărbune. Lady Maud Fitzherbert se îndrăgostește de prietenul fratelui său, Walter von Ulrich, diplomat și atașat militar la ambasada germană de la Londra. Destinul lor aparent potrivnic se împletește cu cel al unui consilier ambițios al președintelui american Woodrow Wilson și cu cel al fraților ruși orfani Lev și Grigori Peshkov, ale căror planuri de a emigra în America sunt date peste cap de izbucnirea războiului, de recrutare și de revoluția bolșevică.

Dând dovadă de o complexitate fascinantă, *Căderea uriașilor* izbutește să facă o trecere fără cusur de la Washington la Sankt Petersburg, de la Londra la Berlin, de la murdăria și primejdia minelor de cărbune la candelabrele strălucitoare ale palatelor, de pe culoarele puterii în dormitoarele celor puternici.

www.ken-follett.com

ISBN 978-606-609-621-8

editura rao

www.rao.ro
www.raobooks.com